Monumenta Ignatiana.
Ignatius, of Loyola, Saint, 1491-1556.
Romae, Institutum historicum Societatis Iesu, 1955- [v. 1, 1969]

http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238

www.hathitrust.org

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives
http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

This work is protected by copyright law (which includes certain exceptions to the rights of the copyright holder that users may make, such as fair use where applicable under U.S. law), but made available under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives license. You must attribute this work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work). Only verbatim copies of this work may be made, distributed, displayed, and performed, not derivative works based upon it. Copies that are made may only be used for non-commercial purposes. Please check the terms of the specific Creative Commons license as indicated at the item level. For details, see the full license deed at http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0.

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

B 810,003

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

MONUMENTA HISTORICA SOCIETATIS IESU
A PATRIBUS EIUSDEM SOCIETATIS EDITA
VOLUMEN 100

SANCTI IGNATII DE LOYOLA

EXERCITIA SPIRITUALIA

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

MONUMENTA HISTORICA SOCIETATIS IESU
A PATRIBUS EIUSDEM SOCIETATIS EDITA

VOLUMEN 100

MONUMENTA IGNATIANA

SERIES SECUNDA

EXERCITIA SPIRITUALIA
S. IGNATII DE LOYOLA ET EORUM DIRECTORIA

NOVA EDITIO

TOMUS I

EXERCITIA SPIRITUALIA

ROMAE
INSTITUTUM HISTORICUM SOCIETATIS IESU
Via dei Penitenzieri 20
1969

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

SANCTI IGNATII DE LOYOLA

EXERCITIA SPIRITUALIA

TEXTUUM ANTIQUISSIMORUM NOVA EDITIO
LEXICON TEXTUS HISPANI

OPUS INCHOAVIT

IOSEPHUS CALVERAS S. I.

ABSOLVIT

CANDIDUS DE DALMASES S. I.

ROMAE

INSTITUTUM HISTORICUM SOCIETATIS IESU
Via dei Penitenzieri, 20
1969

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

« ... Illa vero vocamus Exercitia quae P. Ignatius fecit et confirmata sunt a Sede Apostolica, inquisitoribus etc. Quod magnum est privilegium, et rarum in Ecclesia. Ecclesia approbat orationes quae fiunt in Ecclesia ; ita et haec. De Exercitiis dicebat P. Ignatius quod nullum esset efficacius remedium. Nam per ea vocavit suos socios. Romae per Exercitia amicos sibi fecit Societas episcopos et cardinales. Multi alii Patres adducti sunt. Item totus animus mutatur in Exercitiis, ut saepe homines mirari satis non potuerint subitam hominum mutationem. Efficaciam illam habent quia docent modum praeparandi se ad suscipiendum verbum Dei et Evangelium ».

HIERONYMUS NADAL, *Exhort. Colonienses* a. 1567.

EN, V, 787-788

IMPRIMI POTEST: Romae, 25 iunii 1969. FRANCISCUS J. MCCOOL, S. I. *Delegatus Praep. Gen. S. I.* - IMPRIMATUR: Romae, 15 octobris 1969. ✠ HECTOR CUNIAL, *Vicesgerens.*

IURA PROPRIETATIS RESERVANTUR

TYPIS PONTIFICIAE UNIVERSITATIS GREGORIANAE - ROMAE

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

INDEX GENERALIS

pag.

SIGLA ET COMPENDIA XI

PROLOGUS. XIII

NOTA EDITORIALIS : DE HUIUS VOLUMINIS SCRIPTORIBUS XVI

TABULA COMPARATIVA TEXTUUM EXERCITIORUM XVII

BIBLIOGRAPHIA DE GENESI, FONTIBUS, TEXTIBUS EXERCITIORUM XXV

NOTITIA CODICUM MANUSCRIPTORUM XXXIX

INTRODUCTIO GENERALIS

I. LIBRI EXERCITIORUM SUMMA. 1

II. GENESIS LIBRI EXERCITIORUM 4

1. Testimonia S. Ignatii aliorumque testium, p. 4 ; S. Ignatius, p. 5 ; P. Laínez, p. 7 ; P. Polanco, p. 10 ; P. Nadal, p. 13 ; P. Ribadeneira, p. 18 ; Memoriale Patris Goncalves da Câmara, p. 19 ; Stephanus de Garibay, p. 20 ; Auctor anonymus, p. 21 ; P. Oliverius Manareus, p. 21 ; Processus canonizationis S. Ignatii, p. 22 ; Alia testimonia, p. 26.

2. Processus compositionis libri Exercitiorum, p. 27.

1. S. Ignatius auctor libri Exercitiorum. 2. Primae experientiae factae Loyolae. 3. Exercitia facta et scripta Minorissae. 4. Quid continebant Exercitia scripta Minorissae. 5. Exercitia in Hispania. 6. Exercitia Lutetiae. 7. Exercitia in Italia. 8. Exercitia Romae.

III. DE FONTIBUS LIBRI EXERCITIORUM 34

Status quaestionis et methodus tractationis. *Vita Christi*, p. 38 ; Nota de Ludolfo Cartusiensi, p. 42 ; *Flos Sanctorum*, p. 43 ; *De Imitatione Christi*, p. 46 ; *Exercitatorium vitae spiritualis*, p. 47 ; *De Libris Horarum et manualibus confessionum*, p. 52 ; *Evangelia*, p. 55 ; Erasmus, p. 56 ; Altera periodus, p. 58.

IV. DE ORIGINE SUPERNATURALI LIBRI EXERCITIORUM.
De interventu Beatae Mariae Virginis 60

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

DOCUMENTA PRAEVIA

pag.
1. Monitum Doctoris Petri Ortiz 67
2. Vivae vocis oraculum Pauli III pro Exercitiis (a. 1547) . 71
3. Litterae apostolicae « Pastoralis officii cura » : 31-VII-1548 75
4. Praefatiuncula primae editioni latinae praemissa 79
5. Monitum editionis Romanae a. 1596 81

EXERCITIORUM TEXTUS

TEXTUS ARCHETYPI ET TEXTUS ACCOMMODATI 83

INTRODUCTIO IN TEXTUS ARCHETYPOS 85

DE TEXTU HISPANO AUTOGRAPHO (= *A*) 85

I. De Autographi scriba, p. 87 ; II. De locis emendatis in Autographo, p. 92 ; III. Chronologia Autographi, p. 95 ; IV. Status textus hispani ante Autographum, p. 96 ; a) Comparatio Autographi cum aliis textibus, p. 97 ; b) Salmeronis correctiones in textu *P1*, p. 98 ; c) Lectiones variantes Versionis primae respectu Autographi, p. 100 ; V. Alii Exercitiorum textus hispani, p. 104 ; VI. Ratio editionis, p. 105.

VERSIO PRIMA (= *P*) 106

I. De tribus Versionis primae exemplaribus, p. 106 ; II. De Versionis primae auctore et tempore compositionis, p. 108 ; III. De labore emendationis textus *P1*, p. 110 ; 1. Additiones marginales, p. 110 ; 2. De labore Salmeronis in emendando textu *P1*, p. 111 ; IV. De Exercitiorum evolutione apud Versionem primam, p. 112 ; V. De altera Versionis primae recensione (*P2*), p. 114 ; VI. Ratio editionis, p. 117.

VERSIO VULGATA (= *V*) 117

I. Textus, p. 117 ; II. De Vulgatae interprete et tempore compositionis, p. 118 ; III. De textu a Frusio adhibito, p. 120 ; IV. Verba emendata et addita in versione Exercitiorum, p. 123 ; V. Comparatio Vulgatae cum textu hispano, p. 126 ; VI. Terminologia textus hispani et Vulgatae versionis comparatur, p. 132 ; VII. Conclusiones, p. 135 ; VIII. Ratio editionis, p. 139.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EXERCITIA SPIRITUALIA

pag.

TEXTUS ARCHETYPI 140

TEXTUS ACCOMMODATI 418

TEXTUS IOANNIS HELYARIS (= *H*). INTRODUCTIO 418

I. Auctor, p. 418 ; II. Textus descriptio, p. 420 ; III. Tempus compositionis, p. 422 ; Gradus applicationis. Summa textus, p. 423 ; IV. Labor accommodationis, p. 424 ; VI. De statu redactionis textus Exercitiorum, p. 426 ; VII. Ratio editionis, p. 428.

TEXTUS 429

TEXTUS COLONIENSIS (= *C*). INTRODUCTIO 454

I. Textus, p. 454 ; II. Tempus, p. 455 ; III. Textus Coloniensis est textus accommodatus, p. 456 ; IV. Gradus accommodationis, p. 456 ; V. Status redactionis textus Exercitiorum, p. 459 ; VI. Ratio editionis, p. 461.

TEXTUS 461

EXERCITIA MAGISTRI IOANNIS (= *I*). INTRODUCTIO 507

I. Textus, p. 507 ; II. Auctor, p. 510 ; III. Notae peculiares, p. 512 ; V. Cuinam haec explanatio dirigitur, p. 513 ; VI. De labore correctionis, p. 514 ; VII. De textu archetypo in quo textus *I* fundatur, p. 515 ; VII. De notis marginalibus, p. 517 ; VIII. Ratio editionis, p. 517.

TEXTUS 518

TEXTUS MARTINENSIS (= *M*). INTRODUCTIO 591

I. Textus, p. 591 ; II. Labor accommodationis, p. 593 ; III. De statu textus Exercitiorum, p. 595

TEXTUS 597

TEXTUS VALLISOLETANUS (= *L*) 610

TRACTATUS DE ELECTIONE AUCTORIBUS PETRO ET FRANCISCO ORTIZ 627

INTRODUCTIO 627

TEXTUS 635

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

pag.

APPENDIX. TEXTUS ITALICUS EXERCITIORUM 646

TABULAE 720

LIBRI EXERCITIORUM SPIRITUALIUM EDITIONES HISPANAE ET LATINAE 721

LEXICON TEXTUS HISPANI AUTOGRAPHI 733

INDEX PERSONARUM ET RERUM 790

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN

SIGLA ET COMPENDIA

Acta, S. Ignatii autobiographia
AHSI, Archivum Historicum S. I.
ARSI, Archivum Romanum S. I.
c. caput
ca. circa
cf. confer
corr. ex. correctum ex
del. deletum
ed. editio
EN, MHSI, *Epistolae P. Nadal*
f. ff., folium, folia
FN, MHSI, *Fontes Narrativi*
marg. in margine
mB, manu Broëti
mI, manu S. Ignatii
mN, manu Nadal
mP, manu Polanci
mS, manu Salmeronis
MHSI, Monumenta Historica S. I.
MI, Monumenta Ignatiana
MI, *Exerc.*, *Exercitia et Directoria*
om., omittit
SFB, MHSI, *S. Franciscus Borgia*
sup. lin. additum supra lineam

SIGLA CODICUM

A = Autographum
B = Codex Burdigalensis
C = Codex Coloniensis
D = Codex Domenici
E = Codex ARSI, *Exerc.* 3
I = Exercitia Magistri Ioannis
L = Codex Vallisoletanus
M = Codex Martinensis
N = Codex Nadal : ARSI, *Instit. 221*
P = Versio prima
P1 = Versio prima, recensio 1ª
P2 = Versio prima, recensio 2ª
V = Versio Vulgata
X = Codex Mexicanus

[ ] Claudunt verba vel litterae quae supplentur
] praecedit lectionem variantem
* praemittitur verbis latinis in textu *A*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

PROLOGUS

Quinquagesimo anno elapso postquam nostra MONUMENTA volumen *Exercitia spiritualia sancti Ignatii de Loyola et eorum Directoria*[1], cura Patris Arturi Codina, Matriti typis mandarunt, nova haec *Exercitiorum* critica editio in lucem prodit. In ea antiquissimos textus *Exercitiorum* tantum lectoribus exhibemus, cum *Directoria* separato volumine, anno 1955, a Patre Ignatio Iparraguirre Romae edita fuerint[2].

Quam multum volumen illud *Exercitia et Directoria* ad profundiorem cognitionem textus ignatiani acquirendam contulerit, facile agnoscunt omnes quotquot sive studiis criticae investigationis, sive praxi Exercitia tradendi dant operam. Editio nempe illa basis hucusque fuit pro quolibet labore historico et exegetico de S. Ignatii Exercitiis. Nec mirum, in illo enim volumine, non solum textus hispanus, dictus *Autographus*, et textus latinus *Vulgatae versionis* diligenti cura editi sunt, sed etiam inediti textus primo prolati, quales sunt sic dicta *Versio prima*, quae *Vulgatam* praecessit quaeque simul cum hac approbationem Sanctae Sedis promeruit ; item textus *Reginensis*, nomen sumens a codice sectionis Bibliothecae Vaticanae, ubi servatur, estque omnium antiquissimus qui ad nos usque pervenerunt. Adest etiam textus *Coloniensis*, a Beato Fabro tunc nuncupatus, prius a P. Paulo Debuchy in lucem dato. His addita est versio litteralis latina textus hispani *Autographi*, quam summa cura et diligentia P. Ioannes Roothaan, Societatis Iesu Praepositus Generalis, saeculo XIX paravit et pluries edidit.

Post laudatam primam editionem, archivorum et bibliothecarum pervestigatio non multos fructus dedit in *Exercitiorum* textibus primariis reperiendis. At inquisitio nec inutilis nec vana fuit. Anno 1946 P. Henricus Pinard de la Boullaye in lucem protulit textum quem *Martinensem* vocamus, qui *Exercitia* refert a Beato Petro Favre Lovanii anno 1543 vel 1544 relicta. Anno 1956 P. Camillus Mª Abad

---

[1] *Monumenta ignatiana*. Series 2ª. *Exercitia spiritualia sancti Ignatii de Loyola et eorum Directoria*. Madrid, 1919, 1282 p. (MHSI, vol. 57).

[2] *Directoria Exercitiorum spiritualium* (*1540-1599*). Edidit, ex integro refecit et novis textibus auxit Ignatius IPARRAGUIRRE S. I., Romae, 1955, XII-870 p. (MHSI, vol. 76).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

primo edidit Annotationes quasdam in tractatum de electione, fratribus Petro et Francisco Ortiz probabiliter tribuendas. Quinque exemplaria manuscripta textus hispani archetypi a diversis studiosis viris vel primum reperta vel attentius in examen revocata sunt, quae *Autographum* illustrant ; ideo lectiones variantes horum codicum in apparatu critico huius textus praebebimus. Omnino ineditos antiquos textus habemus. Prior est textus latinus, a S. Ignatio vocatus *Exercitia Magistri Ioannis*, qui hucusque ab omnibus Patri Ioanni de Polanco tribuebatur, nobis vero Patri Ioanni Codure adscribendus videtur, et quidem annis 1539-1541. Eius momentum suo loco illustrabimus. Habemus etiam textum hispanicum incompletum, qui *Vallisoleti* servatur. Adest tandem *italica versio* Vulgatae latinae, facta, ut videtur, a P. Ioanne Baptista Peruschi, anno 1555, vivente igitur adhuc S. Ignatio, quae ob eius antiquitatem et eo quod nobis ostendat primum gressum traditionis italicae *Exercitiorum*, digna videtur quae edatur.

Si textus inediti non multi sunt, magni quidem progressus his quinque decenniis facti sunt in historico-critica investigatione operis ignatiani, ut labores exegeticae interpretationis omittamus. Historicae quaestiones de S. Ignatii vita in genere, deque genesi *Exercitiorum* in particulari, facilius nunc solvi queunt, post editos fontes narrativos omnes de S. Ignatii vita, qui reperti sunt, post inventum etiam integrum authenticum exemplar processuum in ordine ad eius canonizationem institutorum.

Ad textus quod attinet, labores in quos quamplurimi e variis nationibus viri incubuerunt, sin minus ad conclusiones certas, saltem ad exactiorem determinationem discussarum quaestionum duxerunt. Perventum est ad stabiliendum magna probabilitate saltem tempus compositionis uniuscuiusque textus. Inventi sunt scribae et Ignatii collaboratores qui varios textos exararunt, correxerunt vel additamentis compleverunt. Dependentiae unius textus ab altero saepe inventae sunt. Ex cumulo indiciorum melius patet tum vis et momentum uniuscuiusque exemplaris, tum processus evolutionis operis ignatiani ; unde propius et profundius ad mentem auctoris libri *Exercitiorum* accedere nunc nobis licet.

Ut pauca praemittamus exempla, scimus nunc, saltem magna probabilitate, *Autographi* scribam fuisse Bartholomaeum Ferrão, qui textum illum exscripsit a. 1544. In eodem textu adest manus Patris Paschasii Broët nonnulla complentis. *Versionis primae* duae distinguendae sunt recensiones, quarum prima a Ioanne Baptista Viola a. 1541 descripta et a P. Salmerón emendata est ; altera anno 1546-1547 confecta, interveniente Patre Polanco. Textus *Helyaris* scriptus dicendus est Lutetiae a. ca. 1535, minime vero Venetiis a. 1537, ut antea dicebatur. E contra *Coloniensis* non refert statum *Exercitiorum*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

prout ab Ignatio relictus est Lutetiae, cum anno 1535 in patriam suam se contulit, sed ad tempus romanum pertinet et ad annum circiter 1539 reiciendus est. Nec vocari eum oportet textum Fabri, etiamsi ab eo cartusianis coloniensibus traditus fuerit. Textus qui hucusque vocabatur Patris Polanco, potius Patri Codure, ut diximus, adscribendus est.

Praeter nova quae afferimus documenta, attentione digna est eorum divisio, quam inducimus, in textus archetypos et textus accommodatos.

Magni momenti subsidium ad exegesim textus ignatiani instituendam et ad studia philologica de eodem est *lexicon textus hispani Exercitiorum*, iam inde a multis annis a P. Iosepho Calveras concinnatum et ab eodem pro editione in praesenti volumine oblatum.

In praecedenti editione, volumine *Exercitia et Directoria*, una cum antiquis textibus exhibita est latina versio ex hispanico facta a P. Ioanne Philippo Roothaan. Quaenam fuerit eius intentio, explicatur in praefatione ad primam editionem, a. 1835 typis impressam: « ... ut quam fieri posset maxime litteralem versionem totius libri adornarem, ex qua illud nasceretur commodi, quod illa nativa simplicitas ac simplicitatis socia unctio, quae sanctorum non sensa solum, sed et verba comitari solet, conservaretur facilius, et a legentibus seu meditantibus potius (nam meditate legi totum hunc librum omnesque eius partes necesse est), aliquo saltem modo etiam in versione percipi posset ». Quanta cura et sollicitudine facta fuerit Patris Roothaan latina translatio norunt omnes quotquot sive in faciendis exercitiis sive in eis aliis tradentis eam adhibuerunt. Cum tamen scopus noster non tam sit usum libri *Exercitiorum* lectoribus cuiuscumque linguae facilem reddere, quam textus antiquissimos offerre iis qui studia historica et exegetica de *Exercitiis* conficere optaverint, editio versionis illius, aliunde saepe excussae et facile inveniendae, a proposito intento aberrabat. Unde ab ea iterum recudenda abstinendum duximus.

Faxit Deus, sancto Ignatio Exercitiorum patrono intercedente, ut arduus labor in hoc opere parando insumptus, iis qui Exercitiis faciendis, tradendis, pervestigandis operam navant utilis sit ad « sensum genuinum textus ignatiani »[3] sibi comparandum.

Romae, in festo Ascensionis Domini, 15 maii 1969.

C. DE DALMASES S. I.

---

[3] *Congregatio generalis XXXI*ª, decret. 27, n. 11, 4.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

NOTA EDITORIALIS : DE HUIUS VOLUMINIS SCRIPTORIBUS

Ubi de volumine *Exercitia et Directoria* iterum edendo actum est, necessitas apparuit opus illud in duas partes dividendi, quarum altera Exercitiorum textus contineret, altera autem Directoria. Cura parandi *Directoria* Patri Ignatio Iparraguirre demandata est, qui sedulo munus suum ad felicem exitum duxit, edito a. 1955 volumine *Directoria Exercitiorum spiritualium*.

Editio textuum Exercitiorum a. 1947 Iosepho Calveras commissa est, ob eius peritiam singularem in tradendis et interpretandis exercitiis, cum scientia rei philologicae coniunctam. P. Calveras libenter at non sine haesitatione munus hoc suscepit ob alios susceptos labores, tum in libris scribendis, tum in exercitiis in toto fere Hispaniae territorio tradendis. Quod impedimento fuit ut opus ad optatum finem ducere posset, accedente ultimis vitae annis infirma valetudine. Die 8 decembris a. 1964 pie obiit, opere imperfecto relicto.

Tempore sibi libero relicto P. Calveras Exercitiorum latinos textus e manuscriptis exemplaribus accurate transcripsit et puncta pro apparatu collegit. Praecipuus tamen labor eius in eo positus est, ut singulos textus in examen revocaret, ad quaestiones definiendas de auctoribus, correctoribus, tempore compositionis, mutua dependentia alterius ab altero, et his similibus. Unum textum Vulgatae latinae penitus inspicere non valuit. Fructus talium studiorum sunt septem articuli examini critico horum textuum dicati, quorum praecipua puncta in particularibus introductionibus, singulis textibus praemissis, colligemus.

Patri Calveras debetur lexicon textus hispani Exercitiorum, quod a se multis antea annis concinnatum, huic MONUMENTORUM editioni inserendum obtulit.

Post Patris Calveras obitum, P. Dalmases textus omnes denuo cum originalibus contulit, eorum apparatum criticum digessit, introductiones generalem et particulares composuit, elenchos bibliographicos concinnavit, impressionis operis curam gessit.

P. Emmanuel Candal († Romae, 13 iunii 1967) textum hispanum « Autographum » magna cura transcripsit ex originali manuscripto, eique apposuit variantes lectiones quinque aliorum codicum hispanorum.

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN

TABULA COMPARATIVA TEXTUUM EXERCITIORUM

Singulas paragraphos textus archetypi numeramus secundum communem usum, easque cum parallelis locis textuum accommodatorum comparamus, sequentes divisionem, numeris crassioribus distinctam, quam in editione nostra adhibuimus. Hac ratione facilior reddetur omnium textuum inter se collatio, apparebit etiam quasnam partes singuli textus contineant, quasnam omittant et quonam ordine disponantur. Signum (—) indicat locum deesse. Textum *Vallisoletanum* omittimus cum exercitia tantum primae hebdomadae contineat.

Textus Archetypus		Helyar	Colon.	Mag. Ioan.	Martin.
nn.	*A P V*	*H*	*C*	*I*	*M*
1	1ª annotatio	—	69	1	—
2	2ª »	—	70	3	—
3	3ª »	—	71	4	—
4	4ª »	—	72	5	—
5	5ª »	1	73	6	—
6	6ª »	—	74	7	—
7	7ª »	—	75	8	—
8	8ª »	—	76	9	—
9	9ª »	—	77	10	—
10	10ª »	—	78	11	—
11	11ª »	—	79	12	—
12	12ª »	—	80	13	—
13	13ª »	—	81	14	—
14	14ª »	—	82	15	—
15	15ª »	—	83	16	—
16	16ª »	—	84	17	—
17	17ª »	—	85	18	—
18	18ª »	—	86	19-20	—
19	19ª »	—	87	21	—
20	20ª »	—	88	22	—
21	Titulus	—	1	23	1
22	Praesupponendum	3	2	24	—
23	Principium et fundamentum	2	3	25-27	2
24	Examen particulare. 1m Tempus	64	4	30	—
25	Secundum tempus	64	4	31	—
26	Tertium tempus	64	4	32	—
27	Additiones. 1ª	65	5	33	—
28	2ª	65	5	34	—
29	3ª	65	5	35	—
30	4ª	65	5	36	—
31	Annotatio. Lineae	65	6	29	—

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

NN.	Textus Archetypus *A P V*	Helyar *H*	Colon. *C*	Mag. Ioan. *I*	Martin. *M*
32	Examen generale	4	6	37	3
33	De cogitatione	4	6	38	4
34	»	4	6	38	4
35	»	4	6	39-41	5
36	»	4	6	42	6
37	»	4	—	42	—
38	De loquela	5	7	43-44	7
39a	De iuramento	6	7	45	8
39b	»	6	7	45	8
39c	»	6	7	45	8
39d	»	6	7	45	—
40	De verbis otiosis	5	8	46	9
41	De detractione et murm.	5	9	47	10-11
42	De opere	6	10	49	12
43	Examinis generalis modus	7	11	50	13
44a	Confes. gener. Emolum. 1^{m}	—	12	51	—
44b	2^{m}	—	12	51	—
44c	3^{m}	—	12	51	—
45	Primum exercitium	8	13	52	37
46	Oratio praeparatoria	8	13	53	—
47	Compositio loci	8	13	54	—
48	Petitio	8	13	55	—
49	Annotatio	8	14	57-56	—
50	Primum punctum	9	15	58-61	38
51	Secundum punctum	10	16	62-65	39
52	Tertium punctum	11	17	66-68	40
53	Colloquium	12	18	69	41
54	De ratione colloquii	12	18	—	—
55	Secundum exercitium	13	19	70	27-30
56	Primum punctum	14	20	71	31
57	Secundum punctum	15	21	72	32
58	Tertium punctum	16	22	73	33
59	Quartum punctum	17	23	74	34
60	Quintum punctum	18	24	75-76	35
61	Colloquium	19	24	77	36
62	Tertium exercitium	21	25	78	42
63	Primum colloquium	21	26	79	43
64	Quartum exercitium	22	27	80	44
65	Quintum exercitium	20	28	81-83	45
66	Primum punctum	20	28	84	46
67	Secundum	20	28	85	46
68	Tertium	20	28	86	46
69	Quartum	20	28	87	46
70	Quintum	20	28	88-89	46
71	Colloquium	20	28	90	47
72	Annotatio	22	29	91	—

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

NN.	Textus Archetypus *A P V*	Helyar *H*	Colon. *C*	Mag. Ioan. *I*	Martin. *M*
73	Additiones. 1ª	66	30	92	14
74	2ª	66	30	93	15
75	3ª	66	30	94	16
76	4ª	66	30	95	17
77	5ª	66	30	96	18
78	6ª	66	30	97	19
79	7ª	66	30	98	20
80	8ª	66	30	99	21
81	9ª	66	30	100	22
82	10ª Paenitentia.	67	30	101	23
83	Primus modus	67	31	102	24
84	Secundus	67	32	103	25
85	Tertius	67	33	104	26
86	De dolore procurando	67	33	104	—
87	1ª Annotatio	67	—	105	—
88	3ª	—	—	—	—
89	3ª	—	—	106	—
90	4ª	—	—	107	—
91	Contemplatio Regni	23	34	108	51
92	1ª Pars. Primum punctum	23	34	109	52
93	Secundum	23	34	110	53
94	Tertium	23	34	111	54
95	2ª Pars. Primum punctum	24	35	112	55
96	Secundum	24	35	113	56
97	Tertium	24	35	114	57
98	Oblatio	24	35	115	58
99	1ª Annotatio	—	35	116	—
100	2ª Annotatio	—	—	117-120	—
101	De Incarnatione	25	36	121	59
102	Primum praeambulum. Hist.	25	36	122	59
103	Secundum. Compositio loci	25	36	123	60
104	Tertium. Petitio	25	36	124	61
105	Annotatio	—	36	125	62
106	Primum punctum	26	37	126	63
107	Secundum punctum	27	38	127	64
108	Tertium punctum	28	39	128	65
109	Colloquium	29	39	129	66
110	De Nativitate	30	40	130	—
111	Primum praembulum	30	40	131	—
112	Secundum	30	40	132	—
113	Tertium	30	—	133	—
114	Primum punctum	31	40	134	—
115	Secundum	32	40	135	—
116	Tertium	33	40	136	—
117	Colloquium	34	40	137	—
118	Tertia contemplatio	—	41	138	—
119	Annotatio	—	41	139	—

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

NN.	Textus Archetypus *A P V*	Helyar *H*	Colon. *C*	Mag. Ioan. *I*	Martin. *M*
120	Quarta contemplatio	—	42	140	—
121	Quinta contemplatio, Sensus	—	43	141	—
122	Primum punctum	—	43	142	—
123	Secundum	—	43	143	—
124	Tertium	—	43	144	—
125	Quartum	—	43	145	—
126	Colloquium	—	43	146	—
127	1ª Annotatio	—	44	147	—
128	2ª Annotatio	—	44	148	—
129	Tertia	—	44	149	—
130a	Quarta : de additionibus	—	44	150	—
130b	De 6ª additione	—	44	150	—
130c	De 7ª	—	44	150	—
130d	De 10ª	—	44	150	—
131	5ª Annotatio	—	44	151	—
132	Secundus dies	—	44	152	—
133	Annotatio	—	44	153	—
134	Tertius dies	—	44	154	—
135	Praeambulum ad cons. status	—	45	155-156	—
136	Duo vexilla	35	45	157	—
137	Primum praeambulum	35	45	158	—
138	Secundum »	35	45	159	—
139	Tertium »	35	45	160	—
140	Primum punctum	36	45	161	—
141	Secundum punctum	37	45	162	—
142	Tertium punctum	38	45	163	—
143	Altera pars	39	46	164	—
144	Primum punctum	39	46	165	—
145	Secundum punctum	39	46	166	—
146	Tertium punctum	40	46	167-169	—
147	Colloquium	41	46	170	—
148	Annotatio	—	46	171	—
149	De tribus binariis	42	47	172	—
150	Primum praeambulum	42	47	173	—
151	Secundum praeambulum	42	47	174	—
152	Tertium praeambulum	42	47	175	—
153	Primum binarium	43	47	176	—
154	Secundum binarium	43	47	177	—
155	Tertium binarium	44	47	178	—
156	Tria colloquia	44	47	—	—
157	Annotatio	—	47	—	—
158	De Baptismo	—	48	—	—
159	1ª nota	—	48	—	—
160	2ª nota	—	48	—	—
161	6 dies. Iesus in deserto	—	49	—	—
	7 dies. Vocatio apostol.	—	49	—	—
	8 dies. Sermo montanus	—	49	—	—

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nn.	Textus Archetypus *A P V*	Helyar *H*	Colon. *C*	Mag. Ioan. *I*	Martin. *M*
	9 dies. Apparitio in mari	—	49	—	—
	10 dies. Iesus praed. in templo	—	49	—	—
	11 dies. Resurrectio Lazari	—	49	—	—
	12 dies. Palmarum	—	49	—	—
162	1ª nota	—	50	—	—
163	2ª nota	—	50	—	—
164	3ª nota	—	51	—	—
165	1 humilitatis modus	48	51	—	—
166	2 humilitatis modus	48	51	—	—
167	3 humilitatis modus	48	51	—	—
168	Nota	—	51	—	—
169a	Praeambulum ad electionem	—	52	—	—
169b	»	—	52	—	—
170	De electione. 1 punctum.	—	53	—	—
171	Secundum punctum	50	53	—	—
172	Tertium punctum	—	53	—	—
173	Quartum punctum	—	53	—	—
174	Nota	—	54	—	—
175	Tria tempora ad electionem	46	54	—	—
176	Secundum tempus	46	54	—	—
177	Tertium tempus	47	54	—	—
178	Prior modus. 1 punctum	—	55	—	—
179	2 punctum	—	55	—	—
180	3 punctum	—	55	—	—
181	4 punctum	—	55	—	—
182	5 punctum	—	55	—	—
183	6 punctum	—	55	—	—
184	Alter modus. 1 regula	47	56	—	—
185	2 regula	47	56	—	—
186	3 regula	47	56	—	—
187	4 regula	47	56	—	—
188	Nota	—	56	—	—
189a	De emendatione vitae	—	57	—	—
189b	»	—	57	—	—
190	Tertia hebdomada. 1 Contem.	51	58	—	—
191	Primum praeambulum	51	58	—	—
192	Secundum praeambulum	51	58	—	—
193	Tertium praeambulum	51	58	—	—
194	Primum punctum, 2, 3	51	58	—	—
195	Quartum punctum	—	58	—	—
196	Quintum punctum	—	58	—	—
197	Sextum punctum	—	58	—	—
198	Colloquium	—	58	—	—
199	Nota	—	58	—	—
200	2ª Contemplatio	52	59	—	—
201	Primum praeambulum	—	59	—	—
202	Secundum praeambulum	—	59	—	—

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

NN.	Textus Archetypus *A P V*	Helyar *H*	Colon. *C*	Mag. Ioan. *I*	Martin. *M*
203	Tertium praeambulum	—	59	—	—
204	Prima nota	—	59	—	—
205	2 Nota	—	59	—	—
206a	3ª Nota. Additiones	—	59	—	—
206b	Additio 6ª	—	59	—	—
207	4ª Nota	—	59	—	—
208a	2 Dies. Hortus	53	60	—	—
208b	3 Dies. Caiphas et Pilatus	54	60	—	—
208c	4 Dies. Herodes et Pilatus	55	60	—	—
208d	5 Dies. A Pilato ad crucem	55	60	—	—
208e	6 Dies. Sepultura	56	60	—	—
208f	7 Dies. Tota Passio	—	60	—	—
209a	Nota	—	61	—	—
209b	Sequitur nota	—	61	—	—
210	Reg. ad victum temperand.	—	62	—	—
211	2ª Regula	—	62	—	—
212	3ª Regula	—	62	—	—
213	4ª Regula	—	62	—	—
214	5ª Regula	—	62	—	—
215	6ª Regula	—	62	—	—
216	7ª Regula	—	63	—	—
217	8ª Regula	—	62	—	—
218	4ª Hebdomada, 1ª Contempl.	57	63	—	—
219	Primum praeambulum	57	63	—	—
220	Secundum praeambulum	57	63	—	—
221	Tertium praeambulum	57	63	—	—
222	1m, 2m, 3m punctum	57	63	—	—
223	4m punctum	57	63	—	—
224	5m punctum	57	63	—	—
225	Colloquium	57	63	—	—
226	1ª Nota	—	64	—	—
227	2ª Nota	—	64	—	—
228	3ª Nota Additiones	—	64	—	—
229a	4ª Nota Additio 2ª	—	64	—	—
229b	6ª Nota Additio 6ª	—	64	—	—
229c	7ª Nota Additio 7ª	—	64	—	—
229d	Additio 10ª	—	64	—	—
230	Contempl. ad amorem. 1ª Nota	—	65	—	—
231	2ª Nota	—	65	—	—
232	Primum praeambulum	—	65	—	—
233	Secundum praeambulum	—	65	—	—
234	Primum punctum	—	65	—	—
235	Secundum punctum	—	65	—	—
236	Tertium punctum	—	65	—	—
237	Quartum punctum	—	65	—	—
238	Tres modi orandi	58	66	—	—
239	Aequivalens 2ae additionis	—	66	—	—

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

NN.	Textus Archetypus *A P V*	Helyar *H*	Colon. *C*	Mag. Ioan. *I*	Martin. *M*
240	Oratio praeparatoria	58	66	—	—
241	Primus modus	58	66	—	—
242	1ª Nota	—	66	—	—
242	2ª Nota	—	66	—	—
244	De 7 peccatis capitalibus	58	66	—	—
245	Nota	58	66	—	—
246	De tribus potentiis	58	66	—	—
247	De quinque sensibus	58	66	—	—
248	Nota	58	66	—	—
249	Secundus modus orandi	59	67	—	—
250	Additio	—	67	—	—
251	Oratio	—	67	—	—
252	Secundus modus orandi	59	67	—	—
253	1ª Regula	—	67	—	—
254	2ª Regula	60	67	—	—
255	3ª Regula	—	67	—	—
256	1ª Nota	—	67	—	—
257	2ª Nota	—	67	—	—
258	Tertius modus orandi	61	68	—	—
259	1ª Regula	—	68	—	—
260	2ª Regula	—	68	—	—
261-312	Mysteria Vitae Christi	—	—	—	—
313	Regulae discretionis 1ae	—	89	—	—
314	1ª Regula	—	89	—	—
315	2ª Regula	—	90	—	—
316	3ª Regula	—	91	—	—
317	4ª Regula	—	92	—	—
318	5ª Regula	49	93	—	—
319	6ª Regula	—	94	—	—
320	7ª Regula	—	95	—	—
321	8ª Regula	—	96	—	—
322	9ª Regula	—	97	—	—
323	10ª Regula	—	98	—	—
324	11ª Regula	—	99	—	—
325	12ª Regula	—	100	—	—
326	13ª Regula	—	101	—	—
327	14ª Regula	—	102	—	—
328	Regulae discretionis 2ae	63	103	—	—
329	1ª Regula	63	104	—	—
330	2ª Regula	63	105	—	—
331	3ª Regula	63	106	—	—
332	4ª Regula	—	107	—	—
333	5ª Regula	—	108	—	—
334	6ª Regula	—	109	—	—
335	7ª Regula	—	110	—	—
336	8ª Regula	—	111	—	—
337	Regulae distribuendi eleem.	—	112	—	—

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

NN.	Textus Archetypus *A P V*	Helyar *H*	Colon. *C*	Mag. Ioan. *I*	Martin. *M*
338	1ª Regula	—	112	—	—
339	2ª Regula	—	113	—	—
340	3ª Regula	—	114	—	—
341	4ª Regula	—	115	—	—
342	5ª Regula	—	116	—	—
343	6ª Regula	—	117	—	—
344a	7ª Regula	—	118	—	—
344b	»	—	118	—	—
345	Regulae de scrupulis	—	119	—	—
346	1ª Nota	—	119	—	—
347	2ª Nota	—	120	—	—
348	3ª Nota	—	121	—	—
349	4ª Nota	—	122	—	—
350	5ª Nota	—	123	—	—
351	6ª Nota	—	124	—	—
352	Ad sentiendum cum Ecclesia	—	125	—	—
353	1ª Regula	—	125	—	—
354	2ª Regula	—	126	—	—
355	3ª Regula	—	127	—	—
356	4ª Regula	—	128	—	—
357	5ª Regula	—	129	—	—
358	6ª Regula	—	130	—	—
359	7ª Regula	—	131	—	—
360	8ª Regula	—	132	—	—
361	9ª Regula	—	133	—	—
362	10ª Regula	—	134	—	—
363	11ª Regula	—	135	—	—
364	12ª Regula	—	136	—	—
365	13ª Regula	—	137	—	—
366	14ª Regula	—	138	—	—
367	15ª Regula	—	139	—	—
368	16ª Regula	—	140	—	—
369	17ª Regula	—	141	—	—
370	18ª Regula	—	142	—	—

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN

BIBLIOGRAPHIA DE GENESI, FONTIBUS, TEXTIBUS LIBRI EXERCITIORUM

I. Opera Bibliographica

Archivum Historicum Societatis Iesu (AHSI). In annua *Bibliographia de historia Societatis Iesu*, ampla habetur bibliographia de scriptis operibus et articulis de S. Ignatio et in particulari de *Exercitiis*, cura, inde ab a. 1933 P. Edmundi Lamalle et inde ab a. 1952 P. Ladislai Polgár.

Collection de la Bibliothèque des Exercices (CBE) : *Bibliographie des récentes publications sur les Exercices spirituels et sur les retraites* (1904-1923). CBE 12 (1907) ; 24 (1909) ; 36 (1911) ; 48 (1913) ; 60 (1919) ; 72 (1921); 84 (1923) ; 92-97 (1925) 3-317 ; 97-99 (1926) 319-525. — Numeri 92-99 continent Catalogum Bibliothecae Exercitiorum (Watrigant) a. 1925.

Gilmont J.-F. - Daman, P. *Bibliographie ignatienne* (*1894-1957*), Paris-Louvain (Desclée de Brouwer) [1958]. (Museum Lessianum, Section historique, N° 17). — De Exercitiis agitur in nn. 964-2319.

Iparraguirre, Ignacio, S. I., *Orientaciones bibliográficas sobre san Ignacio de Loyola*, 2ª edición renovada y puesta al día. Roma (Institutum Historicum S. I.) 1965, XV-199 p. (= Subsidia ad historiam S. I., 1) De Exercitiis agitur in nn. 369-481.

—— *Orientaciones sobre la literatura de Ejercicios de san Ignacio en los tres últimos decenios*, in *Manresa*, 21 (1949) 257-278.

—— *Bibliografía de Ejercicios ignacianos* (*1936-1947*), in *Manresa*, 20 (1948) 343-357. Idem auctor deinceps singulis annis a 1948 ad 1963 in eadem ephemeride edidit *Bibliografía de Ejercicios ignacianos*. Inde ab a. 1957 ad 1963 titulus est : *Boletín de Ejercicios ignacianos*.

—— *Ejercicios ignacianos* : *1964-1966*, in *Manresa*, 39 (1967) 147-168.

Juambelz, Jesús, S. I., *Bibliografía sobre la vida, obras y escritos de san Ignacio de Loyola* (*1900-1950*), Madrid (Razón y Fe) 1956, 8°, XI-119 p.

Montañés Fontenla, Luis, *Ediciones hispánicas del libro de los Ejercicios*, in *Bibliografía Hispánica*, 7 (Madrid 1948) 181-206.

Palau y Dulcet, A., *Manual del librero hispanoamericano*. Tomo XIX, Barcelona, 1967. Bibliographia de textibus latinis et hispanis libri *Exercitiorum* exstat respective in pp. 97-101 (nn. 291084-291168) et pp. 107-114 (nn. 291346-291553).

Raitz von Frentz, E. S. I., und Drüding, J. B., *Exercitien-Bibliographie*, in *Paulus* (Wiesbaden 1936) 384-410 ; (1937) Sonderdruck aus « Paulus » N° 52. Iterum in germanica versione Exercitiorum : *Ignatius von Loyola Geistliche Übungen übertragen von* Feder A. *herausgegeben von* Raitz von Frentz, Freiburg (Herder) 1940, Ausgabe B. — Bibliographia adest in pp. 48*-88*.

Raitz von Frentz, Emmerich, S. I., *Boletín de literatura alemana de Ejercicios*, in *Manresa*, 4 (Manresa-Bilbao 1928) 350-357.

Sommervogel, Carlos, S. I., *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, vol. V : *Saint Ignace*, col. 59-124.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

URIARTE, J. EUG. DE, *Catálogo razonado de las obras anónimas y seudónimas de autores de la Compañía de Jesús.* Tomo I, Madrid, 1904.

WATRIGANT, Henri, S. I., *Catalogue de la Bibliothèque des Exercices de saint Ignace.* Vide sup. CBE 92-99 (1925-1926) 525 p.

II. DE GENESI ET FONTIBUS EXERCITIORUM

Acta Sanctorum Iulii, tom. VII, nn. 28-102.

ALAMO, Mateo, O. S. B. *Cisneros*, II. *Oeuvres*, I. *L'Exercitatorio de la Vida spiritual*, in *Dictionnaire de Spiritualité*, II (1953) 913-919.

ALBAREDA, Dom Anselm M., O. S. B., *Sant Ignasi a Montserrat.* Monestir de Montserrat, 1935, 8°, 248 p.

—— *Intorno alla scuola di orazione metodica stabilita a Monserrato dall'abate García Jiménez de Cisneros (1493-1510)*, in AHSI, 25 (1956) 254-316.

ALBERS, Pedro, S. I. *El P. Roothaan y los Ejercicios espirituales de San Ignacio*, in *Manresa*, 5 (Manresa-Bilbao 1929) 348-372.

ALLISON PEERS, E., *Studies of the Spanish Mystics*, 3 vol., London (S.C.P.K.) 1951 (second edition), 1960, 1960, 8°, XVIII-388 ; XIV-381 ; XXIV-339 p. De S. Ignatio agit in vol. I, cap. I, pp. 1-24.

ARELLANO, Tirso, *El sentimiento poético en S. Ignacio.* (Noticia y transcripción de los versos que conocería san Ignacio, populares en su época), in *Manresa*, 24 (Madrid 1952) 99-109.

BACHT, Heinrich S. I., *« Meditatio » in den ältesten Mönchsquellen*, in *Geist und Leben*, 28 (1955) 360-373.

—— *Die frühmonastischen Grundlagen ignatianischer Frömmigkeit. Zu einigen Grundbegriffen der Exercitien.* in WULF, *Ignatius von Loyola*, (1956) 223-261.

—— *Der heutige Stand der Forschung über die Entstehung des Exercitienbuches des hl. Ignatius von Loyola*, in *Geist und Leben*, 29 (1956) 327-338.

BAESTEN, V., S. I. *Une inscription latine à Seville et la prière « Anima Christi » dans les livres d'Heures du moyen âge*, in *Précis historiques*, Bruxelles (1883) 3-20.

BARAUT, Dom Cipriano, O. S. B., *García Jiménez de Cisneros. Obras completas.* I. *Introducción e índices* ; II. *Texto.* Abadía de Montserrat, 1965, 8°, 2 vol., XV-249 et XIII-939 p. (= Scripta et Documenta, 15, 16).

BASABE, Enrique, S. I. *Bibliografía del R. P. Enrique Watrigant S. I.*, in *Manresa*, 3 (Manresa-Bilbao 1927), 93-96.

BATAILLON, Marcel, *Erasmo y España. Estudios sobre la historia espiritual del siglo XVI. Segunda edición en español, corregida y aumentada.* México-Buenos Aires (Fondo de Cultura económica) 1966, 8°. CXVI-924 p. Vide : *Iluminismo y Erasmismo* : el caso de Ignacio de Loyola, p. 212-214.

—— *Autour de Louis Vives et Ignace de Loyola. Bulletin Hispanique*, 30 (1928) 184-186. — De Ioanne Helyare.

BEGUIRISTÁIN, J., S. I., *Los orígenes de los Ejercicios*, in *Estudios* (Buenos Aires) 32 (1927) 351-360.

—— *Loyola, cuna primaria de los Ejercicios de san Ignacio y de la Compañía. Buenos Aires*, 1948, 44 p. — Cf. LETURIA, *Manresa*, 22 (1950) 106-107.

BERECIARTÚA OLARRA, José María, *Referencias cistercienses en san Ignacio*, in *Cistercium*, 8 (Cóbreces, Santander 1956) 156-163.

BERNARD [-MAITRE], Henry, S. I., *Essai historique sur les Exercices de Saint Ignace depuis la conversion d'Ignace (1521) jusqu'à la publication du Directoire (1599).* Louvain (Museum Lessianum) 1926, 264 p. (= Museum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Lessianum, Section Ascétique et Mystique, 21). — Recensio : Codina, in *Manresa*, 3 (1927) 366-373.

—— *Un théoricien de la contemplation à la chartreuse parisienne de Vauvert : Pierre Cousturier dit Sutor (c. 1480-18 juin 1537)*, in RAM, 32 (1956) 174-195. — Conclusio : « Une source d'information sur la spiritualité de saint Ignace et ses premiers compagnons », p. 190-195.

—— *Saint Ignace de Loyola mystique et les anciennes traductions espagnoles de l'Imitatión de Jésus-Christ*, in *Ons geestelijk erf*, 30 (1956) 25-42.

—— *Les Exercices spirituels de saint Ignace de Loyola interprétés par l'abbé Henri Bremond.* In opere *Entretiens sur Henri Bremond, sous la direction* de M. NÉDONCELLE et J. DAGENS. Paris-La Haye (Mouton) 1967.

BESSE, Jean-Martial, O. S. B., *Une question d'histoire littéraire au XVIe siècle, l'Exercice de Garcias de Cisneros et les Exercices de saint Ignace*, in *Revue des questions historiques*, 61 (Paris 1897) 22-51.

BÖHMER, Heinrich, *Studien zur Geschichte der Gesellshaft Jesu.* I. Band. *Loyola.* Bonn, 1914, 8°, 343 p. et *Texte*, pp. 1-104. Opus iterum editum annis 1941 et 1951 a H. LEUBE. Post S. Ignatii vitam habet : *Exkurse.* (I) : *Die Lebensbücher Loyolas* (p. 299-308). *Der Amadís. Flos Sanctorum. Die Vita Christi. Die Imitatio. Digression über Ludolf von Sachsen*, p. 304-308.

—— *Loyola und die deutsche Mystik.* In *Berichte über die Verhandlungen des sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig.* Phil.-Hist. Klasse. 73 Band. 1 Heft, 1921.

BOGLIOLO, Luigi, *La dottrina spirituale di Fra Battista da Crema.* Dissertatio ad Lauream in Facultate theologica Pontificiae Universitatis Gregorianae, Torino (Scuola tipografica Salesiana) 1952, 124 p.

BOVER, José M^a, S. I. *La « Contemplación para alcanzar amor » y la doctrina de San Bernardo sobre el amor de Dios. Manresa*, 6 (Manresa-Bilbao 1930), 320-326.

BREMOND, Henri, *Saint Ignace et les Exercices*, in *La Vie spirituelle, Supplément*, 20 (avril, mai 1929) [1-47, 73-111] ; ID., *Notes sur les Exercices*, ib. [147-190] ; ID., *Adieux à la controverse*, in *La vie spirituelle, Supplément*, 23 (Avril 1930) [1-28]. — Cf. DE GUIBERT, *La spiritualité de la Compagnie de Jésus*, 102 * ; v. BERNARD-MAITRE GUY J.-C., POTTIER, A.

BRETTLE, Segismundus, O. F. M. Conv., *San Vicente Ferrer und sein literarischer Nachlass*, Münster i. W., 1924. (In pp. 132-139 sustinet quandam dependentiam inter Regulas ad se ordinandum in victu et *Tractatum de vita spirituali* S. Vincentii).

CAIETANUS, Constantinus, O. S. B., *De religiosa Sancti Ignatii sive Enneconis fundatoris Societatis Iesu per Patres Benedictinos institutione. Deque libello exercitiorum eiusdem ab Exercitatiorio V. S. D. Garciae Cisnerii abbatis benedictini magna ex parte desumpto.* Venetiis 1641.

CALVERAS, José, S. I., *Vocabulario espiritual de los Ejercicios*, in *Manresa*, 15 (1943) 73-78.

—— *Fray Gonzalo de Ocaña traductor del « Flos Sanctorum » anónimo*, in *Analecta Sacra Tarraconensia*, 17 (Barcelona 1944) 206-208.

—— *Los « Confesionales » y los Ejercicios espirituales de San Ignacio*, in AHSI, 17 (1948) 51-101.

—— *Notas exegéticas sobre el texto de los Ejercicios. La fealdad y malicia de cada pecado mortal cometido*, in *Manresa*, 24 (1952) 171-181.

—— *El origen de los Ejercicios según el P. Nadal*, in *Manresa*, 26 (1954) 263-288.

—— *La inspiración de los Ejercicios*, in *Estudios eclesiásticos*, 30 (1956) 391-414.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

—— *San Ignacio de Loyola en Montserrat y Manresa a través de los procesos de canonización*, Barcelona (Edit. Librería Religiosa), 1956, 299 p.

—— *Sentido de los ejercicios en el sistema espiritual de san Ignacio*, in *Manresa*, 28 (1956) 151-168.

CARRETERO, Joaquín María S. I., *El esquema del « rey temporal » en un texto de César*, in *Manresa*, 38 (1966) 165-172.

CAVALLERA, Ferdinand, S. I., *Quelques loca parallela relatifs aux Ecercices*, in CBE, 61-62 (1920) 25-29.

CAYUELA, Arturo M., S. I., *El honor caballeresco en los Ejercicios*, in *Manresa*, 9 (1933) 54-68.

CHASTONAY, Paul de, S. I., *Des Abtes García Cisneros Geistliches Übungsbuch*, in *Stimmen der Zeit*, 94 (1917-18) 497-506.

CILLERUELO, Lope, O. S. A., *La espiritualidad en San Agustín y en San Ignacio*, in *Manresa*, 28 (1956) 351-370.

CIRIGLIANO, D., *The Divine Comedy and the « Spiritual Exercices »*, in *Thought*, 10 (1933) 410-436.

CIROT, Georges, *L'opinion de Yepez sur l'époque où furent rédigés les Exercices Spirituels de saint Ignace*, in *Bulletin critique*, 4 (Paris 1898) 151-159, 234-240. (GILMONT-DAMAN, n. 1233).

CISNEROS, García Jiménez de, O. S. B., *Ejercitatorio de la vida espiritual. Reproducido conforme a la primera edición por el P. Fausto Curiel.* Barcelona (Mariano Galve) 1912, XXXII-271 p. — Vide BARAUT.

CODINA, Arturo, S. I., *Entstehung der Exerzitien.* Vide HARRASSER, *Studien zu den Exerzitien ...*, p. 1-44.

—— *Los Ejercicios de San Ignacio y el Ejercitatorio de Cisneros*, in *Razón y Fe*, 48 (1917) 286-299 ; 426-436 ; 49 (1917) 16-29.

—— *Prolegomena in Exercitia.* MHSI, *Exercitia et Directoria*, 9-199.

—— *Los orígenes de los Ejercicios espirituales de S. Ignacio de Loyola. Estudio histórico.* Barcelona (Biblioteca Balmes) 1926, 8°, XVI-309 (= Biblioteca histórica de la Biblioteca Balmes, Serie II, vol. 1). — Recensiones : *Analecta Bollandiana*, 45 (1925) 457-459 ; BÖMINGHAUS, Ernst, S. I., in *Zeitschrift für Aszese und Mystik*, 3 (1928) 167-170 ; L. DE GRANDMAISON, in *Recherches de science religieuse*, 10 (1920) 391-408 ; CAVALLERA, RAM, 8 (1927) 82-91 ; LETURIA, *La nueva e importante obra del P. Codina*, in *Manresa*, 3 (1927) 44-55 ; BEGUIRIZTÁIN, *Estudios* (Buenos Aires) 32 (1927) 351-360 ; CALVERAS, José, S. I., in *La Paraula cristiana*, (Barcelona) 3 (1927) 128-142 ; 450-454 ; CELI, G., S. I., *La Civiltà cattolica*, anno 82 (1931), vol. I, 493-509.

—— *¿ Qué contenían los Ejercicios al salir san Ignacio de Manresa*, in *Manresa*, 2 (Manresa-Bilbao 1926) 44-56, 140-149. — Caput tertium operis : *Los orígenes de los Ejercicios espirituales de San Ignacio.*

—— *Sobre los orígenes de los Ejercicios de S. Ignacio*, in *Manresa*, 3 (Manresa-Bilbao 1927) 225-250. — Responsio ad recensionem Patris Ferdinandi Cavallera.

—— *Los Ejercicios espirituales de San Ignacio de Loyola y las Constituciones de la C. de J.*, in *Manresa*, 8 (Manresa-Bilbao 1932) 133-147 ; 245-262.

—— *« Sant Ignasi a Montserrat »*, in AHSI, 7 (1938) 104-117 ; 257-267. — Recensio operis : ALBAREDA, *Sant Ignasi a Montserrat.*

COGNET, L., *Histoire de la Spiritualité chrétienne.* III. *La Spiritualité moderne*, Paris (Aubier) 1966, 511 p.

—— *Introduction aux Mystiques Rhéno-Flammands*, Tournai (Desclée) [1968] 349 p. (In praefatione monet auctor se in hoc volumine omittere quaes-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tionem de influxu mysticorum rheno-flandorum in scriptores saeculi XVI).

COLOMBÁS, García Mª, O. S. B., *Un reformador benedictino en tiempo de los Reyes católicos, García Jiménez de Cisneros.* Montserrat, 1955, XXX-502p. — Vide : *Cisneros y san Ignacio de Loyola : una controversia secular*, p. 454-472.

CREIXELL, Juan, S. I. *San Ignacio de Loyola. Estudio crítico y documentado de los hechos ignacianos relacionados con Montserrat, Manresa y Barcelona*, Barcelona, 1922, VI-414 p.

CUSSON, Gilles, S. I., *Pédagogie de l'expérience personnelle. Bible et Exercices spirituels*, Bruges-Paris (Desclée de Broower) — Montréal (Les éditions Bellarmin) 1968, 8°, 427 p.

DE DAINVILLE, François, S. I., *Saint Ignatius and Humanism*, in *Jesuit Educational Quaterly*, 21 (New York 1059) 189-208. — Versio anglica articuli editi in *Cahiers universitaires catholiques* (Paris 1956) 458-479.

DALMASES, Cándido de, S. I., *Una copia auténtica desconocida de los procesos remisoriales para la canonización de S. Ignacio. Texto inédito del proceso remisorial de Montserrat*, in *Analecta Sacra Tarraconensia*, 15 (1942) 129-170.

—— *Las meditaciones del reino y de dos banderas y la vocación a la Compañía de Jesús según el P. Nadal*, in *Manresa*, 20 (1948) 311-320.

—— Vide MHSI, *Fontes narrativi ...*

DARBORD, M., *La poésie religieuse espagnole des Rois catholiques a Philippe II.* Thèse pour le doctorat és Lettres, présentée à la Faculté des Lettres et sciences Humaines de l'Université de Paris. Paris 1965.

DEBONGNIE, Pierre, C. SS. R., *Jean Mombaer de Bruxelles abbé de Livry. Ses écrits et ses réformes*, Louvain-Toulouse, 1928, XI-354 p.

—— *Exercices spirituels.* III. *De Ruysbroeck à saint Ignace*, in *Dictionnaire de spiritualité*, IV (Paris 1961) 1923-1933.

DEBUCHY, Paul, S. I., *Introduction à l'étude des Exercices spirituels de Saint Ignace.* CBE, n° 6 (Décembre 1906).

—— *La Bibliothèque des Exercices et ses publications*, in CBE, n° 49 (1914).

DIERTINS, Ignatius, S. I., *Historia Exercitiorum spiritualium S. P. Ignatii de Loyola*, 8° [1887] 323 p. Prima editio impressa fuerat Romae a. 1700. Huic adduntur in altera excerpta quaedam ex opere Bollandistarum.

DUDON, Paul, *Saint Ignace de Loyola*, troisième édition, Paris (Beauchesne) 1934. Vide : Chapitre XII : *Les influences reçues* (*1493-1535*) p. 261-274 ; Chapitre XIII : *La composition du livre des Exercices*, p. 275-290. *Notes et Appendices* : 11. *Manrèse et les Exercices*, p. 626 ; 12 : *Le Concile de Sens et les règles d'orthodoxie*, p. 627 ; 18 : *Critiques et apologistes des Exercices spirituels*, p. 643.

—— *Certaines pages des Exercices dépendent-elles de saint Vincent Ferrier?* in AHSI, 4 (1935) 102-110.

—— *Geneza Cwiczeń Duchownych* : *Myśl Rekoleyćyjna*, 1 (1937) 244-259. [De genesi Exercitiorum].

EDER, Karl, *Zwei Gestalter des Christlichen Abendlandes* : *Franz von Assisi und Ignatius von Loyola*, in *Wort und Wahrheit*, 1 (1946) 82-88.

—— *Ignatius von Loyola, Versuch einer inneren Entwicklung*, in *Geist und Leben*, 20 (1956) 248-264. Iterum editum in *Theologisches Jahrbuch* (Leipzig 1957) 308-327.

ERMERS, Thédore, S. I., *Dr. B. Tideman over den oorsprong der Geestelijke Oefeningen van den H. Ignatius*, in *Studiën.* ('s-Hertogenbosch) 56 (1901) 491-507.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ESTEFANÍA, José M., *San Ignacio y los Ejercicios*, in *Rev. Internacional de Estudios Vascos*, 22 (1931) 304-309.

FEDER, Alfred, S. I., *Das Exercitienbuch. Entstehung, Eigenart, Verwertung.* In : STRÄTER, Paul, S. I., *Der Geist der Ignatianischen Exercizen.* Freiburg (Herder) 1925, p. 1-37.

FESSARD, Gaston, *La dialectique des Exercices spirituels de saint Ignace*, Paris (Aubier) 1956, 367 p. ; ID. *La dialectique des Exercices, ** Fondement, Péché, Orthodoxie*, Paris (Aubier) 1966, 283 p. (= Théologie, 35, 66).

—— *Le fondement de l'herméneutique selon la XIIIe règle d'orthodoxie des Exercices spirituels d'Ignace de Loyola. Atti del Convegno indetto dal Centro internazionale di studi umanistici ...* (Roma 1963) 203-219.

FEYLES, Gabriele, Salesiano, *Serafino da Fermo, canonico regolare Lateranense (1496-1540). La vita, le opere, la dottrina spirituale.* Dissertatio ad lauream in Facultate Theologica Pontificiae Universitatis Gregorianae [1942] 150 p.

FIDÈLE DE ROS, O. F. M., *Saint Ignace et Alonso de Madrid*, in RAM, 32 (1956) 196-214.

GARCÍA VILLOSLADA, Ricardo, S. I., *Rasgos característicos de la « Devotio moderna »*, in *Manresa*, 28 (1956) 315-350.

—— *Loyola y Erasmo. Dos almas. Dos épocas.* Madrid (Taurus) 1965, 8°, 339 p. (= Ensayistas de hoy, 42). Recensio : J. GRANERO, *Loyola y Erasmo*, in *Manresa*, 38 (1966) 155-164 ; R. M. DE HORNEDO, in *Razón y Fe*, 173 (1966) 403-416.

GOOSSENS, Mathias, O. F. M., *De Meditatie in de eerste tijd van de Moderne Devotie*, Haarlem-Antwerpen (J. H. Gottmer) 8°, 260 p.

DE GRANDMAISON, Léonce, S. I., *Les Exercices dans l'édition des Monumenta*, in *Recherches de science religieuse* (Paris 1920) 391-408.

GRANERO, Jesús, S. I., *Sentir con la Iglesia. Ambientación histórica de unas famosas reglas*, in *Miscelánea Comillas*, 25 (1956) 203-233. — ID., *San Ignacio he Loyola. Panoramas de su vida*, Madrid, [1967], cap. VIII : *Sentir con la Iglesia.*

DE GUIBERT, J., S. I., *La « méthode des trois puissances » et l'Art de Contemplation de Raymond Lull*, in RAM, 6 (1925) 367-378.

—— *La spiritualité de la Compagnie de Jésus. Esquisse historique.* Rome, 1953, XL-659 p. (= Bibliotheca Instituti Historici S. I., 4). — Chap. III. *Ecrits spirituels de S. Ignace.* p. 101-110 : *Quand et comment les Exercices ont-ils été composés.* — Chap. IV. (p. 141-170) : *Sources et traits caractéristiques de la spiritualité de S. Ignace.* — Versiones hispanica et anglica.

GROULT, Pierre, *Les mystiques des Pays-Bas et la littérature espagnole du seizième siècle*, Louvain, 1927, XI-288 p.

—— *Las fuentes germánicas de la mística española*, in *Arbor*, 48 (1961) 23-29.

GUY, J.-C., S. I., *Henri Bremond et son commentaire des Exercices de saint Ignace*, in RAM, 45 (1969) 191-223.

HANDMANN, R., S. I., *Die Autorshaft der Exercitien oder der geistlichen Übungen*, in *Theologisch-praktische Quartalschrift* (Linz) 56 (1903) 764-795.

HANSSENS, Jean-Michel, S. I., *L'originalité des Exercices spirituels ignatiens*, in RAM, 34 (1958) 300-325.

HARRASSER, G., S. I., *Studien zu den Exercitien des hl. Ignatius.* I. Band. *Beiträge zur Geschichte und zu einzelnen Teilen des Exercitienbuches.* Innsbruck (Felizian Rauch) 1925, 8°, 182 p.

HAUSHERR, Irénée, S. I., *Les Exercices spirituels de saint Ignace et la méthode d'oraison hésychastique*, in opere *Hésycasme et prière*, Roma (Pont. Inst. Orient. Studi) 1966, 134-173.

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

HERTLING, Ludwig von, S. I., *De usu nominis Exercitiorum spiritualium ante S. P. Ignatium*, in AHSI, 2 (1933) 316-318.

HORNEDO, Rafael, S. I., *Algunos rasgos comunes entre la contemplación ignaciana y la del Cartujano*, in *Manresa*, 36 (1964) 337-342.

HYMA, Albert, *The Original Version of « de Imitatione Christi » by Gerard Zerbolt of Zutphen*, in *Archief voor de geschiedenis van het aartsbisdom Utrecht*, 19 (1950) 1-41.

—— *The Christian Renaissance. A History of the « Devotio Moderna »*. New-York and London, 1925, 8°, XVIII-501 p.

IPARRAGUIRRE, Ignacio, S. I., *Práctica de los Ejercicios de S. Ignacio en vida de su autor (1522-1556)*. [*Historia de la práctica de los Ejercicios espirituales de S. Ignacio*. Vol. I]. Bilbao-Roma, 1946 (Bibliotheca Institut. Historici Soc. Iesu, 3) 52*-320 p.

—— *Historia de los Ejercicios de San Ignacio*. Vol. II, *Desde la muerte de san Ignacio hasta la promulgación del Directorio oficial (1556-1599)*, Bilbao-Roma, 1955 (Bibliotheca Instituti Historici S. I., 7), 48*-588 p.

—— *Ediciones del libro de los Ejercicios*, in *Hechos y Dichos*, 23 (1948) 567-569.

—— *La primera aprobación pontificia de los Ejercicios*, in *Hechos y Dichos*, 23 (1948) 455-464.

—— *La conversación como táctica apostólica de S. Ignacio de Loyola*, in *Razón y Fe*, 160 (1959) 11-24.

—— *Obras completas de San Ignacio de Loyola. Edición manual. Segunda edición*, Madrid (Biblioteca de Autores Cristianos, n° 86) 1963. Exercitia eduntur, pp. 161-281.

—— *Comentarios de los Ejercicios ignacianos (Siglos XVI-XVIII). Repertorio crítico*. Romae (Institutum historicum S. I.), 1967, 8°, 12*-348 p. (Subsidia ad Historiam Societatis Iesu, 6).

JIMÉNEZ, Julio, S. I., *La progresiva formación de los Ejercicios espirituales de san Ignacio*. Santiago de Chile, 1969. (Manuscriptum).

JOLY, Henri, *Les sources de saint Ignace de Loyola*, in *La Quinzaine*, 12 (Paris, 1896) 141-165.

JORGE PARDO, Enrique, S. I., *El Breve de Paulo III y San Francisco de Borja*, in *Hechos y Dichos*, 23 (1948) 470-481.

KELLY, Cajetan, *St. Ignatius and the Dominicans*, in *Dominicana*, 41 (Washington 1956) 244-249.

KÖHLER, Leo, S. I., *Exercicios Espirituais : Gênese e Estrutura*, in *Verdade e Vida*, 1 (Recife) 1948, 18-45.

KNELLER, Carl A., S. I., *Zu den Kontroversen über den hl. Ignatius von Loyola. II. Quellen der Exercitien?*, in *Zeitschrift für Aszese und Mystik*, 49 (1925) 161-185.

KREITEN, W., S. I., *Zur Entstehung des Exerzitien-Büchleins*, in *Stimmen aus Maria-Laach*, 23 (1882) 32-55.

LARRAÑAGA, Victoriano, S. I., *Los Ejercicios de san Ignacio de Loyola en Montserrat*, in *Recherches de science religieuse, Mélanges Lebreton*, II, 39-40 (1951-1952) 369-386.

—— *La revisión total de los Ejercicios por san Ignacio ¿ en París o en Roma ?*, in AHSI, 25 (1956) 396-415.

—— *San Ignacio de Loyola. Estudios sobre su vida, sus obras, su espiritualidad*. Zaragoza (Hechos y Dichos) [1956], 8°, XVI-366-[6] p.

LE BAIL, Anselme, O. Cist., *Les Exercices spirituels dans l'Ordre de Citeaux*, in RAM, 25 (1949) 260-269.

LECLERCQ, Jean, O. S. B., *A propos du séjour de saint Ignace à Montserrat*, in *Christus*, 13 (Paris 1966) 161-172.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

LETURIA, Pedro, S. I., *El influjo de San Onofre en San Ignacio, a base de un texto inédito de Nadal*, in *Manresa*, 2 (1926) 224-238 ; Iterum in *Estudios ignacianos*, I, 97-111.

—— *El « Reino de Cristo » y los prólogos del « Flos Sanctorum » de Loyola*, in *Manresa*, 4 (1928) 334-349. Iterum in *Estudios ignacianos*, II, 59-72.

—— *San Ignacio en Montserrat*, in *Manresa*, 12 (Barcelona 1936) 153-167. Recensio operis P. A. Albareda : *San Ignasi a Montserrat*.

—— *La « Devotio moderna » en el Montserrat de San Ignacio*, in *Razón y Fe*, 111 (1936) 371-385. Iterum in *Estudios ignacianos*, II, 73-88.

—— *Génesis de los Ejercicios de San Ignacio y su influjo en la fundación de la Compañía de Jesús* (1521-1540), in AHSI, 10 (1941) 16-59. Iterum in *Estudios ignacianos*, II, 3-55.

—— *Sentido verdadero en la Iglesia militante*, in *Gregorianum*, 23 (1942) 137-168. Iterum in *Estudios ignacianos* II, 149-174.

—— *Loyola, Montserrat, Manresa. Tres instantáneas sobre el origen de los Ejercicios*, in *Hechos y Dichos*, 23 (1948) 465-469. Iterum in *Estudios ignacianos*, II, 401-404.

—— *Libros de Horas, Anima Christi y Ejercicios espirituales*, in AHSI, 17 (1948) 3-50. Iterum in *Estudios ignacianos*, II, 99-148.

—— *Lecturas espirituales durante los Ejercicios según San Ignacio de Loyola*, in *Manresa*, 20 (Barcelona 1948) 295-310.

—— *El gentilhombre Iñigo López de Loyola en su patria y en su siglo*, 2ª ed. Barcelona, (1949) 8°, 317 p. ill.

—— *Problemas históricos en torno a las reglas para sentir con la Iglesia*, in *Estudios ignacianos*, II, 175-186.

—— *Estudios ignacianos*. I. *Estudios biográficos*. II. *Estudios espirituales*. Revisados por el P. Ignacio IPARRAGUIRRE. Roma (Institutum Historicum S. I.) 1957, 8°, XXXIII-475, VIII-544 p. (= Bibliotheca Instituti Historici S. I., 10-11).

LEWIS, Jacques, S. I., *La Bible et les Exercices*, in *Lettres du Bas Canada*, 17 (Montréal 1963) 5-15.

LUCIMA, Antanas S. I. et DERVILLE, André S. I., *Examen particulier*, in *Dictionnaire de Spiritualité*, IV (Paris 1961) 1838-1849.

LONGHURST, John E., *Saint Ignatius at Alcalá, 1526-1527*, in AHSI, 26 (1957) 252-256.

[MAAS, A., S. I.] *Did the Blessed Virgin help St. Ignatius in the composition of the Spiritual Exercices?* in *Woodstock Letters*, 24 (1895) 52-70. Compendium articuli WATRIGANT : *La T. S. Vierge ...*

MARCH, José M., *San Ignacio de Loyola y el Beato Ramón Llull*, in *Manresa*, 2 (1926) 333-350.

MARÍN, C. Hilario, S. I., *Spiritualia Exercitia secundum Romanorum Pontificum Documenta*. Barcelona (Librería Religiosa) 1941, 8°, LXXIII-792 p. (= Bibliotheca Manresa, ser. III. Doc. vol. 1).

—— *Los Ejercicios espirituales y los Sumos Pontífices*, in *Hechos y Dichos* 23 (1948) 470-481.

—— *Los Ejercicios espirituales de S. Ignacio de Loyola. Documentos pontificios*, Zaragoza (Hechos y Dichos) 1952.

MATERNE, A., *L'influence de saint François d'Assise sur saint Ignace*, in *Études Franciscaines*, 16 (1966) 416-426.

MERCIER, V., S. I., *Concordance de l'Imitation de Jésus-Christ et des Exercices spirituels*, Paris, 1885. — Versio hispana interprete Arturo MASRIERA, Barcelona, 1900 et 1917.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

MESEGUER, Juan, O. F. M., *Fr. Francisco Ortiz en Torrelaguna. Notas para su biografía*, in *Archivo Ibero-Americano*, VIII, segunda época (1948) 479-529.

MESEGUER, Pedro, S. I., *Fray Alonso de Madrid y san Ignacio de Loyola. Discusión de una posible influencia*, in *Manresa*, 25 (1953) 159-183.

MONUMENTA HISTORICA SOCIETATIS IESU. *Fontes narrativi de S. Ignatio et de Societatis Iesu initiis*. Vol. I-IV (1943, 1951, 1960, 1965).

MONUMENTA HISTORICA SOCIETATIS IESU, *Directoria Exercitiorum spiritualium* (1540-1599). Edidit, ex integro refecit et novis textibus auxit Ignatius IPARRAGUIRRE, S. I. Romae, 1955, 8°, XII-869 p.

F. M[ORELL] S. I., *Sobre la meditación de la muerte*, in *Manresa* 13 (Barcelona 1940) 50-62.

MUNTANÉ, Alfredo, S. I., *El R. P. José Calveras Santacana*, S. I., in *Manresa*, 37 (1965) 99-112.

NADAL, Jerónimo, *Pláticas espirituales del P. Jerónimo Nadal en Coimbra (1561)*, editadas con introducción y notas por Miguel NICOLAU, S. I. Granada, 1945, XIX-220 p (= Biblioteca teológica granadina, Serie I, n° 2).

NICOLAU, Miguel, S. I., *Un autor desconocido en la historia de la meditación*, in *Rev. española de Teología*, 2 (1942) 101-159.

—— *El P. Jerónimo Nadal y los Ejercicios espirituales de S. Ignacio*, in *Estudios eclesiásticos*, 16 (1942) 105-113.

—— *Jerónimo Nadal, sus obras y doctrinas espirituales*, Madrid (C. S. I. C.) 1949, 8°, XXXVI-567 p. — Cap. VII. *Nadal y los Ejercicios de S. Ignacio.*

O[LPHE]-G[ALLIARD], M[ichel], S. I., *Erasme et Ignace de Loyola*, in RAM, 35 (1959) 337-352. — Occasione operis : LETURIA, *Estudios ignacianos.*

ORLANDIS, Ramón, S. I., *El último fin del hombre en Santo Tomás*, in *Manresa*, 14 (Barcelona 1942) 7-25 ; 107-117 ; 15 (1943) 34-53.

PENNING DE VRIES, Piet, S. I., *Wat zag Ignatius in Franciskus?*, in *Franciscaans Leven*, 50 (Tilburg 1967) 268-281.

PIERDET, Juan Luis, O. S. B., *Origen literario del libro de los Ejercicios espirituales de san Ignacio de Loyola*, in *Revista eclesiástica*, 38 (Valladolid 1916) 496-511.

PINARD DE LA BOULLAYE, S. I., *Aux sources des Exercices. Guillaume de Saint-Thierry et Vincent Ferrier*, in RAM, 26 (1950) 327-346.

POLLEN, John, H., S. I., *The Origins of the Spiritual Exercices*, in *Month*, 133 (1919) 81-91.

POST, R. R., *The Modern Devotion. Confrontation with Reformation and Humanism.* Leiden (E. J. Brill) 8°, 1968, XI-694 p.

POTTIER, A., *Pour Saint Ignace et les Exercices contre l'offensive de M. Bremond*, Paris, 8°, 1930, 183 p.
Recensio a Codina, in *Manresa*, 6 (1930) 373-377.

QUERA, Manuel, S. I. *El origen sobrenatural de los Ejercicios espirituales.* Barcelona (Imprenta Revista « Ibérica ») 1940, 112 p.
Recensio : *Manresa*, 15 (1943) 189-190.

—— *Los Ejercicios espirituales y el orígen de la Compañía de Jesús*, Barcelona (Imprenta Revista « Ibérica ») 1941, 90 p.

—— *Influjo de la Santísima Virgen en la composición del libro de los Ejercicios*, in *Manresa*, 15 (Barcelona 1943) 64-72, 164-176.

RAHNER, Hugo, S. I., *Ignatius v. Loyola und die aszetische Tradition der Kirchenväter*, in *Zeitschrift für Aszese und Mystik*, 17 (1942) 61-77.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

RAHNER, Hugo, S. I., *Ignatius von Loyola und das geschichtliche Werden seiner Frömmigkeit*. Graz-Salzburg-Wien (Anton Pustet), zweite Auflage, 1949, 125 p.

Versio gallica : Guy de VAUX, S. I., 2ª ed., Paris, 1959 ; neerlandica : Pieter VAN GESTEL, 's-Hertogenbosch, 1953 ; anglica : Francis John SMITH, Westminster, 1953 ; hispanica : anonyma, Santander, 1955 ; lusitana : José Alfredo SOUZA MONTEIRO, 1956 ; italica : Armido ed Emilio RIZZI, 1960.

—— *Ignatius von Loyola als Mensch und Theologe*, 8°, [1964], 528 p.

—— *Notes pour servir à l'étude des Exercices*. (Notae pro manuscripto sumptae e conferentiis ab auctore habitis Oeniponte annis 1946 et 1951-1952). Enghien, 1954, 79 p.

—— *Génesis y teología del libro de los Ejercicios*. Madrid (Apostolado de la Prensa, 1966, 12°, 220 p. (= Ejercicios espirituales, 1). Opus P. Rahner continetur solis pp. 7-95. Est hispanica versio, auctore P. R. López Olea, operis praecedentis, addito indice analytico Exercitiorum, desumpto ex opere : L. GONZÁLEZ - I. IPARRAGUIRRE, *Ejercicios espirituales. Comentario pastoral*.

RAITZ VON FRENTZ, Emerich, S. I., *Zur Geschichte der Entstehung der geistlichen Übungen*, in *Geist und Leben*, 21 (1948) 309-316. — Occasione primi voluminis Historiae Exercitiorum a P. Iparraguirre.

—— *En la patria de la « Devotio moderna »*, in *Manresa*, 11 (Barcelona-Bilbao 1935) 378-381.

—— *Ludolphe le Chartreux et les Exercices de S. Ignace de Loyola*, in RAM, 25 (1949) 375-388.

RIBADENEIRA, Petrus, *Vita Ignatii Loyolae*, Vide MI, *Fontes narrativi*, IV.

RICARD, Robert, *La place de saint Ignace dans la spiritualité espagnole*, in RAM, 33 (1957) 121-140.

ROYO MARÍN, A., O. P., *La espiritualidad de san Ignacio comparada con la dominicana*, in *Manresa*, 28 (1956) 385-398.

SABATER, Juan, S. I., *San Ignacio y el Beato Ramón*, in *Studia monographica et recensiones*, n. 12-13 (Palma de Mallorca 1955) 239-264.

—— *Analogías doctrinales entre S. Ignacio y Ramón Llull*, in *Manresa*, 28 (1956) 371-384.

—— *San Ignacio y el B. Ramón Llull*, in *Manresa*, 30 (1958) 21-30.

—— *Ramón Llull, maestro de oración. Cotejo con San Ignacio*, in *Manresa*, 30 (195) 211-220.

SAINZ RODRÍGUEZ, Pedro, *San Ignacio de Loyola y Erasmo*. In *Miscelanea de estudios dedicados al Dr. Fernando Ortiz*, (La Habana 1906), 1305-1315.

—— *Espiritualidad española*, Madrid (Rialp) 1961, 8°, 384 p. Vide III. *Formación de la espiritualidad jesuítica*, ubi duo articuli iterum eduntur : *San Ignacio de Loyola y Erasmo* (vide sup.) et *Lecturas espirituales y mística franciscana*, recensio articuli Patris Leturia : *Cordeses, Mercuriano y lecturas espirituales* : AHSI, 23 (1954) 351-366.

SALA BALUST, Luis, *Corrientes espirituales españolas en la época del Concilio de Trento (1545-1563)*, in : *Il Concilio di Trento e la Riforma Tridentina. Atti del Convegno storico internazionale*. Trento, 2-6 settembre 1963, vol. II (Freiburg, Herder 1965) 441-465. Vide : 4. *San Ignacio y el ambiente de Alcala*, p. 450-452.

SANCHIS ALVENTOSA, Joaquín, O. F. M., *La escuela mística alemana y sus relaciones con nuestros místicos del Siglo de Oro*. Madrid, 1946, 237 p. Recensio in : José SOLA, in *Manresa*, 18 (1946) 288-290.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

SCHOONENBERG, P., *« Herbronning » van Sint Ignatius' « Geestelijke Oefeningen »*, in *Streven*, 21 (1953) 166-172.

SELKE, Angela, *El Santo Oficio de la Inquisición. Proceso de Fr. Francisco Ortiz (1529-1532)*. Madrid [1968] 402 p.

SLATTERY, Joseph, S. I., *Saint Augustin and Spiritual Exercices*, in *Woodstock Letters*, 96 (1967) 212-228.

SMITS VAN WAESBERGHE, Marcellus, S. I., *Origine et développement des exercices spirituels avant saint Ignace*, in RAM, 33 (1957) 264-272.

SOLA, José, S. I., *El Beato Fabro y los Ejercicios espirituales de san Ignacio*, in *Manresa*, 19 (Barcelona 1947) 42-62.

SOLÁ Francisco de P., S. I., *El original del proceso para la canonización de san Ignacio de Loyola, celebrado en Barcelona, Manresa y Montserrat*, in *Estudios históricos y documentos de los Archivos de Protocolos*, 1 (Barcelona 1948) 9-40.

SOLÁ, Juan María, *La intervención de la Virgen en los Ejercicios espirituales*, in *Manresa*, 7 (Manresa-Bilbao 1931) 40-56 ; 145-169.

SOLANO, Jesús, S. I., *Fundamentos neotestamentarios y dogmáticos de la espiritualidad ignaciana*, in *Manresa*, 28 (1956) 123-134.

SPAAPEN, Bernard, S. I., *Karthuizer-vroomheid en ignatiaanse spiritualiteit*, in *Ons geestelijk erf*, 30 (1956) 337-366 ; 31 (1957) 129-149.

STÖGER, Ioannes Nepom., S. I., *Die aszetische Literatur über die geistlichen Übungen*, Paris-Regensburg, 1850.

STRACKE, Desiderius A., S. I., *Over twee bemerkingen von Sint Ignatius in zijn Geestelijke Oefeningen*, in *Ons geestelijk erf*, 21 (1947) 161-189. Crisis operis P. Dudon, *Saint Ignace*, in quaestione de genesi Exercitiorum.

SUÁREZ, Franciscus, S. I., *De religione Societatis Iesu*. De Exercitiis agit lib. IX, cap. V.

SUBIRÁ, José María, *El Breve « Pastoralis officii » de Paulo III*, in *Manresa*, 2 (Manresa-Bilbao 1926) 57-65.

Brevis introductio et textus latinus cum hispanica versione.

SUQUÍA, Angel, *El Epistolario de Gerardo de Groote y el libro de los Ejercicios de San Ignacio*, in *Manresa*, 21 (1949) 305-324.

—— *Las reglas para sentir con la Iglesia en la vida y en las obras del cardenal Gaspar Contarini (1483-1542)*, in AHSI, 25 (1956) 380-395.

SYMPHORIEN DE MONS, O. F. M., *L'influence de S. Bonaventure et de l'Imitation de Jésus-Christ*, in *Études Franciscaines*, 33 (1921).

TACCHI VENTURI, Pietro, *Storia della Compagnia di Gesu in Italia*, volume secondo, Parte prima, seconda edizione (Roma 1950), pp. 29-32.

TARRÉ, José, *El Retablo de la vida de Cristo compuesto por el Cartujo de Sevilla*, in AHSI, 25 (1956) 243-253.

TASSI, Ildefonso, *Ludovico Barbo (1381-1443)*. Roma (Edizioni di storia e letteratura) 1952, 8°, XX-188 p.

TEIXIDOR, Luis, S. I., *San Agustín y los Ejercicios*, in *Manresa*, 6 (1930) 337-364.

THIBAUT, Eugène, S. I., *Exercitiorum Spiritualium S. Ignatii a Loyola Concordantia*. Louvain, Apud auctorem, 1921, 137 p.

TIDEMAN, Jan, *De oorsprong van Loyola's Geestelijke Oefeningen en de vestiging der Jesuitenorde*, in *Theologisch Tijdschrift*, (1899) 332-340.

TONI, Teodoro, S. I., *¿ Es o no San Ignacio de Loyola autor del famoso libro de los Ejercicios Espirituales ?* in *Hechos y Dichos*, 17 (1944) 453-457.

TOURNIER, Ferdinand, S. I., *Les « Deux cités » dans la littérature chrétienne*, in *Etudes*, 123 (1910) 644-665. — De influxa abbatis benedictini Wer-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ner († 1174) in med. de duobus vexillis. Cf. DUDON, 283-285 ; CODINA, MI, *Ex.* 125-126 ; *Los orígenes*, p. 196 ; DE GUIBERT, *La spiritualité*, 106-107.

VALLIN, Pierre, S. I., *Les règles du discernement des esprits et Ludolphe le Chartreux*, in RAM, 38 (1962) 212-219.

VAN ORTROY, François, S. I., *Manrèse et les origines de la Compagnie de Jésus*, in *Analecta Bollandiana*, 27 (1908) 393-418.

VILLASANTE, Luis, O. F. M., *La espiritualidad ignaciana y la franciscana*, in *Manresa*, 28 (1956) 399-454.

WATRIGANT, H., S. I., *La genèse des Exercices de Saint Ignace*, in *Etudes*, 71 (1897) 506-529 ; 72 (1897) 195-216 ; 73 (1897) 199-228. Separatim : *Extrait des Études* : *Reproduction avec pièces et notes complémentaires*, Amiens (Yvert et Tellier), 1897, 109 p. In nostro textu opus hoc citamus ex hoc « extracto ».

—— *La très Sainte Vierge a-t-elle aidé Saint Ignace à composer le livre des Exercices spirituels ?* in *Lettres historiques et critiques*. Uclés, 1894.

—— *La « Méditation fondamentale » avant saint Ignace* (*Essai historique et critique*), in CBE, 9 (1907) 140 p.

—— *De Examine conscientiae iuxta Ecclesiae Patres, Sanctum Thomam et Fratres Vitae communis*, in CBE, 23 (1909) 53 p.

—— *Quelques promoteurs de la Méditation méthodique au Quinzième siècle*, in CBE, 59 (1919) 62-83.

—— *La Méditation méthodique et l'école des frères de la Vie commune*, in RAM, 3 (1922) 134-155.

—— *La méditation méthodique et Jean Mauburnus*, in RAM, 4 (1923) 13-29.

WULF, Friedriech, S. I., *Ignatius von Loyola. Seine geistliche Gestalt und sein Vermächtnis*. 1556-1956, Würzburg (Echter-Verlag) [1956], 8°, 405 p. Collectio scriptorum a variis auctoribus, occasione anni Centenarii obitus S. Ignatii.

ZARNCKE, Lilly, *Die Exercitia Spiritualia des Ignatius von Loyola in ihren geistesgeschichtlichen Zusammenhängen*. Leipzig (M. Heinsius Nachfolger Eger und Sievers) 1931, 8°, XII-180. (= Schriften des Vereins für Reformationsgeschichte, Jahrgang 49, Heft 1, Nr. 151).
Recensio : RAITZ VON FRENTZ, in *Manresa*, 9 (1932) 285-287.

ZEIGER, Ivo, S. I., *Seelisches Werden und erstes Wirken der Exercitien. Ein psychologishgeschichtlicher Beitrag*. Nach den Studien von A. Brou, bearbeitet von I. Zeiger, in *Exercitienschriften für Priester und Laien*. Heft 17 (1925) 34 p.

III. DE TEXTIBUS EXERCITIORUM S. IGNATII

ABAD, Camilo M^a^, S. I., *Unas « Anotaciones » del doctor Pedro Ortiz y su hermano Fray Francisco sobre los Ejercicios espirituales de san Ignacio*, in AHSI, 25 (1956) 437-454.

—— *Unas anotaciones inéditas sobre los Ejercicios de san Ignacio compuestas por el doctor Pedro Ortiz y su hermano Fr. Francisco*, in *Miscelánea Comillas*, 25 (1956) 27-114. — Introductio et editio integra textus.

AMPE, Albert, S. I., *A propos du codex martinensis*, in RAM, 35 (1959) 329. Corrigit errata in editione huius textus, apud RAM, 22 (1946) 253-275.

DALMASES, Cándido de, S. I., *Notas ignacianas*. II. *¿ Quién fue el copista de los Ejercicios ?*, in *Estudios eclesiásticos*, 24 (1950) 91-101.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

—— *Los trabajos del P. Calveras sobre el texto de los Ejercicios*, in *Manresa* 37 (1965) 385-406.

—— *Juan Codure autor probable de la explanación de los Ejercicios atribuida a Polanco*, in AHSI, 38 (1968) 145-152.

DEBUCHY, Paul, S. I., *Une ancienne copie des Exercices*. CBE, n° double 52-53 (Août 1914). — Editio integra textus Coloniensis (= *C*).

DE VOCHT, Henry, *Monvmenta Hvmanistica Lovaniensia. Texts and Studies about Louvain Humanists in the first half of the XVIth century*, Louvain-London, 1934, 8°, XXX-753 p. — *John Helyar, Vives' disciple* : pp. 585-608.

CALVERAS, José S. I., *Retoques del texto de los Ejercicios anteriores al Autógrafo*, in *Manresa*, 31 (1959) 353-370.

—— *Los últimos retoques del texto de los Ejercicios*, in *Manresa*, 31 (1959) 261-280.

—— *Acerca del copista del Autógrafo de los Ejercicios*, in AHSI, 30 (1961) 245-263.

—— *Un ensayo primitivo de declaración de los Ejercicios, obra de Polanco*, in *Manresa*, 33 (1961) 215-238.

—— *La elaboración de los Ejercicios de Polanco*, in *Manresa*, 33 (1961) 341-362.
In hoc et in praecedenti articulo agitur de textu quem nos vocamus : *Exercitia Magistri Ioannis* (= *I*).

—— *Estudios sobre la redacción de los textos latinos de los Ejercicios anteriores a la Vulgata*, in AHSI, 31 (1962) 3-99.
Agitur de Versione prima et de textibus accommodatis : Helyaris, Coloniensi, Martinensi (= *P, H, C, M*).

—— *Más precisiones sobre la cronología del Autógrafo de los Ejercicios*, in AHSI, 32 (1963) 322-328.

BOONE, Antonius, S. I., *Les corrections manuscrites des Exercices de Saint Ignace*, in CBE, n° 18 (novemb. 1908).

BERNARD-MAITRE, Henri, S. I., *Le texte des exercices spirituels de Saint Ignace*, in RAM, 33 (1957) 210-229.

—— *Les « annotations » des deux Frères Ortiz sur le traité des Elections des Exercices spirituels*, in RAM, (34) 1958, 393-434.

—— *Pour une traduction française des Exercices de saint Ignace. La Vulgate ou l'Autographe*, in RAM, 35 (1959) 440-447.

—— *Le Père Jean-Philippe Roothaan et la vulgate latine des Exercices de saint Ignace*, in RAM, 37 (1961) 193-210.

BATLLORI, M., S. I., *Los Ejercicios que Nadal trajo a España y las meditaciones de la muerte y del juicio*, in *Manresa*, 24 (1952) 127-144.

GILMONT, J.-F., *Les écrits spirituels des premiers jésuites. Inventaire commenté*, Roma, (Institutum Historicum S. I.), 1961, 8°, 357 p. — In cap. II, *Le texte des Exercices spirituels* (p. 47-56), brevis traditur notitia de singulis textibus Exercitiorum.

PINARD DE LA BOULLAYE, H., *Les étapes de rédaction des Exercices de S. Ignace*. Paris (Beauchesne) 7e édition, revue et corrigée, 8°, VIII-76 p.
Prima editio : Paris (Beauchesne) 1945, VII-68 p.
Recensiones : *Razón y Fe*, 134 (1946) 448 ; RAM, 22 (1946) 302-308.

—— *Un nouveau text du bienheureux Pierre Lefèvre sur les Exercices de S. Ignace*, in RAM, 22 (1946) 253-275. (Editio textus Martinensis = *M*).

—— *La Vulgate des Exercices de Saint Ignace. Ses caractères, son autorité*, in RAM, 25 (1949) 389-407.

PORTILLO, Enrique del, S. I., *Texto original de los Ejercicios manejado por el P. Roothaan*, in *Manresa*, 8 (Manresa-Bilbao 1932) 345-356.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

NOTITIA CODICUM MANUSCRIPTORUM

ROMAE

Archivum Romanum Societatis Iesu (ARSI)

Exercitia 1 (in MI, *Exerc.* p. 200, Codex 1). Volumen religatum, magnitudinis 220 × 153 mm. ; foliorum mensura 215 × 148 mm. Corio coloris viridis compositum et auratis laminis ornatum. Inscriptio a tergo : *Exercitia | S. P. | Ignatii.* — Continet tum textum hispanum *Exercitiorum* vocatum « Autographum » (= *A*), tum versionem primam in eius priore recensione, a. 1541 a P. Io. B. Viola scriptam (= *P1*). Textus hispanus duplicem habet numerationem foliorum. Alia est in angulo superiore dextro, a f. 1 ubi adest epistola Patris Ribadeneira (infra p. 85-86) ad f. 64 ; alia in angulo inferiore dextro, a f. 1, ubi incipiunt *Annotaciones*, ad f. 63. Nos sequemur hanc alteram numerationem, ab eodem scriptam qui numeros in textu posuit ; ad eam referunt citationes internae ipsius textus. De scriba textus *Autographi*, v. infra pp. 87-92 ; de Ignatii autographis correctionibus, pp. 92-94 ; de chronologia, pp. 95-96. — De textu latino *P1* v. infra pp. 106-107 et cf. pp. 98-103.

Exercitia 2 (in MI, *Exerc.* 202-204, Cod. 4 : *Exercitia P. Polanco*). Continet Exercitia, ab Ignatio vocata « Magistri Ioannis », quem in AHSI, 37 (1968) 145-152, ostendimus non esse Polancum, sed magna cum probabilitate Ioannem Codure. Exercitia haec integre edimus infra, pp. 518-590. Codicis descriptionem v. ibi, p. 508-509.

Exercitia 2a (in MI, *Exerc.* p. 201, Codex 2). Est volumen magnitudinis 300 × 220 mm. tela religatum, dorso pelliceo, in quo adest titulus litteris deauratis : *Exercitior. | I. et II. | translatio.* Infra : *Codex cartac.* Constat duobus *Exercitiorum* latinis versionibus : Prima, in altera eius recensione (= *P2*) et Vulgata (= *V*), in unum volumen compactis. Unaquaeque suam numerationem foliorum habet et a peculiari scriba exarata est. Eadem est in foliis utriusque « filigrana » : flos lilii circulo inclusus. Sunt exemplaria Versionis primae et Vulgatae quae iudicibus a S. Sede designatis exhibita sunt, quorum autographam approbationem continent. Ulteriorem descriptionem v. infra, pp. 107 et 117.

Exercitia 3, a nobis designatur littera *E* (in MI, *Exerc.*, p. 202, Codex 3). Volumen magnitudinis 210 × 148 mm., religatum dorso pergameneo, in quo titulus : *Exercit. | S. P.* Continet, in unum volumen compacta, duo opera manuscripta, quae sunt : exemplar textus hispani *Exercitiorum* et eiusdem versionem primam. Folia habet 130. A f. 1 ad 63*r*, antiquitus numerata, adest textus hispanus ; a f. 64 ad 116*r*, recentioris numerationis, stilo lapideo conscriptae, textus latinus. Unusquisque textus suum scribam habet. Differens est etiam charta. De textu hispano vide plura infra, p. 104 ; de latino, p. 107. Inde a f. 116*v* ad f. 129*v* transcripta habentur documenta quae ad ignatiana *Exercitia* non pertinent.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Apud Monumenta Historica S. I. Codex *Domenici* (= *D*). Vide infra, p. 104. Codex descriptus est in MI, *Directoria*, 50-52. Vide etiam de eo : MI, *Epp.* I, 51-52 ; FN, II, 50* ; FN, III, p. XXV. Exercitia incipiunt, sicut textus *E*, his verbis : « Breviter en vulgar todos complidos los exercicios spirituales ... », quae in memoriam revocant Versionem primam (*P1*). Calveras, *Estudios sobre la redacción*, p. 3. Provenire videtur e textu alio ac *A* : Calveras, *Retoques* ... p. 365[66] ; Id. *Los últimos retoques*, 273-275.

Archivum Pontificiae Universitatis Gregorianae (APUG)

Ms. *199* (de eo v. MI, *Exerc.* p. 204-205, cod. 6 ; FN, I, 82* ; FN, II, 50* ; MI, *Directoria*, 52). Volumen magnitudinis 222 × 145 mm. pergamena compactum. In facie externa adest titulus : *Avvisi di Ignatio et Lainii.* Continet documenta lingua italica et latina scripta probabiliter tempore generalatus Patris Laínez (1560-1565), cuius sunt nonnulla. Initio sunt 10 ff. non numerata. Sequuntur ff. 279 numeris signata et alia 18 non numerata, quorum 13 pura sunt.

Sequentia documenta in hoc volumine continentur : f. 2 non signato, epistola P. Polanco data Tridento 21 octobris, ex commissione P. Lainii ; ff. notatis nn. 1-2 : « Alcuni punti sopra l'obidientia ricercati di me Giovanni. Philippo a N. P. M. Ignatio hoggi a 7 (?) de dicembre de 1554 a 13 (?) hore di notte » (Haec puncta v. hispanica lingua scripta, in FN, I, 595-596) ; ff. 3-21 : Tractatus de simonia, auctore P. Laínez ; ff. 22-29 : *Quae privatis Societatis personis conveniunt ... Concessiones vivae vocis oraculo factae a Paulo III, Iulio III et Pio IV* ; ff. 30-32 : Acta Romae inter Paulum IV et Patres S. I. tempore electionis P. Laínez ; ff. 32-34 : *De modo instituendae confessionis octiduanae* ; ff. 35-65 : Summa eorum quae a Lainio proposita sunt genuensibus e suggestu circa frequentiora negotia (in suprema pagina ad marg. est titulus : *De usuris*) ; ff.71-130 *Enchiridion seu Directorium spirituale vitae mixtae* (v. MI, *Directoria*, doc. 9, pp. 135-140) ; ff. 133-166 : Exhortationes P. Lainii, lingua italica scriptae, circa Examen Constitutionum, anno 1559. Editae a C. de Dalmases in AHSI, 35 (1966) 132-185 ; ff. 205-214 : De fuco et ornatu mulierum, auctore Lainio ; ff. 214-221 : Institutiones scholaris in genere, deinde de scholari christiano, auctore Lainio ; ff. 221-222 : Documenta ad interpretandas scripturas ; f. 222 : Septem puncta quae unus e primis nostris Patribus, P. Paschasius, dedit uni ex filiis suis spiritualibus ; f. 222*v* : De modo iuvandi fratres per confessiones ; ff. 230*v*-240*v* : *Breve sumario dell'origine et progresso della Compagnia di Giesu insino all'anno 1551.* Est *Summarium italicum*, auctore P. Polanco, ed. in FN, I, 256-298 ; ff. 240*v*-242*v* : *Sumario delle case, collegii dove fa residenza la C. de G.* ; ff. 243-247*v* : Responsum datum facultati theologicae parisiensi ; ff. 248-261*v* : Industriae Polanci ; ff. 261*v*-263*r* : Monitum doctoris Ortiz, editum infra, pp. 67-70 ; Monita quaedam ad Exercitia. Annotationum exercitiorum compendium ; f. 264*r*-*v* : Versio italica alterius directorii ignatiani, latine editi in MI, *Directoria*, doc. 9, pp. 135-140 ; f. 265*r*-*v* : *Direttorio degli Essercitii della seconda settimana.* Versio italica capitum II et III directorii ignatiani, latine et hispane editi in MI, *Directoria*, doc. 1, pp. 72-78 ; f. 265*v*-266*v* : « Di discerner li scrupoli ch'el demonio suole rapresentar all'anima » ; « Regole per ben sentir con la Chiesa cattolica » ; « Regole per ben temperare il vitto » ; ff. 267*r*-277*v* : *Il modo di dare gli Esercitii.* Est versio italica documenti : *Summarium eorum Exercitiorum quae scripto relinquenda sunt, licet*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

verbo magis declaranda, auctore Io. Alf. de Polanco, ed. latine in MI, *Directoria*, doc. 20bis, pp. 328-346. Ut dicit titulus, agitur de brevibus notis ad usum exercitantis scriptis, ubi ei traditur compendium exercitiorum. Cum documentum latine editum iam fuerit, supersedendum esse videtur ab edendo hoc textu italico ; f. 277*v* : *Quaedam puncta seu praeludia ante ingressum exercitatioum*. Est summarium instructionis Patris H. Doménech, editae in MI, *Directoria*, doc. 13, pp. 178-182.

Ms. F. C. *1037*. Descriptum in MI, *Directoria*, 56-58. ff. 16-130 : Textus italicus Exercitiorum (Hunc textum inspicere nobis non licuit, quia dum haec scribebamus, codex hic aberat ab archivo Univ. Gregorianae) ; ff. 197-260. *Li misteri della vita et morte di N. S. Gesu Christo de quali si tratta nella 4ª settimana, ma qui si pongono distesamente, a modo di composito esercitio* (ex hoc solo titulo patet non agi de versione litterali *Exercitiorum*) ; ff. 261-262 : Summa annotationum et additionum.

Ms. F. C. *1055*. Descriptum in MI, *Directoria*, 57-58, v. etiam : IPARRAGUIRRE, *Historia de los Ejercicios*, II, 363[49], pp. 453-456 : *Meditationi del giudizio e inferno*.

Ms. F. C. *1139*. Descriptum in MI, *Directoria*, 58-59. Scriptum manu P. Horatii Tursellini (1544-1599). pp. 97-135 : *Summarium eorum exercitiorum quae scripto relinquenda sunt, licet verbo magis declaranda* (est doc. numero 20a editum in MI, *Directoria*, pp. 328-346. Cf. sup. *ms. 199*) ; ff. 137-175 : *Exercitia spiritualia R.do Admodum in chro Pre Nro M. Ignatio de Loyola, Societatis Iesu institutore et primo Generali praeposito auctore*.

Ms. F. C. *2180*. « Questo è un libro antico degli Esercizi spirituali di S. Ignazio, secondo il metodo col quale si comunicavano prima che si stampassero. Fu donato al N. P. Generale Gio. Paolo Oliva ». Est textus omnino conveniens cum illo qui servatur in Chantilly, sign. 8°, *105*. Vide p. XLIV.

BIBLIOTECA NAZIONALE

Mss. gesuitici, n° *1594*. Descriptum in MI, *Directoria*, 61-64. Fasciculus 5 constat quattuor foliis non numeratis, quorum tantum scripta sunt 1*r-v* et 2*v*. Agitur de brevi scripto autographo Patris Nadal, quod hoc loco transcribimus. Notandum Natalem citare folia *Autographi* secundum numeros in parte superiore positos, dum nos sequimur numerationem in imis paginis scriptam ; unde, ut hic textus cum nostro impresso conferatur, e numero foliorum unitas demenda est. En tibi verba Natalis :

In autographum exercitiorum observationes

« Videtur in 2° colloquio 3 exercitii p.ae hebdomadis fo : 14, et in meditatione Vexillorum, in colloquio, fo : 24, pa : 2, fieri oratio ad Christum, ut impetret a Patre etc. cognitionem. Est usus ecclesiae etc. oramus enim Christum ut exaudiat, ut misereatur, ut donet etc. ut a Deo impetrem. Quid si sensus qui fuit f : 19 reddatur hoc [fol. 1*v*] pacto ? 2m rursus ad Filium ut donet mihi eadem a Patre. 3um praeterea ad Patrem ut eadem illa mihi concedat etc.

In 2° praeambulo 5.i exercitii p.ae hebdomadae eodem fo. [14], p. 2, quod est hispanice « para no venir en pecado », non videtur solum de futuro

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

peccato intelligendum (ut sonat phrasis) sed de praesentibus etiam et praeteritis vitiis, ut ple[fol. 2*r*]na contritio vel attritio intelligatur ex poenae timore concipienda, atque ad hunc sensum videtur locus vertendus ut paraphrasticus.

In praeambulo ad considerandos status fo. 23, ubi dixit : " dexando a su padre adoptivo ", videtur voluisse significare putativum patrem, ex suae phrasis simplicitate».

Archivio di Stato

Ms. *84*. Ms. pelle religatum, aureis ornamentis cum, in centro, stemmate Leonis XII. *S. Ignatii exercitia*. p. 3 : « Anno Domini 1835. Questa è copia di un manoscritto che si conserva nell'archivio della Casa Professa di Roma ... » Est exemplar. s. XIX factum *Exercitiorum Mag. Ioannis*. Vide infra, p. 508.

Ms. *87*. In primo fol. : « Nell'Archivio del Gesù di Roma si trova un manoscritto del quale si ha da far sommo conto e di cui si è fatta la presente copia. Si vedono nel principio di questo manoscritto queste parole : *todos exercitios breviter en latín*. Queste parole sono scritte di mano del Santo Padre Ignazio, poi segue la data : 1541. Poi *Exercitia spiritualia. VIII.7*. Si trova in margine di questo manoscritto qualche correzione fatta dal Santo Padre di propria mano, benché moltissime altre siano d'altra mano ». Est recens scriptum exemplar Versionis primae (P1).

Ms. *130*. 1) « Manoscritto delle encicliche del P. Nostro (Roothaan). 1840 ». 2) « Manoscritto della traduzione letterale del testo spagnuolo del libro degli Esercizi ». Initio adest textus epistolae Patris Roothaan, datae Romae 27 dec. 1834 ad Societatem, de Exercitiis S. Ignatii, cum conclusione et subsignatione autographa. Sequitur textus autographus Patris Roothaan cum autographis correctionibus. Est textus non definitivus, nam quandoque duas habet versiones unius eiusdemque verbi, ex. gr. n° [50] « trahere », « applicare » memoriam. Textus impressus habet « applicare ». Pag. 163 : *Exercitia spiritualia S. Ignatii Loyolaei ex autographo hispanico*. Versio manuscripta Patris Roothaan, sed non ultima, nam cum eius textu impresso non semper convenit. Adest alius fasciculus cum textu *Vulgatae* et versione Patris Roothaan, duabus columnis. Habet notationes autographas Patris Roothaan.

Ms. *301*. Textus italicus *Exercitiorum*, quem hoc volumine edimus, pp. 646-720.

Biblioteca Vallicelliana

Ms. *O. 33. S. Ignatii Loyolae* | *Exercitia spiritualia* | *scripta manu Iuvenalis Ancinae* | *episc. Salutiarum*. f. Fundamentum : Incipit : « Considera Deum ex summo amore et sine ulla tui indigentia ... ». Primum exercitium : « De nobilitate et excellentia animae ». Secundum exercitium : « De vocatione ». Ut patet non agitur de ipso textu *Exercitiorum* S. Ignatii, sed de methodo religiosis viris destinata, in qua excipiuntur fundamentales meditationes S. Ignatii, multis aliis adiunctis. Auctor est Beatus Ioannes Iuvenalis Ancina (1545-1604), socius S. Philippi Neri in fundatione Congregationis Oratorii.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Ms. *F. 81. S. Ignatii Loyolae | Societatis Iesu fundatoris | Liber Exercitiorum spiritualium | cum Bulla Pauli III.* f. 1 : « R. P. Nicolai Lilii Congregationis Oratorii ». 8°, ff. 77, scriptura saeculi XVI. Est exemplar manuscriptum Vulgatae *Exercitiorum*, incipiens : « Testimonia eorum quibus censura Exercitiorum est commissa. In f. 67*r* terminantur regulae ad sentiendum cum Ecclesia. f. 68, alia manu : Meditationes quadragesimales initium sumentes a feria quarta cinerum usque eiusdem finem ».

Duo haec exemparia satis ostendunt favorem quem apud primos Patres Oratorii habuerunt Exercitia S. Ignatii.

Bibliotheca Apostolica Vaticana

Cod. *Reginensis latinus 2004*. Codex chartaceus, 290 × 210 mm., 159 foliorum. Compactus antequam scriptus, ex uno tantum genere chartae constat, quae signum (filigrana) habet : amphoram duabus ansis munitam, opertam comitis corona, super qua est duplex lilii flos, alter alteri impositus. Continet annotationes Ioannis Heliaris, manu propria scriptas. In primo et ultimo folio scriptae sunt res personales, ut, f. 1 : « Ego Ioannes Heliares satisfeci hospiti pro victu usque ad calendas martii anno Domini 1537. Et eidem deinde quinque solares coronatos prae manibus tradidi ». Et paulo post : « Layd out for bloodleting js. It. for shaving, 1 ». Ultimo fol. (159*v*) : « Penna mea non valet, ergo parum commode scribam, nec voluptas est scribendi ». Hoc eodem fol, scriptus est annus : 1536.

Textus *Exercitiorum* habetur ff. 24*r*-34*v*, inter homiliam quandam S. Basilii et librum S. Ioannis Chrysostomi. Post hunc, f. 55*v*-56*r*, ponuntur *Additiones*, quae in Exercitiis habentur ad finem primae hebdomadae [73-82].

f. 1*v*-3*v*, Annotationes in Genesim cap. 1° ; ff. 4*r*-12*v* S. Chrysostomi homilia in illud Apostoli : « Modico vino utere », 1 Tim. 5, 23, versio latina ; ff. 13*r*-21*r* : Duae homiliae S. Basilii, latine ; ff. 22*r*-23*v* : Eiusdem homilia in illud Proverbiorum : « Ne des somnum oculis tuis », textus graecus ; ff. 24*r*-34*v*, *Exercitia* : « Praecepta utilia ... » ; ff. 35*v*-54*v* : S. Ioannis Chrysostomi liber ad eos qui scandalizati sunt, Io Heliare Anglo interprete. Hic liber probabiliter impressioni destinabatur, quod suggerit haec notatio, ut videtur, pro typographo : « leve space here » (Cf. DE VOGT, p. 588[5]) ; ff. 5*v*-56*r* : « Additiones » ; f. 57 : Excerpta quaedam ex catena graeca ad supplendum Theophylacti in fine Ioannis lacunam ; f. 57*v* : Isidori Pelusiotae in Lucam XV, 21 ex catena graeca ; ff. 58*r*-67*v* : Sancti Basilii magni homiliae, de paradiso (imperfecta), decima in Hexaemeron, undecima de creatione ac structura hominis, Ioanne Heliare Anglo interprete ; ff. 68*r*-68*v* : Homilia in Barlaam martyrem, non prius versa ; f. 69*r*-*v* : De oratione ; ff. 70*r*-75*r* : Annotationes in Genesim, textum hebraicum Genesis ; f. 76 : Notationes in Eccles. a cap. IV ad XII ; f. 76*v* : Distichon graecum : Εἰς Ἔρασμον. Epistola ad praeceptorem ; ff. 77*r*-143*r* : S. Basilii homiliae in psalmos nonnullos, versio latina ; ff. 143*v*-145*r* : Homilia Basilii de paenitentia, eodem Ioanne Heliare interprete ; ff. 145*v*-147*r* : Basilii epistola ad Maximum philosophum ; ff. 148*r*-150*v* : Exempla et formulae quaestionum quarumdam de quibus Lovanii disputatum est in collegio theologorum ; ff. 151*r*-155*r* : S. Basilii homiliae de iis quae ad usum vitae pertinent, Io. Heliare interprete ; ff. 155*r*-156*v* : Eiusdem in S. Mamantem ; ff. 156*v*-159*v* : Variae notationes.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

MILANO. Biblioteca Ambrosiana. Ms. *Trotti, 556*, ff. 1*v*-157*r* : ***Exercitia spiritualia Beati Patris Ignatii de Loyola.*** Est exemplar, saeculo XVI vel initio XVII transcriptum, versionis Vulgatae. Adduntur, f. 158 : « Vitae Domini nostri I. C. misteria ad commoditatem meditationis in quattuor tempora distributa, variis Ecclesiae temporibus congruentia » ; f. 158*v* : « Admonitio. Usum meditandi maximum esse voluit in Societate nostra Beatus Pater Ignatius, quia optime intelligebat ex eo maxime pendere nostram vivendi rationem » ; f. 161 : « Apparatus ad meditationem misteriorum ex vita Xpri ».

GALLIA

CHANTILLY, (Oise), in Maison Saint-Louis : « Les Fontaines », ms. 8°, *318*. In hoc codice continetur textus *Martinensis* (= *M*). Volumen descriptum est a P. PINARD DE LA BOULLAYE, in *Un nouveau texte* ... RAM, 22 (1946) 253 ss. et a P. M. DE CERTEAUX, *La tradition favrienne aux Pays-Bas* ..., in RAM, 42 (1966) 203-206. Est vol. 200 × 150 mm., medio saeculo XVI scriptum, pp. 1-226 recens numeratae. Titulus modernus : *Miscellanea ascetica.* Est quidem codex miscellaneus, in quo quattuor sectiones distingui possunt (DE CERTEAU). Prima sectio (pp. 1-32). Pag. 1 : « Desen boeck behoort toe heer marten vanden perre — brinct hem weder om gods wille ». Inferius : « in hoc libro sunt plurima lectu digna ». Codicis possessor addidit : « fr. Martinus vanden Perre, prof. Silvae S. Martini » quibus postea addidit : « et procurator eiusdem ». Pp. 9-25 : latina versio epistolae S. Ignatii de obœdientia (Romae 26 Martii 1553) ; pp. 25-30 : « Bernardus in feria 3. de resurrectione dicit nos ... » [PL, 183, 288-292] ; pp. 31-32 albae.

Secunda sectio (pp. 33-129). Pp. 33-77 : *De industriis ad vitam spiritualem secundum triplicem conatum nostrum ad deum eundi, ad nostra exeundi, ad deum redeundi* » [Opus probabiliter Beato Fabro tribuendum, editum a DE CERTEAU, l. c. pp. 218-229] ; pp. 77-80 : « Ex horologio aeternae sapientiae, via ad perfectionem compendiaria », (extractum operis Susonis *Horologium sapientiae*, l. II, cap. 3) ; pp. 81-122 : « Iis qui sunt instructi in via dei spiritualibus exercitiis que sequuntur tradi possunt ad conservationem et augmentum ». Agitur de serie notarum quibus materia in hoc titulo indicata exponitur. Sequitur p. 123 : *Tabula brevis industriarum*, quae synopsi quadam complectitur ea quae in superiore tractatu *De industriis* (pp. 33-77) exposita sunt ; pp. 124-126 pura sunt.

Tertia sectio (pp. 129-144) alia manu scripta. Constat duobus fasciculis, quorum unumquodque quattuor habet pagellas. Contient textum *Exercitiorum* a Fabro dictatorum a. 1543 (editum infra, pp. 591-609). Filigrana chartae scriptum habet annum 1548, unde textus hic non multo post hunc annum exaratus est.

Quarta sectio (pp. 145-226) a tertio scriba exarata est. Sex constat quaternionibus, quos, ut videtur, alii duo, nunc amissi, praecedebant. Hoc explicat cur prior, qui nunc servatur, sine titulo incipiat in medias res : « fides quae nos christianos efficit » (p. 145). Sunt transcriptiones fragmentorum e SS. Patribus et doctoribus : Bernardo, Ambrosio, Chrysostomo, Augustino etc. In pp. 203-213 : « Ex secunda parte libri qui speculum spiritualium dicitur », i. e. *Speculum spiritualium* (Paris 1510), parte II, cap. I, fol. XXXIII.

CHANTILLY, ms. 8°, *105*[1-2]. Sunt imagines photographicae « negativae », mensurae 13 × 18 cm. duobus voluminibus religatae, exprimentes textum manuscriptum *Exercitiorum*, italica lingua. Constat 208 paginis, antiqua

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

numeratione signatis. Initio, in pag. non numerata legitur : « Questo è un libro antico degli Essercitii spirituali, secondo il metodo col quale si comunicavano prima che si stampassero. Fu donato al N. P. Gle. Gio. Paolo Oliva ». p. 1 : *Libbro di Exercitii della prima settimana.* « La prima nota è che per questo nome » [...] Explicit p. 208 : « fa liberamente e volontariamente penitentia delli peccati in memoria della passione di Iesu Xpo. Finis ». Est italica versio *Exercitiorum*, non archetypo conformis, sed mutationes inducens. Principium et fundamentum incipit (p. 2) hoc modo : « L'huomo è creato da Dio per cognoscere et amare, laudare e riverire e servire a Dio, Signor nostro, e per questo mezzo lui salvarse l'anima sua ... ». Notanda verba « cognoscere et amare ». In prima hebdomada, post « quartum » exercitium, de inferno, adest : « Contemplatione sopra li X comandamenti ». Sequitur : « Contemplatione sopra li cinque sentimenti e le cinque potenze dell'anima ». « Seconda contemplatione sopra li sette peccati mortali ». In secunda hebdomada omittit meditationem de tribus hominum classibus, considerationem de tribus humilitatis modis et integrum tractatum de electionibus. In quarta hebdomada inducit contemplationem de apparitione Christi Sancto Paulo, et de missione Spiritus Sancti. In prima habet meditationes de morte et de iudicio sat similes illis quae habentur in textu italico a nobis edito (pp. 718-719) e ms. 301 Archivi Status, Romae. Opus clauditur meditationibus pro singulis hebdomadae diebus, de virtutibus Iesu Christi.

Principium et fundamentum, prout in manuscripto hoc exponitur, editum est a P. Watrigant, ex hoc codice, in articulo : *La méditation fondamentale avant Saint Ignace*, in CBE, n° 9, p. 139. Contra hunc auctorem opinamur id quod dicitur in titulo : « secondo il metodo — prima che si stampassero », intelligendum non esse de prima impressione textus latini « Vulgatae », a. 1548, sed potius de prima editione italica. Ratio est quia agitur evidenter de tardiore explanatione textus ignatiani, quae multa omittit, plura addit. Secundum SOMMERVOGEL, V, 71, prima italica editio facta est Romae a. 1609. P. Oliva cui exemplar hoc traditum esse dicitur, Societati Iesu praefuit annis 1661-1681.

Aliud exemplum huius operis adest in archivo Pontificiae Universitatis Gregorianae (Romae), ms. *2180*.

BORDEAUX, Bibl. Municipale, ms. *811 H*. Vide infra, p. 105. Ex eo desumimus textum *B*. Codex descriptus est in FN, II, 55*-57*. Item in MI, *Exerc.* 210-211, codex 15. De eo agit CALVERAS, *Los últimos retoques de los Ejercicios*, p. 275. Secundum Calveras, *Retoques del texto* ..., p. 354, textus *B* dependet a textu hispano alio ac *A*.

PARIS. Bibl. Nationale, fonds latin, n° *6217*, ff. 38*v*-80*r*. *Exercitia spiritualia*. Est textus manuscriptus versionis Vulgatae a scriba saeculi XVI exaratus.

GERMANIA

KÖLN, Stadtarchiv, ms. W 8° *154**. Continet textum *Coloniensem* (= *C*) Exercitiorum. Vide MI, *Exerc.* p. 206-207, cod. 10, et infra pp. 454-461. Est volumen magnitudinis 142 × 097 mm., constans 147 foliis. Textus Exercitiorum folia recens numerata habet a f. 1 ad f. 63. Manu saeculi XVI vel XVII scriptum habet titulum : « Exercitia R. P. Petri [corr. es Iacobi] Fabri, Soc. Jesv theologi, quibus uti solebat ad alios instruendos et manuducendos

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

in vita spirituali, cum Coloniae haberet inter Carthusianos ». Exercitia incipiunt f. 2 verbis : « Sequuntur aliqua exercitia » desinunt verbis : « praestat et conservat ». Librarii manus est saeculi XVI, alia ab ea qui praecedentem titulum scripsit. In imo fol. 2r dicitur : « Sum carthusianorum in Colonia ». Una eademque manus exscripsit Exercitia usque ad undecimam regulam ad sentiendum cum Ecclesia exclusive, quae tamen et reliquae usque ad finem manu saeculi XVI scriptae sunt. Post Exercitia, in f. 65r titulus : « Exercitia R. D. Nicolai Eschii, sed plenius impressa », quae perducuntur usque ad f. 96. Inde a f. 97 variae precationes habentur, quarum postrema est « Anima Christi », incompleta tamen, quod signum est unum vel varia folia e codice excidisse.

HISPANIA

MADRID. Biblioteca de la Real Academia de la Historia, Sección « Cortes » ms. *266*. Ms. pergamena religatum, mensurae 220 × 160 mm. In operculo : « 240 hojas con el quaderno y 15 cortadas ». Alia manu antiquiore : « Eplae. et serm.es del Mtro. Avila ». In dorso : 266. Schedula recens : q|2388. In folio primo : « Ay aquí algunos sermones y epistolas del M° Avila y otros tratados que no sé si son del mesmo, y algunas cosas de espíritu de otros ; no son de su letra. Archivo Lit. P ». Numerationem foliorum antiquam habet, quae incipit a f. 159 et procedit usque ad f. 174 ; inde a f. 43, 44, 50-55, 87-89, 40-47. Sequuntur 39 folia non numerata ; ff. 179-198 ; sequuntur 27 folia non numerata et alia 7 pura ; 15 non numerata ; 7 pura ; 13 non numerata ; 1 purum ; 4 non numerata ; 5 pura ; 42 non numerata ; 5 pura. Numerationem continuam recentiorem habet, stilo lapideo, a f. 1 ad 227. Inter ff. 215 et 216 huius numerationis modernae aliqua folia avulsa sunt.

ff. 1-44. Videntur esse sermones Beati Avila.

f. 49*v*. « Síguese la doctrina de elegir estado de bivir o otra cosa buena, y primero quatro preámbulos generales que para ello disponen ». Explicit f. 83*r-v* : « ... la deve tomar como dicha del cielo para su consuelo propio. Finis ». Est tractatus e quo partem edimus, pp. 627-645.

f. 84 (prius 129) : « Muy Reverendos. Porque la ignorancia es causa de muchos males ... » ; f. 93 (prius 188) : Epistola Beati Avila : « Charissime : Por medio del P. Gonçalbo Gómez ... » ad f. 94*r* ; f. 95 (prius 190) : « Constándome el consejero de vuestros tan grandes deseos ... » (ad f. 99*r*) ; f. 104 : « Para una persona que estava tentada » (usque ad f. 107) ; f. 108 : « Cartas de Francisco Ortiz. Esta epístola fue escrita a un mancebo que estava desconsolado con tentaciones ». Sunt 10 epistolae, variis manibus scriptae. Ultima est : « al Marqués de Montes Claros sobre la muerte de su padre » ; f. 139 : « Para cierto juez. F. Ortiz. Entre muchas doctrinas que están puestas en la sagrada Scriptura para los jueces y gobernadores de pueblos ... » ; f. 145 : « Para hazimiento de gracias después de la comunión » ; ff. 161-168 : « Para una persona atribulada. Devota de Ihu Xpo y esposa. Gracias e dado a nuestro Señor porque os ha dado señal que vuestro llamamiento ... » ; f. 169 : M° Avila. Modo de vivir y estudiar ». *Incipit* : « Recebí una carta y aquel plazer con ella ... » ; f. 169*v* : « Otra para una esposa de Jesu X. en las tentaciones » ; f. 172*v* : « Para el Maestro Strada. Gozéme con una carta de V. M. : ... de Córdoba, 13 mayo de 1549 » ; f. 175 : « Mi padre y señor. Puesto que he sabido que mi carta no ha parescido a todos muy bien ... » De Granada a 2 [sine mense] de 1538. « Frater tuus in Domino. Iohannes

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

de Avila » ; f. 184 : « 12 Reglas para los que son combatidos de tentaciones » ; f. 186 : « Este es un traslado de una epístola que un religioso escrivió muy provechosa » ; f. 203 : « Carta para el Rey Philippo sobre la enfermedad de su hijo Carlos ». Sine data ; f. 211 : « Del M° Avila. Para una religiosa : Devota esposa de Jesu Xpo : El cuydado de nuestra ánima ... » ; f. 216 : « Aviso para bien bivir y bien morir » ; f. 222 : « Hexortación a la paciencia » ; f. 226 : « Exhortación del menosprecio del mundo y desseo de la muerte ». Finis, inexpleta sententia.

MADRID, Biblioteca del Palacio Real, ms. *Cartas de jesuitas*, vide infra, p. 110-111.

Vallisoletanus (= L). Valladolid, Colegio de Ingleses, cod. *898*. Volumen 167 foliorum non numeratorum, mensurae 14 × 10 cm., recentiore tempore religatum, titulo : *Ejercicios espirituales*. Scriptum magna ex parte ab uno eodemque scriba, ut videtur medio saeculo XVI°. In fol. 146 habemus : « Indulgentiae nonnullae quas personae Societatis Iesu consequi possunt. Romae MDLXIX ». Haec data nobis inditio est ad rimandum tempus totius codicis. Aliud indicium est Sanctum Franciscum Borgia, cuius complura exscribuntur spiritualia documenta, vocari semper « nuestro Padre Francisco », unde valde probabiliter codex scriptus est durante huius generalatu (1565-1572). Est codex miscellaneus ad usum noviciatus vel alius cuiuscumque Societatis domus. Enumeramus hic praecipua documenta, praeter Exercitia a nobis edenda (infra pp.), quae codex continet : f. 3, Memoria de los Rosarios de obligación ; ff. 19*r*-34*r*, Fragmenta de Exercitiis ; f. Epistola s. Ignatii de oboedientia ; f. 34, Epistola Patris Francisci Borgia ad PP. et FF. Societatis (sine die et anno) ; Modo de tratar con los Hermanos ; f. 51, Avisos de peregrinos de la C. de Jesús ; f. 59*v*, Regulae peregrinorum ; f. 60*v*, Septem gradus obedientiae ex Bernardo ; f. 62, De vera obedientia ; f. 62*v*, Modo de dar cuenta de conciencia ; f. 63, Para perseverar en la presencia de Dios, de nuestro Padre Francisco.

MEXICUM

MÉXICO, Biblioteca Nacional, ms. *998* (= *X*). De eo v. infra, p. 105.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

INTRODUCTIO GENERALIS

In hac generali introductione, post brevem libri *Exercitiorum* conspectum, ea argumenta declaranda sumimus, quae ad historiam operis ignatiani pervestigandam conducunt. Agemus igitur : 1º De historico processu compositionis libri *Exercitiorum*, prout ex ipsius sancti Ignatii ceterorumque testium, ut plurimum coaevorum, eruitur. 2º De fontibus litterariis *Exercitiorum*, tractationem nostram circumscribentes iis operibus, de quibus in ignatianis documentis mentio fit. 3º De sic dicta inspiratione a Deo sancto Ignatio concessa in suo opere conscribendo. Lectorem in antecessum monemus scopum nostrum non esse de singulis quaestionibus longam disquisitionem instituere, nec multo minus controversa puncta dirimere, sed *Exercitiorum* cultoribus ea elementa brevi synthesi proponere, quae ex historicis documentis erui posse videntur.

Articulus I

Libri Exercitiorum summa

Exercitia S. Ignatii in tres partes dividi possunt, quarum prior, ad instar introductionis, in viginti *Annotationibus* consistit [1-20] ; altera continet exercitia proprie dicta, inde a titulo [21] usque ad ultimam contemplationem, et tres orandi modos [23-260] ; tertia complementis conficitur, quae sunt : mysteria vitae Christi [261-312] et quinque regularum series : de spirituum discretione pro priore [313-327] et pro altera hebdomada [328-336] ; regulae ad distribuendas eleemosynas [337-344], regulae ad intelligendos scrupulos [345-351] ; regulae ad sentiendum cum Ecclesia [352-370]. De singulis elementis pauca quaedam.

Prima annotatio [1] nobis praebet brevem conspectum *Exercitiorum*, varias exercitantis operationes enumerans : examina conscientiae, meditationes, contemplationes, orationes mentales et vocales. Proponit deinde scopum ad quem labor exercitantis tendere debet, qui est tollere inordinatos animi affectus, ut possit quaerere et invenire divinam voluntatem in vitae suae dispositione, qui scopus alia forma in

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Exercitiorum titulo exprimitur [21] : vincere semetipsum et propriam vitam ordinare. Reliquae annotationes sunt adumbratio quaedam directorii, quo iuvari possit, tam is qui facit exercitia, quam director. Tres postremae declarant varios gradus sive modos quibus exercitia fieri possunt, secundum exercitantis captum et animi dispositionem in qua versatur.

Hoc veluti directorium completur in corpore libri ope notarum quae per integrum textum sparguntur [nn. 44, 72, 88, 90, 99, 100, 127-129, 130, 131, 133, 148, 159, 160, 162, 163, 204, 205, 206, 207, 209, 226-228, 250, 259, 260].

Exercitia in quattuor hebdomadas sive periodos dividuntur. In textu *Autographo* (*A*) transitio ex una in alteram hebdomadam indicatur modo non valde claro, ope titulorum in summitate paginarum positorum.

Titulum *Exercitiorum* sequitur advertentia quaedam sive principium praesupponendum [22], de modo quo interpretari oporteat propositiones aliorum. Consideratio Principii et fundamenti [23] est basis in qua integra *Exercitia* inniti debent. Proponuntur deinde duo examinum genera : primum « particulare et quotidianum » ad celerius tollendum peccata sive defectus a quibus exercitans se liberare intendit [24-31] ; alterum est examen generale conscientiae [32-42] ad animam purificandam et ad melius confitenda peccata. Normae dantur pro hoc examine recte faciendo [43] et ad generalem confessionem cum communione [44].

Sequuntur quinque exercitia primae hebdomadae : primum, meditatio de tribus peccatis [45-54] ; secundum, meditatio de peccatis propriis [55-61] ; tertium, quod est repetitio duorum praecedentium, adhibitis tribus colloquiis [62-63] ; quartum est compendium eorundem [64] ; quintum, meditatio de inferno [65-71]. Prima hebdomada concluditur « additionibus » sive subsidiis ad melius facienda exercitia et ad melius obtinendum id quod quisque ex eis haurire exoptat [73-82]. Ultima additio, quae est de paenitentia, est brevis tractatus de hoc argumento, expositis variis modis paenitentiam agendi, eius fine et iusta proportione servanda [83-89]. Tempore exercitiorum examen particulare fit de his « additionibus » recte adhibendis, deque defectibus in faciendis exercitiis commissis [90].

Exercitium de Regno Christi [91-98] est introductio in contemplationem vitae Christi. Quinque contemplationes proponuntur pro primo die : de Verbi Dei incarnatione [101-102] ; de Christi Nativitate [110-117] ; duae repetitiones mysteriorum quae praecedunt [118-120], sensuum applicatio super iisdem [121-126]. Pro die altero dantur duo mysteria de Christi infantia [132], alia duo pro tertio die

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[134]; indicatur deinde de his mysteriis duas repetitiones faciendas esse et concludendum per sensuum applicationem.

Quartum diem occupant meditationes de duobus vexillis [136-148] et de tribus hominum « binariis » sive classibus [149-157], cum nota huic ultimae addita. Ad modum introductionis in meditationem de duobus vexillis, praemittitur praeambulum ad considerandos status [135], quo via sternitur ad electionem recte faciendam.

Diebus 5° ad 12um assignatur unum tantum vitae Christi mysterium, quod bis considerandum est, additis duabus repetitionibus et sensuum applicatione [158-161]; libertas tamen relinquitur ad hanc hebdomadam vel breviandam vel producendam, sumptis paucioribus vel pluribus mysteriis [162]. His diebus tractatur materia electionum, inde a quinto, quo die fit contemplatio de Christi baptismate [163]. Sed antequam exercitans electionem aggrediatur, ut magis afficiatur ad Christi veram doctrinam, multum prodest intericere consideratio-nem « per totum diem » de tribus humilitatis modis [164-168].

Sequitur tractatus electionis « ad quaerendam et inveniendam divinam voluntatem in propriae vitae dispositione ». Partes eius sunt: praeambulum [169], quo inculcatur rectitudo et puritas intentionis requisita, quattuor notae ad notititam sibi comparandam de rebus eligendis [170-174], tria « tempora » ad faciendam sanam et bonam electionem, cum duobus modis pro tertio tempore [175-188], et finalis quaedam advertentia de reformatione propriae vitae et status, quando quaestio non est de novo aliquo amplectendo [189].

In tertia hebdomada tantummodo prima contemplatio, de ultima Iesu Christi cena [190-199] integre declaratur, proposita methodo eam faciendi. Alterius de oratione Christi in horto, tria tantum praeambula explanantur, ut manifestus fiat finis totius hebdomadae, qui est « dolor cum Christo doloribus pleno » etc. [200-203]. Traduntur varianda in « additionibus » pro hac hebdomada [206]. Nuntiantur mysteria contemplanda singulis diebus usque ad sextum. Septimo die fit repetitio totius Passionis cum contemplatione solitudinis, tum Christi in sepulchro, tum Mariae Virginis et apostolorum [208]. Libertas conceditur ad protrahendam vel contrahendam hanc hebdomadam, ita tamen ut omnia Passionis mysteria percurrantur [209].

Regulae ad sese ordinandum in victu [210-217] tertiam hebdomadam separant a quarta, in qua, sicut in praecedenti factum est, prior solummodo contemplatio, quae est de Christi resurrectione [218-225], declaratur. Ad eius rationem conformandae sunt reliquae usque ad Domini Ascensionem [226]. Consilium datur peragendi tria tantum exercitia singulis diebus, addita repetitione quae simul sit applicatio sensuum [227-228]. Proponuntur variationes in additio-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nibus [229]. Quartam hebdomadam claudit contemplatio ad obtinendum Dei amorem [230-237].

Tres orandi modi [238-260] complementum sunt quartae hebdomadae, immo omnium exercitiorum. In priore modo quattuor argumenta proponuntur, quae sunt: praecepta, peccata « mortalia » seu capitalia, animae potentiae, corporis sensus. Alter modus consistit in meditandis singulis verbis cuiuslibet orationis vocalis [249-257]. Tertius, recitatio orationis « per quandam vocum et temporum commensurationem » [258-269]. His modis via traditur ad vocalem orationem cum mentali coniungendam. Datur etiam forma meditationis post peracta exercitia tenenda. Hic est etiam scopus « mysteriorum vitae Christi » [261-312], quae quinquaginta et unum numero sunt, constituunt autem seriem independentem a mysteriis propositis in decursu quattuor hebdomadarum. Generatim proponuntur tria puncta in unoquoque mysterio consideranda, desumpta, ut plurimum, ex ipsis Evangelii verbis, omissis fere considerationibus et practicis applicationibus.

Regulae tandem proponuntur ad exercitantem in via spiritus adiuvandum. Quattuordecim regulae discretionis spirituum aptiores pro priore hebdomada [313-327], octo pro altera [328-336] normas tradunt in perdifficili labore distinguendi actionem boni et pravi spiritus. Septem regulae de distribuendis recte eleemosynis [337-344] applicant alterum modum electionis tertii temporis casui particulari de distributione eleemosynarum. Regulae duodeviginti de vero sensu in Ecclesia militante tenendo [352-370] diriguntur ad rectum criterium sibi efformandum et obsequium praeceptis et dogmatibus Ecclesiae catholicae exhibendum, in modo oboediendi superioribus ecclesiasticis, in recta doctrina tenenda in rebus theologicis, additis monitis de modo loquendi in quaestionibus de gratia et praedestinatione, deque Dei timore una cum amore fovendo.

Articulus II

GENESIS LIBRI EXERCITIORUM

1. Testimonia S. Ignatii aliorumque testium

Ad enodandas quaestiones de loco, tempore, evolutione compositionis libri *Exercitiorum*, operae pretium est, ante omnia, accurate perpendere quid S. Ignatius, quid testes coaevi de his rebus asseruerint. Ideo hoc loco colligimus dicta tam S. Ignatii quam aequalium qui de hac re egerunt, eorum praecipue qui de rebus ad vitam S.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Ignatii pertinentibus prae aliis solliciti fuerunt, quales sunt PP. Laínez, Polanco, Nadal, Ribadeneira. Nec posteriorum dicta praetermittemus quae lucem afferre possint [1].

S. IGNATIUS

Mirum est Ignatium, inter eventus vitae suae Minorissae transactae (*Acta*, nn. 18-34: FN, I, 388-408), ne verbum quidem fecisse de *Exercitiis* a se ibi primum factis et postea scripto mandatis. Immo, probabiliter de hac re omnino siluisset, nisi P. Gonçalves da Câmara, ad exitum vergente autobiographica relatione, eum interrogasset:

« Io dipoi queste cose narrate, alli 20 di ottobre domandai al pelegrino delli Exercitii et delle Constitutioni, volendo intendere come l'havea fatte. Lui mi disse che gli Essercitii non gli havea fatti tutti in una volta, senonché alcune cose che lui osservava nell'anima sua et le trovava utili, gli pareva che potrebbero anche essere utili ad altri, et così le metteva in scritto, verbi gratia, dello examinar la conscientia con quel modo delle linee, etc. Le electioni spetialmente mi disse che le haveva cavate da quella varietà di spirito et pensieri che haveva quando era in Loyola, quando stava anchora malo della gamba. Et mi disse che delle Constitutioni mi parlerebbe la sera ». (*Acta*, n. 99, pp. 502-504).

Ubi Ignatius loquitur de *Exercitiis* a se factis (« fatti »), evidenter agere intendit de eorum scriptione; sequitur enim: « et così le metteva in scritto ». Ignatium non scripsisse *Exercitia* « tutti in una volta », duo significare potest: vel nova elementa decursu temporis praecedentibus addita fuisse, vel opus pedetentim fuisse emendatum. Verba Ignatii priori hypothesi favere videnter, altera non exclusa. In utraque agitur, ut obvium est, de uno eodemque opere, id est « gli Essercitii ». Docet etiam nos Ignatius scriptionem *Exercitiorum* experientiam personalem subsequutam esse, seque opus suum scripsisse ut proximis auxilio esset. Ex eo conicicitur *Exercitia* in tertia periodo commorationis ignatianae in urbe Minorissa scripta esse, quia documenta nos docent Ignatium in hac tertia periodo studium iuvandi proximos animo concepisse. Fontem inspirationis nobis indicat Ignatius experientiam suam personalem: « alcune cose che lui osservava nell'anima sua »; cuius rei duo tradit exempla: usum adhibendi lineolas ad examen particulare notandum [31], et regulas electionum [169-188], qua-

[1] Cum in eorum narratione testes saepe simul agant de *Exercitiis* ab Ignatio factis et aliis traditis, breviter colligemus dicta de ministerio S. Ignatii in dandis *Exercitiis*. Monemus tamen lectorem non facile esse discernere utrum de *Exercitiis* proprie dictis agatur, unde res in singulis casibus accurate perpendenda est.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

rum originem reponit in illa spirituum varietate quam, Loyolae decumbens, expertus est.

Praxis ignatiana litteris mandandi ea quae sibi placuerant incepit iam Loyolae, tunc quidem sine ulla intentione iuvandi alios. Referens enim lectionem piorum librorum, scribit :

« Y gustando mucho de aquellos libros, le vino al pensamiento de sacar algunas cosas en breve más esenciales de la vida de Cristo y de los santos ; y así se pone a escrebir un libro con mucha diligencia (porque ya começaba a levantarse un poco por casa) ; las palabras de Cristo de tinta colorada, las de Nuestra Señora de tinta azul ; y el papel era bruñido y rayado, y de buena letra, porque era muy buen escribano. Parte del tiempo gastaba en escrebir, parte en oración ». In margine annotavit P. Câmara : « El qual [libro] tuvo quasi 300 hojas, todas escritas de quarto ». (*Acta*, nº 11, p. 376).

Scopus Ignatii cum se Minorissam e Monte Serrato contulit fuit : « estar en un hospital algunos días y también notar algunas cosas en su libro, que él llevaba muy guardado y con el que iba muy consolado (nº 18, p. 388). Notetur Ignatium iam in Monte Serrato confessionem suam scripsisse (nº 17, p. 386).

De *Exercitiis* ab Ignatio scriptis ter loquuntur *Acta* : 1º, loco supra allato (nº 99, p. 502-504). 2º. Ubi referunt Salmanticae Ignatium *Exercitia* examinanda tradidisse baccalaureo Frías : « y el peregrino le dio todos sus papeles, que eran los Exercicios, para que los examinasen » (nº 67, p. 458). Si « todos los papeles » seu omnes chartae quas Ignatius retinebat erant *Exercitia*, signum est eum Salmanticae non iam servasse librum illum 300 foliorum, antea tanto amore custoditum (nº 11, p. 376). Aliquot post diebus Ignatio relatum est eundem Frías doctoresque Santisidoro, Paraviñas aliumque Frías *Exercitia* vidisse : « que todos habían visto los Exercicios » (nº 68, p. 458). 3º *Exercitiorum* exemplar Ignatius tradidit Lutetiae Inquisitori Vincentio Liévin (nº 86, p. 480).

Ad documenta *Exercitiorum* quod attinet, in *Actis* mentio fit, ut vidimus, de lineolis adhibitis pro examine particulari et de regulis electionis. Etiamsi ea explicite non nominat, alia documenta innuit Ignatius, prout sunt : consolatio sine causa praecedenti (nº 27, p. 400), discretio spirituum Loyolae (nn. 6-9, pp. 370-374), item Minorissae tempore agitationis scrupulorum et tentationis inconstantiae (nn. 20, 25, pp. 390, 398) ; post eximiam illustrationem, ubi Ignatius comperuit rem pulchram, a se visam, a daemone procedere (nº 31, p. 406) ; experientia consolationum et desolationum (nn. 21, 26, pp. 392, 398) ; declaratio distinctionis inter peccatum mortale et veniale Salmanticae facta (nn. 68, 70, pp. 458, 460).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

De processu seu evolutione compositionis libri *Exercitiorum* pauca nos docent *Acta*. In nº 68 (p. 458), ubi agitur de inquisitione facta a iudicibus salmanticensibus, dicitur eos difficultatem invenisse in puncto quodam, initio libelli : « que estaba en ellos al principio ». Agebatur de distinctione inter peccatum mortale et veniale, cogitatione commissum : *Exercitia* [35-37]. In textu Autographo (*A*) hoc documentum invenitur in fol. 7, post viginti annotationes [1-20], titulum [21], principium *praesupponendum* [22], *principium et fundamentum* [23], *examen particulare* cum additionibus [24-31]. Iam, probabile est viginti annotationes. vel postea additas esse, vel initio alium locum ac nunc occuppasse. Examen particulare videtur primo tempore alibi positum fuisse. Iam, si Examen generale praecedebant tantum titulus *Exercitiorum*, *praesupponendum* et *principium et fundamentum*, data horum documentorum brevitate, nihil impedit quominus *examen generale* initio libelli collocatum esse dicatur.

De *Exercitiis* aliis traditis Minorissae nihil explicite dicunt *Acta*, etiam cum de studio Ignatii iuvandi proximos agunt : « Ultra de sus siete horas de oración, se ocupaba en ayudar algunas almas que allí le venían a buscar, en cosas espirituales » (nº 26, p. 398). Cum his spiritualibus personis exercuit Ignatius apostolatum conversationis. Exercitia certe tradidit Compluti (nº 57, p. 440). Lutetiae « daba quasi en un mismo tiempo exercicios a tres » (nº 77, p. 468), scil. Petro de Peralta, Ioanni de Castro, Amatori (Amador) de Elduayen, qui magnam vitae mutationem inierunt in exercitiis. Ope exercitiorum lucratus est Ignatius primos socios Fabrum et Xaverium (nº 82, p. 476). De reliquis *Acta* silent, eos per *Exercitia* ad imitandum Ignatium allectos esse scimus e testimonio PP. Polanco, Nadal, Ribadeneira, et *Memoriali* Patris Câmara (infra, pp. 12, 17, 19, 20) Venetiis *Exercitia* quibusdam tradidit, nominatim Petro Contarini, Gasparo de Doctis, hispano cuidam nomine Roças (vel Rozas), baccalaureo Hoces. In Montecassino, Petro Ortiz. Romae, diversis (n. 92, 98, pp. 490, 500).

P. Laínez

Testimonium Patris Laínez in eius epistola ad P. Polanco, data die 16 iunii 1547 (FN, I, 54-145), magni momenti est, nam ea refert : « que por edificación nuestra o de otros presentes, a tiempo y lugar le habremos [a Ignacio] oído decir y de sus palabras colegido. En lo demás que toca a los principios de la Compañía, hablando como testigos, parte de oídas, parte de vista ... » (n. 1, p. 70). Epistola Patris Laínez est sine controversia prima S. Ignatii *Vita*, scripta novem annis ante sancti conditoris obitum, sex fere antequam Ignatius *Acta* Patri Câmara dictare inciperet.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Laínez non stricte sequitur chronologicam successionem eventuum, sed res enarrat prout calamo currenti ei in memoriam veniunt : « sin pensar mucho » (nº 55, p. 136). Si attenditur chronologia, dicendum est Lainium in nonnullos errores incidisse. Sic n. 16 (p. 86) dicit propositum peregrinationis Hierosolymitanae Ignatio in animum venisse Barcinone, dum clare constat ex *Actis* (nn. 8, 9, 12) illud ortum esse Loyolae. In eodem numero (p. 84) asserit Ignatium studia grammaticae incepisse Barcinone ante initam peregrinationem hierosolymitanam, cum certum sit id evenisse post reditum ex ea (cf. *Acta*, nn. 50, 54, p. 430, 434).

Commoratio Ignatii in urbe Minorissa hoc modo dividitur a Laínez : Prima periodus inchoatur his verbis : « Pero en los quatro meses primeros no entendía casi nada de las cosas de Dios » (nº 8, p. 78). Urbem Minorissam non nominat, sed dubia et tentationes de quibus statim agit, Ignatio venisse ait « en un hospital », quod nosocomium *Acta* Minorissae reponunt (nº 18, p. 388). Post primos quattuor menses, « a cabo de quatro meses », statim refert Laínez eximiam illustrationem ad flumen Cardoner (nº 10, p. 80) et addit : « y esto creo fuese en Manrresa, cerca de Barcelona, donde estuvo, si bien me acuerdo, obra de un año ». Re quidem vera, eximia illustratio in tertia periodo reponenda est. Alteram periodum inchoat his verbis : « Y hacia este tiempo » (nº 11, p. 80). Refert tunc scrupulos, anxietates, tentationes Ignatii in hac altera periodo. Dicendum est Lainium tertiam periodum a secunda non clare distinxisse. Post narratam tempestatem scrupulorum, addit :

> « Cerca deste tiempo hizo confesión general de toda su vida, y vino, quanto a la substancia, en estas meditaciones que decimos exercicios, y vivía muy ordenadamente, perseverando en la frecuen ia de los sacramentos y en oración ... » (nº 12, p. 82).

Locutio « cerca deste tiempo » connectenda est cum praecedenti narratione scrupulorum (nº 11, p. 80) et introducit tum confessionem generalem, quae pertinet ad alteram periodum commorationis Minorissanae, tum *Exercitia* spiritualia quae potius ad tertiam periodum reicienda sunt. Confessio generalis, de qua hic fit sermo, non est, ut patet, illa quam Ignatius fecit in Monte Serrato ; omnia enim quae in contexta oratione enarrantur, ad Minorissam pertinent (vide nn. 8, 10, 12). Scimus ex *Actis* (n. 22, p. 394), Ignatium Minorissae, ut liberaretur a scrupulis, generalem confessionem iterasse, et quidem scripto, cum doctore quodam Ecclesiae cathedralis (Seo) ; unde *Acta* clare distinguunt duplicem confessionem generalem, primam in Monte Serrato, aliam vel alias Minorissae. Convenit Polancus qui in *Summario* hispano (nº 20 : FN, I, 161) dicit : « En este tiempo

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

(scil. Minorissae) se confesó generalmente, y creo diversas veces, no pudiendo quietarse en sus escrúpulos ».

Locutio « vino quanto a la substancia en estas meditaciones que decimus Exercicios » non habetur in omnibus codicibus. Textus *XCE* habent : « vino a hacer las meditaciones que decimos Exercicios », sed hae duae variantes lectiones non multum differunt inter se. « Vino en estas meditaciones » lingua hispana fere idem est ac : « acertó con » vel « dio con ». Utraque locutio « vino en estas meditaciones » et « vino a hacer las meditaciones » possunt significare vel Ignatium has meditationes in propriam suam utilitatem feci<se, vel eas in aliorum commodum scripsisse. Additum : « quanto a la substancia » potius alteri hypothesi favet.

De scriptis *Exercitiis* non iam alibi loquitur Laínez. Agit quidem de Ignatii consuetudine scripto notandi ea quae ei magis placuerant in lectis libris (nº 3, p. 74), atque etiam de libro de Trinitate quem Ignatius Minorissae scribere incepit (nº 12, p. 82).

Quid continuerint *Exercitia* Minorissae scripta, e Lainii testimonio haurire non possumus. Certe commemorat, post narratam eximiam illustrationem, discretionem spirituum : « comenzó a ver con otros ojos todas las cosas, y a discernir y probar los espíritus buenos y malos, y a gustar las cosas del Señor, y a comunicarlas al próximo en simplicidad y caridad, según que dél las rescebía » (nº 10, p. 80).

Non dicit Laínez expressis verbis Ignatium Minorissae tradere incepisse aliis *Exercitia*, sed tantum : « hizo allí en Manrresa provecho a muchas almas que notablemente se ayudaron, y hicieron mudanza y mortificaciones ... » (nº 13, p. 84). De tempore commorationis Barcinone, data opera dicit Ignatium proximos adiuvasse : « por vía de pláticas particulares y de espirituales exercicios » (nº 13, p. 84). Paulo inferius idem repetit clarius : « Daba también meditaciones o exercicios espirituales, en lo qual tenía especial gracia y efficacia y don de discreción de espíritus, de ayudar y guiar una ánima, así tentada como visitada del Señor ». Donum discretionis spirituum alias commemorat (nn. 3, 10, 56, pp. 72, 80, 136).

De *Exercitiis* ab Ignatio traditis post eius commorationem Barcinonensem, non loquitur Laínez data opera, asserit tamen Ignatium Compluti solitum esse habere « razonamientos de las cosas de Nuestro Señor particulares, como en pláticas sobre los mandamientos de Dios y de la doctrina christiana » (nº 24, p. 94), quibus verbis *Exercitia* « levia » (cfr. annotationem 18^{am} [18]) satis clare innuuntur. Dicit socios Ignatio Lutetiae adhaesisse « por vía de oración » (nº 29, p. 100), quod, si cum aliis textibus conferatur, idem est ac « per Exercitia ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Exercitia commemorantur inter spiritualia ministeria exercita a sociis Romae (nn. 46, 52, pp. 122, 130), Parmae et Placentiae (n. 50, p. 128).

P. POLANCO

P. Ioannes Alfonsus de Polanco, inter alia minora, haec documenta biographica de S. Ignatio conscripsit : 1º *Summarium hispanum* rerum ad institutionem et progressum Societatis Iesu pertinentium, a. 1547-1548 (FN, I, 146-256) ; 2º *Summarium italicum* de eodem argumento, cuius duo servantur recensiones, prior anni 1549, altera anni 1551 (FN, I, 256-298) ; 3º *Informationem* de Instituto Societatis, a. 1564 (FN, II, 304-311) ; 4º Vitam latinam S. Ignatii, *Chronico* Societatis Iesu praemissam, a. 1574 (FN, II, 506-597 ; prius in *Chron.* I, 9-74).

In *Summario* hispanico sequitur Polancus vestigia epistolae Patris Laínez, cuius scopus fuerat ei copiam rerum offerre. Nihil mirum si Polancus errores chronologicos repetit quos a Lainio commissos fuisse diximus. Eos in posteriore *Vita* latina correxit, reponens, ex. gr., primam ideam peregrinationis hierosolymitanae non Barcinone sed Loyolae (FN, II, 519).

De *Exercitiis* Minorissae scriptis haec refert *Summarium* hispanum :

« Mas, tornando al propósito, entre otras cosas que le enseñó Aquél qui docet hominem scientiam en este año, fueron las meditaciones que llamamos Ejercicios espirituales, y el modo dellas ; bien que después, el uso y experiencia de muchas cosas le hizo más perfeccionar su primera invención ; que, como mucho labraron en su misma ánima, así él deseaba con ellas ayudar a otras personas » (n. 24, FN, I, 163).

In *Summario* italico reponit Polancus *Exercitiorum* compositionem in periodo spiritualium illustrationum Ignatio Minorissae concessarum :

« Dopo quattro mesi, communicandosi a lui la somma bontà d'Iddio, et visitandolo con grandi doni interiori, et dandoli grandi lumi et esperienza nelle cose spirituali, cominciò, senza haver imparato altre littere, a communicarsi alli prossimi et aiutarli con quelli Essercitii spirituali medesmi, con che Iddio havea aiutato lui ; et questo con grande frutto in diversi luoghi di Spagna, massime in Manressa, et in quello di Barcelona, dove colse le primitie delli essercitii spirituali, con gran fervore et devotione di molte anime » (n. 2, FN, I, 262).

Intentionem Ignatii aliis communicandi ea quae ipse in se fuerat expertus, repetit Polancus in *Vita* latina :

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

« ... et quia Dominus eum qui futurus erat multis magister, bene exerceri in seipso voluit, ea quae in spiritualium Exercitiorum libro continentur, primo tacere ipse, deinde observare et in scripta redigere, ad aliorum etiam instructionem coepit » (n. 17, FN, II, 527).

Paulo inferius praxim Ignatii aliis *Exercitia* proponendi iam Minorissae, ponit Polancus post eximiam illustrationem his verbis :

« At post praedictam illustrationem atque observationem spiritualium Exercitiorum, methodum etiam et rationem proponens animam a peccatis per contritionem et confessionem purgandi, et in meditationibus misteriorum Christi, et ratione bonae electionis faciendae circa vitae statum et res quaslibet, et demum in his quae ad inflammandum amorem in Deum et varios orandi modos pertinent, proficiendi, perutilem operam proximis navare coepit ; quamvis temporis progressu haec etiam ad maiorem perfectionem deducta sunt » (FN, II, 527).

Hic textus valde notandus est quia in eo innuit Polancus quaenam elementa iam Minorissae continerent *Exercitia*, etiamsi non omnia numerare intendat, nempe : exercitia primae hebdomadae, confessionem generalem, meditationes vitae Christi, regulas bonae electionis (notetur hoc punctum manu propria a Polanco additum fuisse), contemplationem ad obtinendum amorem, varios orandi modos. In annotatione 4ª [4] adest etiam summa rerum quae in *Exercitiis* continentur, quae non omnia comprehendit. Enumerationem similem illi quam legimus apud Polancum, habemus in *Examine generali*, Constitutionibus Societatis praemisso, cap. IV, nº 10 [65] :

« La primera [experiencia] es haciendo Exercicios spirituales por un mes, poco más o menos, es a saber, examinando su consciencia, revolviendo toda su vida pasada y haciendo una confesión general, meditando sus peccados y contemplando los passos y misterios de la vida, muerte, resurrección y ascensión de Cristo nuestro Señor, exercitándose en orar vocal y mentalmente, según la capacidad de las personas, como en el Señor nuestro le será enseñado, etc. »

Repetit Polancus Deum docuisse Ignatium *Exercitia* Minorissae, et quidem sine alio magistro. Vide textos supra allatos et *Instructionem* anni 1564, ubi dicit : « ... y con el exemplo y las conversationes, y con los Exercitios spirituales que sin maestro le avía Dios enseñado a él mesmo para su aprovechamiento, començó a hazer muy notable fructo en muchos próximos, en especial [en] un pueblo de Cataluña, llamado Manresa » (FN, II, 308 ; cf. III, 704).

Dum breviter innuit Polancus controversias occasione *Exercitiorum* suscitatas in Hispania, notat quid in eis novum sit : « Quello che ha dato occasione pare sia la novità, che suol sempre esser soggetta a suspittione ; et dico novità sì della Religione, sì etiam di quel

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

mezzo che suol fra li altri usare, specialmente delli *Essercitii spirituali*, o, per meglio dirsi, della pratica et modo de quelli (che è nova et non così loro in sé » (FN, I, 297). In posterum talibus impugnationibus minor erit locus, cum *Exercitia* a Summo Pontefice approbata fuerint : « Per l'advenire sarà manco occasione di questa parte, per esser la Compagnia ogni giorno più cognosciuta, et perché li Essercitii detti, essendo supplicato a S. Santità per il Ducca di Gandía li facesse esaminare, et trovandoli degni, li approvasse col'autorità apostolica, il Sommo Pontefice lo fece per un Breve, havendo informattione di quelli a chi fu commessa la cosa, qualli furono il suo M° del Sacro Palatio et il Vicario di Sua Santità et il Cardinal de Burgos... » (ib. 297-298).

Alia indicantur a Polanco, quae hoc loco tantum innuimus : Ignatius Minorissae Exercitia tradere coepit, quod primus clare dicit (FN, I, 164 ; II, 262, 527, 532), postea Barcinone, ante iter hierosolymitanum (FN, I, 166, n° 28 ; II, 533, n° 25) et post illud (FN, I, 170, n° 35 ; II, 541, n° 35) ; Compluti (II, 545, n° 40 ; 548, n° 43). Salmanticae *Exercitia* discutiuntur a Dominicanis (I, 176, n° 42), examinanda traduntur baccalaureo Frías (II, 551, n° 46). Lutetiae Ignatius *Exercitia* tradidit doctoribus Martiali Mazurier, Vagli et Alvaro de Moscoso (II, 559, n° 59) ; item Petro de Peralta, Ioanni de Castro et Amatori (Amador) de Elduayen (I, 179, n° 49 ; II, 560, n° 60). Propter *Exercitia* Ignatius persecutionem passus est (FN, I, 181, n° 50 ; II, 561, n° 62). Inquisitor Valentinus Liévin ab Ign. petiit *Exercitia*, quae ipse sibi descripsit (FN, II, 561, n° 62 ; cf. *Acta*, n° 81 ; FN, I, 480).

Lutetiae Ignatius *Exercitia* dedit sociis qui ei stabili modo adhaeserunt : Petro Favre (FN, I, 182, n° 52 ; II, 564, n° 64) ; Francisco Xaverio (FN, I, 183, n° 53 ; II, 263, n° 6 ; 309, n° 9 ; 565, n° 65) ; Iacobo Laínez, Alfonso Salmerón, Nicolao Bobadilla, (FN, I, 183, n° 53 ; II, 565-66, nn. 66, 67) ; id expresse non dicit de Claudio Iaio, Simone Rodrigues, Paschasio Broët, Ioanne Codure. Hi primi socii, post peracta *Exercitia*, ope orationis conservabantur (FN, I, 184, n° 55 ; II, 568, n° 71).

Decursu temporis, secundum Polancum fecerunt *Exercitia* baccalaureus Hoces (FN, II, 574, n° 80) ; alii Venetiis (ib.) Romae (I, 116, n° 78 ; 267, n° 12 ; II, 585, n° 96) ; Petrus Ortiz in Montecassino (II, 585, n° 95) ; alii Romae (I, 196, n° 78 ; 200, n° 83 ; 271, n° 19 ; II, 588, n° 101). Cardinalis Gaspar Contarini « sua ipse manu Exercitia spiritualia descripsit » (II, 585, n° 96). Confer : « ... et il Cardinale Contareno, per la devotione ch'ebbe col Padre Ignatio, volse che li desse gli Esercizi spirituali, li quali scrisse il Cardinale di sua

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

mano propria et le teneva fra le sue cose rare ». (Testimonium P. Benedicti Perera in processibus canonizationis S. Ignatii, MI, *Scripta*, II, 872) ; MAFFEI, *Vita P. Ignatii* l. II, c. VI.

P. NADAL

P. Nadal saepe egit de *Exercitiis* in suis scriptis, ab a. 1554 ad 1577. Eius testimonium magni momenti est, quia nemo fortasse ut ille fuit sollicitus de rebus ignatianis cognoscendis. Persuasum sibi habebat S. Ignatii vitam esse Societatis Iesu veluti fundamentum : « in cuius [Ignatii] actis tota vita Societatis continetur » (FN, II, 404). Ideo in omnibus fere suis operibus de Societatis instituto, saltem brevem vitae S. Ignatii narrationem praemittebat, ut medium aptissimum ad Societatis notitiam adipiscendam. Nadal auctor Ignatio fuit vitae suae narrandae (*Acta* nn. 1*-4* : FN, I, 354 ss., cf. FN, II, 7*, 407, 446-447). Praeter ea quae ex ipsius Ignatii sociorumque ore excepit, scripta legit Patrum Laínez, Polanco, Ribadeneira aliorumque qui de Ignatio egerunt.

Dicta Natalis non singula seorsim accipienda sunt, sed in eorum complexu contextuque perpendenda. Ratio est quia Nadal non scripsit opus stricto sensu historicum, sed documenta indolis apologetiae et paraeneticae.

Ante omnia recensendi sunt eventus, prout a Nadal referuntur. Eos desumimus praecipue e Natalis *Apologia* Societatis contra doctores parisienses, et ex *Dialogis* contra protestantes.

In sua conversione legit Ignatius « *Vitam Christi* ex Carthusiano et librum qui *Flos Sanctorum* inscribitur, ubi narrantur gesta sanctorum, utrumque hispanice, nam latine nesciebat » (FN, II, 404). Quae in Monte Serrato et primis mensibus vitae Minorissanae evenerunt, abundantius describuntur in *Dialogis* : « Sacrificio vero missae audito, sumpta sacra Eucharistia, secessit ad paenitentiam agendam in oppidum vicinum, cui nomen est Manresae » (FN, II, 237). E Natalis testimonio argumentum erui nequit ad asserendam longiorem commorationem Ignatii in Monte Serrato, nec contra eius claras affirmationes adducere licet eius *Apologiam* pro *Exercitiis* (EN, IV, 826), de qua postea.

Secundum Nadal, Ignatius *Exercitia* scripsit Minorissae, quo se contulit post brevem commorationem in Monte Serrato (FN, II, 116) :

« Fuit illius methodi Exercitiorum auctor P. Ignatius, Dei beneficio atque instinctu. Et quidem eo tempore, quo ad paenitentiam et orationem ad urbem Manresam secessit, longe a patria, in Cathaloniam, Hispaniae inferioris provinciam. Secessit enim ut ipse spiritualiter exerceretur et paenitentiae operam daret. Quae igitur ipse experientia comperit sibi profuisse,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ex iis quae omnibus putavit fore utilia, ea in libellum redegit ». (*Exhortatio* 6ª, EN, V, 842).

« Aquí le comunicó N. S. los Exercicios, guiándole desta manera para que todo se empleasse en el servicio suyo y salud de las almas ; lo qual le mostró con devoción specialmente en dos exercicios, scilicet, del Rey y de las Banderas. Aquí entendió su fin y aquello a que todo se devía applicar y tener por escopo en todas sus obras, que es el que tiene ahora la Compañía » (FN, I, 307 ; EN, V, 403 ; cf. etiam FN, II, 241 ; EN, V, 613, 782).

Secundum Nadal, Ignatius accepit *Exercitia*, quae Deus illi communicavit (FN, I, 307) vel inspiravit (*Scholia in Constitutiones*, p. 154), per orationem (FN, II, 241). « Nihil fere habent *Exercitia* quod non in aliis libris reperiatur » (EN, V, 90). Quod eis specialem efficacitatem confert est eorum specialis methodus et finis intentus.

In secessu minorissano clare distinguit Nadal tres periodos : prima : « magna cum alacritate animi atque aequabilitate magnoque cum fructu » (FN, II, 237) ; altera, distincta fuit animi agitationibus scrupulisque : « Successerunt mirandae rerum interiorum vicissitudines... » (FN, II, 238) ; tertia caelestium illustrationum : « Nam illas turbas cogitationum excoepit animi tranquillitas admiranda », una cum divinis illustrationibus, quas inter illa eminet quae eximia dicitur (FN, II, 238-239). *Exercitia* hoc loco collocat Nadal :

« Per idem hoc tempus accepit per orationem illas meditationes quas isti Patres Exercitia spiritualia appellare solent, quae sunt orationis quaedam methodus, ac eam litteris mandavit ; qui liber fuit postea a Sede Apostolica probatus » (FN, II, 241 ; EN, V, 613).

Nota hoc loco a Nadal *Exercitia* vocari « meditationes », sicut antea a Laínez et a Polanco factum fuerat (FN, I, 80, 163) ; vocantur etiam « orationis quaedam methodus ». Idem fere repetit alio loco:

« Dedit nobis de sua bonitate Deus, attribuit Sedes Apostolica insigne illud ministerium iuvandi et nos et proximum per Exercitia spiritualia, id est, per doctrinam et methodum meditationis, contemplationis et orationis » (EN, V, 842).

In adhortationibus complutensibus a. 1561 compositionem *Exercitiorum* hoc modo enarrat Nadal :

« En este tiempo, con lo que él devía de leer y el Señor le comunicava en la oración en su alma, començó a notar los punctos y exerçiçios de la primera semana, que son meditaçiones de peccados, infierno y juiçio, en las quales sentía dolor y contrición y lágrimas de sus peccados, que es lo que se pretende en aquella primera semana » (FN II, 190 ; EN, V, 274-275).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Paulo post addit :

« Y después de averse exerçitado en algún tiempo en los punctos que llamamos de la 1ª semana, el Señor lo llevó más adelante, y començó a meditar en la vida de Cristo nuestro Señor, y a tener en ella devoción y desseo de imitarla ; y luego en este mismo puncto tubo desseo de ayudar al próximo, y assí lo haçía en pláticas y conversaçiones particulares a los que podía ». Ibid.

Notandum est secundum Nadal studium Ignatii iuvandi proximos incepisse tempore *Exercitiorum* et connexum fuisse cum meditatione mysteriorum vitae Christi.

Exercitiorum compositionem reponit Nadal post eximiam illustrationem in adhortationibus coloniensibus a. 1567 :

« Hactenus versatus est quasi in probatione Exercitiorum, atque tum quidem temporis conscripsit Exercitia » (FN, II, 406).

Quasnam *Exercitiorum* partes scripserit Ignatius Minorissae nos docet Nadal : 1º Puncta et exercitia primae hebdomadae, ubi includuntur meditationes de peccatis, de morte, de iudicio (vide textum supra allatum e FN, II, 190) ; 2º Exercitia secundae hebdomadae, cum meditationibus de Christi vita (ibid.). Nadal expresse reponit hoc loco meditationes de Regno Christi et de duobus Vexillis : « Aquí le comunicó N. S. los Exercicios, guiándole desta manera para que todo se emplease en el servicio suyo y salud de las almas, lo cual le mostró con devoción specialmente en dos exercicios, scilicet, del Rey y de las Banderas. Aquí entendió su fin y aquello a que todo se debía aplicar y tener por escopo en todas sus obras, que es el que tiene ahora la Compañía » (FN, I, 307 ; EN, V, 40). Saepe etiam loquitur Nadal de his duobus exercitiis, non determinato tempore quo scripta sunt.

De evolutione textus agit Nadal in sua apologia pro *Exercitiis* contra Thomam de Pedroche O. P., qui in Ignatium movit accusationem illuminismi, eo quod sine litteris opus suum conscripsisset. En tibi verba Natalis :

« At vero sine litteris fuit. Ubi primum bonam Exercitiorum partem scripsit, nondum litteras attigerat ; nam postquam de terra egressus sua, de cognatione sua ac domo, ut primum se comparabat ad eluenda per contritionem et confessionem peccata, quae meditationes illas vehementius iuvabant, illas in libello describebat. Tum, ubi meditabatur in Iesu Christi vita, idem factitabat ; sed ita tamen ut non illa solum, quae tunc scribebat, sed cogitationes omnes, quae spiritus viderentur, suo confessario, viro pio ac docto, summa diligentia ac fide manifestaret, necubi propter litterarum ignorantiam periclitaretur » (FN, I, 318).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Paulo inferius additit :

« Post consummata studia, congessit delibationes illas Exercitiorum primas, addidit multa, digessit omnia, dedit examinanda et iudicanda Sedi Apostolicae » (ib. p. 319).

Duo tempora distinguit Nadal in compositione libri *Exercitiorum* : primum antequam Ignatius litteras didicisset. Tunc « bonam Exercitiorum partem scripsit ». Meditationes quae eum in spiritu adiuvabant, « illas in libello describebat ». Hoc fecit dum se, per contritionem et confessionem, parabat ad eluenda peccata, ac deinde « ubi meditabatur in Iesu Christi vita ». Altera periodus fuit « post consummata studia ».

In hoc textu nonnulla declaranda sunt. Clarum est, ante omnia, illum intelligendum esse in connexione cum reliquis Natalis textibus. Locutio adverbialis « ubi primum » idem valet ac italic. « tosto che », hisp. « luego que, tan pronto como » [1]. Alia locutio « ut primum » idem est ac « ut », cum adiecto « primum » ad maiorem vim. Exempla : « Ut primum potestas data est » (Cicero). « Ut primum in contione provinciam deposuerim » (Cicero) [2]. Non ergo significat « prima vice » qua Ignatius confessionem fecit, ut aliqui voluerunt. Nadal, ut supra vidimus, repetivit Ignatium *Exercitia* Minorissae confecisse. Eius verba hoc loco eandem rem indicant, nisi velimus ut Nadal sibi non constet. Ignatium semetipsum parasse ad eluenda per contritionem et confessionem peccata, non intelligendum est, e Natalis mente, de « prima » confessione facta in Monte Serrato, sed de labore purificationis cum confessione generali Minorissae repetita, de qua ipse Nadal atque etiam Ignatius in *Actis* (nº 23, p. 394) verba faciunt. Quisnam fuerit confessarius « vir pius et doctus » cui Ignatius res suas manifestavit, non dicitur a Natali, sed si eius dictis stare velimus de *Exercitiis* factis Minorissae, intelligendus est « doctor » ecclesiae cathedralis (Seo) minorissanae, qui ab Ignatio vocatur « hombre muy espiritual ». Agi potest etiam de aliquo Patre dominicano, vel etiam de Ioanne Chanon, si, ut probabiliter asseritur, Ignatius eum identidem, Minorissâ in Montem Serratum ascendens, convenit.

« Post consummata studia » indicat tempus quod discessum Ignatii ex urbe Parisiensi significat (id est, post tempus vernum a. 1535). Ignatius studia absolvere cogitavit Bononiae, quo pervenit mense decembri ipsius anni, sed infirmae valetudinis causa Venetias se contulit, ubi socios exspectavit per totum annum 1536, donec ineunte a. 1537 ibi rursus omnes congregati sunt. Ignatius se studia absolu-

[1] FORCELLINI, *Lexicon totius latinitatis*, IV, 847.
[2] Ibid. 886.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

turum sperabat tempore quadragesimali illius anni, scribens enim, die 12 februarii 1536, Iacobo Caçador, ei dicebat : « acabado mi estudio, que será desta quoaresma presente en un año ... » (MI, *Epp.* I, 95-96). Die autem 1° novembris eiusdem anni 1536 scribebat cuidam dominae Mariae, Lutetiae commoranti : « ... me hallo bueno de salud corporal, esperando la quaresma para dexar los trabajos literarios por abraçar otros mayores y de mayor momento y calidad » (ib. 724). Tempore quadragesimali a. 1537, socii Ignatii Romam petierunt, ut veniam a Summo Pontifice impetrarent ad peregrinationem hierosolymitanam peragendam ; Ignatius Venetiis remansit. Post sociorum ex Urbe reditum, dum tempus ad peregrinationem inchoandam exspectant, in varias urbes ditionis venetae se contulerunt. Ignatius Vicetiam venit, donec mense octobri cum Fabro et Laínez Romam contendit, spe tandem peregrinationis peragendae amissa. Per id tempus, inde a commoratione in urbe Vicetia, magnas habuit Ignatius spirituales consolationes (*Acta* n° 95, p. 494). Fortasse ultimam manum imposuit *Exercitiis*, eo tempore, usque ad mensem iulium anni 1541, nam die 9 huius mensis et anni, Ioannes Baptista Vicla finivit transcriptionem *Versionis primae*. Iam, ut par est, textus hispanicus ante versionem latinam perfici debuit.

Sed de tempore quo Ignatius ultimam manum *Exercitiis* apposuit, postea dicendum erit (p. 32-33).

De *Exercitiis* aliis traditis ab Ignatio saepe agit Nadal. Studium iuvandi animas concepit ille in *Exercitiis* : « Iam enim inde postquam devotionem animi per exercitia illa concepit, totus propendere incepit ac ferri ad proximorum salutem procurandam » (FN, I, 318-319). In *Adhortatione 6ª* dicit : « His Exercitiis, quoad vixit, ab initio usque suae conversionis usus est et pro se et pro aliis » (EN, V, 842). Quid simile dixerat in Hispania, a 1554 : (FN, I, 306 marg.) et a. 1561 Compluti (FN, II, 173). Minorissae animas iuvare incepit colloquiis piis (FN, II, 190), quibus agebat de vitiis vitandis deque virtutibus amplectendis ; praecipue vero curabat ut ad sacramenta paenitentiae et eucharistiae homines accederent, ut orationi bonisque operibus vacarent (FN, II, 66). Compluti tradidit *Exercitia* doctrinamque christianam declaravit (FN, II, 69, 71, cf. 246-248). Salmanticae interrogatus fuit Ignatius de *Exercitiis* (FN, II, 74, 249). Lutetiae « colloquiis enim piis, consiliis, exercitationibus spiritualibus, multos ad fructum purioris vitae induxit » (FN, II, 77). Ibi Inquisitor Ignatio dixit « sibi tamen gratum fore, quae scripserat de Exercitiis spiritualibus videre. Ea scripta cum accepisset et placuissent admodum, rogavit ut exemplar unum sibi relinqueretur » (FN, II, 78). Primos socios Ignatius acquisivit per *Exercitia* (ib. 79, 252, cf. EN, V, 843). Venetiis *Exercitia* tradidit primariis viris (ib. 81, cf. 254) et baccalaureo Ho-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ces, qui sociis se adiunxit (ib.) *Exercitia* spiritualia numerabantur inter apostolica ministeria a sociis exercenda dum opportunitatem peregrinationis exspectabant (ib. 84). *Exercitia* tradiderunt socii Romae (ib. 86, cf. 260).

Notandum est testimonium Patris Nadal sibi proponentis quaestionem undenam Exercitiis proveniat efficacia quae ab omnibus agnoscebatur. Illud infra transcribemus (vide p. 34).

Nihil mirum si Ignatius, vim in *Exercitiis* a Deo repositam agnoscens, ea magni fecerit :

« Huic ministerio P. Ignatius tantum tribuit, quantum potuit » (EN, V, 845). Et in adhortationibus coloniensibus : « De Exercitiis dicebat P. Ignatius, quod nullum esset efficacius remedium » (EN, V, 787). Exercitia sunt Societatis Iesu proprium ministerium : «...nuestros Exercicios spirituales, este modo particular que a dado nuestro Señor a la Compañía de tratar las cosas interiores y spirituales » (Adhortat. complutenses : EN, V, 382).

P. Ribadeneira

P. Ribadeneira de compositione libri *Exercitiorum* agit in capite VIII libri primi *Vitae S. Ignatii.* Textus hispanus huius capitis incipit his verbis :

« En este mismo tiempo, con la suficiencia de letras que avemos dicho que tenía (que era solamente leer y escrivir), escrivió el libro que llamamos de los Exercicios espirituales, sacado de la experiencia que alcançó y del cuydado y atenta consideración con que yva notando todas las cosas que por él passaron. El qual está tan lleno de documentos y delicadezas en materia de espíritu y con tan admirable orden, que se vee bien la unción del Espíritu santo averle enseñado, y suplido la falta de estudio y dotrina » (FN, IV, 135).

Verba « en este mismo tiempo » significant tempus commorationis S. Ignatii in urbe Minorissa, de qua in praecedentibus fit sermo, et quidem tempus divinarum illustrationum quae tentationes subsequutae sunt. De his agit in capite VII : « Cómo passadas las tentaciones, le consoló Dios nuestro Señor ». Notandum est verba : « con la suficiencia de letras que avemos dicho que tenía (que era solamente leer y escrivir) » addita esse manu propria ab auctore in margine textus hispanici manuscripti *Vitae* (vide FN, IV, 135, apparatum). Idem dicatur de verbis : « El qual está tan lleno de documentos [...] falta de estudio y dotrina ».

In processibus, inter argumenta ad probandam Ignatii sanctitatem, adducit hoc : « el averle enseñado Dios, siendo hombre que aún

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

no avía estudiado, y dádole el medio de los Exercicios spirituales » (MI, *Scripta*, II, 159, cf. 848 nº 5).

Idem repetit Ribadeneira in epistola ad P. Girón :

« A esto respondo que para que Dios enseñe y alumbre a una alma, no tiene necessidad de estudios ni latín, y lo que nuestro Padre escrivió en el libro de los Exercicios, no fue por averlo estudiado ni aprendido en los libros, sino por avérselo enseñado Dios y averlo experimentado en sí mismo ». (FN, III, 600).

In processu remissoriali a. 1606, inter causas ob quas Ribadeneira reputavit Ignatium sanctum esse, adest

« 5ª : ex libro Exercitiorum, quem cum esset Manrese, et aliud nesciret quam legere et scribere, tunc temporis composuit » (MI, *Scripta*, II, 848).

Ex his patet Ribadeneiram inculcare voluisse Dei interventum in compositione libri *Exercitiorum*, cum scripta fuerint ab eo qui studia nondum fecerat. Sunt etiam fructus internae observationis et experientiae rerum spiritualium.

Loquitur Ribadeneira de fructu per *Exercitia* a multis percepto, praecipue ab iis « qui de vitae genere deligendo consultant, idque constituere ex divina voluntate cupiunt » (FN, IV, 136).

Exercitia vocantur etiam « spiritalis propriae cognitionis schola » (FN, IV, 136).

De *Exercitiis* ab Ignatio traditis silet Ribadeneira usque ad tempus commorationis S. Ignatii in urbe Compluto (FN, IV, 178). Salmanticae *Exercitia* dedit examinanda iudicibus (ib. p. 192-194). Lutetiae ea tradidit Petro Favre « para acabarle de perficionar » (ib. 231). Inquisitor Liévin librum *Exercitiorum* habere voluit : « ... ya que estava allí, que le rogava que le mostrasse su libro de los Exercicios spirituales. Diósele Ignacio y leyóle el buen Inquisidor, y agradóle tanto, que pidió licencia para trasladarle para sí, y assí lo hizo » (ib. 219).

P. Ribadeneira die 18 aprilis 1607 epistolam scripsit ad Patrem Franciscum Girón, in qua de *Exercitiorum* origine verba facit. De ea agemus ubi de fontibus litterariis *Exercitiorum* verba faciemus. De interventu Ribadeneirae in depictis imaginibus quae *Exercitiorum* compositionem exprimunt, locus agendi erit ubi de origine supernaturali libri ignatiani quaestionem attingemus (infra, p. 61-62).

Memoriale Patris Gonçalves da Câmara

In nº 91 (FN, I, 581), in margine, notatur Ignatium servasse regulam in *Praesupponendo* [22] contentam, de recte interpretandis proximi propositionibus.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Nº 305 (p. 704). Omnes primi Patres exercitia fecerunt.

In nn. 321-322 (p. 710-711) agitur de versione regulae 14ae « ad sentiendum cum Ecclesia » in versione Vulgata [366], deque controversiis occasione huius loci *Exercitiorum* in Hispania suscitatis. Hanc quaestionem amandamus ad nostram introductionem de Vulgata versione (infra, p. 137).

In n. 226 (p. 659) dicitur Ignatium in suo modo agendi perfecte observasse normas *Exercitiorum*, ita ut eas primum in animo suo plantasse, postea litteris mandasse visus fuerit.

Secundum numerum 312 (p. 708), in *Exercitiis* nihil scripto dandum est. Non oportet loqui cum exercitante de statu perfectionis amplectendo, nisi is iam talem statum in animo suo elegerit.

Nº 313 (p. 708). Ignatius intendit *Directorium* conscribere. Polancus de *Exercitiis* Ignatio quolibet tempore quaesita proponere potest. Sine ulla difficultate eis illico respondere valebit.

Nº 226 (p. 658). Inter socios qui *Exercitia* tradebant, prae aliis eminebat Petrus Faber, quem sequuntur PP. Salmerón, Franciscus Villanueva, Hieronymus Doménech. Franciscus Estrada bene dabat exercitia primae hebdomadae.

Nº 254 (p. 676). *Exercitia* utilia sunt praecipue eis qui vitae statum nondum amplexati sunt, quia tunc maior adest varietas spirituum. Ob eandem rationem utilia sunt tentatis et tribulatis.

Ignatius dicebat neminem in Societate mittendum esse ad collegia, nisi prius exercitia saltem primae hebdomadae fecisset (ibid.).

Stephanus de Garibay

Historicus hic vir, quorumdam S. Ignatii coaevorum amicus, in suo opere *Compendio historial* ..., a. 1571 impresso, brevem relationem inseruit vitae ignatianae, in qua haec habentur de *Exercitiis* :

« De Monserrate fue el sancto varón a las montañas de Manrresa, y allí, aviendo en siete meses en vida heremítica hecho grande penitencia, durante la qual començó a obrar los Exercicios spirituales, que agora, siendo por la Sede Apostolica confirmados, usa la Orden suya, partió para Barcelona... » (FN, II, 454).

Habemus hic testimonium, et quidem primum quod typis impressum est, de *Exercitiis* Minorissae factis. Periodus commorationis Ignatii in urbe Minorissa, quae hic dicitur fuisse septem mensium, ex aliis fontibus primigeniis ad undecim fere menses protrahenda est.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

AUCTOR ANONYMUS (Hieronymus Soriano ?)

Prout alibi diximus (FN, II, 423-424) hic auctor prae oculis habuit scripta Patris Nadal atque etiam alia, ut *Acta P. Ignatii*, sive directe sive per Natalis opera vidit. Nonnulla habet quae in aliis documentis non inveniuntur, ideoque saltem ex parte, documentum independens dicendum est. En tibi quae continet de *Exercitiis* :

« Tandem devenit ad Montem Serratum, ubi, volens perfecte Deo servire, remisit famulos cum equo, et coepit a poenitentia, nam confessus est generaliter uni ex monachis S. Benedicti satis scrupulose. Et postea in vigilia Annuntiationis, volens imitari equites, qui solent, cum novis armis induuntur, totam noctem vigilare, vigilavit et ipse offerens B. Virgini ensem et pugionem, et induens se sacco, et uno calceo in crure adhuc laeso, sine pileo, atque ita se recepit in desertum locum prope oppidum quod dicitur [Manresa], ita ut quotidie accederet ad Missam, ad horas canonicas et contionem. In eo deserto quotidie faciebat quinque vel tres disciplinas, orabat per 7 horas, pane et aqua vescebatur ; diebus dominicis adhibebat parum vini, atque ita fecit Exercitia primae hebdomadae, quae spectant ad vitam purgativam. Et cum in eo loco, qui dicitur Manressa, prope D. Virginem, ageret Exercitia primae hebdomadae, austerissimam vitam agebat. Deinde cum Christi mortem ac passionem meditaretur, coepit magno accendi desiderio iuvandi proximos, ad Christi Domini imitationem, qui in ea re tantum laboris insumpserat ... » (FN, II, 430-431).

Nota hoc loco dici *Exercitia* facta fuisse Minorissae, quorum duae partes attinguntur, exercitia primae hebdomadae « quae spectant ad vitam purgativam », quaeque periodo asperioris poenitentiae correspondent. Loquitur deinde de meditationibus vitae et passionis Christi, seu secundae et tertiae hebdomadae, quo tempore concepit studium iuvandi proximos. Cf. simile dictum Natalis, sup. p. 15.

P. OLIVERIUS MANAREUS (Mannaerts).

In suis adhortationibus haec habemus, quae dependentiam a P. Nadal ostendunt :

« A suae conversationis et vocationis initio, dum se recepisset ad Montem Serratum et ad locum solitarium, praecipue duobus exercitiis vacabat, de duobus videlicet vexillis et de rege ad bellum se comparante contra hostem infernalem et contra mundum ». *Exhortationes* p. 344. (LETURIA, *Estudios*, I, 134).

In suis responsionibus ad quaedam Lancicii postulata, attingit Manareus quaedam puncta ad *Exercitia* spectantia, ut examen particulare (FN, III, 423, 438), de indifferentia (ib. 429), de auctore praefationis editioni principi *Exercitiorum* praemissae (ib. 427).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Processus canonizationis S. Ignatii

Brevi compendio colligimus ea quae de *Exercitiis* habentur in processibus canonizationis S. Ignatii [1]. In processu ordinario barcinonensi, a. 1595 facto, clara mentio de *Exercitiis* non fit. Mirum est quod articuli a P. Petro Gil, substituto procuratoris generalis Societatis Iesu in Hispania, propositi, de *Exercitiis* sileant [2]. Hac de causa, testes interrogati nihil dicunt de hac re. Quod valet, ob eandem causam, de processibus eodem anno factis Minorissae et in Monte Serrato.

In processu remissoriali barcinonensi a. 1606, rotulus Patris Paschalis Paoli, Societatis Iesu procuratoris generalis, de libro Exercitiorum agit in articulo 29º : *De oratione et illustrationibus* :

« Cum dictus P. Ignatius, adhuc poenitens et laicus, in continuis orationibus et meditationibus Manrese occuparetur, permultas illustrationes habuit, quibus et experientia quotidiana ac virtutum exercitationibus illuminatus, libellum quendam composuit, in quo modum orandi et meditandi et disponendi animam ad tollenda vitia et affectus inordinatos, et querendi ac inveniendi divinam voluntatem circa vitae suae institutionem et salutem, ac quotidie magis in oratione et meditatione proficiendi, docuit, quem Exercitia spiritualia appellavit » [3].

---

[1] Processus in ordine ad canonizationem S. Ignatii modo incompleto, prout tunc noscebantur, editi sunt a. 1918, il vol. MI, *Scripta de S. Ignatio*, II, 262-932. Post hanc editionem inventum est exemplar authenticum integrum versionis latinae horum processuum Romae, in Bibliotheca *Innocenziana*, quae nomen debet Innocentio X (Ioanni Baptistae Doria Pamphili), qui, cum esset Sacrae Rotae auditor, fuit unus e causae canonizationis S. Ignatii iudicibus. De hoc exemplari vide C. de Dalmases, *Una copia auténtica desconocida de los procesos remisoriales para la canonización de S. Ignacio. Texto inédito del proceso remisorial de Montserrat*, in *Analecta Sacra Tarraconensia*, 15 (1942) 129-170. Successivo tempore Barcinone repertus est textus originalis processus facti Barcinone, Minorissae et in Monte Serrato. Est textus notarii Ioannis Pareja. Servatur Barcinone, in : Archivo histórico de Protocolos, legajo 1º de Juan Pareja, sign. : 5-5-E. Continet depositiones ab hoc notario exceptas, desunt tamen eae quae ab alio causae notario, Ioanne Terés, sumptae sunt, cuius manuscriptum non inventum est. De textu notarii Pareja vide F. de P. Solá, *El original del proceso para la canonización de San Ignacio de Loyola, celebrado en Barcelona, Manresa y Montserrat*. in *Estudios históricos y documentos de los Archivos de Protocolos*, Barcelona, 1 (1948) 9-40. Ibi habentur descriptio textus et paucae testium depositiones. De Ignatii processibus vide, etiam inter alia : J. Calveras, *San Ignacio de Loyola en Montserrat y Manresa a través de los procesos de canonización*, Barcelona (Editorial Librería Religiosa) 1956.

[2] MI, *Scripta*, II, 269-271 ; Calveras, *S. Ignacio en Montserrat y Manresa*, p. 225.

[3] MI, *Scripta*, II, 554.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Huic articulo testes vocati respondent affirmative, sed modo generali, expressam de Exercitiis mentionem omittentes : Primus testis barcinonensis, Revdus. Onuphrius Paulus Cellers (MI, *Scripta*, II, 604) ; septimus, Revdus. Paulus Pla (p. 615) ; vigesimus sextus, Oriens Sagristà Pasqual, Ioannis Pasqual filia (pp. 633-634) ; vigesimus septimus, Angela Pasqual (p. 637-638) et undetrigesimus, Agnes Pasqual, Ioannis Pasqual filiae ; Soror Marianna Edo, monialis monasterii Sancti Hieronymi (p. 692).

Cum inedita sit lumenque nostro argumento afferre possit, edimus Agnetis Pasqual responsionem, lingua catalaunica expressam, ad dictum articulum 29[m] :

« Dixit que també ha oÿt al dit son pare, Joan Pasqual, que lo pare Ignasi era gran penitent, donat en gran manera a la oratió, per feer aquella anant de dia per les iglésies, fent en aquelles agenollat oratió ab gran devoció, oÿe devotament la missa, les vespres y completes, y que quant lo pare Ignasi fonc en Manresa, que ere un simple laich, se donà y exercità en oracions, contricions y grans meditacions. Deye que tingué en Manresa moltes il·lustracions ab sa vida santa y exercici de les virtuts. Ensenyava en Manresa als homens y dones y jovens de orar y meditar y de saber dispondre l'ànima y consciència y dexar los vicis ; y que per Manresa ab gran humilitat anave ensenyant la doctrina christiana [...]. F. 60r. Y se recorda molt bé ella testimoni que hoý dir al dit son pare que quant lo pare Ignasi vingué a estar en casa de dit son pare, dormia ab dit Joan Pasqual, qui leshores ere jove y no casat, que deye que lo pare Ignasi en la cambra y en lo llit li ensenyava la doctrina christiana y lo modo com havia de fer la oratió, y deya lo dit son pare que lo dit pare Ignasi, pensant que dit Joan Pasqual dormia, se exsie del llit y se agenollave en terra, unes voltes fent oració ab les mans plegades, altres voltes lensat en terra en forma de creu. la cara en terra, y altres voltes agenollat ab los braços estesos com St. Francesch, y que quant se'l mirava, li veya resplandir lo cors, cara y ulls. Altres voltes, tant de nits com de dies lo trovave y oýe dins la cambra posat en oratió ab gran rapto y llevat molt alt sobre la terra, també resplandent sens fer ningún moviment, y que quant tornava se posave a besar la terra, dient : — O, Señor, si los hombres hos conociesen, no os offenderían, sino que os amarían — ; y si quant ere al llit conexie que dit Joan Pasqual, pare d'ella testimoni, ne hagués hagut algún sentiment, li deya, acostant-se al llit : — Calla, dormi, hijo — ; y que son tantes les coses que en aquest propòsit ha enteses a dir de la santedat, perfectió y virtuts del dit pare Ignasi al dit pare d'ella testimoni, quant vivie, y als dits Miquel Canyelles y Joan Torres, que may acabarie ni baste la memòria » [4].

Praeter ea quae hic dicuntur de oratione et aliis pietatis operibus S. Ignatii, notetur eius modus docendi proximos « ad orandum, meditandum, ad ***disponendam animam*** et conscientiam et ad vitia relinquenda », quae referri possunt ad *Exercitia*.

---

[4] Barcelona, Archivo de protocolos, legajo 1º de Juan Pareja, f. 59v-60r.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Testis quadragesimus secundus, Iacobus de Agullana, sic respondet eidem articulo 29º :

« Super vigesimo nono articulo dixit se in interrogatoriis retulisse que audierat et sciret de libro exercitatorii spiritualis, composito in civitate Minorisse per B. Patrem Ignatium, dum adhuc idiota esset, sed divino spiritu ductus et repletus » [5].

Notandum tandem est testimonium testis quintidecimi, Iacobi Raimundi Vila, articulo 60º respondentis :

« ... ipse testis accessit ad dictum oppidum Minorissae, et vidit magnam devocionem quam in dictum Patrem Ignatium habebant, precipueque magnus concursus gentium ad speluncam ubi fecit penitentiam et ordinavit librum quem Exerciciorum appellant ... » [6].

Iacobus de Agullana dicit *librum*, quem « exercitatorium spirituale » vocat, scriptum esse a sancto Ignatio Minorissae ; Iacobus Vila addit illum « ordinatum » esse in spelunca.

In processu remissioriali minorissano eiusdem a. 1606, articulo vigesimo nono respondent, sed mentionem de *Exercitiis* non faciunt, testes primus, Revdus. Valentinus Paratje (MI, *Scripta*, II, p. 699) ; decimus, Montserratus San Miquel (p. 715) ; duodecimus, Franciscus Capdepòs (p. 720) ; quintusdecimus, Petrus Corrons (p. 724).

Idem Petrus Corrons, in responsione ad articulum decimum sextum, loquitur de « ... la cova o spelunca ahont tenen tots per cosa certa, segons los dits dels vells [...] que lo pare Ignasi se retirave y feye oratió y també en la església de Viladordis, ahont també anave a fer oratió, hi va gran concurs de gent » [7]. Similiter loquuntur Mauritius Bertrán, Agnes Mollona, Mauritius Cardona [8].

Mentione digna est depositio testis sexti processus minorissensis, Revdi. Francisci Puig, qui respondens ad decimum articulum interrogatorii, dicit :

« Recitabat etiam ipsa Dna. Canyelles eidem testi, se una cum Dna. Amiganta, Dna. Roviralta, Dna. Clavera, et aliis honestis mulieribus vitae exemplaris huius oppidi, solitam esse accedere ad sacellum sanctae Luciae, situm ad latus iuxta hospitale pauperum infirmorum, tunc in hoc oppidum declinantium, et ibi audire a dicto Patre Ignatio spiritualia exercitia, in quibus exercitiis precipue hortabatur auditores ut fugerent peccata et virtutem

---

[5] Ibid. f. 86r.

[6] SOLÁ, *El original del proceso*, p. 36. Integra depositio huius testis editur ibid. pp. 28-37 ; eiusdem fragmenta in MI, *Scripta*, II, 622-624. Cf. CALVERAS, *S. Ignacio en Montserrat y Manresa*, 228-229.

[7] Legajo 1º de Juan Pareja, f. 187v. In MI, *Scripta*, II, abest.

[8] Ibid. ff. 174r, 194v, 197v respective.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

amplecterentur, orationis assiduitatem amarent, sacramentaque penitentiae et eucharistiae frequentarent, et alia quamplurima spiritualia documenta eis tradebat »[9].

Ex his verbis aliquatenus haurire licet quaenam ex Exercitiis Ignatius tradiderit Minorissae, nescimus tamen quousque se extenderint illa « quamplurima spiritualia documenta ». Haec verba conferantur cum Polanci declaratione supra allata (p. 11)[10].

Alii testes minorissenses agunt de « documentis spiritualibus » piis feminis aliisque ab Ignatio datis[11], quibus verbis videntur indicari *Exercitia*. Quaedam piae feminae expressis verbis asserunt se, in sacello Sanctae Luciae : « audire a dicto Patre Ignatio spiritualia exercitia, in quibus exercitiis praecipue hortabatur auditores ut fugerent peccata et virtutes amplecterentur, orationis assiduitatem amarent, sacramentaque penitentiae et eucharistiae frequentarent ; et alia quamplurima spiritualia documenta eis tradebat »[12].

Novem testes, monachi monasterii Montis Serrati, in processu ibi a. 1606 interrogati, de *Exercitiis* silent[13]. Eorum dicta excludunt longiorem Ignatii commorationem in dicto monasterio vel in vicina solitudine, dum e contra agunt de locis ubi Ignatius versatus est dum Minorissae versaretur, inter alia, « speluncam quae est extra dictum oppidum Minorissae, prope flumen Cardenerium »[14] : (testis quintus P. Ioachim Bonanat). Vide etiam declarationes testis primi, Patris Antonii Jutge, et sexti, P. Iacobi Campmany[15].

Testium montserratensium testimonia de libro *Ejercitatorio de la vida espiritual* Ignatio a P. Chanon tradito colligemus ubi de fontibus Exercitiorum agemus[16].

Inter testes aliorum processuum memoria digni sunt : primus toletanus, Petrus de Ribadeneira[17] ; primus Flandriae, Oliverius Manareus[18] ; secundus Flandriae, P. Franciscus Costerus (De Costere). En tibi huius responsionem ad articulum tertium decimum :

---

[9] MI, *Scripta*, II, 709.

[10] Cf. FN, I, 164 ; II, 262, 527, 532.

[11] MI, *Scripta*, II, 722, 723, 743, cf. ibid. 369. CALVERAS, op. cit., 229-232.

[12] MI, *Scripta*, II, 709 ; CALVERAS, op. cit. 229.

[13] Integrum processum montserratensem vide editum apud DALMASES, *Una copia* ... pp. 137-168.

[14] Ibid. p. 155.

[15] Ibid. pp. 144, 158 respective. De spelunca in qua Minorissae secedebat Ign. v. MI, *Scripta*, II, 360, 391, 701, 709, 728, 734, 745, 751, 806, 861, 594.

[16] Infra p. 49.

[17] MI, *Scripta*, II, 848, 5°.

[18] Ibid. 889-890. Cf. sup. p. 21.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

« Vidisse Romae exemplar authenticum Constitutionum ipsius Societatis a P. Ignatio factarum, et se scire ab eodem compositum librum Exercitiorum spiritualium, plenum spiritualibus documentis, in maximum Ecclesiae Dei et Societatis auxilium, cuius auctor indubitanter vivus adhuc P. Ignatius ab omnibus habebatur » [19].

Summam processuum instituerunt Sacrae Romanae Rotae auditores, causae iudices, in eorum relatione ad Summum Pontificem, quorum haec sunt verba de re nostra :

« Et primo, magna rerum spiritualium cognitio quam habuit [Ignatius] in faciendis suis Exercitiis spiritualibus, de qua deponunt de certa scientia primus Toleti, super vigesimo nono et iuxta decimum quintum, in quinta ratione ; primus Flandriae, super eodem vigesimo nono ; et 2[s] iuxta decimum tertium ; et de publica voce et fama, decimus quartus Minorissae, super 7[o] ; vigesimus quintus super 24[o] ; et 10[s], 19[s], 27[s] et 42[s] remissoriales barchinonenses super 7[o] ; et ex lectione dict[o]rum Exercitiorum satis apparet. Et cum dicta Exercitia sint pietate et sanctitate plena, et ad spiritualem profectum utilia et salubria, ut ex sententia inquisitoris, Vicarii Urbis et Sacri Palatii Magistri, attestatur Paulus III in suis litteris apostolicis confirmationis dictorum Exercitiorum, factaque fuerint eo tempore quo dictus Pater erat idiota, et literarum ignarus; utique cogimur fateri dictam cognitionem et lumen supernaturaliter infusa potius quam acquisita fuisse, ut de scientia Sancti Bonaventurae dixit Pavinus in relatione eius canonizationis, par. 1°, art. 2° » [20].

ALIA TESTIMONIA

P. Antonius de Araoz. In exhortatione quadam, a. 1563 mense iunio habita, haec dixit de Exercitiis :

« No ha avido cosa por que tan perseguida haya sido la Compañía y exercitado el P. Ignatio y todos, como por los Exercicios. Y véase la gracia de Dios en ellos. Jesús Nazareno, enseñóselos al P. Ignatio (como piadosamente creemos) el Spíritu Santo, que aún no sabía gramática en los Pyrineos, en aquella penitencia tan áspera etc ». (FN, III, 789-790).

P. Ioannes Antonius Valtrino. Hic auctor in *Vita* Ignatii, annis 1591-1593 conscripta, multa e fontibus primigeniis hausit. Eius dicta vim habent quae a fontibus provenit. (De Valtrini fontibus vide FN, III, 336-337). Utile tamen est hoc loco subiungere synthesim ab hoc auctore factam :

« Laonde havendo in Manresa ricevute da Dio mirabili illustrationi et insieme il dono di meditare et orare mentalmente, et havendo provato grande varietà di spiriti, con la riflessione ch'egli faceva delle cose sue, et co'l lume che Dio gli havea dato, non li fu difficil cosa porre insieme alcune regole

[19] Ibid. 840.
[20] Ibid. 1009.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

et essercitii con i quali si era aiutato, come il modo di essaminar la coscienza, di far la confessione generale, le meditationi della vita di Cristo e di accender l'anima all'amore spirituale, i varii modi di orare et altre cose. Le quali, insieme con quelle che havea cominciato ad osservare in Loiola, havendole poi col tempo e con maggior osservatione accresciute e poste in ordine, ne fece quel libbro che chiamiamo degli Esercitii ; la cui utilità, essendosi sperimentata esser grandissima in ogni sorte di persone, fu dalla Santa Sede Apostolica approvato, come al suo luogo si dirà » (FN, III, 365).

P. Nicolaus Lancicius. Etiam hic auctor attenta consideratione dignus est quia multa collegit e fontibus primigeniis in archivo Societatis inventa (v. FN, III, 641-642, 688-690). De *Exercitiis* haec habet :

« In illa vita [*Acta* seu Autobiographia ignatiana] ab ipsomet S. P. Ignatio per partes narrata P. Consalvo, refertur S. P. Ignatium ei dixisse haec, ex quibus evidenter apparet Exercitia eum non accepisse ab ullo benedictino, sed fecisse ipsum Manresae dum adhuc esset idiota, et non sciens plus quam legere et scrivere » (FN, III, 689-690).

Exercitia facta sunt ab Ignatio et quidem sine magistro (ibid. 691-692), sed a Deo revelata (ib. 704).

2. Processus compositionis libri exercitiorum

Postquam testimonia collegimus de compositione libri *Exercitiorum*, brevi veluti conspectu proponimus gressus praecipuos evolutionis textus, prout e primigeniis fontibus erui possunt.

1. *Ignatium fuisse auctorem libri demonstratione non eget.* Implicite id ipse agnoscit, ubi dicit : « che gli essercitii non gli havea fatti tutti in una volta » (*Acta*, n. 99, p. 504). Unanimi consensu id asserunt testes, inter quos : Laínez, *Epistola*, n. 12 : FN, I, p. 82 ; Polanco, *Summ. hisp.* nº 24 : FN, I, p. 163 et *Vita latina*, FN, II, 527 ; Nadal : EN, V, 40, 274, 275, 613, 782, 842 ; *Scholia in Constitutiones*, p. 154 ; Ribadeneira : FN, II, 600 ; *Vita S. Ignatii*, l. I, cap. VIII (FN, IV, 134) ; P. Câmara, *Memoriale*, n. 226 (FN, I, 659) ; P. Costerus (De Costere), *Scripta*, II, 840 ; P. Lancicius, FN, III, 691, 704. Cum *Exercitia* typis mandabantur, deliberatum est an in operis titulo nomen auctoris eius exprimendum esset. Ignatius « no quiso entender en nada, sino remitirse a nosotros » (MI, *Epp.* II, 219). Re vera opus anonymum editum est, verumtamen tum in Brevi Pauli III, tum in *praefatiuncula* textui praemissa, Ignatium auctorem libri fuisse expressis verbis asseritur (vide infra, p. 76, 79).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Testes tria stadia clare distinguunt : Ignatius primo *Exercitia* in se expertus est, tum ea scripto redegit, denique aliis tradidit : « ... senonché alcune cose che lui osservava nell'anima sua et le trovava utili, gli pareva che potrebbero anche essere utili ad altri, et così le metteva in scritto » (*Acta*, nº 99, p. 504). Polancus : « como mucho labraron en su misma ánima, así él deseaba con ellas [las meditaciones de Ejercicios] ayudar a otras personas » (*Sum. hisp.* n. 24, FN, I, 163) ; Exercitia « primo facere ipse, deinde observare et in scripta redigere » (*Vita latina*, FN, II, 527) ; Nadal : « los Exercicios que nuestro P. Ignacio instituyó y experimentó todos en sí » (*Pláticas de Coimbra*, p. 112) ; « ... et hoc processit ordine P. Ignatius, poenitentiam enim egit contemplationi vacans, deinde se in ministerio proximi exercuit, docens et aliis praedicans quod in se prius fuerat expertus » (*Exhortationes a.* 1554 : FN, I, 306, marg.).

2. *Primae experientiae factae Loyolae.* Ignatius asserit se spiritus varietatem expertum esse Loyolae, dum pios libros legeret (*Acta*, nº 99, p. 504). Lectio *Vitae Christi* et operis *Flos Sanctorum* eius animum in Iesu Christi amorem inflammarunt cum studio Illum imitandi. In ipsa lectione germina invenit meditationum fundamentalium de Regno Christi et duorum Vexillorum (v. infra, p. 41). Praxis litteris notandi ea puncta quae Ignatii animum moverant, Loyolae initium habuit, ubi in libro 300 foliorum « le vino al pensamiento de sacar algunas cosas en breve más esenciales de la vida de Cristo y de los santos ... » (*Acta*, nº 11, p. 376). P. Nadal asserit iam Loyolae Ignatium animo concepisse studium maioris gloriae Dei procurandae : « Queriendo, pues, el Señor que hubiese quien desta manera le sirviese, llamó al P. Mº Ignacio en una enfermedad etc. dándole imprimis a desear con gran devoción la mayor honra y gloria de su divina Majestad » (*Exhortationes a.* 1554 : FN, I, 305).

3. *Exercitia facta ab Ignatio et scripta Minorissae.* Ignatius in *Actis* nihil dicit de loco et tempore quo *Exercitia* scripta sunt. Ea scripta esse Minorissae asserunt, inter alios, Laínez, *Epistola* nº 12 (FN, I, 82) ; Polanco, FN, I, 163 ; II, 532 ; Nadal, FN, I, 307, II, 241, 406 ; EN, V, 40, 274, 275, 613, 782, 842 ; Ribadeneira, *Vita*, l. I, c. VIII (FN, IV, 134) ; ipse in processibus (*Scripta*, II, 848) ; auctor vitae anonymae (Sorianus ?) FN, II, 430-431 ; Stephanus de Garibay, FN, II, 454 ; P. Valtrino, FN, III, 365 ; P. Araoz, FN, III, 789-790 ; Rotulus remissoriae (*Scripta*, II, 554[1]) ; testes processus, quorum aliqui agunt de spelunca in quam se Ignatius Minorissae conferebat.

[1] P. Ribadeneira (testis Toletanus 1), respondens articulo 45, de spelunca nihil asserere ausus est, dicens : « Articulata esse vera, excepto de spelunca

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Sed quonam praecise tempore commorationis Ignatii in urbe Minorissa *Exercitia* scripta sunt ? Ignatius eo pervenit die 25 martii 1522 (*Acta* nº 18, p. 388), et inde profectus est Barcinonem medio mense februario a. 1523 (*Acta*, nº 35, p. 408 ; cf. FN, I, 29*) ; ideo fontes asserunt Ignatium Minorissae mansisse spatio fere unius anni : « obra de un año » (Laínez, nn. 10, 12 : FN, I, 80, 82 ; Polanco, nn. 21, 24, p. 162, 163). Ipsi fontes sat clare indicant Ignatii commorationem Minorissae in tres partes divisam esse, etiamsi alius alio clarius loquatur. Sic Laínez qui bene definivit primam periodum, per quatuor menses protractam (nn. 9, 10, p. 80), miscere videtur eventus periodi secundae et tertiae (nn. 11, 12, p. 80, 82). Clarius distinguit tres periodos P. Nadal (vide supra p. 41)[2]. Iam, iuxta fontes, *Exercitia* scripta sunt in tertia periodo, quae fuit periodus magnorum spiritualium donorum, inter quae eminet ea quae communiter appellatur « eximia illustratio ». Adsunt tamen indicia ad sustinendum Ignatium exercitia primae hebdomadae in semetipso expertum esse in altera periodo, quae fuit passivarum purificationum per tentationes et scrupulos. Sic Nadal, qui distinguit exercitia primae hebdomadae ab exercitiis secundae : « En este tiempo, con lo que él devía de leer y el Señor le comunicava en la oración en su alma, començó a notar los punctos y exerçiçios de la primera semana, que son meditaçiones de pecados, infierno y juiçio ... » (FN, II, 190). Loquitur postea de secunda hebdomada. In apologia contra Pedroche, idem facit : « ... nam postquam de terra egressus sua, de cognatione sua ac domo, ut primum se comparabat ad eluenda per contritionem et confessionem peccata, quae meditationes illam vehementius iuvabant, illas in libello decribebat. Tum, ubi meditabatur in Iesu Christi vita, idem factitabat » (FN, I, 318). Certe in altera periodo interiorem luctam passus est Ignatius, quae ei experimento fuit ad scribendum postea regulas de scrupulis, necnon regulas ad discernundum spiritus, aptiores pro priore hebdomada.

Documenta sat clare indicant *Exercitia*, saltem magnam partem, scripta esse post « eximiam illustrationem », quae Ignatium in alium hominem mutavit : « y esto con una ilustración tan grande, que le parecían todas las cosas nuevas [...] Y esto fue en tanta manera de quedar con el entendimiento ilustrado, que le parescía como si fuese otro hombre y tuviese otro intelecto que tenía antes » (*Acta*, n. 30, p. 404-406). Id expressis verbis affirmat P. Polanco : « post praedictam illustrationem » (FN, II, 527), et sat clare innuit Nadal : « Per

subterranea in qua habitasse dicitur P. Ignatium, quia id numquam expresse dixit ». *Scripta*, II, 906-907. Vide supra p. 25, annot. 15.

[2] Divisionem commorationis ignatianae in urbe Minorissa in tres partes communiter admittunt scriptores, ut H. RAHNER, *Ignatius von Loyola* ... p. 55-56.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

idem hoc tempus ... » (FN, II, 241), id est tempore divinarum illustrationum, quas prius descripserat (ib. p. 238-240). Idem dicit Ribadeneira in *Vita P. Ignatii*, l. I, c. VIII (FN, IV, 134-135) [3].

Notetur etiam *Exercitiorum* compositionem, sicut in fontibus connectitur cum eximia illustratione, sic etiam reponi eo tempore quo Ignatius primo expertus est studium in salutem animorum allaborandi, quod fructus fuit illius illustrationis aliarumque quae hanc comitatae sunt. Sic Polancus : « Dopo quattro mesi, communicandosi a lui la somma bontà d'Iddio et visitandolo con grandi doni interiori et dandoli grandi lumi et esperienza nelle cose spirituali, cominciò, senza haver imparato altre littere, a comunicarsi alli prossimi et aiutarli con quelli essercitii spirituali medesmi, con che Iddio havea aiutato lui » (FN, I, 262). Sic etiam Nadal (vide supra, p. 15) et *Vita anonyma* (p. 21).

4. *Quid continebant Exercitia Minorissae conscripta.* Res certa est *Exercitia* non perfecta esse Minorissae, prout ad nos usque pervenerunt. Ignatius ipse fatetur : « che gli Esercizi non li havea fatti tutti in una volta » (*Acta*, n. 99, p. 504). Laínez in Epistola (nº 12, p. 82) dicit Minorissae *Exercitia* scripta esse « quanto a la substancia ». P. Polanco : « después el uso y experiencia de muchas cosas le hizo más perfeccionar su primera invención » (*Sumario*, n. 24, p. 163) Nadal : « bonam Exercitiorum partem » scriptam esse antequam Ignatius studiis vacasset (FN, I, 318). Quid his formulis significetur, hauriendum est ex ipsis fontibus [4].

Synthesim quandam nobis offert P. Polanco, loco supra allato : « At post praedictam illustrationem ... » (FN, II, 527) : vide supra p. 11, et lege, sis, ea quae de hoc textu ibidem diximus. Ipse Polancus asserit Deum Minorissae docuisse Ignatium « las meditaciones que llamamos Exercicios y el modo dellas » (FN, I, 163), ubi sat clare indicatur ad tempus minorissanum pertinere partem praecipuam *Exercitiorum*, quae sunt meditationes. Iisdem fere verbis utitur P. Nadal : « Per idem hoc tempus accepit per orationem illas meditationes quas isti Patres Exercitia appellare solent » (FN, II, 241). Mens P. Natalis eruitur ex iis quae diximus de evolutione libri *Exercitiorum*, occasione textus discussi : « At vero sine litteris fuit ... » (supra p. 15). Nadal alio loco Minorissae iterum reponit exercitia

[3] Consentiunt scriptores, inter quos RAHNER, l. c. p. 54 ; CALVERAS, *La inspiración de los Ejercicios*, p. 392 ; LETURIA, *Estudios ignacianos*, II, 13 ss.

[4] RAHNER dicit : « Ignatius selbst und alle seine Vertrauten betonen immer wieder, dass die Exercitien in der Einsamkeit zu Manresa enstanden sind, dass somit weder vorher etwas Wesentliches davon vorhanden war, noch später, trotz allen jahrelang fortgesetzten Zusätzen und Verbesserungen, etwas Wesentliches hinzugefügt wurde ». *Ignatius von Loyola* ... p. 53-54.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

primae et secundae hebdomadae : « En este tiempo ... » (supra p. 14-15 ; FN, II, 190). Ubi agitur his textibus de meditatione vitae Christi, intellegi possunt etiam meditationes de passione et resurrectione Christi, quae in tertia et quarta hebdomada *Exercitiorum* peraguntur, prout explicitis verbis facit auctor *Vitae anonymae* (supra p. 21). Magni momenti sunt Patris Nadal declarationes, quibus affirmat duas meditationes de Regno Christi et duorum Vexillorum, quae in *Exercitiis* praecipuum locum obtinent, Minorissae factas esse (vide supra p. 15). Idem dicit Manareus (supra p. 21).

Testes in processibus canonizationis S. Ignatii indirecte aliqua nos edocent, dum declarant quasnam *Exercitiorum* partes Ignatius Minorissae fidelibus tradiderit, scil. fere examina conscientiae et modum orandi [5].

Haec sunt quae nobis tradunt documenta. In eis innixi, magna saltem probabilitate conicere licet quid *Exercitia* Minorissae continuerint [6], quae sunt : meditationes et contemplationes quattuor hebdomadarum [21-237], unde etiam methodus meditandi ope trium potentiarum, applicationis sensuum et contemplationis personarum, verborum et operum, scil. ut verbis utamur Polanci : « las meditaciones que llamamos Ejercicios espirituales y el modo dellas » (FN, I, 163). In particulari, aderant meditationes de Regno Christi et duorum Vexillorum [91-100 ; 136-148], quae omnium praestantissimae dici possunt [7]. Examen particulare [24-31] iam tunc fidelibus commendatum. Examen generale cum normis ad distinguendum peccatum mortale a veniali [32-44]. Tres orandi modi [238-260]. Regulae discretionis, prioris hebdomadae [313-327], saltem aliquae, atque etiam Regulae ad electionem faciendam [169-189], hae ultimae modo saltem imperfecto. Deerant viginti annotationes initiales et documenta seu regulae in fine libri, ad modum appendicis, adiectae. Multa ex his quae superius diximus probabiliter postea completa et perpolita sunt.

De Principio et fundamento [23] nihil dicunt fontes, ideoque ex eis scire nequimus quandonam hoc magni momenti documentum scriptum fuerit. Posita vi quam in systemate *Exercitiorum* habet, videtur illud omnino pertinere ad « substantiam » eorum, ideoque Minorissae compositum esse, saltem imperfectiore seu simpliciore redac-

[5] Cf. CALVERAS, *San Ignacio en Montserrat y Manresa*, p. 233-234 ; PINARD, *Les étapes*, 10.

[6] Vide sup. p. 11 et cf. scriptores : PINARD DE LA BOULLAYE, *Les étapes*, pp. 8-9 ; CODINA, *Los orígenes*, 61 ss., 65, n° 9 ; LETURIA, *Génesis de los Ejercicios*, in *Estudios ignacianos*, II, 13-19 ; CALVERAS, *Estudios sobre la redacción*, p. 66 ; ID., *La inspiración de los Ejercicios*, 392 ; H. RAHNER, *Ignatius von Loyola*, 53-54 ; H. BERNARD-MAITRE, *Le texte des Exercices spirituels*, 212-229 ; WATRIGANT, *La genèse*, 27 ; H. BACHT, *Der heutige Stand* ... 331.

[7] RAHNER, *Ignatius von Loyola*, 11.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tione [8]. In textu Helyaris (a. 1535) documentum hoc redactionem minus perpolitam habet quam in textu definitivo, et collocatum est ad modum annotationis cuiusdam initio libri, ante vera et propria exercitia seu meditationes.

5. *Exercitia in Hispania, post tempus Minorissae ab Ignatio transactum (1523-1527).*

Scimus Ignatium tum Barcinone, tum Compluti fidelibus exercitia, saltem levia, tradidisse. Salmanticae librum *Exercitiorum* iudicibus examinandum dedit. Ex fontibus nihil habetur de novis elementis hac periodo additis, unde eruere possumus exercitia quae ibi tradita sunt, eadem fere esse quae Minorissae scripta vidimus.

6. *Exercitia Lutetiae (1528-1535)* [9].

Ignatius Lutetiae nonnullis dedit *Exercitia*, inter quos primi eius socii numerabantur. Textum *Exercitiorum* inquisitori Liévin obtulit, Ad discernendum quid continuerint cum Ignatius Lutetiam reliquit, in patriam suam profecturus a. 1535, habemus textum Helyaris, hoc anno conscriptum. Elementa quae hic textus refert aderant evidenter in libro scripto *Exercitiorum*; cum tamen Helyaris textus non sit archetypus, sed accommodatus, fieri optime potuit ut textus archetypus elementa continuerit quae a textu Helyaris absunt.

Praeter ea quae aderant Minorissae, probabiliter addenda sunt: Annotationes 3ª, 5ª, 11ª, 12ª, 13ª, 16ª, 20ª, illae scilicet quae agunt de dispositionibus in exercitante requisitis. Praeterea: Praesupponendum [22], Principium et fundamentum [23], nisi forte iam Minorisae conscriptum fuerit (vide supra p. 31); meditatio de tribus Binariis [149-157] [10]; tres humilitatis modi [164-168]; contemplatio ad obtinendum amorem [230-237] nisi haec, iuxta Polancum, Minorissae scripta fuisse dicatur (vide supra p. 11, 31). His adde annotationem 5ªm, notas declaratorias, additiones [73-81], praeter quartam et decimam, et Regulas 3ªm, 4ªm, 5ªm discretionis spirituum pro prima hebdomada [316-318]. Cf. infra, p. 113.

7. *Exercitia in Italia (ab a. 1537 ad dimidiatum a. 1539).*

Est tempus a Nadal definitum: « post consummata studia » (supra p. 16). Huius temporis videntur esse: Annotationes 1ª, 2ª, 4ª, 6ª ad 10ªm; 14ª, 15ª, 17ª, 18ª, 19ª, illae videlicet quae magistri partes, seu

[8] LETURIA, *Estudios ignacianos*, II, 21; CALVERAS, *Estudios sobre la redacción*, 24, 66; PINARD, *Les étapes*, 54.

[9] CALVERAS, *Estudios sobre la redacción*, 24-27, 48; WATRIGANT, *La genèse*, p. 70; PINARD, *Les étapes*, 17-36; LETURIA, *Estudios ignacianos*, II, 20 ss. Vide etiam infra, p. 112-114.

[10] LETURIA, *Estudios ignacianos*, II, 20; CODINA, *Los orígenes*, 102-104; CALVERAS, *Estudios sobre la redacción*, 24-25.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

munus directoris respiciunt. Item : definitiva redactio Principii et fundamenti [23], mysteria vitae Christi, in fine textus addita [261-312] ; complementa quaedam de iuramento per creaturas [39], de obsequio praestando exhortationibus et commendationibus superiorum [42] ; regulae ad sese ordinandum in victu [210-217] ; regulae 1ª et 2ª discretionis spirituum primae hebdomadae [314, 315] [11].

8. *Exercitia Romae* (*1539-1541*).

Hoc tempore ultima manus textui *Exercitiorum* apposita est, additis postremis regulis [12] : completae sunt regulae discretionis spirituum primae hebdomadae [316-327], additae regulae de eadem re pro secunda hebdomada [328-336], regulae ad distribuendas eleemosynas [337-344], regulae de scrupulis [345-351], regulae ad sentiendum cum Ecclesia [352-370] [13]. Huius temporis sunt epistolae Francisci Estrada a. 1539, complementa *Exercitiorum* postulantis [14], et S. Francisci Xaverii a. 1540 exemplar petentis *Exercitiorum* « correctorum » [15]. Hoc tempore probabiliter conscripti sunt textus *Coloniensis* (*C*) et textus « Magistri Ioannis » (*I*). *Exercitia* perfecta erant a. 1541, quia hoc anno Ioannes Baptista Viola transcripsit *Versionem primam* in priore eius redactione (*P1*). Textus *Autographus* hispanus (*A*) transcriptus est a P. Bartholomaeo Ferrão a. 1544. *Versio prima* a Polanco correcta in eius altera recensione (*P2*) et versio *Vulgata* (*V*) a P. Frusio confecta a. 1546-1547, hoc ultimo anno approbata sunt a iudicibus a Sancta Sede delegatis. Versio *Vulgata* primum typis edita est Romae apud Antonium Bladum, die 11 septembris 1548. Eodem anno, die 31 iulii, Paulus III per Breve « Pastoralis officii cura » librum *Exercitiorum* approbaverat.

---

[11] Quid continuerit primitiva versio, vide apud CALVERAS, ibid. 66-73 ; v. infra, p. 113-114.

[12] Ibid. 97. De ultima revisione Exercitiorum Romae facta agit V. LARRAÑAGA, *La revisión total de los Ejercicios por san Ignacio ¿ en París o en Roma ?*, in AHSI, 25 (1956) 396-415, et iterum in opere *San Ignacio de Loyola*, 139-156.

[13] Si hae regulae conscriptae Lutetiae fuissent, non videtur ratio cur Helyari non traditae fuerint, cum hic vir in talibus adiunctis versaretur, quae regularum illarum expositionem quodammodo postularent. Cf. CALVERAS, *Estudios sobre la redacción*, 26-27 ; LETURIA, *Estudios ignacianos*, II, 181 ss. ; LARRAÑAGA, *San Ignacio de Loyola*, 154.

[14] « Habiendo yo de quedar aquí [Montepulciano], me enbiarán sin faltar las reglas de discretione spirituum y de tentaciones. con esotras reglas de Exercitios, y esto sin faltar ». Mense iunio 1539 : *Epp. Mixtae*, I, 22 ; « Por otras letras he scripto que me enbiasen las reglas de 1ª, 2ª y 3ª semana de los Exerçitios y otras cosas nuevas, si se han adjunto ». Senis 25.IX.1539 : Ibid. p. 29.

[15] « Los Exercycyos pidió el rey (Ioannes III) con desseo de verlos ; sy un traslado de los coreptos inbiásedes, parecyendos, también Su Alteza holgará de verlos ». MHSI, *Epp. S. F. Xaverii*, I, 47.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Articulus III

DE FONTIBUS LIBRI EXERCITIORUM

Vexata quaestio de fontibus litterariis *Exercitiorum* diu multumque occupavit scriptores, at sine vera fere utilitate [1]. Eam certo definire perdifficile est [2]. Analysis interna libri elementa non offert quae sine controversia dependentiam ab aliis auctoribus probent; similitudo enim non necessario dependentiam arguit. [3] In sancto Ignatio studium libros spirituales legendi non videmus. Ut ipse de se dixit, postquam Minorissae in eius manus incidit liber *De imitatione Christi*, nullum alium librum devotionis legere voluit [4]. Praeterea, ut omnes agnoscunt, id quod librum *Exercitiorum* novum et in suo genere singularem reddit, non tam sunt singula eius elementa, quae cum aliis libris communia sunt, quam finis intentus et ordinata methodus ad talem finem obtinendum adhibita. Brevi rem praecidit P. Nadal ubi, de *Exercitiis* agens, scripsit: « nihil fere habent, quod non in aliis libris reperiatur » [5]. Quaerens autem undenam *Exercitiis* proveniat mira efficacia, dicit:

« Hinc fit ut maior me admiratio plerumque subierit, quid sit tandem quod, quum sciamus Exercitia nostra nihil reconditum habere, nihil quod ex medio Evangelio et doctrina non sit sanctorum desumptum: quid enim prima hebdomade tradimus, nisi communem quamdam methodum ad comparandam peccatorum contritionem; quid 2ª et 3ª

---

[1] « Man hat bekanntlich das Exercitienbuch schon nach allen Seiten durchforscht, um wirkliche und angebliche Quellen zu finden, aus denen Inigo de Loyola seine Lehre geschöpft haben soll. Ignatius hätte wohl nur ein freundlich mitleidiges, vermutlich leise sarkastisches Lächeln, wenn er die historizierende Vivisektion seines mit so viel Federmühe geschriebenen Lebensbüchleins miterleben müsste. Und man hat mit Recht gesagt, dass Inigo damals in der Höhle von Manresa eine stattliche Bücherei von lateinischen und spanischen Autoren gehabt haben müsse, wenn er aus all den Quellen geschöpft hätte, die man für sein Buch bereits mit professoralem Ernst ' nachgewiesen ' hat... Das führte zu nichts ». H. RAHNER, *Ignatius von Loyola und das geschichtliche Werden seiner Frömmigkeit*, p. 32-33.

[2] « Dans quelle mesure s'est-il inspiré d'ouvrages antérieurs ? Il est malaisé de le dire avec certitude; cette recherche des sources littéraires a jusqu'ici conduit à un impasse, et les dépendances qu'on a voulu établir se sont révélées fragiles ou illusoires ». L. COGNET, *Historie de la spiritualité chrétienne*. III. *La spiritualité moderne*, Paris (Aubier) 1966, p. 24.

[3] « Si se trata sólo de las coincidencias materiales, las fuentes se pueden multiplicar indefinidamente ». CALVERAS, in annot. manuscriptis.

[4] *Memoriale P. Ludovici Gonçalves da Câmara*, nº 97, FN, I, 584.

[5] EN, V, 90, lin. 36.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

et 4ª quam meditationes vitae, mortis et resurrectionis Christi ? Quartae addimus ad amorem Dei consequendum unam meditationem [—] praeter modos orandi ; [— —] annotationes aliquas et observationes. Omnia igitur haec, quum videantur communia et cuivis theologo pervia, et cuivis etiam in via spiritus versato obvia, quid facit ut tantam habeant efficaciam in animis hominum, et ad pietatem et devotionem informandos ? [...] Illud igitur ego soleo praedicare, gratiam esse Dei peculiarem, et quidem coniunctam cum nostrae vocationis et instituti gratia, qua de sua benignitate Deus dat, ut et nos primum spiritum Evangelii Filii eius imbibamus intimo corde, et vim accipiamus illum aliis imprimendi » (EN, V, 843-844).

Multo brevius P. Polanco dicit novitatem *Exercitiorum* non consistere in rebus quae dicuntur, sed in modo quo proponuntur : « ... et dico novità, sì della Religione, sì etiam di quel mezzo che suol fra li altri usare, specialmente delli Essercitii spirituali o, per meglio dirsi, della pratica et modo de quelli (che è nova, et non così loro in sé) » [6].

P. Franciscus Suárez, terminologia scholatica utens, distinguit inter materiam et formam *Exercitiorum*, asserens materiam esse communem, novam vero formam :

« In his autem meditationibus duo animadvertenda sunt, materia et forma : materia consistit in re quae in meditationibus datur, forma in modo et directione quae ad recte et fructuose meditandum traditur. Et hoc posterius est in quo maxime laboravit Ignatius, et revera fuit donum speciali gratia illi concessum, et non sine magno usu comparatum cum gratia divina » [7].

P. Ludovicus de La Palma eadem utitur forma loquendi, vocans materiam meditationes Exercitiorum, formam vero directoria et regulas, quibus meditationes ad peculiarem *Exercitiorum* scopum ordinantur. In forma potius quam in materia eorum novitatem quaerendam esse [8].

Alia animadversio praemittenda videtur. Ubi agitur de fontibus litterariis distinguere oportet inter fontes inspirationis et fontes interpretationis [9]. Prioris generis sunt libri aliaque scripta quae aliquis

---

[6] FN, I, 297.

[7] *De Instituto Soc. Iesu*, l. IX, c. VI, 7 ; WATRIGANT, *La genèse*, 9².

[8] *Camino espiritual*, l. IV, c. II, edit. *Biblioteca de Autores Cristianos* (Madrid 1967) p. 691.

[9] Ampliorem divisionem suggerit Calveras : « Porque puede haber fuentes de instrucción, donde el autor aprende las ideas o conocimientos que elabora en su obra ; fuentes de inspiración, donde toma idea para desarrollarla ; fuentes de redacción, de donde traslada fragmentos más o menos retocados. Podemos hablar también de fuentes de interpretación, es decir, aquellas que a nosotros nos sirven para fijar la inteligencia de algún pasaje del autor,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

auctor certe legit et ex quibus plus minusve conscie aliqua deprompsit. Fontes interpretationis vocamus libros, scripta modosque loquendi qui in aliqua determinata aetate in usu fuerunt, nobisque revelant traditionem aliquam ex qua lumen accipiunt ea quae determinatus auctor scribit. Si hanc distinctionem *Exercitiis* applicare velimus, manifestum erit in illis non tam de fontibus inspirationis — quod opinionibus personalibus et infinitis controversiis locum praebet —, quam de fontibus interpretationis quaerendis agendum esse. Ignatius enim fuit vir sui temporis, sub influxu culturali et religioso suae aetatis et suae terrae vivens, heres patrimonii a maioribus accepti.

Tum in domo paterna, tum in aulis magnatum quas adiit, traditionem quandam vitae spiritualis invenit. In aula Regum Catholicorum magno favore gaudebant poëmata Ambrosii Montesino, vatis praedilecti Ferdinandi et Elisabethae, quae in eorum prima editione titulum habuerunt: *Coplas sobre diversas devociones y misterios de nuestra santa fe catolica* [10], in editione autem definitiva, facta a. 1508, dum Ignatius Arevali moraretur, inscripta sunt: *Cancionero de diuersas obras de nueuo trobadas* [11]. Arevali perfecit Ignatius suam artem scribendi, quam ipse se possidere agnovit: « era muy buen escribano » [12]. Ibidem poëma in honorem sancti Petri componere incepit [13], praeeunte Ioanne de Padilla, baetico cartusiensi, qui scripsit *Los doce triumfos de los doce apóstoles* [14], atque etiam *Retablo de la vida de Cristo* [15]. Ex hoc auctore potuit Ignatius notitiam haurire Cartu-

---

porque nos sitúan en el ambiente a que alude, o nos dan las ideas corrientes en aquella materia que supone, o nos declaran el sentido de las palabras y construcciones anticuadas que tal vez emplea ». AHSI, 17 (1948) 52-53.

[10] Opus editum Toleti c. 1485. Unici exemplaris noti, Londini in British Museum servati, facta est reimpressio anastatica ibid. a. 1936.

[11] *Cancionero de diuersas obras de nueuo trobadas. Todas compuestas, hechas e corregidas por el padre Fray Ambrosio Montessino, de la orden de los Menores.* Toledo 1508. Exemplar Matriti in Bibl. Nat., R. 10.945. Nova editio in *Biblioteca de Autores españoles* (Rivadeneira), t. 35, p. 401 ss.

[12] *Acta* n. 11: FN, I, 376.

[13] POLANCO, *Vita* latina, FN, II, 517; LETURIA, *El gentilhombre*, 78, 139-140, 161.

[14] *Los doce triumfos de los doce apóstoles, fechos por el Cartuxano.* Sevilla 1521. Exemplar Matriti, Biblioteca Nacional, R. 16.620. Cf. RAHNER, *Ignatius von Loyola*, p. 30-31.

[15] *Retablo del Cartuxo sobre la vida de Nuestro Redemptor Jesu Christo*, Sevilla, Kronberger, 1512. Exemplar Matriti, Bibl. Nacional, R. 9.042. Haec est prima editio, etiamsi aliqui auctores eam factam esse dicant a. 1516. Ioannes de Padilla, natus Hispali a. 1468, cum iuvenis esset ingressus est cartusiam hispalensem « Nuestra Señora de las Cuevas », ubi mansit usque ad mortem, anno incerto. Eius *Retablo de la vida de Cristo*, verum culmen evangelicae poëseos, magnam habuit diffusionem usque ad initium saeculi

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

siae hispalensis, dictae Santa María de las Cuevas, quam ingredi cogitavit post conversionem [16]. In Monte Serrato congressum habuit cum unico fortasse centro orationis methodicae in Hispania. Dum Minorissae versaretur coepit scribere librum de Trinitate [17]. Salmanticae, cum studia theologica nondum incepisset, respondere valuit quaestionibus sibi propositis de Trinitate et de Eucharistia. Solvit etiam casum canonicum et late exposuit primum decalogi praeceptum [18]. Haec indicia demonstrant iam tum Ignatium in rebus fidei satis excultum fuisse, et quidem praescindendo a studiis, sine fundamento inceptis [19].

Pressius agendo de tempore quo *Exercitia* conscripsit, Ignatium libros legisse pro comperto est. Scribit P. Polanco : « En este tiempo [Minorissae], con lo que él devía de leer y el Señor le comunicava en la oración en su alma, començó a notar los punctos y exerçiçios de la primera semana ... » [20]. Idem repetivit Nadal, Ignatium defendens contra Pedroche de accusatione illuminismi : « Ignatius libros adhibuit ... » [21]. Non solum libros legit Ignatius, sed iam inde ab initio conversionis curavit ea quae legebat scriptis mandare : « Y gustando mucho de aquellos libros, le vino al pensamiento de sacar algunas cosas en breve más esenciales de la vida de Cristo y de los santos ; y así se pone a escrebir un libro con mucha diligencia ». In margine notat P. Câmara : « El qual tuvo quasi 300 hojas *todas escritas*

XVII. MENÉNDEZ Y PELAYO (*Antología de poetas líricos castellanos*, t. III, c. XXII, p. 97-81) numeravit circiter duodecim editiones factas inter annos 1516 et 1605. Opus divisum in quattuor *tablas*, non continetur solum mysteriis infantiae et passionis Iesu Christi, sed totam eius vitam complectitur. In margine fontes suos indicat, quorum praecipuus est *Vita Christi* Ludolfi cartusiensis. In operis Prologo dicit auctor : « Estos autores [Sanctus Thomas in opere *Catena aurea* et Ludolfus e Saxonia] han sido muy familiares al auctor desta obra, allende de otros muchos, según parece por la obra ». Minorem successum habuit aliud eius opus *Los doce triumfos de los doce apóstoles*. De his aliisque poëticis operibus huius temporis in Hispania vide Michel DARBORD, *La poésie religieuse espagnole des Rois catholiques à Philippe II*. Thèse pour le doctorat ès lettres présentée à la Faculté des Lettres et sciences humaines de l'Université de Paris. Paris 1965. De Ioanne Padilla, v. pp. 107-135.

[16] *Acta*, n. 12, p. 376 ; Laínez, FN, II, 135, 137 ; Nadal, FN, II, 325.

[17] Laínez, FN, I, 82-83 ; Polanco, ib. 162, 307[11] ; Nadal, ib. 307.

[18] *Acta*, n. 68, p. 458.

[19] *Acta*, n. 62, p. 450. Ignatius doctoribus salmanticensibus dixit : « diciendo siempre primero que él no sabía lo que decían los doctores sobre aquellas cosas ». *Acta*, n. 68, p. 458.

[20] FN, II, 190.

[21] FN, I, 319.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

de quarto »[22]. Hunc librum secum tulit in itinere ad Montem Serratum. Inde descendens die 25 martii 1522, non recta Barcinonem petiit, sed Minorissam versus deflexit, tum ad vitandas gentes quae eum honore afficere poterant, tum ad : « notar algunas cosas en su libro, que él llevaba muy guardado y con el que iba muy consolado »[23]. De hoc libro mentio non amplius recurrit. Dolendum quod perierit.

Sed quosnam libros legit Ignatius ? Ad hoc detegendum, omissa hoc loco comparatione libri *Exercitiorum* cum aliis tractatibus spiritualibus, de iis tantum breviter agemus de quibus vel Ignatius ipse, tamquam a se lectis, vel documenta coaeva mentionem faciunt. In commodum lectorum, initio huius voluminis elenchum bibliographicum exhibemus, in quo edita scripta recensentur, ubi particulares quaestiones de *Exercitiorum* fontibus tractantur.

Duae periodi distinguendae sunt : prior extenditur usque ad totum tempus commorationis Ignatii in urbe Minorissa, ubi quantum ad substantiam scripsit *Exercitia*[28] ; altera complectitur curriculum studiorum, usque ad adventum Ignatii in urbem Romam[29]. Praecipua difficultas, ut patet, est in determinandis libris ab Ignatio lectis in priore periodo. De ea fere tantum discerptatur inter scriptores.

Sanctus Ignatius eiusque priores biographi : Laínez et Polanco, quibus accenseri potest P. Nadal, tres tantum libros nominant : *Vitam Christi*, *Florem Sanctorum*, *De imitatione Christi*[30].

Vita Christi

Ante omnia quaerendum est quisnam liber sub hoc titulo veniat, complures enim libri *Vita Christi* dicebantur[1] : « ... y así le dieron un

---

[22] *Acta*, n. 11, p. 376.

[23] Ibid. n. 18, p. 388. Cf. AHSI, 17 (1958) 60 ; Leturia, *El gentilhombre*, 203 ; Id., *Génesis de los Ejercicios*, in *Estudios ignacianos*, II, 10.

[28] Laínez, FN, I, 82, sup. p. 8.

[29] Ignatius Romam pervenit exeunte anno 1537 (FN, I, 36*). Ibi ultimam manum *Exercitiorum* compositioni apposuit, quae perfecta dicenda sunt anno circiter 1540. Vide supra, p. 33.

[30] H. Rahner, *Ignatius von Loyola*, 33.

[1] En tibi titulos nonnullorum operum, lingua vernacula editorum in Hispania usque ad ineuntem saeculum XVI : Iñigo de Mendoza, *Vita Christi fecho por coplas*, Zamora 1482 (nova editio in *Nueva Biblioteca de Autores españoles*, tom. 19) ; Pseudo-Bonaventura (Ioannes de Caulibus), *La vida de nuestro redemptor y salvador Jesu Christo, según el seráphico doctor san Buenaventura*, Valladolid 1512 ; *Aquí comienza el libro llamado Vita Christi hecho por el seráphico doctor San Buenaventura*, Valencia 1564 ; *Vita Christi del seràfic doctor sant Bonaventura* ... (lingua catalanica), Barcelona 1522 ; Alonso

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Vita Christi y un libro de la vida de los santos en romance »[2]. P. Creixell putavit agi de opere scripto a Fr. Petro de la Vega, ordinis Sancti Hieronymi, cui titulus : *La vida de nuestro Senor Jesucristo y de su sanctísima Madre y de los otros sanctos, según la orden de sus fiestas*[3]. Sed iam P. Codina opinionem hanc singularem confutavit[4]. Recentius Rev. Dom. Iosephus Tarré, proposuit opus : *Retablo de la vida de Cristo*, de quo superius egimus[5], scriptum a cartusiensi Ioanne de Padilla[6]. Opus hoc saepe vocabatur *Cartujano*. Tarré argumentum eruit e similitudine aliquorum locorum cum Ignatii locutionibus. Putat etiam lectionem huius operis suggessisse Ignatio ideam ingrediendi cartusiam hispalensem « Santa María de las Cuevas », ad quam Ioannes de Padilla pertinebat. Fieri quidem potest, immo probabile censemus, ut Ignatius librum illum legerit, sed difficulter eius conversio inde repetenda est. Difficile est ut opus poëticum, quale est opus Padillae, talem in animo Ignatii effectum producere potuisse. Adsunt praeterea positiva argumenta externa et interna quae *Vitam Christi* ab Ignatio lectam fuisse opus Ludolfi Cartusiensis evincunt.

Primus hoc expresse asseruit Nadal: « un Vita Christi *del Cartuxano* en romançe, en el qual leyó mucho »[7]. Idem alibi repetivit « incepit legere Vitam Christi *ex Carthusiano*, et vitas sanctorum vul-

---

de Orozco, *Comienza un Vita Christi breve, en el qual cada día se deve occupar qualquier fiel christiano*, 1554; Eiximenis, *Llibre que es appel·lat Vita Christi*; *Primer volumen de Vita Christi de fray Francisco Xymenes*, Granada 1496.

[2] *Acta*, n. 5, p. 370.

[3] CREIXELL, *San Ignacio en Manresa* (Barcelona 1914) p. 174; ID., *San Ignacio de Loyola. Estudio crítico y documentado de los hechos ignacianos relacionados con Montserrat, Manresa y Barcelona* (Barcelona 1922) p. 29-30. Dicit Creixell in altero hoc opere (p. 29[1]) se invenisse exemplar prioris editionis huius operis, factam Caesaraugustae a. 1521, Barcinone, in bibliotheca societatis dictae « Círcol Astístic de San Lluch ». Alia editio dicitur facta ibidem a. 1541. Addit Creixell (p. 29) priorem partem huius operis nihil esse nisi Vitam Christi Cartusiensis Ludolfi, lingua vernacula aptatam : « no es sino un cartujano arromanzado, o en castellano, o si se quiere, el Montesino reducido y expurgado ».

[4] In opere *Los orígenes de los Ejercicios* (p. 245-260) demonstravit : 1° Opus Petri de la Vega esse opus ab opere Ludolfi distinctum, etiamsi illè multa desumat e versione Vitae Christi a Montesino facta ; 2° Ignatium non legisse opus Petri de la Vega, sed Vitam Christi Ludolfi Cartusiensis, ab Ambrosio Montesino translatam.

[5] J. TARRÉ, *El Retablo de la Vida de Cristo compuesto por el Cartujo de Sevilla*, in AHSI, 25 (1956) 243-253.

[6] Vide sup. p. 36, annot. 15.

[7] FN, II, 186. Fieri nequit ut Nadal nomine « el Cartujano » significare intenderit *Retablo* Ioannis de Padilla. Id excluditur vel e textu sequenti, ubi Nadal distinctionem facit inter textum *latinum* et hispanum *Vitae Christi*. Vide auctores allatos in annot. 15.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

gari sermone conscriptas, nam adhuc latine nesciebat » [8]. Hoc adiunctum oblivioni mandandum non est, nam textus hispani horum operum non erant simplices translationes e latina lingua, sed accommodationes pro hispanis lectoribus. Unde comparatio cum textu *Exercitiorum* fieri debet e textu hispano non e textu latino, ut saepe factum est [9].

Idem repetit, sed probabiliter nixus in Natalis auctoritate, anonymus auctor *Vitae* ignatianae quae tribuebatur Patri Hieronymo Soriano [10], atque etiam P. Ioannes Antonius Valtrino : « li furono portati due libri scritti in spagnuolo, l'uno della Vita di Cristo, composto da Landulfo cartusiano et l'altro delle vite de' santi, intitolato Flos Sanctorum » [11]. Idem repetivit P. Valtrino in censura *Vitae* ignatianae a P. Maffei scriptae [12]. Ribadeneira nomen auctoris Vitae Christi reticet [13]. Expresse nominat Ludolfum P. Bartoli [14]. Haec opinio nunc communis dici potest [15].

Id confirmatur analysi et comparatione libri *Exercitorum* cum *Vita Christi* Ludolfi Cartusiensis. Nolumus hic multos locos parallelos adducere, quod iam alii fecerunt [16]. Praeter argumenta et formam pro meditationibus vitae Christi, quae Ignatius a Ludolfo mutuari potuit, indicia particularia dependentiae adsunt, qualia sunt : Adam creatus est in « campo damaçeno » [51]. Ludolfus : « Formado ya Adán de la tierra en el campo damasceno, cerca del valle de Ebrón ... » (I, II, I) [17]. Notandum hoc loco Ludolfum non collocare hominis creationem in territorio Damasci, sed in « ǧebel er-rumeidi »,

---

[8] FN, II, 64 et cf. pp. 234 et 404.

[9] Idem monuerunt CODINA, *Los orígenes*, p. 64-65, et LETURIA, *Estudios ignacianos*, I, 99[8].

[10] FN, II, 429.

[11] FN, III, 346.

[12] FN, III, 393.

[13] *Vita Ignatii Loyolae*, l. I, c. VI : FN, IV, 86-87.

[14] *Della vita e dell'Istituto di S. Ignazio ...*, (Torino 1825), p. 31.

[15] Inter alios vide : MI, *Exerc.* 53-56 ; CODINA, *Los orígenes*, p. 220 ss., WATRIGANT, *La genèse*, p. 18 ; BÖHMER, *Loyola und die deutsche Mystik* (Leipzig 1921) p. 31 ; ID., *Studien zur Gesellschaft Jesu. I. Loyola, Die Lebensbücher Loyolas*, 302-303 ; LETURIA, *El gentilhombre*, 150[3] : « Que el Vita Christi era el del Cartujano traducido por Montesino lo ha probado definitivamente el P. Codina » (locis supra, annot. 4, indicatis).

[16] MI, *Exerc.*, 57-94 ; CODINA, *Los orígenes*, 223-243 ; WATRIGANT, *La genèse*, 19-22 et ibid. *Notes complémentaires*, pp. 79-88. Watrigant adhibet editionem latinam *Vitae Christi* factam Parisiis apud V. Palmé, a. 1878 ; BÖHMER, *Loyola und die deutsche Mystik*, pp. 25 ss. ; Lilly ZARNCKE, *Die Exercitia spiritualia des Ignatius von Loyola in ihren geistesgeschitlichen Zusammenhängen* (Leipzig 1931) ; E. RAITZ VON FRENTZ, *Ludolphe le Chartreux et les Exercices de saint Ignace de Loyola*, in RAM, 25 (1949) 375-388 ; G. CUSSON, *Pédagogie de l'expérience spirituelle personnelle* (Bruges-Paris 1968) pp. 24-35.

[17] MI, *Exerc.*, 76.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ad occidentem urbis Hebron, quae illo nomine vocatur in A. T., qua in re Ludolfus heres fuit antiquae traditionis quae hoc referebat [18]. In contemplatione Nativitatis Christi ponit Ignatius [111] Mariam Virginem et sanctum Ioseph secum bovem et asinam ducere, quod etiam habet Ludolfus : « El asno [traía S. José] para que la reyna del cielo ... viniese en él, e el buey para venderlo e para pagar del precio dél el tributo ... » (I, IX, II) [19]. Discrepat tamen Ignatius nam dicit Mariam et Ioseph habere ancillam quandam, quod Ludolfus negat : « no tenían moço ni moça ». Ancillam e contra inducit *Flos Sanctorum* : « ... e su moço e su moça ». Maioris momentum est quo Ludolfus ut argumentum meditationum proponit vitam Christi, praecipue eius infantiam et passionem, secundum illius temporis usum. Modi meditandi et contemplandi, inclusa sensuum applicatione, aliquo modo e *Vita Christi* originem ducere possunt. Item modus facta vitae Christi contemplandi ac si contemplans eis adesset [114] [20]. Nonnullis interpretibus videtur Ignatium pro meditationibus Regni Christi et Duorum Vexillorum elementa tum e *Vita Christi* tum e *Flore Sanctorum* eruisse [21]. Re quidem vera in primis internis motionibus post

---

[18] H. RAHNER, *Ignatius von Loyola als Mensch und Theologe*, 247-248. J. SIMONS, *The geographical and Topographical tests of the Old Testament*, Leiden, 1959, pp. 149, 213, 323.

[19] MI, *Exerc.*, 65-66. Consilium ab Ignatio in hac meditatione datum serviendi Iosepho et Mariae in eorum necessitatibus, datur etiam a Ludolfo in mysterio de Fuga in Aegyptum : « Pues ve en pos dellos et ayúdales a llevar al niño et sírvelos en todas las cosas que pudieres ... ».

[20] En Ludolfi verba in suo « Prohemio del auctor » : ... « Mas, si tú destas cosas desseas tomar fructo, con toda la afectión de tu ánima, con diligente y deleytable fervor, deteniéndote en la contemplación dellas con alguna tardança, todos los otros cuydados entonces dexados, assí presente a las tales cosas, que assí por el mesmo señor fueron dichas o hechas, como si por tus propias orejas las oyesses y con tus ojos las viesses, porque son muy suaves al que las piensa con desseo, y más al que las gusta. Y por ende, aunque muchas dellas se cuentan como passadas, cata que las pienses como si todas fuessen presentes, porque desta manera gustarás sin duda mayor suavidad ; y lee las cosas ya hechas como si agora se hiziessen, et pon ante tus ojos los hechos passados como si fuessen presentes, et assí te parescerán los misterios de Christo más sabrosos y más alegres ». Vide : Rafael M.ª de HORNEDO, *Algunos rasgos comunes entre la contemplación ignaciana y la del Cartujano*, in *Manresa*, 36 (1964) 337-342 ; textum latinum huius loci vide apud BÖHMER, *Studien zur Geschichte der Gesellschaft Jesu*, I. *Texte*, p. 66 et cf. p. 59. Vide etiam BODENSTEDT, p. 77 (cf. annot. 23).

[21] Hanc connexionem notavit iam a. 1882 W. KREITEN, *Zur Entstehung des Exercitien-Büchleins* in *Stimmen aus Maria-Laach*, 23 (1882) 42-45. Vide etiam LETURIA, *El gentilhombre*, 174-175 ; *Estudios ignacianos*, II, 19, 25, 59 ; RAHNER, *Ignatius von Loyola*, 36-37, 43 ; BODENSTEDT (vide annot. 23), p. 42. Negat hanc dependentiam, etiamsi fateatur in *Vita Christi* haberi germina meditationis ignatianae, Codina, in MI, *Exerc.* 84 ; *Los orígenes*, p. 200.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Ignatii conversionem ad Deum, adsunt germina harum duarum meditationum. E lectione *Vitae Christi* probabiliter animo concepit Ignatius propositum peregrinationis Hierosolymitanae [22]. Tota denique eius animi adhaesio ad personam Christi ex huius operis lectione initium sumpsit.

Nota de Ludolfo Cartusiensi.

Ludolfus Cartusiensis, postquam annos circiter 26 Ordini Fratrum Praedicatorum pertinuisset, anno c. 1340 Argentorati (Strasbourg) in ordinem Cartusiensium transiit [23]. Ab a. 1343 ad 1348 fuit Prior Confluentiae (Koblenz), postea monachus Moguntiae et tandem Argentorati, ubi diem supremum obiit die 10 aprilis anni 1377 vel 1378. Prima editio latina *Vitae Christi* facta est Coloniae a. 1472. In Hispania prima editio fuit catalaunica, interprete Magistro Ioanne Roiç de Corella, equite et Magistro in Theologia (« cavaller e mestre en sacra Theologia »), Valentiae annis 1496-1500 [24]. Reges Catholici Fratri Ambrosio Montesino munus dederunt opus hoc in hispanicam linguam vertendi. Impressio facta est sumptibus domini García de Rueda [25], Compluti, typis Stanislai poloni, sub titulo : *Vita Christi Cartuxano romançado por fray Ambrosio Montesyno.* Volumina I et IV prodierunt primum a. 1502. Volumina III et II a. 1503. In operis colophone non dicitur ubinam Montesino versionem primi voluminis perfecerit. Secundum perfecit die 31 iulii 1499 in Cifuentes (Guadalajara) ; quartum die 29 novembris eiusdem anni in Huete (Cuenca), oppido natali interpretis ; tertium a. 1501 Granatae. Probabile est sanctum Ignatium hac prima editione usum esse.

[22] Ludolfus in *Prooemio* dolet quod Terra Sancta sit in manibus infidelium. BÖHMER, *Studien*, p. 66. Cf. LETURIA, *El gentilhombre*, 184 ; BÖHMER, *Loyola und die deutsche Mystik*, 19.

[23] De vita et operibus Ludolfi Cartusiensis vide : Sister Mary Immaculate BODENSTEDT, S. N. D., *The Vita Christi of Ludolphus the Carthusian*, Washington (The Catholic University Press) 1944 ; QUÉTIF-ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, I, 568 ; GALLARDO, *Ensayo de una biblioteca de libros raros y curiosos*, III, 866 ss. ; MÉNDEZ, *Tipografía española*, 163.

[24] MENÉNDEZ PELAYO, *Antología de poetas líricos castellanos*, III, 57[1] ; BODENSTEDT, op. cit., p. 21.

[25] Ita dicitur in conclusione libri primi : « Aquí se acaba el primero volumen de la primera parte del Vita Christi cartuxano, interpretado de latín en romance por fray Ambrosio Montesino, de la orden del santissimo seraphico Francisco, por mandamiento de los christianíssimos reyes de España, don Fernando y la reina Isabel invitíssimos : imprimido por industria y arte del muy ingenioso e honrado Stanislao de Polonia, varón precipuo del arte impressoria : e imprimióse a costa e espensas del virtuoso e muy noble varón García de Rueda, en la muy noble villa del Alcalá de Henares, a XXII días del mes de noviembre, del año de nuestra reparación de mill e quinientos e dos ». Exemplar : Madrid, Bibl. Nacional, *Usoz, 1399-1402.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Vitae Christi fontes sat clare reperiri possunt. Auctor ipse in operis prooemio nonnullos tradit [26]. In textu multa desumit e Guigone du Pont, cartusiensi. Fons autem praecipuus pro toto textu sunt *Meditationes vitae Christi*, olim tributae sancto Bonaventurae, nunc autem Fratri Ioanni de Caulibus, qui opus suum scripsit saeculo XIV [27]. Alii fontes sunt : *Lignum vitae* Sancti Bonaventurae ; *Horologium sapientiae* Henrici Susonis ; *Stimulus amoris*, opus probabiliter scriptum a Ioanne Mediolanensi O. F. M. ; *Historia scholastica* Petri Comestoris [28].

Flos sanctorum

Communiter admittitur sanctum Ignatium nomine « un libro de la vida de los santos » (*Acta* nº 5) indicare voluisse opus a Iacobo de Varagine, latina lingua scriptum, quod aliis etiam titulis donatum est : *Vitae* seu *Flores Sanctorum*, *Legenda Sanctorum*, *Historia longobardica*, saepius vero *Legenda aurea*.

« Frater Iacobus de Varagine » (hoc modo nomen suum ipse scripsit saepius quam « de Voragine »), pertinens ad familiam quae, ut videtur, ab urbe Varazze in Liguria originem trahebat, natus est, probabiliter Ianuae (Genova), a. 1229 vel in secunda parte a. 1228 [1].

---

[26] Textum latinum *Prooemii* vide apud Böhmer, *Studien zur Gesellschaft Jesu*, I. *Texte*, pp. 56-71. Vide etiam Bodenstedt, op. cit., p. 24 ss.

[27] Hae *Meditationes* magnam partem a Ludolfo fere ad verbum desumptae sunt. Vide Bodenstedt, p. 30 ; C. Fischer, O. F. M. *Bonaventure, Apocryphes*, in *Dictionnaire de Spiritualité*, I, 1848-1856, praecipue p. 1852 ; Böhmer, *Ludolf von Sachsen und Giovanni von San Gimignano*, in *Loyola und die deutsche Mystik, Anhang*. De *Meditationibus vitae Christi*, olim S. Bonaventurae tributis vide : C. Fischer, *Archivum Franciscanum Historicum*, 25 (1932) 3-5 ; 175-209 ; 305-348 ; 449-483. Conclusiones habes in p. 482 ; Atanasio López, *San Buenaventura en la Bibliografía española*, in *Archivo Ibero-Americano*, 16 (1921) 342-399 ; Allison Peers, *Spanish Mystics*, n. 2167 ; L. Oliger, *Le Meditationes Vitae Christi del pseudo-Bonaventura*, in *Studi Francescani*, 8 (1922) 18-24 ; G. Petrocchi, *Sulla composizione e data delle Meditationes Vitae Christi*, Torino, 1952 ; Giuliano Gasca Queirazza, *Intorno alle « Meditationes Vitae Christi »*, in *Archivum Franciscanum Historicum*, 56 (1963) 162-174. Hispanica editio, sub titulo : *La vida de nuestro Redemptor y Salvador Jesu Christo según el seráphico doctor Sant Buenaventura*, facta est Vallisoleti (Valladolid) a. 1512. Exemplar Matriti in Bibl. Nacional, R. 512. Aliae editiones hispanicae : Medina del Campo, 1548 ; Zaragoza, 1556, 1571 ; Valencia, 1564, 1580, 1588, etc. Latina editio facta est in Monte Serrato, a. 1499. Vide Baraut, *García Jiménez de Cisneros*, II, 904.

[28] Vide Bodenstedt, op. cit., pp. 24-39.

[1] Giovanni Monleone, *Jacopo da Varagine e la sua Cronaca di Genova dalle origini al MCCXCVII. Studio introduttivo e testo critico commentato*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Anno 1244 ingressus est Ordinem Praedicatorum. Provinciae Longobardiae (quae totam Italiam septentrionalem comprehendebat) bis praefuit, annis 1267-1277 et 1281-1286. Die 13 aprilis consecratus est episcopus Ianuensis [2], quam dioecesim rexit usque ad mortem, nocte inter dies 13 et 14 iulii 1298.[3] Scripsit opus *Chronica civitatis Ianuensis* ab origine usque ad annum 1297 ; *Legendam aurem* seu *Florem Sanctorum* incerto tempore, certe ante initum munus provincialis sui Ordinis, scil. ante annum 1267 [4]. In editione latina a Graesse curata, e 182 narrationibus, 149 sunt verae vitae sanctorum, inde ab initio usque ad sanctum Franciscum Assisiensem et Petrum Martyrem. Reliquae 33 narrationes agunt de vita et morte Iesu Christi vel de Beata Virgine Maria. Prima editio cuius annus certus est, in lucem prodiit a. 1474 [5]. Ab hoc usque ad annum 1500 numerantur 88 editiones latinae, aliae multae in linguis vernaculis diversorum populorum [6]. Notandum est non omnes has editiones inter se convenire. Sic, ut punctum attingamus ad vitam sancti Ignatii pertinens, vita sancti Onuphrii abest ab editione latina facta a Graesse [7], atque etiam ab italicis quas inspeximus, altera facta a Nicolao Manermi (Manerbi, Malerbi) [8], altera a. 1924-1926 cura domini A. Levasti, qui typis edidit codicem n. 1254 Bibliothecae Riccardianae (Florentiae) [9].

Sanctus Ignatius adhibuit versionem hispanam, prout ipse dicit expresse [10]. Hispanicae editiones variae fuerunt [11]. Damus hic titu-

---

di G. MONLEONE. 3 vol., in *Fonti per la Storia d'Italia pubblicate dal R. Istituto italiano per il Medio Evo. Scrittori. Secolo XIII* (Roma 1941). Volume primo : *La vita e le opere di Jacopo da Varagine*, p. 29 ss.

[2] *Hierarchia catholica*, I, 281 ; MONLEONE, op. cit., p. 63.

[3] MONLEONE, p. 93. Sepultus est Ianuae in templo Sanctae Mariae « de Castello », Ibid.

[4] MONLEONE, op. cit. p. 106.

[5] Ibid. 109 ; E. C. RICHARDSON, *Materials for a Life of Jacopo da Varagine* (New York 1935), p. 29 ; BRUNET, *Manuel du Libraire*, V (Berlin 1922) 1365-66. Notitiam editionum et versionum in QUÉTIF-ECHARD, *Scriptores*, I, 455-456.

[6] M. L. PELLECHET, *Jacques de Voragine. Liste des éditions de ses ouvrages publiées au XV siecle*, in *Revue des Bibliothèques*, 5 (1895) 98-98. Addenda, ibid. 225-227. RICHARDSON, op. cit. in annot. 5 dicit, p. 1, 28 in primo saeculo artis typographicae numerari ad 500 manuscripta et ad 150 editiones et versiones huius operis. Editiones lingua hispanica non recenset.

[7] Lipsiae, a. 1850 ; Bratislavae, a. 1890.

[8] Saepe edita. Exemplar vidimus editionis factae Venetiis a. 1565.

[9] *Leggenda aurea. Volgarizzamento toscano del trecento, a cura di* Arrigo LEVASTI. Firenze, Libreria Editrice Fiorentina, 3 vol. 1924-1926 (= I libri della Fede).

[10] « ... y así le dieron un Vita Christi y un libro de la vida de los santos en romance ». *Acta* n° 5, p. 370.

[11] P. Codina quinque hispanas editiones antiquas enumerat in [illegible]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

lum illius, cuius exemplar servatur Loyolae, quaeque secundum A. Palau, typis impressa est ineunte saeculo XVI :

Leyenda de los san/tos (que vulgarmente Flossantorum llaman) agora de nueuo em/premida : y con gran estudio y di/ligencia extendida y declarada : y / a la perfeción de la verdad trayda : / y avn de las siguientes leyendas / augmentada. Conuiene a saber : / la vida de sant Joseph : la de sant / Juan de Ortega : la Uisitación de / nra. Señora a Santa Elisabet, el / triunfo o vencimiento de la cruz : la hystoria de sancta Anna ». *Inferius* : « Flossanctorum [12] ».

Haec editio continet vitas sanctorum (inter quas vitam sancti Onuphrii) et festa Domini. Habet etiam prologum monachi cisterciensis Gauberti Mariae Vagad. Auctor versionis videtur fuisse Fr. Gundisalvus de Ocaña, prior monasterii Sanctae Mariae de Sisla (Toleti), Ordinis Sancti Hieronymi. Hic sanctus vocatur in textu « nuestro padre S. Jerónimo », quod indicat interpretem pertinuisse ad dictum religiosum Ordinem [13]. Prologus Gauberti M. Vagad habetur fons probabilis medititionis Regni Christi *Exercitiorum* [14].

Certum est e lectione huius libri hausisse Ignatium studium imitandi sanctos. Ipse duos tantum nominat : Franciscum et Domini-

---

nes, 217-219. Vide etiam MI, *Exerc.* 50-51 ; GALLARDO, *Ensayo de una biblioteca*, I, 814 ; HAEBLER, *Bibliografia*, p. 339 ; PALAU, *Manual del librero hispanoamericano*, ²XI, p. 302, n. 198.468 ; QUÉTIF-ÉCHARD, I, 454-459 ; MÉNDEZ, *Tipografia española*, 401 ; BRUNET, *Manuel du Libraire*, V, 1365-1372 ; LETURIA, *El gentilhombre*, 304-305. Lingua catalaunica opus editum est Barcinone a. 1494 a J. Rosenbach. HAEBLER, I, 126-127 ; II, 75-76.

[12] PALAU, *Manual del Librero*, V, p. 441, n. 92889, dicit exemplar huius editionis venditum esse a. 1892 a familla Borghese, pretio 105 libellarum italicarum. Cum exemplar Loyolae servatum a familia Borghese procedat secundum Leturia, *El gentilhombre*, p. 304, conicere licet exemplar loyolaeum illud esse de quo Palau agit ; quo posito, constat etiam illud Loyolam non ante a. 1892 pervenisse. Est exemplar a P. Codina n. 3 (p. 218) recensitum, ubi dicitur etiam illud provenire « Ex libris M. A. principis Bvrghesii ». In hoc exemplari agi de sancto Onuphrio dicitur in *El gentilhombre*, pp. 157, 305. Londini, in British Museum, servatur exemplar : *Comiença la leyenda de los sanctos, la qual se llama historia lonbarda.* Impressum a Juan de Burgos, in urbe Burgos, anno non indicato : 1500 ? : IB, 53312. British Museum : *General Catalogue of printed Books*, tom. 144, col. 111. HAEBLER, *Bibliografía ibérica*, I, p. 339, hoc exemplar describit, et opinatur illud impressum esse saeculo XV, quia impressor Ioannes de Burgos suam activitatem dimisit non multo post a. 1500. Exemplar constat 308 foliis.

[13] CODINA, *Los orígenes*, 219 ; LETURIA, *Estudios ignacianos*, II, 61[14]. De Gonzalo de Ocaña, v. GALLARDO, III, 1009-1011. CALVERAS, *Fray Gonzalo de Ocaña, traductór del « Flos Sanctorun » anónimo*, in *Anal. sacra Tarracon.* 17 (1944) 206-208.

[14] LETURIA, *El gentilhombre*, 172-174 ; ID., *Estudios Ignacianos*, II, 7 ; ID., *El « Reino de Cristo » y los prólogos del « Flos Sanctorum » de Loyola*, in *Estudios ignacianos*, II, 57-72. Cf. supra, p. 41.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cum : « se paraba a razonar pensando consigo : ¿ qué sería si yo hiciese esto que hizo S. Francisco y esto que hizo S. Domingo ? [...] Mas todo su discurso era decir consigo : S. Domingo hizo esto ; pues yo lo tengo de hacer. S. Francisco hizo esto ; pues yo lo tengo de hacer »[15]. P. Nadal in adhortatione Compluti habita a. 1561, omisit nomina horum duorum sanctorum, nominat vero sanctum Onuphrium. Optabat [Ignatius] dicit Nadal : « far cose grandi in servitio d'Iddio Nostro Signore, come un santo Enofrio e altri santi che se li offerivano »[16]. Mira est mentio, in vita S. Ignatii, de hoc sancto anachoreta, cuius exempla adeo differunt ab actis sanctorum Francisci et Dominici. Notandum est, etiamsi nomen sancti Onuphrii inveniatur in multis codicibus referentibus hanc Patris Nadal exhortationem[17], in ultimo textu, manu ipsius Nadal correcto, qui est textus italicus *U*, nomen sancti Onuphrii deletum esse, substitutum vero nominibus SS. Francisci et Dominici[18]. Hos duos sanctos tantum affert Nadal in omnibus documentis posterioribus, ut sunt *Dialogi* pro Societate, a. 1563 scripti, et *Adhortationes colonienses* a. 1567[19]. Ratio huius mutationis non significat certo Natalem errorem quendam voluisse corrigere, sed suum textum cum *Autobiographia* ignatiana, forte post a. 1561 tantum lecta, consentientem reddere. Attamen cum mentio sancti Onuphrii a solo P. Nadal facta fuerit et postea ab eodem in suo manuscripto deleta, in scriptis vero posterioribus non repetatur, nobis videtur non multum insistendum esse in quaerendis similitudinibus inter vitam sancti Ignatii et vitam sancti Onuphrii, neque ibi argumentum quaerendum ad conieciendum Ignatium aliquando vitam solitariam conducere voluisse[20].

De imitatione Christi

S. Ignatius dixit Patri Gonçalves da Câmara : « que en Manresa avía visto primero el Gerçonzito y nunca más había querido leer otro libro de devoción »[1]. Notissimi huius libri, qui, ut notum est, ab aliquibus tunc temporis tribuebatur Ioanni Gerson, cancellario parisiensi, complures editiones in Hispania factae sunt. Ecce tibi titulum editionis burgensis a. 1516 : *Contemptus / mundi, compuesto por el / famoso maestro en / Sancta theología Juan / Gerson, chanceller*

[15] *Acta*, n. 7, p. 372.
[16] FN, II, 187, in apparatu critico, EN, V, 270.
[17] V. FN, II, 186-187 (et apparatum), cf. p. 162 ; EN, V, 270-271.
[18] FN, II, 187 lin. 82.
[19] FN, II, 234, EN, V, 606 ; FN, II, 403, EN, V, 779.
[20] Leturia, *El gentilhombre*, 167-169 ; Id., *Estudios ignacianos*, I, 113[1].
[1] *Memoriale*, n. 97, FN, I, 584.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

de / París. E otro su tra-/tado del pensamiento / o ymaginación de cora-/çon nueuamente impresso. Quamnam Ignatius Minorissae editionem habuerit nescimus, neque id ad intentum nostrum multum confert. Influxus eius in *Exercitia* manifestus est, ita ut potuerit fieri comparatio sive concordia inter utrumque librum [2]. Titulus ipse: « Exercitia », ex *Imitatione Christi* provenire potest. Ibi enim agitur (l. I, c. XIX) « De exercitiis boni religiosi ». Maioris momenti est studium Christi vestigia sequendi in ascetico labore vincendi seipsum ad obtinendam victoriam de passionibus inordinatis (cf. l. I, c. XXV et *Exercitiorum* num. 189). Hunc influxum agnovit P. La Palma, qui asseruit auctorem libri *De imitatione Christi* magistri partes egisse erga sanctum Ignatium [3]. Quod per totum vitae Ignatii cursum se extendit, nam teste eodem P. Câmara: « y así no parece otra cosa conversar con el Padre, sino leer a Juan Jersón puesto en ejecución » [4]. Liber ille fuit semper Ignatio familiaris. Dum Romae viveret, teste Manareo: « in cubiculo suo secretiore, ordinarie super mensam alios libros non habebat quam Novum Testamentum et Thomam de Kempis, quem solebat appellare perdicem librorum spiritualium » [5].

Exercitatorio de la vida spiritual

De huius operis auctore, García Jiménez de Cisneros, Ordinis Sancti Benedicti, magni momenti studia edita sunt, quorum culmen est editio critica omnium eius operum, cura P. Cypriani Baraut O. S. B.[6] Natus in oppido Cisneros (dioecesis legionensis) a. 1445-1446, a. 1475 Vallisoleti ingressus est Ordinem Sancti Benedicti. In dicto monasterio mansit usque ad a. 1493. Hoc anno nonnulli monachi, ex eo provenientes, se transtulerunt in abbatiam Sanctae Mariae de Monte Serrato. Die 3 iulii ipsius anni, García de Cisneros

---

[2] Mercier, Victor, *Concordance de l'Imitation de J. C. et des Exercices spirituels*, Paris, 1885. Versio hispana facta a Arturo Masriera, Barcelona, 1900, altera editio 1917. Gilmont-Daman, n. 2192. P. Codina, *Los orígenes*, dedicat integrum caput XV huic argumento. Cf. de Guibert, *La spiritualité*, 145.

[3] *Camino espiritual*, l. I, c. III, ed. B. A. C. (Madrid 1967) p. 438. Cf. Codina, *Los orígenes*, 155-166.

[4] *Memoriale*, n. 226: FN, I, 659.

[5] FN, III, 431.

[6] *García Jiménez de Cisneros. Obras Completas.* Vol. I. *Introducción e índices.* Vol. II. *Texto.* Abadía de Montserrat, 1965, (= *Scripta et Documenta 15, 16*). Vide etiam, inter alia, G. M. Colombás, *Un reformador benedictino en tiempo de los Reyes Católicos. García Jiménez de Cisneros, abad de Montserrat.* Montserrat 1955 (= *Scripta et documenta*, 5); A. M. Albareda, *Intorno alla scuola di orazione metodica stabilita a Montserrato dall'abate Garsias Jiménez de Cisneros (1493-1510)*, in AHSI, 25 (1956) 341-353.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

primus Prior reformatus huius monasterii electus est. Septemdecim continuos annos suae communitati praefuit, primum ut Prior, usque ad a. 1499, deinde ut Abbas. Mortuus est a. 1510. In suo monasterio introduxit reformationem, cuius Vallisoleti testis fuerat. Eius opus hac in re comparari potest cum activitate Ludovici Barbo (1381-1443) [7] in patavina congregatione Monachorum de Observantia, et Ioannis Trithemii (1462-1516) in germanica congregatione Bursfeldiensi. Cum Ludovico Barbo communem habet affinitatem cum motu *Devotionis modernae*. Specialis mentionis digna est fundatio et promotio typographiae in monasterio Montserratensi, ubi multa opera spiritualia edita sunt, inter quae nostra praecipue intersunt opuscula olim tributa sancto Bonaventurae, liber *De spiritualibus ascensionibus* Gerardi Zerbolt a Zutphen et hispanico versio *Epistolae excitativae ad spirituale profectum*, tributae Ioanni Gerson. Ibi impressa sunt opera ipsius García de Cisneros, inter quae eminent duo [8].

Legitne Ignatius opera García de Cisneros ? Neque ipse Ignatius, nec testes coaevi de his operibus mentionem faciunt. Unus Ribadeneira rem censet valde probabilem, non ductus directo testimonio, sed fidem tribuens traditioni in Monte Serrato vigenti. En eius verba in epistola ad Patrem Franciscum Girón S. I. :

« Lo que el Padre Fray Antonio de Yepes dize, y quiere escrivir o imprimir acerca de los Exercicios de nuestro b. Padre Ignacio, es cosa antigua y recibida entre los Padres de Nuestra Señora de Monserrate, y ha muchos años que un Padre de aquel sagrado convento, llamado Fray Juan de Lerma, me la escrivió, fundado en algunas de las razones que dize el Padre Fray Antonio de Yepes. Lo que a mí me parece son dos cosas : la primera que es cosa muy provable que nuestro b. Padre Ignacio aya tenido noticia en Monserrate del libro o Exercitatorio del Padre Fray García de Cisneros, y que a los principios se aya aprovechado dél para su oración y meditación, y que el Padre Fray Juan Chanones le aya instruýdo y enseñado algunas cosas dél, y también que aya llamado al libro, que después compuso, Exercicios espirituales, tomando el nombre del libro, o Exercitatorio, del Padre Fray García. La segunda cosa es que el libro de N. P. es muy diferente del del Padre Fray García, porque aunque en el uno y en el otro material-

[7] I. Tassi, O. S. B., *Ludovico Barbo (1381-1443)*. Roma 1952. In appendice, p. 143-152, editur *Forma orationis et meditationis congregationi monachorum S. Iustinae tradita per d. Ludovicum Barbo, eius fundatorem, qua ipse sine intermissione in abbatiali et episcopali ordine usus est.*

[8] De his editionibus vide Baraut, op. cit. I, 28-31 ; II, 894 ss. ; Albareda, *La imprempta de Montserrat (segles XV-XVI)* in *Analecta Montserratensia*, 2 (1918) 11-166. Opus *Exercitatorio de la vida espiritual* editum est tum latine tum hispane in Monte Serrato, anno 1500. Eodem anno ibidem prodiit in lucem, pariter latine et hispane, opus *Directorio de las horas canónicas*. Baraut, p. XI-XIII.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

mente se tratan algunas cosas que son las mismas, pero son muy diversas en el modo y forma de tratarse ... »[9].

Praeter testimonium Patris Ioannis de Lerma, a Ribadeneira adductum, alia habemus in processibus in ordine ad canonizationem sancti Ignatii. In processu informativo, a. 1595 in Monte Serrato facto, respondens ad articulum secundum, P. Laurentius Nieto dicit : « ... que lo dit P. Ignacio, arribat en esta sancta casa, (y) se confessà amb lo P. Joan Chanones, monje desta casa, lo qual li donà y enseyà alguns exercicis spirituals, en los quals se exercità dit P. Ignaci ; y estant en Manrresa, hont estigué alguns dies, venía algunes vegades a donar rahó a dit Pare son confessor de dits exercicis y de les mercès que nostre Senyor li feya »[10]. Item P. Ioachim Bonanat sic respondit ad eundem articulum : « y assó dix saber ell testimoni per haver-ho oyt dir als que té dit, y que dit Pare Loyola confessà ab lo Pare fra Joan Chanones, monge desta sancta casa, de nació francés, lo qual li donà los exercicis espirituals desta casa de Fra Garcia de Cisneros, abad que fonch desta casa »..... Idem fere repetivit P. Michaël de Santa Fe : « ha oyt dir que dit P. Ignasi confessà en esta casa ab lo Pare Fra Joan Canones, de nació francès, monge desta casa, lo qual li donà los exercicis spirituals de Cisneros »[11]. Quid intelligendum sit pro : « li donà los exercicis », declarant testes processus remissiorialis a. 1606 facti. P. Franciscus Godofredus respondit ad sextum articulum[12] : « ... a quo [Chanones] ipse P. Ignatius accepit exercitatorium vitae spiritualis, compositam [sic] per reformatorem dicti monasterii »[13]. P. Michaël Santa Fe, depositionem a se factam a. 1595 confirmavit : « ... a cuius manu [Chanones] creditur hic, in huiusmodi cenobio, dictum P. Ignatium recepisse aliqua spiritualia documenta »[14].

Etiamsi hi testes non sunt immediati et testimonium ferunt cum de Ignatii glorificatione agebatur, quo tempore res a maioribus traditae facile amplificantur, eorum declarationes, e recepta traditione originem ducentes, nobis, sicut iam antea Patri Ribadeneira, probabilia reddunt duo facta : Patrem Chanones Ignatium aliquo modo introduxisse in res spirituales eique *Exercitatorium* Patris Cisneros com-

---

[9] FN, III, 599.
[10] MI, *Scripta*, II, 384-385.
[11] Ibid. 385-386.
[12] Textum sexti articuli habes in MI, *Scripta*, II, 531-532.
[13] C. DE DALMASES, *Una copia auténtica desconocida de los procesos ... Texto inédito del proceso remisorial de Montserrat*, in *Analecta sacra Tarraconensia*, 15 (1942) p. 148.
[14] Ibid. p. 153.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

modasse [15]. S. Ignatius testesque coaevi pauca nobis dicunt de eius commoratione in Monte Serrato, quam reducunt ad triduum confessionis [16]. Ulteriora colloquia S. Ignatio cum Chanon, si quando locum habuerunt, facta sunt cum Ignatius iam Minorissae degebat, unde sine magna difficultate in Montem Serratum se conferre potuit. Hoc evenisse indicatur in processibus [17] et affirmatur, nullo argumento allato, a P. Daniele Bartoli [18]. Notandum tamen est Ignatium etiam Minorissae invenisse sacerdotes, qui eum in spiritu iuvarent. Ipse nobis loquitur de : « un doctor de la Seo, hombre muy espiritual, que allí predicaba, le dijo un día en la confesión que escribiese todo lo que se podía acordar » [19]. Cum eo egit Ignatius tempore scrupulorum. Inter Patres Dominicanos, apud quos degit, invenit Ignatius etiam confessorem (« su confesor »), Patrem Galcerán Perelló [20]. Noverat etiam monachum Cisterciensem, vicini monasterii Sancti Pauli « hombre muy espiritual », a quo post reditum e peregrinatione hiero-

[15] Admittunt Ignatium legisse *Exercitatorium*, inter alios : WATRIGANT, *La genèse*, p. 27-28 ; H. BÖHMER, *Loyola und die deutsche Mystik*, p. 20 ; TACCHI VENTURI, *Storia*, ²II-1, 24 ; ALBAREDA, *Sant Ignasi a Montserrat*, 113-114 ; CODINA, *Los orígenes*, 62, 128, 172, 177, 181 ; LARRAÑAGA, *San Ignacio de Loyola*, 127 ; LETURIA, *Estudios ignacianos*, II, 11 ; DUDON, *Saint Ignace*, p. 265-266. Contrarii sunt, inter alios, ASTRAIN, *Historia*, I, p. 158-160 ; CREIXELL, *San Ignacio*, I, p. 197.

[16] Ignatius non dicit quandonam Montem Serratum pervenerit, sed ex eius dictis eruitur id evenisse versus diem 21 martii 1522. Vide FN, I, 28* et *Acta*, n. 17, p. 386 : « Pues, partido deste lugar, fuese, según su costumbre, pensando en sus propósitos, y llegado a Monserrate, después de hecha oración y concertado con el confesor, se confesó por escrito generalmente, y duró la confesión tres días ». Post narratam vigiliam armorum sequitur : « Y en amaneciendo, se partió por no ser conocido ... » (ibid. n. 18, p. 388). P. Laínez loquitur quidem de armorum vigilia, sed non de discessu Ignatii e Monteserrato, n. 7, FN, I, 76-78 ; sed referens ea quae Ignatio evenerunt post quatuor menses (inde ab adventu in urbem Minorissam), praecipue post eximiam illustrationem, dicit : « y esto creo fuesse en Manresa, cerca de Barcelona, donde estuvo, si bien me acuerdo, obra de un año », n. 10, p. 80. Clarius Polanco : « ... y en este estado duró circa de 4 meses en Manresa, adonde fue luego que salió de Monserrate », *Sum hisp.* n. 13, FN, I, 159. Fontes asserunt Ignatii commorationem in urbe Minorissa spatium unius fere anni durasse. Probabiliter ad undecim menses reducenda est, inde a mense martio 1522 ad dimidiatum februarium sequentis anni. FN, I, 29*.

[17] MI, *Scripta*, II, 385, 388, 446. Vide etiam CALVERAS, *La inspiración de los Ejercicios*, 398-399.

[18] « Andava Ignazio a trovarlo [Dom Chanon] a certi tempi, e a lui, come a primo padre dell'anima sua, apriva tutto il suo cuore. *Della vita* ... l. I, § 14, p. 66. Probabilis est etiam opinio P. Tacchi Venturi, asserentis Ignatium in Montem Serratum pervenisse mense martio ineunte : *Storia*, ²II 1, 23.

[19] *Acta*, n. 22, p. 394.

[20] FN, III, 198[36].

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

solymitana litteras discere cogitavit [21]. Sed amicus eius iam mortuus erat. Non deerant ergo Minorissae sacerdotes quibuscum Ignatius de suis rebus agere poterat et de facto egit, ita ut minus ei necesse fuerit in Montem Serratum ascendere. Minorissa fuit illi « primitiva ecclesia » [22], ad instar noviciatus in vita spirituali.

Comparationem inter *Exercitatorium* et *Exercitia* non instituemus, quae ab aliis iam facta est [23].

Inspicienti utrumque librum statim apparet unum ab altero toto caelo differre. Diversitas petitur praecipue e natura et scopo [24]. *Exercitia* ignatiana non sunt manuale meditationum nec tractatus vitae spiritualis, sed prout eorum titulus indicat, methodus ad disponendum animum ad se exuendum ab inordinatis affectionibus, in ordine ad cognoscendam et amplectendam divinam voluntatem in propriae vitae dispositione [21]. *Exercitia* uno fere mense absolvuntur. Directoria, additiones, regulas habent ad laborem exercitantis moderandum. Exercitia « facienda » sunt, id est intelliguntur ut « danda et facienda », immo potius diriguntur ad directorem quam ad exercitantem, qui ab eo se duci sinere debet. Casus typicus pro faciendis *Exercitiis* est ille ubi exercitans optat electionem facere, sive de propriae vitae statu, sive de aliqua re particulari in proprio statu. Electio est punctum centrale *Exercitiorum*. Ad methodum quod attinet, etiamsi interpretes eam reduxerint ad praxim trium viarum [25], *Exercitia* de tribus viis non loquuntur nisi semel [26], dum in *Exercitatorio* omnia ad tres vias reducuntur. In comparatione harum diversitatum essentialium quisque videat quam parvum momentum habeant similitudines mere materiales quae inveniri possint.

Idem dicit potest de operibus *Exercitatorium* praecedentibus, qui huic libro fontes fuerunt. Aliqui auctores maiorem similitudinem invenerunt inter *Exercitia* et librum *De spiritualibus ascensionibus*,

---

[21] *Acta*, n. 54, p. 436.

[22] Laínez : FN, I, 140.

[23] Vide praecipue CODINA, *Los orígenes*, 172-177 ; MI, *Exercitia*, 94-123 ; WATRIGANT, *La genèse*, 33-38.

[24] FN, III, 599.

[25] Ita H. Nadal. Vide NICOLAU, *Jerónimo Nadal ... Los ejercicios y las tres vías*, p. 265-268 ; 274-276 ; EN, V, 5, 19, 93 ; LA PALMA, *Camino espiritual*, « La división de nuestros Ejercicios en las cuatro semanas, es la misma que se hace del camino espiritual en las tres vías o jornadas, purgativa, iluminativa y unitiva » : l. I, c. XIV, Ed. B. A. C., (Madrid 1967), p. 459.

[26] S. Ignatius utitur semel verbo « vida », n. [10] : « Porque comúnmente el enemigo de natura humana tienta más debajo de especie de bien, cuando la persona se ejercita en la vida iluminativa, que corresponde a los ejercicios de la 2ª semana y no tanto en la vida purgativa, que corresponde a los ejercicios de la 1ª semana ». De via unitiva non loquitur. Textus *P1* vertit « vita » ; *P2* et *V* « via ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

auctore Gerardo Zerbolt a Zutphen [27], cuius editio facta est a. 1499 in monasterio Montis Serrati [28]. Non obstante aliqua similitudine in dispositione generali utriusque operis, directa dependentia excludenda est. Non solum Ignatius aliique testes numquam loquuntur de hoc auctore, sed eius opus, latine scriptum, ab Ignatio legi non potuit cum Minorissae, ignarus linguae latinae, *Exercitia* « quantum ad substantiam » composuit. Nisi forte dicendum sit Ignatium indirecte opera Gerardi novisse, in quantum magna ex parte in *Exercitatorio* cisneriano inserta sunt [29].

De libris Horarum et manualibus confessionum

Duo sunt genera librorum quibus sine dubio Ignatius usus est, saltem post conversionem, quique utiles sunt ad explicanda *Exercitia* : *libri Horarum* et *manualia confessionum*. Cum eis singulos articulos dicaverint PP. Leturia et Calveras [30], sufficiat hoc loco pauca innuere.

Ignatium solitum esse orare ope libri alicuius Horarum certum est [31]. Minorissae singulis diebus, Missae, Vesperis et Completorio assistebat ; Missae autem tempore Passionem Domini legebat : « y ordinariamente leía a la Misa la Pasión » [32]. Iam, ad hoc faciendum opus illi non erat alium librum adhibere, nam in libris Horarum illius temporis narratio Passionis Domini, saltem secundum Ioannis evangelium, adesse solebat [33].

Confessionalia, *Summae confessorum*, *Tractatus de paenitentia* et his similes, Ignatii tempore in usu erant ad paenitentes iuvandos in con-

---

[27] Sic Watrigant, *La genèse*, p. 59 ; Hyma, *The Christian Renaissance*, p. 270 : Groult, *Las fuentes germánicas de la mística española*, in *Arbor*, n. 181, (1961) 32.

[28] Baraut, *op. cit.* I, p. 28, 94, II, 905 ; Albareda, *La impremta de Montserrat (s. XV-XVI)*, in *Analecta Montserratensia*, 2 (1918) 85-86.

[29] Cf. Baraut, op. cit. 87.

[30] Leturia, *Libros de Horas, Anima Christi y Ejercicios espirituales de san Ignacio*, in AHSI, 17 (1948) 3-50 ; iterum editum in *Estudios ignacianos*, II, 99-148. — Calveras, *Los « Confesionales » y los Ejercicios de San Ignacio*, in AHSI, 17 (1948) 51-101.

[31] Ioannes Pasqual : « venia ressant ab unes ores » : FN, III, 190 ; *Scripta*, II, 87. In articulo 45° Rotuli Patris Paschalis Paoli, in processu pro Ignatii canonizatione, dicitur Ignatium Minorissae solitum esse e sua solitudine egredi « certis diei temporibus ad recitandas quasdam *e libro* preces », MI, *Scripta*, II, 575. P. Araoz in sua censura ad *Vitam* Ignatii auctore Ribadeneira, inter ea quae addenda censet, dicitur : « De tantos mill açotes por algunas ojas que se quemaron de las horas en que rezaba », FN, IV, 936 ; MI, *Scripta*, I, 725. Expressis verbis de libro horarum S. Ignatii loquitur in processibus P. Balduinus Delange. MI, *Scripta*, II, 434-435.

[32] *Acta* n. 20, p. 390.

[33] Leturia, *Libros de Horas* : *Estudios ignacianos*, II, 127-128; FN, I, 391[5].

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

fessionibus faciendis. Hi libri continebant summam doctrinae christianae, mandatorum explanationem, orationes et alia huiusmodi. S. Ignatius sat clare hos libros sive methodos significat in *Constitutionibus Societatis* p. 4, c. 8, n. 4 D [407]. Ignatii iussu redegit Polancus *Breve directorium ad confessarii et confitentis munus rite obeundum concinnatum*, primum editum a. 1553 et deinceps saepe [34].

In sua confessione facta in Monte Serrato, Ignatius usus esse videtur aliquo ex his confessionalibus [35]. Confessio enim, iuxta hos libros, per unum vel duos dies parari solebat, antequam paenitens ad confessarium accederet peccata confitendi causa [36]. Scimus Ignatii confessionem tres dies durasse : « después de hecha oración y concertado con el confesor, se confesó por escrito generalmente, y duró la confesión tres días » [37].

Quidquid est de Ignatii praxi, *Confessionalia* certe sunt fons ad interpretanda *Exercitia*. Exempla nonnulla hoc demonstrant. In primo puncto secundi exercitii primae hebdomadae dicitur : « El primer puncto es el processo de los pecados ... para lo cual aprovechan tres cosas. La 1ª mirar el lugar y la casa adonde he habitado. La 2ª la conversación que he tenido con otros. La 3ª el oficio en que he vivido ». Quid simile legimus in *Arte de bien confesar* : « diligentemente piense en recordar sus pecados, discurriendo por los estados que ha tenido, por los lugares en que ha estado, e por los ejercicios que ha hecho, de manera que se confiese enteramente » [38].

Magnum momentum tribuitur verecundiae in *Exercitiis*, ad quam excitandam dirigitur primum exercitium : « Aquí será demandar vergüenza y confusión de mí mismo ... » [48]. *Confessionalia*, inter condiciones bonae confessionis, numerant verecundiam : « Has de saber que la vergüenza es gran parte de la penitencia, y por esto se debe procurar, por más satisfacer a Dios » [39]. Peculiari attentione digna est comparatio doctrinae *Exercitiorum* in examine generali, de variis modis peccandi cogitatione, verbo et opere. Hanc divisionem potuit Ignatius videre in manualibus confessionum, ex. gr. in *Confesión breve*, auctore Andrea de Escobar [40].

---

[34] Opus compositum inter annos 1549 et 1553, impressum Romae a. 1554. Cf. SOMMERVOGEL, VI, 939-943; J.-F. GILMONT, *Les écrits spirituels des premiers jésuites*, p. 203-204, n. 221. Ignatius hoc directorium laudavit : MI, *Directoria*, 104.

[35] CALVERAS, art. cit. in annot. 30, p. 61.

[36] Ibid. 57-59 : II. *La confesión en tiempo de San Ignacio.*

[37] *Acta*, n. 17, p. 386.

[38] CALVERAS, art. cit. p. 62.

[39] Ibid. p. 64.

[40] Ibid. p. 66 et textus 52-56.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

In tribus orandi modis apparet etiam similitudo cum *Confessionalibus*. Argumenta quae innuit Ign. pro primo modo « cerca de los diez mandamientos ... » [238] continentur fere iisdem verbis in *Arte para bien confesar* et reliquis manualibus [41].

Hoc loco notandum est neque Ignatium neque *Confessionalia* loqui de peccatis capitalibus, sed eos illa vocare peccata « mortalia », etiam cum sensu morali gravia non sunt. Hoc prae oculis habendum est ubi in *Exercitiis* agitur de peccato « mortali », prout in n. [57] : « la malicia que cada pecado mortal cometido tiene en sí ». Sic in *Confessionali* Alfonsi de Madrigal (Tostado) : « Síguese de los siete pecados mortales : De la soberbia ... De la lujuria ... » [42] ; in *Arte de bien confesar* : « cuando ... habrán sumado y recordado todos sus pecados más o menos *en cada pecado mortal*, así por pensamiento y deliberaciones, como por obras e inducciones » [43]. Eadem terminologia utebatur Ignatius cum Compluti *Exercitia* tradebat piis feminis. Secundum dictum Mariae de la Flor : « E la dixo que le avía de declarar las tres potençias, e ansí se las declara ; e el mérito que se ganava en la tentación ; e del pecado venial cómo se facía mortal ; e los diez mandamientos e çircunstançias ; *e pecados mortales* ; e los çinco sentidos, e çircunstançias de todo esto » [44].

Ex his sequitur Ignatium in *Exercitiis* et deinceps postea usum esse terminologia quae *Confessionalium* propria erat.

Tandem, *Confessionalia* usui nobis sunt ad intelligenda nonnulla verba et constructiones grammaticales *Exercitiorum*, ex. gr. : « gravedad e impedimento » [150]. Gravedad idem est ac « dificultad », ut etiam in *Suma de confesión* : « Hermano, no hayáis graveza de decir todas las cosas que vos acordáredes ». — « Venia y perdón » [241] correspondet « indulgencia y perdón » (Escobar). — « Acusarse en » [243] aequivalet « acusarse de », ut in *Confessionali* Tostati : « acusándose en lo que no pecó ». — « Cada un año » [44] idem ac in *Suma de confesión* : « confesar a lo menos una vegada en cada un año ». — « Dones y gracias espirituales » [20, 32, 87, 322] respondet in *Arte para confesar* : « He impugnado a mi próximo habiendo envidia de sus gracias espirituales y dones que de Dios había recibido ». Exempla multiplicari possunt. Ea nos explicant terminologiam adhibitam a S. Ignatio, quae erat ea qua utebantur scriptores ascetici sui temporis.

---

[41] Ibid. textus nn. 2-4, 29, 30, 48, 55, 56, 62, 71.

[42] Ibid. textus n. 29, p. 89. Vide etiam : CALVERAS, *Notas exegéticas sobre el libro de los Ejercicios*, in *Manresa*, 24 (1952) 177-181, ubi declarat *Exercitia*, n. [57].

[43] Ibid. p. 68.

[44] MI, *Scripta* I, 611.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EVANGELIA

Facta vitae D. N. Iesu Christi quae in *Exercitiis* contemplanda proponuntur sanctus Ignatius haurire potuit e *Vita Christi* Ludolfi cartusiensi [45], vel ex aliis libris. Dubium tamen non est quin ipsa Evangelia prae manibus habuerit. In *Mysteriis vitae Christi* [261-312] quae breviter ad finem libri declarantur, ipsa verba Evangeliorum affert, ea intra parenthesim claudens, prout tunc in usu erat, loco virgularum (''), indicans capita et versiculos, litteris distinctos [46]. Antequam latinam linguam disceret, Ignatius Evangelia lingua hispana legere debuit. Iam vero, versiones hispanae Evangeliorum typis editae tunc temporis paucae omnino erant [47]. Versio facta a Francisco de Enzinas : *El Nuevo Testamento de nuestro Redemptor y Saluador Iesu Christo, traduzido de Griego en lengua castellana* [48], typis editum est Antwerpiae a. 1543, unde post *Exercitia* scripta et emendata. Alia versio Novi Testamenti, auctore Ioanne Pérez de Pineda, edita est Venetiis a. 1556 [49]. Praeterea hae due versiones heterodoxae habebantur. Posteriores sunt adhuc versiones protestantium Cassiodori de Reina (Basileae a. 1569) et Cypriani de Valera (Amstelodami 1602) [50]. Post prohibitionem Sacram Scripturam in linguam vernaculam vertendi, difficilius adhuc fuit versionem typis editam legendi. Probabiliter Ignatius vidit opus scriptoris sibi bene noti Ambrosii Montesino : *Evangelios y Epístolas para todo el año* (Toledo 1512) [51], quod ultimum fuit opus a vate franciscano conscriptum. Sed collato huius textu cum *mysteriis vitae Christi* in libro *Exercitiorum*, apparet diversitas, sicut etiam cum versione hispana *Vitae Christi* Ludolfi ; unde Ignatius verba ipsa Evangelii a Montesino non mutuavit. His positis nihil restat nisi ut Ignatius *mysteria vitae Christi* e versione latina Vulgata desumpserit et hispanice verterit, unde post tempus Minorissanum.

---

[45] WATRIGANT, *La genèse*, p. 21.

[46] Ut notum est, numeri ad designandos versiculos Sacrae Scripturae primum adhibiti sunt in editione gallica facta a R. Estienne (*Stephano*), anno 1551.

[47] Cf. *Historical Catalogue of the printed editions of Holy Scripture in the Library of the British and foreing Bible Society*, compiled by T. H. DARLOW and H. F. MOULE.

[48] J. SIMÓN-DÍAZ, *Impresos del Siglo XVI* : *Religión*, n. 58 (*Cuadernos Bibliográficos*, n. XIV). C. S. I. C., Madrid, 1964 ; PALAU, *Manual del librero*, [2]II, 217, n. 290, 75.

[49] Ibid. n. 117.

[50] PALAU, *Manual del librero*, [2]II, 212-213, nn. 28941, 28942. Altera haec versio est nova editio praecedentis a Valera revisa.

[51] C. PÉREZ PASTOR, *La imprenta en Toledo*, p. 35, n. 54.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

In *Exercitiis* mentionem fecit Ignatius Evangelii Nicodemi [310], eam tamen delevit, eius loco scribens : « píamente se medita y se lee en la vida de los sanctos ». Unde, sin minus legit, at certe novit Ignatius hoc Evangelium apocryphum, alio nomine vocatum *Acta Pilati.*

ERASMUS

P. Gonçalves da Câmara in suo *Memoriali* [52] asserit commendatam fuisse Ignatio, dum Compluti versaretur (a. 1526-1527), lectionem operis Erasmi *Enchiridion militis christiani* ; sed Ignatium libri illius lectionem declinasse (« nunca lo quiso leer ») eo quod de orthodoxia auctoris dubia moverentur. P. Ribadeneira, dum *Vitam* Ignatii pararet, in suis *Collectaneis* verba *Memorialis* notavit [53]. Postea tamen, iam inde a prima editione *Vitae P. Ignatii* (a. 1572), factum hoc Barcinone reposuit, cum Ignatius in illa urbe a. 1524-26 grammaticae studio vacaret [54]. Ribadeneirae narratio differt a *Memoriali*, praecipue quia dicit Ignatium librum illum non illico respuisse, sed eum legere incepisse : « començó con toda simplicidad a leer en él con mucho cuydado, y notar sus frases y modos de hablar ». Postea tamen, cum experiretur ea lectione spiritus fervorem in animo suo restingui, librum e manibus abiecit. Nobis non videtur contradictionem adesse inter duos hos testes, Ribadeneiram et Câmara, quia nihil impedit quominus tum Barcinone tum Compluti lectio libri illius, adeo in Hispania tunc noti, suaderetur Ignatio. Vide quae alibi de hoc scripsimus [55]. Praeterea, Ignatium Barcinone incepisse legere *Enchiridion* asserunt etiam, etsi probabiliter sub influxu Ribadeneirae, P. Polanco [56], P. Maffei in sua *Vita* Ignatii, l. I, c. XVI, et P. Valtrino [57]. Polancus in *Summario* hispano de hac re silet.

Haec praemisimus quia multi auctores magnam adesse notarunt analogiam inter Principium et fundamentum *Exercitiorum* [23] et

---

[52] In nn. 98, 245 : FN, I, 585, 669.

[53] FN, II, 417-418.

[54] L. I, c. XIII : FN, IV, 172-175.

[55] FN, I, 585[60] ; II, 417[15] ; IV, 172[12] ; cf. tamen infra annnt. 57.

[56] FN, II, 543.

[57] FN, III, 386. Validum argumentum contra sententiam Ribadeneirae ex eo petitur quod Enchiridion Erasmi non invenitur citatum in documentis bibliographicis barcinonensibus illius temporis. Ceterum opera Erasmiana raro recensentur Barcinone in prima quarta parte saeculi XVI, dum in altera dicti saeculi dimidiata parte abunde reperiuntur. De his v. J. M. MADURELL - J. RUBIÓ, *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)*, et J. M. MADURELL - C. DE DALMASES, *Jeroni Ardèvol, maestro de san Ignacio*, in AHSI, 37 (1968) 383.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Canonem 4um. *Enchiridii* erasmiani. Cum res tanti momenti sit, comparatos hic adducimus utrosque textus. Ad *Exercitia* quod attinet, exscribimus non solum textum hispanum « autographum », sed etiam textum latinum in redactione Heliaris, quae omnium quae servantur antiquissima est (a. 1535), ut suo loco monstrabimus.

Erasmus	Textus Heliaris [f. 24*r*]	Textus «autographus»[23]
« Tum ad summi boni metam recta festinanti, quaecunque obiter occurrunt, eatenus sunt aut rejicienda aut adsumenda, quatenus cursum tuum aut adjuvant aut impediunt. Earum rerum ferme triplex est ordo. Quaedam enim ita sunt turpia, ut honesta esse non possint, velut ulcisci injuriam, male velle homini. Haec semper adspernanda, quantovis etiam emolumento proposito aut cruciatu [...] Quaedam e regione ita sunt honesta, ut turpia esse non possint. Quod genus sunt bene velle omnibus, juvare honestis rationibus amicos, odisse vitia, gaudere piis sermonibus. Quaedam vero media, veluti valetudo, forma, vires, facundia, eruditio et his similia. Ex hoc igitur postremo genere rerum nihil propter se expetendum, neque magis vel minus adhibendae sunt, nisi quatenus conducunt ad summam metam »[58].	«Secundo : homo creatus est ad laudem Domini et ad salutem animae suae. Item omnia quaecumque creata sunt super faciem terrae, sunt creata propter hominem, ut ipse laudet Deum, et salvet seipsum. Ex iis sequitur, quod homo tantum debet accipere de huiusmodi rebus creatis, quantum poterit iuvare ad laudem Domini et ad salutem animae suae ; et tantum debet ea repellere, quantum sibi noceant ad eiusmodi finem. Ex quibus manifestum est quod nos debemus esse indifferentes circa ista creata, verbi gratia, ut ego absolute nec secundum quid debeo velle magis prospera quam adversa, quietem et ocium quam negocia et labores, paupertatem quam divitias aut contra, honores quam opprobria, vitam longam quam brevem, sanitatem quam morbum, vitam quam mortem, et econtra, nisi in quantum iudicavero hoc vel illud esse mihi melius ad laudem Domini et ad salutem animae meae, absque affectione aliqua carnali aut sensuali ».	« El hombre es criado para alabar, hazer reverencia y servir a Dios nuestro Señor y, mediane esto, salbar su ánima : y las otras cosas sobre la haz de la tierra son criadas para el hombre, y para que le ayuden en la prosecución del fin para que es criado. De donde se sigue que el hombre tanto a de usar dellas quanto le ayuden para su fin, y tanto deve quitarse dellas, quanto para ello le impiden. Por lo qual es menester hazernos indiferentes a todas las cosas criadas, en todo lo que es concedido a la libertad de nuestro libre albedrío y no le está prohibido ; en tal manera, que no queramos de nuestra parte más salud que enfermedad, riqueza que pobreza, honor que dessonor, vida larga que corta, y por consiguiente en todo lo demás ; solamente deseando y eligiendo lo que más nos conduçe para el fin que somos criados ».

[58] *Desiderii Erasmi Roterodami Opera omnia*, tom. V, p. 26. Similitudinem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Etiamsi non desunt puncta dissimilia inter hos textus, analogia negari non posse videtur. Sed quaestio est utrum similitudo significet dependentiam. Ratio praecipua dubitandi est quod doctrina ab Erasmo exposita non videtur adeo nova vel singularis, ut eam Ignatius alibi discere non potuerit.

Ut notum est, ut fons pro Principio et fundamento adducitur etiam Petrus Lombardus, Magister sententiarum, I *Sententiarum*, distinct. I.[59]

Altera periodus

Oblivioni mandandi non sunt auctores pro altera periodo, cum scilicet Ignatius tempore studiorum, et his peractis, ob oculos habere potuit. Barcinone Ignatius linguae latinae studio vacavit [60]; Compluti per annum cum dimidio inordinate studia prosecutus est: « y estudió términos de Soto, y phísica de Alberto, y el Maestro de las Sentencias » [61]. Lutetiae studia grammaticae et humaniorum litterarum complevit in collegio Montis Acuti, a Standonck, motus Devotionis modernae fautore, restaurato. Theologiae secundum doctrinam Sancti Thomae [62] vacavit in conventu Dominicanorum [63]. Tum examina apud inquisitores Compluti, Salmanticae, Lutetiae habita, tum studia philosophiae et theologiae, una cum caelesti illuminatione, Ignatium duxerunt ad rerum fidei expositionem, quam etiam critici moderni cum Theologiae conclusionibus consentientem agnoscunt [64]. Meditatio de Regno Christi apprime cohaeret cum Sacra Scriptura [65]. Duo Vexilla et Regulae discretionis spirituum respondent traditioni sanctorum Patrum de civitate Dei et civitate diaboli, de oppositione Sathanae et angelorum. Expositio peccati angelorum e doctrina sancti Augustini originem ducit, sive mediante sancto Thoma, sive me-

---

nonnulli invenerunt inter Principium et fundamentum et opus *Arte para servir a Dios*, compositum a Fr. Alonso de Madrid. Vide P. Meseguer, *Fray Alonso de Madrid y san Ignacio de Loyola. Discusión de una posible influencia*, in *Manresa*, 25 (1953) 159-183. Cf. Iparraguirre, *Orientaciones bibliográficas*, n. 321.

[59] Watrigant, *La méditation fondamentale*, pp. 22-24; Pinard de la Boullaye, *Les étapes*, p. 13; R. Garcia Villoslada, *Loyola y Erasmo*, 42[30].

[60] *Acta* n. 54, p. 434; cf. Dalmases, *Los estudios de San Ignacio en Barcelona*, in AHSI, 10 (1941) 283-293. Ibi indicantur libri scholastici qui in usu erant Barcinonae. Ea comple ope articuli a Madurell-Dalmases scripti, supra in annot. 57 allati, pp. 381-384.

[61] *Acta*, n. 57, p. 440.

[62] Nadal: FN, II, 196.

[63] Polanco: FN, II, 555.

[64] H. Rahner, *Ignatius von Loyola als Mensch und Theologe*, p. 248.

[65] Ibid. 249.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

diante Magistro sententiarum [66]. E studiis theologicis procedit mentio « synderesis » [314] in prima regula discretionis spirituum, quam notionem theologia scholastica a sancto Hieronymo mutuavit [67]. Fontes assignare possumus pro oppositione inter Babylonem et Hierosolymam [68]. Babylonem significare confusionem dicunt Patres [69]. Mentio concilii Carthaginensis [344] clare studia theologica praesupponit; ubi tamen auctores moderni reperiunt non agi de concilio carthaginensi a. 398 cui sanctus Augustinus interfuit, quam de canonum collectione ab Hilario Arelatensi saeculo V facta, quam Ignatius sive per Pseudo-Isidorum [70] sive per Corpus iuris [71] hauire potuit. Tandem in tertia regula de scrupulis [348] sententia affertur sancti Gregorii: bonarum mentium est ibi culpam agnoscere ubi culpa nulla est [72].

Tempore studiorum S. Ignatia vel studiis peractis apposita videntur latina verba quae in hispanico textu reperiuntur : illucidado [2] a Nadal mutatum in : illustrado ; tamen [4, 320] ; probabiliter [15] ; consequenter [25], a Nadal mutatum in « por consiguiente » ; propósita [25, 180, 182], Nadal : propuesta ; mera [32], Nadal : propria ; impromptu [32], Nadal : promptamente ; haziendo alguna mórula [35], Nadal : deteniéndome algo en él ; meretriz [41], Nadal : mujer de mal partido ; voluntarie [89] ; natura [89, 136, 325] ; como suele, ut in pluribus [142] ; id est habet se ad modum laborantis [236] ; per diametrum [325] ; textus S. Gregorii [348] ; textus S. Bernardi [351].

Verum est nonnulla ex his verbis fortasse in usu communi linguae hispanae illius temporis adhibita esse, quod facilius admittit potest in formulis, prout : « subiecta materia » ; « todo el compósito » ; immediate ; superbia ; dempto ; pútridas.

In nostro *lexico* textus hispani, ad finem huius voluminis, verbis latinis praemittitur asteriscus.

Studia igitur simul cum mentis illuminatione, quam Deus scriptoribus mysticis impertiri solet, hanc miram correspondentiam effecerunt, vi cuius sanctus Ignatius in traditione Sanctorum Patrum inseritur [73].

---

[66] S. Augustinus, *De genesi ad litteram*, l. XI, c. XIV, n. 18 : PL 34, 436. S. Thomas, 1, q. 63, a. 2 et 3. Cf. RAHNER, op. cit. 248.

[67] RAHNER, op. cit. 248.

[68] MI, *Exerc.*, 124 ss.

[69] Ib. 349[5].

[70] Ibid. 542[1].

[71] « Ut episcopus vilem supellectilem et mensam, ac victum pauperem habeat, et dignitatis suae auctoritatem fide et vitae meritis quaerat . HINSCHIUS, *Decretales Pseudo-Isidorianae* (Leipzig 1863) 302 ; *Decretum Gratiani*, cap. 4, distinc. 41. Canon hic adhibitus est a Concilio Tridentino, et quidem tamquam a carthaginense procedens, in Decreto de Reformatione generali, sessione XXV. *Concilium Tridentinum*, t. IX, p. 1086 et cf. p. 1034.

[72] PL, 77, 1195.

[73] RAHNER, *Ignatius von Loyola und die aszetische Tradition der Kirchenväter*, in *Ignatius ... als Mensch und Theologe*, 235-250.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

CONCLUSIO

Ex iis quae exposuimus erui videtur *Exercitia*, consideratis praecipue eius scopo et natura, esse librum omnino singularem, qui tamen cum traditione tum orali tum scripta sui temporis connectitur. Dum fontes aliorum operum, prout *Vitae Christi* Ludolfi cartusiensis, *Exercitatorii* cisneriani atque ipsius sancti Ioannis de Cruce, ut pauca adducamus exempla, sat clare detegi possunt, id non facile fit ubi agitur de *Exercitiis*, quia hoc opus a nullo alio stricte loquendo dependet. Quod non excludit aliorum influxum. Prout scriptores generatim agnoscunt, *Exercitia* per *Vitam Christi* et *Florem sanctorum* cum traditione medioevali, immo cum traditione Sanctorum Patrum colligantur. Per influxum certum libri *De imitatione Christi* et probabilem *Exercitatorii* Garciae de Cisneros, non exclusa traditione collegii Parisiensis Montisacuti, Ignatius unitur cum motu « Devotionis modernae », sed potius quam in punctis particularibus, affinitas sive similitudo in aspectibus generalibus quaerenda est : in christocentrismo ad Salvatoris nostri imitationem promovente, in oratione methodica, quae tamen in *Exercitiis* humaniore modo praescribitur quam in operibus « Devotionis modernae », sine scalis, gradibus, rosariis et innumeris divisionibus ; in moralismo sive tendentia ad morum reformationem et luctam contra inordinatas tendentias animi ; in indole affectiva orationis, ope colloquiorum et precum [74].

Articulus IV

DE ORIGINE SUPERNATURALI LIBRI EXERCITIORUM

Nomine *inspirationis*, saepe a scriptoribus adhibito, intelligitur speciale supernaturale adiutorium sancto Ignatio concessum in ordine ad compositionem libri *Exercitiorum* [1]. Tale *inspirationis* genus negari nequid, cum illud adfuisse statuant Ignatius ipse et testes coaevi vix

[74] Notae quae devotionem modernam distinguunt declarantur a R. GARCÍA VILLOSLADA, *Rasgos característicos de la « Devotio Moderna »*, in *Manresa*, 28 (1956) 315-350.

[1] Debuchy : « un secours surnaturel spécial » : *Introduction a une étude des Exercices spirituels de Saint Ignace*, in *Collection de la Bibliotheque des Exercices*, n. 6, p. 14. De hoc argumento v. LA PALMA, *Camino espiritual*, l. I, c. 11 : *De lo mucho que nuestro santo Padre fue ayudado de nuestro Señor para escribir este libro* edic., B. A. C. (Madrid 1967), pp. 432-436 ; CALVERAS, *La inspiración de los Ejercicios*, in *Manresa*, 30 (1956) 391-414 ; H. RAHNER, *Ignatius von Loyola*, p. 53 ; M. QUERA, *El origen sobrenatural de los Ejercicios* (Barcelona 1941) ; DE GUIBERT, *La spiritualité de la Compagnie de Jésus*, 104[37].

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

non omnes. Ex eorum dictis nonnulla seligimus. Ignatius dicit de semetipso : « En este tiempo le trataba Dios de la misma manera que trata un maestro de escuela a un niño, enseñándole [...] y siempre ha juzgado que Dios le trataba desta manera »[2]. Et quidem, ut ait Ribadeneira, hoc eodem tempore nihil sciebat nisi legere et scribere [3].

P. Polanco : « ... entre otras cosas que *le enseñó* Aquel qui docet hominem scientiam en este año fueron las meditaciones que llamamos Ejercicios espirituales y el modo dellas »[4]. Idem Polanco : « Spiritualia ergo illa Exercitia quae *a Deo ipse edoctus acceperat*, multis Manresae communicare coepit »[5]. Alio loco : « ... y con el exemplo y las conversaciones y con los Exercitios spirituales *que sin maestro le avía Dios enseñado a él mesmo* para su aprovechamiento, començó a hazer muy notable fructo en muchos próximos, en especial [en] un pueblo de Cataluña, llamado Manresa »[6].

P. Nadal : « Aquí [en Manresa] *le comunicó nuestro Señor los Exercicios*, guiándole desta manera para que se emplease en el servicio suyo y salud de las almas, lo cual *le mostró con devoción* especialmente en dos exercicios, scil. del Rey y de las Banderas »[7]. « Fuit illius methodi Exercitiorum auctor Ignatius *Dei beneficio atque instinctu* [8]. « Per idem tempus accepit *per orationem* illas meditationes quas isti Patres Exercitia spiritualia appellare solent »[9]. « Haec sunt Exercitia quae Dominus tunc primo Patri Ignatio *inspiravit* »[10].

Ribadeneira : « El qual [libro de los Ejercicios] está tan lleno de documentos y delicadezas en materia de espíritu y con tan admirable orden, que se vee bien *la unción del Espíritu Santo haberle enseñado*, y suplido la falta de estudio y dotrina »[11]. In testimonio de Ignatii sanctitate, occasione processu anni 1595, inter alia argumenta hoc adducit : « el averle *enseñado Dios*, siendo hombre que aún no avía estudiado, y dádole el medio de los Exercicios spirituales »[12]. Conceptum inspirationis late exponit ipse Ribadeneira in epistola ad

---

[2] *Acta*, n. 27, p. 400.
[3] *Vita*, l. I, c. VIII : FN, IV, 135.
[4] *Sum. hisp.* n. 24 : FN, I, 163.
[5] *Vita latina*, FN, II, 532. Ibid. paulo antea (p. 529) scripserat : « et sic a Domino fuit edoctus ut licet nihil unquam a Scripturis sanctis vel doctoribus didicisset, sufficienter ipse instructus, etiam ad alios instruendos fuisset ».
[6] *Informatio de Societate*, a. 1564 : FN, II, 308, et cf. FN, III, 704.
[7] *Adhortationes a. 1554* : FN, I, 307.
[8] *Adhortatio 6ª* : EN, V, 842.
[9] *Dialogi*, FN, II, 241 et EN, V, 613.
[10] *Scholia in Constitutiones*, (ed. Prati in Etruria 1883) p. 154.
[11] Lib. I, c. VIII : FN, IV, 135.
[12] MI, *Scripta*, II, 159.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

P. Franciscum Girón, ubi haec, inter alia, asserit : « Aunque nuestro B. Padre huviera estudiado mucho y sacado de otros libros sus Exercicios, no era posible, humanamente hablando, que de conceptos aprendidos en escuelas y sacados de libros, aunque espirituales y devotos, se siguieran las mudanças de vida y reformaciones de costumbres y los otros fructos que se han sacado del libro de los Exercicios, si el Señor, *con especial gracia*, no se los hubera *dado* para estos efectos » [13]. In huius assertionis confirmationem affert Ribadeneira tum Breve apostolicum approbationis *Exercitiorum*, tum Praefatiunculam eius primae editioni praemissam, in qua Polancus dicit : « Haec documenta ac spiritualia exercitia, quae non tam a libris quam *ab unctione Spiritus Sancti*, et ab interna experientia et usu tractandorum animorum edoctus noster in Christo Pater [...] composuit ».

Biographi posteriores eandem rem inculcant. Sic Maffei, a. 1585: « ... ex iis quae partim caelesti magistro dictante perceperat, partim ipsemet experiendo cognorat de fructuosa ratione meditanti orandique, praeclaras observationes et saluberrima praecepta conscripsit » [14]. Verbum « dictare » quod hoc loco Maffei, ac post eum alii scriptores et artium cultores adhibuerunt, minime intelligendum est, ut patet, sensu litterali. sed pro divino lumine quo Deus Ignatium donavit dum *Exercitia* scriberet.

De interventu beatae Mariae virginis

Directa testimonia de speciali interventu Beatae Virginis non habemus, sicut exstant pro Constitutionibus Societatis Iesu. De his dicit Ignatius : « Il più erano visioni che lui vedeva in confirmatione di alcuna delle constitutioni, et vedendo alle volte Dio Padre, alle volte tutte le tre Persone della Trinità, alle volte *la Madonna che intercedeva, alle volte che confirmava* » [15]. Ex analogia, idem factum esse arguere licet in compositione *Exercitiorum*, eo vel magis quod ex *Actis* constat, etiam tunc temporis Ignatium a Beata Virgine visitatum esse [16]. Re quidem vera ignatiani biographi saepe de interventu Beatae Mariae Virginis loquuntur. Cum tamen haec traditio sat incertis et tardioribus documentis fulciatur, a quolibet iudicio abstinentes, lectorem remittimus ad scriptores qui de ea egerunt [17]. Unum notare

[13] FN, III, 600.
[14] Lib. I, c. VIII.
[15] *Acta*, n. 100, p. 506.
[16] Ibid. n. 29, p. 404.
[17] Codina, Arturus, MI, *Exercitia*, 39-47. — Codina, Arturus, *Los orígenes de los Ejercicios*, Cap. VII, 85-93. — Watrigant, Henri, *La très Sainte Vierge a-t-elle aidé S. Ignace à composer le livre des Exercices spirituels*, in

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

liceat. Vitae ignatianae imaginibus expressae, quae occasione beatificationis sancti Ignatii editae sunt, sicut plastico modo extollunt Dei interventum in compositione *Exercitiorum*, sic de Beata Virgine nihil habent. Sic *Vita beati Patris Ignatii, Fundatoris Societatis Iesu*, Romae, 1609, 79 imaginibus (quibus post Ignatii canonizationem addita est imago 80ª) quam curarunt Patres Nicolaus Lancicius et Philippus Rinaldi. Imago 21ª exprimit Ignatium in quodam specu genuflexum *Exercitia* scribentem, hac legenda : « Libellum exercitiorum spiritualium singulari afflatu Dei haustaque de caelo luce conscribit ». Imago 18ª exhibet duabus scaenis visiones Iesu et Mariae Virginis quibus Ignatius Minorissae gavisus est. Titulus : « Saepe Christus Dominus eiusque Mater ei ad longum temporis spatium contemplandos fruendosque se exhibent ; magnamque eius animo inspirant in christiana fide atque in suscepta pietate constantiam ». Simili titulo donatur tabula 5ª alius collectionis, in aes incisae a Hieronymo Wierx, sine anno [18]. In *Vita Beati Patris Ignatii* ... quam, e tabulis Ioannis de Mesa, P. Ribadeneira a. 1610 in aes incidi curavit [19], adest tabula non numerata (quae re vera est 4ª), a Carolo van Mallery incisa, quae caelestia munera refert ab Ignatio Minorissae accepta, his verbis declarata : « A. Mysterium Sanctissimae Trinitatis Ignatio reuelatur. Lib. 1, c. 7. — B. In Missa dum hostia eleuatur, Christum Dominum nostrum uidet. Lib. 1, c. 7. C. De S.mª Trinitate librum scribit, librum item exercitiorum spiritualium. Lib. 1, c. 7 ». Ignatius scribens apparet in parvo quadrato, in margine superiore sinistro. Ignatius scribit sedens in cubiculo quodam, prope lectum. Nulla imago Beatae Virginis adest, neque id mirum est, nam, ut apparet ex citationibus supra transcriptis, haec *Vita* nititur in ignatiana *Vita* a P. Ribadeneira conscripta, in qua nihil dicitur de speciali interventu Mariae Virginis in ordine ad *Exercitia*. De his *Vitis*, imaginibus expressis, data opera egimus in volumine *Fontes narrativi*, IV, pp. 41-44.

Anno 1617 P. Mutius Vitelleschi Minorissam misit pictam tabulam, quam P. Andreas Lucas in *Vida de San Ignacio de Loyola* (edita a. 1633), p. 31 hoc modo describit :

Lettres d'Uclés, 1894, 110 p. (Compendium ab A. Maas, in *Woodstock Letters*, 24 [1895] 52-70). — Solá, Juan María, *La intervención de la Virgen en los Ejercicios espirituales*, in *Manresa*, 7 (1931) 40-56, 145-159. — Creixell, Juan, *San Ignacio*, vol. I, 211-216 (cf. 133-135). — Dudon, Paul, *Saint Ignace*, p. 626. — Quera, Manuel, *Influjo de la santísima Virgen en la composición del libro de los Ejercicios*, in *Manresa*, 15 (1943) 64-72, 164-176. — Calveras, José, *La inspiración de los Ejercicios*, in *Estudios Eclesiásticos*, 30 (1956) 391-414.

[18] Vide FN, IV, 43.

[19] Ibid. 41-42.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

« Poco más arriba de la cueva, a un lado de su cumbre, está una devota capilla adornada con un retablo grande de buen pincel, donde se ve S. Ignacio hincado de rodillas, vestido de saco y cadena, haciendo oración, y levantados los ojos a una imagen de Nuestra Señora, con su Hijo en los brazos escribiendo el libro de los Ejercicios espirituales, el cual (según cierta tradición) la misma Virgen le dio y dictó. En la orla y marco del cuadro se leen estas palabras : En este lugar el año 1522 San Ignacio compuso el libro de los Ejercicios, que fue el primero que se escribió en la Compañía de Jesús y está aprobado por Bula de la santidad de Paulo tercero ».

Notetur hanc inscriptionem affirmare solum Sanctum Ignatium illo loco *Exercitia* composuisse ; nihil dicit de « dictatu », quae res a P. Lucas affirmatur « secundum quandam traditionem ». Imago Patris Vitelleschi originem dedit aliis sive depictis sive exsculptis imaginibus, inter quas mentione digna est ea quae a. c.1678 a Francisco Grau exsculpta est in alabastrc, quae etiam nunc ornat altare in sacro specu Minorissano situm [20].

[20] CALVERAS, *La inspiración*, p. 404 ; F. FITA, *La Santa Cueva*, 125.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

DOCUMENTA PRAEVIA

Documenta praevia vocamus ea quae sive in exemplaribus manuscriptis, sive in primaevis editionibus, textui *Exercitiorum* praemittuntur. Sunt autem :

1. Monitum Doctoris Petri Ortiz.

2. Vivae vocis oraculum Pauli III pro *Exercitiis*, datum 2 ianuarii 1547. Hoc documentum nulli textui sive manuscripto sive impresso praeponitur, illud tamen hoc loco exhibendum duximus, tamquam primam libri *Exercitiorum*, licet non explicitam, a Paulo III approbationem.

3. Litterae apostolicae « Pastoralis officii cura », a Paulo III concessae die 31 iulii 1548.

4. Praefatiuncula, a P. Ioanne de Polanco scripta, et editioni principi Vulgatae versionis a. 1548, praemissa.

5. Monitum editionis Romanae a. 1596, post Congregationem generalem Societatis Iesu quintam.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

1

MONITUM DOCTORIS PETRI ORTIZ

Praefatio

I. — TEXTUS. Lingua hispana : ARSI, *Instit. 221*, f. 4*rv* ; *Instit. 222*, ff. 185*v*-186*r* ; *Exercitia 3* (*E*), f. 1 ; *Domenici* (*D*), initio codicis, folio non numerato. — Lingua latina : ARSI, *Exercitia 2a* (*I*), ff. 3*rv* et 20*r*-21*r*.

II. — EDITIO : MI, *Exerc.* 699-700, cf. 577-578. Editio textus hispani.

III. — AUCTOR : Hoc documentum tribuendum esse doctori Petro Ortiz scimus e declaratione Patris Nadal, in cod. *Instit. 221*, f. 4*r* : « Hoc documentum non fecit P. Ignatius sed doctor Ortisius, magnus theologus et admodum devinctus Societati, qui a P. Ignatio accepit exercitia ». Ipse Nadal probabiliter ad hoc documentum significationem faciebat, dum in cod. *Instit. 222*, f. 185*v*, in margine scripsit : « Está en el principio de los Exercicios notados de mano de N. P. Ignacio ». Hoc certe affirmari non potest de textu « Autographo » (*A*), qui tali documento caret. Fieri potest ut Nadal significaverit textum a sancto Ignatio vocatum « Exercitia Magistri Ioannis » (*I*). Hic textus habet quidem initio monitum hoc doctoris Ortiz et dici potest « notatus » a P. Ignatio, qui, ut monuimus in eius descriptione, annotationes autographas in singulis eius quaternionibus apposuit. Secus dicendum est Natalem indicare intendisse alium textum a sancto Ignatio « notatum », qui ad nos usque non pervenit.

Monitum hoc, advertens ne quis difficultates theologicas solvere audeat nisi « satis in sacra theologia versatus et institutus » sit, recte addicitur Petro Ortiz, qui in sacris disciplinis egregie fuit eruditus. De eo v. infra, p. 627[1].

IV. — RATIO EDITIONIS : Edimus tum textum hispanum, e cod. *Instit. 221*, f. 4*rv*, appostis lectionibus variantibus reliquorum, tum textum latinum e cod. *Exercitia 2a*, et quidem ex altera et longiore redactione, in ff. 20*r*-21*r*. Typis italicis notamus ea verba quae haec redactio breviori textui addit, unde his omissis etiam textus brevior prae oculis haberi potest.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Textus hispanus [*ARSI, Instit. 221*, f. 4*rv*]

Documento pata todas conversationes y modos de proceder spirituales

Con mucha humilldad y vigilantia devemos enteramente guardar por fundamento este presente documento, para alcançar y caminar con toda seguridad por el camino de la verdad, es a saber, que ninguna persona que no sea fundada en theología, por mucho que aya aprovechado en contemplationes y spirituales exercitios, no se atreva, ni por sí, ni disputando con otro, determinar difficultades de la sacra theología, más de las verdades que por la tradición de la Yglesia todos han de tener ; porque si esta regla eccede, allende de que, con falta de humilldad, atentando de dar la tal determinatión pervierte la orden eclesiástica, con que la determinatión doctrinal de las tales difficultades está comettida a las personas exercitadas en exámenes scolásticos por las universidades, las quales, de parte de la santa sede apostólica, en testimonio de la provada sufficientia de las tales personas les da[n] insignias de grados ; el tal attrevimiento y presomptión es tentar a Dios, attribuiéndose la persona sufficientia y facultad de determinar por sí solo la tal diffícil qüestión, dexando los medios de los letrados y mayores, que están de [4*v*] Dios ordenados para ello. Y por tanto se ha de evitar con mucho cuidado la tal determinatión, como temeridad que puede ser occasión de muchos errores, así por los engaños del enemigo de la naturaleza humana, con que transfigurándose in ángelo de luce, puede engañar el ánima incauta, dando a entender una cosa por otra ; como porque, aunque entienda y quiera la tal persona dezir la verdad, aconteçerá que diga falsedad, y con ella scandalize en la manera de hablar, por falta de los términos de los sanctos doctores y de la scuela de theología, cuia forma de hablar se ha de guardar. Y lo mismo amonesta el señor Sto. Clemente al fin de la quinta y postrera epístola, cuio mandamiento se canoniza en el Decreto, en la distinctión 37, en el capitulo « Relatum ». Y quanto al predicar confirma lo mismo Innocentio III en el capítulo « Cum ex iniuncto, de hereticis ».

---

4 documento] aviso *E D* || 5 es a saber] scilicet *Instit. 222*, que *E D* || 6 que no sea] que no sea muy *E D* || 8 determinar] mirar *E D* || 11-12 atentando - doctrinal] a tentado dar la determinación doctrinal *E D omissis reliquis verbis* || 13 está] que está *E D* || 15 en] con *E D* || 16 insignias] insignios *ms.*, ensignas *E D* || 22 naturaleza] natura *E D* || 23 in angelo de luce] en ángel de luz *Instit. 222*, *E D* || 24 porque *om. E D* || 27 de theología] de la theología *E D* || 28 amonesta S. Clemente *E D* || 30 en el *om. E D*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Textus latinus [*ARSI, Exercitia 2a* f. 20*r*-21*r*]

DOCUMENTUM APRIME UTILE [1]

Principio illud admonuisse non ab re fuerit, quod summo studio ac maxima cum animi humilitate observandum censemus, ne quisquam non satis in sacra theologia versatus et institutus, quantumvis in spiritualibus exercitiis ac contemplationibus profecerit, tamen ausit vel apud animum suum, vel cum aliis disputando, arduas questiones difficultatesque theologicas decidere ac definire, preterquam illas quas Ecclesie traditio omnibus credendas asserendasque proponit. Hinc enim fit, ut dum ineruditi, sequestrata verecundia et humilitate, sententiam suam super huiusmodi rebus obscuris ac sibi parum perspectis proferunt, ecclesiasticus ordo pervertatur ac violetur, *contra testimonium Spiritus Sancti*: *Eccli.*: « *Altiora te ne quesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris* » [2]; *et Paulus, Ro. 12*: « *Dico enim vobis per gratiam, quae data est mihi, omnibus qui sunt inter nos, non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei* » [3], quippe quum Ecclesia declarationem, decisionem et difinitionem istiusmodi nodosarum et difficilium questionum delegaverit viris in scholastica theologia egregie exercitatis, quique magnam aetatis sue partem in accutissimis disputationibus consumpserunt, idque in publicis gymnasiis et universitatibus, quibus a sacrosancta Apostolica Sede alumnos [20*v*] suos iam maturos, insignibus honorum et graduum titulis, ceu virtutum et litterarum ac doctrine testimoniis, ornandi et cohonestandi potestas data est, *iuxta illud*, [Eph.], *4*: « *nam ipse quidem alios dedit apostolos, alios evangelistas, alios prophetas, alios vero* [...] » [4].

Accedit quod qui suo iudicio se idoneum ad ista definienda constituit, sibique super eius generis difficultatibus pronuntiandi authoritatem arrogat, spreto maiorum instituto, nec consulta et expectata doctorum sententia, quos Deus ad tale munus vocavit; is procul dubio Deum tentare convincitur. Quamobrem temeraria illa in decidendis istiusmodi difficultatibus impudentia diligentissime, cum omnibus, tum praecipue sciolis ac parum doctis vitanda est; partim propter astutias ac imposturas hostis nostri fallacissimi daemonis, qui se

[1] Titulus in cod. *Exerc. 2a* (*I*).
[2] Eccli, 3, 22.
[3] Rom. 12, 3.
[4] Eph. 4, 41.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nonnunquam in angelum *lucis* transfigurare novit [5], quo animas incautas in errorem abducat, dum falsa pro veris, prava pro rectis, corrupta pro sanis insinuat, id quod heu nimis crebro facere solet ; *ut patet in his quos reprehendit Esaias* : « *ut quid dicitis bonum malum et malum bonum, et ponitis lucem tenebras et tenebr*[*as*] *lucem* » [6] ; partim etiam quod, licet tu veritatem compertam habeas, tamen nisi in facultate theologica accurate versatus sis, potest fieri ut, dum conceptam animo veritatem verbis explicare cupis, falsum veri loco proponas et grave hinc scandalum [21*r*] parias, non alia de causa quam quod modum loquendi ac rationem proponendi terminos denique quos sibi peculiareis theologica schola vendicat, quibusque sancti doctores *et acutissimi disputatores* utuntur, ignoras. *Ideo Hieron*[*ymus*] *contra Ruffinum disputans ait* : *cur non sensum meum verbis meis loquitur* [7]. *Paulus etiam iubet, ut vitemus prophanas vocum novitates* [8]. Siquidem forma et modus loquendi cum primis observari debet. *Hanc ipsam doctrinam, quod nullus officium docendi et praedicandi usurpet*, divus Clemens in fine ultime sue epistole docet, cuius preceptum confirmatur ac canonizatur in decreto, distinct. 37, capite « Relatum » [9]. Postremo idem a predicatoribus observandum esse Innocentius tertius tradit, cap. « Cum ex iniuncto. Extra de hereticis » [10].

Petri Ortiz iudicium de libro Exercitiorum

Liceat nobis, hac occasione, Petri Ortiz iudicium de S. Ignatii *Exercitiis* exscribere, quod ille expressit Romae, die 28 septembris 1538, in processu de Ignatii sociorumque orthodoxia.

« ... ego expertus sum ex eius [Ignatii] frequenti conversatione magnam illius sanctitatem et ardentissimum zelum erga conversionem hominum ad Deum, doctrinam catholicam et in omnibus contrariam lutheranis et heresibus quae nostra tempestate pullularunt ; valde industrium in directione animarum, quas instruit in spiritualibus Exercitiis plurimum accommodis ad vitia reprimenda, passiones effrenes compescendas, virtutes acquirendas, demonis astutias et tentationes intelligendas et cavendas, divinas gratias et charismata promerenda ; quae quidem Exercitia sunt catholica, et conformia Sacrae Scripturae et doctrinae sanctorum » [11].

---

[5] 2 Cor. 11, 14.

[6] Is. 5, 20. [tenebre *ms.*]

[7] PL, 23, 415-514.

[8] 1 Tim. 6, 20.

[9] Clemens I, Epist. V[a] ad suos discipulos ; Distinct. 37, cap. XIV ; *Corpus iur. can.* I, 139 ; PL, 130, 58-59.

[10] Innocentius III, Tit. VII : *De haereticis.* Cap. XII : *Cum ex iniuncto. Corpus iur. can.* II, 783-787 ; PL, 214, 695-698.

[11] Archivio di Stato di Roma, *Tribunale criminale del Governatore, Investigazioni, Busta 12*, f. 162*r*.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2

VIVAE VOCIS ORACULUM PAULI III PRO EXERCITIIS

2 ianuarii 1547

Praefatio

I. — TEXTUS : ARSI, *Instit. 222*, ff. 249*v*-251*v*. Est apographum declarationis cuiusdam authenticitatis, Valentiae factae die 16 martii 1547.

II. — EDITIO : Pars centralis huius documenti edita est a C.-H. MARÍN, *Exercitia spiritualia secundum Romanorum Pontificum Documenta*, 8-10.

III. — Etsi in hoc documento expresse de *Exercitiis* non agatur, pro certo habendum est illud esse sic dictum « Breve », de quo agunt fontes [1]. Nam : 1° Huiusmodi indulgentiae concessionem a. 1547 acceptam esse testatur Nadal in : *Pars Chronici Societatis*, pro dicto anno : « Vivae vocis oraculum per Durantum [2] pro exercitiis » (FN, II, 207). Iam, hoc documentum re vera per Durantum anno 1547 acceptum est. In eodem codice *Instit. 222*, fol. 293*r*, adest huius documenti compendium, sed a Nadal deletum, cum hac autographa notatione : « est superius idem Breve exscriptum », ubi clare significat « Breve » de quo agimus, quod exstat in eodem codice, ff. 249*v*-251*v*. 3° Franciscus de Borgia hoc documentum sine dubio indicat, ubi dicit : « He reçebido con el mismo Diego Sánchez el Breve que V. P. me acusa ; y aunque no viene tan espeçificado lo de los exerçicios como se pedía, paréçeme que S. S. nos ha concedido más de lo que le supplicávamos ». (SFB, III, 24-25). 4° Omne dubium tollit Nadal, ubi agens de verbis « qui confessi et corde contriti », quae in hoc documento (lin. 27) leguntur, dicit : « Res haec confuse explicata est a secretario. Quae ita se habet : concessit Paulus III eis qui exercitia nostra egissent, et uni e nobis generalem totius vitae confessionem fecissent, indulgentiam plenariam. Hoc fuit exponendum. Nam quod testatur Durantes multo maius est, et proprie ad exercitia non attinet.

---

[1] MI, *Epp.* I, 420-421 ; 735[1] ; SFB, III, 24-25 ; *Epp. Mixtae*, I, 350.

[2] Durans de Durantibus (Durante de' Duranti), n. Brixiae a. 1486, fuit camerarius Pauli III, qui a. 1538 eum promovit ad dioecesim Algaren. (Alghero) in Sardinia, postea ad dioec., Cassanen. (Cassano Ionio); creatus est cardinalis, tituli Duodecim Apostolorum, a Paulo III, die 9 ianuarii 1538. Obiit 24 dec. 1558. EUBEL, III, 32

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Tum, quorsum spectat iubere ut qui confessi fuerint confiteantur generaliter, etc. [?] Poterit hoc errore vel negligentia exposita impetrari a summo pontifice vera indulgentia plenaria ex vera causa ». ARSI, *Instit. 222*, f. 249.

Textus

Instit. 222, f. 249*v*

Iacobus Giner, decretorum doctor, Reverendissimi et Illustrissimi in Christo Patris et Domini, Fratris Thomae de Villanova, Dei et Apostolicae Sedis gratia archiepiscopi valentini, in spiritualibus et temporalibus vicarius generalis et officialis in civitate et dioecesi valentina ; omnibus et singulis praesentes litteras inspecturis pariter et audituris, salutem in Domino sempiternam.

Vobis et vestrum cuilibet notum facimus et attestamur, quod hodie Reverendus Dominus Magister Andreas de Oviedo, unus ex coadiutoribus venerabilis Societatis de Iesu nuncupatae, coram nobis comparuit, et quasdam litteras Reverendissimi Domini, Domini Durantis, basilicae Duodecim Apostolorum de Urbe praesbyteri cardinalis legati de Durantibus, in perga-[250*r*]meno scriptas, integras et illaesas, omnique prorsus vitio et suspicione carentes praesentavit, sigillo cum cordis sericis rubeis pendentes, quarum tenor de verbo ad verbum sequitur, et est talis, interius videlicet :

Durantes, miseratione divina basilicae Duodecim Apostolorum praesbyter cardinalis de Durantibus nuncupatus, Sanctissimi Domini nostri et Sedis Apostolicae, Umbriae etc. de latere legatus.

Universis et singulis ad quos praesentes pervenerint fidem facimus et attestamur, quod hodie Sanctissimus in Christo Pater et Dominus noster, Dominus Paulus divina Providentia Papa III, humilibus supplicationibus pro parte Illustrissimi Dni. Francisci Borgiae, ducis Gandiae, ac marchionis de Lombay, per nos sibi porrectis inclinatus ; superiori pro tempore existenti Societatis de Iesu nuncupatae, per eandem Sanctitatem suam erectae, ac ipsimet Societati.

Quod omnes et singuli Christi fideles utriusque sexus, qui confessi et corde contriti fuerint, seu confitendi firmum propositum habuerint, ac in honorem et devotionem passionis Redemptoris nostri preces devotae effuderint et postea superiori praedicto aut cuivis idoneo praesbytero ex sociis ipsius Societatis seu superiori aut Societati huiusmodi [250*v*] praedictis obedientiam praestanti, confessionem fecerint, ut Christi fideles huiusmodi ad gloriam Dei in novum spiritum renoventur, omnium quorumcumque peccatorum suorum, semel

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

dumtaxat in vita, unusquisque plenariam indulgentiam consequatur et consequantur in forma Ecclesiae consueta, misericorditer in Domino concessit et elargitus est.

Non obstantibus Apostolicis, necnon in provincialibus et sinodalibus conciliis aeditis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus, ac aliis in contrarium facientibus quibuscumque.

In quorum omnium et singulorum fidem praesentes litteras manu nostra subscriptas fieri et per secretarium nostrum infrascriptum subscribi et publicari fecimus et mandavimus, sigillique nostri iussimus appensione communiri.

Datum Romae in aedibus nostrae solitae habitationis. Quarto nonas ianuarii, anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo septimo, pontificatus Smi. D. N. Dni. Pauli divina providentia Papae Tertii, anno XIII.

Durantes, S. R. E. Cardinalis manu propria.
D. Sanctius, secretarius, loco sigilli ✠

Exterius vero registrata.

[251*r*] Post quarum quidem litterarum praesentationem, idem Andreas humiliter petivit, ut suprascriptarum litterarum transumptum manu nostra subscriptum sibi dari faceremus, quo plena illi fides adhibeatur.

Nos igitur, ipsius Andreae petitionibus in hac parte satisfacere volentes, dictum transumptum prout iacet fideliter transcribi et postea cum originali comprobari fecimus, atque illi eandem fidem adhiberi debere, quae ipsi originali adhiberetur, si vobis et vestrum cuilibet praesentaretur, testamur et decernimus.

In quorum omnium et singulorum fidem, praesentes litteras manu nostra subscriptas et solito sigillo impressas, per infra scriptum notarium dari et publicari mandavimus.

Datum Valentiae die XVI martii, anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo septimo, pontificatus praelibati Smi. Dni. nostri Pauli Papae tertii, anno XIII°. Praesentibus ibidem honorabilibus Michaële Real, notario, et Ioanne Alegret, nuncio curiae ecclesiasticae valentinae habitatoribus, testibus ad praemissa vocatis atque rogatis.

[251*v*]
Jacobus Giner
Vidit Miedes, comissarius sanctae cruciatae.
Vidit Thomas Real, pro patribus inquisitoribus.
De mandato dicti Reverendi D. Vicarii Generalis et officialis.
Ioannes Alamany, notarius et scriba.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Instit. 222, f. 293*r*.

Titulus : Sequentia vivae vocis oracula conceduntur :

Primo [*omittimus*]

Secundo [*omittimus*]

Tertio. Anno 1547 kl. septembris, ad instantiam ducis Gandiae concessit vivae vocis oraculo idem Pontifex cardinali Duranti facto, omnibus christifidelibus corde contritis, qui confessi fuerint praeposito Societatis Iesu vel alicui praesbitero [293*v*] sub eius obedientia vincti, aut confitendi firmum propositum habuerint, ac in honorem et devotionem passionis Redemptoris nostri preces devote effuderint, omnium peccatorum suorum semel in vita plenariam indulgentiam et remissionem.

[*Haec paragraphus deleta est a Nadal, qui in margine manu propria notavit* : « est superius idem Breve exscriptum », scil fol. 249*v*-251*v*].

3

LITTERAE APOSTOLICAE « PASTORALIS OFFICII »

31 iulii 1548

Praefacto

I. — TEXTUS originalis huius documenti probabiliter Gandiam ad ducem Franciscum de Borgia, qui illud petierat et a Paulo III impetravit, missus est. In Archivo Secreto Vaticano non invenitur [1]. Borgiae certe exemplar aliquod transmissum est, una cum sex libri Exercitiorum impressi exemplaribus. Id ei nuntiabat Ignatius, litteris die 20 sept. 1548 datis : « Del Breve que se le ynbía y 6 volúmenes de Exercitios ... » (MI, *Epp.* II, 233). In antiquo Societatis tabulario servabatur tantum transumptum authenticum huius Brevis. Cf. ARSI, *Miscell.* 7, p. 27. In hodierno tabulario (ARSI) servatur tantum transumptum authenticum, cod. *Instit. 194*, f. 37.

II. — EDITIONES. Breve hoc non invenitur in edit. *Litt. Apost.*, sed certe in quamplurimis *Exercitiorum* editionibus, inde ab edit.

[1] Id nobiscum communicavit P. Antonius M.ª de Aldama.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

principe, a. 1548 impressa. Vide, inter alia : *Institutum Societatis Iesu*, Florentiae 1893, vol. III, pp. 443-445, C.-H. MARÍN, *Spiritualia Exercitia secundum Romanorum Pontificum documenta* (Barcelona 1941) 10-15.

III. — BIBLIOGRAPHIA : J.-M. SUBIRÁ, *El Breve « Pastoralis officii » de Paulo III*, in *Manresa*, 2 (1926) 57-65. Introductio, textus latinus Brevis et eiusdem hispanica versio ; IPARRAGUIRRE, *Historia de la práctica de los Ejercicios*, I, 86-91.

IV. — HISTORIA. Expressa haec et sollemnis *Exercitiorum* approbatio indefesso ducis Gandiae, Francisci de Borgia, zelo tribuenda est. Timens ille ne ob accusationem novitatis, nonnulli ab exercitiis faciendis arcerentur, opportunum esse cogitavit, ad hoc periculum vitandum, ut summus pontifex indulgentiam concederet iis qui exercitiis vacassent. Vide eius litteras ad S. Ignatium, 7 iunii 1546 : SFB, II, 514-515. Ignatius Borgiae consilium probavit, sed ne vanae suspiciones orirentur eo tempore quo Romae Societas ab aliquibus impugnabatur, maluit ut in concessione obtinenda mentio exercitiorum omitteretur (MI, *Epp.* I, 420). Re vera Paulus III vivae vocis oraculo optatas indulgentias concessit a. 1547 (vide. docum. num. 2). Sed Franciscus Borgia eodem anno ad Ignatium scribens insistebat ut a summo pontifice plenaria indulgentia, per plumbeam bullam concedenda, exposceretur (SFB, III, 25). Optavit etiam ut libri *Exercitiorum* obtineretur approbatio pontificia. Hac ductus intentione Romam misit Iacobum (Diego) Sánchez, qui rem curaret : « Explicetur S. D. N. esse in Societate Iesu Exercitia quaedam spiritualia, quibus magna devotione dux afficitur, e quibus dux ipse et alii quamplurimi insignem fructum spiritualem acceperunt in Domino. Supplicare Sanctitati Suae ducem, quo maior proventus et uberior ex dictis Exercitiis capiatur, ut committat illa examinanda et iudicanda magistro sacri palatii, qui (si ita visum fuerit in Domino), apostolica auctoritate ea approbet et confirmet, ut praeterea approbatis aliquas gratias et indulgentias apostolica indulgentia et auctoritate impertiatur ». (SFB, III, 28-29 ; cf. ibid. II, 537). Optatum suum Borgia obtinuit, nam Paulus III per Litteras apostolicas « Pastoralis officii », die 31 iulii 1548 datas, approbationem concessit. (Vide *Chron.* I, 249, et cf. 267). Quo facto etiam Ignatius unam e tribus rebus prae omnibus optatis consecutus est. (Vid. FN, I, 355 ; II, 182, 407 ; *Lain. Mon.* I, 636).

V. — RATIO EDITIONIS : Edimus textum authenticum, in cod. *Instit. 194*, f. 37, annotatis in apparatu lectionibus variantibus editionis principis *Exercitiorum*, a. 1548.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Textus

Paulus Papa III ad perpetuam rei memoriam

Pastoralis officii cura in universum Christi gregem Nobis commissa et divinae gloriae ac laudis amor facit ut, ea quae salutem animarum et spiritualem earum profectum iuvant amplectentes, vota eorum qui aliquid quod fovere et nutrire pietatem in Christi fidelibus valeat a Nobis exposcunt, ad exauditionis gratiam admittamus. Cum ergo sicut dilectus filius, nobilis vir Franciscus de Borgia, dux Gandiae, Nobis nuper exponi fecit, dilectus filius Ignatius de Loyola, praepositus generalis Societatis Iesu, per Nos in alma Urbe nostra erectae, et per Nos auctoritate apostolica confirmatae, quaedam documenta sive exercitia spiritualia, ex sacris scripturis et vitae spiritualis experimentis elicita composuerit, et in ordinem ad pie movendos fidelium animos aptissimum redegerit, illaque Christi fidelibus ad spiritualem consolationem et profectum magnopere utilia et salubria esse, non solum fama ex pluribis locis allata praedictus Franciscus dux didicerit, sed etiam experimento manifesto, cum Barchinonae, tum Valentiae, tum Gandiae id compertum habuerit; quare idem Franciscus dux nobis humiliter supplicari fecit, ut documenta et spiritualia exercitia praedicta, quo latius eorum fructus pateant et plures Christi fideles maiori cum devotione ad utendum illis invitentur, examinari facere, et, si approbatione et laude digna inveniremus, approbare et laudare aliasque in praemissis opportunae providere de benignitate apostolica dignaremur.

Nos igitur qui documenta et exercitia huiusmodi examinari fecimus, et testimonio ac relatione dilecti filii nostri Iohannis tituli Sancti Clementis presbyteri cardinalis burgensis nuncupati, ac haereticae pravitatis inquisitoris, et venerabilis fratris nostri Philippi, Salutiarum episcopi et in dicta Urbe nostra in spiritualibus vicarii generalis, necnon dilecti filii Aegidii Foscararii, nostri sacri palatii magistri, Nobis desuper facta, pietate ac sanctitate plena, et ad edificationem et spiritualem profectum fidelium valde utilia et salubria esse et fore comperimus; debitum etiam respectum ad fructus uberes quos Ignatius et ab ipso instituta Societas praefati in Ecclesia Dei ubique gentium producere non cessant, et ad maximum adiumentum quod ad id praedicta exercitia attulerunt, non immerito habentes, huiusmodi supplicationibus inclinati:

---

26 nuncupati] episcopi || 28 et in dicta Urbe nostra] ac dictae Urbis nostrae

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Documenta et exercitia praedicta ac omnia et singula in eis contenta, auctoritate praedicta, tenore praesentium, ex certa scientia nostra approbamus, collaudamus ac praesentis scripti patrocinio communimus, hortantes plurimum in Domino omnes et singulos utriusque sexus Christi fideles ubilibet constitutos, ut tam piis documentis et exercitiis uti, et illis instrui devote velint.

Necnon concedentes ut huiusmodi documenta et spiritualia exercitia imprimi a quocumque bibliopola per praedictum Ignatium eligendo, libere et licite valeant ; ita tamen ut post primam editionem, sine consensu eiusdem Ignatii vel successorum eius, nec ab huiusmodi, nec ab alio omnino, sub excommunicationis et quingentorum ducatorum piis operibus applicandorum poena, imprimi possint.

Mandantes nihilominus universis et singulis locorum ordinariis ac personis in ecclesiastica dignitate constitutis, et cathedralium ac metropolitanarum ecclesiarum canonicis et eorundem ordinariorum vicariis in spiritualibus generalibus et officialibus ubilibet constitutis, quatenus ipsi, vel duo aut unus eorum, per se vel per alium, seu alios, cuivis de Societate praedicta vel aliis, quorum interierit, in praemissis spiritualibus exercitiis efficacis defensionis praesidio assistentes, faciant auctoritate nostra illos dicta concessione et approbatione pacifice frui et gaudere ; non permittentes eos per quoscunque contra praesentium tenorem quomodolibet molestari, contradictores quoslibet et rebelles, per censuras et poenas ecclesiasticas ac alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita, compescendo ; invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

Non obstantibus felicis recordationis Bonifacii Papae VIII, praedecessoris nostri de una [1], et Concilii generalis de duabus dietis [2], dummodo ultra tres aliquis auctoritate praesentium non trahatur [3] et quibusvis aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque ; aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint, per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

---

46 ab huiusmodi] ab hoc

---

[1] Significat decretum Bonifacii VIII, statuentis ut reus extra suam dioecesim conveniri posset : « nullus tamen eorum ultra unam diaetam a fine suae dioecesis valeat conveniri ». *Corpus iur. can.* c. XI *de Rescriptis*, l. 3, in VI°.

[2] Concilium Lateranemse IV (a. 1215) cap. 37 : « ... ne quis ultra duas diaetas extra suam dioecesim per litteras apostolicas ad iudicium trahi possit ... » MANSI, XXII, col. 1023.

[3] Una diaeta continebat viginti miliaria italica, iuxta glossam in c. *Nonnulli*, 28, *de Rescriptis*. Extra Italiam vario modo computabatur.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Volumus autem quod praesentium litterarum transumptis, manu notarii publici subscriptis et sigillo alicuius praelati seu personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, plena fides ubique habeatur, et illis stetur, tam in iudicio quam extra, ac si originales literae exhiberentur et ostenderentur.

Datum Romae, apud Sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris, die ultima iulii M.D.XLVIII, pontificatus nostri anno quartodecimo.

Approbatio autographa huius exemplaris:

Approbo idem Vignodus.

Auscultata fuit praesens copia cum suo proprio originali, et concordat, quod attestor ego, Gabriel Vignodus, Archivi Romanae Curiae scriptor. Ita est, Gabriel Vignodus qui supra, manu propria.

Exstat sigilli vestigium

77 Approbo idem Vignodus]. *Loco huius approbationis, in ed. a.* 1548 *legitur:* Blo. el. Fulgin. *Sic pro* Bla., *agitur enim de* Blasio Palladio, *episcopo electo Fulginatensi* (*Foligno*) *inde a* 15-XI-1540 ad 24-I-1547, quo tempore resignavit, reservata denomin. EUBEL, III, 215.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

4

PRAEFATIUNCULA EDITIONI PRIMAE VULGATAE VERSIONIS EXERCITIORUM PRAEMISSA

1548

Quidam de Societate Iesu [1]

devoto lectori eiusdem Societatis salutem in Domino [2]

Haec documenta ac spiritualia exercitia, quae non tam a libris, quam ab unctione Sancti Spiritus et ab interna experientia et usu tractandorum animorum edoctus [3], noster in Christo Pater M. Ignatius de Loyola, Societatis nostrae institutor et praepositus generalis (ut praemissum est) composuit [4], ab idiomate hispanico in latinum

[1] Auctorem huius praefatiunculae fuisse P. Polanco asserit sine haesitatione P. Ribadeneira, litteris P.em Francisco Girón scriptis Matrito, 18 aprilis 1607 : « Y el P. Polanco (cuya es la prefacción del libro de los Exercicios) dize : Haec documenta ac spiritualia exercitia, quae non tam a libris ... » (FN, III, 600). Minus absolute suam sententiam exprimit P. Manareus in suis responsis ad quaedam Lancicii postulata : « Quod attinet ad praefatiunculam quae praeponitur libello Exercitiorum, cuius est initium ' Haec documenta ' etc. compositam fuisse audivi a P. Frusio ; alii etiam dicunt a P. Fulvio Cardulo, sed recognitam a P. Ioanne Polanco » (FN, III, 427). P. Lancicius pro comperto habebat auctorem fuisse Polancum : « Author praefationis ad lectorem, scilicet P. Ioannes Polancus, vivente P. Ignatio, in libro primo Exercitiorum Romae impresso dicit haec Exercitia a P. Magistro Ignatio esse composita » (FN, III, 691). Idem repetit ipse Lancicius a. 1634: « Quam revelationem idem P. Polancus in praefatione iis Exercitiis, vivente P. Ignatio Romae primum impressis a. 1548, praefixa ... » (FN, III, 704). His innixi testimoniis, praecipue Patris Ribadeneira, asserere licet Polancum esse huius brevis praefatii scriptorem. Id tenent communiter historici : P. CODINA in MI, *Exerc.* 150 ; ID. *Los orígenes de los Ejercicios*, p. 73, 126, 174 ; P. LETURIA, *Estudios ignacianos*, I, 33 ; IPARRAGUIRRE, *Historia*, I, 158.

[2] Praefatio directa erat non omnibus lectoribus, sed tantum lectoribus Societatis Iesu, quibus liber destinabatur, ut dicitur in ipsa praefatione.

[3] Tres hoc loco enumerantur a Polanco *Exercitiorum* fontes : 1° non tam libri quam unctio Spiritus Sancti ; 2° interna experientia ipsius Ignatii ; 3° usus tractandorum animorum, seu experientia in aliis facta. Primum punctum acriter ab *Exercitiorum* impugnatoribus iudicatum est, qui in eo videbant tendentiam illuminismi. Praecipue in hanc locutionem invexit Fr. Thomas de Pedroche, O. P. Vide FN, I, 316 ; *Chron.* III, 504-505. Eius accusatio locum praebuit Patri Nadal declarandi quonam modo scripta fuerint *Exercitia*. Eius dicta vide supra p. 15 et in FN, I, 317-319 ; EN, IV, 824-825 ; Cf. *Chron.* III, 529-530.

[4] In libro *Exercitiorum* a. 1548 impresso nomen Ignatii auctoris non indicatur. Titulus habet tantum : *Exercitia / spiritualia*. [Sequitur signum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

duobus modis sunt versa ; altera versio non solum sensum sensui, sed pene verbum verbo [5] ; altera, quae visa est praeferenda, sensum tantum sensui, sed fideliter reddebat [6].

Cum autem exercitia haec, ut satisfaceret quorumdam et praecipue Illustrissimi ducis Gandiae, Francisci de Borgia, devotioni, qui optabat approbari ea Sedis Apostolicae auctoritate, quae iam pridem, et spiritualis plurimorum omnis generis et conditionis hominum profectus (qui per ea Spiritum Domini vel hauserant vel mirum in modum auxerant) ubique approbaverat [7] ; cum inquam ante approbationem Summi Pontificis destinatis censoribus videnda proponerentur [8], utraque translatio eis est oblata [9]. Et licet omnino liberae censurae eorum subiicerentur, ut adderent, minuerent, mutarent, prout in Domino videretur ; tamen, ne verbo quidem mutato, utramque versionem (quod testimoniis eorumdem in archetypis exemplaribus patet), approbarunt [10].

Quod ad impressionem attinet [11], hoc te, pie lector, monitum velim, non iis qui tantum lecturi sunt exercitia, sed qui facturi, vel

---

nominis Iesu] M.D.XLVIII. Interrogatus Ignatius an nomen auctoris *Exercitiorum* in operis titulo exprimendum esset, rem in manibus sociorum reliquit : « Cómo, queriendo entender del Padre cómo pondríamos en los Exercitios, si el nombre del que los hizo y etc., no quiso entender en nada, sino remitirse a nosotros ; y así pusimos como va, por parezernos así convenir ; aunque los epíthetos no sé cómo le agradarán ». Sic P. Polanco scribens ad P. Andream de Oviedo, Roma 7 septembris 1548 : MI, *Epp.* II, 219. Nomen Ignatii non in operis fronte, at certe in hac *Praefatione* atque etiam in Brevi Pauli III exprimitur.

[5] Est Versio quam primam vocamus (*P*).

[6] Versio Vulgata, a P. Frusio confecta (*V*).

[7] De rebus a Francisco Borgia gestis ad obtinendam *Exercitiorum* approbationem vide dicta in annotationibus ad vivae vocis oraculum Pauli III (v. supra p. 71 et p. 75).

[8] De tribus his censoribus vide dicta infra, p. 107-118.

[9] Approbatio collata est a censoribus tam Versioni primae (textui *P2*) quam Vulgatae (*V*). Vide censorum testimonia infra, p. 416-417.

[10] Censorum approbatio caret indicatione diei, mensis et anni. Scimus tamen eam concessam esse, saltem a cardinali burgensi, Ioanne Alvarez de Toledo, dimidio anno 1547. Ita informabat ipse S. Ignatius Franciscum Borgiam : « Quanto a los exercicios, están ya vistos y aprobados del cardenal de Burgos, y con asaz contentamiento y edificación de su Sría. Rma. » MI, *Epp.* I, 530. Approbationem in a. 1547 reponit etiam Polancus in *Chron.* I, 249.

[11] Operis impressionem promovit etiam Franciscus de Borgia, qui obtulit ut Valentiae ea fieret si Romae difficultates exsurgerent : SFB, III, 32. Re vera opus impressum est Romae, apud Antonium Bladum (Blado), die 11° septembris 1548, prout constat in libri colophone. Exemplaria impressa fuerunt 500, pretio 22 ducatorum, quod idem Franciscus de Borgia solvit. MI, *Epp.* II, 239 ; *Epp. Mixtae*, II, 67. Francisco de Borgia, una cum Brevi Pauli III, missa sunt sex *Exercitiorum* impressorum exemplaria (MI, *Epp.* II,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

potius aliis tradituri sunt, esse hoc laboris et operae impensum [12]. Cum enim ad fructum uberem capiendum parum sit legisse, nisi strenue quis in eis se exercuerit, et magistrum in rebus spiritualibus versatum sit nactus ; constat non eo animo impressa esse, ut passim in vulgus emanarent ; sed cum laboriosum nimis esset, nec sine magno temporis et impensarum dispendio, tam multa exemplaria manu scribere, quibus ad Societatis ipsius usum opus erat, et ut, varietate et erratis plurimis (quae in manu scriptis deprehendi solent) devitatis, indubitatae fidei exemplaria suppeterent, typis hoc opus excussum est ; sed omnia excusa volumina in potestatem Societatis, ad ipsius, ut diximus, usum (ita ut nec vendi nec excudi ullibi possint) sunt redacta. De his te monere, pie lector (si forte minus innotuerant), cum perspecta mihi sint praedicta omnia, officii mei esse duxi. Vale in Domino. Romae VI idus augusti MDXLVIII.

5

MONITUM EDITIONIS ROMANAE LIBRI EXERCITIORUM ANNI MDXCVI

RATIO EDITIONIS : Ex opere *Institutum Societatis Iesu*, t. III, p. 447.

Loca quae ex diligenti cum hispanico autographo collatione adnotata sunt in hac postrema editione

Ea patrum deputatio, quae in quinta generali Congregatione pro recognoscendo Directorio Exercitiorum instituta fuit [1], illud in primis proposuit, ut antequam liber Exercitiorum denuo imprimeretur, cum

233). Quanto gaudio illa sanctus Dux acceperit, asserit Polancus in *Chron*, I, 311.

[12] Omnia *Exercitiorum* exemplaria penes Societatem manserunt. MI, *Epp*. VI, 306. Nec vendi aliis nec iterum excudi poterant. Ignatius parce ea distribuit. MI, *Epp*. VIII, 356. De hac re vide IPARRAGUIRRE, *Historia de los Ejercicios espirituales*, I, 158-162.

[1] In quinta Congregatione generali Societatis Iesu (3 nov. 1593 - 18 ian. 1594), constituta est deputatio decem Patrum, ad recognoscendum *Directorium* Exercitiorum. En horum Patrum nomina : Laurentius Maggio, Aegidius (Gil) González Dávila, Alfonsus Rodríguez, Ludovicus Gagliardi, Ioannes Dominicus Candela, Fabius de Fabiis, Bernárdinus Rossignoli, Bartholomaeus Ricci, Iosephus Blondo, Petrus Maior. P. González Dávila fuit huius deputationis praeses.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

hispanico autographo [2], qui Romae servatur, diligenter conferretur, non ut nova quaedam versio fieret, sed ut loca quaedam accommodarentur, quae in vulgata latina subobscura videbantur. Quod cum R. Pater noster fieri mandasset, facta diligenti collatione, compertum est latinam editionem in paucis ab autographo discrepare. Iis igitur praetermissis, quae parvi momenti esse videbantur, ea tantum loca adnotari placuit, in quibus sensus subobscurus censebatur, vel certe clarior hac nova versione reddi poterat. Quae omnia, cum essent a R. Patre nostro cum patribus Assistentibus diligenter examinata, ne vulgata editio, ob reverentiam quae illi merito debetur, mutari videretur, satius visum est, si in fine Exercitiorum loca omnia, quae sunt adnotata, ponerentur, stellulis quibusdam signata, quae locis, in quibus facta est mutatio, responderent, ut facilius, quae in postrema hac editione fuerunt accommodata, reperiri a quolibet possent [3]. Hic autem labor, ut speramus, maiorem quamdam lucem afferet iis qui Exercitia tractant, omnibusque Societatis nostrae hominibus, qui Exercitiorum usum habere debent frequentissimum, non erit iniucundus.

Romae, 25 iunii MDXCVI.
Mandato R. Patris nostri Generalis.

Iacobus Dominicus, Secretarius [4].

---

[2] Agitur de textu quem vocamus autographum (*A*) in ARSI, *Exercitia 1*. Cura Congregationis generalis quintae *Vulgatam* versionem ad fidem *Autographi* corrigendi, clare ostendit quantum momentum huic hispano textui primis Societatis temporibus tribueretur.

[3] Annotationes has, stellulis in textu Vulgatae versionis indicatas, edimus post apparatum criticum dicti textus.

[4] P. Iacobus Dominici fuit Seretarius Societatis Iesu ab ineunte a. 1595 ad 15 ian. 1600. *Synopsis historiae Societatis Iesu*, Lovanii 1950, p. 638.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EXERCITIORUM TEXTUS

TEXTUS ARCHETYPI ET TEXTUS ACCOMMODATI

Exercitiorum textus manuscriptos dividimus in archetypos et accommodatos [1]. *Archetypos* vocamus textus integros et sine glossis, eos nempe qui *librum* Exercitiorum, prout editus est vel edi potuit, constituunt. *Accommodatos* dicimus textus non integros vel, e converso, amplificatos et cum glossis, qui *liber* Exercitiorum dici nequeunt, suntque potius annotationes pro Exercitiis determinatis exercitantibus dandis convenientes. Ratio et momentum huius divisionis clarius apparebit in introductionibus singulis textibus praemittendis. Ex ea explicatur, inter alia, cur aliqui textus elementa quaedam Exercitiorum omittant, vel modo diverso ac in libro typis impresso tradantur.

Archetypi textus sunt : hispanus autographus (*A*) aliique quorum variantes lectiones apponimus ; recensiones duae Versionis primae, altera a. 1541 (*P*1), altera a. 1547 (*P*2) facta ; Versio vulgata (*V*) ; italica interpretatio in fine huius voluminis edita.

Accommodati dicuntur textus : Helyaris (*H*) ; Coloniensis (*C*) ; Magistri Ioannis (*I*) ; Martinensis (*M*), Vallisoletanus (*L*). Difficultas oriri potest e Coloniensi, qui archetypis accedit, sed inter accommodatos a nobis includitur, ob rationes in eius introductione expositas. Textus Magistri Ioannis potius quam textus accommodatus dicendus est explanatio sive commentarium Exercitiorum ; eum tamen inter accommodatos annumeramus, ne multiplicemus divisiones.

---

[1] Vox *archetypus* potest esse vel adiectivum : « primitus, antiquitus formatus, indeque verus, sincerus », παραδειγματικός, vel substantivum : « παράδειγμα ». Exempla : « archetypa exempla rei sensilis » ; « est oratio actionis exemplar et quasi archetypon » ; « Vergilius Homero usus est archetypo ». *Thesaurus linguae latinae*, II (Lipsiae 1901) 460. — *Accommodatus* : « conveniens factus, conveniens, aptus, appositus ». Ibid. I, (Lipsiae 1901) 333-305. In nostro casu, archetypus, praeter hos sensus : « primitus factus, sincerus », significat : exemplar reliquorum ; accommodatus idem est ac aptus, conveniens determinatis personis.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

INTRODUCTIO IN TEXTUS ARCHETYPOS

DE TEXTU HISPANO AUTOGRAPHO (= *A*)

TEXTUS : ARSI, *Exercitia* 1, ff. 1-63.

EDITIONES : Editio phototypica textus Autographi (= *A*) : ***Ejercicios espirituales de S. Ignacio de Loyola, fundador de la Compañía de Jesús. Reproducción fototípica del original***, Roma (Stabilimento Danesi) M.CM.VIII ; MI, *Exercitia*, 222-262. Editur tantum textus Autographus, omissis variantibus lectionibus aliorum codicum. De ceteris hispanis editionibus vide elenchum editionum.

BIBLIOGRAPHIA : MI, *Exercitia*, 200-201 (descriptio cod. *Exercitia 1*, ubi servatur Autographum) ; 138-148 ; BERNARD-MAITRE, *Quel est le scribe de l'Autographe des Exercices spirituels ?* in *Mél. Caval.*, 401-404 ; ID. *Le texte des Exercices spirituels de Saint Ignace*, in RAM, (1957) 210-229 ; CALVERAS, *Acerca del copista del Autógrafo de los Ejercicios*, in AHSI, 30 (1961) 245-263 ; ID. *Más precisiones sobre la cronología del Autógrafo de los Ejercicios*, in AHSI, 32 (1963) 322-328 ; ID. *Los últimos retoques del texto de los Ejercicios*, in *Manresa*, 31 (1959) 261-280 ; ID. *Retoques del texto de los Ejercicios anteriores al Autógrafo*, in *Manresa*, 31 (1959) 353-370 ; DALMASES, *Notas ignacianas* : II, *¿ Quién fue el copista del Autógrafo de los Ejercicios ?* in *Estudios Eclesiásticos*, 24 (1950) 98-101 ; ID. *Los trabajos del P. Calveras sobre el texto de los Ejercicios*, in *Manresa*, 37 (1965) 394-396 ; G. SCHURHAMMER, *Franz Xaver*, I, 448[6] ; ID. *Gesammelte Studien*, IV, 275-276 ; A. BOONE, *Les corrections manuscrites des Exercices*, in CBE, 18 (1908).

Exemplar libri *Exercitiorum* Ignatii manu exaratum nullum iam exstat, usus tamen invaluit, quem etiam nos sequemur, *Autographum* appellandi textum de quo hoc loco acturi sumus, quia etiamsi a scriba quodam exscriptus est, nonnullas emendationes autographas sancti Ignatii habet.

Initio codicis qui textum *Autographum* [1] continet adest nota quaedam seu fragmentum epistolae cuiusdam Patris Petri de Ribadeneira, quod hic praemittendum duximus :

---

[1] ARSI, *Exercitia 1*. Cf. MI, *Exerc.* p. 141.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Ibs

« Existimo exemplar hoc fuisse descriptum ex primo aphtographo, beati Patris Ignatii manu descripto : quod fertur et extitisse, et fuisse, post eius obitum, quaesitum, non esse tamen inventum. Habet enim hoc vocabula quaedam vel impropria, vel inusitata in lingua hispanica, et quasi inventa a cantabro, vel ab eo qui ob verborum vel proprietatis eorum penuriam, mentis conceptibus voces ex lingua latina hispanice desinentes accommodabat ; quale est illud in 2ª annotatione : « illucidado ». In meo vero exemplari, quod desumptum est ex antiquo quodam, quod Pater Natalis circumferebat, habetur : « illustrado » ; et plura alia similia. Unde colligo fuisse tertium exemplar hispanice emendatum, quod ad verborum proprietatem hispanicam attinet, expunctis scilicet verbis non ita propriis ; ex quo ita emendato, certum est desumptam esse latinam versionem. Nam in 4ª annotatione, ubi latina versio habet : « adiectis tribus orandi modis », et in meo habetur : « añadiendo tres modos de orar », aphtographum hoc P. Ignatii habet : « poniendo tres modos de orar ». Unde potius fuisset vertendum : « positis tribus modis orandi », quam « adiectis ». Simile sequitur exemplum ibidem immediate : « tamen no se entienda que cada semana » etc. In meo autem habetur : « Con todo esto no se entienda etc. ».

« Haec inveni cum meum cum hoc scripto conferre coepissem, quare statim in 5ª annotatione destiti a collatione, videns esse variata huiusmodi vocabula, immo et nonnullas phrases, quae sensum tamen non variarent ».

Sequitur manu praefecti archivi : « Haec sunt ex epistola P. Ribadeneira ».

Tres saltem hoc loco textus enumerat Ribadeneira : Primus est « aphtographus » manu Sancti Ignatii descriptus, frustra post eius obitum quaesitus ; alter, ex priore desumptus, erat is quem nunc Autographum vocamus ; tertius erat exemplar emendatum, quod Pater Nadal in suis itineribus circumferebat, ex quo exemplar illud quod penes Patrem Ribadeneiram erat desumptum est. De exemplari Natalis suo loco agemus (infra, p. 104).

De *Exercitiis* scriptis iudicibusque examinandi causa traditis agunt fontes. Salmanticae Ignatius baccalaureo Frías dedit « todos sus papeles, que eran los Exercicios para que los examinasen » [2]. Post paucos dies *Exercitia* viderant tum dictus Frías, tum doctores Sanctisidoro, Paravinhas et alius Frías [3]. Lutetiae Ignatius morem gessit Inquisitori Thomae Liévin, Exercitiorum exemplar postulanti : « Solamente voleva veder li suoi scritti degli Essercitii ; et vedendogli, gli lodò molto, et pregò il pelegrino gliene lasciasse la copia ; et così lo fece » [4]. Romae, cardinalis Gasparus Contarini, factis Exercitiis, ea sibi manu propria exscripsit [5]. Sed haec manuscripta exemplaria vel latent vel perierunt,

[1] *Acta*, n. 67, p. 458.
[2] Ibid. n. 68, p. 458.
[3] Ibid. n. 86, p. 480 ; cf. MI, *Scripta*, II, 3.
[4] MI, *Scripta*, II, 872.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Si de textu hispano agitur, prae omnibus usque ad nos servatis auctoritate gaudet sic dictus Autographus, de quo sequentes quaestiones elucidandae proponuntur :

1° Quisnam fuerit eius scriba ; 2° De eius additamentis et emendationibus ; 3° De tempore quo exaratus est ; 4° Status textus hispani Exercitiorum ante Autographum.

I. De Autographi scriba.

Quaestio de scriba Autographi historicos diu multumque vexavit. Magni quidem illa momenti est, nam inde magna ex parte pendent tum tempus quo textus exaratus est, tum antiquitas correctionum manu sancti egnatii ei appositarum.

P. Codina in Addendis suae editionis[6] proposuit nomen Bartholomaei Ferrão, lusitani, sed post aliquot annos hanc opinionem retractavit [7]. Ratio fuit quia scriba *Exercitiorum* idem esse debebat ac ille qui « Quinque capita » seu Formulam Instituti Societatis, per manus cardinalis Contarini Paulo III exhibendam, descripserat [8] ; iam scriba ille ignotus dicendus erat. Proposita sunt nomina Iacobi de Cáceres et Antonii de Estrada [9], qui Romae una cum sancto Ignatio annis 1539-1541 commorati sunt, sed argumenta extrinseca in favorem huius sententiae, comparata ratione scribendi cum litteris quibusdam horum duorum, confutata sunt [10]. P. Georgius Schurhammer iterum sumpsit argumentum tractandum identitatis scripturae Autographi et exemplaris Formulae Instituti, de quo supra. Existimans hoc documentum manui Petri de Ribadeneira adscribendum esse, collegit hunc probabiliter Autographum Exercitiorum etiam exarasse [11]. Hanc opinionem suam faciens, P. Bernard-Maitre collegit transcriptionem Autographi ante iter Ribadeneirae Lutetiam, a. 1542, factam fuisse [12].

Scriptores qui hanc quaestionem tractaverunt fere unice de criteriis externis solliciti fuerunt, scripturam Autographi comparantes

---

[6] MI, *Exerc.* p. 1276, cf. p. 139.

[7] MI, *Constit.* I, p. CCVI*.

[8] ARSI, *Instit. 194*, ff. 8*r*-11*v*. Paginam photographice expressam vide apud Calveras, *Acerca del copista del autógrafo de los Ejercicios*, in AHSI, 30 (1961) 245-263, vide figuram n. 2.

[9] H. Bernard-Maitre, *Quel est le scribe de l'« Autographe » des Exercices spirituels*, in *Mélanges offerts au R. P. Ferdinand Cavallera* (Toulouse 1948) 401-404.

[10] Dalmases, *¿ Quién es el copista del « Autógrafo » de los Ejercicios ?*, in *Estudios eclesiásticos*, 24 (1950) 98-100.

[11] G. Shurhammer, *Franz Xaver*, I (Freiburg 1955) 448*.

[12] H. Bernard-Maitre, *Le texte des Exercices spirituels de saint Ignace*, in *Revue d'ascétique et de mystique*. 130 (1957) 213, 226.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cum aliis documentis ab illis scribis transcriptis, qui Ignatio primis Societatis temporibus adiumento fuerunt. Prae oculis habenda est etiam methodus interior, seu examen linguisticum Autographi. Breviter de illo agemus [13].

a) *De lingua naturali scribae Autographi.*

Indicia quaedam ostendunt scribam non fuisse hispanum.

Usus litterae *m* in fine aliquorum vocabulorum, vel ante litteram *t*, quibus casibus lingua hispana exsposcit litteram *n*. Exempla: aborresçem [278] pro aborrescen; quam alto [112] pro quan alto; segum el mayor provecho [17] pro según etc.; tam miraculosamente [223] pro tan; comtemplar comtemplación [2] pro contemplar, contemplación. Iam in lingua lusitana littera *m* desinunt formae verborum in tertia persona plurali, ubi lingua hispana habet *n*. Lusitanae formae sunt ta*m*, co*m*, hispanis respondentes ta*n*, co*n*. Littera *m* finalis saepe invenitur in lingua lusitana, numquam in hispana. Littera *m* ante *t* et *d* non raro invenitur in textibus lusitanis saeculi XVI. Ecce tibi primum indicium ad coniciendum scribam Autographi non fuisse virum hispanum, sed lusitanum.

Litterae correctae. Verbum *vísperas* decies invenitur in Exercitiis. Scriba autem scripsit vísp*a*ras, quod minime explicatur in viro hispana lingua utente, facilius vero in eo qui litteram *e* minus stricte efferebat. Errorem hunc quinquies scriba correxit, numeris 128, 129, 148, 159, 200, remanent tamen alii quinque loci ab eo non emendati, numeris 72, 133, 204, 209, 227.

Usus irregularis litterarum c, ç, z. Scribam fuisse virum non hispanum confirmat usus irregularis harum litterarum. Saepe scribit *c* vel *ç* pro *z* a sancto Ignatio adhibita. Hoc indicat phoneticam methodum scribae non esse illam quae Ignatio fuit peculiaris, eumque non semper distinxisse litteram sonoram (*z*) a surda correspondenti (*c*, *ç*), quae distinctio erat in usu linguae hispanae, mediante saeculo XVI, quo tempore littera *c* vel *ç* pronuntiabatur *ts* (ex. gr. cerca = tserca, braço = bratso), simili modo ac *z* italica in verbo *forza*. Vicissim littera *z* respondebat, ut videtur, litteris *ds* cum *s* sonora, (ex. gr. fazer = fadser; vezino = vedsino), ut in verbis italicis: *mezzo*, *razzo* [14]. Exempla huius rei in Autographo sunt: plazer [187]; Luzifer [138]; nazareno [300], quae a scriba exarantur: placeres [314] vel plaçer [78];

[13] Quae de Autographi scriba hoc loco dicemus uberius exposita vide apud CALVERAS, articulo supra in annot. 8 allato.

[14] De hac re vide R. MENÉNDEZ PIDAL, *Manual de gramática histórica española*, ed. 7ª (Madrid 1944) 94, 112; R. LAPESA, *Historia de la lengua española* (Madrid - Buenos Aires - Cádiz [1942]) p. 112. Vide etiam Amado ALONSO, *De la pronunciación medieval a la moderna en español* (Madrid [1955]) p. 93: « Capítulo III. La *ç* y la *z*. Opiniones. Unos lingüistas con segura convicción, otros vacilantes, han interpretado la pareja antigua *ç-z* (hasta el siglo XVI inclusive) como africadas (otros fricativas) dentales, sorda y sonora respectivamente »... P. 96: « Puedo anticipar aquí que, del estudios de mis documentos, se confirma la pronunciación africada de la *ç* y de la *z* todavía en el siglo XVI. El cambio a fricativas se hizo primero en la *z* y después en la *ç*, con bastante rapidez en la segunda mitad de este siglo, con complejidades geográficas cronológicas que nuestros documentos permiten fijar unas veces y conjeturar otras ... ». Vide ib. p. 103, 362 ss.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Luçifer [137]; naçareno [296]. Aliud exemplum sunt variae formae verbi *decir*. Hoc verbum in lingua hispana illius temporis postulabat litteram *z*, quae invenitur saepe rectae adhibita, ut in nn. 39, 80, 95, 241, 264, 267, 273, 289, 302 etc. Scriba vario modo utitur: decir [40], dice [263], diçe [264], diziendo [286], deçiendo [268]; alias, litteras *c* vel *ç* primo scriptas recte corrigit in *z*: vide nn. 41, 286, 290, 293 etc. E contra, in verbo *hazer*, omnes formae inveniuntur iam inde ab initio cum littera *z*, excepto casu *haçiendo* [62]. Haec exempla hic indicasse sufficiat, e quibus hoc concludere licet: S. Ignatius in suis correctionibus autographis singula quaeque verba semper eodem modo scribit, adhibens litteras *c*, *ç*, *z*, secundum evolutionem normalem linguae hispanae sui temporis, quod indicat eum distinguere solitum esse litteram sonoram a surda. Scriba e contra eadem verba vario modo inconstanter transcribit, quod indicat eum distinctionem harum litterarum in modo practico loquendi et scribendi non accurate percepisse. Iam talis usus, sicut opponitur praxi sancti Ignatii, sic etiam improprius erat cuilibet viro hispano illius temporis, quia confusio et simplificatio litterarum *c*, *ç*, *z* in unam solam surdam interdentalem (*c* vel *z*, ut in hodiernis verbis *cielo*, *goza*), initium habuit solummodo saeculo XVII, cum sonus sonorus disparuit. Habemus igitur argumentum probans scribam Autographi non fuisse hispanum.

Usus irregularis litterarum s, ss, c, ç, z. Littera *s* hispana est surda concava apicalis alveolaris. Talis usus viget in maxima parte Hispaniae, inclusa Gallaecia, regione septentrionali Lusitaniae, Vasconia, Catalonia et parte meridionali-occidentali Galliae. In parte meridionali peninsulae Ibericae, inclusa maxima parte Lusitaniae, littera *s* est surda convexa dento-alveolaris. Haec *s* surda propria regionis Baeticae, et consequenter insularum Canariarum et Americae hispanicae, similis est litterae *s* italicae, gallicae, germanicae. Littera *s* nunc in Hispania est generatim surda [15]. Littera *z* moderna et *c* ante *e* et *i*, sunt interdentales. In variis Hispaniae regionibus littera *z* pronuntiatur ac si esset *s* (seseo) [16].

Varia indicia nobis patefaciunt scribam Autographi confundere solitum esse, eas pronuntians aequali modo, litteras *ç* vel *z* ac *s* et *ss*. Hoc denotant errores primo intuitu inexplicabiles, prout sunt: çentina pro sentina; sircunstancias pro circunstancias; zessó pro çessó, engroçar pro engrossar; trizteza pro tristeza. Scribit etiam: neçesçitados, neccessidades, necçessarias, peresoza, quae formae vere mirae sunt, neque explicari possunt in viro hispanica lingua, tamquam sibi propria, loquente vel scribente.

Correctio verbi *engrossar*, prius scripti *engrosar*, duplicatio litterae *s* in verbo adminisstración; usus arbitrarius litterae *s* vel *ss*: nunc *çesando*, postea *çessó*, indicant scriptorem non sibi constare et insecurum esse in usu sonitus surdi et sonori litterae fricativae alveolaris; sed hoc tribui potest tam scribae quam auctori textus originalis, nam fusio horum duorum phonematum in *s* surdam modernam incepit multo antea in praepalatalibus, donec perventum est ad *z* surdam hodiernam [17].

Ex iis quae breviter exposuimus eruitur scribam Autographi non usum esse lingua hispanica tamquam sibi naturali, nam pronuntiabat laxo modo vocales atonas (ex gr. vísperas), perperam utebatur littera

[15] Menéndez Pidal, op. cit. pp. 103-104.
[16] Ibid. 102.
[17] Calveras, *Acerca del copista*, p. 252.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

m in fine verborum et ante litteram *t*, et permiscebat consonas *s*, *ss*, *c*, *ç*, *z*, id est, prout hispanice dicitur, « seseaba ». Quae omnia facile explicantur in viro lusitano.

Scriba non fuit Ribadeneira. Praeter rationes palaeographicas, adest etiam argumentum linguisticum. Ribadeneira natus est Toleti, die 1 novembris 1526, filius Alvari Ortiz de Cisneros et Catharinae de Villalobos. Cognomen sibi sumpsit aviae maternae [18]. Etiamsi patriam terram reliquit cum esset puer duodecim annorum et multos annos extra eam vixit, purioris linguae hispanae usum retinuit, quod ipse Dei beneficio adscripsit: « Porque haviendo yo salido de España de 12 años, y vivido tantos años fuera della, y predicado mucho en italiano, y en Flandes en latín, sin exerçitar mi lengua natural, ¿ quién havía de creer que yo pudiesse scrivir lo que he scripto en castellano y con la aceptación que ha sido recivido, si Vos no me huviérades movido ... ? » [19]. Iam, in eius scriptis annorum 1540-1541 et in eius formula votorum, Romae die 30 septembris 1545 nuncupatorum [20], recte utitur littera *m*, non permiscet vocales atonas, recte adhibet consonas *z*, *c*, *ç* in oppositione cum fluctuatione quae animadvertitur in Autographo, non utitur « seseo », id est, in eius scriptis numquam littera *s* stat pro *c* vel *z*, dum modo irregulari miscet litteras *s* et *ss*, quod indicat eum in modo loquendi confundere solitum esse sonitus surdum et sonorum fricativae alveolaris *s*, quod evenire incepit eo tempore in Hispania, antequam *c* et *z* acquirerent sonitum *s* surdae, quem nunc habemus. Sic, verbum *dezir* scribit cum *z*, item salva quadam exceptione, verbum hazer, satisfazer, plazer, plazeres. Item: dozena, trezientas, honze, doze, cavallerizo, donzellas, batizó. Normalis est etiam eius usus litterae *z* finalis: meretriz, diez, paz, raýz, vez. Verba erudita generatim scribuntur cum *c*, *ç*, vel *sc*, ut: recibir, rescibir, rescibo, rescibió, at reçebir. In derivatis a CY, TY, invenimus fere semper *z* post litteram vocalem: fazenda, sazón, razón, alteza, flaqueza, pobreza. Post litteram consonantem adest fluctuatio: començaremos, comiencen, començado, alabança; at: esperanza, usanza, fuerza, esfuerze. Maxima regularitate adhibetur *c*, vel *ç*, vel *t*, in verbis prout *expiriencia*. Semel tantum invenimus scriptum: expirienzia. In derivatis a SC, e 20 exemplis adhibetur *c*, *ç*, *sc*; bis saltem invenitur *z*, in verbis conozer, apareze. Post haec exempla, clara est conclusio: ille qui adeo recte adhibuit litteras *z*, *c*, *ç*, non potuit incidere in usum inordinatum quem reperimus in Autographo. Vel ex hoc solo capite, excluditur igitur Ribadeneira e numero eorum qui illud exscribere potuerunt.

b) *Argumentum palaeographicum.*

Difficultas inveniendi quisnam fuerit Autographi scriba provenit ex eo quod hic textus exaratus est scriptura libraria, ideoque minus personali. Hoc valet praecipue de titulis, litteris maiusculis scriptis. Litteris goticis scripti sunt tituli diversorum documentorum, nomen diei in serie meditationum vitae Christi, nn. 132, 134, 158, 161, 208 etc., tituli singulorum mysteriorum

[18] MHSI, *Ribadeneira*, II, 433.
[19] Ibid. I, 84.
[20] Formula autographa votorum, in ARSI, *Ital.* 57, f. 272*r*. Imago photographica eiusdem, in CALVERAS, *Acerca del copista*, fig. 3. Editio in MHSI, *Ribadeneira*, I, 297-299.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

in fine libri et variarum regularum quae Exercitia complent, nn. 210, 313, 328, 337, 345, 352. P. Schurhammer argumento palaeographico nisus est ad probabiliter retinendum Ribadeneiram tamquam Autographi scribam [21]. Argumentum eruebatur e probabiliti identitate scripturae textus Autographi et duplicis exemplaris Formulae Instituti Societatis Paulo III, per cardinalem Contarini, die 3 septembris a. 1539 exhibitae [22]. Post lectum Patris Calveras articulum de Autographi amanuensi, Pater Schurhammer illius sententiae adhaesit, praecipue ob argumentum philologicum, de quo supra, quod omnino validum retinuit [23]. Iuverit tamen hic indicare differentias calligraphicas quae Autographum ab allatis Formulis Instituti distinguunt. In Formula Instituti litterae formam habent quasi quadratam; altera ab altera saepe separatur; tractus sunt crassiores, angulati, firmiore calamo exarati. Lineae recto tractu horizontali scriptae sunt, ac si de impressis characteribus ageretur. Videtur documentum quasi officiale ecclesiasticis auctoritatibus exhibendum. Quantum ad singulas litteras, notandum est in scriptis Ribadeneirae huius temporis (scil. a. 1539-1542) *p* et *q* habere in inferiore parte tractum transversum, qui a dextro latu ad sinistrum extenditur, quod non invenitur in Formula Instituti, ubi *p* et *q* vel tali tractu carent, vel is in unum latum dextrum dirigitur. Minor apparet differentia in modo scribendi litteram *v*, nam Ribadeneira adhibet formas quae etiam in Formula Instituti reperiuntur [24].

Ad eandem conclusionem ducit comparatio scripturae Ribadeneirae in periodo ab a. 1539 ad 1545, cum Autographo, quod secundum unanimem auctorum consensum, ab eodem scriba transcriptum est qui Formulam Instituti exaravit. Comparatio formulae votorum Ribadeneirae [25], cum Autographo, haec nobis elementa praebet: Litterae eius sunt longiores, eminent praecipue superiores tractus litterarum *l*, *h*, *s*. Indicia haec identitatem scripturae formulae votorum et Autographi suadere posset, sed ratio scribendi Ribadeneirae praebet tractus uniformes et aequalis crassitudinis, qui arcte inter se uniuntur. Adest in litteris *p* et *q* tractus ille, de quo supra, qui ab Autographo abest.

Scriba Autographi fuit Bartholomaeus Ferrão. Si admittitur, ex supra dictis, scribam Autographi fuisse lusitanum, vel ex solo hoc argumento efficitur eum fuisse Bartolomaeum Ferrão [26], qui Romae secundo versatus est ab anno 1544 ad mortem usque, die 30 octobris

[21] *Franz Xaver*, I, 448*.

[22] Duo haec exemplaria Quinque Capitum servantur, alterum in Archivo Vaticano, *AA Arm. I-XVIII* n. *6461*, ff. 145*r*-148*r*; alterum in ARSI, *Instit. 194*, ff. 8-11*v*. Imago photographica huius, in CALVERAS, *Acerca del copista*, fig. 2. Documentum editum in MI, *Constitutiones*, I, 14-21, cf. pp. CCV-CCVIII, ubi, p. CCVI, asseritur scribam huius documenti esse eundem qui Autographum Exercitiorum transcripsit. Utrumque exemplar ab eodem scriba exaratum est: SHURHAMMER, *Gesammelte Studien*, IV, 275. Exemplar Archivi Vaticani habet post scriptum manu cardinalis Contarini appositum; exemplar in ARSI idem habet post-scriptum manu Antonii Estrada. De his vide SHURHAMMER, op. cit. p. 276.

[23] AHSI, 30 (1961) 264-266; iterum in *Gesammelte Studien*, IV, 275-276.

[24] SHURHAMMER, *Gesammelte Studien*, IV 275.

[25] Vide supra, annot. 20.

[26] De Bartholomaeo Ferrão v. infra, p. 95.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

1548, quique munus a secretis Societatis exercuit saltem ab anno 1545 usque ad adventum Ioannis de Polanco a. 1547. Nullus alius socius lusitanus tunc Romae tale munus obire potuit. Iam Ferrão ortus erat in Castelo Branco, in provincia de Beira Baixa, ad septentrionem fluminis Tagi, qua in regione in usu est « seseo » cum littera *s* dorsali. Examen tam philologicum quam calligraphicum scripturae eius difficile evadit quia pauca omnino scripta servamus, quae sine controversia eius manu scripta sint [27]. Comparatio tamen horum scriptorum cum Autographo, monstrat Ferrão non sibi constare in usu litterae *z*, litteris CE, CI post vocalem correspondenti, ex. gr.: diciembre et diziembre. Monstrat etiam eum usum esse « seseo ».

Figura litterarum scripturae Ferrão similis est scripturae Autographi. Lineae sunt rectae et uniformiter parallelae, litterae fere quadratae et satis ab invicem separatae. Eiusdem manus sunt litterae *b*, *d*, *l*, *y*. In *p* et *q* abest tractus inferior characteristicus Ribadeneirae, de quo supra. Notanda etiam littera *s* ad calcem verborum, quae forman peculiarem prae se fert. Ex his omnibus concludere licet, saltem cum magna probabilitate, scribam Autographi fuisse Bartolomaeum Ferrão, prout nunc a peritis communiter admittitur.

Questio de Autographi scriba praecipuum momentum habet, in quantum ex illa multum pendet alia maioris momenti, scilicet quonam tempore exemplar Autographum exaratum fuerit. Cum autem ad hoc ulterius definiendum satis conferat examen additamentorum et emendationum huic textui appositarum, conclusionem de hac re eruemus postquam de Autographi correctionibus disseruerimus.

II. De locis emendatis in Autographo.

Labor sancti Ignatii in corrigendiis et perpoliendis *Exercitiis* non cessavit etiam postquam, teste Nadal, « congessit delibationes illas Exercitiorum primas, addidit multa, digessit omnia ... » [1]. Inter ultimam redactionem, quam absolutam diximus annis 1540-1541 et propositionem libelli Sanctae Sedi ad obtinendam eius approbationem a. 1547, puncta aliqua particularia emendavit. In Autographo hic atque illic manus Ignatii verba aliqua addentis vel mutantis apparet.

---

[27] Inter alia, habemus formulam votorum eius, lingua hispanica scriptam, cuius imaginem habes apud CALVERAS, *Acerca del copista*, fig. 6. Scripsit folia 27-32 et 36*v*, 37*v*-37bis*v* opusculi *Memoriale di Roma*, quod editum habes in FN, III, 722-743. Manu Ferrão scripta sunt Quinque Capitula, de quibus in annot. 18. Ita SHURHAMMER, op. cit. IV, 276, ad calcem paginae.

[1] Vide supra, p. 16.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

En tibi elenchum harum emendationum autographarum, simulque eos locos latinae versionis primae, ubi emendationes illae translatae sunt. Cf. p. 123.

AUTOGRAPHUM	VERSIO PRIMA (*P1*)
[5] ofreciendo *pro* dexando	
[5] se sirua conforme *pro* ordene [*Ig. scripserat*: en que se sirua, *sed verba* en que *delevit*]	
[21] sin determinarse por *pro* sin	
[45] con las *pro* de	
[84] y *add. manu Ig.*	
[91] sinagogas *pro* templos	synagogas *pro* templis (manu Broĕti)
[93] cōmgo [*scil.* comigo *seu* conmigo] *pro* como yo, *probabiliter manu Ignatii*	
[102] en la su eternidad *pro* entre ellos	in aeternitate *add. marg.* (manu Broĕti)
[102] y así venida la plenitud de los tiempos, *add. marg. In textu del.* y	ubi venit plenitudo temporis *add. marg.* (manu Broĕti)
[111] como se puede meditar pía-mente *add. marg.*	ut pie meditari licet *add. marg.* (manu Broĕti)
[112] el lugar o spelunca del nacimiento *pro* el diuersorio	speluncam seu locum nativitatis *pro* hospitium seu diversorium (manu Broĕti)
[142] como suele ut in pluribus *add. marg.*	ut solet in pluribus *add. marg.* (manu Broĕt)
[161] en el *pro* en un	
[169] el *add. marg. probab. manu I.*	
[172] pareçe que sea vocation diuina *pro* podemos dezir que sea vocación	quae videtur non esse divina vocatio *pro* quam electionem non possumus nominare vocationem (manu Broĕti)
[172] diuina *add. sup. lin.*	divinam (manu Salmeronis, ut etiam deinceps reliquae)
[185] yo *add, marg. probabil. m. I.*	ego *add.*
[187] aber *add. marg.*	
[195] en la humanidad *add. marg.*	Christus in humanitate *pro* Christi humanitas
[201] como gotas de sangre *pro* símile a sudor de sangre	
[235] haziéndome entender; asimismo *pro* entendiendo	
[271] pareçe que *add. sup. lin.*	ut videtur *add.*
[271] muestra significar *pro* dize	
[275] pareçe que *add. sup. lin.*	fuisse videntur *pro* sunt
[279] gran tempestad *pro* terremoto	tempestas *pro* terremotus
[293] toda la multitud de los judíos *pro* el pueblo menudo de los judíos	

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[297] partido en dos partes de arriba abaxo *pro* hecho pedaços	velum templi scissum in duas partes. *Omittit vertere* : de arriba abaxo
[300] muy *add. sup. lin*	valde *add.*
[306] de sus discípulos *pro* apóstoles	discipulis *correct.*
[310] píamente se medita y se lee en las vidas de los sanctos *pro* como dize el evangelio de Nicodemo	pie meditari licet *pro* dicitur in evangelio Nicodemi. *Omittit vertere* : y se lee en las vidas de los sanctos
[317] terçera *pro* primera	
[317] escuridad *pro* ceguedad	obscuratio *pro* caecitas
[321] sexta regla *pro* quarta regla	
[355] asimismo *add. sup. lin.*	
[363] o declarar para nuestros tiempos *add. marg.*	

Numerantur igitur 32 correctiones et additiones autographae sancti Ignatii, in numeris : 5 (duae), 21, 45, 84, 91, 102 (duae), 111, 112, 142, 161, 172 (duae), 187, 195, 201, 235, 271 (duae), 275, 279, 293, 297, 300, 306, 310, 317 (duae) 321, 355, 363. Tres sunt probabiliter sancti, Ignatii in nn. 93, 169, 185.

Manu patris Broët scripta videntur verba : grande in n. 140 et spual (spiritual) in n. 367.

Correcta ab ipso amanuensi Ferrão videntur : ajena, n. 40 ; no pura o débita, n. 150 ; dando entender, n. 235 ; entendimiento, n. 299.

Dubia remanet quaestio quisnam deleverit verba in Autographo oblitterata. Casus singularis est auctoritas sancti Thomae, in n. [330], expuncta in Autographo, quae tamen remanet in Versione prima (*P1*). Ut videtur ab Ignatio deleta est post transcriptam versionem primam.

De locis emendatis in Versione prima a. 1541 (*P1*). De eis hoc loco agimus quia lumen afferunt ad determinandum tempus quo Autographum hispanum exaratum est.

Versio prima (*P1*) habet tum additiones marginales ex Autographo desumptas, tum alias correctiones ut plurimum supra lineas positas. Nostra hoc loco intersunt praecipue additiones marginales.

Perpendendum est quasnam additiones Autographi Versio prima in suo textu insertas habeat, quasnam in margine positas ad emendandam praecedentem lectionem, quasnam omnino omittat. Prioris casus exemplum unum invenimus in n. 297, ubi *P1* in ipso textu habet, etsi incompletam, correctionem marginalem Autographi : « velum templi scissum est in duas partes », vertere omittens verba : « de arriba abaxo ». Quasnam additiones *P1* omiserit satis patet inspicienti nostram tabulam. Omissio in *P1* satis indicat additiones illas Autographo factas esse post transcriptum et correctum textum Versionis primae. Unde additiones autographae aliae aliis antiquiores dicendae sunt.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Difficilior nunc quaestio ponitur quaenam manus textui versionis primae (*P1*) apposuerit ea additamenta quae sunt in Autographo. Distinctio facienda esse videtur inter septem priora additamenta et reliqua (v. tabellam, supra). Septem priora habentur in numeris *Exercitiorum*: 91 (f. 80r); 102 (f. 81v); iterum 102 (f. eodem); 111, (f. 81v); 112 (f. 82r); 142 (f. 84r); 172 (f. 87r). Calveras primum existimavit additamenta haec posita esse in Versione prima manu ipsius S. Ignatii [2]; sed postea sententiam mutavit, illaque manui Patris Paschasii Broët attribuit [3]. In hoc iudicio ferendo P. Calveras confirmatus est sententia periti viri in re calligraphica Wenceslai Gutiérrez Sancho [4].

Aliae sunt Autographi additiones quae in textum Versionis primae transierunt manu Patris Salmerón, qui totum textum *P1* emendavit. Sunt autem correctiones sub numeris: 172 (altera correctio), 195, 271, 275, 279, 300, 306, 310, 317.

Tertium genus additionum quae in Versione prima non adsunt, adhibentur autem a versione Vulgata (*V*). Sunt autem in nn. 5, 21, 45, 93, 297 (2ª pars), 310 (2ª pars), 330, 363 [5]. Vide infra, p. 124 nº 3.

Restant tandem aliquae quae in nullam latinam versionem translatae sunt: nn. 5 (altera correctio), 201, 271 (altera corr.), 293 [6].

III. Chronologia Autographi.

Ex iis quae superius exposita sunt satis clare determinari potest quonam tempore exemplar Autographum hispanum exaratum fuerit. Nam, si admittimus eius scribam fuisse Ferrão, sufficit investigare quonam ille tempore Romae commoratus sit, ut laborem illum conficere posset. Iam scimus Bartholomaeum Ferrão Ignatio sociisque adhaesisse Romae anno 1538, ibique eum remansisse usque ad exeuntem mensem aprilem anni 1540, quo Parisios studia prosequendi causa se contulit. Exinde Lovanium et postea in Lusitaniam venit, ubi adhuc erat mense octobri anni 1543. Anno 1544 Romam rediit, ubi saltem inde ab anno 1545 exercuit munus secretarii Societatis, quod mense martio 1547 Patri Ioanni Alfonso de Polanco remisit. Romae tamen remansit Ferrão ibique supremum diem obiit die 20 octobris 1548 [7].

Iam, Autographum exscribi debuit in hac altera commoratione

[2] *Los últimos retoques*, pp. 262, 263-266.

[3] Argumenta tradit Calveras in: *Más precisiones sobre la cronología del Autógrafo*, p. 327 et cf. ibid. pp. 322, 323, 326.

[4] Ibid. p. 327.

[5] *Los últimos retoques*, p. 268-270.

[6] Ibid. 270-271.

[7] Scaduto, *Catalogo dei gesuiti d'Italia*, p. 55.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Romana Ferronii, utpote tempore posterius Versione prima, quae anno 1541 confeeta est. Remanent ergo tempora extrema: inde ab anno 1544 ad octobrem anni 1548

Si velimus tempus pressius adhuc determinare, haec adest via: examinare manus correctorum qui interfuerunt tum in transcriptione et correctione Autographi tum in pari labore quantum ad Versionem primam. P. Calveras duo indicia invenit: 1º Quisnam scripserit in Autographo numeros foliorum, in spatio a Ferrão vacuo relicto. 2º Quisnam transtulerit in Versionem primam septem antiquissimas additiones marginales Autographi (vide p. 93,95).

Ad primam quaestionem respondetur probabiliter numeros foliorum in spatio Autographi vacuo relicto addidisse Paschasium Broët, quia forma horum numerorum satis convenit cum ea quam adhibuisse videmus Broëtum in correctionibus eius manu scriptis in sic dictis Exercitiis Polanci, quae nos malumus appellare cum sancto Ignatio Exercitia Magistri Ioannis. Verum est modum scribendi numeros non efficere argumentum definitivum, quia numeri aequali vel saltem simili ratione scribi possunt a viris modo sat diverso scribendi utentibus. Remanet tamen probabilitas.

Ad secundum punctum iam vidimus Patrem Calveras respondisse, tribuendo manui ipsius Broëti, in Versione prima, septem illas additiones Autographi.

Iam, eum Pater Broët Roma cesserit mense maio a. 1544 neque eo redierit nisi post aliquot annos, cum Exercitia iam a Paulo III approbata essent, concludit Calveras Autographum transcriptum esse in primo semestri anni 1544, scilicet inde ab adventu in Urbem Bartholomaei Ferrão et discessum ab ea Patris Broët [8].

IV. Status textus hispani ante Autographum.

Ad pleniorem acquirendam cognitionem evolutionis textus *Exercitiorum*, inquirimus nunc, quantum fieri potest, qualis fuerit textus hispanus ante transcriptionem *Autographi*. Ad hoc obtinendum comparamus hunc textum cum Versione prima (= *P1*) aliisque textibus Autographo anterioribus. Differentiae inter hos textus non paucae sunt, quod indicat in textu hispano decursu temporis emendationes appositas esse. Limites temporis sunt, ex una parte annus circiter 1540, quo *Exercitiorum* compositio absoluta dicenda est, et ex alia annus 1544, quo, prout vidimus, Autographum transcriptum est. Methodus nostra haec erit: 1º Comparare Autographum cum textibus antiquioribus; 2º Examinare Patris Salmerón correctiones in textu *P1*; 3º Conferre variantes lectiones Versionis primae cum Autographo.

[8] Calveras, *Más precisiones* ..., AHSI, 32 (1963) 322-328.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

a) *Comparatio Autographi cum aliis textibus.*

Exemplo quodam ostenditur textum Autographum textus alios sive redactiones praecessisse, quae formas aliquantum diversas continebant.

In Exercitio de Regno Christi non semel mutata est formula oblationis finalis [98]. Comparemus ante omnia Autographum cum Versione prima *P1*:

A: Eterno Señor de todas las cosas, yo hago mi oblación con vuestro favor y ayuda

P1: Æterne Domine omnium rerum mearum facio oblationem cum vestro favore et auxilio,

Virgulas transcripsimus prout sunt in manuscriptis: in *A* post *cosas*, in *P1* tantum post *auxilio*. Notetur translatio verborum « todas las cosas » ex invocatione ad Deum, ad rerum oblationem, quae in *P1* restringitur ad res *meas*. Redactionem primitivam textus fuisse illam quam reperimus in *P1* ostenditur ex eo quod cum *P1* consentiunt textus ante 1541 scripti *H* (Helyar) et *C* (Coloniensis), itemque duae redactiones hispanae quae non dependunt ab Autographo: *B* (Burdigalensis) et *X* (Mexicana):

H: Aeterne Deus omnium rerum mearum oblationem cum vestro favore facio.

C: Aeterne Domine omnium rerum mearum oblationem facio, cum vestro favore.

B: Eterno Señor, de todas mis cosas yos hago oblación.

X: Eterno Señor, de mis cosas yo hago oblación.

Textus *M* (Martinensis) annorum 1543-1544, Lovanii a Petro Fabro relictus, nobis praebet redactionem quam postea imitatus est Frusius in sua *V* (Vulgata):

M: Eterne Deus, Domine omnium rerum, ego facio oblationem mei ipsius et omnium rerum mearum, cum vestro favore et auxilio

V: En, o rex supreme ac Domine universorum, tua ego, licet indignissimus, fretus tamen gratia et ope, me tibi penitus offero meaque omnia tuae subiicio voluntati.

Uni obiectum oblationis ampliatum est, complectens « *mei ipsius* et omnium rerum »; « *me* ... meaque omnia ».

His textibus inspectis, animadvertimus fieri in eis simplificationem progressivam, tum in invocatione ad Deum, tum in obiecto rerum oblatarum, quae desinit in formam breviorem Autographi:

« Eterno Señor (*H*, *C*, *P1*); Eterno Dios, Señor de todas las cosas (*M*); Eterno Señor de todas las cosas » (*A*).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

« Yo hago oblación de todas mis cosas (*H*, *C*, *P1*, *B*, *X*); de mí mismo y de todas mis cosas (*M*); hago mi oblación » (obiecto reticito): *A*. Unde, post varia tentamina, Ignatius devenit in formam comprehensivam Autographi: « Eterno Señor de todas las cosas, yo hago mi oblación con vuestro favor y ayuda ... » Probabiliter vitare voluit repetitionem verborum: « de todas las cosas » post « Eterno Dios » et post « hago mi oblación ».

Oblationem sequitur declaratio, quae in Autographo introducitur ope coniunctionis *que*: « que yo quiero y deseo y es mi determinación deliberada », ubi indicatur non iam obiectum oblationis, quae ad res omnes extenditur, sed dispositio subiectiva offerentis. Antiquissimae versiones latinae, loco huius coniunctionis introductivae adhibent causalem *quia*, quasi explicando rationem oblationis: « quia opto, volo et firma determinatione delibero. Sic *H*, *C*, *P1*, *M*. Vulgata vero hanc declarationem cum oblatione anteriore coniungit, ope participii « attestans », et declarationem in modo infinito exprimens: « hunc esse animum meum, hoc desiderium, hoc certum decretum ».

b) *Salmeronis correctiones in textu P1*

Textus *Exercitiorum* antiquissimi, prout sunt *H*, *C*, *E* et *P* ante Salmeronis correctiones, nobis referunt statum anteriorem eo, quem nunc in Autographo (*A*) reperimus. Nonnulla ad hoc ostendendum adducimus exempla, eo ordine disposita quo in *Exercitiorum* textu apparent.

Nº 18. Annotatio 18ª. Agitur de applicatione partiali *Exercitiorum*, secundum dispositionem et intentionem exercitantis. Autographum dicit: « Por tanto, al que se quiere ayudar para se instruir y para llegar hasta cierto grado de contentar su ánima ... ». Coniunctio *y* unit duas orationes subordinatas, quae duas intentiones denotant in exercitante: instrui et aliquo modo animae suae providere. In *P1* hae duae orationes non erant coordinatae sed subordinatae alia ad aliam: « Ideo ei qui vult se disponere ad hoc quod instruatur usque ad certum gradum satisfaciendi animo suo ... ». Salmerón induxit coordinationem ope *et quod*: « ad hoc quod instruatur *et quod* usque ad certum gradum satisfaciendi animo suo perveniat ... ». *C* et *E* locum eodem modo referunt ac *P1* ante correctionem. Vulgata sequitur textum Autographum: « Propterea ei qui se instrui dumtaxat postulat et ad gradum aliquem perduci, in quo animus suus conquiescat ... ». Ex his concluditur textus *C*, *E* et *P1* ante correctionem Salmeronis, formam primitivam huius locutionis adhibuisse, anteriorem ea quam textus *A* exhibet.

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN

Nº 48. Secundum praeambulum primi exercitii cum tribus potentiis.

A : « demandar a Dios nuestro Señor lo que quiero y deseo. La demanda ha de ser según subiecta materia ».

P1 : « petere a Domino Deo nostro, et petitio debet congruere subiectae materiae ».

Post « petere a Domino D. n. » addidit Salmerón : « id quod quero et desidero ».

Hoc incissum deest in textibus ante 1541 scriptis : *H*, *E*, *C* : « petere a Domino Deo nostro quod subiectae materiae congruat ». *M* breviter includit additamentum : « petere *quod opto*, iuxta propositae contemplationis argumentum ». Exemplaria hispana manuscripta, quae hunc locum continent, inserunt iam praedictum additamentum, quod nobis indicat eius antiquitatem.

Nº 50. In primo puncto eiusdem primi exercitii, Salmerón addidit verbum *discurrendo* quod in *P1* deerat :

A : « y luego sobre el mismo el entendimiento discurriendo ».

P1 : « et circa idem exercere intellectum *discurrendo* ».

Hoc verbum deest in textibus latinis *H*, *C*, *E*. *M* formam aliam adhibet : « exercere tres potentias animae super peccatum Luciferi et sociorum eius, volendo memorari eius et intelligere ». Vulgata adhibet correctionem : « adhibito statim *discursu* intellectus ».

Nn. 83, 84. Additio decima, de paenitentia. Agendo tam de cibo quam de somno, textus *A* dicit paenitentiam esse aliquid in his rebus subtrahere de usu « convenienti ». Nº 83, de cibo : « penitencia es quando quitamos de lo conveniente ». Nº 84, de modo et tempore somni : « penitencia quando en el modo se quita de lo conveniente[...] ny tampoco se quite del sueño conveniente ».

Textus latini antiquissimi, saltem ubi de cibo agitur, subtrahendum aliquid esse dicunt de convenienti et « necessario ». Sic *C* : « Sin autem de *convenienti et necessario* [cibo] subtrahimus, paenitentia est ». — « In somno subtrahendo non in superfluitatis solius, nec etiam temporis *convenientis et naturaliter necessarii* (ne die toto somnolenti simus), sed in modi *convenientis* subtractione ». Versio prima (*P*) : « poenitentia autem est quando de *convenienti et necessario* cibo aliquid nobis subtrahimus ». — « ... vel subtrahatur somnus *conveniens et necessarius* ». Salmerón vero, ubi de somno agitur, verba « et necessarius » delevit.

Ex his exemplis arguitur in primitivo *Exercitiorum* textu consilium datum esse de subtrahendo aliquid, etiam necessarium, in his quae ad cibum et somnum pertinent ; quod postea Ignatius sustulit, in his

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

rebus paenitentiam reducendo ad subtractionem rei convenientis. Ad tempus somno destinatum quod attinet, nec de convenienti aliquid demendum est, nisi abusus adsit.

Nº 94. « Perverso caballero ». In meditatione de Regno Christi, ubi agitur de responsione subditorum invitationi regis temporalis, *P1* non habebat verba « perverso caballero », quibus vituperatur socordia ignavorum :

A : « cuánto sería digno de ser vituperado por todo el mundo, y tenido por *perverso caballero* ».

P1 : « quanto vituperio dignus esset apud totum universum, is etiam quam *degeneris a vero et fideli subdito* ».

Salmerón ita mutavit, concorditer cum Autographo : « et quam perversus subditus haberetur et miles ». Versiones latinae antiquae cohaerent cum *P1* ante correctionem. *H* : « qui tantum degeneraret a vero et fideli subdito ». *C* : « et quam degener a vero et fideli subdito apud totum universum ». *M* : « et quam degener a vero et fideli subdito appareret ». Textus hispani sequuntur Autographum.

Nn. 278, 281, 284. Autographum applicat ter Christi discipulis epithetum *amados*. Latina vox correspondens deerat in *P1*. Eam addidit Salmerón, sed tantum prima vice :

[278] *A* : a sus *amados* discípulos aparte habla de las ocho beatitúdines

[281] *A* : llama Cristo a sus *amados* discípulos.

[284] *A* : tomando en compañía... a sus *amados* discípulos Pedro, Jacobo y Juan

P1 : discipulis seorsim edisserit de octo beatitudinibus [Salmerón addidit *dilectis* ante : discipulis].

— Christus vocat discipulos.

— Assumptis Petro, Iacobo, Ioanne.

Vox *amados* videtur esse additamentum posterius in textu hispano. Illud adhibent in tribus locis allatis omnes textus hispani. Vulgata vertit verbum, prima vice : *ad dilectos* ; secunda : omittit ; tertia : *carissimis*.

Maxima pars correctionum Salmeronis in *P1*, vel supplent involuntarias omissiones interpretis, vel errores corrigunt, vel verba singularia eliminant. De his locus proprius agendi erit, ubi de Versione prima disseremus (v. p. 111).

c) *Lectiones variantes Versionis primae respectu Autographi.*

In examen revocamus nunc lectiones variantes Versionis primae cum Autographo comparatae, omissis locis a Salmerone emendatis, de quibus sub b), et praescindendo a reliquis textibus manuscriptis. Variantes quae nobis revelent statum textus hispani Autographo ante-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

riorem non multae sunt. Eas hic servato ordine *Exercitiorum* recensebimus.

Nº 23. Principium et fundamentum. Textus Autographus, ubi agit de fine creaturarum, dicit eas creatas esse « para el hombre y para que le ayuden en la prosecución del fin para que es criado », ubi duo termini finales copulantur ope coniunctionis *y*. Haec eadem coniunctio adest in reliquis textibus hispanis, deest in latinis. Helyar, qui nobis praebet antiquissimam redactionem Principii et fundamenti, sic habet : « omnia quaecumque creata sunt super terram, sunt creata propter hominem, ut ipse laudet Deum et salvet seipsum » ; ubi prior finis, « propter hominem » subordinatur alteri « ut ipse Deum laudet ». Versio prima ultro procedit, omittens « propter hominem ». En eius verba : « creata sunt ad hoc quod hominem iuvent ad prosecutionem finis ». Ut infra dicemus (p. 110, 111), hoc loco interfuit manus correctoris cuiusdam, probabiliter Patris Broët, qui scripsit *prosecutionem* pro *persecutionem*. Salmerón correxit etiam textum, non tamen ad introducendam coniunctionem *et*, sed tantum ad mutandam coniunctionem finalem *ad hoc quod* in *ut*, prout saepe in aliis locis praestitit. Reliqui textus latini cohaerent cum *P1*, inclusa Vulgata, quae sic habet : « creata sunt hominis ipsius causa, ut eum ad finem creationis suae prosequendum iuvent », omissa copulativa *et*.

Nº 23. « Es menester hacernos indiferentes ». In textu *H* necessitas indifferentiae ad recte utendum creaturis exprimitur verbo obligationis : *debere*. « Ex his sequitur, quod homo tantum *debet* accipere de huiusmodi rebus creatis, quantum poterit iuvare ad laudem Domini et salutem animae suae ; et tantum *debet* ea repellere, quantum sibi noceant ad eiusmodi finem. Ex quibus manifestum est, quod nos *debemus esse* indifferentes circa ista creata ». *I* pari modo obligationem hoc modo exprimit : « Quapropter *opus est ut simus* indifferentes circa omnia creata ». Idem habent reliqui textus latini. Textus hispani omnes conveniunt cum Autographo, cum hac variante in *L* (Valladolid) : « conviene que nos agamos indiferentes ». Vulgata non sequitur Autographum in hoc puncto, sed similis est *P* : « Quapropter debemus absque differentia nos habere circa res creatas omnes ». Autographum ergo considerat indifferentiam tamquam dispositionem active adquirendam : *es menester hacernos* ; textus *P* et *V* tamquam statum animi necessario habendum : *debemus esse* ; *opus est ut simus*.

Nº 32. « Uno propio mío [pensamiento], el qual sale de mi mera libertad ». Textus latini hoc loco, ubi agitur de cogitationibus, exprimunt ideam cogitationis quae *ab intus* procedit, id quod suggerit fortasse etiam in textu hispano primitivo adfuisse adverbium aliquod correspondens, veluti : *de dentro*. Autographum adhibuit simpliciter

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

adiectivum ***mera***, adverbio illi aequivalens, scilicet: ***sola***, seu absque alieno influxo. En tibi textus latinos:

H: « egrediens ex libero arbitrio et voluntate, ***tamquam ab intus ad foras*** ».
P: « una est propria et ***intrinseca***, quae scilicet ex mea ***mera*** libertate et voluntate prodit ».
C: « Supponendum est tres esse cogitationes, quasdam ***internas***, quae scilicet ex nostra voluntate prodeunt ».
M: « una est propria et ***intrinseca***, quae scilicet ex hominis libertate procedit ».

Versiones hispanae sequuntur Autographum, praeter *L*: « uno propio mío que nace ***de mi mismo*** ». Vulgata: « unum ex proprio surgens motu ipsius hominis ».

Nº 46. Oratio praeparatoria: « ... todas mis intenciones, acciones *y* ***operaciones*** ». Hoc postremum verbum videtur postea additum fuisse, nam abest ab omnibus textibus latinis. Sic, *P* habet: « ut omnes meae intentiones et actiones ». Ex hispanis, tres sequuntur *A* (*N*, *B*, *X*; *D* et *E* mutant acciones in « elecciones »: « todas mis intenciones, ***elecciones*** y operaciones ». *L* substituit ope « deseos y voluntades »: « todas mis intenciones, y operaciones, ***deseos y voluntades*** ». *V* habet ***operationes***: « ut vires atque ***operationes*** nostrae omnes ». Probabilis intentio sancti Ignatii, dum addidit verbum ***operationes***, fuit distinguere duplicem hominis activitatem: externam, propriam vitae socialis, quam nomine ***actionis*** distinxit; et internam, propriam vitae subiectivae uniuscuiusque, quam appellavit ***operationem***. Similem sensus vocis ***actionis*** reperimus in libro ***De imitatione Christi***, quem certe legit Ignatius: « Fili, ad istud diligenter intendere debes, ut in omni loco et ***actione*** seu ***occupatione externa***, sis intimus liber et tui ipsius potens » (lib. III, cap. 38).

Nº 61. « Coloquio de misericordia ». Verba « de misericordia » addita esse videntur post ultimam ***Exercitiorum*** revisionem, desunt enim in omnibus textibus latinis Autographo antiquioribus. Sic, ***P1***: « Conclude tandem uno colloquio, colloquendo ... ». Textus hispani sequuntur Autographum. Vulgata item: « per colloquium extollendo infinitam Dei misericordiam ».

Nº 151. « Me he de imaginar que estoy delante de Dios y de todos sus santos, para desear *y* conocer lo que es más grato a la su divina Majestad ». Correctio Autographi consistit in additione coniunctionis copulativae *y*, ope cuius duo verba « desear » et « conocer » indicant duos conceptus distinctos coordinatos. Facile est videre discrimen inter: ***desear y conocer*** et ***desear conocer***. Hanc postremam

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

lectionem amplectuntur omnes textus latini, omisso *M* qui hac meditatione caret. *H*, *C*, *P1* : « desiderantem cognoscere id quod erit gratius divinae Maiestati ». Textus hispani qui continent hanc meditationem cohaerent cum Autographo. Confer casum similem supra explanatum relate ad numerum 23 Exercitiorum.

Indicamos tandem duos locos, ubi potius quam de correctione aliqua ab Autographo inducta, agi videtur de distractione scribae, verba aliqua omittentis.

Nº 60. Punctum quintum meditationis secundae de peccatis.

A : « y los cielos, sol, luna, estrellas y elementos, aves, peces y animales ; y la tierra cómo no se ha abierto

P1 : caeli, sol, luna, stellae, elementa, fructus, aves, pisces, animalia *quomodo me hactenus conservaverunt* ; terra quomodo non aperta est.

Lacuna Autographi deberi videtur distractioni scribae. Vulgata eam implet his verbis : « quomodo caeli, sol [...] debitae vindictae loco mihi servierint ».

Nº 16. Annotatio decima sexta.

A : « si su divina Majestad, ordenando sus deseos, no le mudare su affectión primera, de manera que la causa de desear o tener una cosa por otra sea solo el servicio, honra y gloria de su divina Majestad.

P1 : « nisi prius divina maiestas ordinaverit suos affectus *et mutaverit primum affectum et finem moventem ad optandam rem talem*, ita quod causa desiderandi vel habendi rem aliquam, sit solum obsequium et honor divinae maiestatis.

Ut patet, secundum Autographum exercitans petit a Deo ut, desideriis suis ordinatis, primum suum affectum mutet. *P*, praeter affectus mutationem, petit a Deo mutationem finis, a quo pendet ut desideria sint ordinata vel non. Complendo Autographum ope incissi a *P* adhibiti, eius textus deberet esse plus minus huiusmodi : « si su divina Majestad, ordenando sus deseos, *mudando el fin que le mueve a desear la tal cosa*, no le mudare su afección primera, *de manera que la causa de desear o tener sea solo servicio* ... de la su divina Majestad ».

Vulgata habet lectionem adhuc Autographo breviorem, omittens « ordenando sus deseos » et integrum locum unica oratione composita comprehendens : « nisi priorem affectum adeo mutaverit, ut nihil iam omnino desideret vel possideat alia ex causa, quam divini cultus et honoris ».

Exempla a nobis adducta satis demonstrant Ignatium successu temporis sollicitum fuisse de conceptibus accurate definiendis, de eisque reddendis verbis perspicuis locutionibusque brevibus simul et claris.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

V. Alii Exercitiorum textus hispani

Praeter Autographum, prae oculis habendi sunt alii *Exercitiorum* textus hispani antiqui, qui ad opus ignatianum restituendum conferre possunt. Quinque ex his textus inspeximus, quorum variantes lectiones in apparatu critico apponimus. De eis pauca praemittimus. Vide etiam *Codicum descriptiones* initio voluminis.

Codex N. ARSI, *Instit. 221* (prius: *Collecta per P. Natalem*). Descriptus iam est in MHSI (EN, IV, 1-10). Apographum hoc, quod P. Hieronymus Nadal secum undequaque circumferebat, quemadmodum a Ribadeneira traditur (vide p. 86), nullum dubium est quin ab amanuensi quodam italo exaratum fuerit. Multis id probari poterit, si attendantur italicae formae verborum, quibus abundat. Certum est etiam illud directe ex originali mutuatum esse; et maximum eius commodum reponendum censetur in eo quod, cum multae primaevae expressiones S. Ignatii ibi adsint, antequam ab auctore *Exercitiorum* corrigerentur, illae quidem omnes, etsi deinde a Nadal correctae sint iuxta Autographum (*A*), legi tamen adhuc et restitui possunt, cum in hoc apographo simplici linea deleantur, non vero totaliter, ut in Autographo plerumque accidit. Correctiones has omnes manu propria Nadal codici suo adiecit, itemque indicationes illas, ut puta, punctorum meditationum, regularum, notarum, et similium, ad margines Autographi positas, quae, cum uno vel alio modo iterum in textu repetantur, ab amanuensi italo praetermissae sunt.

3) *Codex E.* ARSI: *Exercit. 3.* Fortasse ab amanuensi lusitano exaratus fuerit, ut forma illa numeri [107] « juram » suaderetur. Potius quam exemplar Nadal, Autographum ipsum respexisse videtur. Correctiones tamen non omnes collegit, quae ibi factae sunt, fortasse quia nondum ab auctore in Autographo inductae, cuiusmodi sunt illae, quae ad num. [172] et [201] hic omittuntur. In hoc apographo generatim non habentur indicationes illae marginales Autographi; quod quidem toties continuo modo repetitum in apparatu constare inutile duximus. Praeterea, notandum referentias foliorum Autographi, quae quandoque in ipso Autographo occurrunt, in codice *E* iuxta ipsiusmet codicis folia praeberi, non autem Autographi.

4) *Codex D.* Codex *Domenici.* Apud « Monumenta Historica S. I. », Romae. Describitur in MHSI, *Directoria Exercitiorum*, 50-52. Fere in omnibus refert codicem *E*, non tamen servili modo, cum propriam quandam indolem prae se ferat. Immo, quoad verborum litteralem correctionem, illud apographa cetera superare diceres. Indica-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tiones Autographi marginales recipit, sed ita generatim, ut verborum repetitionem vitare studeat. Ea, igitur, quae in Autographo hoc modo efferuntur, v. gr., in num. [74]: « 2ª addición. La 2ª: quando », in codice *D* sic resumitur: « *2ª* addición es quando ». Quod quidem, cum uno vel alio modo in omnibus fere numeris habeatur, in apparatu ponendum similiter non erat.

5) *Codex B. Codex Burdigalensis*. Bordeaux, Bibl. Municipale, Ms. *811. H.* Descriptus in FN, II, 55*-57*. Exercitia adsunt in ff. 6-83*v*. Si cum praecedentibus comparatur, imperfectior sine dubio est. Omissionibus scatet, sed correctiones adhibet, prout in Autographo iam inveniebantur. Facilis est, at non constanti modo, in omittendis correctionibus marginalibus Autographi, et in multis librarium parum expertem prodit, hispanicae linguae non apprime gnarum. Habet in fine meditationes de morte et de iudicio (f. 79*v*-83*v*), quae conveniunt cum textu *Vallisoletano* (v. huius apparatum).

6) *Codex X*. « México. Bibl. Nacional, ms. *998* ». Descriptionem v. apud M. Batllori, *Los Ejercicios que Nadal trajo a Espana y las meditaciones de la muerte y del juicio*, in *Manresa*, 24 (1952) 127-144. Quemadmodum in ipso initio notatur, apographum hoc ex exemplari P. Nadal exscriptum fuisse constat. Scribam autem eiusdem valde imperitum ostendunt omissiones plurimae plurimique errores, non dictionis solummodo, sed etiam quandoque sensus. In multis cum praecedenti codice *B* convenit. Amborum etiam commune est, ut meditationes et mortis et iudicii includant; in *X* specialiter adhuc, quod, ob hanc inclusionem, exercitium meditationis inferni, quod in *Exercitiis* ponitur, non quintum, sed septimum evadat et dicatur.

VI. Ratio editionis

Textum Autographum modo fere palaeographico exhibemus, retenta forma vocalium et consonarum. Compendia generatim solvimus. Retinemus tamen graecam formam nominis Christi, quam tamen typographicae facilitatis causa, absque breviationis signo reddimus: Xpo. Verba manu S. Ignatii correcta et addita litteris spatio separatis (*spazieggiato*) proferimus. Verba et numeros qui ad margines exstant, typis italicis (*cursivis*) exprimimus. Tituli qui in Autographi summis paginis habentur, a nobis in apparatu transcribuntur. Foliorum numeros indicamus, eos signis [ ] includentes. Retinemus foliorum numerationem quae exstat in imis paginis. In apparatu critico, praeter ea quae de ipso textu *A* notanda veniunt, variantes lectiones quinque aliorum codicum, supra descriptorum, apponimus.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

VERSIO PRIMA (= *P*)

1541-1547

EDITIO : MI, *Exercitia*, 223-563, in tertia columna. Editur textus secundum alteram recensionem, a Polanco correctam a. 1547 (*P2*), quae ibi designatur signo *B*. In apparatu dantur variantes lectiones recensionis a. 1541 (*P1*), quae ibi vocatur *A*.

BIBLIOGRAPHIA : MI, *Exercitia*, 200-202 (descriptio codicum ubi servantur *Exercitia 1* et *Exercitia 2a*: textus *P1* et *P2*) ; 160-172 (examen Versionis primae) ; P. DEBUCHY, *Introduction a l'étude des Exercices spirituels de Saint Ignace*, in *Collection de la Bibliotheque des Exercices*, n. 6 (1906) 3-5 ; CALVERAS, *Estudios sobre la redacción de los textos latinos de los Ejercicios*, in AHSI, 31 (1962) 47-98 ; DALMASES, *Los estudios del P. Calveras sobre el texto de los Ejercicios*, in *Manresa*, 37 (1965) 396-397 ; PINARD DE LA BOULLAYE, *Les étapes de la rédaction des Exercices*, pp. 17-19 ; 47.

I. — De tribus Versionis primae exemplaribus

Nomen *Versio prima* invenitur in recentiore titulo codicis qui textum *Exercitiorum* anno 1541 transcriptum (*P1*) continet : « Prima versio latina / Exercitiorum spiritualium / S. P. N. Ignatii de Loyola ». Ab aliquibus vocatur haec etiam *Versio antiqua*, sine dubio ut posteriori *Vulgatae* opponatur. Quonam sensu haec versio, de qua nunc agemus, re vera *prima* vocari possit, ex iis quae in hac nostra praefatione, necnon in praefationibus textibus accommodatis praemissis dicuntur, perspici poterit.

1. (*P1*). ARSI, *Exercitia 1*, ff. 69*r*-108*r*. Textus religatus una cum *Autographo*, qui praecedit. In primo fol. (69*r*) manu Ignatii scriptus adest titulus : *Todos exercicios breuiter en latín*. Infra, alia manu : « 1541 ». « Exercitia spiritualia ». Signum antiquum Archivi Societatis : « VIII.7. » Supra, manu antiqua : « in maio » et separatim : « anno a nativitate / Domini millesimo 541 / anno ». Alio loco : « Viola amicus / Antonio Viola ». Tempus quo hic textus exscriptus est accuratius definitur adhuc in fine, fol. 108*r* : « Scripta fuerunt ista exercitia anno dni. 1541 die nono iulii Romae ». Si verba « in maio », quae sunt initio, significant tempus quo transcriptio incepta est, concludere licet hunc laborem inter menses maium et iulium anni 1541 peractum esse.

Nomen scribae indicatur in ipsa fronte : « Viola amicus ». Erat is Ioannes Baptista Viola, iuvenis parmensis, qui a. 1540, una cum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

aliis concivibus suis, in urbe natali nomen Societati dedit, motus contionibus patrum Favre et Laínez. Tyrocinium Romae iniit, ubi versabatur adhuc mense octobri 1541, quo tempore, post nuncupata die 24 septembris vota Societatis, Lutetiam se contulit ad Artium cursum inchoandum [1]. Ab Ignatio laudatus est tamquam « asaz buen latino » die 20 septembris 1541 ad Petrum Favre [2]. Violam fuisse scribam huius textus Exercitiorum satis constat e comparatione scripturae eius cum formula autographa votorum [3]. Totus textus exaratus est ab eodem pulchra scriptura humanistica, minus accurata in ultimis foliis. Hic textus habet, latine redditas, nonnullas additiones marginales sancti Ignatii manu scriptas in *Autographo* hispano. Quinam eas huic textu apposuerit, inferius tractabimus. Agemus etiam de additamentis et emendationibus interlinearibus. Cum labor emendationis huius textus, prout infra probabimus, Patri Salmerón tribuendus sit, recte haec vocari potest « recensio Salmeronis ».

2. (*E*). ARSI, *Exercitia 3*, ff. 65*r*-116*r*. Continet versionem primam quae vix a praecedenti differt. Caret additionibus marginalibus necnon correctionibus inter lineas positis. Refert itaque statum antiquissimum Versionis primae. Huius textus lectiones variantes in apparatu indicamus. Nonnumquam clare errat. Sic legit « spatioso » pro « specioso » [144] ; « excusando » pro « incusando » [54] ; « de me ipso » pro « deinceps » [61] ; « facere » pro « olfacere » [68] ; « statim » pro « statuum » ; « prius » pro « purius » ; « instructione » pro « introductione » [135]. Examen particulare in fine primae hebdomadae ponit. Caret Mysteriis Vitae Christi, summatim in fine Exercitiorum pro meditatione propositis.

3. (*P2*) ARSI, *Exercitia 2a*, prior pars, ff. 1-95*v*. Textus ligatus una cum versione Vulgata. Ad finem adsunt testimonia censorum autographa, utrumque textum approbantium. In primo folio adest signum « IHS ». Deinde, haec deleta : « Annotationes aliquot ad habendam aliquam intelligentiam exercitiorum spiritualium, quibus tam is qui tradit exercitia quam ille qui ea recipit ». Deinde : « Originale p.ae translationis Exercitiorum S. P. N. ». Unde hic titulus manifesto positus est post sancti Ignatii canonizationem. Sequitur : « Cum approbatione cardinalis Vicarii, Magistri Sacri Palatii». - «VIII.8.» Testimonium approbationis Versionis primae habetur in fol. 95*r*-*v*, subsignatum a cardinali Burgensi [Ioanne Alvarez de Toledo] et a Fr. Aegidio Foscarari, Magistro Sacri Palatii. Venia ad librum imprimendum signatur

[1] MI, *Epistolae*, I, 229.
[2] Ibid. p. 184.
[3] ARSI, *Ital. 58*, f. 156.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

a Philippo Archinto, Urbis Vicario. Cum haec approbatio concessa fuerit anno 1547 [4], etiamsi Breve pontificium approbationis nonnisi anno sequenti datum fuerit, sequitur ut hic textus anno 1547 exaratus fuerit.

Textus *P2* refert Versionem primam post additiones marginales et emendationes, quae textui incorporata sunt. Habet novas correctiones manu Patris Polanco appositas, de quibus in apparatu critico lectorem monemus. Unde haec altera vocari potest « recensio Polanci ».

II. — De versionis primae auctore et tempore compositionis

Ante omnia inquirendum est quid significet titulus autographus sancti Ignatii : *Todos exercicios breuiter en latín.* Obvio sensu intellegendum est textum hunc continere *Exercitia* integra, in latina versione. In interpretatione adverbii « breviter » maior est difficultas. P. Codina adhaeret sententiae Patris Roothaan, secundum quem « breviter » dicitur : « non quod brevius in hac versione quam in Autographo hispanico ; sed quia textus libri nonnisi breviter exercitia continet, ore tenus scilicet fusius explicanda » [5]. Hoc certe verum est, sed per adverbium « breviter » intendere potuit etiam Ignatius hunc textum, qui est archetypus, distingui a textibus accommodatis, qui cum non paucas glossas atque etiam interdum amplificationes contineant, dici nequeunt « breviter » Exercitia referre [6].

Legenti hanc versionem hae quaestiones proponuntur : quisnam fuerit eius auctor, quonam tempore facta fuerit, quisnam textum *P1* emendaverit. Necessitas in latinam linguam *Exercitia* vertendi sine dubio obvia fuit Ignatio statim ac Lutetiae Exercitia proponere coepit viris non hispanis. Scimus Ignatium, qui die 2 februarii 1528 Lutetiam pervenerat [7], Exercitia tradidisse non solum studiorum sociis, sed etiam doctoribus, inter quos numerabantur Martialis Mazurier, Valle et Alvarus de Moscoso [8]. Ope Exercitiorum ad suae vitae genus amplectendum allexit primos socios parisienses, inter quos viri non hispani numerabantur : Favre, Codure, Jay, Broët, Rodrigues. Cum a. 1535, antequam in Hispaniam discederet, Inquisitori parisiensi

---

[4] Cf. MHSI, *Chronicon*, I, 249 ; MI, *Epistolae*, I, 530 cf. supra, 80[10].

[5] J. Roothaan, *Exercitia spiritualia S. P. Ignatii de Loyola cum versione litterali ex autographo hispanico notis illustrata* (Romae 1852), in prologo, p. 14 ; MI, *Exerc.* p. 164.

[6] Calveras, *Estudios sobre la redacción de los textos latinos de los Ejercicios anteriores a la Vulgata*, in AHSI, 31 (1962), pp. 3, 4.

[7] FN, I, 31*, 98, 107, 464.

[8] Ibid. p. 181.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Vincentio Liévin librum *Exercitiorum* roganti tradidit, probabilius latinum textum, non hispanum, ei obtulit. Ex alia parte textus Helyaris, qui in multis cum Versione prima convenit, scriptus est, ut postea probabimus, anno 1535. Prima ergo Versio dicenda est facta Lutetiae, inter annos 1528 et 1535, probabilius initio commorationis parisiensis sancti Ignatii.

Auctor versionis probabiliter fuit Ignatius ipse, certe vir hispanus et latinae linguae parum peritus. Nam haec versio, non solum « rudis atque impolita est »[9], sed linguam hispanam redolet et modo servili verbum pro verbo, locutionem pro locutione interpretatur. Notae peculiares sunt:

1. *Usus praeposterus gerundii verborum.* Exemplum, n. [40] *A*: « en *hablar* para todo lo que *es* provechoso o *es* intención de aprovechar ... nunca es ocioso ». *P1*: « *loquendo* de omni re utili vel ordinata ad hoc quod sit utilis ... numquam *est* ociosum ». Ubi gerundium fungitur munere subiecti.

[98] *A*: « yo quiero y deseo y es mi determinación deliberada ... de *ymitaros* en pasar todas injurias ». *P1*: « opto, volo ac firma determinatione delibero ... *imitandi* te in tolerantia iniuriarum ». Salmerón recte correxit: *imitari*.

[155] *A*: « poniendo fuerça *de no querer* aquello ny otra cosa ninguna ». *P1*: « huic rei maxime innitendo, *non desiderandi* illam vel aliam rem quampiam » Salmerón correxit: « in hoc maxime innitendo *ut non desideret* ».

2. *Usus praepositionum, coniunctionum, adverbiorum ad modum hispanum.*

[20] *A*: « *sin* temor que sus conocidos le hagan impedimento ». *P1*: « *sine hoc* quod timeat quod noti sint ei impedimento ». Salmerón correxit: « nec timeat ».

[154] *A*: « aunque fuesse el mejor estado *para él* ». *P1*: « etiamsi esset *pro illo* melior status ». Salmerón correxit: « etiamsi *illi* melior status esset futurus ».

[168] *A*: « *para quien* desea alcançar esta tercera humildad, mucho aprovecha hazer los tres colloquios ». *P1*: « *pro eo* qui desiderat consequi hanc tertiam humilitatem, multum confer facere tria illa colloquia ».

[178] *A*: « proponer delante de mí la cosa *sobre que* quiero hazer elección ». *P1*: « proponere ante oculos mentis rem *super qua* volo facere electionem ». *E*: « super quam ». Non correctum a Salmerone.

Coniunctio hispanica « que » generatim vertitur « quod », etiam cum habet sensum finalem (« ad hoc quod »), vel consecutivum (« ita quod »). Salmerón curam habet eam corrigendi, in orationibus finalibus ope « ad hoc ut », vel simpliciter « ut »; in consecutivis, ope « ita ut ».

[20] *A*: « *de manera que* en su mano sea yr cada día a missa ». *P1*: « ita *quod* sit ei liberum ire quotidie ad missam ». Salmerón: « ita ut ».

[23] *A*: « las otras cosas ... son criadas para el hombre, y *para que* le ayuden en la prosecución del fin ». *P1*: « reliqua omnia creata sunt *ad hoc quod* hominem iuvent ad prosecutionem finis ». Salmerón: « ad hoc ut ».

Reliqua exempla vide sis in apparatu critico textus *P1*.

---

[9] MI, *Exerc.* p. 137, 160; CALVERAS, *Estudios sobre los textos latinos*, p. 65; DALMASES, *Los estudios del P. Calveras*, p. 396; LETURIA, *Estudios ignacianos*, II, 20, 22.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Verbum hispanicum « fuegos » vertitur « focos »: [60] « oculo imaginationis videre ingenteis *focos* ». Salmerón correxit: « ignes ».

Textus hispanus saepe utitur verbo *traer* ad indicandum usum potentiarum vel sensuum, locutionibus ut « trayendo a la memoria » [51, 52], « en memoria » [50], « traer la historia » [102, 191], « traer las potencias » [51], « traer los cinco sentidos » [121, 134, 159]. Latinus interpres verbum adhibet « trahere ». En nonnulla exempla, in quibus intra parenthesim apponimus Salmeronis correctiones. « Exercitium trahendi (ducendi) quinque sensus » (f. 82*v*, 83, 90*v*, 91); « trahere (applicare) quinque sensus » (f. 82); « traham (exercebo) quinque sensus » (f. 83).

Modo servili ab hispana lingua dependunt locutiones adverbiales: « de novo », « pro tunc », « de hora in horam », et aliae huiusmodi.

Tandem, ut appareat modus servilis reddendi verbum pro verbo, locutionem pro locutione, sufficit comparare cum Autographo locum longiorem Versionis primae, ex. gr. punctum secundum et tertium primi exercitii prioris hebdomadae [51, 52].

III. — De labore emendationis textus *P1*

Distinguendae sunt antiquissimae additiones marginales, respondentes eis quae manu sancti Ignatii scriptae sunt in *A* (de quibus v. p. 94-95), a reliquis emendationibus, praecipue inter lineas factis.

1. *Additiones marginales.* Unam habemus quae manu sancti Ignatii in *P1* scripta videtur. Octo aliae debentur, ut videtur, manui Patris Paschasii Broët. Ex his omnes, praeter primam (« prosecutionem » in fol. 73*v*) correspondent totidem mutationibus manu S. Ignatio in *A* inductis (vide p. 93).

[62] fol. 77*v*: « habuerim ». Videtur autographa sancti Ignatii, ad supplendam omissionem verbi latini respondentis hispano « he sentido ». Autographam eam esse censuit iam Codina [10]. Eum sequuntur P. Calveras et Wenceslaus Gutiérrez Sancho [11].

[10] MI, *Exerc.* p. 291; *Los orígenes*, 64.

[11] Calveras, *Más precisiones*, pp. 326-327. Litterae autographae Patris Broët servantur in ARSI, *Epp. NN. 60*. Litteras eius habemus, datas Bononia, « 7 idus maii 1551 » in codice *Cartas de Jesuitas*, f. 45*rv*: Madrid, Biblioteca del Palacio Real. Duplex eius subsignatio autographa servatur, ad calcem documenti *Determinaciones varias*, in ARSI, *Instit. 1a*, ff. 9*r*, 10*v*. Transcribimus hoc loco iudicium a Wenceslao Gutiérrez Sancho expressum et Patri Calveras communicatum die 16 maii 1962: [62] « habuerim » (fol. 77*v*), es de San Ignacio. Característica es la *h*, que se repite en el Diario espiritual, « hacerndome »; la base de la *b* [142] « pluribus ». Respecto a la *r*, tres tipos emplea San Ignacio. Este se encuentra en « ofreciendo » [5], « eternidad » [102]; « lugar » [112]. Vide Dalmases, *Los trabajos del P. Calveras*, in *Manresa*, 37 (1965) p. 405.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Manu P. Broet (v. supra, p. 93).

[23] fol. 73*v*: « prosecutionem » pro « persecutionem ».

[91] fol. 80*r*: « synagogas corr. ex « templa ». Respondet hisp. « sinagogas ».

[102] fol. 81*v*: « in aeternitate » add. in marg. Resp. hisp.: « en la su eternidad ». — In eodem numero: « ubi venit plenitudo temporis » add. in marg. Resp. hisp.: « y así, venida la plenitud de los tiempos ».

[111] fol. 81*v*: « ut pie meditari licet » add. in marg. Resp. hisp. « como se puede meditar píamente ».

[112] fol. 82*r*: « speluncam seu locum Nativitatis » corr. ex « hospicium seu diversorium ». Resp. hisp.: « el lugar o espelunca del nacimiento ».

[142] fol. 84*r*: « ut solet in pluribus » add. in marg., ut in *A*.

[172] fol. 87*r*: « quae electio videtur non esse divina vocatio » corr. ex « quam electionem non possumus nominare vocationem ». Resp. hisp. « no parece que sea vocación divina ».

Manu probabiliter Salmeronis additae sunt textui *P1* additiones vel correctiones autographae sancti Ignatii in *A*, numeris 172, 195, 271, 275, 279, 297, 300, 306, 310 ubi tamen omittitur altera pars additionis ignatianae: « y se lee en las vidas de los sanctos », 317. Omissae sunt, forte quia latina lingua correctionem non patiebatur, additiones ad numeros 5, 21, 45, 54, 93, 161, 185, 187, 201, 235, 271[2], 321, 355, 363.

Notanda est additio in numero 297: « partido en dos partes, de arriba abaxo », quae non a correctoribus sed ab ipso librario textui *P1* incorporata est in ipso textu, etsi non integra: « velum scissum est in duas partes », omittendo vertere « de arriba abaxo ». Unde concludendum est hanc additionem, vel saltem primam eius partem, ab Ignatio in textu hispanico positam fuisse cum latina versio facta est, vel ab amanuensi transcripta. Verba « de arriba abaxo » probabiliter ab Ignatio posterius addita sunt. Quod etiam probabiliter dici potest de emendatione sub n. 310, ubi verba: « y se lee en las vidas de los sanctos » a Salmerone omissa sunt.

2. *De labore Salmeronis in emendando textu P1.*

Corrector quidam, qui e modo eius scribendi videtur fuisse Salmerón [12], opus suum contulit ad latinitatem prioris interpretis meliorem reddendam:

[12] Litteras autographas Salmeronis habemus in ARSI, *Epp. NN. 61*. Exstant etiam, in duplici copia, eius litterae autographae datae Tridento, die 30 septembris 1546, Matriti, in cod. *Cartas de Jesuitas* (v. annot. praecedentem, ff. 347*rv*, 36*rv*.)

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

a) Correxit errores orthographicos: « additiones » pro « addictiones » [6, 130 ...]; « revelo » pro « revello » [41], « humilitatem « pro « humillitatem » [168]; « electionem » pro « ellectionem » [187]; « recurrere » pro « reccurrere » [183] etc.

b) Mutavit verba indolem linguae hispanae redolentia. Exempla: [42] *A*: « Tomando por obiecto ». *P1*: « Accipiendo pro obiecto »; Salmerón: « Proponendo sibi ».

[47] *A*: « Composición viendo el lugar ». *P1*: « Compositio videndo locum »; Salmerón: « Compositio loci ».

[50] *A*: « memorar »; *P1*: « memorari »; Salm.: « recordari ».

[51] *A*: « tantas gentes »; *P1*: « tot gentibus »; Salm.: « tot hominum millibus ».

[57] *A*: « dado que no fuese vedado »; *P1*: esto quod non fuisse prohibitum . Salm.: « etiamsi non fuisset prohibitum ».

c) Loco gerundii adhibet Salmerón alios modos verborum. Exempla:

[108] *A*: « humiliándose y haziendo gracias ». *P1*: « humiliatur agendo gratias ». Salm.: « humiliatur et agit gratias ».

[155] *A*: « poniendo fuerça de no querer aquello »; *P1*: « huic rei maxime innitendo, non desiderandi illam rem ». Salm.: « ut non desideret ».

d) Verba singularia ope aliorum simpliciorum substituuntur: Mutantur « lato » in « magno » [5]; « eatenusque » in « atque » [23]; « inquantum » in « quoad » [23]; « pungat » in « notet » [26]; « impromptu » in « prompte » [33]; « nostrimet » in « nobis » [87]; « aliqualem » in « aliquam » [275], etc.

e) Nonnumquam Salmerón verba ita mutat ut sensus locutionis alius sit a praecedenti. Sic in *Praesupponendo* [22], mutat verbum « salvetur » in « salvet eam », quo fit ut terminus actionis verbi « salvare » sit propositio (« salvet propositionem »), non ille qui talem propositionem protulit (« salvetur »). In n. [84] Salmerón delet adiectivum « et necessarius », agendo de somno, sequens in hoc textum Autographum hispanicum.

IV. — De Exercitiorum evolutione apud Versionem primam

Attentius inquirenti apparet non omnes huius Versionis primae partes imperfecta latinitate donatas esse. Hoc nobis suggerit Versionem hanc non ab uno tantum interprete fuisse conscriptam. Duos alios, saltem probabiliter, indicamus. Horum prior videtur fuisse Beatus Petrus Favre, qui puriore latinitate, etiamsi aliquoties redun-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

danti, usus est. Alter fuit Alfonsus Salmerón, qui non solum partes a praecedentibus in latinum translatas, prout vidimus, emendavit, sed etiam nonnulla ipse latine reddidit, addens Versioni primae documenta quae videntur ab Ignatio Romae redacta, anno circiter 1539 [13].

Investigandum nobis est quaenam elementa successu temporis textus *Exercitiorum* continuerit, aliis verbis, quasnam partes habuerit textus a primo interprete translatus, quasnam vero duo alii interpretes ei adiunxerint. Ad hoc praestandum triplici methodo uti possumus: 1.º Ope analysis internae textus, licet nobis detegere aliquarum partium dependentiam ab aliis. Sic, ut unum demus exemplum, si quibusdam locis commendatur ut fiant colloquia meditationis trium classium sive binariorum [159, 165, 168], signum est illam meditationem locum suum occupasse cum loci illi conscripti sunt. 2.º Comparando Versionem primam cum textibus accommodatis, saltem cum illis qui ante annum 1541 scripti sunt, quales existimantur textus Heliaris, scriptus a. 1535, et Coloniensis, scriptus probabiliter anno circiter 1539. Documenta quae in his textibus adsunt, obvium est ut inter elementa Versionis primae numerentur, quae, ut vidimus, anno 1541 exscripta est. 3.º Aspectus linguisticus, dum nobis detegit laborem trium interpretum, simul nobis patefacit quid cuique tribuendum sit. Hoc loco, ad discernendam evolutionem textus Versionis primae, tertia methodo, scilicet linguistica, praecipue utemur.

Elementa latine reddita a primo interprete (Ignatio ?) omnium antiquissima sunt, unde translata probabiliter tempore commorationis parisiensis sancti Ignatii. Sunt autem: Praesupponendum [22]; Principium et fundamentum [23] in eius primitiva redactione, nobis transmissa ab Helyare; Examen generale et particulare; meditationes et contemplationes quattuor hebdomadarum, quas inter Tria binaria, Tres humilitatis modi, Contemplatio ad obtinendum amorem. Adde tres orandi modos. Aderant etiam notae explicativae de praxi in his exercitiis faciendis tenenda (nn. 47-49, 54, 119, 159, 188, 199, 228, 243, 245, 248, 257); de distributione exercitiorum secundum dies et horas diei (nn. 72, 99, 128, 132, 134, 136, 148, 149, 158, 161, 164, 204, 208, 226); de modis orandi (nn. 256, 259); de consideratione electionis (n. 163); normae adaptationis exercitiorum (nn. 72, 129, 133, 162, 205, 209, 226, 227). Ob imperfectam latinitatem huic tempori adscribimus integrum tractatum de electione et reformatione vitae, necnon regulas 3am, 4am, 5am discretionis spirituum primae hebdomadae, quae elementa adsunt iam in textu Helyaris. Idem valet de normis ad discernendam veram a falsa consolatione, atque etiam

[13] Vide CALVERAS, *Estudios sobre los textos latinos*, pp. 65; 85-88; 93-95; DALMASES, *Los estudios del P. Calveras*, p. 396. Cf. supra, pp. 31-33.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

de annotationibus 3ª, 5ª, 11ª, 12ª, 13ª, 20ª, quae exercitantem directe respiciunt. Haec omnia conficiunt fere duas e tribus partibus *Exercitiorum*, suntque re vera eorum « substantia », ut verbo Lainii utamur, vel « exercitia eorumque modus », ut Polancus dixit. Cf. pp. 31-32.

Alteri interpreti (Fabro ?) tribuenda videntur : definitiva redactio Principii et fundamenti ; Regulae ad sese in victu ordinandum ; Mysteria Vitae Christi in fine posita, cum notis correspondentibus [162, 226] ; Annotationes 1ª, 2ª, 4ª, 6ª ad 10ªm, 14ª, 15ª, 18ª, 19ª, quae exercitiorum directori praecipue destinantur. Haec omnia elementa aderant iam in textu Exercitiorum, eaque Salmerón ante oculos habuit cum elaboravit textum accommodatum pro integro mense (Coloniensem). Cf. p. 33.

Tertio interpreti (Salmerón ?) amandantur tardiora complementa, ut sunt : rationes cur difficilius sit recte iurare per creaturas quam per Creatorem [39] ; notatio de peccatis contra ordinationes superiorum commissis [42] ; ea pars annotationis 18ªe [18] quae agit de *Exercitiis* levioribus ; tandem duo priores regulae discretionis spirituum primae hebdomadae [314, 315]. Salmerón, praeter laborem in perpoliendo integro textu positum, vertit ultima documenta, inde a regula 6.ª discretionis spirituum primae hebdomadae [319] usque ad finem *Exercitiorum* [14]. Inde a 6.ª regula supra nominata, usque ad finem libri, correctiones autographae Salmeronis in textu *P1* cessant, quod facile explicatur si admittitur hypothesis secundum quam ipse Salmerón in linguam latinam vertit has ultimas *Exercitiorum* partes. Cf. p. 33.

V. — De altera Versionis primae recensione (*P2*)

Ut supra diximus (p. 108), vocari haec potest recensio polanciana, refert enim textum Versionis primae, a librario nobis ignoto transcriptum, et a Polanco correctum. Transcriptio facta est anno 1547 vel paulo antea, illo enim anno concessa est approbatio huius textus Exercitiorum a iudicibus, quorum testimonia et autographae subscriptiones in operis fine habentur. Librarius adhibuit formam scribendi calligraphicam, prout decebat, cum hoc exemplar iudicibus subiciendum esset.

E Polanci correctionibus nonnullae sunt quae ab eodem etiam in textu Vulgatae appositae sunt. Eas enumeramus in nostra introductione ad Vulgatam (infra, p. 126). Polancianae emendationes quae in textu *P2* tantum inveniuntur, ad sequentes Exercitiorum numeros pertinent : 9, 16, 22, 42, 48, 51, 53, 87, 89, 103, 130b, 149, 150, 154,

[14] Calveras, *Estudios*, p. 85-88.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

159, 182, 201 (tres correctiones), 235, 290, 305, 314, 315, 325, (duae correctiones), 330, 332, 334, 348, 360, 368. Verba Polanci hoc loco non referimus, quia in nostra editione ea clare distinguimus typis italicis. Eorum comparatio cum textu *P1* facile fieri potest, cum hic textus simul cum textu *P2* exhibeatur.

Adsunt etiam in *P2* correctiones aliquae quarum auctor certo determinari nequit, cum agatur vel de verbis deletis tantum, vel mutatis servata tamen forma scribendi librarii ; unde corrector potuit esse vel ipse librarius, vel Polancus, vel alius nobis non notus. Sed hae mutationes parvi momenti sunt. Verum laborem textum *P2* emendandi sibi suscepit Polancus.

Polanco tribuimus correctionem in nº 22, seu « Praesupponendo » appositam, de qua nonnulla dicenda sunt. Documentum hoc in textu *P1* hoc modo concludebatur : « ... ad hoc quod proximus, sane illam propositionem intelligens, salvetur ». P. Salmerón hanc sententiam ita mutavit : deleta terminatione « ur » verbi ***salvetur***, addidit ei complementum « eam », unde sententia remansit : « salvet eam ». Librarius qui textum *P2* transcripsit, hoc eodem modo eam retulit, sed Polancus eandem ad pristinum statum reduxit, deleto pronomine « eam » additoque signo terminationis « ur » verbo « salvet », unde remansit iterum : « salvetur ». Res difficultate non caret, agitur enim de determinando subiecto huius verbi ***salvetur***, quod potest esse vel « proximus », vel « propositio » proximi. Verbo in forma passiva relicto solutio non clara est, etiamsi subiectum potius dicendum videatur quod magis vicinum est, scilicet « proximus ». Hoc non probavit Salmerón, qui agi putavit de proximi « propositione » salvanda. Ad rem dirimendam, recursus ad textum originalem hispanum non multum iuvat, quia utrolibet modo eum interpretari licet : « .... y si no basta, busque todos los medios convenientes para que, bien entendiéndola, se salve ». Fatendum est traditionem antiquam manuscriptorum sententiae favere quae sustinet subiectum verbi « se salve », « salvetur », esse « proximum » et non « sententiam », ut voluit Salmerón.

Helyar (*H*) legit : « ... ad salvandum huiusmodi ***animam*** et ad deponendum errorem ab eo ». Coloniensis (*C*) : « ... ***proximus*** sane propositionem illam intelligens salvetur ». Magister Ioannes (*I*) : « ut ***frater*** sane sentiens salvetur ». Versio Vulgata (*V*) : « ... hoc nisi sufficit, vias omnes opportunas tentet, quibus ***illum*** sanum intellectu, ac securum reddat ab errore ».

P. Roothaan locum ita vertit : « ut [ille] bene intelligens se salvet ». In annotatione tamen ad hunc locum, monet : « ***Se salvet*** ». Cum in hoc monito verbum salvare iam bis ita positum sit, ut referatur ad propositionem proximi, nil impedit quominus etiam hoc ultimo loco ita intelligatur, ut sensus sit : eadem propositio rite intellecta salvetur,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

id est, salva sit, immunis sit, ab errore. Et hic sensus magis convenit cum hispano Autographo, et sic habet antiqua versio ms.: proximus sane illam propositionem intelligens salvet eam». Ut patet et aliunde etiam constat, P. Roothaan vidit Versionis primae solum primam recensionem a Salmerone correctam (*P1*), minime vero aliam posteriorem (*P2*), quae, ut vidimus, post Polanci correctionem, retinuit formam « salvetur ». Sententiae Patris Roothaan in annotatione expressam adhaesit P. Codina in MI, *Exerc.* 169-170: « existimamus enim subiectum verbi hispani *se salve*, esse non proximum sed propositionem proximi. Praecipuam rationem indicat Roothaan. Cum enim per totam paragraphum actum sit solummodo de salvanda propositione proximi, seu de illa propositione recte intelligenda et explicanda: quid causae sit cur subito de salute proximi agatur, cuius antea ne mentio quidem facta est? ». In confirmationem Patris Roothaan suaeque interpretationis adducit Codina testimonium Patris Aegidii González, in suo *Directorio*: « Annotatio illa quae fundamento praeponitur, et in capite omnium meditationeum praefixa est, omittenda hoc tempore omnino aut saltem magna ex parte videtur. Initio enim Societatis necessaria visa est, cum Patres nostri et Exercitia haec non essent apud homines tantae auctoritatis et existimationis, ut tam facile in omnibus fides tuto adhibenda crederetur; et propterea opportunum fuit hac admonitione animum illius qui exercetur, praemunire; et praeterea nihil celaret eorum, quae aut bonus aut malus spiritus illi suggessisset, sed omnia confidenter aperiret. Nunc vero, cum per Christi gratiam Exercitia haec tantam apud homines authoritatem sibi conciliarint, si haec annotatio uti scripta est, nullo adhibito temperamento proponatur, id unum efficiemus, ut animos illorum, qui ad nos Exercitia facturi accedunt, suspicione et formidine plenos reddamus»[15]. Certe intentio « praesupponendi » videtur esse exercitantem monere ut, si quam, in exercitiorum decursu, rem novam vel minus recte dictam credat, non statim eam condemnet, sed salvet proferentis intentionem; quod si facere nequeat, eius mentem colloquendo inquirat, ut bene eam intelligendo, propositio « salvetur ». Argumentum intrinsecum igitur stare videtur pro sententia PP. Roothaan et Codina; fatendum tamen est argumentum traditionis manuscriptae, ut diximus, potius stare pro opposita[16].

Aliae Polanci correctiones, superius enumeratae, explicatione non egent. Maioris sunt momenti illae quae a Polanco tum in Versione prima tum in Vulgata appositae sunt, de quibus vide infra, p. 126.

---

[15] MI, *Directoria*, pp. 499-500.

[16] Postremam hanc tenet et tuetur G. FESSARD, *La dialectique des Exercices spirituels*, II, 259-279.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

VI. — RATIO EDITIONIS: Quo facilior reddatur duarum huius textus recensionum *P1* et *P2* comparatio, utramque integre edimus cum correspondenti apparatu. Verba emendata et addita italicis litteris distinguimus. Nisi aliud expresse monemus, verba correcta et addita in textu *P1* tribuenda sunt manui Patris Salmerón; in textu *P2* manui Patris Polanco. Notandum est hos duos textus in praecedenti editione: MI, *Exercitia*, vocari *A* (*P1*) et *B* (*P2*); a P. Calveras *P'* et *P''*. In apparatu textus *P1* damus etiam variantes textus *E*, qui non habet emendationes Salmeronis.

VERSIO VULGATA (= *V*)

1547

EDITIONES: MI, *Exercitia*, 223-262; editio princeps, Romae impressa a. 1548. De hac et reliquis editionibus vide elenchum in fine voluminis.

BIBLIOGRAPHIA: MI, *Exercitia*, 201-202 (codicis *Exercitia 2a* descriptio); 148-160; BERNARD-MAITRE; *Le texte des Exercices spirituels de Saint Ignace*, in RAM, (1957) 210-229; ID. *Le Pere Jean-Philippe Roothaan et la Vulgate des Exercices de Saint Ignace*, in RAM, 37 (1961) 193-210; PINARD DE LA BOULLAYE, *La Vulgate des Exercices de Saint Ignace. Ses caractères, son autorité*, in RAM, (1949) 389-407.

I. — TEXTUS: ARSI, *Exerc. 2a*, qui codex continet, primo loco, *Exercitiorum* Versionem primam in altera eius recensione (*P2*), et Vulgatam (*V*). Uterque textus iudicibus a Sede Apostolica designatis submissus est, quorum approbationem refert (f. 82*v*-83*r*). Folia independenti numeratione signantur in utroque textu. Vulgata complectitur 85 folia, numeris notata praeter primum et duo ultima. Scripta est ab uno tantum librario, diverso ab eo qui Versionem primam exaravit. Habet correctiones autographas Patris Polanco. Titulus in primo fol. « † / Exercitia spiritualia », cui subiecit Polancus: « Originalia, ex quo exemplaria excussa prodierunt ». P. Laurentius De Paoli: « Secunda translatio authentica / et haec est impressa ». Signum Archivi: « VIII.8 ». Folio 32*v* agglutinatum est chartae fragmentum, continens monitum pro typographo, unde confirmatur quod supra Polancus notavit, scil. hoc idem exemplar pro operis impressione adhibitum esse.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

II. — De vulgatae interprete et tempore compositionis

Huic versioni occasionem dedit, ut videtur, S. Franciscus Borgia, qui anno 1546, die 7 iunii, Ignatio scribens, animorum saluti utile fore dixit, si a Summo Pontifice indulgentiae impetrarentur pro iis qui spiritualibus exercitiis vacassent [1]. Certe Versio prima rudiore latinitate scripta erat, neque ecclesiasticis auctoritatibus exhiberi poterat. Praeterea, usus in dies communior exercitia tradendi textum postulabat elegantiore latinitate donatum, praecipue si liber typis mandandus erat.

Munus novam versionem parandi Patri Andreae des Freux (Frusio) commissum est. Hic «vir mirabilis», «in omnibus versatissimus» [2], litteris latinis apprime excultus, studia theologica, una cum P. Polanco, eo anno 1546 absolvit [3]. Frusium fuisse auctorem huius versionis asserunt: 1.° Ipse Ignatius, per Polancum Patri Nadal scribens: «...pero la tradutión estampada que, como V. R. sabe, hizo Mtro. Andrés de Frusio ...» [4]. In alia epistola ad P. Adrianum Adriaenssens a. 1555: «Perconctati sumus etiam P. Andream Frusium, cuius est versio quae circunfertur ...» [5]. 2.° P. Gonçalves da Câmara: «Em huma regra das que N. P. ajuntou aos Exercicios pos o P. Frusio, quando os tresladou do espanhol em latin ...» [6]. 3.° P. Antonius de Araoz, litteris ad Ignatium, 22 dec. 1553 [7].

Tempus quo versio conscripta est clare definiri potest. Peractis studiis theologicis, Andres Frusius, Ioannes de Polanco et Hieronymus Otello Patavio egressi sunt die 4 septembris a. 1546 [8], et quidem Frusius recta via Romam se contulit. Inde profectus est die 12 martii a. sequentis 1547, Florentiam destinatus [9]. Versio igitur *Exercitiorum* ab eo confici debuit inter hos temporis terminos.

Dimidiato anno 1547, Ignatius Francisco Borgiae scribebat: «Quanto a los Exercicios, están ya vistos y aprobados por el cardenal de Burgos, y con asaz contentamiento y edificación de su Sría.

---

[1] SFB, II, 514-515. Vide supra *Documenta praevia*, n° 3, p. 75.
[2] FN, III, 512.
[3] Ibid. Annot. 81; *Chron*, I, 172; AHSI, 26 (1957) 57-66. De Andrea Frusio vide FN, III, 839; Scaduto, *Catalogo dei gesuiti d'Italia*, p. 60.
[4] MI, *Epp.* VI, 598.
[5] MI, *Epp.* VIII, 413.
[6] *Memoriale*, n. 322: FN, I, 710.
[7] MHSI, *Epp. Mixtae*, III, 672.
[8] *Chron.* I, 172, n. 120; EN, II, 2; *Polanci complementa*, I, 2-3; Orlandini, *Historia Societatis Iesu*, lib. VI, n. 11.
[9] FN, III, 741. Romae Frusius erat ineunte a. 1547: MI, *Epp.* I, 458.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Revma »[10]. Franciscus Borgia tam cari sibi negotii curam assumpsit. Eo ipso a. 1547 Iacobum Sánchez Romam misit cum mandatis, inter quos approbatio *Exercitiorum* a Sancta Sede obtinenda numerabatur, Ut dicit P. Polanco: « eodem Duce instante, ut Societatis nostrae Exercitia auctoritate Sedis Apostolicae approbarentur, Summus Pontifex Paulus III domino Ioanni de Toledo, cardinali et episcopo burgensi, qui haereticae pravitatis inquisitor erat, ac episcopo Philippo Archinto, Almae Urbis Vicario, et Fratri Aegidio Foscharario, Sacri palatii Magistro, examinanda ea tradidit, qui omnes, magno consensu, versiones duas latinas, quarum una impressa circumfertur, adhibita etiam emendatione [sic] approbavit »[11]. Dies approbationis in testimonio autographo non datur, neque aliunde nobis constat. P. Nadal in sua ephemeride, pro anno 1547, simpliciter notat: « Vivae vocis oraculum per Durantum pro Exercitiis »[12].

Primus nuntius de *Exercitiorum* impressione dabatur ab Ignatio die 14 iulii 1548: « Entre tanto, que se huelguen de la approbatión de los Exercitios, que se estamparán, etc. »[13]. Eodem fere tempore, S. Franciscus Borgia Ignatio scribens, sese offerebat ad operis impressionem Valentiae, suis sumptibus, faciendam:

« Doy gracias al Señor por la determinatión que se ha echo en lo de los Exercitios. Espero mucho fruto dello, para quitar la ocasión a algunos que no estavan tan informados. Si para imprimirse allá no huviere tal comodidad y a V. P, paresciere, se hará bien acá. Mande dar la orden, que el P. Mirón lo hará en Valencia, do ay agora buena impresión; y yo haré proveher en la costa de la impressión »[14].

Re quidem vera *Exercitia* impressa sunt Romae, in officina Antonii Blado, die 11 septembris a. 1548[15]. Exemplaria typis edita 500 fuerunt, expensae 22 ducatorum, a Francisco Borgia ad Ignatium missorum[16].

Opus anonymum editum est[17], sed in Brevi approbationis, a Paulo III dato die 31 iulii 1548, dicitur Exercitia ab Ignatio de Loyola scripta esse[18]. Idem asseritur in Praefatiuncula operi prae-

[10] MI, *Epp.* I, 530.

[11] *Chron*, I, 249; cf. ORLANDINI, op. cit. lib. VI, n. 75; VIII, n. 1. Verbum « emendatione » pro « commendatione » stare videtur. Nulla enim emendatio a litteris Apostolicis iniungitur.

[12] FN, II, 207. Vide supra, 71.

[13] MI, *Epp.* II, 154.

[14] SFB, III, 32.

[15] Id indicatur in operis colophone.

[16] MI, *Epp.* II, 239: *Epp. Mixtae*, II, 67.

[17] Vide *Praefatiunculam* Polanci, supra, *Documenta praevia*, n. 4, p. 79 et annot. 4.

[18] De Ignatio *Exercitiorum* auctore, vide Introductionem generalem, p. 27.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

missa. Ratio cur Exercitia typis data fuerint clare exponitur in dicta praefatiuncula [19].

III. — De textu a P. Frusio adhibito

Quaestio proponitur quemnam textum vertendum sibi Frusius proposuerit et an Versionem primam denuo reficiendam sumpserit. P. Câmara, loco supra allato [20], supponit Frusium textum hispanum latine reddidisse. Sed, quemnam textum hispanum? Nonnulla enim exemplaria hispana manuscripta circumferebantur. P. Ribadeneira, in fragmento epistolae textui Autographo (A) praemissae (cuius textum vide p. 86) tres saltem textus hispanicos enumerat.

Nobis videtur: a) Vulgata lectiones habet quae lectionibus Autographi (*A*) similes sunt, unde hunc textum, vel textum huic valde affinem prae oculis habuit.

b) Quibusdam locis Vulgata adhaeret Versioni primae plus quam Autographo, unde etiam Versionem primam inspexit.

c) Vulgata non omnes emendationes inserit quae textui Autographo ab Ignatio appositae sunt.

d) Vulgata adhibet correctiones quas Polancus posuit in altera recensione Versionis primae (*P2*), quae ab Autographo absunt.

Ad probandum id quod sub litteris a) et b) dicitur, sufficiat textus parallelos adducere, e viginti primis Annotationibus [1-20] desumptos:

[1] *A*: « ... *se llaman* exercicios spirituales ».

V: « ... exercitia *vocantur* spiritualia »

P: « omnis modus ... *dicitur* spirituale exercitium »

[2] *A*: « *debe narrar* fielmente la historia de la tal contemplación o meditación ».

V: « fideliter *narrare debet* meditationis seu contemplationis historiam »

P: « *narret* fideliter historiam talis meditationis se contemplationis »

[2] *A*: « ... discurriendo solamente por los punctos, con breve o sumaria declaración »

P: « discurrendo *dumtaxat* per *principaliora* puncta, brevi quadam et compendiosa declaratione *adiecta* »

V: « percursis obiter *dumtaxat* punctis illius *praecipuis*, et *adiecta* solum brevi declaratiuncula

[19] Supra, p. 81.

[20] Supra, annot. 6.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[2] *A* : « hallando alguna cosa que haga *un poco más* declarar o sentir la historia »

P : « si quid invenitur quod aperiat historiam, vel eam gustari faciat »

V : « cum aliquid invenerit, quod elucidationem vel apprehensionem historiae *aliquanto maiorem* praebeat »

[3] *A* : « en todos los exercicios *siguientes* spirituales »

P : « in omnibus exercitiis spiritualibus »

V : « in *sequentibus* omnibus exercitiis spiritualibus »

[3] *A* : « los de la voluntad *affectando* »

P : « et voluntatis dum *afficimur* »

V : « voluntatis vero quando *afficimur* »

[5] *A* : « *ofreciéndole* [*corr. ex* : « dexándole »] todo su querer y libertad »

P : « committendo illi omne velle proprium omnemque libertatem »

V : « totum studium et arbitrium suum *offerat* suo Creatori »

[12] *A* : « procure *siempre* que el ánimo quede harto en pensar que *ha estado una entera hora* en el exercicio »

P : « ita faciat, ut eius animus contentus remaneat, dum putat quod per horam integram ... »

V : « curet *semper* animi quietem in hoc reperire ... »

[13] *A* : « es *fácil y leve* estar en la contemplación la hora entera »

P : « est *facile* manere in contemplatione per horam integram »

V : « cum *facile sit ac leve* ... integram contemplationis horam traducere »

[15] *A* : « no debe mover al que los rrescibe más a *pobreza ni promesa*, que a sus *contrarios*, ni a un estado o modo de vida que a otro ».

P : « non debet ea recipientem plus incitare ad *paupertatem* vel *eius promissionem*, quam ad *eius contrarium*, vel ad unum *statum seu modum vivendi* plus quam ad alium ».

V : « non debet alterum impellere ad *paupertatem et promissionem eius* quam ad *oppositum*, neque ad hoc potius quam ad illud *institutum vitae* »

[15] *A* : « que el mismo Criador y Señor se comunique a la su ánima, *abraçándola* en su servicio y alabanza »

P : « ipsemet Dominus et Creator seipsum communicet sibi devotae animae, eam *acceptando* ad suum amorem et laudem ».

V : « donec ipse Creator ac Dominus noster animae sibi devotae sese communicet, eamque *amplexans*, ad sui amorem et laudem et servitium disponat »

[15] *A* : « estando en medio como un peso »

P : « in *aequilibrio* consistens »

V : « standum est in quodam *aequilibrio* »

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[16] *A* : « por sus proprios *provechos* y *intereses temporales* »

V : « sed *commoditatis* suae *negotiorumque temporalium* (causa) dumtaxat »

P : sed ob propria *commoda temporalia* ».

[17] *A* : « no queriendo *pedir ni saber* los proprios *pensamientos* ni *pecados* del que los recibe »

V : « *inquirere ac scire* nolens proprias alterius *cogitationes* et *peccata* »

P : « nolens *scire nec petere peccata* ».

[19] *A* : « al que estuviere embarazado en cosas públicas o negocios *convenientes*, quier *letrado o ingenioso* »

V : homini negotiis publicis vel aliis *convenientibus* districto, sive *ingenio* sive *litteris* praeditus sit ».

P : « occupato in rebus publicis seu in aliis negotiis *necessariis*, sive *litteratus*, *sive ingeniosus* ».

[20] *A* : « al que es *más* desembarazado y que *en todo lo posible* desea aprovechar, dénsele todos los ejercicios espirituales *por la misma orden que proceden* »

V : « ei qui a negotiis *liberior* est, et fructum spiritualem optat *quam possit maximum*, tradenda sunt omnia exercitia *eodem quo procedunt ordine* »

P : « ei qui *omnino* expeditus est et pro viribus optat proficere, tradantur omnia spiritualia exercitia *ordine suo* »

Ad ea quae sub litteris c) et d) enuntiavimus ostendenda, vide elenchos emendationum, ubi Vulgata comparatur tum cum Autographo, tum cum Versione prima (*P*2). Infra, pp. 125-126, nn. 4, 5.

Ad c) quod attinet, notandum est Vulgatam minime inseruisse omnes emendationes quas Ignatius textui Autographo apposuit. Exemplum est in n.º 5 : « ... para que su divina Majestad, así de su persona como de todo lo que tiene *se sirva conforme* a su sanctissima voluntad ». Verba « se sirva conforme » posita sunt pro : « ordene ». Vulgata vertit : « ut de se suisque omnibus id *statuat* in quo ipsi potissimum servire possit, iuxta eiusdem beneplacitum ». *V* retinet etiam verba « in quo » respondentia hispanis « en que , quae Ignatius deleverat in *A*. — In n.º 140 *V* omittit adiectivum « grande » quod additum est, probabiliter manu Ignatii in *A*. — In n.º 195 omittitur additamentum : « en la humanidad ». — In n.º 271 deest correctio « muestra significar » pro « dice ». — In n.º 293 dubium est an *V* adhibeat correctionem : « toda la multitud de los judíos », pro « el pueblo menudo de los judíos », legit enim : « a iudaeis caluminiose accusatur ». — In nº 317 omittit correctionem « tercera » pro « primera », sed nullum numerum ordinalem adhibet.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

IV. — Verba addita et emendata in textu exercitiorum

N. B. Asterisco (*) notamus verba manu S. Ignatii in *A* scripta et sive a P. Broët sive a P. Salmerón in textum *P1* translata. Cf. p. 93.

1. *Prima series*: *Emendationes manu S. Ignatii in Autographo, a P. Broët in textum* P1 *translatae et a* V *etiam adhibitae.*

[91] *A*: templos, villas y castillos
* *synagogas*, villas y castillos

P1: templa, villas, castella
* *synagogas*, oppida, castella
V: synagogas, villas et oppida

[102] *A*: se determina entre ellos
* se determina *en la su eternidad*

P1: deliberant inter se
* deliberant inter se *in aeternitate*
V: in deitatis suae aeternitate

[102] *A*: y embiando al ángel
* *y así, venida la plenitud de los tiempos*, embiando al ángel

P1: quapropter mittitur archangelus
* quapropter, *ubi venit plenitudo temporis*, mittitur archangelus
V: adveniente tempore praestituto

[111] *A*: asentada en una asna ... llevando un buey
* *como se puede meditar píamente*, asentada en una asna

P1: insidentis asinae ... cum bove
* insidentis asinae ... cum bove, *ut pie meditari licet*
V: (ut pie meditari licet)

[112] *A*: el diversorio
* *el lugar o espelunca del nacimiento*

P1: hospitium seu diversorium
* *speluncam seu locum nativitatis*
P2: locum nativitatis (*om.* speluncam seu)
V: locum rimabimur, speluncae similem

[142] *A*: codicia de riquezas
* codicia de riquezas, *como suele ut in pluribus*

P1: cupiditate divitiarum
* cupiditate divitiarum, *ut solet in pluribus*
V: (quod fere contingit)

[172] *A*: no podemos dezir que fuese vocación
* no *parece que sea vocación divina*

P1: quam electionem non possumus nominare vocationem
* *quae videtur non esse divina vocatio*
V: non videtur vocatio divina esse

2. *Secunda series*: *Emendationes S. Ignatii in Autographo, manu Patris Salmerón textui* P1 *appositae.*

[97] *A*: propia sensualidad, si la tuvieren
* *delet*: si la tuvieren

P1: propriam sensualitatem, si quam habuerint
* *delet*: si quam habuerint
V: *omittit*: si quam habuerint.

[172] *A*: de mala elección vocación
* de mala elección vocación *divina*

P1: ex ... mala electione vocationem
* ex ... mala electione vocationem *divinam*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

V : electionem malam et ombliqua pro divina vocatione reputantes

[195] *A* : la humanidad de Cristo nuestro Señor padece
P1 : Christi humanitas patitur

• Cristo nuestro Señor padece *en la humanidad*
• Christus *in humanitate* patitur

V : *omittit additionem*

[201] *A* : sudor símile a sudor sanguíneo
P1 : sudavit sanguineum sudorem

• *sudor como de gotas de sangre*

V : ad sudorem usque sanguineum

[271] *A* : Exercitaba la arte de carpintero
P1 : Exercebat artem fabrilem

• *Parece que* exercitaba la arte ...
• Exercebat artem fabrilem, *ut videtur*

V : *omittit correctionem*

como dice San Marco en el caplo. sesto
P1 : Marci cap. 6°

• como *muestra significar* San Marco ...
V : cum dicat S. Marcus c. 6°

[275] *A* : tres veces son llamados
P1 : ter vocati sunt

• tres veces *parece que* son llamados
• ter vocati *fuisse videntur*

V : videntur

[279] *A* : un terremoto
P1 : terraemotus

• *una gran tempestad*
• *tempestas*

V : vehemens tempestas

[300] *A* : de mañana salido el sol
P1 : mane orto iam sole

• *muy* de mañana
• *valde* mane orto iam sole

V : Summo mane

[306] *A* : a 7 apostoles
P1 : 7 apostolis

• a 7 *de sus discípulos*
• 7 *discipulis*

V : discipulis

[310] *A* : como dice el evangelio de Nicodemo
P1 : ut dicitur in evangelio Nicodemi

• como *píamente se medita y se lee en la vida de los sanctos*
• ut *pie meditari licet*

V : legitur in hagiographis quibusdam, et verisimile est atque meditatu pium

[317] *A* : ceguedad
P1 : caecitas

• escuridad
• *obscuratio*

V : obtenebratio

[321] *A* : quarta regla
P1 : *sexta* regula

• sexta
V : sexta regula

• ordenar su vida *sin determinarse por*
V : vitae suae rationem *deliberatione a noxiis affectibus libera* instituere

3. *Tertia series* : *Emendationes quas Vugata* (V) *tantum adhibuit*

[5] *A* : dejándole
P : committendo illi

• *ofreciéndole*
V : *offerat* suo Creatori

[21] *A* : ordenar su vida sin afección alguna
P : ordinet vitam suam absque affectione aliqua

[45] *A* : meditación de tres potencias
P : meditatio trium animae virium
V : meditatio *secundum* tres ani-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

• meditación *con las* tres potencias
[93] *A*: trabajar como yo
• trabajar *comigo*
[297] *A*: el velo del templo hecho pedazos

• el velo del templo *partido en dos partes de arriba abajo*

[310] *A*: como dice el evangelio de Nicodemo
• como *piamente se medita y se lee en las vidas de los Sanctos*

[330] *A*: *post* y voluntad *delet*: Hoc probat beatus Thomas p^{a} 2^{ae} q^{e} 9^{a}, art. [1° *et*] 6° et q^{a} 10, art. 4°

[355] *A*: asimismo

[363] *A*: diffinir
• diffinir *o declarar para nuestros tiempos*

mae potentias.
P: laborare ... sicut ego
V: laboret *mecum*
P: velum templi scissum in duas partes; *omittit*: a summo usque de orsum)
V: velum templi *a summo ad infimam usque partem* scissum (*omittit vertere*: en dos partes)
P: ut dicitur in Evangelio Nicodemi
• *ut pie meditari licet*
V: legitur *in hagiographis quibusdam et* verisimile est atque *meditatu pium*
P: voluntatis. Hoc probat B. Thomas 1^{a} 2^{e}, q. 9^{a}, art. 6° [*et*] q. 10^{a} art. 4°
V: *omittit citationem Sancti Thomae*
P: et
V: item
P: diffinire
V: dogmata ad salutem necessaria exactius tradere *atque definire prout convenit suis temporibus* et posteris

4. *Quarta series*: *Emendationes quae in nullam latinam versionem transierunt*

[5] *A*: ordene a su sanctissima voluntad
• *se sirva conforme a* su ...
[*ante* se sirva *scripserat Ignatius sed delevit*: en que]

[201] *A*: sudor símile a sudor sanguíneo
• *sudor como gotas de sangre*
[271] *A*: como dice San Marco en el caplo sesto
• *como muestra significar* San ...
[293] *A*: lo llevan a Pilato y delante dél lo acusan el pueblo menudo de los judíos
• lo llevan toda la multitud de los judios a Pilato y delante dél lo acusan *deletis reliquis*

P: disponat iuxta sanctissimum beneplacitum suum
V: id statuat, in quo ipsi potissimum servire possit iusta eiusdem beneplacitum [adhibet verbum *statuat* correspondens verbi *ordene*, et praepositionem cum relativo: *in quo* correspondentem *en que*, additis sed deletis manu Ign.]
P: sudavit sanguineum sudorem
V: ad sudorem usque sanguineum
P: Marci cap^{o} [6°]
V: cum dicat S. Marcus c. 6°
P: accusatur a iudaeorum turba
V: a iudaeis calumniose accusatur

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

5. *Additamenta Polanci in* P2 *quae etiam textui Vulgatae apposita sunt*

[3] *P2*: qui praecipue sunt voluntatis; *V*: quae praecipue est voluntatis
[3] *P2*: in actibus qui intellectus sunt potius; *V*: circa intelligentiam potius moramur.
[20] *P2* et *V*: (et quidem scribi rerum capita ne excidant e memoria espedit).
[33] *P2*: malam in materia peccati mortalis de qua hic est sermo: primus; *V*: in materia peccati mortalis, de qua hic sermo est.
[36] *P2*: criminis quacumque ratione; *V*: peccati praebetur quacumque ratione assensus.
[38] *V* sumit e *P2* ea quae ibi adduntur de peccatis ore commissis, ut de blasphemia et iuramento.
[40] *P2* et *V*: (inter alia locutionis peccata).
[41] *P2* et *V*: cum mala intentione vel gravi damno famae alterius.
[41] *V* sumit e *P2* ea quae hic addit de peccatis ore commissis.
[42] *P2*: reduci possunt; *V*: reduci ad.
[52] *A*: por un pecado mortal; *P2*: ob unicum forte mortale; *V*: forte.
[71] *V sumit* et *P2 ea quae ibi adduntur de meditationibus de morte aliisque peccati poenis, de iudicio etc.*
[91] *P2*: ac alia loca; *V*: et sic de locis aliis.
[121] *P2*: et res de qua agitur feret; *V*: prout res subiecta feret.
[131] *A*: de la 2ª adición; *P2* et *V*: secundae et tertiae additionis.
[222] *P2* et *V*: id est: considerare personas, verba, opera.
[303] *P2*: panem frangens; *V*: fractoque ipsis pane.

6. *Additamenta Polanci quae in Vulgata tantum inveniuntur*

[215] inter vescendum
[219] ut pie ac verisimiliter credendum est [de apparitione Mariae Virgini]
[282] mulier, quae fuerat in civitate peccatrix (sive Maria Magdalena soror Marthae fuerit, sive alia)
[311] inquit ipse
[312] per duos viros illos in vestibus albis adsistentes, quod angelos fuisse credimus
[330] et illam
[335] animis se insinuat
[335] ei se coniungit

V. — Comparatio vulgatae cum textu hispano

Ut huius argumenti tractatio, quae fere praecipua est, solido fundamento innitatur, et ut lector ipse iudicium ferre valeat, exempla bene multa ei proponimus, quibus ostendatur methodus a P. Frusio adhibita in sua versione facienda.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

1. *Vitat technicismos*:

Indiferente: « absque differentia nos habere » [23]; « in medio quodam interstitio et aequilibrio subsistere » [179]; « in neutram declinare partem » [179].

Orar mental y vocal: « secundum mentem et vocem » [1].

Pobreza actual: « paupertatem in rerum expoliatione sitam » [147].

Binarios: « classes » [149, 150, 159, 199].

Moción: « spiritus » [313]; « instigatio » [317]; « según la mayor moción racional y no moción alguna sensual »: « iuxta rationis ipsius dictamen, seposito carnis appetitu omni » [182]. *Periphrasim adhibet* [329].

Inspiración: « internas noticias, consolaciones y divinas inspiraciones »: « cognitionis internae radios et consolatorios motus » [213]; « proprio del bueno [espíritu] dar ánimo y fuerzas, consolaciones, lágrimas, inspiraciones y quietud »: « Spiritui autem bono ... proprium consuetumque est, recte agentibus animum ac vires addere, consolari, devotionis lachrimas ciere, illustrare mentem et tranquillitatem dare » [315].

2. *Frusius vario modo exprimit stabiles formas Autographi*:

EXEMPLA: *Textus hispanus A*, initio meditationum, repetere solet: « La oración preparatoria sea la sólita » (vel « la misma »). *Frusius*: Oratio eadem quae supra [55]; non differt a superiore [65]; fiet more supra dicto [91]; nihil a superiore variabitur [101]; sicut supra [110]; secundum morem [136]; ut semper antehac [149]; eadem quae semper [190], consueta semper [200]; iuxta morem [218]; ex more [231].

Secundum praeambulum. A: « demandar a Dios lo que quiero ». *Frusius*: poscendi id quod quaerimus [55]; consistit in poscenda ... [65]; gratiae postulationem [104]; ut poscamus [139]; optatae rei petitio [152, 193]; ad gratiam poscendam pertinens [91]; poscere [203]; gratiam petendam [221]; ut gratiam Dei efflagitem [233]; id postulem quod exopto [48].

A: « subiecta materia ». *Frusius*: pro diversitate rerum [49, 105]; pro meditandarum rerum genere [74]; cum praeludiis oblatae materiae congruentibus [204]; iuxta praesentis rei rationem [199]; iuxta materiam [225]; haec rebus sunt accommodanda [226]; iuxta rei occasionem [243].

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3. *Verba omittit*:

Autographum	Vulgata
[23] y por consiguiente en todo lo demás	*Omittit*
[23] solamente deseando y eligiendo lo que *más* conduce	sed consentaneum est ea demum, quae ad finem ducunt, eligere ac desiderare
[46] *intenciones*, acciones y operaciones	vires atque operationes
[51] con el entendimiento *más particularmente*	ratiocinio intellectus
[65] me olvidare *por mis faltas*	ceperit divini amoris oblivio
[86] enfermedad *que sea notable*	ut valetudinem adversam causari possint
[91] sea ... presto y *diligente* para cumplir *su sanctíssima voluntad*	ad sequendum et obtemperandum prompti simus
[97] harán oblaciones de mayor estima y mayor momento	respondebit quisque in hunc fere modum
[114] un pobrezito *y esclavito indigno*	tamquam pauperculum
[114] como si presente me hallase	*Omittit*
[114] con todo *acatamiento* y reverencia	cum reverentia maxima
[124] dulçura de la *divinidad*, del ánima y de sus virtudes *y de todo*	sentire quanta sit suavitas et dulcedo animae, divinis donis ac virtutibus imbutae
[132] la huýda *como en destierro* a Egipto	et fuga in Egyptum
[135] *juntamente* contemplando su vida	nos quoque illius vitam contemplantes
[136] sumo capitán *y señor* nuestro	optimi nostri imperatoris
[139] cognoscimiento *de la vida verdadera que muestra* el summo y verdadero capitán, y gracia para le imitar	Christi agnoscere mores ingenuos ac per gratiam imitari posse
[140] *grande* cáthedra	cathedra
[153] para hallar en paz a Dios n. S. *y saberse salvar.*	ut conciliari Deo possit
[155] y entre tanto quiere *hacer cuenta* que todo lo dexa *en affecto*	ac interim omnia relinquere integra
[169] y por consiguiente hacen del fin medio y del medio fin	*Omittit*
[175] mueve *y atrahe* la voluntad	voluntatem ... sic impellit
[181] para sola la alabanza de Dios n. Señor y salud de mi ánima	*Omittit*
[183] *mayor* serivicio y alabança	si ei placeat

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[234] así como en los cielos	*Omittit*
[320] el qual siempre le queda, aunque *claramente* no lo sienta	adsistente nobis iugiter praesidio divino, licet tunc nequaquam sentiatur
[339] La segunda : quiero mirar a *un hombre que nunca he visto ni conocido*	ut considerem, si quis alter cui parem mecum statum seu perfectionis gradum
[339] para mayor gloria de Dios Señor y mayor perfección de su ánima	*Omittit*. Cf. etiam n. 189.
[359] alabar *constituciones* çerca ayunos	Extollere abstinentiae et ieiuniorum usum

4. *Verba imperfecte transfert* :

[1] en la disposición de su vida *para* la salud del ánima	circa vitae suae institutionem *et* salutem animae
[23] por lo qual es menester hazernos indifferentes	quocirca debemus absque differentia nos habere circa res creatas
[58] disminuyéndome por exemplos	additis exemplis
[61] acabar con un colloquio de misericordia	terminando demum erit haec meditatio per colloquium extollendo infinitam Dei misericordiam
[157] y que él quiere, pide y suplica, sólo que sea servicio y alabanza de la su divina bondad.	servabimus tamen interea desiderii nostri libertatem, qua licet convenientiorem servitio divino viam invadere.
[185] un hombre que nunca he visto ni conoscido	vir amicissimus
[193] sentimiento y confusión	indignationis
[203] quebranto	anxietatem
[217] después de comer o después de cenar	ante prandium aut cenam
[223] tan miraculosamente, por los verdaderos y sanctíssimos effectos della	tot miraculis deinde elucescat [*omissis reliquis*]
[229] en el verano	per tempus vernum
[230] el amor se debe poner más en las obras que en las palabras	amor ... pendet
[315] morder, tristar y poner impedimentos	immittit molestias, scrupulos, tristitias
[317] y como separada de su Criador y señor	et de ipsius Dei creatoris sui clementia prope desperare
[318] con cuyos consejos no podemos tomar camino para acertar	cuius instigatione nihil umquam recte conficitur
[331] para que cresca y suba de bien en mejor	ut ... magis proficiat
[366] Dado que *sea* mucha verdad que ninguno se puede salvar sin ser predestinado	etiamsi plane compertum definitumque *esset* nemini contingere salutem nisi praedestinato

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

5. *Verba minus conformia cum « Autographo » adhibet* :

[8] el que los recibe [los Ejercicios]	sumentis exercitia
[12] que el ánimo quede harto	animi quietem in hoc reperire
[13] mas aún a derrocalle	sed etiam expugnare
[23] y mediante esto salvar su ánima	eique serviens tandem salvus fiat
[36] para obrar luego, así como ha consentido, o para poner en obra, si pudiese	cogitationi peccati praebetur quacumque ratione assensus
[50] más en particular	pensiculatius
[53] discurrir por lo que se offresciere	quae suggeret mens et affectus
[97] haziendo contra su propria sensualidad y contra su amor carnal y mundano	expugnata carnis, sensuum amorisque proprii et mundani rebellione
[130] deseando más conoscer el Verbo eterno encarnado, para más le servir y seguir	ut ipsi serviam et adhaerescam tanto propensius, quanto incredibiliorem erga me bonitatem eius perspexero
[140] como si se asentase	sedere
[151] para desear y conocer lo que sea más grato a la su divina bondad	me ipsum ... adstantem atque perscrutantem quonam pacto ipsi Deo placere queam potissimum
[157] pobreza actual	paupertati perfectae
[165] no sea en deliberar	transgrediar ex deliberato
[166] no sea en deliberar	decernam admittere
[177] El tercer tiempo es tranquillo	3um es quando per animi tranquillitatem
[179] hallarme indifferente	in neutram declinare partem
[183] siendo su mayor servicio y alabanza	si ei placeat
[195] padesce o quiere padescer	pati appetat et incipiat
[196] cómo la divinidad se esconde	abscondens Christi divinitas
[219] el cuerpo quedó separado del ánima	sepulto corpore
[229] temporales cómodos	commoditate quae sese offert
[230] dar y comunicar el amante al amado lo que tiene o de lo que tiene o puede, y así por el contrario el amado al amante	in mutua facultatum, rerum et operum communicatione
[233] cognoscimiento interno [...] amar y servir	perspiciens ad amorem, cultum et servitium
[322] la 2ª para probarnos para cuanto somos	2ª ut probemur quinam sumus
[329] trayendo razones aparentes, sotilezas y assiduas fallacias	sophisticis argumentis quibusdam veri speciem prae se ferentibus
[352] Para el sentido verdadero que en la Iglesia militante debemos tener ...	Regulae aliquot servandae ut cum orthodoxa Ecclesia vere sentiamus
[370] Por estar en uno con el amor divino	quia nobis cum ipso Deo unionem amoris praestat et conservat

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

6. *Formulis minus vividis utitur*:

[53] lo que he hecho por Christo, lo que hago por Christo, lo que debo hacer por Christo	quid hactenus dignum memoratu egerim pro Christo, quid agam tandem aut agere debeam
[93] harán oblaciones de mayor estima y mayor momento	respondebit quisquam in hunc fere modum
[157] y que él quiere, pide y suplica, solo que sea servicio y alabanza de la su divina majestad	servabimus tamen interea desiderii nostri libertatem, qua liceat convenientiorem servitio divino viam invadere
[164] para hombre affectarse a la vera doctrina de Christo	ad capessendam germanam Christi doctrinam
[165] no sea en deliberar	ne transgrediar ex deliberato
[167] por imitar y parescer más actualmente a Christo nuestro Señor que primero fue tenido por tal, que por sabio ni prudente en este mundo	ad maiorem tamen imitationem Christi eligam potius cum eo paupere, spreto et illuso, paupertatem, contemptum et insipientiae titulum amplecti, quam opes, honores et sapientiae aestimationem
[195] y aquí comenzar con mucha fuerza y esforzarme a doler, tristar y llorar	unde incipiam et ipse dolorem, moestitiam et fletum mihi excitare
[203] dolor con Christo doloroso, quebranto con Christo quebrantado, lágrimas, pena interna de tanta pena que Christo pasó por mí	pro voti consecutione poscere moerorem, planctum, anxietatem, et ceteras id genus poenas interiores, ut Christo patienti pro me compatiar
[234] considerando con mucha razón y justicia lo que yo debo de mi parte offrescer y dar a la su divina majestad	quibus optime inspectis vertar ad meipsum, et disquiram mecum, quae meae sint partes, et quid aequum iustumque sit, ut divinae offeram et exhibeam maiestati
[322] y porque en cosa ajena no pongamos nido, alzando nuestro entendimiento en alguna soberbia o gloria vana, atribuyendo a nosotros la devoción o las otras partes de la spiritual consolación	sed omnia haec gratuita esse dona, quae si vendicemus nobis ut propria, superbiae et vanae gloriae crimen, non sine salutis gravi periculo, incursuri sumus
[325] el enemigo se hace como muger en ser flaco por fuerza y fuerte de grado	hostis noster naturam et amorem muliebrem refert, quoad imbecillitatem virium et animi pervicatiam
[325] quando el hombre le muestra mucho rostro	si hunc conspexerit erecto et constanti vultu sibi obsistere
[332] entrar con la ánima devota y salir consigo	cognitis piis animae votis primum obsecundet, mox inde ad perversa desideria illam alliciat

7. *Verba locutionesque elegantiores adhibet*:

[32] Presupongo ser tres pensamientos en mí	Pro comperto ponitur triplicem incidere homini cogitationum genus

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[38] considerando acata aquel honor y reverencia debida	assumendo divinum nomen, adhibet considerationem ut Deo creatori ac Domino debitus honor tribuatur
[42] hacer contra	aspernari audet ac transgredi
[155] no le tiene affecto a tener la cosa acquisita o no la tener	rem ipsam vel tollere vel tenere aeque parata est
[212] manjares	pulmenta et edulia
[229] en el verano de frescura	per tempus vernum, herbarum virentium et florum aspectu aut aprici loci amoenitate
[234] affectándose mucho	summo affectu et verbis huiuscemodi vel similibus
[347] en quanto dudo y en quanto no dudo	ambiguitatem tamen sentimus
[350] engrossar la ánima	laxiorem iste conscientiam facere adnititur

8. *Aliquantum imminuit verba quibus indicatur actio Dei in anima.*

A : « en qualquier estado o vida que Dios *nos diere* para elegir ». *V* : « in eo evadamus statu quemcumque bonitas divina eligendum *nobis suggesserit* » [135].

A : « según que Dios nuestro Señor *le pondrá* en voluntad y a la tal persona le paresçerá mejor para servicio y alabanza de su divina Majestad ». *V* : « prout ad divinum cultum commodius fore vel *ex divino instinctu* vel ex rationis dictamine animadverterit » [155].

A : « Dios nuestro Señor así *mueve y atrae* la voluntad ». *V* : « voluntatem sic *impellit* » [175].

A : « pedir a Dios nuestro Señor quiera *mover* mi voluntad y *poner* en mi ánima lo que oo debo hacer ». *V* : « obsecrare Dei clementiam ut dignetur mentem *instruere et impellere* voluntatem quocumque potius mihi tendendum sit » [180].

Notetur tamen Frusium ad litteram sequi Autographum in alio exemplo : *A* : « si su divina Majestad, ordenando sus deseos no *le mudare* su electión primera ». *V* : « nisi Deus priorem affectum *mutaverit* » [16].

VI. — Terminologia textus hispani et vulgatae versionis comparatur

Exempla

Acatamiento y reverencia : « con todo acatamiento y reverencia posible » : cum reverentia maxima 114 ; « hacer acatamiento y reverencia » : ad praestandam illi debitam ... reverentiam 39c ; « hacer reverencia y acatamiento » : ad honorem Deo exhibendum cum reverentia 39c.

Affección : affectio 1, 172, 184 ; affectus 16, 21, 150, 332, 338, 342 ; votum 169.

Affecciones desordenadas (sin) : sine obliquis affectionibus 172 ; non ... studio perverso mixta 172 ; determinatione a noxiis affectibus libera 21 ; *versio omittitur in* n° 179.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Affectarse: affici 3, 16; adspirare ad 16; impelli 16; « para hombre affectarse a la vera doctrina de Cristo »: ut ad capessendam germanam Christi doctrinam affectum nostrum disponamus 164. *Generatim adhibet periphrasim.*
Affecto: affectus 60, 155, 157, 234; affectio 50.
Agitación: agitatio 6, 317; insultus 320.
Agitarse: agitari 4, 177; trahi 17.
Alabanza de Dios: laus 15, 167, 179; gloria 369.
Alabanza y gloria: gloria divina 179, 240; *omittit in* nn. 180, 189. *Vide infra*: servicio y alabanza, gloria.
Alabar: commendare, 355; comprobare, 357; extollere, 359; confirmare 361; plurimi facere 363; *alabar a Dios*: laudare, 23, 354, 360.
Bandera: vexillum 136, 137, 147, 156.
Binario: classis 149, 150, 159, 199.
Bondad: bonitas 20, 29, 98, 237.
Colloquio: colloquium 53, 61, 63, 71, 147, 159, 198, 199.
Conciencia: conscientia 1, 18, 32, 69, 314.
Confusión: confusio 48, 193; verecundia et confusio 74.
Conoscimiento: cognitio 63; cognoscere, 104; illustratio 118; perspicere 233; exploratum habere 139; certi esse 322.
Consolación: consolatio 6, 7, 13, 62, 316, 317, 318, 322, 323, 324, 330, 336; commotio devota 252; interna delectatio 254.
Criatura: creatura 15, 16, 39, 60, 235, 236.
Defecto: vitium 24, 27; delictum 27; vitium et defectum 41.
Delectación: delectatio 35, 215, 314.
Deseo: desiderium 146, 155.
Desolación: desolatio 13, 62, 118, 317, 318, 319, 320, 322, 323, 324; tristitia 6; tentatio 321.
Dolor: dolor 4, 44 (1°), 193; afflictio 209; moeror, 203.
Don: donum 20, 74, 234, 322; munus 237, 267.
Elección: electio 169, 172, 174, 175, 178, 189; eligere 169, 172, 184; « elección desordenada y oblica »: electio obliqua atque inconsulta 172.
Entendimiento: intellectus 3, 20, 39, 50, 64, 180, 214, 234, 299, 330; mens 2.
Espíritu: spiritus 6, 8, 9, 17, 32, 176, 177, 313, 314, 315, 318, 328, 333.
Estado (*de vida*): status 145, 154; vitae genus, 177; status seu genus vitae 135; institutum vitae 15, 40, 98.
Examen: examen 18, 24, 29, 32, 90, 160, 207; discussio 24.
Fe formada: fides charitatis nexu efformata 368.
Gozo: gaudium 229, 265, 301; laetitia 48.
Gloria de Dios: divina gloria 16, 351; « más a gloria de su divina Majestad »: Deo acceptissimum 152; « gloria y alabanza »: gloria 179; honor Dei et salus sua 189, 240; *omittit in* 180, 185, 189, 339. Vide supra: Alabanza y gloria.
Gracia = favor: gratia 234.
Gracia = don de Dios: gratia, 46, 91, 152.
Humildad: humilitas 146, 164, 165, 167.
Indifferente. « hacernos indiferentes »: absque differentia nos habere 23; « hallarme indiferente »: in neutram declinare partem 179; « todas cosas sean indiferentes »: bonae esse debent ex seipsis, aut certae non malae.
Intención: intentio (Polancus 41); mens 41, 135, 325; « el ojo de nuestra intentión debe ser simple »: ut oculo puro ac simplice spectemus 169; « engaños cubiertos y perversas intenciones »: in occultas fallaciarum suarum pedicas 332.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Juicio (facultas): iudicium: 89, 336, 346, 353; «los que tuvieren juicio y razón»: neminem fore sanae mentis 96.
Libertad: libertas 234; arbitrii libertas 50, 346, 369; «de mi mera liberatd y querer»: ex proprio surgens motu ipsius hominis 32.
Llamamiento: vocatio; «no sea sordo a su llamamiento»: ne obsurdescamus vocante nos Domino 91.
Malicia: malitia 44, 52; nequitia 59; «engaños y malicias»: fradulentae suggestiones 326.
Mandamiento: praeceptum 18, 71, 240, 242, 243, 244; mandatum 42, 135, 165, 241, 306.
Materia: res 9, 49, 74; materia 4, 119, 204, 225; argumentum 48; «subiecta materia»: materia subiecta 4; «pro rerum diversitate» 49.
Memoria: memoria 50, 51, 52, 56, 71, 130, 229, 234; recordatio 206.
Moción: motio 313, 316; instigatio 317; dictamen 182; appetitus 182; «maiores motiones y gustos spirituales»: maioremque gustum spiritualem 227.
Mundo: mundus 63, 95, 165; terra 102, 103; orbis 141, 145; homines universi 94.
Obediencia: oboedientia 14, 135, 357; «reverentia y obediencia»: reverentia et obsequium 50, 92.
Obra: opus 14, 18, 42, 230, 367, 369; operatio 43.
Officio: officium 16, 56, 178, 181.
Oración: oratio 16, 251, 257; orare 183, 239, 280; «oración mental y vocal»: oratio secundum mentem et vocem 1.
Orar: orare 4, 18, 238, 239, 249, 258.
Ordenar: ordinare 63; «ordenar su vida»: vitae suae rationem ... instituere 21; «ordenarse en el comer»: victum recte temperare 210; «no ordenando»: non subordinari 169; «sean ordenadas»: tendant 169.
Palabra: verbum 40, 252, 258, 261, 326, 349; vox 249, 254, 255; loquela 38, 43.
Pecado: peccatum 17, 18, 48, 50, 51, 56, 165, 314, 341, 370; culpa 166, delictum 87.
Pena (*castigo*): poena 65; (*de Cristo*): poena 87, 203, 206.
Penitencia: paenitentia 51, 83, 87, 130, 229, 319; satisfactio seu paenitentia 82; afflictiones quas paenitentias dicimus 359:
Pobreza: paupertas: 14, 23, 157, 166; «pobreza actual»: paupertas in rerum expoliatione sita 147.
Potencias (del alma): animae potentiae 45, 51, 238, 246; (naturales): vires naturales 20, 177, 320.
Preámbulo: praeludium 45, 47, 48, 49, 55, 62, 65, 101, 102.
Propósito: propositum 82, 318; consilium 319.
Provecho espiritual: proventus 116; bonum 38; fructus 18, 106, 107, 108, 124; emolumentum 114; utilitas, 122, 133; commodum 44.
Razón (*facultad*): ratio 87, 182, 314; (*motivo*): ratio 351, 361; causa 37, 315; argumentum 329.
Reverentia: reverentia 3, 38, 39, 50, 75, 114; revereri 23.
Salud del alma: salus animae 1, 166, 169, 316, 365, 367.
Sensualidad: sensualitas 87.
Sentidos: sensus 121, 134, 159, 204, 209.
Sentimiento: affectio 62; interna ... apprehensio 65.
Servicio de Dios: obsequium 315; gloria 351; laus 166, cultus 155; «servicio y alabanza»: gloria et cultus 46; servitium Dei 157; obsequium Dei; laus et obsequium 98; servitium et honor 322; si ei placeat 183; «servicio, honra y gloria»: cultus et honor 16, 316. *Omittit vertere* «mayor» servicio, gloria 183, 189, 339.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Servir a Dios: servire 23, 130, 169; inservire 370; servitium 233; cultus 363; gloria 155; obsequium 168.
Soberbia: superbia 142, 322; « veniendo en superbia »: contra eum ipsum insolescentes 50.
Subiecto: « propria condición y subiecto »: conditio propria 14; tengan subiecto: fore idoneos 15; « ser de poco subiecto »: debilis esse naturae 18; « el subiecto humano »: naturalis nostra complexio 89; « no se corrompa el subiecto ni se siga enfermedad notable »: citra vitae aut valetudinis grave periculum 84.
Temor: timor 9, 65, 370.
Tentación: tentatio 210, 317; tentare 212; instigatio 217; insultus 320; perturbatio 347.
Tentar: trahere 142; tentatione iactare 10, tentatione afficere 7.
Turbación: conturbatio 317; perturbatio 319.
Vergüenza: pudor 9, 48.
Vocación: vocatio 172, 275; evocatio 95.

VII. — Conclusiones

Comparatis textibus hispano et latino Vulgatae, hae conclusiones nobis erui posse videntur: 1º. Vulgata versio generatim fideliter exprimit, saltem ad sensum quod attinet, originalis textus sententias. — 2º. Differentiae, si quae sunt, minime tribuendae sunt interpretis intentioni tenuiorem reddendi asceticam doctrinam textus hispani. Neque ratio sufficiens datur ad suspicandum Frusium retentum fuisse metu accusationis illuminismi; id quod multo minus apparet in Ignatio, qui sine dubio laborem Frusii vidit et approbavit. Verba quae in hispanico textu huic accusationi ansam offerre poterant, ad litteram translata habentur in Versione prima (*P2*) quae simul cum Vulgata, approbationem Sanctae Sedis obtinuit. 3º. Vera explicatio diversitatis inter Vulgatam et textum hispanum reponenda est in Frusii conatu textum suum elegantiore latinitate donandi, quod si ex una parte laudandum est, incommodum habuit mutandi vel minus presse reddendi simplices sed claras formulas textus ignatiani. 4º. Ad penitus interpretandam mentem Ignatii necessarius est recursus ad textum hispanum, id quod fere de quocumque alio opere in alteram linguam translato asseri potest; mens scilicet auctoris invenienda est in textu ab eo scripto, potius quam in versione quantumlibet perfecta. Eo vel magis, quod nullibi in Vulgata reperimus manum Ignatii, dum illum vidimus valde sollicitum fuisse de textu hispano perpoliendo.

Neque huic assertioni contradicunt facta duo quae opponi possunt: a) Usus fere universalis textus latini, post eius approbationem et impressionem; b) Ratio agendi S. Ignatii occasione cuiusdam loci Vulgatae, qui controversiam suscitavit.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Usus textus Vulgatae prae textu hispano facile explicatur attentis temporis adiunctis. Versio Vulgata approbationem Sedis Apostolicae obtinuerat, ideoque consideranda erat tamquam textus officialis. Prae Versione prima, quae approbationem illam pariter obtinuerat, pretium habebat purioris latinitatis. Patet etiam alia ratio, commodum nempe Societatis universae, cui utilior erat textus latinus quam hispanus. Ad Hispaniam quod attinet, in memoriam revocandae sunt difficultates quibus tunc temporis obnoxia erant opera spiritualia lingua vernacula scripta, ob severitatem Inquisitionis. Cum autem, ut supra innuimus, liber *Exercitiorum* in commodum directorum potius quam exercitantium editum fuerit, nulla erat difficultas pro patribus hispanis illum latina lingua donatum habere. Quod non tollit studium et conamina obtinendi veniam ad textum hispanum typis mandandum [1].

Re quidem vera, etiam in Hispania textus latinus, ut videtur, communius adhibebatur [2], tum quia typis impressus erat ideoque liber ab erroribus qui facile in manu scriptis exemplaribus gliscere poterant, tum quia approbatus, ideoque officialis. Manuscripta tamen hispana etiam circumferebantur [3]. Textus latinus iterum impressus est in Hispania saeculo XVI : a. 1574 Burgis ; a. 1587 Hispali, a. 1599 Valentiae. Textus hispanus primum editus est ibi tantum a. 1628 [4]. Quod nunc nobis mirum videtur, explicatur habita ratione adiunctorum illius temporis.

In regula 14ª ad sentiemdum cum Ecclesia [366] verba textus hispani : « Dado que sea mucha verdad que ninguno se puede salvar sin ser predestinado ... » ita interpretatus est Frusius : « Animadvertendum quoque est, etiam si plane compertum definitumque *esset* nemini contingere salutem nisi praedestinato ... ». Haec propositionis enuntiatio nonnullorum aures offendit. Fr. Thomas de Pedroche O.P. de ea scripsit : « Haec assertio, por quanto vertit in dubium quod solum praedestinati salvabuntur, sed etiam aliquibus non praedestinatis contingit salus, est non modo erronea, temeraria et scandalosa, verum etiam haeretica » [5]. Alius dominicanus P. Mancius, Theologiae professor, eandem propositionem reprehendit, prout scribebat P. Araoz litteris ad PP. Nadal et Borgiam scriptis die 20 decembris 1553 : « Y lo que más acrimina, y por proposición herética, es lo que dize al fin de los Exercicios : etiamsi plane compertum definitumque esset,

---

[1] IPARRAGUIRRE, *Historia de los Ejercicios*, I, 157-163.

[2] Id probant litterae illius temporis, ex gr. Patris Nadal ; EN, I, 442. Apologiae in Hispania scriptae supponunt textum latinum. Vide MI, *Exerc.* 653-664 ; 650-653 ; 671-675.

[3] Cf. *Epp. Mixtae*, III, 672.

[4] Vide elenchum editionum, p. 721.

[5] *Chron.* III, 524.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nemini contingere salutem nisi praedestinato; dize él que esta manera de dudar muestra querer dar a entender que salus contingat etiam non praedestinato, y que es dudar mal, como si no fuese claro, scilicet, quod non contingat nisi praedestinato. En fin, que dize: sy no es error de impresión, que es proposición herética » [6]. P. Araoz re vera putavit agi de errore typographico, quod scribebat biduo post litteris ad Ignatium: « Ello paresçe error de la estampa; porque en algunos de romançe que tenemos de mano, dize: Aunque sea claro y cierto que ninguno se salva sino siendo predestinado y teniendo fee y gracia; y así pasa por error de estampa » [7]. Non erat tamen erratum typographo imputandum, nam textus impressus omnino convenit cum originali manuscripto (*Exerc. 2a*, f. 81*r*).

P. Araoz ad animorum commotionem sedandam et « deterritus a doctore Cuesta », ut ait Nadal [8], operam dedit ut locus ille ad fidem originalis hispani restitueretur, mutando verbum « compertum esset » in « compertum sit ». Hoc fecit inscio Nadal, commissario: « Los Exercicios que por acá son — scribebat is ad P. Ignatium — tienen corregido el « esset » y mudado en « sit » en la 14 de las últimas reglas: esto hizo sin saberlo yo el Dr. Araoz » [9]. Hanc mutationem aegre tulit Ignatius, non ea de causa quod formula a Frusio adhibita sibi probaretur, sed ratione approbationis pontificiae, textui latino concessae, quae fiebat ut sine venia Sanctae Sedis, textus intactus relinquendus esset. Animi sensus Ignatii nobis aperit P. Câmara:

« Em huma regra das que N. P. ayuntou aos Exercicios, pos o P. Frusio, quando os tresladou do espanhol em latín, huma palavra que deu occasiao de cuydarem em Castella, que N. P. seguia a opinião de Caterino acerca da predestinação; e como quer que esta opinião foy muy mal recebida en Espanha, assi o era tambem aquella regra. O P. Araoz, por evitar esta calumnia e contradição, mostrou o espanhol, e fez emendar por elle o latim, o que N. P. sintió muito, pollo grande credito que queria se desse a Sé apostolica e as cousas por ella aprovadas » [10].

P. Polanco ad Nadal scribens ex commissione Ignatii die 12 aprilis 1554, ei dicebat:

« La tradutión estampada, que como V. R. sabe, hizo Mtro. Andrés de Frusio, no tiene cosa que se pudiese dezir falsa, aunque fuese verdad determinada y definida, quod nemini contingit salus nisi praedestinatis, como se vey en el mismo contesto. Y tanto más está bien aquella tradutión, por no faltar en nuestros tiempos quien tenga esta opinión: quod aliqui non

[6] *Epp. Mixtae*, III, 667.
[7] Ibid. 672.
[8] EN, II, 23.
[9] EN, I, 244; MI, *Exerc.* 155-156.
[10] *Memoriale* n. 322: FN, I, 710-711.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

praedestinati salvari possint. Y en el último concilio fue presentada esta obra y otra del Chaterino, y no se determinó nada en contra » [11].

Ut patet, Polancus, ob reverentiam erga Santae Sedis approbationem, conatus est defendere propositionem illam. P. Frusius eam tali modo expressit, non eo quod sententiae Catharini adhaereret, sed simpliciter de optima latinitate adhibenda sollicitus. En verba Patris Polanco ad P. Adrianum Adriaenssens, 12 febr. 1555:

« Percontati sumus etiam P. Andream Frusium, cuius est versio quae circumfertur, an rationem habuerit illius oppinionis Catherini in vertendo illo loco; qui affirmavit numquam sibi in mentem venisse. Itaque V. R. hoc poteri[t] refferre Rdo. domino cancellario » [12].

Locus hic satis explicat agendi modum Frusii. Ex eo eruimus non multum insistendum esse in differentiis quae forte inveniri possint inter eius textum et textum hispanum, quem ille fideliter vertere conatus est.

Iudicio Sedis Apostolicae adhaerebat iterum Ignatius litteris per Polancum ad S. Franciscum Borgiam scriptis 5 ianuarii 1555:

« De los Exercicios o contradición sobre ellos, nuestro Padre no siente que devemos hacer caso, sino estar en paz con todos de nuestra parte; y si algunos nos demandaren, responderles hemos y fácilmente, descargándonos con la Sede Aposthólica, a cuyo juicio y censura con precedente examinación tan diligente se offrecieron los Exercicios, y S. S. con breve particular approvó todo cuanto en ellos ay » [13].

Post Ignatii mortem, scribens P. Polanco Patri Bustamante die 9 februarii 1560, nihil in Exercitiis mutandum esse inculcavit:

« No es menester mudar nada de los [Ejercicios] latinos ... pues lo ha apruevado con tanto examen de su vicario, maestro del Sacro palacio y inquisidor, el Papa Paulo III » [14].

Huic normae obsequentes, priores editiones quae post annum 1548 typis datae sunt, formam « compertum esset » retinuerunt (sic, in editionibus Conimbricensi a. 1553, Vindobonensi a. 1563, Burgensi a. 1574); in aliquibus tamen earum exemplaribus verbum « esset » manu in « est », vel « sit » mutatum est. In editione romana a. 1576, facta cum Societati praeesset P. Mercurianus, positum est « quamquam verissimum sit », quae est lectio Versionis primae. Talis lectio habetur in editione florentina *Instituti Societatis Iesu*, anni 1893.

[11] MI, *Epp.* VI, 598.
[12] MI, *Epp.* VIII, 413.
[13] Ibid. 253.
[14] *Lain. Monumenta*, IV, 662-663.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Cum a. 1593, in Congregatione generali actum est de versione Vulgata emendanda ad fidem autographi hispani, de loco olim controverso ne mentio quidem facta est, sine dubio quia talis mutatio iam in omnibus editionibus inducta fuerat. Neque P. Suárez, dum doctrinam *Exercitiorum* exposuit et defendit, locum illum attigit, quia in exemplari a se adhibito legebatur: « etiamsi plane compertum defini umque sit ».

De Vulgatae revisione eiusque comparatione cum textu Autographo, quae iussu Congregationis generalis quintae peracta est, vide supra, *Documenta praevia*, n.º 5, p. 81-82.

RATIO EDITIONIS. Exhibemus textum Vulgatae e codice *Exercitia 2a*. Est textus authenticus, continens autographam approbationem censorum a Sancta Sede commissorum. Idem textus typis mandatus est a. 1548. In apparatu, praeter notas criticas de eodem textu, proferimus, asterisco (*) praemisso, correctiones appositas a commissione delegata, occasione Congregationis generalis V^{ae}, ex comparatione Vulgatae cum Autographo Exercitiorum.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EXERCITIA SPIRITUALIA

TEXTUS ARCHETYPI

TEXTUS AUTOGRAPHUS (= *A*) VERSIO VULGATA (= *V*)

[f. 1*r*] J H S

1 ANNOTACIONES PARA TOMAR ALGUNA INTELIGENCIA EN LOS EXERCICIOS SPIRITUALES QUE SE SIGUEN, Y PARA AYUDARSE, ASÍ EL QUE LOS A DE DAR, COMO EL QUE LOS A DE RESCIBIR

1ª annotación. La primera annotación es, que por este nombre, exercicios spirituales, se entiende todo modo de examinar la consciencia, de meditar, de contemplar, de orar vocal y mental, y de otras spirituales opperaciones, según que adelante se dirá. Porque así como el pasear, caminar y correr son exercicios corporales; por la mesma manera, todo modo de preparar y disponer el ánima para quitar

[f. 1*r*] I H S

ANNOTATIONES QUAEDAM ALIQUID ADFERENTES INTELLIGENTIAE AD EXERCITIA SPIRITUALIA QUAE SEQUUNTUR, UT IUVARI POSSIT TAM IS, QUI EA TRADITURUS EST, QUAM QUI ACCEPTURUS

Prima est annotatio, quod ipso nomine spiritualium exercitiorum intelligitur modus quilibet examinandi propriam conscientiam; item meditandi, contemplandi, orandi secundum mentem et vocem; ac postremo alias quascunque spirituales operationes tractandi, ut dicetur deinceps. Sicut enim deambulare, iter facere et currere exercitia sunt corporalia; ita quoque praeparare et disponere animam ad tollendas affec-

A 1 Jhus *N*, Jhs Mª *D*, *om. X* | Exercitia spiritualia ex exemplari p. n. Ignatii exscripta *manu P. Nadal in N* [f. 3*r*]; *manu P. Boero additur*: Hic titulus scriptus est manu P. Natalis *N*; Breuiter en uulgar todos complidos los exercicios spirituales, por los quales el christiano, exercitándose en ellos, en breue tiempo uerná en perfecto conoscimiento de su Criador, hasta las annotationes últimas *D E*; Exercitios spirituales que traxo el padre Maestro Nadal trasladados de los de nuestro padre Ignatio de buena memoria *X* || 5 para ayudar assí al *B* || 10 nombre] *add.* de *B* || 13-14 mental y vocal *N B*, mental y vocalmente *E D*, mentalmente *X* || 17 pasegiar *N*, pasear y *B*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EXERCITIA SPIRITUALIA

TEXTUS ARCHETYPI

VERSIO PRIMA A. 1541 (= *P1*)

Titulus manu S. Ignatii, fol. 69*r*:

TODOS EXERCITIOS BREUITER EN LATÍN

[f. 70*r*]

ANNOTATIONES ALIQUOT AD HABENDAM ALIQUAM INTELLIGENTIAM EXERCITIORUM SPIRITUALIUM, QUIBUS TAM IS QUI TRADIT EXERCITIA, QUAM ILLE QUI EA RECIPIT IUVABITUR

Prima adnotatio est, quod nomine exercitiorum spiritualium intelligitur quivis modus examinandi conscientiam vel meditandi vel contemplandi vel orandi vocaliter seu mentaliter, vel alterius spiritualis operationis, ut postea dicetur. Sicut enim deambulare, iter agere et currere sunt exercitia quaedam corporalia; ita etiam omnis modus praeparandi et disponendi animum ad expellendos omnes inordinatos affectus et, eis expulsis, ad quaerendam et inveniendam divinam voluntatem circa dispositionem proprii

VERSIO PRIMA A. 1547 (= *P2*)

[f. 1*r*] I H S

ANNOTATIONES ALIQUOT AD HABENDAM ALIQUAM INTELLIGENTIAM EXERCITIORUM SPIRITUALIUM, QUIBUS TAM IS QUI TRADIT EXERCITIA, QUAM ILLE QUI EA RECIPIT IUVABITUR 1

Prima adnotatio est, quod nomine exercitiorum spiritualium intelligitur quivis modus examinandi conscientiam vel meditandi vel contemplandi vel orandi vocaliter seu mentaliter, vel alterius spiritualis operationis, ut postea dicetur. Sicut enim deambulare, iter agere et currere sunt exercitia quaedam corporalia; ita etiam omnis modus praeparandi et disponendi animum ad expellendos omnes inordinatos affectus et, eis expulsis, ad quaerendam et inveniendam divinam voluntatem circa dispositionem proprii status ad

---

P1 1 Ihs. M^a. Incipit liber exercitiorum spiritualium *E* || 5 aliquam *corr. ex* aliqualem; *om. E* || 6 *post* spiritualium *del.* quae sequuntur || 8 adiuvabitur *E* || 11 exercitii spiritualis *E* || 14 vel] seu *E* || 15 alterius] cuiusvis *E* || 16 ut *corr. ex* sicut || 18 agere et] facere *E* || 20 etiam] et *E* || 21 expellendum *E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

de sí todas las affectiones desordenadas y, después de quitadas, para buscar y hallar la voluntad diuina en la disposición de su vida para la salud del ánima, se llaman exercicios espirituales.

2 *2ª*. La segunda es, que la persona que da a otro modo y orden para meditar o comtemplar, deue narrar fielmente la historia de la tal comtemplatión o meditación, discurriendo solamente por los punctos con breue o sumaria declaración ; porque la persona que contempla, tomando el fundamento verdadero de la historia, discurriendo y raciocinando por sí mismo, y hallando alguna cosa que haga un poco más declarar o sentir la historia, quier por la raciocinación propria, quier sea en quanto el entendimiento es illucidado por la virtud diuina, [1*v*] es de más gusto y fructo spiritual, que si el que da los exercicios hubiese mucho declarado y ampliado el sentido de la historia ; porque no el mucho saber harta y satisfaze al ánima, mas el sentir y gustar de las cosas internamente.

3 *3ª*. La tercera. Como en todos los exercicios siguientes spirituales husamos de los actos del entendimiento discurriendo y de los de la voluntad affectando ; aduertamos que en los actos de la voluntad, quando hablamos vocal-

tiones omnes male ordinatas, et iis sublatis ad quaerendam ac inveniendam voluntatem Dei circa vitae suae institutionem et salutem animae, exercitia vocantur spiritualia. [1*v*]

Secunda est, quod ille, qui modum et ordinem alteri tradit meditandi sive contemplandi, fideliter narrare debet meditationis seu contemplationis historiam, percursis obiter dumtaxat punctis illius praecipuis, et adiecta solum brevi declaratiuncula ; ut is, qui meditaturus est, accepto veritatis historicae primum fundamento, discurrat postea et ratiocinetur per seipsum. Ita enim fiet, ut dum aliquid invenerit, quod elucidationem vel apprehensionem historiae aliquanto maiorem praebeat (sive ex discursu proprio, sive ex divina mentis illustratione id contingat) ; gustum delectabiliorem, et uberiorem fructum percipiat, quam si res ipsa ei ab altero diffusius narrata et declarata esset ; non enim abundantia scientiae, sed sensus et gustus rerum interior desiderium animae explere solet.

Tertia est, quod cum in sequentibus omnibus exercitiis spiritualibus utamur actibus intellectus quando discurrimus, [2*r*] voluntatis vero quando afficimur ; advertendum est in operatione, ***quae precipue est*** voluntatis, dum

A 25 para salud *B* | de la ánima *N* || 28 modo o orden *X* || 30 tal *om. X* || 33 breve y *X* | 35-36 fundamento verdadero *transp. X* || 39 hum poco *E* | declarar y *X* || 43 *prius* illucidado, *corr.* illuscidado, *del. et ad marg. ma*N illustrado *N*, illacidado *B*, iluminado *X* 44 *initio folii 1v ad marg. sup.* Annotaciones *A et sic deinceps usque ad fol. 5r inclusive* | 47 ampliado] *prius* empleado, *corr. et ad marg. ma*N ampliado *N*, amplificado *B* || 49 satisfaze al ánimal *charta corrosa in quibusdam litteris in A* || 51 *prius* enteramente, *del. et sup. lin. ma*N internamente *N*, yntimamente *X* | 56 de los de voluntad *X* | 56 affectando] *del. et ad marg. ma*N affectionandonos *N* | *prius A* aduiertamos, *del.* i || 58-59 vocal o mentalmente *D*, vocalmente *X*

V 58 quae praecipue est *add. marg. ma*1ª

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

status ad salutem animae, dicitur spirituale exercitium.

salutem [1 *v*] animae, dicitur spirituale exercitium.

Secunda est, quod is, qui alteri tradit modum et ordinem meditandi vel contemplandi, narret fideliter historiam talis meditationis vel contemplationis, discurrendo dumtaxat per principalia puncta, brevi quadam et compendiosa declaratione adiecta ; quia eo (qui contemplatur) accipiente verum fundamentum historiae, et propria industria discurrente et raciocinante, si quid invenitur quod aperiat historiam, vel eam gustari faciat (sive id inveniatur ex proprio discursu et vi propriae naturae, sive ex hoc quod intellectus illustratur virtute divina), maiorem habet gustum et fructum spiritualem, quam si is qui tradit exercitia multum declarasset et dilatasset sensum historiae; non enim multum intelligere, animum satiat et ei satisfacit, sed sentire et gustare res ipsas interne.

Secunda est, quod is, qui alteri 2
tradit modum et ordinem meditandi vel contemplandi, narret fideliter historiam talis meditationis vel contemplationis, discurrendo duntaxat per principalia puncta, brevi quadam et compendiosa declaratione adiecta ; quia eo (qui contemplatur) accipiente verum fundamentum historiae et propria industria discurrente et raciocinante, si quid invenitur quod aperiat historiam, vel eam gustari faciat (sive id inveniatur ex proprio discursu et vi propriae naturae, sive ex hoc quod intellectus illustratur virtute divina) maiorem habet gustum et fructum spiritualem, quam si is qui tradit exercitia multum declarasset et dilatasset sensum historiae ; non enim multum intelligere, animum satiat et ei satisfacit, sed sentire et gustare res ipsas interne. [2*r*]

Tertia est, quod cum in omnibus exercitiis spiritualibus utamur actibus intellectus dum discurrimus, et voluntatis dum afficimur; debemus advertere quod in actibus voluntatis, quando alloquimur Dominum vel eius sanctos, sive id mentaliter sive vocaliter fiat, requiritur ex parte nostra maior

Tertia est, quod cum in omnibus exercitiis spiritualibus utamur actibus intellectus dum discurrimus, et voluntatis dum afficimur ; debemus advertere quod in actibus, *qui praecipue sunt* voluntatis, quando alloquimur Dominum vel eius sanctos, sive id mentaliter sive vocaliter fiat, re-

P1 33 dumtaxat] tantummodo *E* || 37 historiae fundamentum *E* || 40 invenitur quod aperiat] invenerit quod aperit *E* || 41 vel eam] et eam *E* | gustare *E* || 42 inveniatur ex] invenerit *E* || 42-43 et vi] ac vi *E* || 48 et dilatasset *om. E* || 49-52 non enim — interne *om. E* || 53 in *om. E* || 61-62 reverentia maior *E*

P2 58 qui praecipue sunt *add. marg. manu Polanci* (*mP*)

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

mente o mentalmente con Dios nuestro Señor o con sus santos, se requiere de nuestra parte mayor reuerencia, que quando vsamos del entendimiento entendiendo.

voce aut mente cum Domino Deo vel sanctis eius colloquimur, maiorem exigi a nobis reverentiam, quam dum per usum intellectus circa intelligentiam *potius* moramur.

4 4ª. La quarta. Dado que para los exercicios siguientes se toman quatro semanas, por corresponder a quatro partes en que se diuiden los exercicios; es a saber, a la primera, que es la consideración y contemplación de los pecados; la 2ª es la vida de Xpo nuestro Señor hasta el día de ramos inclusiue; la 3ª la passión de Xpo nuestro Señor; la 4ª la resurrectión y ascensión, poniendo tres modos de orar: tamen, no se entienda que cada semana tenga de necessidad siete o ocho días en sí. Porque como acaesce que en la primera semana vnos son más tardos para hallar lo que buscan, es a saber, contrición, dolor, lágrimas por sus pecados; asimismo como vnos sean más diligentes que otros, y más agitados o probados de diuersos spíritus; requiérese algunas vezes acortar la semana, y otras vezes alargarla, y así en todas las otras semanas siguientes, buscando las cosas según la materia subiecta;

Quarta est, quod licet exercitiis sequentibus assignentur quatuor hebdomadae, totidem exercitiorum partibus singulae singulis respondentes; videlicet, ut in prima hebdomada fiat consideratio de peccatis; in secunda de Domini nostri Iesu Christi vita usque ad ingressum eius in Hierusalem die Dominica Palmarum; in tertia de passione eiusdem; in quarta de resurrectione et ascensione, adiectis tribus orandi modis; non tamen ita accipiendae sunt dictae hebdomadae, ut necesse sit unamquanque continere septem vel octo dies. Cum enim contingat alios aliis tardiores vel promptiores esse ad consequendum id, quod quaerunt; puta in prima hebdomada contritionem, dolorem et lachrimas [2*v*] de peccatis suis; aliquos etiam plus aut minus agitari probarique variis spiritibus: expedit nonnumquam succidi hebdomadam* quamcunque vel extendi, iuxta materiae *subiectae*

A 63 entendiendo] *om. X* || 72 es de la vida *N*, a la 2ª de la vida *X* || 73 de los Ramos *N* || 74-75 que es de la Passión ... que es de la Resurrectión *N*, de la pasión ... de la resurrección *X* || 76 *prius* poniendo *N*, *del. et sup. lin. maN* añadiendo || 77 tamen] *del. et sup. lin. maN* con todo ello *N*, y *B* || 78 entiende *B X* || 78-79 tenga necesidad *B* || 80 en sí] *om. X*, así *B* | pero como acaesce en la *X* || 83 es a saber] *add.* la confesión y *B* || 84 dolor y lágrimas *E D* || 87 y más agitados que otros y *X* || 90-91 en todas las demás semanas *X*

V 63 potius *marg. maP* || 92 subiectae *corr. ex* propriae quaerendae ac inveniendae

• *Annotatione quarta in fine, ubi dicitur*: expedit nonnumquam succidi hebdomadam; *sensus erit clarior, si legatur* contrahi hedomadam. [*Haec aliaeque notationes, quibus praefigitur stellula, emendationes illae sunt, quas Patres, a Congregatione generali V^a designati, faciendas censuerunt in Vulgata versione, et P. Claudius Aquaviva iuris publici fecit die* 25 *iunii* 1598. *Eas desumimus ex opere*: *Institutum Societatis Iesu*, Florentiae 1893, vol. III. Vide *Documenta praevia* n° 5, supra p. 81].

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

reverentia, quam in actibus intellectus. [70*v*]

quiritur ex parte nostra maior reverentia, quam in actibus, *qui intellectus sunt potius.*

Quarta. Licet ita sit quod ad sequentia exercitia assignentur quatuor hebdomadae, ut correspondeant quatuor partibus in quas dividuntur Exercitia, quarum prima est consideratio et contemplatio peccatorum ; secunda est contemplatio vitae Christi usque ad *diem* palmarum inclusive ; tertia est contemplatio passionis Domini nostri Iesu Christi; quarta est contemplatio resurrectionis et ascensionis, cui adduntur tres orandi modi ; licet, inquam, haec ita habeant, non tamen ita accipiantur, quasi quaevis hebdomada necessario habeat septem vel octo dies praecise. Quia cum interdum eveniat quod in prima hebdomada quidam sint tardiores aliis ad inveniendum id quod quaerunt, nempe contritionem, lachrimas, et dolorem de peccatis suis ; et cum aliqui e contrario sint diligentiores aliis, et magis agitati et probati a spiritibus diversis ; expedit quandoque abbreviare tempus, quandoque protendere, et ita faciendum est de quatuor hebdomadis sequentibus prolongandis vel decurtandis, iuxta *personarum* et subiectae materiae exigentiam ; nihilominus ta-

Quarta. Licet ita sit, quod ad 4
sequentia exercitia assignentur quatuor hebdomadae, ut correspondeant quatuor partibus in quas dividuntur Exercitia, quarum prima est consideratio et contemplatio peccatorum ; secunda est contemplatio vitae Christi usque ad diem palmarum inclusive ; tertia est contemplatio passionis Domini nostri Iesu Christi; quarta est contemplatio resurrectionis et ascensionis, cui adduntur tres orandi modi; licet, inquam, haec ita habeant, non tamen ita accipiantur, quasi quaevis hebdomada necessa-[2*v*]rio habeat septem vel octo dies praecise. Quia cum interdum eveniat quod in prima hebdomada quidam sint tardiores aliis ad inveniendum id quod quaerunt, nempe contritionem, lachrimas, et dolorem de peccatis suis ; et cum aliqui e contrario sint diligentiores aliis, et magis agitati et probati a spiritibus diversis ; expedit quandoque abbreviare tempus, quandoque protendere, et ita faciendum est de quatuor hebdomadis sequentibus prolongandis vel decurtandis, iuxta personarum et subiectae materiae exigentiam ; nihilominus tamen

P1 69 quorum *E* | 71-72 secunda est] 2 *E* | 73 diem *in marg. corr. ex* dominicam ; dominicam in ramis palmarum *E* | 74 est contemplatio] est in contemplatione *E* || 78 inquam *om. E* | 79 habeant] se habeant *E* | 87 et dolorem *om. E* || 88 alii sint contra *E* | 90 a *corr. ex* ab | 91-92 abbreviare tempus quandoque, et quandoque protendere *E* | 93 ac ita *E* | 96 personarum *sup. lin. corr. ex* rerum || 97-98 nihilominus — finiri] poterunt tamen finiri *E*

P2 63-64 qui sunt potius *add. mP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

pero poco más o menos se acabarán en xxx días. [2*r*]

5 5ª. La quinta. Al que rescibe los exercicios mucho aprouecha entrar en ellos con grande ánimo y liberalidad con su Criador y Señor, ofreciéndole todo su querer y libertad, para que su diuina maiestad, así de su persona como de todo lo que tiene se sirua conforme a su sanctíssima voluntad.

6 6ª. La sexta. El que da los exercicios, quando siente que al que se exercita no le vienen algunas mociones spirituales en su ánima, assí como consolaciones o dessolaciones, ny es agitado de varios spíritus; mucho le deue interrogar cerca los exercicios, si los haze a sus tiempos destinados y cómo; asimismo de las addiciones, si con diligencia las haze, pidiendo particularmente de cada cosa destas. Habla de consola-
316 ción y desolación fol. 53, de
73 addiciones fol. 14.

7 7ª. La séptima. El que da los exercicios, si vee al que los rescibe, que está desolado y tentado, no se aya con él duro ny desabrido, mas blando y suaue, dándole ánimo y fuerzas para adelante, y descubriéndole las astucias del enemigo de natura humana, y haziéndole preparar

rationem. Solet tamen totum exercitiorum tempus triginta dierum, aut circiter, spatio concludi.

Quinta est, quod mirum in modum iuvatur, qui suscipit exercitia, si magno animo atque liberali accedens, totum studium et arbitrium suum offerat suo Creatori, ut de se suisque omnibus id statuat, in quo ipsi potissimum servire possit iuxta eiusdem beneplacitum.

Sexta est, quod tradens exercitia, si animadvertat ei, qui recipit, nullas incidere spirituales animi commotiones, ut sunt consolationes vel tristitiae; neque diversorum spirituum agitationes; sedulo debet percontari, an ipsa exercitia praescriptis agat temporibus, et quibus modis; an etiam observet diligenter cunctas additiones, [3*r*] et de singulis ratio postuletur. Porro de consolationibus et desolationibus infra tractabitur folio [70], de additionibus vero fol. [22-25].

Septima est, quod is qui alterum exercendum curat, si eum videat desolatione affici seu tentatione, cavere debet, ne se durum vel austerum ipsi exhibeat sed mitem potius ac suavem praestet, confirmato eius animo ad agendum strenue in posterum detectisque inimici nostri versu-

---

A 96 el que recibe *B* || 98 ánimo y libertad *B* || 99 ofreciéndole] *prius* dexándole, *del. et ad marg. mal* ofreciendo *A*; *prius* dexándole, *del.* dexando *et ad marg. maN* offresciendo *N* || 1 querar y boluntad y libertad *X* | para que] *om.* que *B* || 4 *A ad marg. mal* se sirua conforme *pro* ordene *quod del. in textu*; *prius* ordene *N, del. et ad marg. maN*; se sirva conforme, conforme a su divina magestad y voluntad *X* || 7-8 el que se exercita *B* || 17-18 de cada una destas *X* || 18 Háblase de *N*. Hablo *X* || 19 53] *add. in A maB* || 20 14] *add. in A maB* || 22-23 si viere que el que los rescibe está desolado *B*, estar desconsolado o *X* || 24 ny *om. X* || 28-29 de la natura humana *E*, de la naturaleza humana *B X*

V 18, 19 *post* folio *spatium album*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

men poterunt finiri exercitia in xxx diebus, paucis additis vel substractis.

Quinta est, quod ei qui accipit exercitia admodum prodest illa aggredi animo quodam *magno* et liberali erga Creatorem et Dominum suum, committendo illi omne velle proprium omnemque libertatem, ut divina maiestas tam de se quam de suis disponat iuxta sanctissimum beneplacitum suum.

Sexta. Qui tradit exercitia, cum advertit quod is qui exercetur non movetur motionibus aliquibus spiritualibus, veluti sunt consolationes vel desolationes, nec agitatur a variis spiritibus, debet eum diligenter interrogare de exercitiis, si ea facit congruis temporibus et quomodo ea facit; item de additionibus, si eas facit diligenter, exigatque particulariter rationem omnium harum rerum, scilicet consolationum et desolationum, de quibus, fol. [103*r*] et additionibus, fol. [74*r*] - [71*r*].

Septima, quod qui tradit exercitia, cum videt eum qui exercetur desolatum et tentatum, non agat cum eo dure nec moleste, sed dulciter et suaviter, confortetque eum et exhortetur ad ea quae restant, aperiatque astutias inimici naturae humanae, et hortetur ut se praeparet ad futuram consolationem.

poterunt finiri exercitia in xxx diebus, paucis additis vel substractis.

Quinta est, quod ei qui accipit 5
exercitia admodum prodest illa aggredi animo quodam magno et liberali erga Creatorem et Dominum suum, committendo illi omne velle proprium omnemque [3*r*] libertatem, ut divina maiestas tam de se quam de suis disponat iuxta sanctissimum beneplacitum suum.

Sexta. Qui tradit exercitia, cum 6
advertit quod is qui exercetur non movetur motionibus aliquibus spiritualibus, veluti sunt consolationes vel desolationes, nec agitatur a variis spiritibus, debet eum diligenter interrogare de exercitiis, si ea facit congruis temporibus et quomodo ea facit; item de additionibus, si eas facit diligenter, exigatque particulariter rationem omnium harum rerum, s[c]ilicet consolationum et desolationum, de quibus, fol. [79*v*] et 316
additionibus, fol. [22*v*]. 73

Septima, quod qui tradit exer- 7
citia, cum videt eum qui exercetur desolatum et tentatum, non agat cum eo dure nec moleste, sed dulciter et suaviter [3*v*] confortetque eum et exhortetur ad ea quae restant, aperiatque astutias inimici naturae humanae, et hortetur ut se praeparet ad futuram consolationem.

P1 2-3 prodest illa aggredi] illa aggredi convenit animo quodam lato *E* || 3 magno *sup. lin. corr. ex* lato || 5-7 committendo — libertatem] committendi [sic] illi omnem curam circa velle proprium omnemque libertatem *E* || 17 interrogare diligenter *E* || 20 addictionibus *sic P1 hoc loco et semper deinceps, sed littera* c *postea deleta est* | si eas facit] si ea faciat *E* || 24 de quibus fol. *om. E* || 25 quod *om. E* || 29 dure] duriter *E* || 30 confortet *E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

y disponer para la consolación ventura.

8 *8ª*. La octava. El que da los exercicios, según la necessidad que sintiere en el que los rescibe, cerca de las dessolaciones y astucias del enemigo, y así de las consolaciones ; podrá platicarle las reglas de la primera y 2ª semana,
313 que son para conoscer varios spí-
328 ritus, fol. 53 y 56.

9 *9ª*. La nona. Es de aduertir, quando el que se exercita anda en los exercicios de la primera semana, si es persona que en cosas spirituales no aya sido versado, y si es tentado grosera y abiertamente, [2*v*] así como mostrando impedimentos para yr adelante en seruicio de Dios nuestro Señor, como son trabajos, vergüenza y temor por la honrra del mundo, etc. ; el que da los exercicios no le platique las reglas de varios spíritus de la 2ª semana ; porque quanto le aprouecharán las de la primera semana, le dañarán las de la 2ª, por ser materia más subtil y más subida que podrá entender.

10 *10ª*. La décima. Quando el que da los exercicios siente al que los rescibe, que es batido y tentado debaxo de especie de bien, entonces es proprio de platicarle

tiis, eum ad consolationem studeat disponere, tanquam brevi subsecuturam.

Octava est, quod circa consolationes et desolationes sumentis exercitia et circa humani hostis fallacias, poterunt usui esse regulae, quae in prioribus duabus hebdomadis* habentur, de variis spiritibus internoscendis.

Nona est, quod quando exercendus est quispiam spiritualium rerum inexpertus, unde contingat eum in prima hebdomada [3*v*] crassis quibusdam apertisque tentationibus vexari, ostensis iam inde prosequendi obsequii divini certis impedimentis, cuiusmodi sunt molestia, anxietas, pudor, timor, habita honoris mundani ratione ; tunc illi, qui eum exerceri docet, supersedendum est usu regularum, quae ad secundam hebdomadam pertinent, de discretione spirituum ; et iis utendum solis, quae in prima dantur. Quia quantum alter ex his accepturus est commodi, tantundem ex illis dispendii referret, ob subtilitatem rei et sublimitatem, quae est supra eius captum.

Decima est, quod qui exercetur, si tentationibus iactetur, boni spetiem prae se ferentibus, tunc muniendus est per dictas regulas hebdomadae secundae. Humani

---

A 29 ventura] *del. et add. maN* que ha de venir *N*, futura *B*, venidera *X* || 35 cerca de las consideraciones *X* || 36 y así de] así de *B* || 37 praticarle *E D* || 40 53 y 56] *add. in A maB* || 45 sido vsado *B* || 46 groser *X* || 49 Dios *om. X* || 50-51 vergüenza y *om. B* 52 el que le da *B* || 57 ser] leer *B* || 58 subtil] sotil, *corr. sup. lin. maN ex* subtile *N* 64 batido *prius* conbatido *D*, *del.* con, abatido *X* || 66 es proprio praticarse *E*, es propio praticarle *D*, es propio platicar sobre *B*

V 38 *post* internoscendis *del.* fol.

* *Annotatione octava, ubi dicitur* in prioribus duabus hebdomadis, *lege* pro prioribus duabus hebdomadis.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Octava. Qui tradit exercitia, iuxta necessitatem illius qui illa recipit, circa desolationes et astutias inimici, item et circa consolationes, poterit tradere regulas primae et secundae hebdomadae ad discernendos spiritus, fol. [100*v*, 103*r*].

Octava. Qui tradit exercitia, iuxta necessitatem illius qui illa recipit, circa desolationes et astutias inimici, item et circa consolationes, poterit tradere regulas primae et secundae hebdomadae ad discernendos spiritus, fol. [79, 84]. 8 313 328

Nona. Advertendum est quod cum is qui exercetur versatur circa exercitia primae hebdomadae, si non est versatus in rebus spiritualibus, sed tentatur crasse et aperte, veluti cum ei demon representat impedimenta ad ulterius progrediendum in via Domini, scilicet, labores, verecundiam et timorem ob mundanum honorem ; tunc is qui tradit exercitia, non declaret ei regulas discretionis spiritus secundae hebdomadae; *quia* quantum ei proderunt regulae primae hebdomadae, tantum ei oberunt illae secundae, quod materia subtilior sit et altior, quam *ut* queat facile intelligere.

Nona. Advertendum est, quod cum is qui exercetur versatur circa exercitia primae hebdomadae, si non est versatus in rebus spiritualibus, sed tentatur crasse et aperte, veluti cum ei demon representat impedimenta ad ulterius progrediendum in via Domini, scilicet, labores, verecundiam et timorem ob mundanum honorem ; tunc is qui tradit exercitia, non ***debet declarare*** ei regulas discretionis spirituum secundae hebdomadae ; [4*r*] quia quantum ei proderunt regulae primae hebdomadae, tantum ei oberunt illae secundae, quod materia subtilior sit et altior, quam ut queat facile intelligere. 9

Decima est, quod quando qui tradit exercitia advertit eum, qui ea recipit, tentari sub specie boni, tunc declaret ei regulas secundae hebdomadae iam dictae. Quia communiter inimicus humanae naturae tentat sub specie boni eum qui versatur in vita illumi-

Decima est, quod quando qui tradit exercitia advertit eum, qui ea recipit, tentari sub specie boni, tunc declaret ei regulas secundae hebdomadae iam dictae. Quia communiter inimicus humanae naturae tentat sub specie boni eum, qui versatur in via illumi- 10

P1 37 illa] ea *E* | 42 fol. *om. E* | 49 demon ei *E* || 57 quia *sup. lin.* | proderunt ei *E* 59-60 illae regulae secundae *E* | 60 quod] cum *E* || 61 ut *sup.* lin. || 65 ea recipit] ea *E* tentari] se turbare *E* | 66 ei] illi *E*

P2 55 debet declarare *corr. mP* ex declaret || 56 spirituum *corr. ex* spiritus || 70 via *corr. ex* vita

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

sobre las reglas de la segunda semana ya dicha. Porque comúnmente el enemigo de natura humana tienta más debaxo de especie de bien, quando la persona se exercita en la vida yllumina-tiua, que corresponde a los exercicios de la 2ª semana, y no tanto en la vida purgatiua, que corresponde a los exercicios de la 1ª semana.

11 *11ª*. La vndécima. Al que toma exercicios en la primera semana, aprouecha que no sepa cosa alguna de lo que ha de hazer en la segunda semana; mas que ansí trabaje en la primera, para alcançar la cosa que busca, como si en la 2ª ninguna buena sperase hallar.

12 *12ª*. La duodécima. El que da los exercicios, al que los rescibe a de aduertir mucho, que como en cada vno de los çinco exercicios o contemplaciones, que se harán cada día, a de estar por vna hora, así procure siempre que el ánimo quede harto [3*r*] en pensar que a estado vna entera hora en el exercicio, y antes más que menos. Porque el enemigo no poco suele procurar de hazer acortar la hora de la tal contemplación, meditación o oración.

13 *13ª*. La terdécima. Asimismo es de aduertir, que como en el tiempo de la consolación es fácil y leue estar en la contemplación la hora entera, assí en el tiempo de la dessolación es muy difícil complirla. Por tanto, la persona

enim generis inimicus per boni spetiem eos ut plurimum oppugnat, qui antea in via vitae, quam illuminativam appellant, respondente exercitiis secundae hebdomadae, fuerint potius versati, quam in altera, quae purgativa dici solet atque per exercitia primae [4*r*] hebdomadae comprehenditur*.

Undecima est, quod exercenti se in prima hebdomada expedit nescire, quid in secunda sit acturus; sed ad consequendum illud, quod tunc quaerit, acriter laborare, perinde ac si nihil boni postea esset reperturus.

Duodecima est, quod admonendus est is, qui exercitatur, ut, cum in quotidiano quolibet exercitio ex quinque infra describendis expendi debeat unius horae tempus, curet semper animi quietem in hoc reperire, quod plus temporis potius quam minus insumpsisse, sibi conscius sit. Frequens est enim daemoni hoc agere, ut praefixum meditationi vel orationi temporis spatium decurtetur.

Decima tertia est, quod, cum facile sit ac leve, affluente consolatione, integram contemplationis horam traducere, difficillimum e contra, incidente desolatione; idcirco adversus tentationem ac desolationem semper pu-

---

A 68 ya dichas *B* || 69 de la natura *E*, de la naturaleza *B X* || 76 *prius* corresponden *A*, *del.* n || 78 el que toma *X* || 80-81 cosa ninguna *E D* || 83 alcanzar lo que busca *B* || 97-98 de hazer corta *X* || 98-99 de la meditación contemplación oración *X* || 3 leue] lieue *N*, *sed del. et ad marg. maN* ligero

* *Annotatione decima in fine, ubi habetur* atque per exercitia primae hebdomadae comprehenditur, *lege* atque exercitiis primae hebdomadae respondet.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nativa, quae correspondet exercitiis secundae hebdomadae, et non ita eum, qui versatur in via purgativa, quae respondet exercitiis primae hebdomadae.

nativa, quae correspondet exercitiis secundae hebdomadae, et non ita eum, qui versatur in via purgativa, quae respondet exercitiis primae hebdomadae.

Undecima. Est utile ei qui versatur in prima hebdomada, *ut* nihil eorum sciat quae facturus est in secunda ; sed ita laboret in prima ad obtinendum id quod quaerit, ac si in secunda nihil boni speret se inventurum. [71*v*]

Undecima. Est utile ei qui versatur in prima hebdomada, ut nihil eorum sciat, quae facturus est in secunda ; sed ita laboret in prima ad obtinendum id quod quaerit, ac si in secunda nihil boni speret [4*v*] se inventurum. **11**

Duodecima, quod qui tradit exercitia debet admonere illum, qui recipit ea, quod cum in quovis quinque exercitiorum vel contemplationum, quae fient quotidie, debeat manere per unius horae spacium, ita id faciat, ut eius animus contentus remaneat, dum putat quod per horam integram vel eo amplius et non minus perstiterit in exercitio ; quia inimicus non parum solet curare, ut tempus contemplationis minuatur.

Duodecima, quod q u i tradit exercitia debet admonere, illum, qui recipit ea, quod cum in quovis quinque exercitiorum vel contemplationum, quae fient quotidie, debeat manere per unius horae spacium, ita id faciat, ut eius animus contentus remaneat, dum putat quod per horam integram vel eo amplius et non minus perstiterit in exercitio ; quia inimicus non parum solet curare, ut tempus contemplationis minuatur. **12**

Tertia decima. Advertendum quod sicut tempore consolationis est facile manere in contemplatione per horam integram, ita tempore desolationis est difficillimum ; ideo is qui exercetur, ut desolationi repugnet et tentationes vincat, debet permanere plusquam per horam, ut imbibat consuetudinem non solum resis-

Tertia decima. Advertendum quod sicut tempore consolationis est facile manere in contemplatione per horam integram, ita tempore desolationis est difficillimum; ideo is qui exercetur, ut desolationi repugnet et tentationes vincat, debet permanere plusquam per horam, ut im-[5*r*]bibat consuetudinem non solum resistendi ad- **13**

P1 73 via] vita *E* || 74 correspondet *E* || 76 utile est *E* || 77 ut *add. sup. lin.* || 78-79 in 2 facturus est *E* || 81 nil *E* || 83 quod *om. E* || 84 illum] eum *E* || 85 quod *corr. ex* ad hoc quod || 86 in quoviscumque *E* || 89-90 animus eius *E* || 90 maneat *E* || 98 facile est permanere *E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

que se exerçita, por hazer contra la desolación y vencer las tentaciones, deue siempre estar alguna cosa más de la hora complida; porque no sólo se abeze a resistir al aduersario, mas aún a derrocalle.

14 *14ª*. La quatuordécima. El que los da, si vee al que los rescibe, que anda consolado y con mucho herbor, deue preuenir que no haga promessa ny voto alguno inconsiderado y precipitado; y quanto más le conosciere de ligera condición, tanto más le deue preuenir y admonir. Porque dado que iustamente puede mouer vno a otro a tomar religión, en la qual se entiende hazer voto de obediencia, pobreza y castidad; y dado que la buena obra que se haze con voto es más meritoria que la que se haze sin él; mucho deue de mirar la propria condición y subiecto, y quánta ayuda o estoruo podrá hallar en cumplir la cosa que quisiese prometer.

15 *15ª*. La décima quinta. El que da los exercicios no deue mouer al que [3*v*] los rescibe más a pobreza ny a promessa, que a sus contrarios, ny a un estado o modo de viuir, que a otro. Porque, dado que fuera de los exercicios líçita y meritoriamente podamos mouer a todas personas, que probabiliter tengan subiecto, para eligir con-

gnandum est, producto ultra praefinitam horam [4*v*] exercitio, vincendi gratia. Ita enim non solum discimus resistere adversario, sed eum etiam expugnare.

Decima quarta est, quod si vacans exercitiis cernatur consolatione multa et fervore magno ferri, obviandum est, ne promisso aliquo vel voto inconsulte ac praecipitanter facto se obstringat. Idque tanto fuerit diligentius praevertendum, quanto ille ingenii esse instabilioris perspicitur. Quamvis enim unus alterum iuste movere possit ad ingressum religionis, in qua emittenda sint obedientiae, paupertatis atque castitatis vota; quamvis praeterea maioris sit meriti opus ex voto quam sine voto factum: plurima nihilominus ratio habenda est conditionis propriae personarum. Item attente est considerandum, quid commodi vel incommodi possit occurrere ad illud praestandum, quod aliquis promissurus sit.

Decima quinta est, quod tradens exercitia non debet alterum impellere ad paupertatem et promissionem eius magis quam ad oppositum, [5*r*] neque ad hoc potius quam ad illud institutum vitae. Quia licet extra exercitia licitum sit et pro merito ducendum, si quis caelibatum, religionem et aliam quamcunque evan-

---

A 2 mas a derrocarle *B* | 3-4 Si el que los exercitios bee *X* | 9-10 de ligera condictión *N*, *sed del. et ad marg. ma.N* ligero de condición | 11 admonir] *del. et ad marg. ma.N* amonestar *N*, amonestar *B X* | 11 Porque] *prius, ut videtur,* para que *A* | 12 iustamente] juntamente *X* | 15 y pobreza *N*, de proveza obediencia y castidad *X* | 19 se deve de mirar *D* | 30 estado ni modo *B* | 33 podemos *X* | 34 probabiliter] *del. et ad marg. ma.N* probablemente *N* | 35 buen subiecto *E D*

V 29 magis *add. sup. manu librarii*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tendi adversario, sed etiam eum prosternendi.

versario, sed etiam eum prosternendi.

Quarta decima, quod qui tradit exercitia, si videt eum qui exercetur consolatum et valde fervidum, debet eum praemonere ne promissionem aliquam vel votum inconsideratum et praecipitatum emittat ; et quo magis eum cognoverit esse facile mobilem et levem, eo magis debet eum praevenire. Quia quamvis alium posset quis iuste exhortari ad religionem (in qua intelligitur votum obedientiae, castitatis et paupertatis), et quamvis bonum ex voto factum sit magis meritorium quam sine eo factum; valde tamen advertenda sunt conditio et subiectum voventis, et commoda vel impedimenta ad praestandam ***rem quam*** vult promittere.

Quarta decima, quod qui tradit exercitia, si videt eum qui exercetur consolatum et valde fervidum, debet eum praemonere ne promissionem aliquam vel votum inconsideratum et praecipitatum emittat ; et quo magis eum cognoverit esse facile mobilem et levem, eo magis debet eum praevenire. Quia quanvis alium posset quis iuste exhortari ad religionem (in qua intelligitur votum obedientiae, castitatis et paupertatis), et quanvis bonum ex voto factum sit magis meritorium quam sine eo factum ; valde tamen advertenda sunt conditio et subiectum voventis, et commoda vel impedimenta ad praestandam rem quam vult promittere. 14

Decimaquinta. Tradens exercitia non debet ea recipientem plus incitare ad paupertatem vel eius promissionem quam ad eius contrarium, vel ad unum statum seu modum vivendi, plus quam ad alium ; quia licet extra exercitia licite et meritorie possimus incitare omnes, qui ad id idonei probabiliter videantur, ad eligendam continentiam, virginitatem, religionem et omne aliud commodum medium ad obtinendam perfectionem evangelicam ; tamen in exercitiis spiritualibus convenien-

Decimaquinta. Tradens exercitia non debet ea recipientem plus incitare ad paupertatem vel eius [5*v*] promissionem, quam ad eius contrarium, vel ad unum statum seu modum vivendi, plus quam ad alium ; quia licet extra exercitia licite et meritorie possimus incitare omnes, qui ad id idonei probabiliter videantur, ad eligendam continentiam, virginitatem, religionem et omne aliud commodum medium ad obtinendam perfectionem evangelicam ; tamen in exercitiis spiritualibus 15

P1 8 quod *om. E* || 13 vel praecipitatum *E* || 15 cognoverit eum *E* || 22 factum *om. E* || 26-27 praestandam rem quam] *corr. ex* praestandam id quod || 31 ad *om. E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tinencia, virginidad, religión y toda manera de perfectión euangélica ; tamen, en los tales exercicios spirituales, más conueniente y mucho mejor es, buscando la diuina voluntad, que el mismo Criador y Señor se communique a la su ánima deuota, abraçándola en su amor y alabanza y disponiéndola por la vía que mejor podrá seruirle adelante. De manera que el que los da no se decante ny se incline a la vna parte ny a la otra ; mas estando en medio, como vn peso, dexe inmediate obrar al Criador con la criatura, y a la criatura con su Criador y Señor.

16 *16ª*. La décima sexta. Para lo qual, es a saber, para que el Criador y Señor obre más çiertamente en la su criatura, si por ventura la tal ánima está affectada y inclinada a vna cosa desordenadamente, muy conueniente es mouerse, poniendo todas sus fuerzas, para venir al contrario de lo que está mal affectada ; así como si está affectada para buscar y auer vn officio o beneficio, no por el honor y gloria de Dios nuestro Señor, ny por la salud espiritual de las ánimas, mas por sus proprios prouechos y intereses temporales, deue affectarse al contrario, instando en oraciones y otros exercicios espirituales, y pidiendo a Dios nuestro [4*r*] Señor el contrario, es a saber, que ny quiere

gelicam perfectionem amplecti suadeat iis omnibus, quos ex personarum et conditionum ratione probabile sit fore idoneos ; longe tamen conuenientius meliusque est inter exercitia ipsa id non attentare, sed Dei potius voluntatem quaerere atque praestolari, donec ipse Creator ac Dominus noster animae sibi devotae sese communicet ; eamque amplexans, ad sui amorem, laudem et servitium disponat, prout maxime scit esse commodum. Quapropter dictanti exercitia standum est in quodam aequilibrio, sinendumque, ut citra medium Creator ipse cum creatura sua, et haec vicissim cum illo rem transigat.

Decima sexta est, quod, ut Creator ipse Dominusque noster in creatura sua certius operetur, si accidat animam ad aliquid minus rectum affici atque inclinare, summopere ac totis viribus niten-[5*v*]dum est in contrarium ; ut puta si ad officium vel beneficium adipiscendum adspiret, non divinae gloriae aut communis animarum salutis causa, sed commoditatis suae negotiorumque temporalium duntaxat ; tunc affectus ad oppositum impelli debet per assiduas orationes et alia exercitia pia, in quibus a clementia Dei oppositum petatur : videlicet hunc ut ille animum offerat ipsi Deo, se tale officium vel beneficium aut aliud quidvis iam non appetere, nisi priorem affectum adeo mutaverit,

---

A 36 virginidad] virginal *B* || 39 más conviene *B* || 43 abrasándola *E D X* || 48 decante] *del. et ad marg. maN* acueste *N* | se decante ny *om. B X* || 52-53 con su Dios y Señor *B*, con el Criador *X* | 57 y Señor *om. X* || 66 y saber *X* || 68-69 ni salud *B* | 71 y interese temporal *X* | 76 que no quiera *B*, que ni quiero *X*

V 51 *post* aequilibrio *del.* ad instar ponderis in statera

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tius et multo melius est quod, quaerendo divinam voluntatem, ipsemet Dominus et Creator seipsum communicet sibi devotae animae, eam acceptando ad suum amorem et laudem, et disponendo eam via et modo convenientiori ad hoc quod in futurum possit ei melius inservire. Itaque tradens exercitia non se inclinet ad unam partem plusquam ad aliam ; sed in aequilibrio consistens, sinat Dominum in tali deliberatione immediate operari cum sua creatura, et creaturam cum suo Creatore.

convenientius et multo melius est quod, quaesita divina voluntate, ipsemet Dominus et Creator seipsum communicet sibi devotae animae, eam acceptando ad suum amorem et laudem, et disponendo eam via et modo convenientiori ad hoc quod in futurum possit ei melius inservire. Itaque tradens exercitia non se inclinet ad unam partem plusquam ad aliam ; sed in aequilibrio consistens, sinat Dominum immediate operari cum sua creatura, et creaturam cum suo Creatore. [6*r*]

Decima sexta. Ad id quod supradictum est, scilicet ad hoc quod Creator et Dominus certius operetur in sua creatura, si forsan animus inordinate afficitur et inclinatur ad aliquam rem, est convenientissimum niti totis viribus, ut perveniat ad contrarium rei cui afficitur ; veluti, si affectus est ad quaerendum officium aliquod vel beneficium, non ob honorem vel gloriam Domini vel salutem animarum, sed ob propria commoda temporalia, debet instare et urgere ut in contrarium afficiatur, orationibus et aliis spiritualibus exercitiis petens a Domino contrarium, proponensque se nolle tale officium vel beneficium vel quidvis aliud, nisi prius divina maiestas ordinaverit suos affectus et mutaverit primum af-

Decima sexta. Ad id quod supradictum est, scilicet ad hoc quod Creator et Dominus certius operetur in sua creatura, si forsan animus inordinate afficitur et inclinatur ad aliquam rem, est convenientissimum niti totis viribus, ut perveniat ad contrarium *affectum ei quo male* afficitur ; veluti, si affectus est ad quaerendum officium aliquod vel beneficium, non ob honorem vel gloriam Domini vel salutem animarum, sed ob propria commoda temporalia, debet instare et urgere, ut in contrarium afficiatur, orationibus et aliis spiritualibus exercitiis petens a Domino contrarium, proponensque se nolle tale officium vel beneficium vel quidvis aliud, nisi prius divina maiestas ordinaverit *sua desideria* et mutaverit **16**

P1 43 est *om. E* || 46 sibi devotae animae *om. E* || 48 suum honorem *E* | eum disponendo *E* | 70 Domini] Dei *E* || 70-71 et salutem *E* || 79 maiestas] voluntas *E* || 80 immutaverit *E* ||

P2 44 quaesita divina voluntate *corr. ex* quaerendo divinam voluntatem || 66-67 affectum ei quo male *corr. ex* rei cui || 80 sua desideria *corr. ex* suos affectus

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

el tal officio o beneficio ny otra cosa alguna, si su diuina maiestad, ordenando sus deseos, no le mudare su affectión primera ; de manera que la causa de desear o tener vna cosa o otra sea sólo seruiçio, honrra y gloria de la su diuina maiestad.

ut nihil iam omnino desideret vel possideat alia ex causa, quam divini cultus et honoris.

17 *17ª*. La décima séptima. Mucho aprouecha, el que da los exercicios, no queriendo pedir ny saber los proprios pensamientos ny peccados del que los recibe, ser informado fielmente de las varias agitaciones y pensamientos, que los varios spíritus le traen ; porque, segum el mayor o menor prouecho, le puede dar algunos spirituales exercicios conuenientes y conformes a la necessidad de la tal ánima así agitada.

Decima septima perutilis est, quod scilicet tradens exercitia inquirere ac scire nolens proprias alterius cogitationes et peccata, superest ut, certior factus fideliter de cogitationibus a vario spiritu immissis, et ad maius aut minus bonum trahentibus ; spiritualia nonnulla exercitia illi praescribat praesenti animae necessitati opportuna.*

18 *18ª*. La décima octaua. Según la disposición de las personas que quieren tomar exercicios spirituales, es a saber, según que tienen hedad, letras o ingenio, se han de aplicar los tales exercicios ; porque no se den a quien es rudo, o de poca complisión, cosas que no pueda descansadamente lleuar y aprouecharse con ellas. Assimismo, según que se quisieren disponer, se deue de dar a cada vno, porque más se
b pueda ayudar y aprouechar. Por tanto, al que se quiere ayudar para se ynstruyr y para llegar hasta çierto grado de contentar a su ánima, se puede dar el exa-

Decima octava est, quod iuxta eius, qui [6*r*] exercetur, habitudinem, puta pro aetate, doctrina vel ingenio, accommodari debent exercitia ; ne cui rudi aut imbecilli seu debili ea imponantur, quae ferre non possit citra incommodum, nedum ad profectum suum assumere. Similiter prout cuique in animo est sese disponere, impartiendum id demum est, quod eum potissimum iuvare possit. Propterea ei, qui se instrui duntaxat postulat, et ad gradum aliquem perduci, in quo animus suus conquiescat, tradi potest particulare primum examen infra positum, fol. [9*v*], dein-

A 80 no le mutare *N*, no le mandare *B* || 83 o honrra *N*, gloria y honrra *E* | de su Divina *D* || 4 pero no se den *X* | 5 complexión *D* || 9 se quisiere *E D X* | 12 *prius fortasse* el que *A*, el que quisiere ayudar *B*

* *Annotatio decima septima ita poni debet* : Decima septima. Perutile est ut qui tradit exercitia, quamvis inquirere ac scire non intendat proprias alterius cogitationes et peccata ; certior tamen fideliter fiat de variis agitationibus et cogitationibus, quas varii spiritus immittunt. Perspecto enim maiori vel minori eius profectu, nonnulla spiritualia exercitia praescribere illi potest, praesenti animae necessitati opportuna.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

fectum et finem moventem ad optandum rem talem, ita quod causa desiderandi vel habendi rem aliquam sit solum obsequium et honor divinae maiestatis.

primum affectum et finem moventem ad optandum rem talem ; ita quod causa desiderandi vel habendi rem aliquam sit solum obsequium et honor divinae maiestatis. [6*v*]

Decima septima. Multum conducit, quod tradens exercitia, nolens scire nec petere peccata, informetur fideliter de agitationibus et cogitationibus immissis ab utroque spiritu, quia, ***prout*** magis videbit expedire, poterit ei tradere aliqua exercitia convenientia necessitati talis animi.

Decima septima. Multum conducit, quod tradens exercitia, nolens scire nec petere peccata, informetur fideliter de agitationibus et cogitationibus immissis ab utroque spiritu ; quia, prout magis videbit expedire, poterit ei tradere aliqua exercitia, convenientia necessitati talis animi. **17**

Decima octava. Secundum dispositionem eorum qui volunt recipere exercitia spiritualia, hoc est, secundum eorum aetatem, literas, [72*v*] ingenium, debent eis aptari exercitia ; ne crasso ingenio vel delicatae complexioni tradantur res, quas suaviter ferre non possit, vel quibus non possit proficere. ***Prout*** etiam quis voluerit se disponere, debent ei tradi plura vel pauciora ***exercitia***, ***ut*** magis ***iuvari possit***. Ideo ei qui tantum vult se disponere ad hoc quod instruatur ***et quod*** usque ad certum gradum satisfaciendi animo suo perveniat, potest tradi examen particulare, fol. [73*v*], et postea examen generale, fol. [74*v*] et etiam modus orandi circa praecepta et peccata mor-

Decima octava. Secundum dispositionem eorum qui volunt recipere exercitia spiritualia, hoc est, secundum eorum aetatem, literas, ingenium, debent eis aptari exercitia ; ne crasso ingenio vel delicatae complexioni tradantur res, quas suaviter ferre non possit, vel quibus non possit proficere. Prout etiam quis voluerit se disponere, debent ei tradi plura vel pauciora exercitia, ut magis iuvari possit. Ideo ei qui tantum vult se disponere ad hoc quod instruatur et usque ad certum gradum satisfaciendi animo suo perveniat, potest tradi examen particulare, [7*r*] fol. [10*v*], et postea examen gene- 24
rale, fol. [11*v*] et etiam modus 32
orandi circa praecepta et peccata mortalia, fol. etc. [58*v*], quod fiet 238 **18**

P1 92 prout *in marg. pro del.* secundum quod | 2 complexioni *corr. ex* complexionis 5 Prout etiam *corr. ex* secundum etiam quod | 7 exercitia *marg.* | 8 ut — possit *corr. ex* prout magis expedierit | 10 et quod *sup. lin.*

P2 9 *post* et *del.* quod

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

men particular, fol. 6º, y después el examen general, fol. 7º; iuntamente por media hora a la mañana el modo de orar sobre los mandamientos, peccados mortales, etc., fol. 38, comendándole también la confessión de sus peccados de 8 en 8 días, y si puede tomar el sacramento de xv en xv, y si se affecta mejor [4*v*] de 8 en 8. Esta manera es más propria para personas más rudas o sin letras, declarándoles cada mandamiento, y así de los peccados mortales, preceptos de la Iglesia, v sentidos, y obras de misericordia. Ansimesmo, si el que da los exercicios viere al que los recibe ser de poco subiecto o de poca capacydad natural, de quien no se espera mucho fructo; más conueniente es darle algunos destos exercicios leues, hasta que se confiese de sus peccados; y después, dándole algunos exámines de consientia, y orden de confesar más a menudo que solýa, para se conseruar en lo que ha ganado, no proceder adelante en materias de electión, ny en otros algunos exercicios, que están fuera de la primera semana; mayormente quando en otros se puede hazer mayor prouecho, faltando tiempo para todo.

de generale, fol. [11*v*]; simulque modus orandi mane per horae dimidium ex praeceptorum Dei et peccatorum mortalium consideratione, de qua fol. [54*v*]. Suadendum etiam fuerit, ut octavo quoque die peccata sua confiteatur, et quindecim dierum intervallo vel octo potius, si affectus impellat, sumat eucharistiae sacramentum. Ista exercitationis ratio proprie competit rudioribus seu illiteratis, quibus insuper exponenda erunt singula praecepta Dei atque Ecclesiae, mortalia peccata, cum quinque sen-[6*v*]sibus et operibus misericordiae. Itidem, si is, qui tradit exercitia, alterum viderit debilis esse naturae ac parum capacis, unde modicus proventus et fructus sperari queat; satius fuerit aliqua ex dictis levioribus exercitiis ipsi praescribere, usque ad confessionem peccatorum; postea nonnulla conscientiae examina et methodum confessionis frequentioris dare, quibus iam paratum sibi animae profectum seu lucrum tueri possit. Non erit autem progrediendum ad electionum dictamina, aliorumve, quam primae hebdomadae, exercitiorum; quoties praesertim alii adsunt maiore cum fructu exercitandi, nec omnia omnibus praestare temporis permittit angustia.

19 *19ª*. La xviiii. Al que estubiere embaraçado en cosas públicas o negocios conuenientes, quier letrado o ingenioso, to-

Decima nona est, quod homini negotiis publicis vel aliis convenientibus districto, sive ingenio sive literis praeditus sit, suppe-

---

A 20 mandamientos y peccados mortales *D* || 21 encomendándole *N E D X* || 23 si se puede *N* || 24 el sanctíssimo sacramento *X* || 25 mejor] *om. X* || 33-34 el que los rescibe *N* || 38 leues *del. et in marg. maN* ligeros || 44 procederá *X* || 45 electiones *D* || 46 *del.* están *et sup. lin. maN* ay || 50 para todos *N* || 55 conuenientes *om. B* || 56 *prius* quiera *N, del. et ad marg. maN* si es

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

talia, etc. folio [94*r*], quod fiet mane per dimidium horae; poteritque exhortari ad confessionem peccatorum octavo quoque *die* faciendam; et si potest, ad communionem quintodecimo quoque die sumendam, vel si magis afficitur, octavo quoque die. Hic modus est magis conveniens rudibus seu illitteratis, quibus declarabuntur praecepta Dei, peccata mortalia, praecepta Ecclesiae, quinque sensus et opera misericordiae. Similiter, si tradens exercitia videat recipientem illa esse vel debilis complexionis vel parvae capacitatis naturalis, a quo non speratur adeo copiosus fructus; expedientius est tradere illi aliqua exercitia leviora, quousque faciat confessionem suorum peccatorum; tradere etiam aliquam formulam examinandi conscientiam et modum aliquem frequentius, quam solitus esset, confitendi, ad hoc ut conservet se in his quae semel adeptus est; expedientius, inquam, quam prosequi reliqua exercitia et materiam electionum vel aliquod aliud exercitium quod sit extra primam hebdomadam, maxime quando in aliis potest fieri maior fructus, nec tempus pro utraque re *sufficit*.

mane per dimidium horae; poteritque exhortari ad confessionem peccatorum octavo quoque die faciendam; et si potest, ad communionem quintodecimo quoque die sumendam, vel si magis afficitur, octavo quoque die. Hic modus est magis conveniens rudibus seu illitteratis, quibus declarabuntur praecepta Dei, peccata mortalia, praecepta Ecclesiae, quinque sensus et opera misericordiae. Similiter si tradens exercitia videat recipientem illa esse vel debilis complexionis vel parvae capacitatis naturalis, a quo non speratur adeo copiosus fructus; expedientius est tradere illi aliqua exercitia leviora, quousque faciat confessionem suorum peccatorum; tradere etiam aliquam formulam examinandi conscientiam et modum aliquem frequentius, quam solitus esset, confitendi, ad hoc ut conservet se in his quae semel adeptus est; expedientius, [7*v*] inquam, quam prosequi reliqua exercitia et materiam electionum, vel aliquod aliud exercitium, quod sit extra primam hebdomadam, maxime quando in aliis potest fieri maior fructus nec tempus pro utraque re sufficit.

Decima nona. Occupato in rebus publicis, seu in aliis negotiis necessariis, sive literatus sive ingeniosus *sit*, accipienti horam cum dimidia [73*r*] ad exercitia facienda, *praemissa meditatione finis* ad

Decima nona. Occupato in rebus publicis, seu in aliis negotiis necessariis, sive literatus sive ingeniosus sit, accipienti horam cum dimidia ad exercitia facienda, praemissa meditatione finis ad **19**

P1 17 fiet] fit *E* || 19 poteritque] poteruntque *E* || 20 die *corr. ex* faciendam die || 22 quintodecimo *corr. ex* quindecimo || 50 sufficit *corr. ex* suppeditet || 51 Decima nona XVIIII *marg.* || 54 sit *sup. lin.* || 56 praemissa — finis *corr. ex* praemisso prius fine

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

mando vna hora y media para se exercitar, platicándole para qué es el hombre criado, se le puede dar asimismo por spacio de media hora el examen particular, y después el mismo general, y modo de confesar y tomar el sacramento, haziendo tres días cada mañana por spacio de vna hora la meditación del 1º, 2 y 3 peccado, fol. 10º; después, otros tres días, a la misma hora la meditación del proçesso de los peccados, fol. 12º; después, por otros tres días, a la misma hora haga de las penas que corresponden a los peccados, fol. 13º; dándole en todas tres meditaciones las x addiciones, fol. 14º; lleuando el mismo discurso por los misterios de Xpo nuestro Señor, que adelante y a la larga en los mismos exercicios se declara.

20 *20ª*. La vigéssima. Al que es más desembaraçado y que en todo lo possible desea aprouechar, dénsele todos los exercicios [5*r*] spirituales por la misma orden que proçeden; en los quales, por vía ordenada, tanto más se aprouechará, quanto más se apartare de todos amigos y conoscidos y de toda solicitud terrena; assí como mudándose de la casa donde morava, y tomando otra casa o cámera, para habitar en ella quanto más secretamente pudiere; de manera que en su mano sea yr

tente ipsi hora una et dimidia diebus singulis ad sumenda nonnulla exercitia, exponendum primo erit quem in finem homo creatus sit; deinde per horam dimidiam examen [7*r*] particulare; deinceps generale cum modo rite confitendi sumendique sancti sacramenti tradi ei possunt, praescribendo etiam, ut mane per triduum, spatio unius horae, meditationem agat de primo, secundo ac tertio peccato, ut docetur fol. [15*v*]; postea per alios tres dies eadem hora de processu peccatorum, ut fol. [18*v*]; per alios totidem de poenis, quae peccatis respondent, fol. [20]. Dictandae quoque illi erunt, intra totum dictarum trium meditationum tempus, decem additiones illae, quae habentur fol. [22]. Observabitur eadem meditandi ratio circa mysteria Domini nostri Iesu Christi, quae infra in ipsismet exercitiis late explicatur.

Vigesima est, quod ei, qui a negotiis liberior est, et fructum consequi spiritualem optat, quam possit maximum, tradenda sunt omnia exercitia eodem quo procedunt ordine (***et quidem scribi rerum capita, ne excidant e memoria, expedit***). In quibus (secundum successum communiorem) tanto maiorem faciet progressum spiritualis vitae, quanto magis ab amicis notisque omnibus et ab omni rerum [7*v*] humanarum solicitudine sese abduxerit; ut si ab aedibus pristinis

---

A 69-72 la meditación del — hora haga *om. B*, de los peccados — hora haga *om. N* || 79 exercitios declara *X* || 80 declarará *D* || 86 denle *X* || 89 por via ordinaria *N* 91 todos los amigos *B X* || 92 toda la solicitud *B* || 93 adonde morava *D*, donde mora *B* 96-97 que cada día sea en su mano yr *N*, será yr *B*

V 57 ipsi *sup. lin.* || 88-90 et quidem — expedit *marg. maP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

quem homo conditus est, potest etiam tradi per dimidium horae examen particulare, et postea *ipsum* examen generale et modus etiam confitendi et accipiendi sacramentum, et faciat per tres dies quovis mane meditationem *primi*, 2.[1] et 3.[1] peccati, folio [76*r*] per spacium unius horae ; faciat etiam per alios tres dies eadem hora meditationem processus peccatorum, folio [77*r*] ; tandem per alios tres dies eadem hora meditetur poenas correspondentes peccatis, folio [78*r*], denturque illi in omnibus tribus meditationibus decem additiones, folio [78*v*]; et servetur idem discursus circa mysteria Domini nostri Iesu Christi, qui postea diffuse in exercitiis declarabitur.

quem homo conditus est, potest etiam tradi per dimidium horae examen particulare, et postea ipsum examen generale et modus etiam confitendi et accipiendi sacramentum, et faciat per tres dies quovis mane meditationem primi, 2.[1] et 3.[1] peccati, folio [16] per spacium unius horae ; faciat etiam per alios tres dies eadem hora meditationem processus peccatorum, fol. [19] ; tandem per alios tres dies eadem [8] hora meditetur poenas correspondentes peccatis, fol. [21], denturque illi in omnibus tribus meditationibus decem additiones fol. [22*v*] ; et servetur idem discursus circa mysteria Domini nostri Iesu Christi, qui postea in exercitiis diffuse declarabitur.

Vigesima, quod ei qui omnino expeditus est et pro viribus optat proficere, tradantur omnia spiritualia exercitia ordine suo, in quibus, via ordinaria, eo plus quis proficiet, quo plus se segregaverit ab omnibus amicis et notis et ab omni solicitudine terrena ; quod fiet relinquendo pristinam domum et accipiendo aliam seu aliud cubiculum, in quo possit secretius habitare ; ita *ut* sit ei liberum ire quotidie ad missam *et* ad vesperas, *nec* timeat quod noti sint ei impedimento. Et ex hac segregatione sequuntur tria potissimum commoda, inter alia :

Vigesima, quod ei qui omnino est expeditus et pro viribus optat proficere, tradantur omnia spiritualia exercitia ordine suo (*et quidem scripta rerum capita tradi, ne elabantur e memoria, expedit*), in quibus, via ordinaria, eo plus quis proficiet, quo plus se segregaverit ab omnibus amicis et notis et ab omni solicitudine terrena ; quod fiet relinquendo pristinam domum et accipiendo aliam seu aliud cubiculum, in quo possit secretius habitare ; ita ut sit ei liberum ire quotidie ad missam et ad vesperas, nec timeat quod noti sint ei impedimento. Et ex

P1 59 ipsum *corr. ex* illud || 63 primi, 2[1] et 3[1] *corr. ex* 1, 2 et 3 || 85 *prius* sollicitudine 86 fiet] fit *E* | 89 ita ut *corr. ex* ita quod | 91 et *sup. lin.* | nec *corr. ex* sine hoc quod post quod *del.* sibi

P2 81-83 (et quidem — expedit) *add. mP in marg.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cada día a missa y a bísperas, sin temor que sus conoscidos le ha-
b gan impedimiento. Del qual apartamiento se siguen tres prouechos principales, entre otros muchos: el primero es, que en apartarse hombre de muchos amigos y conoscidos y, asimismo, de muchos negocios no bien ordenados, por seruir y alabar a Dios nuestro Señor, no poco meresçe delante su diuina maiestad; el segundo, estando ansí apartado, no teniendo el entendimiento partido en muchas cosas, mas poniendo todo el cuydado en sola vna, es a saber, en seruir a su Criador, y aprouechar a su propria ánima, vsa de sus potencias naturales más libremente, para buscar con diligencia lo que tanto desea; el 3º, quanto más nuestra ánima se halla sola y apartada, se haze más apta para se açercar y llegar a su Criador y Señor; y quanto más así se allega, más se dispone para rescibir gracias y dones de la su diuina y summa bondad. [5*v*]

migret in domum cellamve aliquam secretiorem, unde ipsi liberum securumque sit egredi ad matutinum sacrum missae, vel ad vesperarum officium, cum libuerit, audiendum, absque familiaris cuiusquam interpellatione, Ex qua quidem loci secessione, inter alias multas commoditates, hae tres praecipue consurgunt: prima, quod, seclusis amicis et familiaribus, negotiisque minus recte ordinatis ad Dei cultum, gratiam apud Deum non mediocrem meretur; secunda, quod per huiusmodi secessum, intellectu minus quam antea distracto in diversas partes, sed collecta redactaque omni cogitatione ad rem unam, scilicet, ad obsequendum Deo Creatori suo, et saluti animae suae consulendum; multo liberius ac expeditius utitur naturae viribus in quaerendo eo quod desiderat tantopere; tertia, quod quanto se magis reperit anima segregatam ac solitariam, tanto aptiorem seipsam reddit ad quaerendum [8*r*] attingendumque Creatorem et Dominum suum; ad quem insuper quo propius accedit, eo melius ad suscipienda bonitatis divinae dona disponitur. [8*v*]

A 100 algún impedimento *X* || 2 entre otros muchos *om. X* || 13 poniendo todas las cosas y cuidado *X* || 16 propria *om. B* || 17 *prius* líberamente *A*

V 1 *post* matutinum *non adest virgula in ms., adest in editionibus*: *prima romana a.* 1548, *conimbricensi a.* 1553, *vindobonensi a.* 1563, *burgensi a.* 1574, *hispalensi a.* 1587. *Virgulam omisit ed. romana a.* 1574, *quam sequitur* « *Institutum Soc. Iesu* ». *Omissio virgulae magis consona est cum textu hispano, unde vox* « matutinum » *dicenda est adiectivum, afficiens voces* « sacrum Missae » || 24 anima *sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

primum est, quod ita se separando a multis amicis et negotiis non bene ordinatis, ut melius quis Deo serviat, non parum meretur coram divina maiestate ; secundum est, quod ita separatus et non habens intellectum circa multa divisum, sed apponens omnem curam circa Dei servitium et animae utilitatem, melius utitur suis naturalibus potentiis ad liberius et diligentius quaerendum quod optat ; tertium est, quia, quo animus est magis separatus et solus, eo est aptior ut Deo et Creatori suo, *quaerendo ipsum*, appropinquet ; et quo magis ei appropinquat, eo magis disponitur ad recipiendum gratias et dona a divina et summa bonitate.

[73*v*]

hac segregatione sequuntur tria potissimum commoda inter alia : primum est, quod ita se separando a multis amicis et negotiis non bene ordinatis, ut melius quis Deo serviat, non pa-[8*v*]rum meretur coram divina maiestate ; secundum est, quod ita separatus et non habens intellectum circa multa divisum, sed apponens omnem curam circa Dei servitium et animae utilitatem, melius utitur suis naturalibus potentiis ad liberius et diligentius quaerendum quod optat ; tertium est, quia, quo animus est magis separatus et solus, eo est aptior ut Deo et Creatori suo, quaerendo ipsum, appropinquet ; et quo magis ei appropinquat, eo magis disponitur ad recipiendum gratias et dona a divina et summa bonitate [9*r* purum]

P1 10 quaerendo ipsum *sup. lin.* || 13 gratias] gratiam E_{ω}

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

21 EXERCICIOS ESPIRITUALES PARA VENCER A SÍ MISMO Y ORDENAR SU VIDA, SIN DETERMINARSE POR AFFECCIÓN ALGUNA QUE DESORDENADA SEA

EXERCITIA QUAEDAM SPIRITUALIA, PER QUAE HOMO DIRIGITUR, UT VINCERE SEIPSUM POSSIT, ET VITAE SUAE RATIONEM, DETERMINATIONE A NOXIIS AFFECTIBUS LIBERA, INSTITUERE

22 Para que así el que da los exercicios espirituales, como el que los rescibe, más se ayuden y se aprouechen, se a de presuponer que todo buen xpriano a de ser más prompto a salbar la proposición del próximo, que a condenarla; y si no la puede saluar, inquira cómo la entiende y, si mal la entiende, corríjale con amor; y si no basta, busque todos los medios conuenientes para que, bien entendiéndola, se salue.

Imprimis, ut per huiusmodi exercitia, tam qui ea tradit, quam qui accipit, iuvari queat; supponendum est, christianum unumquenque pium debere promptiore animo sententiam seu propositionem obscuram alterius in bonam trahere partem, quam damnare. Si vero nulla eam ratione tutari possit, exquirat dicentis mentem; et, si minus recte sentiat vel intelligat, corripiat benigne; hoc nisi sufficit, vias omnes opportunas tentet, quibus illum sanum intellectu, ac securum reddat ab errore. [9*r*]

23 PRINCIPIO Y FUNDAMENTO

El hombre es criado para alabar, hazer reuerencia y seruir a Dios nuestro Señor y, mediante esto, salbar su ánima; y las otras cosas sobre la haz de la tierra son criadas para el hombre, y para que le ayuden en la prosecución del fin para que es criado. De donde se sigue, que el hombre tanto a de vsar dellas, quanto le ayudan para su fin, y tanto deue quitarse dellas, quanto para ello

PRINCIPIUM SIVE FUNDAMENTUM

Creatus est homo ad hunc finem, ut Dominum Deum suum laudet ac revereatur, eique serviens tandem salvus fiat. Reliqua vero supra terram sita, creata sunt hominis ipsius causa, ut eum ad finem creationis suae prosequendum iuvent; unde sequitur utendum illis vel abstinendum eatenus esse, quatenus ad prosecutionem finis vel conferunt vel obsunt. Quapropter

---

A 32 *in marg. sup.* primera semana, prosupuesto *A*, *ad marg. maN* primera semana, presupuesto *N*, primera semana *B M*, *et haec duo verba constanter in A ad marg. sup. repetuntur breviata ad fol. usque* 16*r inclusive* || 34-35 sin determinarse por] *add. in marg. mal pro verbo* sin *in textu del.*; *post* sin *obelus in N et ad marg. maN* determinarse por. *Locos parallelos vide in nn.* 172, 179. || 39 Para el que assí da *X* || 43 que todo el buen *D* || 44 para saluar la *B* || 46 no la pudiere *X* || 48 *prius fortasse* corrígele *N*, corrígala *X* || 67 quitar dellas *B X* || 66-68 y tanto deue — le impiden *om. E D*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

PRIMA HEBDOMADA

SEQUUNTUR ALIQUA EXERCITIA SPIRITUALIA AD HOC UT QUIS SEIPSUM VINCAT ET ORDINET VITAM SUAM ABSQUE AFFECTIONE ALIQUA INORDINATA

Ad hoc quod tam is qui tradit exercitia spiritualia, quam is qui accipit, sese iuvent *et proficiant*, est supponendum quod quivis bonus christianus debet esse promptior ad salvandam propositionem a proximo prolatam, quam ad eam damnandam ; quod si non possit eam salvare, inquirat a proximo quomodo eam intelligat ; *et si male*, eum *cum* charita*te* corrigat ; quod si non suffecerit, quaerat tunc omnia media convenientia ad hoc quod proximus, sane illam propositionem intelligens, salvet *eam*.

PRINCIPIUM ET FUNDAMENTUM

Homo est creatus ad laudandum Deum et ei exhibendum obsequium et reverentiam et ad salvandum his mediis animam suam; reliqua autem omnia super terram existentia creata sunt ad hoc *ut* hominem iuvent ad *p r o s e c u t i o n e m* finis ad quem conditus est. Ex quo *fit* quod homo eatenus eis uti debet, quatenus eum ad finem suum iuvant ; *at-*

[9*v*] PRIMA HEBDOMADA

SEQUUNTUR ALIQUA EXERCITIA SPIRITUALIA AD HOC UT QUIS SEIPSUM VINCAT ET ORDINET VITAM SUAM ABSQUE AFFECTIONE ALIQUA INORDINATA 21

Ad hoc quod tam is qui tradit exercitia spiritualia, quam is qui accipit, sese iuvent et proficiant, est supponendum quod quivis bonus christianus debet esse promptior ad salvandam propositionem a proximo prolatam, quam ad eam damnandam ; quod si non possit eam salvare, inquirat a proximo quomodo eam intelligat ; et si male, eum cum charitate corrigat ; quod si non suffecerit, quaerat tunc omnia media convenientia ad hoc quod proximus, sane illam propositionem intelligens, salvetur. [10*r*] 22

PRINCIPIUM ET FUNDAMENTUM 23

Homo est creatus ad laudandum Deum et ei exhibendum obsequium et reverentiam et ad salvandum his mediis animam suam ; reliqua autem omnia super terram existentia creata sunt ad hoc ut hominem iuvent ad prosecutionem finis ad quem conditus est. Ex quo fit quod homo eatenus eis uti debet, quatenus eum ad finem suum iuvant ; atque ab

---

P1 19 ut *corr. ex* quod | 25 *post* accipit *del.* mutuo | et proficiant *sup. lin.* || 32-33 et si male *corr. ex* quo illam male intelligente || 33 cum charitate *corr. ex* charitative || 34 quod — suffecerit *corr. ex* ad quod si solus non suffecerit || 38 salvet eam *correct. a Salmerone ex* salvetur ; salvetur *E* | 41 exhibendum] exibere *E* || 45 ad hoc ut *corr. ex* ad hoc quod 46 prosecutionem *corr. manu Broet ex* persecutionem ; prosecutionem *E* || 48 fit *sup. lin. pro* conficitur 50 atque *corr. ex* eatenusque, *quod habet E*

P2 33 corrigat *corr. ex* reprehendat id || 38 salvetur *corr. ex* salvet eam (v. p. 112, 115).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

le impiden. Por lo qual es menester hazernos indiferentes a todas las cosas criadas, en todo lo que es concedido a la libertad de nuestro libre albedrío, y no le está prohibido; en tal manera, que no queramos de nuestra parte más salud que enfermedad, riqueza que pobreza, honor que dessonor, vida larga que corta, [6*r*] y por consiguiente en todo lo demás; solamente deseando y eligiendo lo que más nos conduçe para el fin que somos criados.

debemus absque differentia nos habere circa res creatas omnes (prout libertati arbitrii nostri *subiectae* sunt, et non prohibitae)*; ita ut (quod in nobis est) non quaeramus sanitatem magis, quam aegritudinem; neque divitias paupertati, honorem contemptui, vitam longam brevi praeferamus. Sed consentaneum est ex omnibus ea demum, quae ad finem ducunt, eligere ac desiderare.** [9*v*]

24 EXAMEN PARTICULAR Y COTIDIANO. CONTIENE EN SÍ TRES TIEMPOS Y DOS VEZES EXAMINARSE

El primer tiempo es, que a la mañana, luego en leuantándose, deue el hombre proponer de guardarse con diligencia de aquel pecado particular o defecto, que se quiere corregir y emendar.

25 El segundo, después de comer, pedir a Dios nuestro Señor lo que hombre quiere, es a saber, gracia para acordarse quántas vezes a caýdo en aquel pecado particular o defecto, y para se emendar adelante; y consequenter haga el primer examen, demandando

EXAMEN PARTICULARE ET QUOTIDIANUM TRIA TEMPORA COMPLECTENS, AD DISPOSITIONEM SUI AC DUPLICEM DISCUSSIONEM ACCOMMODA

Primum tempus est matutinum, quo debet homo statim dum a somno surgit, proponere diligentem sui custodiam circa peccatum aut vitium aliquod particulare, a quo emendari cupit.

Secundum est pomeridianum, in quo petenda est a Deo gratia, ut reminisci possit ille quoties in peccatum seu delictum istud particulare inciderit, et in posterum cavere. Deinde priorem faciat discussionem, exigens ab anima sua rationem de peccato seu

---

A 69 menester hazer *X* || 70 con todo lo que es *B* || 71 es conocido *X* || 72 *prius, ut videtur,* albredrío *A* || 74-75 de nostra parte *D* || 78 *initio folii in marg. sup. in A* p[rimera] s[emana] examen particular || 87 lebantando *X* || 90-91 de que se quiere *D* || 91 *prius in A* enmendar, *del.* n *et sic etiam ter in num. seq.* || 93 Dios *om. D* || 98 consequenter *del. et ad marg. maN* por consiguiente *N*

V 70 subiectae *corr. maP in marg. ex* concessae || 76 *post* praeferamus *sequitur punctum, deinde,* sed, *cum initiali minuscula*

* *In fundamento, ubi dicitur*: prout libertati arbitrii nostri subiectae sunt et non prohibitae; *clarius ex autographo dicatur*: prout libertati arbitrii nostri permissum est, et non prohibitum.

** *Circa finem fundamenti, ubi habetur*: sed consentaneum est, ex omnibus ea demum, quae ad finem ducunt, eligere ac desiderare; *dicatur*: sed consentaneum est, ex omnibus ea demum, quae ad finem, cuius gratia conditi sumus, nos ducunt, eligere ac desiderare.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

que ab eis abstinere, quatenus ad eum finem impediunt. Quocirca opus est ut simus indifferentes ad omnia creata, *quoad* concessum est libertati nostrae et non prohibitum. Itaque ex parte nostra nolimus plus sanitatem quam egritudinem, divitias quam paupertatem, honorem quam opprobria, vitam prolixam quam brevem, et ita de aliis consequenter, solum optemus et eligamus ea, quae magis conducunt nos ad finem propter quem creati sumus.

eis abstinere, quatenus ad eum finem impediunt. Quocirca opus est ut simus indifferentes ad omnia creata, quoad concessum est libertati nostrae et non prohibitum. Itaque ex parte nostra nolimus plus sanitatem quam egritudinem, divitias quam paupertatem, honorem quam opprobria, vitam prolixam quam brevem, et ita de aliis consequenter, solum optemus et eligamus ea, quae magis conducunt nos ad finem propter quem creati sumus. [10*v*]

EXAMEN PARTICULARE ET QUOTIDIANUM, CONTINENS IN SE TRIA TEMPORA ET DUPLICEM EXAMINATIONEM, BIS QUOTIDIE FACIENDUM

EXAMEN PARTICULARE ET QUOTIDIANUM, CONTINENS IN SE TRIA TEMPORA ET DUPLICEM EXAMINATIONEM, BIS QUOTIDIE FACIENDUM 24

Primum tempus est matutinum in quo cum primum quis surrexerit, debet proponere se diligenter *vitaturum* peccatum particulare seu defectum, quem corrigere et emendare cupit.

Primum tempus est matutinum, in quo cum primum quis surrexerit, debet proponere se diligenter vitaturum peccatum particulare seu defectum, quem corrigere et emendare cupit.

Secundum tempus est pomeridianum, in quo petet a Domino nostro id quod cupit, nempe gratiam ad hoc ut recordetur quoties illud particulare peccatum vel defectum incurrerit, et ad id [74*r*] deinceps corrigendum ; et consequenter, faciat primum examen, exigens ab animo suo rationem de re proposita et particulari, quam corrigere et emendare vult, discurrens *per horas singulas vel tempora*, incipiens ab hora qua surrexit usque ad horam examinis presentis, et *notet* in prima linea subsequentis figurae tot puncta,

Secundum tempus est pomeridianum, in quo petet a Domino nostro id quod cupit, nempe gratiam ad hoc ut recordetur quoties illud particulare peccatum vel defectum incurrerit, et ad id deinceps corrigendum ; et consequenter, faciat primum examen, exhigens [*sic*] ab animo suo rationem de re proposita et particulari, quam corrigere et emendare vult, discurrens per horas singulas vel tempora, incipi-[11*r*]ens ab hora qua surrexit usque ad horam examinis presentis, et notet in prima linea subsequentis 25

P1 54 quoad *corr. ex* inquantum || 62 et eligamus *om. E* || 63 conducunt] ducunt *E* || 67 et duplicem examinationem *sup. lin.* || 68 faciendum *corr. ex* faciendam ; hoc autem examen particulare de aliquo defectu vocatur *add. E* || 72 vitaturum *corr. ex* cauturum || 75 pomeridianum *corr. ex* postmeridianum || 86-87 per — tempora *corr. ex* de hora in horam seu de tempore in tempus || 89 notet *corr. ex* pungat

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cuenta a su ánima de aquella cosa propósita y particular, de la qual se quiere corregir y emendar, discurriendo de hora en hora o de tiempo en tiempo, començando desde la hora que se leuantó hasta la hora y puncto del examen presente; y haga en la primera línea de la g= tantos punctos quantos a incurrido en aquel pecado particular o defecto; y después proponga de nuevo de emendarse hasta el segundo examen que hará.

vitio iam dicto, et singulas diei partes praeteritas percurrens ab ea hora, qua surrexit, usque ad praesentem, quoties illud commiserit; et puncta [10r] totidem signet in priore linea figurae subscriptae; quibus peractis, denuo proponat per spatium diei reliquum diligentius sese cohibere.

26 El terçero tiempo, después de çenar se hará el 2º examen, asimismo de hora en hora, [6r] començando desde el primer examen hasta el 2º presente, y haga en la 2ª línea de la misma g= tantos punctos quantas vezes a incurrido en aquel particular pecado o defecto.

Tertium erit vespertinum tempus, in quo post coenae horam facienda est discussio secunda, percursis itidem horis singulis ab examine priore usque ad praesens lapsis, et eodem modo rememoratis enumeratisque vicibus, quibus deliquerit, parem eis punctorum numerum signabit in posteriore linea figurae sequenti similis ad hoc praeparatae. [10v]

27 Síguense 4º addiciones para más presto quitar aquel pecado o defecto particular.

Additiones quatuor utiles ad faciliorem et celeriorem peccati seu vitii cuiusvis extirpationem.

1ª addición. La primera adición es, que cada vez que el hombre cae en aquel pecado o defecto particular, ponga la mano en el pecho, doliéndose de auer caýdo; lo que se puede hazer aun delante muchos, sin que sientan lo que haze.

Prima est, ut, quoties id peccati seu delicti genus homo commiserit, manu pectori admota, doleat de lapsu; quod fieri potest etiam adsistentibus aliis nec advertentibus.

28 *2ª.* La 2ª. Como la primera línea de la g= significa el primer examen, y la 2ª línea el 2º examen, mire a la noche si ay en-

Secunda est, ut sub noctem, numeratis comparatisque invicem punctis linearum, quarum prior priori examini, posterior poste-

---

A 1 *eodem modo ma*N propuesta N 8 de la g *om.* B X 9 quantos *del. et ad marg. ma*N quantas vezes N 14 tiempo] *add. ma*N es N 14-15 de cenar] *add. ad marg. ma*N en el qual N 17 *initio folii in marg. sup. in* A p[rimera] s[emana] examen particular 19 la misma g *om.* g B 21 a caido X 22 o defecto] *om.* B X 28 1ª addición] *suppl. ad marg. ma*N *in* N ; 35 sienta B, sientan que haze X 37 de la g *om.* B 38 y la 2ª] *om.* línea B

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

quoties in illud peccatum particulare seu defectum incurrerit, et postea proponat *de integro* correctionem usque ad secundum examen faciendum.

quoties in illud peccatum particulare seu defectum incurrerit, et postea proponat de integro correctionem usque ad secundum examen faciendum.

Tertium tempus est post coenam, in quo fiet secundum examen, discurrendo etiam *per horas*, incipiens a primo examine usque ad secundum presens, et *notet* in secunda linea praedictae figurae tot puncta, quoties inciderit in id peccatum seu particularem defectum. **26**

Tertium tempus est post coenam, in quo fiet secundum examen, discurrendo etiam per horas, incipiens a primo examine usque ad secundum presens, et notet in secunda linea praedictae figurae tot puncta, quoties inciderit in id peccatum seu particularem defectum.

Sequuntur quatuor additiones ad citius tollendum illud peccatum seu defectum illum, quem *expellere* volumus. **27**

Prima additio. Quoties homo incidit in illud peccatum seu defectum, admoveat pectori manum et doleat quod ceciderit; quod quidem etiam potest fieri coram multis, *nec animadverti* quid fecerit.

Sequuntur quatuor additiones ad citius tollendum illud peccatum seu defectum illum, quem expellere volumus.

Prima additio. Quoties homo incidit in illud peccatum seu defectum, admoveat pectori manum [11*v*] et doleat quod ceciderit; quod quidem etiam potest fieri coram multis, nec animadverti quid fecerit.

Secunda additio. Cum prima linea significet primum examen et secunda secundum, respiciat *ad noctem* si est aliqua correctio **28**

Secunda additio. Cum prima linea significet primum examen et secunda secundum, respiciat noctu si est aliqua correctio in

P1 93 de integro *corr. ex* de novo || 94 examen *om. E* || 99 per horas *corr. ex* de hora in horam | 100 incipiens] incipiendo *E* || 1 notet *corr. ex* ex pungat || 4 particulare peccatum et defectum *E* | 9 expellere *corr. ex* abolere || 13 ceciderit] reciderit *E* || 14 etiam *om. E* 15 nec animadverti *corr. ex* sine hoc quod sentiant, sine h. q. sciant *E* || 20 ad noctem *corr. ex* noctu

P2 20 noctu *corr. ex* ad noctem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

mienda de la primera línea a la 2ª, es a saber, del primer examen al 2º.

29 *3ª*. La 3ª. Conferir el segundo día con el primero, es a saber, los dos exámines del día presente con los otros dos exámines del día passado, y mirar si de vn día para otro se a enmendado.

30 *4ª*. La 4ª addición. Conferir vna semana con otra, y mirar si se a enmendado en la semana presente de la primera passada.

31 *Nota*. Es de notar, que la primera g= grande, que se sigue, significa el domingo ; la segunda más pequeña, el lunes ; la tercera, el martes ; [7*r*] y ansí consequenter.

riori assignatur, attendat an a priore examine usque ad secundum aliqua successerit emendatio.

Tertia est, ut conferat diei secundae atque praecedentis examina invicem, considerans ecquid sibi emendationis intervenerit.

Quarta, ut collatis hebdomadarum duarum inter se examinibus, pari modo factae vel omissae emendationis rationem habeat.

Item notandum est ex sequentibus figuris primam caeteris longiorem deputari diei primae, puta dominicae ; secundam vero diei lunae paulo breviorem, et ita deinceps ; cum par sit diminui in dies erratorum numerum.

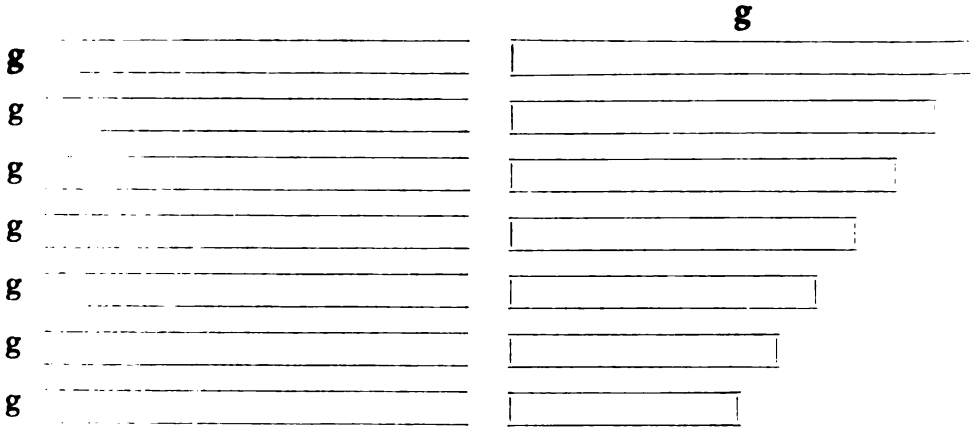

A 39 línea *om. B* | a la 2 *B* || 44-46 exámenes del día pasado con los dos exámenes del día presente y mirará *X* || 51 *post* presente *ad marg. maN add.* respecto *N* | de la semana pasada *B* || 52 Y es de notar *D* || 56 *initio folii in marg. sup.* p[rimera] s[emana] examen general *A et sic deinceps usque ad fol. 9r inclusive* || 57 y assí consiguiente *D* ; *lineis dies indicantibus caret X*

V 58 *Post* numerum *delentur sequentia verba* : Poterit quoque peccatum seu vitium tollendum in capite figurae per literam nominis sui primam praenotari

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

in secunda linea plusquam in prima, hoc est in 2.° examine plusquam in primo.

Tertia est conferre secundum diem cum primo, hoc est duo examina praesentis diei cum duobus praecedentibus, et respiciat si in dies se corrigat.

Quarta est conferre unam hebdomadam cum alia, et respicere si se in presenti hebdomada correxerit, *ex comparatione* primae praeteritae.[3]

Adnotandum est quod prima figura maiuscula, quae sequitur, significat diem dominicum; secunda minor diem lunae; tertia diem martis, et sic consequenter. [74*v*]

secunda linea plusquam in prima, hoc est in 2.° examine plusquam in primo.

Tertia est conferre secundum **29** diem cum primo, hoc est duo examina presentis diei cum duobus praecedentibus, et respiciat si in dies se corrigat.

Quarta est conferre unam hebdomadam cum alia, et respicere si se in presenti hebdomada correxerit ex comparatione primae praeteritae. **30**

Adnotandum est quod prima figura maiuscula, quae sequitur, significat diem dominicum; secunda minor diem lunae; tertia diem martis, et sic consequenter. [12*r*] **31**

D

P1 32 ex comparatione *corr. ex* respectu || 38 *Hae lineae gradatim decrescunt neque ullam litteram praefixam habent in P2; in P1 sunt eiusdem longitudinis, prout in Aut., duo autem priores habent praefixam litteram D, reliquae duodecim, nihil.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

32 EXAMEN GENERAL DE CONSCIENCIA PARA LIMPIARSE Y PARA MEJOR SE CONFESSAR

Presupongo ser tres pensamientos en mí, es a saber, vno proprio mío, el qual sale de my mera libertad y querer ; y otros dos, que vienen de fuera : el vno que viene del buen espíritu, y el otro del malo.

EXAMEN CONSCIENTIAE GENERALE AD PURGATIONEM ANIMAE, ET AD [11*v*] PECCATORUM CONFESSIONEM UTILISSIMUM

Pro comperto ponitur triplex incidere homini cogitationum genus : unum ex proprio surgens motu ipsius hominis ; reliqua vero duo extrinsecus advenientia, ex boni scilicet vel mali spiritus suggestione.

33 DEL PENSAMIENTO.

1ª. Ay dos maneras de merescer en el mal pensamiento que [7*v*] viene de fuera : verbi gracia, viene vn pensamiento de cometer vn pecado mortal, al qual pensamiento resisto impromptu y queda vençido.

DE COGITATIONE

Duobus modis elicitur meritum ex mala cogitatione extrinsecus immissa *in materia peccati mortalis, de qua hic sermo est.* Primo, quando suggeritur de patrando mortali crimine cogitatio, sed ea confestim repugnando vincitur.

34 *2ª*. La 2ª manera de merescer es, quando me viene aquel mismo mal pensamiento, y yo le resisto, y tórname a venir otra y otra vez, y yo siempre resisto, hasta que el pensamiento va vencido ; y esta 2ª manera es de más merescer que la primera.

Secundo, quando pravae istiusmodi suggestioni semel ac iterum repulsae, et subinde nihilominus revertenti, continue resistit homo, donec penitus expugnetur ; quod quidem victoriae genus merito alterum antecellit. [12*r*]

35 Venialmente se peca, quando el mismo pensamiento de pecar mortalmente viene, y el hombre le da oýdo, haziendo alguna mórula o rescibiendo alguna delectación sensual, o donde aya al-

Peccat autem leviter aliquis seu venialiter, quando in suborta peccati mortalis cogitatione aliquantulum moratur, quasi auscultando ; vel quando aliqua obiter sensus delectatione afficitur, vel

---

A 62 de la consciencia *X* || 63-64 para alimpiar y mejor confesarse *B X* || 66 ser *om. X* || 67 en mí *om. E D* | es a saber] scilicet *E D* || 69 mera] *ad marg. ma*.N propria .N || 76 verbi gracia *om. X* || 77 *ante verbum* cometer *aliud scribi inceptum in A et del.* || 79 resiste *E D* | impromptu] *ad marg. maN* promptamente *N* || 91 mortalmente *om. E* 92 haziendo alguna mórula] *del. et ad marg. maN* deteniéndose algo en él *N* || 93-94 delectación alguna *transp. B X* || 94 o donde hay *B*

V 69 ipsius hominis *corr. ex duobus verbis erasis quae legi nequeunt* || 75-76 extrinsecus immissa *linea ducitur sub naec duo verba, non in mediis verbis, ut fit semper cum intentio est ea delendi, unde haec videntur servanda, cum aliunde textui hispano respondeant* || 76-77 in materia — sermo est *marg. maP* || 93 obiter *corr. ex verbo eraso*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EXAMEN GENERALE CONSCIENTIAE AD ANIMUM PURGANDUM ET RECTIUS PECCATA CONFITENDUM

Supponendum tres in me esse cogitationes, quarum una *est* propria et intrinseca, quae scilicet ex mea mera libertate et voluntate prodit, reliquae autem duae prodeunt ab *ex*trinseco, altera scilicet a bono spiritu, altera vero a malo.

DE COGITATIONE

Duo sunt modi merendi circa cogitationem ab *ex*trinseco venientem, veluti, exempli gratia, adveniente et oborta aliqua cogitatione committendi aliquod peccatum mortale. Primum meretur quis cum illi tali cogitationi prompte resistit et ita vincit eam.

Secundus modus merendi est quando mihi subrepit eadem mala cogitatio et ego ei resisto, et ea iterum atque iterum veniente, ego semper resisto, quousque cogitatio victa recedit ; et hic secundus modus est maioris meriti quam primus.

Venialiter peccatur quando eadem cogitatio peccandi mortaliter advenit, cui praebet homo aures et in ea aliquantulum remoratur, vel *recipit* aliquam sensualem delectationem ; vel quando intervenit aliqua negligentia in expellendo talem cogitationem.

EXAMEN GENERALE CONSCIENTIAE AD ANIMUM PURGANDUM ET RECTIUS PECCATA CONFITENDUM 32

Supponendum tres in me esse cogitationes, quarum una est propria et intrinseca, reliquae autem duae prodeunt ab extrinseco, altera scilicet a bono spiritu, altera vero a malo. [12*v*]

DE COGITATIONE 33

Duo sunt modi merendi circa cogitationem ***malam in materia peccati mortalis, de qua hic est sermo*** : ***primus***, cum illi tali cogitationi prompte resistit et ita vincit eam.

Secundus modus merendi est, 34 quando mihi subrepit eadem mala cogitatio et ego ei resisto, et ea iterum atque iterum veniente, ego semper resisto, quousque cogitatio victa recedit ; et hic secundus modus est maioris meriti quam primus.

Venialiter peccatur, quando ea- 35 dem cogitatio peccandi mortaliter advenit, cui praebet homo aures et in ea aliquantulum remoratur, vel recipit aliquam sensualem delectationem ; vel quando intervenit aliqua negligentia in expellendo talem cogitationem.

P1 43 quarum *om. E* | est *sup. lin.* || 45 mea *om. E* | 46 prodit] procedit *E* | 47 extrinseco *corr. ex* intrinseco || 52 extrineco *corr. ex* intrinseco | 58 prompte *corr. ex* in promptu | 71 recipit *corr. ex* prerupit, percipit *E* ||

P2 44 *post* intrinseca *subducit linea sequentia verba, forte ut deleantur* : quae scilicet ex mea libertate et voluntatem prodit | 52-54 malam — primus *corr. ex* ab extrinseco venientem — meretur quis *quae vide in P1*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

guna negligentia en lançar al tal pensamiento.

36 *1ª*. Ay dos maneras de pecar mortalmente : la primera es, quando el hombre da consentimiento al mal pensamiento, para obrar luego, así como a consentido, o para poner en obra si pudiese.

37 *2ª*. La 2ª manera de pecar mortalmente es, quando se pone en acto aquel pecado ; y es mayor por tres razones : la primera, por mayor tiempo ; la 2ª, por mayor intensión ; la 3ª, por mayor daño de las dos personas.

in ea retundenda sese exhibet negligentem.

Mortale vero peccatum per cogitationem duobus modis admittitur. Primo quando cogitationi *peccati* praebetur *quacumque ratione* assensus. Secundo, quando peccatum illud opere completur ; idque gravius est priore, ex tribus causis, videlicet, ob maiorem temporis decursum, ob actum intensiorem, et ob plurium denique offendiculum sive detrimentum.

38 DE LA PALABRA

No jurar, ny por Criador ny por criatura, si no fuere con [8*r*] verdad, necessidad y reuerencia. Necessidad entiendo, no quando se affirma con iuramento qualquiera verdad, mas quando es de algún momento cerca el prouecho del ánima o del cuerpo o de bienes temporales. Entiendo reuerencia, quando en el nombrar de su Criador y Señor, considerando, acata aquel honor y reuerencia deuida.

DE LOQUELA

Verbo etiam multifariam offenditur Deus, ut in blasphemia et iuramento ; *nam* iurandum non est, neque per Creatorem, neque per creaturas ullas, nisi concurrentibus his tribus : veritate, necessitate ac reverentia. Porro intelligenda est necessitas, non in veri-[12*v*] tatis cuiuslibet affirmatione, sed eius tantum, quae circa spirituale, corporale vel etiam temporale bonum aliquod, momenti est non levis. Reverentiam dicimus, quando assumens divinum nomen, adhibet considerationem, ut Deo Creatori ac Domino debitus honor tribuatur.

39 Es de aduertir, que dado que en el vano juramento peccamos

Sciendum est autem, licet iuramentum temere seu vane fac-

A 95 lançar *A*, de lançar *E D* ; el tal *N E D* 100 al mal pensamiento *om. D* 4-5 in actu *D* 8 mayor intencion *E D* 9 de las personas *X* 10 De las palabras *X* ; 11-12 ni por el Criador ni por la *X* 13 necessidad y reuerencia *om. X* 19-21 Reverencia entiendo, quando el que jura tiene consideracion en dar la honra a Dios, Criador y Señor suyo *X* 21-22 considerando con acatamiento *B* 27 advertir quando el vano *X*

V 100 I cogitationi peccati *corr.* ex cogitationi malae quacumque ratione, *add. in marg.*, *duo ultima verba mal?* post assensus *del.* ad criminis perpetrationem statim subsequentem, vel subsecuturum, si facultas esset perpetrandi 11-13 Verbo etiam — nam *add. maP* 16 post tribus *del.* causis

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Duo sunt modi peccandi mortaliter : primus est quando homo praebet consensum tali cogitationi, ut eam de facto opere exequatur statim ut consensit, vel ad eam exequendam, si posset.

Secundus modus peccandi mortaliter est, quando opere completur illud peccatum. Et est gravior ob tres rationes : prima ob maius tempus, secunda ob maiorem intensionem, tertia ob maius damnum plurium quandoque sequens [75*r*].

De verbo

Non est iurandum per Creatorem vel per creaturam, nisi ad id accesserint veritas, necessitas et reverentia. Necessitas autem intervenit, non quando quaevis veritas iuramento firmatur, sed quando illa est alicuius momenti circa utilitatem animae vel corporis vel bonorum temporalium. Reverentiam intelligo, quando assumendo nomen Creatoris et Domini sui, considerate et prudenter reveretur illud ut par est.

Est advertendum quod, licet vane iurando magis offendamus iurando per Creatorem quam per creaturam, est tamen difficilius debite iurare cum veritate, necessitate et reverentia per creaturam quam per Creatorem, idque ob rationes sequentes :

Duo sunt modi peccandi mortaliter : primus [13*r*] est quando homo praebet consensum cogitationi *criminis quacumque ratione.* 36

Secundus modus peccandi mortaliter est, quando opere completur illud peccatum. Et est gravior ob tres rationes : prima ob maius tempus, secunda ob maiorem intensionem, tertia ob maius damnum plurium quandoque sequens. 37

De verbo 38

Verbo etiam multifariam offenditur Deus, ut in blasphemia et iuramento ; *nam* non est iurandum per Creatorem vel per creaturam, nisi ad id accesserint veritas, necessitas et reverentia. Necessitas autem intervenit, non quando quaevis veritas iuramento firmatur, sed quando illa est alicuius momenti circa utilitatem animae vel corporis vel bonorum temporalium. Reverentiam intelligo, quando assumendo nomen Creatoris et Domini sui considerate et prudenter [13*v*] reveretur illud ut par est.

Est advertendum quod, licet vane iurando magis offendamus iurando per Creatorem quam per creaturam, est tamen difficilius debite iurare cum veritate, necessitate et reverentia per creaturam quam per Creatorem, idque ob rationes sequentes. 39

P2 78 criminis quacumque ratione *corr. ex* tali cogitatione ut eam opere exequatur statim ut consentit vel ad eam exequendam si posset || 88-90 Verbo — nam *add. mP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

más iurando por el Criador que por la criatura, es más difícil iurar deuidamente con verdad, necessidad y reuerencia por la criatura que por el Criador, por las rrazones siguientes.

b La 1ª: quando nosotros queremos iurar por alguna criatura, en aquel querer nombrar la criatura, no nos haze ser tan atentos ny aduertidos para dezir la verdad, o para afirmarla con necesidad, como en el querer nombrar al Señor y Criador de todas las cosas.

c *2ª*. La 2ª es, que en el iurar por la criatura no tan fáçil es de hazer reuerencia y acatamiento al Criador, como iurando y nombrando el mismo Criador y Señor; porque el querer nombrar a Dios nuestro Señor trae consigo más acatamiento y reuerencia, que el querer nombrar la cosa criada. Por tanto, es más concedido a los perfectos jurar por la criatura, que a los imperfectos; porque los perfectos, por la assidua contemplación y ylluminación del entendimiento, consideran, [8*v*] meditan y contemplan más ser Dios nuestro Señor en cada criatura, según su propria essencia, presencia y potencia; y así en iurar por la criatura son más aptos y dispuestos para hazer acatamiento y reuerencia a su Criador y Señor, que los imperfectos.

d *3ª*. La 3ª es, que en el assiduo iurar por la criatura se a de temer más la ydolatría en los imperfectos, que en los perfectos.

tum per Creatorem, sit gravius peccatum quam per creaturam, difficilius tamen esse per hanc, quam per illum licite iurare, servatis debitis circumstantiis, quas diximus.

Primo, quia in mentione creaturae facienda per iuramentum, non ita excitamur aut reddimur attenti, ut ex veritate ac necessitate iuremus, sicut nominato rerum omnium Creatore.

Secundo, eo quod ad honorem Deo exhibendum cum reverentia longe debilius movemur ex commemoratione creaturae, quam ipsius Dei Creatoris; quamobrem iurare per creaturas, perfectis magis conceditur quam crassioribus sive idiotis; [13*r*] quandoquidem perfecti ex contemplationis usu assiduo, et illustratione intellectus, considerant propius, atque deprehendunt Deum secundum essentiam, praesentiam et potentiam suam creaturae cuilibet inesse; unde ad praestandam illi debitam in iuramento reverentiam paratiores sunt aliis, qui eo perfectionis nondum provecti sunt.

Tertio, quia creaturis ad confirmationem iuramenti craebrius adscitis, periculum esset idololatriae, id quod imperfectis magis quam perfectis fuerit timendum.

A 29 más iurando *om. X* | 31 iurar *om. E D* | deuidamente *corr. in A ex* deuitamente, *non mal.*, débitamente *D B* | 41 como el querer *B X* | *post* nombrar *add.* a jurar *B* | 47 al mismo *D* | 65 La 3ª que *D X* | 67 temer mala ydolatría *X*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Prima. Quando volumus iurare per creaturam aliquam, velle nominare creaturam non reddit nos ita attentos ad veritatem dicendam, vel eam cum necessitate affirmandam, sicut velle nominare Dominum et Creatorem omnium.

Secunda est, quia iurando per creaturam non est tam facile exhibere reverentiam et honorem Creatori, sicut iurando per ipsummet Dominum ; quia velle nominare Dominum Deum fert secum maiorem reverentiam, quam velle nominare rem creatam ; ob idque magis conceditur perfectis iurare per creaturas quam imperfectis ; quia perfecti, ob assiduam contemplationem et illuminationem intellectus, considerant et meditantur melius Dominum Deum in quavis creatura esse per essentiam, praesentiam et potentiam, et ita in iurando per creaturam, sunt magis apti ac dispositi ad exhibendam reverentiam Creatori et Domino, quam imperfecti.

Tertia est, quia in assiduo iuramento per creaturam timenda est ido*lo*latria, *idque magis* in imperfectis quam in perfectis.

Prima. Quando volumus iurare per creaturam aliquam, velle nominare creaturam non reddit nos ita attentos ad veritatem dicendam, vel eam cum necessitate affirmandam, sicut velle nominare Dominum et Creatorem omnium.

Secunda est, quia iurando per creaturam non est tam facile exhibere reverentiam et h o n o r e m Creatori, sicut iurando per ipsummet Dominum ; quia velle nominare Dominum Deum fert secum maiorem reverentiam, quam velle nominare rem creatam ; ob idque magis conceditur perfectis iurare per creaturas quam imperfectis ; quia perfecti, ob assiduam contemplationem et illuminationem intellectus, considerant et meditantur [14*r*] melius Dominum Deum in quavis creatura esse per essentiam, praesentiam et potentiam, et ita in iurando per creaturam, sunt magis apti ac dispositi ad exhibendam reverentiam Creatori et Domino, quam imperfecti.

Tertia est, quia in assiduo iuramento per creaturam timenda est idololatria, idque magis in imperfectis quam in perfectis.

P1 13 *post* aliquam *del.* illud || 17 firmandam *E* || 38 idololatria idque magis *corr. ex* magis idolatria

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

40 No decir palabra ociosa; la qual entiendo, quando ny a mý ny a otro aprouecha, ny a tal intención se ordena. De suerte que en hablar para todo lo que es prouecho, o es intención de aprouechar al ánima propria o agena, al cuerpo o a bienes temporales, nunca es ocioso; ny por hablar alguno en cosas que son fuera de su estado, así como si vn religioso habla de guerras o mercançías. Mas en todo lo que está dicho ay mérito en bien ordenar, y peccado en el mal endereçar o en vanamente hablar.

41 No dezir cosa de infamar o murmurar; porque si descubro pecado mortal que no sea público, peco mortalmente; si venial, venialmente; y si defecto, muestro defecto proprio. Y siendo la intención sana, de dos maneras se puede hablar del pecado o falta de otro.

1ª manera. La 1ª, quando el pecado es público, así como de vna meretriz pública, y de vna sentencia dada en juizio, o de vn público error, [9*r*] que inficiona las ánimas que conversa.

2º. Segundo, quando el pecado cubierto se descubre a alguna persona para que ayude al que está en pecado a lebantarle; teniendo tamen algunas coniecturas o rrazones probables que le podrá ayudar.

Vitandum est insuper verbum otiosum (***inter alia locutionis peccata***), quale esse intelligitur quodcunque nec loquenti, nec alteri prodest, nec eo etiam animo profertur, ut adferat utilitatem. E converso vero minime otiosum censendum est verbum illud, quodcunque ad anime, vel propriae vel alienae, aut ad corporis aut rei etiam temporalis commodum pertinet, [13*v*] aut certe ad tale quippiam ex dicentis mente dirigitur; etiam si quis de negotiis loquatur ab instituto suo alienis, ut religiosus de bellis vel mercimoniis. Caeterum ex sermone quidem ad finem bonum ordinato, meritum contingit; ad malum vero finem, aut futiliter prolatus sermo, generat peccatum.

Sunt etiam oris peccata mendatium, falsa testimonia, detractio; ***nam*** detrahendum non est alteri nec obmurmurandum; revelato enim mortali alicuius peccato, quod publicum non sit, ***cum mala intentione, vel gravi damno famae alterius***, mortale itidem peccatum committitur, veniali autem, veniale solum. Ad haec, quotiescunque alienum patefacimus vitium vel defectum, nostrum ipsorum vitium ac defectum simul commonstramus. Veruntamen ubi recta mens est, de proximi delicto licebit loqui bifariam. Primo quando publicum est, ut meretricium, vel damnatum in iudicio,

---

A 70 palabras ociosas *X* || 71 quando *om. B* || 72 ni de tal yntención *B* || 77 agena *sup. lin. add. eadem manu scribae A* || 79 que sean fuera *E* || 81 hablase de *X* || 83 en el bien ordenar *B* || 84 en mal enderezar *X* || 87 cosa de infamia *E D B X* || 88 o murmuración *B X* | si descubrís *X* || 98 meretriz *prius* meretrice *A*, meretrice *del. in N et ad marg. maN* muger del partido || 99 sentencia dada] sentenciada *E D* || 1 conversan *X* || 2-3 el pecado encubierto *D B* || 5 a levantarse *D* || 7 que le podía *B*, que le podrán *X*

V 71 (inter — peccata) *marg. maP* || 79 anime *ms.* || 91-93 Sunt etiam — nam *add. maP* || 96-97 cum mala — alterius *marg. maP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Non est dicendum aliquod verbum ociosum ; ociosum autem intelligo quando nec mihi nec alteri prodest, nec ad talem intentionem ordinatur ; *itaque* loquendo de omni re utili vel ordinata, *ut* sit utilis animae propriae vel alienae, vel corpori, vel bonis temporalibus, numquam est ociosum, etiamsi quis loquatur de rebus non pertinentibus ad statum suum ; veluti si religiosus quispiam loquatur de bello vel mercimoniis ; in omnibus ergo dictis est meritum si bene ordinentur, et peccatum si male vel vane quis loquatur.

Non est dicendum aliquid in diffamationem alterius vel murmurationem ; [75*v*] quia si ego revelo peccatum mortale non publicum, pecco mortaliter ; si veniale, venialiter ; si defectum, defectum nostrum propalamus. Cum intentione tamen sana, duobus modis potest quis loqui de peccato vel defectu alterius. Primus modus est, quando peccatum est publicum, sicuti est de peccato meretricis publicae, vel de sententia in iudicio lata, vel de publica haeresi inficiente animas. Secundus est quando peccatum occultum revelatur alicui, *ut* iuvet alium ad resurgendum a peccato, modo tamen habeat coniecturas aliquas seu probabiles rationes quod poterit eum iuvare.

Inter alia locutionis peccata est 40
et verbum ociosum ; ociosum autem intelligo quando nec mihi nec alteri prodest, nec ad talem intentionem ordinatur ; itaque loquendo de omni re utili vel ordinata, ut sit utilis animae propriae vel alienae, vel corpori, vel bonis temporalibus, nunquam est ociosum, etiamsi quis loquatur de rebus non pertinentibus ad statum suum, veluti si religiosus quispiam loquatur de bello vel mercimoniis ; in omnibus ergo dictis est meritum si bene ordinentur ; et peccatum si male, vel vane quis loquatur.

Est inter oris peccata detractio: 41
nam non est dicendum aliquid in diffamationem alterius vel murmurationem ; quia si ego revelo peccatum mortale non publicum *cum mala intentione vel gravi damno famae alterius*, pecco mortaliter ; si veniale, [14*v*] venialiter ; si defectum, defectum nostrum propalamus. Cum intentione tamen sana, duobus modis potest quis loqui de peccato vel defectu alterius. Primus modus est, quando peccatum est publicum, sicuti est de peccato meretricis publicae, vel de sententia in iudicio lata, vel de publica haeresi inficiente animas. Secundus est quando peccatum occultum revelatur alicui, ut iuvet alium ad resurgendum a peccato, modo tamen habeat coniecturas aliquas seu probabiles rationes quod poterit eum iuvare.

P1 48 itaque *corr. ex* ita quod || 49-50 ut sit *corr. ex* ad hoc quod sit || 53 etiamsi] u t si *E* 55 quispiam *om. E* || 64 revelo *corr. ex* revello || 70 alterius] alieno *E* || 72 sicuti] simile *E* || 77 ut *corr. ex* ad hoc quod

P2 44 Inter — est et *corr. mP ex* non est dicendum aliquod || 61-62 Est inter — nam *add. mP* || 67-68 cum mala — alterius *add. marg. mP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

vel perniciosum, puta ob errorem publicum, animos conversantium corrumpentem. Secundo, quoties occultum alicuius crimen indicatur alteri, per cuius subventionem ille relevari a peccato possit, dummodo rei huius probabilis aliqua ratio vel coniectura offeratur.

Possent inter oris peccata irrisiones, contumelie et alia id genus ascribi, quae persequi licebit tradenti exercitia, prout opus esse iudicaverit.

42 DE LA OBRA

Tomando por obiecto los diez mandamientos y los preceptos de la Yglesia y comendaciones de los superiores, todo lo que se pone en obra contra alguna destas tres partes, según mayor o menor calidad, es mayor o menor pecado. Entiendo comendaciones de superiores, así como bullas de cruzadas y otras indulgencias, como por pazes, confessando y tomando el sanctíssimo sacramento ; porque no poco se peca entonces, en ser causa o en hazer contra tan pías exortaciones y comendaciones de nuestros mayores.

DE OPERE

Propositis ante oculos decem mandatis Dei cum Ecclesiae praeceptis et iussis maiorum seu superiorum, aestimandum est quicquid fit operis adversus quodlibet eorum, id peccatum esse ; levius aut gravius tamen pro inaequali peccandi modo, et pro diversa peccantium habitudine.

Porro *reduci ad* iussa ducimus superiorum, diplomata, seu indulta pontificum pro infidelium expugnatione vel christianorum pace, concedi atque promulgari solita ; per quae ad confessionem peccatorum, et eucharistiae sanctae sumptionem, christifideles in vitantur. Peccat siquidem non leviter, quicunque tam pias rectorum Ecclesiae cohortationes sanctionesque aspernari audet ac transgredi. [14*v*]

A 32 de cruzada *D* | otras *om. B X* || 36 o hazer *X*

V 17-21 Possent inter — esse iudicaverit *add. maP* || 18 contumelie *ms.* || 32 reduci ad *marg. maP* | 33 *post* superiorum *del.* cuiusmodi sunt

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Sunt etiam oris peccata, mendatia, falsa testimonia, irrisiones, contumeliae et alia id genus, quae persequi licebit tradenti exercitia prout esse opus iudicaverit.

Proponendo sibi decem praecepta Dei et praecepta Ecclesiae et superiorum mandata, omne opus quod quis exequitur contra aliqua istorum trium, iuxta maiorem vel minorem qualitatem, est maius vel minus peccatum. Mandata autem superiorum intelligo, ut sunt diplomata pontificum, indulgentiae pro pace concilianda quae conceduntur confessis et communicatis ; quia non parum peccat quis faciendo contra tam pias commendationes et exhortationes.

Proponendo sibi decem praecepta Dei et praecepta Ecclesiae et superiorum m a n d a t a, omne opus quod quis exequitur contra aliqua istorum trium, iuxta maiorem vel minorem qualitatem, est maius vel minus peccatum. *Ad* mandata autem [15*r*] superiorum *reduci possunt* diplomata pontificum, indulgentiae pro pace concilianda, que conceduntur confessis et communicatis ; quia non parum peccat quis faciendo contra tam pias commendationes et exhortationes, *seu eas aspernando.*

P1 91 Proponendo sibi *corr. ex* Accipiendo pro obiecto

P2 85-89 Sunt — iudicaverit *add. mP* || 98-99 Ad mandata — possunt *corr. mP ex* mandata autem superiorum intelligo ut sunt || 5 seu eas aspernando *add. mP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

43 MODO DE HAZER EL EXAMEN GENERAL, Y CONTIENE EN SÍ CINCO PUNCTOS

1º puncto. El primer puncto es, dar gracias a Dios nuestro Señor por los beneficios resçibidos.

2º. El 2º, pedir gracia para conoscer los pecados, y lançallos.

3º. El 3º, demandar cuenta al ánima desde la hora que se lebantó hasta el examen presente, de hora en hora [9*v*] o de tiempo en tiempo ; y primero, del pensamiento ; y después, de la palabra ; y después, de la obra ; por la misma horden que se dixo en el examen particular.

4º. El 4º, pedir perdón a Dios nuestro Señor de las faltas.

5º. El quinto, proponer enmienda con su gracia. Pater noster.

EXAMINIS GENERALIS MODUS, PARTICULAS SEU PUNCTA QUINQUE COMPLECTENTIS

Primum punctum est, Domino nostro Deo pro beneficiis acceptis gratias agendas esse.

Secundum, quod debemus pro cognitione et expulsione peccatorum gratiam flagitare.

Tertium, de admissis praesenti die peccatis rationem ab anima nostra exigere, per horas singulas ex quo surreximus vestigando ; et primo quidem circa cogitationem, deinde circa loquelam atque operationem, eodem ordine, quo in particulari examine traditum est.

Quartum, poscere veniam de delictis.

Quintum, proponere cum Dei gratia emendationem, et orationem dominicam post dicta omnia recitare. Pater noster. [15*r*]

44 CONFESSIÓN GENERAL CON LA COMUNIÓN

En la general confessión, para quien voluntarie la quisiere hazer, entre otros muchos, se hallarán tres prouechos para aquí.

1º. El primero. Dado que quien cada vn año se confiesa no sea obligado de hazer confessión general, haziéndola ay mayor prouecho y mérito, por el mayor dolor actual de todos pecados y malicias de toda su vida.

CONFESSIONIS GENERALIS ET COMMUNIONIS USUS

Ex confessione generali ultro facta, inter alia pleraque, percipiuntur tria haec emolumenta.

Primum, quod tametsi qui annis singulis saltem confitetur semel, ad generalem huiuscemodi confessionem minime obligetur, eam tamen facienti, ipsi multo plus commodi et meriti accedit, ob dolorem scilicet de peccatis et malitia vitae praeteritae, quem ita sentit vehementiorem.

A 44 de hazer examen *B* | 47 Primero es *D* || 48 a nuestro Señor *E D X* | 56 *initio fol. ad marg. sup.* p[rimera] s[emana] confessión general *A* | o tiempo en tiempo *D* 60 que se dixo *om. B*, que es dicho en el particular examen *E D* || 62 pedir a Dios nuestro Señor perdón *X* || 64 poner enmienda *X* || 65 y Pater noster *E D*, Pater noster *om. X* 69 en la comunión *N* | 72 voluntaria *B X* || 79-80 de los pecados y malicias dellos *X*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

MODUS FACIENDI EXAMEN GENERALE, QUOD CONTINET IN SE QUINQUE PUNCTA

Primum punctum est agere gratias clementissimo Deo pro omnibus beneficiis receptis.

Secundum est petere gratiam ad cognoscendum peccata et ad expellendum ea.

Tertium petere ab anima rationem, ab hora qua surrexit usque ad praesens examen, ab hora in horam, seu ab alio spatio temporis in aliud ; et primo de cogitatione, secundo de locutione, ultimo de opere, eodem ordine quo dictum est in examine particulari.

Quartum est petere veniam a Domino Deo de defectibus commissis.

Quintum est proponere cum eius gratia emendationem, *cum* Pater noster.

CONFESSIO GENERALIS CUM COMMUNIONE

In confessione generali, si quis eam libere facere voluerit, inter alia multa, inveniuntur tria commoda.

Primum est quod, licet qui [76*r*] singulis annis confitetur non teneatur generalem confessionem facere, faciens tamen illam consequitur maius meritum et commodum, ob maiorem dolorem actualem omnium peccatorum et iniquitatum totius praeteritae vitae.

MODUS FACIENDI EXAMEN GENERALE, QUOD CONTINET IN SE QUINQUE PUNCTA 43

Primum punctum est agere gratias clementissimo Deo pro omnibus beneficiis receptis.

Secundum est petere gratiam ad cognoscendum peccata et ad expellendum ea.

Tertium petere ab anima rationem, ab hora qua surrexit usque ad presens examen ab hora in horam, seu ab alio spatio temporis in aliud, et primo de cogitatione, secundo de locutione, ultimo de opere, eodem ordine quo dictum est in examine particulari.

Quartum est petere veniam a Domino Deo de defec-[15*v*]tibus commissis.

Quintum est proponere cum eius gratia emendationem, cum Pater noster.

CONFESSIO GENERALIS CUM COMMUNIONE 44

In confessione generali, si quis eam libere facere voluerit, inter alia multa, inveniuntur tria commoda.

Primum est quod, licet qui singulis annis confitetur non teneatur generalem confessionem facere, faciens tamen illam consequitur maius meritum et commodum ob maiorem dolorem actualem omnium peccatorum et iniquitatum totius praeteritae vitae.

P1 7 in se *om. E* || 10 altissimo Deo *E* || 27 cum *add. sup. lin.* || 32 libere *om. E* || 33 tria] potissimum *E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

b *2º*. El segundo. Como en los tales exercicios spirituales se conoscen más interiormente los pecados y la malicia dellos, que en el tiempo que el hombre no se daua ansí a las cosas internas, alcançando agora más conoscimiento y dolor dellos, abrá mayor prouecho y mérito que antes vbiera.

Secundum, quoniam inspecta per spiritualem exercitationem, longe quam antea manifestius, natura et malitia peccatorum, tanto amplius commodum ac meritum percepturus est.

c *3º*. El 3º es, consequenter, que estando más bien confessado y dispuesto, se halla más apto y más aparejado para rescibir el sanctíssimo sacramento ; cuya reçeptión no solamente ayuda para que no caya en peccado, mas aún para conseruar en augmento de gratia. La qual confessión general se hará mejor inmediate después de los exercicios de la primera semana. [10*r*]

Tertium, quia consentaneum est hominem sic rite confessum atque dispositum multo melius se habere ad eucharistiae sumptionem ; quae maxime confert et ad fugam peccati, et ad gratiae receptae conservationem *et augmentum*. Porro generalis ista confessio post hebdomadae primae exercitia potissimum erit opportuna. [15*v*]

45 PRIMER EXERCICIO ES MEDITACIÓN CON LAS TRES POTENCIAS SOBRE EL 1º, 2º Y 3º PECADO. CONTIENE EN SÍ, DESPUÉS DE VNA ORACIÓN PREPARATORIA Y DOS PREÁMBULOS, TRES PUNTOS PRINCIPALES Y VN COLLOQUIO

PRIMUM EXERCITIUM, MEDITANDI SECUNDUM TRES ANIMAE POTENTIAS, CIRCA PECCATUM TRIPLEX ; ET CONTINET ORATIONEM PRAEPARATORIAM, DUO PRAELUDIA ET PUNCTA TRIA PRAECIPUA, CUM UNO COLLOQUIO

46 *Oración*. La oración preparatoria es pedir gracia a Dios nuestro Señor, para que todas mis intenciones, actiones y operaciones sean puramente ordenadas en seruicio y alabança de su diuina maiestad.

Oratio praeparatoria est, qua petimus a Domino gratiam, ut vires atque operationes nostrae omnes sincere ad eius gloriam et cultum tendant.

47 *1º preámbulo*. El primer preámbulo es composición viendo el lugar. Aquí es de notar, que en

Primum praeludium est ratio quaedam componendi loci ; pro qua notandum est, quod in qua-

A 88 a las cosas interiores *D* || 89 alcancando *A* || 91 que antes] que dantes *E*, que d'antes *D* || 94 se halle *E D* || 99 para conservarse en *B* || 1 se hará] será *B* || 3 *initio fol. ad marg. sup.* p[rimera] s[emana] meditación de tres potençias *A* || 5 con las] *mal corr. ex* de *A et eodem modo maN in N*, de tres potencias *E D*, de las tres potencias *B X* || 6 y 3º pecados *D* || 8-9 preparatoria dos preámbulos y tres punctos *D* || 14 actiones] elections *E D* || 16 en su servicio *B X*

V 98 et augmentum *add. maP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secundum est quia, cum in talibus exercitiis spiritualibus cognoscantur magis interne peccata et illorum malitia, quam tempore quo homo non ita vacabat rebus internis, obtinens modo maiorem ***notitiam et dolorem*** illorum, habebit maius meritum et commodum, quam ante habuisset.

Tertium est consequenter, quia melius confessus et dispositus, erit magis aptus et promptus ad recipiendum sacramentum Eucharistiae, cuius receptio non solum iuvat ***ut non*** labatur in peccatum, sed etiam ***ut*** conservetur et augeatur in gratia ; et haec confessio generalis fiet melius immediate post exercitia sequentia primae hebdomadae.

Secundum est quia, cum in talibus exercitiis spiritualibus cognoscantur magis interne peccata et illorum malitia, quam tempore quo homo non ita vacabat rebus internis, obtinens modo maiorem notitiam et dolorem illorum, habebit maius meritum et commodum, quam ante habuisset. [16*r*]

Tertium est consequenter, quia melius confessus et dispositus, erit magis aptus et promptus ad recipiendum sacramentum Eucharistiae, cuius receptio non solum iuvat ut non labatur in peccatum, sed etiam ut conservetur et augeatur in gratia ; et haec confessio generalis fiet melius immediate post exercitia sequentia primae hebdomadae. [16*v*]

PRIMUM EXERCITIUM EST MEDITATIO TRIUM ANIMAE VIRIUM CIRCA 1.^{m}, 2.^{m} ET 3.^{m} PECCATUM ; ET CONTINET, ULTRA ORATIONEM PRAEPARATORIAM, DUO PRAELUDIA, TRIA PRAECIPUA PUNCTA CUM UNO COLLOQUIO

PRIMUM EXERCITIUM EST MEDITATIO TRIUM ANIMAE VIRIUM CIRCA 1.^{m}, 2.^{m}, ET 3.^{m} PECCATUM ; ET CONTINET, ULTRA ORATIONEM PRAEPARATORIAM, DUO PRAELUDIA, TRIA PRAECIPUA PUNCTA CUM UNO COLLOQUIO 45

Or[ati]o. Oratione praeparatoria petenda est gratia a Domino, ***ut*** omnes meae intentiones et actiones pure ordinentur in obsequium et laudem divinae maiestatis.

Oratione praeparatoria petenda est gratia a Domino, ut omnes meae intentiones et actiones pure ordinentur in obsequium et laudem divinae maiestatis. 46

Primum praeludium est compositio ***loci***, ubi est adnotandum quod in contemplatione vel meditatione visibili, sicut est contemplatio Christi Domini nostri, qui

Primum praeludium est compositio loci, ubi est adnotandum quod in contemplatione vel meditatione visibili, sicut est contemplatio Christi Domini nostri, qui 47

P1 49 notitiam et dolorem *corr. ex* dolorem et notitiam || 57 ut non *corr. ex* ad hoc ut non . 58 etiam ut *corr. ex* etiam ad hoc quod || 67 duo praeambula *E* || 70 Or[ati]o *in marg.* .. 72 ut *corr. ex* ad hoc ut || 75 *post* maiestatis *del.* eius || 77 loci *corr. ex* videndo locum . notandum *E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

la contemplación o meditación visible, así como contemplar a Xpo nuestro Señor, el qual es visible, la composición será ver con la vista de la ymaginación el lugar corpóreo, donde se halla la cosa que quiero contemplar. Digo el lugar corpóreo, así como vn templo o monte, donde se halla Jesu Xpo o nuestra Señora, según lo que quiero contemplar. En la inuisible, como es aquí de los pecados, la composición será ver con la vista ymaginatiua y considerar mi ánima ser encarcerada en este cuerpo corruptible, y todo el compósito en este valle como desterrado, entre brutos animales. Digo todo el compósito de ánima y cuerpo.

vis meditatione sive contemplatione de re corporea, ut puta de Christo, effingendus erit nobis secundum visionem quandam imaginariam locus corporeus, id quod contemplamur repraesentans, veluti templum aut mons, in quo reperiamus Christum Iesum vel Mariam Virginem, et caetera quae spectant ad contemplationis nostrae argumentum. Sin autem speculationi [16*r*] subest res incorporea, ut est consideratio peccatorum nunc oblata, poterit loci constructio talis esse, ut si per imaginationem cernamus animam nostram in corpore isto corruptibili, velut in carcere, constrictam ; hominem quoque ipsum in hac miseriae valle inter animalia bruta exulantem.

48 *2º preámbulo.* El segundo es, demandar a Dios nuestro Señor lo que quiero y deseo. [10*v*] La demanda a de ser según subiecta materia ; es a saber, si la contemplación es de resurrectión, demandar gozo con Xpo goçoso ; si es de passión, demandar pena, lágrimas y tormento con Xpo atormentado. Aquí será demandar vergüenza y confussión de mý mismo, viendo quántos an sido dañados por vn solo pecado mortal y quántas vezes yo merescía ser condenado para siempre por mis tantos peccados.

Secundum erit praeludium, ut a Domino id postulem quod exopto, iuxta propositae contemplationis argumentum : nimirum, si de Christi resurrectione fuerit meditandum, petenda erit laetitia, qua gaudenti Christo congaudeam ; sin de passione, lachrimas, paenas et angores petam, ad compatiendum Christo patienti. In praesenti ergo meditatione pudorem confusionemque mei ipsius debeo exposcere, attendens quam multi homines ob peccatum mortale vel unicum damnati fuerint, et quod ego toties peccando sim damnationem commeritus. [16*v*]

49 *Nota.* Ante todas contemplaciones o meditaciones se deuen hazer siempre la oración prepa-

Notandum ad haec, quod omni meditationi seu contemplationi praemitti debent tam oratio prae-

---

A 23 el qual *om.* el *B* || 26-28 donde se halla — corpóreo] *om. E D* || 30 con nuestra Señora *E D*, y nuestra Señora *B* || 35 incarcerada *N* || 44 *initio fol. ad marg. sup.* p[rimera] s[emana] de tres potençias *A et sic etiam initio fol. seq.* || 45-46 según la subiecta *X* || 47 es rresurrectión *B* || 48 y si es de *D* || 49 penas *N* || 50 tormentos *E* || 54 dañados] damnados *N* || 61 se deue hazer *E D*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

visibilis est, compositio erit, videre oculo imaginationis lócum corporeum in quo est res contemplanda, sicut templum vel mons ubi Christus Dominus manebat; in invisibili autem, sicut est contemplatio peccatorum, compositio erit videre oculo imaginationis animam *in* corpor*e* corruptibili tanquam carcer*e* inclusam, et totum compositum ex anima et corpore in hac valle miseriae inter bruta animalia exul.

visibilis est, compositio erit, videre oculo imaginationis locum corporeum, in quo est res contemplanda, sicut templum vel mons ubi Christus Dominus manebat; in invisibili autem, sicut est contemplatio peccatorum, compositio erit videre oculo ima-[17]ginationis animam in corpore corruptibili tanquam carcere inclusam, et totum compositum ex anima et corpore in hac valle miseriae inter bruta animalia exul.

Secundum praeludium est petere a Domino Deo nostro *id quod quero et desidero*; et petitio debet congruere subiectae materiae, hoc *est*, si contemplatio est de resurrectione, oportet petere gaudium cum Christo gaudio pleno; si est de passione, oportet petere lachrymas, poenam et afflictiones cum Christo afflicto; hic autem petenda est verecundia et confusio mei ipsius, *considerando quod* multi damnati sint ob unicum peccatum *mortale*, et quoties ego merui damnari in eternum ob tot mea peccata. [76*v*]

Secundum praeludium est petere a Domino Deo nostro id quod quero et desidero; et petitio debet congruere subiectae materiae, hoc est, si contemplatio est de resurrectione, oportet petere gaudium cum Christo gaudio pleno; si est de passione, oportet petere lachrymas, poenam et afflictiones cum Christo afflicto; hic autem petenda est verecundia et confusio mei ipsius, considerando quod multi *forte* damnati sint ob unicum peccatum mortale, et quoties ego merui damnari in eternum ob tot mea peccata. **48**

Ante omnes contemplationes seu meditationes debet fieri supradicta oratio praeparatoria abs-

Ante omnes contemplationes seu meditationes debet fieri supradicta oratio praeparatoria abs- **49**

P1 89-90 in corpor e — carcere *corr. ex* corpori corruptibili tamquam carceri || 95-96 id quod — desidero *add. sup. lin., om. E* || 97-98 hoc est] est *sup. lin.* || 1 lachrymas *om. E* 5 considerando quo d *corr. ex* considerans quod || 6 sint] sunt *E* || 7 mortale *sup. lin.*

P2 93 exul *corr. ex* exulans || 6 forte *add. marg. mP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ratoria, sin mudarse, y los dos preámbulos ya dichos, algunas vezes mudándose, según subiecta materia.

50 *1º punto.* El primer puncto será traer la memoria sobre el primer pecado, que fue de los ángeles, y luego sobre el mismo el entendimiento discurriendo, luego la voluntad, queriendo todo esto memorar y entender, por más me enuergonçar y confundir ; trayendo en comparación de vn pecado de los ángeles tantos pecados míos, y donde ellos por vn pecado fueron al infierno, quántas vezes yo le he merescido por tantos. Digo traer en memoria el pecado de los ángeles ; cómo siendo ellos criados en gracia, no se queriendo ayudar con su libertad para hazer reuerencia y obediencia a su Criador y Señor, veniendo en superbia, fueron conuertidos de gracia en malicia, y lançados del çielo [11*r*] al infierno ; y así, consequenter, discurrir más en particular con el entendimiento, y consequenter mouiendo más los afectos con la voluntad.

51 *2º punto.* El segundo, hazer otro tanto, es a saber, traer las tres potencias sobre el pecado de Adán y Eua ; trayendo a la memoria cómo por el tal pecado hizieron tanto tiempo penitencia,

paratoria, quam praeludia duo ; sed oratio quidem semper fit eodem modo, praeludia vero pro diversitate rerum sunt diversa.

Primum punctum erit, ut exerceatur memoria mea circa primum peccatorum omnium, quod fuit ab angelis commissum ; adhibito statim discursu intellectus, atque voluntatis motu instigante me ad volvenda et intelligenda ea, per quae erubescam et confundar totus, facta unius tantum peccati angelorum cum tot meis comparatione ; unde colligere liceat, cum illi ob unicum crimen addicti sint inferno, quam saepe ipse supplicium idem meruerim. In memoriam itaque dicimus trahendum esse, quo pacto angeli creati primum in statu gratiae, sed (quod necesse erat ad beatitudinis consummationem) non volentes per arbitrii liber-[17*r*]tatem Creatori suo reverentiam et obsequium praestare, at contra eum ipsum insolescentes, conversi fuerint ex gratia in malitiam, et de caelo ad infernum praecipitati. Consequenter discurrendum erit per officium intellectus circa haec pensiculatius, necnon concitandis simul voluntatis affectionibus acrius insistendum.

Secundum est punctum, easdem potentias tres circa peccatum primorum parentum (quod secundum appellabimus) exercere ; tractando memoria, quam diuturnam ob illud poenitentiam

---

A 65 mudándole según la subiecta materia *B*, mudando según la memoria *X* 68 traer a la memoria *E D B X* || 72-73 todo memorar *D* || 73-74 por más avergonçar *D* 75 a comparación *D* || 76 a tantos *X* || 78 al infierno] *om. X* || 79 lo e mereçido *N*, he merescido *E D* || 80 traer a la memoria *B X* || 83 en su libertad *D* || 92 más afectos *X*

V 68 *post* memoria mea *del.* aive alterius meditantis || 80 meruerim *corr. ex* demeruerim || 89 *post* conversi *del. sint* || 1 *post* tractando *del.* in

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

que mutatione aliqua, et duo dicta praeludia, ea quandoque mutando iuxta materiam subiectam.

Primum punctum erit exercere memoriam supra primum peccatum, scilicet angelorum, et circa idem exercere intellectum, *discurrendo*, et consequenter voluntatem ; [1] volendo supradicta *recordari* et intelligere ad maiorem meam *verecundiam* et confusionem, comparando unico peccato angelorum mea tam multa et magna scelera ; considerando quoties ego ob illa infernum merui, si angeli ob unicum peccatum in infernum ceciderunt. Circa memoriam autem peccati angelorum recordari debemus quod, cum ipsi creati essent in gratia et nollent sua libertate gratiam iuvare ad exhibendam reverentiam et obedientiam suo Creatori et Domino, levati sunt in superbiam, ceciderunt a gratia in malitiam, et depulsi de caelo in infernum ; et ita consequenter discurrendum est particularius cum intellectu, et movendi sunt magis affectus voluntatis.

Secundum est, idem quod supra facere, hoc est, exercere tres potentias circa peccatum Adae et Evae, reducendo ad memoriam *quomodo* ob tale peccatum per tantum tempus poenit*entiam egerint*, et quanta corruptio secu-

que mutatione aliqua, et duo dicta praeludia, ea quandoque mutando iuxta materiam subiectam.

Primum punctum erit exercere 50
memoriam supra primum peccatum, scilicet angelorum, et circa idem ex-[17*v*]ercere intellectum, discurrendo, et consequenter voluntatem ; volendo supradicta recordari et intelligere ad maiorem meam verecundiam et confusionem, comparando unico peccato angelorum mea tam multa et magna scelera ; considerando quoties ego ob illa infernum merui, si angeli ob unicum peccatum in infernum ceciderunt. Circa memoriam autem peccati angelorum recordari debemus quod, cum ipsi creati essent in gratia et nollent sua libertate gratiam iuvare ad exhibendam reverentiam et obedientiam suo Creatori et Domino, levati in superbiam, ceciderunt a gratia in malitiam, et depulsi *sunt* de caelo in infernum ; et ita consequenter discurrendum e s t particularius cum intellectu, et movendi sunt magis affectus voluntatis.

Secundum est, idem quod su- 51
pra facere, hoc est, exercere tres potentias circa peccatum Adae et Evae, reducendo ad memoriam quomodo ob tale peccatum per tantum tempus poenitentiam egerint, et quanta [18*r*] corruptio se-

---

P1 19 discurrendo *sup. lin.* || 21 recordari *corr. ex* memorari || 23 verecundiam *sup. lin.* 34 exhibendum *E* || 44 facere] faciendum *E* || 46 reducendo] reducendum *E* || 47 quomodo *corr. ex* qualiter || 48 poenitentiam egerint *corr. ex* poenituerint

P2 36 levati in superbiam *corr. ex* levati sunt in superbiam et || 38 sunt *add. mP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

y quánta corruptión vino en el género humano, andando tantas gentes para el infierno. Digo traer a la memoria el 2º pecado, de nuestros padres, cómo después que Adán fue criado en el campo damaçeno, y puesto en el paraýso terrenal, y Eua ser criada de su costilla, siendo bedados que no comiesen del árbol de la sciencia, y ellos comiendo, y asimismo pecando, y después vestidos de túnicas pellíceas, y lançados del paraýso, bibieron sin la iusticia original, que habían perdido, toda su vida en muchos trabajos y mucha penitencia; y consequenter discurrir con el entendimiento más particularmente, vsando de la voluntad como está dicho.

egerunt, quanta humanum genus corruptio invasit, quot hominum milia ad inferos deturbati sunt. Memorandum est videlicet, quo modo Adam in damasceno campo de limo terrae factus positusque in terrestri paradiso, et Eva formata ex una costarum eius, cum de fructu arboris scientiae boni et mali prohibiti essent comedere, et nihilominus comedissent, post peccatum subito ex paradiso eiecti sint, vestibus pelliceis induti, et ori-[17*v*]ginali iustitia privati, reliquum vitae suae tempus in laboribus ac aerumnis maximis poenitendo traxerint. Super his etiam ratiocinio intellectus et affectibus voluntatis utendum erit, sicut prius.

52 *3º punto.* El tercero, asimismo hazer otro tanto sobre el tercero pecado particular de cada vno que por vn pecado mortal es ydo al infierno, y otros muchos sin cuento por menos pecados que yo he hecho. Digo hazer otro tanto sobre el 3º pecado particular, trayendo a la memoria la grauedad y [11*v*] malicia del pecado contra su Criador y Señor, discurrir con el entendimiento cómo en el pecar y hazer contra la bondad infinita, iustamente a sido condenado para siempre, y acabar con la voluntad, como está dicho.

Tertium est, ut exerceamur pari modo circa peccatum mortale et particulare quodlibet (ipsum nos tertium peccatum dicemus, ut a duobus supra positis distinguatur) considerando quod peccato tali, vel semel duntaxat commisso, *forte* detrusi sint multi ad infernum, quodque praeterea prope innumeri, ob delicta meis pauciora atque leviora, *forte* crucientur aeternis poenis. Unde memoria versandum erit, quanta sit peccati gravitas et malitia, Deum omnium Conditorem atque Dominum offendentis. Ratiocinandum quoque est supplicium aeternum peccato iuste irrogari, utpote adversus infinitam bonitatem Dei perpetrato. Postremo suscitandi sunt affectus, sicut iam dictum est. [18*r*]

A 3 vino el género humano *B* || 7 y cómo *B* || 9 y ser puesto *B* | paradiso *N* || 12 *post* de la sciencia *add.* del bien y del mal *B* || 20 discurriendo *B* | *post verbum* entendimiento *del. A virgulam prius positam* || 21 vsando] *om. B* || 28 pecados] *om. D X* || 33 contra a su Criador *N* || 34 discurir *A*, discurriendo *X* || 35-36 contra su voluntad ynfinita *B*

V 24 *post* peccatum *del.* aliquod || 30 forte *marg. maP* || 33 forte *marg. maP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ta est *in* genus humanum, tot *hominum milibus* descendentibus in infernum. Voco autem reducere ad memoriam secundum peccatum, *scilicet* nostrorum primorum parentum, memorari qualiter postquam Adam fuit creatus in campo damasceno et positus in paradiso terrestri et Eva de eius costa formata, post prohibitionem ne comederent de *fructu* arbor*is* scientiae, ip*si* comedent*es* et ex consequenti peccant*es*, tandem, vestiti tunicis pelliceis et expulsi de paradiso vixerunt sine iustitia originali per totam vitam suam in multis laboribus, in multa poenitentia. Et consequenter discurrendum est intellectu particularius, utendo etiam voluntate, sicut dictum est.

Tertium punctum est, idem facere circa tertium peccatum cuiusvis, qui ob unicum mortale est damnatus, et aliorum sine numero damnatorum ob pauciora quam mea peccata ; dico autem facere idem circa tertium peccatum privatum cuiusvis, reducendo ad memoriam gravitatem et malitiam peccati [77*r*] contra Creatorem et Dominum, discurr*endo* intellectu qualiter, peccando et agendo contra bonitatem infinitam, iuste damnatus est in eternum ; et finiat tandem cum voluntatis actibus.

cuta est in genus humanum, tot hominum milibus descendentibus in infernum. Voco autem reducere ad memoriam secundum peccatum, scilicet nostrorum primorum parentum, memorari qualiter postquam Adam fuit creatus in campo damasceno et positus in paradiso terrestri et Eva de eius costa formata, post prohibitionem ne comederent de fructu arboris scientiae, ipsi comedentes et ex consequenti peccantes, tandem *expulsi de paradiso et vestiti tunicis pelliceis*, vixerunt sine iustitia originali per totam vitam suam in multis laboribus, in multa poenitentia. Et consequenter discurrendum est intellectu particularius, utendo etiam voluntate, sicut dictum est. 50

Tertium punctum est, idem fa- 52
facere circa tertium peccatum cuiusvis, qui ob unicum *forte* mortale est damnatus, et aliorum sine numero damnatorum ob pauciora quam mea peccata ; dico autem facere idem circa tertium peccatum privatum cuiusvis, redu-[18*v*] cendo ad memoriam gravitatem et malitiam peccati contra Creatorem et Dominum, discurrendo intellectu qualiter, peccando et agendo contra bonitatem infinitam, iuste damnatus est in eternum ; et finiat tandem cum voluntatis actibus.

P1 50 in *sup. lin.* || 50-51 tot hominum millibus *corr. ex* tot gentibus || 54 scilicet *sup. lin.* || 60 de fructu arboris *corr. ex* de arbore || 61-62 ipsi comedentes et ex consequenti peccantes *corr. ex* ipsis comedentibus et ex consequenti peccantibus || 69 sicut] supra *E* || 72 tertium] idem *E* || 73 unicum] unum *E* || 81 discurrendo *corr. ex* discurrere || 84-85 tandem finiat *E*

P2 63-64 expulsi — pelliceis *corr. ex* vestiti tunicis pelliceis et expulsi de paradiso || 73 forte *add. mP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

53 *Colloquio.* Ymaginando a Xpo nuestro Señor de lante y puesto en cruz, hazer vn colloquio; cómo de Criador es venido a hazerse hombre, y de vida eterna a muerte temporal, y así a morir por mis pecados. Otro tanto, mirando a mí mismo, lo que he hecho por Xpo, lo que hago por Xpo, lo que deuo hazer por Xpo; y así viéndole tal, y así colgado en la cruz, discurrir por lo que se offresciere.

Colloquium fiet imaginando Iesum Christum coram me adesse in cruce fixum. Itaque exquiram mecum rationem, qua Creator ipse infinitus fieri creatura, et ab aeterna vita ad temporariam mortem venire pro peccatis meis dignatus sit. Arguam insuper me ipsum percontans, quid hactenus dignum memoratu egerim pro Christo, quid agam tandem aut agere debeam; et in eum intuens sic cruci affixum, ea proloquar, quae suggeret mens et affectus.

54 El colloquio se haze propriamente hablando, así como vn amigo habla a otro, o vn sieruo a su señor; quándo pidiendo alguna gracia, quándo culpándose por algún mal hecho, quándo comunicando sus cosas, y queriendo consejo en ellas. Y decir vn Pater noster.

Porro colloquii proprium illud est, ut fiat sicut amici sermo ad amicum, vel servi ad dominum; nunc gratiae aliquid petendo, nunc culpam aliquam meam incusando; interdum propria quaelibet negotia communicando, ac petendo consilium super illis sive auxilium. Ultimo dicatur Pater noster.[18*v*]

55 SEGUNDO EXERCICIO ES MEDITACIÓN DE LOS PECADOS, Y CONTIENE EN SÍ, DESPUÉS DE LA ORACIÓN PREPARATORIA Y DOS PREÁMBULOS, CINCO PUNCTOS Y VN COLLOQUIO

SECUNDUM EXERCITIUM EST MEDITATIO DE PECCATIS, COMPLECTENS ULTRA ORATIONEM PRAEPARATORIAM ET DUO PRAELUDIA, QUINQUE ARTICULOS SEU PUNCTA, CUM COLLOQUIO AD FINEM

Oración. Oración preparatoria sea la misma.

Praeparatoria oratio, eadem quae supra.

56 *1º preámbulo.* El primer preámbulo será la misma composición.

Prius praeludium eandem exigit constructionem loci, ut in praecedenti meditatione.

2º preámbulo. El 2º es, demandar lo que quiero: será aquí pedir crescido y yntenso dolor y lágrimas de mis pecados. [12*r*]

Posterius vero fiet poscendo id, quod hic quaerimus, dolorem scilicet intensum de peccatis atque abundantem fletum.

A 46 en su cruz *E B*, en la cruz *D* || 49 y ansí morir *B X* || 52-53 lo que hago por Xpo *om. E D B et add.* y || 55 discurriendo *X* || 60 con otro *B* || 65 decir *corr. ex* dezir *A* || 68 Segundo] El 2º *X* || 71 y dos preámbulos *om. X* || 75 será la misma *B* 82 *initio fol. ad marg. sup.* p[rimera] s[emana] meditación de pecados *A*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Colloquium demum fiat, imaginando Christum Dominum coram me cruci affixum. Fiat colloquium considerando *quemadmodum* Creator exinanivit se, ut homo fieret, et *aeternus* voluit temporaliter mori pro peccatis meis. *Rursum*, considerando meipsum, quid fecerim pro Christo, quid faciam et quid debeam facere ; et ita videns illum pendentem in cruce, discurram per ea quae sese obtulerint.

Colloquium demum fiat, imaginando Christum Dominum coram me cruci affixum, considerando quemadmodum Creator exinanivit *adeo* se, ut homo fieret, et aeternus voluit temporaliter mori pro peccatis meis. Rursum, considerando meipsum, quid fecerim pro Christo, quid faciam et quid debeam facere ; et ita videns illum pendentem in cruce, discurram per ea quae sese obtulerint. 53

Colloquium proprie fit sicuti si amicus amicum alloquatur, vel servus dominum suum, nunc aliquam gratiam petendo, nunc seipsum incusando ob aliquod malum commissum, nunc demum sua Domino communicando, et circa ea consilium quaerendo. In fine dicatur Pater noster.

Colloquium proprie fit sicuti si amicus amicum alloquatur, vel servus dominum suum, nunc aliquam gratiam petendo, nunc seipsum incusando ob aliquod malum commissum, nunc demum sua Domino communicando et circa ea consilium quaerendo. In fine dicatur Pater noster. [19*r*] 54

SECUNDUM EXERCITIUM EST DE MEDITATIONE PECCATORUM, ET CONTINET, POST ORATIONEM PRAEPARATORIAM ET DUO PRAEAMBULA, QUINQUE PUNCTA ET UNUM COLLOQUIUM

SECUNDUM EXERCITIUM EST DE MEDITATIONE PECCATORUM, ET CONTINET, POST ORATIONEM PREPARATORIAM ET DUO PRAEAMBULA, QUINQUE PUNCTA ET UNUM COLLOQUIUM 55

Oratio preparatoria sit eadem, quae supra dicta est.

Oratio preparatoria sit eadem, quae supra dicta est.

Primum praeambulum erit eadem, quae supra dicta *est*, compositio loci.

Primum praeambulum erit eadem, quae supra dicta est, compositio loci. 56

Secundum praeambulum est petere gratiam quam desidero : quod *nunc* erit petere magnum et

Secundum praeambulum est petere gratiam quam desidero : nunc erit petere magnum et in-

---

P1 89 crucifixum *E* || 90 quemadmodum *corr. ex* quam || 91 se] semetipsum *E* || 92 aeternus *corr ex* vita aeterna || 94 Rursum *corr. ex* idem faciam || 98 discurrere *E* || 98-99 se obtulerunt *E* || 2 suum *om. E* || 2-3 nunc ... nunc, *corr. ex* sed nunc ... et nunc *P1* ; quandoque ... quandoque *E* || 4 incusando] excusando ! *E* || 8 in fine Pater noster, Ave Maria *E* || 15 sit] est *E* || 17 eadem] tandem !, *E* || 18 est *sup. lin.* || 22 nunc *corr. ex.* ad propositum

P2 89 *post* affixum *del.* fiat colloquium || 91 adeo *add. mP* || 21 *post* desidero *del.* quod

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

1° puncto. El primer puncto es el processo de los pecados, es a saber, traer a la memoria todos los pecados de la vida, mirando de año en año o de tiempo en tiempo ; para lo qual aprouechan tres cosas : la 1ª, mirar el lugar y la casa adonde he habitado ; la 2ª, la conuersación que he tenido con otros ; la 3ª, el officio en que he viuido.

57 *2° puncto.* El 2°, ponderar los pecados, mirando la fealdad y la malicia que cada pecado mortal cometido tiene en sí, dado que no fuese vedado.

58 *3° puncto.* El tercero, mirar quién soy yo, diminuyéndome por exemplos : primero, quánto soy yo en comparación de todos los hombres ; 2°, qué cosa son los hombres en comparación de todos los ángeles y sanctos del paraýso ; 3°, mirar qué cosa es todo lo criado en comparación de Dios : pues yo solo ¿ qué puedo ser ? ; 4°, mirar toda my corruptión y fealdad corpórea ; 5°, mirarme como vna llaga y postema, de donde an salido tantos pecados y tantas maldades y ponzoña tan turpíssima.

Punctum primum sit processus quidam, per quem peccata totius vitae in memoriam revocantur, percursis gradatim discussisque annis et spatiis temporum singulis. Qua in re triplici iuvamur compendio, consideratis videlicet locis habitationis nostrae, conversationum modis, et officiorum seu negotiorum, quibus functi sumus, generibus diversis. [19*r*]

Secundum est peccata ipsa perpendere, quanta sit foeditas et nequitia singulorum ex natura sua, si vel prohibita non essent.

Tertium est considerare meipsum, quisnam aut qualis sim, additis exemplis, quae me in maiorem mei contemptum trahant ; ut si mecum reputem quantulus sim, ad hominum omnium coetum comparatus ; quid deinde sit multitudo universa mortalium, si cum angelis beatisque omnibus conferatur ; *post haec* attendendum est, quid rei sit tandem quicquid est creatum, prae ipso Deo Creatore : iam quid homuncio ego unus esse possum ? *Demum* inspiciam corruptionem mei totius, pravitatem animae atque corporis foeditatem, *ac* me tanquam ulcus sive apostema esse ducam, ex quo tanta sanies peccatorum tantaque vitiorum lues defluxerit.

A 84 es processo *X* || 88 aprouecharán *E D* || 89-90 y la casa adonde he habitado *om. B X, prius* y la casa adonde se ha habitado, *corr.* he habitado *N* || 100 quién yo soi *X* || 5 de paraíso *N* || 8 y pues yo *E D* || 10 fealdad corporal scilicet mirarme *E*

V 8 post haec *corr. maP ex* 3° || 13 Demum *corr. maP ex* 4° || 16 ac *corr. maP ex* 5°

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

intensum dolorem et lachrymas ob peccata mea.

Primum punctum est circa processum peccatorum, reducendo ad memoriam omnia peccata vitae, mente discurrendo ***per singulos annos vel tempora***; ad quod tria potissimum iuvant: primum respicere domum vel locum in quo habitavit; secundo, respicere conversationem quam cum aliis habuit; tertio ***statum*** vivendi.

Secundum punctum est ponderare peccata, respiciendo deformitatem et malitiam quam quodvis peccatum mortale continet in se, ***etiam si*** non fuisset prohibitum.

Tertium punctum est, cogitare quisnam ego sim, meipsum minuendo, adductis exemplis: primo, ***quid*** sim in comparatione omnium hominum; secundo ***quid*** sint homines huius mundi collatione omnium angelorum et sanctorum coeli; tertio cogitando ***quid*** sit omnis creatura [77*v*] *Deo* collat*a*; quid ergo ***ego solus ero***? quarto cogitare omnem corruptionem et deformitatem corpoream meam; quinto respicere meipsum quasi vulnus et apostema, unde tot pullularunt peccata et tot iniquitates, et tantum et tam turpe venenum.

tensum dolorem et lachrymas ob peccata mea.

Primum punctum est circa processum peccatorum, reducendo ad memoriam omnia peccata vitae, mente discurrendo per singulos annos vel tempora; ad quod tria potissimum iuvant: primum respicere domum vel locum in quo habitavit; secundo, respicere conversationem quam cum aliis [19*v*] habuit; tertio statum vivendi.

57 Secundum punctum est ponderare peccata, respiciendo deformitatem et malitiam quam quodvis peccatum mortale continet in se, etiam si non fuisset prohibitum.

58 Tertium punctum est, cogitare quisnam ego sim, meipsum minuendo, adductis exemplis: primo, quid sim in comparatione omnium hominum; deinde quid sint homines huius mundi collatione omnium angelorum et sanctorum caeli; deinde cogitando quid sit omnis creatura Deo collata: quid ergo ego solus ero? demum cogitare omnem corruptionem et deformitatem corpoream meam; ac respicere meipsum quasi vulnus et postema, unde tot pullularunt peccata et tot iniquitates, et tantum et tam turpe venenum.

P1 28-29 per singulos annos vel tempora *corr. ex* de anno in annum vel quovis tempore in aliud || 32 habitavi *E* || 34 habui *E* | statum vivendi *corr. ex* artem vivendi quam habet || 37 difformitatem *E* || 40 etiam si non *corr. ex* esto quod non | 40 *post* prohibitum *del.* specialiter a lege divina || 41 punctum est *om. E* || 42 sim] sum *E* | minuendo *corr. ex* diminuendo || 44 quid *corr. ex* quam parum, *item in lin.* 45 et 49 || 49-50 Deo collata *corr. ex* respectu Dei || 50 ego solus ero *corr. ex* erit de me solo || 56 turpe *corr. ex* turpissimum

P2 45 deinde *corr. ex* secundo || 51 demum *corr. ex* quarto || 53 ac *corr. ex* quinto

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

59 *4° puncto.* El quarto, considerar quién es Dios, contra quien he pecado, según sus atributos, comparándolos a sus contrarios en mý : su sapiencia a my ynorancia, su omnipotencia a my flaqueza, su justicia a my yniquidad, su bondad a my malicia.

Quartum est cogitare quid sit Deus, quem ita offendi, collectis comparatisque perfectionibus, attributis Deo ut propriis, cum [19*v*] oppositis meis vitiis atque defectibus : summam scilicet eius potentiam, sapientiam, bonitatem et iustitiam, cum extrema mea infirmitate, ignorantia, malitia et iniquitate conferendo.

60 *5° puncto.* El quinto, esclamación admiratiue con crescido afecto, discurriendo [12*v*] por todas las criaturas, cómo me an dexado en vida y conseruado en ella : los ángeles, como sean cuchillo de la iusticia diuina, cómo me han suffrido y guardado y rogado por mý ; los santos cómo an sido en interceder y rogar por mý ; y los çielos, sol, luna, estrellas, y elementos, fructos, aues, peçes, y animales ; y la tierra cómo no se a abierto para sorberme, criando nuevos infiernos para siempre penar en ellos.

Quintum : in exclamationem prorumpere ex commotione affectus vehementi, admirando valde, quomodo creaturae omnes (discursu facto per singulas) me sustinuerint tam diu, et hucusque vivum servaverint. Quomodo angeli, divinae iustitiae gladium ferentes, aequo me animo tulerint, custodierint, suisque etiam iuverint suffragiis. Quomodo pro me intercesserint sancti. Quomodo caelum, sol, luna, et alia sidera, elementa cunctaque animantium genera et terrae germina, debitae vindictae loco, mihi servierint. Quo denique modo non absorbuerit me, dehiscens tellus, et mille infernos reserans, in quibus perpetuas poenas daturus essem.

61 *Colloquio.* Acabar con vn colloquio de misericordia, rrazonando y dando gracias a Dios nuestro Señor porque me a dado vida hasta agora, proponiendo enmienda con su gracia para adelante. Pater noster.

Terminanda demum erit haec meditatio [20*r*] per colloquium, extollendo infinitam Dei misericordiam, et gratias pro viribus agendo, quod vitam ad hunc usque diem prorogaverit ; unde proposita in futurum mei emendatione, recitabo semel Pater noster.

A 32 *initio fol. ad marg. sup.* p[rimera] s[emana] repetición *A* || 38-39 los sanctos — rogar por my] *om. X* || 40 sol y luna *X* || 40-41 estrellas elementos *E* || 41-42 peces, animales *X* || 56 y Paternoster *E D*, Pater noster *om. B X*

V 23 ut *corr. ex* ac || 49 essem *corr. ex* sim

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Quartum punctum est, considerare quis sit Deus, contra quem peccavi, secundum sua attributa, comparando illa suis oppositis in me : sapientiam suam meae ignorantiae ; omnipotentiam meae *infirmitati* ; suam iustitiam meae iniquitati ; suam bonitatem meae maliciae.

Quintum punctum est exclamatio quaedam admirativa ex magno affectu procedens, discurrendo per omnes creaturas, admirans quonam modo me *passi sunt* vivere et me in vita conservaverunt ; quomodo angeli, qui sunt gladius divinae iustitiae, me sustinuer*in*t et conservaverint et pro me oraverint ; sancti etiam quomodo mei fuerunt intercessores apud Deum; coeli, sol, luna, stellae, elementa, fructus, aves, pisces, animalia, quomodo me hactenus conservaverunt ; terra quomodo non aperta est et me absorpsit ; quomodo non sunt creati novi inferni, ut me in eternum punirent.

Conclude tanden uno colloquio, colloquendo et agendo gratias Domino, quod concesserit hactenus vitam, ut eam poss*it* deinceps corrigere mediante sua gratia ; et ita proponendo dicat Pater noster.

Quartum punctum est, consi- **59**
derare quis sit Deus, contra quem peccavi, secundum sua attributa, comparando illa suis oppositis in me : sapientiam suam meae ignorantiae ; omnipotentiam meae infirmitati ; [20] suam iustitiam meae iniquitati ; suam bonitatem meae malitiae.

Quintum punctum est excla- **60**
matio quaedam admirativa ex magno affectu procedens, discurrendo per omnes creaturas, admirans quonam modo me passe sunt vivere et me in vita conservaverunt ; quomodo angeli, qui sunt gladius divinae iustitiaé, me sustinuerint et conservaverint et pro me oraverint ; sancti etiam quomodo mei fuerint intercessores apud Deum ; caeli, sol, luna, stellae, elementa, fructus, aves, pisces, animalia, quomodo me hactenus conservaverunt ; terra quomodo non aperta est et me absorpsit ; quomodo non sunt creati novi inferni, ut me in aeternum punirent.

Conclude tanden uno collo- **61**
quio, colloquendo et agendo gratias Domino, quod concesserit hactenus vitam, ut eam possit deinceps corrigere mediante sua gratia ; et ita proponendo dicat Pater noster. [20*v*]

P1 58 punctum *om. E* || 63 infirmitate *corr. ex* impotentiae || 68 magno *om. E* || 71 quomodo *E* | passi sunt *corr. ex* dereliquerunt || 73 gladii *E* || 74 sustinuerint *corr. ex* sustinuerunt | me sustinuerunt et conservaverunt et pro me oraverunt *E* || 88 *post* concesserit *del.* mihi | 89 possit *corr. ex* possim | deinceps] de me ipso ! *E* || 91 dicat Pater noster et Ave Maria *E*

P2 71 passe sunt *corr. ex* passi sunt

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

62 TERCERO EXERCICIO ES REPETICIÓN DEL 1º Y 2º EXERCICIO, HAÇIENDO TRES COLLOQUIOS

Después de la oración preparatoria y dos preámbulos, será repetir el primero y 2º exercicio, notando y haziendo pausa en los punctos que he sentido mayor consolación o desolación o mayor sentimiento espiritual; después de lo qual haré tres colloquios de la manera que se sigue.

63 *1º colloquio.* El primer colloquio a nuestra Señora, para que me alcance [13*r*] gracia de su Hijo y Señor para tres cosas: la primera, para que sienta interno conoscimiento de mis peccados y aborrescimiento dellos; la 2ª, para que sienta el dessorden de mis operaciones, para que, aboresciendo, me enmiende y me ordene; la 3ª, pedir conoscimiento del mundo, para que, aboresciendo, aparte de mý las cosas mundanas y vanas; y con esto vn Aue María.

2º colloquio. El segundo, otro tanto al Hijo, para que me alcance del Padre; y con esto el Anima Xpi.

3º colloquio. El tercero, otro tanto al Padre, para que el mismo

TERTIUM EXERCITIUM NON ERIT ALIUD, QUAM REPETITIO PRIMI ET SECUNDI, UNA CUM TRIBUS COLLOQUIIS

Post praeparatoriam orationem et duplex praeludium, repetenda erunt praecedentia duo exercitia, notatis punctis seu locis, in quibus maiorem senserimus consolationem, desolationem aut aliam quancunque spiritualem affectionem; ac in illis diutius diligentiusque immorandum erit; deinde occurrente nobis spirituali motu, ad colloquia, quae sequuntur, tria veniemus.

Colloquium primum fit ad Dominam nostram, Christi Matrem, flagitando intercessionem eius apud Filium et gratiae impetrationem, nobis [20*v*] tripliciter necessariae: primo ut internam criminum nostrorum cognitionem ac detestationem sentiamus; 2º ut operum nostrorum agnoscentes abhorrentesque ordinem perversum, correcto eo, nosmetipsos secundum Deum recte ordinemus; 3º ut perspecta et damnata mundi pravitate, a rebus mundanis ac vanis nos recipiamus. His expletis, semel recitetur Ave Maria.

Secundum colloquium fiat similiter ad Christum Dominum et mediatorem nostrum, ut illa eadem nobis impetret ab aeterno Patre. Subdetur in fine oratio, quae incipit Anima Christi.

Tertium eodem processu faciendum est ad Deum Patrem,

A 58 Tercero] El 3º *X* es repetición *om.* es *E D* | 69 haze tres *E D*, hazer tres *B* | 76 alcançare *X* *initio fol. ad marg. sup.* p[rimera] s[emana] 2ª repetición *A* | 77-79 la primera — conoscimiento] la 1 que sienta conoscimiento *B* 81 la desorden *E D* | 82 auorresciéndome me *E D* 85 auorresciéndole *E D X* 86 las cosas] *om.* las *E D* 91 me lo alcance *B*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

TERTIUM EXERCITIUM EST REPETITIO PRIMI ET 2.[1] CUM TRIBUS COLLOQUIIS

Post orationem praeparatoriam et duo praeambula, faciam repetitionem primi et secundi exercitii, notando et moram faciendo in punctis illis, in quibus maiorem consolationem vel desolationem, vel maiorem gustum spiritualem *h a b u e r i m*, post quae faciam tria colloquia modo sequenti.

Primum colloquium fiet ad Dominam nostram, ut obtineat mihi gratiam a Filio et Domino suo ad tria : primum ut habeam sensum internum peccatorum meorum, et integrum eorum odium ; secundo, ut sentiam *inordinationem* mearum operationum, quatenus, meipsum odio habens, corrigar et me ordinem ; tertio petam cognitionem mundi, [78*r*] *ut* illum horrens, vana et mundana repellam ; et post*ea* Ave Maria.

Secundum eodem modo fiat ad Filium, ut eadem obtineat mihi a Patre, et post*ea* Anima Christi.

Tertium eodem modo fiat ad Patrem, ad hoc quod ipsemet

TERTIUM EXERCITIUM EST REPETITIO PRIMI ET 2.[1] CUM TRIBUS COLLOQUIIS 62

Post orationem praeparatoriam et duo praeambula, faciam repetitionem primi et 2.[1] exercitii, notando et moram faciendo in punctis illis, in quibus maiorem consolationem vel desolationem, vel maiorem gustum spiritualem habuerim, post quae faciam tria colloquia modo sequenti.

Primum colloquium fiet ad Dominam nostram, ut obtineat mihi gratiam a Filio et Domino suo ad tria : primum ut habeam sensum internum peccatorum meorum, et integrum eorum odium ; secundo, ut sentiam inordinationem mearum operationum, quatenus, meipsum odio habens, corrigar et me ordinem; tertio petam cognitionem mundi, ut illum horrens, vana et mundana repellam; et postea Ave Maria. 63

Secundum eodem modo fiat ad Filium, ut eadem [21*r*] obtineat mihi a Patre, et postea Anima Christi.

Tertium eodem modo fiat ad Patrem, ad hoc quod ipsemet ae-

P1 94-95 cum tribus colloquiis *corr. ex* faciendo tria colloquia || 1 vel *om. E* || 3 habuerim *add. manu, ut videtur, S. Ignatii in marg.* ; sentio *E* || 12 inordinationem *corr. ex* deordinationem || 15 petam *om. E* || 16 ut *corr. ex* ad hoc quod | illum abhorrendo *E* || 18 et postea *corr. ex* et post ; *om. E* | Pater noster et Ave Maria *E* || 21 postea *corr. ex* post ; et post *E* | Anima Christi sanctifica me *E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Señor eterno me lo conçeda ; y con esto vn Pater noster.

ut triplicem illam gratiam nobis largiatur, et in fine semel recitandum Pater noster.

64 QUARTO EXERCICIO ES RESUMIENDO ESTE MISMO TERCERO

Dixe resumiendo, porque el entendimiento sin diuagar discurra assiduamente por la reminiscencia de las cosas contempladas en los exercicios passados ; y haziendo los mismos tres colloquios.

QUARTUM EXERCITIUM CONFICITUR EX TERTII REPETITIONE

Ponitur repetitio eiusmodi, veluti quaedam eorum ruminatio, quae meditatus sum in [21*r*] exercitiis prioribus, ut ea continue reminiscendo, discurrat facilius intellectus sine divagatione. Adiicienda quoque erunt tria eadem colloquia.

65 QUINTO EXERCICIO ES MEDITACIÓN DEL INFIERNO. CONTIENE EN SÍ, DESPUÉS DE LA ORACIÓN PREPARATORIA Y DOS PREÁMBULOS, CINCO PUNTOS Y VN COLLOQUIO

Oración. La oración preparatoria sea la sólita. [13*v*]

1º preámbulo. El primer preámbulo, composición, que es aquí ver con la vista de la ymaginación la longura, anchura y profundidad del infierno.

2º preámbulo. El segundo, demandar lo que quiero : será aquí pedir interno sentimiento de la pena que padescen los dañados, para que si del amor del Señor eterno me oluidare por mis faltas, a lo menos el temor de las penas me ayude para no venir en pecado.

QUINTUM EXERCITIUM EST CONTEMPLATIO DE INFERNO, CONTINETQUE ULTRA ORATIONEM PRAEPARATORIAM ET DUO PRAELUDIA, PUNCTA QUINQUE ET UNUM COLLOQUIUM

Oratio praeparatoria non differt a superiore.

Prius praeludium hic habet compositionem loci, subiecta oculis imaginationis inferni longitudine, latitudine ac profunditate.

Posterius vero consistit in poscenda intima poenarum, quas damnati luunt, apprehensione, ut si quando me caeperit divini amoris oblivio, saltem a peccatis suplicii timor coërceat.

66 *1º puncto.* El primer puncto será ber con la vista de la ymaginación los grandes fuegos, y las

Punctum primum est spectare per imaginationem vasta inferorum incendia, et animas igneis

---

A 1 Quarto] El 4º *X* | 2 mismo *om. E* | 3 Dize *B* | 5 assiduamente] así duramente [!] *X* | 11 Quinto] El 7º *X* (*pro hoc cod. quintum exercitium est* : meditación de la muerte, *sextum* : meditación del juizio) | 17 será la sólita *X* | *initio fol. ad marg. sup.* p[rimera] s[emana] meditación del infierno *A* | 27 del Señor] *om. X*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

aeternus Dominus illa eadem concedat, et *deinde* Pater noster.

aeternus Dominus illa eadem concedat, et deinde Pater noster.

QUARTUM EXERCITIUM EST REPETITIO EIUSDEM TERTII

Fiat repetitio tertii exercitii *ita ut* intellectus discurrat assidue absque divagatione, reminiscendo contemplata in aliis exercitiis praeteritis, *addendo* eadem tria colloquia.

QUARTUM EXERCITIUM EST REPETITIO EIUSDEM TERTII 64

Fiat repetitio tertii exercitii ita ut intellectus discurrat assidue absque divagatione, reminiscendo contemplata in aliis exercitiis praeteritis, addendo eadem tria colloquia.

QUINTUM EXERCITIUM EST MEDITATIO INFERNI, ET CONTINET IN SE, POST ORATIONEM PRAEPARATORIAM, .V. PUNCTA ET UNUM COLLOQUIUM

Oratio praeparatoria sit eadem quae solita est.

Primum preambulum est compositio *loci*, quae hic erit imaginari longitudinem, latitudinem *et* profunditatem inferni.

Secundum praeambulum est petere id quod volo, quod erit ad praesens petere internam cognitionem poenae quam patiuntur damnati, quatenus si, ob scelera mea, oblitus fuero amoris eterni Domini, saltem timor poenarum me adiuvet ne in peccatum incurram.

Primum punctum est, oculo imaginationis videre ingenteis *ignes*, et animas, quae ibi patiun-

QUINTUM EXERCITIUM EST MEDITATIO INFERNI; ET CONTINET IN SE, POST ORATIONEM PRAEPARATORIAM, QUINQUE PUNCTA ET UNUM COLLOQUIUM 65

Oratio praeparatoria sit eadem quae solita est. [21*v*]

Primum preambulum est compositio loci, quae hic erit imaginari longitudinem, latitudinem et profunditatem inferni.

Secundum praeambulum est petere id quod volo, quod erit ad presens petere internam cognitionem poenae quam patiuntur damnati, quatenus si, ob scelera mea, oblitus fuero amoris aeterni Domini, saltem timor poenarum me adiuvet ne in peccatum incurram.

Primum punctum est, oculo 66 imaginationis videre ingenteis ignes, et animas, quae ibi patiun-

P1 30 et deinde *corr. ex* et post; *om. E* | Pater noster, Ave Maria *E* || 32 eiusdem *corr. ex* istiusmet || 33 ita ut *corr. ex* ad hoc quod | 37 addendo *corr. ex* faciendo || 40-41 in se *om. E* || 47 loci *sup. lin.* || 48 et *sup. lin.* || 61 ignes *scriptum super* focos, *hac voce non deleta*; focos *E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ánimas como en cuerpos ýgneos.

67 *2º*. El 2º, oýr con las orejas llantos, alaridos, vozes, blasfemias contra Xpo nuestro Señor y contra todos sus santos.

68 *3º*. El 3º, oler con el olfato humo, piedra azufre, sentina, y cosas pútridas.

69 *4º*. El 4º, gustar con el gusto cosas amargas, así como lágrimas, tristeza, y el verme de la consciencia.

70 *5º*. El 5º, tocar con el tacto, es a saber, cómo los fuegos tocan y abrasan las ánimas.

71 *Colloquio*. Haziendo vn colloquio a Xpo nuestro Señor, traer a la memoria las ánimas que están en el infierno ; vnas, porque no creyeron el aduenimiento ; otras, creyendo, no obraron según sus mandamientos ; haziendo tres partes :

1ª parte. La 1ª, antes del aduenimiento.

2ª. La 2ª, en su vida.

3ª. La 3ª, después de su vida en este [14*r*] mundo. Y con esto darle gracias, porque no me ha dexado caer en ninguna destas, acabando my vida. Asimismo cómo hasta agora siempre a tenido de mý tanta piedad y misericordia ; acabando con vn Pater noster.

quibusdam corporibus, velut ergastulis, inclusas.* [21*v*]

Secundum. Audire imaginarie planctus, eiulatus, vociferationes atque blasphemias, in Christum et sanctos eius illinc erumpentes.

Tertium. Imaginario etiam olfactu fumum, sulfur et sentinae cuiusdam seu faecis atque putredinis graveolentiam persentire.

Quartum. Gustare similiter res amarissimas, ut lachrimas, rancorem, conscientiaeque vermem.

Quintum. Tangere quodam modo ignes illos, quorum tactu animae ipsae amburuntur.

Colloquendo interim cum Christo, in memoriam adducendae erunt illorum animae, qui ad inferni paenas damnati sunt, vel quia credere noluerunt adventum Christi, vel, licet crederent, non tamen conformem praeceptis eius vitam exegerunt ; idque vel ante adventum Christi, vel eodem tempore quo vixit Christus in hoc mundo, vel post illud deinceps. Gratiae postremo agendae sunt [22*r*] eidem Christo quam maximae, quod in tale quoppiam exitium non permiserit me corruere ; sed potius ad hunc usque diem summa pietate et misericordia me prosecutus sit. Finis imponetur dicto Pater noster.

Si visum erit ei, qui tradit exercitia, expedire ad profectum eorum,

---

A 42 piedra zufre *N*, piedra çufre *E D* | *prius* çentina *A*, centina *N* || 43 pútridas] podridas *E B X*, pudridas *N* || 45-46 con el gusto cosas amaras gustar *N* || 47 el verme] el vermis *B* || 52 Haziendo] Acabar haziendo *X* || 53 traer] y traer *X* || 64 *initio fol. ad marg. sup.* p[rimera] s[emana] addiciones *A et sic deinceps usque ad fol.* 16*r inclusive* 68 siempre *om. E D* | de mí ha tenido *E D*

V 71-78 si visum erit — ascribantur *add. maP* || 71 ei qui tradit exercitia *add. in marg.*

* *In primo puncto* : et animas igneis quibusdam corporibus, velut ergastulis, inclusas ; *dicatur* : et animas velut igneis quibusdam corporibus tamquam ergastulis inclusas.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tur, quasi in corporibus *igneis*.

Secundum est, auribus imaginationis audire planctus, eiulatus, voces, blasphemias contra Christum Dominum et sanctos eius.

Tertium est olfacere fumum, sulphur, sentinam et alia fetida et *putrida*.

Quartum punctum est gustare amara, veluti lachrymas, tristitiam, vermem conscientiae.

Quintum est, tactu imaginationis percipere *quomodo* ignis tangit et comburit animas.

Colloquium finale fiat ad Christum Dominum, reducendo ad memoriam animas quae in inferno sunt, quarum aliquae ibi detinentur, quae non crediderunt adventum Domini nostri ; aliquae vero quia credendo non operatae sunt iuxta eius praecepta ; et omnium harum triplex est status : [78*v*] primus earum, quae fuerunt ante adventum Christi ; secundus existentium tempore eius vitae mortalis ; tertius, earum que sunt post eius discessum a nobis ; tandem agam ei gratias quod non me permiserit finire vitam in *aliquo* statu harum, et quod erga me hactenus tam pius et misericors extiterit ; et finiam cum Pater noster.

tur, in corporibus igneis detentae.

Secundum est, auribus imaginationis audire planctus, eiulatus, voces, blasphemias contra Christum Dominum et sanctos eius. **67**

Tertium est olfacere fumum, sulphur, sentinam et alia fetida et putrida. **68**

Quartum punctum est gustare amara, veluti lachrymas, tristitiam, vermem conscientiae [22*r*] **69**

Quintum est, tactu imaginationis percipere quomodo ignis tangit et comburit animas. **70**

Colloquium fiat ad Christum Dominum, reducendo ad memoriam animas quae in inferno sunt, quarum aliquae ibi detinentur, quae non crediderunt adventum Domini nostri ; aliquae vero quia credendo non operate sunt iuxta eius praecepta ; et omnium harum triplex est status : primus est earum, quae fuerunt ante adventum Christi ; secundus existentium tempore eius vitae mortalis; tertius, earum que sunt post eius discessum a nobis ; tandem agam ei gratias quod non me permiserit finire vitam in aliquo statu horum, et quod erga me hactenus tam pius et misericors extiterit ; et finiam cum Pater noster. **71**

Si visum erit expedire ad profectum eorum, qui exercentur, ali-

P1 62 in corporibus igneis *corr. ex* corporibus igneis alligatis : quasi corporibus igneis alligatis *E* 67 est *om. E* | olfacere] facere ! *E* || 69 putrida *corr. ex* putida || 70 punctum est *om. E* 73 est *om. E* || 74 quomodo *corr. ex* qualiter || 76 finale] finaliter *E* || 84 triplex] trinus *E* ' 87-88 existentium — mortalis] earum quae fuerunt in eius vita mortali per triginta tres annos *E* 88 quae fuerunt *E* | 91 aliquo *sup. lin.* ; in harum statum *E* | 93 cum Pater noster et Ave Maria *E*

P2 62 *post* patiuntur *del.* quasi || 91 horum *corr. ex* harum || 95-100 Si visum erit — non ascribantur *add. marg. mP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

qui exercentur, alias meditationes his adiicere, ut de morte ac aliis peccati poenis, de iudicio, etc.; non se putet prohiberi, licet hic non ascribantur.

72 *Nota.* El primer exercicio se hará a la media noche; el 2º, luego en lebantándose a la mañana; el 3º, antes o después de la misa, finalmente que sea antes de comer; el 4º, a la hora de bísparas; el quinto, vna hora antes de çenar. Esta repetición de horas, más o menos, siempre entiendo en todas las 4º semanas, según la hedad, dispusición y temperatura, ayuda a la persona que se exercita, para hazer los çinco exercicios o menos.

Exercitiorum vero tempus ita distribuendum est, ut primum eorum fiat in media nocte; 2.m mane simul ac surrexerimus; 3.m ante vel post missae sacrum, nondum sumpto cibo; 4.m circiter horam vesperarum; 5.m hora ante caenam. Quae temporis distributio singulis quatuor hebdomadis communis est; variari tamen potest atque augeri vel minui, prout unicuique ad peragenda dicta quinque exercitia aetas, animi corporisque dispositio sive naturae ipsius complexio subservit. [22*v*]

73 ADDICIONES PARA MEJOR HAZER LOS EXERCICIOS Y PARA MEJOR HALLAR LO QUE DESEA

ADDITIONES AD EXERCITIA MELIUS AGENDA, ET AD EA QUAE OPTANTUR INVENIENDA PERUTILES

1ª addición. La primera addición es, después de acostado, ya que me quiera dormir, por espacio de vn Auemaría pensar a la hora que me tengo de leuantar, y a qué; resumiendo el exercicio que tengo de hazer.

Prima est, ut ego post cubitum ante somnum, modico temporis spatio, quo recitaretur semel angelica salutatio, cogitem de hora, qua surgendum mihi erit, et de exercitio faciendo.*

74 *2ª addición.* La 2ª, quando me despertare, no dando lugar a vnos pensamientos ni a otros, aduertir luego a lo que voy a

Secunda. Ut expergefactus, statim, exclusis omnibus aliis cogitationibus, animum ad illud applicem, quod in primo mediae noctis

---

A 79 Nota *om.* *X* || 81 luego en *om.* en *N* | a la mañana *om.* *X* || 85 bísparas *nc A* || 87 o menos *om.* *X* || 90 y temperatura] y con temperatura *E D B X* || 97 desea] se desea *B*, deseo *X* || 99 después de acostado] quando me acostare *E D*, después de acostar *X* || 100 me quiera] me quiero *E D X* || 8 a lo que] lo que *X*

V 76 *post* iudicio etc. *del.* pro discretione sua qui tradit exercitia etc. in hac prima hebdomada adiicere nemo

* *In prima additione ubi dicitur*: cogitem de hora, qua surgendum mihi erit et de exercitio faciendo; *ex autographo dicatur*: cogitem de hora, qua surgendum mihi erit, exercitii faciendi puncta breviter animo retractans.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

100

Primum exercitium fiet media nocte ; secundum statim cum surrexerit a lecto ; tertium ante prandium, sive sit ante missam *sive* *post* ; quartum in *vesperarum* hora; quintum una hora *ante* tempus coenae. Et haec divisio temporis semper intelligitur, etiam in sequentibus hebdomadis ; quod potest augeri vel minui vel mutari, secundum quod aetas et dispositio et temperatura eius, qui exercetur, exigit *et* iuvat.

quas meditationes his adiicere, ut de morte ac aliis peccati poenis, de iudicio etc., non se putet prohiberi, licet hic non ascribantur.

Primum exercitium fiet media 72
nocte ; secundum statim cum surrexerit a lecto ; tertium ante prandium, sive sit ante missam sive post ; quartum in vesperarum hora ; quintum una hora ante tempus coenae. [22*v*] Et haec divisio temporis semper intelligitur etiam in sequentibus hebdomadis; quod potest augeri uel minui vel mutari, secundum quod aetas et dispositio et temperatura eius, qui exercetur, exigit et iuvat.

SEQUUNTUR ADDITIONES, QUIBUS COMMODIUS FIANT EXERCITIA ET MELIUS OBTINEATUR ID QUOD QUIS DESIDERAT

Prima additio est, post cubitum, antequam dormire incipiam, per spacium *quo diceretur* Ave Maria, cogitare qua hora debeo surgere et ad quid, revocando ad memoriam exercitium, quod sum facturus.

Secunda additio est, cum experrectus fuero, non dare locum extraneis cogitationibus, sed statim advertere ad id quod contempla turus sum in primo exercitio mediae noctis, provocando me ad erubescentiam et confusionem ob

SEQUUNTUR ADDITIONES, QUIBUS 73
COMMODIUS FIANT EXERCITIA, ET MELIUS OBTINEATUR ID QUOD QUIS DESIDERAT

Prima additio est, post cubitum, antequam dormire incipiam, per spacium quo diceretur Ave Maria, cogitare qua hora debeo surgere et ad quid, revocando ad memoriam exercitium, quod sum facturus.

Secunda additio est, cum ex- 74
perrectus fuero, non dare locum extraneis cogitationibus, sed statim advertere ad id, quod contemplaturus sum in primo exercitio mediae noctis, provocando me [23*r*] ad erubescentiam et

---

P1 1 fiat *E* || 3 e lecto *E* || 4-5 sive post *sup. lin.* || 5 in vesperarum hora] *corr. ex* in vesperis vel earum hora || 6 ante *sup. lin.* || 7 temporis *om. E* || 8 intelligatur *E* || 12 temperantia ei qui exercetur exigit *E* || 13 et iuvat *corr. ex* vel iuvat || 20 quo diceretur Ave Maria *corr. ex* unius Ave Mariae ; *prius correxerat* : quo diceretur unum Ave Maria, *sed* unum *delevit* || 25 est *om. E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

contemplar en el primer exercitio de la media noche, trayéndome en [14*v*] confusión de mis tantos pecados, poniendo exemplos, así como si vn caballero se hallase delante de su rey y de toda su corte, auergonzado y confundido en hauerle mucho ofendido, de quien primero rescibió muchos dones y muchas mercedes. Asimismo, en el 2º exercicio, haziéndome peccador grande y encadenado, es a saber, que voy atado como en cadenas a parescer delante del sumo Juez eterno, trayendo en exemplo cómo los encarçerados y encadenados ya dignos de muerte parescen delante su juez temporal. Y con estos pensamientos vestirme, o con otros, según subiecta materia.

75 *3ª addición.* La 3ª, vn paso o dos antes del lugar donde tengo de contemplar o meditar, me pondré en pie, por espacio de vn Pater noster, alçado el entendimiento arriba, considerando cómo Dios nuestro Señor me mira, etc.; y hazer vna reuerencia o humiliación.

76 *4ª addición.* La 4ª, entrar en la contemplación, quándo de rodillas, quándo prostrado en tierra, quándo supino rostro arriba, quándo asentado, quándo en pie; andando siempre a buscar lo que quiero. En dos cosas aduirtiremos: la primera es, que si hallo lo que quiero de rrodillas, no pasaré adelante; y si prostrado,

exercitio contemplaturus sum; utque maioris verecundiae et confusionis gratia, exemplum mihi huiusmodi proponam: quomodo miles aliquis staret coram rege suo et coetu aulico, erubescens, anxius et confusus, qui in regem ipsum, acceptis ab eo prius beneficiis donisque plurimis ac magnis, graviter deliquisse convictus esset. In 2.º itidem exercitio, reputans quantum peccaverim, fingam me catenis [23*r*] vinctum esse, ac protinus sistendum coram summo iudice, sicut mortis reus quispiam, ferreis ligatus compedibus, duci ad tribunal solet. His igitur, vel aliis pro meditandarum rerum genere, cogitationibus imbutus, vestitu meo me induam.

3.ª Ut a loco futurae meditationis, uno vel gemino adhuc passu distans, per tantillum tempus, quo percurri oratio dominica posset, animo sursum elevato, considerem Dominum meum Iesum, ut praesentem, et spectantem quidnam acturus sum, cui reverentiam cum humili gestu exhibere debeam.

4.ª est, ut ipsam aggrediar contemplationem, nunc prostratus humi, et pronus aut supinus iacens, nunc sedens aut stans, et eo me componens modo, quo sperem facilius id consequi quod opto. Ubi adverti haec duo debent: primum, quod si flexis genibus vel in alio quovis situ, voti compos fiam, nil [23*v*] re-

---

A 11 *ante* confusión *del.* y *A, conservat* y *N ante quam litteram, in spatio vacuo relicto add. ma*N vergüença || 13 como si] *om.* si *B* || 24 en exemplo] *om.* en *D* || 25 incarçerados *N* || 26 paresciendo delante *E D* || 29 según la *N* || 31 del lugar donde] de llegar donde *B*, de llegar do *X* || 33 me porné *E D* || 34 alçado] alçando *D*, alcançando *X* || 36 me mirará *E* || 37 etc.] *om. E D B X* || 41 de rodillas, quando] *ad marg. ma*.*N*.*N* . 42-43 en la tierra, quando en pino *E D* || 46 aduirtamos *X* || 48 no pasaré] *om.* no *B*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tam multa peccata mea, et ad id adducendo exempla, veluti si quispiam nobilis esset coram rege suo et universa eius curia, erubescens et confusus *quod* nimium offenderit *eum*, a quo prius multa dona et gratias acceperat. Similiter in secundo exercitio, *agnoscendo me* gravem peccatorem, et considerando me quasi reum catenis ligatum et euntem ut compaream in conspectu summi et aeterni iudicis, *meditando* quomodo rei, carceribus et catenis detenti et morte digni, apparent coram temporali iudice ; et has cogitationes vel similes, secundum materiam subiectam, versabo interim dum induor.

confusionem ob tam multa peccata mea, et ad id adducendo exempla, veluti si quispiam nobilis esset coram rege suo et universa eius curia, erubescens et confusus, quod nimium offenderit eum, a quo prius multa dona et gratias acceperat. Similiter in 2.° exercitio, agnoscendo me gravem peccatorem, et considerando me quasi reum catenis ligatum et euntem ut compaream in conspectu summi et aeterni iudicis, meditando quando rei, carceribus et catenis detenti et morte digni, apparent coram temporali iudice; et has cogitationes vel similes, secundum materiam subiectam, versabo interim dum induor.

Tertia est, uno vel duobus passibus ante locum, in quo contemplaturus sum, stabo spacio unius Pater noster et Ave Maria, et elevata sursum mente consider*abo quemadmodum Deus* me respicit etc., *et coram eo humiliter genu flectam.* [79*r*]

Tertia est, uno vel duobus passibus ante locum, in quo contemplaturus sum, stabo unius Pater noster et Ave Maria spacio, et elevata sursum mente considerabo quemadmodum Deus me respicit, etc., et coram eo humiliter genua flectam. 75

Quarta est, initium contemplationis debeo *facere*, *nunc prostratus*, nunc supinus, nunc sedens, nunc stans, modo semper quaeratur devotio *in* his mutationibus. Ubi duo advertenda sunt : primo, quod si devotionem invenio genibus flexis, non alio modo *quae-*

Quarta est, initium contemplationis debeo facere, nunc prostratus, nunc supinus, nunc sedens, nunc stans, modo semper quaeratur devotio in his mutationibus. Ubi duo advertenda sunt : primo, quod si devotionem invenio [23*v*] genibus flexis, n o n a l i o modo 76

P1 36-37 quod — — eum *sup. lin. P1*, quod regem nimium offenderit *E* || 37-38 dona et multas gratias *E* || 39-40 agnoscendo me *corr. ex* videndo me *et ex* reputando me ; videndo me *E* || 44 meditando *corr. ex* considerando || 45 et catenis *om. E* || 47 eas cogitationes *E* || 50 induar *E* || 55-56 considerabo quemadmodum Deus *corr. ex* considerando quod Dominus noster || 57-58 et coram — flectam *corr. ex* faciam coram eo genuflexionem quandam seu humiliationem || 59 est *om. E* || 60-61 debeo facere — supinus *corr. ex* debet fieri nunc prostrando se nunc supinus manendo || 63 in *add. sup. lin.* || 66 flexis *corr. ex* flexibus | non alio modo quaeram *corr. ex* non alio modo quam illo manebo

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

asimismo, etc. ; la 2ª, en el punto en el qual [15*r*] hallare lo que quiero, aý me reposaré, sin tener ansia de pasar adelante, hasta que me satisfaga.

quiram ultra ; 2.ª quod in puncto, in quo assecutus fuero quaesitam devotionem, conquiescere debeo sine transcurrendi anxietate, donec mihi satisfecero.

77 *5ª addición.* La quinta, después de acabado el exercicio, por espacio de vn quarto de hora, quier asentado, quier paseándome, miraré cómo me a ydo en la contemplación o meditación ; y si mal, miraré la causa donde procede y, así mirada, arrepentirme, para me enmendar adelante ; y si bien, dando gracias a Dios nuestro Señor ; y haré otra vez de la misma manera.

5ª. Ut completo exercitio, sedens vel deambulans, per quartam circiter horae partem mecum dispiciam, quonam modo meditatio seu contemplatio mihi successerit ; et si quidem male, inquiram causas, cum paenitudine ac emendationis proposito; sin vero bene, gratias Deo agam, eundem postea modum observaturus.

78 *6ª addición.* La sexta, no querer pensar en cosas de plazer ny alegría, como de gloria, resurrectión, etc. ; porque para sentir pena, dolor y lágrimas por nuestros peccados impide qualquier consideración de gozo y alegría ; mas tener delante de mý quererme doler y sentir pena, trayendo más en memoria la muerte, el juizio.

6ª. Ut cogitationes, quae gaudium adferunt, qualis est de gloriosa Christi resurrectione, subterfugiam ; quoniam talis quaelibet cogitatio impedit fletum et dolorem de peccatis meis, qui tunc quaerendus est, adscita potius mortis vel iudicii recordatione.

79 *7ª addición.* La 7ª, priuarme de toda claridad, para el mismo effecto, çerrando ventanas y puertas el tiempo que estuuiere en la cámera, si no fuere para rezar, leer y comer.

7ª. Ut eandem ob causam, omni me privem [24*r*] lucis claritate, ianuis ac fenestris clausis tantisper, dum illic moror, nisi quandiu legendum aut vescendum erit.

80 *8ª addición.* La 8ª, no reýr, ny dezir cosa motiua a risa.

8.ª Ut a risu verbisque risum provocantibus, maxime abstineam.

A 50 etc.] *om. D X* || 52 aý reposaré *X* || 56 acabado] aver acabado *D* || 62 y así] y allí *B X* || 63 arrepentirme he *E D B* | para me enmendar] y procurar enmendarme *B* 65 y haré] haré *D*, y hazer *X* || 70 etc. *om. X* || 74 adelante de mí *N* || 76-78 la muerte y el juizio *E D* || 78-79 primeramente apartarse de toda claridad para aquel mismo *E D* 80 ventana *X* || 85 a riso *N E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ram; idem si prostratus etc.; secund*o*, quod in eo puncto contemplationis in quo devotionem invenero quiescam sine anxietate et cura ultra procedendi, quousque *animae meae satisfiat.*

Quinta est, post finitum exercitium, per *quartam partem* horae, vel sedens vel deambulans, *disquiram quomodo* me habuerim in contemplatione; et si male, respiciam causam et dolebo, et proponam emendationem deinceps; si bene, agam Deo gratias; et deinceps, eodem modo *servato*, contemplationem faciam.

Sexta est, non cogitare de rebus laetis, ut *de* gloria resurrectioni*s*, etc.; quia ad sentiendam poenam, dolorem vel lachrymas de peccatis nostris, impedit quaevis consideratio *gaudii* vel laetitiae; sed plus prodest proponere coram me velle dolere et poenam sentire, ad memoriam mortem vel iudicium *reducendo.*

Septima est, *privare me claritate*, claudendo fenestras et ianuas, interim dum fuero in cubiculo; nisi tempore recitandi officium, legendi et sumendi cibum.

Octava est, cohibere risum et non proferre verba risum provocantia.

quaeram; idem si prostratus etc.; secundo, quod in eo puncto contemplationis in quo devotionem invenero quiescam sine anxietate et cura ultra procedendi, quousque animae meae satisfiat.

Quinta est, post finitum exercitium, per quartam partem horae, vel sedens vel deambulans, disquiram quomodo me habuerim in contemplatione; et si male, respiciam causam et dolebo, et proponam emendationem deinceps; si bene, agam Deo gratias; et deinceps, eodem modo servato, contemplationem faciam. 77

Sexta est, non cogitare de rebus laetis, ut de gloria resurrectionis, etc.; quia ad sentiendam poenam, dolorem vel lachrymas de peccatis nostris, impedit quaevis consideratio gaudii vel laetitiae; sed plus prodest proponere coram me velle dolorem et paenam sentire, ad memoriam mortem vel iudicium reducendo. 78

Septima est, privare me claritate, claudendo fenestras et ianuas, interim dum fuero in cubiculo; nisi tempore recitandi officium, legendi et sumendi cibum. [24*r*] 79

Octava est, cohibere risum et non proferre verba risum provocantia. 80

P1 68 secundo *corr. ex* secundum || 72 animae meae satisfiat *corr. ex* in illo satier *verbo* satier *non deleto* || 73 est *om. E* || 74 quartam partem *corr. ex* quartum || 75-76 disquiram quomodo *corr. ex* respiciam qualiter || 78 *post* causam *del.* unde procedit; unde processit *corr. ex* unde processerit *E* || 81 servato *sup. lin.* || 83 est *om. E* || 84 de *sup. lin.* | de gloria resurrectionis *corr. ex* gloria, resurrectione || 85 sentiendum *E* || 88 consideratio *corr. ex* consolatio | gaudii *corr. ex* solatii || 91-92 ad memoriam — reducendo *corr. ex* reducendo ad memoriam mortem et iudicium || 94 est *om. E* | privare me claritate *corr. ex* fugere claritatem ad eundem finem || 97 *post* nisi *del* excepto || 98 est *om. E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

81 *9ª addición.* La nona, refrenar lá vista, excepto al rescibir o al despedir de la persona con quien hablare.

9ª. Ut in neminem oculos intendam, nisi salutandi aut valedicendi poscat occasio.

82 *10ª addición.* La décima addición es penitencia, la qual se diuide en [15*v*] interna y externa. Interna es, dolerse de sus pecados, con firme propósito de no cometer aquellos ny otros algunos. La externa, o fructo de la primera, es castigo de los pecados cometidos, y principalmente se toma en tres maneras:

10ª. Ut aliquam addam satisfactionem seu paenitentiam, quae quidem in interiorem et exteriorem dividitur. Interior est dolor de propriis peccatis cum firmo proposito cavendi tum ab illis, tum ab aliis quibusvis in posterum. Exterior autem est fructus interioris, videlicet castigatio aliqua de commissis; quae tribus potissimum modis assumi potest.

83 *1ª manera.* La 1ª, es cerca del comer; es a saber, quando quitamos lo superfluo, no es penitencia, mas temperancia; penitencia es, quando quitamos de lo conueniente, y quanto más y más, mayor y mejor; sólo que no se corrompa el subiecto, ny se siga enfermedad notable.

Primo circa victum, substractis quibusdam non superfluis solum (quod temperantiae est, non paenitentiae), sed etiam convenientibus alimentis; et eo fit melius, quo plus substrahitur, vitata interim naturae [24*v*] corruptione, aut debilitate gravi seu infirmitate.

84 *2ª manera.* La 2ª, çerca del modo del dormir; y asimismo no es penitencia quitar lo superfluo de cosas delicadas o moles; mas es penitencia, quando en el modo se quita de lo conueniente, y quanto más y más, mejor; sólo que no se corrompa el subiecto, ny se siga enfermedad notable; ny tanpoco se quite del sueño conueniente, si forsan no tiene hábito viçioso de dormir demasiado, para venir al medio.

2º circa somni et strati modum, sublatis non mollibus tantum aut delitiosis rebus, sed aliis etiam opportunis, quantum licet citra vitae aut valetudinis grave periculum. Quapropter de somno necessario nihil demendum est, nisi aliquantisper, ad consuetudinem (si cui est nimii somni) moderandam.

85 *3ª manera.* La 3ª, castigar la carne, es a saber, dándole dolor sensible, el qual se da trayendo çiliçios o sogas o barras de hierro

3º circa ipsam carnem, ut inflictum sentiat dolorem, admotis gestatisque ciliciis, funibus aut vectibus ferreis; vel incussis ver-

---

A 91 externa c interna *transp. B* || 92 dolerse] dolor *E* || 6 mejor y mayor *transp. E D* || 7-8 ny se siga] *prius* ni segua, *corr.* ni se sigua *N* || 10 y *add. mI* | del dormir assimesmo *D* || 12 delicadas molles *E D* || 13 en el modo] en el mundo [!] *X* || 16 se corrompa] *om.* se *B*

V 17 *post* cui *del.* ea

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Nona est, cohibere visum, ne respiciat faciem alterius, nisi cum primum eum salutat, vel cum ultimo dicit ei vale.

Decima est circa poenitentiam, quae dividitur in externam et internam. Interna est dolor de peccatis, cum firma deliberatione animi non iterum eadem vel alia committendi ; externa (quae fructus est internae) est punitio peccatorum commissorum, quae praecipue circa tria attenditur et consideratur :

Primum est circa cibum et potum, in qua re, si auferamus tantum superflua, non est poenitentia, sed temperantia ; poenitentia autem est quando de convenienti et necessario cibo aliquid nobis subtrahimus ; et quo plus subtrahimus, eo melius, dummodo non corrumpatur subiectum vel in notabilem infirmitatem incidat [79*v*]

Secundum est circa somnum, in quo etiam non est poenitentia subtrahere superflua lecti delicati et mollis ; sed poenitentia est, quando etiam subtrahitur de convenienti modo, et quo plus subtrahimus, eo melius, modo non corrumpatur subiectum, vel incidat in notabilem infirmitatem, vel subtrahatur somnus conveniens, nisi forte aliquis habitu vitioso somnolentiae nimiae premeretur, ut perveniat ad medium.

Tertium est, circa castigationem carnis, affligendo illam do-

Nona est, cohibere visum, ne 81
respiciat faciem alterius, nisi cum primum eum salutat, vel cum ultimo dicit ei vale.

Decima est circa poenitentiam, 82
quae dividitur in externam et internam. Interna est dolor de peccatis, cum firma deliberatione animi non iterum eadem vel alia committendi ; externa (quae fructus est internae) est punitio peccatorum commissorum, quae praecipue circa tria attenditur et consideratur :

Primum est circa cibum et po- 83
tum, in qua re, si auferamus tantum superflua, non est poenitentia, sed temperantia ; poenitentia autem est quando de convenienti et necessario cibo aliquid nobis subtrahimus ; et quo plus subtrahimus, eo melius, dummodo non corrumpatur subiectum vel in notabilem infirmitatem incidat.

Secundum est circa somnum, 84
in quo etiam non est poenitentia subtrahere superflua lecti delicati et mollis ; sed poenitentia est, quando etiam subtrahitur [24*v*] de convenienti modo, et quo plus subtrahimus, eo melius, modo non corrumpatur subiectum, vel incidat in notabilem infirmitatem, vel subtrahatur somnus conveniens, nisi forte aliquis habitu vitioso somnolentiae nimiae premeretur, ut perveniat ad medium.

Tertium est, circa castigationem carnis, affligendo illam do- 85

P1 1 est *om. E* || 2 faciem alterius] alterius vultum *E* | nisi cum] vel cum *E* || 3-4 cum ultimo *om. E* || 13 praecipue *om. E* || 21 et quando plus *E* || 28 ac mollis *E* || 33 vel] et non *E* || 34 *post* conveniens *del.* et necessarius || 36 *post* nimiae *del.* preveniretur. || 38 *post* circa *del.* mortificationem et

P2 12 commissorum *perperam hic clauditur parenthesis in P2* || 30 *post* convenienti *del.* in

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

sobre las carnes, flagelándose, o llagándose, y otras maneras de asperezas.

beribus ac plagis, vel aliis austeritatis generibus adsumptis.

86 *Nota.* Lo que paresce más cómodo y más seguro de la penitencia es, que el dolor sea sensible en las carnes, y que no entre dentro en los huesos; de manera que dé dolor y no enfermedad. Por lo [16*r*] qual paresce que es más conueniente lastimarse con cuerdas delgadas, que dan dolor de fuera, que no de otra manera que cause dentro enfermedad que sea notable.

In quibus tamen omnibus magis expedire videtur, ut doloris sensus in carne tantum sit, nec penetret ossa cum infirmitatis periculo. Quare flagellis potissimum utemur ex funiculis minutis, quae exteriores affligunt partes, non autem adeo interiores, ut valetudinem adversam causari possint.

87 *1ª nota.* La primera nota es, que las penitencias externas principalmente se hazen por tres efectos: el primero, por satisfación de los peccados passados; 2º, por vencer a sí mesmo, es a saber, para que la sensualidad obedezca a la razón y todas partes inferiores estén más subiectas a las superiores; 3º, para buscar y hallar alguna gracia o don que la persona quiere y desea; ansí como si desea haber interna contrición de sus pecados, o llorar mucho sobre ellos, o sobre las penas y dolores que Xpo nuestro Señor passaua en su passión, o por solución de alguna dubitación en que la persona se halla.

Notanda sunt insuper quatuor haec circa paenitentiam. Primum quod paenitentiae exterioris tri- [25*r*] plex est usus seu effectus: nimirum ut pro delictis praeteritis nonnihil satisfiat; ut vincat seipsum homo, inferiorem sui partem, quae sensualitas appellatur, superiori, hoc est, rationi magis subiiciens; ut postremo quaeramus atque impetremus aliquod gratiae divinae donum, quod optamus, puta intimam cordis contritionem de peccatis, et abundantiam lachrimarum vel propter illa, vel propter paenas et dolores passionis Christi; aut dubii alicuius, quod nos angit, resolutionem.

A 27 o llagándose *om. B X* | o otras *E D* | 32 y que no] y no *D* || 33 en los huesos] *om.* en *X* || 40 *prius A* notale, *sed add.* b *supra, ut videtur, mal* || 44 por la satisfactión *E D* || 45 passados *om. X* | 48 y todas las partes *E* | 54 de sus] de todos sus *N*, *add.* todos, *ut videtur, maN* | 55-56 o sobre las penas] o sobre penas *B*, sobre las penas *X* 57 en su passión *om. B* | 58 por solución] por salud [!] *X*

V 42 *verba* circa paenitentiam *primum deleta, postea iterum restituta sunt. Post verbum* paenitentiam *adest punctum*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

lore sensibili, qui carni infertur quando portamus cilicia vel funes vel vectes ferreos, vel quando carnem flagellamus et percutimus, vel aliis similibus asperitatis modis illam affligimus.

Inter haec commodius et securius videtur ita affligere carnes dolore sensibili, ut non tamen penetret et subintret ossa, sed *inferat* dolorem et non infirmitatem. Cui rei nil videtur convenientius, quam funiculis minutis affligere et flagellare carnes, quia inferunt tantum dolorem *ex*terius, *nec efficiunt* infirmitatem interius notabilem.

Prima *adnotatio* attenditur circa poenitentiam externam ; solet enim haec exterior poenitentia ob aliquod *horum* trium praecipue assumi : primum est ad satisfaciendum pro peccatis a nobis perpetratis ; secundum, ut victoriam *de nobis* obtineamus, quod fit quando sensualitas obedit rationi, et inferiores animae partes subiiciuntur superioribus ; tertium, ut quaeramus et tandem inveniamus aliquam gratiam seu donum, quod expetimus et desideramus, ut verbi gratia, internam peccatorum compunctionem, seu dolorem et planctum super eisdem, vel super doloribus et poenis, quas Christus in sua acerbissima passione pro nobis pertulit, vel super solutione alicuius dubitationis, quam habemus.

lore sensibili, qui carni infertur quando portamus cilicia vel funes vel vectes ferreos, vel quando carnem flagellamus et percutimus, vel aliis similibus asperitatis modis illam affligimus.

Inter haec commodius et securius videtur ita affligere carnes dolore sensibili, ut non tamen penetret et subintret ossa, sed inferat dolorem et non infirmitatem. Cui rei nihil videtur convenientius, quam funiculis minutis affligere et flagellare carnem, quia inferunt tantum dolorem exterius, nec efficiunt infirmitatem interius notabilem. 86

Prima adnotatio *est* circa poenitentiam externam ; solet enim haec exterior poenitentia [25*r*] ob aliquod horum trium praecipue assumi : primum est ad satisfaciendum pro peccatis a nobis perpetratis ; secundum, ut victoriam de nobis obtineamus, quod fit quando sensualitas obedit rationi, et inferiores animae partes subiiciuntur superioribus ; tertium, ut quaeramus et tandem inveniamus aliquam gratiam seu donum, quod expetimus et desideramus, ut verbi gratia, internam peccatorum compunctionem, seu dolorem et planctum super eisdem, vel super doloribus et poenis, quas Christus in sua acerbissima passione pro nobis pertulit, vel super solutione alicuius dubitationis, quam habemus. 87

P1 47 *post* videtur *del* rationi poenitentiae ; rationi *E* || 48 ut tamen non *E* | inferat *corr. ex* causet | 51 nil] nostrae *E* || 52 funiculis quam minutis *E* || 54 exterius *corr. ex* interius nec efficiunt *corr. ex* et non causant || 57 adnotatio *corr. ex* nota || 60 horum *sup. lin., om. E* 61 sumi *E* || 64 de nobis *corr. ex* nostrimet || 66 partes obediunt et subiiciuntur *E* || 68 etiam tandem *E* || 71 *post* gratia *del.* si expectamus habere || 73 iisdem *E* || 74 seu poenis *E* 76 *post* solutione *del* et decisione ; super solutionem vel decisionem *E*

P2 53 carnem *corr. ex* carnes || 57 est *corr. ex* attenditur

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

88 *2ª nota.* La 2ª, es de aduertir que la 1ª y 2ª addición se an de hazer para los exercitios de la media noche y en amanesciendo, y no para los que se harán en otros tiempos; y la 4ª adición nunca se hará en la iglesia delante de otros, sino en escondido, como en casa, etc.

2m quod additiones primae duae solis conveniunt exercitiis, quae media nocte et sub auroram fiunt; quarta vero in templo vel coram aliis nunquam, sed domi tantum et clanculum exequenda est.

89 *3ª nota.* La 3ª, quando la persona que se exercita aún no halla lo que desea, ansí como lágrimas, consolationes, etc., muchas vezes aprouecha hazer mudanza en el comer, en el dormir, y en o- [16*v*] tros modos de hazer penitencia; de manera que nos mudemos, haziendo dos o tres días penitencia, y otros dos o tres no; porque a algunos conuiene hazer más penitencia, y a otros menos; y también porque muchas vezes dexamos de hazer penitencia por el amor sensual y por juizio erróneo, que el subiecto humano no podrá tolerar sin notable enfermedad; y algunas vezes, por el contrario, hazemos demasiado, pensando que el cuerpo pueda tolerar; y como Dios nuestro Señor en infinito conosce mejor nuestra natura, muchas vezes en las tales mudanzas da a sentir a cada vno lo que le conuiene.

3m quod quando is, qui exercitatur, effectum quaesitum non consequitur, ut dolorem vel consolationem, mutare subinde expedit rationem victus somnique et [25*v*] alia genera paenitentiae; ita ut paenitentiam unam per triduum sectemur, et proximo eam biduo relinquamus, vel etiam triduo, prout diversis plus aut minus paenitentiae est sumendum. Praeterea, cum penitentias huiusmodi saepe omittamus ob affectum carnis aut erroneum iudicium, quasi naturalis nostra complexio ferre illas non possit citra ingens valetudinis detrimentum; et e contrario iustum nonnumquam paenitentiae modum excedamus, de corporis robore nimis confidentes; mutatis, ut dictum est, paenitentiae generibus, ac per vices sumptis et relictis, evenit plaerunque ut clementissimus Dominus, qui naturam nostram perfectissime cognoscit, unicuique id compertum reddat, quod ipsi expedit.

90 *4ª nota.* La 4ª, el examen particular se haga para quitar de-

Quartum, quod particulare examen fiat ad tollendas culpas et

A 61-62 se ha de hazer *D* || 67 sino escondido *B* || 68 etc. *om. E D B X* || 72 etc. *om. B X* || 73-74 en el comer, en el dormir] en el comer, dormir *D*, en el comer y en el dormir *X* || 74 *initio fol. ad marg. sup.* segunda semana del rei temporal *A* || 76-77 de manera — penitencia *om. B* || 78 y otros dos o tres no] y otros dos días no *B*, y otros dos o tres días no *X* || 83 y por juizio *om. X* || 88-89 pueda tolerar] puede tolerar *D X*, lo pueda tolerar *B* || 90 en infinito] *om.* en *B*, es infinito *X* || 91 nuestra naturaleza *E D B X* 95 se haga *om. X*

V 70 non *correctum prius ex* nunquam, *deinde ex* nondum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secunda est advertere quod prima et secunda additio inserviunt pro exercitiis quae fiunt media nocte et in aurora, et non pro aliis, quae alio tempore fient, et quarta additio numquam fiet in ecclesia coram aliis, sed secreto, *ut* domi.

Secunda est advertere quod 88
prima et 2.ª additio inserviunt pro exercitiis, quae fiunt media nocte et in aurora, et non pro aliis, quae alio tempore fient, et quarta additio numquam fiet in ecclesia coram aliis, sed secreto, ut domi.

Tertia, quod quando is, qui exercetur, *nondum* invenit quod quaerit ac deside-[80*r*]rat, ut lachrymas, consolationes, multoties expedit facere mutationem, tam in cibo et potu et somno, quam in aliis modis *poenitentiae* ; oportet autem sic mutari, ut cum biduum vel triduum fecerimus aliquam poenitentiam, per aliud biduum vel per aliud triduum non faciamus ; quia aliquibus magis convenit facere poenitentiam, aliquibus minus ; praeterea quia saepe abstinemus a poenitentia ob amorem sensus et ob iudicium erroneum, quod subiectum humanum non poterit tolerare sine notabili infirmitate ; et aliquando contra facimus ; facimus enim nimiam poenitentiam, quam corpus nequit tolerare ; et *cum* Deus noster in infinitum cognosc*at* melius naturam nostram, saepe in huiusmodi mutationibus dat sentire unicuique illud, quod illi expediat.

Tertia, quod quando is, qui 89
exercetur, nondum invenit quod quaerit ac desiderat, ut lachrymas, [25*v*] consolationes, multoties expedit facere mutationem, tam in cibo et potu et somno, quam in aliis modis poenitentiae; oportet autem sic mutari, ut cum biduum vel triduum fecerimus aliquam poenitentiam, per aliud biduum vel per aliud triduum non faciamus ; quia aliquibus magis convenit facere poenitentiam, aliquibus minus ; praeterea quia saepe abstinemus a poenitentia ob amorem *sensualem nostri* et ob iudicium erroneum quod subiectum humanum non poterit tolerare sine notabili infirmitate ; et aliquando contra facimus ; facimus enim nimiam poenitentiam, quam corpus nequit tolerare ; et cum Deus noster in infinitum cognoscat melius naturam nostram, saepe in huiusmodi mutationibus dat sentire unicuique illud, quod illi expediat.

Quarta nota est, quod examen particulare fiat ad extirpandum a

Quarta nota est, quod examen 90
particulare fiat ad extirpandum a

P1 79 Secunda nota *E* | 80 inserviunt] inseruntur *E* || 84 et quarta *om. E* | numquam] non *E* || 86 ut domi *corr. ex* et in abscondito ac si domi esset || 88 nondum *corr. ex* numquam || 93 poenitentiae *corr. ex* faciendi poenitentiam || 94 mutare *E* || 96 per aliud *om. E* | 1 a poenitentia *corr. ex* a faciendo poenitentiam ; a faciendo abstinentiam *E* | 8 tollerare *E* | et cum *corr. ex* et sicut || 9 cognoscat *corr. ex* cognoscit | 12-13 ei expedit *E* | 14-19 *Integram quartam notam om. E*

P2 2 sensualem nostri *corr. ex* amorem sensuum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

fectos y negligencias sobre exercitios y additiones; y ansí en la 2ª, 3ª, y 4ª semana.

negligentias, quae circa exercitia et additiones solent obrepere. Id quod etiam per tres alias sequentes hebdomadas observandum venit.

SEGUNDA SEMANA

HEBDOMADA 2ª

91 EL LLAMAMIENTO DEL REY TEMPORAL AYUDA A CONTEMPLAR LA VIDA DEL REY ETERNAL

CONTEMPLATIO REGNI IESU CRHISTI EX SIMILITUDINE REGIS TERRENI SUBDITOS SUOS EVOCANTIS AD BELLUM

Oratión. La oración preparatoria sea la sólita.

1º preámbulo. El primer preámbulo es compositión viendo el lugar; será aquí ver con la vista ymaginatiua s i n a g o g a s, villas y castillos, por donde Xpo nuestro Señor predicaua.

2º preámbulo. El 2º, demandar la gracia que quiero; será aquí pedir gracia a nuestro Señor para que no sea sordo a su llamamiento, mas presto y diligente [17*r*] para cumplir su sanctíssima voluntad.

Oratio praeparatoria fiet more supradicto.

Praeludium primum ad constructionem loci nunc erit, ut spectare nos imaginemur synagogas, villas et oppida, quae praedicans Christus pertransibat, *et sic de locis aliis.*

2ᵐ ad gratiam poscendam pertinens, in hac parte erit petere a Deo ne obsurdescamus, vocante nos Christo, sed ad sequendum ac obtemperandum prompti simus.

92 *1º puncto.* El primer puncto es, poner delante de mý vn rey humano, eligido de mano de Dios nuestro Señor, a quien hazen reberencia y obedescen todos los príncipes y todos hombres xpianos.

Punctum primum esto proponere mihi ob oculos humanum regem divinitus electum, cui principes et populi omnes christiani reverentiam et obsequium praestare debeant. [27*r*]

93 *2º puncto.* El 2º, mirar cómo este rey habla a todos los suyos,

2.ᵐ est imaginari, quod audiam illum regem sic loquentem

A 98 y negligencias *om. X* || 1 *Titulus* Segunda semana *in A adest in marg. superiore fol.* 16*v* || 4 del rei eterno *B* | *post verba* del rey eternal *add.* Segunda semana del Rey eternal *X* || 7 será la sólita *B X* || 9-10 viendo el — con la *om. X* || 11 sinagogas *in marg. maI pro* templos *del. in textu A*; *etiam prius* templos, *del. et ad marg. maN* synagogas *N*; templos uillas synagogas y castillos *E D* || 12 Xpo *om. X* || 18 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] del rei *A* || 19 sanctíssima] sancta *D* || 21 es poner] *om.* es *N* || 24 reberencia] *corr. in A ab amanuensi ex* obediencia, hazen obediencia *B X*

V 12-13 et sic — aliis *add. maP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nobis defectus et negligentias commissas in exercitiis et additionibus; et ita in 2.ª, 3.ª et quarta hebdomada.

SECUNDA HEBDOMADA

VOCATIO REGIS TEMPORALIS, QUAE IUVAT AD CONTEMPLANDAM VITAM REGIS AETERNI

O r a t i o praeparatoria eadem quae solita est.

Primum praeambulum est compositio loci, quae hic erit oculo imaginationis considerare *s y n a g o g a s*, *oppida*, castella in quibus Christus Dominus praedicabat.

Secundum, petere gratiam quam desidero et volo; quod *nunc* erit, petere gratiam a Domino nostro ne obsurdescam suae vocationi, sed evadam promptus ac diligens ad implendam suam sanctissimam voluntatem.

Primum punctum est, considerare *coram me* regem quendam humanum electum a Domino Deo cui subduntur et obediunt universi principes et homines christiani.

Secundum punctum est, considerare hunc regem alloquentem omnes suos subditos ad hunc mo-

nobis defectus et negligentias commissas in exercitiis et additionibus; [26*r*] et ita in 2.ª, 3.ª et quarta hebdomada. [26*v*] 160 207

SECUNDA HEBDOMADA

VOCATIO REGIS TEMPORALIS, QUAE IUVAT AD CONTEMPLANDAM VITAM REGIS AETERNI 91

O r a t i o praeparatoria eadem quae solita est.

Primum praeambulum est compositio loci, quae hic erit oculo imaginationis considerare synagogas, oppida, castella *ac alia loca* in quibus Christus Dominus praedicabat.

Secundum, petere gratiam quam desidero et volo; quod nunc erit, petere gratiam a Domino nostro ne obsurdescam suae vocationi, sed evadam promptus ac diligens ad implendam suam sanctissimam voluntatem.

Primum punctum est, considerare coram me regem quendam humanum electum a Domino Deo cui subduntur et obediunt universi principes et homines christiani. 92

Secundum punctum est, considerare hunc regem alloquentem omnes suos subditos ad hunc mo- 93

P1 17 in *corr. ex* super || 21 quae *sup. lin.* || 28 synagogas *corr. manu Broet in marg. ex* templa | oppida *corr. ex* villas || 30 Dominus Iesus Christus *E* || 34 nunc *corr. ex* ad praesens | 40 coram me *corr. ex* ante meipsum || 41 *post* Deo *del.* nostro || 45 punctum *om. E* 47 suos *om. E*

P2 29 ac alia loca *add. mP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

deziendo: My voluntad es de conquistar toda la tierra de infieles; por tanto, quien quisiere venir comigo, a de ser contento de comer como yo, y así de beber y vestir, etc.; asimismo ha de trabajar c o m i g o en el día y vigilar en la noche, etc.; porque así después tenga parte comigo en la victoria, como la ha tenido en los trabajos.

ad omnes subditos; In animo est mihi regiones infidelium universas ditioni meae subiicere. Quicunque igitur comitari me velit, paratus sit oportet non alio uti victu, vestitu rebusque aliis, quam me utentem conspexerit. In iisdem quoque laboribus, vigiliis et casibus caeteris, mecum persistendum erit, ut particeps fiat victoriae et foelicitatis unusquisque, prout laborum ac molestiarum socius extiterit.

94 *3º puncto.* El 3º, considerar qué deuen responder los buenos súbditos a rey tan liberal y tan humano; y, por consiguiente, si alguno no acceptase la petición de tal rey, quánto sería digno de ser vituperado por todo el mundo y tenido por peruerso caballero.

3ᵐ est considerare quidnam respondere debeant regi amantissimo et liberalissimo fideles subditi, et quam prompte ad omnem eius voluntatem offerre se accinctos. Contra vero, si quis [non] obaudiret, quanto apud homines universos vituperio dignus esset, atque quam ignavus miles aestimandus.

95 *En la 2ª parte.* La segunda parte deste exercitio consiste en aplicar el sobredicho exemplo del rey temporal a Xpo nuestro Señor, conforme a los tres punctos dichos.

Pars 2ª huius exercitii consistit in collatione similitudinis inter dictum regem et Dominum Iesum Christum circa triplex illud punctum. [27*v*]

1º puncto. Y quanto al primer puncto, si tal bocación consideramos del rey temporal a sus súbditos, quánto es cosa más digna de consideración ver a Xpo nuestro Señor, rey eterno, y delante dél todo el vniuerso mundo, al qual y a cada vno en particular llama y dize: My voluntad es de conquistar todo el mundo y todos los enemigos, y así entrar en la gloria de mi

Primo sic applicabimus exemplum. Si terrenus ille rex cum bellica sua evocatione dignus est, cui attentio et obsequium praestetur, quanto magis Christus rex aeternus mundoque toti conspicuus, qui singulos ad se his invitat verbis: Mea haec est iustissima voluntas, totius mundi dominium mihi vendicare, inimicos meos debellare omnes, ac ita demum in Patris mei gloriam

---

A 34 *etc. om. B*: etc. asimismo ha de *om. X* || 35 conmigo *lectio difficilis in A*: *prius* como yo, *corr. deinde mal* cōmgo, *quod intentione eius legendum erat sine dubio* comigo, como yo *N E D B X* | 36 vigilar] bellar *X* | etc. *om. D X* || 43 *post* deuen *add.* de *E D* | súbditos] soldados *B X* || 46 la petiçione *N* || 47 de tal rey] del tal rey *D*, del rrey *B* 52 La segunda parte *om. E D*, segunda] primera *B* || 54 el aplicar *E* || 59 si tal oración *B* | 60-61 a sus súbditos] así es súbditos *B* || 65 al qual cada uno *X*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

dum : voluntatis meae est expugnare omnes terras infidelium ; [80*v*] propterea si quis vult ***me*** comitari, debet eodem cibo et potu et vestimento, quo ego utar, conten***tus esse*** ; item debet laborare interdiu et vigilare noctu sicut ego, ut ita particeps fiat victoriae mecum, sicut fuit laborum.

dum : [27*r*] voluntatis meae est expugnare omnes terras infidelium ; propterea si quis vult me comitari, debet eodem cibo et potu et vestimento, quo ego utor, contentus esse ; item debet laborare interdiu et vigilare noctu sicut ego, ut ita particeps fiat victoriae mecum, sicut fuit laborum.

Tertium est considerare responsum quod debet reddi a bonis subditis regi ***tam*** liberali et ***tam*** humano ; et si aliquis non acceptaret petitionem ***ipsius*** regis, quanto vituperio dignus esset apud ***omnes, et quam perversus subditus haberetur et miles.***

Tertium est considerare responsum quod debet reddi a bonis subditis regi tam liberali et tam humano ; et si aliquis non acceptaret petitionem ipsius regis, quanto vituperio dignus esset apud omnes, et quam perversus subditus haberetur et miles. **94**

Secunda pars huius exercitii consistit in applicando praedictum exemplum regis temporalis ad Christum Dominum nostrum, regem aeternum, in tribus illis punctis praedictis.

Et ***quoad*** primum punctum, si huiusmodi vocationem suorum subditorum, quam facit rex temporalis, consideremus, quanto dignius consideratione est contemplari Christum regem aeternum, ante quem est totus hic mundus, quem totum et ipsius unumquemque sigillatim vocat ac dicit : Voluntatis meae est expugnare ***orbem*** universum et omnes hostes,

Secunda pars huius exercitii consistit in applicando praedictum exemplum regis temporalis ad Christum Dominum nostrum, regem aeternum, in tribus illis punctis praedictis. **95**

Et quoad primum punctum, si huiusmodi vocationem suorum subditorum, quam facit rex temporalis, consideremus, quanto dignius consideratione est contemplari Christum regem aeternum, ante quem est totus hic mundus, [27*v*] quem totum et ipsius unumquemque singulatim vocat ac dicit : Voluntatis meae est expugnare orbem universum et omnes

P1 50-51 me comitari *corr. ex* comitari me | 53 contentus esse *corr. ex* contentari || 53-55 item debet — sicut ego *om. E* || 58 est *om. E* | 60 tam ... tam *corr. ex* tantum ... tantum : tam ... tantum *E* | 61 *post* et *del.* ex consequenti || 62 ipsius *corr. ex* talis 64 omnes] *corr. ex* totum universum *prius, deinde ex* mundum | 64-65 et quam — miles *corr. ex* is etiam quam degeneris a veroet fideli subdito ; et quantum degeneraret a vero et fideli subdito *E* | 72 quoad *corr. ex* quantum ad | 75 consideramus *E* || 77 *post* Christum *del.* Dominum nostrum | 80 sigillatim *corr. ex* singillatim || 81 orbem *corr. ex* totum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Padre ; por tanto, quien quisiere venir comigo, a de trabajar comigo, porque siguiéndome en la pena, tanbién me siga en la gloria. [17*v*]

intrare. Proinde quisquis eo mecum venire cupit, laboret mecum necesse est ; labori enim praemium respondebit.

96 *2º puncto.* El 2º, considerar que todos los que tuuieren juizio y razón, offrescerán todas sus personas al trabajo.

2.º Ratiocinabimur neminem fore sanae mentis, qui non cupidissime Christi servitio se totum offerat et addicat.

97 *3º puncto.* El 3º, los que más se querrán affectar y señalar en todo seruitio de su rey eterno y señor vniuersal, no solamente offrescerán sus personas al trabajo, mas aun haziendo contra su propria sensualidad y contra su amor carnal y mundano, harán oblaciones de mayor stima y mayor momento, deziendo :

3.º Iudicandum erit, quod ii, qui se obsequiis illius prorsus duxerint mancipandos, non seipsos tantum ad laborum tolerantiam, verum etiam maiora et praeclariora quaedam munera oblaturi sunt, expugnata carnis, sensuum amorisque proprii et mundani rebellione ; unde [28*r*] respondebit quisque in hunc fere modum :

98 Eterno Señor de todas las cosas, yo hago my oblación, con vuestro fauor y ayuda, delante vuestra infinita bondad, y delante vuestra Madre gloriosa, y de todos los sanctos y sanctas de la corte çelestial, que yo quiero y deseo y es my determinación deliberada, sólo que sea vuestro mayor seruitio y alabanza, de ymitaros en pasar todas iniurias y todo vituperio y toda pobreza, así actual como spiritual, queriéndome vuestra sanctíssima maiestad elegir y rescibir en tal vida y estado.

En, o rex supreme ac Domine universorum, tua ego, licet indignissimus, fretus tamen gratia et ope, me tibi penitus offero, meaque omnia tuae subiicio voluntati ; attestans coram infinita bonitate tua, necnon in conspectu gloriosae Virginis Matris tuae totiusque curiae caelestis, hunc esse animum meum, hoc desiderium, hoc certissimum decretum : ut (dummodo in maiorem laudis tuae, et obsequii mei proventum cedat) quam possim proxime te sequar, et imiter in ferendis iniuriis et adversis omnibus, cum vera tum spiritus tum etiam rerum paupertate, si (inquam) sanctissimae tuae maiestati placeat ad tale me vitae institutum eligere atque recipere.

A 71 a de trabajar comigo *om. B* || 73 me seguirán *B* || 74 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] de la encarnación *A* || 78 al trabajo] a trabajos *E D*, y trabajo *X* || 79-80 lo que más se que más [!] *X* || 85 *post* sensualidad *del.* si la tubieren *A N*, sensualidad si la tuieren *E D* || 86 y harán *E D* | oblaciones] obligaciones *B* || 88 momento] movimiento [!] *X* || 90-91 *In A adest virgula tantum post* « las cosas » : nulla adest virgula in *B D N* Eterno Señor, de mis cosas *X* || 91 yo hago my oblación] yos hago obligación *B*, yo hago oblación *X* | con] de *X* || 96 de la corte del cielo *X* || 100 de ymitaros] *om.* de *B*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

et ita intrare in gloriam Patris mei ; propterea quicumque vult *me* comitari, debet et mecum laborare, ut qui sequitur me in labore, ita etiam me in gloria sequatur.

Secundum est considerare quod omnes subditi, rationis ac iudicii capaces offerrent [*sic*] se totos huic labori.

Tertium est, quod hi, qui magis desiderabunt insign*es fieri* in omni servitio sui regis aeterni et domini univers*orum*, non solum offerent seipsos l a b o r i, verum etiam, certando contra propriam sensualitatem et contra omnem amorem carnis et mundi, facient oblationem praeciosiorem et pluris momenti, *et* dicent :

Eterne Domine omnium rerum mearum facio oblationem cum vestro favore et auxilio, in conspectu vestrae infinitae bonitatis et in conspectu vestrae Matris gloriosae, et omnium sanctorum et sanctarum curiae caelestis, quia opto, volo ac firma determinatione delibero (modo sit in hoc maior tui laus et servitium), imitar*i* te in tolerantia iniuriarum et vituperiorum et totius paupertatis, tam actualis quam spiritualis, si tua sanctissima maiestas velit me eligere ac recipere in talem *vitae* statum.

hostes, et ita intrare in gloriam Patris mei ; propterea quicumque vult me comitari, debet et mecum laborare, ut qui sequitur me in labore, etiam me in gloria sequatur.

96 Secundum est considerare quod omnes subditi, rationis ac judicii capaces offerrent [*sic*] se totos huic labori.

97 Tertium est, quod hi, qui magis desiderabunt insignes fieri in omni servitio sui regis aeterni et domini universorum, non solum offerent seipsos l a b o r i, verum etiam, certando contra propriam sensualitatem et contra omnem amorem carnis et mundi, facient oblationem praeciosiorem et pluris momenti, et dicent :

98 Aeterne Domine, omnium rerum mearum facio oblationem cum vestro favore et auxilio, in conspectu vestrae infinitae bonitatis et in conspectu vestrae Matris gloriosae, et omnium [28*r*] sanctorum et sanctarum curiae caelestis, quia opto, volo ac firma determinatione delibero, modo sit in hoc maior tua laus et servitium, imitari te in tolerantia iniuriarum et vituperiorum et totius paupertatis, tam actualis quam spiritualis, si tua sanctissima maiestas velit me eligere ac recipere in talem vitae statum.

P1 85 me comitari *corr. ex* comitari me | debet laborare mecum *E* || 86 ut qui] et qui *E* 91 offerrent *E P1 P2* || 93 est *om. E* | hi qui] illi qui *E* || 94 insignes fieri *corr. ex* insigniri et illustrari || 95 sui *om. E* | ac Domini *E* || 96 universorum *corr. ex* universalis 99 *post* sensualitatem *del.* si quam habuerint ; si quam habuerunt *E* || 2 et dicent *corr. ex* dicentes | 3 Eterne Domine omnium rerum mearum facio oblationem *sine ulla virgula P1 E* || 6 vestrae] tuae *E* || 8 omnium tuorum *E* || 11-12 tua maior laus *E* || 12 imitari *corr. ex* imitandi || 17-18 in talem vitae statum *corr. ex* in talem vitam et in talem statum

P2 3 *post* Domine *adest virgula* || 12 tua *corr. ex* tui

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

99 *1ª nota.* Este exercitio se hará dos vezes al día, es a saber, a la mañana en leuantándose, y a vna hora antes de comer o de cenar.

100 *2ª nota.* Para la segunda semana, y así para adelante, mucho aprouecha el leer algunos ratos en los libros De ymitacione Xpi o de los Euangelios y de vidas de sanctos.

Fiet bis interdiu hoc exercitium : mane cum primum surreximus, et in hora prandium vel caenam praecedente.

In hac hebdomada 2.ª et subsequentibus, utile fuerit aliquid subinde legere ex evangelico vel pio alio codice, ut de Imitatione Christi, sanctorum vita, etc. [28*v*]

101 EL PRIMERO DÍA Y PRIMERA CONTEMPLACIÓN ES DE LA ENCARNACIÓN, Y CONTIENE EN SÍ LA ORACIÓN PREPARATORIA, 3 PREÁMBULOS Y 3 PUNCTOS Y VN COLLOQUIO. [18*r*]

PRIMAE DIEI MEDITATIO PRIMA ERIT DE INCARNATIONE IESU CHRISTI, COMPLECTENS ORATIONEM PRAEPARATORIAM, TRIA PRAELUDIA ET PUNCTA TRIA CUM UNO COLLOQUIO

Oratión. La sólita oración preparatoria.

102 *1º preámbulo.* El primer preámbulo es, traer la historia de la cosa que tengo de contemplar ; que es aquí cómo las tres personas diuinas miravan toda la planicia o redondez de todo el mundo llena de hombres, y cómo, viendo que todos descendían al infirno, se determina en la su eternidad que la segunda persona se haga hombre, para saluar el género humano ; y así, venida la plenitud de los tiempos, embiando al ángel san Gabriel a nuestra Señora. Folio 41, lit. e.

Oratio praeparatoria nihil a superioribus variatur.

Praeludium primum est, proferre in medium contemplandae rei historiam, quae hoc in loco erit, quomodo Personae tres divinae, universam terrae superficiem speculantes hominibus refertam, qui ad infernum omnes descendebant, in deitatis suae aeternitate decernunt, ut secunda Persona pro salute humani generis naturam hominis assumat ; unde adveniente tempore praestituto, archangelus Gabriel ad beatam Virginem Mariam nuntius destinatur, ut dicetur infra, fol. [57*v*]

A 11 al día] el día *N* | en la mañana *B* || 12 y una hora *E D* || 14 *ante* segunda *adest in A aliud verbum semideletum lectu difficilius,* (presente ?), *a ceteris codd. neglectum est, ut videtur, non necessarium* || 17 en libros *B* | de imitación de Xpo *D* || 18 o de vidas *E* || 20 En el primero día *X* || 25 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] encarnación *A et eodem modo in* f. 18*v seq.* || 26 La oración preparatoria será la sólita *X* || 29-30 de las cosas *X* || 33 planicia] planicie *N E D,* plenitud *X* || 34 llena] lleno *D* || 34-35 cómo, viendo] como veen *B* || 36-37 en la su eternidad *in marg. mal pro* entre ellas *del. in textu A* ; *eodem modo N del.* entre ellas *et ad marg. maN* en la su eternidad || 39-40 y así venida la plenitud de los tiempos *in marg. mal et in textu del.* y *A* ; *pariter in N ad marg. maN* y así — los tiempos || 42 al ángel Gabriel *E D* || 43 Folio 41 lit. e *om. E*

V 34 omnes *primum deletum, postea restitutum subductis punctis* ; *omittitur in 1ª editione*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Hoc exercitium fiet bis in die, scilicet in aurora, cum primum surrexero, [81*r*] et per horam ante prandium vel ante coenam.

Pro secunda hebdomada et deinceps multum expediet interdum legere libellos aliquot devotos, ut librum de Imitatione Christi vel evangelia vel vitas sanctorum.

Hoc exercitium fiet bis in die, scilicet in aurora, cum primum surrexero, et per horam ante prandium vel ante coenam. 99

Pro secunda hebdomada et deinceps multum expediet interdum legere libellos aliquot devotos, ut librum de Imitatione Christi vel evangelia vel vitas sanctorum. 100

PRIMA DIE FIET PRIMA CONTEMPLATIO INCARNATIONIS, ET CONTINET IN SE ORATIONEM PRAEPARATORIAM, TRIA PRAEAMBULA ET TRIA PUNCTA CUM UNO COLLOQUIO

PRIMA DIE FIET PRIMA CONTEMPLATIO INCARNATIONIS, ET CONTINET IN SE ORATIONEM PRAEPARATORIAM, TRIA PREAMBULA ET TRIA PUNCTA CUM UNO COLLOQUIO 101

Oratio praeparatoria sit eadem quae solita est.

Primum praeambulum est *proponere* historiam eorum quae debeo contemplari; quod ad praesens erit considerare quomodo tres Personae divinae contemplantur totum orbem plenum hominibus, et considerantes quod omnes descendant in infernum, deliberant inter se *in aeternitate* quod secunda Persona *fiat homo*, in salutem humani generis; quapropter, *ubi venit plenitudo temporis*, mittitur archangelus Gabriel ad Mariam Virginem, fol. [95*r*].

Oratio praeparatoria sit eadem quae solita est. [28*v*]

Primum praeambulum est proponere historiam eorum quae debeo contemplari; quod ad presens erit considerare quomodo tres Personae divinae contemplantur totum orbem plenum hominibus, et considerantes quod omnes descendant in infernum, deliberant inter se in aeternitate, quod secunda Persona fiat homo in salutem humani generis; quapropter, ubi venit plenitudo temporis, mittitur archangelus Gabriel ad Mariam Virginem, fol. [63*v*]. 102 262

P1 22 ante *om. E* || 25 legere *sup. lin.* | aliquot *om. E* | ut] et *E* || 28 fiat contemplatio *E* 34-35 sit — est] fiat ut supra *E* || 36 proponere *corr. ex* adducere in medium || 41 post orbem *del.* ac planitiem universi | plenum *corr. ex* plenam || 44 in aeternitate *add. in marg. manu Broeti*; *om. E* || 45 fiat homo *corr. ex* assumat hominem || 47-48 ubi venit plenitudo temporis *add. in margine manu Broeti*; *om. E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

103 *2º preámbulo.* El 2º, composición, viendo el lugar ; aquí será ver la grande capacidad y redondez del mundo, en la qual están tantas y tan diuersas gentes ; asimismo, después, particularmente la casa y aposentos de nuestra Señora, en la çiudad de Naçaret, en la prouincia de Galilea.

2.m pertinet ad loci compositionem, quae erit visio imaginaria, perinde ac si oculis pateret terrae universae ambitus, quam habitant [29*r*] tot diversae gentes. Deinde ad certam mundi partem domuncula spectetur beatae Virginis apud Nazareth, in provincia Galilaeae sita.

104 *3º preámbulo.* El 3º, demandar lo que quiero ; será aquí demandar conoscimiento interno del Señor, que por mý se ha hecho hombre, para que más le ame y le siga.

3.m continet gratiae postulationem, ut intime cognoscam, quo pacto Dei Filius mei causa sit homo factus, ut ardentius ipsum amem, et abhinc sequar studiosius.

105 *Nota.* Conuiene aquí notar que esta misma oración preparatoria, sin mudarla, como está dicha en el principio, y los mismos tres preámbulos se an de hazer en esta semana y en las otras siguientes, mudando la forma, según la subiecta materia.

Notandum hic est tam orationem praeparatoriam, quam tria praeludia, per totam hanc hebdomadam et reliquas sequentes itidem fieri, praeludiis duntaxat pro diversitate rerum variatis.

106 *1º puncto.* El primer puncto es ver las personas, las vnas y las otras ; y primero, las de la haz de la tierra, en tanta diuersidad, así en trajes como en gestos : vnos blancos y otros negros, vnos en paz y otros en guerra, vnos llorando y otros riendo, [18*v*] vnos sanos, otros enfermos, vnos nasciendo y otros muriendo, etc. ; 2º, ver y considerar las tres personas diuinas, como en el su solio real o throno de la su diuina maiestad, cómo miran toda la haz y redondez de la tierra y todas las gentes, en tanta çeguedad, y cómo mueren y descienden

Punctum primum est, ut speculer personas omnes de quibus agitur. Et primo quidem homines super faciem terrae degentes, adeo moribus, gestibus et actionibus diversos ; quosdam albos, et nigros alios ; nonnullos fruentes pace, et reliquos bellis agitatos ; hunc plorantem, et ridentem illum ; sanum unum, et alterum aegrotum ; nascentes multos, et multos vicissim morientes ; caeterasque varietates prope innumeras. [29*v*]

Deinde contemplandae erunt Personae tres divinae, ex solio regali suo intuentes omnia ho-

A 46 la grandeza *B* ‖ 47 del mundo *N* ‖ 56 conoscimiento eterno *B* ‖ 59 y siga *B*. y sirba *N* ‖ 62 como está dicho en el principio de los *N* ‖ 63-64 los mesmos preámbulos *D* ‖ 64-65 hazer esta semana *B* ‖ 74 en paz y *om.* y *N* ; vnos en paz y otros en guerra *om. N* ‖ 75 llorando y] *om.* y *N* ‖ 76 nasciendo y] *om.* y *N* ‖ 77 etc. *om. B* ‖ 79 diuinas *om. N* ‖ 79-80 como en el su colloquio real *N* ‖ 81 cómo *om. B* ‖ 82 y redondez de toda la tierra *E D* ‖ 83 çeguedad] çengdad *N*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secundum, compositio loci, quae hic erit attendere magnam capacitatem ac planiciem mundi, habitatam a tot ac tam diversis gentibus; similiter domum ac cubiculum Dominae nostrae Mariae Virginis, civitatis Nazareth, in provincia Galileae.

Secundum, compositio loci, **103** quae hic erit attendere magnam capacitatem, *superficiem* mundi, habitatam a tot ac tam diversis gentibus; similiter domum ac cubiculum Dominae nostrae Mariae Virginis, civitatis Nazareth, in provincia Galileae.

Tertium est petere quod volo; quod ***nunc*** erit petere a Domino interiorem cognitionem huius rei, quod pro me Dominus ***humanitatem*** assumpserit, ut ego ardentius illum diligam ac sequar.

Tertium est petere quod volo; **104** quod nunc erit petere a Domino interiorem cognitionem huius rei, quod pro me Dominus humanitatem assumpserit, ut ego ardentius illum diligam ac sequar.

Expedit hic annotare, quod haec eadem oratio praeparatoria sine aliqua mutatione, sed sicut in principio proposita est, et prima tria praeambula, debent fieri in hac hebdomada et in aliis sequentibus, ***mutatione solum facta*** iuxta subiectam materiam.

Expedit hic annotare, quod **105** haec eadem oratio praeparatoria [29*r*] sine aliqua mutatione, sed sicut in principio proposita est, et prima tria praeambula, debent fieri in hac hebdomada et in aliis sequentibus, mutatione solum facta iuxta subiectam materiam.

Primum punctum, videre personas omnes, et primo inhabitantes faciem terrae, in tanta varietate ac diversitate, tam in moribus quam ***dispositione et habitu***, considerando hos albos, illos nigros, hos in pace, illos in bello, hos plorantes, illos ridentes, hos sanos, illos infirmos, hos nascentes, illos morientes.

Primum punctum, videre per- **106** sonas, et primo inhabitantes faciem terrae, in tanta varietate ac diversitate, tam in moribus quam dispositione et habitu, considerando hos albos, illos nigros, hos in pace, illos in bello, hos plorantes, illos ridentes, hos sanos, illos infirmos, hos nascentes, illos morientes.

Secundo, videre et considerare tres Personas divinas in solio regali, seu in throno suae divinae [81*v*] maiestatis; et inde circumspi***cientes*** totum orbem ac totam faciem terrae et omnes gentes in

Secundo, videre et considerare tres Personas divinas in solio regali, seu in throno suae divine maiestatis; et inde circu[m]spicientes totum orbem ac totam faciem terrae et omnes gentes in tanta

P1 52 magnam *sup. lin. manu librarii* || 55 *post* similiter *del.* erit attendere || 60 nunc *corr. ex* ad praesens || 62 humanitatem *corr. ex* hominem; carnem humanam *E* || 63-64 ut per illum ardentius *E* || 66 haec] licet! *E* || 71 mutatione solum facta *corr. ex* mutando formam | 74 *post* omnes *del.* tam has quam illas || 77 dispositione et habitu *corr. ex* in gestibus: in gestis *E* || 78 considerando] considerantes *E* || 81 infirmos] aegros *E* || 86 *post* maiestatis *del.* sedentes || 87 circumspicientes *corr. ex* circumspectantes

P2 53 superficiem *corr. mP ex* ac planitiem || 74 *post* personas *del.* omnes

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

al infierno ; 3º, ver a nuestra Señora, y al ángel que la saluda ; y refletir para sacar prouecho de la tal vista.

minum genera, in superficie terrae caecorum more viventium, passimque morientium et descendentium ad infernum.

Postea Virginem Mariam cum angelo eam salutante considerabimus, aliquid inde semper ad nos reflectendo, ut ex consideratione tali fructum aliquem referamus.

107 *2º puncto.* El 2º, oýr lo que hablan las personas sobre la haz de la tierra, es a saber, cómo hablan vnos con otros, cómo iuran y blasfemian, etc. ; asimismo lo que dizen las personas diuinas, es a saber : Hagamos redempción del género humano, etc. ; y después lo que hablan el ángel y nuestra Señora ; y refletir después, para sacar prouecho de sus palabras.

2m punctum est, auditu interno excipere quid loquantur personae omnes, ut homines in terris confabulantes, blasphemantes, sibique invicem convitiantes ; divinae vero Personae in caelo de redimendo humano genere colloquentes ; Virgo et angelus in cellula de incarnationis mysterio tractantes : quorum omnium reflexione seu applicatione quadam ad meipsum facta, studebo ex singulis nonnihil fructus decerpere.

108 *3º puncto.* El 3º, después mirar lo que hazen las personas sobre la haz de la tierra, así como herir, matar, ir al infierno, etc. ; asimismo lo que hazen las personas diuinas, es a saber, obrando la sanctíssima incarnación, etc. ; y asimismo lo que hazen el ángel y nuestra Señora, es a saber, el ángel haziendo su officio de legado, y nuestra Señora humiliándose y haziendo gracias a la diuina maiestad ; y después reflectir, para sacar algún prouecho de cada cosa destas.

3m consequenter erit, actiones quoque personarum simul attendere, ut puta quomodo sese [30*r*] invicem mortales infestent, concutiant, trucident, et omnes ruant ad inferos ; quomodo sanctissima Trinitas incarnationis opus exequatur ; quomodo item sua angelus fungatur legatione, et Beata Virgo, humillime se gerens, divinae gratias agat maiestati ; ex quibus ad nos ipsos, ut dictum est, reflexis, fructus obiter est legendus.

109 *Colloquio.* En fin ase de hazer vn colloquio, pensando lo que deuo hablar a las tres personas

Colloquium postremo subiiciam, disquisitis studiose verbis, quibus divinam quamlibet Per-

---

A 87 reflectar *B* || 88 de tal vista *E D* || 96 de sobre la haz *X* || 99 blasfeman *D* || 3 lo que habla el Angel *E D* || 8 después *om. X* || 15 etc.] *om. E B* || 18 de legado, y nuestra Señora] de legado a nuestra Señora *B*, de legado, nuestra Señora *X* || 23 ase de hazer] se ha de hazer *D* || 25 hablar] hazer *B*

V 93 *post* tali *del.* qualibet

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tanta caecitate morientes ac descendentes in infernum.

Tertio, considerare Mariam dominam et angelum illam salutantem, et reflectere haec in me, ut *percipere* possim aliquem fructum ex tali consideratione.

caecitate morientes ac descendentes in infernum.

Tertio, considerare Mariam dominam et angelum illam salutantem, et reflectere haec in me, ut percipere possim aliquem fructum ex tali consideratione.

Secundum est, auditu percipere illa quae loquuntur homines inhabitantes faciem terrae, scilicet, quaenam loquantur ad invicem, modo iurando, modo blasphemando, etc. Item, quidnam loquantur divinae Personae, scilicet: operemur salutem ac redemptionem humani generis. Item, quidnam loquantur inter se angelus et Maria Virgo; inde reflectam haec ad me, ut *accipiam* aliquem fructum ex *eorum* verbis.

Secundum est, auditu percipere illa, quae loquuntur [29*v*] homines inhabitantes faciem terrae, scilicet, quaenam loquantur ad invicem, modo iurando, modo blasphemando, etc. Item, quidnam loquantur divinae Personae, scilicet: operemur salutem ac redemptionem humani generis. Item, quidnam loquantur inter se angelus et Maria Virgo; inde reflectam haec ad me, ut recipiam aliquem fructum ex eorum verbis. **107**

Tertium est, considerare illa quae faciunt homines inhabitantes faciem terre, verbi gratia, percut*iunt*, occidunt, descend*unt* ad infernum, etc. Item, quidnam faciant Persone divinae, scilicet incarnationem sanctissimam, etc. Item, quid faciunt *angelus* et Beata Virgo, scilicet angelus officium legationis; Beata Virgo humiliatur *et agit* gratias divinae maiestati; postea haec ad me reflectam, ut ex his rebus aliquem fructum hauriam.

Tertium est, considerare illa quae faciunt homines inhabitantes faciem terre, verbi gratia, percutiunt, occidunt, descendunt ad infernum, etc. Item, quidnam faciant Persone divinae, scilicet incarnationem sanctissimam, etc. Item, quid faciunt angelus et Beata Virgo, scilicet angelus officium legationis, Beata Virgo humiliatur et agit gratias divinae maiestati; postea haec ad me reflectam, ut ex his rebus aliquem fructum hauriam. **108**

Colloquium. In fine debet fieri colloquium, cogitando mecum id

Colloquium in fine debet fieri, cogitando mecum id quod dicere **109**

P1 91-92 Mariam dominam] Divam Mariam *E* || 94 percipere *corr. ex* haurire || 96 est *om. E* || 1 etc. *om. E* || 7 accipiam *corr. ex* hauriam || 8 eorum *corr. ex* suis; his *E* || 9 est *om. E* || 12 percutiunt — descendunt *corr. ex* percutere, occidere, descendere || 13 in infernum *E* | etc. *om. E* || 14 faciunt *E* || 15 incarnationem divinissimam *E* | etc. *om. E* 16 quidnam *E* | angelus *sup. lin.* || 17 Maria Virgo *E* || 18 legationis *corr. ex* delegationis 19 et agit *corr. ex* agendo; agens *E*

P2 7 recipiam *corr. ex* inde accipiam

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

diuinas, o al Verbo eterno encarnado, o a la Madre y Señora nuestra, pidiendo según [19r] que en sí sintiere, para más seguir e ymitar al Señor nuestro, ansí nuevamente encarnado ; deziendo vn Pater noster.

sonam, Verbum incarnatum et ipsius Matrem digne valeam compellare ; petendo etiam pro affectu, quem in me sensero, quicquid ad maiorem iuvet imitationem Domini mei Iesu Christi, velut nunc recens incarnati.

Recitabitur in fine Pater noster.

110 LA SEGUNDA CONTEMPLACION ES DEL NACIMIENTO

CONTEMPLATIO 2.ª DE NATIVITATE

Oración. La sólita oración preparatoria.

Oratio praeparatoria sicut supra.

111 *1° preámbulo.* El primer preámbulo es la historia ; y será aquí cómo desde Nazaret salieron nuestra Señora, gráuida quasi de nueve meses, como se puede meditar píamente asentada en vna asna, y Josep y vna ancila, leuando vn buey, para yr a Bethelem, a pagar el tributo que César hechó en todas
264 aquellas tierras. Fol. 41, litt. a, b.

Praeludium primum ex historia dependet, quae recensenda est ab egressu Beatae Virginis [30v] ex oppido Nazareth : quo scilicet modo ipsa, iam nono mense gravida et insidens asinae (ut pie meditari licet), ac Ioseph comes cum ancillula et bove, profecti sunt Bethlehem, tributum a Caesare exactum pro se soluturi.

112 *2° preámbulo.* El segundo, composición viendo el lugar ; será aquí con la vista ymaginatiua ver el camino desde Naçaret a Bethlem, considerando la longura, la anchura, y si llano, o si por valles o cuestas sea el tal camino ; asimismo mirando el lugar o espelunca del nacimiento ; quán grande, quán pequeño, quán baxo, quám alto, y cómo estaba aparejado.

2m vero deducendum erit ex consideratione itineris, aestimata eius longitudine, obliquitate, lenitate vel asperitate passim occurrente. Deinceps, etiam Nativitatis locum rimabimur, speluncae similem, latum vel angustum, planum vel erectum, commode vel incommode paratum.

A 28 pidiendo] procediendo *X* | *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] nascimiento *A et sic etiam in seqq. usque ad* fol. 21*r* || 29-30 e ymitar] *prius* y ymitar *A* || 31 *prius* nuevamente nascido *A, del.* nascido || 33 segunda *om. X* || 35 Oración preparatoria la sólita *E D.* La oración preparatoria será la sólita *X* || 40 gráuida] preñada *X* || 41-42 como — piamente] *add. ad marg. A mal, obelo posito post verbum* meses ; *ad marg. maN* como se puede piamente meditar *N, obelo posito post verbum* buey, *prius posito post* nueve meses, *deinde post* asentada, *et del. in utroque casu* || 47 Fol. — a, b] *om. B* || 49 composición del lugar *B* || 53 si llano si por ualles *N* || 55-57 el lugar o espelunca del nacimiento *in marg. mal pro* el diuersorio *del. in textu A* ; *post* mirando *del.* el diuersorio *N et ad marg. maN* el lugar (*del.* o spelunca) del nascimiento ; espelunca] pelunca *B* (*corr. ex* pecunca) || 58 baxo *prius* bajo *A*

V 41 nono mense *add. sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

quod *dicere* volo tribus Personis divinis, vel Verbo aeterno incarnato, vel Matri et Dominae nostrae, petendo (iuxta id quod sentit) illa quae iuvant ad maiorem imitationem et sequelam Domini nostri, ita *recenter* incarnati, dicendo Pater noster.

volo tribus Personis divinis, [30*r*] vel Verbo aeterno incarnato, vel Matri et Dominae nostrae, petendo (iux[t]a id quod sentit) illa quae iuvant ad maiorem imitationem et sequelam Domini nostri, ita recenter incarnati, dicendo Pater noster.

SECUNDA CONTEMPLATIO EST NATIVITATIS

SECUNDA CONTEMPLATIO EST NATIVITATIS **110**

Oratio praeparatoria eadem quae solita est.

Oratio praeparatoria eadem que solita est.

Primum praeambulum est adducere historiam in medium, quae hic erit considerare exitum a Nazareth Beatae Virginis, gravidae iam quasi per novem menses, insidentis asinae, et Ioseph et ancillae cum bove, *ut pie meditari licet*, ut pergerent Bethelem pro solvendo tributo, quod Caesar exigebat, fol. [95].

Primum praeambulum est ad- **111**
ducere historiam in medium, quae hic erit considerare exitum a Nazareth Beatae Virginis, gravidae iam quasi per novem menses, insidentis asinae, et Ioseph et ancillae cum bove, ut pie meditari licet, ut pergerent Bethleem pro solvendo tributo, quod Caesar exigebat, fol. [64*v*]. **264**

Secundum, compositio loci, quae hic erit oculo imaginationis considerare iter illud a Nazareth usque Betheelem, attendendo [82*r*] longitudinem *et* latitudinem itineris, *an sit* planum, aut declive, aut montuosum ; item attendendo *speluncam seu locum nativitatis*, *an* magn*us* aut parv*us*, *an* alt*us*, an humil*is*, et quomodo parat*us*.

Secundum, compositio loci, **112**
quae hic erit oculo imaginationis considerare iter illud a Nazareth usque Bethleem, attendendo longitudinem et latitudinem itineris, an sit planum, aut declive, aut montuosum ; item attendendo locum nativitatis, an magnus aut parvus, an altus, an hu-[30*v*]milis, et quomodo paratus.

P1 25 dicere *corr. ex* alloqui || 29 sentitur *E* | adiuvant *E* || 31 recenter *corr. ex* de novo || 32 Pater noster et Ave Maria *E* || 35-36 eadem que solita est] ut supra *E* || 41 iam *om. E* || 42 insidentes *E* || 43 ut pie meditari licet *add. in marg. manu Broeti* ; om. *E* 46 *post* exigebat *del.* in omnibus illis terris || 51 et *sup. lin.* || 52 an sit *corr. ex* si | si declive *E* || 54 *post* attendendo *additur manu Broeti in P1* : speluncam seu locum nativitatis *corr. ex* hospicium seu diversorium || 55-57 an magnus — quomodo paratus *corr. ex* si magnum aut parvum, si altum an humile, et quomodo paratum

P2 53 *post* attendendo *est spatium vacuum sine dubio quia scriba nescivit legere* speluncam, *postea delet* seu

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

113 *3º preámbulo.* El 3º será el mismo y por la misma forma que fue en la precedente con-
104 templación.

3m a superiore nihil mutabitur.

114 *1º puncto.* El primer puncto es ver las personas ; es a saber, ver a nuestra Señora y a Joseph y a la ancilla, y al niño Jesú después de ser nascido ; haziéndome yo vn pobrezito y esclauito indigno, mirándolos, contemplándolos, y seruiéndolos en [19*v*] sus neccessidades, como si presente me hallase, con todo acatamiento y reuerencia possible ; y después reflectir en mý mismo para sacar algún prouecho.

Punctum primum est aspectus personarum, ut Virginis Deiparae, et Ioseph coniugis, cum famula, et Christi Domini, ut infantis nunc primum nati. Inter quos me adesse fingam, tanquam pauperculum, eorum utcunque necessitatibus cum reverentia maxima famulantem.* Ac inde quid ad me redire emolumenti ex tali spectaculo possit, dispiciam. [31*r*]

115 *2º puncto.* El 2º, mirar, aduertir y contemplar lo que hablan ; y reflitiendo en mý mismo sacar algún prouecho.

2m conficitur ex verborum, quae ibidem fiunt, apprehensione fructuosa.

116 *3º puncto.* El 3º, mirar y considerar lo que hazen, así como es el caminar y trabajar, para que el Señor sea nascido en summa pobreza y, a cabo de tantos trabajos de hambre, de sed, de calor y de frío, de iniurias y afrentas, para morir en cruz ; y todo esto por mý ; después reflitiendo sacar algún prouecho spiritual.

3m ex negotiorum, quae illic geruntur, inspectione, puta itineris, laborum et causarum, ob quas summus omnium Dominus in summa natus sit egestate, laturus quoque in hac vita cum perpetua paupertate labores, famem, sitim, aestum, frigus, opprobria, verbera et crucem tandem subiturus, idque mei causa : unde per singula studebo proventum aliquem spiritualem colligere.

117 *Colloquio.* Acabar con vn colloquio, así como en la precedente contemplación, y con vn Pater
109 noster.

Haec demum concludenda erunt inito colloquio, et finito cum Pater noster.

A 67 y al niño] y uer al niño *N* || 77-79 mirar y considerar lo que hazen y reflictiendo *B* | 85 de tanto trabajo *B* || 95 y con vn Pater noster *om. B X*

V 67 ut *sup. lin.*

• *In primo puncto* : Inter quos me adesse fingam, tamquam pauperculum, eorum utcumque necessitatibus, etc. ; *addatur ex autographo* : Inter quos me adesse fingam, tamquam pauperculum et servulum indignum, eos spectantem, contemplantem, et eorum necessitatibus cum reverentia maxima famulantem.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Tertium erit idem et eiusdem formae *ut* fuit in praecedenti contemplatione.

Tertium erit idem et eiusdem formae ut fuit in praecedenti contemplatione. 113 104

Primum punctum est consideratio personarum, scilicet considerare Dominam, Ioseph, ancillam et parvulum Iesum iam natum, estimando me pauperculum et servulum indignum, attendentem illos, contemplantem illos, inservientem illorum necessitatibus, ac si praesens adessem, cum omni honore et reverentia ; postea haec ad meipsum reflectam, ut *inveniam* aliquem fructum.

Primum punctum est consideratio personarum, scilicet considerare Dominam, Ioseph, ancillam et parvulum Iesum iam natum, estimando me pauperculum et servulum indignum, attendentem illos, contemplantem illos, inservientem illorum necessitatibus, ac si presens adessem, cum omni honore et reverentia ; postea haec ad meipsum reflectam, ut inveniam aliquem fructum. 114

Secundum, videre, advertere et contemplari illa quae loquuntur, et reflectam ad me, ut *percipiam* aliquem fructum.

Secundum, videre, advertere et contemplari illa quae loquuntur, et reflectam ad me, ut percipiam aliquem fructum. 115

Tertium, videre et considerare illorum facta, verbi gratia, viam quam faciunt cum tanto *labore* ut Dominus nascatur in summa paupertate, ut post finem tantorum laborum et famis et sitis et caloris et frigoris et iniuriarum et improperiorum, moriatur in cruce, et pro me haec omnia *perferat* ; post haec ad me reflectam, ut inde fructum aliquem spiritualem *accipiam.*

Tertium, videre et considerare illorum facta, verbi gratia, viam quam faciunt cum tanto labore ut Dominus nascatur in summa paupertate, ut post finem tantorum laborum et famis et sitis et caloris et frigoris et iniuriarum et improperiorum, moriatur [31*r*] in cruce, et pro me haec omnia perferat ; post haec ad me reflectam, ut inde fructum aliquem spiritualem accipiam. 116

Finiam cum uno colloquio sicut in praecedenti contemplatione, et addam Pater noster.

Finiam cum uno colloquio sicut in praecedenti contemplatione, et addam Pater noster. 117 109

P1 58-59 idem et eiusdem formae ut *corr. ex* idemmet ac eiusdemmet formae ac || 64 iam] iam iam *E* || 65 et aestimando *E* || 70 *post* reverentia *del.* mihi possibili || 72 inveniam *corr. ex* hauriam *hoc verbo non deleto* ; exhauriam ... *E* || 75 percipiam *corr. ex* eruam || 79 labore *corr. ex* dolore ; labore et dolore *E* || 80 nascatur] transeat *E* | summa] tanta *E* || 83 improperiorum] vituperiorum *E* || 85 perferat *sup. lin.* || 87 accipiam *corr. ex* hauriam || 89 et finiam *E* || 90-91 et addam] et *om. E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

118 LA TERCERA CONTEMPLACIÓN SERÁ REPETICIÓN DEL PRIMERO Y 2º EXERCICIO

Después de la oración preparatoria y de los tres preámbulos, se hará la repetición del primero y segundo exercitio; notando siempre algunas partes más principales, donde aya sentido la persona algún conoscimiento, consolación o desolación; haziendo asimismo vn colloquio al fin, y un Pater noster.

TERTIA CONTEMPLATIO EST REPETITIO PRAECEDENTIUM DUARUM

Pro tertio exercitio seu contemplatione repetuntur duae praecedentes, cum oratione praeparatoria et iisdem tribus praeludiis; notando ubique et fixius tractando illas partes, [31*v*] in quarum priore transcursu aliquid illustrationis, consolationis vel desolationis acceperim. Subdetur etiam colloquium cum oratione dominica, ut prius.

119 En esta repetición y en todas las siguientes se lleuará la misma [20*r*] orden de proceder que se lleuaua en las repeticiones de la primera semana, mudando la ma-
62 teria y guardando la forma.

Notandum eundem esse repetendi exercitii modum et ordinem in hac hebdomada et in sequentibus, qui fuit in prima; nisi quod mutatur materia, eadem forma permanente.

120 LA QUARTA CONTEMPLACIÓN SERÁ REPETICIÓN DE LA 1ª Y 2ª, DE LA MISMA MANERA QUE SE HIZO EN LA SOBREDICHA REPETICIÓN

QUARTA CONTEMPLATIO EST PRIMAE AC 2.ae ITERATA REPETITIO, PROXIMAE PRAECEDENTI PENITUS CONFORMIS

121 LA QUINTA SERÁ TRAER LOS CINCO SENTIDOS SOBRE LA PRIMERA Y SEGUNDA CONTEMPLACIÓN

QUINTA CONTEMPLATIO EST APPLICATIO SENSUUM AD PRAEDICTAS

Oración. Después de la oración preparatoria y de los tres preámbulos, aprouecha el pasar de los çinco sentidos de la ymaginación por la 1ª y 2ª contemplación, de la manera siguiente.

Post orationem praeparatoriam cum tribus iam dictis praeludiis apprime conducit, quinque imaginarios sensus circa primam et 2am [32*r*] contemplationem eo, qui sequitur, modo exercere, ***prout res subiecta feret.***

122 *1º puncto.* El primer puncto es ver las personas con la vista ymaginatiua, meditando y contemplando en particular sus çir-

Punctum primum erit, secundum imaginationem respicere personas omnes, et notatis, quae circa eas occurrent, circunstantiis, uti-

A 6 o desconsolación *E D* | 7-8 al fin uno Pater noster *N* | 13 lleuaua] llevó *X* | 13-14 de la primera semana *om. N* | 16-17 será la repetición *E D* | 18 se hizo] se hizieron *B* | 26 ymaginación] ymaginatiua *B* | 27 por la 1ª *prius* para la 1ª *A*

V 2 *post* tribus *del.* collegiis | 19 *post* conformis *del.* Quarta contemplatio nihil differt a tertia „ 28-29 prout — feret *add. maP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

TERTIA CONTEMPLATIO ERIT REPETITIO PRIMI ET SECUNDI EXERCITII

Post solitam praeparatoriam orationem et post tria praeambula, fiet repetitio primi et secundi exercitii, adnotando semper aliquas partes *magis* principal*es*, in quibus invenerit aliquis cognitionem vel consolationem vel desolationem, addendo colloquium, et *ad* fin*em* Pater noster.

In hac repetitione et in similibus omnibus sequentibus servabitur ordo idem procedendi qui servatus est in repetitionibus primae hebdomadae, mutata tantum materia et servata forma.

QUARTA CONTEMPLATIO ERIT REPETITIO PRIMAE ET SECUNDAE, EODEM MODO QUO DICTUM EST IN PRECEDENTI REPETITIONE

QUINTA ERIT APPLICARE QUINQUE SENSUS AD PRIMAM ET SECUNDAM CONTEMPLATIONEM

Post solitam orationem praeparatoriam et post tria praeambula *prodest ducere* quinque sensus imaginationis super prima et secunda [82*v*] contemplatione modo sequenti.

Primum punctum est videre personas oculo imaginationis, meditando et contemplando in particulari circunstantias eorum, et

TERTIA CONTEMPLATIO ERIT REPETITIO PRIMI ET SECUNDI EXERCITII 118

Post solitam praeparatoriam orationem et post tria praeambula, fiet repetitio primi et secundi exercitii, adnotando semper aliquas partes magis principales, in quibus invenerit aliquis cognitionem vel consolationem vel desolationem, addendo colloquium, et ad finem Pater noster.

In hac repetitione et in similibus omnibus sequentibus servabitur ordo idem procedendi, qui servatus est in repetitionibus primae hebdomadae, mutata tantum materia et servata forma. [31*v*] 119 62

QUARTA CONTEMPLATIO ERIT REPETITIO 1.ae ET 2.ae EODEM MODO, QUO DICTUM EST IN PRECEDENTI REPETITIONE 120

QUINTA ERIT APPLICARE QUINQUE SENSUS AD PRIMAM ET SECUNDAM CONTEMPLATIONEM 121

Post solitam orationem praeparatoriam et post tria praeambula prodest ducere quinque sensus imaginationis super prima et 2.a contemplatione modo sequenti, *ut res, qua de agitur, feret.*

Primum punctum est videre personas oculo imaginationis, meditando et contemplando in particulari circunstantias eorum, et 122

P1 98 magis principales *corr. ex* principaliores || 99 *post* aliquis *del.* aliquam | 2 et ad finem *corr. ex* et in fine || 3 similibus *om. E* || 13 applicare. *corr. ex* trahere || 14-15 ad primam et secundam contemplationem *corr. ex* super prima et secunda contemplatione | 18 prodest ducere *corr. ex* expedit trahere

P2 21 ut res — feret *add. mP* ||

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cunstancias, y sacando algún prouecho de la vista.

123 *2º puncto.* El 2º, oýr con el oýdo lo que hablan o pueden hablar ; y refletiendo en sí mismo, sacar dello algún prouecho.

124 *3º puncto.* El 3º, oler y gustar con el olfato y con el gusto la infinita suauidad y dulçura de la diuinidad, del ánima y de sus virtudes y de todo, según fuere la persona que se [20*v*] contempla ; refletiendo en sí mismo, y sacando prouecho dello.

125 *4º puncto.* El quarto, tocar con el tacto, así como abraçar y besar los lugares, donde las tales personas pisan y se asientan ; siempre procurando de sacar prouecho dello.

126 *Colloquio.* Acabarse ha con vn
109 colloquio, como en la primera y
117 segunda contemplación, y con vn Pater noster.

127 *1ª nota.* Primera nota. Es de aduertir para toda esta semana y las otras siguientes, que solamente tengo de leer el misterio de la contemplación que inmediate tengo de hazer ; de manera que por entonces no lea ningún misterio que aquel día o en aquella hora no haya de hazer, porque la consideración de vn misterio no estorue a la consideración del otro.

litatem nostram elicere.

2ᵐ. Velut audiendo quid loquantur, aut loqui eas deceat, omnia in usum nostrum attrahere.

3ᵐ. Interiore quodam gustu et olfactu sentire, quanta sit suavitas et dulcedo animae, divinis donis ac virtutibus imbutae, iuxta rationem* personae, quam consideramus ; adaptando nobis ea, quae fructum aliquem adferre possint.

4ᵐ. Per internum tactum attrectare ac deosculari vestimenta, loca, vestigia caeteraque personis talibus coniuncta, unde fiat nobis devotionis vel boni cuiuslibet spiritualis maior accessio.

Huic erit contemplationi per colloquium imponendus finis, sicut prioribus, adiecto itidem Pater noster. [32*v*]

Notanda insuper sunt haec quinque.

Primum quod tam in hac, quam in qualibet sequente hebdomada, nullum debeo legere vel cogitare aliud mysterium, nisi quod eadem hora aut die considerandum sit, cum alioquin unum alteri obturbet.

A 34 *prius* sircunstancias *A* (*corr.* çircunstancias *sed litt.* s *non del.*) || 37 o que pueden hablar *D* || 42 *prius* dulzura *A* || 49 *prius* abrazar *A* | y besar] y toccar *N* || 50 los lugares] *om.* los *E* || 54 Acabarse ha] Acabar *X* || 58 *initio num. add.* Notas *X* || 62 inmediate] en mediante [!] *X* || 66 hora] noche *E D B X* || 67 consideración] contemplación *B* || 68 consideración] contemplación *B*

V 45 *post* adaptando *del.* sive affingendo || 57 *In marg. fol.* 32*v*, *parva charta agglutinata est, cum hac annotatione pro typographo non manu Polanci scripta* : « Qui cominciate un capito ben distinto a questa nota* ». *Asteriscus est ante verbum* Notanda. Re vera in 1ª editione, haec « Notanda insuper » initium habent simile illi quod adhibetur pro meditationibus. Haec nota clare indicat hoc idem manuscriptum ad typographum Antonium Blado missum esse, pro operis impressione.

* *In quinta contemplatione. In tertio puncto* : dulcedo animae divinis donis etc. ; *legatur* : dulcedo divinitatis, animae eiusque virtutum ac caeterorum omnium, iuxta rationem, etc ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

accipiendo aliquem fructum ex tali visione.

Secundum, auribus percipere quae loquuntur seu loqui possunt, et reflectam ad me, ut inde fructum aliquem habeam.

Tertium, odorari ac *etiam* gustare infinitam suavitatem et dulcedinem divinitatis animae et suarum virtutum et omnium, iuxta *rationem* person*ae* quam contemplamur ; reflectam ad me tandem ut inde aliquem fructum *excipiam.*

Quartum, amplex*ari* et oscul*ari* *et* tangere loca quae tales personae contemplatae contingunt, et super quibus *se*dent, reflectendo semper ut fructum *habeam.*

Finietur hoc exercitium cum uno colloquio, sicut in prima et secunda contemplatione, et cum uno Pater noster.

Prima *adnotatio* est advertere pro tota hac hebdomada et pro aliis sequentibus, quod solum debeo legere mysterium illius contemplationis quam immediate *facturus sum*, ita *ut* tunc non legam aliud mysterium, quam illud quod illa die vel alia hora debeo *meditari*, ne consideratio unius mysterii alterius considerationem *impediat.*

accipiendo aliquem fructum ex tali visione.

Secundum, auribus percipere 123
quae loquuntur seu loqui possunt, et reflectam ad me, ut inde fructum aliquem habeam.

Tertium, odorari ac etiam gus- 124
tare infinitam [32*r*] suavitatem et dulcedinem divinitatis anime et suarum virtutum et omnium, iuxta rationem personae quam contemplamur ; reflectam ad me tandem ut inde aliquem fructum excipiam.

Quartum, amplexari et osculari 125
et tangere loca quae tales personae contemplatae contingunt, et super quibus sedent, reflectendo semper ut fructum habeam.

Finietur hoc exercitium cum 126
uno colloquio, sicut in prima et 109
2.ª contemplatione, et cum uno 117
Pater noster.

Prima adnotatio est advertere 127
pro tota hac hebdomada et pro aliis sequentibus, quod solum debeo legere mysterium illius contemplationis, quam immediate facturus sum, ita ut tunc non legam aliud mysterium, quam illud quod illa die vel alia hora debeo meditari, ne consideratio unius mysterii alterius considerationem impediat.

P1 26 accipiendo *corr. ex* eruendo || 29 loquuntur *om. E* || 32 etiam *sup. lin.* || 33 *post* gustare *del.* et naso et lingua || 33 dulcedinem suavitatis *E* || 35 et omnium *E* || 36 rationem personae *corr. ex* quod fuerit persona || 38 excipiam *corr. ex* hauriam ; exhauriam *E* | 40 amplexari — tangere *corr. ex* amplexu et osculo tangere || 43 *corr.* sedent *ex* insident | 44 habeam *corr. ex* hauriam || 49 Sequuntur aliquae notae *E* | adnotatio *corr. ex* nota || 53-54 facturus sum *corr. ex* debeo facere || 54 ita ut tunc non legam *corr. ex* quod pro tunc non legat [*corr. in* legam] aliud || 56 alia *sic pro* illa | meditari *corr. ex* facere || 58 alterius impediat *corr. ex* impediat alterius considerationem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

128 *2ª nota.* La 2ª. El primer exercitio de la encarnación se hará a la media noche; el 2º, en amanesciendo; el 3º, a la hora de missa; el 4º, a la hora de vísperas; y el 5º, antes de la hora de çenar; estando por espacio de vna hora en cada vno de los cinco exercicios; y la misma horden se lleuará en todo lo siguiente.

2m. Quod primum de incarnatione Christi exercitium fit media nocte; proximum diluculo; 3.m circa horam missae; 4.m sub vesperas; 5.m paulo ante caenam.* Et eorum cuilibet spatium impedentur unius horae. Id quod abhinc deinceps ubique venit observandum.

129 *3ª nota.* La 3ª. Es de aduertir que si la persona que haze los exercicios es biejo o débil, o aunque fuerte, si de la 1ª semana a quedado en alguna manera débil, es mejor que en esta 2ª semana, a lo menos algunas vezes, no se leuantando a media noche, hazer a la mañana vna contemplación, y otra a la hora de missa, y otra antes de comer, y sobre ellas vna repetición a la hora de vísperas, y después el traer de los sentidos antes de çena [21*r*].

3m. Quod si is, qui exercitatur, sit senex, vel valetudinarius, vel per hebdomadam primam viribus attritus; praestat eum aliquoties non surgere de nocte, sed tres tantum contemplationes peragere, in aurora, circa missae tempus, et ante prandium; superaddita circa vesperas una repetitione, et sensuum applicatione ante coenam. *[33*r*]

130 *4ª nota.* La quarta. En esta segunda semana, en todas las x addiciones que se dixeron en la primera semana, se han de mudar
73 la 2ª, la 6ª, la 7ª, y en parte
82 la 10ª.

En la segunda será, luego en despertándome, poner enfrente de mý la contemplación que tengo de hazer, deseando más conoscer el Verbo eterno encarnado, para más le seruir y seguir.

4m. Quod in hac hebdomada 2.ª, ex decem additionibus in prima traditis, variari debent 2.ª, 6.ª et 7.ª cum decima ex parte.

In 2ª quidem hoc mutatur, quod simul atque excitor a somno, meditationem proxime instantem debeo menti obiicere, ac desiderium provocare cognoscendi clarius incarnati aeterni Verbi, ut ipsi serviam et adhaerescam tanto

---

A 75 vísperas] *corr. in A ex* vísparas | y el 5º *om.* y *N D* || 83-84 déuil aunque fuerte *B X* | 84 si la 1ª semana *E D* " 86 en la 2ª semana *N* | 93 vísperas *corr. in A ex* vísparas || 94-95 antes de cenar *X* " 95 *totum hoc fol. recto et verso scriptum est litteris cursivis, sed eiusdem manus, in A, sicut superius fol.* 4 *recto et verso* || 98 addiciones diez *X* . 5-6 conoscer más el Berbo encarnado *B*

* *In quinque notandis. In tertio*: superaddita circa Vesperas una repetitione et sensuum applicatione ante coenam; *ex autographo*: superaddita circa Vesperas una repetitione, et postea sensuum applicatione ante coenam.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secunda. Primum exercitium Incarnationis fiet media nocte; secundum, in aurora; tertium, tempore missae; quartum, hora vesperarum; quintum, ante coenam; et oportet immorari in *singulis* horum exercitiorum quinque per horam; et hic ordo servabitur in sequentibus.

Secunda. Primum exercitium Incarnationis fiet media nocte; secundum, in aurora; tertium, tempore missae; quartum, hora vesperarum; quintum ante coenam; et [32*v*] oportet immorari in singulis horum exercitiorum quinque per horam; et hic ordo servabitur in sequentibus. **128**

Tertia est advertere quod si is qui exercitatur est senex, vel debilis, vel licet fortis, ex prima tamen hebdomada *re*mansit aliquo modo debilis, consultius erit in hac secunda hebdomada, saltem aliquando, *ut* non surgat media nocte sed *ut* mane in aurora faciat unam contemplationem, aliam tempore missae, aliam ante prandium, et super his faciet unam repetitionem in hora vesperarum; postea exercitium *ducendi* quinque sensus ante coenam.

Tertia est advertere quod si is qui exercitatur est senex, vel debilis, vel licet fortis, ex prima tamen hebdomada remansit aliquo modo debilis, consultius erit in hac 2.ª hebdomada saltem aliquando ut non surgat media nocte, sed ut mane in aurora faciat unam contemplationem, aliam tempore missae, aliam ante prandium, et super his faciet unam repetitionem in hora vesperarum; postea exercitium ducendi quinque sensus ante coenam. **129**

Quarta. In hac secunda hebdomada, ex decem additionibus praedictis in prima hebdomada, debent mutari secunda, sexta, septima, et ex parte etiam decima.

Quarta. In hac 2.ª hebdomada, ex decem additionibus praedictis in prima hebdomada, debent mutari secunda, sexta, septima, et ex parte etiam decima. **130** 73 82

In secunda, statim ut excitatus fuero, ponam ante oculos contemplationem, quam *acturus sum*, ardentius desiderando cognitionem [83*r*] Verbi incarnati, ut plus illi inserviam et illud sequar.

In 2.ª, statim ut excitatus fuero, ponam ante oculos contemplationem, quam facturus sum, ardentius desiderando cognitionem Verbi incarnati, ut plus illi inserviam et illud sequar.

P1 65 singulis *corr. ex* singulo || 66 horum quinque exercitiorum *E* || 67 servatur *E* || 69 est *om. E* || 72 remansit *corr. ex* mansit || 74 hac *om. E* || 75 ut non *corr. ex* quod non 76 sed ut *corr. ex* sed quod || 79 super has *E* || 81 ducendi *corr. ex* trahendi || 90 acturus sum *corr. ex* debeo facere || 93 serviam *E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

b Y la 6ª será traer en memoria frequentemente la vida y misterios de Xpo nuestro Señor, començando de su encarnación hasta el lugar o misterio que voy contemplando.

c Y la 7ª será que tanto se deue guardar en tener obscuridad o claridad, vsar de buenos temporales o diuersos, quanto sintiere que le puede aprouechar y ayudar, para hallar lo que desea la persona que se exercita.

d Y en la 10ª addición, el que se exercita se deue aver según los misterios que contempla ; porque algunos piden penitencia, y otros no. De manera que se hagan todas las x addiciones con mucho cuydado.

131 *5ª nota.* La quinta nota. En todos los exercitios, dempto en el de la media noche y en el de la mañana, se tomará el equiua-
74 lente de la 2ª addición, de la manera que se sigue : luego en acordándome que es hora del exercicio que tengo de hazer, antes que me baya, poniendo delante [21*v*] de mí a donde voy y delante de quién, resumiendo vn poco el exercicio que tengo de hazer, y después haziendo la 3ª addición, entraré en el exercitio.

propensius, quanto incredibiliorem erga me bonitatem eius perspexero.

In 6ª vero, ut frequenti versem memoria vitam Christi a tempore incarnationis ad locum usque sive mysterium, de quo in praesenti die vel hora sum meditaturus.

In 7ª ut luce vel obscuritate, sereno caelo vel turbido delecter, quatenus ad scopum refert desideratae rei pertingendum.

In 10ª ut ita me geram, sicut exigere videtur mysterii contemplandi genus ; cum nonnulla ex mysteriis paenitentiam requirant, alia non item. Decem igitur additionibus utendum erit circunspecte. [33*v*]

5ª est ultimo notandum, quod in omnibus aliarum horarum (praeterquam noctis mediae et aurorae) exercitiis, assumendum erit aliquid quod ***secundae et tertiae*** additioni aequivaleat, hunc in modum : ubi primum in mentem veniet adesse meditandi horam, priusquam accedam, prospiciam eminus, quo ferar et coram quo sim appariturus, ac transcursa obiter exercitii oblati parte, contemplationem statim auspicabor.

A 12 La 6ª será *B X* || 19 claridad o obscuridad] *transp. N* || 20 vsar de] *om.* vsar *et del.* de *N* | buenos] *prius A* bienes ; bienes temporales *E D B X* || 25 En la 10ª *B*, En la 1ª *X* || 33 dempto en el de] dentro el de *B*, den tiempo en el de *X* || 41 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] la presentación en el templo *A* || 44-45 haziendo la 3ª] haziendo la 5ª *B* || 45 entrar en el exercicio *D*

V 12 *post* frequenti *del.* meditatione || 36 secundae et tertiae *corr. maP ex* 2ªe et 3ªe. *Nota* « et 3ªe » *addita est ab amanuensi, supra lineam* || 43 *post* parte *del.* impletaque additione 3ª

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

In sexta, frequenter in memoriam reducam vitam ac mysteria Christi Iesu Domini nostri, incipiendo ab Incarnatione usque ad locum seu mysterium quod volo contemplari.

In septima, tantum *appetet* is qui exercitatur claritatem solis seu obscuritatem, usum *ameni temporis seu inameni*, quantum senserit illi posse expedire et *prodesse* ad *inveniendum* id quod desiderat.

In decima, is qui exerc*et*ur ita se h a b e b i t *secundum* mysteria quae contemplantur, quia aliqua *exigunt* poenitentiam, alia non. Itaque diligenter et accurate fiant decem additiones.

Quinta. In omnibus exercitiis (praeter illud quod fit media nocte et illud quod in aurora) accipiatur aequivalens secundae additionis modo sequenti: statim *ut* cognovero esse iam horam *alicuius exercitii*, antequam accedam, considerabo mecum quo tendo et coram quo, *breviter cogitando* ex parte exercitium quod volo facere, postea, cum fecero tertiam additionem accedam ad exercitium.

In sexta, frequenter in memoriam reducam vitam [33*r*] ac mysteria Christi Iesu Domini nostri, incipiendo ab Incarnatione usque ad locum seu mysterium quod volo contemplari.

In septima, tantum appetet is qui exercitatur claritatem solis seu obscuritatem, usum ameni temporis seu inameni, quantum senserit *sibi* posse expedire et prodesse ad inveniendum id quod desiderat.

In decima, is qui exercetur ita se habebit secundum mysteria quae contemplantur, quoniam aliqua exigunt poenitentiam, alia non. Itaque diligenter et accurate fiant decem additiones.

Quinta. In omnibus exercitiis 131
(praeter id quod fit media nocte et illud quod in aurora) accipiatur aequivalens secundae *et tertiae* additionis modo sequenti: 74
statim ut cognovero esse iam horam alicuius exercitii, ante quam accedam, considerabo mecum quo tendo et coram quo, breviter cogitando ex parte exercitium quod volo facere, postea accedam ad exercitium.

P1 94 ad memoriam *E* || 100 appetet *corr. ex* amabit || 1 exercitatur] exercetur *E* || 2-3 ameni temporis seu inameni *corr. ex* laeti temporis seu non laeti || 5 prodesse ad inveniendum *corr. ex* iuvare ad quaerendum | *post* id quod *del* qui exercitatur || 7 decimo *E* exercetur *corr. ex* exercitatur || 8 secundum *corr. ex* sicut sunt || 9 contemplatur *E* || 10 exigunt *corr. ex* petunt || 10-11 alia non *corr. ex* aliqua non || 12 additiones *corr. ex* addictiones || 17 statim ut *corr. ex* statim ac || 18-19 alicuius exercitii *corr. ex* faciendi exercitium aliquod || 20 *post* mecum *del.* prius || 21 breviter cogitando *corr. ex* resumendo

P2 4 sibi *corr. maP ex* illi || 16 et tertiae *add. mP* || 23 *post* postea *del.* cum fecero tertiam additionem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

132 *2º día.* EL SEGUNDO DÍA tomar por primera y segunda contemplación la presentación en el
268 templo, fol. 42, lit. d, e, y la huýda como en destierro a Egipto,
269 fol. 42, litt. c ; y sobre estas dos contemplaciones se harán dos repeticiones y el traher de los cinco sentidos sobre ellas, de la misma manera que se hizo el día precedente.

133 *Nota.* Algunas vezes aprouecha, aunque el que se exercita sea rezio y dispuesto, el mudarse desde este 2º día hasta el 4º inclusiue, para mejor hallar lo que desea, tomando sola vna contemplación en amaneçiendo y otra a la hora de missa, y repetir sobre ellas a la hora de vísparas, y traher los sentidos antes de cena.

134 *3º día.* EL TERCERO DÍA, cómo el niño Jesú hera obediente a sus
271 padres en Naçareth, fol. 43, lit. g, y cómo después le hallaron en
272 el templo, fol. 43, lit. f ; y así consequenter hazer las dos repeticiones y traher los cinco sentidos.

In 2ª die argumentum primae et 2.ae contemplationis erit Christi praesentatio in templo, de qua infra, fol. [59*r*], et fuga in Aegyptum,* de qua fol. [59*v*].

Super duabus his contemplationibus fiet repetitio duplex et sensuum applicatio ut supra.

Notandum quod expedit nonnumquam, eum, qui [34*r*] exercitatur, quamvis et vigore animi et corporis robore sit praeditus, nonnihil tamen remittere de praescriptis exercitiis 2.ae huius hebdomadae et subsequentium duarum, ut assequi quod cupit commodius valeat ; accepta solummodo contemplatione una in crepusculo matutino, et altera circa missae tempus, quarum repetitionem faciat hora vesperarum, et sub caenam quinque imaginationis sensus super iisdem exerceat.

Die vero 3.ª meditandum occurret, quo pacto puer Iesus apud Nazareth subditus erat parentibus, ut habetur fol. [59*v*-60*r*]. Deinde quomodo ab eis repertus fuerit in templo, fol. [60*r*].

Fient item duae repetitiones cum sensuum applicatione. [34*v*]

A 50 *maB supplentur citat. fol.* 42, d, e ; 42, c *in A, om. B* || 53 se harán *om. D B X* || 55 sobre ellas] sobrelas *B* || 60-61 el mudar desde el segundo *B* || 67 vísparas *sic A* || 76-78 *maB supplentur citat. fol.* 43, g ; 43, f *in A* || 79-80 las dos repeticiones] la 2 repetición *B* || 80 cinco *om. B*

* *In secunda die* : et fuga in Aegyptum ; *additur ex autographo* : et fuga eiusdem veluti exulantis in Aegyptum.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secundo die accipiam pro prima et secunda contemplatione presentationem in templo, fol. [95*v*], et fugam in Egiptum, fol. [95*v*] ; et super his duabus contemplationibus fient duae repetitiones, et exercitium *ducendi* quinque sensus super eisdem, eodem modo quo factum *est* die praecedenti.

Secundo die accipiam pro prima et 2.ª contempla-[33*v*]tione presentationem in templo, fol. 268 [65*v*], et fugam in Aegiptum, fol. 269 [65*v*] ; et super his duabus contemplationibus fient duae repetitiones, et exercitium ducendi quinque sensus super eisdem, eodem modo quo factum est die praecedenti. **132**

Interdum utile est, quamvis is qui exercitatur sit fortis ac robustus, facere mutationem ab hoc secundo die usque ad quartum inclusive, ad melius inveniendum quod quis desiderat, ac*cepta* solum un*a* contemplatione in aurora, alter*a* in hora missae, et repetitione un*a* super eisdem hora vesperarum, et *cum* exercitio quinque sensu*um* ante coenam.

Interdum utile est, quamvis is qui exercitatur sit fortis ac robustus, facere mutationem ab hoc 2.° die usque ad quartum inclusive, ad melius inveniendum quod quis desiderat, accepta solum una contemplatione in aurora, altera in hora missae, et repetitione una super eisdem hora vesperarum, et cum exercitio quinque sensuum ante coenam. **133**

Tertio die contemplabitur qui exercitatur quomodo puer Iesus erat parentibus obediens in Nazareth fol. [95*v*]. Deinde quomodo inventus fuit in templo fol. [95*v*] ; ita consequenter faciam duas repetitiones et *exercebo* quinque sensus. [83*v*]

Tertio die contemplabitur qui exercitatur quomodo puer Iesus erat parentibus obediens in Nazareth fol. [66*r*]. Deinde quomodo 271 inventus fuit in templo fol. [66*v*]; 272 ita consequenter faciam duas repetitiones et exercebo quinque sensus. [34*r*] **134**

P1 27-28 fol. fol. *om. E* || 29 duobus *E* || 31 ducendi *corr. ex* trahendi || 33 est *sup. lin.* 35 *post* utile est *del.* ac expediens || 35-36 is qui exercitatur] qui exercetur *E* || 40-41 accepta solum una contemplatione *corr. ex* accipiendo solum unam contemplationem || 42 altera *corr. ex* alteram || 43 repetitione una *corr. ex* repetitionem unam || 44-45 cum exercitio quinque sensuum *corr. ex* exercitium trahendi quinque sensus || 49-50 fol. fol. *om. E* 52 exercebo *corr. ex* traham

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

135 PREÁMBULO PARA CONSIDERAR ESTADOS

Preámbulo. Ya considerado el exemplo que Xpo nuestro Señor nos ha dado para el primer estado, que es en custodia de los mandamientos, [22*r*] siendo él en obediencia a sus padres, y asimismo para el 2º, que es de perfectión euangélica, quando quedó en el templo, dexando a su padre adoptiuo y a su madre natural, por vacar en puro seruicio de su Padre eternal; començaremos, iuntamente contemplando su vida, a investigar y a demandar en qué vida o estado de nosotros se quiere seruir su diuina maiestad. Y assí, para alguna introductión dello, en el primer exercicio siguiente veremos la intención de Xpo nuestro Señor y, por el contrario, la del enemigo de natura humana; y cómo nos deuemos disponer para venir en perfectión en qualquier estado o vida, que Dios nuestro Señor nos diere para eligir.

136 *4º día.* EL QUARTO DÍA, meditación de dos banderas, la vna

PRAELUDIUM QUODDAM CIRCA CONSIDERATIONEM STATUUM SEU GENERUM VITAE DIVERSORUM*

Cum supra propositum fuerit exemplum Christi de vitae genere, quod in mandatorum Dei observatione consistit, et primus seu communis status appellatur; nunc idem ipse Dominus, dum parentibus suis fuisse subditus memoratur, formam videtur exhibere alterius seu secundi status pendentis ab obedientia, et perfectionem evangelicam afferentis, quando videlicet in templum se contulit, patre adscititio et naturali matre derelictis, ut aeterni Patris obsequio vacaret. Quare opportunum hic erit nos quoque illius vitam contemplantes, vestigare et efflagitare proprium vitae genus, in quo maiestati suae nos servire malit.

Ad hoc igitur inquirendum possumus introduci per sequens proxime exercitium, ad Christi mentem attendentes, collatam cum opposita inimici. Discemus etiam exinde, [35*r*] qua sit nobis opus dispositione, ut perfecti in eo evadamus statu, quemcunque bonitas divina eligendum nobis suggesserit.

QUARTA DIE FIET MEDITATIO DE DUOBUS VEXILLIS: uno quidem

A 85 Ya considerando *E D* || 86 el exemplo de Christo *B* || 89 de los diez *B* || 90 *initio fol. ad marg. sup.* 2: s[emana] preámbulo para estados *A* || 94 quedó *om. X* | *prius* el el templo, *corr.* en el templo *A* || 97 Padre Eternale *N* || 99 y a demandar] et domandar *N* 100-1 de nos se quiere servir *E D*, se quiera servir *B* || 6 la del enemigo de] la de tengo la de la *B* || 7 natura] naturaleza *X* || 17 de las dos vanderas *B*

V 90 *post* nunc *del.* vero

* *In praeludio post contemplationem tertiae diei. Quod ibi dicitur de distinctione duplicis status, clarius ita ponetur ex autographo*: Cum supra propositum fuerit exemplum Christi de vitae genere, quod in mandatorum Dei observatione consistit, dum parentibus suis fuisse subditus memoratur, et primus seu communis status appellatur; nunc idem ipse Dominus formam videtur exhibere alterius seu secundi status, perfectionem evangelicam afferentis, quando videlicet in templum se contulit etc.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

PRAEAMBULUM AD CONSIDERATIONEM STATUUM

Postquam consideravimus exemplum quod Christus Dominus noster nobis tradidit pro primo statu custodiae mandatorum Dei, cum ipse obediret parentibus ; item similiter pro secundo statu perfectionis evangelicae, cum relicto patre putativo ac matre naturali, ut purius Dei Patris aeterni servitio vacaret, remansit in templo ; incipiemus (simul contemplando eius vitam) investigare ac petere a Domino *ad* quam vitam ac *ad* quem statum placeat suae divinae maiestati nos vocare. Et ita, pro aliqua istius rei introductione, in primo exercitio sequenti videbimus intentionem Christi Domini nostri, et ex opposito inimici naturae humanae, et quomodo nos disponere debemus, ut perveniamus ad perfectionem in ea vita et in eo statu, ad quem Deus noster nos elegerit.

QUARTO DIE fiet meditatio duorum vexillorum, *unius* Christi

PRAEAMBULUM AD CONSIDERATIONEM STATUUM 135

Postquam consideravimus exemplum quod Christus Dominus noster nobis tradidit pro primo statu custodiae mandatorum Dei, cum ipse obediret parentibus ; item similiter pro 2.° statu perfectionis evangelicae, cum relicto patre putativo ac matre naturali, ut purius Dei Patris aeterni servitio vacaret, remansit in templo ; incipiemus (simul contemplando eius vitam) investigare ac petere a Domino ad quam vitam ac ad quem statum placeat suae divinae maiestati nos vocare. Et ita, pro aliqua istius rei introductione, in primo exercitio sequenti videbimus intentionem Ch[r]isti Domini nostri, et ex opposito inimici naturae humanae, et quomodo nos disponere debemus, ut perveniamus ad perfectionem in ea vita et in eo statu, ad quem Deus noster nos elegerit.

QUARTO DIE fiet meditatio duorum uexillorum, unius [34*v*] 136

P1 55 STATUUM] **statim** ! *E* || 58 nobis *om. E* || 64 purius] prius ! *E* || 69 ad ... ad *corr. ex* in ... in || 72 istius] huius *E* | introductione] instructione ! *E* || 75 inimici *corr. ex* illam inimici || 81 unius *corr. ex* alterius

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

de Xpo, summo capitán y señor nuestro, la otra de Luzifer, mortal enemigo de nuestra humana natura.

Iesu Christi optimi nostri *imperatoris*, altero vero Luciferi, hostis hominum capitalissimi.

Oración. La sólita oración preparatoria.

Oratio praeparatoria fit secundum morem.

137 *1º preámbulo.* El primer preámbulo es la historia; será aquí cómo Xpo llama y quiere a todos debaxo de su bandera, y Luçifer al contrario debaxo de la suya.

Praeludium primum erit historica quaedam consideratio Christi ex una parte, et ex altera Luciferi, quorum uterque omnes homines ad se vocat, sub vexillo suo congregandos.

138 *2º preámbulo.* El 2º, composición viendo el lugar; será aquí ver vn gran campo de toda aquella región de Hierusalén, adonde el sumo capitán general de los buenos es Xpo nuestro Señor; otro campo en región de Babilonia, donde el caudillo de los enemigos es Luzifer. [22*v*]

2ᵐ est ad constructionem loci, ut repraesentetur nobis campus amplissimus circa Hierosolymam, in quo Dominus Iesus Christus, tanquam bonorum hominum omnium summus dux, adsistat; rursum alter campus in Babylonia, ubi se Lucifer malorum et adversariorum ducem exhibeat. [35*v*]

139 *3º preámbulo.* El 3º, demandar lo que quiero; y será aquí pedir conoscimiento de los engaños del mal caudillo, y ayuda para dellos me guardar; y conoscimiento de la vida verdadera que muestra el summo y verdadero capitán, y gratia para le imitar.

3ᵐ ad gratiam petendam illud erit, ut poscamus exploratas habere fraudes mali ducis, invocata simul divina ope ad eas vitandas; veri autem optimique imperatoris Christi agnoscere mores ingenuos ac per gratiam imitari posse.

140 *1º puncto.* El primer puncto es ymaginar así como si se asentase el caudillo de todos los enemigos en aquel gran campo de Babilonia, como en vna grande cáthedra de fuego y humo, en figura horrible y espantosa.

Punctum primum est imaginari coram oculis meis apud campum babylonicum ducem impiorum in cathedra ignea et fumosa sedere, horribilem figura vultuque terribilem.

141 *2º puncto.* El 2º, considerar cómo haze llamamiento de inu-

2ᵐ est advertere, quomodo convocatos daemones innumeros per

A 19 la otra] y la otra *D* | de Luciferro *N et sic iterum paulo post* || 21 natura] naturaleza *E D X* || 22-23 La oración preparatoria será la sólita *X* || 25 será la historia *B* 35-36 de los buenos es Xpo nuestro Señor] de los buenos christianos nuestro Señor *B*, de los buenos Xº nuestro Señor *X* || 38 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] de dos banderas *A* || 41 de los engaños] de los enemigos *B* || 44 que muestra] que mostró *E D* || 45 verdader capitanio *N* || 46 para lo imitar *N* || 48 como se sentase *B* || 50 de Babilonia como] de los enemigos y como *X* || 51 grande] *add. sup. lin. minutis litteris maB in A*, una gran *N* || 53 y espantable *B*

V 18 imperatoris *corr. maP ex* redemptoris || 50 sedere *corr. manu librarii ex* sedentem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

summi ducis ac Domini nostri, alterius Luciferi, capitalis inimici nostrae humanae naturae.

Oratio praeparatoria eadem quae solita est.

Primum praeambulum continet historiam, quae hic erit considerare Christum vocantem omnes suos sub vexill*um suum*; et contra, Luciferum vocantem omnes sub su*um*.

Secundum, compositio loci, quae ad praesens erit considerare magnum campum totius illius regionis Hierusalem, ubi summus dux bonorum est Christus Dominus noster; alium campum in regione Babiloniae, ubi dux omnium *malorum* est Lucifer.

Tertium, petere quod volo, quod *nunc* erit petere cognitionem deceptionum illius pravi malignique ducis, et auxilium ut illum vitem, et cognitionem verae vitae quam docet summus ac verus dux, et gratiam imitandi illum.

Primum punctum est imaginari caput et ducem illum hostium, veluti sedentem in illo magno campo Babiloniae, in cathedra ignis ac fumi, in figura horrenda ac terribili.

Secundum, considerare illum vocantem innumerabiles daemo-

Christi summi ducis ac Domini nostri, alterius Luciferi, capitalis inimici nostrae humanae naturae.

Oratio praeparatoria eadem quae solita est.

Primum praeambulum continet **137** historiam, quae hic erit considerare Christum vocantem omnes suos sub vexillum suum; et contra, Luciferum vocantem omnes sub suum.

Secundum, compositio loci, **138** quae ad praesens erit considerare magnum campum totius illius regionis Hierusalem, ubi summus dux bonorum est Christus Dominus noster; alium campum in regione Babiloniae, ubi dux omnium malorum est Lucifer.

Tertium, petere quod volo, **139** quod nunc erit petere cognitionem deceptionum illius pravi malignique ducis, et auxilium ut illum vitem, et cognitionem verae vitae, quam docet summus ac verus dux, et gratiam imitandi illum.

Primum punctum est imaginari **140** caput et ducem illum hostium, veluti sedentem in illo magno campo [35*r*] Babiloniae in cathedra ignis ac fumi, in figura horrenda ac terribili.

Secundum, considerare illum **141** vocantem innumerabiles daemo-

---

P1 85-86 eadem quae solita est] ut supra *E* || 89 vocantem *corr. ex* volentem ac vocantem || 90 vexillum suum *corr. ex* vexillo suo || 92 suum *corr. ex* suo || 100 malorum *corr. ex* pravorum || 2 nunc *corr. ex* ad praesens || 10 imaginare *E* || 12-13 in cathedra *corr. ex* non aliter quam in cathedra || 15 considerando *E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

merables demonios, y cómo los esparze a los vnos en tal ciudad y a los otros en otra, y así por todo el mundo, no dexando prouincias, lugares, estados, ny personas algunas en particular.

142 *3º puncto.* El 3º, considerar el sermón que les haze, y cómo los amonesta para hechar redes y cadenas; que primero ayan de tentar de cobdicia de rriquezas, como suele vt in pluribus, para que más fácilmente vengan a vano honor del mundo, y después a crescida soberuia; de manera que el primer escalón sea de rriquezas, el 2º de honor, el 3º de soberuia, y destos tres escalones ynduze a todo[s] los otros vicios.

143 Assí por el contrario se ha de ymaginar del summo y verdadero capitán, que es Xpo nuestro Señor.

144 *1º puncto.* El primer puncto es considerar cómo Xpo nuestro Señor se pone en vn gran campo de aquella región de Hierusalén, en lugar [23*r*] humilde, hermoso y graçioso.

145 *2º puncto.* El 2º, considerar cómo el Señor de todo el mundo escoje tantas personas, apóstoles, discípulos, etc., y los embía por todo el mundo, esparziendo su sagrada doctrina por todos estados y condiciones de personas.

totum orbem spargit ad nocendum; nullis civitatibus et locis, nullis personarum generibus immunibus relictis.

3m attendere cuiusmodi concionem habeat ad ministros suos, quos instigat, ut correptis iniectisque laqueis et catenis, homines primum trahant (quod fere contingit) ad cupiditatem divitiarum, unde postea facilius in mundani honoris ambitionem, ac demum in superbiae barathrum deturbari queant. [36*r*]

Atque ita tres sunt praecipui tentationum gradus, in divitiis, honoribus et superbia fundati, ex quibus in alia vitiorum genera omnia praeceps fit decursus.

Similiter ex opposito, considerandus est summus optimusque noster dux et imperator Christus.

Punctum primum erit conspicari Christum in amaeno campo iuxta Hierosolymam, humili quidem constitutum loco, sed valde spetiosum forma et aspectu summe amabilem.

2m autem est, speculari, quo pacto ipse mundi Dominus universi electos apostolos, discipulos et ministros alios per orbem mittat, qui omni hominum generi, statui et conditioni doctrinam sacram ac salutiferam impartiant.

A 58-59 prouincia lugar e stados *N*, provincia lugares estados *D* || 67-68 como suele vt in pluribus] *obelo posito post* rriquezas *add. ad marg. mal in A, et eodem modo ma.N N* 71 escalón] don *B* || 74 escalones ynduze] los ynduce *B*, ynduze] induzen *E*, indúzese *D* 74 todos] *videtur corr. in A, sed verbum prius dubium est* || 81-82 es considerar] es ymaginar considerar *B* || 83 en vn gran] *om.* vn *B* || 84-86 en lugar humilde hermoso y graçioso] *nullum interpunctionis signum in A* || 85 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] de banderas *A* humilde] *om. E D* | 90 etc.] *om. D B*

V 62 *post* cuiusmodi *del.* ad omnes

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nes et spargentem eos, hos in hanc civitatem, alios in aliam, et ita per totum universum, nulla provincia, loco, statu, persona, relict*is*. [84*r*]

nes, et spargentem eos, hos in hanc civitatem, alios in aliam, et ita per totum universum, nulla provincia, loco, statu, persona, relictis.

Tertium est considerare sermonem, quem ad illos facit exhortatorium, quo retibus et catenis vinciant homines; et *ut* primo tentent *de* cupiditate divitiarum, *ut solet in pluribus*, quo facilius impingant in vanum mundi honorem, post haec ad arrogantem superbiam; ita *ut* primus gradus sit divitiarum, secundus honorum, tertius superbiae, et ex his tribus gradibus *impellit* ad omnia alia vicia. **142**

Tertium est considerare sermonem, quem ad illos facit exhortatorium, quo retibus et catenis vinciant homines; et ut primo tentent de cupiditate divitiarum, ut solet in pluribus, quo facilius impingant in vanum mundi honorem, post haec *in* arrogantem superbiam; ita ut primus gradus sit divitiarum, secundus honorum, tertius superbiae, et ex his tribus gradibus impellit ad omnia alia vicia.

Ita ex opposito oportet nos contemplari ac considerare summum ac verum ducem, Christum Dominum nostrum. **143**

Ita ex opposito oportet nos contemplari ac considerare summum ac verum ducem, Christum Dominum nostrum.

Primum punctum est considerare Christum Dominum nostrum sedentem in magno campo Hierusalem in loco humili, specioso et ameno. **144**

Primum punctum est considerare Christum Dominum nostrum sedentem in magno campo Hierusalem in loco humili, specioso et amoeno. [35*v*]

Secundum, considerare Dominum universi eligent*em* tot personas in apostolos et discipulos etc., et mittentem illos per universum mundum, ut seminent suam sacram doctrinam omni statui et conditioni hominum. **145**

Secundum, considerare Dominum universi eligentem tot personas in apostolos et discipulos etc., et mittentem illos per universum mundum, ut seminent suam sacram doctrinam omni statui et conditioni hominum.

P1 20 *post* persona *del.* (etiam in particulari) relicta intacta || 22 est *om. E* || 24 quo] quomodo *E* 25 et ut *corr. ex* et quod | 27 ut solet in pluribus *add. in marg. manu Broet*; *om. E* 30 ut *corr. ex* quod | 33 impellit *corr. ex* inducit *P1, ubi prius legebatur* progreditur 39 est *om. E* 41 magno *om. E* | 42 specioso] spatioso ! *E* | 47 etc. *om. E* | *post* per *del.* totum

P2 29 in *corr. ex* ad

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

146 *3º puncto.* El 3º, considerar el sermón que Xpo nuestro Señor haze a todos sus sieruos y amigos, que a tal jornada embía, encomendándoles que a todos quieran ayudar en traerlos, primero a summa pobreza spiritual y, si su diuina maiestad fuere seruida y los quisiere eligir, no menos a la pobreza actual; 2º, a deseo de opprobrios y menosprecios, porque destas dos cosas se sigue la humildad; de manera que sean tres escalones: el primero, pobreza contra rriqueza; el 2º, opprobrio o menosprecio contra el honor mundano; el 3º, humildad contra la soberuia; y destos tres escalones ynduzgan a todas las otras virtudes.

3m, auscultare concionem Christi exhortatoriam ad servos et amicos suos omnes, in opus tale destinatos, qua eis praecipit, ut iuvare studeant quemlibet: ac primo inducendum curent ad spiritualem affectum paupertatis, et insuper (si divini obsequii ratio et electio [36*v*] caelestis eo ferat) ad sectandam actu ipso veram paupertatem; deinde ut ad opprobrii contemptusque desiderium alliciant, unde humilitatis virtus enascitur. Et ita tres consurgunt perfectionis gradus, videlicet paupertas, abiectio sui atque humilitas, quae ex diametro divitiis, honori et superbiae opponuntur, ac virtutes omnes statim introducunt.

147 *Colloquio.* Vn colloquio a nuestra Señora, porque me alcançe gracia de su Hijo y Señor, para que yo sea recibido debaxo de su bandera, y primero en summa pobreza espiritual y, si su diuina maiestad fuere seruido y me quisiere eligir y rescibir, no menos en la pobreza actual; 2º, en pasar opprobrios y iniurias, por más en ellas le ymitar, sólo que las pueda pasar sin peccado de ninguna persona ny displazer de su diuina maiestad; y con esto vna Auemaría. [23*v*]

Colloquium postea formandum erit ad Virginem beatam, implorandaque est per eam a Filio gratia, ut recipi possim et manere sub vexillo eius; idque primum per spiritualem tantum paupertatem, aut etiam in rerum expoliatione sitam (siquidem ad eam me vocare atque admittere dignabitur); deinde per abiectionem quoque seu ignominiam, ut ipsum imiter vicinius, deprecando tamen culpam aliorum, ne contemptus mei tam in alicuius detrimentum quam in offensam Dei cedat.

Terminabitur primum hoc colloquium per Ave Maria.

2º colloquio. Pedir otro tanto al Hijo, para que me alcançe del

2m colloquium ad Christum hominem dirigitur, ut mihi a

A 1 seruida] servido *D* || 9 y menosprecio *D* || 10 mundano] del mundo *E D* || 12 las otras] *om.* las *B* || 17 para que yo] *om.* yo *D* || 21 rescibir y eligir] *transp. B* || 28 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] de tres binarios *A*

V 17 ut *corr. ex* qua || 31 Ave Maria *corr. ex* Pater noster || 33 hominem *sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Tertium est considerare sermonem quem Christus Dominus noster habet ad suos servos et amicos, quos in talem legationem mittit, commitens illis omnium curam atque ut eos ***attrahant*** ad summam spiritus paupertatem, et ***si*** etiam divinae maiestati ad ***hoc*** placuerit eligere, trahant eos ad paupertatem actualem. Secundo exhortentur ad desiderium opprobriorum et vituperiorum, ex ***quibus duobus*** nascitur humilitas, ita ut sint tres gradus : primus gradus, paupertatis contra divitias ; secundus opprobriorum et vituperiorum contra honorem mundi ; tertius humilitatis contra superbiam ; et ab his tribus gradibus inducant ad omnes alias virtutes.

Tertium est considerare sermonem quem Christus Dominus noster habet ad suos servos et amicos, quos in talem legationem mittit, commitens illis omnium curam atque ut eos attrahant ad summam spiritus paupertatem, si etiam divinae maiestati ad hoc placuerit eligere, trahant eos ad paupertatem actualem. Secundo exhortentur ad desiderium opprobiorum et vituperiorum, ex quo nascitur humilitas ; ita ut sint tres gradus : primus gradus, paupertatis contra divitias ; secundus opprobriorum et vituperiorum contra honorem mundi ; tertio ad humilitatem contra superbiam ; et ab his tribus gradibus inducant ad omnes alias virtutes. **146**

Colloquium. Fiet colloquium ad Dominam nostram, ut impetret mihi gratiam a Filio suo ac Domino, ***ut*** ego recipiar sub eius vexillo, et primo in summa paupertate spirituali et, si divinae maiestati magis placuerit ***et eligere me voluerit***, etiam in paupertate actuali ; secundo in tolerandis opprobriis et iniuriis, in quibus est maior illius imitatio, modo possim illa tolerare absque peccato alterius et cum beneplacito divinae maiestatis ; addam Ave Maria [84*v*]

Fiet colloquium ad Dominam nostram, ut impetret mihi gratiam a Filio suo, ut ego recipiar sub eius vexillo, et primo in summa paupertate spirituali et, si divinae maiestati magis placuerit et eligere me [36*r*] voluerit, etiam in paupertate actuali ; secundo in tolerandis opprobriis et iniuriis, in quibus est maior illius imitatio, modo possim illa tolerare absque peccato alterius et cum beneplacito divinae maiestatis ; addam Ave Maria. **147**

Item petam a Filio, ut illud idem m i h i obtineat a Patre ; addam Anima Christi.

Item petam a Filio, ut illud idem mihi obtineat a Patre ; addam Anima Christi.

P1 51 est *om. E* || 54 legationem *corr. ex* delegationem || 56 atque *om. E* | attrahant *corr. ex* trahant || 57-58 et si *corr. ex* vel si || 58 hoc *corr. ex* aliud magis || 62-63 ex quibus duobus *corr. ex* ex quo || 72 *in marg.* Colloquium || 75 ut ego *corr. ex* quod ego | recipiar] accipiar *E* || 76 vexillo *corr. ex* vexillum || 77-79 si divinae — voluerit *corr. ex* si divinae maiestati ad aliud magis placuerit eligere || 84 *post* peccato *del.* tamen || 85 addam in fine salutationem angelicam Ave Maria *E* || 87 Idem petam *E* || 88 obtineat mihi *E*

P2 62-66 ex quo — et vituperiorum *haec verba transcribimus ex P1, omissa a librario in P2*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Padre ; y con esto dezir Anima Xpi.

3º colloquio. Pedir otro tanto al Padre, para que él me lo conceda ; y dezir vn Pater noster.

148 *Nota.* Este exercicio se hará a media noche, y después otra vez a la mañana, y se harán dos repeticiones deste mismo, a la hora de missa y a la hora de vísperas ; siempre acabando con los tres colloquios, de nuestra Señora, del Hijo, y del Padre. Y el de los binarios que se sigue, a la hora antes de çenar.

149 *4º día.* El mismo quarto día se haga meditación de tres binarios de hombres, para abraçar el mejor.

Oración. La sólita oración preparatoria.

150 *1º preámbulo.* El primer preámbulo es la historia ; la qual es de tres binarios de hombres, y cada vno dellos ha adquerido diez mil ducados, no pura o débitamente por amor de Dios, y quieren todos saluarse y hallar en paz a Dios nuestro Señor, quitando de sí la grauedad e ynpedimento que tienen para ello en la affectión de la cosa acquisita.

151 *2º preámbulo.* El 2º, composición viendo el lugar ; será aquí ver a mý mismo, cómo estoy delante de Dios nuestro Señor y

Patre impetret illud idem, subdeturque in fine oratio Anima Christi.

3m ad Patrem, ut annuat petitioni, cum Pater noster.

Transigetur hoc exercitium semel in media nocte et altera vice sub auroram. Repetitiones vero duae circa matutini sacri atque vesperarum tempus erunt faciendae, additis in fine tribus colloquiis. Sequens vero exercitium fiet ante caenam.

Meditatio eodem 4º die facienda de tribus hominum classibus seu differentiis, ut potissimam partem amplectamur.

Oratio praeparatoria ut semper antehac.

Praeludium primum fiat propositis vice historiae tribus hominum classibus distinctis, quarum unaquaeque decem milia ducatorum alio quam divini cultus et amoris studio [37*v*] sibi paraverit, nunc autem placatum habere Deum et salva fieri exoptet, sublato utcumque noxio affectu rerum, utpote salutis impedimento.*

2m est loci cuiusdam imaginaria constructio, in quo videam meipsum coram Deo sanctisque omnibus, cum desiderio adstan-

---

A 34 un Anima Xpi *X* | 37 Pedir al Padre otro tanto *D* || 38 para *om. B* 40 Este primero exercicio *B* || 42 y se harán dos] y haranse dos *D*, y hará dos *B*, y harán dos *X* || 44 *prius* vísparas *A* || 48 binarios se sigue *X* || 50 El mismo *om. E D* || 52 *prius* abrazar *A* | 54-55 La oración preparatoria será la sólita *X* || 60 no pura o débita] *corr. sup. lin. ab amanuensi in A pro* no sola *del. in textu* || 64 *prius* y ynpedimento *A* || 70 delante de Dios] *om.* de *E*

* *In meditatione quartae diei, de tribus hominum classibus, in fine primi praeludii* : sublato utcumque noxio affectu rerum, utpote salutis impedimento, *legatur* : sublato utcumque noxio affectu rei partae, utpote etc ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Illud idem petam a Patre ut concedat mihi ; addam Pater noster.

Illud idem petam a Patre ut concedat mihi ; addam Pater noster.

Hoc exercitium fiet media nocte, et iterum postea in aurora ; et fient duae repetitiones *eiusdem* in hora missae et in hora vesperarum, et semper finietur cum tribus colloquiis, Dominae nostrae, Filii et Patris ; et quod sequitur exercitium binariorum fiet per horam ante coenam.

Hoc exercitium fiet media nocte, et iterum postea in aurora ; et fient duae repetitiones eiusdem in hora missae et in hora vesperarum, et semper finietur cum tribus colloquiis, Dominae nostrae, Filii et Patris ; et quod sequitur exercitium binariorum fiet per horam ante coenam. **148**

4° die. Eodem quarto die fiet meditatio trium binariorum hominum, ut *quod melius est* quis amplectatur.

Eodem quarto die fiet meditatio trium *dispositionum* hominum, ut quod melius est quis amplectatur. **149**

O r a t i o praeparatoria eadem ac solita est.

O r a t i o praeparatoria eadem quae solita est. [36*v*]

Primum praeambulum est adducere historiam, quae continet in se tres binarios hominum, quorum unusquisque sua industria acquisivit decem milia scut*orum*, non puro ac debito amore Domini Dei ; et vult quilibet salvari et invenire in pace Dominum, expellendo a se gravitatem et obstaculum affectionis circa rem acquisitam.

Primum praeambulum est adducere historiam, quae continet in se tres *dispositiones* hominum, quorum unusquisque sua industria acquisivit decem milia scutorum, non puro ac debito amore Domini Dei ; et vult quilibet salvari et invenire in pace Dominum, expellendo a se gravitatem et obstaculum affectionis circa rem acquisitam. **150**

Secundum, compositio loci, quae *nunc* erit considerare meipsum, stantem coram *Deo* et omnibus suis sanctis, desider*antem* co-

Secundum, compositio loci, quae nunc erit considerare meipsum, stantem coram Deo et omnibus suis sanctis, desiderantem co- **151**

P1 95 eiusdem *corr. ex* huiusmet | 96 et hora vesperarum *E* | 2 4° die *in marg.* | 4 quod melius est *corr. ex* ut meliorem | 8 adducere] advertere *E* | 10 binarios huiusmodi *E* | 12 scutorum *corr. ex* scuta | 13 Domini *om. E* | 15 *post* Dominum *del.* Deum nostrum | 20 nunc *corr. ex* ad praesens | 21 Deo *corr. ex* Domino Deo nostro | 22 desiderantem *corr. ex* ut desiderem

P2 3 dispositionem *corr. mP ex* binariorum | 10 dispositiones *corr. ex* binarios

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

de todos sus sanctos, para desear y conoscer lo que sea más grato a la su diuina bondad. [24*r*]

152 *3º preámbulo.* El 3º; demandar lo que quiero; aquí será pedir gracia para eligir lo que más a gloria de su diuina maiestad y salud de my ánima sea.

153 *1º binario.* El primer binario querría quitar el affecto que a la cosa acquisita tiene, para hallar en paz a Dios nuestro Señor y saberse saluar; y no pone los medios hasta la hora de la muerte.

154 *2º binario.* El 2º quiere quitar el affecto, mas ansí le quiere quitar, que quede con la cosa acquisita; de manera que allí venga Dios, donde él quiere; y no determina de dexarla, para yr a Dios, aunque fuesse el mejor estado para él.

155 *3º binario.* El 3º quiere quitar el affecto, mas ansí le quiere quitar, que también no le tiene affectión a tener la cosa acquisita o no la tener, sino quiere solamente quererla o no quererla, según que Dios nuestro Señor le pondrá en voluntad, y a la tal persona le paresçerá mejor, para seruicio y alabanza de su diuina maiestad; y, entre tanto, quiere hazer cuenta que todo lo dexa en affecto, poniendo fuerça de no querer aquello ny otra cosa nin-

tem atque perscrutantem, quonam pacto ipsi Deo placere queam potissimum.

3ᵐ est optatae rei petitio, nimirum gratiae, per quam id eligam, quod et Deo acceptissimum et mihi saluberrimum futurum sit.

Prima igitur classis optat quidem acquisitae rei exuere affectum, ut conciliari Deo possit, sed media debitaque adminicula toto vitae tempore non admovet. *

2ª itidem affectum male ordinatum auferre cupit; sed rem interim mordicus tenere, ac Deum potius trahere ad votum proprium, quam, relicto impedimento, per conducibiliorem statum ad illum tendere. [38*r*]

3ª postremo, affectum insincerum volens abiicere, rem ipsam vel tollere vel tenere aeque parata est, prout ad divinum cultum commodius fore, vel ex divino instinctu vel ex rationis dictamine, animadverterit. Ac interim omnia relinquens integra, illud tantum versat et inquirit, nec aliam admittit relinquendae aut retinendae rei acquisitae causam, praeter rationem ac desiderium divinae gloriae, ut quam maxima sit.**

A 73 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] de binarios *A* || 80 querría] quería *N X* 87 que quede] que puede *X* || 90 determina de] *om.* de *X* | dexarla] dexalla *E D* || 95 no le tiene] *om.* no *X* || 5-6 de no querer] que de no querer *B*

V 71 perscrutantem *ms.*, perseuerantem [!] *1ª editio* || 84 admovet *corr. ex* adcersit

* *In prima classe*: debitaque adminicula toto vitae tempore non admovet; *ex autographo*: debitaque adminicula usque ad horam mortis non admovet.

** *In tertia*: Ac, interim omnia relinquens integra, etc. *usque ad finem*; *ita ex autographo verti potest clarius*: Ac interim ita se gerit, ut qui omnia in affectu reliquerit, enitendo scilicet, neque hoc neque aliud quippiam expetere, nisi quantum divini obsequii intuitus moveret, ita ut non aliam admittat relinquendae aut retinendae rei acquisitae causam, praeter rationem ac desiderium melius Deo Domino nostro serviendi.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

gnoscere id quod erit gratius divinae bonitati.

Tertium est petere quod volo, quod *hic* erit petere gratiam eligendi quod magis erit ad gloriam divinae maiestatis et salut*em* animae meae.

Primus binarius vellet expellere affectum, quem ad rem adquisitam habet, ut inveniat in pace Deum et possit salvari, nec tamen applicat media *ante mortem.*

Secundus binarius vult expellere affectum ; sed ita vult expellere, ut retineat rem acquisitam, *sed* ita *ut* eo veniat Deus, *quo* vult ipse, nec deliberat relinquere *rem* illam ut ad Deum tendat, etiamsi illi melior status *esset futurus.*

Tertius binarius vult expellere affectum, sed ita vult, ut etiam non habeat affectionem retinendi rem acquisitam vel non retinendi, *sed* solum intendit vel velle illam vel nolle, [85*r*] *prout* Deus magis illi inspiraverit aut illi magis visum fuerit in gloriam, laudem et obsequium divinae maiestatis ; interim *reputat* secum quod omnia relinquit affectu, *in hoc* maxime innitendo, *ut* non desider*et* illam vel aliam rem quampiam, nisi moverit illum servitium Domini ; ita *ut* desiderium magis inserviengnoscere id quod erit gratius divinae bonitati.

Tertium est petere quod volo, quod hic erit petere gratiam eligendi quod magis erit ad gloriam divinae maiestatis et salutem animae meae. **152**

Primus vellet expellere affectum, quem ad rem adquisitam habet, ut inveniat in pace Deum et possit salvari, nec tamen applicat media ante mortem. [37*v*] **153**

Secundus vult expellere affectum ; sed ita vult expellere, ut retineat rem acquisitam, sed ita ut eo veniat Deus, quo vult ipse, nec deliberat relinquere rem illam ut ad Deum tendat, etiamsi *ipsi* melior status esset futurus. **154**

Tertius vult expellere affectum, sed ita vult, ut etiam non habeat affectionem retinendi rem acquisitam vel non retinendi, sed solum intendit vel velle illam vel nolle, prout Deus magis illi inspiraverit aut illi magis visum fuerit in gloriam, laudem et obsequium divinae maiestatis ; interim reputat secum quod omnia relinquit affectu, in hoc maxime innitendo, ut non desideret illam vel aliam rem quampiam, nisi moverit illum servitium Domini, ita ut desiderium magis inserviendi Deo mo- **155**

P1 26 hic *corr. ex* ad praesens || 27 *post* eligendi *del.* id || 28 salutem *corr. ex* salutis || 33 Deum *corr. ex* Dominum Deum nostrum ; Dominum nostrum *E* || 34 ante mortem *corr. ex* usque ad horam mortis || 35 vult] velit *E* || 38 sed ita — quo *corr. ex.* ita quod veniat Deus ubi || 40 rem *sup. lin.* || 41 melior — futurus *corr. ex* esset pro illo melior status || 44 *post* vult *del.* expellere || 47 sed *sup. lin.* || 48 prout *corr. ex* secundum quod || 52 reputat *corr. ex* cogitat || 53 in hoc *corr. ex* huic rei || 54 ut non desideret *corr. ex* non desiderandi ; non desiderando *E* || 56 *post* Domini *del.* Dei nostri || 57 ita ut *corr. ex* ita quod | *post* inserviendi *del.* Domino

P2 30 *post* Primus *del.* binarius || 35 *post* Secundus *del.* binarius || 40 ipsi *corr. ex* illi || 43 *post* Tertius *del.* binarius

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

guna, si no le mouiere sólo el seruicio de Dios nuestro Señor ; de manera que el deseo de mejor poder seruir a Dios nuestro Señor le mueva a tomar la cosa o dexarla.

156 *3 colloquios.* Hazer los mismos tres colloquios que se hizieron en la contemplación precedente de
147 las dos banderas. [24*v*]

Colloquia tria subsequentur, ut nuper facta sunt de vexillis.

157 *Nota.* Es de notar, que quando nosotros sintimos affecto o repugnancia contra la pobreza actual, quando no somos indiferentes a pobrea o rriqueza, mucho aprouecha, para extinguir el tal affecto desordenado, pedir en los colloquios (aunque sea contra la carne) que el Señor le elija en pobreça actual ; y que él quiere, pide y suplica, sólo que sea seruicio y alabanza de la su diuina bondad.

Notandum ad haec, quod ubi affectum sentimus paupertati perfectae, quae tum in spiritu, tum in rerum abdicatione subsistit, adversantem et ad divitias magis inclinantem ; multum confert ad eum elidendum, petere ex Deo, licet renitente carne, ut ad paupertatem eiusmodi sectandam nos eligat ; servabimus tamen interea* desiderii nostri libertatem, qua liceat convenientiorem servitio divino viam invadere. [38*v*]

158 *5º día.* EL QUINTO DÍA, contemplación sobre la partida de Xpo nuestro Señor desde Nazaret al río Jordán, y cómo fue baptizado.
273 Fol. 43, litt. d.

QUINTA DIE sequetur contemplatio de Domini transitu a Nazareth ad Iordanem fluvium deque eius baptismo, fol. [60*r*].

159 *1ª nota.* Esta contemplación se hará vna vez a la media noche, y otra vez a la mañana, y dos repeticiones sobre ella, a la hora de missa y vísperas, y antes de cena traer sobre ella los cinco sentidos ; en cada vno destos cinco

Fiet tam media nocte quam primo mane ; bis praeterea repetetur circa missae ac vesperarum horam ; ante coenam applicabuntur quinque sensus. Ad haec quodlibet horum quinque exercitiorum praecedet oratio praeparatoria cum

---

A 11 le mueva] se mueva *B* || 11-12 o a dexarla *N* || 13 3 colloquios] Colloquio *E D* || 14 tres] *om. X* || 14-15 en la] *add.* misma *E D B X* || 15 de las dos] *om.* dos *N X* | 16 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] del río Jordán *A* || 17 notar] considerar *B X* || 18 sintimos] sintamos *B* || 19-29 actual quando — a pobreza *om. D X* || 25 la carne] *add.* la *sup. lin. in A* | le elija] lo elega *N* || 26-27 y que él quiere, pide] y quel que pide *B* | 27 sólo que sea a seruicio *N*, sólo lo que sea servicio *E* || 28 de su divina bondad *D B* | 34 *maB in spatio vacuo textus* 43 *et* d *A* ; Fol. 43 litt. d] *om. E B* || 35-36 se hará] será *B* || 39 vísperas] *prius* vísparas *A* (*in corr. potius legeretur* víspaeras) | de cenar *X* || 41 destos] *prius* dellos *vel* de los *A*, de los *D B*

* *In Notando* : servabimus tamen interea etc. *usque ad finem* ; *in autographo sic habetur* : Atque hoc ipsum optare, petere et flagitare, spectato solum obsequio et gloria divinae ipsius bonitatis.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

di Deo moveat illum ad retinendum vel ***relinquendum eam.***

veat illum ad retinendum vel relinquendum eam. [37*v*]

Colloq[uia]. Fient tria colloquia, sicut facta sunt in praecedenti duorum vexillorum contemplatione.

Fient tria colloquia, sicut facta sunt in praecedenti duorum vexillorum contemplatione. **156** 147

Adnotandum est quod quando sentimus affectum vel repugnantiam contra paupertatem actualem, ***nec*** sumus adhuc indifferentes ad paupertatem ***et*** ad divitias, multum confert ad extinguendum talem affectum inordinatum petere in colloquiis (quamvis sit contra carnem) a Domino, ***ut*** eligat nos ad paupertatem actualem ; ***et hoc ipsum quaeramus, petamus et supplicemus***, modo sit servitium et laus suae divinae bonitatis.

Adnotandum est quod quando sentimus affectum vel repugnantiam contra paupertatem actualem, nec sumus adhuc indifferentes ad paupertatem et ad divitias, multum confert ad extinguendum talem affectum inordinatum petere in colloquiis (quamvis sit contra carnem) a Domino, ut eligat nos ad paupertatem actualem ; et hoc ipsum quaeramus, petamus et supplicemus, modo sit servitium et laus suae divinae bonitatis. **157**

QUINTO DIE fiet contemplatio super profectione Christi Domini nostri a Nazareth ad flumen Iordanis et super baptismo eius, fol. [96].

QUINTO DIE fiet contemplatio super profectione Christi Domini nostri a Nazareth ad flumen Iordanis et super baptismo eius, fol. [66*v*]. **158** 273

Haec contemplatio fiet semel in medio noctis et iterum in aurora, et fient duae repetitiones super eisdem, hora missae et vesperarum, et ante coenam fiet exercitium quinque sens***uum*** ; in sing***ulis*** quinque exercitiorum praeponendo solitam orationem praeparatoriam et tria praeambula, sicut de his omnibus declaratum est in contemplatione Incarnationis et Nativitatis ; et finientur

Haec contemplatio fiet semel in medio noctis et iterum in aurora, et fient duae repetitiones super eisdem, hora missae et vesperarum, [38*r*] et ante coenam fiet exercitium quinque sensuum; in singulis quinque exercitiorum preponendo solitam orationem praeparatoriam et tria praeambula, sicut de his omnibus declaratum est in contemplatione Incarnationis et Nativitatis, et finie- **159** 102 111

P1 59 relinquendum eam *corr. ex* ad non retinendum || 60 Colloq[uia] *in marg.* || 66 nec *corr. ex* quando non || 67 et *corr. ex* vel || 71 ut *corr. ex* quod || 73-74 et hoc ipsum — modo *corr. ex* quod ipse desiderat, petit, supplicat pro illa, dummodo || 76 bonitatis] maiestatis *E* || 77 Quinta *E* || 78 Domini nostri Iesuchristi *E* || 81 fol. *om. E* || 85 iisdem *E* || 87 quinque sensuum *corr. ex* trahendi quinque sensus || 88 in singulis *corr. ex* in singulo

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

exercicios preponiendo la sólita oración preparatoria y los tres preámbulos, según que de todo esto está declarado en la contem-
102 plación de la incarnación y del
111 nascimiento, y acabando con los
147 tres colloquios de los tres bina-
157 rios, o según la nota que se sigue después de los binarios.

160 *2ª nota.* El examen particular, después de comer y después de çenar, se hará sobre las faltas y negligencias cerca los exercicios y addiciones deste día ; y así en los que se siguen. [25*r*]

161 *6º día.* El SEXTO DÍA, contemplación cómo Xpo nuestro Señor fue desde el río Jordán al desierto inclusiue ; lleuando en todo la misma forma que en el quinto.

7º día. El SÉPTIMO DÍA, cómo sancto Andrés y otros siguieron a Xpo nuestro Señor. Fol. 44,
275 litt.

8º día. El OCTAUO, del sermón del monte, que es de las ocho bie-
278 nauenturanças. Fol. 44, litt. a, b.

9º día. El NONO, cómo Xpo nuestro Señor aparesció a sus discípulos sobre las ondas de la
280 mar. Fol. 45, litt. c.

10º día. El DÉCIMO, cómo el Señor predicaua en el templo.
288 Fo. 47, litt. g.

11º día. El VNDÉCIMO, de la resurrectión de Lázaro. Fol. 46,
285 litt. a, b, c, d.

tribus praeludiis, ut in superioribus de incarnatione et nativitate traditum est ; necnon adiectis tribus colloquiis, ut circa classes, vel iuxta id quod ibi fuit subnotatum.

Examen autem particulare, a prandio et coena usitatum, fiet hic et in sequentibus de erratis ac negligentiis, quae circa proprias eius diei meditationes et additiones contigerunt.

SEXTA DEINCEPS DIE contemplandum se offert, quomodo Christus Iesus a flumine Iordanis petierit desertum, ibique versatus sit, servata omnino exercitii diei quintae forma, fol. [60*v*].

SEPTIMA, quomodo beatus Andreas et alii [39*r*] successive Christum secuti sunt, ut dicetur fol. [60*v*].

8ª, quomodo sermonem fecit Dominus in monte, octo beatitudinis modos edisserens, fol. [60*v*].

9ª, quomodo navigantibus discipulis se ostendit ambulans super aquas maris, fol. [62*r*].

10ª, quomodo in templo docuit, fol. [64*r*].

11ª, de Lazari suscitatione, fol. [63*r*].

A 49 o según] *om.* o *X* || 50 después de los binarios] después de los 3 binarios *E D, om. X* || 52 después de comer y cenar *X* || 56 *initio fol. ad marg. sup. nihil hic habetur in A* || 58 Xpo *om. B* || 61-62 que en el quinto] *prius* que el en quinto *N, del.* el *sed non corr. reliquum* || 64 Andreas *N* || 65 Xpo *om. B* | *indicatio fol. et litt. hic et in seqq. huius num. suppl. maB in A (deest in primo casu indicatio litt.)* || 72 las undas *N* || 72-73 de la mar] del mar *D B* || 75 en el] *corr. sup. lin. ma1 et del.* en vn *A*

V 56 additiones *corr. ex* negligentias

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cum tribus colloquiis trium binariorum, vel secundum *annotationem* assignatam post binarios.

tur cum tribus colloquiis trium *dispositionum* vel secundum annotationem assignatam post *tres dispositiones*.

Examen particulare post prandium et post coenam fiet super defectibus et negligentiis circa exercitia et additiones istius diei, et ita fiet in sequentibus.

Examen particulare post prandium et post coenam fiet super defectibus et negligentiis circa exercitia et additiones istius diei, et ita fiet in sequentibus. **160**

SEXTO DIE fiet contemplatio super profectione Christi a Iordane usque ad desertum inclusive, servando eamdem formam quae in quinto servata est. [85*v*]

SEXTO DIE fiet contemplatio super profectione Christi a Iordane usque ad desertum inclusive, servando eamdem formam, quae in 5.° servata est. **161**

SEPTIMO DIE fiet contemplatio super sequela Andreae et aliorum, qui sequuti sunt Christum, fol. [96*r*].

OCTAVO die fiet contemplatio super sermone Domini in monte, continente octo beatitudines fol. [96*v*].

NONO die fiet contemplatio super apparitione Domini nostri Iesu Christi ad discipulos suos super undas maris, fol. [96*v*].

DECIMO die de praedicatione Christi in templo, fol. [97*v*].

UNDECIMO de suscitatione Lazari, fol. [97*r*].

SEPTIMO DIE fiet contemplatio super sequela Andreae et aliorum, qui Christum secuti sunt, fol. [67]. [38*v*] 275

OCTAVO die fiet contemplatio super sermone Domini in monte, continente 8 beatitudines. 278

NONO die fiet contemplatio super apparitione Domini nostri Iesu Christi ad discipulos suos super undas maris, fol. [69]. 280

DECIMO die de praedicatione Christi in templo, fol. [71*v*]. 288

UNDECIMO de suscitatione Lazari, fol. [70*v*]. 285

P1 95 annotationem *corr. ex* notam || 4 *post* Christi *del.* Domini nostri || 14 continente *corr. ex* continens || 13-14 super sermone Domini in monte fiet contemplatio continens *E* || 16 fiet *om. E* || 20 Decima die contemplatio *E* || 22 Undecima *E*

P2 95 dispositionum *corr. ex* binariorum || 96 dispositiones *corr. ex* binarios || 100 deflectibus [!] *P2*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

12º día. El duodécimo, del día
287 de ramos. Fol. 47, litt. a, b.

12ª, de gestis in die palmarum, fol. [63*v*].

162 *1ª nota.* La primera nota es, que en las contemplaciones desta segunda semana, según que cada vno quiere poner tiempo o según que se aprouechare, puede alongar o abrebiar. Sy alongar, tomando los misterios de la visitación de nuestra Señora a sancta Elisabet, los pastores, la circunçisión [25*v*] del niño Jesú, y los tres reys, y así de otros; y si abrebiar, aun quitar de los que están puestos. Porque esto es dar vna introductión y modo para después mejor y más complidamente contemplar.

Notanda hoc loco sunt haec tria.

Primo, quod in hac 2.ª hebdomada, iuxta temporis facultatem et utilitatem personae sese exercentis, possunt aliquot meditationes vel adiici, ut de mysteriis visitationis, pastorum, circuncisionis et trium regum; vel substrahi ex suprapositis, quippe quae pro introductione tantum detineantur ad formandam melius contemplationem.

163 *2ª nota.* La 2ª. La materia de las electiones se començará desde la contemplación de Naçaret a Jordán, tomando inclusiue, que es el quinto día, según que se declara en lo siguiente.

2º, quod inchoanda est electionum discussio a contemplatione discessus Christi ex Nazareth Iordanem versus, usque ad eam quae fit quinto die, simul comprehendendam.* [39*v*]

164 *3ª nota.* La 3ª. Antes de entrar en las electiones, para hombre affectarse a la vera doctrina de Xpo nuestro Señor, aprouecha mucho considerar y aduertir en las siguientes tres maneras de humildad, y en ellas considerando a rratos por todo el día, y asimismo haziendo los colloquios, según que adelante se dirá.

3º, quod antequam electionum materiam aggrediamur; ut ad capessendam germanam Christi doctrinam affectum nostrum disponamus, apprime iuvat considerare ac per diem totum revolvere identidem tres sequentes modos humilitatis, necnon colloquia dicenda crebro agitare.

A 80-81 día de los Ramos *N* || 82 *ante* 1ª nota *add.* Notas *X* || 84 semana segunda *transp. B X* | según] *om. X* || 89 a sancta] y sancta *X* || 91 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] de 3 maneras de humildad *A* || 93 abrebiar] abreuiare *N* || 94 esto es dar] *om.* esto *N* || 95 una ynstrución *B* || 97 La 2ª. La materia] La 2 materia *B* || 2 declara] declarará *E D B* || 5 a la vera] a la verdadera *D* || 7 aduertir en] *om.* en *B* || 10 arratos *A* 12 según que] según como *E D*

V 11 dicenda *corr. ex* subiecta

* *In secundo Notando post duodecimam meditationem. Secundo.* Quod inchoanda est etc. *usque ad finem. Omnis dubitandi ratio tollitur, si ita vertatur ex autographo*: Secundo, quod inchoanda est electionum discussio a contemplatione discessus Christi ex Nazareth Jordanem versus inclusive, quae fit quinto die, ut in sequentibus declaratur.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Prima species humilitatis est necessaria ad consequendam salutem aeternam, scilicet ita humiliari ac deprimi, quantum fieri potest, ut in omnibus obediam legi Domini Dei nostri, ita ***ut, etiam si efficiar*** dominus omnium creaturarum universi, vel instet periculum perdendae [86*r*] vitae temporalis, nullo modo deliberem transgredi aliquod praeceptum, seu divinum seu humanum, obligans ad peccatum mortale.

Prima species humilitatis est necessaria ad consequendam salutem aeternam, scilicet ita [39*v*] humiliari ac deprimi, quantum fieri potest, ut in omnibus obediam legi Domini Dei nostri, ita ut, si efficiar dominus omnium creaturarum universi, vel instet periculum perdendae vitae temporalis, nullo modo deliberem transgredi aliquod praeceptum, seu divinum seu humanum, obligans ad peccatum mortale. **165**

Secunda est perfectior humilitas quam prima, scilicet ita humiliare me, ut nolim ***nec*** affectem magis divitias quam paupertatem, honores quam vituperia, nec desyderem magis vitam longam quam vitam brevem, si modo aequale sit servitium Dei et ex aequo contingat salus animae meae. Item, quod pro nulla re creata, nec etiam pro vitanda m o r t e, deliberabo committere unum peccatum veniale.

Secunda est perfectior humilitas quam prima, scilicet ita humiliare me, ut nolim nec affectem magis divitias quam paupertatem, honores quam vituperia, nec desyderem magis vitam longam quam vitam brevem, si modo aequale sit servitium Dei et ex aequo contingat salus animae meae. Item, quod pro nulla re creata, nec etiam pro vitanda morte, deliberabo committere unum peccatum veniale. **166**

Tertia humilitas perfectissima est, quando inclusa prima et secunda (modo aequale servitium et par gloria Domini Dei nostri contingat), ad imitandum et ad conformandum me perfectius et *verius* Christo, volo *et* eligo magis paupertatem cum Christo paupere, quam divitias ; opprobria cum Christo *pleno* opprobriis, quam honores ; et desydero magis reputari insipiens et stultus pro Christo, qui et ipse talis re-

Tertia humilitas perfectissima est, quando inclusa prima et 2.ª (modo aequale [40*r*] servitium et par gloria Domini Dei nostri contingat), ad imitandum et ad conformandum me perfectius et verius Christo, volo et eligo magis paupertatem cum Christo paupere, quam divitias ; opprobria cum Christo pleno opprobriis, quam honores ; et desydero magis reputari insipiens et stultus pro Christo, (qui et ipse talis reputatus **167**

66 ita ut etiam si efficiar *corr. ex* ita quod quamvis evaderem || 69 deliberarem ptum divinum seu humanum *E* || 74 scilicet] sicut *E* || 75 nec *corr. ex* vel agis quam *E* || 80 Dei *corr. ex* Domini Dei nostri || 92 verius *corr. ex* ma- *post* Christo *del* Domino nostro | et eligo *corr. ex* eligoque || 95 pleno

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

vano y loco por Xpo, que primero fue tenido por tal, que por sabio ny prudente en este mundo.

168 *Nota.* Assí, para quien desea alcançar esta terçera humildad, mucho aprouecha hazer los tres 147 colloquios de los binarios ya dichos, pidiendo que el Señor nuestro le quiera eligir en esta 156 tercera, mayor y mejor humildad, para más le ymitar y seruir, si ygual o mayor seruitio y alabança fuere a la su diuina maiestad.

Porro ad gradum hunc humi- 55
litatis attingendum, magnum adferet compendium triplicis colloquii proxime praecedentis ***de vexillis*** usus, per quod suppliciter poscamus (si divinae placeat be- 60
nignitati) ad talem perduci electionem, sive maior sive aequalis obsequii mei erga Deum et gloriae divinae proventus subsit.

169 PREÁMBULO PARA HAZER ELECTIÓN

1° ***puncto.*** En toda buena electión, en quanto es de nuestra parte, el ojo [26*v*] de nuestra intención deue ser simple, solamente mirando para lo que soy criado, es a saber, para alabanza de Dios nuestro Señor y saluación de my ánima; y así qualquier cosa que yo eligiere, deue ser a que me ayude para al fin para que soy criado, no ordenando ny trayendo el fin al medio, mas el medio al fin. Así como acaeçe que muchos eligen primero casarse, lo qual es medio, y secundario seruir a Dios nuestro Señor en el casamiento, el qual seruir a Dios es fin. Assimismo ay otros que primero quieren aver beneficios, y des-

PRAELUDIUM AD ELECTIONEM FACIENDAM 65

Ad bene quippiam eligendum nostrae sunt partes, ut oculo puro ac simplice spectemus quorsum fuerimus creati, nimirum ad 70
laudem Dei et salutem nostram; quapropter eligenda sunt ea tantum, quae conducunt ad dictum finem, cum ubique fini medium, non medio finis habeat subordi- 75
nari; unde errant qui uxorem [40*v*] ducere primitus, aut ecclesiasticum munus seu beneficium adipisci statuunt, atque ita demum Deo postea inservire, utentes prae- 80
postere fine ac medio, nec ad Deum tendentes recta, sed oblique, ipsum ad perversa vota sua pertrahere conantes. Atqui e contrario plane agendum est, pro- 85
posito primum divino cultu, tan-

A 53-54 sauio y prudente *N* || 60 elegir esta 3 major y mejor humildad *B* || 62-63 si ygual y mayor *E* || 64 a su diuina magestad *N* || 69 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] de electión *A* || 74-75 y así que qualquier cosa *B* || 75 deve de ser *D* || 76 para al fin] para el fin *N* || 82 y y secundario *A* || 83 casamiento] sacramento *B* || 83-84 en el qual seruir *X*

V 58-59 *prius*: colloquii proxime praecedentis usus; *Pol., post* praecedentis *addidit sup. lin*; de vexillis. *Verbum* proxime *deletum sed postea restitutum, punctis subductis*; *I*[3] *editio illud omisit*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

putatus est, quam sapiens et prudens in hoc mundo.

Adverte quod pro eo qui desyderat consequi hanc tertiam humilitatem, multum confert facere illa tria colloquia binariorum praedictorum, petendo *ut* Dominus noster velit eum eligere ad hanc tertiam et perfectiorem et meliorem humilitatem, ad perfectius illum imitandum et illi inserviendum, modo sit aequale vel maius servitium, aequalis vel maior gloria divinae maiestatis.

PRAEAMBULUM AD ELECTIONEM FACIENDAM

In omni bona electione, *quod in nobis est*, oculus intentionis nostrae debet esse simplex, solum attendendo finem propter quem creatus sum, scilicet ad laudem et gloriam Domini Dei nostri et ad salutem animae meae; et ita quidquid id sit quod elegero, debet iuvare me pro obtinendo fine, ad quem creatus sum, non ordinando et perverse adducendo[86*v*] finem ad media, sed contra media ad finem, ut evenit multis, qui primo eligunt ducere uxorem, quod tamen est medium, secundario eligunt servire Domino in matrimonio, quod tamen est finis. Similiter sunt alii, qui primo eligunt habere beneficia, deinde servire Deo in tali vita; itaque isti non pergunt via recta ad Deum, sed volunt quod Deus recta perveniat ad illorum affectus inordinatos, et ex consequenti faciunt ex fine medium et ex medio

est), quam sapiens et prudens in hoc mundo.

Adverte quod pro eo qui desiderat consequi hanc tertiam humilitatem, multum confert facere illa tria colloquia binariorum praedictorum, petendo ut Dominus noster velit eum eligere ad hanc tertiam et perfectiorem et meliorem humilitatem, ad perfectius illum imitandum et illi inserviendum, modo sit aequale vel maius servitium, aequalis vel maior gloria divinae maiestatis. **168** 147 156

PRAEAMBULUM AD ELECTIONEM FACIENDAM [40*v*] **169**

In omni bona electione, quod in nobis est, oculus intentionis nostrae debet esse simplex, solum attendendo finem propter quem creatus sum, scilicet ad laudem et gloriam Domini Dei nostri et ad salutem animae meae; et ita quidquid id sit quod elegero, debet iuvare me pro obtinendo fine, ad quem creatus sum, non ordinando et perverse adducendo finem ad media, sed contra media ad finem, ut evenit multis, qui primo eligunt ducere uxorem, quod tamen est medium, secundario eligunt servire Domino in matrimonio, quod tamen est finis. Similiter sunt alii, qui primo eligunt habere beneficia, deinde servire Deo in tali vita; itaque isti non pergunt via recta ad Deum, sed volunt quod Deus recta perveniat ad illorum affectus inordinatos, et ex consequenti faciunt ex fine medium et ex medio fi-

P1 5 ut *corr. ex* quod | 13 *in marg.* : *P* || 15-16 quod in nobis est *corr. ex* in quantum est in nobis || 30 *post* Domino *del.* Deo nostro || 35 recta *om. E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

pués seruir a Dios en ellos. De manera que éstos no van derechos a Dios, mas quieren que Dios venga derecho a sus affecciones desordenadas, y, por consiguiente, hazen del fin medio y del medio fin ; de suerte que lo que habían de tomar primero, toman postrero. Porque primero hemos de poner por obiecto querer seruir a Dios, que es el fin, y secundario tomar beneficio o casarme, si más me conuiene, que es el medio para el fin ; así ninguna cosa me deue mouer a tomar los tales medios o a priuarme dellos, sino sólo el seruicio y alabanza de Dios nuestro Señor y salud eterna de my ánima. [27*r*]

quam fine nostro, et electo deinceps coniugio vel sacerdotio caeterisque rebus omnibus, quatenus expedit, ad praefixum finem ordinatis. Idcirco nihil movere nos debet ad mediis quibusvis utendum aut supersedendum, nisi habita in primis tam divinae laudis quam nostrae salutis certa ratione.

170 PARA TOMAR NOTICIA DE QUÉ COSAS SE DEUE HAZER ELECTIÓN, Y CONTIENE EN SÍ 4 PUNCTOS Y VNA NOTA

INTRODUCTIO AD ELIGENDARUM RERUM NOTITIAM, COMPLECTENS 4 PUNCTA ET ANNOTATIUNCULAM UNAM

1° puncto. El primer puncto. Es necessario que todas cosas, de las quales queremos hazer electión, sean indiferentes o buenas en sí, y que militen dentro de la sancta madre Yglesia hierárchica, y no malas ny repugnantes a ella.

Primum punctum est, quod res omnes, quae sub electionem cadunt, necessario bonae esse debent ex seipsis, aut certe non malae, nec nisi consonae institutis orthodoxae matris Ecclesiae. [41*r*]

171 *2° puncto.* Segundo. Ay vnas cosas que caen debaxo de electión inmutable, así como son

2[m] quod genera duo rerum electioni quadrant : nam quarundam electio immutabilis est, ut

A 97 es el fin] el *add. in A* || 98-99 beneficio o casarme] beneficios o casamiento *B* 1 me deue mouer] *om.* me *B* || 4 y alabanza *om. B* | Dios *om. B* || 5 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] de electión mutable y inmutable *A* || 7 se deue] *om.* se *X* || 13 indiferentes] diferentes *B X* || 15 hierarchica] *prius* hierarchía *A* (*incertum cuius sit corr.*) || 17-24 Segundo : ay vnas cosas — tomar bienes temporales o lançallos] Segundo : ay unas cosas que caen debaxo de electión mutable, assí como son tomar beneficios o dexarlos, tomar bienes temporales o lançarlos ; ay otras que caen debaxo delectión inmutable como sacerdocio y matrimonio *B X* (*sed X illud primum* debaxo de *legit* en, *et ad finem om.* y)

V 14 *post* consonae *del. ritui*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

finem ; ita quod quae primo aspicere et sumere debuerant, aspiciunt et sumunt ultimo, quia primum obiectum quod proponere nobis debemus, est velle servire Deo, quod est finis ; secundario accipere beneficia vel iungi matrimonio, si magis mihi expedierit, quod est medium ad finem ; tandem nihil debet me movere ad accipiendum talia media vel ad illa reiiciendum, nisi solum servitium ac laus Domini Dei nostri et salus eterna animae meae.

nem ; ita quod quae primo [41*r*] aspicere et sumere debuerant, aspiciunt et sumunt ultimo, quia primum obiectum quod proponere nobis debemus, est velle servire Deo, quod est finis ; secundario accipere beneficia vel iungi matrimonio, si magis mihi expedierit, quod est medium ad finem; tandem nihil debet me movere ad accipiendum talia media vel ad illa reiiciendum, nisi solum servitium ac laus Domini Dei nostri et salus aeterna animae meae.

DOCUMENTUM. AD CAPIENDAM ALIQUAM COGNITIONEM, QUARUMNAM RERUM DEBEAT FIERI ELECTIO. CONTINET IN SE QUATUOR PUNCTA ET UNAM ANNOTATIONEM

Primum punctum. Necessarium est quod omnia quorum electionem facere volumus, sint indifferentia vel bona in se, et quae versantur intra *gremium* sanct*ae matris* Ecclesi*ae* hierarchic*ae*, et non mala vel Ecclesiae repugnantia.

Secundum. Sunt quaedam quae cadunt sub electionem immutabilem, ut sunt sacerdotium, matrimonium etc. ; sunt alia, quae

DOCUMENTUM AD CAPIENDAM ALIQUAM COGNITIONEM, QUARUMNAM RERUM DEBEAT FIERI ELECTIO. CONTINET IN SE 4.OR PUNCTA ET UNAM ANNOTATIONEM 170

Primum punctum. Necessarium est quod omnia quorum electionem facere volumus, sint indifferentia vel bona in se, et quae [41*v*] versantur intra gremium sanctae matris Ecclesiae hierarchicae, et non mala vel Ecclesiae repugnantia.

Secundum. Sunt quaedam quae 171 cadunt sub electionem immutabilem, ut sunt sacerdotium, matrimonium etc. ; sunt alia, quae ca-

---

P1 42 *post* sumunt *del.* in ¦| 44 servire *corr. ex* inservire || 54 Documentum *add. in marg.* ; *om. E* || 55 aliquam *corr. ex* aliqualem || 58 annotationem *corr. ex* notam ¦| 64-65 gremium — hierarchicae *corr. ex* sanc tam matrem Ecclesiam hierarchicam || 69 sub electionem immutabilem *corr. ex* sub electione immutabili

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

sacerdocio, matrimonio, etc. ; ay otras que caen debaxo de elección mutable, assí como son tomar beneficios o dexarlos, tomar bienes temporales o lançallos.

172 *3º puncto.* Tercero. En la elección ynmutable, que ya vna vez se ha hecho elección, no ay más que eligir, porque no se puede desatar ; así como es matrimonio, sacerdocio, etc. Sólo es de mirar que si no ha hecho elección deuida y ordenadamente, sin affectiones dessordenadas, arepentiéndose procure hazer buena vida en su elección ; la qual elección no pareçe que sea vocación diuina, por ser elección desordenada y oblica, como muchos en esto hierran, haziendo de oblica o de mala elección vocación diuina ; porque toda vocación diuina es siempre pura y limpia, sin mixtión de carne ny de otra affectión alguna dessordenada. [27*v*]

173 *4º puncto.* Quarto. Si alguno a hecho elección deuida y ordenadamente de cosas que están debajo de elección mutable, y no llegando a carne ny a mundo, no ay para qué de nueuo aga elección, mas en aquella perficionarse quanto pudiere.

174 *Nota.* Es de aduertir que si la tal elección mutable no se ha hecho sincera y bien ordenada,

ordinis sacerdotalis et matrimonii, aliarum vero mutari potest, sicut reddituum ecclesiasticorum vel saecularium, quos recipi et relinqui ex causa fas est.

3m quod circa ea, de quibus facta iam sit electio immutabilis, nihil superest eligendum. Sed advertendum est, quod si quis improvide, nec sine obliquis affectionibus aliquid elegerit, quod non liceat retractare, reliquum est, ubi eum coeperit paenitere facti, electionis damnum probitate vitae et operum solertia pensare, resilire autem nullo pacto decet ; quamvis electio istiusmodi non videatur vocatio divina esse, utpote obliqua atque inconsulta ; qua in re non pauci errant, electionem malam et obliquam pro divina vocatione reputantes ; cum haec semper pura et clara sit, non carnali ullo affectu vel studio perverso mixta. [41*v*]

4m quod si quis debito modo et ordine, absque carnali mundanoque affectu, quippiam elegit, quod mutari possit, non est cur violet electionem talem, sed potius ut in ea magis ac magis proficiat, adniti debet.

Notandum autem est, quod si electio rerum huiusmodi mutabilium non ita recte atque sin-

---

A 20 etc.] *om. D* || 24 o lançallos] o dexallos *E D* || 29 como es] como el *B* *prius* y ordenadamente *N, deinde del.* y *et corr.* ni || 34 procure] *add.* de *B* || 36-37 pareçe que sea vocación diuina *in marg. mal pro verbis del. in textu* podemos dezir que fuese vocación *A* ; *prius* podemos dezir que fuese uocatión *N, sed del. totum et ad marg. ma.N* paresce que sea vocatión divina ; podemos dezir que fue vocación *E D* || 38 y oblica] y obliga *B* || 40 de mala o de oblica] *transp. B* | o de mala] o de mal *N* || 41 diuina] *add. mal sup. lin. in A, om. D* | porque] para que *B* || 45 *initio fol. ad marg. sup.* 2ª s[emana] de elección *A* (*et sic in seqq. usque ad fol.* 29*v inclusive*) || 46 si alguno] que si alguno *X* || 48 que están] *om. B* || 54 que si la tal] *om.* si *B* || 55 no se ha hecho] no sea echa *N*

V 36-44 quamvis electio — perverso mixta *addita sunt ad calcem paginae in folio agglutinato* || 54 Notandum autem est *in marg. corr. ex* Sin autem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cadunt sub electionem mutabilem, ut assumere beneficium vel relinquere ; accipere bona temporalia, vel *relinquere* [87*r*].

Tertium. In electione immutabili iam semel facta, non est amplius quod eligamus, quia non potest solvi, ut est matrimonium, sacerdotium etc. Solum adverti debet quod si electio non est facta debite ac ordinate, *scilicet* sine affectibus inordinatis, cum primum *aliquem* poenituerit, laboret vitam componere in sua electione, quae electio ***videtur non esse divina vocatio***, quia fuit electio inordinata et obliqua ; sicut plurimi in hoc errant, facientes ex obliqua et mala electione, vocationem *divinam* ; quia omnis vocatio divina est pura, iucunda et sine admixtione aliqua carnis, vel cuiuscumque alterius affectus inordinati.

Quartum. Si aliquis fecit electionem debite et ordinate earum rerum quae cadunt sub electionem mutabilem, absque aliqua admixtione carnis vel mundi, non est cur de novo fiat electio, sed in illa curemus perfici quantum possumus.

Est advertendum, quod si talis electio mutabilis non facta est sincere ac satis ordinate, tunc expedit facere electionem debitam ei qui expetit producere fructus notabiles et gratos Deo.

dunt sub electionem mutabilem, ut assumere beneficium vel relinquere ; accipere bona temporalia, vel relinquere.

Tertium. In electione immutabili iam semel facta, non est amplius quod eligamus, quia non potest solvi, ut est matrimonium, sacerdotium etc. Solum adverti debet quod si electio non est facta debite ac ordinate, scilicet sine affectibus inordinatis, cum primum aliquem poenituerit, laboret vitam componere in sua electione, quae electio videtur non esse divina vocatio, quia fuit electio inordinata et obliqua; sicut plurimi in hoc errant, [42*r*] facientes ex obliqua et mala electione, vocationem divinam ; quia omnis vocatio divina est pura et sine admixtione aliqua carnis, vel cuiusque alterius affectus inordinati. **172**

Quartum. Si aliquis fecit electionem debite et ordinate earum rerum, quae cadunt sub electione mutabili, absque aliqua admixtione carnis vel mundi, non est cur de novo fiat electio, sed in illa curemus perfici quantum possumus. **173**

Est advertendum, quod si talis electio mutabilis non facta est sincere ac satis ordinate, tunc expedit facere electionem debitam ei qui expetit producere fructus notabiles et gratos Deo. **174**

P1 79 vel relinquere *corr. ex* vel non accipere || 86 scilicet *in marg.* || 88 aliquem *corr. ex* quis || 90-91 videtur — vocatio *corr. manu Broeti in P1 ex* quam electionem non possumus nominare vocationem || 95 *post* vocationem *add.* divinam || 96 pura, iucunda] pura et nuda *E* || 2-3 sub electionem mutabilem *corr. ex* sub electione mutabili, cfr. nn. 171, 178, 189 || 13 Deo *corr. ex* Domino Deo nostro

P2 96 *post* pura *del.* iucunda (*quaerebatur verbum respondens hispano* : limpia)

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

entonces aprouecha hazer la elección deuidamente, quien tubiere deseo que dél salgan fructos notables y muy apaçibles a Dios nuestro Señor.

cere processerit, eam expedit corrigere, ut fructus uberior et Deo gratior produci possit.

175 TRES TIEMPOS PARA HAZER SANA Y BUENA ELECTIÓN EN CADA VNO DELLOS

1º tiempo. El primer tiempo es, quando Dios nuestro Señor así mueve y atrahe la voluntad, que, sin dubitar ny poder dubitar, la tal ánima deuota sigue a lo que es mostrado; assí como San Pablo y S. Matheo lo hizieron en seguir a Xpo nuestro Señor.

DE TEMPORE TRIPLICI AD ELECTIONES RECTE FACIENDAS MAGIS OPPORTUNO

Tempus primum erit, quando voluntatem divina virtus sic impellit, ut omnis dubitatio, immo etiam dubitandi facultas, animae sublata sit, quominus sequatur impulsionem talem; sicut legimus, beato Paulo et Matheo et aliis nonnullis, vocante Christo, accidisse.

176 *2º tiempo*. El segundo, quando se toma hasaz claridad y cognoscimiento, por experientia de consolationes y dessolaciones, y por experientia de discretión de varios espíritus. [28*r*]

2m est, quoties satis clarum compertumque fit beneplacitum divinum, docente id aliquo [42*r*] consolationum, desolationum vel diversorum spirituum praevio experimento.

177 *3º tiempo*. El tercero tiempo es tranquillo, considerando primero para qué es nascido el hombre, es a saber, para alabar a Dios nuestro Señor y saluar su ánima; y esto deseando elije por medio vna vida o estado dentro de los límites de la Yglesia, para que sea ayudado en seruitio de su Señor y saluación de su ánima. Dixe tiempo tranquillo, quando el ánima no es agitada de varios spíritus, y vsa de sus potencias naturales líbera y tranquilamente.

3m est, quando per animi tranquillitatem aliquis, considerato fine, ad quem conditus est (ad Dei gloriam scilicet et salutem suam), eligit certum vitae genus, intra Ecclesiae catholicae limites constitutum, per quod ceu medium commodius securiusque ad suum finem tendat.

Porro tranquillitas ea tunc noscitur adesse, quotiescunque anima, nullis agitata variis spiritibus, vires naturales suas libere exercet.

178 Si en el primero o segundo tiempo no se haze elección, sí-

Itaque, nisi primi vel secundi temporis beneficio electio contin-

A 62-63 sana y buena] buena y sancta *B X* || 63 en cada vno dellos *om. E D* || 67 atrahe] *add.* y *B* || 71-72 lo hizieron] *om.* lo *D* || 77 de consolationes] *om.* de *B* || 82 nascido] criado el hombre digo nacido *X* || 85 elije] eligir *B* || 91 no es agitada] *om.* no *X*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

TRIA TEMPORA AD FACIENDAM SANAM ET OPTIMAM ELECTIONEM

Primum tempus est quando Dominus Deus noster ita trahit ac movet voluntatem, quod sine dubitatione et sine pote*state* dubitandi, talis anima devota sequitur id quod sibi est praemonstratum; sicut divus Paulus et divus Matheus fecerunt sequendo Christum Dominum [87*v*].

Secundum tempus est, quando sumitur et percipitur multum claritatis et cognitionis, partim per experientiam consolationum et desolationum, partim per experientiam discretionis diversorum spirituum.

Tertium tempus est tranquillum, quando primum quis consyderat finem, propter quem creatus est, scilicet ad laudandum Deum et ad salvandum animam suam, et hoc desyderando, eligit pro medio hanc vitam vel statum contentum *intra* limites Ecclesiae, quo possit iuvari *ad* servit*ium* Domini sui et salut*em* animae suae.

Vocavi hoc tempus tranquillum, quando anima non agitatur a diversis spiritibus, sed libere utitur suis potentiis naturalibus *et* tranquille.

Si in primo vel secundo tempore non fit electio, sequuntur

TRIA TEMPORA AD FACIENDAM SANAM ET OPTIMAM ELECTIONEM 175

Primum tempus est, quando Dominus Deus noster ita trahit ac movet voluntatem, quod sine [42*v*] dubitatione et sine potestate dubitandi, talis anima devota sequitur id quod sibi est praemonstratum; sicut divus Paulus et divus Matheus fecerunt sequendo Christum Dominum.

Secundum tempus est, quando 176
sumitur et percipitur multum claritatis et cognitionis, partim per experientiam, consolationem et desolationem, partim per experientiam discretionis diversorum spirituum.

Tertium tempus est tranquil- 177
lum, quando primum quis considerat finem, propter quem creatus est, scilicet ad laudandum Deum et ad salvandum animam suam, et hoc desiderando, eligit pro medio hanc vitam vel statum contentum intra limites Ecclesiae, quo possit iuvari ad servitium Domini sui et salutem animae suae.

Vocamus hoc tempus tranquillum, quando anima non agitatur diversis spiritibus, sed libere utitur suis [43*r*] potentiis naturalibus et tranquille.

Si in primo vel 2.° tempore 178
non fit electio, sequuntur circa

P1 15 *post* electionem *del.* in singulo illorum || 19 potestate *corr. ex* potentia || 36 *post* Deum *del.* Dominum nostrum || 39 intra *corr. ex* infra || 40 a quo possit *E* || 40 ad servitium *corr. ex* in servitio || 41 salutem *corr. ex* salute || 47 et *add. sup.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

guense çerca este tercero tiempo dos modos para hazerla.

gat, superest ad 3.m recursus, duobus modis sequentibus distinctum.

EL PRIMER MODO PARA HAZER SANA Y BUENA ELECTIÓN CONTIENE EN SÍ SEYS PUNCTOS

MODUS PRIOR SANAE BONAEQUE ELECTIONIS FACIENDAE SEX CONSTANS PUNCTIS

1° puncto. El primer puncto es, proponer delante la cosa sobre que quiero hazer elección, así como vn officio o beneficio para tomar o dexar, o de otra qualquier cosa que cae en elección mutable.

Punctum primum erit proferre in medium rem deliberandam, ut de officio vel beneficio, acceptandumne an potius reiiciendum sit, [42*v*] et ita de caeteris rebus, quae ad mutabilem electionem spectant.

179 *2° puncto.* Segundo. Es menester tener por obiecto el fin para que soy criado, que es para alabar a Dios nuestro Señor y saluar mi ánima; y con esto hallarme indiferente, sin affección alguna dessordenada, de manera que no esté más inclinado ny affectado a tomar la cosa propuesta, que a dexarla, [28*v*] ny más a dexarla, que a tomarla; mas que me halle como en medio de un peso, para seguir aquello que sintiere ser más en gloria y alabanza de Dios nuestro Señor y saluación de mi ánima.

2m est, adducto ante oculos creationis meae fine, in hoc consistente, ut cum Dei laude salvus fiam, in neutram declinare partem amplectendae vel repudiandae rei controversae; quin potius velut in medio quodam interstitio et aequilibrio subsistere, parato interim animo, ut in eam ilico partem totus ferar, quam novero divinae gloriae et saluti meae fore aptiorem.

180 *3° puncto.* Tercero. Pedir a Dios nuestro Señor quiera mover my voluntad y poner en my ánima lo que yo deuo hazer acerca de la cosa propósita, que más su alabanza y gloria sea; discurriendo bien y fielmente con my entendimiento y eligiendo conforme su sanctíssima y beneplácita voluntad.

3m. Obsecrare Dei clementiam ut dignetur mentem instruere, et impellere voluntatem, quocunque potius mihi tendendum sit; adhibito nihilo secius pio fidelique intellectus mei ratiocinio, per quod, apprehensa et probata Dei voluntate, ad electionem ferar.

A 97 dos modos] los modos *B* || 100 buena y sana] *transp. B* || 3 delante] *om. B* || 7 que cae] que ay *B* || 10 tener] *om. N* || 13 y con esto] y con este *N* || 21 seguir] sentir *B* || 29 que más su] *om.* su *B*

V 12 *post* neutram *del.* debeo

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

circa hoc tertium tempus duo modi faciendi illam.

hoc tertium tempus duo modi faciendi illam.

PRIMUS MODUS FACIENDI B O N A M ET SANAM ELECTIONEM CONTINET IN SE SEX PUNCTA

PRIMUS MODUS FACIENDI BONAM ET SANAM ELECTIONEM CONTINET IN SE SEX PUNCTA

Primum punctum est proponere ante oculos mentis rem, super qua volo facere electionem, ut exempli gratia, officium seu beneficium, quod acceptare volumus aut reiicere, vel aliquod aliud quod cadat sub electionem mutabilem.

Primum punctum est proponere ante oculos mentis rem, super qua volo facere electionem, ut exempli gratia, officium seu beneficium, quod acceptare volumus aut reiicere, vel aliquod aliud quod cadat sub electionem mutabilem.

Secundum. Oportet intueri pro obiecto finem propter quem creatus sum, *scilicet* ad laudandum Deum nostrum et ad salvandum animam meam ; quin etiam oportet me esse indifferentem sine aliquo affectu inordinato, ita *ut* non sim magis inclinatus seu affectus ad acceptandum rem propositam quam ad refutandam, *vel contra* ; sed solum sim in equilibrio ad prosequendum illud quod sensero magis esse ad gloriam et laudem Domini Dei nostri, et ad salutem animae meae.

Secundum. Oportet intueri pro **179** obiecto finem propter quem creatus sum, scilicet ad laudandum Deum nostrum et ad salvandum animam meam ; quin etiam oportet me esse indifferentem sine [43*v*] aliquo affectu inordinato, ita ut non sim magis inclinatus seu affectus ad acceptandum rem propositam quam ad refutandam, vel contra ; sed solum sim in aequilibrio ad prosequendum illud quod sensero magis esse ad gloriam et laudem Domini Dei nostri, et ad salutem animae meae.

Tertium. Petam a Domino Deo nostro, *ut* dignetur movere voluntatem meam et suggerere animae meae id quod facere debeo, quodque magis erit in gloriam et laudem nominis sui circa rem propositam, [88*r*] discurrendo recte *ac* fideliter intellectu, et eligendo conformiter ad sanctissimum beneplacitum suae voluntatis.

Tertium. Petam a Domino Deo **180** nostro, ut dignetur movere voluntatem meam et suggerere animae meae id quod facere debeo, quodque magis erit in gloriam et laudem nominis sui circa rem propositam, discurrendo recte ac fideliter intellectu, et eligendo conformiter ad sanctissimum beneplacitum suae voluntatis.

P1 52 BONAM *corr. ex* optimam || 61 sub electionem mutabilem *corr. ex* sub electione mutabili cf. n. 171, 173, 178, 189 || 65 scilicet *corr. ex* quod est || 69 ut *corr. ex* quod || 72 vel contra *corr. ex* nec magis affectus ad refutandam quam ad acceptandam || 79 ut *corr. ex* quod 85 ac fideliter intellectu *corr. ex* fideliter in intellectu || 86 sanctissimum beneplacitum suae voluntatis *corr. ex* sanctissimum et placitum beneplacitum propositum suae voluntatis : *verba* et placitum *et* propositum *oblitterata sunt*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

181 *4º puncto.* Quarto. Considerar, raçioçinando, quántos cómmodos o prouechos se me siguen con el tener el offitio o beneficio propuesto, para sola la alabanza de Dios nuestro Señor y salud de my ánima ; y, por el contrario, considerar assimismo los incómodos y peligros que ay en el tener. Otro tanto haziendo en la segunda parte, es a saber, mirar los cómodos y prouechos en el no tener, y asimismo, por el contrario, los incómodos y peligros en el mismo no tener.

4m. Perpendere quot tandem commoda vel adminicula mihi ad finem meum prosequendum accedent ex tali officio vel beneficio suscepto ; quot rursum ex eodem incommoda [43*r*] et pericula impendent. Praeterea, quot per oppositum, omisso illo, tam commoda et adminicula, quam discrimina et damna possim expectare.

182 *5º puncto.* Quinto. Después que así he discurrido y raciocinado a todas partes sobre la cosa propósita, mirar dónde más la razón se inclina ; y así, según la mayor moçión racional, y no moción alguna sensual, se deue hazer deliberación sobre la cosa propósita.

5m. His praemissis, ratiocinari in utranque partem, et iuxta ipsius rationis dictamen, seposito carnis appetitu omni, electionem concludere.

183 *6º puncto.* Sexto. Hecha la tal election o deliberación, deue yr la persona que tal ha hecho, con mucha diligencia, a la oración [29*r*] delante de Dios nuestro Señor y offrescerle la tal election, para que su diuina maiestad la quiera rescibir y confirmar, siendo su mayor seruitio y alabanza.

6m. Electione facta, ad orandum cito prosilire, et illam offerre Deo, perfecte demum, si ei placeat, recipiendam et stabiliendam.

A 36-37 prouechos o cómmodos] *transp. E D* || 37 se me siguen] *om.* me *E D* || 37-38 con el tener] *om.* el *B* || 40 nuestro Señor] *om. B* || 49 mismo] *om. B X* || 51 he discurrido y raciocinado] discurriendo y raciocinando *B* || 52-53 la cosa propósita] la cosa propuesta *bis B* || 56 se deue] *prius* se de *A, deinde add. sup. lin. ab amanuensi, ut videtur.* ue (deue) || 59 Sexto] *add.* assí *D* || 63 delante de] *om.* de *B* || 66 rescibir, confirmar *E D* || 67 mayor su *transp. B X*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Quartum. Consyderabo per rationis ductum quotnam fructus ac commoda oriantur ex acceptione officii vel beneficii propositi ad solam laudem Dei ac salutem animae meae. Et contra similiter consyderabo incommoda et pericula quae oriuntur ex acceptatione et retentione. Tantundem faciam in secunda parte, consyderando commoda et fructus quae oriuntur ex reiectione et refutatione, et per contrarium incommoda et pericula.

Quintum. Postquam ita investigavi et raciocinatus sum ad utramque partem super re proposita, consyderabo quonam magis flectatur ratio, et ita quanto maior fuerit motus rationis *et sine mixtione sensualitatis* debet fieri deliberatio super re proposita.

Sextum. Facta tali electione seu deliberatione, debet is, qui eam fecit, diligenter ad orationem recurrere ante conspectum Domini, et offerre illi talem electionem, ut divina maiestas dignetur illam recipere et confirmare, modo redundet in *ipsius* maius servitium et laudem.

Quartum. Considerabo per rationis ductum quotnam fructus ac commoda oriantur ex acceptatione officii vel beneficii propositi ad solam laudem Dei ac salutem animae meae. Et contra similiter considerabo incommoda et peri- [44*r*]cula quae oriuntur ex acceptatione et retentione. Tantundem faciam in 2.ª parte, considerando commoda et fructus quae oriuntur ex reiectione et refutatione, et per contrarium incommoda et pericula. **181**

Quintum. Postquam ita investigavi et ratiocinatus sum ad utramque partem super re proposita, considerabo quonam magis flectatur ratio, et ita *secundum maiorem motum* rationis et sine mixtione sensualitatis debet fieri deliberatio super re proposita. **182**

Sextum. Facta tali electione seu deliberatione, debet is, qui eam fecit, diligenter ad orationem recurrere ante conspectum Domini, et offerre illi talem electionem, ut divina maiestas dignetur illam recipere et confirmare, modo redundet in sui ipsius maius servitium et laudem. [44*v*] **183**

P1 89 quotnam] quosnam *E* ‖ 90 acceptatione] receptatione *E* ‖ 92 Dei *corr. ex* Domini Dei nostri ‖ 93 *post* Ft *del.* et similiter ‖ 95 *post* et pericula *del.* in reiciendo ; in re tali *E* 7-8 et sine mixtione sensualitatis *add. in P1 in spatio relicto vacuo* ad vertendum hispanum : « y no moción alguna sensual » ; et motus sensus minor *E* ‖ 13 *post* Domini *del.* Dei nostri ‖ 17 ipsius *sup. lin. pro* sui, *hoc verbo non deleto*

P2 6-7 secundum maiorem motum *corr. ex* quanto maior fuerit motus

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

184 EL SEGUNDO MODO PARA HAZER SANA Y BUENA ELECTIÓN CONTIENE EN SÍ 4º REGLAS Y VNA NOTA

1ª regla. La primera es, que aquel amor que me mueve y me haze eligir la tal cosa, descienda de arriba, del amor de Dios ; de forma que el que elige sienta primero en sí que aquel amor más o menos que tiene a la cosa que elige, es sólo por su Criador y Señor.

185 *2ª regla.* La 2ª, mirar a vn hombre que nunca he visto ny conosçido, y desseando yo toda su perfectión, considerar lo que yo le diría que hiziese y eligiese para mayor gloria de Dios nuestro Señor y mayor perfectión de su ánima ; y, haziendo yo asimismo, guardar la regla que para el otro pongo.

186 *3ª regla.* La 3ª, considerar, como si estuuiese en el artículo de la muerte, la forma y medida que entonces querría auer tenido en el modo de la presente electión ; y, reglándome por aquella, haga en todo la my determinación.

187 *4ª regla.* La 4ª, mirando y considerando cómo me hallaré el día del juizio, pensar cómo entonces

MODUS POSTERIOR BENE ELIGENDI, IN REGULAS 4 ET ADNOTATIONEM UNAM DISTRIBUTUS

Regula prima est, quod, cum oporteat per affectum ex Dei amore caelitus infusum fieri electionem, eligentem convenit persentiscere in se ipso, quod quicquid affectionis (sive multum, sive modicum sit) erga rem electam tenet, ex solius Dei amore et intuitu proficiscatur. [43*v*]

2ª est considerare, si quis mihi vir amicissimus, cui nihil non perfectionis inesse cupiam, occurreret dubius super electione huiusmodi ; quidnam ego illi decernendum maxime essem consulturus ; quo animadverso, agendum et mihi ducam, ut suaderem alteri. *

3ª. Mecum insuper reputare, si mors ingrueret, quem me mallem observasse modum in praesenti deliberatione ; iuxta hunc igitur eligendum nunc esse, facile intelligam.

4ª. Prospicere non minus, quando pro tribunali sistar iudicandus, quo me consilio hac in re usum

---

A 71 buena y sana *transp. B* || 76 del amor] de la amor *N* || 77 forma] *prius sic D, deinde del. et supra scribit* modo || 80 es solo] en solo *X* || 84 *ante* toda *add. in marg. (mal ?)* yo *A* ; yo toda su] yo tanto su *X* || 85-86 lo que yo le] yo lo que le *E D* || 96 querría] quería *B* || 99 la my determinación] *om.* la *E, totum om. B X* ||

V 89 *post* agendum *del.* id

* *In modo secundo bene eligendi. In secunda regula* : Secunda est considerare etc. ; *usque ad finem. Clarius ita verti potest ex autographo* : Secunda est considerare, si quis mihi vir antea ignotus et numquam plane visus, cui tamen nihil non perfectionis inesse cupiam, occurreret dubius circa electione huiusmodi, quidnam ego illi faciendum et eligendum ad maiorem Dei gloriam et maiorem animae illius perfectionem essem consulturus ; quo animadverso, id mihi agendum ducam, quod alteri suaderem.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

SECUNDUS MODUS AD FACIENDAM SANAM ET B O N A M ELECTIONEM CONTINET IN SE QUATUOR R E G U L A S ET UNAM A N NOTAT I O N E M

Prima est, quod ille amor movens et incitans me ad eligendum talem rem descendat de sursum ex amore Dei, ita *ut* is qui facit electionem sentiat prius in se quod ille amor intensior vel remissior, quem habet ad rem propositam quam eligit, sit solum propter Dominum suum et Creatorem.

Secunda est consyderare hominem quem numquam vidi nec cognovi, cuius ego plenam perfectionem desydero, *et* attendere quidnam suaderem [88*v*] illi eligendum et faciendum ad maiorem gloriam Dei et maiorem perfectionem animae suae ; ita similiter consyderabo me, observando pro me regulam, quam pro alio servar*em*.

Tertia. Consyderare me ac si essem in articulo mortis, ac formam et mensuram, quam tunc vellem tenuisse in modo praesentis electionis, et regulando me ad illam, ita faciam *omnino* meam determinationem.

Quarta. Attendere et consyderare me in die iudicii ; et cogitare quidnam tunc vellem deliberasse

SECUNDUS MODUS AD FACIENDAM SANAM ET BONAM ELECTIONEM CONTINET IN SE QUATUOR REGULAS ET UNAM ANNOTATIONEM 184

Prima est, quod ille amor movens et incitans me ad eligendum talem rem descendat de sursum ex amore Dei, ita ut is qui facit electionem sentiat prius in se quod ille amor intensior vel remissior, quem habet ad rem propositam quam eligit, sit solum propter Deum suum et Creatorem.

Secunda est considerare hominem, quem nunquam vidi nec cognovi, cuius ego plenam perfectionem desidero, et attendere quidnam suaderem illi eligendum et faciendum ad maiorem gloriam Dei et maiorem perfectionem animae suae ; ita similiter considerabo me, observando pro me regulam, quam pro alio servarem. 185

Tertia. Considerare me ac si essem in articulo mortis, ac formam et mensuram, quam tunc vellem tenuisse in modo praesentis [45*r*] electionis, et regulando me ad illam, ita faciam omnino meam determinationem. 186

Quarta. Attendere et considerare me in die iudicii ; et cogitare quidnam tunc vellem deliberasse 187

P1 20 BONAM *corr. ex* optimam || 21 REGULAS *corr. ex* notas || 22 ANNOTATIONEM *corr. ex* notam || 26 ut *corr. ex* quod || 31 Dominum *corr. ex* Deum Dominum || 36 et *add. sup.* || 43 servarem *corr. ex* servabam ; observabam *E* || 49-50 ita faciam omnino meam determinationem *corr. ex* ita faciam in omni mea determinatione

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

querría a b e r deliberado acerca la cosa presente ; y la regla, que en-[29*v*]tonces querría auer tenido, tomarla agora, porque entonces me halle con entero plazer y gozo.

188 *Nota.* Tomadas las reglas sobredichas para my salud y quietud eterna, haré my elección y oblación a Dios nuestro Señor,
183 conforme al 6º puncto del primer modo de hazer elección.

esse vellem ; quo agnito nunc utar, ut eo tempore magis sim securus.

Adnotandum est postremo, quod hisce regulis quatuor, propter salutem meam et animi quietem accurate servatis, debeo iuxta ultimum punctum modi praecedentis, electionem ipsam diffinire et offerre Deo comprobandam. [44*r*]

189 PARA EMENDAR Y REFORMAR LA PROPRIA VIDA Y ESTADO

Es de aduertir, que acerca de los que están constituidos en prelatura o en matrimonio (quier abunden mucho de los bienes temporales, quier no), donde no tienen lugar o muy prompta voluntad para hazer elección de las cosas que caen debaxo de elección mutable, aprouecha mucho, en lugar de hazer elección, dar forma y modo de enmendar y reformar la propria vida y estado de cada vno dellos ; es a saber, poniendo su creación, vida y estado para gloria y alabanza de Dios nuestro Señor y saluación
b de su propria ánima. Para venir y llegar a este fin debe mucho considerar y ruminar por los exercitios y modos de eligir, según que está declarado, quánta casa y familia deue tener, cómo

DE EMENDATIONE SEU REFORMATIONE CIRCA VITAE STATUM CUIVIS FACIENDA

Imprimis illud est advertendum, quod si quis vel matrimonio, vel officio dignitatis ecclesiasticae sit adstrictus (de temporalium vero bonorum quantitate, magna an parva sit non refert), unde ipsi non vacet aut parum libeat circa mutabilium rerum electiones versari ; operae pretium est earum loco methodum ei tradi seu formulam aliquam, ex qua vitam suam et statum proprium possit emendare.

Debet igitur quisquis eiusmodi conditionem sortitus est, ut finem creationis et vitae suae recte statuat ac sequatur, per exercitia supradicta et electionum modos attendere, atque ruminando sedulo colligere, quam amplam domum et familiam aequum sit se habere, quibus eam modis trac-

---

A 3 aber *add. in marg. mal in A ante verbum* deliberado | acerca *om. N*; deliberado acerca — querría auer] *om. B* || 7 me halle] me halla, *ut videtur, D* ; *om.* me *B retento sequenti* con || 9 Tomadas] Tomas [!] *X* || 16-17 Para reformar y emendar la propria voluntad y deseo *B* || 21-23 quier ... quier] *prius sic D, deinde bis corr. supra* aora ... aora || 22 abunde *E D* de bienes temporales quier que no *N* || 31 de cada] *om.* de *B* | es a saber *om. N* || 35-36 venir y allegar *E D*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

circa rem propositam; et regulam, quam tum vellem approbasse et acceptasse, eandem acceptabo modo, ut tunc possim esse ***plenus gaudio et letitia.***

Nota. Assumptis his regulis supradictis pro salute mea et quiete eterna, faciam electionem meam et oblationem mei faciam Domino Deo nostro ***iuxta*** sextum punctum primi modi faciendi electionem.

AD REFORMANDUM ET EMENDANDUM PROPRIAM VITAM ET STATUM

Est advertendum quod circa constitutos in praelatione vel in matrimonio (sive abundent bonis temporalibus, sive non abundent), qui non habent locum vel promtam voluntatem faciendi electionen eorum, quae cadunt sub electio***nem*** mutabi***lem***; expedit plurimum ***ut*** loco electionum detur aliqua methodus et forma emendandi et reformandi propriam cuiusque vitam et statum, quod fiet proponendo illorum creationem, vitam et statum debere esse ad gloriam et laudem Domini Dei nostri et ad propriam illorum salutem consequendam; et ut perveniant ad hunc finem, debet quis multum ruminare ac considerare in exercitiis et modis eligendi, ***ut declaratum est***, quantam domum et familiam habere debeat; quomodo regenda et gubernanda ***sit***;

circa rem propositam; et regulam, quam tum vellem aprobasse et acceptasse, eandem acceptabo modo, ut tunc possim esse plenus gaudio et letitia.

Assumptis his regulis supradictis pro salute mea et quiete aeterna, faciam electionem meam et oblationem mei faciam Domino Deo nostro iuxta sextum punctum primi modi faciendi electionem. **188** 183

AD REFORMANDUM ET EMENDANDUM PROPRIAM VITAM ET STATUM **189**

Est advertendum quod circa constitutos in praelatione vel in matrimonio, sive abundent bonis temporalibus, sive non abundent, [45*v*] qui non habent locum vel promtam voluntatem faciendi electionem eorum, quae cadunt sub electionem mutabilem; expedit plurimum ut loco electionum detur aliqua m e t h o d u s et forma emendandi et reformandi propriam cuiusque vitam et statum, quod fiet proponendo illorum creationem, vitam et statum debere esse ad gloriam et laudem Domini Dei nostri et ad propriam illorum salutem consequendam; et ut perveniant ad hunc finem, debet quis multum ruminare ac considerare in exercitiis et modis eligendi, ut declaratum est, quantam domum et familiam habere debeat; quomodo regenda et gu-

P1 58 plenus gaudio et laetitia *corr. ex* plene gaudens et laetabundus || 59 Nota *in marg.* || 63 iuxta *corr. ex* conformiter ad || 75 electionem mutabilem *corr. ex* electione mutabili *cf. nn.* 171, 173, 178, 189 || 76 ut *corr. ex* quod || 77 vel forma *E* || 78 propriam] proprie *E* || 87-88 ut declaratum est *in marg.*; *om. E* || 90 sit *add. sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

la debe regir y gobernar, cómo la debe enseñar con palabra y con exemplo; asimismo de sus facultades, quánta debe tomar para su familia y casa, y quánta para dispensar en pobres y en otras cosas pías, no queriendo ny buscando otra cosa alguna, sino en todo y por todo mayor alabanza y gloria de Dios nuestro Señor. Porque piense cada vno que tanto se aprouechará en todas cosas spirituales, quanto saliere de su proprio amor, querer y interesse. [30*r*]

tare et administrare conveniat, quibus instruere verbis et exemplis, quantum praeterea de possessis facultatibus sumptum facere [~~44*v*~~] liceat in usus proprios sive domesticos; quid rursum pauperibus erogare, vel impendere piis operibus deceat, nihil affectando aliud nec quaerendo, nisi quod honorem Dei et salutem suam praestet. Hoc enim unusquisque persuasum habeat, tantum se in studiis spiritualibus promoturum esse, quantum ab amore sui ipsius, et commodi proprii affectatione sese abstraxerit. [45*r*]

✠

TERCERA SEMANA

TERTIA HEBDOMADA

190 *1° día.* LA PRIMERA CONTEMPLACIÓN, A LA MEDIA NOCHE, ES CÓMO XPO NUESTRO SEÑOR FUE DESDE BETHANIA PARA HIERUSALÉN A LA ÚLTIMA CENA INCLUSIUE, FO. 47, **286** LIT. A; Y CONTIENE EN SÍ LA ORACIÓN PREPARATORIA, 3 PREÁMBULOS, 6 PUNCTOS Y VN COLLOQUIO

PRIMA CONTEMPLATIO FIT MEDIA NOCTE, ET CONTINET ORATIONEM PRAEPARATORIAM, TRIA PRAELUDIA, SEX PUNCTA CUM UNO COLLOQUIO*

Oración. La sólita oración preparatoria.

191 *1° preámbulo.* El primer preámbulo es traer la historia; que

Oratio praeparatoria eadem quae semper.

Praeludium primum sumitur ex historia: quomodo Christus

A 42-43 con palabra y con exemplo] por palabra y con el exemplo *X* || 44 quánta] quánto *B X et sic etiam statim postea* | deve de tomar *D* || 46 dispensar] disponer *B* | en pobres y en] con los pobres y con *E D* || 47 pías *om. B* || 55 *Initio fol. 37r ad marg. sup.*: Tercera semana | de passión *A* (*et sic etiam usque ad fol. 33r inclusive*); *ad marg. initio num.*: La terza septimana *N manu amanuensis et iterum adhuc maN*; Tercera semana de Passión *D X* 57 *Titulus* Tercera semana *in A adest tantum in marg. superiore f. 30r* 60 se fue desde Bethania a Hierusalén *B* || 62 47, *maB suppl. locus vacuus in textu A* 63-65 y contiene en sí — y vn colloquio *om. X* || 66-67 La oración preparatoria será la sólita *X*

* *In tertia hebdomada. In titulo primae contemplationis*: Prima contemplatio fit in media nocte etc. *addatur ex autographo*: Prima contemplatio de Christi Domini nostri profectione a Bethania in Hierusalem et de gestis usque ad ultimam coenam inclusive, fit media nocte et continet orationem praeparatoriam.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

quomodo erudienda et verbo et exemplo ; item ex facultatibus suis quantum debeat sumere ad alendam [89*r*] familiam, quantum ad dispensandum in pauperes et in alia opera pia ; nihil aliud inquirendo et investigando in omnibus et ubique, quam gloriam et laudem Domini Dei nostri ; ut quilibet secum reputet quod tantum progressum faciet in spiritualibus omnibus, quantum expoliaverit se proprio amore, affectu et commoditate.

bernanda sit ; quomodo erudienda et verbo et exemplo ; item ex facultatibus suis quantum debeat sumere ad alendam familiam, quantum ad dispensandum in pauperes et in alia [46*r*] opera pia ; nihil aliud inquirendo et investigando in omnibus et ubique, quam gloriam et laudem Domini Dei nostri ; ut quilibet secum reputet quod tantum progressum faciet in spiritualibus omnibus, quantum expoliaverit se proprio amore, affectu et commoditate. [46*v*]

TERTIA HEBDOMADA

TERTIA HEBDOMADA 190

PRIMA CONTEMPLATIO, QUAE FIT IN MEDIO NOCTIS, FIET SUPER EGRESSU CHRISTI E BETHANIA IN HIERUSALEM, ULTIMAM COENAM INCLUDENDO, FOL. [97*r*] ; CONTINET IN SE PRAETER ORATIONEM PRAEPARATORIAM ET TRIA PRAEAMBULA, SEX PUNCTA ET UNUM COLLOQUIUM

PRIMA CONTEMPLATIO, QUAE FIT IN MEDIO NOCTIS, FIET SUPER EGRESSU CHRISTI E BETHANIA IN HIERUSALEM, ULTIMAM COENAM INCLUDENDO, FOL. [71*v*] ; CONTINET IN SE PRAETER ORATIONEM PRAEPARATORIAM ET TRIA PRAEAMBULA, SEX PUNCTA ET UNUM COLLOQUIUM 286

Eadem quae solita est, erit oratio praeparatoria.

Primum praeambulum est adducere historiam, quae *nunc* erit consyderare Christum egredientem a Bethania, et mittentem duos

Eadem quae solita est, erit oratio praeparatoria.

Primum praeambulum est ad- 191
ducere historiam, quae nunc erit considerare Christum egredientem a Bethania, et mittentem

P1 92 *post* item *del.* similiter || 93 sumere *corr. ex* assumere || 15-16 Oratio eadem quae solita est *E* || 18 nunc *corr. ex* ad praesens || 20 et mittentem *om. E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

es aquí, cómo Xpo nuestro Señor desde Bethania embió dos discípulos a Hierusalem, a aparejar la çena, y después él mismo fue a ella con los otros discípulos ; y cómo después de auer comido el cordero pascual, y auer çenado, les labó los pies, y dio su sanctíssimo cuerpo y preciosa sangre a sus discípulos, y les hizo vn sermón después que fue Judas a vender a su Señor.

a Bethania misit Hierosolymam discipulos duos ad parandam caenam, quo et ipse cum reliquis deinde profectus est ; ibique post agni paschalis esum et peractam caenam, pedes lavit omnibus et sacrosanctum corpus ac sanguinem suum largitus est. Postremo, sermonem ad eos habuit post discessum Iudae ipsum vendituri.

192 *2° preámbulo.* El segundo, composición viendo el lugar ; será aquí, considerar el camino desde Bethania a Hierusalem, si ancho, si angosto, si llano, etc. Asimismo el lugar de la cena, si grande, si pequeño, si de vna manera o si de otra.

2m ex compositione loci, considerando dictum iter, asperum aut lene, breve aut longum, cum caeteris, quae inesse poterant, circunstantiis. Deinceps conspicando locum caenae, amplum vel angustum, vilem vel ornatum, et consimilia. [45*v*]

193 *3° preámbulo.* El tercero, demandar lo que quiero ; será aquí, dolor, sentimiento y confussión, porque por mis peccados ba el Señor a la passión.

3m ex optatae rei petitione, scilicet doloris, indignationis et confusionis, eo quod ob peccata mea summus omnium Dominus tantis se tormentis ita obiiciat.

194 *1° puncto.* El primer puncto es, ver las personas de la çena; y reflitiendo en mý mismo, procurar de sacar algún prouecho dellas [30*v*]

Punctum primum erit respicere caenantes, et aliquid in usum meum adducere.

2° puncto. El segundo, oýr lo que hablan ; y asimismo sacar algún prouecho dello.

2m eosdem audire, quid loquantur, et fructum inde decerpere.

3° puncto. El 3°, mirar lo que hazen ; y sacar algún prouecho.

3m attendere quid agant, et per omnia proficere.

195 *4° puncto.* El 4°, considerar lo que Xpo nuestro Señor padesce

4m advertere quid iam inde* Christus pati appetat et incipiat,

A 71 embió dos] embió los *E D* || 79 fue a ella] fue allá *B*, fue allí el *X* || 82 y dio] y les dio *B* || 83 preciosa] precioso *N E D* || 86 a su Señor] a su signor *N*, a nuestro Señor *E D* || 89 camino] campo *X* | desde] de *B* || 91 etc. *om. D* || 93-94 o si de] *om.* o *N D* || 3 algún prouecho] *add.* dello *B*

* *In quarto puncto.* Quartum advertere quid iam inde etc., *ita vertendum ex autographo* : Quartum advertere quid Christus Dominus noster in humanitate patiatur aut pati appetat, iuxta punctum quod meditandum suscipitur, unde incipiam et ipse magno conatu dolorem, moestitiam et fletum mihi excitare idemque curabo in subsequentibus punctis.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

discipulos in Hierusalem, ad praeparandam coenam ; post haec ipsum cum reliquis discipulis coenantem et post coenam agni paschalis lavantem pedes illorum ; et post hec consyderare illum tradentem suis discipulis *suum* corpus *cum* sanctissimo ac precioso sanguine *et deinde* predicantem illis postquam Iudas exierat, *ut Dominum suum traderet*.

Secundum praeambulum est compositio loci, quae hic erit consyderare viam e Bethania in Hierusalem, an esset angusta an plana etc. Item similiter locum coenae, an esset parvus an magnus, an huius formae an alterius.

Tertium praeambulum. Petam quod volo, quod *hic* erit *petere* dolorem, sens*um* et confusionem mei ipsius, quia propter peccata mea Christus pergit ad passionem.

Prımum punctum est *videre* coenantes, et reflectam ad me ipsum, enitens *recipere* aliquem fructum ex tali visione.

Secundum est audire illa quae loquuntur, et ita similiter *accipere aliquem* fructum. [89*v*]

Tertium punctum est consyderare illorum facta et gesta, et inde *colligam* etiam aliquem fructum.

Quartum est considerare illa, quae *Christus in humanitate* pati-

duos discipulos in Ierusalem, ad praeparandam coenam ; post hec ipsum cum reliquis discipulis coenantem et post coenam agni paschalis lavantem pedes illorum ; et post hec considerare illum tradentem suis discipulis suum corpus cum sanctissimo [47*r*] ac precioso sanguine et deinde predicantem illis postquam Iudas exierat, ut Dominum suum traderet.

Secundum praeambulum est **192**
compositio loci, quae hic erit considerare viam e Bethania in Hierusalem, an esset angusta an plana etc. Item similiter locum coenae, an esset parvus an magnus, an huius formae an alterius.

Tertium praeambulum. Petam **193**
quod volo, quod hic erit petere dolorem, sensum et confusionem mei ipsius, quia propter peccata mea Christus pergit ad passionem.

Primum punctum est videre **194**
coenantes, et reflectam ad me ipsum, enitens recipere aliquem fructum ex tali visione.

Secundum est audire que loquuntur, et ita similiter accipere aliquem fructum.

Tertium punctum est considerare illorum facta et gesta, et inde colligam etiam aliquem fructum. [47*v*]

Quartum est considerare illa, **195**
quae Christus in humanitate pa-

P1 23 cum discipulis suis *E* || 27 suum *corr. ex* eius || 28 cum *add. sup. lin.* || 29 et deinde *corr. ex* post hec || 30-31 ut Dominum suum traderet *corr. ex* exierat ad perficiendam traditionem || 32 praeambulum *om. E* || 41 hic *corr. ex* ad praesens | petere *add. sup. lin.* 42 sensum *corr. ex* sensuum || 46 videre *corr. ex* considerare oculo || 48 recipere *corr. ex* eruere || 51-52 accipere aliquem fructum *corr. ex* reflectam, ut hauriam fructum || 53-54 Tertium punctum — aliquem fructum *om. E* || 55 colligam *corr. ex* eruam || 58 Christus in humanitate *corr. ex* Xpi. humanitas

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

en la humanidad, o quiere padescer, según el paso que se contempla; y aquí començar con mucha fuerza y esforçarme a doler, tristar y llorar; y así trabaxando por los otros punctos que se siguen.

iuxta historiam; unde incipiam et ipse dolorem, moestitiam et fletum mihi excitare, meque affligam similiter in subsequentibus.

196 *5º puncto.* El 5º, considerar cómo la diuinidad se esconde, es a saber, cómo podría destruyr a sus enemigos, y no lo haze, y cómo dexa padescer la sacratíssima humanidad tan crudelíssimamente.

5m meditari quo se pacto abscondens Christi divinitas, adversarios suos, cum valeat, non perdat, sed paenas adeo crudeles pati sinat humanitatem.

197 *6º puncto.* El sexto, considerar cómo todo esto padesce por mis peccados, etc.; y qué deuo yo hazer y padescer por él.

6m cogitare, cum talia ferat pro peccatis meis, quid agere debeam aut pati eius causa.

198 *Colloquio.* Acabar con vn colloquio a Xpo nuestro Señor, y al fin con vn Pater noster.

Colloquium ad Christum fiet, terminandum cum Pater noster. [46*r*]

199 *Nota.* Es de aduertir, como 54 antes y en parte está declarado, que en los colloquios deuemos de rrazonar y pedir, según la subiecta; materia, es a saber según que me hallo tentado o consolado, y según que deseo aver vna virtud o otra, según que quiero disponer de mý a vna parte o a otra, según que quiero dolerme o gozarme de la cosa que contemplo, finalmente pidiendo aquello que más [31*r*] efficazmente cerca algunas cosas particulares desseo; y desta manera puede hazer vn sólo colloquio a Xpo nuestro Señor, o si la materia o

In colloquiis est notandum (ut supra ex parte iam exposuimus) quod agere convenit et aliquid petere, iuxta praesentis rei rationem, videlicet, prout sentio in me consolationem vel perturbationem; prout virtutem unam vel alteram expeto; prout in hanc vel illam partem de me statuere intendo; prout etiam de re, quam contemplor, tristari volo vel laetari. Denique postulandum erit illud, quod circa rem certam aliquam maxime desidero; et unum duntaxat colloquium poterit confici ad Christum Dominum, vel triplex, si devotio instiget,

---

A 11 en la humanidad] *ad marg. mal obelo posito post verbum* padesce *A, et del. in textu post* lo que *tria verba* la humanidad de; *eodem modo corr. N* (*in marg. maN* en la humanidad) || 11-12 padesce y quiere padescer en la humanidad *E D*; padesce o quiere padescer en la humanidad *B*; padescer] *prius, ut videtur,* parescer *A* || 14 y esforçarme] y forçarme *E* || 22 sacratíssima] sanctíssima *X* || 25 considerar] *rep. et del.* considerar *A* || 27 etc. *om. B* | deuo yo] *add.* de *D* || 38 aver] hazer *X* || 39-41 según que quiero — o a otra *om. D* || 40-41 de my a vna — quiero dolerme *om. B* || 41-42 dolerme y gozarme *E D* particulares] *add.* que *X*

V 48 *post* devotio *del.* sub

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tur vel pati desiderat, prout fuerit locus *historiae contemplandae*, et hic incipiam cum magn*o affectu* condol*ere*, contristar*i* et plangere, et ita *conabor* et affligar per alia puncta quae sequuntur.

titur vel pati desiderat, prout fuerit locus historiae contemplandae, et sic incipiam cum magno affectu condolere, contristari et plangere, et ita conabor per alia puncta quae sequuntur.

Quintum. Consyderare divinitatem latentem et absconditam, potentem hostes suos destruere et nolentem, sed permittentem ac tolerantem sacerrimam eius humanitatem crudelissime affligi. 196

Quintum. Considerare divinitatem latentem et absconditam, potentem hostes suos destruere et nolentem, sed permittentem ac tolerantem sacerrimam eius humanitatem crudelissime affligi.

Sextum. Consyderare quod haec omnia patitur propter mea peccata etc. ; et quid ego debeo facere ac pati propter ipsum. 197

Sextum. Considerare quod hec omnia patitur propter mea peccata etc. ; et quid ego debeo facere ac pati propter ipsum.

Finiatur cum colloquio directo ad Dominum nostrum Christum ; addam in fine Pater noster. 198

Finiatur cum colloquio directo ad Dominum nostrum Christum; addam in fine Pater noster.

Est advertendum, sicut iam superius ex parte declaratum est, quod in colloquiis debemus *colloqui et petere* secundum subiectam materiam, et ut fuero vel tentatus vel consolatus, *atque* ut desydero acquirere hanc virtutem vel aliam, et prout opto et volo disponere me ad hoc vel illud, et prout volo dolere vel letari circa rem, quam contemplor ; tandem petam illud quod efficac*ius* circa aliqua particularia desydero ; et ita servando hanc formam *possum* dirigere unum colloquium ad Christum Dominum nostrum ; vel, si materia et devotio *me* exci- 199

Est advertendum, sicut iam superius ex parte declaratum est, 54 quod in colloquiis [48*r*] debemus colloqui et petere secundum subiectam materiam, et ut fuero vel tentatus vel consolatus, atque ut desidero adquirere hanc virtutem vel aliam, et prout opto et volo disponere me ad hoc vel illud, et prout volo dolere vel letari circa rem, quam contemplor ; tandem petam illud quod efficatius circa aliqua particularia desidero ; et ita servando hanc formam possum dirigere unum colloquium ad Christum Dominum nostrum ; et, si materia et devotio me excitat,

---

P1 60 historiae contemplandae *corr. ex* locus quem quis contemplatur || 60-63 et hic incipiam — per alia *corr. ex* et sic incipiam cum magna devotione, violentia ad condolendum, contristandum et plangendum, et ita laborando per alia. || 69 sacerrimam] sacratissimam *E* | post humanitatem *del.* tam | *post* eius *del.* carnem || 80-81 colloqui et petere *corr. ex* colloqui, petere secundum ac ratiocinari, ratiocinari ac petere *E* || 82 et ut *corr. ex* et prout || 82-83 vel tentatus *om. E* || 83 atque *corr. ex* et prout || 86 vel illud *corr. ex* vel aliud ; vel ad aliud *E* || 87 et laetari *E* || 89 efficacius *corr. ex* magis efficaciter || 91 possum *corr. ex* potest || 94 me *corr. ex* eum

P2 63 *post* conabar *del.* et affligar

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

la deuoción le conmueve, puede hazer tres colloquios, vno a la Madre, otro al Hijo, otro al Padre, por la misma forma que está dicho en la segunda semana,
147 en la meditación de los dos bina-
156 rios, con la nota que se sigue a
157 los binarios.

nempe ad Matrem, Filium et Patrem, sicut traditum est in contemplatione 2.ae hebdomadae de tribus classibus, cum sequente illic annotatione.

200 *2º día.* SEGUNDA CONTEMPLACIÓN A LA MAÑANA, SERÁ DESDE LA CENA AL HUERTO INCLUSIUE

SECUNDA CONTEMPLATIO IN AURORA, DE REBUS A CHRISTO POST CAENAM ET IN HORTO GESTIS

Oración. La sólita oración preparatoria.

Oratio praeparatoria consueta semper.

201 *1º preámbulo.* El primer preámbulo es la historia ; y será aquí, cómo Xpo nuestro Señor descendió con sus onze discípulos desde el monte Sión, donde hizo la cena, para el valle de Iosaphar, dexando los ocho en vna parte del valle y los otros tres en vna parte del huerto ; y poniéndose en oración, suda sudor como gotas de sangre; y después que tres vezes hizo oración al Padre, y despertó a sus tres discípulos, y después que a su voz cayeron los enemigos, y Judas dándole la paz, y San Pedro derrocando la oreja a Malcho, y Xpo poniéndosela en su

Praeludium primum est iuxta historiam : [46v] quomodo Iesus Christus, una cum undecim suis apostolis, descendit ex monte Syon, ubi fuerant caenati ; et transiens per vallem Iosaphat, relictis ibi ex illis octo, aliis vero tribus in horti parte, seorsum ipse digrediens, oravit ad sudorem usque sanguineum, iterata iam ter eadem ad Patrem suum oratione ; *postea* excitis discipulis a somno ; prostratis ad solam vocem, cum Iuda per osculum prodente, adversariis ; restituta deinceps, quam amputaverat Petrus, Malchi auricula ; comprehensus tandem est quasi nefarius aut

---

A 49 conmueve] conduçe *B X* || 54-55 de los dos binarios] *om.* dos *N B X. In A numerus* dos *omittendus erat, vel eius loco scribendus numerus* tres. *Sunt qui teneant numerum* dos *retinendum esse et loco* binarios *substituendum esse* banderas. *Sic P. Roothaan in editione 4ª suae versionis. Sed notandum est alias, in nn.* 159 *et* 168, *Ignatium significationem fecisse ad tria colloquia trium binariorum. Ceterum res momento caret cum colloquia binariorum eadem sint ac colloquia duorum vexillorum ; vide n.* 156. || 57 *Verba* 2º día *per errorem scripta sunt in A ; patet enim hanc esse secundam meditationem primi diei. Meditationes pro secundo die indicantur infra,* nº 208. | La segunda *X* || 60-61 La sólita preparatoria *E D* (*ad marg. in hoc casu habent* Oración) || 68-70 dexando los ocho — parte del huerto] dexando los 3 en la una parte del huerto *D* ; en vna parte] en la una parte *bis E* || 69 otros] *om. X* || 71-72 como gotas de sangre *in marg. mal A, obelo posito post verbum* sudor, *pro verbis* simile a sudor sanguineo *del. in textu ; pariter del.* simil a sudor sanguineo *N et ad marg. ma*N como gotas de sangre ; símile a sudor sanguíneo *E D*

V 70-71 ad sudorem usque sanguineum *corr. ex* ad sudorem usque guttis sanguineis similem || 73 postea *marg. ma*P

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tat, facere tria colloquia : primum ad Matrem Christi Mariam, alterum ad Filium, tertium ad Patrem, servando eandem formam praescriptam in secunda hebdomada, in meditatione duorum binariorum cum notula illa, sequente binarios.

facere tria colloquia : primum ad Matrem Christi Mariam, alterum ad Filium, tertium ad Patrem, servando eandem formam praescriptam in 2.ª hebdomada, in meditatione duorum binariorum 147
cum notula illa, sequente binarios. 156 157

SECUNDA CONTEMPLATIO, QUAE FIET IN AURORA, ERIT A FINE COENAE USQUE AD ORTUM INCLUSIVE

SECUNDA CONTEMPLATIO, QUAE FIET IN AURORA, ERIT A FINE COENAE USQUE AD [48*v*] ORTUM INCLUSIVE 200

Oratio praeparatoria eadem quae solita est.

Oratio praeparatoria eadem quae solita est.

Primum praeambulum est adducere historiam, quae *hic* erit consyderare Christum, comitatum undecim discipulis, descendentem ex monte Syon, [90*r*] ubi prius coenaverat, per vallem Iosaphat, in cuius par*te* vallis, relictis octo ex discipulis, et in par*te* horti relictis aliis tribus, ad orand*um* i*vit*; ubi cum oraret, sudavit sanguineum sudorem ; et postquam ter oravit Patrem et excitavit suos tres discipulos ac ad vocem eius ceciderunt inimici posteaquam Iudas osculatus est eum et Petrus abscidit auriculam Malchi ; et Christus eam illi restituit ; et cum esset *com*prehensus ut malefactor, deduxerunt illum e valle descendentes et postea ascendentes ad domum Annae.

Primum praeambulum est adducere historiam, quae hic erit considerare Christum comitatum undecim discipulis, descendentem ex monte Sion, ubi prius coenaverat, per vallem Iosaphat, in cuius parte vallis, relictis octo ex discipulis, et in parte horti relictis tribus aliis, ad orandum ivit ; ubi cum oraret, sudavit sanguineum sudorem ; et postquam ter oravit Patrem et excitavit suos tres discipulos *et Iudas osculatus est eum* et ad vocem eius ceciderunt inimici et Petrus abscidit auriculam Malchi ; et Christus eam illi restituit ; et cum esset comprehensus ut malefactor, deduxerunt illum *in vallem* descendentes et postea ascendentes *versus* domum Anae. 201

P1 95 *post* excitat *del.* potest || 10 hic *corr. ex* ad praesens || 15 parte *corr. ex* particula || 16 parte *corr. ex* particula || 17 ad orandum ivit *corr. ex* ad orationem se contulit, *prius* se accinxit || 26 comprehensus *corr. ex* reprehensus

P2 21 et Iudas — eum *add. mP* || 23 *post* inimici *del.* et postquam Iudas osculatus est eum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

lugar, seyendo preso como malhechor, le lleban el valle abajo y después la cuesta arriba para la casa de Anás. [31*v*]

202 *2º preámbulo.* El segundo es ver el lugar ; será aquí, considerar el camino desde monte Sión al valle de Josaphar, y ansimismo el huerto, si ancho, si largo, si de vna manera, si de otra.

203 *3º preámbulo.* El tercero es demandar lo quiero, lo qual es proprio de demandar en la passión : dolor con Xpo doloroso, quebranto con Xpo quebrantado, lágrimas, pena interna de tanta pena que Xpo passó por mý.

204 *1ª nota.* En esta segunda contemplación, después que está puesta la oración preparatoria con los tres preámbulos ya dichos, se terná la misma forma de proceder por los punctos y colloquio, que se tuuo en la primera contemplaçión de la cena ; y a la hora de missa y vísparas se harán dos repeticiones, sobre la primera y segunda contemplación, y después antes de cena se traerán los sentidos sobre las dos sobredichas contemplaciones ; siempre preponiendo la oración preparatoria y los tres preámbulos, según la subiecta materia, de la misma
119 forma que está dicho y declarado
159 en la segunda semana.

205 *2ª nota.* Según la hedad, disposición y temperatura ayuda a

latro quispiam, et per vallem illam ad Annae domum primo tractus.

2m est pro construendo loco, viam intueri declivem, planam et arduam ; item hortum certa magnitudine, figura et habitudine depingendum.

3m pro voti consecutione, poscere maerorem, planctum, anxietatem, et caeteras id genus paenas interiores, ut Christo patienti pro me compatiar. [47*r*]

Notanda simul haec quatuor.

Primum, quod post praeparatoriam orationem cum tribus praeludiis 2.1 huius exercitii, eodem modo et ordine procedendum est per puncta et per colloquium, ut in praecedente de caena peractum est. Adiiciendae quoque erunt circa missae et vesperarum tempus duae repetitiones super una et altera dicta contemplatione. Ante caenam vero applicabuntur quinque sensus, praemissa ubique oratione praeparatoria, cum tribus praeludiis oblatae materiae congruentibus, quemadmodum in hebdomada 2.a satis descriptum est.

2m quod habita aetatis, complexionis corporalis ac disposi-

A 81 el valle] al valle *N* || 82-83 para la casa] *om.* la *X* || 86 desde] del *X* || 90 El tercero] *prius* El segundo (*del.* segundo) *A* || 92 de demandar] *om.* de *B* || 95 lágrimas y pena interna *D* | de tanta] desta *B* || 97 En esta] Que esta *E D*, Esta *B X* || 2 que se tuuo] que se tiene *E D*, que se hizo *B* | primera] *om. B* || 4 vísparas] *sic A* || 3-6 de la cena y a la — segunda contemplación] *om. B X* || 6-7 y después antes de cena] *prius* y después de cena *N*, *add.* antes (antes de cena) *ad marg. maN* || 8-9 sobre las dos dichas *D* || 9-11 siempre poniendo *D*, siempre proponiendo *X*

V 4 *post* circa *del.* horam

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secundum est compositio loci, quae hic erit consyderare viam e monte Syon usque in vallem Iosaphat, et ita similiter hortum amplum *vel* angustum, istius formae *vel* alterius.

Secundum est compositio loci, quae hic erit considerare viam e monte Syon usque in vallem Iosaphat, et ita similiter hortum amplum [49*r*] vel angustum, istius formae vel alterius. 202

Tertium praeambulum est petere quod volo ; est autem proprium in passione petere dolorem cum Christo doloribus *pleno, lassitudinem et angustiam* cordis cum Christo *afflicto*, lachrymas et internam tristitiam super poena quam Christus pro me patitur.

Tertium praeambulum est petere quod volo ; est autem proprium in passione petere dolorem cum Christo doloribus pleno, lassitudinem et angustiam cordis cum Christo afflicto, lachrymas et internam tristitiam super poena quam Christus pro me patitur. 203

Prima *adnotatio*. In hac secunda contemplatione, post orationem praeparatoriam et tria praeambula supradicta servabitur idem ordo procedendi per puncta et colloquia qui servatus est in prima contemplatione coenae ; et hora missae et vesperarum fient duae repetitiones super prima et secunda contemplatione ; post haec fiet ante coenam exercitium *ducendi* quinque sensus supra praedictis contemplationibus, semper praeponendo orationem praeparatoriam et tria praeambula, secundum subiectam materiam, eodem modo quo dictum est et declaratum in secunda hebdomada.

Prima adnotatio. In hac 2.ª contemplatione, post orationem praeparatoriam et tria praeambula supradicta servabitur idem ordo procedendi per puncta et colloquia, qui servatus est in prima contemplatione coene ; et hora missae et vesperarum fient duae repetitiones super prima et 2.ª contemplatione ; post haec fiet ante coenam exercitium ducendi quinque sensus supra praedictis contemplationibus, semper praeponendo orationem praeparatoriam et tria praeambula, secundum subiectam materiam, eodem modo quo dictum est et declaratum in 2.ª hebdomada. 204 119 159

Secunda. Expedit ei qui exercitatur, iuxta aetatem, dispositionem, temperaturam, singulis die-

Secunda. Expedit ei qui exercitatur, iuxta [49*v*] etatem, dispositionem, temperaturam, singulis 205

P1 34 amplum vel *corr. ex* amplumne an | vel *corr. ex* an || 39-41 doloribus pleno — afflicto *corr. ex* doloribus satiato, confractionem cordis nostri cum Christo lacerato || 45 adnotatio *corr. ex* nota ; *om. E* || 50 et per colloquia *E* || 51 coenae *om. E* || 51-54 et hora — contemplatione *om. E* || 55 ducendi *corr. ex* trahendi ; trahendo *E* || 56 praedictis] praefatis *E* || 63 *post* Secunda *del.* nota

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

la persona que se exercita, hará cada día los cinco exercitios o menos. [32*r*]

206 *3ª nota.* En esta tercera semana se mudarán en parte la segunda y sexta addición. La segunda será, luego en despertándome, poniendo delante de mí a donde voy y a qué, resumiendo vn poco la contemplación que quiero hazer, según el misterio fuere ; esforçándome, mientras me lebanto y me visto, en entristeçerme y dolerme de tanto dolor y de tanto padesçer de Xpo nues-
b tro Señor. La sexta se mudará, no procurando de traer pensamientos alegres, aunque buenos y sanctos, así como son de resurrectión y de gloria, mas antes induziendo a mí mismo a dolor y a pena y quebranto, trayendo en memoria freqüente los trabajos, fatigas y dolores de Xpo nuestro Señor, que passó desde el puncto que nasció hasta el misterio de la passión, en que al presente me hallo.

207 *4ª nota.* El examen particular, sobre los exercitios y addiciones presentes, se hará así como se
160 ha hecho en la semana passada.

208 *2º día.* EL SEGUNDO DÍA, a la media noche, la contemplación será desde el huerto a casa de
291 Anás inclusiue, fo. 48, lit., y a la mañana de casa de Anás a
292 casa de Cayphás inclusiue, fol. 48, litt., y después las dos repetitiones y el traer de los sentidos, se-
294 gún que está ya dicho.

tionis totius ratione, vel quinque vel pauciora exercitia diebus singulis implebuntur.

3m quod in hac 3.ª hebdomada mutandae sunt ex parte additio 2.ª et 6.ª ; siquidem (quod ad 2.am spectat) ubi fuero experrectus, praecogitans quo tendam, et instantem contemplationem paululum delibans, interim dum surgo [47*v*] et accingor, adnitar simul ad tristitiam et dolorem de tot ac tantis Christi paenis meipsum acriter incitare.

Quoad sextam vero suffugiam potius quam quaeram aut admittam iucundas cogitationes, licet alioqui utiles et sanctas, ut sunt de resurrectione Christi et gloria ; pro quibus in meditanda eius passione, angores ac paenas hauriam, ex frequenti eorum recordatione, quae ab hora suae nativitatis ad exitum usque vitae huius ipse perpessus est.

4m, quod examen particulare circa tam exercitiorum quam additionum functionem, fiet ad eundem modum ut in hebdomada praecedente.

In 2ª autem die contemplatio alia succedet, noctu transigenda, de gestis in domo Annae, ut narratur fol. [64*v*]. Sub auroram vero de secutis rebus in domo Caiphae, fol. [65*r*].

Deinde repetitiones et usus sensuum velut prius.

A 21 En esta] Esta *X* | 23 segunda y sexta] primera y sexta *B* | 29 mientras] mientre *X*. quando *D* | 30 en entristeçerme] *om.* en *E X* | 32 Xpo] *om. B* 54 inclusiue *om. X* litt.] *Indicatio litterae hoc loco ac saepe alias desideratur, quod semel pro semper monuisse sat erit.* 58 el traer de los *om. B X* | según] por la misma forma *B X* | 59 que está ya dicho] lo que está dicho *D*

V 34 *post* iucundas *del.* ullas

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

bus facere quinque exercitia vel pauciora.

In hac tertia hebdomada mutabuntur ex parte secunda et sexta additio. 2.ª *erit* : statim ut excitatus fuero, ponam ante oculos meos quonam pergo *et* quorsum, *colligens breviter* contemplationem [90*v*] quam volo facere, prout fuerit mysterium, *nitendo* quamdiu surgo et induor, *ad* concitand*am* in animo meo tristitia*m* et dolore*m* super dolore et passione Christi Domini nostri.

Sexta mutabitur, non admittendo ullas cogitationes laetitiae et gaudii, licet sanctas et optimas, ut sunt resurrectionis et gloriae, sed potius *inducam* meipsum ad dolorem et poenam, adducendo frequenter in memoriam labores, passiones et dolores, quos Christus Dominus pertulit ab hora suae nativitatis usque ad mysterium passionis quod contemplor.

Quarta. Examen particulare super exercitiis et additionibus presentibus fiet ut dictum est in preceadenti hebdomada.

SECUNDO DIE in medio noctis fiet contemplatio super gestis ab egressu horti usque ad domum Annae inclusive, fol. [98*r*]. In aurora super gestis ab egressu domus Annae usque ad domum Cayphae inclusive ; et postea fient duae repetitiones et exercitium

diebus facere quinque exercitia vel pauciora.

3.ia In hac 3.ia hebdomada mutabuntur ex parte 2.ª et 6.ª additio. 2.ª erit : statim ut excitatus fuero, ponam ante oculos meos quonam pergo et quorsum, colligens breviter contemplationem quam volo facere, prout fuerit mysterium, elaborando quandiu surgo et induor, ad concitandam in anima mea tristitiam et dolorem super dolore et passione Christi Domini nostri. **206** 73 80 130

Sexta mutabitur, non admittendo ullas cogitationes laetitie et gaudii, licet sanctas et optimas, ut sunt resurrectionis et gloriae, sed potius inducam meipsum ad dolorem et poenam, adducendo frequenter in memoriam labores, passiones et dolores, quos Christus Dominus pertulit ab hora suae nativitatis usque ad mysterium passionis quod contemplor. [50*r*]

Quarta. Examen particulare super exercitiis et additionibus presentibus fiet ut dictum est in praecedenti hebdoma[da]. **207** 160

SECUNDO DIE in medio noctis fiet contemp[l]atio super gestis ab egressu horti usque ad domum Annae inclusive, fol. [72*v*]. In aurora super gestis ab egressu domus Annae usque ad domum Cayphae inclusive ; et postea fient duae repetitiones et exercitium **208** 291 292

P1 70 erit *add. sup. lin.* || 73 colligens breviter *corr. ex* resumens parum || 75 nitendo *supra* elaborando, *hoc non deleto* || 76-77 ad concitandum *corr. ex* in concitanda || 77-78 tristitiam et dolorem *corr. ex* tristitia et dolore || 82 licet — et optimas *om. E* || 84 inducam *supra* induam, *hoc verbo non deleto* || 91 *post* Quarta *del.* nota

P2 75 elaborando *corr. ex* intendo *perperam lecto pro* nitendo || 94 hebdomada *ex P1* hebdoma *P2* || 95-4 *Tota haec paragraphus est in marg.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

b *3ª dia.* EL TERCERO DÍA, a la media noche, de casa de Cayfás [fol. 48r] a Pilato inclusiue, fol. 49, lit., y a la mañana de Pilato a Herodes inclusiue, fol. 49, y después las repeticiones y sentidos, por la misma forma que está ya dicho.

In 3.ª die contemplabimur per noctem mediam, quomodo ductus est ad Pilatum Christus, et quid [49v] ibi actum, ut dicetur fol. [65r]. Diluculo vero de iis, quae gesta sunt, transmisso Christo ad Herodem fol. [65r]. Subdetur repetitionum et sensuum consuetus usus.

c *4ª dia.* EL QUARTO DÍA, a la media noche, de Herodes a Pilato, fo. 49, lit., haziendo y contemplando hasta la mitad de los misterios de la misma casa de Pilato, y después, en el exercitio de la mañana, los otros misterios que quedaron de la misma casa, y las repeticiones y los sentidos, como está dicho.

Die 4.ª meditatio nocturna percurret historiam de reditu ab Herode, usque ad mediam partem mysteriorum, quae apud Pilatum secuta sunt; reliquam vero partem circa lucem primam prosequemur. De repetitionibus quoque et sensibus pro consuetudine sit agendum.

d *5ª dia.* EL QUINTO DÍA, a la media noche, de casa de Pilato hasta ser puesto en crux, fol. 49, lit. d, y a la mañana desde que fue alçado en crux hasta que espiró, fol. 49, lit. e, f, g; después las dos repeticiones y los sentidos.

Die 5.ª sub noctis medium, de progressu ipso passionis contemplabimur, a sententia Pilati usque ad crucifixionem. Sub auroram deinceps, ab elevatione crucis ad Christi usque expirationem, de quibus fol. [66r]. Repetitiones et sensuum exercitatio, ut supra.

e *6ª dia.* EL SEXTO DÍA, a la media noche, desde la crux descendiendole hasta el monumento exclusiue, fol. 49, lit., y a la mañana desde el monumento inclusiue hasta la casa donde nuestra Señora fue, después de sepultado su Hijo.

Die 6.ª noctu, quomodo mortuus Dominus sublatus de cruce et ad monumentum delatus est, fol. [66r]. Primo mane, ex quo sepultus fuit donec beata Virgo in domum aliquam se recepit, fol. [48r].

f *7ª dia.* EL SÉPTIMO DÍA, contemplación de toda la pasion iunta en el exercitio de la media

Die 7.ª inter noctu et mane passionem totam revolvemus; postea repetitionum et sensuum

A 64 *post verbum* fol. *scribit et del.* lit. *A* | 65 y después las] *add.* dos *B* | 67 que esta ya dicho] sobredicha *E D* | 72 y los] *om.* los *B* | 78 como está ya dicho *B* | 81 ser] *om. A* | 83 alçado] alcado *A* | 85 y los] *om.* los *B* | 89 monumento exclusiue] monumento vnclusiue *B X* | 95 contemplar toda *E D* | 97 en el exercitio] con el exercicio *B*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

quinque sensu*um*, sicut dictum est.

TERTIO DIE in medio noctis fiet contemplatio super gestis ab egressu domus Cayphae usque ad Pilatum inclusive, fol. [98*r*]. In aurora super gestis ab egressu domus Pilati usque ad domum Herodis inclusive ; et fient duae repetitiones et exercitium *ducendi* quinque sensus, servando supra dictam formam.

QUARTO DIE in medio noctis fiet contemplatio super gestis ab egressu domus Herodis usque ad Pilatum iterum, fol. [98]. Ubi contemplabimur unam partem mysteriorum peractorum in domo Pilati ; postea in exercitio aurorae reliquam partem mysteriorum ; et fient repetitiones et exercitium quinque sensu*um*.

QUINTO DIE super gestis a domo Pilati usque ad crucifixionem inclusive, fol. [98*v*]. In aurora, super gestis posteaquam fuit exaltatus in cruce, usque ad tempus quo emisit spiritum.

SEXTO DIE in medio noctis super gestis a tempore quo de cruce [91*r*] ablatus est, usque ad monumentum exclusive, fol. [98*v*] ; in aurora super gestis a monumento inclusive, fol. [98*v*], usque ad domum, ad quam perrexit Domina nostra, postquam sepultus fuit eius Filius.

SEPTIMO DIE fiet contemplatio *totius passionis* simul in exercitio mediae noctis et aurorae, et loco

quinque sensuum, sicut dictum est. 204

TERTIO DIE in medio noctis fiet **b**
contemplatio super gestis ab egressu domus Cayphae usque ad Pilatum inclusive, fol. [73*v*]. In 293
aurora super gestis ab egressu domus Pilati usque ad domum Herodis inclusive ; et fient duae re- 294
petitiones et exercitium ducendi quinque sensus, servando supra dictam formam. 204

QUARTO DIE in medio noctis fiet **c**
contemplatio s u p e r gestis ab egressu domus Herodis usque ad Pilatum iterum, fol. [74*r*]. Ubi 295
contemplabimur unam partem mysteriorum peractorum in domo Pilati ; postea in exercitio aurorae reliquam partem mysteriorum ; et fient repetitiones et exercitium quinque sensuum. 204

QUINTO DIE super gestis a do- **d**
mo Pylati usque ad crucifixionem inclusiue, fol. [74*v*]. [50*v*] In au- 296
rora, super gestis posteaquam exaltatus fuit in cruce, usque ad 297
tempus quo emisit spiritum.

SEXTO DIE in medio noctis su- **e**
per gestis a tempore quo de cruce ablatus est, usque ad monumentum exclusive, fol. [75*r*] ; in au- 298
rora super gestis a monumento inclusive, fol. [75*r*], usque ad domum, ad quam perrexit Domina nostra, postquam sepultus fuit eius Filius.

SEPTIMO DIE fiet contemplatio **f**
totius passionis simul in exercitio mediae noctis et aurorae, et loco

P1 3 exercitium quinque sensuum *corr. ex* exercitium trahendi quinque sensus || 12 ducendi *corr. ex* trahendi || 23-24 exercitium quinque sensuum *corr. ex* exercitium trahendi quinque sensus || 41 totius passionis *add. sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

noche y de la mañana ; y en lugar de las dos repeticiones y de los sentidos, considerar todo aquel día, quanto más freqüente podrá, cómo el cuerpo sacratíssimo de Xpo nuestro Señor [33*r*] quedó desatado y apartado del ánima, y dónde y cómo sepultado. Asimismo considerando la soledad de nuestra Señora, con tanto dolor y fatiga ; después, por otra parte, la de los discípulos.

vice, per diem totum considerabimus, quam licebit frequentissime, quo pacto sanctissimum Iesu Christi corpus remanserit ab anima seiunctum, et ubinam aut quomodo sepultum. Item quae fuerit beatae Mariae matris solitudo, desolatio qualis, et quanta afflictio ; quam acerbus quoque discipulorum maeror extiterit.

209 *Nota*. Es de notar, que quien más se quiere alargar en la passión, a de tomar en cada contemplación menos misterios, es a saber, en la primera contemplación solamente la cena ; en la 2ª el labar de los pies ; en la 3ª el darles el sacramento ; en la 4ª el sermón que Xpo les hizo, y assí por las otras contemplaciones y misterios.

Subnotandum est, quod si cui libeat meditandae Christi passioni diutius instare, contemplationes singulas debet absolvere cum paucioribus mysteriis ; ita ut prima solum comprehendat caenam ; 2.ª lotionem pedum ; 3.ª eucharistiae sanctae institutionem ; 4.ª sermonem ibi subsecutum, et sic in caeteris agendum.

Asimismo, después de acabada la passión, tome vn día entero la mitad de toda la passión, y el 2º día la otra mitad, y el 3º día toda la pasión.

Ad haec, traiecta tota passione, licebit proximo post die iterare eius dimidium, atque reliquum postridie ; perendie rursus totam simul. [49*r*]

b Por el contrario quien quisiere más abreuiar en la passión, tome a la media noche la çena, a la mañana el huerto, a la hora de missa la casa de Anás, a la hora de vísparas la casa de Cayphas, en lugar de la hora antes de çena la casa de Pilato ; de manera que no haziendo repeticiones ny

E contrario vero, si quis malit tempus succidere, contempletur de caena Domini per noctem ; de horto in aurora ; de Annae domo circa missam ; sub vesperas de domo Caiphae ; de praetorio Pilati ante caenam ; et ita pergendo, per dies singulos diversa exercitia quinque implebun-

[illegible] 99 y de [illegible] *A* [illegible] frequentemente *B* [illegible] podra] pudiere *E D* [illegible] 2-4 el [illegible] desatado y apartado del] el cuerpo sanctissimo de nuestro Señor Jesu [illegible] desapartado y separado del *B* [illegible] considerando la soledad] considera la soli- [illegible] *A* [illegible] 10 Es de] *prius* El de *A* [illegible] la mitad de la passion *X* [illegible] 31 visparas *A* [illegible] la casa] [illegible] de Cayphas en lugar [illegible] la casa de *om.* *X*

[illegible]

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN

duarum repetitionum et loco exercitii quinque sensuum, considerare toto illo die frequentissime corpus sacratissimum Christi Iesu separatum ab anima, et ubi et quomodo ***sepultum***. Item similiter solitudinem Dominae nostrae, tanto dolore et desolatione oppressae ; ex alia parte etiam ***dolorem et anxietatem*** discipulorum, etc.

duarum repetitionum et loco exercitii quinque sensuum, considerare toto illo die frequentissime corpus sacratissimum Christi Iesu separatum ab anima, et ubi et quomodo sepultum. Item similiter solitudinem Dominae nostrae, tanto dolore et desolatione oppressae ; ex alia parte etiam dolorem discipulorum, etc. [51*r*]

Nota. Est advertendum quod is qui vult plus immorari in passione, debet pauciora mysteria in ***qualibet*** contemplatione consyderare, verbi gratia, in prima contemplatione solum coenam ; in 2.ª lotionem pedum ; in tertia ***institutionem et exhibitionem*** sacramenti ; in 4.ª sermonem quem habuit Christus ad discipulos ; et ita in aliis contemplationibus et mysteriis.

Est advertendum quod is qui **209** vult plus immorari in passione, debet pauciora mysteria in qualibet contemplatione considerare, verbi gratia, in prima contemplatione solum coenam ; in 2.ª lotionem pedum ; in 3.ª institutionem et exhibitionem sacramenti ; in 4.ª sermonem quem habuit Christus ad discipulos ; et ita in aliis contemplationibus et mysteriis.

Item, postquam semel contemplatus fuerit totam passionem, accipiat diem integram in contemplanda medietate passionis, et secundo die aliam medietatem ; tertio die totam.

Item, postquam semel contemplatus fuerit totam passionem, accipiet diem integram in contemplanda medietate passionis, et 2.° die aliam medietatem ; 3.° die totam.

Iterum per oppositum, qui voluerit brevius absolvere, accipiat in medio noctis coenam, in aurora hortum, hora missae domum Annae, hora vesperarum domum Cayphe, ante coenam domum Pilati ; ita *ut* auferendo repetitiones et exercitium quinque sensuum, faciat quotidie quinque

Iterum per oppositum, qui voluerit brevius absolvere, accipiat in medio noctis coenam, in aurora hortum, hora missae domum Annae, hora vesperarum domum Caiphe, ante coenam domum Pilati ; ita auferendo repetitiones et exercitium quinque sensuum, faciat quotidie [51*v*] quinque exer-

---

P1 43-44 exercitii quinque sensuum *corr. ex* exercitum trahendi quinque sensus || 46 *post* Christi Iesu *del.* dissolutum et separatum || 48 sepultum *corr. ex* sepulchro traditum || 51-52 dolorem et anxietatem discipulorum *corr. ex* gesta discipulorum || 57 qualibet *corr. ex* singula || 61 institutionem et exhibitionem *in marg., emendatum ex* exhibitionem *quod verbum positum fuerat pro* collationem : collationem *E* || 77 ante coenam] *prius* loco horae ante coenam, *emendatum in* : pro hora ante coenam. *Vide textum hispanum* : en lugar de la hora antes de cena || 78 ita ut *emend. ex* ita quod || 79-80 quinque sensuum] *prius* trahendi quinque sensus, *emendatum in* : ducendi quinque sensus

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

el traer de los sentidos, haga cada día çinco exercitios distinctos, y en cada vno exercicio distincto misterio de Xpo nuestro Señor ; y después de assí acabada toda la passión, puede hazer otro día toda la passión iunta, en vn exercicio o en diuersos, como más le paresçerá que aprouecharse podrá. [33*v*]

tur, utpote repetitionum ac sensuum usu praetermisso ; transcursa vero passione, operae pretium fuerit eandem simul totam die unico revolvere, sive in unum tantum exercitium congestam, sive distributam in plura, prout sibi fore conducibilius ille censuerit.

210 Reglas para ordenarse en el comer para adelante

Regulae aliquot ad victum recte temperandum

[*1ª regla*]. La primera regla es, que del pan conuiene menos abstenerse, porque no es manjar sobre el qual el apetito se suele tanto desordenar, o a que la tentación insista, como a los otros manjares.

Prima est, quod a pane minus abstinendum sit quam a reliquis alimentis, cum neque gulam adeo ir[r]itet, nec tentationi aeque obnoxios nos reddat. [49*v*]

211 *2ª regla.* La segunda. Acerca del beuer paresce más cómmoda la abstinencia, que no acerca el comer del pan ; por tanto, se deue mucho mirar lo que haze prouecho, para admitir, y lo que haze daño, para lanzallo.

2ª, quod circa potum attendenda sit magis abstinentia quam circa panem ; caute observando, quae prosit mensura potus, ut sumatur semper ; quae rursum noceat, ut tollatur.

212 *3ª regla.* La terçera. Açerca de los manjares se deue tener la mayor y más entera abstinençia ; porque así el apetito en desordenarse como la tentación en inuestigar son más promptos en esta parte ; y así la abstinencia en los manjares para euitar dessorden se puede tener en dos maneras : la vna, en habituarse a comer manjares gruesos ; la otra, si delicados, en poca quantidad.

3ª, quod circa pulmenta et edulia potissimum abstinentiae ratio versetur ; cum per illa tum appetitui ad peccandum, tum inimico ad tentandum, maior subministretur occasio. Temperanda sunt igitur, vitandi excessus causa, quod fit dupliciter, dum vel cibis grossioribus vescimur atque assuescimus, vel dum parce delicatis utimur.

A 35 de los sentidos] de los 5 sentidos *D* | haga cada día] y a cada día *E* ; 40 puede hazer] procure de hazer *D* || 42-44 como le paresciere que aprouechar podrá *B* ; 45 *initio fol. ad marg. sup.* 3ª s[emana] de comer *A* (*et sic etiam in seq. fol.* 34*r*) || 47 primera *om. X* || 51-52 o a que la] o aquella *E D*, y a que la *B* || 51-53 o a que la tentacion — manjares] *om. X* || 56-57 el comer] del comer *D* || 59 y lo que] *om.* y *D* || 60 lanzallo] desecharlo *D* || 61 açerca] *om. B* || 65 inuestigar] ynstiguar *B*

V 50 iritet *ms.* ; iritet *1ª editio*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

exercitia distincta, et in singulis illorum distinctum mysterium; postea, ita absoluta tota passione, potest alio die contemplari totam passionem simul in uno exercitio vel in diversis, sicut magis visum fuerit ei qui exercetur, *et* erit *ei* fructuosius.

citia distincta, et in singulis illorum distinctum mysterium; postea, ita absoluta tota passione, potest alio die contemplari totam passionem simul in uno exercitio vel in diversis, ut magis visum fuerit ei qui exercetur, et erit ei fructuosius.

REGULAE AD REFORMANDUM HOMINEM DEINCEPS IN CIBO ET POTU [91*v*]

Prima regula est, quod circa panem minus *convenit* facere abstinentiam, quia non est cibus super quo appetitus soleat adeo *in*ordinari, vel tentatio *urgere*, sicut in reliquis cibis.

Secunda. In potu videtur commodior abstinentia quam in pane; ideo debet multum quilibet advertere ut quod est *utile* admittat, et quod est nocivum expellat.

Tertia. In aliis cibis debet observari diligentius et magis integre abstinentia, quia in illis appetitus solet magis deordinari et tentatio promptius insistere; et ita abstinentia aliorum ciborum potest servari dupliciter; primo si assuescat cibis grossioribus; deinde, si utitur delicatis, saltem fiat in parva quantitate.

REGULAE AD REFORMANDUM HOMINEM DEINCEPS IN CIBO ET POTU 210

Prima regula est, quod circa panem minus convenit facere abstinentiam, quoniam non est cibus super quo appetitus soleat adeo inordinari, vel tentatio urgere, sicut in reliquis cibis.

Secunda. In potu videtur commodior abstinentia quam in pane; 211 ideo debet multum quilibet advertere ut quod est utile [52*r*] admittat, et quod est nocivum expellat.

Tertia. In aliis cibis debet ob- 212 servari diligentius et magis integre abstinentia, quia in illis appetitus solet magis deordinari et tentatio promptius insistere; et ita abstinentia aliorum ciborum potest servari dupliciter; primo si assuescat cibis grossioribus; deinde, si utitur delicatis, saltem in parva quantitate.

P1 87 et erit ei *corr. ex* quod erit sibi || 92 convenit *corr. ex* decet | 95 inordinari *corr. ex* deordinari | urgere *add. sup. lin.* || 100 utile *corr. ex* fructuosum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

213 *4ª regla*. La quarta. Guardándose que no cayga en enfermedad, quanto más hombre quitare de lo conueniente, alcançará más presto el medio que deue tener en su comer y beuer, por dos razones: la primera, porque así ayudándose y disponiéndose, muchas vezes sentirá más las internas noticias, consolaciones y divinas inspiraciones, [34*r*] para mostrársele el medio que le conuiene; la 2ª, si la persona se vee en la tal abstinencia, y no con tanta fuerça corporal ny disposición para los exercicios espirituales, fácilmente vendrá a juzgar lo que conuiene más a su sustentación corporal.

214 *5ª regla*. La quinta. Mientras la persona come, considere como que vee a Xpo nuestro Señor comer con sus apóstoles, y cómo beue, y cómo mira, y cómo habla; y procure de ymitarle. De manera que la principal parte del entendimiento se occupe en la consideración de nuestro Señor, y la menor en la sustentación corporal; porque assi tome mayor concierto y orden de cómo se deue aver y gobernar.

215 *6ª regla*. La sexta. Otra vez, mientras come, puede tomar otra consideracion, o de vida de sanctos, o de alguna pia contemplacion, o de algún negocio spiritual que aya de hazer; porque estando en la tal cosa attento,

4ª est, quod quanto plus de conveniente victu sibi quis ademerit (vitato interim valetudinis adversae gravi periculo), tanto celerius mensuram cibi ac potus iustam reperiet; tum quia hoc modo melius se disponens et obnixius tendens ad perfectionem, sentiet interdum quosdam cognitionis internae radios et consolatorios motus sibi caelitus [50*r*] immissos, ex quibus facile poterit rationem victus commodiorem discernere; tum quoniam siquis ita abstinendo, se deprehenderit viribus imbecilliorem esse, quam ut exercitia ipsa spiritualia peragere commode valeat, sic facile advertet quam mensuram victus naturae necessitas requirat.

5ª, quod expedit inter comedendum imaginari quasi videamus Iesum Christum, Dominum nostrum, vescentem cum suis discipulis, observando quem teneat edendi, bibendi, respiciendi et loquendi modum, eumque ad imitandum nobis proponendo. Usuveniet enim ut, occupato magis intellectu circa meditationem talem, quam circa corporalem cibum, discamus facilius victum moderari.

6ª, quod gratia varietatis, aliae adhiberi possunt meditationes *inter vescendum*, ut sunt de sanctorum vita, de pia quapiam doctrina, vel de aliquo spirituali negotio agendo; *unde* sic abstracta mente, cibus ipse et vescendi

---

A 73 guardándose] guardarse *S X* 76 alcançará] alcançara *A B* 79-80 así ayudándose y disponiéndose] si ayudándose *S D* et om. y disponiéndose 81 más] om. *B X* 83 para mostrársele] *D* 85 tal] om. *S* 86 tanta] la tal *D* fuerça] fuerca *A* 96 apóstoles] discípulos *S X* 97 mientras] quando *X* 98 de] de alcuna] add. otra *D* 12 en la tal] om. a la *D*

V 3 vescendum] om. mox, mal *P* 11 unde] om. ex ut

Quarta. Quanto magis homo subtraxerit sibi de cibo convenienti, modo in infirmitatem non incidat, consequetur citius medium quod debet observari in cibo et potu, duabus de causis: prima, is qui ita se disponit ac praeparat, saepe sentit magis internas illustrationes et consolationes et divinas inspirationes ad praemonstrandum medium illi quod convenit; secunda quia si is qui *versatur* in tali abstinentia, *videat se non esse* cum tanta dispositione et fortitudine corporis, quae sat sit ad exercitia spiritualia, facile intelliget id quod magis expediat sustentationi corporis.

Quarta. Quanto magis homo substraxerit sibi de cibo conveniente, modo in infirmitatem non incidat, consequetur citius medium quod debet observari in cibo et potu, duabus de causis: prima quia is qui ita se disponit ac praeparat, sepe sentit magis internas illustrationes et consolationes et divinas inspirationes ad praemonstrandum medium illi quod convenit; secunda quia si is qui versatur in tali abstinentia, videat se non esse cum tali dispositione et fortitudine corporis [52*v*], quae sat sit ad exercitia spiritualia, facile intelliget id quod magis expediat sustentationi corporis. 213

Quinta. Tempore *cibi sumendi*, poterit consyderare Christum Dominum nostrum cum apostolis comedentem et bibentem, aspicientem alios et cum aliis coloquentem, et nitatur illum imitari; ita *ut* praecipue intellectus sit detentus et occupat*us* in consyderatione Christi et *minus* in sustentando corpore, ut ita quilibet capiat formam et ordinem gubernandi se.

Quinta. Tempore cibi sumendi, poterit consyderare Christum Dominum nostrum cum apostolis comedentem et bibentem, aspicientem alios et cum aliis coloquentem, et nitatur illum imitari; ita ut praecipue intellectus sit detentus et occupatus in consyderatione Christi et minus in sustentando corpore, ut ita quilibet capiat formam et ordinem gubernandi se. 214

Sexta. Iterum etiam in tempore *cibi* potest consyderare vitam sanctorum vel aliquam piam contemplationem, vel cogitet super aliquo negocio spirituali *agendo*, ut huic rei intentus, minus delectationis et sensus capiat in cibo corporis.

Sexta. Iterum etiam in tempore cibi potest considerare vitam sanctorum vel aliquam contemplationem vel cogitet super aliquo negocio spirituali agendo, ut huic rei intentus, minus delectationis et sensus capiat in cibo corporis. 215

P1 25 versatur *corr. ex* exercetur || 26 videat se non esse cum tanta *corr. ex* sit, non cum tanta || 31 cibi sumendi *corr. ex* prandii || 37 ita ut *corr. ex* ita quod || 37-38 praecipue — occupatus *corr. ex* praecipua pars intellectus sit detenta et occupata || 39 *post* Christi *del.* Domini nostri | minus *corr. ex* non, *quod emendatum fuerat ex* minor pars || 44 cibi *corr. ex* prandii || 47 agendo *corr. ex* quod debeat expedire

P2 30 sustentationi *corr. ex* substentatione

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tomará menos delectación y sentimiento en el manjar corporal.

216 *7ª regla.* La séptima. Sobre todo se guarde que no esté todo su ánimo intento en lo que come, ny en el comer baya apresurado por el apetito ; sino que sea señor de sí, ansí en la manera del comer, como en la quantidad que come. [34*v*]

217 *8ª regla.* La octaua. Para quitar dessorden mucho aprouecha, que después de comer o después de cenar, o en otra hora que no sienta apetito de comer, determine consigo para la comida o cena por venir, y ansí consequenter cada día, la cantidad que conuiene que coma ; de la qual por ningún appetito ny tentación pase adelante, sino antes por más vençer todo apetito desordenado y tentación del enemigo, si es tentado a comer más, coma menos.

delectatio parum sentiatur. [50*v*]

7ª, quod cavendum sit praecipue, ne super sumendos cibos animus quodam modo totus effundatur, et ne avide vescamur aut festine ; sed appetitui semper dominantes, tum mensuram victus, tum sumendi modum una temperemus.

8ª est, quod plurimum conducit ad tollendam cibi potusque immoderantiam, si ante prandium aut caenam, et quacunque hora nulla esuries sentitur, praevia deliberatione, victum proxime sumendum diffiniamus ad mensuram certam ; quam deinde nulla vel propria aviditate vel instigatione inimici, unquam excedamus ; sed potius vincendae utriusque causa, de illa nonnihil etiam subducamus. [51*r*]

QUARTA SEMANA

218 LA PRIMERA CONTEMPLAÇIÓN CÓMO XPO NUESTRO SEÑOR APARESCIÓ A NUESTRA SEÑORA. FO. 51, 299 LIT. [...]

Oración. La sólita oración preparatoria.

219 *1º preámbulo.* El primer preámbulo es la historia, que es aquí,

QUARTA HEBDOMADA

CONTEMPLATIO PRIMA. QUOMODO IESUS DOMINUS, POST RESURRECTIONEM APPARUIT SANCTAE MATRI SUAE, UT HABETUR INFRA, FOL. [67*r*].

Oratio praeparatoria iuxta morem.

Praeludium primum accipitur ab historia : quomodo postquam

A 13 tomará] tomarse ha *D* || 18 ny en el] ni en lo *N* || 22 *initio fol. ad marg. sup.* Quarta semana de resurrectión *A* (*et sic etiam in seqq. usque ad fol.* 35*v*) || 24 mucho] *om. B X* | y después de cenar y en otra *E D* || 26 hora] *om. B* || 28-29 para la comida — y ansí] *om. X* || 29 consequenter] sequenter *X* || 37 como menos *B* || 38 *Titulus* Quarta semana *in A adest tantum in marg. sup. fol.* 34*v* ; *initio add.* Quarta semana *X* || 46-47 El primer — que es aquí] Historia. 1º preámbulo es aquí *E D*

V 24 *post* conducit ad *del.* excessum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Septima. Super omnia caveat, ne sit nimis intentus cibo, nec illum sumat festinanter ex impulsu appetitus, sed in omnibus *obtineat* sui ipsius dominium, tam in modo comedendi, quam etiam in quantitate.

Septima. Super omnia caveat, ne sit nimis intentus cibo, nec illum sumat festinanter ex impulsu appetitus, sed in omnibus ob-[53*r*]tineat sui ipsius dominium, tam in modo comedendi, quam etiam in quantitate. 216

Octava. Ad expellendam inordinationem multum confert *ut* post prandium et post coenam, vel in alia hora in qua non sentit appetitum come-[92*r*]dendi, *determinet* secum prandium vel coenam proxime futuram, et ita singulis diebus quantitatem quam decet sumere, quam nullo modo excedat, quocumque appetitu instigante seu tentatione; immo, ut magis vincat omnem appetitum inordinatum et tentationem inimici, si tentatur ad plus capiendum, capiat minus.

Octava. Ad expellendam inordinationem multum confert ut post prandium et post coenam, vel in alia hora in qua non sentit appetitum comedendi, determinet secum prandium vel coenam proxime futuram, et ita singulis diebus quantitatem quam decet sumere, quam nullo modo excedat, quocumque appetitu instigante seu tentatione; immo, ut magis vincat omnem appetitum inordinatum et tentationem inimici, si tentatur ad plus capiendum, capiat minus. [54*r*] 217

QUARTA HEBDOMADA

QUARTA HEBDOMADA

PRIMA CONTEMPLATIO SUPER APPARITIONE PRIMA CHRISTI AD BEATAM VIRGINEM MARIAM, FOL. [99]

PRIMA CONTEMPLATIO SUPER APPARITIONE 1.ª CHRISTI AD BEATAM VIRGINEM MARIAM, FOL. [75]. 299 218

Oratio praeparatoria eadem quae solita est.

Primum praeambulum est adducere historiam, quae *nunc* erit consyderare Christum a tempore

O r a t i o praeparatoria eadem quae solita est.

Primum praeambulum est adducere historiam, quae nunc erit consyderare Christum a tempore 219

P1 53-54 obtineat sui ipsius dominium *corr. ex* elaboret sui ipsius dominium; elaboret sui ipsius plenum habere dominium *E* || 58 ut *corr. ex* quod || 61 determinet *corr. ex* deliberet || 79 nunc *corr. ex* ad praesens

P2 52 sumat *ex P1* sumant *P2*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cómo después que Xpo espiró en la cruz, y el cuerpo quedó separado del ánima y con él siempre vnida la diuinidad, la ánima beata descendió al infierno, asimismo vnida con la diuinidad ; de donde sacando a las ánimas iustas, y veniendo al sepulchro, y resuscitado, aparesció a su bendita Madre en cuerpo y en ánima.

expiravit Dominus in cruce, sepulto corpore,* sed divinitate semper sociato, ipse in anima divinitati quoque continue unita, descendit ad inferos, ereptisque inde iustorum animabus, rediens ad sepulchrum, corpus cum anima denuo univit, ac resurgens demum, apparuit Beatae Virgini matri suae vivus, ***ut pie ac verisimiliter credendum est.***

220 *2º preámbulo.* El 2º, composición viendo el lugar ; que será aquí, ver la disposición del sancto sepulchro, y el lugar o casa de nuestra [35*r*] Señora, mirando las partes della en particular ; asimismo la cámara, oratorio, etc.

2.ᵐ, pro constructione loci speculandum accipiet sepulchri situm et Beatae Virginis domicilium, cuius formam, partes et reliquam dispositionem, ut cellulam et oratorium, sigillatim pers[c]rutabimur.

221 *3º preámbulo.* El tercero, demandar lo que quiero ; y será aquí, pedir gracia para me alegrar y gozar intensamente de tanta gloria y gozo de Xpo nuestro Señor.

3.ᵐ continebit gratiam petendam, ut scilicet immensum Christi ac Matris gaudium participemus. [51*v*]

222 *1º puncto. 2º puncto. 3º puncto.* El primero, 2º y 3º puncto sean los mismos sólitos que tubimos
194 en la cena de Xpo nuestro Señor.

Punctum primum, 2.ᵐ ac 3.ᵐ eadem hic erunt, quae supra in contemplatione caenae fuerunt exposita, ***id est, considerare personas, verba, opera.***

223 *4º puncto.* El quarto, considerar cómo la diuinidad, que parescía esconderse en la passión, paresce y se muestra agora tam miraculosamente en la sanctíssima resurrectión, por los verdaderos y sanctíssimos effectos della.

4ᵐ vero erit animadvertere, quomodo Christi divinitas, passionis et mortis tempore abscondita,** palam se faciat in resurrectione, ac tot miraculis deinceps elucescat.

A 49 separado] apartado *X* || 52 al infierno *om. B* || 52 y assimismo unida *D* || 54 iustas] juntas *B* || 56 y resuscitando *X* || 56 bendita] bienaventurada *D* || 67 y será] *om.* y *D* || 75 de Xpo] con Christo *B* || 82 por los verdaderos *om. N*

V 57-58 ut pie — credendum est *add. maP* || 75-76 id est — opera *add. maP*

* *In prima contemplatione quartae hebdomadae. In primo praeludio* : sepulto corpore ; *ex autographo habetur* : corpore ab anima separato ; *vox enim illa* (sepulto) *non est, neque cohaeret cum aliis.*

** *In quarto puncto* : Quomodo [illegible] divinitas [illegible] et mortis tempore **absconditas** ; *in autographo habetur* : Quomodo Chri[illegible] tempore vi[illegible] absconditas, etc.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

quo expiravit in cruce et corpus fuit separatum ab anima, non tamen a divinitate, secundum animam tamen unitam divinitati descendentem ad inferos ; unde educens animas sanctas et rediens ad sepulchrum et suscitans se ipsum, apparuit primo benedictae Matri suae in corpore et in anima.

quo expiravit in cruce et corpus fuit separatum ab anima, non tamen a divinitate, secundum animam tamen unitam divinitati descendentem ad inferos ; unde educens animas sanctas et rediens ad sepulchrum et suscitans se ipsum, apparuit primo benedictae Matri suae in corpore et in anima.

Secundum praeambulum est compositio loci, quae hic erit consyderare dispositionem sancti sepulchri et locum seu domum Dominae nostrae, contemplando singulas eius partes in particulari, item cellulam sive oratorium.

Secundum praeambulum est compositio loci, quae hic erit consyderare dispositionem sancti sepulchri et locum seu domum Do- [54*v*]minae nostrae, contemplando singulas eius partes in particulari, item cellulam seu oratorium. **220**

Tertium est petere quod volo; et ad praesens petetur gratia congaudendi et collaetandi intense gloriae et triumpho Christi Domini nostri.

Tertium est petere quod volo ; et ad presens petetur gratia congaudendi et collaetandi intense gloriae et triumpho Christi Domini nostri. **221**

Primum punctum et secundum et tertium sunt eadem quae solita sunt, quae habuimus in coena Christi *Domini nostri.*

Primum punctum et 2.^{m} et 3.^{m} sunt eadem quae solita sunt, quae habuimus in coena Christi Domini nostri *id est, considerare personas, verba, opera.* **222** 194

Quartum consyderare divinitatem, quae latuerat in passione, apparentem et monstrantem se miraculose in sanctissima resurrectione, in effectibus *eius* sanctissimis.

Quartum consyderare divinitatem, quae latuerat in passione, apparentem et monstrantem se miraculose in sanctissima resurrectione, in effectibus eius sanctissimis. **223**

P1 7 Domini nostri *verba add. a Salmerón quae prius deleta fuerant* 13 eius sanctissimis *corr. ex* verissimis et sanctissimis eius

P2 7-8 id est — opera *add. mP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

224 *5º puncto.* El quinto, mirar el officio de consolar, que Xpo nuestro Señor trae, y comparando cómo vnos amigos suelen consolar a otros.

225 *Colloquio.* Acabar con vn colloquio, o colloquios, según subiecta materia, y vn Pater noster.

226 *1ª nota.* En las contemplaciones siguientes se proceda por todos los misterios de la resurrectión, de la manera que abaxo
227 se sigue, hasta la ascensión inclusiue; llebando y teniendo en lo restante la misma forma y manera, en toda la semana de la resurrectión, que se tuvo en toda
204 la semana de la [35*v*] passión. De suerte que por esta primera
218 contemplación de la resurrectión se rija en quanto los preámbulos, según subiecta materia; y en quanto los çinco punctos, sean los mismos; y las addiciones que
229 están abajo sean las mismas; y ansí en todo lo que resta se puede regir por el modo de la semana de la passión, así como en repeticiones, cinco sentidos, en acortar o alargar los misterios, etc.

227 *2ª nota.* La segunda nota. Comúnmente en esta quarta semana es más conueniente que en las otras tres passadas, hazer quatro exercicios y no cinco. El primero luego en leuantando a la mañana; el 2º a la hora de missa o antes de comer, en lugar de la primera repetición; el 3º a la

5m, aestimare quam prompto copiosoque functus sit Dominus consolandi suos officio; adhibita consolationis, quae ab amicissimo quopiam praestari potest, similitudine.

Colloquio uno vel pluribus, iuxta materiam faciendis, terminetur contemplatio cum Pater noster.

Notandum porro quod in sequentibus contemplationibus seu exercitiis recensenda erunt per ordinem mysteria omnia resurrectionis ascensionisque, et quae sunt intermedia, servatis ubique iisdem formulis et modis, sicuti por totam illam hebdomadam factum est, in qua passionis mysteria contemplati sumus; et iuxta modum ac exemplum primae huius, de resurrectione Domini, meditationis, formandae sunt sequentes omnes atque regulandae, tam in praeludiis (nisi [52*r*] quod haec rebus sunt accommodanda), quam in punctis quinque et additionibus singulis. Pari etiam ratione, circa repetitiones et sensuum operationes, necnon in augendo minuendove exercitiorum secundum mysteria numero, dirigi poterimus, sicut in praedicta meditandae Christi passionis hebdomada fuimus edocti.

2.º notandum est, convenire magis quartae huic hebdomadae, quam praecedentibus, ut quatuor duntaxat fiant exercitia: primum postquam mane surreximus; 2.m circa missae tempus vel paulo ante prandium, prioris repetitionis loco; 3.m hora vesperarum, pro secunda repetitione; 4.m ante

A 12 por el modo] *om.* por *X* || 15 etc. *om. D* || 21 es más] me es más *E D* || 22 hazer] haga *B*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Quintum. Consyderare officium consolandi quod Christus Dominus noster exercet, sicuti *mos* est amicorum consolari se invicem.

Quintum. Consyderare officium consolandi, quod Christus Dominus noster exercet, sicuti mos est amicorum consolari se invicem. 224

Finietur cum uno vel pluribus colloquiis iuxta subiectam materiam, et in fine addam Pater noster.

Finietur cum uno vel pluribus colloquiis [55*r*] iuxta subiectam materiam, et in fine addam Pater noster. 225

Prima *adnotatio*. In contemplationibus sequentibus procedendum est per omnia mysteria resurrectionis sicut inferius statim declarabitur, usque ad ascensionem inclusive, servando in reliquis eandem formam et methodum in tota hac hebdomada resurrectionis, quae servata est in hebdomada passionis. Itaque per hanc primam contemplationem resurrectionis, regulentur et mensurentur reliquae, quantum ad praeambula iuxta subiectam materiam; et quantum ad quinque puncta, sint [92*v*] eadem; et additiones quae subsequuntur, sint semper eaedem; et ita in reliquis potest servari idem modus qui servatus est in hebdomada passionis, tam in repetitionibus et exercitio quinque sensuum, quam in prolongandis vel abbreviandis mysteriis.

Prima adnotatio. In contemplationibus sequentibus procedendum est per omnia mysteria resurrectionis sicut inferius statim declarabitur, usque ad ascensionem inclusive, servando in reliquis eandem formam et methodum in tota hac hebdomada resurrectionis, quae servata est in hebdomada passionis. Itaque per hanc primam contemplationem resurrectionis, regulentur et mensurentur reliquae, quantum ad praeambula iuxta subiectam materiam; et quantum ad quinque puncta, sint eadem; et additiones quae subsequentur, sint semper eaedem; et ita in reliquis potest servari idem modus qui servatus est in hebdomada passionis, tam in repetitionibus [55*v*] et exercitio quinque sensuum, quam in prolongandis vel abbreviandis mysteriis. 226 227 204 218 229

Secunda. *Ut plurimum* in hac quarta hebdomada convenientius est quam in aliis tribus facere quatuor exercitia et non quinque: primum statim ut a lecto surrexero, in aurora; secundum hora missae, seu ante prandium, loco primae repetitionis; tertium hora

Secunda. Ut plurimum in hac 4.ª hebdomada convenientius est quam in aliis tribus facere quatuor exercitia et non quinque: primum statim ut a lecto surrexero, in aurora; 2.ᵐ hora missae, seu ante prandium, loco primae repetitionis; 3.ᵐ hora vesperarum, 227

P1 17 mos *corr. ex* moris || 23 adnotatio *corr. ex* nota || 45-46 in prolongandis — mysteriis *corr. ex* in prolongando vel abbreviando mysteria || 47 *post* Secunda *del.* nota | Ut plurimum *corr. ex* universaliter || 48 *post* convenientius *del.* et expedientius

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

hora de vísparas, en lugar de la segunda repetición; el 4º antes de cenar, traiendo los cinco sentidos sobre los tres exercicios del mismo día, notando y haziendo pausa en las partes más principales, y donde aya sentido mayores mociones y gustos spirituales.

228 *3ª nota.* La terçera. Dado que en todas las contemplaciones se dieron tantos punctos por número çierto, así como tres o çinco, etc., la persona que contempla puede poner más o menos punctos, según que mejor se hallare; para lo qual mucho aprouecha, antes de entrar en la contemplación [36*r*] conjecturar y señalar los punctos que a de tomar en cierto número.

229 *4ª nota.* En esta 4ª semana, en todas las diez addiciones, se
73 an de mudar la 2ª, la 6ª, la 7ª,
82 y la 10ª.

La 2ª será, luego en despertándome, poner enfrente la contemplación que tengo de hazer, queriéndome affectar y alegrar de tanto gozo y alegría de Xpo nuestro Señor.

b La 6ª, traer a la memoria y pensar cosas motiuas a plazer, alegría y gozo espiritual, así como de gloria.

c La 7ª, vsar de claridad o de temporales cómmodos, así como en el berano de frescura, y en el hibierno de sol o calor, en quanto el ánima piensa o coniecta que la puede ayudar para se gozar en su Criador y Redemptor.

caenam, admotis sensuum officiis ad imprimendas fortius animae contemplationes tres eo die factas, signatis obiter et penitius tractatis partibus seu locis illis, in quibus motus animi efficaciores, maioremque gustum spiritualem senserimus.

3º quod, quamvis ei, qui exercitatur, certus praescribatur numerus punctorum, puta ternarius aut quinarius; liberum tamen ipsi erit [52*v*] in plura vel pauciora puncta redigere contemplationem, prout commodius se habere expertus fuerit; qua in re magnopere iuvabit, ante ingressum exercitii, tractanda puncta comminisci et numero certo praefinire.

4º denique notandum est quod per 4.am hanc hebdomadam variari debent 2.ª, 6.ª, 7.ª et 10.ª additiones.

In 2ª quidem, ut dum evigilo, repente mihi ponam ob oculos statutam contemplationem et de gaudio Domini cum suis studeam et ipse exhilarescere.

In 6ª vero, ut memoriae meae obiiciam ea, quae laetitiam spiritualem cient, ut cogitatio de gloria.

In 7ª ut lucis et caeli utar commoditate, quae sese offeret, puta per tempus vernum, herbarum virentium et florum aspectu, aut aprici loci amenitate; per hiemem vero solis vel ignis opportuno calore, et ita de caeteris corporis atque animi oblectationibus con-

---

A 28 vísparas *A* ‖ 40 etc., la persona] y la persona *E* ‖ 41 más y menos *D* ‖ 44 *initio fol. ad marg. sup.* de amor *A* ‖ 58 *prius* placer *A* ‖ 60-61 de claridad de temporales *B* ‖ 63 del sol *D* ‖ 64 piensa *om. X*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

vesperarum, loco secundae repetitionis ; quartum ante coenam, adducendo quinque sensus super tribus exercitiis eiusdem diei, adnotando et *morando* circa partes principal*es*, in quibus senserim maiores motiones et gustus spirituales.

loco 2.ae repetitionis ; 4.m ante coenam, adducendo quinque sensus super tribus exercitiis eiusdem diei, adnotando et morando circa partes principales, in quibus senserim maiores motiones et gustus spirituales.

Tertia. Quamvis in omnibus contemplationibus sint assignata puncta in certo numero, ut tria vel quinque etc., persona, quae contemplatur, potest ponere plura vel pauciora, prout melius et utilius sibi esse iudicaverit ; quapropter multum expedit ante accessum ad contemplationem *cogitare* et signare puncta quae assumere debet in *certo* numero.

Tertia. Quamvis in omnibus contemplationibus sint assignata puncta in certo numero, ut tria vel quinque etc., persona, quae contemplatur, potest ponere plura vel pauciora, prout melius et utilius sibi esse iudicaverit ; quapropter multum expedit ante [56*r*] accessum ad contemplationem cogitare et signare puncta quae assumere debet in certo numero. 228

Quarta. In hac quarta hebdomada, ex omnibus decem additionibus debet mutari secunda, sexta, septima, decima.

Quarta. In hac quarta hebdomada, ex omnibus decem additionibus debet mutari 2.a, 6.a, 7.a, 10.a. 229 73 82

Secunda. Ut excitatus fuero *ponam* ante mentis oculos contemplationem, quam debeo facere, contendens et affectans laetari de tanto gaudio et gloria Christi *Domini*.

2a, ut excitatus fuero ponam ante mentis oculos contemplationem, quam debeo facere, contendens et affectans laetari de tanto gaudio et gloria Christi Domini.

Sexta. Adducam ad memoriam et cogitabo res *moventes* ad gaudium et laetitiam spiritualem, ut sunt gloria, etc.

6a, adducam ad memoriam et cogitabo res moventes ad gaudium et laetitiam spiritualem, ut sunt gloria, etc.

Septima. Utar claritate et commoditate temporis, ut tempore veris, rebus amenis et iucundis ; tempore hiemis, sole et *igne*, quantum *anima* cognoscit quod

7a, utar claritate et commoditate temporis, ut tempore veris, rebus amenis et iucundis ; tempore hiemis, sole et igne, quantum anima cognoscit quod pote-

---

P1 59 morando *corr. ex* pausam faciendo || 60 principales *corr. ex* principaliores || 64 *post* assignata *del.* tot || 71 cogitare *corr. ex* coniicere || 73 certo *corr. ex* recto ; certo *E* || 75 *post* Quarta *del.* nota || 80 ponam *corr. ex* ponere || 82 laetari *corr. ex* collaetari || 84 *post* Domini *del.* nostri || 86 moventes *corr. ex* motivas || 92-93 sole et ⌣ anima *corr. ex* sole et calore, quantum quilibet

P2 85 ad *corr. ex* in

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

gruis, per quas Creatori et Redemptori meo congaudere queam.

d La 10ª, en lugar de la penitencia, mire la temperancia y todo medio, si no es en preceptos de ayunos o abstinencias, que la Yglesia mande; porque aquellos siempre se an de complir, si no fuere iusto impedimento.

In 10ª, ut loco paenitentiae, temperantia et mediocritate victus contentus sim, nisi quo tempore ieiunium vel abstinentiam Ecclesia indixit, cuius praeceptis semper obtemperandum est, nisi iustum adsit impedimentum. [53*r*]

230 CONTEMPLACIÓN PARA ALCANÇAR AMOR

CONTEMPLATIO AD AMOREM SPIRITUALEM IN NOBIS EXCITANDUM.

Nota. Primero conuiene aduertir en dos cosas.

Imprimis duo notanda sunt.

La primera es, que el amor se deue poner más en las obras que en las palabras.

Primum quod amor ipse ab operibus magis quam a verbis pendet.

231 La 2ª, el amor consiste en comunicación de las dos partes, es a saber, en dar y comunicar el amante al amado lo que tiene, o de lo que tiene o puede, y así, por el [36*v*] contrario, el amado al amante; de manera que si el vno tiene sciençia, dar al que no la tiene, si honores, si rriquezas, y así el otro al otro.

2ᵐ, quod consistit amor in mutua facultatum, rerum et operum communicatione, puta scientiae, divitiarum, honoris et boni cuiuscunque.

Oración. Oración sólita.

Oratio praemittitur ex more.

232 *1ª preámbulo.* Primer preámbulo es composición; que es aquí, ver cómo estoy delante de Dios nuestro Señor, de los ángeles, de los sanctos interpellantes por mý.

Praeludium primum est, ut coram Domino, angelis sanctisque omnibus mihi propitiis stare me videam.

233 *2ª preámbulo.* El segundo, pedir lo que quiero; será aquí, pedir cognoscimiento interno de tanto

2.ᵐ ut gratiam Dei efflagitem, per quam beneficiorum eius in me collatorum magnitudinem

---

A 70 La 10ª] La 8ª *X* || 72 en preceptos] *om.* en *D X* || 73 abstinentia *D* || 77 Reglas para contemplación *E D* || 79 Primero] *om. X* || 82 se deue] *add.* de *D* | que en las] que no en las *E D* || 84 la amore *N* || 86 es a saber] scilicet *E D* || 87-88 o de lo que tiene o de lo que puede *N* || 89 *ab hoc fol. usque ad fol.* 38*v nulla indicatio materiae ad marg. sup. in A* || 96-97 ver aquí *transp. D* || 97 Dios] Xpo *N* || 99 interpellantes por my] *om. X*

V 98 *post* videam *del. ex* imaginatione

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

poterit iuvari ad congaudendum suo Creatori et Redemptori.

Decima. Loco penitentiae attendam temperantiae et sobrietati, nisi in tempore praecepto ab Ecclesia ieiunii et abstinentiae, quia *illius praecepta* semper debent impleri, si non obstet iustum impedimentum.

rit iuvari ad congaudendum suo Creatori et Redemptori.

10.ª, loco penitentiae attendam temperantiae et sobrietati, nisi in tem-[56*v*]pore praecepto ab Ecclesia ieiunii et abstinentiae, quia illius praecepta semper debent impleri, si non obstet iustum impedimentum.

CONTEMPLATIO AD OBTINENDUM AMOREM

Primo debet advertere duo.

Primo, quod amor debet monstrari et lucere magis in operibus quam verbis.

Secundo. Amor consistit in comunicatione duorum, scilicet in hoc quod amans effundat et communicet amato id quod habet, seu ex his quae habet et potest; et ita etiam per oppositum [93*r*] amatus amanti, ita *ut* si aliquis possidet scientiam, impartiatur non habenti; ita etiam si honores, si divitias possideat, et ita unus alterum mutuo *iuvet.*

Oratio praeparatoria quae solita est.

Primum praeambulum est compositio loci, quae ad praesens erit considerare me presentem coram Domino Deo nostro et coram angelis, sanctis interpellantibus pro me.

Secundum praeambulum est petere quod volo, quod *hic* erit petere cognitionem internam tan-

CONTEMPLATIO AD OBTINENDUM AMOREM 230

Debent adverti duo.

Primo, quod amor debet monstrari et lucere magis in operibus quam verbis.

2.° quod amor consistit in co- 231
municatione duorum, scilicet in hoc quod amans effundat et communicet amato id quod habet, seu ex his quae habet et potest; et ita etiam per oppositum amatus amanti, ita ut si quis possideat scientiam, impartiatur non habenti; ita etiam si honores, si divitias possideat, et ita unus alterum mutuo iuvet.

Oratio praeparatoria quae solita est. [57*r*]

Primum praeambulum est com- 232
positio loci, quae ad presens erit considerare me presentem coram Domino Deo nostro et coram angelis, sanctis interpellantibus pro me.

Secundum praeambulum est 233
petere quod volo, quod hic erit petere cognitionem internam tan-

---

P1 94 iuvari *corr. ex* illum iuvare || 97 attendam *corr. ex* attendat || 100 illius praecepta semper debent *corr. ex* illa semper debent; illa debent semper *E* || 1 obstat *E* || 5 duo *corr. ex* duobus || 15 ut *corr. ex* quod || 19 iuvet *corr. ex* foveat || 26 angelis sanctis *in P1 deest virgula* || 28 praeambulum est *om. E* || 29 hic *corr. ex* ad praesens

P2 5 Debent — duo *corr. ex* primo debet advertere duo || 15 possideat *corr. ex* possidet

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

bien recibido, para que yo enteramente reconosciendo, pueda en todo amar y seruir a su diuina maiestad.

234 *1º puncto.* El primer puncto es traer a la memoria los beneficios rescibidos de creatión, redemptión y dones particulares; ponderando con mucho afecto quánto ha hecho Dios nuestro Señor por mý, y quánto me ha dado de lo que tiene, y consequenter el mismo Señor desea dárseme en quanto puede, según su ordenación diuina. Y con esto reflectir en mí mismo, considerando con mucha razón y iusticia lo que yo deuo de my parte offrescer y dar a la su diuina maiestad, es a saber, todas mis cosas y a mý mismo con ellas, así como quien offresce affectándose mucho: Tomad, Señor, y recibid toda mi libertad, my memoria, my entendimiento, y toda my voluntad, todo my auer y my poseer; [37*r*] Vos me lo distes, a Vos, Señor, lo torno; todo es vuestro, disponed a toda vuestra voluntad; dadme vuestro amor y gracia, que ésta me basta.

235 El segundo, mirar cómo Dios habita en las criaturas: en los elementos dando ser, en las plantas vejetando, en los animales sensando, en los hombres dando

perspiciens, ad amorem, cultum et servitium ipsius, totum me impendam.

Punctum primum sit, revocare in memoriam beneficia creationis ac redemptionis; dona itidem particularia seu privata enumerare, et cum intimo affectu perpendere quantum mea causa benignissimus Dominus egerit atque pertulerit; [53*v*] quantum mihi elargitus sit de thesauris suis; quodque iuxta divinum suum decretum et beneplacitum seipsum mihi, quantum potest, donare velit. Quibus optime inspectis vertar ad meipsum, et disquiram mecum quae meae sint partes, et quid aequum iustumque sit, ut divinae offeram et exhibeam maiestati; haud sane dubium quin mea omnia offerre debeam ac me ipsum, cum summo affectu et verbis huiuscemodi *vel similibus*: Suscipe, Domine, universam meam libertatem. Accipe memoriam, intellectum atque voluntatem omnem. Quicquid habeo vel possideo, mihi largitus es: id tibi totum restituo, ac tuae prorsus voluntati trado gubernandum. Amorem tui solum cum gratia tua mihi dones, et dives sum satis, nec aliud quicquam ultra posco.

2ᵐ erit speculari Deum in singulis existentem creaturis suis, et elementis quidem dantem ut sint, plantis vero ut per vegetationem quoque vivant; animali-

---

A 5 y seruir *om. B* || 17 Y con este reflectir *D* || 19 iusticia] ynstancia *B*, hinstancia *X* || 23 como quien] *add.* se *D* || 24 affectando *E D* || 25 Tomad o Señor *X* || 26 my memoria, my entendimiento *om. E D* || 28 mi aver y posseer *D* || 29 me lo distes] *om.* lo *N* || 31 toda *om. B* || 32 dadme] *add.* Señor *B* || 33 que esto me basta *D* || 41 a las plantas *B* || 43-44 dando entender *add. sup. lin. A* (*manu amanuensis*)

V 27-28 vel similibus *add. maP*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

torum bonorum receptorum, ut ego integre recognoscens illa, possim in omnibus amare ipsum, et inservire divinae maiestati.

Primum punctum est adducere in memoriam beneficia recepta creationis et redemptionis et donorum particularium, ponderando cum magno affectu quantum fecerit Dominus Deus noster pro me, et quantum mihi communicaverit ex his quae habet, et consequenter quantum idem Dominus desiderat communicare se mihi, *in quantum esse potest* ex divina ordinatione ; et hoc re*flectam* ad me ipsum consyderans rationabiliter et iuste quid ex parte mea debeam illi offerre *et dare* suae divinae maiestati, scilicet omnia mea et meipsum, sicut qui offert *aliquid* alteri, cum magno affectu dicens : Sume et recipe, Domine, totam meam libertatem, totam memoriam, totum intellectum, totam voluntatem meam ; quicquid ego habeo et possideo, de manu tua recepi, et tibi eadem reddo ; dispone de illis iuxta beneplacitum voluntatis tuae ; infunde mihi tuum amorem et gratiam, quae mihi sola sufficit.

torum bonorum receptorum, ut ego integre recognoscens illa, possim in omnibus amare ipsum, et inservire divinae maiestati.

Primum punctum est adducere **234**
in memoriam beneficia recepta creationis, redemptionis et donorum particularium, ponderando cum magno affectu quantum fecerit Dominus Deus noster pro me, et quantum mihi communicaverit ex his quae habet, et consequenter quantum idem Dominus desiderat communicare se mihi, in quantum esse potest ex divina ordinatione ; et hoc reflectam [57*v*] ad me ipsum consyderans rationabiliter et iuste quid ex parte mea debeam illi offerre et dare suae divinae maiestati, scilicet omnia mea et meipsum, sicut qui offert aliquid alteri, cum magno affectu dicens : Sume et recipe, Domine, totam meam libertatem, totam memoriam, totum intellectum, totam voluntatem meam; quicquid ego habeo et possideo, de manu tua recepi, et tibi eadem reddo ; dispone de illis iuxta beneplacitum voluntatis tuae ; infunde mihi tuum amorem et gratiam, quae mihi sola sufficit.

Secundum punctum est consyderare modum quo Deus inhabitat creaturas : elementis communicando esse, plantis vegetare, animantibus sentire, hominibus

Secundum punctum est consi- **235**
derare modum quo Deus habitat *in creaturis* : elementis communicando esse, plantis vegetare, animantibus sentire, hominibus in-

P1 31 receptorum] conceptorum *E* || 43 quantum *om. E* || 45-46 in quantum esse potest ex divina ordinatione *corr. ex* in quantum potest, prout divina ordinatione est sancitum || 46 reflectam *corr. ex* referam || 49 dare *corr. ex* quid communicare || 52 aliquid *sup. lin.* ; *om. E* | *in P1 adest virgula post verbum* alteri || 55 *post* intellectum *del.* faciendo me [*quae verba pertinent ad secundum punctum*] || 60 infunde in me *E* || 63 punctum est *om. E*

P2 64-65 habitat in creaturis *corr. mP ex* habitat in nobis

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

entender, y así en mý dándome ser, animando, sensando, y haziéndome entender; asimismo haziendo templo de mý, seyendo criado a la similitud y ymagen de su diuina maiestad. Otro tanto reflitiendo en mý mismo, por el modo que está dicho en el primer puncto, o por otro que sintiere mejor. De la misma manera se hará sobre cada puncto que se sigue.

236 El tercero, considerar cómo Dios trabaja y labora por mý en todas cosas criadas sobre la haz de la tierra, id est, habet se ad modum laborantis. Así como en los çielos, elementos, plantas, fructos, ganados, etc.; dando ser, conseruando, vejetando, y sensando, etc. Después reflectir en mý mismo.

237 El quarto, mirar cómo todos los bienes y dones descienden de arriba, así como la my medida potencia de la summa y infinita de arriba, y así justicia, bondad, piedad, misericordia, etc.; así como del sol descienden los rayos, de la fuente las aguas, etc. Después acabar reflictiendo en [37*v*] mý mismo, según está dicho. Acabar con vn colloquio y vn Pater noster.

bus insuper ut sentiant; hominibus postremo ut simul etiam intelligant; inter quos accepi et ipse universa haec beneficia: esse, vivere, sentire, [54*r*] ac intelligere; meque templum quoddam suum efficere voluit, ad imaginem suam et similitudinem creatum. Ex quorum omnium admiratione, reflexus in me ipsum, agam ut in primo puncto, vel melius, si quid occurrerit, id quod in punctis etiam sequentibus erit factitandum.

3^{m} est considerare eundem Deum ac Dominum propter me in creaturis suis operantem et laborantem quodammodo,* quatenus dat ipsis conservatque id quod sunt, habent, possunt atque agunt; quae omnia, ut supra, in mei considerationem reflectenda erunt.

4^{m}. Prospicere quo pacto munera et bona omnia caelitus descendunt, ut sunt potentia, iustitia, bonitas, scientia et alia quaelibet humana perfectio, terminis quibusdam certis circumscripta, quae ab infinito illo totius boni thesauro, sicut lumen a sole, et ex fonte aqua, derivantur.

Addenda superest reflexio praedicta in mei circunspectionem.

Colloquium etiam in fine fiet,

A 44 entender] entendimiento *E D* || 45 animando] amando *B* || 45-47 haziéndome entender; asimismo] *in marg. mal pro verbo del. in textu* entendiendo *A*; *pariter del.* entendiendo *et ad marg. maN* haziéndome entender, asimismo *N* || 48 seyendo] sieruo *B* || 48-49 a la ymagen y similitud *transp. D*, a la semejanza *B* || 53 que sintiere por mejor *E D* || 58 por my] *om. X* || 60-61 id est — laborantis] *om. X*; se habet *transp. N* || 62 *prius* planetas *vel* planctas *A* || 63 etc.] y *E D* || 65 etc.] y *E D* | reflectir] reflectiendo *X* || 69 medida] media *X* || 72 etc.] y *E D* || 74 y de la fuente *D* || 75 Y acabar *E D* || 77 colloquio y] *om. X* || 78 Pater noster] *add.* y un Ave María *X*

V 48 *post* intelligere *del.* seipsum praeterea mihi praebuit agnoscendum

* *In contemplatione ad acquirendum amorem. In tertio puncto, post illa verba*: Laborantem quodammodo, *addantur haec ex autographo*: Ut in coelis, elementis, plantis, frugibus et animantibus, quatenus dat etc.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

intelligere, et ita mihi communicando esse, ***vegetare***, ***sentire***, ***intelligere***, faciendo me templum creatum ad similitudinem et imaginem divinae maiestatis; *et* reflectam ad meipsum modo praedicto in primo puncto, vel alio modo meliori quem invenero. Eodem modo fiet super quolibet sequenti puncto.

telligere, et ita mihi communicando esse, vegetare, sentire, intelligere, faciendo me templum [58*r*] creatum ad similitudinem et imaginem divinae maiestatis; et reflectam ad meipsum modo praedicto in primo puncto, vel alio modo meliori quem invenero. Eodem modo fiet super quolibet sequenti puncto.

Tertium punctum est consyderare Deum laborantem pro me in omnibus rebus creatis super faciem terrae, id est habentem se ad modum laborantis, ut in caelis, elementis, fructibus, pecudibus, etc., causando illis esse, et *con*servando, vegetando et sensum ***donando*** etc.; postea reflectam ad meipsum.

Tertium punctum est consyderare Deum laborantem pro me in omnibus rebus creatis super faciem terrae, id est habentem se ad modum laborantis, ut in caelis, elementis, fructibus, pecudibus, etc., causando illis esse, et conservando, vegetando et sensum donando etc.; postea reflectam ad meipsum. **236**

Quartum punctum est consyderare quod omnia bona et dona descendunt [93*v*] desursum, ut mea terminata potentia ab illa summa et infinita quae sursum est; et ita iustiti*a*, piet*as*, bonit*as*, misericordi*a*, etc., sicut ex sole oriuntur radii, et rivuli aquae ex fonte; postea finiam, sicut est dictum, reflectendo ad me ipsum.

Quartum punctum est consyderare quod omnia bona et dona descendunt desursum, ut mea terminata potentia ab illa summa et infinita quae sursum est; et ita iustitia, pietas, bonitas, misericordia, etc., sicut ex sole exoriuntur radii, et rivuli aquae ex fonte; postea finiam, sicut est dictum, reflectendo ad me ipsum. [58*v*] **237**

P1 69 vegetare, sentire, intelligere, *corr. ex* animam, sensum, intellectum || 72 et *corr. ex* tantundem || 78 punctum est *om. E* || 84 conservando *corr. ex* reservando || 86 donando *corr. ex* infundendo || 88 punctum est *om. E* || 93 iustitiam, pietatem bonitatem, misericordiam *E et P1 ante correctionem*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

terminandum cum Pater noster. [54*v*]

238 TRES MODOS DE ORAR, Y PRIMERO SOBRE MANDAMIENTOS

La primera manera de orar es cerca de los diez mandamientos y de los siete peccados mortales, de las tres potencias del ánima, y de los cinco sentidos corporales ; la qual manera de orar es más dar forma, modo y exercitios, cómo el ánima se apareje y aproueche en ellos, y para que la oración sea acepta, que no dar forma ny modo alguno de orar.

MODI TRES ORANDI 80

Primus orandi modus deducendus est ex mandatis, ex peccatis septem mortalibus, ex tribus animae potentiis et ex quinque sensibus consideratis ; unde non tam habet orationis formam quam exercitii cuiusdam spiritualis, per quod et anima iuvatur et oratio Deo redditur acceptior. 85 90

239 Primeramente, se haga el equi-
131 ualente de la 2ª addición de la 2ª semana, es a saber, ante de entrar en la oración repose un poco el spíritu, asentándose o paseándose, como mejor le parescerá, considerando a dónde voy y a qué. Y esta misma addición se
250 hará al principio de todos modos
258 de orar.

Prius itaque quam hoc orem modo, iuxta illud quod *tertiae* additioni aequipollet, sedebo vel deambulabo paulisper (prout ad animae quietem facere videro), pensitans apud me, quo mihi accedendum sit, et quid faciendum. Hoc idem additionis genus ad omnem orandi modum praemitti debet. 95 100

240 *Oración.* Vna oración preparatoria : así como pedir gracia a Dios nuestro Señor, para que pueda conosçer en lo que he faltado acerca los diez mandamientos ; y asimismo pedir [38*r*] gracia y ayuda para me enmendar adelante, demandando perfecta intelligencia dellos para mejor guardallos, y para mayor gloria y alabanza de su diuina maiestad.

Oratio praeparatoria gratiae contineat postulationem, ut mihi detur agnoscere, quicquid deliquero adversus decalogi praecepta, meque in posterum emendare, intellectis illis exactius et (ut par est) ad Dei gloriam et salutem meam solito cautius observatis. 5 10

241 Para el primer modo de orar conuiene considerar y pensar, en

Primo ergo mandatum quodlibet ordine discutiam, attendens 15

A 81 sobre los mandamientos *N D B*, sobre los diez mandamientos *X* ‖ 88 dar forma] de forma *B* ‖ 95 ante de] antes de *N D* ‖ 98 parescerá] paresciere *B* ‖ 99-100 a dónde voy y a qué] a dónde va y para qué *E D* ‖ 1 principio] primero *B* ‖ 7 acerca de los *D* . 12 mayor] *om. N*

V 94 tertiae *corr. maP ex* secundae ‖ 97 videro *corr. ex* praevidero

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

SEQUUNTUR TRES MODI ORANDI, ET PRIMUS SUPER PRAECEPTIS

Primus modus orandi consistit et versatur circa decem praecepta, et circa septem peccata mortalia, et circa tres animi potentias, et circa quinque sensus corporeos ; qui modus orandi est potius tradere formam ac methodum et exercitium, quo anima praeparetur et fructum faciat in ipsis et ut oratio fiat acceptior, quam assignare formam aliquam et modum orandi.

Primo fiet aequivalens secundae additionis secundae hebdomadae, scilicet antequam vada*m* ad orationem quiesca*m* parum *spiritu*, sedendo seu deambulando, prout melius iudicaveri*m*, consyderando quo tendo et quorsum ; et haec eadem additio inserviet omnibus modis orandi in principio.

Fiat oratio praeparatoria ad petendam gratiam a Domino Deo nostro, ut possim cognoscere defectus meos circa decem praecepta, et ita similiter petetur gratia et auxilium a me in *futurum ut emender*, et petetur perfecta intelligentia praeceptorum, quo melius observem ad gloriam et laudem divinae maiestatis.

Pro primo modo orandi expedit consyderare et cogitare quomodo primum praeceptum servaverim

SEQUUNTUR TRES MODI ORANDI, ET PRIMO SUPER PRAECEPTIS 238

Primus modus orandi consistit et versatur circa decem praecepta, et circa septem peccata mortalia, et circa tres animi potentias, et circa quinque sensus corporeos ; qui modus orandi est potius tradere formam ac methodum et exercitium, quo anima praeparetur et fructum faciat in ipsis, et ut oratio fiat acceptior, quam assignari formam aliquam et modum orandi.

Primo fiet aequivalens 2.ae additionis 2.ae hebdomadae, scilicet 239
antequam vadam ad orationem 131
quiescam parum spiritu, sedendo seu deambulando, prout melius iudicaverim, consyderando quo tendo et quorsum ; et haec eadem additio inserviet omnibus modis orandi in principio. [59*r*] 250 258

Fiat oratio praeparatoria ad petendam gratiam a Domino Deo nostro, ut possim cognoscere defectus meos circa decem praecepta, et ita similiter petetur gratia et auxilium a me in futurum ut emender, et petetur perfecta intelligentia praeceptorum, quo melius observem ad gloriam et laudem divinae maiestatis. 240

Pro primo modo orandi expedit consyderare et cogitare quomodo primum praeceptum servaverim 241

P1 14 vadam *corr. ex* vadat ; accedat *E* || 15 quiescam *corr. ex* quiescat || 16 spiritu *corr. ex* propensius ; quiescat parum eius spiritus *E* || 17 iudicaverim *corr. ex* iudicavero ; iudicaverit *E* || 26 ita similiter] etiam *E* || 27-28 in futurum ut emendet *corr. ex* in reliquum emendandi

P2 12 2ae *ex P1*, 3ae *perperam corr. in P2 ex* 2ae

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

el primer mandamiento, cómo le he guardado, y en qué he faltado ; teniendo regla por espacio de quien dize tres vezes Pater noster y tres vezes Auemaría, y si en este tiempo hallo faltas mías, pedir venia y perdón dellas, y dezir vn Pater noster. Y desta misma manera se haga en cada vno de todos los diez mandamientos.

quo pacto servaverim illud aut violaverim, [55*r*] deque succurrentibus in memoriam delictis veniam precabor, recitando semel Pater noster. Porro in excutiendis singulis praeceptis, satis fuerit insumi spatium temporis, quo ter posset oratio dominica percurri.

242 Es de notar que quando hombre viniere a pensar en vn mandamiento, en el qual halla que no tiene hábito ninguno de peccar, no es menester que se detenga tanto tiempo ; mas según que hombre halla en sí que más o menos estropieza en aquel mandamiento, así deue más o menos detenerse en la consideración y escrutinio dél. Y lo mismo se guarde en los peccados mortales.

Notandum tamen quod circa praeceptum, cuius praevaricatio rarior nobis accideret, minus immorandum esset, at eo amplius, quo lapsus fuerit ex assuetudine frequentior ; idque similiter circa mortalia peccata sit praestandum.

243 *2ª nota.* Después de acabado el discurso ya dicho sobre todos los mandamientos, acusándome en ellos y pidiendo gracia y ayuda para enmendarme adelante, ase de acabar con vn colloquio a Dios nuestro Señor, según subiecta materia. [38*v*]

Completo de praeceptis singulis discursu, post mei accusationem et gratiae implorationem, ut ea vigilantius deinceps custodiam, colloquium dirigam ad Deum iuxta rei occasionem.

244 SEGUNDO, SOBRE PECCADOS MORTALES

Acerca de los siete peccados
239 mortales, después de la addición, se haga la oración preparatoria

2º. Similem orationis modum prosequemur circa mortalia peccata ; post additionem et praeparatoriam orationem, sicut feci-

A 17 y en qué] *add.* le *D* || 19 vezes] *add.* el *D* || 22 venia y *om. X* || 25 todos *om.* X || 26 hombre *om. N* || 31 tanto *om. B* || 33 estropeça *N* || 36 escrutinio] escrúpulo *N* || 43 enmendarme adelante] me enmendar delante *N* || 44 ase de acabar] anse de acabar *D* || 46 *initio fol. ad marg. sup.* oratión sobre peccados mortales *A* ; *id ipsum ad modum tituli add. B M* || 52 siete] *om. E D*

V 30 *post* fuerit *del.* frequentior

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

et in quo defecerim, ***habendo*** regulam manendi in hac consyderatione per spacium ***quo diceretur*** ter Pater noster et Ave Maria ; et si in hoc tempore invenio defectus meos, petam veniam illorum, et dicam Pater noster et Ave Maria ; et hic modus servetur in quolibet decem praeceptorum.

et in quo defecerim, habendo regulam manendi in hac consyderatione per spacium quo diceretur ter Pater noster et Ave Maria ; et si in hoc tempore inveniam defectus meos, petam veniam illorum, et dicam Pater noster et Ave Maria ; et hic modus servetur in quolibet decem praeceptorum.

Est adnotandum quod quando quis consyderaverit super uno praecepto, in quo non invenit ***sibi esse*** habitum peccandi, non est necessarium tanto tempore immorari ; sed prout quivis invenit quod magis vel minus deficiat in illo praecepto, [94*r*] ita debet magis vel minus immorari in tali consyderatione et scrutinio eius ; et idem servabitur in peccatis mortalibus. **242**

Est adnotandum quod quando quis consyderaverit super uno praecepto, in quo non invenit sibi esse habitum peccandi, non est [59*v*] necessarium tanto tempore immorari ; sed prout quivis invenit quod magis vel minus deficiat in illo praecepto, ita debet magis vel minus immorari in tali consyderatione et scrutinio eius ; et idem servabitur in peccatis mortalibus.

Finito praedicto discursu super decem praeceptis, acusabo me et petam gratiam et auxilium me in posterum emendandi ; finiam etiam cum uno colloquio directo ad Dominum Deum nostrum iuxta subiectam materiam. **243**

Finito praedicto discursu super decem praeceptis, acusabo me et petam gratiam et auxilium me in posterum emendandi ; finiam etiam cum uno colloquio directo ad Dominum Deum nostrum iuxta subiectam materiam.

SECUNDA ORATIO, SUPER PECCATIS MORTALIBUS

Circa septem peccata mortalia, post additionem fiet oratio praeparatoria, servato modo iam dic-

SECUNDA ORATIO, SCILICET SUPER SEPTEM PECCATIS MORTALIBUS **244**

Circa septem peccata mortalia, post additionem fiet oratio praeparatoria, servato modo iam dicto;

P1 35 habendo *corr. ex* assignando 37 quo dicetur *corr. ex* dicens *hoc verbo non oblitterato* .. 40 *post* petam *del.* gratiam et 47-48 non invenit sibi esse habitum *corr. ex* invenit quod habeat habitum aliquem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

por la manera ya dicha, sólo mudando que la materia aquí es de peccados que se han de euitar, y antes hera de mandamientos que se han de guardar; y asimismo se guarde la orden y regla ya dicha y el colloquio.

Para mejor conoscer las faltas hechas en los peccados mortales, mírense sus contrarios; y así, para mejor euitarlos, proponga y procure la persona con sanctos exercitios adquerir y tener las siete virtudes a ellos contrarias.

mus in praeceptis; nihil enim utrobique varium occurrit, nisi quod ad materiam attinet, cum praecepta quidem servanda sint, peccata vero devitanda. Caetera eadem sunt, fietque itidem colloquium.

Sciendum est peccatorum vitiorumque notitiam iuvari per contrariorum actuum et habituum considerationem; quapropter per gratiam divinam [55*v*] et piam quamlibet exercitationem laborandum est unicuique, ut virtutes sibi paret, mortalibus peccatis septem oppositas.

3º, SOBRE LAS POTENCIAS DEL ÁNIMA

Modo. En las tres potencias del ánima se guarde la misma orden y regla que en los mandamientos, haziendo su addición, oración preparatoria y colloquio.

3º, CIRCA TRES ANIMAE POTENTIAS idem sequitur progressus, per additionem, orationem et discussionem singularum, cum colloquio ad finem, faciendus.

4º, SOBRE LOS CINCO SENTIDOS CORPORALES

Modo. Cerca los cinco sentidos corporales se tendrá siempre la misma orden, mudando la materia dellos.

Nota. Quien quiere ymitar en el uso de sus sentidos a Xpo nuestro Señor, encomiéndese en la oración preparatoria a su diuina maiestad, [39*r*] y después de considerado en cada vn sentido, diga vn Auemaría o vn Pater noster;

4.º CIRCA QUINQUE SENSUS CORPORIS nulla re mutata, praeter materiam.

Ubi subnotandum est quod si quis optet in sensuum suorum usu Christum imitari, debet in oratione praeparatoria se ipsum super hoc Deo commendare, factaeque sensuum singulorum examinationi dominicam orationem

---

A 66 en sanctos exercitios *D* || 68 siete] *om. B* || 67-68 la sette uirtudes a ellos contrarios *N* || 72 Modo] *om. E D* || 77 4º] *om. E D* || 78 corporales] *om. E D* || 79 Modo] *om. E D* | Cerca] sobre *E D* || 81 orden misma *transp. D* || 87 *imitio fol. ad marg. sup.* oración contemplando *A* (*et sic etiam in fol.* 39*v*); *id ipsum ad modum tituli add. B X* || 89 un aue María y un Pater noster *E D B X*

V 73 idem *corr. ex* itidem || 80 corporis *add. sup. lin.* || 83 quod *add. sup. lin.* || 88 singulorum *marg.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

to ; solum mutabitur materia, quae hic erit circa peccata, quomodo vitanda sint, cum ante esset circa praecepta, quomodo observanda ; et ita servabitur idem ordo, eadem regula praedicta et idem colloquium.

Ad melius cognoscendum defectus et negligentias circa peccata mortalia, consyderentur eorum contraria ; *et ut* diligentius caveantur, proponat ac laboret quilibet studio sanctorum exercitiorum acquirere et obtinere septem virtutes illis contrarias.

TERTIA ORATIO, SUPER TRIBUS POTENTIIS ANIMAE

Circa tres potentias animae servabitur idem ordo et eadem regula quae servata est in praeceptis, faciendo additionem, orationem praeparatoriam et colloquium.

QUARTA ORATIO EST SUPER QUINQUE SENSUS CORPORIS

Circa quinque sensus corporis idem ordo semper observabitur, mutata tantum materia.

Qui desyderat imitari Christum Dominum nostrum in usu suorum sensuum, commendet se in oratione praeparatoria divinae maiestati ; postea consyderando *quemlibet* dicat vel Ave Maria vel Pater noster ; et qui exoptat imitari in usu sensuum Dominam nostram, in oratione praeparato-

solum mutabitur materia, quae 240
hic erit circa peccata, quomodo vitan-[60*r*]da sint, cum ante esset circa praecepta, quomodo observanda ; et ita observabitur idem ordo et eadem regula praedicta et 241
idem colloquium. 243

Ad melius cognoscendum de- 245
fectus et negligentias circa peccata mortalia, consyderentur eorum contraria ; et ut diligentius caveantur, proponat ac laboret quilibet studio sanctorum exercitiorum acquirere et obtinere septem virtutes illis contrarias.

TERTIA ORATIO SUPER TRIBUS 246
POTENTIIS ANIMAE

Circa tres potentias animae servabitur idem ordo et eadem regula quae servata est in praeceptis, faciendo additionem, orationem 239
praeparatoriam et colloquium. 243
[60*v*]

QUARTA ORATIO EST SUPER QUIN- 247
QUE SENSUS CORPORIS

Circa quinque sensus corporis idemmet ordo semper observabitur, mutata tantum materia.

Qui desyderat imitari Christum 248
Dominum nostrum in usu suorum sensuum, commendet se in oratione praeparatoria divinae maiestati ; postea consyderando quemlibet dicat vel Ave Maria vel Pater noster ; et qui exoptat in usu sensuum imitari Dominam nostram, in oratione praeparato-

---

P1 73 *post* et ita *del.* finaliter || 79 et ut *corr. ex* ita quod || 81 studio *om. E* || 94 idem *corr. ex* idemmet || 1 quemlibet *corr. ex* singulum illorum

P2 71 esset *ex P1*, essent *P2*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

y quien quisiere ymitar en el vso de los sentidos a nuestra Señora, en la oración preparatoria se encomiende a ella, para que le alcançe gracia de su Hijo y Señor para ello, y después de considerado en cada vn sentido, diga vn Auemaría.

subiicere. Si vero similem affectet beatae Virginis Mariae imitationem, ei se commendet tanquam a Filio id impetraturae, et salutationem angelicam, dum sensus excutit, identidem recitet.

249 2º MODO DE ORAR ES CONTEMPLANDO LA SIGNIFICACIÓN DE CADA PALABRA DE LA ORACIÓN

SECUNDUS ORANDI MODUS EX VOCUM ORATIONIS SINGULARUM PERPENSA SIGNIFICATIONE

250 239 *Addición.* La misma addición, que fue en el primer modo de orar, será en este segundo.

Additio eadem, quae superius, it praevia. [56*r*]

251 *Oración.* La oración preparatoria se hará conforme a la persona, a quien se endreça la oración.

Oratio praeparatoria personae congruet, ad quam dirigitur.

252 *2º modo de orar.* El segundo modo de orar es, que la persona, de rrodillas o asentado, según la mayor disposición en que se halla y más deuoción le acompaña, teniendo los ojos cerrados o hincados en vn lugar, sin andar con ellos variando, diga Pater ; y esté en la consideración desta palabra tanto tiempo, quanto halla significaciones, comparaciones, gustos y consolación en consideraciones pertinentes a la tal palabra ; y de la misma manera haga en cada palabra del Pater noster, [39*v*] o de otra oración qualquiera, que desta manera quisiere orar.

2us orandi modus est, ut flexis genibus vel sedendo (pro habitudine corporis et animi devotione), oculis vel clausis vel defixis in partem unam neque huc et illuc motis, precationem dominicam a principio recitemus, et in prima voce, quae est Pater, meditationis figamus pedem, quandiu circa eam variae nobis significationes, similitudines, spirituales gustus et aliae commotiones devotae incident ; et ita deinceps per singula eiusdem vel alterius orationis verba factitabimus.

A 91 sentidos] sanctos *B* | de nuestra *X* || 96 en cada vn] *om.* un *D* || 3 este] el *X* || 5 se hará] será *D* || 6 a quien se endreça] a quien endereza *D* || 15 variando] vareando (vaneando ?) *B* || 19 consolación] *prius* consideración *A* (*corr. ab amanuensi*) || 23 y de otra *D* | qualquiera] *om. D*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ria commendet se Virgini, ut rei eius impetret gratiam illi a Filio suo et Domino ; et post cuiuslibet sensus consyderationem dicat Ave Maria.

ria commendet se Virgini, ut rei eius impetret gratiam illi a Filio suo et Domino ; et post cuiuslibet sensus consyderationem dicat Ave Maria.

SECUNDUS MODUS ORANDI EST CONTEMPLARI SIGNIFICATIONEM CUIUSLIBET VERBI ORATIONIS

SECUNDUS MODUS ORANDI EST CONTEMPLARI SIGNIFICATIONEM CUIUSLIBET VERBI ORATIONIS 249

Eadem additio, quae fuit in primo modo orandi servata, servabitur et in hoc 2.°

Eadem additio, quae fuit in primo modo [61*r*] orandi servata, servabitur et in hoc 2.° 250 239

Oratio praeparatoria fiet prout fuerit is ad quem dirigetur.

Oratio praeparatoria fiet prout fuerit is ad quem dirigetur. 251

Secundus modus orandi est, quod quis, seu genuflexus, seu sedens, prout magis ad hoc vel ad illud erit dispositus, vel prout maiorem devotionem invenerit, clausis oculis vel fixis in locum unum, sine aliqua mutatione,[94*v*] dicat orationem Pater noster etc., et immoretur in consyderatione *cuiuslibet* verbi tanto temporis spacio, quanto invenerit significationem, comparationes, gustum, consolationem in consyderationibus pertinentibus ad tale unicum verbum. Idem servabitur in *quolibet verbo orationis dominicae et* cuiusvis orationis quam acceperit.

Secundus modus orandi est, quod quis, seu genuflexus, seu sedens, prout magis ad hoc vel ad illud erit dispositus, vel prout maiorem devotionem invenerit, clausis oculis vel fixis in locum unum, sine aliqua mutatione, dicat orationem Pater noster, etc., et immoretur in consyderatione cuiuslibet verbi tanto temporis spacio, quanto invenerit significationem, gustum, consolationem in consyderationibus pertinentibus ad tale unicum verbum. Idem servabitur in quolibet verbo orationis dominicae et cuiusvis orationis, quam acceperit. 252

P1 19 seu genuflexus] se genuflectens *E* || 24 unum *om. E* || 27 cuiuslibet *corr. ex* singuli || 32-33 in quolibet — quam acceperit *corr. ex* in qualibet oratione quam quis acceperit

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

REGULAE TRES CIRCA HAEC SERVANDAE

253 *1ª regla.* La primera regla es, que estará de la manera ya dicha vna hora en todo el Pater noster ; el qual acabado dirá vn Auemaría, Credo, Anima Xpi y Salue Regina, vocal o mentalmente, según la manera acostumbrada.

Prima, ut in tali precationis cuiuslibet ruminatione horae spatium insumamus, quo expleto, Ave Maria, Credo, Anima Christi et Salve Regina semel iuxta communem morem, vel mente sola vel etiam voce, percurrantur.

254 *2ª regla.* La segunda regla es, que, si la persona que contempla el Pater noster hallare en vna palabra o en dos tan buena materia que pensar, y gusto y consolación, no se cure pasar adelante, aunque se acabe la hora en aquello que halla ; la qual acabada, dirá la resta del Pater noster en la manera acostumbrada.

2ª est, quod si orantibus hoc modo nobis [56*v*] in una voce vel duabus meditatio affluat, et interna simul delectatio ; postponenda erit transcurrendi cura, licet hora tota praetereat, qua elapsa reliquum orationis cursim recitetur.

255 *3ª regla.* La tercera es, que, si en vna palabra o dos del Pater noster se detuuo por vna hora entera, otro día, quando querrá tornar a la oración, diga la sobredicha palabra o las dos, según que suele ; y en la palabra que se sigue inmediatamente, comience a contemplar, según que se dixo en la segunda regla.

3ª, ut quando ita contigerit, meditandae voci uni aut pauculis horam impendisse, postridie, recitato breviter eo quod excussum fuit, ad sequentis verbi considerationem pergamus.

256 *1ª nota.* Es de aduertir, que acabado el Pater noster en vno o en muchos días, se a de hazer lo mismo con el Auemaría, y después con las otras oraciones ; de forma que por algún tiempo siempre se exercite en vna dellas.

Post excussam vero ad hunc modum dominicam precationem totam, succedet salutatio angelica, deinde alia atque alia oratio, ut sine interruptione haec orandi exercitatio procedat.

257 *2ª nota.* La 2ª nota es, que acabada la oración, en pocas

Ad haec, oratione qualibet sic completa, personam illam, ad

A 30 todo] *om. N* ‖ 31 el qual] *add.* ya *D* ‖ 37 hallare] *om. X* ‖ 42 que halla] *prius fortasse* que habla *A* ‖ 45 La tercera] *om.* La *N* ‖ 50-51 o las dos — la palabra] *om. X*

V 29 *post* ruminatione *del.* per singulas vices unaquaque vice ‖ 30 *post* expleto *del.* hae orationes ‖ 40-41 qua elapsa *corr. ex* post quam elapsam

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Prima regula est, quod in oratione Pater noster immorabitur per horam, servando praedictum modum ; finita autem oratione dominica dicet Ave Maria, Credo, Anima Christi, Salve Regina, vocaliter seu mentaliter, iuxta modum assuetum.

Secunda regula est, quod si is qui contemplatur orationen dominicam, invenerit in uno aliquo verbo vel in duobus fertilem materiam cogitandi, gustandi, et consolationem, non curabit ad reliqua transire, etiamsi finiatur hora in uno vel duobus verbis ; qua hora finita, dicet quod superest orationis Pater noster, iuxta modum solitum.

Tertia regula est, quod si in uno vel in duobus verbis immoratus est per horam integram, die sequenti, quando redibit ad orationem, dicet illud verbum vel illa duo modo solito, et in sequenti verbo immediate incipiet contemplari sicut dictum est in secunda regula.

Prima *annotatio* est quod finita oratione dominica Pater noster in uno vel in pluribus diebus, idem postea fiet in *salutatione* angelica Ave Maria, postea idem fiet in aliis ; itaque per aliquod tempus semper exercitetur in una illarum.

Finita oratione hac, convertat se qui contemplatur ad eum ad

Prima regula est, quod in oratione Pater noster immorabitur per horam, servando praedictum modum ; finita autem oratione dominica, dicet Ave Maria, Credo, Anima Christi, Salve Regina vocaliter [61*v*] seu mentaliter iuxta modum assuetum. **253**

Secunda regula est, quod si is qui contemplatur orationen dominicam, invenerit in uno aliquo verbo vel in duobus fertilem materiam cogitandi, gustandi, et consolationum, non curabit ad reliqua transire, etiamsi finiatur hora in uno vel duobus verbis ; qua hora finita, dicet quod superest orationis Pater noster, iuxta modum solitum. **254**

Tertia regula est, quod si in uno vel in duobus verbis immoratus est per horam integram, die sequenti quando redibit ad orationem dicet illud verbum vel illa duo modo solito, et in sequenti verbo inmediate incipiet contemplari sicut dictum est in 2.ª regula. **255**

Prima adnotatio est quod finita oratione dominica Pater noster in uno vel pluribus diebus, idem postea fiet in salutatione angelica Ave Maria, postea idem fiet in aliis ; itaque [62*r*] per aliquod tempus semper exercitetur in una illarum. **256**

Finita oratione hac, convertat se qui co[n]templatur ad eum ad **257**

P1 42 assuetum] consuetum *E* || 48 consolationem] consolationes *E* || 57 redibit] redierit *E* || 59 modo solito] more consueto *E* || 63 annotatio *corr. ex* nota | *post* est *del.* advertendum || 66 salutatione *corr. ex* oratione

P2 48 consolationum *corr. ex* consolationem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

palabras con-[40*r*]uertiéndose a la persona a quien ha orado, pida las virtudes o gracias, de las quales siente tener más necessidad.

quam pertinebat, paucis compellabimus, virtutem aliquam aut gratiam petentes, qua maxime indigere nos senserimus.

258 3º MODO DE ORAR SERÁ POR COMPÁS

TERTIUS ORANDI MODUS PER QUANDAM VOCUM ET TEMPORUM COMMENSURATIONEM

239 *Addición.* La addición será la misma que fue en el primero y
250 2º modo de orar.

Additio ab utraque superiore nihil differt.

Oración. La oración preparatoria será como en el segundo modo de orar.

Oratio praeparatoria fiet sicut in 2.º modo. [57*r*]

3º modo de orar. El tercero modo de orar es, que con cada vn hanhélito o resollo se ha de orar mentalmente, diziendo vna palabra del Pater noster, o de otra oración que se reze, de manera que vna sola palabra se diga entre vn hanhélito y otro, y mientras durare el tiempo de vn hanhélito a otro, se mire principalmente en la significación de la tal palabra, o en la persona a quien reza, o en la vaxeza de sí mismo, o en la differencia de tanta alteza a tanta baxeza propria; y por la misma forma y regla procederá en las otras palabras del Pater noster; y las otras oraciones, es a saber, Auemaría, Anima Xpi, Credo, y Salue Regina, hará según que suele.

Tertius hic orandi modus in eo consistit, ut inter singulas respirandi vices, singula dominicae alteriusve orationis verba transmittamus, expensa interim vel significatione prolatae vocis, vel personae, ad quam oratio spectat, dignitate, vel mea ipsius vilitate, vel utriusque postremo differentia. Eodem procedendum modo in verbis reliquis. Addendae quoque orationes supra memoratae: Ave, Credo, etc.

REGULAE DUAE HUC SPECTANTES

259 *1ª regla.* La primera regla es, que en el otro día, o en otra hora

Prior, ut, finita iuxta hunc orandi modum precatione domi-

A 64 *initio fol. ad marg. sup.* oración compás *A* || 77 El tercero modo] La 3 manera *B* || 78 que con] *om.* con *D* || 83 sola] *om. B* || 89-90 o en la vaxeza de sí mismo] o tanta baxessa propria *D*

V 84 *post* dignitate *del.* mea || 85 postremo *sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

quem fundit orationem, et paucis verbis petat ab eo virtutes seu dona, quibus magis eget.

TERTIUS MODUS ORANDI PER INTERVALLA

Additio erit eadem quae fuit in primo et in secundo modo orandi.

Oratio praeparatoria erit eadem quae in secundo modo orandi.

Tertius modus orandi est, quod qui orat, in *quolibet* anhelitu sive respiratione oret mentaliter, dicendo unicum verbum orationis dominicae Pater noster, vel alterius cuiuscumque orationis, ita *ut* inter unam respirationem et alteram, seu quod idem est inter unum anhelitum et alterum, unicum solum verbum proferatur, et toto illo intermedio tempore debet praecipue consyderari significatio illius verbi vel *dignitas* eius ad quem orationem fundo, vel infirmitas mei ipsius orantis, vel differentia quae est inter tantam altitudinem *eius, qui oratur, et* inferioritatem ac *vilitatem* mei ipsius orantis ; et haec eadem methodus et regula procedendi servanda est in singulis aliis verbis orationis dominicae ; reliquas autem orationes, nempe salutationem angelicam, Anima Christi, symbolum fidei et Salve Regina dicet modo solito [95*r*]

Prima regula est quod die sequenti vel alia quapiam hora,

quem fundit orationem, et paucis verbis petet ab eo virtutes seu dona, quibus magis eget.

TERTIUS MODUS ORANDI PER INTERVALLA 258

Additio erit eadem quae fuit in 239
primo et 2.° modo orandi. 250

Oratio praeparatoria erit eadem quae in 2.° modo orandi.

Tertius modus orandi est, quod qui orat, in quolibet anhelitu sive respiratione, oret mentaliter dicendo unicum verbum orationis dominicae Pater noster, vel alterius cuiuscumque orationis, ita ut inter unam respirationem et alteram, seu (quod idem est) inter unum anhelitum et alterum, unicum solum verbum proferatur, [62*v*] et toto illo intermedio tempore debet praecipue consyderari significatio illius verbi vel dignitas eius ad quem orationem fundo, vel infirmitas mei ipsius orantis, vel differentia quae est inter tantam altitudinem eius, qui oratur, et inferioritatem ac vilitatem mei ipsius orantis ; et haec eadem methodus et regula procedendi servanda est in singulis aliis verbis orationis dominicae ; reliquas autem orationes, nempe salutationem angelicam, Anima Christi, symbolum fidei et Salve Regina dicet modo solito.

Prima regula est quod die sequenti vel alia quapiam hora, 259

P1 77 PER INTERVALLA *add. a Salmerón in P1* || 83 quolibet *corr. ex* singulo || 87 ita ut *corr. ex* ita quod || 93 significatic] statio *E* || 94 dignitas *corr. ex* maiestas || 96 *post* infirmitas *del.* et impotentia || 98 eius qui oratur *corr. ex* orati ; orantis *E* || 99 vilitatem *corr. ex* parvitatem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

que quiera orar, diga el Auemaría por compás, y las [40*v*] otras oraciones, según que suele, y así conseqüentemente procediendo por las otras.

260 *2ª regla.* La segunda es, que quien quisiere detenerse más en la oración por compás, puede dezir todas las sobredichas orationes o parte dellas, lleuando la misma orden del anhélito por
258 compás, como está declarado. [41*r*]

nica, sumatur aliis diebus vel horis, angelica salutatio, simili respirationum intervallo tractanda, cum aliis orationibus usitato more recitandis.

Posterior, ut qui hunc orandi modum exercere cupit diutius, ad eum applicet precationes omnes supradictas, aut earum partes, et paria anhelituum ac vocum interstitia observet. [57*v*]

261 ## LOS MISTERIOS DE LA VIDA DE XPO NUESTRO SEÑOR

Nota. Es de aduertir en todos los misterios siguientes, que todas las palabras que están inclusas en parénthesis, son del mismo Euangelio, y no las que están de fuera ; y en cada misterio por la mayor parte hallarán tres punctos para meditar y contemplar en ellos con mayor facilidad.

✠

VITAE DOMINI NOSTRI IESU CRISTI MYSTERIA

Notandum est primitus, omnia sequentium mysteriorum verba, quae includuntur parenthesi, ex ipsis Evangeliis deprompta esse, non item caetera ; ad haec, in unoquoque mysterio semper aut fere poni puncta tria, ut expeditior sit contemplatio, quo est distinctior.

262 ### DE LA ANNU[N]TIATIÓN DE NUESTRA SEÑORA ESCRIBE SAN LUCAS EN EL PRIMERO CAPÍTULO, LITTERA C

1º. El primer puncto es, que el ángel Sant Gabriel, saludando a nuestra Señora, le sinificó la conceptión de Xpo nuestro Señor. (Entrando el ángel adonde estaba María, la saludó, diziéndole : Dios te salve, llena de gracia ; conçibirás en tu vientre y parirás vn hijo).

DE ANNUNTIATA BEATAE MARIAE VIRGINI CHRISTI INCARNATIONE, DE QUA LUCAE PRIMO

Primo. Quomodo angelus Gabriel beatam Virginem salutans, divini Verbi conceptionem ei nuntiavit : (Ingressus angelus ad eam dixit : Ave Maria gratia plena, etc. Ecce concipies in utero et paries filium, etc.).

A 3 *ab hoc fol. et in posterum nulla indicatio materiae ad marg. sup. in A* || 4-5 y assí consequenter procederá *B* || 13 declarado] dicho *E D* || 15 nuestro Señor] *om. B* | Señor] *corr. in A pro alio verbo quod non bene legitur* || 25 Annutiatión *A* || 27 littera e *N* || 29-30 saludando a] *om.* a *E*

V 8 diutius *sup lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

quam destinavit ad orandum, dicat ***salutationem*** angelicam per eamdem formam, reliquas autem consequenter modo solito.

quam destinavit ad orandum, dicat salutationem angelicam per eamdem formam, reliquas autem consequenter modo solito.

Secunda regula est, quod qui plus temporis in hoc orandi modo impendere voluerit, potest omnes praedictas orationes vel partem illarum, servato eodem ordine declarato, percurrere.

Secunda regula est, quod qui **260** plus temporis in hoc orandi modo impendere voluerit, potest omnes praedictas orationes vel partem illarum, servato eodem ordine declarato, percurrere. [63*v*] 258

VITA IESU CHRISTI

VITA IESU CHRISTI **261**

Circa omnia sequentia mysteria est advertendum quod verba omnia conclusa parentesis signo ( ) sunt ad verbum desumpta ex Evangelio, reliqua vero non ; et in quovis mysterio ut plurimum erunt tria puncta, ut in eis quis meditetur et contempletur facilius.

Circa omnia sequentia mysteria est advertendum quod verba omnia conclusa parentesi signo () sunt ad verbum desumpta ex Evangelio, reliqua vero non ; et in quovis mysterio ut plurimum erunt tria puncta, ut in eis quis meditetur et contempletur facilius.

De anunciatione, Luce primo.

De anunciatione, Lu., 1.° **262**

Primo. Gabriel angelus, salutans Mariam, praedicit conceptionem Christi : (et ingressus ad eam dixit : Ave gratia plena, Dominus tecum, concipies in utero et paries Filium).

Primo. Gabriel angelus, salutans Mariam, praedicit conceptionem Christi : (Ingressus Angelus ad eam dixit : Ave gratia plena, Dominus tecum, concipies in utero et paries Filium).

P1 11 salutationem *corr. ex* orationem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2º. El segundo, confirma el ángel lo que dixo a nuestra Señora, significando la conceptión de Sant Joán Baptista, diziéndole: (Y mira que Elisabet, tu parienta, ha concebido vn hijo en su vejez).

3º. El tercio, respondió al ángel nuestra Señora: (He aquí la sierua del Señor; cúmplase en mí según tu palabra). [41*v*]

2.º Confirmat angelus id quod praedixerat, adducto exemplo de S. Ioannis Baptistae conceptione admiranda: (et ecce Elisabeth cognata tua, et ipsa concepit filium in [58*r*] senectute sua, etc.).

3.º Respondit angelo Virgo sancta: (Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum).

263 DE LA VISITACIÓN DE NUESTRA SEÑORA A ELISABET DICE SANT LUCAS EN EL PRIMERO CAPÍTULO, LITTERA D

DE MARIA, ELISABET COGNATAM SUAM VISITANTE, UT HABETUR LUC. PRIMO

1º. Primero. Como nuestra Señora visitase a Elisabet, Sant Johán Baptista, estando en el vientre de su madre, sentió la visitación que hizo nuestra Señora: (Y como oyese Elisabet la salutación de nuestra Señora, gozóse el niño en el vientre della; y llena del Spíritu Sancto Elisabet exclamó con vna gran voz, y dixo: Vendita seas tú entre las mugeres, y vendito sea el fructo de tu vientre[)].

2º. Segundo. Nuestra Señora canta el cántico, diziendo: (Engrandece my ánima al Señor).

3º. Tercio: (María estuvo con Elisabet quasi tres meses, y después se tornó a su casa).

Primo. Quomodo invisit Maria Elisabeth, ac S. Ioannes, in utero existens, sensit Mariae salutationem et gestiit: (cum audisset salutationem Mariae Elisabeth, exultavit infans in utero, et repleta est Spiritu Sancto Elisabeth, et exclamavit voce magna et dixit: Benedicta tu inter mulieres et benedictus fructus ventris tui).

2.º Beata Virgo in hoc canticum prae laetitia prorupit: (Magnificat anima mea Dominum, etc.).

3.º (Mansit Maria cum illa quasi mensibus tribus, et reversa est in domum suam).

264 DEL NAÇIMIENTO DE XPO NUESTRO SEÑOR DIÇE SANT LUCAS EN EL CAPLO. SEGUNDO, LITTERA A, B

DE CHRISTI NATIVITATE, Luc. 2.º

1º. Primero. Nuestra Señora y su esposo Joseph ban de Naza-

Primo. Beata Maria cum Ioseph sponso suo [58*v*] e Nazareth

A 38-39 dixo a nuestra Señora] Dios nuestro Señor *B* || 46 sierua] ancilla *N* || 48 De la Visitación] *om.* De *B X* || 56 que hizo] que hijo *N* || 64 vientre] *parenthesis quadrata suppl. hic et in posterum parenthesim communem initialem vel finalem omissam in A* || 71 Xpo] *om. X* || 72 diçe] escribe *X* || 75 su esposo] *om. E*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secundo. Omnia confirmat, praedicendo conceptionem Ioannis : (et ecce Elisabeth, cognata tua, et ipsa concepit filium in senectute sua).

2.° Omnia confirmat, praedicendo concep-[64*r*]tionem Iohannis : (et ecce Elisabeth, cognata tua, et ipsa concepit filium in senectute sua).

Tertio. Respondit Maria (Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum).

Tertio. Respondit Maria: (Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum).

DE VISITATIONE, LUCE PRIMO.

DE VISITATIONE, LU., 1.° **263**

Primo. Visitat Maria Elisabeth, quam praesentit Ioannes in utero : (ut audivit salutationem Mariae Elisabeth, exultavit infans in utero eius, et repleta Spiritu Sancto Elisabeth, exclamavit voce magna et dixit : Benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui).

Primo. Visitat Maria Elisabeth, quam praesentit Iohannes in utero : (ut audivit salutationem Mariae Elisabeth, exultavit infans in utero eius, et repleta Spiritu Sancto Elisabeth, exclamavit voce magna et dixit : Benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui).

Secundo. Maria cantat canticum : (Magnificat anima mea Dominum).

3°. Maria mansit cum illa quasi mensibus tribus, et reversa est in domum suam.

2.° Maria c a n t a t canticum : (Magnificat anima mea Dominum).

3.° Maria (mansit cum illa quasi mensibus tribus, et reversa est in domum suam). [64*v*]

DE NATIVITATE CHRISTI, LUCE SECUNDO.

DE NATIVITATE CHRISTI, LU., 2.° **264**

Primo. Maria cum sponso Ioseph pergunt a Nazareth in Beth-

Primo. Maria cum sponso Ioseph pergunt a Nazareth Beth-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

reth a Bethlem : (Ascendió Joseph de Galilea a Bethlem, para conocer subiectión a César, con María su esposa y muger ya preñada).

2º. 2º. (Parió su Hijo primogénito y lo embolbió con paños y lo puso en el pesebre).

3º. 3º. Llegóse vna multitud de exército çelestial, que dezía : gloria sea a Dios en los çielos). [42*r*]

proficiscitur Bethlehem : (Ascendit Ioseph a Galilaea in Bethleem, ut profiteretur cum Maria uxore sua praegnante).

2º. (Peperit Filium suum primogenitum et involvit eum pannis et reclinavit in praesepio).

3º. Eo tempore (facta est multi-[tu]do militiae caelestis laudantium Deum et dicentium : Gloria in excelsis, etc.).

265 DE LOS PASTORES ESCRIBE SANT LUCAS EN EL CAPLO. SEGUNDO, LITTERA B, C

Primero. La natiuidad de Xpo nuestro Señor se manifiesta a los pastores por el ángel : (Manifesto a uosotros grande gozo, porque hoy es nascido el Saluador del mundo).

2º. Los pastores ban a Bethelem : (Venieron con priesa y hallaron a María y a Joseph y al Niño puesto en el pesebre).

3º. (Tornaron los pastores glorificando y laudando al Señor).

DE PASTORIBUS, LUC. 2.º

Primo, pastoribus revelatur Christi nativitas per angelum : (Annuntio vobis gaudium magnum, quia hodie natus est vobis Salvator mundi, etc.).

2º. Pastores properant in Bethlehem : (venerunt festinantes, et invenerunt Mariam et Ioseph et infantem positum in praesepio).

3º. (Reversi sunt pastores laudantes et glorificantes Deum).

266 DE LA CIRCUNCISSIÓN ESCRIBE SANT LUCAS EN EL CAPÍTULO SEGUNDO, LITTERA C

1º. Primero. Circuncidaron al Niño Jesú.

2º. 2º. (El nombre dél es llamado Jesús, el qual es nombrado del ángel ante que en el vientre se concibiese[]).

DE CIRCUNCISIONE, Ibidem.

Primo, circuncisus est Puer.

2º. (Vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur).

A 93 Manifesto] muestro *X* || 100 presebe *N* || 2 al Señor] el Señor *D* || 5 littera G *E* || 8 dél] que le *E D* || 10 nombrado] nombre *E D*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

eleem : (Ascendit autem Ioseph a Galilea in Betheleem ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore pregnante).

Secundo. (Peperit Filium suum primogenitum et pannis eum involvit et reclinavit in praesepio).

Tertio. (Facta est multitudo caelestis exercitus dicentis : Gloria in altissimis Deo).

lehem : (Ascendit autem Ioseph a Galilea in Bethlehem ut profiteretur cu[m] Maria desponsata sibi uxore pregnante).

2.° (Peperit Filium suum primogenitum et pannis eum involvit et reclinavit eum in praesepio).

3.° (Facta est multitudo caelestis exercitus dicentis : Gloria in altissimis Deo).

DE PASTORIBUS, LUCE SECUNDO.

DE PASTORIBUS, LU., 2.° **265**

Primo. Annunciatur pastoribus nativitas per angelum : (Annuncio vobis gaudium magnum, quia natus est hodie Salvator mundi).

Secundo. Pastores pergunt in Betheleem : (Venerunt festinantes, et invenerunt Mariam et Ioseph, et infantem positum in praesepio).

Tertio. (Reversi sunt pastores, glorificantes et laudantes Deum). [95*v*]

Primo. Annunciatur pastoribus nativitas per angelum : (Annuncio vobis gaudium magnum, quia natus est vobis Salvator).

2.° Pastores pergunt in Bethlehem : (Venerunt festinantes, et invenerunt Mariam [65*r*] et Ioseph, et infantem positum in praesepio).

3.° (Reversi sunt pastores, glorificantes et laudantes Deum).

DE CIRCUNCISIONE, LUCE SECUNDO

DE CIRCUNCISIONE, LU., 2.° **266**

Primo, circumciditur Puer.

Secundo. (Vocatum est nomen *eius* Iesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur).

Primo, circumciditur Puer.

2.° (Vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur).

P1 89 eius *add. sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3º. 3º. Tornan el Niño a su Madre, la qual tenía compassión de la sangre que de su Hijo salía.

3º. Redditus [59*r*] est Matri suae puer, quae illi compatiebatur de sanguinis visa effusione.

267 De los tres reyes magos escribe Sant Matheo en el caplo. 2º, littera a

De 3 magis regibus, Math. 2.º

1º. Primero. Los tres reyes magos, guiándose por la estrella, vinieron a adorar a Jesú, diziendo: (Vimos la estrella dél en Oriente, y venimos a adorarle).

Primo. Tres magi reges ad Puerum Iesum adorandum venerunt, stella duce, ita attestantes: (Vidimus stellam eius in oriente, et venimus adorare eum).

2º. 2º. Le adoraron y le offrescieron dones: (Prostrándose por tierra lo adoraron y le [42*v*] presentaron dones: oro, encienso y mirra[]).

2º. (Procidentes adoraverunt eum, et obtulerunt ei munera aurum, thus et myrrham).

3º. 3º. (Rescibieron respuesta estando dormiendo, que no tornasen a Herodes; y por otra vía tornaron a su región).

3º. (Responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam).

268 De la Purificación de nuestra Señora y Representación del Niño Jesú escribe S. Lucas ca. 2º, li. d, e

De purificatione Beatae Virginis et Pueri Iesu praesentatione, Luc. 2.º

1º. Primero. Traen al Niño Jesús al templo, para que sea representado al Señor como primogénito, y offrescen por él (vn par de tórtolas o dos hijos de palomas).

Primo. Detulerunt Puerum in templum, ut praesentarent eum Deo, tanquam primogenitum, offerentes pro eo consuetum munus (par turturum, aut duos pullos columbarum).

2º. 2º. Simeón, veniendo al templo, (tomólo en sus braços), deçiendo: (Agora, Señor, dexa a tu sieruo en paz).

2º. Simeon veniens eadem hora in templum (accepit eum in ulnas suas et benedixit Deum et dixit: Nunc dimittis servum tuum, Domine, etc.).

3º. 3º. A n n a, (veniendo después, confessaba al Señor y abla-

3º. (Anna superveniens confitebatur Domino, [59*v*] et loque-

A 14-15 que salía de su hijo *N* || 16-17 De los reyes magos scribe S. Lucas *X* || 16 tres *om. E D* || 22-23 la estrella del Oriente *B* || 24-28 offrescieron dones — adoraron y le] *om. X* || 26 apresentaron *N* || 37 Traen] traer *X* | al Niño] el Niño *D* || 44 braços] manos *B* || 48 Anna] *mal, ut videtur, A*; veniendo después Anna *E*

V 16 *post* magis *del.* seu || 19 *post* magi *del.* seu

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Tertio. Redditur Puer Matri suae, de cuius effusione sanguinis dolebat.

3.° Redditur Puer Matri suae, de cuius effusione sanguinis dolebat.

De Magis Regibus, Mat., secundo.

De Magis Regibus, Mat., 2.° 267

Primo. Magi ducatu stellae veniunt adorare Iesum dicentes: (Vidimus enim stellam eius in oriente et venimus adorare eum).

Primo. Magi ducatu stellae veniunt adorare Iesum dicentes: (Vidimus enim stellam eius in oriente et venimus adorare eum).

2.° Adoraverunt et dederunt munera: (Procidentes adoraverunt eum, et obtulerunt ei munera, aurum, thus et myrram).

2.° Adoraverunt et dederunt munera: (Procidentes adoraverunt eum, et obtulerunt ei munera, aurum, thus et myrram).

3.° (Responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam).

3.° (Responso accepto in somnis [65*v*] ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam).

De purificatione Mariae et praesentatione Pueri, Luc., 2.°

De purificatione Mariae et presentatione Pueri, Lu., 2.° 268

Primo. Puer Iesus ducitur ad templum, ut praesentetur Domino tanquam primogenitus, et offerunt pro eo (par turturum aut duos pullos columbarum).

Primo. Puer Iesus ducitur ad templum, ut presentetur Domino tanquam primogenitus, et offerunt pro eo (par turturum aut duos pullos columbarum).

2.° Simeon veniens in templum (accepit eum in ulnas suas dicens: Nunc dimittis servum tuum, Domine).

2.° Simeon veniens in templum (accepit eum in ulnas suas dice[n]s: Nunc dimittis servum tuum, Domine).

3.° (Anna superveniens, confitebatur Domino et loquebatur de

3.° (Anna superveniens, confitebatur Domino et loquebatur de

P1 94 dolebat *corr. ex* condolebat ‖ 95 REGIBUS *add. m.S in P1* | Mat] Luce *perperam P1*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ba dél a todos los que esperaban la redemptión de Ysrael).

batur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israël).

269 DE LA HUÍDA HA EGIPTO ESCRIBE S. MATHEO EN EL CAPLO. SEGUNDO, LITTERA C

DE FUGA IN AEGYPTUM, MATH. 2.º

1º. Primero. Herodes quería matar al Niño Jesú, y así mató los innocentes; y ante de la muerte dellos amonestó el ángel a Joseph que huyese a Egipto: (Lebántate y toma el Niño y a su Madre y huye a Egipto(]).

Primo. Volens Herodes puerulum Iesum interficere, occidi fecit innocentes; praemonito Ioseph per angelum, ut in Aegyptum profugeret: (surge et accipe Puerum cum Maria matre eius, et fuge in Aegyptum, etc.).

2º. 2º. Partiósse para Egipto: (El qual, lebantándose de noche, partiósse a Egipto).

2º. Iter corripuit Ioseph Aegyptum versus: (qui nocte consurgens discessit in Aegyptum).

3º. 3º. Estubo allí hasta la muerte de Herodes. [43*r*]

3º. (Et stetit ibi usque ad obitum Herodis).

270 DE CÓMO XPO NUESTRO SEÑOR TORNÓ DE EGIPTO ESCRIBE S. MATHEO EN EL CAPLO. 2º, LITT. D

DE REDITU AB AEGYPTO, MATH. 2.º

1º. Primero. El ángel amonesta a Joseph para que torne a Ysrael: (Lebántate y toma el Niño y su Madre y ba a la tierra de Ysrael).

Primo. Admonetur Ioseph ab angelo, ut in terram Israël revertatur: (surge et accipe Puerum et Matrem eius, et vade in terram Israël).

2º. 2º. Leuantándose vino en la tierra de Ysrael.

2º. (Surgens venit in terram Israël).

3º. 3º, porque reynaba Archalao, hijo de Herodes, en Judea, retráxosse en Nazareth.

3º. Eo quod regnabat Archelaus, filius Herodis, in Iudaea, recessit in Nazareth.

271 DE LA VIDA DE XPO NUESTRO SEÑOR DESDE LOS DOZE AÑOS HASTA LOS TREYNTA ESCRIBE S. LUCAS EN EL CAPLO. 2º, LIT. G

DE VITA DOMINI AB ANNO AETATIS SUAE 12.º USQUE AD 30.m, LUC. 2.º

1º. 2º. Primero. Era obediente a sus padres, (aprouechaba en sapiencia, edad y gracia).

Primo. Quomodo subditus erat et obediens parentibus. [60*r*]

A 56 mató] *add.* a *N* || 60-61 el Niño y su Madre *D* || 61 huye] *prius* huyesse *A* (*del.* sse) || 64 a Egipto] para Egipto *E D* || 67-68 De cómo nuestro Señor se tornó a Egipto *B* || 77 Archalao] *sic A* || 80 Xpo *om. E B* || 84 1º *et* 2º *sunt in eadem linea*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel).

illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel).

DE FUGA IN EGYPTUM, MATH., 2.° DE FUGA IN EGYPTUM, MAT., 2.° **269**

Primo. Herodes volebat interficere Iesum, *ideoque* innocentes interfecit, et admonet angelus Ioseph ut fugiat in Egyptum : (Surge et accipe Puerum et Matrem eius, et fuge in Egyptum).

Primo. Herodes volebat interficere Iesum, ideoque innocentes interfecit, et [66*r*] admonet angelus Ioseph ut fugiat in Aegyptum: (Surge et accipe Puerum et Matrem eius, et fuge in Aegyptum).

2.° Perrexit in Egyptum : (Qui consurgens n o c t e secessit in Egyptum).
Tertio. (Et erat ibi usque ad obitum Herodis).

2.° Perrexit in Egyptum : (Qui consurgens nocte secessit in Egyptum).
3.° (Et erat ibi usque ad obitum Herodis).

DE REDITU EX EGYPTO, MATH., 2.° DE REDITU EX EGYPTO, MAT., 2.° **270**

Primo. Admonetur ab angelo Ioseph, ut *redeat* in Israël : (Surge et accipe Puerum et Matrem eius, et vade in terram Israël).

Primo. Admonetur ab angelo Ioseph, ut redeat in Israël : (Surge et accipe Puerum et Matrem eius, et vade in terram Israël).

2.° Consurgens venit in terram Israël.
Tertio. Quia regnabat Archelaus, filius Herodis, in Iudea, secessit in Nazareth.

2.° Consurgens venit in terram Israël.
3.° Quia regnabat Archelaus, filius Herodis, in Iudea, seccessit in Nazareth.

DE VITA CHRISTI A XII ANNO USQUE AD XXX, LUC., 2.° DE VITA CHRISTI A 12 ANNO USQUE AD 30.^{m}, LU., 2.° **271**

Primo. Erat subditus parentibus suis.

Primo. Erat subditus parentibus suis.

P1 25 ideoque *corr. ex* ob quod etiam || 36 redeat *corr. ex* veniat

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2º. Pareçe que exercitaba la arte de carpintero, como muestra significar Sant Marco en el capítulo sesto : (¿ Por auentura es éste aquel carpintero ?).

2.º (Proficiebat sapientia, aetate et gratia).
3.º Videtur fabrilem artem exercuisse, cum dicat S. Marcus, cap. 6.º, (nonne hic est faber ille ?).

272 DE LA VENIDA DE XPO AL TEMPLO QUANDO ERA DE HEDAD DE XII AÑOS ESCRIBE S. LUCAS EN EL CAPLO. 2º, LIT. F

DE ASCENSU IN TEMPLUM ANNO 12.º, LUC. 2.º

1º. Primero. Xpo nuestro Señor, de edad de doze años, ascendió de Naçareth a Hierusalem.
2º. 2º. Xpo nuestro Señor quedó en Hierusalem, y no lo supieron sus parientes.
[*3º*]. 3º. Passados [43*v*] los tres días le hallaron disputando en el templo, y asentado en medio de los doctores ; y demandándole sus padres dónde había estado, respondió : (¿ No sabéis que en las cosas que son de my Padre me conviene estar ?).

Primo. Natus Iesus annos 12 e Nazareth profectus est Hierosolymam.
2.º Remansit illic, nesciis parentibus.
3.º Post triduum invenerunt eum in templo sedentem inter doctores ; et ipse illis causam morae percontantibus respondit : (an nesciebatis quia in iis, quae Patris mei sunt, oportet me esse ?).

273 DE CÓMO XPO SE BAPTIZÓ ESCRIBE S. MATHEO EN EL CAPLO. 3º, LITT. D

DE BAPTISMO EIUS, MATH. 3.º

1º. Primero. Xpo nuestro Señor, después de auerse despedido de su bendita Madre, vino desde Nazareth al rýo Jordán, donde estaua S. Joán Baptista.
2º. 2º. Sant Joán baptizó a Xpo nuestro Señor, y queriéndose escusar, reputándose indigno de lo baptizar, dízele Xpo : (Haz esto por el presente, porque assí

Primo. Matri valedicens, e Nazareth ad Iordanis flumen se contulit, ubi tunc Ioannes baptizabat.
2º. Baptizatus est a Ioanne, excusante se primum de indignitate, sed compulso his verbis : (sine modo ; sic enim decet nos implere omnem iustitiam).

A 87 2º *corr. videtur ex* 3º | Pareçe que *add. sup. lin. maI in A, et eodem modo maN in marg. N* || 89 muestra significar *ad marg. maI pro* dize *del. in textu A, et eodem modo maN in marg. pro del.* dize *in textu N*, dize *E D* || 2 parientes] *prius* padres (*corr. ab amanuensi*) *A* || 3 Passados] passando *B* || 4 le hallaron *om. E* || 5-6 asentado el medio de los dolores *X* || 16 bendita] *prius* vendita *A* || 19 Sant Joán baptizó] s. battizo (*om.* Joán) *N* 22-23 Haz esto] Hace esto *N*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2.° (Proficiebat sapientia, aetate et gratia).

3.° Exercebat artem fabrilem, *ut videtur*, Marci, cap. [6.°] : (Nonne hic est faber ille).

2.° (Proficiebat sapientia, etate et gratia).

3.° Exercebat artem fabrilem, ut videtur, [66*v*] Marc, cap. 6.° : (Nonne hic est faber).

De ascensu Iesu in templum cum esset xii annorum, Luc., 2.°

De ascensu Iesu in templum cum esset 12 annorum, Luc., 2.° 272

Primo. Ascendit a Nazareth in Hierusalem, cum esset duodecim annorum.

2.° Remansit Iesus in Hierusalem, et non cognoverunt parentes eius.

3.° Post triduum regressi, eum invenerunt disputantem in templo ac sedentem in medio doctorum ; et interrogatus a parentibus respondit : (Nesciebatis quia in his, quae Patris mei sunt, oportet me esse ?) [96*r*]

Primo. Ascendit a Nazareth in Hierusalem, cum esset duodecim annorum.

2.° Remansit Iesus in Hierusalem, et non cognoverunt parentes eius.

3.° Post triduum regressi, eum invenerunt disputantem in templo ac sedentem in medio doctorum ; et interrogatus a parentibus respondit : (Nesciebatis quia in his, quae Patris mei sunt, oportet me esse ?)

De baptismo Christi, Math., 3.°

De baptismo Christi, Math., 3.° 273

Primo. Christus, dicto vale Matri, venit a Nazareth *ad* Iordanem *et* ad Iohannem.

2.° Baptizatur ab eo, cui *recusanti propter suam indignitatem*, ait Christus : (Sine modo ; sic enim decet nos implere omnem iustitiam).

Primo. Christus, dicto vale Matri, venit a Nazareth ad Iordanem et ad Iohannem.

2.° Baptizatur ab eo, cui recusanti propter suam indignitatem, ait [67*r*] Christus : (Sine modo ; sic enim decet nos implere omnem iustitiam).

P1 51 ut videtur *add. sup. lin. in P1, correspondet additioni in autogr.* || 70-71 in Iordanem ad Ioannem *prius P1* | 72 recusanti *corr. ex* refutanti || 73 propter suam indignitatem *add. in marg.*

P2 52 *post* faber *del.* ille

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

es menester que cumplamos toda la iusticia).

3º. 3º. (Vino el Espíritu Sancto y la voz del Padre desde el çielo, afirmando: Este es my Hijo amado, del qual estoy muy satisfecho).

3º. Descendit Spiritus Sanctus super eum, et vox de caelo sic attestans: (hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui). [60*v*]

274 De cómo Xpo fue tentado escribe S. Lucas en el 4º ca., lit. a, y Matheo 4º ca., lit. a

De tentatione Christi, Luc. 4.º, et Math. 4.º

1º. Primero. Después de auerse baptizado fue al desierto, donde ayunó quarenta días y quarenta noches.

2º. 2º. Fue tentado del enemigo tres vezes: (Llegándose a él el tentador le dize: Si tú eres Hijo de Dios, dy que estas piedras se tornen en pan; [44*r*] héchate de aquí abaxo; todo esto que vees te daré, si prostrado en tierra me adorares).

[*3º*]. 3º. (Vinieron los ángeles y le seruían).

Primo. Post baptismum secessit in desertum Christus, et ibi per dies 40 et totidem noctes ieiunavit.

2º. Ter ab inimico tentatus est: (accedens tentator dixit ei: si tu es Filius Dei, dic ut lapides isti panes fiant; mitte te deorsum; omnia haec dabo tibi, si cadens adoraveris me [)].

3º. (Accesserunt angeli et ministrabant ei).

275 Del llamamiento de los Apóstoles

De apostolorum vocatione

1º. Primero. Tres vezes pareçe que son llamados San Pedro y Sant Andrés: 1º, a çierta noticia. Esto consta por Sant Johán en el primero capítulo; secundariamente, a seguir en alguna manera a Xpo con propósito de tornar a posseer lo que habían dexado, como dize S. Lucas en el capítulo quinto; terçiamente, para seguir para siempre a Xpo nuestro Señor: Sant Matheo en el 4º capítulo y S. Marco en el primero.

Primo. Videntur Sancti Petrus et Andreas fuisse ter vocati: primum ad solam quandam Christi notitiam, Ioan. 1.º; deinde ad sequelam solum temporaneam, cum animo revertendi ad piscationem, Luc. 5.º; ultimo ad perpetuam sequelam, Math. 4.º, et Marc. 1.º

A 36-37 quaranta días y quaranta noches *N* || 42 en pan] *om.* en *D* || 50-51 pareçe que *add. sup. lin. maI in A, et eodem modo ad marg. maN in N, om.* pareçe que *E D*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3.° Venit Spiritus Sanctus et vox Patris de caelo testans : (Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui).

3.° Venit Spiritus Sanctus et vox Patris de caelo testans : (Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui).

DE TENTATIONE CHRISTI, LU., 4.° ; ET MATH., 4.°

DE TENTATIONE CHRISTI, LU., 4.°; MAT., 4.° 274

Primo. Tendit in desertum a baptismo, ubi ieiunat quadraginta diebus et quadraginta noctibus.

Primo. Tendit in desertum a baptismo, ubi (ieiunat quadraginta diebus et quadraginta noctibus).

2.° Tentatur triplici tentatione a demone : (Accedens tentator ait: Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Mitte te deorsum. Haec omnia dabo tibi, si cadens adoraveris me).

2.° Tentatur triplici tentatione a demone : (Accedens tentator ait : Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Mitte te deorsum. Haec omnia dabo tibi, si cadens adoraveris me).

3.° (Accesserunt angeli et ministrabant ei).

3.° (Accesseru[n]t angeli et ministrabant ei).

DE VOCATIONE APOSTOLORUM

DE VOCATIONE APOSTOLORUM 275

Ter vocati *fuisse videntur* Andreas et Petrus, primo ad aliquam notitiam, Ioa. 1.° ; 2.° ad aliquam sequelam, sed animo redeundi ad propria, Lu. 5.° ; 3.° ad omnimodam sequelam, Math. 4.° et Mar. 1.°.

Ter vocati fuisse videntur Andreas et [67*v*] Petrus, primo ad aliquam notitiam, Ioa. 1.° ; 2.° ad aliquam sequelam, sed animo redeundi ad propria, Lu. 5.° ; 3.° ad omnimodam sequelam, Math. 4.° et Mar. 1.°.

P1 78 *post* testans *del.* quia || 96 fuisse videntur *corr. manu Salmeronis ex* sunt *P1, locus in Aut. a. S. Ign. emendatus* || 99 aliquam *corr. ex* aliqualem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2º. 2º. Llamó a Philipo, como está en el primero capítulo de S. Johán, y a Matheo, como el mismo Matheo dize en el nono capítulo.

2.º Vocavit filios Zebedaei, Math. 4.º; et Philippum, Ioan. 1.º; et Mathaeum, Math., 9.º.

3º. 3º. Llamó a los otros apóstoles, de cuya especial vocación no haze mençión el euangelio.

3º. Vocati sunt reliqui, licet de quorundam vocatione et de ordine vocationum expressa mentio non fiat in evangelio.

b Y también tres otras cosas se an de considerar: la primera, cómo los apóstoles eran de ruda y baxa condición; la 2ª, la dignidad a la qual fueron tan suauemente llamados; la 3ª, los dones y gracias, por las quales fueron eleuados sobre todos los padres del nuevo y viejo testamento.

Tria hic expendenda sunt: primum, quomodo erant apostoli abiectae conditionis; 2.º, ad quantam [61*r*] fuerint dignitatem et quam suaviter vocati; 3.ᵐ, quibus gratiae donis supra omnes veteris testamenti patres novique sanctos evecti sint.

276 DEL PRIMERO MILAGRO HECHO EN LAS BODAS DE CANÁ GALILEA ESCRIBE S. JOÁN CA. 2º, LI. A, B

DE PRIMO CHRISTI MIRACULO FACTO IN NUPTIIS, IOAN. [2.º].

[44*v*] *1º*. Primero. Fue conbidado Xpo nuestro Señor con sus discípulos a las bodas.

Primo. Invitatus fuit Christus cum discipulis suis ad nuptias.

2º. 2º. La Madre declara al Hijo la falta del vino, diziendo: (No tienen vino); y mandó a los seruidores: (Hazed qualquiera cosa que os dixere).

2º. Deficere vinum Mater commonuit: (vinum non habent); et ministris dixit: (quodcunque dixerit vobis facite).

3º. 3º. (Conuertió el agua en vino, y manifestó su gloria, y creyeron en él sus discípulos).

3º. Aquam in vinum Dominus convertit: (et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli eius).

277 DE CÓMO XPO ECHÓ FUERA DEL TEMPLO LOS QUE VENDÍAN ESCRIBE SANT JOHÁN CA. 2º, LI. C

DE FUGATIS E TEMPLO NEGOTIATORIBUS PRIMA VICE, IOAN. 2.º.

1º. Primero. Hechó todos los que vendýan fuera del templo

Primo. Eiecit de templo vendentes illic et ementes, facto ex

A 64 llamó] *add.* a los hijos del Zebedeo, como escribe San Math. en el cap. 4º, y *E D* || 66-67 el mismo Matheo dize] *om.* Matheo *D* || 71 no haze] *add.* special *B* || 73 tres] *om. X*, otras tres *transp. D* || 74 de considerar] de notar *E D*, *om.* de *X* || 75 ruda] uida *B* 77 a la qual] a que *D* | tan suauemente *om. B* || 78 llamados] llevados *B* || 81 del viejo y nuevo *transp. E D* || 82 hecho] *prius* echo *A* (*corr. non videtur mal*) || 83 Chaná de *B* 86 nuestro Señor *om. B* || 92 cosa *om. N* | cosa que] *add.* mi hijo *M* || 93 el agua] la agua *D* || 99 Sant Joán] S. Lucas *X*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secundo, vocavit Philippum, Ioa. 1.° ; et Matheum, Math. 9.°

3.° Vocat alios, de quorum speciali vocatione non habetur in Evangelio.

Item primo consyderanda est *vilitas* apostolorum ; secundo dignitas eos tam suaviter vocantis ; 3.° dona et gratiae, quibus elevati sunt super omnes patres et veteris et novi testamenti.

De miraculo in nuptiis Cana Galileae, Ioannis, 2.°

Primo. Vocatus *est* Christus cum discipulis ad nuptias.

2.° Mater indicat defectum vini Filio : (Vinum non habent), praecepitque ministris : (Quodcumque dixerit vobis, facite).

Tertio. Convertit aquam in vinum[(] et manifestavit gloriam suam et crediderunt in eum discipuli eius).

De prima electione vendentium in templo, Io., 2.°

Primo. Eiicit omnes de templo flagello de funiculis facto.

Secundo, vocavit Philippum, Joa. 1.° ; et Matheum, Math. 9.°

3.° Vocavit alios, de quorum speciali vocatione non habetur in Evangelio.

Item primo consyderanda est vilitas apostolorum ; 2.° dignitas eos tam suaviter vocantis ; 3.° dona et gratiae, quibus elevati sunt super omnes patres et veteris et novi testamenti.

De miraculo in nuptiis Cana Galileae, Ioh. 2.° 276

Primo. Vocatus est Christus cum discipulis ad nuptias.

2.° Mater indicat defectum[68*r*] vini Filio : (Vinum non habent), praecepitque ministris : (Quodcumque dixerit vobis, facite).

3.° Convertit aquam in vinum [(]et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli eius).

De prima eiectione vendentium in templo, Io., 2° 277

Primo. Eiicit omnes de templo flagello de funiculis facto.

P1 9 vilitas *corr. ex* utilitas || 16 est *add.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

con vn açote echo de cuerdas.

2º. 2º. Derrocó las mesas y dineros de los banqueros ricos que estaban en el templo.

3º. 3º. A los pobres que vendýan palomas mansamente dixo: (Quitá estas cosas de aquí y no quieráys hazer my casa cassa de mercadería).

funiculis flagello.

2º. Nummulariorum subversis mensis, pecunias effudit.

3º. Vendentibus columbas mansuete inquit: (auferte ista hinc, et nolite facere domum meam domum negotiationis).

278 Del sermón que hizo Xpo en el monte escribe S. Matheo en el 5º caplo., lit. a, b

De sermone Christi habito in monte, Math. 5.º

1º. Primero. A sus amados discípulos aparte habla de las ocho beatitúdines: (Bienauenturados los pobres de espíritu, los mansuetos, los misericordes, los que lloran, los que passan hambre y sed por la iusticia, los limpios de corazón, los pacíficos, y los que padescen persecuciones).

2º. 2º. Los exorta para que vsen bien de sus talentos: (Assí vuestra luz alumbre delante los hombres, para que vean vuestras buenas obras, [45*r*] y glorifiquen vuestro Padre, el qual está en los cielos).

[*3º*]. 3º. Se muestra no transgressor de la ley, mas consumador, declarando el precepto de no matar, no fornicar, no periurar, y de amar los enemigos: (Yo os digo a vosotros que améys a vuestros enemigos y agáys bien a los que os aborresçem).

Primo. Ad dilectos suos discipulos octo Christus [61*r*] beatitudinis genera exposuit: (beati pauperes spiritu, mites, misericordes, qui lugent, qui esuriunt et sitiunt iustitiam, qui sunt mundo corde, pacifici et qui persecutionem patiuntur).

2º. Eos exhortatur, ut acceptis donis seu talentis utantur recte: (sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est).

3º. Ostendit non solvere se legem, sed implere, explicatis praeceptis de vitando homicidio, furto, fornicatione, periurio, et de diligendis quoque inimicis: (ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros; benefacite iis, qui oderunt vos).

A 2 con vn açote echo] con una sote echa *N* || 4 de los banqueros] *om.* los *E D* | 7 palomas] palombes *N* | mansamente] mansuetamente *B* || 8 Quitá] *sine accentu in A, sic legendum, et non* quita, *propter correctionem inductam in sequenti verbo* quieráys || 9 quieráys *prius A* quieras (*in corr. primum* i *non del.*), queráis *D* || 10 mercaduría *B* || 25 luz] lumbre *B* || 27 glorifican *N* || 28 el qual] que *E* || 30 3º *in A*: 3ª || 33 no matar] no matarás *B*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2.° (Nummulariorum aes et mensas subvertit).

3.° Pauperibus, qui columbas vendebant, mitius dixit : (Auferte ista hinc, et nolite facere domum meam domum negociationis).

2.° (Nummulariorum aes et mensas subvertit).

3.° Pauperibus, qui columbas vendebant, mitius dixit : (Auferte ista hinc, et nolite facere domum meam domum negociationis).

De sermone Domini in monte, Math., 5.° [96*v*]

Primo. *Dilectis* discipulis seorsum edisserit de octo beatitudinibus : (Beati pauperes spiritu, mites, misericordes, lugentes, esurientes et sitientes iustitiam, mundi corde, pacifici, qui persecutionem patiuntur).

2.° Hortatur eos ad utendum bene talentis : (Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est).

Tertio. Ostendit se non transgressorem, sed consumatorem legis, declarans praeceptum de non occidendo, n o n mechando, n o n peierando ; et de dilectione inimicorum : (Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros et bene facite his, qui oderunt vos).

De sermone Domini in monte, Math., 5.° 278

Primo. Dilectis discipulis seorsum edisserit de octo beatitudinibus : (Beati paupe-[68*v*]res spiritu, mites, misericordes, lugentes, esurientes et sitientes iustitiam, mundo corde, pacifici, qui persecutionem patiuntur).

2.° Hortatur eos ad utendum bene talentis : (Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est).

3.° Ostendit se non transgressorem, sed consumatorem legis, declarans praeceptum de non occidendo, n o n mechando, n o n peierando ; et de dilectione inimicorum : (Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros et bene facite his, qui oderunt vos).

P1 30 *post* Nummulariorum *del.* quia divites erant || 38 Dilectis *add. sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

279 DE CÓMO XPO NUESTRO SEÑOR HIZO SOSEGAR LA TEMPESTAD DEL MAR ESCRIBE S. MATHEO CAPLO. OCTAUO, LIT. C

[*1º*]. Primero. Estando Xpo nuestro Señor dormiendo, en la mar hízose vna gran tenpestad.

[*2º*]. 2º. Sus disçipulos atemorizados lo despertaron, a los quales por la poca fe que tenían reprehende, diziéndoles: (¿Qué teméis, apocados de fe?).

[*3º*]. 3º. Mandó a los vientos y a la mar que çessassen; y así çesando, se hizo tranquila la mar; de lo qual se marabillaron los hombres, diziendo: (¿Quién es éste, al qual el viento y la mar obedescen?).

DE SEDATA MARIS TEMPESTATE MATH. 8.º

Primo. Dormiente Christo coorta est in mari vehemens tempestas.

2º. Excitarunt a somno eum territi discipuli, quos de fidei levitate arguit: (quid timidi estis, modicae fidei?).

3º. Ventis et mari praecepit, ut conquiescerent, et facta est statim tranquillitas; unde obstupentes homines dicebant: (quis est hic, quia venti et mare obediunt ei?).

280 DE CÓMO XPO ANDABA SOBRE LA MAR ESCRIBE S. MATHEO CAPITE 14, LIT. C

[*1º*] Primero. Stando Xpo nuestro Señor en el monte, hizo que sus disçípulos se fuesen a la nauezilla, y despedida la turba, comenzó ha hazer oración solo.

[*2º*] 2º. La nauezilla hera combatida [45*v*] de las ondas; a la qual Xpo viene andando sobre el agua, y los disçípulos pensaban que fuese fantasma.

[*3º*] 3º. Diziéndoles Xpo: (Yo soy, no queráys temer), San Pedro por su mandamiento vino a él andando sobre el agua; el qual dudando, començó a sampuzar-

DE AMBULATIONE SUPER AQUAS, MATH. 14.º

Primo. Cum in monte adhuc esset Christus, discipulis in naviculam abire iussis et dimissa turba, remansit ad orandum solus.

2º. Cum agitaretur noctu navicula, eo ipse venit ambulans super aquas, unde perterrefacti discipuli phantasma esse iudicabant.

3º. Postquam dixerat ad eos: (ego sum, nolite timere), S. Petrus accedendi petiit facultatem; et gradiendo super aquas, ob subortum metum mergi caepit;

A 45 vna] *in textu* vn *sed add.* a (una) *mal et ad marg. etiam mal* gran tempestad *pro* terremoto *del. in textu A, et eodem modo in N ad marg. maN*; vna gran tempestad] vn terremoto *E*, un terremoto *D* (*non del. sed sup. lin.* una gran tempestad) || 47 los despertaron *N* || 51 y a la mar] y al mar *D* || 52 tranquila] tranquilidad en *B* || 54 diziendo] *add.* Quis est iste quia mare et venti obediunt ei? *E D* || 57 andaba] anda *E* || 56-57 De cómo scrive S. Mateo que Xpo anduvo sobre el mar *X* || 59 Stando] *om. X* || 62, 64 nauezilla *corr. ex* nauicella *A* || 65 ondas] undas *N* || 66-67 sobre lagua *N* || 69 Diziéndoles] díceles *X* || 73 *prius* sampuçarse *A*, sambusarce *N*, sumergirse *E D*, capuzarse *B*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

De sedatione tempestatis, Math., 8.°

Primo. Fit *tempestas* in mari, Christo dormiente.

2.° Excitatur a discipulis, quos de modica fide increpat: (Quid timidi estis, modicae fidei ?)

3.° Imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas, quod homines admirabantur dicentes: (Quis est hic, quia venti et mare obediunt ei ?)

De ambulatione Christi super mare, Math., 14

Primo. Cogit Christus discipulos ire in naviculam; et dimissa turba, ascendit in montem solus orare.

2.° (Navicula iactabatur fluctibus), ad quam Christus venit super aquas, quem discipuli putabant fantasma.

3.° Dicente eo: (Ego sum, nolite timere), Petrus eius iussu venit ad eum per aquas, qui dubitans coepit submergi et liberatur a Iesu, qui illum de modica fide arguit; et intrante *eo* in naviculam, cessavit ventus.

De sedatione tempestatis, Mat., 8.° 279

Primo. Fit tempestas in mari, Christo dormiente.

2.° Excitatur a discipulis, quos de modica fide increpat: (Quid timidi estis, modicae fidei ?)

3.° Imperavit ventis et [69*r*] mari, et facta est tranquillitas, quod homines admirabantur dicentes: (Quis est hic, quia venti et mare obediunt ei ?)

De ambulatione Christi super mare, Math., 14 280

Primo. Cogit Christus discipulos ire in naviculam; et (dimissa turba, ascendit in montem solus orare).

2.° (Navicula iactabatur fluctibus), ad quam Christus venit super aquas, quem discipuli putabant phantasma.

3.° Dicente eo: (Ego sum, nolite timere), Petrus eius iussu venit ad eum super aquas, qui dubitans coepit submergi et liberatur a Iesu, qui illum de modica fide arguit; et intrante eo in naviculam, cessavit ventus.

P1 60 tempestas *corr. maS ex* terremotus; *verbum emend. a S. Ign. in Aut.* | 85 intrante eo *corr. ex* intrans

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

se ; mas Xpo nuestro Señor lo libró, y le reprehendió de su poca fe ; y después entrando en la nauezilla, çessó el viento.

quem increpans Dominus de modica fide, naviculam intravit et cessavit ventus.

281 De cómo los apóstoles fueron embiados a predicar escribe S. Matheo en el X ca., li. a, b

[*1º*] Primero. Llama Xpo a sus amados disçípulos y dales potestad de hechar los demonios de los cuerpos humanos y curar todas las enfermedades.

[*2º*] 2º. Enséñalos de prudentia y paçientia : (Mirad que os embío a vosotros como obejas en medio de lobos ; por tanto, sed prudentes como serpientes y símplices como palomas).

[*3º*] 3º. Dales el modo de yr : (No queráys posseer oro ny plata ; lo que graciosamente recibís, daldo graciosamente]. Y dióles materia de predicar : (Yendo predicaréys, diziendo : Ya se ha acercado el reyno de los çielos).

De missis ad praedicandum apostolis, Math. 10.º

Primo. Discipulis Iesus convocatis dedit potestatem eiiciendi daemonia ex hominibus et omne morborum genus sanandi.

2º. Prudentiam eos docuit et patientiam : (ecce ego mitto vos tanquam agnos in medium luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae).

3º. Profectionis exponit modum : (nolite possidere aurum nec argentum ; quod gratis accepistis, gratis date). Ad haec materiam [62*v*] praedicationis expressit : (Euntes praedicate dicentes, quia ecce appropinquavit regnum caelorum).

282 De la conuersión de la Magdalena escribe S. Lucas en el 7º caplo., lit. e, f, g

[*1º*] Primero. Entra la Magdalena adonde está Xpo nuestro Señor asentado [46*r*] a la tabla, en casa del phariseo ; la qual traýa vn vaso de alabastro lleno de vngüento.

De conversione Magdalenae, Luc. c.º 7.º

Primo, Christo accumbente mensae in pharisaei domo, ingressa est *mulier, quae fuerat in civitate peccatrix* (*sive Maria Magdalena soror Marthae fuerit, sive alia*)* deferens alabastrium vas unguento plenum.

A 75 le *corr. ex priore* re *A* || 86 Enseñarles *X* || 87 y de paciencia *D* || 89 sed] ser *B* || 90 simples *B* || 91 palomas] palumbas *N* || 97 Ya se ha] *om.* ha *N B* || 98 acercado] açerca *B* || 4 adonde está] donde estava *D*

V 5-8 mulier quae fuerat — sive alia *marg. maP, corr. ex* Maria Magdalene

* *De conversione Magdalenae. In autographo non habentur verba illa* : sive Maria Magdalena, soror Marthae, fuerit, sive alia.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

De missione apostolorum ad praedicandum, Math., 10

Primo. Christus vocat discipulos et dat eis potestatem spirituum immundorum, ut eiicerent eos et curarent omnem languorem.

2.° Instruit illos de prudentia et patientia : (Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum ; estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae).

3.° Tradit eis *modum* eundi : (Nolite possidere aurum nec argentum etc. ; quod gratis accepistis, gratis date) ; tradiditque eis materiam predicandi : (Euntes predicate dicentes : ecce quia apropinquavit regnum coelorum). [97*r*]

De conversione Magdalenae, Luc., vii°

Primo. I n t r a t Magdalena ad Christum discumbentem in domo pharisei, habens alabastrum unguenti.

De missione apostolorum ad predicandum, Math., 10 [69*v*] 281

Primo. Christus vocat discipulos et dat eis potestatem spirituum immundorum, ut eiicerent eos et curarent omnem languorem.

2.° Instruit illos de prudentia et patientia : (Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum ; estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbe).

3.° Tradit eis modum eundi : (Nolite possidere aurum nec argentum etc. ; quod gratis accepistis, gratis date) ; tradiditque eis materiam predicandi : (Euntes predicate dicentes, quia apropinquavit regnum caelorum).

De conversione Magdalene, Lu., 7 282

Primo. I n t r a t Magdalena ad Christum discumbentem in domo Pharisei, habens alabastrum unguenti.

P1 98 modum *corr. ex* medium || 3 *post* quia *repetitur sed deletur* ecce

P2 3 *post* dicentes *del.* ecce

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2º. 2º. Estado detrás del Señor, çerca sus pies, con lágrimas los començó de regar, y con los cabellos de su cabeza los enxugaba, y bessaba sus pyes, y con vngüento los vntaba.

3º. 3º. Como el phariseo acusase a la Madalena, habla Xpo en defensión della, diziendo: (Perdónanse a ella muchos peccados, porque amó mucho. Y dixo a la muger: tu fe te ha hecho salua, vete en paz).

2º. Stans retro caepit pedes eius rigare lachrimis, et capillis suis abstergere, deosculari et ungere.

3º. Criminatam eam a pharisaeo defendit Christus, et ad ipsum ait: (remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum); et ad ipsam deinceps: (fides tua te salvam fecit, vade in pace).

283 DE CÓMO XPO NUESTRO SEÑOR DYO A COMER A ÇINCO MIL HOMBRES ESCRIBE S. MATHEO EN EL CA. 14, LI. B, C

DE QUINQUE MILIUM HOMINUM REFECTIONE, MATH. 14.º

1º. Primero. Los discípulos, como ya se hiziese tarde, ruegan a Xpo que despida la multitud de hombres que con él eran.

2º. 2º. Xpo nuestro Señor mandó que le truxesen panes, y mandó que se asentassen a la tabla, y bendixo, y partió, y dyo a sus discípulos los panes, y los disçípulos a la multitud.

3º. 3º. (Comieron y hartáronse, y sobraron doze espuertas).

Primo. Rogabant Iesum discipuli, ut dimitteret adstantes turbas.

2º. Ipse afferri iussit quos habebant panes, eosque, praemissa benedictione, frangens, discipulis porrexit, turbis hominum discumbere iussis apponendos.

3º. (Comederunt et saturati sunt, et superaverunt cophini 12). [63*r*]

284 DE LA TRANSFIGURACIÓN DE XPO ESCRIBE S. MATHEO EN EL CAPLO. 17, LIT. A, B

DE TRANSFIGURATIONE CHRISTI, MATH. 17.º

1º. Primero. Tomando en compañía Xpo nuestro Señor a sus amados disçípulos Pedro, Jacobo y Johán, transfiguróse, y su cara res-[46*v*]plandesçía como el sol, y sus vestiduras como la nieve.

Primo. Assumptis Iesus charissimis tribus discipulis, Petro, Ioanne et Iacobo, transfiguratus est, et facies eius resplenduit sicut sol, et vestimenta eius alba facta sunt sicut nix.

A 12 los començó] *om.* los *B* | 13 exugava *D* || 24 dio de comer *D* || 32 *prius* que le traxessen panes *E* (*corr.* los panes que tenían), que le traxessen los panes que tenían *D* | 46 resplandesçía] *repet. syllaba* res *in A* (*finis et initium fol.*), resplandesció *D* || 47 nieve] neue *N*

V 17-18 ad ipsum *videtur deletum, adest tamen in 1ª editione*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2.° (Stans retro secus pedes eius, lachrimis coepit rigare pedes eius, et capillis capitis sui tergebat, et osculabatur pedes eius et unguento ungebat).

2.° (Stans retro secus pedes eius, lachrimis coepit rigare [70*r*] pedes eius, et capillis capitis sui tergebat, et osculabatur pedes eius et unguento ungebat).

Tertio. Accusata a phariseo defenditur a Christo, dicente de ea: (Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum), et ad mulierem dixit: (Fides tua te salvam fecit, vade in pace).

3.° Acusata a Phariseo defenditur a Christo, dicente de ea: (Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum), et conversus ad mulierem dixit: (Fides tua te salvam fecit, vade in pace).

De refectione quinque millium hominum, Math., 14

De refectione quinque millium hominum, Math., 14 283

Primo. Discipuli rogant Iesum vespere facto, ut dimittat turbas.

Primo. Discipuli rogant Iesum vespere facto, ut dimittat turbas.

2.° Christus praecipit afferri sibi panes et turbas discumbere, et benedixit et fregit et dedit discipulis panes, et discipuli turbis.

2.° Christus praecipit afferri sibi panes et turbas discumbere, et benedixit et fregit et dedit discipulis panes, et discipuli turbis.

3.° (Comederunt, et saturati sunt et superaverunt duodecim cophini).

3.° Comederunt, et saturati sunt et superaverunt duodecim cophini.

De transfiguratione, Math., 17°

De transfiguratione Math., 17° [70*v*] 284

Primo. Assumptis Petro, Iacobo, Ioanne, resplenduit facies eius sicut sol, et vestimenta sicut nix.

Primo. (Assumptis Petro, Iacobo, Ioanne, resplenduit facies eius sicut sol, et vestimenta sicut nix).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2º. 2º. Hablaba con Moysé y Helía.

3º. 3º. Diziendo Sant Pedro que hiziesen tres tabernáculos, sonó vna voz del cielo que dezía: (Éste es my Hijo amado, oýlde); la qual voz como sus discípulos la oyesen, de temor cayeron sobre las caras, y Xpo nuestro Señor tocólos, y díxoles: (Lebantaos y no tengáis temor; a ninguno digáis esta visión hasta que el Hijo del hombre resuçite).

2º. Loquebatur cum Mose et Helia.

3º. Rogante Petro ut fierent ibi tria tabernacula, insonuit vox de caelo: (hic est Filius meus dilectus, ipsum audite). Unde consternati discipuli, proni collapsi sunt, quos tangendo Christus dixit: (Surgite et nolite timere: nemini dixeritis visionem hanc, donec filius hominis a mortuis resurgat).

285 De la resurrectión de Lázaro, Joannes caplo. 11, lit. a, b, c, d

1º. Primero. Hazen saber a Xpo nuestro Señor Marta y María la enfermedad de Lázaro; la qual sabida, se detubo por dos días, para que el milagro fuese más euidente.

2º. 2º. Antes que lo resusçite, pide a la vna y a la otra que crean, diziendo: (Yo soy resurrectión y vida; el que cree en mý, aunque sea muerto, vivirá).

3º. 3º. Lo resusçita después de auer llorado y hecho oración; y la manera de resusçitarlo fue mandando: (Lázaro, ven fuera).

De Lazari suscitatione, Ioan. 11.º

Primo. Audito Christus nuntio de Lazari aegrotatione, per biduum substitit, ut evidentius foret miraculum.

2º. Antequam suscitet mortuum, utriusque sororis fidem extimulat: (Ego sum resurrectio et vita; qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet).

3º. Collachrimatus ac precatus prius, suscitavit illum; [63*v*] fuit autem, quo usus est, suscitandi modus per mandatum: (Lazare, veni foras).

286 De la çena en Betania, Mat., ca. 26, li. a

1º. Primero. El Señor çena en casa de Simón el leproso, juntamente con Lázaro.

[*2º*]. 2º. Derrama María el vngüento sobre [47*r*] la cabeça de Xpo.

De caena apud Bethaniam, Math. 26.º

Primo. Caenabat Christus in domo Simonis leprosi et pariter Lazarus.

2º. Effudit Maria unguentum super caput eius.

A 48 Hablaba] habló *E* || 51 hiziesen] *add.* los *E D* || 55 la oyesen] *om.* la *D* || 60 el Hijo] *om.* el *N* || 61 Lázaro] *add.* escribe *E D X* || 62 Joannes] S. Juan *N X*, S. Joán *D* | cap. 2 *B* || 67 fuese] fosse *N* || 69 Antes que lo] *om.* lo *Bs* || 77 ven fuera] uiene fuora *N* || 83 el leproso] *om.* el *D* | *prius* iuntamente *A* || 86 *prius* cabeza *A*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2.° Loquebatur cum Moyse et Helia.

3.° Dicente Petro ut facerent tria tabernacula, sonuit vox de coelo: (Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite); quam vocem discipuli audientes prae timore ceciderunt in faciem, et Iesus tetigit eos, et dixit eis: (Surgite et nolite timere; nemini dixeritis visionem hanc, donec filius hominis resurgat).

2.° Loquebatur cum Moyse et Helia.

3.° Dicente Petro ut facerent tria tabernacula, sonuit vox de coelo: (Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite); quam vocem discipuli audientes prae timore ceciderunt in faciem, et Iesus tetigit eos, et dixit eis: (Surgite et nolite timere, nemini dixeritis visionem hanc, donec filius hominis resurgat).

De suscitatione Lazari, Joannis, 11.°

De suscitatione Lazari, Jo., 11.° 285

Primo. *Significatur* a Martha et a Maria Christo Lazari infirmitas, *quam audiens* ipse mansit per duos dies, ut *evidentius* appareret miraculum.

2.° Ante suscitationem exigit fidem ab utraque, dicens: (Ego sum resurrectio et vita; qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet).

3.° Suscitat eum, lachrymis et oratione praemissis; suscitavit autem *cum imperio* dicens: (Lazare, veni foras).

Primo. Significatur a Martha et a Maria Christo Lazari infirmitas, quam audiens ipse mansit per duos dies, ut evidentius appareret miraculum.

2.° Ante suscitationem exigit fidem ab utraque [71*r*] dicens: (Ego sum resurrectio et vita; qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet).

3.° Suscitat eum, lachrimis et oratione premissis; suscitavit autem cum imperio dicens: (Lazare, veni foras).

De coena in Bethania, Mat., 26.

De coena in Bethania, Mat., 26. 286

Primo. Dominus coenat in domo Simonis leprosi, ubi simul discumbit Lazarus.

2.° Effundit Maria unguentum super caput eius.

Primo. Dominus coenat in domo Simonis leprosi, ubi simul discumbit Lazarus.

2.° Effundit Maria unguentum super caput eius.

P1 52 Significatur *corr. ex* Renunciatur || 54 quam audiens *corr. ex* quam sciens || 55 evidentius *corr. ex* maius || 64 cum imperio *corr. ex* imperiose

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3º. 3º. Murmura Judas, diziendo : (¿ Para qué es esta perdición de vngüento ?). Mas él escusa otra vez a Madalena, diziendo : (¿ Porqué soys enojosos a esta muger, pues que ha hecho vna buena obra comigo ?).

3º. Obmurmurat Iudas : (ut quid perditio haec ?) ; denuo vero excusat Christus Magdalenam : (quid molesti estis huic mulieri ; bonum opus operata est in me).

287 DOMINGO DE RAMOS, MAT., CA. 21, LI. A, B

DE DIE PALMARUM, MATH. 21.º

1º. Primero. El Señor embía por el asna y el pollino, diziendo : desataldos y traédmelos ; y si alguno os dixere alguna cosa, dezid que el Señor los ha menester, y luego los dexará.

Primo. Praecepit Dominus adduci asinam et pullum : (solvite eos et adducite ad me ; et siquis aliquid vobis dixerit, dicite quia Dominus his opus habet, et statim dimittet eos).

2º. 2º. Subió sobre el asna, cubierta con las vestiduras de los apóstoles.

2º. Asinam conscendit apostolorum vestibus instratam.

3º. 3º. Le salen a reçebir tendiendo sobre el camino sus vestiduras y los rramos de los árboles, y diziendo : (Sáluanos, Hijo de Dauid ; bendito el que viene en nombre del Señor. Sáluanos en las alturas).

3º. Excepturus eum populus, cum veniret obviam, vestimentis suis et ramis arborum sternebat viam, et canebat : (Osanna, id est, salva nos, fili David ; benedictus qui venit in nomine Domini ; osanna in excelsis). [64*r*]

288 DE LA PREDICAÇIÓN EN EL TEMPLO, LU., CA. 19, LI. G.

DE PRAEDICATIONE IN TEMPLO, LUC. 19.º

1º. Primero. Estaua cada día enseñando en el templo.

Primo. Docebat quotidie in templo.

2º. 2º. Acabada la predicaçión, porque no hauía quien lo resçibiese en Hierusalem, se voluía a Bethania.

2º. Finita praedicatione, in Bethaniam redibat, nemine apud Hierosolymam ipsum excipiente.

289 DE LA ÇENA, MAT., 26. JO. 13, LI. A

HE CAENA ULTIMA, MATH. 26.º ET IOAN. 13.º

1º. Primero. Comió el cordero pascual con sus doze após-

Primo. Comedit cum discipulis paschalem agnum, eosque de im-

A 89 Mas él] Mas Christo *D* || 91 *prius* diziendo *A* || 94 de Ramos] *add.* scribe S. *X* || 97 *prius* diziendo *A* || 98 traédmelos] traeldos *B* || 12 De la contemplación en el templo scribe S. *X* || 15 enseñando] asentado *X* || 16 predicaçión] contemplación *X* || 18 se voluía] se voluió *E D* || 20 çena] *add.* scribe S. *X*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3.° Murmurat Iudas dicens: (Ut quid perditio haec unguenti); sed Dominus Magdalenam secundo excusat dicens: (Quid molesti estis huic mulieri, opus bonum operata est in me). [97*v*]

3.° Murmurat Iudas dicens: (Ut quid perditio hec unguenti); sed Dominus Magdalenam secundo excusat dicens: (Quid molesti estis huic mulieri, opus bonum operata est in me).

DE DOMINICA IN RAMIS PALMARUM, MATH., 21.°

DE DOMINICA IN RAMIS PALMARUM, MATH., 21.° 287

Primo. Dominus discipulos mittit, ut adducant asinum et pullum dicens: (Solvite et adducite mihi, et si quis aliquid vobis dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet, et statim dimittet eos).

Primo. Dominus discipulos mittit, ut [71*v*] adducant asinam et pullum dicens: (Solvite et adducite mihi, et si quis aliquid vobis dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet, et statim dimittet eos).

2.° Ascendit asinam stratam vestibus apostolorum.

2.° Ascendit asinam stratam vestibus apostolorum.

3.° Plurima turba occurrit illi, sternens vestimenta sua et ramos de arboribus, dicens: (Osanna Fili David, benedictus qui venit in nomine Domini, osanna in altissimis).

3.° Plurima turba occurrit illi, sternens vestimenta sua et ramos de arboribus, dicens: (Osanna Fili David, benedictus qui venit in nomine Domini, osanna in altissimis).

DE PRAEDICATIONE IN TEMPLO, LUC., 19

DE PRAEDICATIONE IN TEMPLO, LU., 19 288

Primo: (Orat [!] quotidie docens in templo).

Primo: (Erat quotidie docens in templo).

2.° Finita praedicatione, cum non esset qui eum susciperet Hierosolymis, revertitur in Bethaniam.

2.° Finita predicatione, cum non esset qui eum susciperet Hierosolymis, revertitur in Bethaniam.

DE COENA DOMINI

DE COENA DOMINI [72*r*] 289

Primo. Comedit agnum paschalem cum duodecim apostolis

Primo. Comedit agnum paschalem cum duodecim apostolis

P1 81 asinum [*sic*] *P1* || 90 *post* sua et *del.* scissos || 97 orat [*sic*] *P1*

P2 81 asinam *corr. ex* azinum || 87 asinam *corr. ex* azinam || 91 Osanna *corr. ex* Ozanna

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

toles, a los [47*v*] quales les predixo su muerte : (En verdad os digo que vno de vosotros me ha de vender).

2º. 2º. Labó los pies de los disçípulos, hasta los de Judas, començando de Sant Pedro, el qual considerando la maiestad del Señor y su propria baxeza, no queriendo consentir, dezía : Señor, ¿ tú me labas a mý los pies ? ; mas Sant Pedro no sabía que en aquello daba exemplo de humildad, y por eso dixo : (Yo os he dado exemplo, para que hagáis como yo hize).

3º. 3º. Instituyó el sacratíssimo sacrificio de la Eucharistía, en grandíssima señal de su amor, diziendo : (Tomad y comed). Acabada la çena, Judas se sale a vender a Xpo nuestro Señor.

minente sua morte praemonuit : (Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est).

2º. Lavit eorum, Iudae quoque ipsius, pedes, incipiens a Petro, qui ad maiestatem Christi et indignitatem suam respiciens, sese opponebat : (Domine, tu mihi lavas pedes ?), ignarus scilicet praeberi a Domino exemplum humilitatis, ita postea declarante, (exemplum dedi vobis, ut sicut ego feci, ita et vos faciatis).

3º. Sanctissimum eucharistiae sacramentum instituit in signum summae dilectionis, his verbis utens : (Accipite et comedite, etc.). Expleta autem coena, Iudas ad vendendum illum egressus est. [64*v*]

290 De los misterios hechos desde la cena hasta el huerto inclusibe. Mat., ca. 26 y Marco ca. 14.

De mysteriis post caenam et in horto gestis, Math. 26.º et Marc. 1[4].º

1º. Primero. El Señor, acabada la çena y cantando el hymno, se fue al monte Olibeti con sus discípulos llenos de miedo, y dexando los ocho en Gethesemaní, diziendo : (Sentaos aquí hasta que vaya allí a orar).

2º. 2º. Acompañado de Sant Pedro, Sant Tiago y Sant Joán, oró tres vezes al Señor, diziendo : (Padre, si se puede hazer, pase de mý este cáliz ; con todo no se

Primo, peracta caena et hymno dicto, profectus est Christus ad Oliveti montem cum discipulis suis undecim metu plenis ; et octo remanere iussit Gethsemani : (sedete hic donec vadam illuc, et orem).

2º. ductis secum tribus, Petro, Iacobo et Ioanne, oravit ter dicens : (Pater, si fieri potest, tr[illegible] eat a me calix iste ; veru[illegible] non mea voluntas fiat.

A 22 y sul] y de su *E D* baxeza] *corr. ex* baxaza *A* [illegible] *B* | 30.31 sacratissimo sacrificio] sanctissimo sacramento *E* [illegible] *D* 34 se sale] *om.* se *B* 35 a Xpo] *om.* a *D* | 3[illegible] 14] *prius* 15 *A*, 15 *N E B* 49 diziendo *corr. ex* di[illegible]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

suis, quibus mortem suam praedixit : (Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est).

2.° Lavit pedes discipulorum, etiam Iudae, incipiens a Petro, qui maiestatem Domini et propriam abiectionem videns, renitendo dicebat : (Domine, tu mihi lavas pedes ?) Petrus autem nesciebat quod *exemplum* humilitatis in hac re praeberet, et ideo dixit : (Exemplum meum do vobis, ut sicut ego feci ita et vos faciatis).

3.° Instituit sacratissimum Eucharistiae sacramentum in maximum signum dilectionis suae, dicens : (Accipite et comedite). Peracta autem coena, Iudas exiit, Christum traditurus.

suis, quibus mortem suam praedixit: (Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est).

2.° Lavit pedes discipulorum, etiam Iudae, incipiens a Petro, qui maiestatem Domini et propriam abiectionem videns, renitendo, dicebat : (Domine, tu mihi lavas pedes ?) Petrus autem nesciebat quod exemplum humilitatis in hac re preberet, et ideo dixit : (Exemplum meum do vobis, ut sicut ego feci ita et vos faciatis).

3.° Instituit sacratissimum Eucharistiae sacramentum in maximum signum dilectionis suae, dicens : (Accipite et comedite). Peracta autem coena, Iudas exiit, Christum traditurus.

De mysteriis a coena usque ad hortum inclusive, Math., 26

De mysteriis a coena usque ad hortum inclusive, Math., 26 290

Primo. Dominus, finita coena et hymno dicto, cum pavidis undecim discipulis *profectus est* in montem Oliveti, relinquens octo discipulos in villa Gethsemani : (Sedete hic, donec vadam illuc et orem).

2.° Assumpto Petro, Iacobo et Ioanne, oravit ter Dominum dicens : (Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste ; veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat). Et cum esset in agonia, prolixius orabat.

Primo. Dominus, finita coena, et hymno dicto, cum pavidis undecim discipulis profectus est in [72*v*] montem Oliveti, relinque[n]s octo discipulos in villa Gethsemani : (Sedete hic, donec vadam illuc et orem).

2.° Assumpto Petro, Iacobo et Ioanne, oravit ter Dominum dicens : (Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste ; veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat). Et cum esset in agonia, prolixius orabat.

P1 15 exemplum *corr. ex* specimen || 26 MYSTERIIS *corr. ex* factis || 30 profectus est *corr. ex* tetendit

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

haga my voluntad, sino la tuya). Y estando en agonía orava más prolixamente.

3º. 3º. Vino [48*r*] en tanto temor, que dezía: (Triste está my ánima hasta la muerte); y sudó sangre tan copiosa, que dize San Lucas: (Su sudor era como gotas de sangre que corrían en tierra), lo qual ya supone las vestiduras estar llenas de sangre.

et in agonia existens, prolixius orabat.

3º. Cum eo timoris redigi se passus fuisset, ut diceret (tristis est anima mea usque ad mortem), etiam sanguinem sudavit copiosum, teste Luca: (factus est sudor eius, sicut guttae sanguinis decurrentis in terram). Unde coniicere licet, vestimenta eius iam tum fuisse madefacta cruore.

291 De los misterios hechos desde el huerto hasta la casa de Anás inclusiue. Mat. 26, Lucas 22º, Mar. 14.

1º. Primero. El Señor se dexa besar de Judas, y prender como ladrón, a los quales dixo: (Como a ladrón me avéis salido a prender, con palos y armas, quando cada día estava con vosotros en el templo enseñando, y no me prendistes). Y diziendo: (¿A quién buscáys?), cayeron en tierra los enemigos.

2º. 2º. San Pedro hirió a un sieruo del pontífiçe, al qual el mansueto Señor dize: (Torna tu espada en su lugar), y sanó la herida del siervo.

3º. 3º. Desamparado de sus discípulos es llevado a Anás, adonde San Pedro, que le avía seguido desde lexos, lo negó vna vez, y a Xpo le fue dada vna bofetada, diziéndole: (¿Así respondes al pontífice?).

De comprehensione Christi et traductione ad Annae domum, Math. 26.º; Luc. 22.º et Marc. 14.º

Primo. Permisit se Dominus osculo a Iuda tradi, [65*r*] et quasi latronem comprehendi: (Tanquam ad latronem existis comprehendere me; quotidie apud vos eram docens in templo, et non me tenuistis); ipsoque interrogante (quem quaeritis?), corruerunt in terram inimici omnes.

2º. Servum pontificis percutienti Petro ait: (Mitte gladium tuum in vaginam), et sanavit servum.

3º. Captus, et a discipulis relictus, ad Annae domum pertrahitur, ubi a Petro, paulo post secuto, semel negatus est; et alapam accepit a ministro quodam obiiciente: (Sic respondes pontifici?).

A 52 tuya] tua *N* || 56 Triste está] *add.* la *D* || 58 tan *om. X* || 58-59 que dize San Lucas] dize S. Lucas que *D* || 59 come gotas *N* || 62 vestiduras] *add.* ya *D* || 66 scribe S. Mat. 26, y S. Lucas 22, y S. Marco 15 *A X*; Mar. 15 c. *N*, Mar. c. 15 *B* || 69 besar] bassar *N* || 81 en su] *prius* en tu *A*

V 55-56 Cum eo — fuisset *corr. ex* Eo timoris et anxietatis redigi se passus est || 58 etiam *corr. ex* et || 59 factus est *corr. ex* factae sunt || 63 madefacta cruore *videtur corr. ex* cruentata || 67 14º] 15º *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3.° In tantum venit timorem, ut diceret (tristis est anima mea usque ad mortem) et sudavit sanguinem adeo copiose, ut dicat Lucas (factus est sudor sicut guttae sanguinis decurrentis in terram[)], quod iam supponit madefactas sanguine vestes. [98*r*]

3.° In tantum venit *anxietatis, cum prius pavisset et mestus fuisset, quando dicebat*: (Tristis est anima mea usque ad mortem), ut sudaret sanguinem adeo copiose, ut dicat Lucas (factus est sudor sicut guttae sanguinis decurrentis in terram[)], quod iam supponit madefactas sanguine vestes.

De mysteriis factis ab horto usque ad domum Anne inclusive, Math., 26

De mysteriis factis ab horto usque ad domum Anne inclusive, Math., 26 291

Primo. Dominus osculatur a Iuda proditore et comprehenditur ut latro a satellitibus, quibus dixit: (Tanquam ad latronem existis comprehendere me; quotidie apud vos docebam in templo et non me tenuistis) *et cum ante dixisset* (quem queritis ?) inimicos prostraverat.

Primo. Dominus osculatur a Iuda proditore et comprehenditur ut latro a satellitibus, quibus dixit: (Tanquam ad latronem exiistis comprehendere me; quotidie apud vos docebam in templo [73*r*] et non me tenuistis) et cum ante dixisset (quem queritis ?) inimicos prostraverat.

2.° Petrus percusit servum pontificis, cui mansuetus Dominus ait: (Converte gladium tuum in locum suum), et sanavit servum percussum.

3.° Derelictus a discipulis, ducitur ad Annam, quem Petrus sequebatur a longe, *et ibi eum* semel negavit, et Christus alapa percussus est *a dicente*: (Sic respondes pontifici ?).

2.° Petrus percusit servum pontificis, cui mansuetus Dominus ait: (Converte gladium tuum in locum suum), et sanavit servum percussum.

3.° Derelictus a discipulis, ducitur ad Annam, quem Petrus sequebatur a longe, et ibi eum semel negavit, et Christus alapa percussus est a dicente: (Sic respondes pontifici ?).

P1 51 MYSTERIIS *add. sup. lin.* || 60-61 et cum ante dixisset *corr. ex* ante quod, dicto || 70 et ibi eum semel negavit *corr. ex* ubi Petrus semel Xpum negavit || 72 est a dicente *corr. ex* est, dicendo

P2 42-44 anxietatis — dicebat *corr. ex* timorem ut diceret || 45-46 ut sudaret *corr. ex* et sudaret

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

292 DE LOS MISTERIOS HECHOS DESDE CASA DE ANÁS HASTA LA CASA DE CAYPHÁS INCLUSIUE. [48*v*]

1º. Primero. Lo llevan atado desde casa de Anás a casa de Cayphás, adonde San Pedro lo negó dos vezes, y mirado del Señor, saliendo fuera lloró amargamente.

2º. 2º. Estuvo Jesús toda aquella noche atado.

3º. 3º. Aliende desto los que lo tenían preso se burlaban dél, y le herían, y le cubrían la cara, y le daban de bofetadas; y le preguntaban: (Prophetiza nobis quién es el que te hirió). Y semejantes cosas blasphemaban contra él.

DE GESTIS POSTEA IN DOMO CAIPHAE, MATH. 26.º

Primo. Abducitur ligatus Christus ab Anna in domum Caiphae, ubi Petrus rursum eum bis negavit, atque respiciente ipsum Domino: (egressus foras flevit amare).

2º. Permansit ligatus tota illa nocte.

3º. Circunstantes eum satellites illudebant, vexabant, et velata facie colaphis caedebant interrogantes: (prophetiza nobis quis est, qui te [65*v*] percussit); ac modis aliis blasphemabant.

293 DE LOS MISTERIOS HECHOS DESDE LA CASA DE CAYPHÁS HASTA LA DE PILATO INCLUSIUE, MAT. 27, LUCAS 23, MAR. 15

1º. Primero. Lo llevan toda la multitud de los judíos a Pilato, y delante dél lo acusan, diziendo: (A éste avemos hallado que hechaua a perder nuestro pueblo y vedaba pagar tributo a César).

2º. 2º. Después de abello Pilato vna vez y otra examinado, Pilato dize: (Yo no hallo culpa ninguna).

3º. 3º. Le fue preferido Barrabás ladrón. (Dieron vozes todos, diziendo: no dexes a éste, sino a Barrabás).

DE CHRISTI APUD PILATUM ACCUSATIONE, MATH. 27.º; LUC. 23.º ET MARC. 15.º

Primo. Traducitur deinceps ad Pilatum Christus et coram eo a iudaeis calumniose accusatur: (hunc invenimus subvertentem gentem nostram et prohibentem dare tributa Caesari).

2º. Eo semel atque iterum examinato, retulit Pilatus: (ego nullam in eo invenio causam).

3º. Barabbae latronis, quam Christi Iesu, liberationem malle se iudaei proclamarunt: (non hunc sed Barabbam).

A 90 desde] dende *D* || 91 hasta la] *om.* la *D* || 93 Lo llevan] *om.* lo *E*, llévanlo *B* 10 hasta la de] hasta casa de *D* || 11 Mat. 26 *A* (*corr. debet* 27); scribe S. Mat. 26 y S. Lucas 23 y S. Mar. 15 *X* || 13 *post* llevan *obelus in A et ad marg. mal* toda la multitud de los judíos *pro verbis del. in textu post verbum* acusan: el pueblo menudo de los judíos; *pariter del. in N* el pueblo menudo de los judíos *et, obelo posito post* llevan, *ad marg. maN* toda la multitud de los iudíos || 16 A éste] a esto *N*

V 1 *post* eum *del.* ministri || 10 Math. 27] Math. 26 *ms.* | Luc. 23°] Luc. 22° *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

DE FACTIS A DOMO ANNAE USQUE AD DOMUM CAYPHAE INCLUSIVE, M., 26

Primo. Ducitur ligatus ab Anna ad Caypham, ubi Petrus bis eum negavit, et Domino *respiciente*, (egressus foras flevit amare).

2.° Iesus tota illa nocte ligatus detentus est.

3.° *Praeterea* viri qui tenebant Iesum, illudebant ei dicentes: (Prophetiza, quis est qui te percussit) et similia blasphemabant in eum.

DE FACTIS A DOMO ANNAE USQUE AD DOMUM CAYPHAE INCLUSIVE, M., 26 **292**

Primo. Ducitur ligatus ab Anna ad Caypham, ubi Petrus bis eum negavit, et Domino respiciente, (egressus foras flevit amare).

2.° Iesus tota illa nocte ligatus detentus est.

3.° Praeterea viri, qui tenebant Iesum, illudebant ei dicentes: (Prophetiza, quis est qui te percussit) et similia blasphemabant in eum. [73*v*]

DE FACTIS A DOMO CAYPHE AD PILATUM INCLUSIVE. MAT., 27; LUC., 23; MARC., 15

Primo. Ducitur ad Pilatum et coram ipso accusatur a Iudeorum turba dicentium: (Hunc invenimus subvertentem gentem nostram et prohibentem tributa dari Caesari).

2.° Iterum atque iterum examinans eum Pilatus ait: (Ego nullam *in eo* invenio causam).

3.° Praelatus est illi Barabas latro: (Clamaverunt *omnes* dicentes: non hunc, sed Barrabam).

DE FACTIS A DOMO CAYPHE AD PILATUM INCLUSIVE. MAT., 27; LUC., 23; MARC., 15 **293**

Primo. Ducitur ad Pilatum et coram ipso accusatur a Iudeorum turba dicentium: (Hunc invenimus subvertentem gentem nostram et prohibentem tributa dari Caesari).

2.° Iterum atque iterum examinans eum Pilatus ait: (Ego nullam in eo invenio causam).

3.° Praelatus est illi Barabas latro: (Clamaverunt omnes dicentes: non hunc, sed Barrabam).

P1 79 respiciente *corr. ex* respectus || 84 Praeterea *corr. ex* super hoc |, 90 27] 26 *P1 P2* 92 Ducitur *corr. ex* adducitur || 100 in eo *corr. ex* caus || 2 omnes *add. sup. lin.*

P2 90 Mat 27] Mat. 26 *P1 P2*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

294 DE LOS MISTERIOS HECHOS DESDE CASA DE PILATO HASTA LA DE HERODES

1º. Primero. Pilato embió a Jesú Galileo a Herodes, tetrarcha de Galilea. [49*r*]

2º. 2º. Herodes curioso le preguntó largamente, y él ninguna cosa le respondía, aunque los escribas y sacerdotes le acusaban constantemente.

3º. 3º. Herodes lo despreçió con su exérçito, vestiéndole con vna beste blanca.

DE TRANSMISSO CHRISTO AD HERODEM, IBIDEM

Primo. Transmisit Pilatus Christum ad Herodem, aestimans quod esset galilaeus.

2º. Herodi poscenti curiosa nihil penitus respondit, licet a iudeis valide accusaretur.

3º. Ab Herode cum suo exercitu spretus fuit atque veste alba indutus.

295 DE LOS MISTERIOS HECHOS DESDE CASA DE HERODES HASTA LA DE PILATO. MAT. 26, LU. 23, MA. 15 ET JO. 19.

1º. Primero. Herodes lo torna a embiar a Pilato, por lo qual son hechos amigos, que antes estavan enemigos.

2º. 2º. Tomó a Jesús Pilato, y açotólo ; y los soldados hizieron vna corona de espinas, y pusiéronla sobre su cabeza, y bestiéronlo de púrpura, y venían a él y dezían : (Dios te salue, rey de los iudíos) ; y dábanle de bofetadas.

3º. 3º. Lo sacó fuera en presentía de todos : (Salió pues Jesús fuera, coronado de espinas y vestido de grana ; y díxoles Pilato : É aquí el hombre). Y como lo viesen los pontífiçes, daban bozes, diziendo : (Crucifica, crucifícalo).

DE REVERSIONE AB HERODE AD PILATUM, MATH. 27.º ; LUC. 23.º ; MARC. 15.º ET IOAN. 19.º

Primo. Christum remisit ad Pilatum Herodes, [66*r*] et ambo ea ipsa die, cum prius inimici essent, sibi invicem reconciliati sunt.

2º. Iesum flagellis caedi iussit Pilatus ; milites eundem spinis coronarunt, atque purpura induerunt ; deinde irridentes dicebant : (salve, rex iudaeorum) et colaphos simul impingebant.

3º. Ita coronatum spinis et purpura indutum eduxit in propatulum Pilatus, et ait : (Ecce Homo) ; pontifices vero conclamabant : (Crucifige, crucifige eum).

A 29 **hasta la de**] a la de *E D* | 32 **tetrarcha**] petrarcha *B* || 33 de Galilea] de Judea *N* | 39 lo despreçió] le respondió *X* || 44 **Mat. 26** *sic A* (*corr. debet* 27) ; scribe S. Mat. 26 y S. Lucas 23 y S. Mar. 15 y S. *X* || 60 **Salió pues**] Sallió después *N* || 65-66 Crucifícalo crucifícalo *N E D B*

V 43 Math. 27º] 26 *ms.* | Luc 23º] Luc 22 *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

DE FACTIS A DOMO PILATI AD HERODEM, CAP. EODEM

Primo. Pilatus misit *Iesum* ut galileum ad Herodem tetrarcham Galileae.

2.° Herodes curiosus *interrogat* eum multis sermonibus, et ipse nihil respondebat, constanter accusantibus illum scribis ac sacerdotibus.

3.° Spernit illum Herodes cum exercitu suo, induens eum veste alba.

DE FACTIS A DOMO HERODIS AD PILATUM, IBIDEM, ET IO. 19

Primo. Herodes remisit illum, *unde re*conciliati *sunt* Herodes et Pilatus, [98*v*] *ante* inimici.

2.° (Comprehendit Iesum Pilatus et flagellavit; et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius, et veste purpurea circumdederunt eum, et veniebant ad eum et dicebant: Ave rex iudeorum; et dabant ei alapas).

3.° Eduxit illum foras videndum cunctis: (Exivit quoque Iesus portans coronam spineam et purpureum vestimentum) et dixit illis: (Ecce homo); cumque vidissent eum pontifices, clamabant dicentes: (Crucifige, crucifige eum).

DE FACTIS A DOMO PILATI AD HERODEM, CAP. EODEM 294

Primo. Pilatus misit Iesum ut galileum ad Herodem tetrarcham Galileae.

2.° Herodes curiosus interrogat eum multis sermonibus, et ipse nihil respondebat, constanter [74*r*] accusantibus illum scribis ac sacerdotibus.

3.° Spernit illum Herodes cum exercitu suo, induens eum veste alba.

DE FACTIS A DOMO HERODIS AD PILATUM, IBIDEM, ET IO. 19 295

Primo. Herodes remisit illum, unde reconciliati sunt Herodes et Pilatus, ante inimici.

2.° (Comprehendit Iesum Pilatus et flagellavit; et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius, et veste pu[r]purea circumdederunt eum, et veniebant ad eum et dicebant: Ave rex iudeorum; et dabant ei alapas).

3.° Eduxit illum foras videndum cunctis: (Exivit quoque Iesvs portans coronam spineam et purpureum vestimentum) et dixit illis: (Ecce homo); cumque vidissent eum pontifices, clamabant dicentes: (Crucifige, crucifige eum). [74*v*]

P1 5 EODEM *corr. ex* ubi supra || 6 Iesum *add.* || 9 interrogat *corr. ex* interloquitur || 16 *post* alba *del.* ut insanum || 20-21 unde reconciliati — inimici *corr. ex* ex quo conciliatus fuit Herodes et Pilatus olim inimici

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

296 DE LOS MISTERIOS HECHOS DESDE CASA DE PILATO HASTA LA CRUZ INCLUSIUE. JO., 19, LI. D

1º. Primero. Pilato, sentado como juez, les cometió a Jesús, para que le crucificasen, después que los iudíos lo auían negado por rey, diziendo: (No tenemos rey sino a Çésar].

2º. 2º. Llevava la cruz a cuestas, y no podiéndola llevar, fue constreñido [49*v*] Simón cirenense para que la leuase detrás de Jesús.

3º. 3º. Lo crucificaron en medio de dos ladrones, poniendo este título: (Jesús Naçareno, rey de los iudíos.)

DE CONDEMNATIONE ET CRUCIFIXIONE IESU CHRISTI, IOAN. 19.º

Primo. Sedens pro tribunali Pilatus, Christum iudicavit et tradidit crucifigendum, posteaquam negantes eum iudaei suum regem esse, dixerunt: (Non habemus regem nisi Caesarem).

2º. Baiulavit Christus crucem suam, donec ob virium defectum, Simon quidam cyrenaeus illam post eum ferre compulsus est.

3º. Inter duos latrones crucifixus fuit, adscripto titulo: (Iesus nazarenus rex iudeorum). [66*v*]

297 DE LOS MISTERIOS HECHOS EN LA CRUZ. JO., 19, LIT. E, F, G

1º. Primero. Habló 7 palabras en la cruz: rogó por los que le crucificauan; perdonó al ladrón, encomendó a San Joán a su Madre, y a la Madre a San Joán; dixo con alta voz: (Sitio), y diéronle hiel y vinagre; dixo que hera desmanparado; dixo: Acabado es; dixo: Padre, en tus manos encomiendo mi espíritu.

2º. 2º. El sol fue escureçido, las piedras quebradas, las sepulturas abiertas, el velo del templo partido en dos partes de arriba abaxo.

DE MYSTERIIS IN CRUCE FACTIS, IOAN., 19.º

Primo. Blasphemias pertulit in cruce (vah, qui destruis templum Dei), et divisa sunt vestimenta eius.

2º. Effatus est Dominus in cruce verba septem, orans videlicet pro crucifigentibus, latroni parcens, Matrem et Ioannem sibi mutuo commendans, exclamans (sitio) quando eum aceto pota-

A 69 scrive S. (*et sic etiam deinceps*) *X* || 77 a cuesta *N* || 88-89 rogó — le crucificauan *om. X* || 90-91 a S. Juan su Madre y a la Madre S. Juan *N* || 94 desmanparado] desamparado *N E D* || 95-96 en las tus manos *E*, en las tuas manos *D* || 96 el mi spíritu *E D* || 98 *ante* sepulturas *iterum habet* (*sed del.*) piedras *A* || 100-1 partido — abaxo] *in marg. mal pro* hecho pedaços *del. in textu A*; *eodem modo et maN* in *N*

V 85-14 *Sententiae huius numeri* [297] *alio ordine dispositae erant a scriba*; *nos eas transcribimus eo ordine quem signa in ipso manuscripto apposita indicant* || 87 *post* Blasphemias *del.* etiam || 99 *post* crucifigentibus *del.* se

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

DE FACTIS A DOMO PILATI USQUE AD CRUCEM INCLUSIVE, IOANNIS, 19

Primo. Pilatus sedens pro tribunali tradidit eis Iesum ut crucifigeretur, postquam negaverant regem iudei dicentes : (Non habemus regem nisi Caesarem).

2.° Baiulavit sibi crucem, quam *cum non posset* ferre, angariatus est Simon Cyrenensis, ut portaret post Iesum.

3.° Crucifixerunt e u m cum duobus latronibus, hinc inde, titulo supraposito : (Iesus Nazarenus rex iudeorum).

DE FACTIS IN CRUCE, IBIDEM, IOANNIS 19

Primo. Loquutus est septem verba in cruce, oravit pro crucifixoribus, pepercit latroni ; comendavit Ioannem Matri et Matrem Ioanni ; (clamavit : Sitio), et potatus est felle et aceto. Clamavit se derelictum ; (dixit : Consummatum est). Dixit *Patri* : (In manus tuas commendo spiritum meum).

2.° (Sol obscuratus est et petrae scissae, et monumenta aperta, et velum templi scissum in duas partes).

DE FACTIS A DOMO PILATI USQUE AD CRUCEM INCLUSIVE, IO., 19 296

Primo. Pilatus sedens pro tribunali tradidit eis Iesum ut crucifigeretur, postquam negaverant regem iudei dicentes : (Non habemus regem nisi Caesarem).

2.° Baiulavit sibi crucem, quam cum non posset ferre, angariatus est Simon Cyrenensis, ut portaret post Iesum.

3.° Crucifixerunt eum cum duobus latronibus, hinc inde, titulo supraposito : (Iesus Nazarenus rex iudeorum).

DE FACTIS IN CRUCE, IBIDEM, IO., 19 297

Primo. Blasphemabatur a dicentibus: (Vah ! qui destruis templum Dei) (descende de cruce), *et* divisae sunt vestes eius.

2.° Loquutus est septem verba in cruce, oravit pro crucifixoribus, pepercit latroni ; comendavit Ioannem Matri et Matrem Ioanni ; (clamavit : sitio), et potatus est felle et aceto. Clamavit se derelictum ; (dixit : Consummatum est). Dixit Patri : (In manus tuas com-[75*r*]mendo spiritum meum)

P1 46 cum non posset *corr. ex* nequiens || 53-79 *P1 sequitur hoc loco ordinem qui habetur in Autographo. P2 eundem ordinem punctorum habet ac Vulgata versio* || 62 Patri *sup. lin.*

P2 55-74 *Punctorum ordo ante correctionem erat sequens* : 1° Loquutus est septem verba ... ; 2° Sol obscuratus est ... 3° Blasphemabatur ...

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

verunt, et deinde se a Patre dicens derelictum, postea (consummatum est) ; ac postremo : (Pater in manus tuas commendo spiritum meum).

3º. 3º. Blasphémanle, diziendo : (Tú eres el que destruyes el templo de Dios, baxa de la cruz) ; fueron diuididas sus vestiduras ; herido con la lanza su costado, manó agua y sangre.

3º. Sol obscuratus est, ipso expirante, et petrae scissae sunt ; aperta quoque monumenta, et velum templi a summo ad infimam usque partem scissum ; et latus lancea confossum aquam et sanguinem effudit.

298 DE LOS MISTERIOS HECHOS DESDE LA CRUZ HASTA EL SEPULCHRO INCLUSIVE. IBIDEM

DE MYSTERIO SEPULTURAE, IBID.

1º. Primero. Fue quitado de la cruz por Joseph y Nicodemo, en presencia de su Madre dolorosa.

Primo. De cruce sublatus est mortuus Dominus per Ioseph atque Nicodemum in conspectu ipso Matris afflictissimae.

2º. 2º. Fue llebado el cuerpo al sepulchro y vntado y sepultado.

2º. Delatum est ad sepulchrum corpus, unctum et inclusum.

3º. 3º. Fueron puestas guardas. [50*r*]

3º. Adhibiti sunt inibi custodes.

299 DE LA RESURRECTIÓN DE XPO NUESTRO SEÑOR. DE LA PRIMERA APARICIÓN SUYA

DE CHRISTI RESURRECTIONE ET APPARITIONE PRIMA

1º. Primero. Apareçió a la Virgen María ; lo qual, aunque no se diga en la Escriptura, se tiene por dicho en dezir que aparesció a tantos otros ; porque la Escriptura supone que tenemos entendimiento, como está escripto : (¿ También vosotros estáys sin entendimiento ?).

Primum apparuit Dominus Matri suae, postquam resurrexit, cum dicat Scriptura, quod apparuit multis. Licet enim nominatim illam non exprimat, id nobis tamen relinquit pro certo, tanquam intellectum habentibus ; ne alioqui iure audiamus illud : adhuc et vos sine intellectu estis ?

A 9 destruyes] destruías *N* | 15-16 desde la Cruz] de la cruz *E*, en la cruz *B* | 16-17 hasta el sepulchro *add. mal in A* | 19 *prius* Josep *A* | y Nicodemo] *om. B* | 25 De la] y de la *E D*, *om. X* | 29 lo qual] la qual *E* | 31 dezir] *prius* decir *A* | 33 entendimiento *sup. lin. A*

V 3 *post* deinde *del.* (consummatum est) | 8 3º *corr. ex* 2º

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3.° Blasphemabatur a dicentibus : (Vah ! qui destruis templum Dei) (descende de cruce). Divisae *sunt* vestes eius, latus lancea perforatum, *effudit* aquam et sanguinem.

3.° (Sol obscuratus est et petrae scissae, et monumenta aperta, et velum templi scissum in duas partes), latus lancea perforatum, effudit aquam et sanguinem.

DE FACTIS A CRUCE USQUE AD SEPULCHRUM INCLUSIVE, IBIDEM [99*r*]

DE FACTIS A CRUCE USQUE AD SEPULCHRUM INCLUSIVE, IBIDEM 298

Primo. Depositus est de cruce in *presentia Matris dolorose* a Ioseph ab Arimathia et Nicodemo.

1.° Depositus est de cruce in presentia Matris dolorose a Ioseph ab Arimathia et Nicodemo.

2.° *Delatum* est corpus eius in sepulchrum et unctum est.

3.° Sepultum est, et adhibit*a* *est* custodi*a*.

2.° Delatum est corpus eius in sepulchrum et unctum est.

3.° Sepultum est, et adhibita est custodia.

DE RESURRECTIONE CHRISTI ET EIUS PRIMA APPARITIONE

DE RESURRECTIONE CHRISTI ET EIUS PRIMA APPARITIONE 299

Primo. Apparuit Virgini Mariae, quod, licet non dicatur in Scriptura, satis putatur dictum *dum* dicit*ur* tot aliis apparuisse ; supponit enim Scriptura nos habere intellectum, iuxta illud : (Vos adhuc sine intellectu estis ?)

Primo. Apparuit Virgini Mariae, quod, licet non dicatur in Scriptura, satis putatur dictum [75*v*] dum dicitur tot aliis apparuisse ; supponit enim Scriptura nos habere intellectum, iuxta illud : (Vos adhuc sine intellectu estis ?)

P1 77 sunt *add.* || 78 effudit *corr. ex* protulit || 83 in presentia Matris dolorosae *corr. ex* coram quo stabat Mater dolorosa || 85 Delatum *corr. ex* ductum || 87-88 adhibita est custodia *corr. ex* adhibitae sunt custodiae || 94 dum dicitur *corr. ex* in hoc quod dicit

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

300 DE LA 2ª APARICIÓN. MAR., CA. 16, LI. C

1º. Primero. Van m u y de mañana María Madalena, Jacobi y Solomé, al monumento, diziendo : (¿ Quién nos alçará la piedra de la puerta del monumento ? [)].

2º. 2º. Veen la piedra alçada y al ángelo que dize : (A Jesú Nazareno buscáis ; ya es resucitado, no está aquí].

3º. 3º. Aparesçió a María, la qual se quedó çerca del sepulchro, después de ydas las otras.

DE 2.ª APPARITIONE, MARC. 16.º

Primo. Summo mane ad monumentum profectae sunt Maria Magdalenae, Iacobi et Salome, inter se dicentes : (Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti ?).

2º. Viderunt lapidem revolutum, et angeli dictum audierunt : (Iesum quaeritis nazarenum ? Surrexit, non est hic).

3º. Apparuit Mariae Magdalenae, quae, aliis digressis, iuxta sepulchrum restiterat.

301 DE LA 3ª APARIÇIÓN. S. MAT., VLT.º CAPLO

1º. Primero. Salen estas Marías del monumento con temor y gozo grande, queriendo anunçiar a los discípulos la resurrectión del Señor.

2º. 2º. Xpo nuestro Señor se les aparesçió en el camino, diziéndoles : (Dios os salue) ; y ellas llegaron y pusiéronse a sus pies y adoráronlo.

3º. 3º. Jesús les dize : (No temáys ; yd y dezid a mis hermanos que vayan a Galilea, porque allí me verán). [50*v*]

DE APPARITIONE 3.ª, MATH. ULTIMO

Primo. Redibant a monumento mulieres cum timore simul et gaudio ingenti, ut narrarent [67*v*] discipulis quicquid de Domini resurrectione intellexerant.

2º. Apparens eis in via Christus ait : (Avete) ; et illae accedentes, ac prostratae ad pedes eius, ipsum adorarunt.

3º. Affatus est illas Dominus : (Nolite timere ; ite et renuntiate fratribus meis, ut eant in Galilaeam. Ibi enim me videbunt).

302 DE LA 4ª APARIÇIÓN. CA. VLT.º DE LU., LI. B

1º. Primero. Oýdo de las mugeres que Xpo era resuçitado, fue de presto Sant Pedro al monumento.

DE APPARITIONE 4.ª, LUC. ULTIMO

Primo. Audita Petrus ex mulieribus Christi resurrectione, cucurrit ad monumentum.

A 37 Mar.] Matheo *X* || 39 *post verbum* Van *add. mal sup. lin. in A* muy, *et del. in textu* salido el sol ; *sic etiam corr. N maN* || 39-40 van de mañana salido el sol *E D* || 55 del monumento] del monte *B* || 70 Oydo] uído *N*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

DE SECUNDA APPARITIONE, MAR., 16

Primo. Eunt *valde* mane Maria Magdalene, Iacobi et Salome ad monumentum dicentes : (Quis revolvet nobis lapidem ab hostio monumenti ?)

2.° Vident lapidem revolutum et angelum dicentem : (Iesum queritis Nazarenum ? Non est hic).

3.° Apparuit Mariae ibi remanenti iuxta sepulchrum, aliis recedentibus.

DE 2.ª APPARITIONE, MAR., 16 **300**

Primo. Eunt valde mane Maria Magdalene, Iacobi et Salomae ad monumentum dicentes : (Quis revolvet nobis lapidem ab hostio monumenti ?)

2.° Vident lapidem revolutum et angelum dicentem : (Iesum queritis Nazarenum ? Non est hic).

3.° Apparuit Mariae ibi remanenti iuxta sepulchrum, aliis recedentibus.

DE TERTIA APPARITIONE, MATH., ULTIMO

Primo. *Egrediuntur* mulieres de monumento cum timore et gaudio magno, volentes annunciare discipulis resurrectionem Domini.

2.° Christus occurrit illis in via, dicens : (Avete) ; illae autem accesserunt et tenuerunt pedes eius, et adoraverunt eum.

3.° Ait illis Iesus : (Nolite timere : ite et renunciate fratribus meis, *ut* eant in Galilaeam ; ibi me videbunt).

DE 2.ª [sic] APPARITIONE, MATH., ULTIMO **301**

Primo. Egrediuntur mulieres de monumento cum timore et gaudio magno, volentes annunciare discipulis resurrectionem Domini.

2.° Christus occurrit illis in via dicens : (Avete) ; ille autem [76*r*] accesserunt et tenuerunt pedes eius, et adoraverunt eum.

3.° Ait illis Iesus : (Nolite timere : ite et renunciate fratribus meis, ut eant in Galilaeam ; ibi me videbunt).

DE 4.ª APPARITIONE, LUC., ULTIMO

Primo. *Cum audisset* a mulieribus quod Christus resurrexisset, properavit Petrus *ad* monumentum.

DE 4.ª APPARITIONE, LU., ULTIMO **302**

Primo. Cum audisset a mulieribus quod Christus resurrexisset, properavit Petrus ad monumentum.

P1 94 valde mane *corr. ex* mane orto iam sole *P1, vide correctionem Autographi* || 3 *post* apparuit *del.* Magdalene || 8 Egrediuntur *corr. ex* Eunt || 18 ut *corr. ex* quod || 22 cum audiisset *corr. ex* audito || 24 ad *corr. ex* in

P2 6 2ª *sic* pro 3ª

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2º. 2º. Entrando en el monumento, vio solos los paños, con que fue cubierto el cuerpo de Xpo nuestro Señor, y no otra cosa.

3º. 3º. Pensando San Pedro en estas cosas, se le aparesçió Xpo, y por eso los apóstoles dezían: (Verdaderamente el Señor a resuscitado y aparesçido a Simón).

2º. Introgressus sola vidit linteamina, quibus fuerat involutum corpus.

3º. Cogitanti super his Petro Christus se ostendit; unde dicebant apostoli: (Surrexit Dominus vere et apparuit Simoni[]).

303 DE LA 5ª APARIÇIÓN. EN EL VLT.º CA. DE S. LUCAS

1º. Primero. Se aparesçe a los disçípulos, que yvan en Emaús hablando de Xpo.

2º. 2º. Los reprehende, mostrando por las Escrituras que Xpo hauía de morir y resuscitar: (¡O nesçios y tardos de corazón para creer todo lo que han hablado los prophetas! ¿No era neçesario que Xpo padesçiese y así entrase en su gloria?)

3º. 3º. Por ruego dellos se detiene allí, y estuuo con ellos hasta que, en comulgándolos, desaparesçió; y ellos, tornando, dixeron a los discípulos cómo lo auían conosçido en la comunión.

DE APPARITIONE 5.ª, IBIDEM

Primo. Duobus discipulis deinceps apparuit cum irent in Emmaus, et de ipso colloquerentur.

2.º Redarguit eorum incredulitatem, et mysteria passionis atque resurrectionis ipsis exposuit: (O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus, quae locuti sunt prophetae. Nonne [68*r*] oportuit Christum pati, et ita intrare in gloriam suam?).

3.º Rogatus, cum eis mansit, *fractoque ipsis pane* disparuit; qui subito in Hierusalem reversi, nuntiaverunt apostolis quomodo vidissent eum, et in fractione panis agnovissent.

304 DE LA 6ª APARIÇIÓN. JO., CA. 20, LI. E, F

1º. Primero. Los disçípulos estauan congregados (por el miedo de los Judíos), excepto Sancto Thomás.

2º. 2º. Se les aparesçió Jesús, estando las puertas çerradas, y estando en medio dellos, [51*r*] dize: (Paz con vosotros).

DE APPARITIONE 6.ª, IOAN 20.º

Primo. Discipuli omnes (praeter Thomam) domi congregati erant, propter iudaeorum metum.

2.º Ingressus ianuis clausis Christus, et in medio eorum conspicuum se praebens, ita compellavit: (Pax vobis).

A 74 Entrando] entrado *D* || 81-82 resuscitado y] *add.* ha *N* | aparesçido] *prius* apareció, *ut videtur*, *A*, aparesció *E D B* || 98 se desaparesció *E* || 8 Jesús] Christo *D*

V 97 fractoque ipsis pane *marg. maP corr. ex* dataque ipsis communione

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2.° Intrans in monumentum (vidit lintheamina sola posita).

2.° Intrans in monumentum (vidit lintheamina sola posita).

3.° *Cum de his* cogit*aret* apparuit illi Iesus ; ideo apostoli dicebant : (Surrexit Dominus vere et apparuit Simoni [)]. [99*v*]

3.° Cum de his cogitaret apparuit illi Iesus ; ideo apostoli dicebant : (Surrexit Dominus vere et apparuit Simoni [)].

De quinta apparitione, Luc. ibidem

Primo. In Emmaus euntibus discipulis *et* loquentibus de Christo, *apparet ipse.*

2.° Increpat eos, ostendens ex Scripturis Christi resurrectionem et mortem : (O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quae locuti sunt prophetae ; nonne oportuit Christum pati et ita intrare in gloriam suam).

3.° Detinetur precibus illorum, et cum eis mansit donec *eis communionem exhibens* disparuit ; et illi redeuntes annunciaverunt discipulis (quomodo cognoverunt eum in fractione panis).

De quinta apparitione, Lu., 303 ibidem

Primo. In Emmaus euntibus discipulis et loquentibus de Christo, apparet ipse.

2.° Increpat eos, ostendens ex Scripturis, Christi resurrectionem et mortem : (O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quae locuti sunt prophetae ; nonne oportuit Christum pati et [76*v*] ita intrare in gloriam suam).

3.° Detinetur precibus illorum, et cum eis mansit donec eis *panem frangens* disparuit ; et illi redeuntes annunciaverunt discipulis (quomodo cognoverunt eum in fractione panis).

De VI^{a} apparitione, Ioa., 20

Primo. Discipuli erant congregati propter metum iudeorum, dempto Thoma.

2.° Apparuit illis ianuis clausis (et stans in medio ait : Pax vobis).

De 6.^{a} apparitione, Io., 20 304

Primo. Discipuli erant congregati propter metum iudeorum, dempto Thoma.

2.° Apparuit illis ianuis clausis (et stans in medio ait : Pax vobis).

P1 28 *post* sola posita *del.* et nihil aliud || 29 Cum de his cogitaret *corr. ex* Cum haec ipse cogitavit |, 36 et *sup. lin.* || 37 apparet ipse *sup. lin.* || 38 *post* eos *del.* dicens || 46-47 eis communionem exhibens *corr. ex* eos communicans

P2 46-47 eis panem frangens *corr. mP ex* eis communionem exhibens

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3º. 3º. Dales el Espiritu Sancto, diziéndoles: (Recebid el Espíritu Sancto; a aquellos que perdonáredes los peccados, les serán perdonados).

3.º Spiritum Sanctum eis dedit et ait: (Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, etc.).

305 LA 7ª APARIÇIÓN. JO., 20, LI. G

DE APPARITIONE 7.ª, IBIDEM

1º. Primero. Sancto Thomás, incrédulo, porque era absente de la aparición preçedente, dize: Si no lo viere, no lo creeré.

Primo. S. Thomas cum apparitioni praedictae non interfuisset, protestatus erat: (Nisi videro, non credam).

2º. 2º. Se les apareçe Jesús desde ayʼ a ocho dias, estando çerradas las puertas, y dize a Sancto Thomás: (Mete aqui tu dedo y vee la verdad, y no quieras ser incrédulo, sino fiel).

2.º Post dies octo, iterum clausis ianuis obtulit se videndum Christus, et Thomae dixit: (Infer huc digitum tuum et vide, et noli esse incredulus sed fidelis). [68ᵣ]

3º. 3º. Sancto Thomás creyó, diziendo: (Señor mio y Dios mio); al qual dize Xpo: (Bienauenturados son los que no vieron y creyeron).

3.º Exclamavit Thomas: (Dominus meus et Deus meus), cui subintulit Christus: (Beati qui non viderunt et crediderunt).

306 DE LA 8ª APARIÇIÓN. JO., CA. VLT.º, LI. A, B

DE APPARITIONE 8.ª, IOAN. ULTIMO

1º. Primero. Jesús apareçe a 7 d e s u s d i s c i p u l o s, que estavan pescando, los quales por toda la noche no habian tomado nada, y estendiendo la red por su mandamiento, (no podian sacalla por la muchedumbre de peçes).

Primo. Palam se denuo fecit Christus piscantibus septem discipulis, qui, cum tota nocte nil cepissent, iactum ad mandatum eius rete extrahere iam non valebant, prae piscium multitudine.

2º. 2º. Por este milagro San Joán lo conosçió y dixo a Sant Pedro: (El Señor es); el qual se hechó en la mar, y vino [51ᵣ] a Xpo.

2.º Per id miraculum, agnoscens eum Ioannes, ait Petro: (Dominus est), qui confestim desiliens in mare, ad Christum accessit.

3º. 3º. Les dio a comer parte de vn pez asado y vn panar de

3.º Dedit eis ut comederent panem et piscem, etc. Postea

A 14 a aquellos que] a aquellos a quien *E D* 22 desde ay] de ay *E* 30-31 los que no vieren y creyeren *E D* 36 de sus discipulos *sup. lin. mal pro* apostoles *del. in textu A*; *et eodem modo maN in marg. N*. Apostoles *E D* 41 muchedumbre de] *add.* los *B* 47 *obelo posito posito post verbum* comer *add. in marg. maN* pan y *et in textu del. verbum* parte *N* 48 panar] panal *B*

V 47-48 Dedit eis — et piscem, *in marg. in folio aggiutinato, corr. ex* Comedit Christus de oblato sibi pisce asso et favo melis.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3.° Insuflat in eos *et dat eis* Spiritum Sanctum, dicens : (Accipite Spiritum Sanctum ; quorum remiseritis peccata remittentur eis).

3.° Insuflat in eos et dat eis Spiritum Sanctum dicens : (Accipite Spiritum Sanctum ; quorum remiseritis peccata remittentur eis).

DE VII[a] APPARITIONE, Io., 20

DE 7.[a] APPARITIONE, Io., 20 305

Primo. Incredulus Thomas, qui absens fuerat *in* praecedenti apparitione, ait : (Nisi videro, non credam).

2.° Apparuit illis Iesus ianuis clausis, post dies octo et ait ad Thomam : (Infer digitum tuum et vide, et noli esse incredulus, sed fidelis).

3.° Thomas credidit dicens (Dominus meus et Deus meus) ; cui Christus : (Beati qui non viderunt et crediderunt).

Primo. Incredulus Thomas, qui absens fuerat in praecedenti apparitione, ait : (Nisi videro, non credam).

2.° Apparuit illis Iesus, ianuis clausis, post dies 8, et ait ad [77*r*] Thomam : (Infer digitum tuum et vide *etc.*, et noli esse incredulus, sed fidelis).

3.° Thomas credidit dicens : (Dominus meus et Deus meus), cui Christus : (Beati qui non viderunt et crediderunt).

DE VIII[a] APPARITIONE, IOANNIS, ULTIMO

DE 8.[a] APPARITIONE, Io., ULTIMO 306

Primo. Iesus apparuit septem *discipulis* piscantibus, qui per totam noctem nihil prendiderant ; et ad imperium illius, laxato reti (non valebant prae multitudine piscium illud trahere).

2.° Per hoc signum Ioannes cognovit *eum*, et dixit Petro : (Dominus est), qui mittens se in mare venit ad Iesum.

3.° Dabat eis ut comederent *panem et piscem*, et commisit oves

Primo. Iesus apparuit 7 discipulis piscantibus, qui per totam noctem nihil prendiderant, et ad imperium illius, laxato reti (non valebant prae multitudine piscium illud trahere).

2.° Per hoc signum Ioannes cognovit eum, et dixit Petro : (Dominus est), qui mittens se in mare venit ad Iesum.

3.° Dabat eis ut comederent panem et piscem, et commisit

P1 57 et dat eis *sup. lin.* ‖ 64 in *sup. lin.* ‖ 79 discipulis *corr. ex* apostolis *P1. Vide correctionem Autographi* ‖ 85 eum *add.* ‖ 89 panem et piscem *corr. ex* partem piscis assi et favum mellis

P2 70 etc. *add.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

miel ; y enconmendó las ovejas a San Pedro, primero examinado tres vezes de la charidad, y le dize : (Apaçienta mis ovejas).

Petro an se diligeret ter interrogato, suum ovile commendavit : (Pasce oves meas).

307 DE LA 9ª APARICIÓN. MAT., CA. VLT.º, LI. D

1º. Primero. Los discípulos por mandado del Señor van al monte Thabor.

2º. 2º. Xpo se les aparesçe, y dize : (Dada me es toda potestad en çielo y en tierra).

3º. 3º. Los embió por todo el mundo a predicar, diziendo : (Yd y enseñad todas las gentes, bautizándolas en nombre del Padre y del Hijo y del Espíritu Sancto).

DE APPARITIONE 9.ª, MATH. ULTIMO

Primo. Ex Domini mandato abeunt discipuli ad montem Thabor.

2º. Iis apparens ille inquit : (Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra).

3º. Mittens eos ad praedicandum per universum orbem, sic mandavit : (Ite, et docete omnes gentes, baptizantes [69*r*] eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti).

308 DE LA 10ª APARICIÓN. EN LA PRIMERA EPÍSTOLA A LOS CORINTHIOS, CA. 15, LI. B

(Después fue visto de más de 500 hermanos juntos).

DE APPARITIONE 10.ª I Cor. 15.º

(Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul).

309 DE LA 11ª APARICIÓN. EN LA PRIMERA EPÍSTOLA A LOS CORINTHIOS, CA. 15, LI. B

(Aparesció después a Santiago). [52*r*]

DE APPARITIONE 11.ª, IBIDEM

(Apparuit deinde Iacobo).

310 DE LA 12ª APARICIÓN

Aparesció a Joseph ab Arimatía, como píamente se medita y se lee en la vida de los sanctos.

DE APPARITIONE 12.ª

Apparuisse Christum etiam Iosepho ab Arimathia legitur in hagiographis quibusdam, et verisimile est atque meditatu pium.

A 48 encomendó] encomendando *E D* || 49 examinado] examinándolo *E D*, examinando *B* 60 en el cielo y en la tierra *D* 66 De la 10ª] De la 1ª *X* | 70 de 500] de quingentos *N* || 77-79 piamente — de los sanctos *post verbum* como *del. in textu* dize el euangelio de Nicodemo *et scribitur mal* piamente se medita y se lee en la vida de los sanctos *in A, et eodem modo ma.N in N*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Petro, exa-[100*r*]minato prius ter de dilectione, dicens ei : (Pasce oves meas).

oves Petro, examinato prius ter de dilectione, dicens ei : (Pasce oves meas).

De viiii[a] apparitione, Math., ultimo

De 9.[a] apparitione, Math., ultimo 307

Primo. Discipuli de mandato Domini pergunt ad montem, qui dicitur Thabor.

2.° Apparuit illis Iesus dicens : (Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra).

3.° Misit eos in universum *orbem* ad predicandum, dicens : (Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti).

Primo. Discipuli de mandato Domini pergunt ad montem, qui dicitur Thabor.

2.° Apparuit illis Iesus dicens : (Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra). [77*v*]

3.° Misit eos in universum orbem ad predicandum, dicens : (Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti).

De x[a] apparitione, 1 Cor., 15, 6

De 10.[a] apparitione, 1 Cor., 15, 6 308

[(]Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul[)].

[(]Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul[)].

De xi[a] apparitione, ibidem, 6

De 11.[a] apparitione, ibidem, 6 309

[(]Apparuit deinde Jacobo[)].

[(]Apparuit deinde Iacobo[)].

De xii[a] apparitione

De 12.[a] apparitione 310

Apparuit Ioseph ab Arimathia, ut *pie meditari licet.*

Apparuit Ioseph ab Arimathia, ut pie meditari licet.

P1 100 orbem *sup. lin.* || 4 *post* Sancti *del.* amen || 8 quingentis *corr. ex* quingentibus || 9 *post* apparitione *del.* Paulus || 13 pie meditari licet *corr. ex* ut dicitur in Evangelio Nicodemi. *Vide correctionem Autographi, cuius tantum prior pars in P1 transiit*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

311 DE LA 13 APARICIÓN. 1ª EPÍSTOLA COR., CA. 15, LI. B

Aparesció a Sant Pablo después de la Ascensión : (Finalmente a mý, como abortiuo, se me apareció). Aparesció tanbién en ánima a los padres sanctos del limbo ; y después de sacados y tornado a tomar el cuerpo, muchas vezes aparesçió a los disçípulos, y conuersaua con ellos.

DE APPARITIONE 13.ª, I Corin. 15.º

Apparuit et beato Paulo post ascensionem : (Novissime vero tanquam abortivo visus est et mihi) *inquit ipse.*

Apparuit etiam patribus in limbo, quoad animam, et postquam inde educti sunt.

Denique, resumpto corpore, apparebat passim discipulis, et cum eis craebro versabatur.

312 DE LA ASCENSIÓN DE XPO NUESTRO SEÑOR. ACT. 1, LI. A, B

1º. Primero. Después que por espaçio de 40 días aparesçió a los apóstoles, haziendo muchos argumentos y señales y hablando del reyno de Dios, mandóles que en Hierusalem esperasen el Espíritu Sancto prometido.

2º. 2º. Sacólos al monte Olibeti, y en presençia dellos fue eleuado, y vna nuve le hizo desaparesçer de los ojos dellos.

3º. 3º. Mirando ellos al çielo, les dizen los ángeles : (Varones galileos, ¿ qué estáys mirando al çielo ? Este Jesús, el qual es lleuado de vuestros ojos al çielo, así vendrá como le vistes yr en el çielo). [52*v*]

DE ASCENSIONE CHRISTI, ACT. PRIMO

Primo. Postquam iam per dies quadraginta [69*v*] multoties se Christus discipulis suis vivum exhibuisset (in multis argumentis et signis loquens eis de regno Dei), misit eos Hierosolymam, ut promissum sibi Spiritum Sanctum illic expectarent.

2º. Eduxit eos ad Oliveti montem : (et videntibus illis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum).

3º. Eisdem in caelum suspicientibus dictum est per ***duos illos viros in vestibus albis adsistentes*** (***quos angelos fuisse credimus***) : (Viri galilaei, quid statis aspicientes in caelum ? Hic Iesus, qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in caelum).

A 85-86 en ánima] en alma *X* || 89 aparesçió] ha apparescido también *N* || 5 dellos ojos dellos *A* || 7 dizen *prius* dicen *A* || 9 Este es Jesús *B* || 10 al çielo] *om. B* || 11 yr en el çielo] yr al cielo *E D* || 12 *hic add. X* Fin de los exercitios, ***etsi non omittat quae sequuntur***

V 85 inquit ipse *add. maP* || 7-10 duos illos viros — fuisse credimus *marg. maP corr. ex* angelum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

De 13.ª apparitione, 1 Cor., 15, 6

Apparuit Paulo post ascensionem : (Novissime vero tamquam abortivo, visus est *et* mihi.) Apparuit etiam in anima sanctis in limbo existentibus ; deinde eis eductis et reassumpto corpore, saepius discipulis apparebat et conversabatur cum eis.

De ascensione Christi, Actuum, 1.°

Primo. Postquam (per quadraginta dies apparuit apostolis in multis argumentis et signis, loquens de regno Dei), praecepit ut Hierosolimis expectarent Spiritum Sanctum promissum.

2.° Eduxit eos ad montem Oliveti (et videntibus illis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum).

3.° Suspicientibus illis in caelum dicitur ab angelis : (Viri galilei, quid statis aspicientes in caelum ? Hic Iesus, qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in caelum []). [100*v*]

De 13.ª apparitione, 1 Cor., 15, 6 311

Apparuit Paulo post ascensionem : (Novissime vero tamquam abortivo, visus est et mihi.) Apparuit etiam in anima sanctis in limbo existentibus ; deinde eis eductis et reassumpto corpore, saepius discipulis apparebat et conversabatur cum eis.

De ascensione Christi, Actuum, 1.° 312

Primo. Postquam (per quadraginta dies apparuit apostolis in multis argumentis et signis, loquens de regno Dei), praecepit ut Hierosolimis ex-[78*r*]pectarent Spiritum Sanctum promissum.

2.° Eduxit eos ad montem Oliveti (et videntibus illis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum).

3.° Suspicientibus illis in caelum dicitur ab angelis : (Viri galilei, quid statis aspicientes in caelum ? Hic Iesus, qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in caelum []). [79*r*]

P1 18 et *add.* || 19 *post* sanctis *del.* patribus || 34 *post* est *del.* in coelum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

✠

313 REGLAS PARA EN ALGUNA MANERA SENTIR Y COGNOSCER LAS VARIAS MOCIONES QUE EN LA ÁNIMA SE CAUSAN : LAS BUENAS PARA RESCIBIR Y LAS MALAS PARA LANÇAR ; Y SON MÁS PROPRIAS PARA LA PRIMERA SEMANA

REGULAE ALIQUOT AD MOTUS ANIMAE, QUOS DIVERSI EXCITANT SPIRITUS, DISCERNENDOS, UT BONI SOLUM ADMITTANTUR ET PELLANTUR MALI. ADVERTENDUM EST QUOD POTISSIMUM CONVENIUNT EXERCITIIS PRIMAE HEBDOMADAE

314 *1ª regla.* La primera regla. En las personas que van de peccado mortal en peccado mortal, acostumbra comúnmente el enemigo proponerles plaçeres aparentes, haziendo ymaginar delectaciones y placeres sensuales, por más los conseruar y aumentar en sus viçios y peccados ; en las quales personas el buen spíritu vsa contrario modo, punzándoles y remordiéndoles las consçientias por el sindérese de la razón.

Prima regula est, quod illis qui facile peccant letaliter, et peccatum peccato addunt, fere solet inimicus noster illecebras carnis et sensuum delectationes obiicere, ut eos teneat peccatis plenos, ac semper cumulum adaugeat, spiritus vero bonus, e contrario, conscientiam illorum pungit assidue, et per synderesis rationisque officium a peccando deterret.

315 *2ª regla.* La segunda. En las personas que van intensamente purgando sus peccados, y en el seruitio de Dios nuestro Señor de bien en mejor subiendo, es el contrario modo que en la primera regla ; porque entonçes proprio es del mal espíritu morder, tristar, y poner impedimentos, inquyetando con falsas rrazones, para que no pase adelante ; y proprio del bueno dar ánimo y fuerças, consolaçiones, lágrimas, inspiraciones, y quyetud, façilitando y quitando todos impedimentos, para que en el bien obrar proceda adelante [53*r*].

2ª. Quod aliis hominibus, qui se a vitiis et peccatis purgandos curant solicite, et in obsequii divini studio magis ac magis in dies promovent, immittit spiritus malignus [70*v*] molestias, scrupulos, tristitias, rationes falsas et alias id genus perturbationes, quibus profectum illum impediat ; spiritui autem bono, ex opposito, proprium consuetumque est, recte agentibus animum ac vires addere, consolari, devotionis lachrimas ciere, illustrare mentem et tranquillitatem dare, sublatis obstaculis omnibus, ut expeditius alacriusque per opera bona semper ultra tendant.

A 22 La primera regla] *add.* es *D, om. X* | 25 mortal] *om. B* | 33 *prius* punçándoles *A* || 36 La segunda] *add.* es *D, om. X et etiam sequens verbum* en || 49 inspiraciones y quyetud] inspiratión y quyetú *N*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

SEQUUNTUR ALIQUOT REGULAE AD DISCERNENDOS VARIOS SPIRITUS ANIMAM AGITANTES, U T BONI RECIPIANTUR, MALI VERO PELLANTUR; QUAE QUIDEM MAGIS C O N V E N I U N T PRIMAE HEBDOMADAE

Prima regula est, quod iis qui ex uno peccato *mortali* in aliud corruunt, solet communiter *diabolus* proponere delicias, voluptates et delectationes sensus ante illorum imaginationem, quo magis confirmentur in peccatis et obstinatiores *fiant*: contrario modo cum his consuevit agere bonus spiritus; pungit enim illos per remorsum conscientiae, ac sinderesin continue stimulat.

Secunda regula est, quod in his, qui diligenter et cum fervore progrediuntur ad plenam suorum peccatorum *purgationem* ac in Dei servitio quotidie magis proficiunt, ascendendo de virtute in virtutem, evenit contrarium eius quod in prima regula dictum fuit; quia tunc consuevit malignus spiritus mordere, contristare, impedimentis multis profectum omnem obstruere, et tandem falsis rationibus mentis tranquillitatem depellere, ne ad plenum virtutum progressum pertingere valeant. Contrario modo bonus spiritus solet tunc vires suggerere, anim*um addere*, fortitudinem subministrare,

SEQUUNTUR ALIQUOT REGULAE AD DISCERNENDOS VARIOS SPIRITUS, ANIMAM AGITANTES, UT BONI RECIPIANTUR, MALI VERO PELLANTUR, QUAE QUIDEM MAGIS CONVENIUNT PRIMAE HEBDOMADAE 313

Prima regula est, quod iis qui ex uno peccato mortali in aliud corruunt, solet comuniter diabolus proponere delicias, voluptates et delectationes sensus ante illorum imaginationem, quo magis confirmentur in peccatis et obstinatiores fiant: contrario modo cum his consuevit agere bonus spiritus; pungit enim illos per remorsum conscientiae, ac *per sinderesim* continue stimulat. 314

Secunda regula est, quod in his, qui diligenter et cum fervore progrediuntur ad plenam suorum [79*v*] peccatorum purgationem ac in Dei servitio quotidie magis proficiunt, ascendendo de virtute in virtutem, evenit contrarium eius quod in prima regula dictum fuit, quia tunc consuevit malignus spiritus mordere, contristare, impedimentis multis profectum omnem obstruere, et tandem falsis rationibus mentis tranquillitatem depellere, ne ad plenum virtutum progressum pertingere valeant. Contrario modo bonus spiritus solet tunc vires suggerere, animum addere, fortitudinem sub- 315

P 1 45 UT *corr. ex* ad hoc ut || 47 CONVENIUNT *corr. ex* propriae sunt || 49-50 quod iis qui — mortali *corr. ex* qui occaluerunt et habituati in peccatis ita ut || 51 diabolus *corr. ex* Sathanas || 56 fiant *corr. ex* emergant || 60 sinderesin *corr. ex* sinderesi rationis causatum || 61 regula *om. E* || 64 purgationem *corr. ex* purificationem || 64-65 et in Dei servitio magis quotidie *E* || 72 tandem *om. E* | *post* falsis *del.* apparentibus || 77 animum addere *corr. ex* animos facere

P2 59-60 per sinderesim *corr. ex* sinderesi

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

316 3ª *regla*. La tercera, de consolación espiritual. Llamo consolación, quando en el ánima se causa alguna moción interior, con la qual viene la ánima a inflamarse en amor de su Criador y Señor; y consequenter, quando ninguna cosa criada sobre la haz de la tierra, puede amar en sí, sino en el Criador de todas ellas. Assimismo, quando lança lágrimas motiuas a amor de su Señor, agora sea por el dolor de sus peccados, o de la passión de Xpo nuestro Señor, o de otras cosas derechamente ordenadas en su seruicio y alavanza. Finalmente, llamo consolación todo ahumento de esperanza, fee y charidad, y toda letiçia interna, que llama y atrahe a las cosas çelestiales y a la propria salud de su ánima, quietándola y paçificándola en su Criador y Señor.

3ª. Quod spiritualis proprie consolatio tunc esse noscitur, quando per internam quandam motionem exardescit anima in amorem Creatoris sui, nec iam creaturam ullam, nisi propter ipsum, potest diligere. Quando etiam lachrimae funduntur, amorem illum provocantes, sive ex dolore de peccatis profluant, sive ex meditatione passionis Christi, sive alia ex causa qualibet in Dei cultum et honorem recte ordinata. Postremo, consolatio quoque dici potest fidei, spei et charitatis quodlibet augmentum; [71*r*] item laetitia omnis, quae animam ad caelestium rerum meditationem, ad studium salutis, ad quietem et pacem cum Domino habendam, solet incitare.

317 4ª *regla*. La quarta, de desolación espiritual. Llamo desolación todo el contrario de la terçera regla, así como escuridad del ánima, turbación en ella, moción a las cosas baxas y terrenas, inquyetud de varias agitaciones y tentaciones, mouiendo a infidencia, sin esperanza, sin amor, hallándose toda peresoza, tibia, triste, y como se-

4ª. Quod spiritualis e contra desolatio vocari debet, quaevis animae obtenebratio et conturbatio, instigatio ad res infimas seu terrenas, omnis denique inquietudo, et agitatio sive tentatio, trahens in diffidentiam de salute et spem charitatemque expellens; unde se anima tristari, tepescere ac torpere sentit, et de ipsius Dei, Creatoris sui, clemen-

A 54 La tercera] *add.* es *D* || 59 Señor y Criador *transp. N* || 69 ordenadas] ordenando *E D* || 76 paçificándola] paciguándola *N* || 77 de desolación] es desolación *E D* || 80 terçera] *prius A* primera, *quo verbo del. corr. sup. lin. mal* terçera; *et eodem modo maN in N* || 81 escuridad] *sup. lin. mal pro verbo del.* ceguedad *A* || 84 agitaciones] cogitaciones *B*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

consolationes, lachrymas, inspirationes et animi quietem suppeditare, omnia impedimenta et obstacula ***minuendo*** et praecidendo, quo in bene coeptis operibus prosperen***tur*** et feliciter progrediantur.

Tertia est, ***quod vocamus spiritualem*** consolationem omnem motum animae internum, per quem anima accenditur in Dei sui [101*r*] et ***Creatoris nostri*** igneum amorem, quando etiam nihil creatum in se diligere valemus, sed quicquid id sit, in Deo, omnium illorum authore, diligimus. Item, quando ***emittit*** lachrymas ***excitantes ad*** Dei amorem, vel ob suorum peccatorum ***dolorem*** vel ob memoriam acerbissimae Iesu Christi passionis, vel ob quancunque aliam rem ***directe*** in Dei Domini laudem et servitium ordinatam. Voco tandem consolationem omnem profectum et augmentum fidei, spei et charitatis, et ***omne*** gaudium inter***num***, quod quidem impellit et excitat ad caelestia et aeterna, et ad propriam ***animae*** ipsius salutem, ***quietando eam et pacificando in Deo Creatore suo et Domino***.

Quarta, ***quod desolatio spiritualis est*** contrarium omnino consolationis in praecedenti regula

ministrare, consolationes, lachrymas, inspirationes et animi quietem suppeditare, omnia impedimenta et obstacula minuendo ***et facilitatem ostendendo*** quo in bene coeptis operibus prosperentur et feliciter progrediantur.

Tertia est, quod vocamus spiritualem consolationem omnem motum animae internum, per quem anima accenditur in Dei sui et Creatoris nostri [80*r*] igneum amorem, quando etiam nihil creatum in se diligere valemus, sed quicquid id sit, in Deo, omnium illorum authore, diligimus. Item, quando emittit lachrymas excitantes ad Dei amorem, vel ob suorum peccatorum dolorem vel ob memoriam acerbissimae Iesu Christi passionis, vel ob quancunque aliam rem directe in Dei Domini laudem et servitium ordinatam. Voco tandem consolationem omnem profectum et augmentum fidei, spei et charitatis, et omne gaudium internum, quod quidem impellit et excitat ad caelestia et aeterna, et ad propriam anime ipsius salutem, quietando eam et pacificando in Deo Creatore suo et Domino. **316**

Quarta, quod desolatio spiritualis est contrarium omnino consolationis in praecedenti regula de- **317**

P1 82 minuendo *corr. ex* levigando | praecidendo *corr. ex* praescindendo || 84 prosperentur *corr. ex* prosperent || 86 quod vocamus spiritualem *corr. ex* quae continet consolationem spiritualem, voco autem || 90 Creatoris nostri *corr. ex* conditoris || 95-10 emittit — Creatore suo et Domino *corr. ex* talis motus excitat lachrymas egredientes ob Dei amorem, vel ob suorum peccatorum deplorandam memoriam, vel ob memoriam acerbissimae Iesu Christi passionis, vel ob quamcumque aliam rem certe in Dei Domini laudem et servitium ordinatam, voco tandem consolationem omnem profectum et augmentum gratiae in fide, spe, charitate et gaudio interiori quod quidem impellit et excitat ad coelestia et aeterna et ad propriam sui ipsius salutem, ad pacem et concordiam omnem erga conditorem suum || 11-12 quod — est *corr. ex* continet desolationem spiritualem, est autem desolatio

P2 82-83 et facilitatem ostendendo *manu Pol. implentis spatium vacuum* || 84 prosperentur *corr. ex* prosperent

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

parada de su Criador y Señor. Porque así [53r] como la consolaçión es contraria a la desolación, de la misma manera los pensamientos que salen de la consolación, son contrarios a los pensamientos que salen de la desolación.

tia prope desperare. Sicut enim consolationi opponitur desolatio; ita etiam quae ab utraque oriuntur cogitationes, sunt inter se prorsus oppositae.

318 *5ª regla.* La quinta. En tiempo de desolaçión nunca hazer mudanza, mas estar firme y constante en los propósitos y determinación, en que estava el dia antecedente a la tal desolación, o en la determinaçión en que estaua en la antecedente consolación. Porque así como en la consolaçión nos guya y aconseja más el buen espíritu, así en la desolaçión el malo, con cuyos consexos no podemos tomar camino para açertar.

5ª. Quod tempore desolationis nihil deliberandum aut innovandum est circa propositum animi aut vitae statum; sed in eis perseverandum, quae fuerant prius constituta, puta precedente die vel hora consolationis. [71r] Quemadmodum enim dum fruitur quis consolatione illa, quam diximus, non proprio suo, sed boni spiritus instinctu regitur; ita, obversante sibi desolatione, agitur a malo spiritu, cuius instigatione nihil unquam recte conficitur.*

319 *6ª regla.* La sexta. Dado que en la desolación no deuemos mudar los primeros propósitos, mucho aprouecha el intenso mudarse contra la misma desolaçión; así como es en instar más en la oración, meditación, en mucho exa-

6ª. Quod, tametsi desolatione affectus homo priora sua consilia minime debet immutare, expediet tamen provideri et augeri ea, quae contra desolationis impulsum tendunt; qualia sunt insistere orationi et meditationi cum

A 100-1 el dia antecedente] en el dia precedente *X* 1-3 desolación o en la — en la antecedente *om. X*: en las consolaciones *D* 5 *prius* aconsexa *A* 7 cuyos] suçios *B* 8 tomar] tener *B* 10 Dado que] Da modo que *B* 13 el intenso] al intento *E* mudarse] *syllaba* se *sup. lin. A* 15 en instar más en] el gustar de *B* en la oración] a la oración *E D*

* *In quinta regula de discretione spirituum, verba illa* Quemadmodum enim dum fruitur quis, *usque ad finem, ita commodius verti possunt ex autographo*: Quemadmodum enim in consolatione bonus spiritus nos magis regit ac dirigit, ita in desolatione malus, cuius instigatione et consiliis nihil rectum decernere possumus.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

declaratae, sicut est mentis *obscu-*
ratio, perturbatio animae, motus ad infima et terrena, inquietudo ex diversis impulsibus et agitationibus oborta, modo *inducens* ad diffidentiam, *sine spe et sine amo-*
re, modo ad torporem et tepiditatem, modo ad tristitiam, quasi volens dividere et separare animam a Conditore suo. Sicut enim consolatio opposita est et contra-
ria ips*i* desolation*i*, ita etiam cogita*tiones quae a* consolatione oriuntur, contrari*ae* omnino sunt his quae a desolatione progrediuntur.

Quinta regula. Tempore desolationis *nullam* oportet mutationem facere, sed decet firmo et *constanti* animo esse in proposito et deliberatione, in qua tempore praecedenti talem desolationem permanebat, vel in eo proposito *quod* in antecedenti consolatione *habebat*; quia sicut bonus spiritus dirigit nos *magis* ac docet in consolatione, ita in desolatione malignus, cuius insidiosis et fraudulentis consiliis delusi, nequimus viam *bonam invenire* [101*v*]

Sexta regula. Quamvis tempore desolationis non debeamus ullo modo prioris propositi mutationem facere, non tamen parum confert sancta et constans mutatio contra desolationem ipsam, sicut vehementius orationi instare et meditationi, diligentius examinare conscientiam, et congemina-

claratae, sicut est mentis obscuratio, perturbatio animae, motus ad infima et terrena, [80*v*] inquietudo ex diversis impulsibus et agitationibus oborta, modo inducens ad diffidentiam, sine spe et sine amore, modo ad torporem et tepiditatem, modo ad tristitiam, quasi volens dividere et separare animam a Conditore suo. Sicut enim consolatio opposita est et contraria ipsi desolationi, ita etiam cogitationes quae a consolatione oriuntur, contrariae omnino sunt his quae a desolatione progrediuntur.

Quinta regula. Tempore desolationis nullam oportet mutationem facere, sed decet firmo et constanti animo esse in proposito et deliberatione, in qua tempore praecedenti talem desolationem permanebat, vel in eo proposito quod in antecedenti consolatione habebat; quia sicut bonus spiritus dirigit nos magis ac docet in consolatione, ita in desolatione malignus, cuius insidiosis [81*r*] et fraudulentis consiliis delusi, nequimus viam bonam invenire. 318

Sexta regula. Quamvis tempore desolationis non debeamus ullo modo prioris propositi mutationem facere, non parum tamen confert sancta et constans mutatio contra desolationem ipsam, sicut vehementius orationi instare et meditationi, diligentius examinare conscientiam, et congemi- 319

P1 14 obscuratio *corr. ex* coecitas, *quod verbum respondebat verbo* ceguedad *emendato ab Ign. in Autographo* escuridad || 18 inducens *corr. ex* sollicitans || 19 sine spe et sine amore *sup. lin.* || 25 ipsi desolationi *corr. ex* ipsius desolationis || 25-26 itam etiam — quae a *corr. ex* ita etiam eodem modo cogitatus qui a || 27 contrariae *corr. ex* contrarii | *post* sunt *del.* ab || 31 *post* desolationis *del.* et siccitatis | nullam oportet *corr. ex* non oportet aliquo modo || 33 constanti *corr. ex* infracto || 37 quod *corr. ex* in quo || 38 habebat *corr. ex* firmatus erat || 39 magis *add.* || 43 viam bonam invenire *corr. ex* via certa peragere

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

minar, y en alargarnos en algún modo conueniente de hazer penitencia.

320 *7ª regla.* La séptima. El que está en desolaçión considere cómo el Señor le ha dexado en prueua, en sus potencias naturales, para que resista a las varias agitaciones y tentaciones del enemigo ; pues puede con el auxilio [54*r*] diuino, el qual siempre le queda, aunque claramente no lo sienta ; porque el Señor le ha abstraýdo su mucho herbor, crecido amor y gracia intensa, quedándole tamen graçia suffiçiente para la salud eterna.

discussione sui, ac penitentiae aliquid assumere.

7ª. Quod quandiu premimur desolatione, cogitandum est nos interim relinqui a Domino nobis ipsis, probationis causa, ut per naturales quoque vires insultibus inimici nostri obsistamus ; id quod possumus haud dubie, adsistente nobis iugiter praesidio divino, licet tunc nequaquam sentiatur,* eo quod fervorem pristinum charitatis Dominus substraxerit, relicta nihilominus gratia, quae ad bene operandum et ad consequendum salutem satis esse queat.

321 *8ª regla.* La octaua. El que está en desolaçión trabaxe de estar en paçiençia, que es contraria a las vexaciones que le vienen, y piense que será presto consolado, poniendo las diligencias contra la tal desolación, como está dicho en la s e x t a r e g l a.

8ª. Quod hominem tentatione pulsatum mire iuvat patientiae servandae studium, ut quae [72*r*] vexationibus huiusmodi proprie opponitur et e diametro resistit. Accersenda etiam spes est et cogitatio adfuturae brevi consolationis, si praesertim per sanctos conatus, in sexta regula signatos, desolationis impetus frangatur.

322 *9ª regla.* La nona. Tres causas prinçipales son porque nos hallamos desolados : la primera es por ser tibios, perezosos o negligentes en nuestros exerçiçios espirituales, y así por nuestras faltas se alexa la consolación espiritual de nosotros ; la 2ª, por prouar-

9ª. Quod causae desolationis tres sunt praecipuae : prima, quia propter nostram in spiritualibus studiis seu exercitiis tepiditatem atque acediam, consolatione divina merito privamur ; 2ª, ut probemur quinam sumus et quomodo in Dei servitium et hono-

---

A 18 de hazer *om.* de *E D* || 24 agitaciones] cogitaciones *B* || 29 abstraýdo] substrahido *D* || 31 tamen] *om. B* || 32 para la] *om.* la *B* || 33 salud] salute *N* || 41 sexta regla] *corr. mal pro del.* quarta regla *A, et eodem modo maN N* || 44 La nona] *add.* es *D* | causas] cosas *D B* || 48 nuestros exerçiçios] nuestras exercitationes *X* || 49-50 y así por — espiritual *om. X*

* *In septima regula de discretione spirituum circa medium* : assistente nobis iugiter praesidio divino, licet tunc nequaquam sentiatur, *in autographo sic habetur* : assistente nobis praesidio divino, quod semper manet, licet tunc nequaquam sentiatur.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

re aliquo expedienti modo poenitentiam.

Setima. Quando quis permanet in desolatione debet consyderare quod Dominus ei se ad tempus absconderit, derelinquens eum sibi ipsi suisque viribus naturalibus ad probationem, ut addiscat resistere et contradicere agitationibus et tentationibus Sathanae cum auxilio divino ; quod quidem non est sibi subtractum, quamvis ita clare et aperte non possit cognoscere illud, eo quod Dominus tantum subtrahit donum illud fervoris vehementis et amoris accensi, relinquit tamen gratiam sufficientem, qua quis potest ad salutem aeternam pertingere.

Octava. Desolatus laboret totis viribus possidere animam suam in pacientia, quae contraria est omnibus vexationibus ingruentibus ; consyderet etiam consolationem cito affuturam, si modo contendat diligenter contra desolationes, sicut dictum est in sexta regula.

Nona. Propter tria maxime incidimus in desolationem : primo quia tepidi et negligentes sumus in nostris exercitiis spiritualibus, propter quos defectus, solet spiritualis consolatio nos deserere et a nobis longe fieri ; 2.° ut probemur et noti simus nobis ipsis, quantum ex nobis simus, et quantum sine ullo stipendio consolationis et gratiae, in Dei servitium et laudem nos ipsos extendimus ; [102*r*] 3.° ut plene intelligamus et interius experiamur quod non est

nare aliquo expedienti modo poenitentiam.

Septima. Quando quis permanet in desolatione debet consyderare quod Dominus ei se absconderit ad tempus, derelinquens eum sibi ipsi suisque viribus naturalibus ad probationem, ut addiscat resistere et contradicere agitationibus et tentationibus Sathanae cum auxilio divino ; quod quidem non est sibi substractum, quamvis ita clare et aperte non possit cognoscere illud, eo quod Dominus tantum substrahit donum illud fervoris vehementis et amoris accensi, relinquit tamen [81*v*] gratiam sufficientem, qua quis potest ad salutem aeternam pertengere. 320

Octava. Desolatus laboret totis viribus possidere animam suam in pacientia, quae contraria est omnibus vexationibus ingruentibus ; consyderet etiam consolacionem cito affuturam, si modo contendat diligenter contra desolationes, sicut dictum est in 6.ª regula. 321

Nona. Propter tria maxime incidimus in desolationem : primo quia tepidi et negligentes sumus in nostris exercitiis spiritualibus, propter quos defectus, solet spiritualis consolatio nos deserere et a nobis longe fieri ; 2.° ut probemur et noti simus nobis ipsis, quantum ex nobis simus, et quantum sine ullo stipendio consolationis et gratiae, in Dei servitium et laudem nos ipsos extendimus ; 3.° ut plene intelligamus et interius experiamur quod non est 322

P1 80 sexta *sic corrigimus pro* quarta *adhibentes correctionem ignatianam in* A.

P2 80 6ª] *P2 habet* 4ª ; *mutamus numerum, conformiter cum ignatiana correct. in A.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ña para quánto somos, y en quánto nos alargamos en su seruiçio y alabança, sin tanto estipendio de consolaçiones y crescidas graçias; la 3ª, por darnos vera noticia y conoscimiento para que internamente sintamos que no es de nosotros traer o tener deuoción crecida, amor intenso, lágrimas, ny otra alguna consolación espiritual, mas que todo es don y gracia de Dios nuestro Señor; y porque [54c] en cosa ajena no pongamos nido, alçando nuestro entendimiento en alguna soberuia o gloria vana, attribuyendo a nosotros la deuoción o las otras partes de la spiritual consolación.

323 *10ª regla.* La déçima. El que está en consolación piense cómo se aurá en la desolación que después vendrá, tomando nuevas fuerzas para entonçes.

324 *11ª regla.* La vndéçima. El que está consolado procure humiliarse y baxarse quanto puede, pensando quán para poco es en el tiempo de la desolación sin la tal gracia o consolación. Por el contrario, piense el que está en desolación que puede mucho con la gracia suffiçiente para resistir a todos sus enemigos, tomando fuerzas en su Criador y Señor.

325 *12ª regla.* La duodécima. El enemigo se haze como muger en ser flaco por fuerza y fuerte de

rem absque praesente quodam consolationum donorumque spiritualium stipendio, nosmet impendimus: 3ª, ut certi plane simus, nostrarum virium non esse, vel acquirere vel retinere fervorem devotionis, vehementiam amoris, abundantiam lachrimarum, aut aliam quamlibet internam consolationem: sed omnia haec gratuita esse Dei dona, quae si vendicemus nobis ut propria, superbiae et vanae gloriae crimen, non sine salutis gravi periculo, incursuri sumus.

10ª. Quod fruenti homini consolatione prospiciendum est, quo se pacto gerere poterit, [72c] desolatione deinceps occurrente, ut iam inde acrimoniam et robur animi mature comparet ad impetum eius reprimendum.

11ª. Ut ille idem, affluente consolatione, se ipsum deprimat ac vilefaciat quantum potest, reputando secum, quam imbellis quamque ignavus esse apparebit desolatione impugnante, nisi per gratiae et consolationis divinae opem cito sublevetur. Contra vero ille, quem desolatio molestat, aestimare debet cum Dei gratia se posse plurimum, facileque adversarios suos omnes devicturum esse, dummodo in Dei virtute collocet spem suam, et animum suum corroboret.

12ª. Quod hostis noster naturam et morem muliebrem refert, quoad imbecillitatem virium et

A 65 ajena] alguna *X* || 67 o gloria vana *om. X* || 71 La déçima *om. X* || 72-73 cómo se aura] agora *B* || 79 consolado] *prius* dessolado (*dein corr.*) *D* || 82-83 sin la tal] sin la qual *X* || 84 piense el que] *om.* el *E D*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nostrum habere vel habitam retinere devotionem hanc ardentem, amorem ferventem, lachrymas vel aliquam aliam consolationem spiritualem, quia haec omnia dona sunt liberalitatis divinae ; et ut etiam in nulla re aliena quiescamus, exaltando intellectum in superbiam vel in vanam gloriam, et ascribendo nobis ipsis devotionem et consolationem et alia, quae nostra non sunt.

nostrum habere vel habitam retinere devo-[82*r*]tionem hanc ardentem, amorem ferventem, lachrymas vel aliquam aliam consolationem spiritualem, quia haec omnia dona sunt liberalitatis divinae ; et ut etiam in nulla re aliena quiescamus, exaltando intellectum in superbiam vel in vanam gloriam, et ascribendo nobis ipsis devotionem et consolationem et alia, quae nostra non sunt.

Decima. Consolatus consyderet desolationem imminentem sibi, et ex tunc incipiat muniri armis constantiae, fortitudinis et patientiae contra illam.

Decima. Consolatus consyderet desolationem im[m]inentem sibi, et ex tunc incipiat muniri armis constantiae, fortitudinis et patientiae contra illam. **323**

Undecima. Consolatus laboret in humiliando se ipsum ac deprimendo, consyderans quam parum possit in tempore desolationis, privatus gratia illa consolationis quantum afficitur. Contrario modo desolatus consyderet quam multum potest cum Dei gratia ad resistendum omnibus hostibus, quando in suo Conditore roboratur.

Undecima. Consolatus laboret in humiliando se ipsum ac deprimendo, consyderans quam parum possit in tempore desolationis, privatus gratia illa consolationis quantum afficitur. Contrario modo desolatus consyderet quam multum potest cum Dei gratia ad resistendum omnibus hostibus, quando in suo Conditore roboratur. **324**

Duodecima. Sathanas tentator non aliter est debilis per vim et fortissimus sponte ac mulier. Sic-

Duodecima. Sathanas tentator non aliter [82*v*] est debilis *si quis vi resistat, fortissimus sponte nos-* **325**

P1 100 *post* sunt *del.* et

P2 17 quantum] sic *P1* et *P2 pro* qua tunc || 24-26 si quis — mulier ut *corr. ex* per vim et fortissimus sponte ac mulier ; sicut

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

grado. Porque así como es proprio de la muger, quando riñe con algún varón, perder ánimo, dando huýda quando el hombre le muestra mucho rostro ; y por el contrario, si el varón comiença a huýr perdiendo ánimo, la yra, venganza y feroçidad de la muger es muy crescida y tan sin mesura : de la misma manera [55*r*] es proprio del enemigo enflaquezerse y perder ánimo, dando huýda sus tentaciones, quando la persona que se exercita en las cosas spirituales pone mucho rostro contra las tentaciones del enemigo, haziendo el oppósito per diametrum ; y por el contrario, si la persona que se exerçita comiença a tener temor y perder ánimo en sufrir las tentaciones, no ay bestia tan fiera sobre la haz de la tierra como el enemigo de natura humana, en prosequtión de su dañada intençión con tan crecida malicia.

animi pervicaciam : nam sicut faemina cum viro rixans, si hunc conspexerit erecto et constanti vultu sibi obsistere, abiicit ilico animum ac terga vertit ; sin vero timidum fugacemque esse animadverterit, in extremam surgit audaciam, et illum ferociter invadit : itidem consuevit daemon animo et robore plane destitui, quoties spiritualem athletam corde imperterrito ac fronte ardua tentationibus [73*r*] videt reluctari ; si autem trepidet ad primos impetus sustinendos, et quasi animum despondeat, nulla est bestia super terram inimico illo tunc efferatior, acrior et pertinacior in hominem, ut cum pernicie nostra, malignae obstinataeque mentis suae desiderium adimpleat.

326 *13ª regla.* La terdéçima. Assimismo se haze como vano enamorado en querer ser secreto y no descubierto. Porque así como el hombre vano, que hablando a mala parte, requiere a vna hija de vn buen padre, o a vna muger de buen marido, quiere que sus palabras y suasiones sean secretas ; y el contrario le displaze

13ª. Quod idem inimicus noster morem insequitur nequissimi cuiuspiam amatoris, qui puellam, honestorum parentum filiam, vel uxorem viri alicuius probi volens seducere, summopere procurat, ut verba et consilia sua occulta sint ; nilque reformidat magis ac aegre fert, quam si puella patri suo vel uxor marito illa patefa-

A 4 y tan sin mesura] *om.* tan *E D*, y tan sin mensura *B*, *om. totum X* || 8 sus tentaciones] a las tentaciones *D* || 11 contra] quando *X* || 13 por diámetro *E* || 15 a tener] aver *et om.* a *D* || 16 ánimo] *add.* la persona que se ejercita *X* || 19 natura] naturaleza *X* || 21 con tan crecida] con su crecida *E D*, con crecida *B* || 24 Porque así] para que así *X* || 25 vano hombre *transp. B* || 25-26 hablando a mala] habla a la *B* || 28 quiere] quiero *X* || 30 y el] y al *D*

V 6 spiritualem *corr.* ex spiritualis

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ut enim naturale est ac proprium ipsi sexui faemineo (quando contendit et rixatur cum viro aliquo) debilitari ac fugere, si modo vir in faciem illi resistit ; et e contra, si vir debilitetur et fugam capiat, solet mulier cum magna ira et cum vehementi ferocitate in illum insurgere ; sic et non aliter, proprium est Sathanae debilitari ac fugere, quando is qui exercitatur in rebus spiritualibus insurgit vehementer contra tentationes hostis, opponendo se illi per diametrum. Ideo ait Paulus : « Resistite diabolo et fugiet a vobis [1] ». Contrario modo, si is qui exercetur incipiat timere et cadere ab omni constantia et a patientia perferendarum, immo etiam prostrandarum tentationum, non est bestia super faciem terrae adeo efferata ac Sathanas, hostis capitalis naturae [102*v*] humanae ; tunc enim prosequitur sua malignissima intentione ac damnata malitia omnes pervertere ; ideo recte dicit Iob de demone : non est potestas super terram, quae comparetur illi [2].

Decima tertia regula. Idem Sathanas, iuxta similitudinem alicuius amantis puellam aliquam, non vult ullo modo manifestare et venire in publicum ; sicut enim iuvenis quispiam, vanitatis studiosus, verbis lascivis aliciens puellam aliquam, filiam honorati patris, vel uxorem alicuius fidelis consortis, vult ac desiderat quod sua verba et suasiones lateant et non manifestentur ; et contrarium summe illi displicet, si vim filia

tra, sicut mulier : *ut* enim naturale est ac proprium ipsi faemineo sexui (quando contendit et rixatur cum viro aliquo) debilitari ac fugere, si modo vir in faciem illi resistit ; et e contra, si vir debilitetur et fugam capiat, solet mulier cum magna ira et cum vehementi ferocitate in illum insurgere ; sic et non aliter, proprium est Sathanae debilitari ac fugere, quando is qui exercitatur in rebus spiritualibus insurgit vehementer contra tentationes hostis, opponendo se illi per diametrum. Ideo ait *Iacobus* : « Resistite diabolo et fugiet a vobis [1] ». Contrario modo, si is qui exercetur incipiat timere et cadere ab omni constantia et a patientia perferendarum, immo etiam prostrandarum tentationum, non est bestia super faciem terrae adeo efferata ac Sathanas, hostis capitalis naturae humanae ; tunc enim prosequitur sua malignissima [83*r*] intentione ac damnata malitia omnes pervertere ; ideo recte dicit Iob de demone : non est potestas super terram, quae comparetur illi [2].

Decima tertia regula. Idem Sa- **326**
thanas, iuxta similitudinem alicuius amantis puellam aliquam, non vult ullo modo *se* manifestare et venire in publicum ; sicut enim iuvenis quispiam, vanitatis studiosus, verbis lascivis alliciens puellam aliquam, filiam honorati patris, vel uxorem alicuius fidelis consortis, vult ac desiderat quod sua verba et suasiones lateant et non manifestentur, et contrarium summe illi displicet, si vim filia

P2 41 Iacobus *corr. ex* Paulus

[1] Iac. 4, 7 ; cf. Eph. 4, 27
[2] Cf. Iob, 41, 24.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

mucho, quando la hija al padre, o la muger al marido, descubre sus vanas palabras y yntención deprauada, porque fáçilmente collige que no podrá salir con la impresa començada : de la misma manera, quando el enemigo de [55*v*] natura humana trae sus astuçias y suasiones a la ánima iusta, quiere y desea que sean reçibidas y tenidas en secreto ; mas quando las descubre a su buen confessor, o a otra persona spiritual que conosca sus engaños y malicias, mucho le pesa ; porque collige que no podrá salir con su maliçia comenzada, en ser descubiertos sus engaños manifiestos.

ciat ; cum sciat hoc pacto de votis et conatibus suis actum esse. Ad eumdem modum obnixe satagit diabolus, ut anima, quam circunvenire cupit ac perdere, fraudulentas suas suggestiones teneat secretas ; indignatur vero maxime et gravissime cruciatur, sicui, vel confessionem audienti, vel spirituali homini molimina sua detegantur, a quibus ita excidere se funditus intelligit. [73*v*]

327 *14ª regla.* La quatuordécima. Asimismo se [ha] como vn caudillo, para vençer y robar lo que desea ; porque así como vn capitán y caudillo del campo, asentando su real y mirando las fuerças o disposición de vn castillo, le combate por la parte más flaca : de la misma manera el enemigo de natura humana, rodeando, mira en torno todas nuestras virtudes theologales, cardinales y morales, y por donde nos halla más flacos y más neçesçitados para nuestra salud eterna, por allí nos bate y procura tomarnos. [56*r*]

14ª. Quod solet etiam adversarius imitari aliquem belli ducem, qui obsessam arcem expugnare atque depraedari cupiens, explorata prius natura et munitione loci, debiliorem partem aggreditur. Sic nimirum et ille circuit animam et callide inquirit, quarumnam virtutum praesidiis, moralium scilicet aut theologicarum, ipsa vel munita vel destituta sit, eaque potissimum parte machinis omnibus admotis irruit ac subvertere nos sperat, quam in nobis minus caeteris firmatam custoditamque esse praeviderit.

A 32 descubre] le descubren *D* || 38 de natura] de la naturaleza *X* || 51 ha *suppl. ex codd.* (*om. A N*) || 55 asentado su rreal *B* || 57 le combate] *om.* le *B* || 59 de natura] de la naturaleza *X* || 63 nos halla más] nos hallamos *E* || 65 bate] combate *X*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

propalaret patri, vel uxor marito vana illius verba et intentionem depravatam, quia facile colligit quod non poterit ad optatum finem pervenire ; sic etiam et non aliter hostis naturae humanae, ingerens verba astutiae et suasiones fraudulentas in animam iusti, vult ac desiderat ita recipi, quod lateant et sint occultae ; verum quando manifestat eas suo confessori vel alicui alteri personae in spiritualibus versatae, habenti peritiam astutiarum et fraudium demonis, multum illi displicet ; quia colligit quod non poterit ad metam desideratam suae inchoatae malitiae pertingere, cum semel sint sui laquei et astus declarati.

Decima quarta regula. Idem Sathanas iuxta similitudinem alicuius principis ducis belli, volentis expugnare aliquod castrum ad vastandum et dirripiendum quod vult, sic habet. Sicut enim dux alicuius exercitus, expugnaturus castrum, consyderat resistentiam, vires et dispositiones castri, ut per partem minus tutam et minus fortem [103*r*] illud aggrediatur ; ita etiam et non aliter hostis naturae humanae Sathanas, circuiens consyderat omnem nostram virtutum et theologalium et cardinalium et moralium suppellectilem et fortitudinem ; et per illam partem, in qua videt nos debiliores et minus fortes ad vitae aeternae salutem assequendam, per illam aggreditur nos, ut expugnet.

propalaret patri, vel uxor marito vana illius verba et intentionem depravatam, quia facile colligit quod non poterit ad optatum finem pervenire ; sic etiam et non aliter hostis nature humanae, ingerens verba astutiae et suasiones fraudulentas in animam iusti, vult ac desiderat ita recipi, quod lateant et sint occultae ; verum quando [83*v*] manifestat eas suo confessori vel alicui alteri persone in spiritualibus versatae, habenti peritiam astutiarum et fraudium demonis, multum illi displicet ; quia colligit quod non poterit ad metam desideratam suae inchoatae malitiae pertingere, cum semel sint sui laquei et astus declarati.

Decima quarta regula. Idem 327
Sathanas iuxta similitudinem alicuius principis ducis belli, volentis expugnare aliquod castrum ad vastandum et dirripiendum quod vult, sic habet. Sicut enim dux alicuius exercitus, expugnaturus castrum, consyderat resistentiam, vires et dispositiones castri, ut per partem minus tutam et minus fortem illud aggrediatur; ita etiam et non aliter hostis naturae humanae Sathanas, circuiens consyderat omnem nostram virtutum et theologalium et cardinalium et moralium suppel-[84*r*]lectilem et fortitudinem ; et per illam partem, in qua videt nos debiliores et minus fortes ad vitae aeternae salutem assequendam, per illam aggreditur nos, ut expugnet.

P2 1 nostram *ex P1, P2 perperam scripserat* naturam, *quod delevit Pol.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

328 REGLAS PARA EL MISMO EFECTO CON MAYOR DISCRECIÓN DE ESPÍRITUS, Y CONDUZEN MÁS PARA LA 2ª SEMANA

REGULAE ALIAE UTILES AD PLENIOREM SPIRITUUM DISCRETIONEM, ET 2.ae HEBDOMADAE POTISSIMUM CONVENIENTES

329 *1ª regla.* La primera. Proprio es de Dios y de sus ángeles, en sus mociones, dar verdadera alegría y gozo spiritual, quitando toda tristeza y turbación, que el enemigo induze ; del qual es proprio militar contra la tal alegría y consolación spiritual, trayendo razones aparentes, sotilezas y assiduas falacias.

Prima est, quod proprium est Dei et angeli cuiusque boni, veram infundere spiritualem laetitiam animae, quam movent, sublata tristitia et perturbatione omni, quam ingessit daemon ; cum hic e contrario sophisticis argumentis quibusdam, veri spetiem prae se ferentibus, laetitiam illam in anima repertam oppugnare soleat.

330 *2ª regla.* La segunda. Sólo es de Dios nuestro Señor dar consolación a la ánima sin causa precedente ; porque es proprio del Criador entrar, salir, hazer moción en ella, trayéndola toda en amor de la su diuina maiestad. Digo sin causa, sin ningún preuio sentimiento o conoscimiento de algún obiecto, por el qual venga la tal consolaçión, mediante sus actos de entendimiento y voluntad.

2ª. Solius est Dei consolari animam, nulla praecedente consolationis causa, cum sit hoc proprium Creatoris, suam ingredi creaturam et illam in amorem sui totam convertere, trahere et mutare. Causam vero praecedere nullam tunc dicimus, quando nec sensibus nec intellectui neque voluntati nostrae quicquam obiectum est, quod eiusmodi consolationem causari ex se possit.

331 *3ª regla.* La terçera. Con causa puede consolar al ánima así el buen ángel como el malo, por contrarios fines : el buen ángel por prouecho del ánima, para que [56*v*] cresca y suba de bien en mejor ; y el mal ángel para el contrario, y adelante para traerla a su dañada intención y maliçia.

3ª. Quoties praecessit consolationis causa, autor eius potest existere tam malus angelus, quam bonus, sed ad fines tendunt contrarios : bonus quidem, ut anima in boni cognitione et operatione magis proficiat ; malus autem, ut male agat illa et pereat.

A 68 de espíritus] de spíritu *E D* || 69 *prius* conducen *A* || 75-76 que el enemigo] que en el enemigo *E*, *sic etiam prius D* (*del.* en) || 76 *prius* induçe *A* || 78 trayendo] haziendo *E D* || 84 proprio es *transp. D* || 85 entrar] *add.* y *D* || 88 preuio] *om.* (*locus vacuus*) *X* 93 *ad finem del. integra lin. et amplius in A, quae tamen ex N* (*ubi etiam illa del.*) *sic legebatur* : hoc probat Deatus (*sic*) Tho. p.ª 2ª q. 9 art. 6° et q. 10 art. 4° || 96 así el bueno como el malo *X*

V 85 *post* illam *del.* et

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

REGULAE AD EUNDEM EFFECTUM, DISCERNENDUM SPIRITUS, ET INSERVIT MAGIS SECUNDAE HEBDOMADAE

Prima regula. Proprium est pientissimi Dei et sanctorum angelorum in suis motionibus conferre veram letitiam et gaudium spirituale, substrahere omnem tristitiam et perturbationem, quam solet Sathanas ingerere. Demonis autem proprium est agere contra talem laetitiam et consolationem spiritus, representando rationes apparentes, subtiles et fallaces.

Secunda. Solius Dei est conferre consolationem animo absque aliqua causa praecedenti ; quia proprium est Conditoris ingredi et aggredi et movere animum illumque fovere amore perfectae maiestatis. Dico absque aliqua causa, id est sine aliquo praevio sensu et cognitione alicuius obiecti, propter quod perveniat ad nos divina consolatio mediis actibus intellectus et voluntatis. Hoc probat B. Thomas p.ª 2.ᵉ, q. 9.ª, art. 1 [et] 6, et q. 10, art. 4.

Tertia. Ex causa praecedenti potest tam bonus quam malus angelus consolationem conferre, diversos tamen ob fines : bonus quidem angelus ad profectum animae, ut progrediatur quotidie in melius, ascendendo [103*v*] de virtute in virtutem ; malignus autem angelus opposito modo, ut adducat animam ad suam sinistram et perversam intentionem.

REGULAE AD EUNDEM EFFECTUM, DISCERNENDUM SPIRITUS, ET INSERVIT MAGIS SECUNDAE HEBDOMADAE 328

Prima regula. Proprium est 329
pientissimi Dei et sanctorum angelorum in suis motionibus conferre veram letitiam et gaudium spirituale, substrahere omnem tristitiam et perturbationem, quam solet Sathanas ingerere. Demonis autem proprium est agere contra talem laetitiam et consolationem spiritus, representando rationes apparentes, subtiles et fallaces.

Secunda. Solius Dei est con- 330
ferre consolationem animo absque aliqua causa praecedenti ; [84*v*] quia proprium est Conditoris ingredi et egredi et movere animum illumque ***trahere ad amorem divinae suae maiestatis***. Dico absque aliqua causa, id est sine aliquo praevio sensu et cognitione alicuius obiecti, propter quod perveniat ad nos divina consolatio mediis actibus intellectus et voluntatis. Hoc probat B. Thomas 1.ª 2.ᵉ, q. 9.ª, art. 1 [*et*] 6, et q. 10, art. 4.

Tertia. Ex causa praecedenti 331
potest tam bonus quam malus angelus consolationem conferre, diversos tamen ob fines : bonus quidem angelus ad profectum animae, ut progrediatur quotidie in melius, ascendendo de virtute in virtutem ; malignus autem angelus opposito modo, ut adducat animam ad suam sinistram et perversam intentionem.

P2 28 egredi *corr. ex* aggredi || 29-30 trahere — maiestatis *corr. ex* illumque fovere amore perfectae maiestatis || 37 6] 16 *perperam P1 et P2*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

332 *4ª regla.* La quarta. Proprio es del ángel malo, que se forma sub angelo luçis, entrar con la ánima deuota y salir consigo ; es a saber, traer pensamientos buenos y sanctos, conforme a la tal ánima iusta, y después poco a poco procura de salirse, trayendo a la ánima a sus engaños cubiertos y peruersas yntenciones.

4ª. Id moris est spiritui maligno, ut in lucis angelum transfigurans sese, cognitis piis animae votis primum obsecundet, mox inde ad perversa sua desideria illam alliciat. Simulat etenim ab initio bonas sanctasque hominis cogitationes sequi et fovere ; at deinde in occultas fallaciarum suarum pedicas paulatim tractum illaqueat. [74*v*]

333 *5ª regla.* La quinta. Debemos mucho aduertir el discurso de los pensamientos ; y si el principio, medio y fin es todo bueno, inclinado a todo bien, señal es de buen ángel ; mas si en el discurso de los pensamientos que traee, acaba en alguna cosa mala, o distratiua, o menos buena que la que el ánima antes tenía propuesta de hazer, o la enflaqueze, o inquieta, o conturba a la ánima, quitándola su paz, tranquilidad y quietud, que antes tenía, clara señal es proçeder de mal spíritu, enemigo de nuestro prouecho y salud eterna.

5ª. Saedulo et accurate excutiendae sunt cogitationes nostrae circa principium, medium et finem suum ; quae tria, si recte se habeant, angeli boni argumentum est, cogitationes illas suggerentis ; sin autem in discursu mentis aliquid offertur vel sequitur quod ex se malum sit, vel avocet a bono, vel ad minus bonum impellat, quam anima prius sequi decrevisset ; vel animam ipsam defatiget, angat ac perturbet, sublata quae prius aderat quiete, pace et tranquillitate : evidens tunc erit inditium, autorem esse cogitationis eiusmodi spiritum malignum, utpote utilitati et saluti nostrae semper adversantem.

334 *6ª regla.* La sexta. Quando el enemigo de natura humana [57*r*] fuere sentido y conoscido de su cola serpentina y mal fin a que induze, aprouecha a la persona que fue dél tentada, mirar luego en el discurso de los buenos pensamientos que le truxo, y el principio dellos, y cómo poco a poco

6ª. Quoties contingit in aliqua suggestione, deprehendi hostem ex cauda sua serpentina, id est, fine malo, quem semper nobis insinuare studet ; tunc plurimum iuvat revolvere discursum totum, et notare, quid ab initio praetexuerit bonae cogitationis, et quomodo praecedentem spiritualis

---

A 5 con la] a la *X* || 6 consigo] con la suya *X* || 9 después] *add.* a *N* || 11-12 y peruersas yntenciones *om. B* || 18 señal] *om. X* ; señal es] *om.* es *B* || 19 si en el] *om.* el *B* || 20 traee] tiene *X* || 21 mala] de nosa (dañosa ?) *X* || 22 distratiua] distractoria *B* || 35 de natura] de la naturaleza *X* || 37-38 a que induze] a quien induce *B* || 39 que fue dél] que dél es *X*

V 10 *post* at *del.* paulatim || 20 in discursu *corr. ex* per discursum, *quod est in 1ª edit.* 24 *post* prius *del.* quaerendo, *quod tamen retinet 1ª ed.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Quarta. Proprium est maligni angeli transformare se in angelum lucis, illabi in animam devotam, finire tamen in seipso, id est, adducere cogitatus bonos ac sanctos, quos anima devota desiderat, postea paulatim conatur egredi perducendo caute animam ad suas fallatias palliatas ac sinistras intentiones.

Quarta. Proprium est maligni 332
angeli transformare se in angelum lucis, *accomodare se primo animae devotae*, finire tamen in seipso, et addu-[85*r*]cere cogitatus bonos ac sanctos, quos anima devota desiderat, postea paulatim conatur egredi perducendo eandem animam ad suas fallatias palliatas et sinistras intentiones.

Quinta. Diligenter debemus advertere discursum cogitationum nostrarum; et si quidem principium et medium cum fine sanctum sit vel ad sanctitatem tendens, signum est boni spiritus; verum si discursus cogitationum quae ingeruntur nobis, terminatur in aliqua re mala vel distractiva, vel minus bona, quam esset illa quam animus proposuerat facere, vel debilitat vel inquietat et perturbat, substrahendo pacem, tranquilitatem et quietem de medio, quam antea habebat, signum est procedere a maligno spiritu invido et nocivo profectui et saluti.

Quinta. Diligenter debemus ad- 333
vertere discursum cogitationum nostrarum; et si quidem principium et medium cum fine sanctum sit vel ad sanctitatem tendens, signum est boni spiritus; verum si discursus cogitationum, quae ingeruntur nobis, terminatur in aliqua re mala vel distractiva, vel minus bona, quam esset illa quam animus proposuerat facere, vel debilitat vel inquietat et perturbat, substrahendo pacem, tranquilitatem et quietem de medio, quam antea habebat, signum est procedere a maligno spiritu invido et nocivo profectui et saluti.

Sexta. Quando hostis naturae humanae Sathanas fuerit a nobis deprehensus et cognitus ex cauda sua serpentina et sinistro fine ad quem inducebat, confert non modicum ei qui fuit ab eo tentatus, consyderare discursum cogitationum, quas ingerebat, et illarum principium, et qualiter paulatim laboravit deprimere illam et frustrari suavitate et gaudio spirituali, quo antea affectus erat, ut perduceret illam ad depravatam

Sexta. Quando hostis nature 334
humanae Sathanas fuerit a nobis deprehensus [85*v*] et cognitus ex cauda sua serpentina et sinistro fine ad quem inducebat, confert non modicum ei qui fuit ab eo tentatus, consyderare discursum cogitationum, quas ingerebat, et illarum principium, et qualiter paulatim laboravit deprimere illam et frustrari suavitate et gaudio spirituali, quo antea affectus erat, ut perduceret illam ad de-

---

P2 52-53 accommodare se — devotae *corr. ex* illabi in animam devotam || 57 eandem *corr. ex* caute || 67 terminatur *ex P1*, terminantur *P2* || 87 suavitate *corr. ex* suavitatem

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

procuró hazerla descendir de la suauidad y gozo spiritual en que estaua, hasta traerla a su intençión deprauada; para que con la tal experientia conosçida y notada se guarde para adelante de sus acostumbrados engaños.

335 *7ª regla.* La séptima. En los que proceden de bien en mejor, el buen ángel toca a la tal ánima dulce, leue y suauemente, como gota de agua que entra en vna esponja; y el malo toca agudamente y con sonido y inquietud, como quando la gota de agua cae sobre la piedra; y a los que proçeden de mal en peor tocan los sobredichos spíritus contrario modo; cuya causa es la dispusición del ánima ser a los dichos ángeles contraria, o símile; porque quando es contraria, entran con estrépito y con sentidos, perceptiblemente; y quando es símile, entra con silençio, como en propria casa a puerta abierta.

336 *8ª regla.* La octaua. Quando la consolación es sin causa, [57*v*] dado que en ella no aya engaño, por ser de solo Dios nuestro Señor, como está dicho, pero la persona espiritual, a quien Dios da la tal consolación, deue con mucha vigilancia y attención mirar y discernir el proprio tiempo de la tal actual consolación, del siguiente, en que la ánima queda caliente y fauorescida con el

gustus suavitatem et animi serenitatem sensim amovere, ac venenum suum infundere tentarit; [75*r*] ut per huiusmodi experimentum cognitae illius fraudes facilius deinceps caveantur.

7ª. Eorum, qui promovent in bono salutis, animis ***se insinuat*** uterque spiritus diverso modo: bonus quidem leniter, placide ac suaviter, sicut aquae stilla in spongiam illabens; malus vero duriter, implacide et violenter cum strepitu quodam, sicut imber decidens in petram: illis autem, qui in dies tendunt deterius, oppositum prorsus usuvenit. Cuius sane diversitatis ratio est, quatenus angelo utrilibet similis est vel dissimilis animae ipsius dispositio: si enim contrariam sibi eam alteruter spiritus invenerit, cum strepitu et pulsu, qui facile adverti queat, ***ei se coniungit***; si conformem vero, tanquam in propriam et apertam domum subit cum quiete.

8ª. Quoties sine praevia ulla causa consolatio nobis adest; quamvis ei tanquam divinitus immissae, ut supra dictum est, nihil fallaciae subesse possit; debemus tamen [75*v*] attente ac solicite distinguere praesens consolationis tempus a proximo sequente, in quo anima fervet adhuc, et favoris nunc nuper accepti sentit reliquias; nam posteriore hoc tempore frequenter accidit,

---

A 45 traerla] traerle *D* || 54 agudamente] *om.* aguda (*locus vacuus*) *X et scribit solum* mente || 56 como quando] *om.* quando *X* || 58 proçeden] procede *D* || 65 con sentidos, perceptiblemente] consentidas peraptiblemente *B* || 67-68 a puerta] o puerta *X* || 80 la ánima] el ánima (*repet.*) *X*

V 50 animis se insinuat *corr. maP ex* animam subintrat || 66 ei se coniungit *corr. maP ex* introgreditur || 80 *post* reliquias *del.* hoc enim

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

intentionem ; quatenus talis experientia consy[104*r*]derata et cognita inserviat nobis in posterum ad vitandum suos solitos astus.

pravatam intentionem ; quatenus talis experientia consyderata et cognita inserviat nobis in posterum ad vitandum *hostis solitas astucias*.

Septima. Eorum qui progrediuntur de bono in melius animos solet angelus bonus tangere dulciter et suaviter, non aliter ac aqua descendens super spongiam ; sinister autem tangit cum strepitu et inquietudine acriter, ac ut aqua cadens in lapidem ; eorum autem animos qui progrediuntur de malo in peius, tangunt praedicti spiritus contrario modo ; cuius rei ratio non est alia, quam quod animae dispositio contraria vel similis praedictis spiritualibus [!] invenitur ; quia quando est contraria, tangunt cum strepitu et sonitu perceptibili ; quando vero est similis, illabuntur tacite et cum silentio ; sic is qui ingreditur in propriam domum apertis ianuis.

Septima. Eorum qui progrediuntur de bono in melius animos solet angelus bonus tangere dulciter et suaviter, non aliter ac aqua descendens super spongiam ; sinister autem tangit cum strepitu et inquietudine acriter, ac ut aqua cadens super lapidem ; eorum autem animos qui progrediuntur de malo in peius, tangunt praedicti spiritus contra-[86*r*]rio modo ; cuius rei ratio non est alia, quam quod animae dispositio contraria vel similis praedictis spiritualibus [!] invenitur ; quia quando est contraria, tangunt cum strepitu et sonitu perceptibili ; quando vero est similis, illabuntur tacite et cum silentio ; sic is qui ingreditur in propriam domum apertis ianuis. 335

Octava. Quando consolatio non habet causam, licet in illa non possit esse aliqua illusio, cum sit a solo Deo, veritate summa, sicut praedictum est, verum persona spiritualis, cui Deus confert talem consolationem, debet vigilanter et attente consyderare ac discernere proprium tempus, actualem consolationem consequens, in quo animus permanet fervidus, devotus et ex praecedenti consolationis favore et reliquiis dilatatus ; quia sepe in hoc 2.° tempore solet vel proprio marte, vel discursu h[ab]itudinum et conse-

Octava. Quando consolatio non habet causam, licet in illa non possit esse aliqua illusio, cum sit a solo Deo, veritate summa, sicut praedictum est, verum persona spiritualis, cui Deus confert talem consolationem, debet vigilanter et attente consyderare et discernere proprium tempus, actualem consolationem consequens, in quo animus permanet fervidus, devotus et ex praecedenti consolationis favore et reliquiis dilatatus ; quia sepe in hoc 2.° tempore solet vel proprio marte, vel discursu similitudinum et conse-[86*v*]quen- 336

P2 93-94 hostis solitas astutias *corr. ex* suos solitos astus || 9 spiritualibus *sic in P1 et P2 pro* spiritibus || 31 similitudinum *sic pro* habitudinum *quod habet P1*, habitúdines *A*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

fauor y reliquias de la consolación passada; porque muchas vezes, en este segundo tiempo, por su proprio discurso de habitúdines y conseqüencias de los conçeptos y juizios, o por el buen espíritu, o por el malo, forma diuersos propósitos y paresçeres, que no son dados inmediatamente de Dios nuestro Señor; y por tanto han menester ser mucho bien examinados, antes que se les dé entero crédito ny que se pongan en efecto.

ut vel ex habitu, discursu et iuditio proprio, vel ex boni aut mali spiritus instinctu aliqua sentiamus vel deliberemus, quae cum ab ipso Deo citra medium non emanent, solerti indigent discussione, priusquam recipiant assensum vel in opus veniant.

337 EN EL MINISTERIO LE DISTRIBUIR LIMOSNAS SE DEBEN GUARDAR LAS REGLAS SIGUIENTES

REGULAE NONNULLAE IN DISTRIBUENDIS ELEEMOSYNIS SERVANDAE

338 *1ª regla.* La primera. Si yo hago la distribuçión a parientes o amigos o a personas a quien estoy aficionado, tendré quatro cosas que mirar, de las quales se ha hablado en parte en la materia de elección. La primera es, [58*r*] que aquel amor que me mueve y me haze dar la limosna, descienda de arriba, del amor de Dios nuestro Señor; de forma que sienta primero en mý que el amor más o menos, que tengo a las tales personas, es por Dios, y que en la causa porque más las amo reluzca Dios.

Prima. Si quid erogare libeat in homines genere vel amicitia coniunctos, erga quos sentitur proclivior affectus, attendendae erunt regulae quatuor, quas ex parte circa electiones commemoravimus. Earum itaque prima haec est: ut affectus erga tales meus recta proveniat ex amore Dei; quem certe amorem debeo sentire in me, ut radicem esse et causam cuiuscunque meae affectionis erga cognatos et amicos omnes; ac operam dare, ut in hoc praesenti negotio praecipua ea ratio elucescat.

339 *2ª regla.* La segunda. Quiero mirar a un hombre que nunca he visto ny conoscido; y deseando yo toda su perfección en el ministerio y estado que tiene,

2ª. Ut considerem, si quis alter, cui parem mecum statum seu perfectionis gradum optem, me consulat super negotio istiusmodi, quam ego illi erogationis facien-

---

A 83-84 muchas vezes] mucho porque muchas vezes *X* ‖ 87 juizios] *prius* iuizios *A* ‖ 99-100 si yo hago] *om.* yo *N* ‖ 6-7 que me mueve] *om.* me *B* ‖ 11 más o menos] poco más o menos *D* ‖ 12 que tengo] *om.* que *B* ‖ 13 y que en] *om.* *X* ‖ 14 reluzca] se juzga ? reluzga ? *B* ‖ 16 mirar] curar *B*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

quentiarum, quas hausit ex conceptibus et iudiciis praehabitis, vel a bono spiritu instructus, vel a malo agitatus, formare diversas sententias ac intentiones, quae non sunt collatae a Deo. Quapropter egent maturo et frequenti examine antequam reddantur vel executioni mandentur [104*v*]

tiarum, quas hausit ex conceptibus et iudiciis praehabitis, vel a bono spiritu instructus, vel a malo agitatus, formare diversas sententias ac intentiones, quae non sunt collatae a Deo. Quapropter egent maturo et frequenti examine antequam reddantur vel executioni mandentur [87*r*]

REGULAE OBSERVANDAE IN DISTRIBUTIONE

Prima regula. Si dispensatio fit in parentes, notos, amicos, vel in quosvis alios quibus ego sum affectus, attendam circa quatuor iam praedicta in materia electionum. Primum est, quod amor ille impellens me ad errogandam illam eleemosinam descendat desursum ex amore Dei, ita quod prius sentiam amorem illum et affectum illum quem gero ad illos, esse maxime propter Deum Deique gloriam manifestandam.

Prima regula. Si dispensatio fit 338
in parentes, notos, amicos, vel in quosvis alios quibus ego sum affectus, attendam circa quatuor iam praedicta in materia electionum. Primum est, quod amor ille 184
impellens me ad errogandum illam eleemosinam descendat de- 187
sursum ex amore Dei, ita quod prius sentiam amorem illum et affectum illum, quem gero ad illos, esse maxime propter Deum Deique gloriam manifestandam. [87*v*]

Secunda. Consyderabo hominem ignotum antea mihi omnino, cuius ego plenum in spiritu profectum desiderarem in eo statu vitae quem haberet ; consyderabo etiam quod sicut ego desiderarem illum distribuere et dispensare suas facultates ad maiorem Dei omnipotentis gloriam et ad sui ipsius profectionem ; ita ego

Secunda. Consyderabo hominem ignotum antea mihi omnino, 339
cuius ego plenum in spiritu profectum desiderarem in eo statu vitae quem haberet ; consyderabo etiam quod sicut ego desiderarem illum distribuere et dispensare suas facultates ad maiorem Dei omnipotentis gloriam et ad sui ipsius profectionem ; ita ego labo-

P2 38 egent *ex P1*, aegent *P2*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

como yo quería que él tuviese medio en su manera de distribuir, para mayor gloria de Dios nuestro Señor y mayor perfectión de su ánima, yo haziendo assí, ny más ny menos, guardaré la regla y medida que para el otro querría y juzgo seer tal.

dae dictaturus sim rationem ; hac igitur et me uti par est.*

340 *3ª regla.* La terçera. Quiero considerar, como si estuviesse en el artículo de la muerte, la forma y medida que entonçes querría aver tenido en el officio de my administración ; y reglándome por aquella, guardarla en los actos de la my distribución.

3ª. Ut cogitem si mihi vitae nunc exitus instaret, [76*v*] quid hac in re egisse vellem potissimum ; ita ergo agendum in praesentia decernam.

341 *4ª regla.* La quarta. Mirando cómo me hallaré el día del juizio, pensar bien cómo entonçes querría aver [58*v*] vsado deste offiçio y cargo del ministerio ; y la regla que entonces querría auer tenido, tenerla agora.

4ª. Ut prospiciam similiter, quid mallem in die iudicii a me fuisse super his transactum ; id quod et nunc citra dubium praeeligam.

342 *5ª regla.* La quinta. Quando alguna persona se siente inclinada y affiçionada a algunas personas, a las quales quiere distribuyr, se detenga y rumine bien las quatro reglas sobredichas, examinando y probando su affectión con ellas ; y no dé la limosna, hasta que conforme a ellas su dessordenada affectión tenga en todo quitada y lançada.

5ª. Ut quoties ad personas mihi humano aliquo vinculo coniunctas affectum meum sentio magis inclinare, regulas quatuor praedictas sedulo expendam, et iuxta eas examinem affectum, nihil de eleemosyna seu distributione facienda cogitans, donec ab animo, siquid non rectum inest, removero.

343 *6ª regla.* La sexta. Dado que no ay culpa en tomar los bienes de Dios nuestro Señor, para dis-

6ª. Quamvis facultates divino cultui et usui ecclesiastico dicatae, citra culpam assumi possint

A 20 como yo quería] como querría *D* || 25 guardaré] guardar *X* || 27 querría] quería *N* || 31 querría] quería *N* || 32 de my] *om.* my *B* || 34 guardarla *om.* *X* || 36 Mirando] Mirar *X* || 39 querría] quería *N* || 47 se detenga] deténgase *D* || 52 tenga] tengo *N* || 53 quitada] quietada *X*

* *In secunda regula pro distribuendis eleemosynis.* Secunda : ut considerem etc. *usque ad finem. Haec regula in autographo sic habetur* : Secunda. Ut considerem, si quis alter esset mihi plane ignotus, cui tamen pro hoc ministerio et ipsius statu omnem perfectionis gradum exoptem, quam ego illum in hac distributione rationem sequi vellem ad maiorem Dei gloriam et animae suae perfectionem, hac ipsa eadem mihi utendum esse.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

laborabo facere, servando pro me ipso eandem regulam, quam pro aliis iudico expedientiorem.

rabo facere, servando pro me ipso eandem regulam, quam pro aliis iudico expeditiorem.

Tertia. Consyderabo me ipsum morti proximum, et quam tunc vellem servasse regulam et formam dispensandi et administrandi meas facultates, eandem nunc enitar servare. **340**

Tertia. Consyderabo me ipsum morti proximum, et quam tunc vellem servasse regulam et formam dispensandi et administrandi meas facultates, eandem nunc enitar servare.

Quarta. Consyderabo me ipsum iuditio Dei finali praesentem, et cogitabo prudenter quo modo tunc voluissem dispensasse et ministerium hoc implesse ; et iuxta id quod tunc profectius et expedientius iudicassem, ita modo facere contendam. **341**

Quarta. Consyderabo me ipsum iuditio Dei finali presentem, et cogitabo prudenter quo modo tunc voluissem dispensasse et ministerium hoc implesse; et iuxta id quod tunc perfectius et expedientius iudicassem, ita modo facere contendam. [88*r*]

Quinta. Quando quis sentit se affectu aliquo duci in alios, in quos vult aliquid errogare, immoretur secum prius et ruminet diligenter quatuor regulas praedictas, probando affectum suum ad illum ; nec prius eleemosinas largiatur, quam senserit in hac parte affectum totum illum inordinatum expulsum esse. **342**

Quinta. Quando quis sentit se affectu aliquo duci in alios, in quos vult aliquid errogare, immoretur secum prius et ruminet diligenter 4.^{or} praedictas regulas, probando affectum suum ad illum ; nec prius eleemosinas largiatur, quam senserit in hac parte affectum totum illum inordinatum expulsum esse.

Sexta. Quanquam non sit ullum peccatum assumere bona Domini Dei ad dispensandum aliis, quando quis a Deo nostro est ad hoc ministerium vocatus ; verum in quantitate eorum, quae assummi debent, et in quantitate quam sibi applicare debet ex iis quae **343**

Sexta. Quanquam non sit ullum peccatum assumere bona Domini Dei ad dispensandum, quando quis a Deo est ad hoc ministerium vocatus ; verum in quantitate eorum, quae assummi debent, et quam sibi applicare ex iis quae accepit ad dispensandum aliis,

---

P2 81 perfectius *corr. ex* profectius || 96 *post* dispensandum *del.* aliis || 97 *post* Deo *del.* non || 100 *post* et *del.* in quantitate | *post* applicare *del.* debet || 1 aliis *corr. ex* aliorum nomine

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tribuyrlos, quando la persona es llamada de nuestro Dios y Señor para tal ministerio; pero en el quánto y cantidad de lo que ha de tomar y applicar para sí mismo de lo que tiene para dar a otros, ay duda de culpa y exçesso; por tanto se puede reformar en su vida y estado por las reglas sobredichas.

344 7ª *regla*. La séptima. Por las razones ya dichas, y por otras muchas, siempre es mejor y más seguro, en lo que a su persona y estado de casa toca, quanto más se çerçenare y diminuyere, y quanto más se açercare a nuestro summo pontifiçe, dechado y regla nuestra, que es Xpo nuestro Señor. [59*r*] Conforme a lo qual el terçero concilio Carthaginense (en el qual estuuo sancto Augustín)[1] determina y manda que la suppeléctile del obispo
b sea vil y pobre. Lo mismo se deue considerar en todos modos de viuir, mirando y proporçionando la condiçión y estado de las personas; como en matrimonio tenemos exemplo del Sancto Joachín y de Sancta Anna, los quales, partiendo su hazienda en tres partes, la primera daban a pobres, la segunda al ministerio y seruitio del templo, la terçera tomavan para la substentación dellos mismos y de su familia.

distribuendae ab eo, qui ad hoc ministerium sit vocatus; cum tamen plurimis in determinanda propriis suis sumptibus iusta portione soleat de excessu scrupulus incidere; operae pretium est, iuxta regulas superiores vitae suae statum recte disponere.

7ª. Propter rationes dictas et alias plerasque, in administrandis iis, quae ad propriam per-[77*r*]sonam, conditionem, domum aut familiam pertinent, optimum ac securissimum est unicuique, distributionis curam subeunti, ut suae substrahat commoditati quantum potest, ac seipsum proxime conformet ad exemplar Domini nostri Iesu Christi, summi pontificis; quandoquidem in tertio etiam carthaginensi concilio, in quo interfuit S. Augustinus[1] decretum fuit supellectilem episcopi vilem ac pauperem debere esse. Hoc idem in quolibet statu seu vitae genere provideri convenit, habita interim ratione personarum et statuum ipsorum; sicut in matrimonio exemplum praebent S. Ioachimus et S. Anna, qui, divisis per annos singulos facultatibus suis in tres partes, pauperibus unam erogabant, alteram dicabant in templi et divini cultus ministerium, tertiam postremo necessitati suae reservabant. [77*v*]

A 58 de nuestro Dios y Señor] de Dios nuestro Señor *D* || 62 dar a *om. X* || 66 reglas *om. X*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

accepit ad dispensandum aliis aliorum nomine, potest oriri dubium culpae et excessus ; quare potest reformari in suo vitae statu, proponendo sibi ante oculos quatuor regulas assignatas, et ad illas se examinando.

potest oriri dubium culpae et excessus ; quare potest reformari in suo vitae statu, proponendo sibi ante oculos quatuor regulas assignatas, et ad illas se examinando.

Septima. Ob rationes praedictas et multo plures alias, melius est ac securius in his quae tam ad seipsum, quam quae ad familiam suam attinent, quantum potest sibi subtrahere et diminuere, et quantum potest proximum fieri nostro summo pontifici Iesu Christo, exemplari et speculo totius vitae nostrae. Iuxta quam doctrinam concilium carthaginense tertium (cui interfuit p[ate]r Augustinus)[1] definit ac praecipit suppellectilem episcopi esse vilem ac pauperem. Idem debet considerari in aliis vivendi sortibus, cum ratione tamen et iudicio, iuxta quod fuerit status eorum qui debent hoc facere, sicut ii qui matrimonio iuncti sunt habent exemplar et exemplum Sancti Ioachim et Sanctae Annae, qui partiebantur omnem suam facultatem in tres partes : primam errogabant in pauperes ; secundam dispensabant pro servitio et ministerio templi ; tertiam retinebant ad sui ipsorum et familiae sustentationem.

Septima. Ob rationes praedictas et multo [88*v*] plures alias, melius est ac securius in his quae tam ad seipsum, quam quae ad familiam suam attinent, quantum potest sibi substrahere et diminuere, et quantum potest proximum fieri nostro summo pontifici Iesu Christo, exemplari et speculo totius vitae nostrae. Iuxta quam doctrinam concilium carthaginense 3.^{m} (cui interfuit S. Augustinus)[1] definit ac praecipit suppellectilem episcopi esse vilem ac pauperem. Idem debet considerari in aliis vivendi sortibus, cum ratione tamen et iudicio, iuxta quod fuerit status eorum qui debent hoc facere, sicut ii qui matrimonio iuncti sunt habent exemplar et exemplum Sancti Ioachim et Sanctae Annae, qui partiebantur omnem suam facultatem in 3 partes: primam errogabant in pauperes ; 2.^{am} dispensabant pro servitio et ministerio templi ; 3^{am}. retinebant ad sui ipsorum et familiae sustentationem. [89*r*] **344**

[1] Vide supra, p. 59.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

345 PARA SENTIR Y ENTENDER ESCRÚPULOS Y SUASIONES DE NUESTRO ENEMIGO, AIUDAN LAS NOTAS SIGUIENTES

QUAEDAM NOTATU DIGNA DE SCRUPULIS, QUOS ANIMAE DAEMON INIICIT, DIGNOSCENDIS

346 *1ª nota.* La primera. Llaman vulgarmente escrúpulo, el que procede de nuestro proprio iuyzio y libertad, es a saber, quando yo líberamente formo ser peccado lo que no es peccado ; así como acaeze que alguno, después que a pisado una cruz de paja incidenter, forma con su proprio iuizio que a pecado ; y éste es propriamente iuizio erróneo y no proprio escrúpulo. [59*v*]

Primum. Vulgo scrupulum appellant, quando ex proprio liberi arbitrii motu et iudicio aliquid concludimus peccatum esse, cum peccatum non sit ; veluti si quis animadvertens se crucem ex paleis humi figuratam in transitu calcasse, crimini sibi vertat. Hoc autem non scrupulus proprie, sed iudicium potius erroneum vocari debet.

347 *2ª nota.* La segunda. Después que yo he pisado aquella cruz, o después que he pensado, o dicho, o hecho alguna otra cosa, me viene vn pensamiento de fuera que he peccado, y por otra parte me paresçe que no he peccado ; tamen siento en esto turbaçión, es a saber, en quanto dudo y en quanto no dudo : éste tal es proprio escrúpulo y tentación que el enemigo pone.

2.m Scrupulus proprie dicendus est, quoties post calcatam crucem eiusmodi, vel post cogitationem, loquelam aut operationem aliquam, oboritur nobis extrinsecus peccati admissi suspitio ; et quamvis altera ex parte veniat in mentem nos minime peccasse, ambiguitatem tamen quandam atque animi perturbationem sentimus, a daemone videlicet obtrusam.

348 *3ª nota.* La tercera. El primer escrúpulo de la 1ª nota es mucho de aborresçer, porque es todo error ; mas el 2º de la 2ª nota, por algún espaçio de tiempo, no poco aprouecha al ánima que se da a espirituales exercitios ; antes en gran manera purga y alimpia a la tal ánima, separándola mucho de toda aparençia de peccado, juxta illud Gregorii : Bonarum mentium est ibi culpam cognoscere, vbi culpa nulla est. [1]

3m. Prior scrupuli speties improprie sic dicti [78*r*] prorsus abhorrenda est, ut erroris plena. Posterior vero, per tempus aliquod (dum praesertim recens est vitae melioris institutio) animam, rebus spiritualibus vacantem, non parum iuvat, cum eam mirum in modum purget, atque ab omni peccati specimine abducat, iuxta illud divi Gregorii : Bonarum mentium est, ibi culpam agnoscere, ubi culpa non est. [1]

A 98-99 aiudan las notas siguientes *om. X* || 2 proprio *om. D X* || 23 pone] inpone *X* || 25 de la 1ª nota] de los dichos *X* || 28 por algún espaçio] *add.* de un poco *X* || 30 exercitios] *sup. lin. add. A* || 34 *prius* iusta *A* || 36 vbi culpa nulla est] *corr. in B ex prius* nulla est

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

AD DISCERNENDUM ET INTELLIGENDUM SCRUPULOS ET SATHANAE SUGGESTIONES CONFERUNT ADNOTATIONES SEQUENTES

Prima nota est, quod communiter vulgus vocat scrupulum illud dubium [105*v*] quod oritur ex nostro proprio iudicio et libertate, nempe quando libere reputo esse peccatum quod peccatum non est ; sicut si alicui eveniret conculcare crucem aliquam ex paleis incidenter, reputare ex proprio iudicio quod peccaverit ; et est proprie iudicium erroneum, non autem proprie scrupulus.

Secunda. Postquam conculcavi illam crucem, vel postquam cogitavi vel dixi vel aegi aliquam aliam rem, supervenit cogitatio deforis quod peccaverim, et aliunde videtur mihi quod non peccaverim, sentio tamen perturbationem, quia ex parte dubito et ex parte non dubito ; et hoc proprie est scrupulus et suggestio, quam Sathanas ingerit.

Tertia. Primus ille scrupulus descriptus in prima nota est valde detestandus, quia est plenus erroris ; secundus autem, qui assignatus est in secunda nota, per aliquod temporis spacium omnino [non] parum confert homini qui omnino dedicaverit se spiritualibus exercitiis ; quia miro modo purgat ac mundat animam, abstrahendo illum ab omni apparentia peccati, iuxta illud Gregorii : bonarum mentium est ibi culpam agnoscere ubi nulla culpa est [1].

AD DISCERNENDUM ET INTELLIGENDUM SCRUPULOS ET SATHANAE SUGGESTIONES CONFERUNT ADNOTATIONES SEQUENTES 345

Prima adnotatio est, quod comuniter vulgus vocat scrupulum illud dubium quod oritur ex nostro proprio iudicio et libertate, nempe quando libere reputo esse peccatum quod peccatum non est ; sicut si alicui eveniret conculcare crucem aliquam ex paleis incidenter, reputare ex proprio iudicio quod peccaverit ; et est proprie iudicium erroneum, non autem proprie scrupulus. 346

Secunda. Postquam conculcavi illam crucem, vel postquam cogitavi vel dixi vel egi aliquam aliam rem, supervenit cogitatio deforis quod peccaverim, et aliunde videtur [89*v*] mihi quod non peccaverim, sentio tamen perturbationem, quoniam ex parte dubito et ex parte non dubito ; et hoc proprie est scrupulus et suggestio, quam Sathanas ingerit. 347

Tertia. Primus ille scrupulus descriptus in prima annotatione est valde detestandus, quia est plenus erroris ; 2.[us] autem, qui assignatus est in 2.[a] nota, per aliquod temporis spacium omnino *non* parum confert homini qui omnino dedicaverit se spiritualibus exercitiis ; quia miro modo purgat ac mundat animam, abstrahendo illum ab omni apparentia peccati, iuxta illud Gregorii : bonarum mentium est ibi culpam agnoscere, ubi nulla culpa est [1]. 348

P2 71 non *add. mP*

[1] S. Gregorius Magnus, *Epistolarum* libro XI, ep. 64 (alias 31), resp. 10. PL, 77, 1195.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

349 *4ª nota.* La quarta. El enemigo mucho mira si vna ánima es gruesa o delgada; y si es delgada, procura de más la adelgazar en extremo, para más la turbar y desbaratar, verbi gracia: si vee que vna ánima no consiente en sí peccado mortal ny venial ny aparençia alguna de peccado deliberado, entonçes el enemigo, quando no puede hazerla caer en cosa que paresca [60*r*] peccado, procura de hazerla formar peccado adonde no es peccado, assí como en vna palabra o pensamiento mínimo. Si la ánima es gruesa, el enemigo procura de engrossarla más, verbi gracia: si antes no hazía caso de los peccados veniales, procurará que de los mortales haga poco caso, y si algún caso hazía antes, que mucho menos o ninguno haga agora.

4ᵐ. Callide observare solet inimicus, qualisnam sit animae cuiusvis conscientia, crassiorne an delicatior; et si quam invenit delicatam, multo quoque delicatiorem efficere nititur, et in extremum quendam redigere anxietatis gradum; ut sic misere turbatam, a profectu spirituali tandem deiiciat. Puta si animam noverit, quae peccato nulli consentiat mortali sive veniali, immo ne umbram quidem (ut sic dicamus) voluntarii peccati sustinere queat; tunc, quoniam non potest veram peccati rationem illi obiicere, eo satagit adducere, ut peccatum sibi esse credat, quod revera non est, cuiusmodi est de verbo aliquo vel cogitatiuncula [78*v*] repentina. Crassam e diverso animam seu conscientiam reddere crassiorem studet, ut, quae negligebat prius venialia peccata, mortalia quoque nunc parum curet, ac in dies minus respiciat.

350 *5ª nota.* La quinta. La ánima que desea aprouecharse en la vida spiritual, siempre deue proçeder contrario modo que el enemigo proçede, es a saber, si el enemigo quiere engrossar la ánima, procure de adelgazarse; asimismo, si el enemigo procura de attenuarla, para traerla en extremo, la ánima procure solidarse en el medio, para en todo quietarse.

5ᵐ. Ut anima progredi valeat in via spirituali, ad illius partis oppositum tendat necesse est, in quam inimicus tentat pertrahere: ut si laxiorem iste conscientiam facere adnititur, faciat illa strictiorem; aut relaxet e contra, si daemon nimium velit restringere. Sic enim continget, vitatis extremae utriusque partis periculis, animam ipsam in medio quodam quieto et securo statu iugiter manere.

A 38 si vna ánima] si el ánima *E D* || 43 consiente] contiene *B* || 44 en sí] con *E D* || 50-51 no es peccado] no le ay *D* || 59 que mucho *om. X* || 63 La ánima] El ánima *D* || 68 engrossar la ánima] engrossarla (*et om.* ánima) *D* || 69 *prius* adelgaçarse *A* || 71 attenuarla *om. X* (*locus vacuus*) || 72 la ánima] el ánima *D* || 73-74 para todo quitarse *B*

V 70 daemon *sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Quarta. Sathanas diligenter explorat qualitatem animae quam tentare cupit, si videlicet sit delicatae an grossae conscientie, et si quidem invenit animam delicatae conscientiae, nititur multo magis illam delicatiorem reddere perducendo ad extremum, quo magis perturbet illam et inquietet ; verbi gratia, si videt hominem non dantem consensum ullo modo peccato mortali, nec veniali, nec alicui alteri rei, quae habeat apparentiam peccati, tunc Sathanas laborat ut, quando non potest inducere illum ut incidat in rem peccati faciem gerentem, quod saltem formet falsum iudicium, quod ibi sit peccatum ubi non est, sicut in aliquo verbo vel cogitatione minima. Si autem [106*r*] anima sit grossior conscientiae, Sathanas laborat reddere illam grossiorem ; verbi gratia, si antea non curabat peccata venialia, inducit quod nec mortalia admodum curet ; et si antea aliquo modo illa ponderabat, quod nullo modo vel minus modo.

Quinta. Anima desiderans fructum facere in vita spirituali, semper debet progredi contrario modo ac Sathanas ; verbi gratia, si Sathanas laborat in reddendo eius conscientiam grossiorem, debet ipse laborare ut delicatiorem in dies reddat. Similiter, si Sathanas tentat extenuare et delicatiorem reddere indecenti et extremo modo, animus laboret consolidari in medio, ut omnino quiescat.

Quarta. Sathanas diligenter explorat qualitatem animae quam tentare cupit, si videlicet sit delicatae an grossae conscientie ; si quidem invenit animam deli-[90*r*] catae conscientiae, nititur multo magis illam delicatiorem redere perducendo ad extremum, quo magis illam perturbet et inquietet ; verbi gratia, si videt hominem non dantem consensum in aliquo peccato mortali, nec veniali, nec alicui alteri rei, quae habeat apparentiam peccati, tunc Sathanas laborat ut, quando non potest inducere illum ut incidat in rem peccati faciem gerentem, quod saltem formet falsum iudicium, quod ibi sit peccatum ubi non est, sicut in aliquo verbo vel cogitatione minima. Si autem anima grossioris conscientiae sit, Sathanas laborat reddere illam grossiorem ; verbi gratia, si antea non curabat peccata venialia, inducit quod nec mortalia admodum curet ; et si antea aliquo modo illa ponderabat, quod nullo modo vel minus modo. **349**

Quinta. Anima desiderans fructum facere [90*v*] in vita spirituali, semper debet progredi contrario modo ac Sathanas ; verbi gratia, si Sathanas laborat in reddendo eius conscientiam grossiorem, debet ipse laborare ut delicatiorem in dies reddat. Similiter, si Sathanas tentat extenuare et delicatiorem reddere indecenti et extremo modo, animus laboret consolidari in medio, ut omnino quiescat. **350**

P2 79 *post* Quarta *del.* est

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

351 *6ª nota.* La sexta. Quando la tal ánima buena quiere hablar o obrar alguna cosa dentro de la Iglesia, dentro de la inteligençia de los nuestros mayores, que sea en gloria de Dios nuestro Señor, y le viene vn pensamiento o tentación de fuera, para que ny hable ny obre aquella cosa, trayéndole razones aparentes de vana gloria o de otra cosa, etc., [60*v*] entonces deue de alçar el entendimiento a su Criador y Señor; y si vee que es su deuido seruicio, o a lo menos no contra, deue hazer per diametrum contra la tal tentación, iusta Bernardum eidem respondentem: Nec propter te incepi, nec propter te finiam. [1]

6ᵐ. Quotiescunque homini, dicere aut agere aliquid volenti, quod ab Ecclesiae usu vel maiorum nostrorum sensu non dissonat, quodque tendit in Dei gloriam, obviat extrinsecus suggestio, dissuadens ne dicat aut agat illud propositum, adducta vel vanae gloriae, vel mali alterius cuiusvis fucata quadam ratione, tunc ad Deum elevanda mens est; sique appareat ad eius gloriam spectare dictum aut factum eiusmodi, vel certe contrarium non esse, [79*r*] tendendum recta erit adversus talem cogitationem; atque obstrepenti nobis inimico respondendum cum divo Bernardo: Nec propter te caepi, nec propter te finiam. [1]

352 PARA EL SENTIDO VERDADERO QUE EN LA YGLESIA MILITANTE DEBEMOS TENER, SE GUARDEN LAS REGLAS SIGUIENTES

REGULAE ALIQUOT SERVANDAE, UT CUM ORTHODOXA ECCLESIA VERE SENTIAMUS

353 *1ª regla.* La primera. Depuesto todo juyzio deuemos tener ánimo aparejado y prompto para obedescer en todo a la vera sposa de Xpo nuestro Señor, que es la nuestra sancta madre Yglesia hierárchica.

Prima. Sublato proprio omni iuditio, tenendus est semper paratus promptusque animus ad obediendum verae Christi sponsae ac sanctae matri nostrae, quae est orthodoxa, catholica et hierarchica Ecclesia.

354 *2ª regla.* La segunda. Alabar el confessar con saçerdote, y el resçibir del sanctíssimo sacramento vna vez en el año, y mucho más en cada mes, y mucho mejor de

2ª. Laudare convenit solitam fieri sacerdoti confessionem peccatorum, et eucharistiae sacrae sumptionem annuam, ut minimum; cum sit laudabilius octavo

A 78 dentro en la Iglesia dentro la ynteligencia *B* || 86 etc. *om. D* || 87 de alçar] *om.* de *D* || 91 deue hazer] deue ager (*legas* agere) *N* | per diametrum] por diámetro *E* || 96-97 que en la] que a la *E D* || 98 se guarden] seguan *X* || 100 Depuesto] Dispuesto *E D X* || 5 hierárchica] *prius* hierarchía *A*, Iherarchía *X* || 10 y mucho más] y muchas y muchas más *X*

V 86 *post* ratione *adest punctum. Sequitur* Tunc *cum maiuscula. Haec interpunctio adest etiam in aliquibus editionibus, ut 1ª romana etc. In aliis sublatum est punctum, et quidem rectius, ut videtur.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Sexta. Quando devoto animo, volenti loqui vel operari aliquid intra Ecclesiam et intra intelligentiam maiorum nostrorum, quod sit ad gloriam [Dei], et supervenerit cogitatio vel suggestio deforis, impediens ne loquatur vel ne operetur rem praecogitatam, ingerens rationes apparentes vanae gloriae vel alterius cuiuscumque rei, debet tunc, elevato intellectu in Creatorem et Dominum, consyderare quod si fit eius debitum servitium, vel ad minus si non fit contra, debet, inquam, contradicere illi cogitationi per diametrum, iuxta Bernardum eidem respondentem : nec propter te coepi, nec propter te finiam [1].

Sexta. Quando devoto animo 351
volenti loqui vel operari aliquid intra Ecclesiam et intra intelligentiam maiorum nostrorum, quod sit ad gloriam Dei, et supervenerit cogitatio vel suggestio deforis, impediens ne loquatur vel ne operetur rem praecogitatam, ingerens rationes apparentes vanae gloriae vel alterius cuiuscumque rei, debet tunc, elevato intellectu in Creatorem et Dominum, consyderare quod si fit eius debitum [91*r*] servitium, vel ad minus si non fit contra, debet, inquam, contradicere illi cogitationi per diametrum, iuxta Bernardum eidem respondentem : nec propter te coepi, nec propter te finiam [1].

AD CERTE ET VERE SENTIENDUM IN ECCLESIA MILITANTI, SICUT TENEMUR, SERVENTUR REGULAE SEQUENTES

AD CERTE ET VERE SENTIENDUM 352
IN ECCLESIA MILITANTI, SICUT TENEMUR, SERVENTUR REGULAE SEQUENTES

Prima regula. Expoliati omni iudicio nostro debemus esse prompto ac parato animo ad obediendum in omnibus vere Iesu Christi Domini nostri sponsae ; hec autem est sancta mater Ecclesia hierarchica, quae romana est. [106*v*]

Prima regula. Expoliati omni 353
iudicio nostro debemus esse prompto ac parato animo ad obediendum in omnibus vere Iesu Christi Domini nostri sponsae ; hec autem est sancta mater Ecclesia hierarchica, quae romana est.

Secunda est. Debemus laudare confessionem quae fit in aure sacerdotis, et receptionem sanctissimi sacramenti Eucharistiae semel in anno, et si fit frequentior, ut semel quolibet mense, est laudabilior ; et adhuc multo laudabilior, si fiat singulis quibusque

Secunda. Debemus laudare 354
confessionem quae fit in aure sacerdotis, et receptionem sanctissimi sacramenti eucharistiae semel in anno, et si fit frequentior, ut semel quolibet mense, [91*v*] est laudabilior ; et adhuc multo laudabilior, si fiat singulis quibus-

[1] Hanc sententiam legere potuit Ignatius in opere *Flos Sanctorum*. In *Vida de San Bernardo* (ed. nunc Loyolae servata, fo. 131*r*, col. 1ª), hoc modo exprimitur : « Ni por ti lo comencé, ni por ti lo dexaré ». In *Legenda Sanctorum*, anno 1493 edita, legenda CXV, litt. G : « Nec per te incepi, nec per te dimittam ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ocho en ocho días, con las condiçiones requisitas y deuidas.

quoque die, aut semel saltem in mense quolibet, servatis interim conditionibus debitis, sacramentum ipsum suscipere. [79v]

355 *3ª regla.* La terçera. Alabar el oýr missa a menudo; asimismo, cantos, psalmos y largas oraciones, en la yglesia y fuera della; [61r] assimismo, horas ordenadas a tiempo destinado para todo officio diuino y para toda oraçión y todas horas canónicas.

3ª. Commendare christifidelibus ut frequenter ac devote missae sacrum seu sacrificium audiant; item cantus ecclesiasticos, psalmos et prolixas preces in templis vel extra templa recitandas; tempora etiam probare, determinata officiis divinis et precationibus quibuscunque, ut sunt quas vocamus horas canonicas.

356 *4ª regla.* La quarta. Alabar mucho religiones, virginidad y continencia, y no tanto el matrimonio como ninguna destas.

4ª. Laudare plurimum religionum status; atque caelibatum seu virginitatem matrimonio praeferre.

357 *5ª regla.* La quinta. Alabar votos de religión, de obediencia, de pobreza, de castidad y de otras perfectiones de supererrogación; y es de aduertir que como el voto sea çerca las cosas que se allegan a la perfectión euangélica, en las cosas que se alexan della no se deue hazer voto, así como de ser mercader o ser casado, etc.

5ª. Comprobare vota religiosorum de servanda castitate, paupertate, obedientiaque perpetua, cum aliis perfectionis et super-[er]ogationis operibus; ubi obiter notandum est, quod cum voti ratio ad ea pertineat, quae ad perfectionem ducunt vitae christianae; de aliis, quae ab ipsa perfectione potius avertunt, ut de negotiatione vel matrimonio, votum nunquam emittendum sit.

358 *6ª regla.* Alabar reliquias de sanctos, haziendo veneraçión a ellas y oración a ellos; alabando estaçiones, peregrinaçiones, indulgençias, perdonanzas, cruzadas y candelas ençendidas en las yglesias.

6ª. Laudare praeterea reliquias, venerationem et invocationem sanctorum; item stationes peregrinationesque pias, indulgentias, iubilaea, candelas in templis accendi solitas, et reliqua huiusmodi pietatis ac devotionis nostrae adminicula. [80r]

359 *7ª regla.* Alabar constituciones çerca ayunos y abstinentias, así

7ª. Extollere abstinentiae ac ieiuniorum usum, ut quadragesi-

A 16-17 el oýr] *add.* de *N* || 17 asimismo] *add. sup. lin. mal in A, et eodem modo maN in N, om. D* || 21 a tiempo] al tiempo *D* || 26 Alabar] *prius* hablar *D* || 31 votos] voto *E D* || 37-38 no se deue] *add.* de *D* || 38 de ser] *om.* de *E D* || 39 de ser casado o mercader, *et om.* etc. *B* || 46 perdonanzas] perdonças *N* || 47 en la yglesia *N* || 51 çerca] ser (!) *N*

V 34 superogationis *ms.*, subrogationis *1ª editio*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

octo diebus, servatis tamen debitis et requisitis conditionibus.

que octo diebus, servatis tamen debitis et requisitis conditionibus.

Tertia. Debemus laudare quod quis intersit sacrificiis et missis frequenter, et audiat cantus et psalmos, longas orationes quae sunt intra ecclesiam et extra ecclesiam materialem; laudare etiam debemus horas constitutas et praescripta tempora ad officium divinum orandum et ad expettendas horas dictas canonicas.

Tertia. Debemus laudare quod 355
quis intersit sacrificiis et missis frequenter, et audiat cantus et psalmos, longas orationes quae sunt intra ecclesiam et extra ecclesiam materialem; laudare etiam debemus horas co[n]stitutas et praescripta tempora ad officium divinum orandum et ad expettendas horas dictas canonicas.

Quarta. Laudare debemus religiones, virginitatem, continentiam; et matrimonium non usque adeo laudandum est ut aliquid praecedentium.

Quarta. Laudare debemus religiones, virginitatem, continentiam; et matrimonium non usque adeo laudandum est ut aliquid praecedentium. 356

Quinta. Laudare debemus vota, quae emittuntur in religionibus, obedientiae, paupertatis, castitatis et aliarum rerum supererogationis, quae conducunt ad perfectionem. Est hic advertendum quod, cum votum sit circa ea quae pertinent ad perfectionem evangelicam, in his quae longe sunt ab illa, non debet fieri votum, de hoc quod ero mercator vel uxoratus.

Quinta. Laudare debemus vota, 357
quae emittuntur in religionibus, obedientiae, paupertatis, castitatis et aliarum rerum supererogationis, [92*r*] quae conducunt ad perfectionem. Est hic advertendum quod, cum votum sit circa ea quae pertinent ad perfectionem evangelicam, in his, quae longe sunt ab illa, non debet fieri votum, de hoc quod ero mercator vel uxoratus.

Sexta. Laudare debemus reliquias sanctorum, venerationem illarum et orationes quae ad illos funduntur, visitationes templorum ob gratiam obtinendae indulgentiae, peregrinationes, indulgentias, iubileos, candellas accensas in ecclesiis.

Sexta. Laudare debemus reliquias sanctorum, venerationem illarum et orationes quae ad illos funduntur, visitationes templorum ob gratiam obtinendae indulgentiae, peregrinationes, indulgentias, iubileos, candelas accensas in ecclesiis. 358

Septima. Laudare debemus constitutiones circa ieiunia et abstinentias et ieiunium quadragesimale, et quatuor temporum et vigiliarum, et abstinentiam a car-

Septima. Laudare debemus 359
constitutiones circa ieiunia et abstinentias et ieiunium quadragesimale, et quatuor temporum et vigiliarum, et abstinentiam a car-

P2 70 expettendas *P1 P2 sic ut videtur pro* expendendas || 99 ieiunium *ex P1*, ieiuniorum *P2*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

como de quaresmas, quatro témporas, vigilias, viernes y sábado; asimismo, penitençias no solamente internas mas aun externas. [61v]

360 *8ª regla.* Alabar ornamentos y edeficios de yglesias; assimismo, ymágines, y venerarlas según que representan.

361 *9ª regla.* Alabar finalmente todos preçeptos de la Yglesia, teniendo ánimo prompto para buscar razones en su defensa y en ninguna manera en su ofensa.

362 *10ª regla.* Debemos ser más promptos para abonar y alabar assi constitutiones, comendaciones, como costumbres de nuestros mayores; porque dado que algunas no sean o no fuesen tales, hablar contra ellas, quier predicando en público, quier praticando delante del pueblo menudo, engendrarían más murmuraçión y escándalo que prouecho; y assi se indignarían el pueblo contra sus mayores, quier temporales, quier spirituales. De manera que asi como haze daño el hablar mal en absencia de los mayores a la gente menuda, asi puede hazer prouecho hablar de las malas costumbres a las mismae, quatuor temporum, vigiliarum, sextae feriae, sabbati aliorumque pro devotione susceptorum; item spontaneas afflictiones sui, quas paenitentias dicimus, non internas solum, sed etiam externas.

8ª. Laudare insuper templorum extructiones atque ornamenta; nec non imagines, tanquam, propter id quod repraesentant, iure optimo venerandas.

9ª. Confirmare maxime omnia Ecclesiae praecepta; nec impugnare ullo modo, sed contra impugnantes, quaesitis undique rationibus, prompte defendere.

10ª. Patrum etiam seu superiorum decreta, mandata, traditiones, ritus et mores studiose probare; licet autem non reperiatur ubique ea, quae deberet esse, morum integritas; siquis tamen vel in publica concione, vel in populari commertio, ipsis obloquitur, generat potius damna et scandala, quam aliquid adferat remedii aut utilitatis, cum nihil aliud sequatur, nisi exasperatio et obtrectatio populi adversus principes ac pastores suos. Temperan-[80r]dum est igitur ab isto invectivarum genere; veruntamen sicut damnosum est, primates ipsos absentes apud populum allatrare atque proscindere, ita rursus

A 59 assi] *om.* *B* 60 ornamentos y] *om.* y *E D* 60 edeficios de yglesias] officios de la yglesia *B* 61 y venerarlas] *om.* y *E D* 62-63 y en ninguna manera en su ofensa] *om.* *A D* 70 abonar y alabar] alabar y alabar *X* 74 algunas] algunos *E D* 75 ellas] ellos *B D* 76 quier ... quier] *dexa com. sup. fin.* ahora ... ahora 80 se indignarían] se indignaria *X D* 81-82 quier ... quier] *dexa com. sup. fin.* o ... o 85-86 asi puede] asimismo puede *D*

V [80r] *post* potius *add.* scandalum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nibus in die veneris et in die sabati ; item poenitentias, non tantum internas, verum etiam externas.

nibus in die veneris et in die sabati ; item poenitentias, non tantum internas, verum etiam externas.

Octava. Laudare debemus ornamenta, edificia ecclesiarum ; item imaginum usum, quas etiam debemus venerari iuxta sanctum quem representant [107*r*]

Octava. Laudare debemus ornamenta *et* edificia ecclesiarum ; item imaginum usum, quas etiam [92*v*] debemus venerari iuxta sanctum quem representant. **360**

Nona. Laudare debemus omnia praecepta ecclesiastica, cum animo prompto et parato ad inquirendum et investigandum rationes in eius et suorum praeceptorum defensionem, et nullo modo in eius contemptum vel impugnationem.

Nona. Laudare debemus omnia praecepta ecclesiastica, cum animo prompto et parato ad inquirendum et investigandum rationes in eius et suorum praeceptorum defensionem, et nullo modo in eius contemptum vel impugnationem. **361**

Decima. Debemus esse paratiores ad defendendum et laudandum tam statuta et praecepta maiorum, quam etiam mores ; quia licet ex parte in quibusdam nec sint talia praecepta nec tales mores, loqui tamen contra illos, vel publice predicando, vel particulariter conveniendo et colloquendo ad populum ignorantem, generaret magis murmurationem et scandalum quam fructum ; et ita provocaretur et irritaretur populus contra maiores, sive temporales sive spirituales ; itaque, sicut nocet male loqui de maioribus ad populum in eorum absentia, ita potest fructum facere alloqui de malis illorum moribus eisdem ipsis, qui possunt morbo illi succurrere, si volunt.

Decima. Debemus esse paratiores ad defendendum et laudandum tam statuta et praecepta maiorum, quam etiam mores ; quia licet ex parte in quibusdam nec sint talia praecepta nec tales mores, loqui tamen contra illos, vel publice predicando, vel particulariter conveniendo et colloquendo ad populum ignorantem, generaret magis murmurationem et scandalum quam fructum ; et ita provocaretur et irritaretur populus contra maiores, sive spirituales sive temporales ; itaque sicut nocet male loqui de maioribus ad populum in eorum absentia, ita potest [93*r*] fructum facere alloqui de malis ipsorum moribus eisdem ipsis, qui possunt morbo illi succurrere, si volunt. **362**

P1 41-42 alloqui de *ex P2*, alio quidem [!] *P1*.

P2 12 et *add. mP* || 41 alloqui de *corr. mP ex* alio quidem || 42 ipsorum *corr. ex* illorum

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

mas personas que pueden remediarlas.

363 *11ª regla.* Alabar la doctrina positiua y escholástica; porque assí como es más proprio de los doctores positiuos, assí como de Sant Hierónimo, Sant Augustín y de Sant Gregorio, etc., el mouer los afectos para en todo amar y seruir a Dios nuestro Señor, assí es más proprio de los [62*r*] escholásticos, así como de sancto Thomás, san Bonaventura y del Maestro de las Sentencias, etc., el diffinir o declarar para nuestros tiempos de las cosas necçessarias a la salud eterna, y para más impugnar y declarar todos errores y todas falacias. Porque los doctores escholásticos, como sean más modernos, no solamente se aprouechan de la vera intelligencia de la Sagrada Scriptura y de los positiuos y sanctos doctores, mas aun siendo ellos illuminados y esclarescidos de la virtud diuina, se ayudan de los conçilios, cánones y constituçiones de nuestra sancta madre Yglesia.

364 *12ª regla.* Debemos guardar en hazer comparaciones de los que somos viuos a los bienauenturados passados; que no poco se hierra en esto, es a saber, en dezir: éste sabe más que sant Augustín, es otro o más que san Francisco, es otro sant Pablo en bondad, sanctidad, etc.

13ª regla. Debemos siempre tener, para en todo açertar, que

privatim admonere eos, qui, si velint, mederi huic malo possunt, operae pretium videtur fore.

11ª. Doctrinam sacram plurimi facere, tum eam, quae positiva dici solet, tum quae scholastica. Sicut enim sanctis doctoribus antiquis Hieronymo, Augustino, Gregorio et consimilibus, scopus fuit ad amorem et cultum Dei amplectendum animos movere; ita peculiare est beato Thomae, Bonaventurae, Magistro sententiarum et aliis recentioribus theologis, dogmata ad salutem necessaria exactius tradere atque definire, prout convenit suis temporibus et posteris ad errores haeresum confutandos: siquidem doctores huiusmodi, ut sunt tempore posteriores, non solum Scripturae sacrae intelligentia praediti sunt et veterum au[c]torum iuvantur scriptis; sed etiam cum influxu divini luminis, conciliorum sanctionibus, decretis et variis Ecclesiae sanctae constitutionibus, ad salutis nostrae subsidium faeliciter utuntur. [81*r*]

12ª. Culpabilis est ac vitanda hominum, qui adhuc in terris vivunt (quantunvis laudabilium) comparatio cum sanctis et beatis, ut dicendo: iste est doctior sancto Augustino; ille est alter S. Franciscus; aequalis est Paulo sanctitate, aut aliqua virtute non est inferior, etc.

13ª. Denique ut ipsi Ecclesiae catholicae omnino unanimes con-

---

A 96 etc. *om. E D* || 2 etc. *om. E D* || 3-4 o declarar para nuestros tiempos] *obelus post verbum* diffinir, *et ad marg. maI add. in A, et eodem modo maN in N* || 6 para] por *B* 19-20 en hazer] de hazer *D* || 23-24 en dezir] *om.* en *E* || 26 san Francisco, es otro] *om. X* || 26-27 en bondad y sanctidad (*et om.* etc.) *E D*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Undecima. Laudanda doctrina scholastica et positiva ; quia sicut magis proprium est doctorum positivorum, ut Augustini, Hieronymi, Gregorii etc., excitare affectus, ut super omnia diligant Deum et illi inserviant, ita doctorum scholasticorum, ut divi Thomae, Bonaventurae, Magistri sententiarum etc., magis proprium est diffinire res necessarias ad salutem eternam, et impugnare et propalare omnem falsitatem et erroneam doctrinam cum suis fallaciis quibus tegitur ; quia doctores scholastici, cum sint magis moderni, non solum muniuntur vera intelligentia Sacrae Scripturae et positivorum doctorum doctrina, verum etiam ipsimet, illuminati et illustrati virtute divina, [107*v*] utuntur conciliis, constitutionibus et canonibus sanctae matris nostrae Ecclesiae.

Undecima. Laudanda doctrina **363**
scholastica et positiva ; quia sicut magis proprium est doctorum positivorum, ut Augustini, Hieronimi, Gregorii etc., excitare affectus, ut super omnia diligant Deum et illi inserviant, ita doctorum scholasticorum, ut divi Thomae, Bonaventurae, Magistri sententiarum etc., magis proprium est diffinire res necessarias ad salutem eternam, et impugnare et propalare omnem falsitatem et erroneam doctrinam cum suis fallaciis quibus tegitur ; quia doctores scholastici, cum sint magis moderni, non solum muniuntur vera intelligentia Sacrae Scripturae et positivorum doctorum doctrina, verum etiam ipsimet, illuminati et illustrati virtute divina, utuntur conciliis, constitutionibus et canonibus sanctae [93*v*] matris nostrae Ecclesiae.

Duodecima. Debemus attendere ne faciamus comparationes, neve conferamus eos qui nunc inter vivos agunt, cum beatis iam vita functis, quia non parvus error committitur dicendo : hic est doctior Augustino, est alter Franciscus vel plusquam Franciscus, est alter divus Paulus in bonitate et sanctitate.

Decima tertia. Debemus super omnia hoc servare, ut recte sapiamus, quod id quod ego album video, credam esse nigrum, si ita

Duodecima. Debemus attendere ne faciamus comparationes, neve conferamus eos qui nunc inter vivos agunt, cum beatis iam uita functis, quoniam non parvus error committitur dicendo : hic est doctior Augustino, est alter Franciscus vel plusquam Franciscus, est alter divus Paulus in bonitate et sanctitate. **364**

Decima tertia. Debemus super omnia hoc servare, ut recte sapiamus, quod id quod ego album video, credam esse nigrum, si ita

P2 49 etc. *add. mP* || 66 conciliis *ex P1*, consiliis *P2*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

lo blanco que yo veo, creer que es negro, si la Yglesia hierárchica assí lo determina ; creyendo que entre Xpo nuestro Señor, esposo, y la Yglesia, su esposa, es el mismo espíritu que nos gouierna y rige para la salud [62*v*] de nuestras ánimas, porque por el mismo Spíritu y Señor nuestro, que dio los diez mandamientos, es regida y gobernada nuestra sancta madre Yglesia.

formesque simus ; si quid, quod oculis nostris apparet album, nigrum illa esse difinierit, debemus itidem quod nigrum sit pronuntiare. Indubitate nanque credendum est, eundem esse Domini nostri Iesu Christi et Ecclesiae orthodoxae sponsae eius Spiritum, per quem gubernamur ac dirigimur ad salutem ; neque alium esse Deum, qui olim tradidit decalogi praecepta, et qui nunc temporis Ecclesiam hierarchicam instruit atque regit.

366 *14ª*. Dado que sea mucha verdad que ninguno se puede saluar sin ser predestinado, y sin tener fe y gracia, es mucho de aduertir en el modo de hablar y comunicar de todas ellas.

14ª. Advertendum quoque est, etiam si plane compertum definitumque esset[1], nemini contingere salutem nisi praedestinato ; circum-[81*v*]specte tamen super hoc loquendum esse, ne forte gratiam seu praedestinationem Dei nimis extendentes, liberi arbitrii vires et operum bonorum merita excludere velle videamur ; vel e converso, ne plus aequo hisce tribuentes, illis interim derogemus.

367 *15ª*. No debemos hablar mucho de la predestinación por uía de costumbre ; mas si en alguna manera y algunas vezes se hablare, así se hable que el pueblo menudo no venga en eror alguno, como algunas vezes suele, diziendo : si tengo de ser saluo o condemnado, ya está determinado, y por my bien hazer o mal no puede ser ya otra cosa ; y con esto entorpeçiendo se descuydan en las obras que conduzen a la salud y prouecho **spiritual** de sus ánimas.

15ª. Similem ob causam frequens de praedestinatione sermo habendus non est ; sique incidat nonnunquam, ita temperari decet, ut nulla plaebi audienti detur occasio erroris, ac dicendi : Si de salute mea vel damnatione iam definitum est, sive male sive bene agam, aliter evenire non potest ; unde solent multi opera bona negligere, et alia subsidia salutis.

A 31 hierárchica] Iherarchía *X* || 34 esposo *om. X* || 36 rige] rize *N* || 44 mucha] mucho *B* || 48 *post* aduertir *del.* que *A* || 49 y comunicar] *om. B* || 62 eror *A* || 62-63 algunas vezes] alguna vez *B* || 66 o mal] *add.* hazer *X* || 69 *prius* conduçen *A* || 70 spiritual] *add. sup. lin. mal A*

[1] Vide sup. p. 136-139.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Ecclesia hierarchica ita diffiniret esse; cum credamus quod in Christo Domino et sancta Ecclesia idem resideat Spiritus Sanctus, qui nos docet et dirigit in salutem animarum nostrarum; quia per eundem Spiritum ac Dominum, qui dedit decem praecepta, regitur ac gubernatur sancta mater Ecclesia.

Ecclesia hierarchica diffiniret esse; cum credamus quod in Christo Domino et sancta Ecclesia idem resideat Spiritus Sanctus, qui nos docet et dirigit in salutem animarum nostrarum; quia per eundem Spiritum ac Dominum, qui dedit decem praecepta, regitur ac gubernatur sancta mater Ecclesia.

Decima 4ª. Quamquam verissimum sit neminem salvari non praedestinatum et privatum gratia, est tamen multum advertendum in modo loquendi, ne dum plurimum praedestinationi et gratiae tribuamus, vires et conatus liberi arbitrii infringamus; vel dum nimium extollimus liberi arbitrii vires, gratiae Iesu Christi deroges.

Decima 4ª. Quanquam verissimum sit neminem [94*r*] salvari non praedestinatum et privatum gratia, est tamen multum advertendum in modo loquendi, ne dum plurimum praedestinationi et gratiae tribuamus, vires et conatus liberi arbitrii infringamus; vel dum nimium extollimus liberi arbitrii vires, gratiae Iesu Christi derogemus. **366**

Decima quinta. Non debemus saepius de praedestinatione facere sermonem ex usu et consuetudine; sed si interdum id nos facere contingat, ita faciamus ne populus indoctus ex plebecula in errorem aliquem incidat, sicut solet aliquando reputare secum: si salvari debeo vel condemnari, iam actum est et diffinitum apud Deum, nec propter mea bona vel mala opera mutari potest voluntatis divinae diffinitio; et ex hac doctrina torpescunt et fiunt negligentes ad bona opera, quae inducunt [108*r*] ad salutem et fructum animarum.

Decima quinta. Non debemus saepius de praedestinatione facere sermonem ex usu et consuetudine; sed si interdum id nos facere contingat, ita faciamus ne populus indoctus in errorem aliquem incidat, sicut solet aliquando reputare secum: si salvari debeo vel condemnari, iam actum est et diffinitum apud Deum, nec propter mea bona vel mala opera mutari debet voluntatis divinae diffinitio; et ex hac doctrina torpescunt et fiunt negligentes ad bona opera, quae inducunt ad salutem et fructum animarum. **367**

P2 3 derogemus *corr. mP ex* deroges || 9 *post* indoctus *del.* ex plebecula

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

368 *16ª*. De la misma forma es de aduertir que por mucho hablar de la fe y con mucha intensión, sin alguna distinctión y declaración, no se dé ocasión al pueblo para que en el obrar sea torpe y perezoso, quier ante[s] de la fe formada en charidad, o quier después. [63*r*]

369 *17ª*. Assimismo, no debemos hablar tan largo, instando tanto en la graçia, que se engendre veneno para quitar la libertad. De manera que de la fe y gracia se puede hablar quanto sea possible, mediante el auxilio diuino, para mayor alabanza de la su diuina maiestad ; mas no por tal suerte ny por tales modos, mayormente en nuestros tiempos tan periculosos, que las obras y líbero arbitrio resçiban detrimento alguno, o por nichilo se tengan.

370 *18ª*. Dado que sobre todo se ha de estimar el mucho seruir a Dios nuestro Señor por puro amor, debemos mucho alabar el temor de la su diuina maiestad ; porque no solamente el temor filial es cosa pía y sanctíssima, mas aun el temor seruil, donde otra cosa mejor o más útil el hombre no alcanze, ayuda mucho para salir del peccado mortal ; y, salido, fácilmente viene al temor filial, que es todo acepto y grato a Dios nuestro Señor, por estar en vno con el amor diuino.

16ª. Accidit etiam non raro, ut ex immodica fidei praedicatione et laude, adiecta distinctione aut explicatione nulla, ansam arripiat populus torpescendi circa bona quaelibet opera, quae fidem praeeunt aut sequuntur, charitatis nexu efformatam. [82*r*]

17ª. Neque itidem praedicandae et inculcandae gratiae Dei usque adeo insistendum fuerit, ut serpere inde possit auditorum animis letalis error, negata liberi arbitrii nostri facultate. De gratia ergo ipsa diffuse quidem loqui fas est, Deo adspirante, sed quatenus in gloriam eius uberiorem redundat ; idque iuxta modum convenientem, nostris praesertim temporibus tam periculosis, ne et liberi arbitrii usus, et operum bonorum efficacia tollatur.

18ª. Quanvis summe laudabile sit atque utile, ex dilectione pura inservire Deo ; nihilominus tamen valde commendandus est maiestatis divinae timor, neque porro is timor solum, quem filialem appellamus, qui pius est ac sanctus maxime ; verum etiam alter servilis dictus, quippe qui homini utilis est admodum et saepenumero necessarius, ut a mortali peccato, quando incidere contingit, resurgere [82*v*] prompte studeamus ; a quo dum erimus immunes atque alieni, facilis pa-

---

A 72 16ª] 15ª *X* (*duabus precedentibus regulis in unam* 14ª *coniunctis*) ‖ 78 antes] *charta corrosa A* ‖ 79 formada y charidad y quier *B* ‖ 81 17ª] 16ª *X* ‖ 84-85 De la manera *X* 85 de la fe] *om.* de *N* ‖ 86 quanto] quando *X* ‖ 88 de la su] *om.* la *E* ‖ 91 periculosos *om. B* ‖ 93 resçiban] reciben *N* ‖ 95 18ª] 17ª *X* ‖ 99 de la su diuina maiestad] *om.* la *E D*, de Dios *X* ‖ 5 salir del] sallir el *N* ‖ 6 viene al] viene el *E D*

V 74 *post* laude *del.* nulla ‖ 85 negata *corr. ex* pernegata

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Decima sexta. Eodem modo cavendum est ne ex frequenti et saepe repetito sermone de fide et intense inculcato sine aliqua distinctione et declaratione, exhibeatur plebeculae indoctae occasio torpescendi circa bona opera, et illa negligendi, sive ante fidem charitate affectam, sive postea.

Decima septima. Eodem modo, non ita prolixe agendum in sermone quem de gratia facimus, ut pariatur venenum negandi libertatem ; ita quod de fide et gratia quantum fieri potest cum Dei auxilio, verba facere possumus ad maiorem Dei omnipotentis gloriam ; sed non ita nec talibus viis et modis, maxime in his nostris temporibus periculosis, quod operibus bonis ac libero arbitrio detrahatur et veniat in despectum.

Decima octava. Quamquam super omnia aestimare debeamus servitium quod propter purum amorem divinae maiestatis Deo ipsi impendimus, debemus tamen laudare timorem sanctum Dei omnipotentis ; quia non solum timor filialis est pius et sanctus, verum etiam timor servilis, qui ubi nil aliud utilius et expedientius offeratur, confert ad detestandum peccatum mortale, a quo cum fuerimus alieni et iam expoliati, facile pervenitur ad timorem filialem, omnino acceptum ac gratum Deo, quia insimul manet cum amore Dei.

Decima sexta. Eodem modo ca- **368**
vendum est ne ex [94*v*] frequenti et saepe repetito sermone de fide et intense inculcato, sine aliqua distinctione et declaratione, exhibeatur plebeculae indoctae occasio torpescendi circa bona opera, et illa negligendi, sive ante fidem charitate *fo*[*r*]*matam* sive postea.

Decima 7ª. Eodem modo non **369**
ita prolixe agendum in sermone, quem de gratia facimus, ut pariatur venenum negandi libertatem ; ita quod de fide et gratia, quantum fieri potest cum Dei auxilio, verba facere possumus ad maiorem Dei omnipotentis gloriam ; sed non ita nec talibus viis et modis, maxime in his nostris temporibus periculosis, quod operibus bonis ac libero arbitrio detrahatur et veniant in despectum.

Decima 8ª. Quanquam super **370**
omnia estimare debeamus servitium quod propter purum amorem divinae maiestatis Deo ipsi impendimus, debemus tamen laudare timorem sanctum Dei [95*r*] omnipotentis ; quia non solum timor filialis est pius et sanctus, verum etiam timor servilis, qui ubi nil aliud utilius et expedientius offeratur, confert ad detestandum peccatum mortale, a quo cum fuerimus alieni et iam expoliati, facile pervenitur ad timorem filialem omnino acceptum ac gratum Deo, quia simul manet cum amore Dei.

P2 28 fidem charitate formatam *corr. mP ex* fidem et charitate affectam.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Finis.

tebit ascensus ad timorem illum filialem Deo penitus acceptum, qui nobis cum ipso Deo unionem amoris praestat et conservat.

Legimus spiritualia haec exercitia, placentque nobis valde, et digna iudicamus quae ab omnibus orthodoxae fidei cultoribus recipiantur et magni fiant.

I[OANNES] CARDINALIS BURGENSIS

Cum nequeat subsistere diu christiana religio sine exercitiis et meditationibus aliquibus spiritualibus, in meditatione enim, inquit vates, exardescit anima mea, nullas arbitror magis opportunas iis, quae proculdubio ex scripturarum studiis et longo rerum usu, natae sunt.

F. AEGIDIUS FOSCARARIUS
Magister sacri palatii

Concedimus ut opus hoc, omni laude dignum et christianae professioni valde proficuum, imprimatur.

PH[ILIPPUS] VIC[ARIUS]

A 10 Finis] Amén. Telos *N* (*sequuntur duae pag. purae et deinde maN pro verbis del. quae legi nequeunt*: exercitia spiritualia ex exemplari .p. ignatij; finis. Laus Deo Op. Max. *E D*; *om.* Finis *B* (*et add.* Meditación de la muerte. Contiene en sí la oración preparatoria y dos preámbulos y siete punctos y vn quolloquio, *quae omnia explanantur in X sic*: Todo esto que está dicho pertenece a los exercitios de nostro Padre S. Ignacio de sacrosanta memoria. Los quales por orden que está dicho aprouó y confirmó con una bulla nuestro mui santo padre Pío papa quarto, anno de 1560 a 19 días del mes de nobienbre... digo que aprouó todo lo dicho porque el exercitio de la muerte y juicio no fueron aprouados porque no son de nuestro Padre ignatio y el papa solo aprouó los que de nuestro padre se le dieron y ansí en los aprovados exercitios bienen estos dos al cabo de todo. Finis.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Laus Deo

Scripta fuerunt ista exercitia anno domini 1541, die nono iulii, Romae.

APPROBATIONES

Legimus omnia in volumine hoc digesta, nobisque valde placuerunt et ad animarum salutem imprimis conducibilia sunt visa.

Car.lis Burgen.

[95*v*]

Non poterunt tam sancta exercitia non maximum commodum praestare cuilibet studioso, ideo obviis etiam ulnis amplectenda sunt.

F. Egidius Foscararius,
Magister Sacri Pal.

Concedimus ut opus hoc omni laude dignum et xpiane. professioni valde proficuum imprimatur.

Ph. Vic.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

TEXTUS ACCOMMODATI

TEXTUS IOANNIS HELYARIS (JOHN HELYAR) = *H*

Lutetiae circa a. 1535

EDITIO: MI, *Exercitia*, 624-648.

BIBLIOGRAPHIA: MI, *Exercitia*, 207-209 (descriptio codicis *Reginensis 2004*); 569-573 (examen documenti); CALVERAS, *Estudios sobre la redacción de los textos latinos de los Ejercicios anteriores a la Vulgata*, in AHSI, 31 (1962) 12-27; DALMASES, *Los estudios del P. Calveras ...*, in *Manresa*, 37 (1965) 398-400; H. DE VOCHT, *Monvmenta Hvmanistica Lovaniensia* (Louvain 1934). De Helyare agit pp. 585-608; H. THURSTON, *The first Englishmen to make spiritual Exercices*, in *The Month*, 142 (1923). Cf. etiam CREHAN, *Saint Ignatius and Cardinal Pole*, in AHSI, 25 (1956) 72-98; V. LARRAÑAGA, *La revisión total de los Ejercicios de San Ignacio, ¿en París o en Roma?*, in AHSI, 25 (1956) 403-410, 412.

Introductio

I. — AUCTOR. Ioannes Helyar (Heliar, ipse latine nomen suum scribebat Heliares)[1], sacerdos anglus, natus c. 1502, studia peregit Oxonii, in collegio « Corpus Christi », ubi discipulus fuit Ludovici Vives, qui a. 1523 ibi humaniores litteras docere coepit[2]. Gradus obtinuit: anno 1524, B. A; anno 1525, M. A.[3]; anno 1532, B. D.[4] Peritus fuit linguae latinae, graecae et hebraicae. Sacerdotio auctus, factus est vicarius in East Meon et rector in Warblington (in Hampshire orientali), ubi propinqui Reginaldi Pole commorabantur. Ingruente persecutione in eos qui a rege Henrico VIII dissentiebant,

---

[1] Vide litteras ad Ludovicum Vives apud DE VOCHT, p. 594.

[2] F. WATSON, *Les relacions de Joan Lluís Vives amb els Anglesos i amb Angleterra*, (Barcelona 1918) p. 80 ss.

[3] H. THURSTON, *The first Englishman to make spiritual Exercices*, in *The Month*, 142 (1923) 337.

[4] *The English Hospice in Rome* (Rome 1962), p. 205.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

anno 1534 vel 1535, mense maio [5], Helyar, solo patrio relicto, Lutetiam petiit. Annus non certo constat. Servatur epistola Stephani Gardiner, episcopi Winchesteriensis, ad Cromwell, data die 26 iulii (sine anno), ubi eum certiorem facit « ... of the departure out of the realme of the vicar of East Meon, in such fashion as I like not » [6]. Editor huius epistolae primum ei assignavit annum 1534 [7], sed postea ei suffecit annum 1535 [8]. Re vera, annus 1535 probabilior videtur [9], inter alia indicia, quia primis huius anni mensibus persecutio ingravescere coepit. A die 1 februarii 1535 traditores reputati sunt qui de rege male sentirent. Inde a verno tempore in exsecutionem deducta est « Act of Supremacy », quae res probabiliter Helyarem movit ad fugiendum ex Anglia [10]. Lutetiae Helyar sua studia exegetica et patristica prosecutus est, quorum vestigia habemus in eius codice manuscripto. Graves nuntii ad eum delati de rebus Angliae, ubi 22 iunii Ioannes Fisher et 6 iulii Thomas More supplicium extremum subierunt, Helyarem movit ad quaerendam amicitiam virorum spiritualium, atque haec videtur ei fuisse occasio Exercitia faciendi [11]. Si Helyar in Galliam venit a. 1534, potuit adhuc Exercitia peragere sub sancti Ignatii ductu, minime vero si, ut probabilius videtur, Lutetiam tantum a. 1535 pervenit, et quidem mense maio, ut diximus, quia sanctus Ignatius mense aprili Lutetia cesserat Hispaniamque petierat. Magister illi fuit aliquis ex Ignatii sociis, cum omni probabilitate beatus Petrus Favre. Scimus Fabrum Exercitia tradere solitum esse. Adde indicium: In secundo puncto prioris partis meditationis duorum Vexillorum [141] textui typico addit Helyar: « Unicuique assignatus est malus angelus a diabolo, sicut bonus a Deo ». Noscenti devotionem beati Fabri erga angelos custodes, verisimile est hoc additamentum ab eo provenire. Helyaris Exercitia fieri debuerunt tempore autumnali, saltem ante diem 15 novembris 1536, quia eo die Ignatii socii omnes Lutetiam reliquerunt, Venetias petentes. Ante hoc tempus etiam Helyar ex urbe Lutetia Lovanium se contulit, ut in dominio imperatoris Caroli V, qui bellum inierat cum rege Galliae pro possessione ducatus Mediolanensis, securius sua studia prosequi posset. Haec translatio facta est in finem labente a. 1535 vel ineunte 1536, habemus enim notam Helyaris Lovanii scriptam, die 26 ianuarii huius

---

[5] DE VOCHT, p. 600.
[6] THURSTON, p. 341.
[7] *Letters and papers of Henry VIII*, vol. VII, 639.
[8] Ib. vol. VIII, 493; cf. THURSTON, 341.
[9] Ita etiam existimat DE VOCHT, p. 601[1].
[10] Ib. p. 602.
[11] Ibid.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

anni [12]. Mense martio 1537 inde scripsit ad Ludovicum Vives [13]. Scimus eum adhuc Lovanii versatum esse mense iulio [14]. Eodem anno, tempore autumnali, Romam venit cum suo amico et protectore Reginaldo Pole, qui die 22 decembris praecedentis anni, a Paulo III cardinalis creatus fuerat. Anno 1538, mense martio, ipse Paulus III Reginaldum Pole tamquam « custodem » et Ioannem Helyarem « camerarium » Hospitii Anglici in Urbe recipi fecit [15], ipsumque Helyarem paenitentiarii munere insignivit [16]. Helyar sine dubio Romae mortuus est in finem vertente a. 1541, quia die 21 decembris cardinalis Pole scripsit litteras, quibus de successore ei quaerendo in munere paenitentiarii agebatur [17].

II. — TEXTUS DESCRIPTIO. Hic textus *Exercitiorum*, omnium antiquissimus qui hucusque servantur, invenitur in Bibliotheca Apostolica Vaticana, codice signato: *Regin. lat. 2004*, ff. 24*r*-34*r* et 55*v*-56*r*. Codex hic decursu temporis pertinuit ad conventum Theatinorum Sancti Silvestri in Quirinali (Romae), unde transmissum est in Bibliothecam Vaticanam, ubi inter codices *Reginenses* servatur, etiamsi, ut videtur, numquam ad reginam Christinam Sueciae pertinuerit. Hunc codicem, annotationes personales autographas Ioannis Helyaris continentem, descriptum vide supra, (*Codicum descriptiones*). *Exercitia* inveniuntur inter textum graecum homiliae sancti Basilii in verba libri Proverbiorum (6,4): « Ne dederis [*ms.* des] somnum oculis tuis » et latinam versionem tractatus cuiusdam sancti Ioannis Chrysostomi, qui transcriptionem *Exercitiorum* interrumpit. Post eum, f. 55*v*, continuantur usque ad fol. 56*r*, ubi continentur « Additiones ».

Textus hic a Rev.do Domino Ioanne Mercati, postea cardinali, inventus est, qui illum Patri Petro Tacchi Venturi transmisit. Hic Pater de eo notitiam dedit in sua *Storia della Compagnia di Gesù in Italia*, II/1, altera editione (a. 1550), 36[2]. Ipse Tacchi Venturi Helyaris textum patri Arturo Codina, *Exercitiorum* editionem tunc paranti notum fecit, isque illum typis mandavit in volumine MHSI, *Exercitia*, 624-648.

Textus est totus autographus. Etiam additiones marginales et supra lineam, Helyaris manu scriptae sunt. In verbis inter lineas scriptis tres casus distingui possunt: 1) Verba prioris redactionis delentur, eisque nova sufficiuntur. Ex. gr. fol. 29*v*, « paupertatem »

[12] Ibid., 594.
[13] Vide textum harum litterarum apud DE VOCHT, p. 592-594.
[14] DE VOCHT, p. 595.
[15] *The English Hospice*, p. 269.
[16] Ibid.
[17] Ibid. p. 205.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

pro « potestatem ». 2) Linea subducta notantur verba prius scripta. 3) Verba supra et subtus scripta intacta relinquuntur, ex. gr. : « contemptus sui » supra verbum « humilitas ». In hoc casu nos verbum supra lineam scriptum adhibemus, et in apparatu critico illud quod subtus est indicamus.

Saepe non iam unum aut alterum verbum mutatur vel additur, sed verae glossae inter lineas inseruntur, ex. gr. fol. 24*r* : « Omnia nostra, tam interiora quam exteriora, *memoriam, intellectum, voluntatem et affectum, totam denique animam et corpus ac membra ipsius et alia bona* dimittamus in manibus eius ». Italicis typis notavimus verba superaddita priori redactioni. Hac ratione saepe inducuntur Sacrae Scripturae vel ecclesiasticorum scriptorum auctoritates, rem expositam confirmantes.

In aliquibus documentis, ut sunt meditationes de Incarnatione et Nativitate Domini, non iam adsunt glossae interlineares vel ad marginem positae, sed ipse textus glossas continet. En tibi exemplum, in quo typis italicis notamus glossas, non superadditas sed in ipso textu contentas : [113] « Tertium praeludium. Petam a Deo *instantissime* ut dignetur mihi concedere internam *suae nativitatis* cognitionem, quando pro me *natus est loco tam humili et tam abiecto, ita ut non haberet ubi caput reclinaret. Bos et asina anhelito praesepe calefaciebant, ita ut animalia rationis expertia Creatorem mundi cognoscerent, ubi nec Israel nec ego cognovi. Ad haec diligenter advertam*, ut illum amen et magis illi *studeam placere* » (f. 28*v*).

Ratio procedendi Helyaris in his verbis inter lineas vel ad marginem positis tripliciter explicari potest : 1.° Helyar prius textum sibi traditum exscripsit, quem postea emendavit vel ampliavit ope alius textus coram habiti. 2.° Textum ampliavit vel mutavit secundum ea quae ore ab eius directore Helyari tradita sunt. 3.° Textum sibi datum Helyar proprio marte mutavit vel auxit.

Patres Thurston et Calveras priorem hypothesim malunt, sed ei opponitur difficultas : saepe ea quae ab Helyare textui typico adduntur talia sunt, quae non parum ab Ignatii usu aberrare videantur. Legatur ex. gr. compositio loci exercitii de Incarnatione [103] prout ab Helyare et prout a Versione prima exprimitur :

Helyar, fol. 28*r*	Versio Prima (*P1*)
Secundum praeludium est compositio loci. Hic erit contemplari magnam mundi planiciem, et fenestras adornatas in coelo, ut commodius res valeam contemplari ; et domum Virginis Mariae mente etiam compo-	Secundum compositio loci, quae hic erit attendere magnam capacitatem ac planitiem mundi, habitatam a tam diversis gentibus ; similiter erit attendere domum ac cubiculum Dominae nostrae Mariae Virginis,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nam, ut solet architectus. Dixi superius videre magnam mundi planiciem ad hunc finem, ut cum maiori facilitate possim considerare et imaginari tantas et tam diversas gentes super planitiem mundi, non ut terra plana sit, sed rotunda, ut doctores ostendunt. Dixi etiam fenestras adornatas esse in coelo, non ut sint, nec illis egeant tres Personae divinae, ut in illis manendo valeant melius videre res istas inferiores ; sed hoc dixi, ut commodius res contemplemur et imaginemur. considerando eas hoc vel illo modo, ut magis ad eas afficiamur ; contemplabimur tres illas Personas divinas in illa forma, in qua magis ab amore terreno nos distrahant.

civitatis Nazareth, in provincia Galileae.

Discrimen evidens est ; et nota quidem fragmentum hoc continenter ab Heliare scriptum esse, non addendo textui breviori glossas marginales vel interlineares ; signum est, etiam in his locis continenter scriptis, Helyarem aliqua textui sibi proposito addidisse, vel sequens sui directoris amplificationem, vel sua sponte.

Ex alia parte, examinato codice Helyaris apparet eum solitum esse annotationes marginales textibus sanctorum Patrum et aliorum a se descriptis apponere solitum esse. Nihil mirum si idem fecit cum *Exercitiis*. Item, usus scribendi unum verbum supra aliud, neutro deleto, quasi Helyar anceps esset de verbo seligendo, invenitur etiam in eius scriptis privatis, ut sunt epistolae.

Unde videtur probabilius Heliarem transcripsisse quidem *Exercitia* e textu sibi commodato, sed ei addidisse glossas, vel sequens directoris sui explanationem, vel potius prout ei in mentem veniebant ; quod mirum non est, attenta indole voluminis Helyaris, qui notas personales tantum continet, nulli exhibendas. Quid sit eius, quid vero e textu praehabito desumptum sit, sine magna difficultate apparet comparanti Helyaris scriptum cum textibus typicis, ut sunt Versio prima et textus Autographus.

III. — Tempus compositionis. Acta vitae Helyaris, de quibus breviter sub n.º 1 egimus, excludunt hypothesim secundum quam Helyar fecit exercitia Venetiis anno 1536 vel 1537. Hoc tempore versabatur ille Lovanii. Asserere licet Helyarem *Exercitia* exscripsisse dum Lutetiae, per aliquot menses, anno 1535 inde a mense maio, commoratus est. Tempus autumnale a. 1535 cum magna probabili-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tate assignari potest. His quae scimus ex Helyaris vita hoc additur indicium: scimus eius codicem manuscriptum, ubi sunt *Exercitia*, exaratum esse annis 1535-1537, scilicet eo tempore quo Helyar Lutetiae et Lovanii studiis perficiendis operam navabat. Codice inspecto apparet eum inde ab initio fuisse compactum et religatum prout nunc servatur, et Helyarem in eo continenter annotationes suas scripsisse. Iam, annotationes de *Exercitiis* habentur foliis 24-34, 55-56, scilicet in priore parte codicis, qui 159 folia habet.

IV. — Gradus applicationis Exercitiorum. Summa textus Helyaris. Textus Helyaris dici nequit mutilus. Est potius textus «accommodatus», referens eas *Exercitiorum* meditationes et documenta, quae ea peragenti tradita sunt. Helyaris textus habet primam hebdomadam, auctam complementis ex aliis hebdomadis desumptis. Post titulum: *Principia utilia iis qui spiritualium meditationum stadium ingressuri sint*, habet, fol. 24*r*: Annotationem quintam; Principium et fundamentum; Praesupponendum. Notandum est haec tria documenta ope numerationis: primo, secundo, tertio, coordinari, ac si essent *Exercitiorum* elementa praevia. — Ff. 24*v*-25*r*: sub titulo *Examen generale*, traditur doctrina, aliquanto contracta, de peccatis cogitatione, verbo et opere commissis, quam sequitur modus faciendi examen conscientiae. Ff. 25*r*-27*r*: quinque exercitia primae hebdomadae, omisso tamen hoc titulo; incipit simpliciter *Primum exercitium*. Post secundum exercitium sequitur, non numerata, *Meditatio poenarum inferni*. Tertium et quartum exercitium sunt repetitiones meditationum de peccatis. F. 27*v* titulus: *Exercitia 2ae hebdomadae sunt quae sequuntur*. Primum meditatio de Regno Christi; ff. 28*r*-29*r*: contemplationes de Incarnatione et Nativitate Christi; ff. 29*r*-30*r*: meditationes *duorum vexillorum* et *trium hominum binariorum*. Non proponuntur nec repetitiones nec sensuum applicationes pro his contemplationibus neque aliae meditationes secundae hebdomadae. Deest etiam nota finalis binariorum. F. 30*r* datur compendium de electione deque tribus temporibus eam faciendi, ubi explicatur quid sit consolatio, quid desolatio (f. 30*r*); quattuor regulae ad eligendum (f. 30*r*); tres gradus humilitatis (f. 30*v*); regulae observandae tempore desolationis (f. 30*v*); item alia de electione (f. 30*v*). Haec materia duobus diebus, aut eo minus, absolvi poterat.

Tertiae hebdomadae dies integer assignatur, sex propositis exercitiis, quibus integra Iesu Christi Passio comprehenditur (f. 31*r*). Contemplatio de cena Domini praebet formam seu methodum pro aliis.

Ultimus dies Resurrectioni Domini dicatur (f. 31*v*). Deest contemplatio ad amorem. Compendio traduntur tres orandi modi (f. 32*r*). De spirituum discretione indicatur, ad finem, distinctio inter consola-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tionem cum causa et sine causa. Ad discernendam veram consolationem normae quaedam traduntur (f. 33*r*). Integer propositus labor septem octove diebus absolvi potuit.

Tamquam media «post exercitia ad conservandum spiritum» (f. 32*v*) commendantur : examen conscientiae bis in die faciendum, confessio et communio hebdomadaria, Missae celebratio saltem semel in hebdomada, si sacerdos sit, hora quotidiana meditationis et contemplationis, secundum varios modos orandi facienda, et per contemplationem mysteriorum vitae Christi. Tandem commendatur amicitia cum sociis eiusdem propositi, eligendo optimos, eosque, qui aliter sentiunt, vitando.

V. — LABOR ACCOMMODATIONIS. Documenta ex *Exercitiis* desumpta, alia fideliter exscribuntur e textu completo, alia sunt fructus elaborationis cuiusdam, textum amplificantis ope glossarum, vel quod frequentius accidit, illum breviantis. De hoc accommodationis labore nonnulla subiungimus exempla.

Documentum maxima fidelitate desumptum est Examen particulare. In eo Helyar propius accedit ad textum hispanum Autographum quam ad latinum *P*. En tibi nonnulla exempla :

H : « *continet in se* tria tempora » (f. 34)	P : « *continens* »
A : « *contiene en sí* » [24]	
H : « exigens *ab anima sua* rationem (f. 34)	P : « *ab animo suo* »
A : « demandando cuenta *a su ánima* » [25]	
H : « pungat ... *tot puncta, quot* » (f. 34)	P : « *tot puncta quoties* »
A : « haga *tantos puntos quantos* » [25]	

Hoc nobis suadet textum hispanum Examinis particularis pervenisse iam Lutetiae ad redactionem definitivam.

Pari fidelitate, paucis variantibus exceptis, transcribuntur quinque exercitia primae hebdomadae atque etiam meditationes Regni Christi, Duorum Vexillorum, Trium Binariorum. Similiter « Additiones », excerpta quarta et decima, quarum prior textum mutatum habet, altera in compendium redactum. Adde « praesupponendum » [22] et « annotationem quintam » [5], quae, ut diximus, simul cum Principio et fundamento, initio textus exhibentur.

Maximi momenti est *Principium et fundamentum*, quod, ut diximus, exhibetur tamquam altera nota praevia initio textus (f. 24). Textus huius documenti notabiliter differt tum a textu hispano *A*, tum a latino *P*. Estne in *H* textus quidam simplificatus, pari modo ac alii quos in Helyaris redactione invenimus, an refert nobis formam quandam primitivam documenti, quam postea Ignatius correxit usque dum pervenit ad formam quam nunc habemus in Autographo ? Ecce tibi comparatos hos tres textus :

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

HELYAR (*H*)	VERSIO PRIMA (*P*)	AUTOGRAPHUM (*A*)
Secundo : homo est creatus ad laudem Domini et ad salutem animae suae. Item omnia quaecumque creata sunt super faciem terrae, sunt creata propter hominem, ut ipse laudet Deum et salvet seipsum. Ex iis sequitur,quod homo tantum debet accipere de huiusmodi rebus creatis quantum poterit iuvare ad laudem Domini et ad salutem animae suae ; et tantum debet ea repellere, quantum sibi noceant ad eiusmodi finem. Ex quibus manifestum est, quod nos debemus esse indifferentes circa ista creata ; verbi gratia, ut ego *absolute nec secundum quid debeo velle magis prospera quam adversa, quietem et ocium quam negocia et labores*, paupertatem quam divitias aut contra ; honores quam opprobria, vitam longam quam brevem, sanitatem quam morbum, vitam quam mortem, et e contra, *nisi in quantum iudicavero hoc vel illud esse mihi melius ad laudem Domini et ad salutem animae meae, absque affectione aliqua carnali aut sensuali.*	Homo est creatus ad laudandum Deum et ei exhibendum obsequium et reverentiam et ad salvandum his mediis animam suam ; reliqua autem omnia super terram existentia creata sunt ad hoc ut hominem iuvent ad prosecutionem finis ad quem conditus est. Ex quo fit quod homo eatenus eis uti debet, quatenus eum ad finem suum iuvant, atque ab eia abstinere, quatenus ad eum finem impediunt. Quocirca opus est ut simus indifferentes ad omnia creata, quoad concessum est libertati nostrae et non prohibitum. Itaque ex parte nostra nolimus plus sanitatem quam egritudinem, divitias quam paupertatem, honorem quam opprobria, vitam prolixam quam brevem, et ita de aliis consequenter ; solum optemus et eligamus ea quae magis conducunt nos ad finem propter quem creati sumus.	El hombre es criado para alabar, hacer reverencia y servir a Dios nuestro Señor, y mediante esto salbar su ánima ; y las otras cosas sobre la haz de la tierra son criadas para el hombre, y para que le ayuden en la prosecución del fin para que es criado. De donde se sigue que el hombre tanto ha de usar dellas quanto le ayudan para su fin y tanto debe quitarse dellas quanto para ello le impiden. Por lo qual es menester hazernos indiferentes a todas las cosas criadas, en todo lo que es concedido a la libertad de nuestro libre albedrío y no le está prohibido ; en tal manera que no queramos de nuestra parte más salud que enfermedad, riqueza que pobreza, honor que deshonor, vida larga que corta y por consiguiente en todo lo demás ; solamente deseando y eligiendo lo que más nos conduçe para el fin que somos criados.

Notanda sunt ea quae desunt in *H* : « hacer reverencia y servir a Dios » ; « en todo lo que es concedido a la libertad del libre nuestro albedrío y no le está prohibido ». Maxima discrepantia adest in sententia finali : « solamente deseando ... somos criados ». Notemus etiam in *H* non adesse formulam « eatenus, quatenus » quam videmus in *P*. E contra adest in *H* est longa glossa, quam nos typis italicis distinguimus.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

In *P* habentur conceptus magis elaborati, simul cum latina lingua accuratiore. Haec indicia evincunt, saltem quoad hanc partem, textum *H* independentem esse ab *A* et *P*. Unde colligere licet Principium et fundamentum, quo tempore ab Helyare transcriptum est (scil. ca. a. 1535), habuisse formam simpliciorem, quam Ignatius postea perpolivit.

Exempla glossarum sunt verba: « omnia nostra tam interiora quam exteriora » in annotatione 5.ª (f. 24*r*), auxilium a bono angelo cuique datum, in meditatione de duobus vexillis (f. 29*r*); exitus animae Christi e limbo, tamquam avis cuiusdam (f. 31*v*), testimonium sancti Bernardi ad explicandum primum peccatum angelorum (f. 25*v*).

Textus meditationis de duobus vexillis, prae aliis, refertus est additionibus in *H*.

VI. — De statu redactionis textus Exercitiorum. Magni momenti est videre quid nos doceat textus *H* relate ad statum compositionis libri ***Exercitiorum*** anno circiter 1535, quo scriptus est.

Principium et fundamentum adest quidem, etiamsi, ut superius diximus, forma aliquanto simpliciore quam postea in textibus *A* et *P*. Haec maior simplicitas in formulatione nobis suggerit hoc documentum habere in textu *H* eam formam quam inde ab initiali redactione habuit. Qui negant Principium et fundamentum adfuisse iam in prima ***Exercitiorum*** redactione minorissana, nituntur in ultima eius magis elaborata compositione. Qui vero quaerunt eius fontes in Erasmo vel Petro Lombardo, indicium vident in formulis « eatenus quatenus », « laudare Deum, eique obsequium atque servitium praestare », quas vidimus abesse a redactione Helyaris. Unde admitti potest progrediens elaboratio Principii et fundamenti inde ab an. 1535 (*H*), usque ad a. 1541 (*P*) et a. 1544 (*A*). Notandus est etiam locus qui Principio et fundamento tribuitur in *H*, scilicet tamquam secunda e tribus notis ***Exercitia*** praecedentibus ad modum introductionis, una cum annotatione 5ª [5] et « praesupponendo » [22].

Textus Examinis particularis, ut innuimus, obtinuit definitivam redactionem Lutetiae, quia textus *H* omnino convenit cum *P* et *A*. Idem dici potest de quinque exercitiis primae hebdomadae, de Regno Christi, de duobus Vexillis, de praesupponendo, de annotatione 5ª, de additionibus, excepta quarta et decima. In his documentis textus *H* habet pro fundamento textum latinum similem textui *P1*, anni 1541. Post textum *H* Ignatius ***Exercitia*** correxit, prout denotant 32 correctiones posteriores (vide p. 93), quas non invenimus in *H*. Meditatio de tribus Binariis integre et fideliter transcribitur in *H* et quidem suo loco, quod probat eam inde ab initio consideratam esse complementum meditationis de duobus Vexillis, ultima hora diei

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

faciendam, post quattuor meditationes praecedentis exercitii [148]. E contra, tres humilitatis modi exhibentur tantum forma quadam schematica, et quidem post tempora et modos electionis faciendae. Inde surgit suspicio « Tres humilitatis modos » introductos esse tempore posteriore, cum eis proprius locus sit ante electionem : « para hombre affectarse a la vera doctrina de Cristo » [164]. Tempus integri diei huic considerationi assignatum est, una cum colloquiis de vexillis [164, 168]. Attamen, schema de tribus humilitatis modis, in *H* propositum, supponit existentiam iam Lutetiae et a. 1535 textus magis completi, tum hispani, tum latini.

Idem dici potest de contemplationibus Cenae Domini et Resurrectionis Christi, quia compendium Helyaris habet, quoad substantiam, omnia elementa textus latini *P*, anni 1541. Locutio « quomodo humanitas patitur » (f. 31*r*) indicat redactionem primaevam, ab Ignatio postea mutatam, maiore sensu theologico, in hanc aliam : « lo que Christo nuestro Señor padesce en la humanidad » [195].

De absentia contemplationis ad obtinendum amorem nihil certo argui potest contra eius existentiam tempore parisiensi, fieri enim potest ut Helyari non proposita fuerit, quia excedebat gradum accommodationis *Exercitiorum* ipsi propositorum.

Ad documenta quod attinet, compendia exsistentia in *H* aliqua nos docent de tempore compositionis. Sub titulo « De electione » (f. 30*r*) indicantur tria tempora ad faciendam bonam electionem [175-177] : « Quatuor regulae ad eligendum » (f. 30*r*) praebent quattuor puncta secundi modi tertii temporis electionis faciendae [184-187]. Conicere possumus tunc temporis (scil. anno 1535) adesse in textu completo sex puncta prioris modi [178-183]. Idem dici potest de documento « Para tomar noticia de qué cosas se deve hazer elección » [170-172], quia, post tres humilitatis modos, sub titulo : « Item alia de electione » sermo fit de electione immutabili et mutabili. Attingitur etiam punctum, quandonam electio aliqua vocari possit divina vocatio, quae pura est a sensualitate et mundanis affectibus (f. 30*v*). Ubi sermo fit de electione recta et obliqua, significari videtur « preámbulo para hazer elección » [169]. Ex his concludi posse videtur Lutetiae compositum esse integrum tractatum de electionibus. Non idem dixerim de emendatione et reformatione vitae [189], quia de hac re nullum vestigium habetur in *H*. Habentur ibi, e contra, media « ad conservandum spiritum » post *Exercitia* (f. 32*v*), quae absunt ab aliis textibus, quaeque opportune Helyari sacerdoti tradita sunt a directore.

Ad regulas discretionis spirituum quod attinet, datur in *H* definitio consolationis et desolationis, ubi sermo est de secundo tempore faciendi electionem (f. 30*r*) ; post tres modos humilitatis proponitur « regula observanda in desolatione », ubi traditur consilium nihil im-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

mutandi desolationis tempore [318]. Concludi igitur potest anno 1535 compositas esse regulas saltem a tertia ad quintam primae seriei regularum discretionis spirituum. Post monita ad perseverandum, adest brevis tractatus « De discretione spirituum », ubi traditur distinctio inter consolationem cum causa et sine causa, unde criterium eruitur ad discernendum quaenam consolatio a Deo proveniat, quaenam vero a Deo non sit (f. 33*r*-*v*).

Absentia regularum ad sentiendum cum Ecclesia difficulter explicari potest, nisi has regulas post tradita Helyari *Exercitia* compositas esse dixerimus. Si enim tunc inveniebantur in integro textu *Exercitiorum* non explicatur cur eae non traditae fuerint Helyari, tunc Lutetiae studiis operam danti, aliisque scholasticis parisiensibus, inter quos maxime serpebant ideae protestantium et erasmistarum, quas vehementer repressit Concilium Senonense (Sens) anni 1528. Unde concludere licet regulas has, saltem quinque postremas, ab Ignatio compositas esse post commorationem parisiensem, scil. post annum 1535.

De *mysteriis Vitae Christi* reliquisque contemplationibus et regulis, hoc dicere licet, ex earum omissione in textu *H* nihil certo concludi posse, quia probabiliter Helyari datae non sunt, quia excedebant gradum accommodationis *Exercitiorum* ei traditorum.

VII. — RATIO EDITIONIS: Edimus textum e cod. *Reginensi latino 2004*, ff. 24*r*-34*v* et 55*v*-56*r*. Typis italicis exprimuntur Helyaris correctiones et emendamenta. Saepe unum verbum supra aliud scribit, primo non deleto. Tunc in textu exscribimus illud quod supra lineam est, monito lectore in apparatu.

Paragraphorum novam numerationem inducimus, additis intra [ ] numeris textus archetypi.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Textus

[f. 24*r*] PRAECEPTA UTILIA IIS QUI SPIRITUALIUM MEDITATIONUM STADIUM INGRESSURI SINT

Primo, debemus ingredi ad laudem Domini, seu spiritualia exercitia, magno et liberali animo, ita quod omnia nostra tam interiora quam exteriora, ***memoriam, intellectum, voluntatem et affectum, totam denique animam et corpus ac membra ipsius et alia bona***, dimittamus in manibus eius ; ut ipse disponat tam de me quam de omnibus meis ad suam beneplacitam voluntatem, absque velle, absque nolle proprio. 1 [5]

Secundo, homo est creatus ad laudem Domini et ad salutem animae suae. Item omnia, quaecumque creata sunt super faciem terrae, sunt creata propter hominem, ut ipse laudet Deum, et salvet seipsum. Ex iis sequitur, quod homo tantum debet accipere de huiusmodi rebus creatis, quantum poterit iuvare ad laudem Domini et ad salutem animae suae ; et tantum debet ea repellere, quantum sibi noceant ad eiusmodi finem. Ex quibus manifestum est, quod nos debemus esse indifferentes circa ista creata, verbi gratia, ut ego absolute nec secundum quid debeo velle magis ***prospera quam adversa, quietem et ocium quam negocia et labores***, paupertatem quam divitias aut contra, honores quam opprobria, vitam longam quam brevem, ***sanitatem quam morbum, vitam quam mortem***, et e contra, nisi in quantum iudicavero ***hoc vel*** illud esse mihi melius ad laudem Domini et ad salutem animae meae, absque affectione aliqua carnali aut sensuali. 2 [23]

Tertio, quacumque propositione aliqua prolata habente sensus diversos, semper debeo habere animum meum magis paratum ad salvandam ***illam*** quam ad condemnandam ; et quando non potero salvare, petam ab eo quomodo intelligat. Tandem si ille male ***sentiat et deteriorem partem sustineat***, post aliquas interrogationes corrigam eum ; et si noluerit corrigi, quaeram omnia media honesta et possibilia ad salvandam huiusmodi animam, et ad deponendum huiusmodi errorem ab eo. [24*v*] 3 [22]

---

1 qui *corr. ex* quia || 2 ingressuri *corr. ex* ingressurus || 5-6 memoriam — alia bona *add. postea sup. lin et in marg.* || 17-18 prospera quam — labores *sup. lin.* || 19-20 sanitatem — mortem *sup. lin.* || 20-21 hoc vel *sup. lin.* || 25 illam *marg.* || 26-27 sentiat-sustineat *sup. lin., corr. ex* intelligat, *quod delere omisit*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Examen universale

4 Sunt in me tres cogitationes: prima quidem propria, egrediens
[32] ex libero arbitrio et voluntate, tamquam ab intus ad foras; aliae duae egrediuntur a foris ad intus, id est, a bono et malo angelo ad me.

[33] Duplex meritum: primum, quando *veniente aliqua cogitatione* prava, repello eam statim, absque aliqua morula. Secundum, quando post magnam pugnam, tandem eam repello, et hoc 2^{m} est maius meritum.

[35] Peccatum veniale efficitur, quando facio aliquam morulam in illa prava cogitatione, ubi notatur aliqua negligentia vel delectatio sensualitatis.

[36,37] Peccamus dupliciter mortaliter: primo, consensu, scilicet: si ego possem, ego facerem, vel si potero, faciam; secundo, quando ponitur in actu, et *sic* efficitur maius ratione temporis, *quia diutius continuatur actus*, ratione intensionis circa obiectum, et ratione damni utriusque, *mei videlicet et alterius, cui fit iniuria, damnum aut opprobrium. Nam ego semper postea ero in maiori periculo peccandi et proclivior ad committendum idem scelus; et proximus leditur vel in bonis vel in uxore; item ratione scandali et mali exempli.*

De verbo

5 Non possumus *licite* iurare per Creatorem nec per creaturam,
[38] nisi cum veritate, necessitate, *quae non est in quavis re levi, sed quoties agitur de salute animae cuiuspiam*, ac reverentia. *Hiere[mias]: Iurabis, dicit Dominus, in veritate et iustitia ac iudicio*[1], *id est, discretione,*
[39] *ut nec temere nec irreverenter iuretur.* Et licet sit maius peccatum iurare *male et inordinate* per Creatorem quam per creaturam, tamen difficilius est iurare debite per creaturam quam per Creatorem, quia nomen ipsius Dei nos magis ducit ad reverentiam quam nomen creaturae. Unde magis conceditur perfectis iurare per creaturam quam imperfectis, etiam ut non veniant ad aliquam idololatriam ipsi imperfecti. Nam perfecti per assuefactionem contemplantur Creatorem esse in creaturis secundum essentiam, praesentiam et potentiam.

---

35 veniente — cogitatione *corr. ex* veniens aliqua cogitatio || 44 sic *sup. lin.* 44-45 quia diutius — actus *sup. lin.* || 46-49 mei videlicet — mali exempli *additum postea* || 51 licite *sup. lin.* || 52-53 quae non est — cuiuspiam *add. sup. lin.* || 53-55 Hiere[mias] — iuretur *marg.* || 56 male et inordinate *sup. lin.* || 61 *post* Nam *del.* ipsi

---

[1] « Et iurabis: Vivit Dominus in veritate, et in iudicio, et in iustitia ». Ier. 4, 2.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Ociose loqui est quando nec sibi nec alteri prodest, nec ad talem [41]
intentionem ordinantur verba.

Perniciose loqui intelligitur *satis* per hanc regulam, id est, si ego [41]
aperio aliquod peccatum mortale coopertum, pecco mortaliter ; si
veniale, venialiter ; si defectum, sum defectuosus. Tamen ad adiu-
vandum proximum, motus charitate potero aperire tale peccatum alicui
alteri, dum ego habeam coniecturas et rationes probabiles, quod ille
talis poterit prodesse et non obesse existenti in peccato.

Mendacium { iocosum / officiosum / perniciosum [25*r*]

De operibus

Circa opera *oportet* respicere treis lineas : per primam intelligo **6**
decem mandata ; per secundam praecepta Ecclesiae ; per tertiam com- [42]
mendationes seu exhortationes maiorum. Igitur quidquid fecero se-
cundum magis aut minus circa ista, ita et consequenter magis vel
minus peccabo.

Omissio.

Modus examinandi conscientiam

Primum. Agere gratias Deo pro beneficiis receptis. **7**

Secundum. Petere gratiam a Deo ad cognoscenda peccata et [43]
repellenda.

3. Petere rationem ab anima, ab ipsa hora in qua surrexeras, de
hora in horam, usque ad horam praesentis examinis ; et primo de
cogitatione, deinde de locutione, postremo de opere ; *aut de tota
vita, ab aetate in aetatem ascendendo usque ad praesentem diem. Vide
primum punctum secundi exercitii.*

4. Petere veniam.

5. Proponere emendationem vitae ; et semel Pater noster.

Hoc examen fiet semel post prandium et semel post coenam.

Primum exercitium

Est meditatio trium animae virium circa primum et secundum **8**
et tertium peccatum. Et continet, ultra orationem praeparatoriam, [45]
duo praeludia, tria puncta praecipua cum uno colloquio.

---

65 satis *sup. lin.* || 75 oportet *sup. lin.* || 85 surrexeias *corr. ex* surrexerat || 87-89 aut de tota — exercitii *marg.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[46] Oratio praeparatoria. In oratione praeparatoria petenda est gratia a Domino ad hoc ut omnes meae intentiones et actiones pure ordinentur in obsequium et laudem divinae maiestatis eius.

[47] Primum praeludium est compositio circa locum; ubi est annotandum quod in contemplatione vel meditatione visibili, sicuti est contemplatio Christi Domini nostri, qui visibilis est, compositio erit videre oculo imaginationis locum corporeum in quo res contemplanda est, sicut templum vel mons ubi Christus Dominus manebat. In invisibili autem, sicuti est contemplatio peccatorum, compositio erit videre oculo imaginationis animam corpori corruptibili tamquam carceri inclusam, et totum compositum ex anima et corpore in hac valle miseriae, inter bruta animalia exul.

[48] Secundum praeludium est petere a Domino Deo nostro; et petitio debet congruere subiectae materiae, hoc est, si contemplatio est de resurrectione, oportet petere gaudium cum Christo ploeno gaudio; si est de passione, oportet petere lachrymas, poenam et afflictiones cum Christo afflicto. Hic autem petenda est verecundia et confusio [25*v*] mei ipsius, considerans quam multi damnati sunt ob unicum peccatum mortale, et quoties ego merui damnari in aeternum propter multitudinem meorum peccatorum. ***Qualem poenitentiam ageret, si cui ex damnatis liceret, relicto inferno, huc in meum locum venire.***

[49] Ante omnes contemplationes seu meditationes debet fieri supradicta oratio praeparatoria, absque mutatione aliqua, et duo dicta praeludia, ea quandoque mutando iuxta materiam subiectam.

9 [50] Primum punctum erit exercere memoriam supra primum peccatum angelorum, et circa idem exercere intellectum, et consequenter voluntatem, volendo supradicta memorare et intelligere ad maiorem meam confusionem, comparando unico peccato angelorum mea tam multa et magna scelera, considerando quoties ego ob illa infernum merui, si angeli ob unicum peccatum in infernum ceciderunt. Circa memoriam autem peccati angelorum recordari debemus, quod cum ipsi creati essent in gratia et nollent sua libertate gratiam invenire ad exhibendam reverentiam et obedientiam suo Creatori et Domino, levati sunt in superbiam et ceciderunt a gratia in malitiam, et depulsi de coelo in infernum; et ita consequenter discurrendum est particularius cum intellectu, et movendi sunt magis affectus voluntatis. ***Iuxta Barnardi*** [sic] ***sententiam, peccatum angelorum fuit superbia cum invidia coniuncta***[2]. ***Nam suam naturam, non humanam, a Filio Dei assumi, et***

16-17. Qualem poenitentiam — venire *additum postea* ‖ 32-36 Iuxta Barnardi — similitudinem Altissimi *marg.*

---

[2] S. Bernardus in sermone XVII in *Cantica*, n. 5: PL, 183, 857.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ab hominibus pariter atque angelis adorari volebant, sic affectantes similitudinem Altissimi.

Secundum punctum est, idem quod supra facere, hoc est, exercere treis potentias circa peccatum Adae et Evae, reducendo in memoriam qualiter ob tale peccatum per tantum tempus poenituerunt, et quanta corruptio secuta est genus humanum, tot gentibus descendentibus in infernum. Voco autem reducere ad memoriam secundum peccatum nostrorum primorum parentum. Memorari qualiter postquam Adam fuit creatus in campo damasceno et positus in paradiso terrestri, et Eva de eius costa formata, post prohibitionem ne comederent de arbore scientiae, ipsis comedentibus et ex consequenti peccantibus, tandem vestiti tunicis pelliceis et expulsi e paradiso, vixerunt sine iustitia originali per totam vitam suam in multis laboribus, in multa poenitentia ; et consequenter discurrendum est intellectu particularius, utendo etiam voluntate, sicut antea dictum est. **10** [51]

Tertium punctum est, idem facere circa tertium peccatum cuiusvis, qui ob unicum mortale est damnatus, et aliorum sine numero damnatorum ob pauciora quam mea peccata. Dico autem idem facere circa tertium peccatum privatum cuiusvis, reducendo ad memoriam gravitatem et malitiam peccati contra Creatorem et Dominum, discurrere intellectu qualiter peccando et agendo contra bonitatem infinitam, iuste damnatus est in aeternum. Et tandem finiat movendo magis ac magis voluntatis affectus, *scilicet, dolorem, pudorem.* **11** [52]

Colloquium demum fiet, imaginando Christum Dominum coram me crucifixum. Fiat colloquium considerando qualiter Creator exinanivit se ut homo fieret, et voluit temporaliter mori, quum esset immortalis, pro peccatis meis. Idem faciam considerando me ipsum, quid fecerim pro Christo, [26*r*] quid faciam, et quid debeam facere ; et ita videns illum pendentem in cruce, discurram per ea quae sese obtulerint. **12** [53]

Colloquium proprie fit sicuti si amicus amicum alloquatur, vel servus dominum suum, sed nunc aliquam gratiam petendo, nunc se ipsum incusando ob aliquod malum commissum, nunc demum sua desideria Domino communicando et circa ea consilium quaerendo. Et in fine dicatur Pater noster. [54]

---

57 scilicet — pudorem *additum postea*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secundum exercitium

13 Est de meditatione peccatorum, et continet post orationem prae-
[55] paratoriam et duo praeludia, quinque puncta et unum colloquium.
Oratio praeparatoria sit eadem quae supradicta est.
Primum praeludium erit eadem supradicta compositio, ***de anima corpori tamquam carceri inclusa.***
Secundum praeludium est petere gratiam, quam desidero a Domino obtinere ; et erit petere magnum et intensum dolorem et lachrimas ob peccata mea.

14 Primum punctum erit circa processum peccatorum, reducendo ad
[56] memoriam omnia peccata vitae meae, mente discurrendo de anno in annum, vel quovis alio tempore in aliud ; ad quod tria potissimum iuvant : primum respicere domum vel locum in quo quis habitavit ; secundum, respicere conversationem quam cum aliis habuit ; tertium, artem vivendi quam habuit.

15 Secundum punctum est ponderare multitudinem peccatorum,
[57] respiciendo deformitatem et malitiam, quam quodvis peccatum mortale in se continet, esto quod non fuisset prohibitum specialiter lege divina.

16 Tertium punctum est ***nosse te ipsum***, cogitare quisnam ego sim,
[58] me ipsum diminuendo, adductis exemplis ***ac comparationibus***. Primo, quam parum sim in comparatione ***centum aut mille aut*** omnium hominum ; secundo, quam parum sint homines huius mundi collatione omnium angelorum et sanctorum coeli. Tertio, cogitando quam parum sit omnis creatura respectu Dei ; quid ergo erit de me solo ? Quarto, cogitare omnem corruptionem et deformitatem meam corpoream, ***et corpus morbis ac morti obnoxium.*** Quinto, respicere me ipsum quasi vulnus et apostema unde tot pullularunt peccata et tot iniquitates et tantum ac tam turpissimum venenum.

17 Quartum punctum est considerare quis sit Deus contra quem ego
[59] tantum peccavi, secundum sua attributa, comparando illa suis oppositis in me : summam Dei sapientiam meae ignorantiae, magnam Dei omnipotentiam meae impotentiae, ingentem Dei iustitiam meae iniquitati, magnam Dei bonitatem meae malitiae.

18 Quintum punctum est exclamatio quaedam admirativa ex magno
[60] affectu procedens, discurrendo per omneis creaturas, admirans quonam modo me dereliquerunt vivere, et me in vita conservaverunt ; quomodo angeli, qui sunt gladius divinae iustitiae, me sustinuerint

---

74-75 de anima — inclusa *add. postea* || 89 nosse te ipsum *sup. lin.* || 90 ac comparationibus *sup. lin.* || 91 centum aut mille aut *sup. lin.* || 96 et corpus — obnoxium *sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

et conservaverint et pro me oraverint; sancti etiam quomodo mei fuerunt intercessores apud Deum; *coeli*, sol, luna, stellae, elementa, aves, pisces, animalia quaeque [26*v*] quomodo me hactenus conservaverunt; terra quomodo non aperta est et me absorpsit? Quomodo non sunt creati novi inferni, ut me in aeternum punirent?

Conclude tandem uno colloquio, colloquendo et agendo gratias, quod concesserit mihi hactenus vitam, ut eam possim deinceps corrigere, mediante sua gratia; et ita proponendo dicatur Pater noster. **19** [61]

Sequens exercitium est meditatio paenarum inferni, et continet in se post unam orationem praeparatoriam et duo praeludia, quinque puncta et unum colloquium. **20** [65]

Oratio praeparatoria est eadem solita.

Primum praeambulum est compositio seu consideratio inferni. Hic erit imaginari longitudinem, latitudinem et profunditatem inferni.

Secundum praeludium est petere id quod volo; quod erit ad praesens petere internam cognitionem poenae quam patiuntur damnati, quatenus, si ob scelera mea oblitus fuero amoris divini, saltem timor poenarum me adiuvet, ne incurram in peccatum.

Primum punctum est oculo imaginationis videre ingenteis focos, et animas, qui in inferno patiuntur, quasi corporibus igneis alligatas. [66]

Secundum punctum, auribus imaginationis audire magnos planctus, eiulatus, voces, et inauditas blasphemias contra Christum Dominum et sanctos eius. [67]

Tertium punctum est olfacere sulphur, fumum et alia fetida et putrida, quae sunt in inferno. [68]

Quartum est gustare amara, veluti lachrimas, tristitiam, vermem conscientae inextinguibilem. [69]

Quintum est tactu imaginationis percipere qualiter ignis tangit et comburit animas. [70]

Colloquium finale fiet ad Christum Dominum, reducens ad memoriam animas, quae in inferno sunt, quarum aliquae ibi detinentur, qui non crediderunt adventum Domini nostri Iesu Christi, aliquae vero, quae credendo non custodierunt eius praecepta. Et omnium harum animarum triplex est status: primus, earum quae fuerunt ante Christi adventum; secundus, existentium tempore eius vitae mortalis; tertius, earum quae sunt post eius discessum a nobis. Tandem agam gratias Altissimo, quod non permiserit me finire vitam in statu harum, et quod erga me hactenus tam pius et misericors extiterit. In fine dicam Pater noster. [27*r*] [71]

---

9 coeli *sup. lin.* || 27 qui *ms., forte pro* eorum qui

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

TERTIUM EXERCITIUM EST REPETITIO PRIMI ET SECUNDI EXERCITII, FACIENDO TRIA COLLOQUIA

21 Post orationem praeparatoriam et duo praeambula, faciam repe-
[62] titionem primi et 2i exercitii, notando et moram faciendo in punctis illis in quibus maiorem consolationem vel desolationem, vel maiorem gustum spiritualem sensi.

[63] Post haec omnia faciam tria colloquia modo sequenti. Primum colloquium fiet ad Dominam nostram, ut obtineat mihi gratiam a Filio et Domino suo ad tria potissimum: primum, ut habeam internum peccatorum meorum sensum, et integrum odium peccatorum meorum; secundum, ut sentiam deordinationem mearum operationum, quatenus me ipsum odio habens, corrigar et in melius vitam meam disponam; tertium, petam cognitionem mundi, ad hoc ut illum horrens, vana et mundana repellam. Post haec, Ave Maria.

Secundum colloquium eodem modo fiet ad Filium, ut eadem obtineat mihi a Patre; et post dicam aliquam orationem dedicatam Filio pro mea devotione.

Tertium eodem modo fiet ad Patrem, ad hoc ut ipsemet aeternus Dominus meus illa eadem mihi concedat. Et in fine dicam Pater noster.

QUARTUM EXERCITIUM EST REPETITIO TERTII EXERCITII

22 Fiat repetitio tertii exercitii ad hoc ut intellectus discurrat assidue
[64] absque divagatione, reminiscendo contemplata in exercitiis praeteritis, faciendo eadem tria colloquia.

[72] Primum exercitium fiat media nocte; secundum, statim cum surrexero a lecto; tertium ante prandium, sive ante missam sive post missam; quartum in Vesperis vel in hora earum; quintum una hora ante tempus coenae. [27*v*]

EXERCITIA 2ae HEBDOMADAE SUNT QUAE SEQUUNTUR

23 Primum exercitium est consideratio vocationis cuiusdam tempo-
[91] ralis regis, quae ad contemplandam vitam aeterni regis plurimum iuvat.

Oratio praeparatoria est eadem *quae* solita est fieri.

---

54 fiet *corr. ex* fiat || 67 *post* repetitio *del.* istiusmet. *Super* tertii exercitii *scripsit* trium exercitiorum praedictorum. *Ex contextu tamen et ex aliis textibus archetypis* [64] *patet agi de tertio tantum exercitio repetendo seu* ‹ resumiendo › || 79 quae *sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Primum praeludium est compositio loci. Hic erit considerare oculo imaginationis templa, castella, civitates, in quibus Christus Dominus praedicavit.

Secundum praeludium est petere gratiam quam desidero et volo; et erit petere hoc beneficium a Domino, ne obsurdescam ad suam vocationem, sed evadam promptus et diligens ad implendam suam sanctissimam voluntatem.

Primum punctum est considerare ante me regem quemdam humanum, a Domino Deo nostro electum, cui obediant universi principes, et homines christiani subiiciuntur, ***hunc omnes suos convocare.*** [92]

Secundum punctum est considerare hunc regem ita alloquentem omnes suos subditos, dicendo: Voluntas mea haec est, expugnare omneis terras infidelium. Propterea, si quis vult comitari me, debet eodem cibo, potu et vestimento, quo ego utor, contentari; item debet laborare interdiu, et vigilare noctu, sicut ego; ut ita particeps fiat victoriae mecum, sicut fuit et laborum. [93]

Tertium punctum est considerare responsum quod debet reddi ab omnibus subditis regi tam liberali et tam humano; et ex consequenti, si aliquis non acceptaret petitionem talis regis, quanto vituperio dignus esset apud totum universum, qui tantum degeneraret a vero et fideli subdito. [94]

Secunda pars huius exercitii consistit in applicando exemplum regis temporalis ad Christum Dominum nostrum, in tribus illis punctis praedictis. **24** [95]

Et quantum ad primum punctum, si huiusmodi vocationem subditorum suorum, quam facit rex temporalis, consideramus, quanto dignius consideratione est, contemplari Christum Dominum nostrum, regem aeternum, ante quem est totus hic mundus, quem totum et unumquemque ipsius sigillatim vocat ac dicit: Voluntatis meae est expugnare universos hosteis, et ita intrare in gloriam Patris mei. Propterea, quicumque vult comitari me, debet et mecum laborare, ut qui sequitur me in labore, ita etiam me in gloria sequatur.

Secundum punctum est considerare quod omnes subditi rationis ac iudicii *compotes* offerent se totos huic labori. [96]

Tertium, quod hi qui magis desiderabunt insigniri et illustrari in omni servitio sui regis aeterni et universalis Domini, non solum offerent seipsos labori, verum etiam certando contra propriam sensualitatem et contra omnem amorem carnis et mundi, facient oblationes preciosas et magni momenti suo Creatori, dicentes: Aeterne Deus [97] [98]

84-85 ad suam vocationem *corr. ex* suae vocationi || 89 hunc — convocare *add. postea* || 99 *post* universum *del.* is | degeneraret *corr. ex* degenerat || 13 compotes *sup. lin. pro* capaces *non deleto* || 18-19 Aeterne Deus omnium rerum mearum oblationem *sic sine ulla virgula in ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

omnium rerum mearum oblationem cum vestro favore et auxilio facio, in conspectu vestrae infinitae bonitatis, et in conspectu vestrae Matris gloriosae et omnium sanctorum curiae caelestis, quia opto, volo ac firma determinatione delibero, modo sit in hoc maior tui laus et servitium, *imitari* te in tolerantia iniuriarum ac vituperiorum et totius paupertatis, tam actualis quam spiritualis, si tua sanctissima maiestas velit me eligere ac recipere in talem vitam et in talem statum. In fine Pater noster.

Hic possunt fieri tria suprascripta colloquia, mutando materias, petendo gratiam ut imitemur Christum in tolerantia iniuriarum, vituperiorum et totius paupertatis, tam actualis quam spiritualis, si illud fuerit ad maiorem laudem et gloriam Dei.

Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te levavi animam meam[3].
Vias tuas, Domine, demonstra mihi, et semitas tuas educe me[4].
Dirige me in via tua[5].
Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu[6]. [28*r*]

Prima comtemplatio incarnationis

25 [101] Continet in se unam orationem praeparatoriam, tria praeludia, tria puncta et unum colloquium.

Oratio praeparatoria est solita.

[102] Primum praeludium est in memoriam revocare historiam rei, de qua futura est contemplatio. Hic erit considerare treis Personas divinas respicientes totam mundi planitiem hominibus ploenam, qualiter homines descendebant ad inferos. Decrevit Pater, videns calamitates et miserias hominum, mittere secundam Personam, ut carnem assumeret humanam, et ita genus hominum redimeret; et ita legatum Gabrielem angelum misit ad Mariam Virginem, ut patet in discursu evangelii Lucae: Missus est, etc.

[103] Secundum praeludium est compositio loci. Hic erit contemplari magnam mundi planiciem, et fenestras adornatas in coelo, ut commodius res valeam contemplari; et domum Virginis Mariae mente etiam componam, ut solet architectus. Dixi superius videre magnam mundi

22 imitari *corr. ex* imitandi || 30-34 Notam fac — meus es tu *Videntur addita postea in marg. inferiore*

[3] Ps. 142, 8.
[4] Ps. 24, 4.
[5] Cf. Ps. 24, 5.
[6] Ps. 142, 2.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

planiciem ad hunc finem, ut cum maiori facilitate possim considerare et imaginari tantas et tam diversas gentes super planitiem mundi, non ut terra plana sit, sed rotunda, ut doctores ostendunt. Dixi etiam fenestras adornatas esse in coelo, non ut sint, nec illis egeant tres Personae divinae, ut in illis manendo valeant melius videre res istas inferiores ; sed hoc dixi, ut commodius res contemplemur et imaginemur, considerando eas hoc vel illo modo, ut magis ad eas afficiamur ; contemplabimur tres illas Personas divinas in illa forma, in qua magis ab amore terreno nos distrahant.

Tertium praeludium est petere quod desidero. In hac parte quod [104] summe opto est petere a Domino instantissime internam sui Filii cognitionem, quando pro me factus est homo, ut magis illum amem et illi serviam.

Primum punctum est oculo imaginationis videre utrasque perso- **26** nas, et divinas scilicet et humanas ; et prius considerabo eas, quae [106] supra mundi planitiem sunt, in magna quadam diversitate, ita in ornamentis, sicuti in figuris vultuum, alias considerabo personas quasdam albas, quasdam nigras, alias in pace, alias in bello, alias flendo, alias ridendo, aliquas sanas, aliquas morienteis. Deinde considerabo treis beatissimas illas Personas divinas existenteis in fenestris illis coeli ita adornatis, vel in solio regali aut throno illo summae et divinae maiestatis, quomodo respiciant totam illam planiciem hominibus plaenam, in tanta coecitate manentem, et quomodo moriantur miserrime, et descendant ad inferna. Tertio advertam ad humilitatem Virginis Mariae et ad Gabrielem angelum eam salutantem, verum praestando legationis officium, et reflectam visum, tum ad nostram Dominam, tum ad Gabrielem angelum, quos imaginationis oculo videor videre, ut aliquem fructum colligam ex simili visione.

Secundum punctum est advertere diligenter ad ea quae loquuntur **27** homines in planicie mundi in tantis aerumnis existentes, videlicet, [107] quomodo alii contra alios loquantur, quomodo iurent, qualiter nomen Domini blasphement, etc. Similiter advertam diligentissime ad ea quae inter se loquuntur Personae illae divinae, dicentes : Tempus est redimendi genus humanum in tanta calamitate constitutum. Et consequenter advertam ad sermones inter Virginem Matrem et angelum Gabrielem, ut colligam utilitatem aliquam ex simili colloquio. [28*v*]

Tertium punctum. Advertam circa ea quae faciunt homines in **28** planicie constituti. Hic erit considerare quomodo verbis contendunt [108] et armis, et quomodo ad invicem se interficiant, et ita descendant ad infernum. Similiter etiam advertam diligentissime ad ea quae tres

---

69 sanas] *Contextus suadet ut suppleantur verba* : aliquas aegras, aliquas nascentes, *prout habetur in A C I* || 78 *post* visione *del.* et colloquio

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

illae caelestes et divinae Personae faciunt, videlicet, operando divinum illud incarnationis mysterium. Et consequenter advertam ad ea quae faciunt Gabriel angelus et Virgo Maria, Gabriel angelus faciendo officium suae legationis, et Virgo Maria humilians se, magnas agens gratias divinae maiestati.

29 [109] Colloquium. In fine harum omnium contemplationum advertam diligenter, qualiter debeo magna quadam reverentia *considerare* treis illas Personas divinas et Verbum aeternum noviter incarnatum, et Matrem Virginem ; petendo gratiam, ut possim me ipsum praeparare ad imitandum Christum Dominum nostrum, ita noviter pro me incarnatum.

In fine Pater noster.

De nativitate

30 [110] Secunda contemplatio est de nativitate ; continet in se post orationem praeparatoriam et tria praeludia, tria puncta et unum colloquium.

Oratio praeparatoria est eadem, quae solita est fieri in omnibus aliis exercitiis.

[111] Primum praeludium est consideratio historiae, de qua futura est contemplatio. Hic erit contemplari quomodo e Nazareth exierunt nostra Domina iam gravida quasi novem mensium, humillime equitans super asinam, et Ioseph et una ancilla, ut irent ad Bethleem, ad solvendum tributum debitum Caesari ; una secum ducebant bovem.

[112] Secundum praeludium est compositio loci. Hic erit oculo imaginationis videre viam e Nazareth ad Bethleem, considerando longitudinem et difficultatem viae, utrum montuosa fuerit, vel plana, aut alio quovis modo difficilis. Similiter advertam diligentissime ad Virginem Matrem, qualiter difficultates viae patienter toleret. Item advertam etiam ad diversorium in quo Christus natus est, an magnum fuerit vel parvum, et qualiter ornatum.

[113] Tertium praeludium. Petam a Domino instantissime, ut dignetur mihi concedere internam suae nativitatis cognitionem, quando pro me natus est in loco tam humili et tam abiecto, ita ut non haberet ubi caput reclinaret. Bos et asina anhelitu praesepe calefaciebant, ita ut animalia rationis expertia Creatorem mundi cognoscerent, ubi *nec* Israël nec ego cognovi[7]. Ad haec diligenter advertam, ut magis illum amem, et magis illi studeam placere.

---

98 considerare *sup. lin.* ' 22 *post* cognitionem *del.* et || 25 nec *sup. lin.*

---

[7] Cf. Is. 1, 3.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Primum punctum erit videre personas, videlicet, nostram Dominam, Filium eius unigenitum, Ioseph et ancillam, ac si praesens tunc ego fuissem in Domini nativitate, tamquam pauperculus quidam et indignus, qui in tali essem societate, serviendo illis, advertendo et contemplando Christum, multitudinem angelorum praesentem, cantantem Gloria in excelsis, considerando etiam qualiter Pater aeternus e sede sua caelesti et throno divinae maiestatis respicit Filium suum noviter in mundo natum. Haec omnia contemplabor ac si praesens fuissem in illo nativitatis mysterio. **31** [114]

Secundum punctum erit advertere summa quadam diligentia, et alta quadam mente contemplari, dulces sermones et suavia colloquia inter Matrem et Filium, [29*r*] et quid talis Filius tali Matri diceret, et quam diligenter Mater praestabat officium maternum, pannis involvendo Filium suum. Curabo nunc, reflectendo me ad verba et sermones, aliquem fructum colligere. **32** [115]

Tertium punctum est considerare et advertere, quid Christus, noviter in mundum natus, facturus sit. Considerabo illius fugam in Aegiptum, summam illam paupertatem quam secutus est; et in fine tantorum laborum, famis, sitis, caloris, frigoris, iniuriarum, pro me moritur in cruce; quid nunc ego pro tali Domino deberem facere? **33** [116]

Colloquium. Reverenter considerabo Christum noviter in mundo natum, et Matrem studiose illum ornantem et alloquentem; et mecum considerabo, si praesens tunc fuissem, quanta reverentia Christum, Matrem ipsius et caeteras personas allocutus fuissem; petens gratiam et beneficium, ut dignaretur mihi significare viam, in qua illi magis placere potuissem, affectando, quantum possum, voluntatem in ista petitione. **34** [117]

In fine Pater noster.

Exercitium duorum vexillorum

Alterius, Christi, summi ducis ac Domini nostri, *qui hic nihil iucundum aut laetum pollicetur, sed continuum bellum, omnia aspera, dura et amara, si internum conscientae gaudium excipias; at in futuro cuncta iucundissima, gaudium, pacem et felicitatem aeternam, et quae nec auris audivit, nec*[8], *etc.*; alterius, Satanae, capitalis inimici humanae nostrae naturae, *qui hic laeta et iucunda pollicetur, mox in aeternum exilium ducit. Stipendium peccati mors*[9]. **35** [136]

57-61 qui hic nihil — nec, etc. *add. postea sup. lin. et in marg.* || 63-64 qui hic laeta — mors *add. postea*

[8] Cf. Is. 64, 4; 1 Cor. 2, 9.
[9] Rom. 6, 23.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Oratio praeparatoria eadem, quae solita est.

[137] Primum praeludium continet historiam, super quam futura est contemplatio. Hic erit considerare Christum volentem et vocantem omneis sub ***suum vexillum***, et contra, Satanam vocantem omneis sub ***suum vexillum.***

[138] Secundum praeludium est compositio loci. Hic erit considerare magnum campum totius regionis Hierusalem, ubi summus dux ***omnium*** bonorum est Christus Dominus; ***alterum*** campum in regione Babylonis, ubi dux omnium pravorum est Lucifer.

[139] Tertium erit petere quod volo. In hac parte desidero intelligere cognitionem deceptionum Satanae et eorum omnium qui sunt sub suo vexillo. ***Dolus diabolicus est praesentis voluptatulae, opum, honorum dulcedine inescare homines, nulla facta mentione, nec penarum infernalium, nec brevitatis huius vitae; ac sepe non prestat promissa.*** Et auxilium petam a Domino, ut illos vitem et superem; item cognitionem verae vitae petam a Domino, quam docet summus ac verus dux. Et pariter petam gratiam ***sequendi*** illum.

36 [140] Primum punctum est imaginari congregationem illam hostium ***collectam, et Satanam illorum ducem*** veluti sedentem in illo magno campo Babylonis, non aliter quam in cathedra ignis ac fumi, in figura horrenda ac terribili. ***Et tamen divitiarum, honorum ac cupiditatum praestigiis perstringit eorum oculos et mentem excaecat, quos suis blandis promissis decepit, ut illum pulcherrimum ac optimum iudicent.***

37 [141] Secundum punctum. Considerare Luciferum vocantem innumerabileis daemones, et spargentem eos, alios in hanc civitatem, alios in illam, et ita per totum universum, nulla provincia, loco, statu, persona (etiam in particulari) relicta intacta. ***Unicuique assignatus est malus angelus a diabolo, sicut bonus a Deo.***

38 [142] Tertium est, considerare sermonem, quem ad illos facit exhortatorium, quo retibus et catenis vinciant homines: ***funiculis peccatorum suorum unusquisque constringitur***[10]; et quod primo tentent cupiditate divitiarum: ***radix omnium malorum avaritia***[11], quo facilius moveant ipsos in vanum mundi honorem, ***quo excecati non considerant nec curant aeternum honorem, nec cogitant de celesti gloria vel de altera vita, et miseros putabunt eos, qui in vera via serviunt Christo, se solos beatos,***

---

67 et 68 sub suum vexillum *corr. ex* sub suo vexillo || 70 omnium *sup. lin.* || 71 alterum *corr. ex* alium || 75-77 Dolus diabolicus — promissa *add. postea sup. lin. et in marg.* || 80 sequendi *prius* imitandi *linea subducta* || 82 collectam — ducem *sup. lin.* || 84-86 Et tamen divitiarum — optimum iudicent *add. postea* || 90-91 Unicuique — a Deo *add. postea* 93-94 funiculis — constringitur *add. in marg. et sup. lin.* || 95 radix — avaritia *sup. lin.* 96-99 quo excecati — cruciatuum *add. postea*

---

[10] Prov. 5, 22.

[11] 1 Tim. 6, 10: cupiditas.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

qui hic triumphent, immemores futurorum cruciatuum; post haec ad arro-
100 gantem superbiam, *quod est crimen diaboli*; ita quod primus gradus sit divitiarum, secundus honorum, tertius superbiae, *ut Deum et homines contemnant, se nimis ament*; et ex iis tribus gradibus progrediantur ad omnia alia vitia.

Ita ex opposito oportet nos contemplari ac considerare summum **39**
5 ac verum ducem, Christum Dominum nostrum. [29*v*] [143]

Primum punctum est considerare Christum Dominum nostrum [144] sedentem in magno campo Hierusalem, in loco humili, specioso et ameno.

Secundum punctum. Considerare Dominum universi, *dantem* [145]
10 *unicuique bonum angelum*, eligentem tot personas in apostolos et discipulos, mittentem illos per totum universum, ut seminent suam sacram doctrinam omni statui et conditioni hominum.

Tertium punctum est considerare sermonem, quem Christus Do- **40**
minus noster habet ad suos servos et amicos, quos in talem *delega-* [146]
15 *tionem* mittit, committens illis omnium curam, atque ut eos trahant ad summam spiritus *paupertatem*, vel si etiam divinae maiestati ad aliud *maius* placuerit eligere, trahant eos ad paupertatem actualem; deinde exhortentur ad desiderium *patiendi pro Christo iniuriarum et afflictionum*, ex quo nascitur *contemptus sui*, ita ut sint tres gradus:
20 primus paupertatis contra divitias, secundus opprobriorum et vituperiorum contra honorem mundi, tertius humilitatis contra superbiam. Et ab iis tribus gradibus inducant ad omneis alias virtutes.

Fiat colloquium ad Dominam nostram, ut impetret mihi gratiam **41**
a Filio suo ac Domino meo, ut ego recipiar sub eius vexillo, et primo [147]
25 in summa paupertate spirituali; et si divinae maiestati ad aliud maius placuerit eligere, etiam in paupertate actuali; secundo in tolerandis *pro Christo* opprobriis et iniuriis, in quibus est maior illius imitatio, modo possim illa tolerare, absque peccato tamen alterius, et cum beneplacito divinae maiestatis, *ut ego neminem provocem ad inferendum,*
30 *nec cuiquam dem occasionem peccandi in me.* In fine dicam Ave Maria.

Idem petam a Filio, ut illud idem mihi obtineat a Patre. In fine dicam orationem aliquam ad Filium pro mea devotione.

Illud idem petam a Patre, ut concedat mihi. Dicam in fine Pater noster.

---

100 quod est — diaboli *sup. lin.* || 1-2 ut Deum — ament *sup. lin.* || 2 progrediantur *corr. ex* progreditur || 9-10 dantem — angelum *sup. lin.* || 14 delegationem *corr. ex* legationem || 16 paupertatem *corr. ex* potestatem || 17 maius *corr. ex* magis: ad aliud magis *I* magis ad aliud *C* || 18-19 patiendi — afflictionum *sup. lin. pro* opprobriorum || 19 contemptus sui *sup. lin. pro* humilitas || 27 pro Christo *sup. lin.* || 29-30 ut ego neminem — peccandi in me *in marg.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EXERCITIUM TRIUM HOMINUM BINARIORUM

42 [149] Continet in se post solitam orationem praeparatoriam, tria praeambula, tria puncta, et unum colloquium.

Oratio praeparatoria eadem est, quae solita est fieri.

[150] Primum praeambulum est adducere historiam, quae continet in se treis binarios homines, quorum unusquisque sua industria acquisivit decem millia scuta, non puro ac debito amore Domini Dei, sed per astutias humanas ac fallacias, amore cupiditatis adinventas ; et vult quilibet salvari et invenire in pace Dominum Deum nostrum, expellendo a se gravitatem et obstaculum affectionis circa rem acquisitam.

[151] Secundum praeambulum, compositio loci, quae ad praesens erit considerare me ipsum stantem coram Domino Deo nostro et sanctis suis, desiderantem cognoscere id quod erit gratius divinae suae voluntati.

[152] Tertium praeambulum est petere quod volo, quod ad praesens erit petere gratiam eligendi id quod magis erit ad gloriam divinae maiestatis et salutis animae meae.

43 [153] Primum punctum est considerare quomodo primus binarius velit expellere affectum, quem ad rem acquisitam habet, ut inveniat in pace Dominum Deum nostrum, et possit salvari ; nec tamen applicat media usque ad horam mortis.

44 [154] Secundum punctum erit considerare quomodo secundus binarius velit expellere affectum, sed ita vult expellere, ut retineat rem acquisitam, ita quod eo veniat Deus, ubi vult ipse, nec deliberat relinquere rem illam acquisitam, ut ad Deum tendat, [30*r*] etiamsi esset pro illo melior status.

45 [155] Tertium punctum erit considerare quomodo tertius binarius vult expellere affectum, sed ita vult expellere, ut etiam non habeat affectionem retinendi rem acquisitam vel non retinendi ; solum intendit vel velle illam vel nolle, secundum quod Deus illi magis inspiraverit per aliqua signa interiora, movendo nos semper ad maiora ; vel secundum quod illi magis visum fuerit pertinere ad laudem, gloriam et obsequium divinae maiestatis. Interim cogitet secum quod omnia relinquit affectu, huic rei maxime innitendo, non desiderare illam vel aliam rem quampiam, nisi moverit ipsum servitium Domini Dei nostri, ita quod desiderium inserviendi Domino Deo moveat illum ad retinendum vel non retinendum.

[156] Colloquium. Fiant tria illa colloquia quae facta sunt in praecedenti duorum vexillorum contemplatione.

---

70 *post* ipsum *adest virgula in ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

De electione

Tres sunt modi electionis. Primus est, quando ipse Creator ostendit se per suos effectus ad ipsam animam tam abundanter, ut ipsa anima libere sequatur illud ostensum absque electione, scilicet, sequar vel non sequar, ut Paulus *et apostoli.* **46** [175]

Secundus, quando accipimus experientiam ratione consolationis divinae vocantis ad se, et ratione desolationis adversarii removentis a Deo, vel ab eo quod nobis ostensum est a Deo. Voco consolationem, quando est in anima volente Deo servire gaudium spirituale, fides in augmento, et sic spes, charitas et fervor ; similiter, quando animus elevatur circa superiora, ad ea amanda ac desideranda, et maxime quando est cum abundantia lachrimarum. Voco desolationem omne illud quod est contrarium consolationi, scilicet, turbationem contra gaudium, diffidentiam contra fidem, et sic quando *deest* spes, fervor, charitas. [176]

Tertius modus est, quando nos utimur nostris [potentiis] naturalibus libere, absque ulla agitatione nec a bono nec a malo spiritu. Et tunc mere propter laudem Domini et salutem nostram, absque aliqua affectione inordinata, eligimus hanc vel illam viam. [177]

Quattuor regulae ad eligendum [1]

Sunt quatuor regulae ad eligendum, quarum prima est, quando causa electionis est ipse amor Dei et amor salutis animae, ita quod nihil me moveat nisi amor Dei. **47** [184]

Secunda, respicere aliquem in aliqua regione, in cuius salvatione esset mea salvatio, et in cuius perfectione esset mea perfectio, et in cuius damnatione esset mea damnatio ; et respiciendo experientiam, quam habuit in secunda electione, quid illi dicerem, seu quod consilium darem illi ad accipiendum unum vel alium statum, *et idem nunc ego sequar.* [185]

Tertia, in articulo mortis venturae quid vellem me tunc fecisse, et nunc idem faciam. [186]

Quarta, in die iudicii, quum essem coram Christo, quid vellem tunc, me fecisse nunc. [30*v*] [187]

---

79 et apostoli *marg.* || 84 *post* fervor *del.* quo quidem || 88 deest *sup. lin. pro* minuitur *subducta linea. Fortasse melius esset* minuitur : cf. n. [317] || 90 [potentiis] *deest in ms.* ; *ex I et C* || 96 *post* amor Dei et *del.* causa || 1-2 et idem — sequar *add. postea*

---

[1] Nota in hoc textu omitti primum modum tertii temporis faciendi electionem [178-183].

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Humilitatis tres sunt gradus

48 Primus est ad necessitatem salutis, scilicet, quod pro toto mundo
[165] non committerem unum peccatum mortale contra legem Domini.
[166] Secundus est perfectior, scilicet, quando ego sum indifferens ad omnia, sive honores sive opprobria ; et cum hoc non committerem unum peccatum veniale pro toto mundo.
[167] Tertius est includens primum et secundum gradum, et cum hoc affectatur magis, ut similis sit Christo in opprobriis, in iniuriis, in paupertate actuali, etc., si Dominus velit vocare.

Regula observanda in desolatione

49 In desolatione numquam faciemus mutationem, sed manebimus
[318] constanter in eo proposito seu determinatione, in qua eramus ante talem desolationem, quum in ipsa desolatione maxime vigeant cogitationes a daemone.

Item alia de electione

50 Aliqua sunt sub electione immutabili, de quibus non est eligendum,
[171] ut matrimonium, sacerdotium ; sed tantum est respiciendum si fecerunt electionem suam per primum vel secundum vel tertium modum electionis, vel per alium modum rectum. Quod si non fecerunt, est poenitendum, et agere oportet bonam vitam in eo statu, in quo est.

Sunt alia sub electione mutabili, de quibus est eligendum, verbi gratia, habere divitias vel paupertatem, quum aliquis non est alligatus ; habere beneficium vel non habere, habere officium vel non habere.

Vocatio Dei est simplicissima, absque mistione alicuius sensualitatis vel desiderii mundani. Electio vero quandoque *recta*, quandoque obliqua seu mista cum quibusdam desideriis mundanis. Unde non omnis uxoratus est vocatus a Deo, quum plurimi uxorentur propter divitias, sensualitatem etc., magis quam propter meram laudem Dei. [31*r*]

Contemplationes de passione

51 Et prima a Bethania usque ad coenaculum inclusive.
[190] *Haec potest fieri quando itur cubitum.*
Oratio praeparatoria est illa solita.

---

17 faciemus *prius* faciamus || 31 recta, *corr. ex* bona | *post* quandoque *del.* mista || 37 Haec potest — cubitum *add. postea*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2. Historia, scilicet, quomodo a Bethania Dominus miserit duos [191]
discipulos, et omnia quae contigerunt in coenaculo.
3. Compositio loci, seu videre locum, scilicet, iter et ipsum coenaculum.
4. Petere quod volo, scilicet, dolorem, lachrimas, et confirmationem mei status.

In corpore meditationis : [194]
1. Videre personas, tam bonas quam malas.
2. Videre quid loquantur, tam boni quam mali.
3. Videre quid faciant, tam boni quam mali.
Et postea ex unoquoque istorum exhaurire aliquem fructum.
4. Quomodo humanitas patitur, et propter nostra peccata.
5. Quomodo divinitas absconditur, cum posset ulcisci.

Secunda meditatio. 52

Haec potest fieri media nocte.

A coena usque ad hortum inclusive. [200]

Tertia, quae potest fieri summo mane

Ab horto usque ad domum Caiphae inclusive, cum omnibus ibi- **53**
dem gestis. [208]

Quarta, ante prandium facienda

A domo Caiphae usque ad domum Pilati, et deinde Herodis **54**
inclusive. [208b]

Quinta, post prandium

A domo Herodis usque ad domum Pilati, et inde usque ad mon- **55**
tem Calvariae, cum omnibus quae ibi contigerunt usque ad emissio- [208cd]
nem spiritus Christi, quem sic relinques mortuum in cruce.

Sexta, vesperi

Contemplari poteris depositionem corporis Christi de cruce et **56**
sepulturam eius, ac reditum Mariae cum Ioanne in Hierusalem. [31*v*] [208e]

---

53 Haec — nocte *add. postea*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

De resurrectione

57 Oratio praeparatoria, consueta.

[218] Historia, incipiendo ab exhalatione animae Christi usque ad inferos, et sepulchrum et apparitionem Matri suae. ***Et hic considera, quomodo Christi anima, ceu quaedam alba avis magna evolaverit, alias secum comites ducens.***

3. Videre locum, scilicet, infernum, sepulchrum et domum matris.

4. Petere gaudium et laetitiam cum Christo de suo gaudio.

5. Videre personas, quid loquantur, *et* quid faciant.

Quomodo est visitans, ut solet amicus amicos.

Quomodo gaudet humanitas.

Quomodo apparet divinitas per suos effectus.

Colloquium cum Christo, ut sit mea consolatio, meum gaudium, ne ulla alia re gaudeam. [32*r*]

De oratione

58 Tres sunt modi orandi.

[238] Primus autem magis est ad emendationem vitae quam ad formandum modum orandi. ***Hic modus omnibus etiam illiteratis convenit.***

[240] Oratio praeparatoria, et simul fiat petitio, scilicet, petendo gratiam ut possim cognoscere in quibus deficio circa mandata Domini; similiter et gratiam, ut ea in omnibus adimpleam.

[241] Posito ante oculos primo mandato: Diliges Dominum Deum tuum, etc., ***an dilexerim Dominum super omnia propter se, et proximum propter Deum***[12], manebo in consideratione eius per spacium trium Pater noster et Ave Maria. Et si invenero culpam, petam veniam, et dicam Pater noster. Eumdem modum procedendi habebo in omnibus praeceptis; advertendo tamen, quod in his praeceptis, in quibus non invenio tam malum habitum, non oportet tam diu manere, quam in aliis, in quibus saepe deficio. In fine faciam colloquium iuxta subiectam materiam.

[247] Eumdem ordinem habebo circa praecepta Ecclesiae, peccata mortalia, potentias animae, sensus corporaleis.

Nota. Si ante oculos accipiam ad imitationem Christi circa potentias animae et circa quinque sensus corporaleis, dicam (Anima

71-73 Et hic considera — ducens *add. postea* || 77 et *sup. lin.* || 86 Hic modus — convenit *add. postea* || 91-92 an dilexerim — propter Deum *add. postea* || 97 *post* In fine *del.* omnium mandatorum

[12] Deut. 6, 5; Mt. 22, 37; Mc. 12, 30.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Christi) loco Pater noster. Sin ad imitationem Dominae nostrae, dicam Ave Maria.

Secundus orandi modus est contemplando in unoquoque verbo; scilicet, post orationem praeparatoriam manebo per unam horam in ipso solo Pater noster, ad hunc modum: Quando dico (Pater), afferam comparationes, ***considerando officium patris, et charitatem talis Patris, qui proprio Filio non pepercit***[13], *etc.*, et synonyma, quantum animus poterit habere gustum seu solatium spirituale. Hoc idem faciam super secundum verbum, scilicet, noster, et sic consequenter de aliis. Finita autem hora, dicam Ave Maria, Anima Christi et Salve Regina, solito more. **59** [249]

Alia vero vice dicam (Ave Maria), contemplando ad eumdem modum. Postea vero alias orationes sequenteis, solito more. Alia die Salve Regina ***contemplando***, et sic alias orationes, solito modo.

Advertendum quod, si mansero in primo verbo Pater noster, ***et afferendo*** synonyma, comparationes, ***invenero*** dulcedinem seu gaudium spirituale, non transibo ulterius contemplando; sed finita hora, perficiam Pater noster et alias orationes more solito. Et alia die incipiam a secundo verbo contemplari, et deinceps a tertio ac quarto. Quotidie tamen incipiam a Pater, percurrens usque ad dictionem, supra quam facturus sum contemplationem. Idem modus in aliis orationibus est observandus. **60** [254]

Tertius modus orandi est mentaliter per certum ordinem secundum anhelitum. **61** [258]

In primis fiat oratio praeparatoria.

Deinde inter anhelitum et anhelitum dicam unum verbum, videlicet, Ave, et cogitabo quattuor, si potero, scilicet: significationem verbi, personam quam alloquor, me ipsum indignum, et distantiam loci inter ipsam et me. Sed quia omnia quattuor non possumus in tam parvo tempore complecti, semper advertam ad significationem verbi. Et per eumdem ordinem faciam per reliqua verba orationis. Post finitum Ave Maria seu Pater noster, dicam alias orationes solito modo. Alia vice dicam per anhelitum Pater noster, et reliquas orationes more solito. Et sic deinceps.

Adiuvat maxime, quando volumus dicere Ave Maria, facere prius aliquod parvum colloquium cum Beata Virgine, paucis exponendo quod volumus.

Itidem faciendum ante quamcumque aliam orationem, sive ad Patrem, sive ad Filium. [32*v*]

8-9 considerando — pepercit, etc. *add. postea* | 16 contemplando *sup. lin.* | 17-18 et afferendo *prius* inveniendo | 18 invenero *sup. lin.*

---

[13] Rom. 8, 32.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Quid faciendum post exercitia ad conservandum se ipsum

62 Fiat per unum mensem examen bis in die. Item octavo quoque die laicus confiteatur et accipiat eucharistiam. Sacerdos saltem bis in hebdomade celebret.

Contemplationes item fiant quotidie per unam horam, scilicet, per mediam partem orando, et per mediam contemplando. Et contemplari possumus duobus modis. Primum, per illa mysteria Christi relicta, videlicet, circumcisionem, ***baptismum***, ***magorum adorationem***, ***praesentationem in templo***, ***transfigurationem***, ***etc.***

Secundo. Die veneris, de passione.

Sabbato, de Domina nostra, ***vel aliquando de descensu ad inferos.***

Dominico, de resurrectione.

Die lunae, de ascensione.

Die martis, de adventu Spiritus Sancti, vel de gloria beatorum.

Die mercurii, de inferno et paenis damnatorum.

Die iovis, de iudicio universali, ***vel aliquando de caena Domini***, ***aut de proditione Iudae.***

In fine fiat semper aliquod colloquium.

Praecipuum est ad conservationem et ad augmentum spiritualium acquisitorum, accipere conversationes similes ad suum propositum seu deliberationem, eligendo meliores ac magis spirituales, et a contradicentibus recedendo. [33*r*]

De discretione spirituum

63 Dupliciter consolatur anima: primo modo, solum ex Deo sine
[328] causa. Secundo modo, cum causa. Et hoc modo poterit consolari ex Deo et ex bono angelo et ex malo angelo.

[330] Intelligo sine causa, sine aliqua praevia dispositione seu cogitatione; et ad hoc requiritur potentia infinita. Cum causa intelligo ***consolari***, cum aliqua praevia dispositione, cogitatione seu locutione.
[331] Et hoc modo poterit consolari tam ex Deo quam a bono angelo, et tam a malo angelo quam a quocumque homine.

Igitur quando cum uno proposito in electione circa unam materiam proveniunt consolationes et non e contra, et postea circa aliam materiam diversam in uno proposito veniunt consolationes et non e contra; non est inferendum, scilicet, si primae consolationes sunt a Deo, etiam secundae.

49-50 baptismum — transfigurationem etc. *add. postea* || 52 vel aliquando — inferos *add. postea* || 57-58 vel aliquando — Iudae *add. postea* || 70 consolari *sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Prima ratio : aliquae sunt consolationes sine causa, aliquae vero cum causa.

Secunda ratio : quando aliquis est in una voluntate, scilicet, habendi, idque ex habitu, et postea advenit consolatio *sine causa* ad contrariam partem, ad extinguendum primum propositum, non poterit esse nisi a Deo. Quando autem venit consolatio cum lachrimis, conformiter ad illud quod est in mea voluntate vel in habitu, sufficit causare illam consolationem sive bonus sive malus spiritus. [34*r*]

EXAMEN PARTICULARE ET QUOTIDIANUM. CONTINET IN SE TRIA TEMPORA. BIS QUOTIDIE FACIENDA.

64 Primum tempus est matutinum, in quo quum primum quis surrexerit, debet proponere se diligenter cauturum peccatum particulare [24] seu defectum, quem corrigere et emendare cupit.

Secundum tempus est pomeridianum, in quo petet a Domino [25] nostro id quod cupit, nempe gratiam ad hoc ut recordetur quoties illud particulare peccatum vel defectum incurrerit, et ad id deinceps corrigendum ; et consequenter faciet primum examen, exigens ab anima sua rationem de re proposita et particulari, quam corrigere et emendare vult, discurrens de hora in horam, seu de tempore in tempus, incipiens ab hora qua surrexit usque ad horam praesentis examinis ; et pungat in prima linea subsequentis figurae tot puncta, quot in illud peccatum particulare seu defectum incurrerit. Et postea proponat de novo correctionem usque ad secundum examen faciendum.

Tertium tempus est post coenam, in quo fiet secundum examen, [26] discurrendo de hora in horam, incipiens a primo examine usque ad secundum praesens, et pungat in secunda linea praedictae figurae tot puncta, quoties inciderit in id peccatum seu particularem defectum.

65 Sequuntur quattuor additiones ad citius tollendum illud peccatum seu defectum illum, quem abolere volumus. [27]

Prima additio. Quoties homo incidit in illud peccatum seu defectum, a quo abstinere cupit, admoveat pectori manum, et doleat quod ceciderit. Quod quidem etiam potest fieri coram multis, sine hoc quod sentiant quid fecerit.

Secunda additio. Cum *superiores virgulae significent* primum exa- [28] men, et *inferiores* secundum, respiciat noctu, si est aliqua correctio in secunda linea plus quam in prima, hoc est, in secundo examine plus quam in primo.

---

81 *post* voluntate *del.* et ex habitu ven | *post* habendi *del.* vel non habendi || 82 sine causa *sup. lin.* || 88 facienda *ms.*, faciendum *I C* || 12 superiores virgulae significent *corr. ex* prima linea significet || 13 inferiores *corr. ex* secunda

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[29] Tertia est conferre secundum diem cum primo, hoc est, duo examina praesentis diei cum duobus praecedentis, et respicere si in dies se corrigit.

[30] Quarta additio est conferre unam hebdomadem cum alia, et respicere si se in praesenti hebdomada correxerit respectu primae praeteritae.

Adnotandum quod prima *linea longiuscula*, quae sequitur, significat diem dominicum ; secunda minor, diem lunae ; tertia, diem martis; et sic consequenter de aliis.

D. _____
L. _____
M. _____
Mer. _____
Jo. _____
Ven. _____
Sab. _____

[55*v*] Additiones

66 [73] Sequuntur additiones, quibus commodius fiant exercitia, et melius obtineatur id quod quis desiderat.

Prima additio est, post cubitum ante quam dormire incipiam, per spacium aliquod cogitabo qua hora debeam surgere, et ad quid faciendum, revocando ad memoriam exercitium, quod sum facturus.

[74] Secunda est, quum experrectus fuero, non dare locum extraneis cogitationibus, sed statim advertere ad id, quod contemplaturus sum in primo exercitio mediae noctis, provocando me ad erubescentiam et confusionem ob tam multa peccata mea, et adducendo exempla, veluti si nobilis quispiam esset coram rege suo et universa eius curia, erubescens et confusus, quod regem nimium offenderit, a quo prius multa dona et gratias acceperat. Similiter in secundo exercitio, videndo me gravem peccatorem, et considerando me quasi reum catenis ligatum, et euntem ut compaream in conspectu summi et aeterni iudicis, considerando quomodo rei carceribus et catenis detenti et morte digni, apparent coram temporali iudice. Et has cogitationes vel similes, secundum materiam subiectam versabo, interim dum induor.

[75] Tertia. Uno vel duobus passibus ante locum, in quo contemplaturus sum, stabo spatio unius Pater noster et Ave Maria, et elevata sursum mente, considerando quod Dominus noster cum tota sua curia

22 linea longiuscula *add. sup. pro* figura maiuscula *non deletis*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

caelesti me respicit, et faciam coram eo genuflexionem quamdam seu humiliationem.

Quarta. Quandoque genibus flexis, quandoque prostratus, supinus, sedens, stans, elevatis oculis et extensis brachiis, mutando interim locum, si quis non invenit quod quaerit. In hoc tamen duo sunt respicienda : primum, si invenero quod volo genibus flexis, non mutabo locum ulterius ex necessitate ; alterum, in quocumque puncto contemplationis invenero quod volo, non quaeram aliud punctum ex necessitate. [76]

Quinta. Post finitum exercitium, per quartam horae, vel sedens vel deambulans, respiciam qualiter me habuerim in contemplatione, et si male, respiciam causam unde procedit, et dolebo, et proponam emendationem in futuro ; si bene, agam Deo gratias, et deinceps eodem modo contemplationem faciam. [77]

Sexta. Non cogitare de rebus laetis, ut de gloria et resurrectione, nativitate et caetera. Quia ad sentiendum poenam, dolorem vel lachrimas de peccatis nostris impedit quaevis consideratio solatii et laetitiae. Sed plus prodest proponere coram me velle dolere et poenam sentire, reducendo ad memoriam mortem, vel iudicium, vel damnatorum paenas. [78]

Septima est fugere claritatem ad eumdem finem, ut magis possim dolere et tristari, dolendo talia peccata commisisse, claudendo fenestras et ianuas, interea dum fuero in cubiculo, nisi excepto tempore recitandi officium, legendi et sumendi cibum. [79]

Octava est cohibere risum, et non proferre verba risum provocantia. [80]

Nona est cohibere visum, ne respiciat faciem alterius, nisi quum primum eum salutat, vel dicit ei vale. [56*r*] [81]

Poenitentia

Decima. Poenitentia est duplex, interna et externa. Interna est flere peccata, et flenda non committere, seu propositum firmum non peccandi habere. Externa est fructus internae poenitentiae, seu satisfactio peccatorum. **67** [82]

Tripliciter maxime fit poenitentia externa. Primo circa cibum et potum. Quando tamen removemus superfluum, non est poenitentia, sed temperantia. Cum vero removemus aliquid a conveniente neces- [84]

62 Quinta *corr. ex* Quarta *atque etiam ex* Nona, *in marg.* 9 : *Re vera haec est additio quinta. Librarius, postquam scripsit* Quarta, *per saltum textum quintae transcripsit et sic deinceps, unde additiones sequentes uno etiam numero augendae sunt usque ad octavam, quae est re vera nona. Quarta additio ad finem additur, deleto ordinali numero* Nona. *Nos ei locum suum damus.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

sitate, tunc est poenitentia ; et quanto plus removemus, tanto maior est poenitentia ac melior, ubi tamen non veniatur ad corruptionem
[84] subiecti, nec ad notabilem infirmitatem. Secundo, circa lectum et alia, quae pertinent ad dormiendum, habentes eamdem rationem.
[85] Tertio, circa mortificationem ac castigationem corporis, et fit per ieiunia, cilicia et flagellationem, servato eodem ordine. Tamen circa
[86] flagella magis laudatur chorda tenuis aut corium, quo inferatur dolor, non infirmitas.
[87] Praeterea triplici de causa fit poenitentia : prima, propter satisfactionem peccatorum ; secunda, propter abnegationem sui ipsius ; tertia, ad inveniendum aliquod donum vel solutionem alicuius dubii.

TEXTUS COLONIENSIS (= *C*)

Confectus anno c. 1538, Coloniae relictus a. 1543-1544.

EDITIONES : P. DEBUCHY, *Une ancienne copie des Exercices. Reproduction d'un manuscrit de Cologne du XVIe siècle*, in *Collection de la Bibliothèque des Exercices de saint Ignace*, n° double 52-53, 7 Août 1917, pp. 17-96. — MI, *Exercitia*, titulo : *B. Petri Fabri exemplar latinum Exercitiorum*, pp. 579-623.

BIBLIOGRAPHIA : DEBUCHY, op. cit., pp. 1-14 ; MI, *Exerc.* 567-569 ; CALVERAS, *Estudios sobre la redacción de los textos latinos anteriores a la Vulgata*, in AHSI, 31 (1962), vide pp. 27-40, 90-98 ; DALMASES, *Los estudios del P. Calveras sobre el texto de los Ejercicios*, in *Manresa*, 37 (1965), vide p. 400-401 ; PINARD DE LA BOULLAYE, *Les étapes de rédaction des Exercices*, pp. 19-46.

Introductio

1. — TEXTUS. Est textus a beato Favre cartusianis coloniensibus relictus, postquam, ut videtur, eis tradidit *Exercitia* anno 1543 vel 1544. Servatur Coloniae, in Stadtarchiv, ms. W 8° *154**, ff. recentioris numerationis 2*r*-63*r*. Codicem hunc ad cartusianos pertinuisse asseritur in declaratione posita ad calcem fol. 2*r* : « Sum carthusianorum in Colonia ». In fol. 1*v*, manu diversa ab ea quae *Exercitia* exscripsit, adest declaratio : « Exercitia R. P. Petri [corr. ex Jacobi] Fabri, Soc. Iesu theologi, quibus uti solebat ad alios instruendos et manuducendos in vita spirituali, cum Coloniae habitaret inter carthusianos »[1]. *Exercitia* scripta sunt manu unius tantum amanuensis,

[1] Haec notatio auctores ut Codina, Pinard etc. induxit ad hunc textum vocandum *Exercitia Beati Petri Fabri*. Quonam sensu ei tribuenda sint, in sequentibus exponemus.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

usque ad verba : « Quod doctores scholastici, cum sint magis moderni », in regula 11ª « Ad vere sentiendum in Ecclesia militanti », fol. 61*v*, n.º [363]. Sequitur alia manus usque ad finem.

II. — TEMPUS. Beatus Favre bis Coloniae degit : anno 1543 mensibus augusto et septembri, et anno 1544 inde ab exeunte ianuario usque ad 12 iulii [2]. Probabilius exercitia cartusianis dedit hoc secundo tempore, quia eius commoratio apud eos fuit diuturnior ; annus tamen 1543 est etiam probabilis. Scimus enim eo anno Moguntiae, ubi exercitiis spiritualibus Petrum Canisium ad Societatem Iesu allexit, exercitia cartusianis urbis illius tradidisse, quod satis indicant Fabri verba in epistola ad patrem Claudium Perissin, Moguntia, 28 maii 1543 : « J'hay grande connayssance havec vos frères Chartreux d'ici, de Magonce, là où il y hat aulcuns religieux, *havec lesquieulx je me retire aulcunes foys*, voyant le désyr qu'ils hont de croistre en esprit ... » [3]. Atque haec, simul cum Canisii commendatione, causa fuit cur, Prior Cartusiae coloniensis, Gerardus Hammontanus (Kalkbrenner) Fabrum Coloniam invitaverit, prout ipse Favre dixit in dicta epistola : « Semblablement le dom Prieur des Chartreux de la citté de Cologne (duquel est le présent messagier) m'hat escript ces jours passés, m'exhortant fort et désyrant affectueusement, afin que je veulle visiter la citté de Cologne, qu'est a trois journées loing d'ici » [4]. Exercitiis, ut videtur, peractis, cartusianis eorum textum reliquit, prout dicit Reiffenberg, qui asserit se opus hoc manu scriptum vidisse [5]. A quaestione de tempore quo Petrus Faber Coloniae exemplar Coloniense Exercitiorum reliquit distinguenda est alia de tempore quo talis textus confectus est, de qua inferius, sub nº V agemus.

---

[1] *Bienheureux Pierre Favre* : *Mémorial*, traduit et commenté par Michel de CERTEAU (Collection CHRISTUS, nº 4), 99-100.

[2] MHSI, *Fabri Monumenta*, 202. De Exercitiis a Fabro Cartusianis coloniensibus datis, v. M. de Certeau, op. cit., p. 33 ; IPARRAGUIRRE, *Historia de los Ejercicios*, I, 123.

[3] MHSI, *Fabri Monumenta*, 202, et cf. 198[10].

[4] « Ceterum quo tempore apud Ubios Faber vitam egit, apud Patres Cartusianos tantisper diversatus est ; diemque modo precando, modo scribendo, modo exhortando consumpsit, eo ipso, ut traditum comperio, in loco, ubi hodie codicum manu exaratorum Bibliotheca visitur. Excoluit ibidem religiosissimos Patres sacris Ignatii commentationibus ; quas ne animo continuo effluerent, in libellum sua manu retulit ; quem uti hic in amoris gratique animi pignus perpetuum reliquit : ita magna ipsi in hunc usque diem cura asservant, ac mecum aliquando communicatum sacris pene in rebus habent ». REIFFENBERG, *Historiae Societatis Iesu ad Rhenum inferiorem*, lib. I, cap. IV, p. 12. Textus Coloniensis quem describimus non est Beati Fabri autographus. Unde vel ille Cartusianis exemplar non « sua manu » scriptum reliquit, vel illud quod hucusque servatur, ex autographo depromptum dicendum est. Cf. DEBUCHY, p. 9.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

III. — TEXTUS COLONIENSIS EST TEXTUS ACCOMMODATUS. Dici nequit hunc textum nobis referre *Exercitia* prout erant Lutetiae cum Ignatius, anno 1535, ea urbe relicta in patriam venit [6]. Textus ille, cuius exemplar, antequam discederet, inquisitori Thomae Liévin reliquit [7], erat sine dubio textus archetypus, quales sunt textus *A*, *P*, *V* quos nunc habemus, textus autem Coloniensis est textus accommodatus, scilicet textus ministerialis aptatus coetui determinato exercitantium, nonnulla, respectu archetypi, brevians, alia amplificans ope glossarum. Huius rei rationes sunt quae sequuntur:

In Coloniensi apparet tendentia breviandi textum, illum simpliciorem reddendo vel in compendium redigendo. E contra, saepe adsunt in eo glossae, immo et verae amplificationes. Ecce tibi exempla:

1.º De « additionibus ». Ubi in textu *C* agitur de « additionibus », semper dicuntur esse decem, tot enim sunt in textu typico. Re tamen vera, in *C* « additiones » novem tantum sunt, quia 2.ª et 6.ª in unam conflantur, ideoque 7.ª est 6.ª et ita vicissim usque ad 10.ªm quae in *C* est 9.ª. Ex gr.: [130] « In hac secunda hebdomada ex *decem* additionibus primae hebdomadae, mutari debet secunda, sexta, septima et ex parte *decima* » (f. 20). Alia exempla habes in nn. 206, 229: ff. 35, 40. Iam talis incongruentia admittit nequit in textu archetypo.

2.º Quid simile dici potest de mysteriis vitae Christi, quae a textu *C* absunt; aderant tamen in textu e quo *C* desumptus est, nam *C* saepe de eis mentionem facit, ex. gr. f. 39: « In contemplationibus sequentibus procedendum est per omnia mysteria Resurrectionis *sicut inferius statim declarabitur*, *usque ad Ascensionem inclusive* ... ». Vide etiam f. 27, ubi promittitur declaratio mysteriorum, quae postea re vera meditanti non offeruntur.

3.º In *C* « annotationes » ad finem fere reiciuntur, post orandi modos, clarum tamen est in textu pro basi ab elaboratore desumpto, eas naturali loco, scil. initio libri sitas fuisse, legimus enim in *C*, f. 45, annotatione 1.ª: « quivis modus ... vel alterius spiritualis operationis, *sicut postea dicetur* ». In *C* haec dicta sunt *antea*.

IV. — GRADUS ACCOMMODATIONIS TEXTUS *C*. Est gradus maximus, i. e. textus *C* continet *Exercitia* integra per unum mensem protrahenda. Destinata igitur erat haec accommodatio iis qui integra *Exercitia* facere poterant, ut erant cartusiani. Praeter mysteria vitae Christi, aliae omissiones minoris sunt momenti. Annotationes, reducuntur ad duodeviginti, cum in textu typico sint viginti. Deerant in *C* ultimae quinque regulae ad sentiendum cum Ecclesia, eas enim

[6] Haec fuit communis opinio scriptorum, ut PP. Codina, *Los orígenes*, 55-56, PINARD, p. 19.

[7] FN, I, 33*, 180, 481.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

addidit novus amanuensis, desumptas e versione Vulgata, ergo post annum 1547 [8].

Praeter superius indicata, quae minoris momenti sunt, labor accommodationis textus *C* apparet in quadam tendentia ad textum breviorem reddendum. Interdum tamen, e converso, glossae adduntur quae in amplificationem desinunt. Exemplo sint « additiones » primae hebdomadae [73-86]. Vide, ante omnia quonam modo 2.ª et 6.ª, prout supra diximus, in unum coalescant:

« Secunda est, cum expergefactus fuero, non dare locum extraneis cogitationibus, sed statim advertere ad id quod contemplaturus sum, provocando me ad erubescentiam et confusionem ob tam multa peccata mea, et adducendo exempla, veluti si nobilis quis esset coram rege suo et coram eius curia tota, cum rubore et verecundia quod regem offendisset, multis gratiis benemeritum. Similiter in altero exercitio, quod est de vita mea, considerabo, tanquam reum catenis vinctum, me venire ad iudicem iustum et aequissimum, solum timendum et tremendum prae cunctis huius saeculi iudicibus. Talia, inter induendum me, cogitabo, ne divager ad extranea, etiam alioqui bona. Nec enim tempori luctus congruit aliquid laetitiae, sed omnia, etiam si laetissima (si acciderint), applicanda sunt ad tristitiam. Illae potissimum scripturae congruunt exercitia subeunti, quae dolorem et poenitentiam suscitant, ut: ' Domine ne in furore tuo arguas me ' etc. Quod si in lectione horarum inciderit aliqua scriptura, gaudium et laetitiam spiritualem designans, veluti est psalmus: Dominus regnavit, decorem indutus est, et aliae multae scripturae gaudium resurrectionis et gloriae coelestis significantes, vertam mihi eas in amaritudinem. Ut si dixero: ' Dominus decorem indutus est ', sed heu ego confusionem indutus sum; ' Laetamini iusti in Domino ', sed ego, infelix, peccata mea defleam » (ff. 13*v*-14*r*).

Ut patet, inde a verbis « Nec enim tempori luctus ... » referuntur consilia quae sextae additionis propria sunt. Nota etiam glossas textui *P* superadditas, ut sunt, inter alia, verba e psalmis deprompta.

Exemplum simplificationis est « additio » quarta [76]. Vide comparatos textus *P* et *C*:

P2

Quarta est, initium contemplationis debeo facere nunc prostratus, nunc supinus, nunc sedens, nunc stans, modo semper quaeratur devotio in his mutationibus. Ubi duo extrema advertenda sunt: primo quod si devotionem invenio genibus flexis, non alio modo quaeram; idem si prostratus etc.: secundo, quod in eo puncto contemplationis, in quo devotionem invenero, quie-

C

Quarta, initium contemplationis eo situ faciendum est, in quo plus devotionis invenietur (praesertim si non in publico fiat), sive genibus flexis, sive prostrato corpore toto, sive stando, sive supinando, sive sedendo id fiat » (f. 14*v*).

[8] Alias omissiones indicatas vide apud CALVERAS, *Estudios sobre la redacción*, p. 30.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

scam sine anxietate et cura ultra procedendi, quousque animae meae satisfiat » (f. 23rv).

C omittit secundam observationem sive consilium, scil. sistendi in eo puncto in quo quis devotionem experitur. *Exercitia* n. 76.

Additio 10ª [86] adest in *C* forma breviore, agendo tamen de somno additur glossa: « ne die toto somnolenti simus ». Exemplum simplificationis est etiam additio 5ª [77]. In reliquis additionibus labor breviandi minor est, prout videre quis potest in additionibus 1ª et 10ª [73, 82-90], ubi *C* omittit rationes ob quas paenitentiae faciendae sunt.

Praeter « additiones » nota haec alia: materia de Examine generali modo liberiore tractatur. A textu archetypo discedit *C* ubi agitur de peccatis opere commissis [42]; ubi animadverte omissionem locutionis finalis de peccatis commissis non oboediendo piis exhortationibus et commendationibus nostrorum maiorum. Alia exempla elaborationis seu redactionis a textu archetypo dissimilis habentur in regulis ad sese ordinandum in victu [210-217] et in tertio orandi modo [258].

Locus quidam adest ubi *C* adhibet formam textu archetypo breviorem et, ut videtur, hoc antiquiorem. Agitur de tribus argumentis ad probandum difficilius esse recte iurare per creaturam quam per Creatorem [39]. Hoc loco textus *C* accedit ad *H* (Helyarem), omnium antiquissimum:

H

Et licet sit maius peccatum iurare male et inordinate per Creatorem quam per creaturam, tamen difficilius est iurare debite per creaturam quam per Creatorem, quia nomen ipsius Dei nos magis ducit ad reverentiam quam nomen creaturae. Unde magis conceditur perfectis iurare per creaturam quam imperfectis, etiam ut non veniant ad aliquam idololatriam ipsi imperfecti. Nam perfecti per assuefactionem contemplantur Creatorem esse in creaturis secundum essentiam, praesentiam, et potentiam. (f. 24v).

C

Quamquam vero sit de se gravius iurare male per Deum quam per creaturam, est tamen difficilius in iurando per creaturam servare tres dictos comites, quam in iurando per Deum, quia ex ipsa nominatione Dei redditur homo magis attentus ad veritatem et ad reverentiam Domini. Deinde quia iurando per creaturam maius periculum est idololatriae ipsis rudibus, qui nesciunt Deum in creaturis relucentem apprehendere. Ideoque magis prohibetur idiotis iurare per creaturam, ne illi assuescentes in idololatriam incidant » (f. 5v).

Videtur locum hunc posteriore tempore ab Ignatio amplificatum esse in textibus archetypis.

Notandum est documenta quae in *C* inveniuntur ad calcem libri, id est annotationes et varias series regularum, sat fideliter exprimere textum archetypum, omisso labore accommodationis, qui cessat inde

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

a 6.ª regula discretionis spirituum [334] [9]. Aliquae quidem locutiones omittuntur, sed id tribui potest amanuensis incuriae. Aliae diversitates tribuendae sunt textui qui fuit basis textui *C*, quique antiquior textu Versionis primae (*P*) dicit potest [10]. Exemplo sit modus quo desinit regula 14.ª ad discernendos spiritus in prima serie [327]:

P2	*C*
Non aliter hostis humanae naturae Satanas, circuiens consyderat omnem nostram virtutum et theologalium et cardinalium et moralium supellectilem et fortitudinem ; et per illam partem, in qua videt nos debiliores et minus fortes ad vitae aeternae salutem assequendam, per illam aggreditur nos, ut expugnet (f. 83*v*-84*r*).	Ita prosus humanae naturae hostis aggrediens nos, considerat omnem nostram virtutem, et theologalem et moralem, et ubi videt nos debiliores ac minus fortes ad vitae aeternae salutem adquirendam, illinc nos aggreditur, ut expugnet » (f. 54*v*).

Brevitas textus *C* provenit ex eo quod omittit imaginem ***suppellectilis et fortitudinis***, quae est in *P* sed abest etiam a textu Autographo. Adhibet etiam simpliciter adverbia ; « ubi », « illinc » loco circumlocutionis « per illam partem in qua [...] per illam ». Scriba omisit in *C* virtutes ***cardinales***.

V. — STATUS REDACTIONIS TEXTUS EXERCITIORUM. Ex his quae exposuimus concludere licet textum Coloniensem, pari modo ac textum Helyaris, nobis referre textum aliquem praecedentem, quem accommodat determinato coetui vel coetibus exercitantium. Aliis verbis, *C* non tradit nobis textum archetypum ***Exercitiorum***, neque ex originali hispano, neque ex huius versione litterali latina *P*, cum qua tamen similitudinem in multis prae se fert [11].

Ad historiam compositionis ***Exercitiorum***, textus Coloniensis haec nobis tradit. Est textus magis evolutus quam textus Helyaris. In « Principio et fundamento » ab *H* discedit et formulationem similem definitivae habet. Differentiae inter *C* et *P*, quoad hoc punctum, minimae sunt. Comparando *C* cum *H* apparet etiam *C* habere formulas elegantiores. E cumulo indiciorum patet *C* tempore subsequi textum *H* [12]. Quandonam autem elaboratus fuerit definire non audemus, certe tamen debuit componi inter annum 1535, qui, ut vidimus est annus redactionis textus *H*, et 1543-1544, quibus beatus Favre hunc textum, vel exemplar eius, cartusianis coloniensibus reliquit. Probabilius textus *C* elaboratus est Romae, cum anno 1538 post Pascha, socii omni spe relicta peregrinationis Hierosolymitanae et obtenta

[9] CALVERAS, *Estudios*, pp. 36-38, 92.
[10] Ibid. 36.
[11] Hanc similitudinem notavit iam PINARD DE LA BOULLAYE, pp. 25, 26, 36.
[12] PINARD opinatur textum Helyaris a Coloniensi pendere : p. 21.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

a cardinali legato Carafa facultate praedicandi et confessiones audiendi ubique[13], ministeria spiritualia exercere coeperunt et *Exercitia* viribus principibus tradiderunt. Primos Societatis Iesu Patres adhibuisse varios Exercitiorum textus, dum spiritualia ministeria exercebant, scimus ex Petri Fabri epistola data Brixia, 7 aprilis 1540 ad PP. Codacium et Xaverium: « El vicario general desta çiudad es muy buena persona, y quiere mucho a micer Francesco Estrada. Es el Doctor Hanníbal, al cual fueron presentados los Ejerçiçios *por varias manos y varios modos* »[14].

Versio latina, cuius textus *C* nobis exemplar praebet, continebat: Principium et fundamentum in eius ultima et definitiva redactione, examen generale et particulare, omnes meditationes et contemplationes quattuor hebdomadarum, additiones, documenta de electione et reformatione vitae, regulas ad se ordinandum in victu, tres modos orandi et nonnullas e primis regulis ad discernendos spiritus. Ex his, nonnulla elementa prope accedebant ad primitivam redactionem textus Helyaris.

Supponendum est textum e quo *C* transcriptus est, continuisse Mysteria Vitae Christi, quae tamen scriba textus *C* referre omisit. Aderant etiam Annotationes, quas tamen scriba non loco ipsis proprio, scil. initio libri, sed ad finem fere operis, ante regulas ad discernendos spiritus, collocavit. Annotationes tamen non 20 sed 18 sunt in *C*, addita nota de opportunitate secessus deque commodis quae ex eo oriuntur iis qui ab aliis negotiis se expedire valent, et quantum possunt in via Domini progredi curant. In Annotatione 18.ª deerat accommodatio de *Exercitiis* « levibus », usque ad confessionem generalem, aptis iis qui « son de poco subiecto o de poca capacydad natural » [18]; retinebatur tamen usus dicandi horam cum dimidio exercitiis, ab iis qui rebus externis distinerentur [19]. Haec norma ab Ignatio postea in duas regulas divisa est, undevigesimam et vigesimam, quarum prior agit de iis qui negotiis externis occupantur nec tempus pro arbitrio liberum habent, altera dicatur iis qui omnino a rebus exterioribus liberari valent.

Successivo tempore, textus *C* auctus est novis elementis, ab omni nova elaboratione expertibus. Talia sunt: Regulae primae seriei ad discernendos spiritus, inde a sexta regula; regulae secundae seriei de eodem argumento; regulae ad distribuendas eleemosynas; regulae de scrupulis; regulae ad sentiendum cum Ecclesia usque ad decimam tertiam inclusive, quia quinque postremae, ut diximus, e Vulgata, et proinde, posteriore tempore, desumptae sunt. Probabiliter haec posteriora documenta serius in linguam latinam translata sunt ab eo qui huius

[13] Facultas haec sociis concessa est die 3 maii a. 1538. Vide textum in MI, Scripta, I, 548-549. Vide FN, I, 36*, 124-126; CALVERAS, *Estudios*, p. 96-97.

[14] MHSI, *Fabri Monumenta*, 26.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

linguae peritior erat. Si quinque posteriores regulae ad sentiendum cum Ecclesia e Vulgata, unde post a. 1547, transcriptae sunt, concludere licet, saltem cum probabilitate, has regulas, quae directe protestantes respiciunt, a sancto Ignatio posteriore tempore compositas esse.

VI. — RATIO EDITIONIS. Edimus textum supra descriptum, eius folia indicantes secundum recentiorem numerationem. Ubi adest manifestus error scribae, verba substituimus, ea desumentes e textu Versionis primae (*P*); substitutionem indicamus in apparatu, ubi etiam apponimus alias variantes textus *P*, quandoque etiam textuum *A* et *V*, ubi id opportunum visum est ad melius textum Coloniensem intelligendum.

Paragraphos numeramus, additis intra [ ] numeris textus archetypi.

Textus

[f. 2*r*] SEQUUNTUR ALIQUA EXERCITIA SPIRITUALIA AD HOC QUOD ALIQUIS SE IPSUM VINCAT ET ORDINET VITAM SUAM ABSQUE ALIQUA AFFECTIONE INORDINATA 1 [21]

Ad hoc quod tam qui tradit exercitia spiritualia quam is qui accipit mutuo sese iuvent, notandum est quod quivis bonus christianus debet esse promptior ad salvandam propositionem a proximo prolatam, quam ad eam damnandam. Quod si eam salvare non possit, inquirat a proximo quo modo eam intelligat. Quo eam male intelligente, ipsum charitative corrigat. Ad quod si solus non suffecerit, quaerat tunc omnia media convenientia ad hoc quod proximus sane propositionem illam intelligens salvetur. 2 [22]

PRINCIPIUM ET FUNDAMENTUM

Homo est creatus ad laudandum Deum [2*v*] et ei exhibendum obsequium et reverentiam, et ad salvandam his mediis suam animam. Reliqua autem omnia super terram existentia, creata sunt ad hoc quod hominem iuvent ad prosecutionem finis ad quem conditus est. Ex quo consequens est, quod homo illis eatenus uti debet, quatenus ad eum finem ipsum iuvant; eatenusque ab eis abstinere, quatenus impediunt. Quocirca opus est ut simus indifferentes ad omnia creata, in quantum est concessum libertati nostrae et non prohibitum. Ita quod ex parte nostra nolimus plus sanitatem quam aegritudinem, nec divitias quam paupertatem, nec honorem quam opprobria, nec longam vitam quam brevem et ita de aliis. Solum optemus et eligamus ea, quae magis nos iuvant, ad finem ad quem creati sumus, consequendum. 3 [23]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EXAMEN PARTICULARE ET QUOTIDIANUM, CONTINENS IN SE TRIA TEMPORA, BIS QUOTIDIE FACIENDUM

4 Primum tempus est matutinum, quo cum primum quis surre-
[24] xerit, debet proponere se diligenter cauturum peccatum particulare seu defectum quem corrigere et emendare cupit. Secundum tempus
[25] est pomeridianum, in quo petet primum gratiam a Domino recordandi quoties illum particularem defectum incurrerit, et ad id deinceps corrigendum. Et consequenter faciat primum examen, exigens ab animo suo de re proposita et particulari rationem, et discurrens de hora in horam, incipiens ab hora qua surrexit usque ad praesentem, et pungat in figura subsequentis lineae tot puncta, quot vicibus in illud peccatum particulare inciderit. Et inde proponat se denuo cor-
[26] recturum usque [3*v*] ad tempus secundi examinis, quod ad formam praedicti fiet post coenam, et pungat in secunda linea quoties in idipsum incurrerit peccatum particulare.

5 Sequuntur quatuor additiones ad citius tollendum particularem
[27] defectum.

Prima additio est, quoties inciderit homo in illum defectum, admoveat pectori manum et doleat quod ceciderit. Et id fieri potest coram multis, absque hoc quod sentiant quid fecerit.

[28] 2ª. Cum prima linea primum examen significet, et 2ª 2ᵐ, consideret si plura puncta sint in primo examine quam in secundo.

[29] 3ª. Conferat primum diem cum secundo, examina praecedentis diei cum examinibus hodierni.

[30] 4ª. Conferat praecedentem hebdomadam cum praesenti, utra perfectius transacta fuerit et emendatius. [4*r*]

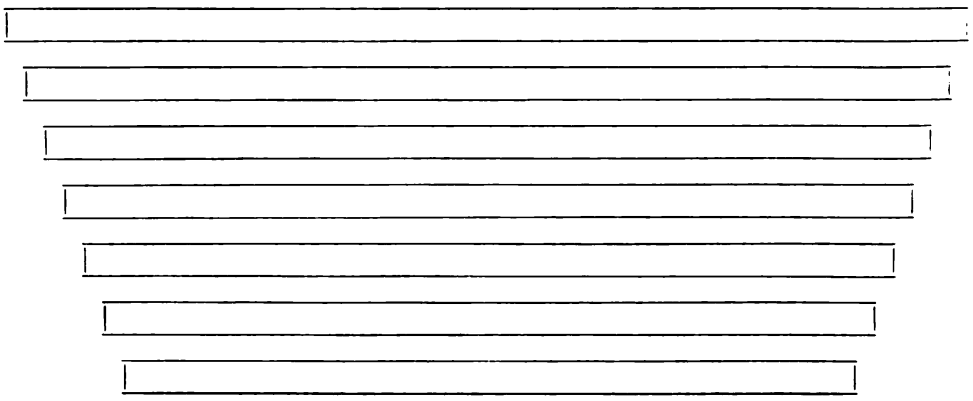

[31] Notandum est quod figura prima maiuscula significet diem dominicum : secunda, lunae ; tertia, martis, etc. [4*v*]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EXAMEN PURGANDAE CONSCIENTIAE GENERALE, ET AD RECTIUS CONFITENDUM 6 [32]

Supponendum est tres esse cogitationes: quasdam internas, quae scilicet ex nostra voluntate prodeunt, alias vel a bono angelo vel a malo.

Circa cogitationem ab angelo malo venientem quater nos habere possumus. Primum, si statim ut praesentiscimus advenientem, resistamus, nec intromittamus eam, bene meremur. [33]

Secundo, si cogitationem huiusmodi, cum in animam nostram irrepserit, sive ex levi negligentia nostra, sive ex violentia, invitis nobis, expellere nitimur, nec desistimus illi resistere donec abierit; et tunc quoque meremur. [34]

Tertio autem venialiter peccamus, quando scilicet advenienti tali cogitationi peccandi mortaliter, non statim resistimus, sed aures [5r] praebemus, vel aliquantulum immoramur vel percipimus aliquam delectationem sensualem. [35]

Quarto, mortaliter peccamus, quando consentimus ad opere patrandum malum illud, quod cogitationi suggeritur; vel etiam quando in ipso affectu immorantes, consentimus in ipsum; puta quod odio afficiamur et rancore, vel libidine mala in cogitatione fornicationis, etiamsi nec fratrem opere occidere, nec actu fornicari vellemus. [36]

Haec de cogitationibus.

Sequitur de verbis

Primum, iuramentum bene considerandum, nec tantum est cavendum ne falsum iuremus, sed ne omnino iuremus, neque per Deum neque per creaturam, nisi adsint tres comites: veritas, necessitas [5v] (ut pro salute animae vel pro conservatione corporis aut bonorum temporalium), et reverentia. Quamquam vero sit de se gravius iurare male per Deum quam per creaturam, est tamen difficilius in iurando per creaturam servare tres dictos comites, quam in iurando per Deum, quia ex ipsa nominatione Dei redditur homo magis attentus ad veritatem et ad reverentiam Domini. Deinde quia iurando per creaturam maius periculum est idolatriae ipsis rudibus, qui nesciunt Deum in creaturis relucentem apprehendere. Ideoque magis prohibetur idiotis quam doctis iurare per creaturam, ne illi assuescentes in idololatriam incidant. 7 [38] [39]

Non est dicendum verbum ociosum. Ociosum est quicquid dicimus non intento aliquo fine, sive ad salutem animae, sive ad salutem corporis, sive ad utilitatem non respicientes, etiamsi quod dicimus sit 8 [40]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

de se salutiferum aut utile, veluti cum [6*r*] loquimur de bellis aut de mercimoniis, non intendentes debitum finem.

9 [41] Tertium, in verbis cavendum est ne detrahamus proximo, obloquendo in diffamationem eius, quia si sic peccatum mortale alias occultum revelavero [pecco] mortaliter ; si veniale, venialiter. Potest autem duobus modis quis cum intentione bona peccatum alterius loqui. Primo, quando peccatum est publicum, sicut est publicae meretricis, etiamsi in loco ubi hoc refero nesciatur. 2º. Quando peccatum alicuius occultum revelatur ei qui corrigat et retrahat a peccato, modo probabiles sint coniecturae, quod sic futura sit emendatio.

De opere tria sunt examinanda

10 [42] Primum, praecepta decalogi. Secundum, praecepta Ecclesiae : si festos dies coluerimus, si dominicis et festis missam audierimus, si ieiunia Ecclesiae servaverimus, si [6*v*] in festo paschae confessi fuerimus, si eodem tempore quotannis communicaverimus. Tertium est de his quae quisque tenetur facere ratione sui status et officii.

11 [43] MODUS FACIENDI EXAMEN GENERALE, CONTINENS IN SE QUINQUE PUNCTA.

Primum est agere gratias Deo pro omnibus suis beneficiis.

2m. Petere ab eo gratiam cognoscendi proprios defectus.

3m. Exigere ab anima rationem ab hora surgendi usque ad horam nonam. Et sic de aliis temporum spaciis : primum de cogitatione, 2º de locutione, 3º de opere, secundum praescriptum ordinem in examine particulari.

Quartum est a Deo [petere] veniam de defectibus.

Quintum est proponere cum gratia Dei emendationem. [7*r*]

12 [44] DE CONFESSIONE GENERALI CUM COMMUNIONE

In confessione generali inter alia multa invenientur tria commoda : Primum, licet qui singulis annis confitetur non teneatur generalem confessionem facere ; si fecerit tamen, maiorem gratiam et meritum inveniet ob maiorem dolorem omnium iniquitatum totius vitae suae. Secundo, quia in istis exercitiis spiritualibus maiorem cognitionem et maiorem detestationem iam adquirit peccatorum suorum, quam prius habuerit iunior et inexpertior et inadvertentior. 3º. Quia melius confessus, aptior et dignior erit ad sacramentum Eucharistiae suscipiendum ; cuius receptio non solum facit ne recidamus in pec-

2 pecco *deest in ms. suppletur ex P* || 23 petere *deest in ms. suppletur ex P*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cata, sed etiam ut augeatur et crescat gratia. Et haec confessio generalis melius fiet post exercitia primae hebdomadae. [7*v*]

PRIMUM EXERCITIUM EST MEDITATIO TRIUM ANIMAE VIRIUM CIRCA PRIMUM, 2.^{m} ET 3.^{m} PECCATUM. ET CONTINET, ULTRA ORATIONEM PRAEPARATORIAM, DUO PRAELUDIA, TRIA PRAECIPUA PUNCTA CUM UNO COLLOQUIO. **13** [45]

Oratione praeparatoria petendum est a Domino, ut omnes intentiones nostrae et actiones dirigantur pure ad eius laudem et obsequium. [46] [47]

Praeludium primum est compositio videndo locum. Ubi annotandum est, quod in contemplatione visibili, ut est contemplatio Christi Domini nostri, compositio erit videre oculo imaginationis locum corporeum in quo res est contemplanda, sicut templum vel mons in quo Christus manebat. In invisibili autem, sicut est contemplatio peccatorum, compositio erit videre oculo imaginationis animam corpori corruptibili tanquam carceri inclusam, et totum compositum ex anima et corpore inter bruta animalia hic exulare coactum. [8*r*]

Secundum praeludium est petere a Domino Deo nostro quod subiectae materiae congruat. Si est contemplatio de resurrectione Christi, petendum est gaudium, quo gaudeamus cum illo gaudio pleno. Si est de passione eius, petamus poenas et lachrymas et afflictiones cum Christo afflicto. Hic autem petenda est et verecundia et confusio sui ipsius, qua consideremus quam multi sint ob unicum peccatum mortale damnati, et quoties nos meruimus damnari, quorum tot et tanta peccata. [48]

Notandum quod ante omnes meditationes fieri debeat supradicta oratio praeparatoria, absque mutatione aliqua, et duo dicta praeludia, aliquando mutando ea iuxta subiectam materiam. **14** [49]

Primum punctum erit exercere memoriam supra primum peccatum, scilicet angelorum, et circa idem intellectum, et consequenter volun-[f. 8*v*]tatem, volendo talia memorari et intelligere ad maiorem meam confusionem, comparando uni peccato angelorum mea tam multa et tam magna scelera, considerando quoties ob illa infernum merui, si angeli ob unicum peccatum infernum meruerunt. Circa memoriam autem peccati angelorum recordari debemus quod, cum ipsi creati essent in gratia, et nollent libertate sua gratiam iuvare ad exhibendam Deo reverentiam et obedientiam, elevati sunt in superbiam, et ceciderunt a gratia in malitiam, et depulsi sunt e celo in infernum. Et ita discurrendum est consequenter particularius cum intellectu, et movendi sunt magis affectus voluntatis. **15** [50]

Secundum est idem quod supra facere, hoc est, exercere tres potentias circa peccatum Adae et Evae, reducendo ad memoriam qua- **16** [51]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

liter ob tale peccatum per tantum tempus [9*r*] poenituerunt, et quanta corruptio est secuta genus humanum, tot gentibus descendentibus in infernum. Item circa peccatum secundum eorundem, qualiter postquam Adam creatus fuit in campo damasceno, et positus in paradiso terrestri, et Eva de eius costa formata, post prohibitionem ne comederent de arbore scientiae boni et mali, ipsis comedentibus et ideo peccantibus, tandem datae sunt eis pelliceae vestes, et expulsi de paradiso vixerunt sine iustitia originali per totam vitam suam in multis laboribus, in multa poenitentia. Et consequenter discurrendum intellectu particularius, utendo etiam voluntate, sicut dictum est.

17 [52] Tertium punctum est, idem facere circa 3.^{m} peccatum cuiusvis, qui ob unicum mortale damnatus est, et aliorum sine numero damnatorum ob pauciora peccata quam sint mea. Dico autem idem facere circa 3.^{m} peccatum cuiusvis, reducendo ad memoriam gravitatem [9*v*] et malitiam peccati contra Creatorem et Dominum, discurrendo intellectu qualiter peccando et agendo contra bonitatem infinitam iuste damnatus sit in aeternum. Et tandem fi[ni]at cum voluntatis actibus.

18 [53] Colloquium demum fiet imaginando Christum Dominum coram me crucifixum. Fiat colloquium considerando qualiter Creator exinanivit se, ut homo fieret, et vita aeterna voluit temporaliter mori pro peccatis meis. Considerabo etiam quid pro ipso fecerim, quid facere debeam. Et ita pendentem in cruce videns, discurram per ea quae sese obtulerint.

[54] Colloquium autem proprie fit quando amicus amicum alloquitur, vel servus dominum suum, nunc aliquam gratiam petendo, nunc demum sua Domino communicando, et circa ea consilium quaerendo. Pater noster. [10*r*]

19 [55] SECUNDUM EXERCITIUM EST DE MEDITATIONE PECCATORUM. ET CONTINET POST PRAEPARATIVAM ORATIONEM ET DUO PRAEAMBULA, QUINQUE PUNCTA ET UNUM COLLOQUIUM.

Oratio praeparatoria sit eadem quae supra.

Primum praeambulum erit eadem quae supra compositio.

2.^{m} est petere gratiam quam desidero, magnum videlicet et intensum dolorem de peccatis.

20 [56] Primum punctum est circa processum peccatorum, reducendo ad memoriam omnia peccata vitae, discurrendo mente de anno in annum, vel quovis alio tempore in aliud. Ad quod tria potissimum iuvant: primum respicere domum vel locum in quo habitavimus;

---

77 corruptio *ex P et V*, corrupta *ms.* || 92 finiat *ex P*, fiat *ms.* || 1 ea *ex P*, eum *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2º conversationem nostram cum aliis ; 3º nostrum statum vel conditionem.

Secundum est ponderare peccata ; et singula quantam deformitatem contineant quaeque mortalia, [10*v*] etiamsi lege divina specialiter non fuerint prohibita. 21 [57]

Tertium est considerare me ipsum, quis ego sim, adductis exemplis diminutionem inquirendo : primo, quam parum ego sim in comparatione omnium hominum ; secundo, quam parum sim in comparatione totius mundi ; 3º quam parum sit omnis creatura respectu Dei. Et quid ergo ego ? 4.to cogitare omnem corruptionem corporalem ; 5.to me ipsum respicere tanquam sordidissimum apostema, unde tot et tanta pullularunt peccata, tam turpes iniquitatum foeditates et abominationes et venena. 22 [58]

Quartum est considerare quis sit Deus contra quem peccavi, considerando eius attributa, et oppositis in me illa comparando : sapientiam eius ignorantiae meae ; omnipotentiam eius meae impotentiae ; bonitatem eius meae malitiae ; iustitiam meae iniquitati. 23 [59]

Quintum est exclamatio quaedam admirativa ex magno affectu procedens, discurrendo per [11*r*] omnes creaturas, admirans quomodo dereliquerunt me vivere et in vita conservaverint me. Quomodo angeli, qui sunt gladius divinae iustitiae, me sustinuerint et conservaverint ; quomodo etiam sancti fuerint pro me intercessores apud Deum ; coeli, sol, luna, stellae, pisces et aquae et animalia et terra quomodo hactenus me sustinuerint ; quomodo me aperta non absorbuit terra ; quomodo non sunt creati novi inferni, ut me in aeternum punirent. 24 [60]

Conclude tandem uno colloquio, colloquendo et gratias agendo Domino, quod concesserit tibi hactenus vitam, ut possis deinceps corrigere eam mediante sua gratia ; et ita proponens dic Pater noster. [61]

TERTIUM EXERCITIUM EST REPETITIO PRIMI ET SECUNDI, FACIENDO TRIA COLLOQUIA 25 [62]

Post orationem praeparatoriam et duo praeambula faciam repetitionem primi et secundi exercitii, notando et moram faciendo in punctis illis, in quibus [11*v*] maiores consolationes vel desolationes, vel maiorem gustum spiritualem habuero. Post quae faciam tria colloquia.

Primum colloquium fiet ad Dominam nostram, ut obtineat mihi gratiam a Filio suo ad tria : primo, ut habeam internum sensum peccatorum meorum et integrum eorum odium ; secundo, ut sentiam deordinationem mearum operationum, quatenus me ipsum odio habens 26 [63]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

corrigar et me ordinem; 3o, petam cognitionem mundi, [ut] illum adhuc horrens, vana et mundana repellam. Et dicam Ave Maria.

Secundum colloquium eodem modo fiat ad Filium, ut eadem obtineat mihi a Patre. Et postea Anima Christi, sanctifica me, etc.

Tertium eodem modo fiat ad Patrem, ad hoc quod ipsemet Dominus aeternus illa eadem concedat. Et post Pater noster. [12*r*]

Quartum exercitium est repetitio istius tertii

27 [64] Fiat ergo repetitio tertii, ad hoc quod intellectus discurrat assidue absque divagatione, reminiscendo contemplata in aliis exercitiis praeteritis, faciendo eadem tria colloquia.

28 Quintum exercitium est meditatio inferni. Et continet in se, [65] post praeparatoriam orationem, quinque puncta et unum colloquium

Oratio praeparatoria sit eadem quae supra.

Primum praeambulum erit compositio, quae hic erit imaginari longitudinem, latitudinem et profunditatem inferni.

2.m praeambulum erit petere quod ad praesens volo, nempe internam cognitionem paenae infernalis, quatenus si ob scelera mea oblitus fuero amoris aeterni Domini, saltem timor poenarum me adiuvet ne in peccatum incidam. [12*v*]

[66] Primum punctum est oculo imaginationis videre ingentes focos et animas, quae ibi patiuntur, quasi corporibus igneis alligatae.

[67] Secundum punctum est auribus imaginationis audire eiulationes et blasphemias contra Christum et sanctos eius.

[68] Tertium est olfacere fumum ardentis picis et sulphuris, et sentinam foetidorum et putidorum.

[69] Quartum est gustare amaritudinem lachrymarum et dolorum et vermis aeterni.

[70] Quintum est tactu imaginationis percipere qualiter ignis tangit et comburit animas.

[71] Colloquium finale fiat ad Christum Dominum, reducendo ad memoriam animas quae in inferno sunt; quarum aliquae non crediderunt adventum Domini nostri; aliquae vero, quae, credendo, non operatae sunt iustitiam. Et omnium harum triplex est status: primus, earum quae fuerunt ante adventum Christi; secundus existentium tempore vitae mortalis eius; 3.us earum quae post ascensionem eius. Tandem agam ei gratias, quod non [13*r*] permiserit me vitam finire in statu

54 [ut] illum adhuc] ad hoc quod illum *P1* ut illum *P2*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

huiusmodi, et quod erga me hactenus tam pius et misericors extiterit ; et finiam cum Pater noster.

Primum exercitium fiet nocte ; secundum statim cum surrexeris a lecto ; tertium ante prandium, sive sit ante missam sive post ; 4.tum in vesperis vel in earum hora ; quintum una hora ante tempus coenae. Et haec temporis divisio intelligatur etiam in sequentibus hebdomadis ; quod potest augeri vel minui vel mutari, secundum quod aetas et dispositio et temperatura eius qui exercetur exigit vel iuvat. [13*v*] 29 [72]

SEQUUNTUR ADDITIONES QUIBUS COMMODIUS FIANT EXERCITIA, ET MELIUS OBTINEATUR QUOD QUIS DESIDERAT 30 [73]

Prima est, post cubitum, antequam dormire incipiam, per spacium unius Ave Maria cogitare qua hora surgam et ad quid, revocando ad memoriam exercitium quod sum facturus, et in illo desiderio bene hoc implendi, dormiam.

Secunda est, cum expergefactus fuero, non dare locum extraneis cogitationibus, sed statim advertere ad id quod contemplaturus sum, provocando me ad erubescentiam et confusionem ob tam multa peccata mea, et adducendo exempla, veluti si nobilis quis esset coram rege suo et coram eius curia tota, cum rubore et verecundia quod regem offendisset, multis gratiis benemeritum. Similiter in altero exercitio, quod est de vita mea, considerabo, tanquam reum cathenis vinctum, me venire ad iudicem summum et aequissimum, solum timendum [14*r*] et tremendum prae cunctis huius seculi iudicibus. Talia, inter induendum me, cogitabo, ne divager ad extranea, etiam alioqui bona. Nec enim tempori luctus congruit aliquid letitiae, sed omnia, etiam laetissima (si acciderint), applicanda sunt ad tristitiam. Illae potissimum scripturae congruunt exercitia subeunti, quae dolorem et poenitentiam suscitant, ut « Domine, ne in furore tuo arguas me »[1], etc. Quod si in lectione horarum inciderit aliqua scriptura, gaudium et laetitiam spiritualem designans, veluti est psalmus : « Dominus regnavit, decorem indutus est »[2], et aliae multae scripturae gaudium resurrectionis et gloriae coelestis significantes, vertam mihi eas in amaritudinem. Ut si dixero « Dominus decorem indutus est »[3], sed heu ego confusionem indutus sum ; « Laetamini iusti in Domino »[4], sed ego infelix peccata mea defleam. [78]

[1] Ps. 6, 2.
[2] Ps. 92, 1.
[3] Ib.
[4] Ps. 96, 12.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[75] Tertia est, uno vel duobus passibus ante [14*v*] locum ubi contemplaturus sum, stabo ad spacium Pater noster et Ave Maria, ac elevata sursum mente, considerabo Dominum intuentem me, et illi reverentiam exhibebo.

[76] Quarta, initium contemplationis eo situ faciendum est, in quo plus devotionis invenietur (presertim si non in publico fiat), sive genibus flexis, sive prostrato corpore toto, sive stando, sive supinando, sive sedendo id fiat.

[77] Quinta, post exercitium factum, ad quartam horae recolligam quomodo me habuerim ; et si male, causa cognita, deinceps cavebo, et veniam postulabo ; si bene, Deo gratias agam, et sic perseverare proponam.

[79] Sexta est fugere claritatem, fenestras et ostia claudere, excepto tempore legendi horas aut comedendi.

[80] Septima est cohibere risum et non proferre quae risum provocent. [15*r*]

[81] Octava, cohibere visum, ne respiciat faciem alicuius, nisi cum primum salutat aut ultimum vale dicit.

[82] Nona est poenitentiae adhibitio. Quae duplex est, externa et interna. Interna est dolor de peccatis, cum firma deliberatione non iterum eadem vel alia committendi. Externa (quae fructus est internae et valet etiam ad acquirendam internam, quando nondum habetur) est punitio peccatorum ; quae praecipue in tribus attenditur :

31 [83] Primo, in cibo et potu, in qua re, si tantum superflua subtrahimus, non est poenitentia, sed temperantia in omni tempore servanda. Sin autem de convenienti et necessario aliquid subtrahimus, poenitentia est, et eo maior, quo fit huiusmodi subtractio maior, dummodo non corrumpatur subiectum, vel notabilem infirmitatem incurrat.

32 [84] 2º. in sommo subtrahendo, non in superfluitatis [15*v*] solius, nec etiam temporis convenientis et naturaliter necessarii (ne die toto somnolenti simus), sed in modi convenientis subtractione, ne tam molliter et delicate iaceamus. Et quanto fuerit haec subtractio maior, tanto poenitentia potior, si per hoc non corrumpatur subiectum aut notabilem incurrat infirmitatem.

33 [85] 3º. in flagellatione vel castigatione corporis sensibili, ut per cilicia, per flagella, per funes, per vectes ferreos vel similibus aliis asperitatibus.

[86] Inter haec commodius et securius videtur sic carnem affligere, ut ossa non penetrentur, et dolorem quidem, non infirmitatem, incutere. Cui rei convenientissimum videtur funiculos adhibere. Adhibent enim huiusmodi flagella dolorem et non notabilem interius infirmitatem. [16*r*]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

SECUNDA HEBDOMADA

VOCATIO REGIS TEMPORALIS IUVAT AD CONTEMPLANDAM VITAM REGIS AETERNI, TAMQUAM IN PARABOLA 34 [91]

Oratio praeparatoria erit eadem quae solet esse.

Primum praeambulum est compositio loci, quae hic erit oculo imaginationis considerare templa, villas, castella in quibus Dominus noster praedicabat.

Secundum est petere gratiam, quam desidero et volo; quod ad praesens erit petere gratiam a Domino ne obsurdescam suae vocationi, sed evadam diligens ad implendam suam divinam voluntatem.

Primum punctum est considerare ante me ipsum regem quendam [92] humanum electum a Domino Deo nostro, cui subdantur omnes principes christiani.

2.m punctum est considerare hunc regem sic alloquentem omnes [93] suos subditos: Voluntas mea est ex-[16*v*]pugnare omnes terras infidelium. Propterea si quis vult me comitari, debet eodem cibo et potu et vestimento, quo ego utar, contentari. Item debet laborare interdiu, et noctu vigilare sicut ego, ut particeps victoriae mecum fiat, sicut et laborum fuit.

3.m est considerare responsum quod a bonis subditis regi tam [94] liberali et tam humano reddi debeat. Et ex consequenti, si quis non acceptaret talis regis petitionem quanto vituperio dignus esset, et quam degener a vero et fideli subdito apud totum universum.

Secunda pars exercitii huius consistit in applicatione praedicti 35 exempli de rege temporali ad Christum Dominum nostrum, regem [95] aeternum, in illis tribus punctis.

Quantum ad primum quidem, si consideramus edictum illius regis temporalis ad subditos suos, quanto magis consideratione dignum est contemplari Christum, regem aeternum, ante quem est totus hic mundus; quem totum et ipsius [17*r*] unumquemque vocat sigillatim et dicit: Voluntas mea est expugnare totum universum et omnes hostes, et ita intrare in gloriam Patris mei. Propterea, si quis vult comitari me, debet et mecum laborare, ut qui sequitur me in labore, sequatur me et in gloria, etc.

Secundum est considerare quod omnes subditi rationis capaces [96] ac iudicii, offerunt se totos huic labori, etc.

Tertium, quod qui magis desiderabunt insigniri et illustrari in [97] omni servitio sui regis aeterni et domini universalis, non solum offerunt [sic] se labori, sed etiam certando contra propriam sensualitatem,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

si quam habuerint, et contra omnem amorem carnis et mundi, facientque [sic] oblationes preciosiores et pluris momenti dicentes :

[98] Aeterne Domine omnium rerum mearum oblationem facio, cum vestro favore et auxilio, in conspectu vestrae infinitae bonitatis, et in conspectu vestrae Matris gloriosae, et omnium sanctorum sanctarumque curiae coelestis ; [17*v*] quia opto, volo ac firma determinatione delibero (modo sit in hoc maior tui laus et servitium) imitari te in tolerantia iniuriarum et vituperiorum et totius paupertatis, tam actualis quam spiritualis, si tua sanctissima maiestas velit me eligere ac recipere in talem vitam et in talem statum.

[99] Hoc exercitium fiet bis in die : in aurora et per horam ante coenam vel ante prandium.

36 DIE LUNAE PRIMA CONTEMPLATIO FIET DE INCARNATIONE

[101] Oratio praeparatoria erit quae in aliis.

[102] Primum praeambulum est adducere historiam eorum quae debeo contemplari. Quod ad praesens erit considerare quomodo tres Personae divinae contemplantur totum orbem plenum hominibus, ac considerantes quod omnes homines ad infernum descendant, deliberant inter se, quod secunda Persona assumat naturam hominis ad salutem humani generis ; quapropter mittitur Gabriel [18*r*] archangelus ad Mariam Virginem.

[103] Secundum erit compositio loci. Quae hic erit attendere magnam capacitatem ac planiciem mundi inhabitatam a tot et tam diversis gentibus. Similiter locum attendere et cubile Virginis Mariae in civitate Nazareth provinciae Galilaeae.

[104] Tertium est petere quod volo. Id in praesenti erit, interior huius rei cognitio, quod pro me Dominus hominem assumpserit, ut ego illum ardentius diligam ac sequar.

[105] Expedit hic adnotare quod haec eadem erit [oratio praeparatoria] ; sed tria praeambula servabuntur, cum mutatione iuxta subiectam materiam.

37

[106] Primum punctum est videre omnes personas, tam has quam illas. Et primo inhabitantes faciem terrae, in tanta varietate morum et gestuum, considerando hos albos, illos nigros ; hos in pace, illos in bello ; hos ridentes, illos flentes ; hos sanos, illos aegros ; [18*v*] hos nascentes, illos morientes. Deinde considera tres Personas in divinis, et inde circumspectantes orbem universum ac sedentes omnes homines in superficie terrae, in tanta caecitate morientes, et ad inferos descendentes. 3°. Considerare Mariam Dominam et angelum salu-

36 oratio praeparatoria *ex P*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tantem eam. Et reflectere haec in me, ut possim aliquem fructum capere.

2.m est auditu percipere quaenam loquantur homines inhabitantes 38
faciem terrae, quomodo iurent, maledicant, blasphement. Item quid [107]
loquantur tres Personae, puta: operemur salutem ac redemptionem humani generis. Item quomodo loquantur inter se Virgo et angelus. Haec ad me reflectam ad capiendum fructum.

3.m est considerare facta hominum terrenorum: pugnas, caedes, 39
descensum ad infernum. Item quid faciant Personae in divinis, scili- [108]
cet incarnationem sanctissimam. Item quid ange-[19*r*]lus, nempe officium legati exhibens. Quid Maria, scilicet se humilians et agens gratias divinae maiestati.

Colloquium fiet, cogitando cui loquamur, divinis Personis, aut [109]
Verbo incarnato, aut Virgini Matri, petendo quod iuvare norint ad imitandum Christum incarnatum. Pater noster.

2.a Contemplatio est de nativitate 40 [110]

Oratio praeparatoria quae solet.

Primum praeambulum est adducere historiam in medium. Quae [111]
hic erit considerare exitum Beatae Virginis a Nazareth, quasi per novem menses quibus gravida erat, insidentis asinae; et Ioseph et ancillae cum bovae [!] ut pergerent Bethlehem propter edictum Augusti Caesaris.

2.m erit considerare iter illud a Nazareth [19*v*] usque Bethlehem, [112]
videndo longitudinem, latitudinem itinerum, si planum, si asperum et montosum sit iter. Item attendendo hospitium, si altum an humile, et quomodo paratum.

Primum punctum est considerare personas, scilicet Dominam [114]
nostram, Ioseph, ancillam et parvulum Iesum iam natum; aestimando me pauperculum et servulum indignum, attendentem illos, contemplantem illos, inservientem eorum necessitatibus, ac si praesens adessem, cum omni honore et reverentia mihi possibili. Postea haec ad me reflectam, et hauriam aliquem fructum.

2.m est videre quid loquantur, et inde mihi fructum haurire. [115]

3.m est considerare eorum facta, ut viam quam faciunt, cum [116]
labore tanto, ut Dominus nascatur in summa paupertate, ut post finem tantorum laborum, et famis ac sitis, caloris et fri-[20*r*]goris, iniuriarum et improperiorum, moriatur in cruce. Et haec pro fructu meo super me reflectam.

Finiam cum uno colloquio sicut in praecedenti. [117]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

TERTIA CONTEMPLATIO ERIT REPETITIO PRIMI [ET SECUNDI] EXERCITII

41 Post orationem praeparatoriam et praeambula eadem quae in prae-
[118] cedenti, fiet repetitio primi et secundi exercitii, adnotando semper aliquas partes principaliores, ubi [invenerit aliquis] plus desolationis vel consolationis vel cognitionis, addendo colloquium in fine et Pater noster.

[119] Servabitur idem ordo procedendi in ista repetitione, qui in superiore hebdomada, mutata tantum materia, et forma servata.

42 QUARTA CONTEMPLATIO ERIT REPETITIO [PRIMAE ET] SECUNDAE

[120]

43 QUINTA ERIT TRAHERE V SENSUS SUPER PRIMAM ET SECUNDAM. [20*v*]

[121]

[122] Primum punctum erit oculo imaginationis videre personas cum particularibus circumstantiis, et eruendo inde fructum pro oculis.

[123] 2.^{m} auribus percipere quae loquantur vel loqui possint, et similiter reflectere ad fructum.

[124] 3.^{m} naribus odorare ac lingua gustare infinitam suavitatem Christi secundum divinitatem suam, secundum animam et vires eius et virtutes et gratias, et omnia quae fructuose pro persona contemplante poterunt applicari.

[125] 4.^{m} est amplexu et osculo tangere loca, quae tales personae contemplatae contingunt, referendo semper ad fructum hauriendum.

[126] Finietur hoc uno colloquio cum Pater noster, sicut 3.^{m}

44 Prima nota pro tota hac hebdomada et sequentibus, quod solum
[127] debeam legere mysterium illius contemplationis, quam immediate debeo facere, ita quod pro tunc non legam aliud mysterium quam illud quod illa die vel illa [21*r*] hora debeo facere, ne consideratio unius impediat considerationem alterius.

2.^{a} Primum exercitium Incarnationis fiet media nocte ; secundum
[128] in aurora ; 3.^{m} tempore missae ; 4.^{m} tempore vesperarum ; 5.^{tum} una hora ante coenam. Et oportet singulis horum quinque exercitiorum immorari per horam.

[129] 3.^{a} Advertendum est quod si is qui exercitatur est senex vel debilis, vel fortis quidem, sed ex prima hebdomada debilitatus, consultius erit in hac secunda hebdomada, saltem aliquando, quod non surgat media nocte, sed mane vel in aurora faciat unam contemplationem ; 2.^{am} sub missa ; 3.^{am} una hora ante prandium.

---

86 et secundi *ex P* || 89 invenerit aliquis *ex P* || 94 primae et *add. ex P* | 95 *ms. sic se habet* : Quinta est trahere super V sensus primam et secundam

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

4.ta In hac 2.a hebdomada, ex decem additionibus primae hebdo- [130]
madae mutari debent secunda, sexta, septima et ex parte etiam decima. In secunda, statim excitatus, ponam ante oculos contemplationem quam debeo [21*v*] facere, ardentius desiderando cognitionem Verbi incarnati, ut plus illi inserviam et illud sequar.

In sexta frequenter in memoriam reducam vitam ac mysteria Iesu Christi Domini nostri, ab Incarnatione usque ad locum vel mysterium incumbentis mihi contemplationis.

In 7.ma tantumdem amabo laetum tempus ac triste, claritatem atque obscuritatem, quantum aeque sensero expedire contemplationibus eo tempore faciendis.

In decima, is qui exercitatur ita se habeat sicut sunt mysteria, quae contemplatur ; quia aliqua petent poenitentiam, aliqua non ; ita quod diligenter et ac[c]u[ra]te fiant decem additiones.

5ta. In omnibus exercitiis, praeter illud quod fiet media nocte [131]
et id quod in aurora, sumatur aequivalens 2.ae additioni, modo hoc sequenti. Statim ut cognovero horam esse faciendi exercitium, antequam accedam, considerabo prius mecum quo tendo, et coram quo, resumendo ex parte exercitium [22*r*] quod volo facere. Postea, cum fecero tertiam additionem, accedam ad exercitium.

In 2.o die accipiam pro prima et 2.a contemplatione praesenta- [132]
tionem in templo et fugam in Aegyptum. Et super his fient duae repetitiones et exercitium trahendi super quinque sensus.

Interdum utile est ac expediens, quamvis qui exercetur sit fortis, [133]
facere mutationem ab hoc 2.o die inclusive usque ad quartum, ad melius inveniendum quod quis desiderat, accipiendo solum unam contemplationem in aurora, alteram sub missa, tertiam sub vesperis, duas illas repetendo. Et postremo exercitium supra quinque sensus hora quinta.

Die 3.o contemplabitur qui exercitatur quomodo puer Iesus erat [134]
parentibus obediens in Nazareth. Deinde quomodo fuit inventus in templo. 3.o faciet [22*v*] horum repetitionem. 4.o trahet ad 5 sensus.

Praeambulum ad considerationem statuum

Postquam consideravimus exemplum quod Christus Dominus **45**
noster nobis tradidit pro primo statu custodiae mandatorum Dei, cum [135]
ipse obediret parentibus ; item similiter pro 2.o statu perfectionis evangelicae, cum relicto patre et matre, ut purius Dei servitio vacaret, [remansit in templo] ; incipiemus (simul contemplando eius vitam) investigare ac petere a Domino, in quemnam vitae huius statum pla-

34 acute *ms* accurate *P* || 58 remansit in templo *ex P*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ceret suae divinae maiestati nos vocare. Et ita, pro aliqua istius rei introductione, in exercitio sequenti videbimus intentionem Christi, et ex opposito illam quae est inimici naturae humanae, et quomodo nos disponere debemus, ut perveniamus ad perfectionem in ea vita et in eo statu ad quem Deus noster nos elegerit. [23*r*]

[136] Quarto igitur die fiet meditatio duorum vexillorum, alterius Christi, summi ducis nostri, alterius Luciferi, capitalis inimici humanae naturae, etc.

Oratio praeparatoria erit quae solet.

[137] Primum praeambulum continet historiam, quae hic erit considerare Christum volentem ac vocantem omnes sub vexillo contra Luciferum.

[138] 2.^{m} erit compositio loci, quae hic erit considerare magnum campum totius regionis Hierusalem, ubi summus dux bonorum est Christus Dominus ; alium in regione Babylonis, ubi dux omnium pravorum est Lucifer.

[139] 3.^{m} petere cognitionem verae vitae, quam summus ac verus dux docet, et gratiam imitandi illum.

[140] Primum punctum est imaginari caput et ducem illum hostium, sedentem in illo magno campo Babylonis, non aliter quam in cathedra ignis et fumi, in figura horrenda [23*v*] ac terribili.

[141] 2.^{m} est considerare illum vocantem innumerabiles daemones et spargentem eos, hos in hanc civitatem, illos in aliam, et ita per totum universum, nulla provincia, nullo loco, statu, persona (etiam in particulari) relicta intacta.

[142] 3.^{m} est considerare sermonem, quo illos exhortatur, ut retibus et cathenis vinciant homines. Et quod primo tentent cupiditate divitiarum, quo facilius impingant in vanum mundi honorem. Deinde ad arrogantem superbiam ; ita quod primus gradus sit divitiarum, 2.us honoris, 3.us superbiae. Et his tribus progreditur ad omnia alia vitia.

46 Secunda pars exercitii huius, ex opposito Christum ducem respi-
[143] ciat et consideret.

[144] Primum punctum est considerare Christum sedentem in magno campo Hierusalem, [24*r*] in loco humili, specioso et amoeno.

[145] 2.^{m} considerare Dominum universi eligentem tot personas in apostolos et discipulos, et mittentem illos per universum orbem, ut seminent sacram doctrinam eius omni statui, omni conditioni hominum.

[146] 3.^{m} est considerare sermonem, quem Christus Dominus noster habet ad servos suos et amicos, quos in talem delegationem mittit, committens illis curam omnium, atque ut eos trahant ad summam spiritus paupertatem, vel, si etiam divinae maiestati ad aliud magis placuerit eligere, trahant eos ad paupertatem actualem. Secundo

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

exhortentur ad desiderium opprobriorum et vituperiorum, ex quo nascitur humilitas ; ita quod sint tres gradus : primus paupertatis contra divitias ; 2.us opprobriorum contra honorem mundi ; 3.us humilitatis contra superbiam ; et ab his tribus gradibus inducant ad omnem aliam virtutem. [24*v*]

Colloquium fiet ad Dominam nostram, ut impetret nobis gratiam [147] a Filio suo ac Domino, quod ego recipiar sub vexillo eius ; et primo in summa paupertate spirituali ; et, si divinae maiestati magis ad aliud placuerit eligere, etiam in paupertate actuali ; 2.o in tolerandis opprobriis et iniuriis in quibus maior est illius imitatio, modo possim illa tolerare (absque tamen peccato alterius) et cum beneplacito divinae maiestatis. Addam Ave Maria.

Idem petam a Filio, ut id ipsum a Patre mihi poscat. Addam Anima Christi.

Petam et a Patre, ut mihi id concedat. Addam Pater noster.

Hoc exercitium fiet media nocte. Et iterum post in aurora. Et [148] fient duae repetitiones eius in hora missae et in hora vesperarum. Et finientur haec cum tribus praenotatis colloquiis. [25*r*]

EODEM QUARTO DIE HORA ANTE COENAM FIET MEDITATIO TRIUM BINARIORUM, UT MELIOREM QUIS ELIGAT 47 [149]

Oratio praeparatoria quae solet.

Primum praeambulum est adducere historiam, quae continet tres [150] binarios hominum, quorum unusquisque acquisivit sua industria decem milia scuta, non puro ac debito amore Dei. Et vult quilibet salvari et invenire Dominum Iesum in pace, in expellendo a se gravitatem et obstaculum affectionis circa rem acquisitam.

2.m compositio loci, quae hic erit considerare me ipsum stantem [151] coram Domino Deo nostro et omnibus sanctis eius, ut desiderem cognoscere quod erit gratius suae divinae bonitati.

3.m est petere gratiam eligendi id quod magis erit ad gloriam [152] divinae maiestatis et salutem animae meae.

Primus binarius vellet expellere affectum [25*v*] quem ad rem [153] acquisitam habet, ut inveniret Dominum Deum et salvaretur, sed non applicat media usque ad horam mortis.

Secundus binarius vult quidem affectum expellere, sed ita dum- [154] taxat ut retineat rem acquisitam, ita quod eo veniat Deus ubi vult ipse ; nec deliberat relinquere illam ut ad Deum tendat, etiamsi esset pro illo status melior.

---

23 praeparatoria *ex P1* propria *ms.* || 27 et *ex P,* in *ms.* || 33 salutem *ex P,* salutis *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[155] Tertius vult expellere affectum, sed ita ut etiam non habeat affectionem retinendi rem acquisitam vel non retinendi ; solum intendit aut velle illam aut nolle, secundum quod Deus magis illi inspiraverit, aut illi magis visum fuerit in gloriam et obsequium divinae maiestatis convenire. Interim cogitat secum quod omnia relinquat affectu, huic maxime rei innitendo, non desiderandi illam vel quamcunque etiam aliam, nisi moverit illum Domini Dei nostri servitium ad retinendum vel non retinendum, accipiendum vel non accipiendum. [26*r*]

[156] Fient tria colloquia sicut in meditatione vexillorum.

[157] Annotandum est quod quando sentimus affectum vel repugnatiam contra actualem paupertatem vel ad divitias, multum confert ad extinguendum talem affectum inordinatum, petere in colloquio (quamvis sit contra carnem) a Domino, quod eligat nos ad paupertatem actualem, dummodo sit servitium et laus divinae bonitatis.

48 Quinto die fiet contemplatio super profectione Domini nostri a [158] Nazareth ad Iordanem, et super baptismo eius.

[159] Haec contemplatio fiet semel in medio noctis et in aurora, et hora missae et vesperarum fiet repetitio eiusdem. Deinde ante coenam trahendi sunt 5 sensus, in singulis quinque exercitiorum horum praeponendo solitam orationem praeparatoriam et tria praeambula, sicut in contemplatione Incarnationis. Et finientur cum tribus colloquiis trium binariorum, vel secundum notam illis subiectam.

[160] Examen particulare post prandium et post [26*v*] coenam fiet super defectibus et negligentiis circa exercitia illius diei. Sic fiet etiam in sequentibus.

49 Sexto die fiet contemplatio super profectione Christi a [161] Iordane usque ad desertum inclusive, secundum formam quinti.

Septimo die fiet contemplatio super sequela Andreae et aliorum qui eum secuti sunt.

Octavo, fiet contemplatio super sermone Domini in monte, continens 8 beatitudines.

Nono, super ambulatione Domini super undas maris.

Decimo, de praedicatione Domini in templo.

Undecimo, de suscitatione Lazari.

Duodecimo, de historia dominicae palmarum. [27*r*]

50 Prima nota est quod in contemplationibus istius 2.ae hebdomadae [162] potest quis diutius vel brevius immorari, prout is qui exercitatur voluerit, vel expedire putaverit. Et si quidem diutius immorari libuerit,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

poterit sumere mysteria visitationis Beatae Virginis, historiam pastorum, historiam circumcisionis, historiam trium regum. Si brevius, relinquet aliqua ex praedictis, quia hoc est tantum proponere quandam introductionem ac methodum, quo melius ac diligentius possit quis contemplari.

2.ª Materia electionum debet inchoari a contemplatione proficiscentis ad Iordanem a Nazareth, includendo eandem diem, quae est quinta, sicut infra declarabitur. [163]

3.ª Antequam quis aggrediatur electiones, ut possit Christi Domini verae doctrinae affici, summe expedit considerare et advertere [164] [27*v*] in sequentibus tres species humilitatis, quas considerabit interdum per totum diem, et ita similiter faciet colloquia sicut infra dicetur. **51**

Prima species humilitatis est necessaria ad consequendam aeternam salutem, scilicet, ita humiliari ac deprimi, quantum fieri potest, ut in omnibus obediam legi Domini Dei nostri; ita quod quamvis dominus omnium creaturarum evaderem, vel periculum perdendae vitae temporalis instaret, nullo modo debeam transgredi mandatum ullum, sive humanum sive divinum, obligans ad peccatum mortale. [165]

2.ª species perfectior est praecedenti, scilicet ita se humiliare, ut nolit homo nec affectet divitias magis quam paupertatem, honores quam opprobria, vitam longam quam brevem, si modo aequale sit servitium Domini Dei nostri. Item quod pro nulla re creata, nec etiam pro vitanda morte, deliberabo committere unum peccatum veniale. [28*r*] [166]

3.ª perfectissima est, quando videlicet (modo aequaliter servitium Domini et salus animae resultet) ad conformandum me perfectius Christo Domino, volo et eligo magis paupertatem cum Christo paupere quam divitias; et opprobria cum Christo saturato opprobriis, quam honores, et desidero magis dici et reputari insipiens et stultus pro Christo, qui est et ipse talis reputatus, quam sapiens et prudens in hoc mundo. [167]

Adverte quod pro eo qui desiderat consequi hanc tertiam humilitatem ad perfectius illum imitandum, multum expediat facere praedicta tria colloquia binariorum, petendo ut Dominus velit eum ad hanc tertiam speciem eligere, ad perfectius illum imitandum, modo sit aequale servitium vel maius, aequalis gloria vel maior divinae maiestatis. [168]

---

89 sequentibus *ms.*, *etiam in P*; en las siguientes tres maneras *A*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Praeambulum ad electionem faciendam

52 [169] In omni bona electione, quantum est ex nobis, [28*v*] oculus noster debet esse simplex, solum attendendo finem propter quem creatus sum, scilicet ad laudem et gloriam Domini Dei nostri et ad salutem animae meae. Et ita, quicquid id sit quod elegero, debet iuvare me pro obtinendo fine ad quem creatus sum ; non finem ad media, sed media ad finem ordinando.

b In qua re peccant quamplurimi, veluti qui primo eligunt ducere uxorem, deinde eligunt secundario servire Deo, quod tamen finis et non medium est matrimonii. Item qui primo eligunt beneficia habere, deinde servire in illis Deo, volentes videlicet non accedere ad Deum, sed quod Deus perveniat recte ad ipsorum inordinatos affectus et perversos, e medio nimirum finem et e fine medium facientes. Primum enim obiectum, quod respicere et nobis proponere debemus, est servire Deo, quod est finis ; deinde secundario accipere beneficium et uxorem, si magis mihi expe-[29*r*]dient ; quod est medium ad finem.

Tandem nihil debet me movere ad accipiendum talia media vel ad illa reiiciendum, nisi solum servitium et laus Domini Dei nostri et salus animae meae.

53 [170] Ad accipiendam aliqualem cognitionem quarumnam rerum fieri debeat electio, sunt quatuor puncta et una nota

Primum punctum : necessarium est omnia quorum facere volumus electionem, indifferentia esse vel bona in se, et quae versantur intra sanctam Ecclesiam catholicam.

[171] 2.^{m} Sunt quaedam quae cadunt sub electione immutabili, ut sacerdotium, matrimonium etc. Alia sub mutabili, ut assumere beneficia vel relinquere, accipere bona temporalia vel non accipere.

[172] 3.^{m} In electione immutabili iam semel facta, non est amplius quod eligamus, quia [29*v*] non potest solvi ; solum adverti debet, quod si electio non est debite facta ac ordinate sine curvis affectibus, cum primum quis poenituerit, laboret vitam componere in sua electione. Quam electionem non possumus nominare vocationem, quia fuit inordinata et obliqua. Omnis vocatio autem divina est pura et munda, sine carnis admixtione, vel cuiuscumque sinistri affectus. Unde fit ut plurimum errent multi, suam obliquam electionem asserentes esse suam vocationem.

[173] 4.^{m} Si quis fecit electionem debitam et ordinatam earum rerum quae sunt electionis mutabilis, absque aliqua admixtione mundi vel

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

carnis, non est cur de novo fiat electio, sed in illa curemus perfici quantum possumus.

Nota. Advertendum est quod, si talis electio mutabilis scilicet [174] non est facta syncere ac ordinate satis, tunc expedit facere [30*r*] electionem debitam, ei qui expetit producere fructus notabiles et gratos Domino Deo nostro.

Tria tempora ad faciendum electione debitam

Primum tempus est quando Dominus Deus noster ita trahit ac **54** movet voluntatem, quod sine dubitatione et sine potentia dubitandi, [175] talis anima devota sequitur id quod sibi praemonstratum est, sicut divus P[aulus] et Matth[aeus] fecerunt, sequendo Christum.

2.^{m} tempus est quando sumitur et percipitur multum claritatis [176] et cognitionis, partim per experientiam consolationum et desolationum, partim per experientiam discretionis spirituum.

3.^{m} tempus est tranquillum, quando quis considerat finem propter [177] quem creatus est, scilicet ad laudandum Deum et salvandam animam suam; et hoc desiderando, eligit pro medio hanc vitam vel statum, contentum infra limites [30*v*] Ecclesiae, quo possit iuvari in servitio Dei et salute animae. Vocatur hoc tempus tranquillum, quia anima non agitatur adversis spiritibus, sed libera utitur suis potentiis naturalibus tranquille.

Si in primo vel 2.º tempore non fit electio, sequuntur circa hoc [178] tres[1] modi faciendi illam.

Primus modus faciendi optimam huiusmodi electionem continet in se sex puncta

Primum est proponere ante mentis oculos rem super qua volo **55** facere electionem, ut (exempli causa) officium seu beneficium, quod acceptare volumus aut reiicere, vel aliquid aliud cadens sub electione mutabili.

2.^{m} Oportet intueri pro obiecto finem propter quem creatus sum, [179] quod est ad laudandum Deum et ad salvandam animam meam; [quin etiam] oportet me esse indifferentem, sine aliquo affectu inordinato, ita quod non sim inclinatus magis vel affectus ad acceptandum rem propositam, quam ad refutandum, sed sim in [31*r*] aequilibrio ad prosequendum illud quod sensero magis esse ad laudem Dei et ad salutem animae meae.

86-87 quin etiam *ex P*, quia *ms*.

[1] Sic in *ms*. Re vera, modi *duo* sunt.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[180] 3.m Petam a Domino Deo nostro, quod dignetur movere voluntatem meam et suggerere animae meae id quod facere debeo, quodque magis sit in gloriam eius, circa rem propositam, recte discurrendo ac fideliter intelligendo, et eligendo conformiter ad sanctissimum beneplaciti eius propositum.

[181] 4.m Considerabo per rationis ductum quotnam fructus et commoda oriantur ex acceptione rei propositae, ad solam laudem Dei et salutem animae. Et e contrario considerabo incommoda et pericula, quae oriuntur ex acceptatione vel retentione. Similiter considerabo fructus et commoda, iacturam et incommoda, quae ex refutatione vel reiectione eiusdem orirentur.

[182] 5.m Postquam ita investigavi et ratiocinatus sum ad utrasque partes, considerabo quonam [31*v*] magis flectatur ratio, et ita prout maior fuerit motus rationalis et sensualis nullus, poterit et debet fieri deliberatio super re proposita.

[183] 6.m Facta tali electione seu deliberatione, debet is qui eam fecit diligenter ad orationem recurrere ante conspectum Domini Dei, et illam electionem offerre ei, ut divina maiestas dignetur ipsam recipere et confirmare, modo redundet in sui maius servitium et laudem.

56 Secundus modus faciendi sanam et optimam electionem quatuor
[184] habet regulas et unam notam.

Prima regula est, quod ille amor movens et incitans me ad eligendum alterum, desursum sit ex amore Dei, ita quod prius sentiam in me quod ille amor intensior vel remissior ad rem propositam eligendam, sit propter Dominum suum et Creatorem.

[185] 2.a est considerare hominem, quem numquam vidi nec cognovi, cuius ego plenam perfectionem desidero, et attendere quidnam suaderem illi [32*r*] ad maiorem Dei laudem et animae suae salutem. Dehinc considerabo me, observando pro me regulam, quam pro alio servabam.

[186] 3.a Considerare me ac si essem in articulo mortis ; et formam atque regulam, quam tunc vellem tenuisse in materia praesentis electionis, illam praeferam regulando me ad eam. Ita faciam in omni mea determinatione.

[187] 4.a Attendere et considerare me in [die] iudicii, et quod tunc vellem elegisse, eligam modo, ut tunc possim plene gaudens esse et laetabundus.

[188] Nota est : assumptis quatuor illis regulis praedictis, pro salute mea et quiete aeterna faciam electionem meam. Et oblationem mei faciam Domino Deo nostro, sicut in sexto puncto primi modi peractum est. [32*v*]

---

5 nulla *ms. pro* nullus *vel pro* sensualitas nulla

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

AD REFORMANDAM PROPRIAM VITAM ET STATUM 57

Advertendum est, quod circa constitutos in praelatione vel in [189]
matrimonio (sive abundent bonis temporalibus sive non), qui non habent locum vel promptam voluntatem faciendi electionem eorum quae cadunt sub electione mutabili, expedit plurimum quod loco electionis detur forma aliqua emendandi propriam vitam et statum. Quod fiet proponendo illorum creationem, vitam et statum debere esse ad gloriam et laudem Domini Dei et ad salutem propriam.

Et ut perveniant ad hunc finem, debet quis multum ruminare in exercitiis et modis eligendi, quantam domum aut familiam habere debeat, quomodo regenda ac gubernanda, quomodo erudienda verbo et exemplo. Similiter ex facultatibus suis, quantum debeat insumere alendae familiae, quantum eleemosynis faciendis et aliis operibus piis, nil aliud inquirendo et investigando, in omnibus et ubique, quam Dei gloriam: ut quisque secum reputet quod tantum progressum faciet in spiritualibus omnibus, quantum expoliaverit se proprio amore, affectu et commoditate. [33*r*]

TERTIA HEBDOMADA

PRIMA CONTEMPLATIO, QUAE FIT IN MEDIO NOCTIS, ERIT SUPER EGRESSU CHRISTI E BETHANIA IN HIERUSALEM, ULTIMAM COENAM INCLUDENDO 58 [190]

Post orationem praeparatoriam,

primum praeambulum est considerare historiam egredientis Be- [191]
thaniam [!] et mittentis duos discipulos Hierusalem ad praeparandam coenam. Et deinde coenantis cum XII, quibus, peracta coena paschalis agni, lavit ipse pedes, ac dehinc corpus suum et sanguinem preciosum iisdem tradidit; post quae Iudas exiit ad tradendum eum.

2.^{m} praeambulum est compositio loci, quae hic erit considerare [192]
viam a Bethania usque Hierusalem, an plana sit an aspera, ampla an angusta. Similiter quale et cuius figurae fuerit coenaculum.

3.^{m} Petam dolorem sensuum et confusionem meiipsius, quia [193]
propter peccata mea Christus pergit ad passionem. [33*v*]

Primum punctum est considerare oculo imaginationis coenantes, [194]
et eniti aliquem fructum ex tali visione capere.

2.^{m} Audire quid illi loquuntur, et ita similiter reflectam ad fructum.

---

35 temporalibus *ex P*, spiritualibus *ms.* || 41 perveniant *sic in ms., pro* perveniat || 55 Bethaniam *ms. pro* Bethania

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3.m Considerare eorum facta et gesta, et inde fructum colligere.
[195] 4.m Considerare quae Christi humanitas patitur vel pati desiderat, prout fuerit locus quem quis contemplatur. Et hic incipiam cum magna violentia ad condolendum, contristandum et plangendum, et ita laborando per puncta circa quae sequuntur.
[196] 5.m Considerare latentem divinitatem, hostes destruere potentem et nolentem, sed permittentem ac tolerantem sacerrimam suam humanitatem crudelissime affligi.
[197] 6.m Considerare quod haec omnia patitur propter mea peccata. Et quid ego debeam facere ac pati propter ipsum. [34r]
[198] Colloquium fiet ad Christum. Addam Pater noster.
[199] Nota. Est advertendum, sicut supra iam ex parte declaratum est, quod in colloquiis debemus ratiocinari ac petere secundum subiectam materiam, prout fuero vel tentatus vel consolatus, et prout desidero acquirere hanc virtutem vel aliam, et prout opto et volo me disponere ad hoc vel ad illud, ad dolendum vel laetandum, circa rem quam contemplor. Tandem petam id quod magis efficaciusque circa aliqua particularia desidero. Et ita servando hanc formam potes dirigere unum colloquium ad Christum. Vel si materia et devotio eius te excitat, potes tria facere: primum ad Matrem Mariam; 2.m ad Filium; 3.m ad Patrem, servando formam praescriptam in 2.a hebdo-
[147, 156] mada, in meditatione duorum binariorum, cum notula binariis sub-
[157] iecta.

59 SECUNDA CONTEMPLATIO IN AURORA FIET DE EGRESSU A COENACULO
[200] IN HORTUM INCLUSIVE. [34v]

Oratio praeparatoria sicut solet.
[201] Primum praeambulum est considerare historiam, videlicet Christum comitatum undecim discipulis descendentem de monte Sion, ubi prius coenarat, per vallem Iosaphat. In cuius vallis particula relictis octo discipulis, et in parte horti tribus reliquis, ad orationem se accinxit, ubi et sanguinem sudavit, ac post trinam orationem discipulos excitavit, sua voce hostes prostravit, post quae Iudas eum osculo tradidit. Petrus abscidit auriculam, quam restituit Christus, comprehendentibus eum inimicis saevis quasi malefactorem, ac ducentibus per descensum vallis Iosaphat ad ascensum domus Annae.
[202] 2.m erit compositio loci a monte Sion ad vallem Iosaphat, et ipsius horti, iuxta latitudinem et arctitudinem et figuram.
[203] 3.m est petere dolorem cum Christo doloribus sauciato, confrac-

89 duorum *ms. et P*; dos binarios *A*; de tribus classibus *V*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tionem cordis cum Christo lacerato, lachrymas et internam tristitiam [35*r*] super poena, quam Christus pro me patitur.

Prima nota. Post orationem praeparatoriam et praeambula, in [204] hac 3.ª hebdomada servabitur idem ordo procedendi per puncta et colloquia, qui prima contemplatione de coena Domini. Hora missae et vesperarum fient repetitiones primae et 2.ªe Hora ante coenam fiet exercitium trahendi super praedictis quinque sensus.

2.ª nota. Expedit iuxta aetatem et complexionem exercitantis, [205] singulis diebus facere exercitia quinque vel pauciora.

3.ª nota. In hac 3.ª hebdomada mutabuntur ex parte secunda [206] et sexta additio. Statim ut excitatus fuero, volvam ob oculos meos quonam pergam et quorsum, resumens parum contemplationem quam volo facere, prout fuerit mysterium, elaborando quamdiu surgo et induor, in concitanda in animo meo tristitia et dolore super tristitia et dolore et passione Domini nostri Iesu Christi. [35*v*]

Sexta mutabitur, scilicet non admittentur ullae cogitationes laetitiae et gaudii, licet sancti et optimi, ut sunt resurrectionis et gloriae; sed potius inducam meipsum ad dolorem et poenam, adducendo frequenter in memoriam labores et dolores, quos Christus tulit ab hora suae nativitatis usque ad mysterium suae passionis.

4.ª nota. Examen particulare super exercitiis et additionibus [207] praesentibus fiet sicut dictum est praecedenti hebdomada.

SECUNDO DIE fiet prima contemplatio super egressu ad domum **60** Annae inclusive. Secunda ab egressu de domo ad Caipham inclusive. [208] Tertia et caetera erunt repetitiones more consueto.

TERTIO DIE prima contemplatio erit super egressu ad Pilatum inclusive. Secunda a Pilato ad Herodem inclusive. Deinde fient repetitiones. [36*r*]

QUARTO DIE, prima contemplatio erit super regressu ab Herode ad Pilatum, includendo partem gestorum in domo Pilati. Secunda erit de reliquo mysterio in domo Pilati facto. Post haec fient repetitiones.

QUINTO super gestis Pilati usque ad crucifixionem inclusive, erit prima contemplatio. Super gestis in cruce usque ad expirationem erit 2.ª Deinde repetitiones.

SEXTO DIE, prima super gestis a depositione de cruce usque ad monumentum exclusive. Secunda erit super sepultura eius usque ad domum, quo Virgo Mater divertit sepulto Filio.

SEPTIMO DIE, loco exercitiorum fiet toto die frequentissima consideratio sanctissimi corporis dissoluti et separati ab anima, ubi et quomodo sepultum sit. Item soli-[36*v*]tudinis Dominae Nostrae, tanto dolore et desolatione oppressae. Similiter discipulorum quid agant meminero.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

61 [209] NOTA. Est advertendum, quod is qui vult plus immorari in passione, debet pauciora mysteria singulis contemplationibus considerare, verbi gratia : in prima solum coenam ; in 2.ª lotionem pedum ; in 3.ª collationem Sacramenti ; in 4.ª sermonem, quem habuit ad discipulos. Item postquam contemplatus fuerit totam passionem, accipiet de integro contemplandam medietatem ; et 2.º die reliquam partem ; tertio die totam simul.

Per oppositum, qui volet brevius absolvere, accipiat primo coenam, 2.º hortum, tertia hora domum Annae, 4.ª domum Caiphae, 5.ª domum Pilati ; auferendo videlicet repetitiones et quinque sensuum attractionem, et singulis diebus quinque distincta mysteria contemplando. Postea, sic absoluta passione, poterit uno die totam repetere. [37*r*]

REGULAE AD REFORMANDUM DEINCEPS HOMINEM IN CIBO ET POTU

62 [210] Prima regula est, quod circa panem minus decet abstinentiam facere, quia non est cibus super quo appetitus soleat adeo deordinari et tentari, sicut fere in aliis cibis.

[211] 2.ª In potu videtur commodior abstinentia quam in pane. Ideo debet quisque multum advertere, ut quod est fructuosum admittat, et quod nocivum expellat.

[212] 3.ª In aliis cibis debet diligentius et integrius servari abstinentia, quia in illis solet magis deordinari appetitus et tentatio promptius insistere. Et ita potest in illis dupliciter abstinentia servari : primo cibis grossioribus assuescendo ; 2.º delicatis (si illis vescimur) parcius utendo.

[213] 4.ª Quanto magis homo subtraxerit sibi de cibo convenienti, modo infirmitatem non incidat, tanto citius consequetur medium quod in comedendo servandum est. Primo, quia [37*v*] qui se sic disponit ac praeparat, sentit saepius internas illustrationes, consolationes et divinas inspirationes ad agnoscendum illud medium. Secundo, quia si sic abstinens non sit tanta cum dispositione et fortitudine corporis quae sufficiat exercitiis spiritualibus, facile intelligit quid sustentationi corporis conducat magis.

[214] 5.ª Tempore prandii poterit considerare Christum cum discipulis suis comedentem et bibentem, et alios respicientem et alloquentem, ac illum nitetur imitari, ita quod praecipua pars intellectus sit detenta et occupata consideratione Domini nostri Iesu Christi, et minor pars sustentando corpori, ut ita quilibet capiat fructum et ordinem gubernandi se.

86 fructum *ms.* ; formam *P* ; concierto *A*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

6.ta Tempore prandii rursus potest considerari vita sanctorum, [215]
vel aliqua pia contemplatio fieri super negotio spirituali expediendo,
ut sic spiritui intenti, minus sentiamus delectationem cibi corporalis.
[38*r*]

7a. Super omnia caveas ne nimis intentus sis cibo, nec festinan- [216]
ter sumas cum impulsu appetitus, sed in omnibus elabores tui ipsius
dominium plenum possidere, tam in modo comedendi quam in men-
sura.

8.va Ad expellendum inordinationem multum confert quod post [217]
prandium, vel alias quando non sentis appetitum comedendi, consi-
deres tecum et deliberes de refectione proxime futura. Ita singulis
diebus quantitatem praescribes, quam nullo modo excedas quocumque
appetitu seu tentatione instigante. Imo, ut magis vincas omnem appe-
titum inordinatum et tentationem inimici, si tentaris ad plus capien-
dum, cape minus. [39*v*]

QUARTA HEBDOMADA

PRIMA CONTEMPLATIO QUARTAE HEBDOMADAE SIT SUPER PRIMA 63
CHRISTI APPARITIONE, QUA VIDELICET MATRI SUAE VIRGINI APPARUIT [218]

Primum praeambulum, post orationem praeparatoriam, est consi- [219]
derare Christum, a tempore quo expiravit in cruce et separatum est
corpus ab anima, non tamen a divinitate, secundum animam divinitati
unitam, descendentem ad inferos ; unde primum sanctorum animas
educens, et ad sepulchrum rediens suscitansque seipsum, apparuit
primo benedictae Matri suae in corpore et anima.

2.m Est compositio loci, puta sepulchri, domus Virginis, et cubi- [220]
culi eius, singulas illorum partes in particulari considerando.

3.m Petere gratiam collaetandi intensae gloriae et triumpho Do- [221]
mini nostri Iesu Christi. [39*r*]

Primum punctum, secundum et tertium sint iuxta modum trium [222]
primorum de coena Domini.

Quartum est considerare divinitatem, quae latuerat in passione, [223]
apparentem et demonstrantem se miraculose in sanctissima resurrec-
tione et effectibus eius verissimis.

5.m est considerare officium consolandi quod Dominus exercet, [224]
sicuti moris est amicis se invicem consolari.

Finietur uno vel tribus colloquiis, iuxta subiectam materiam, sicut [225]
in 3.a hebdomada.

---

1 *Titulum hunc supplemus, qui in ms. deest* || 12 intensae] intense *P*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

64 1.ª nota. In contemplationibus sequentibus procedendum est per
[226] omnia mysteria resurrectionis, sicut inferius statim declarabitur, usque ad ascensionem inclusive, servando in reliquis eandem formam et methodum quam in 3.ª hebdomada servavimus ; ita quod per hanc primam contemplationem resurrectionis regulentur reliquae iuxta subiectam [39*v*] materiam. Quantum ad quinque puncta, sint eadem. Additiones quoque subsequentes sint eaedem. Et ita in reliquis servabitur idem modus qui in 3.ª hebdomada, tam in repetitionibus [et] in exercitiis quinque sensuum, quam in prolongando vel [abbreviando] mysteria.

[227] 2.ª nota. Universaliter, in hac 4.ta hebdomada convenientius et expeditius quam in aliis est facere tantum 4.or exercitia in die : primum in aurora, 2.m sub missa, 3.m sub vesperis, 4.m ante coenam, adducendo 5 sensus super tria illius diei exercitia, adnotando et pausam faciendo circa principaliores partes in quibus sensero maiores motiones et gustus spirituales.

[228] 3.ª nota. Quamvis in singulis exercitiis puncta tradantur in certo numero, potest nihilominus exercitans plura vel pauciora puncta ponere, prout melius ac utilius sibi viderit hoc esse. Quapropter multum [40*r*] conducet illi, priusquam ad contemplationem accedat, coniicere et signare puncta quae volet assumere in certo numero.

[229] 4.ª nota. Ex additionibus debent mutari hic 2.ª, 6.ta, 7.ma, 10.ma. Secunda, ut excitatus fuero, ponam ante mentis oculos contemplationem faciendam, contendens et affectans collaetari tanto gaudio et gloriae Christi Domini.

6.ta In memoriam adducam et cogitabo res motivas gaudii et laetitiae spiritualis, ut sunt gloria coelestis, etc.

7.ma Utar claritate et commoditate temporis, tempore veris rebus amoenis ; hyeme vero, sole et calore, quantum quisque coniicit posse iuvari ad congaudendum suo Creatori et glorioso Redemptori.

10.ª Loco poenitentiae attendatur temperantiae et sobrietati, nisi tempore quo praecipit Ecclesia ieiunare, quia tunc ieiunandum est semper, si non obstat iustum impedimentum. [40*v*]

CONTEMPLATIO AD OBTINENDUM AMOREM

65 Primo oportet advertere in duobus : primum est quod amor
[230] monstrari debeat et lucere magis in operibus quam in verbis ; 2.m quod in communicatione duorum consistat amor, scilicet in hoc, quod
[231] amans communicet amato id quod habet, et ex his quae potest ; et

---

26 regulentur *ex P*, rehabentur *ms*. || 29 et *ex P*, *deest in ms*. || 30 abbreviando *ex P*, protrahendo *ms*.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ita etiam vicissim amatus amanti ; ita quod habens scientiam, impertiatur non habenti. Ita etiam si honores, si divitias possideat. Et ita unus alterum mutuo foveat.

Primum praeambulum, post praeparatoriam orationem, est compositio loci. Quae erit, considerando se praesentem coram Deo et angelis ac sanctis pro misero intercedentibus. [232]

2.m est petere cognitionem internam tantorum bonorum receptorum, ut ego, integre cognoscens illa, possim in omnibus amare illum et inservire divinae maiestati eius. [41*r*] [233]

Primum punctum est in mentem adducere beneficia recepta, creationis, redemptionis et donorum particularium, ponderando cum magno affectu, quantum fecerit Dominus Deus pro me, et quantum mihi communicaverit ex bonis suis, et quantum insuper desideret se mihi communicare, in quantum potest, prout divina ordinatione est sancitum. Et reflectam ad me ipsum, rationabiliter et iuste considerans quid ego ex parte mea debeam illi offerre, et quid communicare suae divinae maiestati, scilicet omnia mea et me ipsum, sicut qui offert alteri cum magno affectu dicens : Sume et recipe, Domine, totam meam libertatem, totam memoriam, totum intellectum, totam voluntatem meam ; quicquid habeo et possideo de manu tua recepi, et eadem tibi reddo ; dispone de illis iuxta beneplacitum voluntatis tuae ; infunde mihi amorem et gratiam, quae sola mihi sufficit. [234]

2.m est considerare modum quo Deus inhabitat [41*v*] creaturas, elementis communicando esse, plantis vegetari, animantibus sentire, hominibus intelligere ; et ita mihi communicando esse, animam, sensum, intellectum, faciendo me templum suum, creatum ad imaginem et similitudinem divinae maiestatis. Tantundem reflectam ad meipsum modo praedicto in primo puncto, vel alio modo meliori quem invenero. Similiter fiet super quolibet puncto sequenti. [235]

3.m est considerare Iesum laborantem pro me in omnibus rebus creatis super faciem terrae, id est habentem se ad modum laborantis, caussando in illis esse, et conservando, vegetando, sensum infundendo, etc. [236]

4.m est considerare quod omnia bona descendunt desursum, ut meam terminatam potentiam ab illa summa et infinita quae sursum est. Et ita iustitiam, bonitatem, pietatem, misericordiam, etc., sicut a sole radii, aquae ex fonte oriuntur. Postea finiam sicut est dictum reflectendo, etc. [237]

Et unum vel tria subiiciam colloquia. [42*r*]

---

65 misero] pro me *P*; por my *A*; *sed hi textus orationem ponunt in prima persona*: considerando me || 89 Iesum] Deum *A P*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

SEQUUNTUR TRES MODI ORANDI

PRIMUS SUPER PRAECEPTIS

66 Primus igitur modus versatur circa praecepta, circa septem pec-
[238] cata mortalia, circa tres potentias animae et circa quinque sensus. Qui modus est potius forma ac methodus exercendi et praeparandi animam ut in illis fructum faciat, et ut oratio fiat acceptior, quam aliqua forma et modus orandi.

[239] Primum fiet aequivalens 2.ae additioni secundae hebdomadae, scilicet antequam accedat ad orationem, quiescat parum spiritus, sedendo seu deambulando, prout melius iudicaverit, considerando quo tendo. Eadem additio fiet circa modos orandi.

[240] Oratio praeparatoria fiet petendo a Domino gratiam cognoscendi defectus meos circa praecepta, etc. Et ita similiter petetur gratia et auxilium me deinceps emendandi, et perfecta intelligentia praeceptorum, quo melius ea servem ad laudem et gloriam Dei. [42*v*]

[241] Pro primo hoc orandi modo considerandum est, quomodo primum praeceptum servaverim et in quo defecerim, assignando regulam manendi in hac consideratione per spacium trium Pater noster et Ave Maria. Et hic quoque modus servetur in quolibet decem praeceptorum.

[242] Est advertendum quod, quando quis consideraverit super uno praecepto, in quo non invenit se habere aliquem habitum peccandi, non est necesse tamdiu immorari ; sed prout invenit quivis se magis vel minus deficere, magis vel minus immoretur illius scrutinio. Similiter fiet circa peccata mortalia.

[243] Finito discursu super 10 mandata, accusabo me et petam gratiam emendandi me. Finietur uno colloquio, iuxta subiectam materiam, ad Dominum nostrum.

[244] Circa 7 peccata capitalia seu mortalia idem fiet exercitium quod circa praecepta, nisi quod oratio iuxta materiam in hoc mutanda sit, ut pro vitandis mortalibus [oremus], qui supra pro praeceptis implendis orabamus. [43*r*]

[245] Ad melius cognoscendos defectus circa peccata mortalia, considerentur eorum contraria ; et ita quo diligentius caveantur, proponat ac laboret quilibet studiosus exercitiorum sanctorum acquirere virtutes illis contrarias.

[246] 2.o Super tribus potentiis servabitur is ordo qui super praeceptis, faciendo additionem, praeparationem et colloquium.

---

9 modos] modos omnes *A P* || 29 oremus *omnino supplendum videtur;* qui *idem valet ac* prout

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3.º Circa 5 sensus servabitur idem ordo, mutata tantum materia. [247]

Qui desiderat imitari Christum Dominum in usu sensuum suorum, commendet se in oratione praeparatoria divinae maiestati; postea, singulos eorum considerando dicat Ave Maria, vel Pater noster. Et qui in usu sensuum desiderat imitari nostram Dominam, in oratione praeparatoria commendet se ei, ut impetret illam gratiam a Filio suo. Et post cuiuslibet sensus considerationem dicat Ave Maria. [43*v*] [248]

SECUNDUS MODUS ORANDI EST CONTEMPLARI SIGNIFICATIONEM CUIUSLIBET VERBI IN ORATIONE CONTENTI 67 [249]

Eadem additio quae fuit in primo modo orandi servata, servabitur et in hoc secundo. [250]

Eadem erit et oratio praeparatoria. [251]

Secundus igitur modus orandi est quod quis seu genuflexus seu sedens (prout magis ad hoc vel ad illud erit dispositus, vel prout maiorem devotionem invenerit), clausis oculis, vel [fixis] in unum locum sine aliqua mutatione, dicat Pater noster, etc. immorans singulis verbis tanto tempore quanto invenerit significationes, comparationes, gustus, consolationes in considerationibus ad ipsa pertinentibus. Similiter fiet in aliis orationibus huiusmodi. [252]

Prima regula est quod in oratione Pater noster immorabitur per horam praedicto modo verbis singulis immorando. Quo facto, dicet Ave Maria, Credo, Anima Christi, Salve Regina, vocaliter aut mentaliter. [44*r*] [253]

2.ª regula. Quod si contemplans orationem dominicam inveniet in uno aliquo verbo vel duobus fertilem materiam cogitandi et consolationem gustandi, non curabit ad caetera transire. Quod si in illis insumpserit horam, tunc quod superest, leget iuxta communem modum. [254]

3.ª In sequenti exercitio modo communi transcurret illud vel illa verba quibus immoratus fuit, et reliquis verbis immorabitur modo praescripto. [255]

Prima nota. Advertendum est, quod finita oratione dominica, uno vel pluribus diebus, idem faciendum est in Ave Maria et aliis orationibus, ut per aliquod tempus semper exercitetur in aliqua earum. [256]

2.ª Finita oratione, convertat se orans ad eum ad quem fit oratio, et ab eo petat virtutes et dona quibus magis eget. [44*v*] [257]

---

42 illam] illi *P* || 52 fixis ex *V*, deest in *ms.* || 59 *post* Salve Regina *repetitur* Anima Christi *in ms.* || 64 leget] dirá *A*, dicet *V*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

TERTIUS MODUS ORANDI

68 Additio et oratio praeparatoria erunt eadem quae in secundo
[258] modo orandi.

Tertius modus igitur est, quod qui orat, in singulo anhelitu seu respiratione oret mentaliter, tantum dicendo unicum verbum orationis, ita quod inter unam respirationem et alteram proferatur solum verbum, et quamdiu duraverit tempus unius respirationis, praecipue attendatur persona ad quam funditur oratio, vel inferioritas orantis, vel differentia tantae celsitudinis et tantae inferioritatis propriae. Et similiter procedendum ad reliqua orationis verba.

Pater noster, Ave Maria.

[259] Prima regula est, quod in alio die et alia hora in qua elegerit orare, dicit Ave Maria secundum modum praedictum ; sic et caeteras orationes.

[260] 2.ª Quod qui exoptat immorari plus temporis in hoc modo orandi, potest dicere omnes supradictas orationes vel partem earum, servando eundem ordinem respirationis. [45*r*]

ANNOTATIONES ALIQUOT AD HABENDAM ALIQUALEM INTELLIGENTIAM EXERCITIORUM SPIRITUALIUM ; TAM EUM QUI TRADIT EXERCITIA, QUAM ILLUM QUI RECIPIT, ADIUVANTES

69 Prima annotatio est quod nomine exercitiorum spiritualium intel-
[1] ligitur quivis modus examinandi conscientiam, vel meditandi vel contemplandi vel orandi, vocaliter seu mentaliter, vel alterius spiritualis operationis, sicut postea dicetur. Sicut enim deambulare, iter agere et currere sunt exercitia quaedam corporalia ; ita etiam omnis modus praeparandi et disponendi animam ad expellendos omnes inordinatos affectus, et, eis expulsis, ad quaerendam et inveniendam divinam voluntatem circa dispositionem proprii status ad salutem animae, dicitur spirituale exercitium.

70 Secunda est, quod is qui alteri tradit modum et ordinem medi-
[2] tandi vel contemplandi, narret fideliter [historiam] talis meditationis aut contemplationis, discurrendo dumtaxat [per] principalia puncta, [45*v*] brevi quadam et compendiosa declaratione adiecta. Quia eo qui contemplatur accipiente verum fundamentum historiae, et propria industria discurrente ac ratiocinante, si quid inveniatur quod aperiat historiam, vel eam gustari [faciat] (sive id inveniatur ex proprio, sive ex illustratione divinae gratiae), maiorem habet gustum et fructum

---

3 historiam *ex P, deest in ms.* || 4 per *ex P ; deest in ms.* || 8 faciat *ex P, deest in ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

spiritualem, quam si is qui tradit exercitia multum declarasset et dictasset sensum historiae. Non enim multa intelligere animum [satiat], sed sentire et gustare interne ipsas res.

Tertia est, quod cum in omnibus exercitiis spiritualibus utamur actibus intellectus dum discurrimus, et voluntatis dum afficimur; debemus advertere quod in actibus voluntatis, dum Deum alloquimur vel sanctos eius, sive id mentaliter sive etiam vocaliter fiat, requiritur ex parte nostra maior reverentia quam ex intellectus parte. 71 [3]

Quarta sit quod ad sequentia exercitia assignentur quatuor hebdomadae, ut respondeant quatuor partibus, in quas dividuntur exercitia, quae sunt: prima quidem contemplatio peccatorum; [46*r*] 2.ª est contemplatio vitae Christi usque ad dominicam in ramis palmarum; 3.ª est contemplatio passionis Domini nostri Iesu Christi; 4.ª est contemplatio resurrectionis, cui adduntur tres modi orandi. Licet autem haec ita habeant, non tamen ita accipiuntur quasi quaevis hebdomada necessario habeat praecise dies octo; quia cum interdum eveniat quod in prima hebdomada quidam sint tardiores ad inveniendum id quod quaerunt, nempe contritionem, lachrymas et dolorem de peccatis suis; et cum aliqui e contra sint diligentiores, et magis exercitati et probati a diversis spiritibus; expedit aliquando abbreviare tempus, quandoque protendere. Et ita faciendum est de quatuor hebdomadis sequentibus prolongandis et decurtandis, iuxta rerum et subiectae materiae exigentiam. Nihilominus tamen poterimus finire exercitia in 30 diebus, paucis adiectis vel subtractis. 72 [4]

Quinta est, quod ei qui accipit exercitia, [46*v*] admodum prodest illa aggredi animo quodam lato et liberali erga Creatorem et Dominum suum, committendo illi omne velle proprium, omnem libertatem, ut divina maiestas tam de se quam de suis disponat iuxta sanctissimum suum beneplacitum. 73 [5]

Sexta. Qui tradit exercitia, cum advertit quod is qui exercetur non movetur spiritualibus motionibus, veluti sunt consolationes vel desolationes, nec agitatur a variis spiritibus; debet eum diligenter interrogare de exercitiis, si ea facit congruis temporibus, et quomodo ea facit. Item etiam de additionibus, si eas debite praestet, exigatque particulariter omnium horum rationem, scilicet consolationum et desolationum et additionum. 74 [6]

Septima. Quod qui tradit exercitia, cum videt eum qui exercetur desolatum et tentatum, tum non agat cum eo dure neque moleste sed dulciter et suaviter, confortetque eum et exhortetur ad ea quae restant, aperiatque astutias inimici naturae humanae, et hortetur ut se praeparet ad futuram consolationem. [47*r*] 75 [7]

---

11 satiat *ex P, deest in ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

76 Octava. Qui tradit exercitia iuxta necessitatem illius qui recipit,
[8] circa desolationes et astutias inimici, item et circa consolationes, poterit tradere regulas primae et 2.ae hebdomadae ad discernendos spiritus.

77 Nona. Advertendum est quod is qui exercetur, cum versatur
[9] circa exercitia primae hebdomadae, si non est versatus in rebus spiritualibus, sed tentatur crasse et aperte, veluti cum ei daemon repraesentat impedimenta ad ulterius progrediendum in via Domini, scilicet labores, verecundiam et timorem, ob mundanum timorem, ob mundanum honorem ; tunc qui tradit exercitia non declaret regulas discretionis spiritus secundae hebdomadae ; quia quantum ei proderunt regulae primae, tantum ei oberunt 2.ae, quod materia subtilior sit et altior quam queat facile intelligere.

78 Decima est quod quando qui tradit exercitia advertit recipientem
[10] tentari sub speciebus boni, tunc declaret ei regulas 2.ae hebdomadae, [47*v*] quia communiter inimicus humanae naturae tentat sub specie boni eum qui versatur in via illuminativa, quae correspondet exercitiis secundae hebdomadae, et non ita eum qui versatur in via purgativa, quae correspondet exercitiis primae hebdomadae.

79 Undecima. Utile est ei qui versatur in prima hebdomada, ut
[11] nihil eorum sciat quae facturus est in 2.a ; sed ita laboret in prima ad obtinendum id quod quaerit, ac si in 2.a nihil boni speret se inventurum esse.

80 Duodecima. Quod qui tradit exercitia debet admonere illum qui
[12] recipit, ad hoc quod, cum in quovis quinque exercitiorum quotidianorum debeat permanere unius horae spacium ; ita id faciat, ut eius animus contentus remaneat, dum putat quod per horam integram, vel eo amplius, et non minus, perstiterit in exercitio. Quia inimicus non parum curare solet, ut tempus contemplationis minuatur.

81 Tertiadecima. Advertendum quod, sicut tempore consolationis
[13] facile est manere horam integram [48*r*] in contemplatione, ita tempore desolationis difficillimum est. Ideo is qui exercetur, ut desolationi repugnet et tentationes vincat, debet permanere plusquam per horam ; ut imbibat consuetudinem non solum resistendi, sed etiam prosternendi adversarium.

82 Quartadecima est, quod qui tradit exercitia, si videt recipientem
[14] consolatum et valde fervidum, debet eum praemonere, ne promissionem aliquam vel votum inconsideratum emittat ; et quo magis eum cognoverit esse facile mobilem vel levem, eo magis eum praemoneat. Quia quamvis alium possit quis iuste ad religionem exhortari, in qua

---

51 necessitatem *P*, mentem *ms*. || 59 ob mundanum timorem. *Haec verba redundare videntur ; certe non adsunt neque in P neque in A*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

votum paupertatis, castitatis et obedientiae intelligitur, et quamvis bonum ex voto factum melius sit magisque meritorium quam sine voto ; valde tamen consideranda sunt conditio et subiectum voventis, et commoda vel impedimenta ad praestandam rem quam vult promittere.

Quintadecima. Tradens exercitia non debet recipientem plus **83** invitare ad paupertatem vel ad [48*v*] eius promissionem, quam ad [15] contrarium statum ; nec magis ad hunc vivendi modum quam ad illum. Quia licet extra exercitia licite et meritorie possimus exhortari omnes, qui ad id idonei probabiliter videntur, ad eligendum continentiam vel religionem et omne aliud commodum ad obtinendam perfectionem evangelicam ; in exercitiis tamen est convenientius et melius multo, quod quaerendo divinam voluntatem, ipsemet Dominus et Creator seipsum communicet sibi devotae animae, eam acceptando ad suum amorem ac laudem, et disponendo eam via et modo convenientiori ad hoc quod in futurum possit ei melius servire. Itaque tradens exercitia non inclinet plus ad unam partem quam ad aliam, sed in aequilibrio consistens sinat Dominum in tali deliberatione immediate operari cum sua creatura, et creaturam cum suo Creatore.

Sextadecima. Ad hoc quod Creator operetur in sua creatura, si **84** forte inordinate afficitur animus ad aliquam rem, convenientissimum [16] est niti totis viribus ut perveniat ad contrarium rei [49*r*] cui afficitur ; veluti si affectus est ad quaerendum officium aliquod vel beneficium, non ob amorem vel gloriam Domini aut salutem animarum, sed ob propria commoda temporalia, debet instare et urgere, ut in contrarium afficiatur, orationibus et aliis spiritualibus exercitiis petendo a Domino contrarium, proponendoque se nolle tale officium vel beneficium vel quidvis aliud, nisi divina maiestas ordinaverit prius suos affectus, et mutaverit primum affectum et finem moventem ad optandum rem talem ; ita quod causa desiderandi vel habendi rem aliquam sit solum obsequium et honor divinae maiestatis.

Septimadecima. Multum conducit quod tradens exercitia, nolens **85** scire peccata nec petere, informetur fideliter de cogitationibus et agi- [17] tationibus immissis ab utroque spiritu. Quia sic, iuxta quod magis expedire videbit, poterit ei tradere aliqua exercitia convenientia necessitatibus animae.

Octavadecima. Secundum dispositionem eorum [49*v*] qui exer- **86** centur, id est secundum literas eorum, secundum aetatem vel inge- [18] nium, debent eis aptari exercitia, ne crasso ingenio et delicatae complexionis tradantur res, quas suaviter ferre non possit, id est quibus

---

8 sinat *ex P*, ponat *ms*. || 15 amorem] honorem *P*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

non possit proficere. Secundum etiam quod quis voluerit se disponere, tradantur ei plura vel pauciora, prout magis expedierit.

b Ideo illi qui vult se tantum disponere ad hoc quod instruatur usque ad certum gradum satisfaciendi animo suo, potest tradi examen particulare et examen generale, et item modus orandi circa praecepta et peccata mortalia. Quod fiet mane per dimidium horae ; poteritque exhortari ad confessionem peccatorum, octavo quoque die faciendam ; et si potest, ad communicandum quintodecimo quoque, vel, si magis afficiatur, octavo quoque. Iste est modus conveniens rudibus et illiteratis, quibus declarabuntur praecepta Dei et Ecclesiae et peccata 7 mortalia, et quinque sensus, et opera misericordiae.

87 [19] Occupato in rebus publicis seu in aliis ne-[50*r*]gociis necessariis, sive literatus sit sive ingeniosus, accipienti horam cum dimidia ad exercitia faciunda, praemisso prius fine ad quem homo conditus est, potest etiam tradi per dimidiatam examen particulare et post illud generale.

88 [20] Nota, quod ei qui pro viribus expeditus est, et pro viribus optat proficere, tradantur omnia exercitia spiritualia ordine suo ; in quibus via ordinaria eo plus proficiet quis, quo plus segregaverit se ab omnibus amicis et notis et ab omni sollicitudine terrena ; quod fit relinquendo pristinam domum, et aliam vel aliud cubiculum accipiendo, in quo possit secretius habitare, ita quod sit ei liberum quotidie ire ad missam, ad vesperas, sine hoc quod timeat impedimenta.

Ex hac segregatione sequuntur tria potissimum commoda, inter alia.

Primum est quod ita separando se ab amicis et negociis non bene ordinatis, ut melius serviat Deo, non parum mereatur coram divina maiestate. [50*v*]

2.[m] est quod, ita separatus, nec habens intellectum in plura divisum, sed apponens omnem curam circa Dei gloriam et animae suae salutem, melius utitur suis naturalibus potentiis ad liberius et diligentius quaerendum quod optat.

3.[m] est quia animus, quo magis est separatus et solus, eo est aptior ut Deo Creatori suo appropinquet ; et quo magis appropinquat, eo magis disponitur ad recipiendum gratias et dona Spiritus Sancti a divina et summa bonitate.

---

44 horam cum *ex P* ; horarum *ms.* ‖ 51 sollicitudine *P A*, societate *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

SEQUUNTUR ALIQUOT REGULAE AD DISCERNENDOS VARIOS SPIRITUS ANIMAM AGITANTES, AD HOC UT BONI RECIPIANTUR, MALI VERO EXPELLANTUR, QUAE QUIDEM MAGIS PROPRIAE SUNT PRIMAE HEBDOMADAE **89** [313]

Prima regula est, quod his qui occalluerunt et habituati sunt in peccatis, ita ut ex uno peccato mortali in aliud corruant, solet communiter proponere Satanas voluptates et delectationes sensus ante illorum imaginationem, quo magis [51*r*] confirmentur et obstinatiores evadant. Contrario modo solet in iis agere bonus spiritus, pungit enim illos per remorsum conscientiae a synderesi rationis causatum, et continuo stimulat. [314]

Secunda est, quod in his qui diligenter et cum fervore progrediuntur ad plenam suorum peccatorum purificationem, ac in Dei servitio quotidie proficiunt, ascendendo de virtute in virtutem, evenit contrarium eius quod in prima regula dictum est ; quia tunc consuevit maxime impedimentis conscientiae multis omnem profectum obstruere, et tandem falsis et apparentibus rationibus mentis tranquillitatem depellere, ne ad plenum virtutum progressum pertingere valeant. Contrario modo tunc bonus spiritus solet vires suggerere, animos facere, fortitudines subministrare, consolationes, lachrymas, inspirationes et animae quietem suppeditare, omnia impedimenta et obstacula levigando et praecidendo, quo in bene coeptis prospere ac [51*v*] feliciter progrediatur. **90** [315]

3.ª est, quae continet consolationes spirituales. Voco autem consolationem omnem motum animae internum, per quem anima accenditur in Dei et Conditoris sui igneo amore ; quando etiam nihil creatum in se diligere valemus, sed quicquid id sit, in Deo omnium illorum autore, diligimus. Item quando talis motus excitat lachrymas egredientes ob Dei amorem, vel ob suorum peccatorum deplorandam memoriam, vel ob memoriam acerbissimae passionis dominicae, vel ob quamcumque aliam rem in Dei laudem et reverentiam rite ordinatam. Voco tandem consolationem omnem profectum et augmentum in fide, spe et charitate et gaudio interiori, quod impellit et excitat ad celestia et aeterna, et ad propriam salutem, ad pacem et concordiam omnem erga Creatorem suum. **91** [316]

4.ta continet desolationes. Est autem desolatio contrarium omnino consolationis iam declaratae ; puta mentis caecitas, perturbatio animae, motus ad infima et terrena, inquietudo ex diversis impulsibus et agitationibus oborta, modo sollicitans ad diffidentiam, modo ad torporem [52*r*] et tepiditatem, modo ad tristitiam, quasi volens separare animam a Conditore suo. Sicut enim consolatio opposita est et contraria desolationi, ita etiam eodem modo cogitatus, qui oriuntur ex ea, contrarii sunt prorsus iis, qui a desolatione progrediuntur. **92** [317]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

93 [318] 5.ta Tempore desolationis et siccitatis non oportet aliquo modo mutationem facere, sed decet firmo et infracto animo esse in eo proposito et deliberatione in qua prius erat in praecedenti consolatione, vel in qua prius erat firmatus. Quia sicut bonus spiritus dirigit nos ac docet in consolatione, ita in desolatione spiritus malignus insidiosis et fraudulentis consiliis agit, ut delusi nequeamus viam rectam percipere.

94 [319] 6.ta Quamvis tempore desolationis non debeamus ullo modo prioris propositi mutationem facere, non tamen parum confert sancta et constans mutatio contra desolationem ipsam; sicut vehementius instare orationi et meditationi, diligentius examinare conscientiam, protrahere et congeminare convenienti aliquo modo poenitentiam. [52v]

95 [320] 7.ma Quando quis permanet in desolatione, debet considerare quod Dominus ei ad tempus se absconderit, derelinquens eum sibi ipsi eiusque viribus naturalibus ad probationem, ut addiscat resistere et contradicere agitationibus et tentationibus Sathanae, cum auxilio Dei, quod quidem non est simul subtractum, quamvis clare et aperte non possit illud cognoscere, eo quod Dominus tantum subtraxit donum illud fervoris et vehementis amoris accensi; relinquit tamen gratiam sufficientem, qua quis potest ad salutem aeternam pertingere.

96 [321] 8.va Desolatus laboret totis viribus possidere animam suam in patientia, quae contraria est omnibus vexationibus ingruentibus. Consideret etiam consolationem cito affuturam, si modo contendat diligenter contra desolationes, sicut est dictum in 6.ta regula.

97 [322] 9.a Propter tria maxime incidimus in desolationem: primo, quia tepidi et negligentes sumus in nostris operationibus et exercitiis spiritualibus, propter quod solet Dominus spirituales deserere consolationes [53r] et nobis longe fieri. Secundo, ut probemur et noti fiamus nobisipsis, quantum ex nobis simus, et quantum sine ullo stipendio consolationis et gratiae in Dei servitium et laudem nosipsos extendimus. 3.o ut plene intelligamus et interius experiamur, quod non est nostrum habere vel habitam retinere devotionem hanc et amorem ferventem, lachrymas vel aliquam aliam consolationem spiritus, quia haec omnia donum sunt liberalitatis divinae. Et ut etiam in nulla re aliena quiescamus, exaltando intellectum in superbiam et vanam gloriam, et ascribendo nobisipsis devotionem et consolationem.

98 [323] 10. Consolatus consideret desolationem imminentem sibi, et ex tunc incipiat muniri armis constantiae, fortitudinis et patientiae contra illam.

99 [324] 11. Consolatus laboret in humiliando seipsum ac deprimendo, considerans quam parum potest in tempore desolationis, privatus

26 simul] sibi *P* || 28 fervoris vehementis et amoris *P* || 33 6a, *prout emendavit Ign. in A.* 4a *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

gratia illa consolationis, quia tunc afficitur contrario modo. Desolatus [53*v*] consideret quam multum potest, cum Dei gratia, ad resistendum omnibus hostibus, quando in suo Conditore roboratur.

12. Satanas tentator non aliter est debilis per vim, et fortis sponte, **100** ac mulier. Sicut enim naturale est et proprium sexui muliebri, quan- [325] do contendit et rixatur cum viro, debilitari ac fugere, si vir in faciem ei resistat ; et e contrario, si vir debilitetur et fugiat, solet tunc mulier cum magna ira et vehementi ferocitate in illum insurgere : sic et non aliter, proprium est Satanae debilitari ac fugere, quando is qui exercitatur in rebus spiritualibus insurgit vehementer contra tentationes hostis, opponendo se illi per diametrum. Ideo Paulus ait : « Resistite diabolo et fugiet a vobis [1] ». Contrario modo, si is qui exercitatur incipiat timere ac cadere ab animi constantia et a patientia perferendarum imo et prosternendarum tentationum ; non est bestia super faciem terrae adeo efferata, ac est Satan hostis capitalis humani generis. Tunc enim prosequitur sua malignissima intentione ac damnata [54*r*] malitia omnes pervertere. Idcirco recte dixit Iob de illo : Non est potestas super terram, quae comparetur illi [2].

13. Satanas, iuxta similitudinem amantis puellam aliquam, non **101** vult ullo modo manifestari et venire in publicum. Sicut enim iuvenis [326] vanitatis studiosus verbis lasciviae alliciens puellam aliquam, honorati viri filiam, aut fidelis alicuius uxorem, vult ac desiderat quod sua verba et suasiones lateant et non manifestentur ; et contrarium summe illi displicet, si videlicet filia propalaret patri vel uxor viro vana illius verba et intentionem, quia facile intelligit quod sic non poterit ad optatum finem pervenire ; sic etiam non aliter diabolus ingerens invisae sibi humanae naturae verba astutiae et suasiones fraudulentas, vult ac desiderat ita tegi ut lateant. Verum quando manifestantur confessori vel alteri personae in spiritualibus versatae, habenti peritiam astutiarum et fraudum daemonis, multum illi displicet, quia colligit quod non poterit [54*v*] ad optatam metam suae malitiae pertingere, cum semel sint sui laquei et astus declarati.

14. Idem Satan, iuxta similitudinem alicuius principis belli, vo- **102** lentis expugnare aliquod castrum ad vastandum et diripiendum, se [327] habet. Sicut enim dux alicuius exercitus expugnaturus castrum, considerat repugnantiam, vires ac dispositiones castri, ut per minus munitam partem et minus fortem aggrediatur; ita prorsus humanae naturae hostis aggrediens nos, considerat omnem nostram virtutem, et theologalem et moralem ; et ubi videt nos debiliores ac minus fortes ad vitae aeternae salutem acquirendam, illinc nos aggreditur ut expugnet. [55*r*]

71 verbis *P*, venenis *ms*. || 71-72 uxorem fidelis alicuius consortis *P*

[1] Iae. 4, 7, ut notavit Polancus in *V*. Cf. Eph. 4, 27.
[2] Iob, 41, 24.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

103 [328] **QUAEDAM REGULAE AD DISCERNENDUM SPIRITUS, QUAE SERVIUNT MAGIS 2.ae HEBDOMADAE**

104 [329] Prima. Proprium est pientissimi Dei et sanctorum angelorum in suis motionibus conferre veram laetitiam et gaudium spiritus, subtrahere omnem tristitiam et perturbationem, quas solet Satan ingerere. Daemonis autem proprium est agere contra talem laetitiam et consolationem Spiritus Sancti, repraesentando rationes apparentes et subtiles ac difficiles.

105 [330] 2.a Solius Dei est conferre consolationem animo absque aliqua causa praecedenti. Quia proprium est Conditoris ingredi et egredi et movere animum illumque fovere amore suae sanctae maiestatis. Dico absque aliqua causa, id est sine aliquo praevio sensu vel cogitatione alicuius obiecti, propter quam cognitionem veniat ad nos divina consolatio mediis actibus intellectus et voluntatis.

106 [331] 3.a Ex causa praecedente potest tam bonus quam malus angelus consolationem conferre, diversos tamen ob fines. Bonus quidem angelus ad profectum animae, ut progrediatur cotidie in melius, [55*v*] ascendendo de virtute in virtutem. Malignus autem angelus opposito modo, ut adducat animam ad suam sinistram intentionem.

107 [332] 4.ta Proprium est maligni angeli transformare se in angelum lucis, illabi in animam devotam, finire tamen in seipso, id est adducere cogitatus bonos ac sanctos, quos anima devota desiderat. Postea tamen paulatim conatur egredi, perducendo cautissime animam ad suas fallacias palliatas ac sinistras intentiones.

108 [333] 5.ta Debemus diligenter advertere discursum cogitationum nostrarum. Et quidem, si et principium et medium cum fine sanctum sit et ad sanctitatem tendens, signum est boni spiritus ; verum, si discursus cogitationum, quae ingeruntur nobis, terminatur in aliqua re mala vel distractiva vel minus bona, quam esset illa quam anima proposuerat facere, vel debilitat, vel inquietat et perturbat, subtrahendo pacem, tranquillitatem et quietem de medio, quam antea habebat, signum est procedere [56*r*] a maligno spiritu, invidente nostro profectui et saluti.

109 [334] 6.ta Quando hostis humanae naturae fuerit nobis deprehensus et cognitus e cauda sua serpentina et sinistro fine quem inducebat, confert non modicum ei qui fuit ab eo tentatus, considerare discursum cogitationum quas inducebat, et illarum principium, et qualiter paulatim laboravit deprimere illum et frustrari suavitate et gaudio Spiritus Sancti, quo ante reficiebatur, ut perduceret illum ad pravam

99 difficiles *sic. ms.* pro : fallaces, quod habet *P* || 20 **anima** *ex P*; **animae** *ms.* 30 reficiebatur] affectus erat *P*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

intentionem; quatenus experientia considerata et cognita inserviat nobis in posterum ad vitandum suos solitos astus.

7.ma Eorum qui progrediuntur de bono in melius animos solet **110** angelus bonus tangere dulciter et suaviter, non aliter quam aqua de- [335] scendens super spongiam. Sinister autem tangit cum strepitu et inquietudine et acriter, ut aqua cadens in lapidem. Eorum autem animos qui progrediuntur de malo in peius, tangunt praedicti spiritus contrario modo. Cuius rei ratio est non alia quam [56*v*] [quod] vel animae dispositio contraria vel similis invenitur praedictis spiritibus. Quia quando contraria tanguntur, sonitu et strepitu percipiuntur. Quando vero similima, tacite et cum silentio fit influxus, sicut si quis apertis ianuis in domum propriam ingrediatur.

8.va Quando consolatio non habeat aliquam causam, licet in illa **111** non possit esse aliqua illusio, cum sit a solo Deo, veritate summa, [336] sicut praetactum est; verum persona spiritualis, cui Deus confert talem consolationem, debet vigilanter et attente considerare ac discernere proprium tempus actualis consolationis consequens, in quo animus permanet fervidus, devotus et ex praecedentis consolationis favore et reliquiis dilatatus; quia saepe in hoc secundo tempore solet vel proprio marte et discursu habituum et consequentiarum, [quas hausit ex conceptibus et iudiciis praehabitis, vel a bono spiritu instructus] vel a malo agitatus, formare diversas sententias et intentiones, quae non sunt immediate illatae a Deo. Quapropter egent maturo et frequenti examine antequam credantur, aut executioni mandentur. [57*r*]

Regulae observandae in distributione eleemosynarum **112** [337]

Prima est: si dispensatio fiat in parentes, notos ac amicos, vel [338] in quosvis alios quibus ego sum affectus, attendendum est circa quatuor iam praedicta in materia electionum. Primum est quod amor ille impellens me ad erogandum eleemosynam illam, descendat desursum ex amore Dei, ita quod prius sentiam amorem illum et affectum illum, quem gero ad illos, esse maxime propter Deum Deique gloriam manifestandam.

2.a Considerabo hominem ignotum omnino antea mihi, cuius ego **113** plenum in spiritu profectum desiderarem, in eo statu vitae quem ha- [339] beret. Considerabo etiam quod sicut ego desiderarem quod ille distribueret ac dispensaret suas facultates ad maiorem Dei omnipotentis gloriam et ad sui ipsius perfectionem, ita ego laborabo facere, servando pro me ipso, quod pro aliis iudico expedientius esse.

31 experientia] talis experientia *P* || 38 quod *ex P* || 40-42 *Retinemus hoc loco manuscripti interpunctionem* || 43 Quando *P*; Licet *ms.*; Quoties *V* || 50-51 quas hausit — spiritu instructus, *desumpta ex P., omissa in ms. ob distractionem librarii, ut videtur*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

114 [340] 3.ª Considerabo meipsum morti proximum, et quam [57*v*] tunc vellem servasse regulam et formam dispensandi et administrandi facultates, eandem nunc enitar servare.

115 [341] 4.ta Considerabo meipsum iudicio finali praesentem, et cogitabo prudenter quomodo tunc voluissem dispensasse et ministerium hoc implevisse ; ac iuxta id quod tunc perfectius et expedientius iudicarem, id modo facere contendam.

116 [342] 5.ta Quando quis sentit se affectu aliquo duci in alios in quos erogare vult aliquid, immoretur et secum prius diligenter ruminet quatuor regulas praemissas, probando affectum suum ad illas ; neque prius eleemosynam largiatur, quam senserit in hac parte affectum totum illum inordinatum expulsum esse.

117 [343] 6.ta Quanquam non sit ullum peccatum bona Domini Dei ad ministrandum aliis accipere, quando quis a Deo nostro est ad hoc vocatus ; verum in quantitate eorum quae assumi debent, et in quantitate quam sibi applicare debet, ex iis quae accipit ad dispensandum aliorum nomine, potest oriri dubium [58*r*] culpae et excessus. Quare potest reformari in suo vitae statu, proponendo sibi ante oculos quatuor regulas praedictas, et ad illas se examinando.

118 [344] 7.ma Ob rationes praedictas et multo plures alias, melius est ac securius, in his quae tam ad seipsum quam ad familiam suam attinent, quantum potest sibi subtrahere et diminuere, et quantum potest proximum fieri nostro summo pontifici Christo Iesu, exemplari et speculo totius vitae nostrae. Iuxta quam doctrinam Concilium Carthaginense tertium, cui interfuit Pater Augustinus, definit ac praecipit, supellectilem episcopi vilem esse ac pauperem[1].

Idem debet considerari in aliis vivendi sortibus, cum ratione tamen et iudicio, iuxta quod fuerit status eorum qui hoc debent facere. Sicut hi qui matrimonio iuncti sunt, habent exemplar et exemplum sancti Ioachim et sanctae Annae, qui partiebantur omnem substantiam suam in tres partes : et primam erogabant in pauperes, secundam dispensabant pro servitio et ministerio templi ; tertiam retinebant ad suiipsorum et familiae suae sustentationem. [58*v*]

119 [345] AD DISCERNENDUM SCRUPULOS ET SATANAE SUGGESTIONES, [CONFERUNT] QUAE SEQUUNTUR ANNOTATIONES

[346] Prima nota est, quod communiter vulgus vocat scrupulum, illud scilicet dubium, quod oritur ex proprio nostro iudicio et libere ; ut quando ego libere reputo peccatum quod non est. Sicut si alicui

82 ministrandum] dispensandum *P* | ad hoc] ad hoc ministerium *P*

[1] Vide supra, p. 59.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

eveniret conculcare crucem aliquam ex straminibus in via, ac ideo reputare ex proprio iudicio se peccasse. Et est proprie iudicium erroneum, non autem proprie scrupulus.

2.ª Postquam conculcavi illam crucem, vel postquam cogitavi vel **120** dixi vel egi aliquam rem huiusmodi, supervenit deforis cogitatio quod [347] peccaverim [et aliunde videtur mihi quod non peccaverim]; sentio tamen perturbationem, quia ex parte dubito et ex parte non dubito. Hic demum est proprie scrupulus et suggestio quam ingerit Satanas.

3.ª Primus ille scrupulus improprie dictus, est valde detestandus, **121** quia est plenus erroris. Secundus autem, de quo in secunda nota [348] egimus, per aliquod temporis spacium non parum confert homini, qui omnino dedicavit se spiritualibus exercitiis, [59*r*] quia miro modo purgat ac mundat animum, abstrahendo illum ab omni apparentia peccati, iuxta illud Gregorii : Bonarum mentium est ibi culpam agnoscere ubi culpa non est [1].

4.ta Satanas diligenter explorat qualitates animae, quam tentare **122** cupit, si videlicet sit delicatae an grossae conscientiae. Et si quidem [349] invenit animum delicatae conscientiae, nititur multo magis illum deliciatiorem reddere, perducendo ad extremum, quo magis perturbet illum et inquietet, verbi gratia, si videt hominem nullo modo dantem consensum peccato mortali, neque veniali, neque ulli alteri rei quae habet speciem peccati, tunc Satanas laborat, ut, quando non potest illum inducere in rem peccati faciem gerentem, quod saltem formet falsum iudicium quod ibi peccatum sit, ubi peccatum non est, sicut in aliquo verbo vel cogitatione animae minima. Si autem animus sit grossioris conscientiae, Satanas laborat illum grossiorem reddere; verbi gratia, si non curabat peccata venialia, inducit, ut nec mortalia multum curet; et si aliquo modo [59*v*] antea illa ponderabat, ut iam nullo modo vel minus ponderet.

5.ta Anima desiderans facere fructum in vita spirituali, semper **123** debet contrario modo progredi ac Satanas. Verbi gratia, si Satanas [350] laborat in reddendo conscientiam grossiorem, debet homo laborare, ut delicatiorem eam reddat in dies. Similiter si Satanas tentat extenuare et indecenti extremoque modo delicatam reddere, animus laboret consolidari in medio, ut omnino quiescat.

6.ta Quando devoto animo volenti loqui vel operari aliquid intra **124** Ecclesiam et intra intelligentiam maiorum nostrorum, quod sit ad [351] gloriam Dei, supervenit cogitatio vel suggestio deforis, impendies ne loquatur vel ne operetur rem praecogitatam, ingerens apparentes ratio-

12 et aliunde — peccaverim *ex P, deest in ms., sine dubio ob librarii incuriam* || 29 gerentem *ex P*; gerentis *ms.* || 30 ibi *ex P*; sibi *ms.* || 31 animae *verbum superfluum*; *deest in P*

[1] PL, 77, 1195.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nes vanae gloriae vel alterius cuiuscumque rei ; debet tunc, elevato intellectu in Creatorem et Dominum, considerare quod si sit eius debitum servitium, vel ad minus si non sit contra, debet, inquam contradicere illi cogitationi, et per diametrum iuxta Bernardum eidem respondere : Nec propter te incepi, nec propter te finiam[1]. [60r]

AD VERE SENTIENDUM IN ECCLESIA MILITANTI, SICUT OPORTET, SERVENTUR REGULAE SEQUENTES

125 [352]

[353] Prima est: deposito proprio iudicio nostro, debemus esse prompto paratoque animo ad obediendum in omnibus Iesu Christi Domini nostri sponsae, sanctae matri nostrae Ecclesiae catholicae.

126 [354] 2.ª Debemus laudare confessionem, eam quae fit in aurem sacerdotis. Et receptionem sanctissimi sacramenti eucharistiae semel in anno. Et si fit frequentior, ut semel quolibet mense, est laudabilior. Si fiat singulis quibusque octo diebus, servatis semper debitis et requisitis conditionibus, multo adhuc laudabilior est.

127 [355] 3.ª Debemus laudare quod quis intersit sacrificiis missarum frequenter, et audiat cantus, psalmos, longas orationes, quae sunt intra et extra ecclesiam. Laudare etiam tenemur horas constitutas et praescripta tempora ad divinum officium et horas canonicas rite peragendum.

128 [356] 4.ª Laudare debemus religiones, virginitatem, continentiam. Et matrimonium non usque adeo laudandum est, ut aliquod praecedentium. [60v]

129 [357] 5.ta Laudare debemus [vota] quae emittuntur in religionibus, obedientiae, paupertatis, castitatis, et aliarum rerum supererogationes quae conducunt ad perfectionem. Est autem hic advertendum, quod cum votum sit circa ea quae pertinent ad perfectionem evangelicam, in his quae longe sunt ab illa, non debet fieri votum, sicut de hoc quod ero mercator vel uxoratus.

130 [358] 6.ta Laudare debemus reliquias sanctorum, venerationem illarum et invocationes eorum, et visitationes templorum ob gratiam obtinendae indulgentiae, peregrinationes, indulgentias, iubileos, candelas in ecclesiis accensas.

131 7.ma Laudare debemus constitutiones circa ieiunia et abstinentias, ut ieiunium quadragesimale et quatuor temporum et vigiliarum. Et abstinentiam a carnibus in die veneris et sabbati. Item poenitentias, non tantum internas, sed et externas.

69 vota *ex P, deest in ms.*

[1] Vide sup. p. 405.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

8.[a] Laudare debemus ornamenta et aedificia ecclesiarum. Item **132**
imaginum usum, quas etiam debemus venerari, iuxta sanctum quem [360]
repraesentant. [61*r*]

9.[a] Laudare tandem tenemur omnia praecepta ecclesiastica, cum **133**
animo prompto et parato ad inquirendum et investigandum rationem [361]
in eius et suorum praeceptorum defensionem, et nullo modo in eius
contemptum vel impugnationem.

10.[a] Debemus esse paratiores ad defendendum et laudandum tam **134**
praecepta et statuta maiorum, quam eorum mores. Quia licet ex parte [362]
in quibusdam nec sint talia praecepta nec tales mores, loqui tamen
contra illos, vel publice praedicando vel particulariter conveniendo et
colloquendo ad populum ignorantem, generaret magis murmurationes
et scandala quam fructum ; et ita provocaretur et irritaretur populus
contra maiores, sive temporales sive spirituales. Itaque, sicut nocet
male loqui de maioribus ad populum in eorum absentia, ita potest
fructum facere loqui de malis illorum moribus iisdem ipsis, qui pos-
sunt morbo illi succurrere, si velint.

11.[a] Laudanda est doctrina scholastica et positiva. [61*v*] Quia **135**
sicut est magis proprium doctorum positivorum, ut Augustini, Hiero- [363]
nymi, Gregorii et similium, affectus exercere, ut super omnia Deum
diligant et illi serviant ; ita doctorum scholasticorum, ut divi Thomae,
Bonaventurae, Magistri Sententiarum, etc., magis proprium est defi-
nire res necessarias ad salutem aeternam, et impugnare et propalare
omnem falsitatem et enormem doctrinam cum suis fallaciis quibus
tegitur. Quia doctores scholastici, cum sint magis moderni, non
solum muniuntur ex vera intelligentia Sacrae Scripturae et positivorum
doctorum doctrina, verum etiam ipsimet illuminati et illustrati virtute
divina utuntur conciliis, constitutionibus et canonibus sanctae matris
Ecclesiae.

12.[a] Debemus attendere ne faciamus comparationes neve confe- **136**
ramus eos, qui inter vivos nunc hic agunt, cum beatis vita defunctis. [364]
Quia non parvus error committitur dicendo : Hic est doctior Augusti-
no ; iste est alter Franciscus, vel plus quam Franciscus ; est alter
D. Paulus in sanctitate et bonitate. [62*r*]

13.[a] Debemus super omnia hoc servare, ut recte sapiamus, quod **137**
id quod ego album video, credam esse nigrum, si Ecclesia ita definierit [365]
hierarchica. Cum credamus quod in Christo Domino et sancta Eccle-
sia resideat idem Spiritus, qui nos docet et dirigit in salutem anima-
rum nostrarum. Quia per eundem Spiritum ac Dominum, qui dedit
decem praecepta, regitur et gubernatur sancta Ecclesia.

---

2 exercere] excitare *P* || 6 enormem] erroneam *P* || 7-8 non solum muniuntur. *Ex hoc loco incipit manus alterius librarii* || 18-19 Ecclesia — hierarchica, *corr. ex* Ecclesiastica hierarchia || 22 Ecclesia] Mater Ecclesia *P*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

138 [366] 14.[a] Advertendum quoque est, etiam si plane compertum definitumque esset nemini contingere salutem nisi praedestinato, circumspecte tamen super hoc loquendum esse, ne forte gratiam seu praedestinationem Dei nimis extendentes, liberi arbitrii vires et operum bonorum merita excludere velle videamur; vel e converso, ne plus aequo hisce tribuentes, illis interim derogemus.

139 [367] 15.[a] Similem ob causam frequens sermo de praedestinatione habendus non est; sique incidat nonnunquam, ita temperari decet, ut nulla plebei [*sic*] audienti detur occasio erroris ac dicendi: Si de salute mea vel damnatione iam definitum est, sive malum sive bonum agam, aliter evenire non potest.

140 [368] 16.[a] Accidit etiam non raro, ut ex immodica fidei praedicatione et laude, adiecta distinctione aut explicatione nulla, ansam [62*v*] arripiat populus torpescendi circa bona quaelibet opera, quae fidem praeeunt aut sequuntur, charitatis nexu efformatam.

141 [369] 17.[a] Neque itidem praedicandae et inculcandae gratiae Dei usque adeo insistendum fuerit, ut serpere inde possit auditorum animis lethalis error, negata liberi arbitrii nostri facultate. De gratia ergo ipsa diffuse quidem loqui fas est, Deo aspirante; sed quatenus in gloriam eius uberiorem redundat; idque iuxta modum convenientem, nostris praesertim temporibus tam periculosis, ne et liberi arbitrii usus et operum bonorum efficatia tollatur.

142 [370] 18.[a] Quamvis summe laudabile sit atque utile ex dilectione pura inservire Deo; nihilominus tamen valde commendandus est maiestatis divinae timor. Neque porro is timor solum, quem filialem appellamus, qui pius est ac sanctus maxime; verum etiam alter servilis dictus, quippe qui homini utilis est admodum et saepenumero necessarius, ut a mortali peccato, [63*r*] quando incidere contingit, resurgere prompte studeamus; a quo dum erimus immunes atque alieni, facilis patebit ascensus ad timorem illum filialem Deo penitus acceptum, qui nobis cum ipso Deo unionem amoris praestat et conservat.

---

29 sermo *sup. lin.* ‖ 31 ut nulla plebei] ne populus indoctus ex plebecula *P1*; ex plebecula *delentum in P2* plaebi *V* ‖ 33 *V addit:* unde solent multi opera bona negligere et alia subsidia salutis.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EXERCITIA MAGISTRI IOANNIS (CODURE ?) = *I*
1539-1541

Introductio

MONUMENTUM ineditum.

BIBLIOGRAPHIA : MI, *Exercitia*, 202-204 (codicis *Exercitia 2*, prius *Ex Po.* descriptio) ; CALVERAS, *Un ensayo primitivo de declaración de los Ejercicios obra de Polanco*, in *Manresa*, 33 (1961) 215-238 ; ID., *La elaboración de los Ejercicios de Polanco*, in *Manresa*, 33 (1961) 341-362 ; DALMASES, *Juan Codure autor probable de la explanación de los Ejercicios atribuida a Polanco*, in AHSI, 37 (1968) 145-152 ; ID., *Los trabajos del P. Calveras sobre el texto de los Ejercicios*, in *Manresa*, 37 (1965) pp. 402-403 ; IPARRAGUIRRE, *Historia de los Ejercicios*, I, 184-185, 255-258 (fragmenta huius textus).

I. — TEXTUS : 1. ARSI, cod. *Exercitia 2*, prius *Exercitia P. Polanci* (= *I*). Hic codex nullum aliud documentum continet. Est volumen crassiore charta compositum, mensurae 231 × 157 mm. Titulus in dorso : *Exercit. / P. Polanci.* Folia recens numerata sunt stilo lapideo a f. 1 ad f. 108. In primo folio non signato P. Iosephus Boero, olim praefectus Archivi Romani S. I., hunc titulum scripsit : *Exercitia spiritualia P. Ioannis Polanco a S. P. N. Ignatio revisa.* In f. 1*r*, scripta manu recentiore, adest haec notatio : « Questo Manoscritto è di molta utilità, ma non è opera compita. Ci sono le 20 annotazioni e la 1. e 2. settimana colle meditazioni distese e il principio solo del fondamento. Sono opera del P. Polanco e in parte riviste dal Santo Padre [sequitur manu Patris Boero :] Ignazio che scrisse di sua mano l'iscrizione o il titolo posto in fronte ad ogni quinterno »[1]. Hos titulos sive notationes autographas S. Ignatii infra exscribemus.

[1] Brevis haec descriptio quae, tribuens hunc *Exercitiorum* textum Patri Polanco, scriptores decepit, scripta est anno c. 1835, debeturque Archivi Societatis praefecto qui Patrem Boero praecessit. Id clare eruitur ex eo quod eadem manu scripta est ac illa quae nostri textus descriptionem uberiorem fecit in eius transumpto recentiore, servato Romae, in Archivo di Stato, Ms. 84 (Vide textum 2). Opportunum duximus hanc descriptionem transcribere : p. 3. « Ad maiorem Dei gloriam. Anno Domini 1835. Questa è copia di un manoscritto che si conserva nell'Archivio della Casa professa di Roma. Il suddetto manoscritto non è compito, come si vede. Contiene n° 4 quinterni. Il primo quinterno contiene ciò che in questa copia si legge dalla p. 1 sino alla p. 19 inclusive. Questo quinterno non ha, come gli altri, alcuna coperta con soprascrizione. [Non vidit scriptor illum quem nos vocamus primi fasciculi priorem quaternionem : I, ff. 2-19, a priore librario transcriptum, qui certe habet, f. 2, « suprascriptionem » manu S. Ignatii positam].

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

hebdomadas (ff. 23*r*, 76*r*, 89*v*). In f. 28*r* loquitur de primo orandi modo [238], ad cuius explanationem non pervenit. Probabilis causa interruptionis fuit mors auctoris, qui videtur fuisse P. Ioannes Codure (29.VIII.1541), ut statim ostendemus.

II. — De huius textus auctore.

Quae hoc loco exponemus aliquanto fusius explanata vide in nostro articulo : ***Juan Codure autor probable del texto de los Ejercicios atribuido a Polanco***, in AHSI, 37 (1968) 145-152. Hucusque textus hic sine haesitatione Patri Polanco tributus est a paucis scriptoribus qui de eo egerunt, nominatim a P. Codina in editione Exercitiorum, MI, *Exercitia*, 202[1], ubi dicitur de eo : « Adolescentis Polanci, humaniores litteras colentis progymnasma diceres. Itaque opus expectationi non respondet, quam de se Polanci, viri gravissimi, nomen excitat ». Ideo P. Codina hunc textum non edendum censuit. P. Calveras non dubitavit hunc textum Polanco adscribere in duobus articulis quibus illum in examen revocavit. Ratio huius attributionis reponenda est in notis initio codicis a duobus archivi Societatis Iesu praefectis, P. Boero et alio ignoto, appositis, et supra a nobis transcriptis. At nomen Polanci in ipso textu non adest. Archivistae illi legentes notationes autographas S. Ignatii in « Exercitia *Magistri Ioannis* », non dubitarunt agi de Ioanne de Polanco, S. Ignatii inde ab a. 1547 a secretis. Primum indicium ad dubitandum in eo habetur quod nullibi in toto textu manus Polanci reperitur, quod noscenti Polanci consuetudinem scripta propria et aliena transcribendi et castigandi, admirationem excitat. Attente examinata scriptura, apparet textum exaratum esse manu duorum librariorum. Prior exaravit tantum priores paginas, ab f. 3*r* ad 16*v*. Nescimus quisnam fuerit, neque id pro nostro scopo multum refert. Alius librarius reliquam partem operis transcripsit. Ex identificatione huius scribae tempus nostri documenti multum pendet.

Attente examinata ratione scribendi in nostro textu adhibita, eaque collata cum scriptis certo Antonio Estrada pertinentibus, pro comperto habendum est nostri documenti scribam fuisse Antonium Estrada, fratrem Francisci Estrada, in historia Societatis bene noti. Antonius Estrada Romae sociis adhaesit anno 1539, statimque operam suam contulit transcribendis documentis nascentis Ordinis religiosi[2]. Anno 1540 comitatus est Balneoregium (Bagnoregio) Patrem Claudium Iaium. Inde epistolam autographam Romam misit die sabbato post

[1] MI, *Exercitia*, 202, annot. 1.

[2] G. Schurhammer, *Die Anfänge des Römischen Archivs der Gesellschaft Jesu*, in AHSI, 12 (1943) 89-118 ; iterum impressum in *Gesammelte Studien*, III, 467-488. De Antonio Estrada agitur in pp. 469-470.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Pascha, anno 1540 [3]. Anno 1539 sua manu exscripserat textum Deliberationum priorum Patrum [4]. Iam comparatio scripturae nostri textus cum his duobus documentis indubitatis, probat identitatem amanuensis. Sufficit hoc loco transcribere sententiam expertis viri Wenceslai Gutiérrez Sancho, Praesidis « Asociación Nacional de Peritos Calígrafos de España » :

« Al cotejar los documentos de números 1, 2 y 3 [5], se observan concordancias caligráficas en los signos literales homólogos, con las variaciones normales derivadas del distinto momento y del distinto medio escriturario empleado. Se identifican los caracteres generales y accesorios, las tomas de tinta, puntos de ataque, rasgos terminales, ornamentación, inclinación, tamaño, torsión y versión, siendo notorias las configuraciones de las « d », « f », « c », « h », « l » y « s », principalmente, existiendo cierta versatilidad caligráfica en su autor. En el aspecto grafométrico se correlacionan los índices angulares, curvimétricos, de oblicuidad, diametrales, de paralelismo grammático, de letras salientes y de valores proporcionales. La presión actuada sobre el papel mantiene similitudes en los tres documentos referidos, aun cuando han sido manuscritos con diferentes plumas ».

« Conclusión : Que la parte manuscrita de los documentos señalados de números 1, 2 y 3, es de la misma mano ».

Iam, si operis scriba fuit Antonius Estrada, eius labor reponendus est inter annum 1539 et mensem februarium 1541, quo tempore Estrada Roma relicta Lutetiam se contulit ad studia prosequenda. Vota Societatis non emisit, immo Romam rediens Societatem reliquit « insalutato hospite » [6].

Si res ita se habent, operis nostri auctor non potuit esse P. Polanco. Hic Societatem ingressus est a. 1541, in aestate [7], cum textus iam scriptus erat ; nec admitti potest Polancum illum composuisse ante Societatis ingressum. Praeterea, etiamsi probabiliter Polancus gradum magisterii in artibus Lutetiae obtinuit ante Societatis ingressum, a sociis « Magister Ioannes » minime vocabatur.

Si Polancus excluditur, socii Romae commorantes dicto tempore, qui nomine Ioannis donati fuerint, ad duos tantum reducuntur, scil.

---

[3] Epistola autographa servatur in ARSI, *Epp. NN. 60*, f. 90*r-v*. Edita in MHSI, *Epp. Broeti* etc. 265-267. Imaginem photographicam vide apud DALMASES, *Juan Codure autor probable* ... fig. 1.

[4] Documentum hoc editum est in MI, *Constitititiones*, I, 1-7. Prioris folii imaginem vide apud DALMASES, art. cit. fig. 2.

[5] Agitur de documentis photographice expressis apud DALMASES, art. cit., fig. 1, 2, 3, id est : epistola data Balneoregio (v. annot. 3) ; *Deliberationes primorum Patrum* (v. annot. 4) et fol. 44*r* codicis *Exercitia 2* (Exerc. Mag. Ioannis).

[6] MI, *Epp.* II, 250.

[7] DALMASES, art. cit., p. 149 ; *Chronicon* I, 91, n. 27 ; SCADUTO, *Catalogo dei gesuiti d'Italia*, 119.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Ioannem Codure, unum e primis Ignatii sociis, et Ioannem Baptistam Viola. Iuvenis hic parmensis Societatem ingressus est a. 1540 et anno 1541 transcripsit Versionem primam Exercitiorum (textum *P1*). Nostrum tamen textum scribere non potuit vix in Societatem ingressus, cum studia philosophica nondum inchoasset. Unde vocari nequibat « Magister Ioannes ». Praeterea vocari ille solebat « Ioannes Baptista », non simpliciter « Ioannes ». Restat ergo unus Ioannes Codure, qui certe erat Magister, et a sociis nomine « Magistri Ioannis » donabatur. Cum fuerit unus e primis Ignatii sociis, eam *Exercitiorum* cognitionem et experientiam habere potuit, quam textus noster requirit. Adde quod annis 1540-1541 cum Ignatio laborare coepit in compositione Constitutionum Societatis, arcte igitur cum Societatis conditore coniunctus erat. Quod *Exercitia* haec « non correpta » immo incompleta remanserint explicatur eo quod tum Estrada Roma discessit, prout vidimus, tum praecipue quia Ioannes Codure mortem obiit die 29 augusti a. 1541.

Concluditur ergo magna probabilitate « Magistrum Ioannem » fuisse Patrem Codure. Inde eruitur non solum tempus nostri documenti, scil. ante initium a. 1541, sed etiam eius momentum, cum compositum fuerit ab uno ex Ignatii primis sociis, immo ab ipso auctore *Exercitiorum* revisum, etsi nondum approbatum, utpote nondum correctum. Praeterea, cum ipse Ignatius notaverit duos textus fasciculos fuisse penes Patrem Salmeronem, cumque notationes marginales scriptae fuerint, ut videbimus, manu Patris Paschasii Broët, habemus in textu nostro vestigia tum ipsius Ignatii, tum trium sociorum eius.

III. — Notae peculiares huius textus.

Exercitia « Magistri Ioannis » ab aliis textibus accommodatis praecipue differunt eo quod elementa operis ignatiani non vertunt tantum, sed satis late explanant. Huiusmodi explanationes ad haec fere puncta reducuntur: a) Ratio redditur rerum praescriptarum. Sic, f. 64*r*, ratio redditur cur fiat oratio praeparatoria [46]; in secundo praeambulo [48], cur petitio facienda sit iuxta subiectam materiam (f. 65*v*); in secunda hebdomada argumenta afferuntur ad facienda tantum quattuor exercitia singulis diebus, a die secundo ad quartum inclusive [133] f. 99*v*. Explicantur additiones, ff. 76*r*, 77*r*, 78*v*. In f. 77*v* dicitur cur, iuxta additionem quartam [76], animus ibi debeat quiescere ubi invenit quod vult. Rationem faciendi colloquium [63] amplificat, f. 69*r*. Saepe enumerat proventus qui eruuntur e determinata praxi. Sic enumerat fructus confessionis generalis, f. 16. Vide etiam ff. 10, 16*r-v*, 81, 89.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

b) Puncta doctrinalia discutiuntur. Exempla: traditur discrimen inter meditationem et contemplationem, ratioque datur cur meditatio aptior sit exercitiis primae hebdomadae, contemplatio exercitiis secundae, tertiae et quartae (ff. 22*r*-23*r*). Tres modos distinguit peccandi venialiter cogitatione (ff. 12*v*-13*r*). Triplex mendacium distinguitur: oficiosum, iocosum, damnosum (f. 15*r*). In meditatione trium binariorum explicatur quid sit affectus erga rem acquisitam (f. 104*r*-*v*).

c) Late exponuntur exercitia sive meditationes. Haec nota prae aliis hunc textum distinguit. Videantur, exempli gratia, sensuum applicationes de Incarnatione et Nativitate Domini (ff. 96*v*-98*v*).

Non desunt omissiones vel decurtationes. Sic annotatio 19 [19], quae hic est 21.ª (f. 28), modo compendioso traditur. Sexta annotatio secundae hebdomadae [130b] cum septima unitur (f. 99*r*). Alia exempla vide sis apud Calveras, *Un ensayo* ..., p. 228.

Nonnulla mutantur. Annotationes sunt numero 22, quia explicatio distinctionis inter meditationem et contemplationem constituit annotationem secundam (ff. 22*r*-23*r*); annotatio autem 18.ª [18] in duas dividitur, quae hic sunt 19.ª et 20.ª. Additio 6.ª [78] hic est 8.ª et 9.ª; 7.ª [79] est hic 9.ª (f. 79*r*); (f. 78*v*-79*r*): 8.ª [80] est hic 7.ª; 9.ª [81] est hic 6.ª (f. 78*r*). Mutationes habentur in annotatione 18.ª [18] de frequentia confessionis, de usu examinis particularis deque frequentia sacramentorum, de tempore meditationi assignando (f. 28*r*).

Ex iis quae indicavimus apparet auctoris intentio textum *Exercitiorum* intelligibilem planumque reddendi, qui est scopus cuiuslibet explanationis.

V. — Cuinam haec explanatio dirigitur.

Forma directa sermonis ab auctore adhibita satis indicat hanc explanationem scopum practicum intendere et ad exercitantem destinari. Dum enim textus typicus hispanus utitur modis infinito et gerundio verborum, in nostro textu adhibetur saepe altera persona verborum, vel etiam prima persona pluralis. Vide haec pauca exempla:

Autographus	*Magister Ioannes*
« para vencer a sí mismo y ordenar su vida » [21]	« ut teipsum vincas et vitam tuam recte componas » (f. 29*v*).
« ver con la vista de la imaginación la longura ... » [65]	« vi imaginationis videaris videre longitudinem ... inferni » (f. 73*v*).
« Cuando la persona que se ejercita no halla lo que desea » [89]	« quoties non assequeris id quod expetis » (f. 80*v*).
« solamente tengo de leer el misterio de la contemplación que inmediate tengo de hacer » [127]	« antequam hora instet in qua mysterium aliquod tibi contemplandum est [...] perlegas et memoriae mandes » (f. 98*r*).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

« buscar y hallar alguna gracia o don que la persona quiere y desea » [87]
« yo hago mi oblación ... que yo quiero y deseo » [98]

« ad adquirendum aliquod donum spirituale quod expetimus » (f. 80*v*).
« nostra omnia et nos ipsos tuae maiestati offerimus ... ardentius cupimus » (f. 88*v*).

Hic modus procedendi non est uniformis. Quandoque utitur auctor tertia persona, dum textus hispanus modum infinitum adhibet vel alias verbi personas :

« mucho aprovecha entrar en ellos con grande animo y liberalidad » [5]
« por solución de alguna dubitación en que la persona se halla [87] »
« si descubro pecado mortal » [41]

« qui instituitur generoso et magno animo aggredi exercitia debet » (f.24*r*)
« ad impetrandam solutionem ... in quo quisquam ita haesitat » (f. 80*v*).
« si quis ... mortale peccatum ... detegit » (f. 14*v*).

Aliquoties secundam personam adhibet, ubi non ad exercitantem sed ad eius directorem sermonem facit : « quum eum qui exercetur desolari et tentari videris » (f. 24*v*).

Haec indicia satis ostendunt Magistrum Ioannem non tantum ad directorem exercitiorum verba facere, quae est ratio agendi textus archetypi, sed tum ad directorem, tum etiam ad exercitantes opus suum dirigere, qui soli exercitiis vacare intenderint.

VI. — De labore correctoris.

Post redactum textum, corrector quidam, qui bene potuit esse ipse auctor, scil. « Magister Ioannes », illum revidit vel potius auxit, nihil delens. Correctoris intentio fuit roborare argumentis et testimoniis, desumptis praecipue e Scriptura Sacra, e Sanctis Patribus atque Ecclesiae doctoribus, doctrinam in *Exercitiis* expositam. Exemplum huius laboris nobis offert meditatio de inferno (ff. 73*v*-75*v*). Saepe argumenta afferuntur in favorem alicuius praxis in *Exercitiis* commendatae. Exempla : timor Dei, quem petimus in meditatione inferni commendatur nobis a Iesu Christo, poenas aeternas minitante in eos qui peccaverint, vel non egerint paenitentiam de peccatis commissis (f. 74*v*). Utilitas communicandi cum directore animi motiones, hoc argumento suadetur : non omnibus sed quibusdam tantum datum est donum discretionis spirituum (f. 25*v*). Nonnumquam in exaggerationem incurrit, ut cum confirmare vult tempora pro oratione in *Exercitiis* destinata [72] horis quae ad orandum a Sacra Scriptura commendantur (f. 76*r*).

Non semel exempla afferuntur ad doctrinam expositam corroborandam. Sic paenitentiae utilitas ad impetrandum a Deo optatas gratias [87] demonstratur exemplo Danielis et Sancti Thomae Aqui-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

natis (f. 80*v*). Usus, de quibus supra, textum Magistri Ioannis reliquis prolixiorem, ut patet, reddunt.

VII. — De textu archetypico in quo Exercitia Magistri Ioannis fundantur.

Comparanti nostrum textum cum hispano autographo (*A*), apparet sat clara diversitas. E contra *Exercitia Magistri Ioannis* similitudinem praebent cum textu latino « Versionis primae » (*P*), vel cum textu latino primitivo qui « Versioni primae » fundamento fuit. P. Calveras 26 locos invenit ubi talis similitudo manifesta est [1]. En tibi nonnulla exempla :

Versio prima (*P1*)	*Exercitia Magistri Ioannis* (*I*)
[2] « *si quid* invenitur quod aperiat historiam vel eam gustari faciat »	« *si quid* ... invenit et excogitat, quod historiam illustret vel aliquem alium gustum illius praebeat » (f. 23*r*)
[12] « ita faciat, ut *eius animus contentus remaneat*, dum *putat* quod *per integram horam* vel eo amplius et non minus *perstiterit* in exercitio »	« ita se per id tempus gerat, ut *postquam se putavit horam* aut paulo amplius in meditatione *perstitisse*, *cum animo tranquillo ac plane contento desistat* » (f. 26*r*)
[13] « est *facile* manere in contemplatione per horam integram »	« *facile* est meditationi unam horam immorari » (f. 26*r*)
[14] « *debet eum praemonere*, ne promissionem quampiam vel votum... emittat »	« *praemonere eum debet*, ne promissionem quampiam aut votum temere et inconsiderate nuncupet » (f. 26*r*)
[22] « ad quod *si solus* non suffecerit, quaerat tunc omnia media convenientia »	« ac *si solus* perficere non potest, ut resipiscat, [...] omnia tibi tentanda sunt » (f. 29*v*)
[27] « ad citius tollendum illud peccatum seu defectum illum *quem abolere volumus* »	« quoties in peccatum seu erratum incideris, *quod abolitum cupis* (f. 11v)
[71] « reducendo ad memoriam animas quae in inferno sunt ... ; et *omnium harum triplex est status* : primus earum quae fuerunt ante adventum Christi »	« memoria repetens miseras animas quae in inferno teneantur ... *Harum triplex status est* ; primus earum quae Christi adventum antecesserunt » (f. 75*v*)
[78] « respiciam qualiter me *habuerim* in contemplatione ... : si bene agam Deo gratias »	« observabis *qualiter* in proxima contemplatione *te gesseris* ... ; si te deprehenderis bene et *fideliter peregisse* exercitium age gratias » (f. 78*r*)

Si pressius quaeras cuinam Versionis primae recensioni textus *I* similis sit, invenies eam esse priorem, a P. Viola transcriptam, seu textum *P1*. Nec mirum cum, ut vidimus, Magister Ioannes fere eodem tempore, a. circiter 1541, scriberet ac P. Viola textum *P1* exarabat.

[1] *La elaboración de los Ejercicios de Polanco*, 341-344.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Non desunt differentiae cum textu *P1*. Sic, in formula oblationis finalis meditationis de Rego Christi (f. 88*v*), Mag. Ioannes adhibet modum loquendi qui magis convenit cum Martinensi et cum Vulgata, quam cum *P1*, Autographo et hispanis Burdigalensi et Mexicano: « Omnipotens aeterne gloriae rex, universorum conditor et moderator, nostra omnia *et nosmetipsos* tuae maiestati offerimus ». Textus *P1*: « Eterne Domine omnium rerum mearum facio oblationem cum vestro favore et auxilio ». Alios textus comparatos vide supra, p. 97.

Textus *I* non habet correctiones et additamenta quae manu sua Ignatius in *A* posuit et quorum priora P. Broët in textum *P1* transtulit, ut vidimus in p. 93. Sic, in nº 112 utitur verbo « diversorio » quod in mutavit Ignatius: « lugar o spelunca del nacimiento », et Broët in: « speluncam seu locum ». P. Calveras qui, ut vidimus, nostrum textum Patri Polanco tribuit, recte iudicavit opus scriptum esse antequam Ignatius textum *A* emendaret.

Duo sunt casus in quibus difficultas oriri potest:

1º Emendatio « sinagogas » pro « templos ». En tibi textus collatos, ubi asteriscum praemittimus ante verba emendata.

A: [91] « ver con la vista imaginativa *templos*, villas y castillos.
* sinagogas.
P1: « considerare synagogas *templa* villas castella
* synagogas

I: « ut vi ac facultate imaginandi perlustres *templum*, *synagogas*, civitates, vicos, castella aut alia loca »

Nota textum *I* adducere quidem verbum « synagogas », sed tamen non delere verbum « templum », unde non probatur eum ignatianam correctionem adhibuisse. Dum *A* tres terminos adhibet: « templos, villas y castillos », *I* sex habet: « templum, synagogas, civitates, vicos, castella, aut alia loca », unde amplificatione utitur. P. Calveras recte suspicatus est Mag. Ioannes suo marte verbum « *synagogas* » introduxisse, nam egendo de Palaestina improprium erat loqui de templ*is* plurali numero.

2º. Primo intuitu videri potest Magistrum Ioannem adhibuisse, in nº 93, correctionem « conmigo », loco « como yo », ab Ignatio in *A* factam. Vide textus:

A: « ha de ser contento de comer como yo y así de beber y vestir, etc.; asimismo ha de trabajar *como yo* en el día y vigilar en la nocha.
* conmigo
P1: « debet laborare interdiu et vigilare noctu *sicut ego*

I: « ceterum qui me sequuntur omnia *mecum communia* sibi habere tam adversa quam prospera non gravabuntur, eodem victus ac vestitus genere, quo ego utor, et ipsi utentur, interdiu *una mecum* labores ac pericula subire, noctu vigilias et excubias *mecum agere* non dedignabuntur, me ducem suum, quocumque ire libebit, per aspera, ardua, dura sequentur ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Sed hic notandum est: 1º mutationem « conmigo » in textu *A* non esse omnino claram (v. apparatum in hunc locum). 2º Fieri potest ut Mag. Ioannes, prout in casu praecedenti dictum est, sua sponte verba « una mecum » scripserit. Posito enim principio generali: omnia « mecum communia » esse debere, sequitur ut in membris amplificationis quae sequntur repetatur formula ***mecum***, ut dicat: « una mecum labores ac pericula subire [...] vigilias et excubias ***mecum agere*** ».

VII. — De notis marginalibus textus *I*. Hic textus compluribus in locis, in quaternionibus manu Antonii Estrada scriptis, additamenta marginalia habet, quas in apparatu critico notabimus signo: ***maB*** (manu Broëti). Re quidem vera additamenta haec a P. Broët scripta sunt[1].

VIII. — Ratio editionis. Edimus integrum textum, supra descriptum, secundum eiusdem ampliorem recensionem, quae initium habet in secundo fasciculo, f. 20*r*. Verba quae longior superaddit breviori recensioni typis italicis distinguimus, unde his omissis, etiam brevior recensio prae oculis haberi potest. Exercitiorum fragmenta quae in longiore textu desiderantur, e breviore desumimus. Talis est casus in ff. 9*r*-16*v*. Ecce tibi ordinem nostrae editionis: ff. 20*r*-29*v*; 9*r*-16*v*; 64*r*-105*r*. Verba transcribimus secundum librarii scribendi rationem, retenta etiam simplici vocali *e* ubi exstat pro *ae*. Hoc praecipue habendum est prae oculis in casu pronominis relativi « quae », a librario saepe scriptae « que ». Additamenta manu Broëti apposita litteris italycis reddimus, ea in apparatu indicantes ope signi: ***maB***. Paragraphos numeramus, addita intra [ ] numeratione textus archetypi.

[1] Id nobis constat tum ex eorum collatione cum manuscriptis certo Patri Broët tribuendis, tum e dictamine emisso a Wenceslao Gutiérrez Sancho, Directore: « Laboratorio técnico de investigación y experimentación caligráfica ». Vide Calveras, *La elaboración de los Ejercicios de Polanco*, p. 356; Id., *Más preciones acerca del copista del Autógrafo*, pp. 323, 326-327; Dalmases, *Los trabajos del P. Calveras sobre el texto de los Ejercicios*, p. 405.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Textus

EXERCITIA MAGISTRI IOANNIS (= *I*)

[f. 2*r*] 1. *Manu sancti Ignatii* : « duo bolumina magistri Ioannis, scilicet 1ª edomada non ita corepta ».

[f. 21*v*]

ANNOTATIONES ALIQUOT AD INTELLIGENDA SPIRITUALIA EXERCITIA, QUAE PAULO POST SEQUUNTUR, TAM EI QUI TRADIT EADEM EXERCITIA, QUAM ILLI QUI INSTITUITUR, UTILES.

1 [1] Prima annotatio. Nomine spiritualium exercitiorum complectimur quemvis modum examinandi conscientiam, meditationes, contemplationes, orationes sive vocales sive mentaleis, in summa quascumque spirituales operationes, quibus ad vitam perfectam instituimur et erudimur. Sicut enim ambulatio, cursus, equitatio, gestatio, corporalia quedam exercitia sunt ; itidem omneis ratio ac modus quo animus ad pellendos inordinatos et incompositos affectus ita praeparatur et componitur, ut illis expulsis ad explorandam et investigandam Dei voluntatem super statu ac genere vite et instituto, quod sectari maxime expediat, aptior reddatur, non incommode dicetur exercitium spirituale. *Unde David, Ps. 76* : « *Meditatus sum nocte cum corde meo, et exercitabar et scopebam spiritum meum* »[1], *et Ps. 118* : « *Servus autem tuus exercebatur in iustificationibus tuis* »[2] ; *et Paulus dicebat, Timotheo 1ª epla., c. 4* : « *Exerce te ipsum ad pietatem* »[3].

2 Secunda. Meditatio et contemplatio tribus modis accipi possunt : primum, ut idem significent, sicut meditatio [22*r*] et contemplatio promiscue ac citra discrimen ad actus intellectus et voluntatis pertineant ; deinde ut inter se differant, et proprium utraque significatum habeat, iuxta quem modum meditatio sic deffinitur : Meditatio est vehemens et salubris animi applicatio ad aliquid investigandum vel experimentaliter cognoscendum. Hoc autem modo meditatio capitur pro operatione intellectus solum, nec pro quavis operatione mala et

N. B. *In hoc apparatu indicantur tum verba omissa vel aliter lecta in priore recensione (= 1ª rec), tum ea quae notanda sunt in altera recensione. Verba quae altera recensio adiungit priori non afferuntur in apparatu, cum ea in textu typis italicis distincta sint.*

27 nec] neque *1ª rec.*

[1] Ps. 76, 7.
[2] Ps. 118, 23.
[3] 1 Tim. 4, 7.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

curiosa, sed salubri, nec utcumque salubri, sed que cum vehementia fiat, propter difficultatem quam in principio experiuntur ii, qui primo incipiunt meditari. *Ideo David ait, Ps. 118* : « *Quomodo dilexi legem tuam, Domine, tota die meditatio mea est* »[4]. Qua in re potissimum differt a contemplatione, que proprie sumpta fit cum facilitate, et ideo dicitur quod a meditatione pergitur ad contemplationem, quando ex vehementia meditationis tollitur omnis difficultas, et parto iam habitu, via sternitur ad contemplationem, quae tam intellectus quam voluntatis operationes complectitur, *de qua procul dubio David ait, Ps. 38* : « *In meditatione mea exardescet ignis* »[5]. Porro quatenus ad intellectus operationes spectat, definitur esse liber et expeditus mentis intuitus in res perspiciendas, usquequaque diffusus ; quatenus vero ad voluntatis operationes pertinet, sic diffiniri solet : Contemplatio est mors quedam carnalium desideriorum per sublevantem mentis iubilum.

His duobus significandi modis tertius adiungitur, quo actus [22*v*] intellectus a voluntatis actibus melius discerni possint ; nimirum, ut meditationem accipiamus pro actu intellectus sicut in sese constat, sive cum facilitate, sive cum difficultate fiat ; contemplationem autem praecipue pro actu voluntatis, cui actus intellectus subservit, et ad quem ceu scopum dirigitur. Et quamquam sumptis ad hunc modum vocabulis fere fit, ut quoties quispiam meditatur, etiam contemplatio admisceatur, tum quia voluntas ad meditandum excitat, tum quia ex iam meditatis voluntas ad exercendos actus suos movetur ; itidem quoties contemplationi quis vacat, non temere usuvenit, ut meditatio absit, propterea quod actum voluntatis actus atque operatio intellectus necessario precedat ; tamen hec vocabula, sic accepta, sepissime deprehenduntur differre, idque vari[i]s rationibus : Principio, quia sicut magis proprium intellectus munus est meditari, ita voluntatis contemplari ; deinde quia ad meditationem magis proprie pertinet discurrere et circunspicere, animoque et intellectu varia lustrare ; ceterum contemplationis est, ocio, quiete, tranquillitate et suavissimo rerum iam meditatarum gustu ac fructu se oblectare et reficere ; denique ut meditatio, quae ad contemplationem veluti ad finem tendit, desiderati effectus ac scopi principium spectat, ita contemplatio animum cum eiusmodi effectus fine coniungit et coadunat. Effectum voco rem illam, quam meditando et contemplando acquirere cupimus, [23*r*] verbi gratia, magnum ac vehementem de perpetratis sceleribus dolorem, gemitum, lachrimarum affluentiam, ferventissimum eternorum bonorum desiderium et flagrantissimum amorem, in summa, quemvis spi-

28 nec] neque 1^{a} *rec.*

[4] Ps. 118, 97.
[5] Ps. 38, 4.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ritualis dulcedinis gustum aut sensum. Proinde meditationis nomen prime hebdomadis exercitiis, contemplationis vocabulum secunde, tertie et quarte aptius accommodabitur.

3 Tertia annotatio. Qui aliis meditandi seu contemplandi modum
[2] ordinemque tradit, is ante omnia historiam super qua meditatio vel contemplatio facienda est, fideliter exponat oportet, et praecipua dumtaxat eiusdem capita, brevi quadam et compendiosa declaratione explicare. Nam quum tirunculus, accepto historiae scopo, eamdem suo marte percurrit et discutit, si quid vel divinitus, vel proprii ingenii acumine invenit et excogitat, quod historiam illustret, vel aliquem ***alium*** saltem gustum illius praebeat ; non dubium est quin id longe suavius indagantis palato resipiat ac fructum multo maiorem afferat, quam si tota res a magistro latius fusiusque explicata fuisset. Non enim multa intelligere, sed internum rerum gustum seu sensum penitus haurire, id demum animum recreat ac satiat. ***Hinc est quod in scripturis sacris Spiritus Sanctus non omnes alicuius historiae locos enarret, sed rem sepissime in summa colligit, ut inquirentium et legentium et intellectus et affectus excitentur in meditanda ad plenum historia.*** [23*v*]

4 Quarta. Quum in omnibus spiritualibus exercitiis utamur tum
[3] operationibus intellectus, dum rem propositam consideramus ac multa ad eamdem illustrandam amplificandamque disquirimus, tum actibus voluntatis, dum affectus in nobis concitantur ; tamen quoties Dominum vel sanctos eius voce aut mente alloquimur, voluntas reverentius se erga tam augustam maiestatem gerere debet, quam intellectus. ***Hinc est quod Abraham loquens ad Dominum ex summo animi affectu dixit, Gen. 18*** : « ***Quid loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis*** ? »[6] ; ***et Beata Virgo ad angelum*** : « ***Ecce ancilla Domini, fiat mihi, etc.*** »[7]. Licet enim utriusque potentiae actiones tunc concurrant, voluntatis tamen facultas eo perfectior atque absolutior est, quod ab illa Deus copiosius recipitur et principalia dona exactius degustantur.

5 Quinta. Etsi ad sequentia exercitia peragenda quattuor hebdo-
[4] mades assignari solent, ut quattuor partibus, in quibus exercitia dividuntur, respondeant ; quarum prima est consideratio et meditatio peccatorum, altera est contemplatio vitae Christi usque ad dominicam in ramis palmarum, et que in eo die gesta leguntur, tertia est contemplatio dominicae passionis, quarta est resurrectionis et ascensionis contemplatio, cui tres orandi modi adduntur ; etsi, inquam, hec ita se habeant, tamen non est curiose semper anxieque observandus vel [24*r*] dierum vel hebdomadarum numerus, quasi illi nihil vel adiun-

77 alium *om.* I^2 *rec.*

[6] Gen. 18, 27.
[7] Lc. 1, 38.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

gere vel detrahere liceat. Imo cum in prime hebdomade exercitiis alii citius, alii tardius inveniant quod querunt, nempe, contritionem, lachrimas, dolorem de commissis peccatis, *unde in evangelio illi conqueruntur adversus patrem familias, Matt. 20* [12*r*] ; « *Hi novissimi una hora fecerunt, et pares nobis illos fecisti, qui portavimus pondus diei et aestus* » [8] ; quumque alii plus, alii minus, a diversis spiritibus agitentur et explorentur ; quandoque expedit tempus vel decurtare vel protendere, pro ingenio eorum qui in hoc genus stadii ingrediuntur, et pro rei, qua de agitur, conditione ; fere tamen plerumque triginta plus minus diebus exercitamenta finiri consueverunt.

Sexta. Qui instituitur, generoso et magno ac liberali animo aggredi exercitia debet, ita ut se totum, voluntatem libertatemque suam Creatori ac Domino suo semel permittat, nihil sibi reservans, nisi animum obedientem ac sequacem quocumque divina maiestas vocaverit, *dicens cum Davide* : « *Domine, doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu* » [9] ; nec sibi in se ullum ius esse putet, sed a Deo totus pendeat, non gravate se ad illius nutum voluntatemque compositurus, utcumque illa aeterna et infinita sapientia de ipso deque iis omnibus, que ad ipsum pertinent, statuerit. *Unde Paulus eorum, qui generose viam Dei aggrediuntur, personam sustinens, dixit* : « *Domine, quid me vis facere ?* » [10] ; *et Christus* : « *Non mea voluntas, sed tua fiat* » [11]. *Ideo etiam docuit nos orare* : « *Fiat voluntas tua* » [12], *nem-*[24*v*]*pe, illa bona, beneplacens et perfecta.* **6** [5]

Septima. Si is qui tradit exercitia adverterit eum qui se illius arbitrio excercendum commisit nullas spirituales motiones, videlicet, consolationes aut desolationes seu animi perturbationes sentire, nec a variis spiritibus agitari, diligenter ex eo interroget, an *illa* exercitia prescripto aut certe congruo tempore faciat, et quomodo faciat, quem ordinem in meditando servet ; itidem de annotationibus interroget, an illas accurate observet, an aliquid pretermittat observatu dignum ; omnium autem, que in consolationibus, compunctionibus, desolationibus, perturbationibus eveniunt, singillatim exigat rationem, et ex amussim consideret num ex negligentia et torpore discipuli quippiam evenerit. Porro declaratio consolationum, quibus divina bonitas meditantis animum perfundit, aut desolationum *et* perturbationum, quas mali spiritus excitant, aut etiam exhortationum, quas boni spiritus **7** [6]

9 Matt. 25 *ms.* || 32 illa *om.* 1[a] *rec.* || 38 quippiam] quidpiam 1[a] *rec.* || 40 aut perturbationem 1[a] *rec.*

[8] Mt. 20, 12.
[9] Ps. 142, 10.
[10] Act. 9, 6.
[11] Mt. 22, 42.
[12] Mt. 6, 10.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

afferunt, desumi ac peti poterit ex suppositione secunda et tertia capitis de electione, fol. [-].

8 [7] Octava. Quum [eum] qui exercetur desolari et tentari ac perturbari videris, non est dure et aspere cum illo agendum, sed potius suaviter ac leniter tractandus et demulcendus animus aegrotus, *iuxta consilium Pauli*: « *in spiritu lenitatis et mansuetudinis* »[13], ut incitetur et corroboretur ad capessenda cetera quae restant. Interim [25*r*] detegantur illi occulte fraudes et insidiae Satanae, versutissimi hostis nostri, qui nihil non agit, ut nos a piis ceptis deterreat. Sed christiani est in adversis durare et rebus sese servare secundis, et divinam consolationem spectare, ac ad eandem summo studio se preparare, que sine dubio veniet, et quidem tanto uberior, quanto nos maiorem in huiusmodi perturbationibus molestiisque ferendis constantiam et perseverantiam prae nobis tulerimus, *iuxta sententiam Davidis*: « *Secundum multitudinem dolorum in corde meo, consolationes tue laetificaverunt animam meam* »[14].

9 [8] Nona. In desolationibus et perturbationibus, quas callidissimus hostis movet, itidem in consolationibus, profuerit primae et secundae hebdomadis regulas ad discernendos spiritus eatenus tradere, prout conditio eius, qui in hanc meditationum arenam descendit, [exposcet]. Porro eas regulas invenies, fol. [-].

10 [9] Decima. Si is qui exercetur crassior est et spiritualibus studiis per reliquam vitam parum deditus fuit, ac proinde nunc ab hoste crasse et aperte tentatur, proposito labore, sudore, verecundia, timore mundano, honore, voluptate corporea, videlicet, ne in via Domini progrediatur, in qua illum omnia dura, aspera, ignominiosa, nihil suave ac iucundum experturum as[tu]tus hostis affirmat; tunc minime conducet illi declarare regulas secundae hebdomadis de discretione spirituum. Nam quantum illi prime hebdomadis regulae [25*v*] proderunt, tantum illi obfuturae sunt eae quae ad secundam hebdomadem pertinent, propterea quod materia subtilior est et altior, quam ut a crasso animo facile intelligi queat.

11 [10] Undecima. Ceterum, si tirunculus, quem in via Domini exerces, sub specie recti tentatur, tum vero secundae hebdomadae regulas explicare illi poteris, quippe quum humani generis inimicus eos potissimum sub specie boni, *transfiguratus in angelum lucis*[15], decipere

---

43 *post verbum* fol. *non indicatur numerus, quia hic tractatus ad illum locum non pervenit.* || 44 eum *ex* 1^a *rec., deest in* 2^a || 50 ceptis] coeptis || 52 spectare] exspectare || 61 exposcet *ex* 1^a *rec. deest in* 2^a || 62 *Ad has regulas non pervenit textus* || 66 via *ex* 1^a *rec.*, vinea [!] 2^a *rec.* || astutus 1^a *rec.* astus, 2^a *rec.*

[13] Gal. 6, 1.
[14] Ps. 93, 19.
[15] 2 Cor. 11, 14.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

conetur, qui in via illuminativa versantur, cui 2e hebdomadis exercitia respondent; raro autem [aut] nunquam hoc machine genus in eum contorquet, qui e via purgatoria nondum excessit, cui primae hebdomadae exercitamenta accommodantur.

Duodecima. Ei qui in prime hebdomadis exercitamentis versatur non conducit scire quicquam eorum quae in secunda hebdomada facturus est. Quocirca primis meditationum rudimentis strenue incumbat ac in illis perinde enitatur ad inveniendam divinam gratiam, quam ambit, ac si in iis quae deinceps sequuntur parum aut nihil fructus se consecuturum speret. **12** [11]

Decima tertia. Admonendus est is qui spiritualiter exercetur, ut quum in singulis meditationibus prime hebdomadis, que sunt numero quinque quotidie, unam horam permanendum sit, ita se per id tempus gerat operamque suam collocet, ut postquam se putabit horam totam aut [26*r*] paulo amplius in meditatione perstitisse, cum animo tranquillo ac plane contento a meditando desistat. Solet enim Satanas miris artibus facere, ut tedium meditandi afferat, utque eundem a contemplatione ante iustum tempus abstrahat. **13** [12]

Decima quarta. Quoniam consolationis tempore facile est meditationi unam horam totam immorari, contra in desolationis tedio difficillimum, idcirco is qui exercetur, quo fortius desolationi repugnet ac tentationes vincat, plusquam horam persistere in meditando debet, ut paulatim assuescat irruentem adversarium, non modo sustinere, verum etiam prosternere. **14** [13]

Decima quinta. Qui spiritualia tradit exercitia, si tironem suum, quem exercitandum accepit, magnis consolationibus affici, magno pietatis aut perfectionis desiderio inflammari, et ad inserviendum Deo valde promptum ac fervidum esse animadverterit; premonere eundem debet, ne promissionem quampiam aut votum temere et inconsiderate nuncupet; et quo mobilior leviorque fuerit, hoc tempestivius maturiusque sano consilio premuniendus est. Quamquam enim iuste et recte quemvis ad profitendam religionem, quae obedientie, paupertatis ac castitatis votum complectitur, exhortari possumus, *sicut Dominus adolescenti dixit, Mat. 19*: « *Adhuc unum tibi deest. Vade, vende omnia, quae habes* »[16], *et Paulus*: « *De virginibus praeceptum Domini non habeo, consilium autem do* »[17], *et alibi*: « *Vellem omnes esse sicut ego sum* »[18]; quamquam etiam constat [26*v*] bonum opus ex voto factum magis acceptum ac meritorium esse, quam si idem citra votum fiat; conditio **15** [14]

79 aut *ex 1a rec. deest in 2a* || 88 exercetur *1a rec.*, exercet *2a rec.*

[16] Mt. 19, 21.
[17] 1 Cor. 7, 25.
[18] 1 Cor. 7, 1.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tamen voventis atque persona etiam atque etiam ponderanda est; quin et commoda ac incommoda, adiumenta et impedimenta, quae in prestando eo, quod promittitur ac vovetur, occurrere poterunt, accurate consideranda sunt. Nam etsi votum ex sese et suapte natura in genere excellentioris boni censetur et ad supererogationem pertinet, non tamen quibusvis semper voto adstringi expedit, ob rationes supra memoratas, *propterea Christus dixit, proposito voto continentiae* : « *Sunt multi qui se castraverunt* ; *qui potest capere capiat* »[19]. Quocirca nisi cum consulta et matura deliberatione votum nuncupari non debet. *Ideo Spiritus Sanctus per Salomonem dixit, Ecclesiastae* : « *Displicit Deo infidelis et stulta promissio* »[20].

16 [15] Decima sexta. Qui tironem in hoc exercitiorum stadio instituit, non debet committere, ut eundem ad hoc aut ad illud vite institutum alliciat vel impellat. Nam quamvis alias extra exercitia licite, imo etiam meritorie, quosvis, modo idonei probabiliter videantur, ad eligendam ac sectandam continentiam, virginitatem, castitatem, paupertatem, religionem aliaque media obtinende perfectionis evangelice conducibilia hortari atque animari possimus ; tamen in spiritualibus exercitiis multo melius est, ut ipse omnium Dominus ac Conditor devote anime divinam voluntatem exquirenti se ipsum impertiat ac [27*r*] infundat ; *sicut enim nemo potest venire ad ipsum, nisi tractus a Patre, ut ipsemet testatur*[21], *quod nullus potest venire ad illum in hac vita nec in altera, nisi etiam inspiratus et actus a Patre* ; *unde Paulus dixit* : « *Unusquisque proprium donum habet a Deo, unus vero sic, alius vero sic* »[22]. Ita enim fiet, ut Dei amore flagrans, ad optimam ac saluberrimam viam ac vivendi rationem ducatur, in qua Deum sanctissime laudare ac colere in posterum possit. Interea magister, qui tradit exercitia, non faciet ut se in hanc vel in illam partem inclinet, sed velut in aequilibrio perstans, sinat Creatorem pro suo arbitratu cum sua creatura agere, creaturam autem Creatoris ductu agi quocumque omnipotenti illius sapientiae visum fuerit.

17 [16] Decima septima. Ut Dominus in sua creatura efficatius ac certius operetur, si forte tironis animus immoderato erga rem quampiam affectu feratur, summo nisu ac totis viribus in contrarium deflectendus est ; veluti si quis officio aliquo aut beneficio potiri expetit, non tam gloriam Dei aut salutem animarum, quam propria commoda pro scopo sibi proponens, is assiduis precibus et meditationibus ardentissime a

33 animari] animare 1^{a} *rec.*

[19] Mt. 19, 12.
[20] Eccle. 5, 3.
[21] Io. 6, 44.
[22] 1 Cor. 7, 7.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Domino efflagitare debet, ut affectus in contrariam partem inclinetur ; *hoc est enim abnegare semetipsum, et que prius sum[m]e diligebat, omnia reputet stercora, ut Christum lucrifaciat*[23] ; et prorsus ponat animum habendi [27*v*] ullum beneficium vel officium, donec divina gratia affectum ipsius ita composuerit ac temperaverit, ut nulla alia re, nisi honore Dei, ad aliquid desiderandum moveatur.

Decima octava. Etsi is qui exercitia tradit nec inquirat peccata **18** *discipuli* sui, nec ea scire curet ; tamen multum conducit, ut de cogi- [17] tationibus ac motionibus, quas illi uterque spiritus ingerit, certior fiat ; quo melius consulat saluti animae suae, et pro conditione agitationum alias atque alias meditationes prescribat. *Non enim omnium est donum discretionis spirituum, sed perpaucorum et in preliis contra demones exercitatorum et victorum ; ideo Paulus, qui egregie dimicarat contra illos, vincebat, cuius nos novimus cogitatus et astutias.*

Decima nona. Pro ingenio, captu, etate, eruditione, tempera- **19** mento, tradenda unicuique sunt exercitamenta, ne crassis acuta et sub- [18] tilia, quorum capaces non sunt, delicatis autem et imbecillibus difficilia et laboriosa adhibeantur ; imo illa demum exercitia tradi cuique convenit, ex quibus plurimum profecturus videbitur. Postremo, ut quisque se ardentius aut segnius ad meditandum accingit, ita vel plura vel pauciora prescribi possunt, ex quibus copiosissimus fructus colligatur. *Ideo Christus, optimus dispensator, in distributione talentorum, unicuique dedit secundum* [28*r*] *virtutem propriam*[24]. *Sunt enim aliqui parvuli, quibus lacte opus est, atque sunt qui egent solido cibo. Proverbium antiquum est ac receptum : « nec omnia, nec omnibus, nec ubique ».*

Vigesima annotatio. Qui sese eatenus componere cupit, ut perve- **20** niat ad certum gradum, non ulterius progressurus, primum et parti- [18b] culare examen tradi potest, quod habetur, fol. [10] ; deinde generalis examinatio, fol. [12] ; postremo modus orandi ac meditandi super preceptis Dei et capitalibus peccatis, fol. [-] ; id quod fieri poterit mane per dimidium horae ; idem etiam monendus hortandusque est, ut octavo quoque die, aut certe bis aut ter in mense peccata sua sacerdoti confiteatur, et sacrosancte eucharistie receptione infirmitatem suam muniat ac roboret. Hoc exercitii genus rudibus et illiteratis magis convenit, quibus decem Dei precepta, peccata mortalia, quinque sensus, precepta Ecclesiae, opera misericordie clare et aperte declaranda sunt.

---

60 discipuli *om.* 1^a *rec.* || 83 *Ad explanandos orandi modos non pervenit Mag-Ioannes.*

---

[23] Phil. 3, 8.
[24] Mt. 25, 15.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

21 Vigesima prima. Qui paulo amplius progredi cupit, ei tum gene-
[29] ralis tum particularis examinande conscientie ratio [tradatur], item modus orandi et communicandi, praeterea illud meditationis genus quod post describetur, cui horam totam mane impendet, sub noctem vero orationi super preceptis Dei dimidium horae impertiet, alteram horae partem contemplationi dicabit. [28c]

22 Vigesima secunda, que et postrema est. Qui totis viribus in hoc
[20] incumbit ut quam maxime proficiat, omnia spiritualia exercitia suo ordine tradenda sunt; ex quibus tanto quisque uberiorem fructum percipere fere plerumque solet, quo magis se ab omnibus amicis, familiaribus ac notis, denique ab omni cura et sollicitudine mundana se subduxerit. Profuerit etiam in alienam domum se recipere, ubi secreto et solitarie agere ad aliquot dies possit, liberum illi tamen erit quotidie ad missam audiendam, itemque ad vesperas prodire; nec est quod timeat ne sibi *noti* sic in publicum prodeunti, familiares et amici impedimento sint.

[20b] Ex hac solitudine et segregatione tria potissimum commoda sequuntur: Primum est, quod qui ita *se* ab amicis seiungit, omniaque sua negotia relinquit ac posponit, *iuxta praeceptum evangelicum odio habens patrem, matrem, uxorem, filios, fratres, sorores, adhuc et animam suam*[25], *qui sunt maximi hominis inimici, quia domestici*[26], quo melius ac diligentius Deo inserviat, non parum coram divina maiestate meretur, non vulgarem a Domino gratiam init. *Ideo evangelista Marcus recitat non sine misteri*[o], *quod Christus Dominus, volens curare surdum et mutum, primum eduxit eum a turba*[27], *nimirum, quod illa, ut experientia testatur, multum soleat impedire et turbare fructum animarum suarum. Oportet enim separari a tumultibus, si salvari volumus.*

Alterum est, quod qui ita se a familiaribus et negotiis ac [29r] curis omnibus se seiunxit, quum mentem in varias partes distractam non habeat, sed omnes cogitationes suas ad serviendum Deo et purgandam excolendamque animam suam contendat, is proculdubio suis naturalibus potentiis ac facultatibus liberius et efficatius utetur, ac tanto citius faciliusque inveniet quod optat. *Ideo Christus Dominus vult nos orare christianos clauso ostio*[28], *non solum cordis sed etiam naturali, et ipse ut oraret tempore inminentis passionis per iactum lapidis se a charissimis discipulis Petro, Iacobo, Ioanne separatus est*[29].

5 noti om. P^1 rec. 8 se om. P^1 rec. 19 seiunxit] seiungit P^1 rec.

[25] Lc. 14, 26.
[26] Mt. 10, 36.
[27] Mc. 7, 33.
[28] Mt. 6, 6.
[29] Lc. 22, 41.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Tertium commodum est, quod animus, quo magis a mundanis curis seiunctus ac remotus et in se totus collectus fuerit, hoc propius ad Deum Creatorem suum accedit. Porro quo quis Deo propinquior est, hoc aptior ad recipienda Dei dona ac charismata efficitur. *Unde Dominus promittit se ipsum diligenti solitudinem, Oseae 2* : « *Ducam eam in solitudinem et loquar ad cor eius* » [30]. *Ideo in laudem horum qui solitudinem ad tempus egerunt, ait Paulus* : « *In solitudinibus errantes, in montibus et in speluncis terrae* » [31], *et David* : « *Ecce, elongavi fugiens, et mansi in solitudine* » [32]. [29*v*]

SEQUUNTUR PRIMAE HEBDOMADIS EXERCITIA SPIRITUALIA, QUAE AD ILLUD PLURIMUM CONDUCUNT, UT TE IPSUM VINCAS ET VITAM TUAM RECTE COMPONAS

23 [21]

Ut qui tradit spiritualia exercitia et qui eadem accipit mutuo se*se* adiuvent, plurimum confert, omnia que dicuntur aut audiuntur in meliorem partem interpretari ; imo quivis bonus christianus propensior esse debet ad tuendam et candida interpretatione fulciendam sententiam seu orationem a proximo enuntiatam, quam ad eandem insectandam seu damnandam ; quod si talis sententia *est*, ut tueri illam commode non possis, roga ac consule authorem qui eam protulit, quo pacto intelligi debeat ; qui, si male sentit, leniter et ex charitatis affectu castigandus est, quo sanitatem animae recuperet ; ac si solus perficere non potest ut resipiscat, omnis lapis movendus, omnia tibi tentanda sunt, ut frater sane sentiens salvetur ; unicuique enim *mandavit Deus de proximo, quem ut nos ipsos diligere Christus precepit.*

24 [22]

FINIS CHRISTIANI HOMINIS

Principium et basis ac fundamentum totius spiritualis aedificii, quod quivis christianus in anima sua erigere ac struere debet, est finis nostri cognitio, qui in eo potissimum consistit, ut Deum pro nostrarum virium modulo [1] [9*r*] laudemus, et eidem summo studio serviamus ac libentissime et humillime obtemperemus, hoc demum modo animas nostras salvaturi. Ceterum alia omnia quae occulis nos-

25 [23]

44 est] sit 1^a *rec.* || 45 possis *ex* 1^a *rec.* posses 2^a *rec.* || 53] struere] exstruere 1^a *rec.*

[30] Os. 2, 14.
[31] Hebr. 11, 38.
[32] Ps. 54, 5.
[1] Hoc loco interrumpitur textus manu Antonii Estrada exaratus. Ea quae desunt sumimus e transcriptione a scriba praecedenti facta, inde a fol. 9*r* usque ad fol. 16*v*.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tris fabricata sunt, ob id Deus optimus maximus condidit, ut hominem adiuvent, ac ad finem suum facilius consequendum promoveant. Unde colligitur creata omnia eatenus homini amplectenda esse, quatenus ipsi ad consequendum finem suum auxiliantur, a quo si abducant, abiicienda ac fugienda protinus esse. Quapropter nos erga omnes res creatas indifferentes simus oportet, quantum licet et fas est, ita ut (quod ad nos attinet[)] non magis sanitatem quam morbum, vitam longam quam brevem, opulentiam quam paupertatem, honorem quam obprobria, quietem quam laborem, adversa quam prospera, libertatem quam servitutem, magistratum quam privati locum, principem esse quam subditum, in coniugio vivere quam in celibatu, in mundo quam in religione exoptemus, nisi quatenus alia [9*v*] aliis rectius, certius, compendiosius ad finem propter quem conditi sumus ducere iudicabuntur, et nos in portu peregrinationis nostrae, hoc est, in summa Dei dilectione et accurata mandatorum observatione collocare.

26 Sane non ab re Dominus noster Iesus Christus nos ad vigilandum hortatur, cum dicit : « Vigilate et orate, ne intretis in tentationem »[2] ; et rursus : « Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit »[3] ; et : « beatus homo, quem cum venerit Dominus eius, invenerit vigilantem »[4]. Et per Salomonem : « Quae p[rae]cepit tibi Deus, ea cogita semper »[5]. Quamobrem, quanto quis in vita anteacta negligentior fuit, tanto in posterum diligentius ac solicitius curare debet, ut omnes actiones suas prudenter et ad gloriam Dei faciat. Quod si quos viciosos et incompositos mores ex corrupto iudicio et ex habitu et consuetudine peccandi in se procreatos seu potius inveteratos deprehenderit ; intelligat eos esse quosdam quasi gradus aut mansiones vitae latae, que ad inferos ducit, et veluti quaedam arma diabolica, quibus miseram ipsius animam Sathanas expugnatam ac secure possesam habeat ; ac proinde in orationibus, ieiuniis et aliis piis operibus vigilare debet, et a Domino ardentissime et assidue precibus contendere, ut spiritualia arma, gratiam, favorem et auxilium sibi comferat, quibus immanissimo hosti crudelissimam tirannidem in animam suam exercenti, resistere possit. Denique summa cura industriaque adhibenda est, ut peccata, in quae proniorem se ac procliviorem sentit, radicitus stirpitusque evellantur, id quod facilius assequetur, si occasiones omnes ac illecebras malorum diligentissime vitet, et suam ipsius salutem cum timore ac tremore operetur, neque prius

63 indifferentes *charta abscissa* | 77 praecepit] percepit *ms.*

[2] Mc. 14, 38.
[3] Mt. 24, 42.
[4] Lc. 12, 37.
[5] Eccli. 3, 22.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

id facere desinat quam p[erv]ersis hostibus solus populus Israel, nempe sanctorum angelorum, qui [semper] vident faciem Patris qui in coelis est [6], in terra promissionis, hoc est, in anima sua sedem habitationemque fixerit.

Sed ad repurgandum a peccatis animum nihil potest esse utilius **27** quam si quotidie bis, videlicet, meridie et vesperi, subductis rationibus cogitationum, verborum, factorum, summa[m] collegeris, ita ut meridie inita ratione peccata [ab] aurora [10*r*] ad illam usque horam commissa mediteris, vesperi autem que a meridie usque ad serum gesta sunt in memoriam revoces, singulaque non leviter percurras, sed severe expendas, damnes, mulctes et rigidi iudicis partes in te ipse agas ; siquidem tanta benignitate et clementia Deus erga peccatorem utitur, ut ipsi reo tantisper, dum ex hac vita decedat, suas in iudicando vices deleget ac potestatem de suis admissis pronuntiandi faciat; tantum caveat peccator ne in suis peccatis iudicandis conniveat, neve filios hominum, quos David in stateris mendaces esse dicit [7], imitetur, ut quae sunt gravissima levia esse iudicet, ne audiat illud : « Vae tibi, qui dicis nigrum album et amarum dulce » [8]. Quanto autem satius est, ut peccator se ipsum hic iudicet atque ad austerissimam penitentiam damnet, quam ut sibi hic blandiens, paulo post, Domini sententia, in poenam relegetur eternam. Nam « si nos ipsos iudicaremus, inquit Paulus, non utique iudicaremur » [9].

Porro examen ad quod singula vitia exigas ac corrigas, potissimum ea in quae te frequentissime ac facillime a demone pertrahi videris, utilissime fiet, si subiectam formam diligenter observaveris :

FORMA FACIENDI EXAMINIS AD EXPELLENDA ILLA PECCATA QUIBUS SE HOMO MAXIME OBNOXIUM ESSE SENTIT **28** [27]

Forma seu figura talis est. Ducantur septem lineae sic, ut secunda ponatur infra primam, tertia infra secundam, atque ita deinceps. Ceterum figura ipsa representat hebdomadem, que septem dies complectitur. Singulis autem diebus singulae lineae respondent. Iam capiti primae lineae praefiguratur elementum seu nota monadis .1. que significabit diem dominicum, quem Moyses diem unum, evangelistae ac etiam Paulus unam sabbatorum vocant. Secundae lineae

95 perversis *ob consumptam chartam totus hic locus difficilis lectu est* || 96 semper *charta abscissa* || 1 summa *ms.* || 2 ab *charta abscissa*

[6] Mt. 18, 10.
[7] Ps. 61, 10.
[8] Is. 5, 20.
[9] 1 Cor. 11, 31.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

appinguatur figura diadis .2., quae secundam feriam referat. Tertiae praeponatur symbolum triadis, hoc est, ternionis .3., qua feria [10*v*] tertia significetur. Et ad eumdem deinceps modum cuique lineae suus numerus praenotetur. Quoties vero cumque ante meridiem impingis in id peccatum, quod abolitum cupis, appone stigma seu virgulam brevem et exiguam supra illam lineam, que eumdem diem significat in quo te peccare contingerit [*sic*], ita ut inferior virgulae pars superiorem lineae partem tangat, et peccatorum pomeridiano tempore commissorum stigmata ac notulas infra lineam eiusdem diei indicem affiges ; que omnia in figura subiecta perspicue videre est :

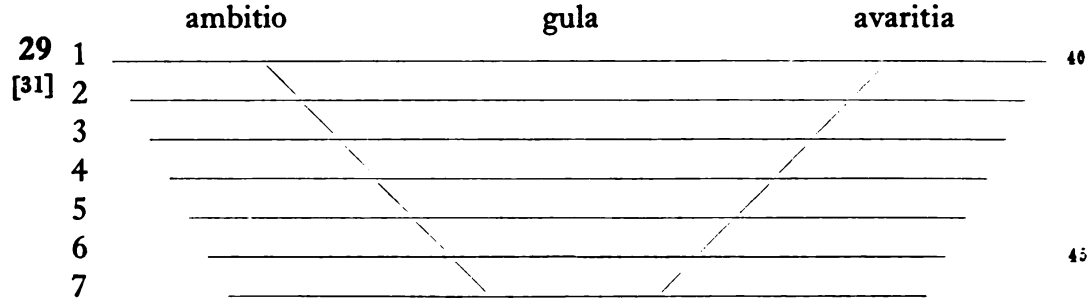

Si plura peccata quam unum diligenti et quotidiana discussione examinationeque simul emendare ac abolere cupis, lineas superius ductas in longum aliis trasversis lineis, totidem numero quot erunt peccata quae delere exoptas, seca. Deinde intervalis singulis, que trasverse lineae facient, singulorum peccatorum, que emendare velis, nomina aut certe symbola quedam et notas, ex quibus agnosci saltim a te ipso possint, seorsum ascribe seu appinge.

Ratio quotidianae et particularis examinationis faciendae

30 [24] Postquam figuram superius depictam intellexeris, ad delendum quotidiana examinatione peccatum, cui te maxime sentis obnoxium, tria quotidie tempora observanda sunt.

Primum tempus est [11*r*] matutinum ; hic simul atque e lecto surrexeris, ante omnia Domini nostri Iesu Christi gratiam opemque implorabis, ut cum omnia peccata, tum illud maxime evites, in quod frequentissime laberis ; mox divinae gratiae, que nulli deest nisi qui sibi et gratiae deest, tua diligentia accedat, ut extrenue excubias agas ac super custodiam tuam stes, ne te hostis loco moveat, ac statim in animo tuo propositum ac voluntatem non peccandi concipies, simul-

61 nisi] insi [!] *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

que in bonam spem erigitor, fore ut Dei gratia duce ac comite prestes quod in votis habes. Huiusmodi voluntatis actibus instructus ac veluti armis quibusdam munitus, in praelium cum hoste, qui te sepe illo peccati genere prostravit, descendito, semper occulos in Dominum Iesum, ducem et imperatorem tuum, defixos habens, qui nos animans dicit : « Confidite, ego vici mundum »[1].

Secundum tempus est meridianum, in quo precaberis Deum, primum, ut per ipsius gratiam recorderis quoties eo die in peccatum seu erratum tibi nimis familiare incideris ; deinde, ut per contritionem et dolorem, qui actus est voluntatis, idem profliges et aboleas. Mox conscientiam tuam examines, et a te ipso rationem exigas quoties peccatum quod emendatum cupis commisseris, percurrendo diligenter viribus intellectus totum antemeridianum tempus, quod inter horam, qua e lecto surrexeras, et priorem examinationem, que sub meridiem facienda est, intercessit. Ad hec in superiori parte eius lineae, que diei in quo istiusmodi examinatio fit respondet, totidem virgulas seu notulas sursum versus ducito, quoties in peccatum illud, cui stirpando operam das, te eo die incidisse deprehenderis. Nam unius eius[dem]-que lineae in longum ductae superior pars antemeridianum tempus indicat, quo sol post exortum suum ascendit, contra inferior pomeridianum significat, quo sol paulatim deorsum vergit donec tandem occidat. Ad postremum iis peractis concipe propositum melius te gerendi et cautius vitandi id genus peccati reliquo diei tempore, usque ad secundum examen. **31** [25]

Tertium tempus est vespertinum, quando secunda conscientiae examinatio sic facienda tibi est, ut inita ratione colligas [11*v*] quoties a priore examinatione usque ad presentem horam, in qua secundo te ipsum excutis et examinas, in peccatum expugnandum lapsus sis, ac protinus totidem virgulas deorsum tendent[e]s ab inferiori eiusdem lineae protrahas parte. **32** [26]

Sequuntur quatuor appendices

Prima appendix, quoties in peccatum seu erratum illud incideris, quod abolitum cupis, illico admota pectori manu, tacite, solo Deo teste et arbitro, fac apud te dicas : peccavi ; et protinus commissum doleas, id quod clam fieri potest, ut nemo sentiat quid agatur. **33** [27]

Secunda, sub noctem conferes virgulas supra lineam sursum tendentes cum iis quae infra lineam deorsum vergunt, itidem primam examinationem cum secunda, videlicet, ut scias rariusne an saepius, post meridiem an antea, peccaveris ; ac si plura numero esse pomeri- **34** [28]

[1] Io. 16, 33.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

diana compereris, dolendum est, sed cum proposito ac spe corrigende vite. Sin pauciora, gratiae Deo agendae, cuius ope minus frequenter lapsus sit. Ceterum utcunque fuerit, semper in animo habeat attentius deinceps ac vigilantius in custodia sui persistere, donec divina gratia duce ac comite, id genus peccatorum prorsus profligaverit.

35 [29] Tertia, utile etiam fuerit omnes virgulas, tam superiores quam inferiores utriusque examinis pridie facti cum virgulis postero die appictis conferre, ut ex earum numero intelligat an emendatior ev[a]serit. Quod si te meliorem effectum compereris, gratiis Domino Deo actis, vigilantius in excubiis perseveres ad expugnandum illud tibi tam infestum peccatum, divinae gratiae auspiciis ac ductu fretus. Hec dierum collatio quotidie fieri poterit, quotiescunque conscientia excutitur.

36 [30] Quarta appendix. Postquam duas dierum hebdomadas istiusmodi examinationi impenderis, unam cum altera, posteriorem cum priore compares licebit, ac si te in secunda hebdomade rarius peccavisse animadverteris quam in prima, gratiis divinae bonitati [12*r*] actis, perge in dies diligentius tuae ipsius saluti invigilare, neque prius ab hac examinationis ratione desistas, quam radicem illius peccati, in quod tam proclivis fueras, funditus per Dei gratiam ex anima evulseris.

De cogitatione quatuor documenta ad generalem conscientiae examinationem utilissima

37 [32] Primum documentum est, ut is qui bene excutere atque examinare conscientiam suam vult, sciat tria esse cogitationum similiter et affectionum genera, quorum primum ex nobis ipsis et libertate arbitrii nostri oritur ; duo alia forinsecus nobis eveniunt, alterum ex boni, alterum ex mali spiritus suassu impulsuque emanans, sicut latius explicabitur in tertia suppositione doctrinae de eligendo statu ac genere vitae [2]. Hec Cassianus declarat cap. 19 primae collationis Moisi abbatis [3], et in 7 et 8 collatione Sereni abbatis [4].

---

4 spe] sepe [l] *ms.*

---

[2] Re quidem vera doctrina de status electione in his Magistri Ioannis Exercitiis non attingitur. Verba hoc loco clare indicant eius intentionem opus suum continuandi, quod tamen inexpletum mansit. Vide supra, n° 7.

[3] Prima collatio abbatis Moysi, cap. XIX, *De tribus cogitationum nostrarum principiis*. Ed. : *Jean Cassien. Conférences*, I., *Conférences, I-VII*, ed. E. Pichery. *Sources chrétiennes*, n° 42, Paris 1955, p. 99-101.

[4] Intellige collationem primam abbatis Sereni, capitibus VII et VIII : Cap. VII : *Interrogatio e mobilitate animi et impugnatione nequitiarum caelestium.* Cap. VIII : *Interrogatio super animae ac daemonum coniunctione.* Jean Cassien, *Conférences I-VII. Sources chrétiennes* n° 42, p. 254-255.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secundum. Bifariam meremur, quum cogitationi forinsecus **38**
nobis obrepenti resistimus: primum, quum ita resistitur cogitationi [33]
ad capitale peccatum solicitanti, ut ea prorsus repellatur; non aliter
quam si ad pudicam virginem in cubiculo suo manentem, perditus
homo accedens impurisque sermonibus animum illius corrumpere stu-
dens, statim ab eadem indignabunda repellatur et fortiter excludatur.
Certum est hanc puellam, que pudicitiae suae hosti tam strenue
restiterit, non vulgarem a patre gratiam inire. Itidem qui malam cogi-
tationem qua ceu machina quadam Satanas illum ad scelus impellere
voluit, propere repellit ac reiicit, Patri caelesti et Deo omnipotenti [34]
gratus non esse non potest. Altero modo meremur, quum eidem
cogitationi semel repulsae sed iterum atque iterum novis nos insidiis
aggredienti et subinde pugnam renovanti, nunquam desinimus gene-
rose reluctari, donec eam humi prostratam [12*v*] omnino devicerimus;
perinde ac si virgo supra memorata (ne ab exemplo illo discedamus)
eundem impurum homuntionem creb[r]o se aggredientem, cum statim
extrudere non possit, nunquam tamen pro viribus conari desinit,
donec tandem parta victoria eiecerit; qui merendi modus priore est
tanto prestantior, quanto pugna est difficilior, et diuturnior persevе-
rantia, et creb[r]iores impudentissimi hostis impetus.

Tertium documentum. Antequam consummato consensu, ad
quem mala cogitatio vel mala passio aliunde prognata impellit, capi-
tale peccatum perpetres, fieri potest ut trifariam pecces venialiter.

Primo modo peccatur venialiter, quando etsi mala cogitatio seu **39**
passio, postquam prognata est, ad breve saltem tempus expelli non [35]
possit, tamen quia animus, si fuisset vigilantior et accuratius in excu-
biis perstitisset, collegere haud dubio potuit futurum, ut nisi vitatis
certis occasionibus, id genus cogitatio aut passio omnino ipsi obre-
peret; admittitur culpa venialis negligentiae seu omissionis, quoties
illiusmodi occasiones non vitantur. Ceterum mortalis et capitalis illa
omissio tantisper non est, dum sagaci coniectura assequi non possu-
mus animum nostrum eius generis cogitatione aut passione sic per-
turbatum iri, ut venialis peccati limites transiliat.

Secundo, peccatur venialiter quoties mala cogitatio aut etiam **40**
passio ita libere producitur, ut tamen arbitratus nostri libertas, talis
cogitationis seu passionis parens, propter impulsum causae moventis
non sit tam integra ad brevem duntaxat morulam, neque tam sui com-
pos quam illa solet esse, que consumatam mortalis peccati malitiam
procreat; siquidem animus subitania passionis impressione vehemen-
tius concutitur ac labefactatur, quam ut in tam exigua morula, ullus
consultandi locus libero integroque voluntatis arbitrio relinquatur.

---

35 cogitatione *ms.* || 41 strenue] strenuo *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

41 Tertio, venialiter peccatur hac ratione. Demus nullam omissionem negligentiamve in anima antecesisse hoc genus malae cogitationis aut passionis, sed summam esse adhibitam diligentiam, [13*r*] qua pestis illa vitaretur. Demus praeterea causam productionis non liberam esse, sed pro breviuscula mora necessariam et naturalem, ut quae vitari non possit. Potest tamen fieri, ut in momento quod illam morulam proxime consequitur, eadem cogitatio perseveret, non iam necessario aut naturaliter, sed prorsus libere, utpote cum vitari possit; necdum etiam peccatum erit mortale, propterea quod arbitrii libertas hic minus integra minusque absoluta sit, quam ut peccati mortalis maliciam consumare queat; quandoquidem, si in hoc altero temporis momento rationes afferrentur impellentes ad consentiendum eiusmodi cogitationi seu passioni, et e contrario alia argumenta ad dissentiendum ac reluctandum eidem adducerentur, animus statim refragaretur, ac proinde quamvis animus in sese vix bene collectus, nec satis iusta arbitratus sui libertate instructus, in secundo etiamnum momento consentiat, ita ut non accedente novo voluntatis consensu, mala cogitatio passione in sensuali parte citra perfectam libertatem continuetur, procul dubio culpa tantum venialis erit, quum absolutae libertatis circunstantia desit, quantumvis cogitatio seu passio illa mortale genus materiamque habeat, verbi gratia, fornicationem, avaritiam, homicidium; atque hoc genus venialis peccati theologi vocant peccatum veniale ex circunstantia, quale est quod tribus modis supra memoratis committitur, primus modus omissionem habet, secundus et tertius commissionem.

42 Quartum documentum. Mortaliter peccatur duobus modis: pri-
[36] mo, cum cogitationi assentitur, vel absolute, ut cum animus omnino decrevit perpetrare scelus ad quod solicitatur, vel sub conditione, nimi-
[37] rum, si facultas et opportunitas adesset. Secundo, peccatur mortaliter, cum consensui ac deliberationi opus ac factum ipsum adiungitur, atque hoc genus peccatum priore gravius est, quatuor de causis: primum, propter longitudinem temporis, dum in scelerato actu citra poenitentiam diutius permanetur; deinde, quia ex opere, quod sensuali parti blanditur, appetitus patrandi crescit [13*v*], atque adeo ipsa voluntas in malo incrementum augmentumque capit; tertio, quod maiora incommoda ex opere perpetrato et ex scelerato factu iam in lucem producto emanent, quam si in animae parentis suae utero interiisset, siquidem preter quam quod ei qui peccatum committit maius deinceps peccandi periculum inminet, proximo fere plerumque iniuria fit, et socii facinoris accersuntur; postremo, quod scandalum in quod alli

93 passione *ms.*, *forte pro* passiove || 97 atque] adque *ms.* || 4 fere *sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

impinguant [!] hinc enasci solet, quum pravum opus in publicum divulgatur. Hactenus de cogitatione, nunc de verbo agemus.

De verbis unum documentum

Ut verbum sit rectum quatuor requiruntur : ut vano et temerario **43**
iuramento non vicietur, ut non sit occiosum, ut non sit obtrectatorium, ut absit mendacium.

De iuramento

Neque per Creatorem nec per creaturam iurandum est, nisi iura- **44**
mento accesserint veritas, necessitas, notabilis utilitas, reverentia nu- [38]
minis. Necessitas est cum ordine iuridico quispiam a iudice ad iurandum compellitur. Utilitas non intelligitur in re qualibet consistere ; proinde ne in veris quidem passim iurandum est. Quoties veritas eius generis est, ut fidem illi adhiberi magnopere expediat, utpote que insignem fructum utilitatemque, vel animae vel corpori vel etiam bonis externis proximi allatura sit ; tum demum tempestive et recte iuramento firmatur. Cum reverentia numinis iuramentum fit, quum is qui nomen Dei assumit, apud se quodammodo considerat Deum ita veracem esse ut mendacia oderit, ita sapientem ut omnia pervideat, ita omnipotentem ac iustum ut peieranteis puniat. Nisi enim animus tali timore ac reverentia maiestatem divinam persequatur, saepe [14*r*] temere ac falso iuratur.

Hic illud oportune annotabitur, quod licet falso et temere iurantes **45**
per Deum Creatorem magis peccamus quam per creaturam quampiam [39]
iuramus, quod crimen recta ac primarie in divini numinis maiestatem tendat ; tamen difficilius est recte et cum supra memoratis circunstantiis per creaturam quampiam quam per Deum iurare ; quia videlicet iuraturi per creaturam aliquam, non habemus animum nostrum vel tam attentum ad dicendam sive etiam affirmandam veritatem, vel tanta numinis reverentia praeditum, quam quum augustissimum omnipotentis Dei, Domini et Creatoris nostri, nomen sumus nominaturi. Quocirca perfectis magis per creaturam iurare quam imperfectis convenit, quod illi per assiduam contemplationem et intellectus illuminationem facile agnoscant ac perspiciant Dei essentiam, presentiam et potentiam in singulis creaturis inesse ac relucere ; unde etiam quum per creaturam iurant, maiori erga Dominum omnium Creatorem reverentia afficiuntur quam imperfecti, qui divinam maiestatem in creaturis

---

6 impinguant *sic, ut videtur pro* impingant *vel* impinguunt

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tam clare non vident. Denique imperfecti magis periclitantur, ne si per creaturam frequenter iurent, idolatriae crimen admittant, dum ex ignorantia creaturam ipsam, non Deum in creaturis resplendentem pro teste allegant, a quo periculo perfecti quam longissime absint, qui satis norint eatenus esse per creaturam iurandum, quatenus in illis Creator residet, et illum non creaturam quasi veracem ac fidelem testem citari oportere, quum idolatrae secus faciant.

De verbo ocioso

46 [40] Occiosum verbum illud demum accipiendum est, quod nec dicenti nec audienti prodest, imo nec ad eum finem profertur ut prosit ; quippe sermo qui fructum aliquem affert, aut etiam qui profertur cum animo pariendi fructum vel mihi ipsi vel proximo, sive is fructus in anima sive in corpore, sive in temporalibus bonis consistat, occiosus certe non est, quantumvis ea res de qua sermo [14*v*] habetur a loquentis statu et instituto aliena sit, veluti si religiosus quispiam de bello aut de mercibus loquatur, ut fratri audienti prosit ; nam ali[o]quin vanus et occiosus sermo esset.

De obtrectatione

47 [41] Ei qui recte loqui velit, detractio summo opere vitanda est. Et murmuratio, si quis nulla vel necessitate, vel iusta utilitate urgente, mortale peccatum proximi antea occultum detegit ac divulgat, mortale peccatum et ipse admittit ; sin veniale peccatum est quod prodit ac indicat, venialiter peccat, itidem qui erratum aut defectum proximi revelat, protinus errato seu defectu obnoxius redditur. Attamen ex sano consilio et bono animi proposito, peccatum vel erratum proximi tribus modis recte indicari potest : primum, quum peccatum publicum est, ut peccatum meretricis publicae, aut quod sententia in iudicio lata damnatum est, aut publica haeresis, quae conviventium animos inficiat ; secundo, quum occultum proximi peccatum ei apperitur, qui probabiliter existimatur et posse et velle illum ad meliorem mentem reducere, et hoc animo atque hac spe indicatur, ut frater sanetur, non ledatur ; postremo, si vir pius ac bonae mentis decrevit cohortare ac convivere cum homine quopiam, quem tu scias haereticum esse aut ali[o]qui ita scelestum et pestilentem, ut ex contagione illius alterum infectum ac corruptum iri iudices ; si alia ratione illum ab eiusmodi hominis societate ac cohabitatione abducere nequeas, errorem

75 et pestilentem] ut pestilentem *ms*.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

et peccatum illius, quamvis clandestinum et tectum, vel apperte vel per ambages et circumloqutiones, ut intelligere possit, detegere ac revelare sano fratri debes, quo admonitus sibi caveat, ne cum tam perdito homine commercium habeat ; quod tum potissimum faciendum est, cum ex iustis rationibus persuasum habeas flagitiosi hominis conversationem alteri bono viro noxiam futuram, si non ita admoneretur.

De mendacio

Triplex est mendacium : officiosum, iocosum, perniciosum. Mendacium officiosum est quod nulli nocet, et alicui prodest, aut etiam quod [15*r*] necessitatis ratio, pietate, misericordia, aut zelo religionis suadente, extorquet, etsi interim alii nocere videatur. Hoc patres peccatum veniale esse censent, quod non sint committenda mala ut eveniant bona, neque etiam quodcunque peccatum perpetrare liceat pro redimenda vita. Mendaciun iocosum est quod, ut nemini obest, ita neque prodest cuiquam, sed tantum oblectandi causa dicitur ; quod, etsi capitale non sit, minus tamen licet quam illud officiossum ; futurum etiam deterius, si assiduitate aggravetur ; quod satis testatur ille locus Ec[c]esiastici, quinto : « Noli mentiri omne mendacium ; assiduitas enim illius mala est »[1]. Mendacium perniciossum seu malignum est quod nulli prodest et aliis nocet. Hoc est quod eo fine, eo consilio dicitur, ut proximo vel vitae, vel famae, vel bonorum externorum iacturam afferat ; quod mortale et damnabile peccatum est. **48**

De opere

Postquam cogitationes et verba ad normas superius traditas accurate examinaveris, restat ut ad exploranda opera tua accingaris, quae exiges ac expendes ad Dei et Ecclesiae praecepta, tanquam ad amussim quandam certissimam ; nam contra illa quidquid cum integra libertate fit, mortale peccatum censetur. Itidem superiorum legitime sub pena peccati mortalis precipientium mandata transgredi aut ipsos prefectos contemnere, maledictis et conviciis proscindere, quos in honore habere et magni aestimare debemus, capitale peccatum est. Ritus denique eclesiasticos et traditiones omnes non humiliter ac reverenter observare, sed eis suam authoritatem derogare, grave piaculum est. **49** **[42]**

[1] Eccli. 7, 14.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

50 [43] GENERALIS OMNIUM PECCATORUM, QUAE QUOTIDIE COMMITTUNTUR, DISCUSSIO ET EXAMINATIO

Expedit quotidie conscientiam nostram accurate examinare, et omnia peccata eo die admissa in memoriam revocare, et eorumdem gravitatem [15*v*] expendere, ut dolore, lachrimis, precibus illa deleamus. Hoc genus examinatio quinque capitibus absolvitur.

Primum caput est gratiarum actio, videlicet, pro tot ac tantis a divina benignitate receptis beneficiis ex animo gratias agamus, agnoscentes ac confitentes quid tantae bonitati debeamus, cui omnia nostra accepta ferimus, atque adeo nos ipsos. Hic veniat nobis in mentem ingratitudo nostra in Deum, quem nos, optime de nobis meritum, sceleribus nostris toties ac tam graviter offenderimus, bonis mala, beneficiis maleficia rependentes ; et summatim omnia peccata nostra deleamus.

Secundum caput est petere ac precari Deum, ut per gratiam ipsius, omnia peccata nostra cognoscamus, cognita remediis in Eclesia usitatis expellamus.

Tertium caput est, ut inita ratione cum conscientia tua summa[m] colligas omnium peccatorum, que eodem die cogitando, loquendo, operando commisisti, singulas horas percurrendo aut intervalla temporis quod intersit inter horam matutinam, qua surrexeras, usque ad horam examinationi praestitutam, que bis in die fiet, sub meridiem videlicet et sub noctem, eodem ordine quo particularem examinationem faciendam esse diximus. Considerare etiam potes quibus in locis, cum quibus collocutus fueris, et quibus de rebus. Porro omnia exiges ad regulas quae superius de cogitatione, verbo et opere posuimus. Quoties vero cunque aliquod peccatum occurrerit, illico dolendum est.

Quartum [caput] est, ut commissorum veniam supplex a Domino petas.

Quintum caput est, ut cum spe condonationis iam commissorum, animum ac propositum emendandae deinceps per Dei gratiam vitae, et ab eius generis peccatis sive erratis abstinendi concipias ; quod ut facilius a Domino impetres, orationem dominicam illius maiestati offeres Pater noster. [16*r*]

35 potest *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

OCTO FRUCTUS QUOS GENERALIS OMNIUM IN VITA COMMISSORUM CONFESSIO ET ILLI CONIUNCTA COMMUNIONIS SEU EUCHARISTIAE PERCEPTIO PARIT 51 [44]

Confessio generalis universorum in tota anteacta vita scelerum, quamvis nullo neque divino nec humano praecepto fieri iubeatur, tamen quoties fit multos fructus commoditatesque in animo parit.

Primus fructus est humilitas et animi deiectio, cum tot ac tam gravia flagitia toties iterata in memoriam revocantur, quibus divinam maiestatem tam saepe et tam capitaliter lesimus.

Secundus fructus est, quod hinc agnoscimus quantopere divinae clementiae et lenitati obnoxii simus, qui nos peccata peccatis assidue accumulantes et iram nobis in die irae et revelationis iusti iudicii Dei thesaurizantes, hactenus patientissime toleravit ad penitentiam agendam et ad redeundum secum in gratiam semper nos invitans, non secundum peccata nostra faciens nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuens nobis.

Tertius fructus est, quod sicut ex recordatione omnium simul peccatorum magnus dolor nascitur, ita animus cautior erit in vitandis deinceps peccatis, que iam odisse ac detestari coepit, et emendatiorem vitam in posterum degere statuet.

Quartus fructus est, quod ex investigatione, recordatione et confessione omnium peccatorum, preterea ex verecundia, dolore et proposito fugiendi omnia peccata maius meritum proveniat. b

Quintus fructus est gratia sacramentalis, quam absolutionis beneficio consequuntur.

Sextus fructus est satisfactio, que ex sacerdotis officio ad expiationem peccatorum confessis in[i]ungitur aspera, verecunda, dificilis.

Septimus fructus est, quod ex illa in vitam et peccata nostra inquisitione et perscrutatione exactius peccata et delicta nostra [16*v*] cognoscimus, et ex sacerdote confessario aliquid addiscimus quo melius a nobis deinceps vitari peccata possint.

Octavus fructus est, quod ex generali illa confessione animus purgatior, limpidior, tranquillior evadit, ac proinde ad sacrosanctam Eucharistiam recipiendam multo aptior et paratior efficitur ; ut taceam quod ad vitanda mala et aggredienda bona hinc melius armatur. c

Hos fructus et commoditates altissima Dei sapientia ex nostrorum peccatorum malitia per generalem confessionem eruit, ut hoc gloriosius de hoste Sathana triumphemus, quod animus noster ad maiorem tum gratiam tum gloriam promotus, eisdem viis et operationibus victoriam pariat, quibus illum inimicus vicerat ac prostraverat ; itaque

78 evadit] avadit [!] *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ubi abundavit delictum superabundavit et gratia. Ceterum ad consequendas supra memoratas spirituales commoditates consultissimum erit, post primae hebdomadis exercitia, generali omnium peccatorum confessione facta, sacrosanctam Eucharistiam sumere, qua animus non solum conservetur, verum etiam augescat in dies et proficiat in spiritualibus charismatis, que dominici corporis et sanguinis participatio pie, humiliter, reverenter, sancte accedentibus impertit.

ff. 30-42 *pura*.

[f. 43*r*] 2. *Manu sancti Ignatii* : « 1ª [hebdomada] incipiens a tribus potenciis et ferme finita | magistri Ioannis | non credo corepta »[1].

[f. 63*r*] *Manu sancti Ignatii* : « 1ª [hebdomada] incipiens a meditatione trium potentiarum | magistri Ioannis ».

[64*r*] EXERCITAMENTA PRIMAE HEBDOMADIS

52 [45] Prima meditatio tres animae facultates, nempe intellectum, memoriam et voluntatem, in considerandis ac contemplandis tribus peccatis exercet, videlicet, peccato angelorum, peccato primorum parentum, et peccato cuiscumque alius, qui ob unum quodpiam flagitium eterna morte damnatus sit. Septenis haec meditatio partibus constat : oratione praeparatoria, duobus praeludiis, tribus precipuis capitibus, colloquio.

53 [46] In oratione praeparatoria divinam opem ac gratiam implorare debemus, ut omnes nostrae intentiones actionesque ad divinae maiestatis obsequium, laudem et gloriam sincere tendant. Nam quantopere ad hoc praestandum gratia et auxilio Dei egeamus, tum sacra Scriptura passim, tum Patrum doctrina tradit. Ex nobis etenim ipsis nihil aliud quam in peccata ruere possumus. Ceterum bene et ex virtute operari atque ad Dei amorem opera nostra dirigere, nisi speciali Dei gratia opitulante, nequimus ; quum constet omne datum optimum et omne donum perfectum descendere a Patre luminum, sine quo nihil possumus facere[2], adeo ut non simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est[3].

54 [47] Primum praeludium, quod huic meditationi cum omnibus aliis commune est, imaginariam descriptionem ac deformationem loci, in quo res gesta sit, continet. Hic advertendum est, quoties super re quapiam visibili meditatio seu contemplatio fiat, locum quoque visibilem delineari oportere, veluti si Dominum Iesum [64*v*] in monte

[1] Quae sequuntur desumimus ex altera recensione.
[2] Iac. 1, 17; Io. 15, 5.
[3] 2 Cor. 3, 5.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

concionantem contemplaris, quoniam res gesta oculis ac visui patet, locus itidem visibilis in contemplantis animo deformandus est, nempe mons ille in quo Dominus praedicasse legitur ; considerabis autem altusne an humilis, latus an angustus, longus an brevis, arduus et praeruptus an ascensu facilis, saxosus et asper, an levi clivo subnixus, nemorosus et arboribus consitus, an calvus et nudus, an prope civitatem aliquam an in deserto situs, denique an maritimus an mediterraneus. Similiter, si Christum in templo praedicantem contemplaris, quia contemplationis materia oculis subiicitur, idcirco visibilis, templi altitudo, longitudo, latitudo, magnificentia, forma consideranda est ; nempe sitne rotundum an quadratum, lucidum an suboscurum et alia id genus. At quoties contemplationis materia videri oculis non potest, locus etiam invisibilis imaginatione et mentis conceptu effigendus est. *Ideo in lege locus propitiatorii, in quo Deus maximus depingebatur, vacuus erat* [4], *nimirum, quum ipse invisibilis sit « quem nullus hominum videt, sed neque videre potest »* [5] *ex viribus naturae. Ita* meditationi peccatorum, quae corporis oculis cerni non possunt, invisibilem locum assignemus oportet, nimirum animam mortalis corporis ergastulo inclusam, et tam variis humanae conditionis miseriis expositam, quae, licet ipsa immortalis sit, corruptibilis tamen corporis organis ad exercendas suas operationes eget. Praeterea hic considerare poteris totum animae et corporis compositum, quod e paradiso in hanc miseriae vallem deturbatum ac pulsum, inter bruta animalia et noxias bestias versatur, a quibus [65*r*] plerumque infestatur ac laeditur. Porro huic primae meditationi, in qua de peccatis agitur, invisibilis locus necessario accommodandus est, videlicet mens angelica et anima rationalis.

Secundum praeludium est, ut a Deo petas spirituale charisma seu donum quod assequi exoptas ; id quod meditationis argumento respondere debet, verbi gratia, si super re laeta ac iocunda meditatio facienda est, gaudium postules oportet ; sin de maesta et tristi, dolorem ac tristitiam petere conveniet, *ut iuxta contemplanda, aut gaudeamus cum gaudio, aut lugeamus cum fletibus*. Ceterum, si peccata nobis meditandi materiam suppeditant, erubescentia et verecundia efflagitanda est. Cum *enim* istiusmodi meditationes seu contemplationes ad obtinendum spirituale aliquod donum institutae sint, quis non videt quam sit a ratione alienum, vel in laetis dolorem, vel in tristibus gaudium exquirere ? Praesertim, quum a philosophis ceu res certa tradatur, pro natura ac conditione obiectorum, quae animis nostris proponuntur, affectiones et passiones eisdem imprimi. Proinde quoties de **55** [48]

54 enim] vero 1^a *rec.*

[4] Ex. 26, 34 ; 37, 6.
[5] 1 Tim. 6, 16.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

passione Domini meditatio habetur, in secundo praeludio etiam atque etiam petendum est, ut Christum dolentem ac acerbissima supplitia pro nobis patientem, ac probris indignissime affectum, dolore, lachrimis, luctu prosequamur. *Ad quod ipsemet nos exhortatur, Ps.* : « *Et sustinui qui contristaretur et non fuit, qui consolaretur et non inveni* » [6]. Et cum beatissima Virgine Matre, cuius animam doloris gladius tum confodit, doleamus ac ploremus. Contra, quum resurrectio Domini Iesu meditanda proponitur, Deum ardentissime [65*v*] precabimur, ut cum Christo laeto, glorioso ac triumphante et cum eiusdem Matre inusitato gaudio iam perfusa laetemur et exultemus. *Ad quod invitat nos Ecclesia* : *Haec dies quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea. Exu*[*lt*]*ari enim cum gaudio oportet, quum frater noster, qui mortuus erat, revixit, perierat et inventus est* [7].

56 At in hac prima meditatione, quoniam de peccatis agitur, verecundiam ac pudorem petere oportet, videlicet, ut tui ipsius te pudeat, *sicut pudebat Magdalenam dolore, confusione et pudore sancto, stans retro, lachrimis rigando pedes Iesu* [8] ; *sicut David rex, filium perditum deprecaturus, non audebat levare faciem maestus et in*[*g*]*emiscens* [9] ; *quum* memoria repetis quam multi ob unum quodpiam mortale flagitium damnati sint et in geennam detrusi, aut certe ob pauciora ac minus gravia scelera quam quae tu commisisti ; ob quae, Deus bone, quam iuste et quam saepe geennalem cruciatum meruisti, si severitatem suam potius quam misericordiam omnipotens ille Dominus, cuius maiestatem toties et tam graviter laesisti, exercere in te voluisset.

Haec duo praeludia sunt veluti praeparamenta animi, ut aptior sit ad assequendum finem, quem sibi in contemplatione praestituit.

57 Hic illud annotabimus, omnibus contemplationibus ac meditatio-
[49] nibus eandem orationem praeparatoriam, quae superius scripta est, anteponendam esse, citra ullam mutationem ; praeludia vero interdum pro contemplationis argumento ac natura variari posse.

58 Post haec praeparamenta protinus ad ipsam meditationem serio
[50] accingitor. Cuius primum caput est, ut Luciferi et [66*r*] sociorum eius apostatarum angelorum peccatum pariter ac supplicium diligentissime consideres. Et quo exactior sit consideratio, tres animae potentias, nempe memoriam, intellectum et voluntatem, in consilium

85 *post* praestituit *delet ea quae sequuntur* : Quod si quis seipsum sentiat satis praeparatum et compositum et idoneum percipiendo gratiae dono quod expetit, is profecto istis duobus praeparamentis opus non habebit, postquam idipsum nactus est ad quod assequendum illa praeludia excogitata sunt.

[6] Ps. 68, 21.
[7] Lc. 15, 24.
[8] Lc. 7, 38.
[9] 2 Sam. 12, 16.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

advocabis, quae tibi ad aperiendam ac amplificandam totius rei naturam, non vulgarem usum praebebunt.

Siquidem memoria, cuius munus est antiqua ac praeterita recordari, statim hic tibi suggeret et veluti ob oculos mentis proponet: primum, quam illi speciosi, quam graciosi, quam raris charismatum et perfectionis dotibus insignes, a Deo omnium opifice conditi fuerint; deinde, quemadmodum, in manu consilii sui relicti [10], et suae voluntatis arbitrio permissi sint, ut siquidem Deo Creatori suo obedirent atque obsequerentur, aeterna beatitudine potirentur; sin Deo optimo maximo parere recusarent, ad perpetuos geennae cruciatus merito damnarentur; postremo, ut per importunam ac intolerabilem superbiam, quum Deo omnipotenti, quem Creatorem suum agnoscere ac colere debuerunt, pares videri ambivissent, loco ac dignitate sua confestim depulsi sint, et rudentibus inferni detracti ac in tartarum praecipitati cruciandi in iudicium reservati [11], iuxta illud Esaiae: « Qui dicebas in corde tuo: in celum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, ero similis Altissimo » [12]. Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris? Detracta est ad inferos superbia tua, ad infernum detraheris, in profundum laci. 59

Iam intellectus, cuius est varia excogitare, alia ex aliis [66*v*] ratiocinando colligere, sic in hac meditatione exercebis, ut per omnia diligentissime discurras et quatenus rei natura patitur amplifices, ad hunc modum. Si Deus excellentissimis illis creaturis non pepercit, sed ob unum peccatum, eterna gloria multatos, numquam desituris inferni cruciatibus addixit, quantopere illa divinae maiestatis severitas mihi vilissimo homuntioni timenda est, qui bonitate eius ad penitentiam me invitante, hactenus abusus sum. Si angelos, tot virtutum dotibus, tanta gratie prestantia donatos ac ornatos, unum peccatum in geennam perpetuo cruciandos e caelo detrusit, quanto iustius tam multa et tam gravia mea flagitia ad inferos me praecipitabunt. Quoties ego miser sempiternam damnationem merui. Si angeli, qui semel peccaverunt, iusto Dei iudicio in tartarum praecipitati sunt, quanta Dei in illos semel peccantes severitas, quibus locum paenitentiae non dedit. Quanta erga me bonitas declarata est, toties peccantem et penitentie mihi oblatae remedium repudiantem. Quanta animi mei caecitas, quanta pertinatia, quanta impenitentia et impudentia, qui tenebras luci praetulerim, qui omnipotentissimum Deum Creatorem meum vocantem spreverim, qui meas voluptates divinae voluntati et praeceptis prae- 60

27 peccantes] peccantis [l] *ms.*

[10] Eccli. 15, 14.
[11] 2 Petr. 2, 4.
[12] Is. 14, 13.14.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

posuerim, qui Luciferum hactenus in superbia imitatus sim, nihil veritus ne cum eodem in eternum punirer. *Adde his*: *propter peccatum in caelum et coram te et pro multitudinem peccatorum meorum, iam non sum dignus vocari filius tuus, imo nec servus, nec oculos ad caelum levare* [14]. *Deus ergo, propitius esto mihi peccatori* [15]; et caetera id genus, quae intelligendi vis tibi suppeditabit.

61 Postremo voluntas accersenda est, [67*r*] ut suis in hac meditatione partibus fungatur, quae in animae regno regina appellatur, quod ei imperanti caeterae potentiae incunctanter obediant, per quam homo dicitur et est liber ad volendum et nolendum, ad expetendum et recusandum, ad amandum et refugiendum, ac odio habendum quicquid intellectus et ratio sive bonum sive malum esse iudicant. Igitur voluntatis animus erit praecipere primum memoriae, ut repetat, recordetur et veluti ob oculos mentis ponat totam seriem rei gestae, scilicet, creationis, praestantiae, peccati, damnationis Luciferi et aliorum apostatarum angelorum, qui una cum illo per superbiam et inobedientiam a Deo defecerunt. Deinde intellectui provinciam deleget percurrendi singula et expendendi quam diligentissime, mox etiam comparandi propria peccata tam varia pariter ac gravia cum uno illo angelorum peccato; paenam item tam eam quae illorum contumacissimae superbiae inflicta est, quam quae te manet, nisi resipiscas; denique ut ingratitudinem tuam cum illorum ingratitudine conferas, quemadmodum utrique optimum ac benignissimum Conditorem spreveritis, tu vero etiam clementissimum Dominum, qui te, quam diutissime peccantem, patientissime tulisset, semper invitans ad penitentiam, hortansque ut secum redires in gratiam, *dicens*: *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos* [15], contempseris. Hoc modo fiet ut affectus voluntatis moveatur, et tu pudore suffundaris, consideratis tuis plurimis et pessimis sceleribus, cui pudori parando hoc exercitamentum maxime inservit. [67*v*]

62 Alterum caput est accurata contemplatio peccati quod primi pa-
[51] rentes Adam et Eva commiserunt, quod omnis mali ac miseriae nostre seminarium fuit. Hic quoque prorsus, non aliter quam in priore capite dictum est, tres illae animae facultates diligenter in excutiendo ac considerando hoc peccato exercendae sunt.

63 Principio igitur historiam memoria repetes, quemadmodum Adam in magna originalis iustitiae ac gratiae dignitate in agro damasceno die

47 creationis etc. *Ponimus hoc loco virgulas prout adsunt in ms.* || 58-59 dicens: Venite — reficiam vos *add. inter lineas*

[13] Cf. Io, 3, 19.
[14] Lc. 15, 18-19.
[15] Lc. 18, 13.
[16] Mt. 11, 28.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

sexto, nempe die veneris, post alias creaturas omnes, quas Deus quinque diebus praecedentibus creaverat, conditus fuerit, et inde in paradisum terrestrem translatus, ubi mox ex quadam costa Ade Eva formata fuit. Deinde divinam erga eos liberalitatem revocare in mentem poteris, qui illis facultatem dedisset omnibus omnium arborum fructibus vescendi, tantum ab una arbore abstinerent, quae scientae boni et mali arbor vocabatur, cuius fructum si gustavissent, morte e vestigio obnixii forent.

Porro malignus daemon, invidens homini eximia illa bona quibus ipse merito orbatus fuerat, serpentis figura tectus, callide Evam aggreditur, persuasurus illi ut decerptos ex arbore vetita fructus secure et intrepide comederet. Illa benignissimi Creatoris et optimi Domini liberalitatem praedicans. — Ex omnibus, inquit, aliis arboribus, quas habet paradisus, humanissime noster Dominus edere nobis permisit, hac autem una nobis interdixit, mortem interminatus, si illius iussis non obtemperaverimus ; et ideo equissima nobis Dei sententia videtur, ut morte moriamur, si in tanta copia aliorum fructuum, quos liberalissime noster Dominus edendos nobis tradidit, in hanc arborem [68*r*], quae una nobis prohibita est, nulla egestate aut necessitate cogente manum iniecerimus, et optimo ac maximo Creatori nostro ingrati et inmorigeri fuerimus. — Ah, fatua, inquit ille veterator, tu hoc verum esse credis ? Imo, si comederitis, tantum abest ut morte moriamini, ut etiam diis similes futuri sitis, bonum pariter et malum scientes —. O impudentem audaciam ! Impostor ac mendacii pater Deum quodammodo mendacii insimulat. Non est ita, inquit, sed scit Deus, quod in quocumque die comederitis, aperientur oculi vestri et eritis sicut dii scientes bonum et malum [17].

Levis muliercula blandis versutissimi hostis pollicitis simul et pomi specie ac dulcedine allecta, statim comedit, et viro suo comedendum porrexit. Qui ne Evam contristaret, quam summe dilexit, comedit et ipse, Deum quam uxorem offendere malens. Ecce autem confestim oculi amborum aperti sunt et se nudos esse viderunt, cepitque eos facti sui paenitere et nuditatis suae pudere. Quos Deus ob peccatum reprehensos et acriter castigatos, laboribus, sudoribus, erumnis et miseriis addixit. Mox pelliceis vestibus, *in signum paenitentis*, indutos et originali iustitia exutos, e paradisi deliciis in hanc miseriae et lachrimarum vallem *expulit*, ubi duram ac diuturnam paenitentiam egerunt, *de qua Spiritus Sanctus per Salomonem ait, Sap. 10* : « *Haec sapientia illum, qui primo creatus est a Deo, pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit, et eduxit illum a delicto*

93 impostor] impestor [!] *ms.* || 6 expulit *add. sup. lin. deest in* 1[a] *rec.*

[17] Gen. 3, 5.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

suo »[18], et in sudore vultus sui pane vescentes, labore aliisque molestiis plurimis conficiebantur.

64 Intellectus deinde horum singula particularius et subtilius percurret ac discutiet, ratiocinando ad hunc modum. Si primi parentes nostri tot gratiae et originalis iustitie dotibus ornati et instructi, insidiis [68*v*] diaboli, natura adhuc integra capti sunt, et in peccatum lapsi totam posteritatem suam vitiaverunt; quanto magis nobis est timendum et cavendum, ne natura iam illorum vitio corrupta, et voluntatis arbitrio mutilato, tentatoris artibus ac imposturis circumveniamur. Si illos unicum peccatum e paradiso protrusos, primum in hanc miseriae vallem, deinde in infernum deiecit, ubi aliquot annorum millibus commissi paenas luerunt; quid de me futurum est, qui tam multis ac tam execrandis sceleribus meis toties infernum merui?

65 Denique voluntas imperabit memoriae, ut exacte recordetur, et intellectui, ut praedicta omnia ad amussim percurrat ac discutiat, et propria peccata, tam multa ac tam detestanda, cum uno illo protoplastae peccato conferat, ut collatio illa pudorem ac erubescentiam tibi incutiat, et in voluntate sanctos affectus huic argumento accommodatos, praesertim verecundiam et confusionem, generet.

66 Tertium caput est, ut easdem animae potentias ac facultates simi-
[52] liter exerceas in considerando privato peccato cuiusvis, qui ob unum quodpiam flagitium damnatus legatur. Hic memoria repetere poteris quam multi propter unum mortale scelus ad inferos iusto Dei iudicio tradantur. *Nam quicumque totam legem implevit, offendit autem in uno, factus est omnium reus*[19]. Quippe quum peccatum, quatenus laese maiestatis divine reum hominem efficit, et infinitam omnipotentis Creatoris bonitatem offendit, tam grave, tetrum et horrendum sit, ut ne aeterno quidem geenne cruciatu satis ex [69*r*] dignitate et pro merito puniatur ac vindicetur, si ad exactum iustitiae gnomonem amussimque expendatur. Hinc sancti doctores communi consensu tradunt, Deum et piis longe supra meritum praemia elargiri, *non sunt enim condignae passiones iustorum hominum ad futuram gloriam promerendam*[20], et sceleratis citra condignum penas infligere, *nam scriptum est: aut obliviscetur misereri Deus, aut continebit in ira misericordias suas*[21].

67 Deinde intellectus vi utens, sic tecum ratiocinaberis: Si hic aut ille, ob unum laetiferum facinus, iuste ad aeternum cruciatum damnatus est, quid mihi eventurum putem, qui semper peccata peccatis accumulans, toties in vita perpetuum illud supplicium merui?

---

[18] Sap. 10, 12.
[19] Iac. 2, 10; Mt. 5, 19.
[20] Rom. 8, 18.
[21] Ps. 76, 10.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Postremo voluntas alteris duabus facultatibus imperabit, ut suo 68
munere accurate fungantur, quo omnibus in memoriam revocatis ac perpensis, ipsa piis affectibus concutiatur, maxime pudore et dolore, qui ex collatione nascetur, quum considerabis non paucos ob unum aliquod scelus, sed plurimos ac innumerabiles ob flagitia tuis pauciora et leviora damnatos esse.

Sub fine meditationis colloquium fiet ad Dominum Iesum, non 69
aliter ac si amicus amicum, aut servus dominum, creatura Creatorem, [53]
redemptus et liberatus redemptorem suum alloquatur. Qua in re quisque eam personam induere poterit, quum ad colloquium accingitur, quam suae devotioni suisve affectibus maxime congruere et conducere perspiciet. Qui servili timore adhuc tenetur, illi filii persona aut amici familiaritas ac libertas in colloquendo non conveniet. Suum cuique ingenium notum est. Ad hoc accommodari colloquium debet [69*v*]. Semper autem imaginaberis illum coram te praesentem et pro te cruci affixum, et sanguine ex vulneribus defluente rubricatum, cogitabisque apud te quam singularis illius erga humanum genus charitas fuerit, quae eum, quum Deus esset, hominem fecerit, quum immortalis mortalem, quum impassibilis passibilem reddiderit, imo quum innocentissimus esset et ab omni culpae macula remotissimus, ut qui peccatum numquam fecerit, tamen quae eius est charitas, pro tuis peccatis tradi, ligari, irrideri, conspui, alapis et colaphis pulsari, flagellis caedi, falsis calumniis infamari, ad mortem condemnari, in patibulo suspendi, occidi.

Vicissim considerabis quaenam officia tu illius tam eximiae benignitati rependas, et quam gratus seu potius quam ingratus erga tam liberalem Dominum, de te quam optime meritum, fueris. Atque ita ponderatis, et illius maximis in te beneficiis, et tuis maleficiis ac malis meritis, perpensaque tam illius bonitate quam tua ingratitudine ; partim accusabis te ipsum, qui tam ingratus hactenus fueris, ut magnificam illius in te charitatem ac munificentiam non agnosceres, nec illius praeceptis obedires, nec illi inservires; partim gratias illi ages pro innumeris suis et inmensis in te collatis beneficiis et pro copiosa illa misericordia ac clementia quam erga te declaravit, qui pro tot tamque horrendis flagitiis tuis non ad inferos praecipitaverit, nec severitatem sue iustitiae in te exercuerit, sicut in angelos [70*r*] aut in primos parentes nostros et in alios quamplurimos, quos ob unum aut alterum peccatum, aut certe ob multo pauciora scelera, quam que tu commisisti, aeternis tormentis addixit. Huic colloquio orationem dominicam coronidis vice adiunges Pater noster.

---

55 Sub fine] In fine 1^a *rec.* || 70 traddi *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Confert hoc genus colloquii ad duo : nempe ad erubescentiam, quae, considerata peccatorum in Dominum ac Salvatorem nostrum de nobis quam optime meritum commissorum multitudine, in nobis nascitur, et ad bonam spem concipiendam atque ad resumendas animi vires, ut fortius deinceps peccato resistamus per gratiam Dei et Domini nostri Iesu Christi, qui pro peccatis nostris dependit et Deo nos reconciliavit.

Secundum exercitium

70 [55] Secundum exercitamentum versatur in considerandis propriis peccatis. Constat oratione praeparatoria, duobus praeludiis, quinque praecipuis capitibus et colloquio.

Oratio praeparatoria prorsus eadem erit, quae in primo exercitio tradita est.

Primum itidem praeludium, quod loci deformationem continet, huic cum primo exercitamento commune est.

Alterum praeludium est, ut a Domino petas ingentem dolorem ac uberes lachrimas, quibus multitudo scelerum tuorum deleatur. Nam per contritionem, quae dolore et lachrimis significatur, Deus omnia peccata quantumvis horrenda et gravia condonat, [70*v*] sicut ipse pollicetur, Ezech. 18 : « In quacumque, inquit, hora peccator ingemuerit, amplius non recordabor impietatum eius »[1].

71 [56] Primum caput est, ut omnia peccata tua, que in vita commisisti, *cum rege illo poenitente, qui dixit* : « *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae* »[2] memoria repetas, singulos annos, vel alia certa temporis intervalla percurrens. Hic multum profuerit tria considerare : principio, locum seu domum ubi habitavisti ; deinde, genus hominum cum quibus es conversatus ; postremo, artem aut vivendi modum, aut studia et exercitia quibus te oblectare consuevisti. Nam pro artium, officiorum aut studiorum varietate, diversa peccata committi solent. Haec tria simul iuncta et diligenter pensiculata, memoriam haud mediocriter adiuvabunt, et dolorem ac contritionem augebunt. Nam quanto plura ac graviora peccata nos perpetrasse recordamur, tanto vehementius eadem dolere ac plangere par est.

72 [57] Secundum caput est, ut malitiam ac turpitudinem peccati accurate ponderes, quam foeda atque horrenda sit eius natura, etiam si nulla Dei lex peccare vetaret. Peccatum quidem nihil est, quum non sit aliud quam declinatio et aversio a recta ratione, quae contrarium

90 considerata *charta abscissa*

[1] Ez. 18, 21-22.
[2] Is. 38, 15.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

sectandum ac faciendum esse dictat. Hinc in Ioannis evangelio, ubi legimus : « sine ipso factum est nihil » [3], divus Augustinus nihili vocabulo peccatum significari dicit [4]. Ergo si peccatum suapte natura tam est detestandum ac abominandum, quanto odiosius et execrabilius iudicari debet postquam Deus id nobis interdixit, tam acerbas penas interminans iis qui, spreta sua lege, peccare pergunt [71*r*].

Tertium caput monet ut cognoscas te ipsum, diligenter consi- **73** derans quis sis, quibus ex elementis et mitiis [!] conflatus. Hic cu- [58] randum est, ut te ipsum deiicias quantum potes, variis exempiis ac comparationibus in medium adductis, verbi gratia, si sanctissimus ille patriarcha Abraham, meritis, fide et obedientia clarissimus, se pulverem esse et cinerem agnovit [5] ; si David ille Deo gratissimus, de quo Deus dixit : Elegi virum secundum cor meum [6] ; si ille, inquam, post superatum ac prostratum superbissimum Goliad, se pulicem et canem mortuum vocat [7] ; quid tu, superbissime homuntio, de te sentire debes, qui nulla merita habes nisi mala, qui toties quotidie a vero Goliad prosterneris et in luto peccati ac veluti cruore animae tuae traheris ; vel poteris existimare quid sis, si cum centum, aut cum mille, aut cum universis hominibus conferaris. Secundo, poteris conferre te ipsum cum omnibus angelis et sanctis gloriosis, mortalem cum inmortalibus, viatorem cum comprehensoribus, miserum cum beatis peccatorem et offensorem Dei cum amicis Dei. Tertio, cogitabis quam nihil sit universa creatura, si componatur cum Deo, qui mensus est pugillo aquas, et caelos palmo ponderavit, qui « appendit tribus digitis molem terrae, et libravit in pondere montes, et colles in statera » [8] ; « omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo » [9], et quasi nihilum corpus tuum, quam sit fluxum ac fragile, quam variis morbis, periculis ac miseriis obnoxium, quam [71*v*] vicinum morti, quae proculdubio properat, nec vitari ulla ratione aut arte potest. Postremo, contemplaberis te ipsum quasi vulnus quoddam purulentum et saniosum, aut quasi vomicam seu apostema, unde tot scelerum genera et tantum iniquitatis pus venenumque pullulaverint.

Quartum caput est, ut Dei, quem tuis flagitiis offendisti, infini- **74** tam sapientiam, potentiam, iustitiam, bonitatem et alia quae numini [59] attribuuntur in memoriam revoces ac diligentissime consideres. Deinde Dei omnipotentiam tuae imbecillitati, sapientiam tuae ignorantiae, iustitiam tue iniquitati, bonitatem tuae malitiae comparare poteris.

---

[3] Io. 1, 30.
[4] In Ioannis evangelium, tractatus I ; PL, 35, 1385.
[5] Gen. 18, 27.
[6] 1 Sam. 13, 14 ; Act. 13, 22.
[7] 1 Sam. 24, 15.
[8] Is. 40, 12.
[9] Is. 40, 17.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Haec consideratio, cum eiusmodi comparatione coniuncta, in aliquam saltem divinae perfectionis et naturae omnibus numeris absolutissimae cognitionem et propriae vilitatis ac tenuitatis agnitionem te perducet, unde doloris et contritionis occasio ac materia tibi suppeditabitur, qui tantam maiestatem offenderis, quum sis tam vilis et tam imbecillis homuntio.

75 [60] Quintum caput continet exclamationem, cum admiratione coniunctam, quae ex magno et ardenti animi affectu proficiscetur. Hic poteris per omnes creaturas percurrere, admirando qui factum sit, ut illae te in hac luce superesse siverint, multo magis ut vitam tuam, qua propter immania tua scelera eras indignissimus, aluerint et conservaverint. Hinc in colloquium cum angelis descendes admirabundus quomodo [72*r*] illi, qui divinae irae ac iustitiae ministri sunt, et veluti gladius, iam olim te non interfecerint, imo et iam deprecatores pro te apud divinam maiestatem assidue exhibuerint. Mox tecum demiraberis quo pacto sancti hactenus pro te intercesserint apud Deum, quum tu illum offenderis, in quem illi tanta charitate feruntur, utpote in beatitudinis et gloriae suae fontem et authorem. Itidem caelum, solem, lunam, stellas, elementa, animalia, aves, pecudes, pisces, plantas, herbas, arbores ac reliquas creaturas animo lustrabis, etiam atque etiam considerans quomodo singulae tibi ingratissimo operam suam opemque contulerint, qui tuum et omnium Creatorem factis negaveris. Postremo terram sic poteris alloqui, ut admireris illius patientiam, quae non repentino hiatu dehiscens te ***rebellem et seditiosum*** absorpserit ***cum Dathan et Abyron*** [10], nec novos ad te puniendum inferos produxerit, postquam tu illum offendere non dubitasti, quem celi, terra, inferi tremunt.

76 Hec exclamatio, ut plurimum movet affectus, ita non mediocriter confert ad illud, nempe ut agnoscas quam serio peccata deflere ac lamentari conveniat. Etenim quum reliquae creaturae, quas Deus ad inserviendum homini condidit, munus suum diligenter ac fideliter obeant, nec divinis iussis unquam adversentur, ***sed omnia serviant illi ad laudem Domini***, solus homo, in cuius usum reliqua creata sunt, quique non creaturis sed Creatori servire et cultum exhibere iussus est, ingratus et impudens Dei preceptum et ordinem quam optime institutum violat ac transgreditur, dum impudenter peccans, relicto ac spreto Deo ad creaturas se convertit. [72*v*]

77 [61] Colloquium fiet ad Dominum Deum, cui gratias ages pro inmensa sua erga te misericordia ac tolerantia, qui non secundum peccata tua tibi fecerit, ut te e medio sublatum ad inferos praecipitaret, sed hactenus spatium ac locum paenitentiae reliquerit et te ad emendandam

[10] Num. 16, 32.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

vitam invitaverit. Itaque oblatam resipiscendi oportunitatem iam cum bona spe divinae gratiae et auxilii libenter accipiens, colloquium oratione dominica concludes, Pater noster.

Tertium exercitium

In tertio exercitio, post orationem praeparatoriam et duo praeludia, repetetur primum exercitium et secundum. Hic illis potissimum **78** [62] capitibus et articulis inmoraberis, in quibus maiores vel consolationes del desolationes sensisti, aut aliquas omnino motiones ac degustationes spirituales suavitatis percepisti. Mox tria colloquia facies in hunc modum.

Primo colloquio Beatam Virginem Matrem alloqueris ac orabis, **79** ut a Filio suo tria tibi impetret; quorum primum erit, ut per gratiam [63] Dei intus ex animo peccata tua agnoscas et eadem perfecto odio oderis, *et fias tibimetipsi gravis* [1]; alterum, ut presentias quam sint inmoderatae et incompositae tuae tum affectiones tum operationes, quo inmoderantiam illam ac intemperantiam exosus, deinceps et te ipsum et affectiones tuas componas et ordines; tertium, ut incertam ac fluxam mundi, qui transit cum suis [73*r*] cupiditatibus, vanitatem penitus perspectam ac cognitam habeam, quo me a vanis et momentaneis eiusdem pompis, blandimentis, illecebris, lenociniis abstraham, ac veris et aeternis bonis inheream.

Colloquium salutatione angelica concludetur Ave Maria.

Secundo colloquio Dominum Iesum convenies, etiam atque etiam rogans et obsecrans, ut ab omnipotente Patre suo gratiam impetret ac facultatem assequendi illa tria que superius memorata sunt. Colloquium finies aliqua oratione Filio dedicata, nempe Anima Christi aut alia quapiam.

Tertio colloquio ipsum omnipotentem Deum Patrem convenies, per amorem Filii sui Domini nostri et divae Virginis eum obtestans, ut eadem tibi concedere dignetur. Ad postremum dices Pater noster.

Quartum exercitium

In quarto exercitio tria predicta repetentur, ita ut principalibus **80** articulis diutius ac diligentius inhereas atque inmoreris, maxime iis [64] in quibus insignem aliquam consolationem vel desolationem senseris, vel aliquid notabile expertus sis. Porro eadem exercitia identidem

12 spirituales *sic, ut videtur, pro* spiritualis

[1] Iob 7, 20.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

repetuntur hoc nomine, ut intellectus, considerandis superiorum exercitamentorum capitibus probe assuefactus, facilius citiusque eadem, quoties opus erit, citra ullam animi distractionem ac divagationem percurrat. Sub finem facienda sunt tria illa colloquia, quae in proximo exercitio tradidimus. [73*v*]

QUINTUM EXERCITIUM

81 [65] Quintum exercitium tractat de consideratione inferni et de penis damnatorum. Constat oratione preparatoria, duobus praeludiis, quinque capitibus, colloquio, quod conclusionis vicem praebet.

Oratio praeparatoria eadem erit, quae in aliis meditationibus fieri consuevit.

82 Primum praeludium continet loci compositionem, ut vi imaginandi videaris videre longitudinem, amplitudinem, latitudinem et profunditatem inferni. Amplissimus autem ac vastissimus locus sit oportet, qui tam innumerabilium corporum capax esse debeat, quae post universalem resurrectionem ac diem iudicii illuc punienda relegabuntur ; quorum numerus humanae mentis, quamvis perspicacis, aciem captumque fugit ; praesertim si quis inita ratione summam omnium qui ab orbe condito usque ad diem iudicii damnantur colligere velit ; quippe quum a primordiis mundi usque ad diluvium, deinde a diluvio usque ad id tempus quo lex in monte Syna dabatur, et exinde item usque ad Iesu Christi Domini ac Redemptoris nostri adventum, quam pauci, quaeso, salvati fuerunt, si conferuntur cum iis qui interim perierunt ; ut taceamus de christianis ipsis, qui ut omnes pauci fuerint, si cum turcis, saracenis, iudeis et aliis infidelibus per latam viam ad inferos ducentem incedentibus [1] comparentur ; ita utinam vel christiani omnes per arctam illam viam quae ducit ad caelos [2], quam pauci inveniunt, ad eternam beatitudinem contenderent. Sed verendum est, ne de christianis quoque vere dici possit, multos esse vocatos, paucos vero electos.

83 Secundum praeludium continet petitionem eius rei quam assequi cupis [74*r*]. Porro in praesentiarum nihil aliud petes quam intimum sensum paenae et afflictionis, qua damnati cruciantur, ut si te peccandi consuetudo ita veternosum ac lethargicum fecit, ut nullo Dei amore tangaris, nullam in animo tuo charitatis scintillam reliquam habeas, quae te ad bonum incitet ac inflammet, saltem paenarum et tormentorum metus animum tuum a malo absterreat, ne si peccata

58 velit] velint *ms.*

[1] Mt. 7, 13.
[2] Lc. 13, 24 ; Mt. 20, 16.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

peccatis accumulare pergas, tandem in profundum malorum pervenias. *Hinc est quod Christus saepe exhortabatur ad bonorum operum exercitium sub interminatione paenae aeternae* : « *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum abs te ; melius est tibi unum habens oculum salvari, quam habentem duos oculos mitti in gehennam ignis* » [3], *et Luc. 13* : « *Nisi paenitentiam egeritis, omnes simul peribitis* » [4].

Primum caput est, ut oculis imaginationis contempleris ingentes ac multos rogos, qui in inferno assidue sed sine luce ardent, alii maiores, alii minores, quibus damnati cruciantur, iuxta quod dives ille epulo dixit : « Crucior in flamma hac » [5]. *Considera locum tenebrosum, Matt. 22* : « *mittite eum in tenebras exteriores* » [6] ; *fumum perpetuum, Apoc. 14* : « *Fumus tormentorum eorum in saecula saeculorum ascendet* » [7] ; *fletus continuus* : « *ibi erit fletus et stridor dentium* »[8], *Luc.*; *animum turbabunt timores terribiles* [9] ; *Sap. 17* : « *personae tristes illis apparentes pavorem praestabant* » [10]. Hic considerabis miseras scelatorum hominum animas quasi igneis quibusdam corporibus vestitas, et quo animus tuus maiore timore concutiatur, sic tecum reputare poteris : si parvum incendium, quo domus una aut pars civitatis conflagrat, mirum in spectantium animis tum dolorem, tum pavorem ingenerat, quem, queso, nobis horrorem ac tremorem tot ac tam inmanes in inferno excitati rogi incutere debent, in quibus nunc innumerabilis animarum multitudo, olim etiam post iudicium, infinitus pene corporum numerus, perpetuas penas dabit. *Reputa etiam quod ignis noster relatus ad ignem illum habet se sicut ignis depictus ad verum, teste Augustino.* **84** [66]

Alterum caput est, ut auribus imaginationis haurias et accipias miserabiles illos planctus, gemitus, eiulatus, luctus et infandos clamores. *Ideo Sapientia 5, describens damnatos dicebat, quod « videntes turbabuntur timore horribili et mirabuntur in subitatione insperatae salutis, gementes prae angustia spiritus* » [11]. Preterea diras execrationes et sceleratas [74*v*] blasphemias, quas ille miserrime animae incessanter in Christum, iustissimum iudicem ac vindicem, *Apoc. 16, « blasphemaverunt Deum propter plagam, quoniam magna facta est vehementer* » [12], et in sanctos ac divos omnes, ceu divinae sententiae approbatores **85** [67]

[3] Mt. 18, 9.
[4] Lc. 13, 5.
[5] Lc. 16, 24.
[6] Mt. 24, 13.
[7] Apoc. 14, 11.
[8] Lc. 13, 28.
[9] Sap. 5, 2.
[10] Sap. 17, 4.
[11] Sap. 5, 23.
[12] Apoc. 16, 21.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

effundunt; quin et parentes suos damnati diris devovent, qui ipsos in lucem produxissent, qui non de utero editos et natos statim extinxissent. Postremo propinquos, cognatos, affines suos, qui ipsos non sustulissent e medio priusquam talia scelera commisissent, propter quae merito ad aeternos cruciatus damnarentur. Haec omnia intellectus vi diligentissime percurres, quo verum et magnum peccatorum odium concipias.

86 [68] Tertium caput est, ut per imaginandi facultatem veluti odoreris acerbissimum ac crassissimum et olidissimum fumum, sulphur, perpetui carceris squalorem et pedorem, reliquos item faetores et putores quos geenna exhalat, quibus similes aut pares nulla hic in terra cloaca, nullum oletum, nulla sentina, nullum cadaver emittit et expirat. *Ideo David*: « *ignis, sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum et aestus* »[13]; *Es. 34*: « *convertentur torrentes eius in picem et humus eius in sulphur, et erit terra eius in picem ardentem, nocte et die non extinguetur in sempiternum*[14]. Quod si quatridianum hominis emortui cadaver, aut certe post octo vel decem dies, si non condatur humo, sed in propatulo iacere sinatur, ita fetet, ita graviter olet, ut nemo iam accedere possit, quid de teterrimis inferni fetoribus sentiendum, ubi tot erunt purulenta, saniosa ac putida corpora? Quam horribilem ac non ferendum putorem ille inestimabilis cadaverum acerbus, post tantum temporis intervallum, emittet.

87 [69] Quartum caput est, ut amarissima quaeque, quibus infernus non caret, degustare te imagineris, quod genus sunt fletus, [75*r*] stridor dentium, tristitia, vermis conscientiae, qui animas rodere et continuae accusationis verbere flagellare non desinit, quo, ut inter omnes doctores constat, nihil vehementius pungit, torquet, cruciat, *ius absinthii et fellis per guttur*; *Hier. 9*: « *Ecce ego cibabo populum istum absinthio*[15]; *Deut. 32*: « *Uva eorum uva fellis et botri amarissimi*; *fel draconum vinum eorum, et venenum aspidum insanabile* »[16]. Mox ita tecum ratiocinari poteris: si pauci illi ac breves et leves huius vitae dolores et cruciatus multis ita horribiles ac intolerabiles videntur, ut vitam suspendio finire, aut aliud genus mortis sibi consciscere malint, quam istis tormentis excarnificari; quid, queso, de inferni ac geennae cruciamentis et suppliciis existimare possumus, quae preterquamquod infinitis partibus sunt graviora et formidolosiora, etiam finem nullum habent.

88 [70] Quintum caput est, ut vi imaginationis veluti tangas ignes atros quidem illos et obscuros, ne damnati ac miseri vel lucis solatio po-

[13] Ps. 10, 7.
[14] Is. 34, 9-10.
[15] Ier. 9, 15.
[16] Deut. 32, 32-33.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tiantur, sed tamen ardentissimos, quibus reprobi ita comburuntur, ut numquam consumantur, quod illis optabile foret, qui se non esse omnino, quam miseros esse mallent. *Apoc. 9*: « *Quaerent mortem et non invenient eam* »[17]; *ibi enim mors semper sicut finis semper incipit, de facto numquam desinit.* Imaginaveris item amplissimos ac capacissimos lebetes et cacabos pice, resina aut plumbo eliquato plenos, in quos miseri ac damnati ministerio demonum inmergantur et incoquantur, reluctantes autem et subinde exilientes inmanibus fuscinis ac tridentibus premantur et transfigantur, *atque frigus rigidissimum. Iob. 24*: *Transibunt a frigore nivium ad calorem maximum*[18].

Postremo, sic tecum reputa: si in hac vita nemo est qui unum **89** digitulum suum vel una hora in exiguo igne torreri sustineat, quid accidit miseris illis, qui in geennam [75*v*] ignis detruduntur, ubi ut ignis natura non solum calidissima et fervidissima, sed etiam sempiterna est, nec extingui potest, ita non unus digitus sed totum corpus una cum infelicissima anima in ipso ingentissimi rogi fundo in secula seculorum torrebitur. *In summa, animo complecteris omnia genera cruciatuum quae reservata sunt damnatis*; *ibi enim erit fletus et stridor dentium, gemitus, eiulatus, ululatus, luctus et cruciatus* [?], *stridor et clamor, timor et tremor, dolor et* [—], *ardor et faetor, obscuritas et anxietas, acerbitas et asperitas, calamitas et egestas, angustia et tristitia, oblivio et confusio, tortores et punitiones, amaritudines et terrores, fames et sitis, focus et camini, sulphur et ignis ardebunt in secula seculorum*[19].

In quolibet horum capitum vis imaginationis abunde tibi suppeditabit quae te ad expetitum et optatum huius exercitamenti finem perducant.

Colloquio finali Christum Dominum convenies, memoria repetens **90** miseras animas quae in inferno teneantur; quarum aliae idcirco in [71] infaustum et horrendum illum locum detrusae sunt, quia Dominum Iesum venturum non crediderunt, aliae quia Dominum iam in carne venisse sibi persuadere noluerunt, aliae denique que, licet adventum Domini persuasissimum habuisse[nt], tamen eiusdem praecepta ac sacrosanctam legem factis implere noluerunt. Harum triplex status est: primus earum que Christi adventum antecesserunt; secundus earum quae eodem tempore hic vixerunt quum Dominus Iesus in terris peregrinaretur; tertius earum quae post Salvatoris nostri ascensionem ad Patrem, cum corporibus suis vitam degerunt. Postremo gratias ei agam, qui me nec in statu infidelitatis, nec in ullo prae-

80 habuisse *ms.*

[17] Apoc. 9, 6.
[18] Iob 24, 19.
[19] Cf. Apoc. 14, 11.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

dictorum statuum genere vitam finire permiserit ; imo qui me sua omnipotenti manu sustinuerit et maxima erga me misericordia et paterna plane pietate usus sit. Colloquium oratione dominica concludes, dicens Pater noster.

91 [72] Hic illud annotare opere pretium duximus : primum exercitium [76*r*] intempesta seu media nocte commodissime fieri posse, *cum Davide* : « *Media nocte surgebam ad confitendum tibi* »[20] ; « *et nox illuminatio mea in diliciis meis* »[21] ; alterum mane, cum primum e lecto surgis : « *In matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus* »[22] ; « *qui mane vigilant ad me invenient me* »[23] ; tertium sub missam, vel omnino ante prandium, *hora tertia et orantibus apostolis venit Spiritus Sanctus* ; quartum eo tempore quo in Ecclesia pensum vespertinum absolvitur, *ideo David* : « *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum* »[24] ; *Ps. 54* : « *Vespere et mane et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet vocem meam* »[25] ; quintum paulo ante caenam. Haec temporis divisio etiam in quattuor hebdomadis sequentibus observanda est. Poterit autem aliquid addi vel detrahi vel mutari pro aetate, ingenio, temperamento eius qui in exercitamentorum stadium descendit. *His quinque exercitiis, si addas binam examinationem, quae quotidie post prandium et post caenam accurate fieri debet, conficies numerum septenarium, de quo dicebat David* : « *Septies in die laudem dixi tibi* »[26].

Decem additamenta

92 [73] Non abs re fuerit quaedam hic additamenta adscribere, quorum ope et exercitia ipsa melius fieri, et spiritualia dona, quae in exercitiis expetuntur, commodius ac facilius obtineri possint.

Primum igitur additamentum est, ut simul atque te cubitum receperis, priusquam somnus te opprimat, paulisper cogites tibi sub mediam noctem surgendum esse, et hanc aut illam meditationem faciendam, quam summatim mente pertractabis et percurres. Hoc pacto fiet ut, et surgenti facilius occurrant quae meditanda sunt, et libentius ac studiosius surgatur ; quippe quum ea nos maxime excitare consueverint, quorum simulachra, species et imagines altius accuratiusque animo impressimus, id quod tum de virtutibus, tum de vitiis sentiendum est. *Ideo Dominus praecepit, Deut. 6* : « *Eruntque*

[20] Ps. 118, 62.
[21] Ps. 138, 11.
[22] Ps. 62, 78.
[23] Prov. 8, 17.
[24] Ps. 140, 2.
[25] Ps. 54, 18.
[26] Ps. 118, 164.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

verba haec, quae ego praecipio tibi hodie, in corde tuo, [...] *et meditaberis sedens in domo tua, et ambulans in itinere, dormiens atque consurgens, et ligabis ea quasi signum in manu tua* »[1]. *Hinc Cassianus, Collatione 9 ait : Quidquid ante horam orationis anima nostra concepit, necesse est ut orantibus nobis per instigationem recordationis occurrat. Quam ob rem, quales orantes volumus inveniri, tales ante orationis tempus praeparari debemus*[2].

Secundum, cum primum e somno excitatus fueris nocte intem- **93**
pesta, fac surgas, et cave ne ineptiis et a tuo proposito alienis cogi- [74]
tationibus animum applices, aut locum ullum des. *Sic dices cum Davide : « Declinate a me maligni, scrutabor mandata Dei mei »*[3]. Solet enim Satanas, ille omnium malorum artifex et callidissimus impostor, alias atque alias cogitationes et imaginationes, interdum palam malas interdum [76*v*] bonas aut saltem boni speciem habentes, menti obiicere, quo nos maiore fructu privet. Itaque dum te vestis, considerabis quid nunc meditaturus sis ; *ideo in quibusdam religionibus praecipitur ut dicatur officium Virginis inter vestiendum*[4] ; *et beatus Dominicus dicebat medicinam contra phantasmata mala cum surgis esse solicitam orationem* ; modis omnibus agens ac curans, ut te tuorum scelerum tam gravium ac pudendorum quam maxime pudeat ac pigeat.

Quod ut melius assequaris, exempla rei propositae congruentia in medium adducere poteris, verbi gratia, considerabis virum aliquem nobilem, plurimis ac maximis beneficiis a rege suo affectum, et in magno pretio ac honore habitum, postea coram eodem rege et omnibus regni proceribus accusari et convinci laesae maiestatis, convinctum stare, pudefactum et confusum, qui principis sui de se quam optime meriti caput ac salutem toties prodere voluisset. Mox considerabis te eodem modo in conspectu Dei ac universae caelestis curiae stare reum, qui quum innumerabilia dona ac beneficia a divina liberalitate receperis, tamen non sis veritus illum toties ac tam execrandis

[1] Deut. 6, 6-7.

[2] « Quidquid enim ante orationis horam anima nostra conceperit, necesse est ut orantibus nobis per ingestionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inveniri, tales nos ante orationis tempus praeparare dedemus ». Cassiani *Collationes*, Collatio IX. Collatio abbatis Isaac prima. De oratione. Ed. *Jean Cassien, Conférences VIII-XVII*, par E. PICHERY, in *Sources chrétiennes*, n° 54, Paris 1958, p. 42. PL 49, 773c.

[3] Ps. 118, 15.

[4] Antiqui Ordines religiosi saepe Officium Beatae Mariae Virginis in choro recitandum praescribebant. Sic, ut duo demus exempla, Constitutiones Ordinis Praemonstratensium. HOLSTENIUS, *Codex regularum monasticarum*, vol. V, p. 195. In Capitulo generali, a. 1518 habito praescriptum est ut si dictum officium quis recitare non valuisset in choro, illud privatim persolveret. Ibid. Praescribunt etiam dictum officium in choro Camaldulenses. Ibid. vol. II, 215.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

flagitiis offendere. Itidem in secundo exercitio, quod matutino tempore faciendum est, existimabis te ipsum vinctum et e carcere productum, *vere enim peccata vinciunt, et peccans quasi funibus peccatorum constringitur* ; stare ante tribunal aeterni et incorruptissimi iudicis, et cum magna trepidatione et animi anxietate expectare quam ille in causa tua sententiam pronuntiaturus sit ; perinde ac si facinorosus quispiam, qui multa capitalia flagitia perpetravisset, coram aliquo homine iudice integerrimo convictus ac capite damnatus staret, pallidus, tremulus ac semimortuus metu, qui carnificem agit antequam ad patibulum accedatur. Si tua merita solum spectas, quum tua te conscientia iam reum peregerit, quid aliud expectare poteris, nisi ut iustus iudex ad aeternam mortem te condemnet [77*r*].

His atque id genus aliis cogitationibus mentem tuam occupabis, interea dum vestiris. Ita fiet ut animus ad contemplandum melius componatur et aptior evadat, propter causam in primo additamento explicatam.

Hae duae appendices seu additiones illis solum exercitiis inserviunt, quae sub mediam noctem aut in aurora fiunt.

94 [75] Tertium additamentum monet, ut ad unum aut alterum passum remotus a loco in quo meditaturus es, aliquamdiu stes: mente pariter et oculis in celum erectis, *non aliter ac ille publicanus, qui stans orabat, non audens levare oculos in caelum* [5], considerans quemadmodum Deo optimo maximo spectatore et arbitro, spectantibus etiam universis celestis curiae ordinibus, in hanc meditationis arenam descendas. Mox flexis genibus in signum reverentiae et humiliationis, ingrediaris spirituale stadium, in quo sic curras, ut caeleste brabium [6] accipias. Hoc praecipitur, ut animus in Deum commodius erigatur, et aptior fiat recipiendo dono spirituali quod in meditatione quaeritur.

95 [76] Quartum, in meditatione ac contemplatione, gestus, habitus et situs corporis varius est : nam interdum meditaberis seu contemplaberis genibus flexis *cum Daniele, c. VI, qui tribus diei temporibus genibus flexis orabat* [7], interdum prostratus humi pronus, *ut Christus, qui tempore passionis, procidens in faciem suam oravit* [8], *et Magdalena prostrata ad pedes Iesu* [9] ; interdum supinus, vultu in caelum erecto ; interdum sedens : *Maria autem domi sedebat, vacans orationi et contemplationi, Ioa. 11* [10] ; *et discipulis qui debebant recipere Spiritum Sanc-*

71 meditaturus es] meditaturus est *ms.* ‖ 77 bravium *corr. ex* bravaeum

[5] Lc. 18, 13.
[6] 1 Cor. 9, 24.
[7] Dan. 6, 10, cf. 13.
[8] Mt. 26, 39.
[9] Io. 11, 34.
[10] Io. 11, 20.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tum dixit Dominus : « *Sedete hic in civitate, donec induamini virtute ex alto* »[11] ; interdum stans, *sicut, Luc. 18, publicanus et pharisaeus orabant stantes*[12], prout tibi videberis facilius et efficacius consequuturus fructum, quem ex meditatione queris et expetis. Semper enim tam meditatio quam contemplatio fit ad assequendum aliquem fructum spiritualem, utpote dolorem, erubescentiam, gaudium in Spiritu Sancto, amorem Dei, contemptum mundi, odium et detestationem peccatorum, timorem aut eiusmodi. Unde si provolutus in genua non adipisceris [77*v*] quod cupis, experire quid sessio possit ; si sessio nihil efficit, fac periculum de statione ; si stando nihil profeceris, humi te prosternito ; denique nullum modum intentatum relinques, donec invenias quod desideras.

Hic duo observabis : primum est, si fructum quem meditando quaeris, in uno gestu ac situ corporis assequeris, non confugies ad alios componendi seu collocandi corporis modos, ut si sessio tibi suppeditat quod expetis, perge sedere, nec stationis vel genuflexionis opem implores ; alterum est, ut in ea meditationis sive contemplationis parte in qua optatum fructum consequeris, permaneas ac quiescas, non progrediens ulterius, donec in ea consideratione ad plenum tibi satisfeceris ; non eo tamen animo ut illa consolatione, quam sentis, te saties. Quid enim hoc aliud esset quam amor tui et spiritualis quedam gula ; sed ut hac ratione vel *in abnegatione tui ipsius, vel* in amore Dei, vel in fide et aliis virtutibus magis proficias, meliusque ac perfectius Deo servire hinc discas. Poteris tamen, si libet, ulterius progredi, quo experiaris quid in aliis deinceps partibus tibi eventurum sit. Itaque liberum et integrum unicuique erit, vel progredi vel pausare ac quiescere in eo articulo, ubi cupito fructu potitur. Ceterum, quod in hoc additamento praecipitur nunquam in publico sed domi, in secreto faciendum est.

Quintum, absoluta meditatione cave ne te statim vel ad precandum vel ad legendum conferas, priusquam saltem quartam horae **96** [77] partem ruminationi eorundem que inter meditandum veluti devorasti impertias, quo melius ac facilius in ani-[78*r*]mae tuae pabulum alimentumque transmutentur. Id quod vel sedens vel deambulans facere poteris. Semper autem observabis qualiter in proxima contemplatione te gesseris. Si te deprehendis bene ac feliciter peregisse exercitium, agnosce Dei in te beneficium et reverenter gratias age, et cura ut in aliis deinceps meditationibus ad eundem modum te geras. Sin vero parum feliciter res successit, nec tibi in contemplando satisfecisti, quaerenda causa est, qua inventa dolebis cum animo et bona

[11] Lc. 24, 49.
[12] Lc. 18, 11.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

spe te eam deinceps vitandi ac melius et accuratius faciendi reliqua exercitia.

Sane nonnunquam usuvenire solet, ut variae cogitationes imaginationesque animum contemplantis perturbent ac distrahant, ita ut meditationis fructus intercipiatur; quas aliquando intellectus ipse suapte natura sibi effingit, aliquando callidissimus demon ingerit, ut perturbatus et consternatus animum despondeas et ab exquirendo optato fructu desistas. Quamobrem, si in his exercitiis longe utilissimis proficere cupis, non est committendum ut istiusmodi cogitationibus aditum ullum patere sinas; quin potius, simul atque in animo exoriri caeperint, e vestigio illas praefoces et veluti parvulos Babylonis ad petram [13] nempe ad Christum allidas, ac mentis aciem in id quod meditandum tibi proponitur fortius defigas.

97 [78] Sextum est, ut visum cohibeas oculosque humi pro maiore parte defixos habeas nisi quum aliquem primum advenientem aut [78*v*] occurrentem salutas, vel ad postremum discedentem valere iubes. Nam quanto quis in se ipso collectior est, minusque sinit animae facultates foras evagari, tantum est ad quidvis meditandum, sive speculativum sive practicum, accommodatior. Id quod liquido constat iis qui a nativitate caeci sunt, qui fere plerumque aptiores sunt ad discendas illas artes et scientias quae videndi facultatem non requirunt. Preterea hoc ipsum auget devotionem, pietatis studium et humilitatem, quae maxime expedit in anima tum inesse, quum exercitia fiunt, quo facilius optatum fructum consequi possis. *Dic ergo cum Davide*: « *Domine, averte oculos meos, ne videant vanitatem* » [14]; *cuius aversionis fructum suscipiet anima tua mirificum.*

98 [79] Septimum additamentum praecipit ne quid loquaris, audias, facias quod risum provocet toto illo tempore quod exercitiis impenditur. Hoc quam sit rationi consonum facile perspiciet, qui totum istud tempus penitentiae ac agnitioni divinorum in nos collatorum beneficiorum dedicatum esse perpendet, ad quam rem prestandam attentione, devotione, mente a terrenis elevata opus est. *Quamdiu enim cor nostrum exterius delectatur, interius tepescit a consolatione Dei, et quamdiu filii Israël habuerunt panes Aegypti, non dedit illis manna Deus.*

99 [80] Octavum est, ut cogites, loquaris, legas ea potissimum que meditationis argumento sunt quam simillima. Nempe, si res quae meditanda proponitur laeta est, non alia cogitabis, loqueris, leges quam que sanctam laetitiam in Domino et spirituale gaudium excitare possint. Sin maestum ac triste est meditationis argumentum, cogitabis,

---

[13] Ps. 36, 9.
[14] Ps. 118, 37.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

dices, leges ea que dolorem, maestitiam, lachrimas moveant. Cuius rei causa in secundo [79*r*] primi exercitii preludio assignata est, nimirum ei qui ex meditatione dolorem ac lachrimas quaerat, non esse cogitanda, dicenda, legenda que gaudium et letitiam provocent ; contra, illi qui leticiam expetat, non esse cogitanda, dicenda, audienda, legenda tristia et lugubria, que dolorem ac lachrimas elicere consueverunt. Hinc poteris colligere eas demum cogitationes ac lectiones prime hebdomadis exercitiis appositissimas esse et congruentissimas, que de miseriis humane conditionis, de morte, de die iuditii, de purgatorii et inferni penis tractant. Nam hec omnia meditata, hominem lachrimis perfundere, dolore confodere, pudore confundere, timore concutere solent, qui meditationum superius memoratarum proprii effectus sunt.

Nonum admonet, ne in prima hebdomade, dum dolor queritur **100** et pudor, letitiam et gaudium intra cogitationum tuarum ambitus et [81] animi penetralia admittas, quin potius excludas. Et quo id facilius assequaris opere precium erit clausis cubiculi tui fenestris ac ianuis (nisi quum prandetur aut aliquid necessarium legitur), luce ac claritate omni te privare et in obscuro manere. Non temere hoc precipitur. Etenim quemadmodum quum laeticia et gaudium expetitur, commodissimum ac consultissimum est res laetas et iucundas historias memoria repetere, cogitare, legere, per loca amaena et oculis blandientia ambulare, lucis [79*v*], qua nihil homini gratius, beneficio frui, ita ad parandum dolorem, fletum, pudorem, timorem, nihil est utilius quam remotis, tum a corpore tum ab animo, hilaritatis invitamentis et lenociniis, res flebiles solum et calamitosas ac tristes considerare, et in obscuro atroque loco te includere, cuius obscuritas protinus tristitiam quandam et horrorem tibi incutiat. Nam pro natura rerum, que animo obiiciuntur, animus vel laetitia vel tristitia afficitur, uti iam diximus.

Decimum additamentum agit de paenitentia, que duplex est, **101** nempe interna et externa. Interna est dolor animi ex peccatis con- [82] ceptus, cum certa ac firma deliberatione et proposito deinceps abstinendi ab eorundem et aliorum perpetratione. Externa est commissorum scelerum punitio ac vindicta, quam interioris fructum recte dixeris, iuxta illud quod Lucae tertio Ioannes baptista dixit. « Facite fructus dignos paenitentia ». Haec exterior in tribus potissimum observatur : in victus ratione, in somni et quietis modo ac lecti genere, et in disciplina afflictioneque carnis.

Quod ad primum, videlicet victus rationem attinet, si quis sibi **102** superflua solum subtrahat, non tam penitentia quam temperantia est. [83]

---

73 tristia] tristitia *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Caeterum, quum cibo qui temperanti homini sufficit, aliquid detrahitur, tum demum paenitentia dici poterit ; quae tanto praestantior est, quanto magis genius defraudatur, modo ne corpori ex inedia periculum aut morbus accersatur [80*r*].

103 [84] Itidem in modo dormiendi et in aliis quae ad cubile pertinent, non quum delicatarum et mollium rerum superfluitas tantum tollitur, sed quum iis etiam quibus sobrii et moderati homines utuntur, aliquid detrahitur, penitentia existimanda est ; quae hoc erit exactior, quo plura subtrahantur, modo id citra morbum aut aliud corporis incommodum fiat. Porro somno mediocri et convenienti nihil detrahi debet ; si forte quispiam, ex vitioso habitu, nimis somnolentus evasit, ei etiam atque etiam curandum est, ut ad modum ac medietatem se redigat.

104 [85] [86] Denique in tertia specie, que est afflictio et maceratio carnis, sensibilis dolor corpori infertur, id quod variis modis fieri potest. Alii cilicio carnem atterunt, alii ferreis circulis, alii funibus medium corpus cingunt, alii se flagellis cedunt, alii aliis rebus asperis se macerant. Consultissimum facere videntur, qui tenuibus funiculis lorisve nudam carnem cedunt, que ita inferunt dolorem, ut ad ossa non penetrent, nec carnem nimis atrociter lacerent, nedum morbum aut periculum arcessant.

105 [87] *De usu externae paenitentiae.* Externa haec paenitentia tribus potissimum de causis adhibetur. Primum ad satisfactionem scelerum a nobis commissorum. *Iohel 2°* : « *Convertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio et fletu et planctu. Quis scit si convertatur et ignoscat Deus* »[15]. Deinde ad parandam insignem de nobismetipsis victoriam, videlicet, ut inferiores animae facultates superioribus obtemperent, ut caro spiritui, sensus et appetitus rationi, ratio Deo morem gerat in omnibus et obsecundet. *Ideo Paulus castigat corpus suum et in servitutem redigit, ne cum aliis evangelizet, reprobetur ipse*[16]. [80*v*] Postremo hoc genus penitentiae adhibetur ad adquirendum aliquod donum spirituale, quod expetimus, verbi gratia, contritionem vehementem et lachrimas pro flagitiis quae perpetravimus, aut amarum fletum, luctum ac planctum, quum cruciatus, penas, tormenta, vulnera Domini nostri Iesu Christi, quae nostra causa toleravit, contemplamur, et illi condolere, collacrimari ac compati cupimus. Confert etiam ad impetrandam a Deo solutionem et enodationem alicuius dubii in quo quispiam ita haesitat et perplexo animo est, ut nisi ope divina se inde extricare nequeat ; si tamen illud scire homini expediat, et Christi gloria sic

15 homines] hominis ms. || 19 debet] debent *ms.* || 30 De usu — paenitentiae *marg.*

[15] Ioël, 2, 12.
[16] 1 Cor. 9, 27.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

magis illustranda sit. *Hinc est quod Danieli, post ieiunium trium hebdomadarum, commeruit habere visionem de praeciso tempore adventus Christi*[17]. *Divus Thomas Aquinas, post magnam afflictionem meruit habere ibi Petrum interpretem in quodam loco Esaiae subobscuro*[18]. *Petamus ergo et accipiemus, quaeramus et inveniemus*[19], *pulsemus corpus nostrum ieiuniis, et aperietur nobis sensus, ut intelligamus scripturas*[20].

Caeterum, quoties res non satis ex sententia succedit, hoc est, **106** quoties non assequeris id quod expetis, nempe dolorem, lachrimas, [89] consolationem, gaudium aut id genus alia, prodest subinde mutare modum agendi paenitentiam, aut per intervalla eam exercere, nimirum, ut postquam biduum aut triduum penitentiae impenderis, totidem deinde dies a sectanda penitentiarum austeritate desistas; id quod in ieiuniis, vigiliis, afflictionibus carnis, breviter in omnibus paenitentiae agendae modis ac generibus observandum est. Alioquin nonnullis expedit rigidiorem paenitentiam, nonnullis mitiorem ac leniorem subire; quin etiam, nonnumquam ab agenda penitentia supersedemus ex tenera quadam erga carnem indulgentia et ex corrupto et erroneo iudicio, dum nobis persuademus intolerabilem esse humano corpori austeritatem [81*r*] penitentiae, ut non periclitetur de salute; contra nonnumquam inordinatam ac nimis severam paenitentiam ultro nobis ipsis infligimus, nihil verentes ne corpus illam tolerare non possit. *Tamen Dominus petit sal reponi in omnibus sacrificiis*[21]. Quamobrem mutatio illa, de qua modo egimus, et intervallum penitentiae, ut ad breve tempus intermissa, denuo iteretur ac repetatur, omnium ingeniis ac temperamentis congruere videtur; ut interim taceam in huiusmodi mutationibus ac vicissitudinibus Dominum Deum et Conditorem nostrum (qui novit figmentum nostrum, et naturam nostram exploratam ac perspectam habet infinitis partibus melius quam nos), insinuare et significare animis nostris solere, quae ad salutem nostram maxime faciant.

Annotatio. Hic illud annotandum atque admonendum duximus, **107** ut quo melius exactiusque observentur et factis praestentur omnia [90] quae in superioribus appendicibus seu additamentis prescripta sunt, fiat quotidie particularis examinatio super eisdem appendicibus, ubi exiges a te ipso rationem, quam diligentem, vigilantem, perspicacem, aut contra, quam negligentem, somnolentum, caecucientem te pre-

---

[17] Dan. 10, 3.

[18] Id asseritur in fontibus vitae Sancti Thomae Aquinatis, ut a Guillelmo de Tocco in vita S. Thomae. Vide D. PRÜMMER, *Fontes vitae Sancti Thomae Aquinatis*, p. 133 (*Extraits de la Revue Thomiste*, 1913, 1914).

[19] Cf. Mt. 7, 7.

[20] Cf. Lc. 24, 25.

[21] Lev. 2, 13; Mc. 9, 48.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

bueris in iis rebus faciendis, quas additamenta praecipiunt, quibus observandis et perficiendis summa cura operaque impendenda est, *quia « maledictus qui facit opus Dei negligenter »*[22], *et tepidum evomet ex ore suo Deus*[23]; propterea quod plerumque usuvenire soleat, ut neglectis istis praeceptiunculis, quas exercitiis subiunximus, fructus quem exoptas non comparetur. Quandoquidem sicut hec examinatio adhibetur, quo additamenta accuratius observentur, ita non alio nomine additamenta tradita sunt, nisi ut exercitia ipsa rectius ac solicitius peragantur. Denique exercitia hunc [81*v*] scopum ac finem habent, ut per ea fructus aliquis spiritualis, ut dolor, contritio, pudor aut consolatio et letitia acquiratur. Ad quem fructum parandum, tanquam ad ultimum finem, exercitia, additamenta, examinatio particularis instituta sunt.

[f. 82 purum]

[f. 83*r*] *Manu sancti Ignatii*: « tria bolumina magistri Ioannis scilicet 1ª et 2ª edomada | duo habet Salmeron ». *Signum Archivi*: VIII.6. *Infra, littera* C

[f. 84*r*] *Manu sancti Ignatii, scriptum et deletum*: « 2ª sed in ultimo est transferenda ». — *Manu sancti Ignatii*: « 2ª [hebdomada] sed in ultimo sunt transferenda folia magistri Ioannis | magistri Ioannis | etiam corigenda alia folia magistri Ioannis ».

[85*r*] EXERCITAMENTA SECUNDAE HEBDOMADIS

108 [91] In primo exercitio proponitur exemplum Regis mortalis, subditos suos ad bellum vocantis, quod eo animo gerendum suscipit, ut universum paganismum expugnet. Deinde idem exemplum accommodatur ad Christum, aeternum et inmortalem Regem, qui omnes homines vocat ac cohortatur ut ipsum sequantur ac comitentur ad bellum spirituale, quo mundum cum suo principe debellare decrevit. Hoc est enim opus Christi, ut dissolvat opera diaboli [1]. Hoc exercitamentum constat oratione praeparatoria, duobus praeludiis, tribus capitibus, et comparatione duorum Regum.

Oratio preparatoria est illa consueta et usitata in aliis prime hebdomadis meditationibus.

---

[22] Ier. 48, 10 : « opus Dei *fraudulenter* ».
[23] Cf. Apoc. 3, 16.

[1] Io. 3, 8.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Primum praeludium est loci compositio, ut vi ac facultate imaginandi perlustres templum, synagogas, civitates, vicos, castella aut alia loca, in quibus Dominus Iesus tempore sue peregrinationis predicavit; que sic sunt consideranda, ut perspicias sintne ampla an angusta, longa, alta, humilia, quadrata, rotunda, munita, patentia, celebria, solitaria, montosa, campestria, mediterranea, maritima, et id genus alia.

In secundo preludio implorabis opem ac gratiam Dei, ut non solum non obsurdescas ad vocationem eius, sed etiam promptus, [85*v*] diligens, alacer evadas ad obtemperandum atque obsequendum illius sanctissime ac optime voluntati, qui nos crebre, tum per internas, tum per externas motiones vocat. Sane sepe stat Dominus ad ostium nostrum et pulsat, nos vero mentis aures obturamus in modum aspidis surdae, que non exaudiet vocem incantantis sapienter[2]. Quocirca necessarium nobis est divinam opem implorare, ut incitanti ad bonum obsequamur, pulsanti voluntatis nostre fores protinus patefaciamus, ne de nobis quoque merito dicatur: « Non audivit populus meus vocem meam »[3].

In primo capite seu articulo figurabis et tibi ob oculos propones **109** Regem quendam magnificentissimum, munificentissimum, humanissi- [92] mum, a Domino Deo electum, cui ceteri principes hominesque christiani omnes pareant, hunc suos universos convocare.

In secundo capite considerabis eundem regem hac aut simili ora- **110** tione suos alloquentem: Decrevi in animo meo, fratres optimi, cunctas [93] barbaras et infideles nationes, quae Domini nostri Iesu Christi fidem non amplectuntur, expugnare. Qua de causa vos in unum congregandos duxi, ut ex omnibus et egregius et numerosus exercitus cogatur. Porro neminem cogo huic militiae nomen dare, neminem ad sacramentum compello, copias nostras ex iis dumtaxat collectas ac suppletas volumus, qui sese ultro ac libenter offerent. [86*r*] Ceterum qui me sequuntur, omnia mecum communia sibi habere, tam adversa quam prospera non gravabuntur, eodem victus ac vestitus genere, quo ego utor, et ipsi utentur, interdiu una mecum labores ac pericula subire, noctu vigilias et excubias mecum agere non dedignabuntur, me ducem suum quocumque ire libebit, prospera, ardua dura, sequentur. Ad hoc certamen, ut neminem cogo, ita maximis premiis ac brabaeis invito. Nam sancte polliceor, quicumque labores et discrimina mecum adire non recusaverint, eosdem mecum victoriae partae, spoliorum regnique mei et gloriae participes futuros, meque eos deinceps in aula mea, non famulos sed amicos, atque adeo regni consortes habiturum, ita ut potiores sint in potiundo, qui priores

[2] Ps. 57, 5.
[3] Ps. 80, 12.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

fuerunt in patiendo. Quos vero ignavia et discriminis magnitudo deterrebit ne me sequantur, ii ab aula mea procul excludentur ; nec enim aequum est, ut victoriae hilaritate fruatur, qui certaminis ac pugnae molestiam perferre noluerit.

111 [94] Tertium caput agit de consideratione responsi, quod tam magnifico ac liberali regi, tam aequa postulanti, tam rara praemia proponenti, fideles et grati cives ac subditi reddere debent. In illa numerosissima hominum multitudine quam multi essent, qui se ad illam militiam expeditionemque alacriter inge[re]rentur. An non quo quis ge-[86*v*]nerosiori animo ac spiritu praeditus est, hoc maiori laudi ac gloriae sibi futurum arbitraretur, si tam praeclaro ac benigno regi quam simillimum ac proximum se faceret, et ad id assequendum nullis nec laboribus nec sumptibus parcerit [*sic*]. Quod si qui essent adeo vecordes et ignavi, ut talem imperatorem sequi recusarent, utque aequissimam tanti principis postulationem et iustissimas conditiones ab eo oblatas non probarent, quanto illi vituperio, quanta infamia notandi viderentur, quantum a veri ac fidelis civis aut subditi ingenio degeneravisse merito existimarentur.

112 [95] Collatio, que secunda huius exercitii pars est, sic facienda est, ut mortalis ac temporarii regis exemplum inmortali ac aeterno regi gloriae Domino Iesu Christo accommodes. Quod quidem ad treis illos articulos attinet.

In primo igitur articulo sic tecum cogitabis : si mortalis ac terreni regis vocatio tanti aestimanda censetur, ut hominem vocantem non sequi dedecus ac nefas videatur, quanti, quaeso, aestimanda est Domini Iesu omnipotentis et eterni regis ac sacerdotis vocatio, cuius regni non erit finis, cui data est omnis potestas in celo et in terra [4], cuius pedibus Deus omnia subiecit, sive principatus, sive potestates, sive dominationes, [87*r*] sive virtutes, sive thronos [5], qui constitutus est ab eo rex super Sion montem sanctum eius [6], electus a Deo tanquam Aaron [7], sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech [8], qui tanta est liberalitate ac benignitate, ut semetipsum dederit pro nobis. Huic ergo ad spiritualem militiam vocanti, huic maximis et inauditis premiis ad ipsum comitandum invitanti non parere, quantum dedecus, scelus, nefas est.

Hic contemplaberis universum genus humanum coram Christo rege congregatum stare, Christum universos et singulos huiusmodi oratione compellare : « Nunc iuditium est mundi ; nunc princeps

[4] Mt. 28, 18.
[5] Cf. 1 Petr. 3, 22.
[6] Ps. 2, 6.
[7] Hebr. 5, 4.
[8] Hebr. 5, 6.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

huius mundi eiicietur foras »[9], e regno suo expelletur, quod hactenus ut fortis armatus possedit in pace. At nunc restat, ut fortior illo superveniens victo, arma in quibus confidebat auferat, spolia detracta distribuat. Ego sum ille qui confringo potentias arcu[u]m, scutum, gladium et bellum[10]. Ego sum ille qui arcum contero, et confringo arma, et scuta combuio igni[11]. Ego sum qui comminuo capita draconum in aquis[12]. Non veni pacem mittere in teiram, sed gladium et bellum[13]. Veni etenim ad debellandum totum mundum et mundi dominos rectores tenebrarum huius seculi et omneis adversarios meos, quos Pater ponet scabellum pedum meorum[14], quibus expugnatis ac subiugatis et in carcerem coniectis, me oportet intrare in gloriam meam[15]. [87*v*]

Quamobrem qui me sequi volet, abneget semetipsum, et tollat crucem suam et me ducem sequatur[16]. Non est servus maior domino suo[17], nec miles imperatore suo prestantior. Ubi ego sum, illic et minister meus erit[18], tam in adversis ac tristibus quam in laetis et prosperis. Sufficit discipulo si sit sicut magister eius[19]. Abunde bene agitur cum servo, si sit ut dominus eius. Non queretur miles de conditione ac sorte sua, quam cum imperatore suo communem habet. Si quis me ducem sequi vult, inediam, labores, vigilias perferre, discrimina mecum subire non recusabit. Sub capite spinis compuncto ac vulnerato, membrum delicatum et effoeminatum esse non decet[20]. Durum militie genus videri potest ad quod vos cohortor, saevi et robusti hostes adversus quos bellum suscipimus. Vos tamen bono animo stote, spem opemque vestram omnem in me coniicite ac collocate. In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum[21]; nec vos labor deterreat aut periculum; potius vos animent praemia, que captum humanum fugiunt, qualia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec cor concipere novit[22]. Citra certamen non paratur

5 ducem *sup. lin.*

[9] Io, 12, 31.
[10] Ps. 75, 4.
[11] Ps. 45, 10.
[12] Ps. 73, 13.
[13] Mt. 10, 34.
[14] Ps. 109; Mt. 22, 44; Hebr. 1, 13.
[15] Lc. 24, 26.
[16] Mt. 16, 24.
[17] Io. 13, 16; 15, 20.
[18] Io. 12, 26.
[19] Mt. 10, 24.
[20] S. Bernardus: « Pudeat sub spinato capite membrum fieri delicatum ». In festo Omnium Sanctorum, sermo V, 9: PL, 183, 480.
[21] Io. 16, 33.
[22] 1 Cor. 2, 9.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

victoria, nec coronatur nisi quis legitime certaverit [23]. Qui se nunc mihi laborum ac molestiarum socium adiungit, illum ego post victoriam praemiorum, gloriae regni mei consortem faciam. Nam qui mecum compatitur, etiam mecum corregnabit et conglorificabitur [24]. Si quis vicerit, dabo ei sedere in throno meo, sicut ego vici et sedi in throno Patris mei [25] [88*r*].

113 [96] Iam, quod ad secundum caput articulumve attinet, expendere tecum poteris quam sit credibile neminem, qui iuditii ac rationis capax sit, adeo tardo ac crasso ingenio esse, ut postulationem Domini, et conditiones ab eodem oblatas aequissimas esse non perspiciat, et fateatur neminem tam ignavum ac vecordem esse, qui non alacri animo sese totum tam benigno principi offerat, nullum laborem, quamvis durum et gravem recusaturus, nullam inediam, nullas vigilias fugiturus, quominus tam magnificae vocationi obsequatur ; presertim si consideret quam multi fuerint, qui ob inanem gloriam aut principis gratiam aut honores mundi, aut fluxas opes et divitias, maximis sese laboribus et certissimis periculis atque adeo morti obiecerunt. Et nos ut solidam illam et eternam gloriam, ut felicissimam illam inmortalitatem, ut inenarrabilem beatitudinem, ut Deum ipsum summum bonum ac verae beatitudinis fontem assequamur, ut bonis illis, quae nec oculus vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascenderunt [26], fruamur, pauculos hosce et breves labores, quos a nobis Dominus noster exigit, certamen quod non diu duraturum proponit, refugiemus, detrectabimus ? Itane animos nostros parva et brevicula certaminis molestia magis quam sempiterni et inmortalis brabaei dulcedo movebit ? An non indignum et pudendum est, alios alacriores ad mortem [88*v*] quam nos ad vitam currere, maxime quum illi quidem currant ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem ut incorruptam ? [27] Indignum profecto est, ut in sua generatione et in sui agonis genere, filii huius tenebrosi seculi prudentius se gerant quam in hoc stadio certant filii lucis [28], in quorum cordibus Deus ipse illuxit ad illuminationem cognitionis glorie Domini in facie Iesu Christi [29].

114 [97] Postremo ut [ad] tertii articuli contemplationem ac comparationem veniamus, cui dubium esse potest, quin illi qui aeterno suo Regi et inmortali universorum Domino studiosius et excellentius inservire

21 victoria] victoriam *ms*.

[23] 2 Tim. 2, 5.
[24] 2 Tim. 2, 12.
[25] Cf. Eph. 2, 6 ; Apoc. 2, 21.
[26] 1 Cor. 2, 9.
[27] 1 Cor. 9, 25.
[28] Lc. 16, 8.
[29] 2 Cor. 4, 6.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cupiunt, non solum labores ac molestias et vigilias, quibus et gratiam a rege suo inire et magnam sibi laudem et gloriam parere possint, non recusabunt; verum etiam cum proprio sensu et affectionibus et carne ac mundo pugnantes, maxima queque et preciosissima ac clarissima, denique se ipsos totos imperatori suo offerent ac dicabunt, ad hunc modum dicentes:

Omnipotens aeterne glorie Rex, universorum conditor et moderator, nostra omnia et nos ipsos tue maiestati offerimus, eo animo ut si omnia iam tua non essent, nec tuae liberalitati accepta ferremus, nichilominus libenter ac nostrapte sponte ea tibi elargiremus; imo nihil ardentius cupimus, quam te in probrorum et iniuriarum tolerantia, et in spirituali pariter ac corporali, interna simul et externa paupertate imitari, modo id in maiorem nominis tui laudem ac gloriam cessurum sit, id quod tua gratia iuvante sincere prestare [89*r*] prorsus decrevimus, si tua divina maiestas nos huc vocaverit et in hanc nos sortem elegerit. **115** [98]

Nam tua sapientia optime pervidet quod genus vitae, quis status nobis maxime conveniat, in quo tibi servire animarum nostrarum intersit. Et quum nullus pater tam tenere liberos amet, quam tu omneis homines, precipue illos quos predestinasti ut adoptares in filios per Iesum Christum, diligis; dubitare non possumus quin, sicut sapientissimus in perspiciendis iis quae nobis maxime prosunt, errare ac falli non potes, ita amantissimus ad illud institutum, quod sectari nostra summe refert, nos vocaturus et impulsurus sis. Proinde, etsi in perfectissimo vivendi genere tibi inservire et placere exoptamus, tamen tue voluntati ac iuditio nostram voluntatem submittimus, tuo instinctui et impulsui obtemperaturi, et id demum secuturi, ad quod tua providentissima bonitas ac sapientia nos vocaverit. Ita enim nobis videtur eos, qui non consulto Dei spiritu, qui non expectata Dei vocatione, sui sensus ductum, suum iuditium secuti, perfectiores status in Ecclesia, non tam ob honorem Dei, quam ob vanas quasdam et mundanas rationes aggrediuntur et occupant, fures esse et latrones, ut qui non intrent per ostium [30], hoc est, per Christum Dominum, quem prius consultum oportuit, quam se in talem statum ingessissent. [89*v*]

Hoc exercitamentum bis in die faciendum est, videlicet, in aurora, quum primum surrexeris, et ante prandium vel ante cenam, pro tuo arbitrio. **116** [99]

In secunda hebdomada et aliis deinceps consequentibus, utilissimum erit pios aliquot et devotos libellos legere, qualis est vel in **117** [100]

60 offerent] offerrent *ms.*, *Cf. P1* n. 96 || 78 potes] potest *ms.*

[30] Io. 10, 1.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

primis ille libellus « De imitatione Christi », cuius author est Thomas Kempe, tametsi Ioanni Gerson tribuatur ; item libellus « De contemptu mundi » Inocentii [31] ; praeterea « Vita Christi », aut ipsa evangelica historia ; postremo « Vite patrum » [32]. Horum librorum lectio ad tria maxime conducit :

118 Primum, animos desides ac torpenteis excita[n]t, et ad res divinas contemplandas aptos ac idoneos efficiunt. Quocirca Paulus discipulo suo scribens, « Dum venero, inquit, attende lectioni » [33], et rursum : « Omnis scriptura, divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus » [34].

119 Secundo, confert ad assequendum et inveniendum id quod per contemplationem queritur, puta lachrimas, dolorem de peccatis commissis, aut e contrario laetitiam spiritualem aut amorem Dei, que non solum ex multa lectione, sed unius nonnumquam verbuli occasione feliciter acquiruntur. Nam « spiritus ubi vult spirat » [35] ; qui quum se a nobis diligenter quaeri inter legendum viderit, ingentia nobis, que illius est liberalitas, benefitia elargitur ; quin et Christus ipse nos ad scripturae lectionem invitat, « Scrutamini, [90*r*] inquiens, scripturas, quia illae sunt que testimonium perhibent de me » [36].

120 Tertio, hoc genus lectio, et ad tristitiam ex animo profligandam, et ad consolationem ac hilaritatem spiritualem procreandam, non mediocriter facit. Hinc Paulus dixit : « Quecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per pacientiam et consolationem scripturarum spem habeamus » [37] ; et in libris Machabaeorum scribitur iudeos solatio habuisse libros sanctos [38].

---

99 evangelica] evangelia *ms.* || 3-5 et rursum — arguendum, *marg. manu librarii* | 6 instructus] instructurus *ms.*

---

[31] Opus ab Innocentio III (1198-1216) compositum, cuius verus titulus dicendus est : *De miseria humanae conditionis*. Ed. PL, 217, 702-746. Vid. HURTER, *Nomenclator*, IV, 190 ; M. MACCARRONE, *Innocenzo III prima del pontificato*, in *Archivio della Deputatione romana di storia patria*, 66 (1943) 59-134 ; vide pp. 93-110.

[32] *Vitae patrum sive historiae eremiticae libri decem*, ed. PL vol. 73, 74.

[33] 1 Tim. 4, 13.

[34] 2 Tim. 3, 16.

[35] Io. 3, 8.

[36] Io. 5, 39.

[37] Rom. 15, 4.

[38] 1 Mac. 12, 9.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

CONTEMPLATIO INCARNATIONIS DOMINICAE

Primo secunde hebdomadis die fiet contemplatio super incarna- **121**
tione dominica. Que contemplatio constat oratione praeparatoria, [101]
tribus praeludiis, tribus articulis et colloquio.

Oratio praeparatoria non variatur.

In primo praeludio consideranda est rei contemplande historia. **122**
Hic considerare poteris treis illas divinas personas e celo totum or- [102]
bem, veluti planiciem quamdam hominibus refertam, spectanteis et
inter sese colloquenteis de humanae conditionis aerumneis ac mise-
riis, quemadmodum omnes homines generaliter agant dies suos, et
officii sui ac Dei inmemores, vitam in voluptatibus, ventri ac libidini
in morem pecorum servientes, repente ad inferos corruant [90*v*], cui
sententie illud Davidicum suffragatur : « Dominus de caelo prospexit
super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum ;
omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt ; non est qui faciat
bonum, non est usque ad unum »[1]. Easdem personas erga humanum
genus misericordia moveri, quod sic in interitum devolveretur.

Et quoniam fieri non poterat quin perire homines pergerent,
donec scelus in Deum perpetratum expiaretur, decernere inter sese
et statuere pro sua summa benignitate, ut secunda persona, humanum
genus servatura, humanam naturam assumat, ac carnem mortalem
inmortalis induat. Hoc enim divinae sapientiae visum esse congruen-
tissimum, ut aes alienum, quod homo conflaverat, per hominem, qui
idem Deus esset, dissolveretur, ut peccatum, quod per hominis inobe-
dientiam admissum fuerat, hominis quoque obedientia aboleretur.
At quum post primorum parentum flagitium vitiatis animae potentiis,
ita ut intellectum error omnis, voluntatem corruptissime affectiones
occupaverint, perfecta inveniri obedientia in universo humano genere
non posset ; quumque nulla spes esset fore aliquando ut ex corrupta
humani generis massa, quod totum erat inimicum Deo, graviter of-
fenso, homo produci potuisset Trinitati usque adeo charus et amicus,
ut laesam numinis maiestatem placaret, aut parem offense, nedum
potiorem [91*r*] satisfactionem compensationemque redderet ; nullum
modum liberandi hominem aptiorem ac convenientiorem ab altissimo
Domino iudicatum, quam ut appetente iam plenitudine temporis, in
quo omnia instauranda erant, Filius Dei missus in mundum[2], et ex
muliere factus homo, formam servi accipiens et habitu inventus ut
homo[3], medium parietem macerie et inimicitias solveret in carne

---

[1] Ps. 13, 3 ; Rom. 3, 12
[2] Cf. Gal. 4, 4.
[3] Phil. 2, 7.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

sua [4], humilians semetipsum et factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis [5]; proinde decretum est ut Verbum Dei caro fieret, utque Gabriel archangelus illico ad Mariam virginem Iosepho desponsatam mitteretur, Christi incarnationem, rem humano generi laetissimam ac faustissimam, nuntiaturus [6].

123 [103] Alterum praeludium compositionem loci continet. Hic vastissimam ac capacissimam mundi planitiem considerabis, quam diversa hominum genera inhabitant. Ita autem universum terrarum orbem mente perlustrabis ac percurres, ut exorsus ab oriente et in occidentem usque profectus, denuo ad orientem revertaris. Mox itidem ab aquilone egressus, ubi imaginaria peregrinatione ad austrum perveneris, peragrata tanta locorum intercapedine, rursus ad aquilonem te conferes. Quin etiam, intellectus vi et mentis acie diversas regiones, varios hominum habitus, mores, vivendi ritus, leges, res publicas percurres. Caeterum accuratissime considerabis et imaginatione describes ac delineabis, cum universam Galilaeam, tum praecipue civitatem Nazareth, patriam dive Virginis Mariae, matris Domini nostri Iesu Christi. Ante omnia vero longe diligentissime contemplaberis edium, in quibus diva Virgo habitavit, et [91*v*] Dominum Iesum concepit ac educavit, magnitudinem, altitudinem, longitudinem, latitudinem, quam non amplae, non magnificae fuerint, quam non curiose affabreve constructae, quam non splendide ornatae, et id genus alia, quae sese tibi suapte sponte inter contemplandum offerent.

124 [104] In tertio praeambulo Dominum etiam atque etiam precaberis, ut mentem et intellectum tuum sua gratia illuminet ac illustret, quo amplissimum ipsius generi humano collatum beneficium, nempe incarnationis mysterium, cognoscas et assidue admireris ac obstupescas, quomodo ille unigenitus Dei Filius, qui nec nobis nec nostris indigebat (bonorum meorum, inquit David, non eges) [7], e summo Patris sinu in terram descenderit, humanam naturam assumpturus, et in eadem pro tuis et omnium sceleribus depensurus, atque acerbissimam mortem passurus. « Vere enim iniquitates nostras ipse portavit, et dolores nostros ipse tulit » [8]. Huius mysterii, nimirum incarnationis dominicae, arcanum consilium, ita sedulo efficaciterque Augustinus contemplari consuevit, ut in eiusdem stuporem admirationemque raptus, numquam a conversatione sua tam ingens beneficium prae oculis habere et obstupescere desierit; cuius beneficii Christus ipse praedi-

78 habitavit] habitabit *ms.*

[4] Eph. 2, 14.
[5] Phil. 2, 8.
[6] Lc. 1, 26-27.
[7] Ps. 15, 2.
[8] Is. 53, 4; 1 Petr. 2, 24; 1 Io. 3, 5.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cans auditores suos admonebat: « Sic, inquit, Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret » [9]. Haec tu omnia vigilantissime contemplaberis, ut ardentiore Domini tui amore inflammeris, et ut inde studiosius sequaris. Nihil est enim quod violentius hominem rapiat in amorem Dei, quam si diligenter consideret et obstupescat Deum pro hominibus hominem esse factum, ut homines sue deitatis participes efficeret. [92*r*]

Hic illud annotabimus, in hac hebdomade ac etiam in consequentibus, nec orationem praeparatoriam, que ubique eadem est, nec tria praeludia inmutari, nisi eatenus ut praeludiorum forma naturae rei contemplandae accommodetur. **125** [105]

In primo articulo persone, tam divine quam humane, considerande sunt, quascumque hec historia memorat. Principio igitur considerabis homines universum terrarum orbem passim incolentes, mira conditionum, morum, legum, rituum, habituum varietate distinctos; hos albos, illos nigros; hos civiles et socialiter viventes, illos inhumanos et feros ac silvestres; alios in pace, alios in bello viventes; alios plorantes, alios ridentes; alios nascentes, alios morientes; alios nudos, alios vestitos. Deinde considerabis tres personas divinas in regali suo solio ac augustissimo divine sue maiestatis throno sedentes, et ex eo in universum orbem prospectanteis, cernere et contueri tam innumerabileis homines, qui propter peccatum a primis parentibus commissum in sua cecitate moriuntur et ad inferos devolvuntur. « Per unum quippe hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors » [10]; nec vero solum propter primi parentis scelus humanum genus ita misere pessum dabatur; suum quisque scelus avitis flagitiis adiungebat, « omnes enim peccaverunt » [11]. Unde etiam tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum [12]. Ad hec considerabis accurate quam officiose ac reverenter archangelus Gabriel Dominam nostram salutet. Postremo, contemplaberis divinam Virginem Mariam iam tum, quum ab archangelo salutaretur, precationi [92*v*] vacantem et ardentissimis votis a Deo contendentem, ut tandem aliquando mitteret, quem missurus erat [13], humani generis redemptorem et assertorem. Cogitabis etiam apud te quam sit verisimile eandem beatissimam Virginem secum expendisse quam esset illa mulier felix futura, que illum pareret, in quo omnes gentes benedicerentur, et vehementer exoptavisse, ut vel ancilla esse posset illius beatissime Domine, **126** [106]

3 participes] particeps *ms.* || 7 accommodentur *ms.*

[9] Io. 3, 16.
[10] Rom. 5, 12.
[11] Ibid.
[12] Rom. 2, 9.
[13] Cf. Ex. 4, 13.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

que suum et totius mundi salvatorem conceptura erat ac paritura, tanta fuisse animi modestia ac humilitate praeditam, ut nihil hic sibi tribueret, nec talem dignitatem sibi convenire ullo modo existimaret; at quoniam ipsa in ultimo convivii loco sedit, iussam esse ascendere superius [14], et ad primum materne dignitatis locum, a Deo, qui humilia respicit [15], qui humileis exaltat [16], vocatam esse.

127 [107] Secundus articulus praecipit ut imaginandi facultatem sic contendas et exerceas, ut verba omnia audire videaris; primo, que homines terram inhabitantes loquuntur, que inter se garriunt, nugantur, mentiuntur, iurant, peierant, sibi mutuo obtrectant, mordent, rixantur, blasphemant, ponunt in caelum os suum, provomunt [!] « ampullas et sesquipedalia verba [17] ». Vana enim (ut inquit propheta) locuti sunt unusquisque ad proximum suum, labia dolosa in corde et corde locuti sunt, ignorantes quod disperdet Dominus universa labia dolosa et linguam magniloquam [18]. Item vani filii hominum, mendaces filii hominum [19]. Secundo, que persone divinae, quas iam humani generis miserebat, « quia venit [93*r*] tempus miserendi eius » [20], inter sese tractant et commentantur, nimirum de salute operanda in medio terre et de redimendis captivis, ne tam eximium divine manus opus, pereat. Ad quod colloquium veluti alludens David aiebat : « Propter miseriam inopum et gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus » [21]. Tertio, verba quibus archangelus utitur dum incarnationem annunciat, et inusitato quodam orationis genere, beatissimam Virginem salutat, « Ave, inquiens, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres » [22]. Postremo, considera quid illi diva Virgo responderit, videlicet : « quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco [23] », hoc est, non cognoscere decrevi atque adeo vovi, et alia que Lucas, evangelii sui principe capite tradidit. Porro verba omnia, que hic articulus contemplanda proponit, diligenter sunt menti ac memorie imprimenda, ut magnus hinc fructus decerpi possit.

128 [108] In tertio articulo considerabis, primum que homines in terra inhabitantes faciant, quomodo sese mutuo fallant, spolient, percutiant,

35 humilitatem *ms.*

[14] Cf. Lc. 14, 10.
[15] Ps. 112, 6.
[16] Lc. 1, 52.
[17] « Proiciunt ampullas et sesquipedalia verba ». HORATIUS, *Ars poëtica*, 95. Scriba male legit verbum « proiciens », ponens eius loco « provomunt ».
[18] Ps. 11, 34.
[19] Ps. 61, 10.
[20] Ps. 101, 14.
[21] Ps. 11, 6.
[22] Lc. 1, 28.
[23] Lc. 1, 34.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

occidant, et postremo ad inferos detrudantur. Deinde animadvertes quid divine persone agant, quomodo sanctissimum illud et summe admirandum opus, nempe divini Verbi incarnationem, pro humani generis redemptione operentur. Mox observabis quam accurate angelus Gabriel legati munus apud divinam Virginem obeat. Ad postremum pensiculabis quam modeste se gerat sacra-[93*v*]tissima illa Virgo, accepto caelesti nuntio, et expositis per angelum, Dei principis sui mandatis, quanta tum animi modestia ac humilitate divine maiestati gratias agat pro inmenso illo atque inexplicabili beneficio, quod ipsa ardentissimis et humillimis votis impetraverat, ut maturius in humanum genus conferretur.

Expende et obstupesce, quam illa sublimis, celsa, eximia fuerit, ad quam ab eterno illo et omnipotenti rege angelica legatio missa est, que diceret eam invenisse gratiam apud Deum, eam altissimo principi tam gratam esse, ut Verbum Dei illam unam sibi matrem elegerit, ex cuius purissimis sanguinibus incarnari voluerit. Hec est illa de qua ait Salomon : « Una est columba mea, perfecta mea una est, una est matri sue, electa genitrici sue »[24], hoc est, praeposita Eve, que ruina[m] illius et totius generis humani repararet. Quis honor cum hac dignitate conferri potest ? Illa tamen quanto sublimior est, tanto se gerit summisius, omniaque divinae bonitati accepta refert, nihil sibi tribuens. Hinc illa vox, modestissimi animi et candidissimi ac integerrimi pectoris index et testis : « Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum »[25]. Haec vox tantopere placuit altissimo Domino, ut que se humilem Domini ancillam agnoscebat, illico mater Dei fieret, Spiritu Sancto foecunditatem et concipiendi facultatem purissime virgini, coniugalis commercii nesciae, infundente. Hec omnia memorie sunt mandanda et diligenter expendenda, ut ex singulis aliquid fructus elicere queras. [94*r*]

In colloquio poteris primum treis illas divinas personas hac aut simili oratione reverentissime alloqui : O beatissima Trinitas, quae hominem ex maxima tua bonitate ad imaginem et similitudinem tuam creasti, ut aeterna foelicitate potiretur, et eundem lapsum ac libero sue voluntatis arbitrio perditum, et morti ac perpetuae damnationi obnoxium denuo erexisti, reparasti, vivificasti, misso in mundum sacratissimo Verbo, unigenito Dei Patris Filio, qui ex corrupta nostra natura inmaculatam carnem assumeret, « in similitudinem homini[s] factus et habitu inventus ut homo »[26] : tuam maiestatem supplex **129** [109]

93 infundentem *ms.* || 94 ut] illi [!] *ms.*

[24] Cant. 6, 8.
[25] Lc. 1, 38.
[26] Phil. 2, 7.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

precor, ne me despicias, pro cuius salute Verbum tuum incarnari voluisti, sed per inauditam illam tuam erga humanum genus charitatem concedere mihi digneris hoc aut illud donum spirituale, si id impetrare expedit animae meae. Et hic expones quid velis, non ut Deum doceas, qui novit quid desideres antequam ad orationem accedas, sed ut tuam ipsius mentem maiori eiusdem doni desiderio inflammes, dum illud verbis nominas et explicas. Simili modo compellabis Verbum incarnatum et divam Virginem Matrem Dei, Dominam nostram, apposita et accommodata precatione, ab utroque contendens et efflagitans gratiam et opem, ut vere et sincere Christum sequar et pro virili imiter, qui tam mirabiliter in Christo ac misericorditer dignatus est pro mea et omnium redemptione ac salute carnem assumere. Colloquio coronidem addes, nempe Pater noster. [94*v*]

Contemplatio nativitatis

130 [110] Secunda contemplatio fiet super nativitate Domini nostri Iesu Christi. Constat eisdem prorsus praeparamentis et capitibus, que in proxima contemplatione tradidimus.

Oratio praeparatoria huic cum aliis contemplationibus communis est.

131 [111] Primum praeludium est historie et rei gestae consideratio, nimirum quemadmodum sacrosancta illa Virgo novem circiter mensibus gravida, asinae insidens, Iosepho marito suo et una ancillula comitata, e Nazareth iter fecerit Bethleem. Item quemadmodum Iosephus bovem una secum duxerit ad dissolvendum tributum, quod eo tempore Caesar Augustus exigebat, a quo Lucas testatur edictum exivisse, ut censeretur ac describeretur universus orbis [1], et ut unusquisque adiret civitatem suam professurus oboedientiam subdito dignam, et nomen daturus imperatori romano. Sicut autem parentes Domini Iesu tributum solverunt in Bethleem, ita ipse Salvator noster postea censum numeravit in Capernaum ; non quod obligatus esset ad dependendum censum, sed ne esset aliis scandalo. In Bethleem quoque, statim postquam natus esset, capite censeri voluit et terreno imperio ascribi, quasi privatus aut subditus, qui omnium rex et dominus erat, sed qui pro nobis servi formam accepit ; idem ut nos in libertatem assereret, tale servitutis genus subire non recusavit. [95*r*]

132 [112] In secundo preludio locus contemplandus est, nempe via que a Nazareth ducit Bethleem, quam longa sit, quam molesta, an mon-

13 sequar] sequas *ms.* || 39 recusabit *ms.*

[1] Lc. 2, 1.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tuosa, an ardua, an plana, an nemorosa, an deserta, an frequens ; stabulum item in quo diva Virgo, quum in diversoriis locum non reperisset, hospitata est ac Deum et hominem peperit, mente delineabis, etiam atque etiam considerans quam vile, quam humile, quam inornatum, quam tali ac tanto partui recipiendo inidoneum, maxime quum nulla sit mulier adeo paupercula, que instante partus sui tempore non vel a vicinis mutuo accipiat aliqua ornamenta, quibus cubiculum in quo paritura est, ornet et instruat. At Dominus noster, qui opum et mundi contemptum predicaturus erat, ut peregre, ita in humili ac vili caula nasci et in praesepi reclinari voluit.

Tertii preludii forma eadem est, que in precedenti contemplatione fuit. Hic gratiam ac opem Dei implorabis, ut vere, efficaciter et penitus cognoscas quam humiliter Christus pro te nasci dignatus sit, quum Deus altissimus esset. **133** [113]

In primo articulo, persone tibi considerande sunt, videlicet, beatissima Virgo mater, Iosephus, ancilla et Iesus parvulus, iam recens natus ; et imaginaberis te ipsum ceu servum pauperculum et indignum tali aspectu (utpote quum in Christum angeli desiderent prospicere) [2] presentem [95*v*] nativitati Dei et hominis adesse, et ipsi ac Matri eius diligenter simul ac reverenter inservire. Quin etiam imaginaberis te videre Patrem illum altissimum a caelo prospicere ac libenter intueri Filium suum recenter natum ; postremo angelos eidem astare et summum honorem deferre, eosdem laetos faustissimum nuntium pastoribus de salvatore nato exponere, cantare eximium illum hymnum : « Gloria in excelsis Deo ». **134** [114]

Secundus articulus monet, ut quam diligentissime observes ac contempleris quid eaedem personae inter se loquantur, quomodo gracias agant omnipotenti Deo super miranda Verbi incarnatione, quantopere gaudeant Messiam sua aetate ad redimendum genus humanum venisse, suis illum oculis videre, quem multi reges et prophete videre voluissent nec potuissent, quem omnes pii ab orbe condito expectavissent. Alia item id genus speculaberis, quae res ipsa tibi abunde suppeditabit. **135** [115]

In tertio articulo considerare poteris quid eaedem persone fecerint, quam longum iter et molestum fecerint, quam incommodo hospicio post magnos labores excepti sint, quomodo Dominus nascatur in summa paupertate, totam vitam in eadem acturus, famem, sitim, calorem, algorem, iniurias, probra, damna pro te passurus, ad postremum in cruce moriturus. Deinde quomodo Maria piam matrem prestet, quam sollicite filium suum foveat, propinet lac, fasciis involvat, in praesepio reclinet, nec ulla in parte materno officio desit, ut **136** [116]

[2] 1 Cor. 1, 12.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

veneretur et [96r] adoret illum ipsum quem pepererat, etiam atque etiam obsecrans, ut ipsi insinuare dignetur modum quo ali et educari velit.

137 [117] Contemplationem claudes colloquio, quale in precedente contemplatione descriptum est, cui colophonis vice addes orationem dominicam: Pater noster.

Tertia contemplatio

138 [118] Tertia contemplatio est duorum proxime praecedentium contemplationum repetitio et ruminatio. In qua, post orationem preparatoriam et tria praeludia, potissimum annotabis et perpendes ac percurres eas partes, sive illos articulos, in quibus gustum aliquem spiritualem et consolationem vel desolationem etiam sensisti, quum supra memoratis contemplationibus vacares. His accedet breve colloquium. Ad postremum dices Pater noster.

139 [119] Caeterum in hac repetitione et in reliquis eundem ordinem observabis, quem in repetendis ruminandisque prime hebdomadis exercitamentis servandum tradidimus. Nam licet materia mutetur, forma tamen repetitionis eadem ubique manet. Quare te ad illum locum inter prime hebdomadis praeceptiunculas positum relegabimus.

Quarta contemplatio

140 [120] Quarta itidem contemplatio nihil aliud est, quam duarum contemplationum supra comprehensarum repetitio, observato prorsus [96v] eodem modo, qui in tertia contemplatione expositus est. Porro qua ratione easdem contemplationes identidem repetamus, dictum iam est in praeceptis primae hebdomadis, nimirum, ut intellectus noster facile, dextre et absque ulla distractione contemplari discat.

Quinta contemplatio, in qua quinque sensus exercentur super prima contemplatione et 2a.

141 [121] Post consuetam orationem praeparatoriam et tria preludia, non inutiliter exercebis quinque sensus super duabus iam memoratis contemplationibus, per quattuor potissimum articulos.

142 [122] In primo articulo, quod ad primam contemplationem attinet, oculo imaginatorio contueberis treis illas divinas personas sua aeternitate et gloriosissima maiestate fulgenteis, nullius rei indigas. Verbum item e caelo ad assumendam pro nobis humanam carnem descendens, mox angelum Gabrielem, in vestitu splendidissimo, per am-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

plissimum aëris spacium devolantem, ut beatissime Virgini annuntiet futurum, ut Deus ex ipsa incorporetur ac nascatur. Denique ipsam divam Virginem orationi summa diligentia ac humilitate vacantem, quum ad illam angelus ingrederetur. Itidem circa secundam contemplationem, curabis ut per imaginandi facultatem videre videaris beatissimam Virginem, Iosephum, ancillam, tecum considerans ac contemplans quid agant, an stent, an sedeant, quo habitu, quo amictu, [97*r*] quo colore vestiantur, quam sedulo Iosephus necessitatibus dive Virginis inseruiat, quam humiliter simul ac alacriter ancilla, sue, imo nostre omnium Domine famuletur, et alia id genus que inter contemplandum excogitare tuo marte poteris, sic servato decoro, ut singulis personis singula apte ac congruenter accommodes, modisque omnibus studeas aliquem hinc fructum tibi decerpere.

Secundus articulus est, ut auribus imaginatoriis haurias et accipias ea omnia que supradicte persone, divine pariter ac humane, loquuntur, vel loqui verisimiliter possunt, que ingeniosi facile excogitabunt, personis et nature rei accommodata. Mox illa ipsa, que memoratis personis tribuisti, tibi ipsi applicabis, ut hac ratione ad frugem aliquam pervenias ; verbi gratia, Deum Patrem omnipotentem illa aut simili oratione unigenitum Filium suum alloqui facies et imaginaberis : Mi Fili, massam humani generis, quam nos in tanta perfectione creavimus, diabolicae potestati ac tyrannidi per peccatum traditam esse, ac proinde funditus perituram, nisi mature succurratur. Rem nostra bonitate dignam fecerimus, si qui hominem ex nostra sapientissima ac providentissima benignitate fecimus, eundem, sua malitia perditum, refecerimus, et ex gravissima malignorum demonum captivitate liberaverimus. Porro nullus est accommodatior ad liberandum hominem modus, quam ut tu naturam humanam [assumas], in eadem pro homine mortem, innocens pro sonte et noxio perpessurus. Paterna oratio summopere Filio [97*v*] placuit, qui et obediens fuit Patri usque ad mortem [1]. Hoc autem tu tibi ipsi accommodabis ad hunc modum : Si Pater omnipotens tanta erga me liberalitate usus est, ut Filium suum unigenitum mee salutis causa in mortem tradidit, quantum ego debeo tam bono tamque amanti Domino, quam ego diligenter enixeque conari debeo, ut illi per omnia inserviam, ut illi verbis pariter ac factis meis placeam. Hec vel horum similia excogitare poteris, que Patri tribuas, et aliis itidem personis, quarum in contemplationibus mentionem factam vides, que deinde tibi ipsi applicabis, ut fructum inde aliquem legas.

143 [123]

38 Fili] Filii *ms.*

[1] Phil. 2, 8.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

144 [124] Tertius articulus monet, ut per imaginandi vim sic odorari ac gustare videaris infinitam illam trium divinarum personarum dulcedinem et fragrantissimam bonitatem ac redolentissimam misericordiam; deinde benedicte humanitatis Domini nostri Iesu Christi suavitatem, charitatis et omnium virtutum ac perfectionum suarum balsamum; divae item Virginis et sancti Iosephi mores odoriferos et castitatem ac humilitatem quovis thure et amaracino redolentiorem, servato, quod iam antea admonui, ubique decoro personarum, que in contemplationem veniunt. Denique omnia menti ac memorie insculpe, ut fructum non modicum hec contemplandi ratio tibi pariat.

145 [125] Quartus articulus in eo versatur, ut veluti contrectes, amplectaris, exosculeris loca illa que memorate persone calcant, vel in quibus insident, videlicet, celum, quum divinas personas contemplaris, aut ventrem beatissime Virginis, ex quo Christus processit tanquam sponsus e thalamo suo, quum [98*r*] humanitatem Domini Iesu consideras; porro quum beate Virginis et Iosephi actiones mente pertractas, propones tibi ob oculos animi domunculam ipsorum, in qua in habitabant in Nazareth, et cubiculum in quo angelus sanctissime Virgini Mariae incarnationem divini Verbi annunciavit; itidem stabulum et hospiciolum, in quo excepti fuerunt in Bethleem. Semper autem connitendum est, ut ex omnibus fructum aliquem colligas.

146 [126] Huic exercitio colloquium colophonis vice adiungetur, quale descriptum vides in prima contemplatione atque item in altera. In fine dices Pater noster.

SEQUUNTUR QUINQUE PRAECEPTIUNCULAE UTILES AD RECTE PERAGENDA EXERCITIA SECUNDAE HEBDOMADIS ET ALIARUM DEINCEPS SEQUENTIUM

147 [127] Prima preceptiuncula est, ut in hac hebdomade et reliquis que sequuntur, antequam hora instet, in qua mysterium aliquod tibi contemplandum est, historiam in evangelio accurate perlegas et memorie mandes. Porro solum leges illud mysterium quod contemplationi mox faciendae materiam prebet, nec ad alia progredieris, ne videlicet intellectus offuscetur et multa et varia lectione vis memorie obruatur, et ne attentio ac devotio que ex ea lectione speratur amitti possit. Postremo, quorsum attinet alia legere, quam que ad contemplationem in praesentia faciendam aliquid additamenti afferunt? Alia alias legi possunt; tu nunc fac totus sis in eo quod contemplaris. Unicuique rei tempus est et oportunitas, et omnia cum ordine facienda Paulus monet [1]. [98*v*]

[1] 1 Cor. 14, 40.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secunda est, ut prima contemplatio, que agit de incarnatione **148**
Domini, fiat intempesta seu media nocte ; secunda, qua nativitas con- [128]
sideratur, sub auroram ; tertia vero peragatur interea dum auditur
missa ; quarta eo tempore quo vespertinum pensum absolvi in ecclesia
consuevit ; quinta paulo ante caenam. Singulis autem contemplatio-
nibus singulae horae impendende sunt, nec enim minus quam unius
horae spacium unaqueque contemplatio sibi vendicat, ut bene et cum
fruge conficiatur. Idem ordo in reliquis diebus qui sequuntur obser-
vandus est.

Tertia preceptio monet, ut si is qui in istiusmodi exercitiorum **149**
stadium descendit, senex est, vel imbeciliori corporis temperamento, [129]
vel alioqui ex peractis prime hebdomadis exercitamentis debilitatus,
is in hac secunda hebdomada aliquando abstineat a surgendo nocte
intempesta. Obsequium enim nostrum Paulus vult esse rationabile [2].
Quocirca in aurora simul primum surrexerit, primam contemplatio-
nem aggrediatur, alteram peragat dum audit missam, vel certe ante
prandium ; post meridiem vero hora vesperarum faciat repetitionem
iuxta formam superius prescriptam ; postremo ante coenam faciet
illam meditationem, in qua quinque sensus exercentur super duabus
primis contemplationibus, incarnationis videlicet et nativitatis.

Quarta docet ex decem illis additamentis, que inter prime hebdo- **150**
madis precepta prodita sunt, tria hic esse inmutanda, nempe secun- [130]
dum, nonum et decimum. Nam [99*r*] quod ad secundum attinet, in
hac hebdomade simul atque a somno excitatus fueris, e vestigio ob
oculos mentis tibi propones illam contemplationem quam facturus es
de Verbo incarnato, et ardentissimis votis efflagitabis ut in eiusdem
arcani sensum cognitionemque penetrare per Dei gratiam possis, quo
magis humilitatem, pacientiam charitatemque Christi Domini nostri
imiteris. Iam nonum quoque mutari oportet, quod incarnationem,
nativitatem, epiphaniam aliaque nonnulla Christi mysteria contem-
plantibus, meror, tristitia ac planctus non conveniant, sicut nec obscu-
ritas, tenebre, locus inamoenus, quippe quum huiusmodi corporalia
ac temporalia, vel commoda vel incommoda, eatenus adhibenda sint,
quatenus adiumento esse possunt ad facilius consequendum illud
donum quod desideras.

Postremo decimum additamentum, quod de penitentia agit, non **d**
potest in omnibus contemplationibus observari. Etenim qui exerci-
tatur perinde penitentia[m] agere vel non agere debet, ut fere[t] na-
tura mysterii quod contemplandum est. Inter exercitia namque alia
penitentia[m] expetunt, cuiusmodi sunt illa prime hebdomadis que

2 qua] que *ms.* || 25 es] est *ms.* || 30 nativitatis [!] *ms.*

[2] Rom. 12, 1.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

de peccatis tractant ; item que in laboribus Christi et passione versantur ; alia rursus penitentiam respuunt ac gaudium et laetitiam secum afferunt, quod genus sunt contemplationes de incarnatione, nativitate et resurrectione Domini nostri Iesu Christi. Caeterum diligenter curandum est, ut additamenta pro natura contemplationis exacte observentur, quo fructus ex meditationibus tanto uberior eliciatur.

151 [131] Quinta praeceptiuncula est, ut in omnibus exercitamentis, [99*v*] praeterquam in illis que media nocte et diluculo fiunt, ordo ille in 2° additamento prescriptus observetur, nimirum, ut cum primum adverteris appetere horam in qua exercitium aliquod peragendum est, priusquam illud aggrediaris, tecum etiam atque etiam [cogites] quid, quo spectatore et arbitro facturus sis, atque ita perpenso apud te exercitamento quod facturus es, observatoque tertio additamento, ad contemplandum accingaris.

Secundus dies

152 [132] Secundo die, prima contemplatio fiet super praesentatione Domini in templo, altera super exilio et fuga in Aegiptum ; ad hec due fient earumdem contemplationum repetitiones ; postremo quinque sensus exercendi sunt super eisdem, non alio modo quam in meditationibus praecedentis diei factum est.

153 [133] Hic illud silentio pretereundum non duximus, expedire nonnumquam, ut, quamvis is qui exercetur robustus sit et bona corporis habitudine praeditus, aliqua tamen mutatione et varietate utatur presertim ab hoc secundo die ad biduum aut triduum, quo gratia que desideratur facilius paretur. Nam sepe usuvenit, ut spirituale donum, quod per maximos labores et per austeram penitentiam non assequimur, Deus pro sua optima liberalitate minus laborantibus minusque se affligentibus largiatur. Atque hinc liquido constat Deum non cogi nostris operibus ut de nobis bene mereatur, sed ex sua mera et gratuita benignitate moveri ad benefaciendum nobis, quum ipsi libet, non quum nobis videtur, qui nescimus quid petamus. Denique etiam ad triduum fiet nocturni laboris intermissio et pausa, ut vires nostre, que alioqui fatigari possent, refocillentur et reintegrentur. Itaque is qui in ha[n]c exercitamentorum arenam descendit triduum non surget nocte intempesta, tantum aurora contemplationem unam [100*r*] faciet, alteram tempore missae, deinde sub horam qua vespere in ecclesia recitantur repetitio fieri poterit ; denique ante caenam quinque sensus

---

45-46 contemplationis exactae] contemplatione exacta *ms.* || 47 *post* eliciatur *adest virgula* || 52 cogites] *hoc verbum vel simile supplendum est*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

super eisdem contemplationibus exercendi sunt, iuxta formam in meditationibus primi diei prescriptam.

Dies tertius

Tertio die, prima sub auroram contemplatio fiet super eo quod puer Iesus, qui clam parentibus suis remanserat in Hierusalem, inventus fuerit in templo disputans cum doctoribus, quum duodecim esset annorum. Alteri meditationi ante prandium faciendae materiam praebebit oboedientia pueri Iesu, quam parentibus suis in Nazaret exhibuit, ubi fuit subditus illis[1]. Mox fiet earumdem contemplationum repetitio. Ad postremum quinque sensus super eisdem exercendi sunt, iuxta formam superius comprehensam. 154 [134]

Annotatio de consideratione statuum

Ex duabus meditationibus proxime precedentibus videre est quo pacto Dominus Iesus facto suo duos in ecclesia status approbaverit. Nam quod parentibus obediens ac morigerus fuit, eum videlicet statum probavit, qui in observatione mandatorum Dei consistit. Porro quod relictis parentibus mansit in templo, ut in sclis sui summi Patris negotiis versaretur, alterum statum, nempe perfectionis evangelice, nobis satis commendavit, qui situs est in abnegatione et relictione parentum, amicorum, facultatum et omnium quae possidemus, ut solius Dei ministerio dedicemur ac consecremur. Haec ubi ex duabus proximis meditationibus resciverimus, restat ut in reliquis deinceps contemplationibus, quas super vita et mysteriis Domini nostri Iesu Christi [100*v*] faciemus, sedulo et ardenter Deum rogemus, uti nobis sua gratia illustrans aperire et ostendere dignetur illud vite et instituti genus, quod ipsius divinae maiestati summopere placet ut sectemur. Dabit enim nobis Dominus de omnibus intellectum, sicut Paulus Timotheo promisit[1], et Dominus ipse, qui fallere aut mentiri nescit : « Petite, inquit, et dabitur vobis »[2]. 155 [135]

Hic admodum conducet summam charitatem Domini nostri Iesu Christi erga genus humanum, et maximum desiderium salutis nostrae diligenter considerare, qui vult « omnes salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire »[3]; et e diverso, inmane et insatiabile odium quo Satanas nos prosequitur, qui omnibus machinamentis suis nos impetit, 156

[1] Lc. 2, 51.
[1] 2 Tim. 2, 7.
[2] Mt. 7, 7.
[3] 1 Tim. 2, 4.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

qui modis omnibus perniciem nostram et exitium cupit, qui « tanquam leo rugiens circuit quaerens quem devoret » [4]; id quod ex sequenti meditatione evidentissimum fiet. Proinde quum Satane consilia ac cogitationes non ignoremus, quum sciamus nos inter multos et periculosissimos laqueos incedere, quanta vigilantia, quanto studio nos accingere debemus ad recte et inculpate vivendum, in quocumque statu divina maiestas voluerit ut ipsi serviamus.

Quartus dies

157 [136] Quarto die fiet meditatio duorum vexillorum, quorum alterum est Iesu Christi, summi ducis ac domini nostri, alterum est Luciferi, hostis nostri capitalis. Hoc exercitium quaternis partibus constat; prima pars continet orationem praeparatoriam et tria praeludia; altera treis habet articulos, super Satanae hostis nostri infensissimi ducatu; tertia pars totidem articulos complectitur, de imperio ac ducatu Domini nostri Iesu Christi; quarta continet tria colloquia.

Oratio praeparatoria non alia est quam quae in aliis exercitiis fieri consuevit. [101*r*]

158 [137] Primum preludium complectitur historiam, videlicet, ut consideres quam diligenter et quam benevole Christus omnes homines vocet ad suum vexillum, volens eos sub eodem militare Deo, magno premio huc cunctos evocans. E contrario, perpendes apud te quam sedulo et quam callide Satanas omnes ad se vocet, miris artibus ac lenociniis invitans, ut sub suis signis militent. Nam veterator ille circuivit terram et perambulavit eam, quaerens quem devoret. Interim astute tacet de praemio quod deceptos manet: « stipendium enim peccati mors » [1].

159 [138] Secundum praeludium versatur in compositione loci, ubi mente ac imaginationis vi deformabis amplissimum quemdam campum humilem, planum, amenum, fontibus scatentem, arboribus consitum, vicinum civitati Hierosolymitanae, ubi ille potentissimus ac illustrissimus imperator Dominus Iesus Christus omnes convocat ac cohortatur, ut sub suis auspiciis ac sub suo vexillo militent; ad quem non nisi fortissimi quique et constantissimi milites conveniunt. Rursus delineabis tibi alterum campum Babyloni propinquum, arenosum, sterilem, siccum, inamaenum, in quo non nisi ferae et atrocissime beluae inhabitant, ubi ille malorum omnium author et dux Lucifer residet, qui et ipse cunctos hortatur ac allicit ut se sequantur.

---

[4] 1 Petr. 5, 8.
[1] Rom. 6, 23.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

In tertio praeludio Deum ardentissimis votis orabis atque obse- **160**
crabis, ut fraudes, technas ac versutias Satanae ac sociorum eius tibi [139]
patefaciat, quas ille probe perspectas habuit, qui in Scriptura loquitur : « cuius, inquiens, nos novimus astutias »[2]. Itidem implorabis opem Dei, ut cognitas Luciferi fallacias ac insidias vites ac fugias, et veram illam vitam, quam summus ille et idem optimus dux ac magister Iesus Christus docet, secteris, et tam praeclari imperatoris vestigia pro virili imiteris. [101*v*]

Primus articulus est, ut per imaginandi facultatem, Luciferum **161**
illum, omnium perditorum ducem et totius generis humani hostem, [140]
in amplo illo babylonico campo veluti in cathedra pestilentiae ignis et fumi, in figura horrenda ac terribili sedentem videre videaris.

In secundo articulo considerabis eundem Luciferum innumera- **162**
bileis demones ad se vocantem, quos ad diversa loca mittat, alios in [141]
hanc, alios in illam civitatem, hos in unam provinciam, illos in alteram, adeo ut nulla provincia, nulla civitas, nullus locus, nullus status, nulla conditio, nulla persona sit, quin horum cacodaemonum insidiis tentetur et vexetur, qui ubique et cum omnibus acriter pugnant ut omneis sub ducis sui imperium ditionemque redigant.

Et hic observa quemadmodum ad illustreis et praeclaros ac literatos viros, maxime qui pio et sincero animo inservire Christo et sese eiusdem ministerio consecrare student, fortissimi quique et astutissimi daemones mittantur, de quibus David loquitur, « fortes quaesierunt animam meam »[3]. Nam taleis potissimum viros Satanas infestat ac expugnare et debellare cupit, ut ex communi omnium sanctorum patrum et doctorum consensu constat, qui tradunt non alium quam ipsum Luciferum fuisse, qui Christum post quadragesimale ieiunium tentaverit ; is enim sibi, ceu omnium principi ac callidissimo, hoc munus maxime convenire arbitratus est, ut tam strenuum bellatorem aggrederetur, qui idem creditur primum hominem in paradiso tentavisse.

In tertio articulo considerabis orationem et verba quibus Satanas **163**
suos daemones alloquitur hortaturque, ut quamplurimos homines reti- [142]
bus viciorum implicatos et catenis mundanarum voluptatum vinctos, ad suum vexillum, id est, ad interitum pertrahant. Hic tecum, non oscitanter nec perfunctorie, sed quam diligentissime perpendes [102*r*] et observabis callidissimi veteratoris versutiam ac vafritiem, qui suos ministros, et ipsos astutissimos ac malitiosissimos, sic instituit ac docet, ut post primum congressum (quo hominum animos voluptatibus ac deliciis et omni lenociniorum ac blandimentorum genere emolliri et inescare cupit, contra que mala primae hebdomadis meditationes nos

[2] Cf. Eccli. 1, 6.
[3] Cf. Ps. 58, 4.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

armant ac muniunt), deinceps alio atque alio praeliandi modo nos adoriantur, nempe, primum ut ad inmoderatum divitiarum ac rerum externarum amorem et desiderium, tanquam ad principem perditionis gradum impellant ; deinde ad ambitionem et ad capiendos ac venandos vanos et instabiles huius mundi honores perducant, qui secundus internecionis gradus est, ad quem a primo facillime conscenditur ; postremo, ut adeptis iam honoribus et parta mundi gloria, deceptos et inani spe lactatos miseros homuntiones superbia, fastu ac tumore inflent, inflatos in crimen diaboli pertrahant, qui in scala vitiorum tertius gradus est ; ex quibus tribus gradibus in omne genus scelerum pervenitur. Hinc enim velut ex fonte quodam veneno infecto universa flagitia emanant. In quam sententiam divus Ioannes in sua epistola dixit : « Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitae » [4].

164 [143] Itidem e diverso contemplaberis et exacte ponderabis tres alteros articulos de verbis et hortamentis, que Dominus Iesus, summus ac verus dux, suis militibus adhibet.

165 [144] Quod ad primum articulum attinet, considerabis Dominum Iesum innumerabili angelorum invisibilium multitudine stipatum, in ampla illa et amenissima planitie civitatis Hierosolymitane adiacente, sedentem in loco humili, lapidem pro cathedra habere [102*v*].

166 [145] In secundo articulo considerabis quemadmodum idem Dominus Iesus, universi moderator ac princeps, multos apostolos ac discipulos eligat, quos per totum orbem mittat, suam sacram doctrinam seminaturos, et cuivis hominum generi, statui ac conditioni evangelium praedicaturos, et maximum praemium obedientibus, fidei et Christo nomina dantibus, atque ad ipsius vexillum accedentibus pollicitaturos ; nempe inmarcessibilem aeternae gloriae coronam, quam suis militibus strenue se in hac militia gerentibus, optima fide dabit ille iustissimus iudex, qui in die iudicii dicturus est : « Venite benedicti Patris mei, possidete regnum » [5].

167 [166] In tertio articulo consideranda sunt verba quibus Dominus Iesus suos amicos, milites ac famulos alloquitur, quibus committit provinciam peragrandi universum terrarum orbem, et docendi atque exhortandi cunctos homines ut paenitentiam agant et sese regno caelorum, iam iam appropinquanti, parent. Porro sub penitentiae vocabulo ieiunium, abstinentia, disciplinae et caeterae rationes macerandi carnem, quas in exercitiis primae hebdomadis diximus, videlicet, quum de penitentia ageretur, contineri possunt. Et sane hanc doctrinam Dominus Iesus facto suo prodidit, qui simul atque baptizatus fuisset,

[4] 1 Io. 2, 16.
[5] Mt. 25, 34.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

in desertum profectus, et ab omni hominum consortio semotus, quadraginta dies ieiuniis et orationibus impertivit. Mox cum Satana congressus, eundem ad gulam, inanem gloriam, avaritiam et ambitionem, dulcissima venena, sollicitantem fortissime vicit, nos animans et in bonam spem erigens, ut gratia et ope ipsius freti ac confisi, diabolum, iam olim ab imperatore nostro fractum ac prostratum superemus, maxime quum videamus selectissima et validissima illius tela, quibus Adamum primum generis nostri parentem confoderat, et quibus ipse plurimum confisus fuerat, in ipsius caput a duce ac Domino nostro Iesu Christo potentissime retorta esse.

Deinde considerabis quemadmodum Dominus Iesus sanctos suos **168**
apostolos et discipulos, necnon eorum [103*r*] successores admoneat et instituat, ut sua sacrosancta doctrina quam possunt plurimos trahant ad spiritualem paupertatem summe observandam, vel etiam ad exteriorem paupertatem, presertim eos quos divine maiestati placebit ad talem vite institutum advocare. Unde nobilissimum illum sermonem, quem in monte habuit, a paupertatis commendatione auspicatus est : « Beati, inquiens, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum » [6]. Postremo pensiculabis quomodo idem Dominus et imperator noster apostolis ac discipulis suis mandet, ut hortentur homines et eosdem sua doctrina arment ad iniuriarum pacientiam, ad ignominia et probra, non solum fortiter, verum etiam libenter et exultanti animo toleranda, iuxta illud quod in sermone modo citato habetur : « Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam ». Item : « Beati estis quum maledixerint vobis homines mentientes propter me ; gaudete et exultate, quia merces vestra copiosa est in celis » [7]. Nam ex ista iniuriarum et probrorum tolerantia nascitur et emanat humilitas, que omnium virtutum parens merito dici potest.

Itaque praeter primam armaturam, nempe gradum virtutis tem- **169**
perantiae (que et abstinentiam complectitur, que virtus modum in cibo et potu statuit, et continentiam, cuius est moderatum ac honestum venereorum usum praescribere), opus est tribus quoque aliis armorum generibus, quibus tria illa diabolica tela, que demon in nos eiaculatur, non solum sustineamus, sed fortiter etiam in caput ipsius regeramus. Quibus, inquiens, armis, nimirum amore et studio paupertatis, quo avaritiae ictus retundamus, desiderio paciendi iniurias et opprobria pro Christo, quo ambitio et mundani honoris cupiditas reprimitur, humilitate, qua superbia deiicitur ac prosternitur. Proinde imaginaveris Christum accurate suis ministris precipere, ut iis armis illos muniant, quicumque sue spirituali militie nomina dederint, et per illos treis, in scalis [103*v*] virtutum gradus ad omnes alias virtutes,

[6] Mt. 5, 3.
[7] Mt. 4, 11-12.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

spirituali animae aedificationi necessarias, subducant; sicut contra diabolus suos misere a se deceptos, per treis eosdem contrarios gradus in peccati baratrum praecipitat.

170 [147] Quarta huius meditationis pars tribus colloquiis constat. Primo colloquio Dominam nostram studiose orabis, ut gratiam et opem tibi a Filio suo impetret, ut in numerum christianorum militum adscriptus, sub vexillo eius feliciter mereas ac milites; primum in paupertate spirituali et interna exacte observanda; deinde vero etiam in externa et actuali, si divinae maiestati huc te vocare placuerit; postremo in opprobriis ac iniuriis libenter et gaudenti animo pro Christi nomine et amore perferendis, si modo citra peccatum et numinis offensam, vel ab aliis tibi inferri, vel a te sufferri queant. Sic apostoli, quum flagris cesi fuissent, gaudentes ibant a conspectu concilii, quod digni habiti essent pro Iesu nomine contumelias pati [8]. Colloquium concludes salutatione angelica Ave Maria.

Secundo colloquio Dominum nostrum Iesum Christum ardenter ac pie precaberis, ut idem tibi a Patre suo aeterno et omnipotente impetret. Finito colloquio dices Anima Christi.

Tertium colloquium fiet ad Deum Patrem, a quo vehementer contendes ut hoc ipsum tibi concedat. Huic colloquio coronidis vice adiunges orationem dominicam Pater noster.

171 [148] Hoc exercitium semel fiet media nocte et etiam in aurora. Porro, tempore misse et vesperarum, due eiusdem exercitamenti repetitiones fient. Semper autem meditationem tribus colloquiis concludes, quorum primum fiet ad divam Virginem, alterum ad Filium, tertium ad Patrem. Ceterum per Patrem intelligo totam Trinitatem, que in unitate essentie confert gratiam et dona hominibus. [104*r*] Nam in secundo colloquio Filium oramus quatenus homo est et advocatus noster, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. « Advocatum enim habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum » [9].

172 [149] MEDITATIO DE TRIBUS HOMINUM SOCIETATIBUS, QUE CONDUCIT AD ELIGENDUM STATUM NOBIS CONVENIENTISSIMUM

Hec meditatio continet orationem praeparatoriam, tria praeludia, treis articulos, in quibus tres hominum societates considerantur, et tria colloquia.

Oratio praeparatoria eadem est que in aliis exercitiis fieri consuevit.

---

[8] Cf. Act. 5, 41.
[9] 1 Io. 2, 1.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Primum praeludium complectitur historiam de tribus hominum 173
societatibus, quarum unaqueque, industria ac cura sua, decies mille [150]
aureos acquisiverit, non ex mero amore Dei, sed admixto amore sui, quasi mala aqua bono vino infusa. Acquisitis istis nummis quaerunt mentis tranquillitatem, animae salutem et pacem inire cum Deo, qui est summum bonum et unicus thesaurus, omnibus divenditis comparandus, ut qui solus animam inmortalem saciet ac tranquillet. Hunc ergo invenire et sibi parere societates iste student, reiecto onere et impedimento quod illis affectus erga divitias partas imposuit.

Porro duplici affectu homines divitias prosequi possunt, quorum primus perversus est ac pravus, nimirum, quum quis ita amat divitias, ut quodvis peccatum perpetrare potius quam lucrum deserere, aut partas opes abiicere decreverit ; cuiusmodi fuit ille iudeorum affectus, qui dixerunt : « Si dimittimus eum sic, omnes credent ei, et venient romani et tollent nostrum locum ac gentem »[1], unde deliberaverunt potius innocentissimum Dominum interficere, quam suum dominium et honorem ac lucrum amittere. Qui affectus sceleratissi-[104*v*]mus est, et ex praecepto Dei depellendus ab animo, quum sit peccatum exitiale. De hoc autem affectu in praesentiarum sermo nobis non est. Alter affectus est licitus, videlicet, quum divitie amantur non propter se, sed quia sunt utiles et usibus hominum necessarie. Hunc moderatum affectum qui habet, is profecto omnia abiicit citius, quam ut transgredi precepta Dei velit ; ad quod faciendum divitie sepe sollicitant et occasionem labendi praebent. Hinc est quod Paulus ait : « Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli et desideria multa inutilia et nociva, quae mergunt hominem in interitum et perditionem. « Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes aberraverunt a fide et inseruerunt se doloribus multis »[2].

Secundum praeludium est compositio loci. Hic considerabis te 174
ipsum coram Deo et universa celesti curia stantem, et scire cupientem [151]
quod genus vite, quemve in ecclesia statum divina bonitas te sectari potissimum velit.

In tertio praeludio impetrabis opem et gratiam Dei, ut illud insti- 175
tutum maxime eligas, quod divine maiestati gratissimum et anime tue [152]
saluberrimum futurum sit.

In primo articulo considerabis quomodo prima societas affectum 176
suum erga opes partas expellere a se cupiat, ut pacem cum Deo inire [153]
et vitam aeternam consequi possit ; sed tamen differt de die in diem,

25 et ex] ut ex *ms.*

[1] Io. 11, 40.
[2] 1 Tim. 6, 9-10.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

et procrastinat usque ad extremum vite finem, ubi non omnibus datur penitentie locus et vere atque ex animo resipiscendi facultas ; idque iusto Dei iuditio, iuxta Augustini sententiam, agitur, quum hac animadversione punitur peccator, ut moriens obliviscatur sui, qui dum viveret oblitus est Dei ; vel quia propria id peccata meruerunt, vel ut proponatur aliis exemplum, vel etiam ut manifestetur gloria Dei, qui nulli iniuriam facit, quum nullius sit debitor, qui omnia gratis condonat, et quos damnat iuste damnat [105*r*].

177 [154] In secundo articulo contemplaberis secundam societatem sedulo eniti, ut affectum, quo divitias acquisitas prosequitur, propulset ac profliget ex animo, sed ita ut divitias ipsas relinquere nolit, nec illum statum eligere ad quem Deus illos vocat, sed qui ipsis maxime arrideat, quasi vero Deus ad eos, non illi ad Deum accedere debeant, aut quasi aequum sit ut divina voluntas illorum voluntati, potius quam ipsorum voluntas divine accommodetur.

178 [155] In tertio articulo considerabis quemadmodum tertia societas modis omnibus enitatur omnem affectum erga divitias ex animo pellere, libentissime opes ac divitias et omnia temporalia bona relictura, si id ad gloriam Dei et salutem suam conducturum sciat ; interim summam operam navans, ut cognoscat quid potissimum facto opus sit, sic possidens divitias tanquam si non possideat, sic utens hoc mundo tanquam si non utatur[3], nil amplius desiderans quam ea ad quae [...][4].

---

[3] 1 Cor. 7, 31.

[4] Sic interrumpitur textus. Vide supra pp. 510, 512.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

TEXTUS MARTINENSIS (= *M*)
1543

EDITIO : H. PINARD DE LA BOULLAYE, *Un nouveau texte du Bienheureux Pierre Lefèvre sur les Exercices de Saint Ignace*, in *Revue d'ascétique et de mystique*, 22 (1946) 253-275. Introductio et editio integra textus.

BIBLIOGRAPHIA. A. AMPE, *A propos du codex Martinensis*, in RAM, 35 (1959) 329 ; CALVERAS, *Estudios sobre la redacción de los textos latinos ...*, in AHSI, 31 (1962) pp. 40-46 : *La copia de Lovaina* ; DALMASES, *Los estudios del P. Calveras sobre el texto de los Ejercicios*, in *Manresa*, 37 (1965) p. 401 ; LARRAÑAGA, *San Ignacio de Loyola. Estudios sobre su vida, sus obras, su espiritualidad*, p. 144.

Introductio

1. *Textus* Martinensis (= *M*) servatur in Archivo S. I., Les Fontaines, Chantilly (Oise) in Gallia, in codice miscellaneo signato : Ms. 8°-*318*, pp. 129-144. Numeratio paginarum inducta est a P. Pinard de la Boullaye. Vide *Codicum descriptiones*. Prout ibi diximus, hunc codicem et consequenter *Exercitiorum* textum in eo contentum, *Martinensem* vocamus ex eius origine, provenit enim e monasterio cartusianorum Silvae Sancti Martini (St. Martens-bos) in termino municipii St. Martens-Lierde, prope Grammont, in Flandria orientali. Pertinuit codex ad Martinum Van den Perre, professum et procuratorem dicti monasterii, ubi obiit a. 1623. In p. 1 legitur : « Desen boeck behoort toe heer marten vanden perre — brinct hem weder om gods wille », i. e. : « Liber hic pertinet ad Martinum Van den Perre, reddite eum illi amore Dei ».

Tempus declaratur in ipso textus titulo : « Sequuntur modi quidam sese ad virtutem disponendi exercendique in ea, per M. N. Petrum Fabri, sabaudianum, ordinis Iesu, suosque comites, Lovanii, anno 1543, familiariter quibusdam dictati ». Beatus Faber, dum se praeparabat ad iter via maris in Lusitaniam conficiendum, in morbum incidit, qui illum retinuit Lovanii, a mense octobri a. 1543 ad mensem ianuarium sequentis anni. E morbo convalescens, aliqua ministeria exercere valuit. Haec fuit occasio « dictandi ». haec *Exercitia*.

In codice distingui possunt quattuor sectiones. *Exercitia* inveniuntur in tertia. Constat duobus quaternionibus, quorum unusquisque quattuor paginas habet. Chartae « filigrana » habet inscriptum annum « 1548 », unde textus transcriptus est non multo tempore post dictum annum, scil. anno circiter 1550.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Textus desinit post expositam contemplationem de Incarnatione Domini. Utrum hoc loco finierit an folia aliqua deperdita fuerint, certo statui nequit. Fieri certe potest ut post hunc quaternionem alii sequuti fuerint. Tractatus de fide, qui *Exercitia* sequitur, incipit (p. 145) sine titulo et, ut videtur in medias res : « Fides quae nos christianos reddit non est vana res ». Argumenta tamen adsunt ad probandum re vera textum hunc integrum esse neque eius aliquid periisse. 1° In fine ultimae paginae adsunt signa ~ ~ ~ ~ quae indicare possunt finem operis. Etsi haec signa in eodem codice alias etiam reperiuntur, certe nullibi alias habentur in nostro textu *Exercitiorum*, etiamsi idem motivum, scil. complendi spatium remanens in ultima linea, habeatur in aliis paginis : 129, 130, 131, 136, 139, 143. — 2° In n° [105], ubi proponitur forma pro contemplationibus sequentibus, vitatur formula « in hac hebdomada », quam habet Versio prima, et mutatur in : « in his contemplationibus vitae et mortis Christi ». Signum est haec *Exercitia* non divisa fuisse in hebdomadas, sed continuisse tantum aliqua eorum elementa. — 3° Ultima contemplatio habet titulum : « De Incarnatione Iesu Christi et de tota vita et morte eiusdem Iesu, etc. » De facto exponitur tantum mysterium Incarnationis, sed titulus generalis indicare videtur hoc mysterium proponi tamquam forma quaedam seu exemplar ceterorum mysteriorum. Unde videtur valde probabile re vera beatum Favre, post hanc contemplationem nihil aliud suis exercitantibus lovaniensibus dictasse. Unde hic textus accommodabatur eis quibus tantum prima hebdomada et pauca elementa ex aliis tradebantur.

Ecce nunc *Exercitiorum* elementa quae textus Martinensis continet :

Principium et fundamentum (p. 129) ; Examen generale cum omnibus eius elementis et modo illud faciendi (p. 130-133). Inter peccata ore commissa includitur mendacium, quod in textu archetypo [38-41] non invenitur, nisi obiter tantum in additione facta a Polanco in textu *P2* [41]. Sequuntur decem « additiones » (p. 133-135), omissis motivis pro paenitentia facienda.

Sequuntur quinque exercitia primae hebdomadae, incipiendo a secundo, de peccatis propriis, quod primo, de tribus peccatis, praemittitur. Tertium exercitium ex tertio (repetitione) et quarto (compendio) conflatur [63-64], unicuique eorum dimidiae horae tempus assignando. Quartum exercitium est de inferno [65]. Quinto loco ponitur meditatio de morte et iudicio, quae in textu archetypo non adest.

Post quinque exercitia primae hebdomadae, venit « Meditatio de vocatione regis temporalis, quae ducit ad contemplandam vitam regis aeterni » (p. 141-142) et meditatio complexiva de vita et morte Christi (p. 143-144), in qua tamen, ut diximus, exponitur tantum mysterium Incarnationis Domini. Ita clauditur textus, nullo addito, nisi forte, ut diximus, nonnullae eius paginae amissae sunt.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2. *Labor accommodationis textus M*

Labor accommodationis in textu Martinensi simplicior est quam in Helyare et Coloniensi; aliis verbis, hic textus propius sequitur vestigia textus archetypi. Elementa a Fabro dictata, generatim integre et fidelitur ex hoc textu desumuntur. Quandoque textus in compendium redigitur; saepius brevis quaedam glossa vel practica annotatio superadditur ad exercitantem dirigendum. En tibi exempla:

Quonam modo venialiter peccetur in prava cogitatione ab extrinseco veniente [35], melius videtur exprimi in *M* quam in *P*. Vide comparatos textus:

M [p. 130]	*P*
Duo sunt modi peccandi venialiter: primum, cum eadem cogitatio peccandi mortaliter advenit, cui praebet homo aures et in ea aliquantulum remoratur; secundus modus peccandi venialiter est, quum ex praedicta mora in tali cogitatione facta et ex negligentia habita in expellendo eam, homo prorumpit in vel percipit aliquam sensualem delectationem; et hoc est peccatum maius primo, veniale tamen est.	Venialiter peccatur, quando eadem cogitatio peccandi mortaliter advenit, cui praebet homo aures et in ea aliquantulum remoratur, vel recipit aliquam sensualem delectationem; vel quando intervenit aliqua negligentia in expellendo talem cogitationem.

In meditatione de tribus peccatis, puncta multo breviora sunt quam in *P*. Omittitur ibi declaratio de natura duorum praeambulorum, scil. compositionis loci [47] et petitionis [48], deque modo ea aptandi diversis argumentis. In meditatione de inferno meditari facit « interne » poenas damnatorum [66-69]. In colloquio [71] expositio trium generum damnatorum substituitur aliis considerationibus et affectibus: « confitendo cum dolore ... ».

Exempla glossarum seu additionum sunt quae sequuntur. Verba italice expressa absunt a textu *P*.

In modo faciendi examen generale [45]: « Quartum est petere veniam a Domino Deo de defectibus ***et negligentiis*** commissis ». « Quintum est proponere emendationem cum gratia ***et auxilio*** Dei ». Ad calcem commendatur ut examen fiat bis in die ***si possibile est.***

In secunda additione [74], praxis in mentem revocandi « quando evigilas » argumentum meditationis commendatur, ***ut excutias omnem pigritiam.***

In additione septima [79] datur ratio cur obscuritas quaerenda sit: « scilicet ut ipsa obscuritas iuvet et provocet me ad tristitiam et dolorem de peccatis meis ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

In additione 10ª [84], ubi agitur de subtrahendo a somno convenienti et necessario, additur in margine : « Hec sane intelligantur ».

Subiungimus nonnullos locos in quibus *M* est independens ab omnibus aliis textibus : [63] « internum dolorem », pro « sensum », quod habent *H C P1 P2* ; « et secundum Deum ordiner », pro « me ordinem », quod habent, cum Autographo, *H C P1 P2*. — [66] Omittit in fine clausulam « quasi corporibus igneis alligatas », quam habent *H* et *C* ; « in corporibus igneis detentae », quod habent *P1 P2*. — [70] post : « ignis tangit et comburit animas » addit : « et post iudicium corpora simul ». — [71] Integrum colloquium in compendium redigitur. Post illud sequitur exercitium de meditatione mortis, quod abest a reliquis textibus antiquissimis. — [98] Post oblationem, addit : « imo, quod perfectius esset, iuramento imitari et voto religionis se ad hoc restringere ». — [104] « sequar *vicinius* ».

Mutationes habentur in orationibus ad finem colloquiorum recitandis. Assignatur unum Pater et Ave duobus primis exercitiis de peccatis, in meditatione mortis, quae clauditur triplici colloquio. Secundum colloquium ad Christum finit dicendo : « Anima Christi vel Credo ». Exercitium de Regno Christi terminatur recitatione unius « Pater noster ».

Transitiones quarum ope exercitia inter se connectuntur, sunt praecipuae notae quae hunc textum ab aliis distinguunt. Clare indicant traditionem oralem textus cuiusdam dictati. Doctrina de peccatis cogitatione commissis [33] his verbis incipit : « Considerandum est quod in cogitationibus possumus mereri, et peccare venialiter, et possumus in eis peccare mortaliter ». Idem dicitur de peccatis ore patratis : « Possumus peccare in verbis vel iurando, vel otiose loquendo, vel murmurando, vel mentiendo ». In meditatione peccatorum, ante punctorum expositionem conspectus praebetur eorum quae facienda sunt « ad praeparandum animum ante contemplationem ». Indicationem de modo illud peragendi praemittitur tertio exercitio (p. 139). Gressus ab exercitiis primae hebdomadae ad secundam (etiamsi, ut diximus, in *M* non fit sermo de « hebdomadibus ») fit ope huius transitionis : « Et sic fit exercitium purgativum et sequitur ornativum per virtutes seu ornativa quaedam » (p. 141).

Si nunc quaeratur quibusnam exercitantibus *Exercitia* haec accommodarentur, dicendum est agi de iis quibus tradenda esset prima hebdomada tantum, cum meditatione complexiva de vita Christi.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

3. *De statu textus Exercitiorum.*

Codex Martinensis nobis refert *Exercitiorum* textum qui tempore sequitur textum Helyaris (a. 1535) atque etiam, ut videtur, Coloniensem (c. 1538 ?), praecedit autem Versionem primam, etiam in huius priore redactione, a. 1541 factam. Hoc apparet ex eius comparatione cum his textibus. Habet lectiones communes cum Helyare (*H*) et Coloniensi (*C*). Aliae illi communes sunt cum Versione prima (*P1*), et quidem ante correctiones huic appositas. E contra, quandoque videtur emendatus post correctam alteram redactionem Versionis primae (*P2*). Raro cohaeret cum Versione prima contra Coloniensem. Saepe est independens ab omnibus aliis textibus, quod indicat, beatum Fabrum, dum textum Martinensem dictabat, solitum esse unum aut alterum verbum addere vel mutare, nonnulla in compendium redigere. Res mira : in quibusdam locis Martinensis accedit ad Vulgatam, post omnes allatos textus redactam, quod nobis indicat Vulgatam non e textu Versionis primae elaboratam esse, sed ex alio, qui lectiones habebat similes lectionibus Martinensis. De his rebus en tibi nonnulla exempla :

M cohaeret cum H. [62] *M H* : « sensi » ; in *P1* Ignatius correxit in « habuerim ». — [75] *M* : « faciam coram eo humiliationem quamdam et reverentiam ». *H* : « faciam coram eo genuflexionem quamdam seu humiliationem ». *P1 P2* : « et coram eo humiliter genua flectam ». — [79] *M H* : « fugere claritatem » ; *P1 P2* : « privare me claritate ». Totus hic numerus praebet redactionem similem textui *H*, valde diversam a *C*. — [92] *M H* : « considerare ante me regem » ; *P1 P2* : « coram me ». — [92] *M H* : « subiiciuntur » ; *P1 P2* : « subduntur ».

M cohaeret cum C. [53] *M C* : « Vita aeterna voluit temporaliter mori pro peccatis » ; *P1* : « aeternus voluit temporaliter mori ». — [103] *M C* : « magnam capacitantem ac planitiem » ; *H P1* : « planitiem » ; *P2* : « capacitatem, superficiem ».

M cohaeret cum H et C. [51] *M C* : « penituerint » ; *H* : poenituerunt » ; *P1* : « poenitentiam egerint ». — [63] *M H C* : « deordinationem » ; *P1 P2* : « inordinationem ». — [70] *M H C* : « qualiter » ; *P1 P2* : « quomodo ». — [93] *M H C* : « voluntas mea est » ; *P1 P2* : « voluntatis meae est ». — [94] *M H C* et *P1* ante corr. « talis regis » *P2* : « ipsius regis ». — [98] : *M H C* : « in talem vitam ac in talem statum » ; *P1 P2* : « in talem vitae statum ».

M cohaeret cum P1 ante huius correctionem. [78] « solatii », verbum correctum in « gaudii » in *P1*. — [84] « somnus conveniens et necessarius », in *P1* lin. 34, verbum ***et necessarius*** deletum est. — [85] « Tertium est circa mortificationem et castigationem carnis » ; in

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

P1 verbum ***mortificationem et*** deletum est. — [57] « esto quod non fuisset prohibitum »; in *P1* corr. in: « etiam si ... ». — [58] « quam parum sim », emendatum in *P1* in: « quid sim ». — [94] « in toto universo », *H C P1*: « apud totum universum », quae verba in *P1* mutata sunt, primum in: « per totum mundum », postea in: « omnes ». — [102] « quapropter mittitur archangelus ». In Autographo et *P1* additum est: « ubi venit plenitudo temporis ».

M cohaeret cum P1 et P2 contra C. [23] *M P1 P2*: « et ita de aliis consequenter ». *C* omittit « consequenter ».

M videtur emendatus post correctiones inductas in Versione prima P2. Vide casum in quo *M* ante correctionem, cohaerebat cum *P1*, postea cum *P2*:

[42] *M* post correct.	*P1*	*P2*
Ad mandata autem superiorum reducuntur etiam diplomata Pontificum	Mandata autem superiorum intelligo, ut sunt diplomata Pontificum ...	Ad mandata autem superiorum reduci possunt diplomata Pontificum ...

M sequitur redactionem affinem textui Vulgatae. [65] « saltem timor poenarum me ***coërceat*** ». Verbum « coërceat », quod invenitur etiam in Vulgata, additum est in *M* supra verbum: « adiuvet », hoc non deleto. Nos in textu adhibemus « coërceat », utpote ultimum a librario transcriptum, vel a Fabro dictatum.

In meditatione de Regno Christi, oblatione eorum qui desiderabunt insignes fieri [97] sequentes formulae adhibentur a textibus:

M: « ***libenter et sponte*** offerent se totos huic labori ».
A: « ofrecerán todas sus personas al trabajo »
P1: « offerent se ipsos labori »
V: « neminem fore qui non ***cupidissime*** Christi servitio se totum offerat »

Adverbia « libenter et sponte » textus *M* similitudinem quandam habent cum « cupidissime » Vulgatae.

In petitione contemplationis de Incarnatione [104] legimus:

M: « ... interiorem cognitionem huius mysterii, scilicet quod pro me aeterus Deus sit factus homo mortalis, ad hoc ut illum ardentius diligam et sequar ***vicinius*** ».

A: « conocimiento interno del Señor, que por mí se ha hecho hombre, para que más le ame y le siga ».

P1: « ... interiorem cognitionem huius rei, quod pro me Dominus humanitatem assumpserit, ut ego ardentius illum diligam ac sequar ».

V: « ... ut intime cognoscam quo pacto Dei Filius mei causa sit homo factus, ut ardentius ipsum amem et abhinc sequar ***studiosius*** ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Praeter adverbia « vicinius » (*M*) et « studiosius » (*V*) quibus carent *A* et *P1*, nota formam vertendi verba « se ha hecho hombre », eandem esse in *M* et *V*: « sit factus homo », differre autem a *P1*: « humanitatem (*corr. ex* hominem) assumpserit ».

Quodammodo etiam *M* accedit ad Vulgatam in modo incipiendi oblationem Exercitii de Regno Christi [98], prout alibi iam exposuimus (vide p. 97).

Textus

[p. 129]

SEQUUNTUR MODI QUIDAM SESE AD VIRTUTEM DISPONENDI EXERCENDIQUE IN EA PER M[AGISTRUM] N[OSTRUM] PETRUM FABRI, SABAUDIANUM, ORDINIS IESU, SUOSQUE COMITES, LOVANII, ANNO 1543, FAMILIARITER QUIBUSDAM DICTATI

Exercitia spiritualia ad hoc quod quisque seipsum vincat, et ordinet suam vitam absque affectione aliqua inordinata. 1 [21]

Principium et fundamentum est considerare quod homo est creatus ad laudandum Deum et ei exhibendum obsequium et reverentiam, et ad salvandum animam suam. Reliqua autem omnia super terram existentia creata sunt ad hoc ut hominem iuvent ad prosequutionem finis *ad* quem conditus est. 2 [23]

Ex his conficitur quod homo eatenus rebus creatis debet uti, quatenus eum ad finem suum iuvant; et eatenus ab his abstinere, quatenus eum ad finem impediunt.

Quocirca opus est ut simus indifferentes ad omnia creata, in quantum concessum est libertati nostrae et non prohibitum; ita quod ex parte nostra nolimus plus sanitatem quam aegritudinem, divitias quam paupertatem, honorem quam opprobria, vitam prolixam quam brevem, et ita de aliis consequenter, sed solum optemus et eligamus ea quae magis ducunt ad finem propter quem creati sumus.

Examen generale conscientiae ad animum purgandum et rectius peccata confitendum. 3 [32]

Supponendum est tres esse in homine cogitationes. Una est propria et intrinseca, quae scilicet ex hominis libertate procedit. Reliquae autem duae prodeunt ab extrinseco; altera scilicet a bono spiritu,

2-3 sabaudianum, ordinis Iesu *corr. ex* lusitanum iesuitam || 9 *post* suam *del.* his mediis, *quae habet P* || 11 ad *sup. lin.* || 12 conficitur *P1*, fit *P2* || 13 eatenus] eatenusque *P1 ante corr.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

altera vero a malo. [130] Sciendum quod in cogitationibus possumus mereri et peccare venialiter, et possumus in eis peccare ***mortaliter***.

4 Duo sunt modi merendi circa cogitationes ab extrinseco venien-
[33] tes : exempli gratia, adveniente aliqua nova cogitatione committendi aliquod peccatum, praemium meretur quis, cum illi cogitationi in
[34] promptu resistit et vincit eam. Secundus modus merendi est, cum mihi surrepit eadem mala cogitatio et ego ei resisto ; et ea iterum atque iterum veniente, ego semper resisto, quousque cogitatio victa recedit ; et hic modus secundus est maioris meriti quam primus.

5 Duo sunt modi peccandi venialiter : primus cum eadem cogitatio
[35] peccandi mortaliter advenit, cui praebet homo aures, et in ea aliquantulum remoratur. Secundus modus peccandi venialiter est, quum ex predicta mora in tali cogitatione facta et ex negligentia habita in expellendo eam, homo prorumpit in, vel percipit, aliquam sensualem delectationem ; et hoc est peccatum maius primo, veniale tamen.

6 Duobus item modis peccatur mortaliter in cogitationibus. Primus
[36] est cum homo praebet consensum tali cogitationi cum voluntate deliberata, ut eam opere exequatur statim ut consentit, si possit, paratus est. Secundus est cum opere completur illud peccatum, et hoc est gravius ob tres rationes : prima ob maius tempus ; secunda ob maiorem intentionem ; tertia ob damnum plurium personarum quod quandoque sequitur. [131]

De verbo

7 Possumus peccare in verbis, vel iurando, vel murmurando, vel
[38] ociose loquendo, vel mentiendo.

Non est iurandum per Creatorem vel per creaturam, nisi ad id accesserint veritas, necessitas et reverentia. Necessitas tunc intervenit, non quando firmatur iuramento, sed cum causa illic est alicuius momenti circa utilitatem animae vel corporis, vel bonorum temporalium. Reverentiam intelligo, assumendo nomen Creatoris Domini sui, considerate et prudenter reveretur illud ut par est.

8 Est advertendum quod, licet vere iurando magis offendamus
[39] citra necessitatem iurando per Creatorem quam per creaturam, est tamen difficilius debite iurare cum veritate, necessitate et reverentia per creaturam quam per Creatorem, idque ob rationes sequentes :

---

27 mortaliter *corr. ex* venialiter || 28 *post* modi *del.* peccandi || 30-31 in promptu] prompte *P1 P2* || 43-44 consentit — paratus est. *Interpunctio difficilis. In ms. habetur tantum una virgula, post verbum* consentit. *P1 habet* : tali cogitationi, ut eam opere exsequatur statim ut consentit, vel ad eam exsequendam, si posset. *P2* : consensum cogitationi criminis quacumque ratione. *A* : la primera es, quando el hombre da consentimiento al mal pensamiento, para obrar luego, así como a consentido, o para poner en obra si pudiese || 46 intentionem, *sic pro* intensionem ; intensión *A* || 53 causa illic] causa illa *P1 P2* || 57 vere] vane *P* vano juramento *A*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Prima, cum volumus iurare per creaturam aliquam, [velle nominare creaturam] non reddit ita attentos ad veritatem dicendam vel eam cum necessitate affirmandam, sicut velle nominare Creatorem omnium. [39b]

Secunda est, quia iurando per creaturam non est [tam] facile exhibere reverentiam et honorem Creatori, sicut iurando per ipsummet Deum; quia velle nominare Dominum Deum fert secum maiorem reverentiam, quam velle nominare creaturam; ob idque magis conceditur perfectis iurare per creaturas quam imperfectis; quia perfecti, per assiduam contemplationem et illuminationem intellectus, considerant et meditantur melius Dominum Deum nostrum in quavis creatura esse per essentiam, praesentiam et potentiam, et ita, in iurando per creaturam, sunt magis apti ac dispositi ad exhibendam reverentiam Creatori et Domino, quam imperfecti. [39c]

Tertia est, quia in assiduis iuramentis per creaturam, timenda est magis idolatria in imperfectis quam in perfectis. [132]

9 Non est dicendum aliquod verbum ociosum. Ociosum autem intelligo quando nec mihi nec alteri prodest, nec ad talem intentionem ordinatur. Ita quod loqui de omni re utili vel ordinata, ***tali intentione*** ut sit utilis animae propriae vel alienae, vel corpori, vel bonis temporalibus, nunquam est ociosum, ut si quis loquatur de rebus non pertinentibus ad statum suum, veluti si religiosus quispiam de bello vel de mercimoniis; in omnibus igitur praedictis est meritum, si ordinantur ***ad bonum finem***, et peccatum, si male, vel vane quis loquatur. [40]

10 Non est dicendum aliquid in diffamationem alterius vel minorationem, quia si ego revelo peccatum mortale alterius non publicum, pecco mortaliter; si veniale, venialiter; si defectum, in me defectum esse ostendo. Cum intentione tamen sana, duobus modis potest quis sine peccato loqui de peccato vel defetu alterius: [41]

Primus est, cum peccatum est publicum, sicuti est de peccato meretricis publicae, vel de sententia in iudicio lata, vel de publica haeresi inficiente [animas].

Secundus est, quum peccatum occultum revelatur alicui, ad hoc quod iuvet alium ad resurgendum a peccato, modo tamen habeat coniecturas aliquas seu probabiles rationes quod poterit eum iuvare.

11 Non est mentiendum. Triplex est mendacium. Primum est perniciosum, et hoc semper est mortale peccatum. Secundum est officiosum. Tertium est iocosum.

61-62 velle nominare creaturam *ex P* || 64 tam *ex P* || 69 per *sup. lin., deletum post* assiduam || 78 Ita quod, *ut P1*; itaque *P2* || 78-79 tali intentione *sup. lin. corr. ex* ad hoc || 83 ad bonum finem *corr. ex* bene ordinantur || 85 minorationem] murmurationem *P*, murmuran *A* || 92 animas *ex P*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

12 De opere

[42] Ad cognoscendum peccata, quae sunt in operibus vel omissionibus operum, tria genera peccatorum sunt notanda et bene examinanda, scilicet: primo circa decem Dei praecepta Dei, praecepta Ecclesiae et superiorum mandata. Omne opus quod quis exequitur contra aliqua horum trium, iuxta maiorem vel minorem qualitatem, est maius aut minus peccatum.

Ad mandata autem superiorum *reducuntur etiam* diplomata pontificum, indulgentiae pro pace concilianda, quae conceduntur confessis et communicatis, quia non parum peccat quis faciendo contra tam pias commendationes et exhortationes. [133]

Item alia sunt praecepta, ad quae quis obligatur ratione sui status, officii, dignitatis, voti, professionis vel alterius particularis mandati suorum superiorum.

13 Modus faciendi examen generale

[43] Continet in se quinque puncta.

Primum punctum est agere gratias clementissimo Deo pro omnibus beneficiis receptis.

Secundum est petere gratiam ad cognoscendum peccata et expellendum ea.

Tertium est petere ab anima rationem ab hora in horam ex quo surrexit usque ad praesens examen, seu ab alio spatio temporis in aliud; et primo de cogitatione, secundo de locutione, tertio de opere, eodem ordine quo dictum est in examine *generali*.

Quartum est petere veniam a Domino Deo de defectibus et negligentiis commissis.

Quintum est proponere emendationem cum gratia et auxilio ipsius Dei. Et haec fiant bis in die, si possibile sit.

In fine Pater noster.

14 Additiones quibus commodius fiunt exercitia

[73] Prima est, nocte, priusquam incipiam dormire, cogitare qua hora debeam surgere, revocando ad memoriam exercitium quod sim facturus.

---

6 Ad mandata — reducuntur etiam *corr. ex* Mandata autem superiorum intelligo, ut sunt ... *habet P1*; Ad mandata autem superiorum reduci possunt *P2* 9 *post* exhortationes ... *addit*: seu eas aspernando 13 examen generale. *Scriba male correxit* generale *in* particulare. *Suum errorem infra lin. 22 emendavit. Nos retinemus* generale *prout res postulat. Textus hic de examine particulari non agit*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Secunda, cum primum evigilavero, non dare locum extraneis 15
cogitationibus, sed statim [advertere] ad id quod contemplaturus sum, [74]
provocando me ad erubescentiam et confusionem ob tam multa pec-
cata mea, et ad id adducens exempla; veluti si nobilis quispiam esset
coram rege suo et universa eius curia, erubescens et confusus quod
regem nimium offenderit, a quo prius multa dona et gratias acceperat.

Hoc fiet cum surgis media nocte. Similiter mane, quando evigi-
las, ut excutias omnem pigritiam, cogita te pravum peccatorem, consi-
dera te quasi reum cathenis ligatum, et euntem ut compareas in
conspectu summi regis et iudicis, considerando quam *confusi sunt*
rei carceribus et cathenis detenti et morte digni, apparentes coram
iudice temporali. Haec et similia cogitabis, dum indueris [134].

Tertia est, uno vel duobus passibus ante locum, ubi contemplatu- 16
rus sum, stabo paulisper, et elevata sursum mente, considerabo quod [75]
Dominus noster me respicit, et faciam coram *eo* humiliationem quam-
dam et reverentiam, et accedam ad contemplationem.

Quarta, initium contemplationis *potest* fieri, nunc prosternendo 17
se, nunc supinus, nunc sedens, nunc stans, modo his mutatio- [76]
nibus semper queratur devotio. Ubi duo nota: primo, quod si
devotionem habuero genibus flexis, illo modo manebo; idem, si pro-
stratus; secundo, quod in eo puncto contemplationis quiescam in quo
devotionem invenero, et non habebo anxietatem vel curam ultra pro-
cedendi in exercitio, quousque in illo puncto satier, et reliqua puncta
discurram alias.

Quinta, post finitum exercitium, sedens vel deambulans, respi- 18
ciam qualiter me habuerim in contemplatione, et si male, respiciam [77]
causam unde procedit, et dolens proponam deinceps emendationem;
si vero bene me habuerim in exercitio facto, agam Deo gratias, et
deinceps faciam eodem modo contemplationem.

Non cogitare, *quando contemplatio fit de peccatis*, de rebus laetis; 19
quia ad sentiendum dolorem vel lachrimas de peccatis impedit quae- [78]
vis consideratio solatii; quare utilius est proponere me velle dolere
et poenam sentire de peccatis meis, reducendo ad memoriam iudicium,
infernum, mortem, vel aliquid simile.

Fugere claritatem, claudendo fenestras ad eundem finem, scilicet, 20
ut ipsa obscuritas iuvet et provocet me ad tristitiam et dolorem de [79]
peccatis meis, excepto tempore recitandi officium, legendi et pran-
dendi, etc. [135]

---

33 advertere *ex P* || 41 confusi sunt *add sup. lin.* || 46 eo *sup. lin.* || 48 potest *corr. ex* debet || 49 *supra primum* nunc *del.* vel; *coniunctio* vel *non deleta additur supra* nunc sedens, nunc stans, *adverbio* nunc *non oblitterato* || 54 quousque in illo puncto satier] quousque in illo satier *P1 ante correctionem*; quousque animae meae satisfiat *P1 post corr. Salmeronis* || 61 quando — peccatis *add. sup. lin.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

21 Cohibere risum et *non* proferre verba ad risum provocantia.
[80] Cohibere visum, nec respicere faciem alterius, *nisi* cum primum
22 eum salutas, vel ultimo ei dicis vale.
[81] Penitentia dividitur in externam et internam. Interna est dolor
23 de peccatis cum firma deliberatione ea iterum vel alia non admittendi.
[82] Externa, quae fructus est internae penitentiae, est punitio peccatorum commissorum, quae praecipue circa tria attenditur.
24 Primum, circa cibum et potum. Qua in re, si auferas superflua,
[83] non est penitentia sed temperantia. Penitentia tunc est, quando de convenienti et necessario cibo aliquid nobis subtrahimus, et quo plus subtrahimus eo melius, dummodo non corrumpatur subiectum, vel [in] notabilem infirmitatem homo incidat.
25 Secundum, circa somnum, in quo etiam non est poenitentia sub-
[84] trahere superflua lecti delicati et mollis ; sed poenitentia est quando etiam subtrahitur de convenienti somno, et quo plus eo melius, modo non corrumpatur [subiectum, vel incidat in notabilem infirmitatem, vel subtrahatur] somnus conveniens et necessarius ; nisi quispiam nimium somnolentus habitu vitioso premeretur ; nam tunc ad alterum contrarium extremum deberet declinare, ut tandem perveniret ad medium.
26 Tertium est circa mortificationem et castigationem carnis, affli-
[85] gendo illam dolore sensibili, qui infertur quando portamus cilicia, funes vel vectes ferreos, vel carnem flagellamus, vel aliis modis illam affligimus. Inter haec commodius videtur penitentem ita affligere carnem suam dolore sensibili, ut tamen non penetret nec subintret ossa, sed causet dolorem et non infirmitatem. Cui rei nihil videtur convenientius, quam funiculis minutis flagellare carnem, quia inferunt dolorem exterius et non causant infirmitatem notabilem interius. [136]

27 MEDITATIO PECCATORUM CONTINET, POST TRIA PRAEPARATIVA,
[55] QUINQUE PUNCTA EXERCITII INTERIORIS ET UNUM COLLOQUIUM

Tria debent fieri ad praeparandum animum ante contemplationem.

28 Primum est oratio praeparatoria, in qua petenda est gratia a Domino nostro ad hoc, ut omnes meae intentiones et actiones pure ordinentur in obsequium et laudem suae divinae maiestatis.

29 Secundum est videre locum ubi es. Hic autem erit videre oculo imaginationis animam corpori corruptibili tanquam carceri inclusam,

---

70 non *sup. lin.* | 71 nisi *sup. lin.* || 79 *In margine* : hec sane intelligantur || 81 in *ex P* | 85-86 subiectum — subtrahatur *ex P* | 3 ad hoc ut *ut P1* ; ut *simpliciter P2*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

et totum compositum ex anima et corpore in hac valle miseriae inter bruta animalia exulare.

Tertium est petere quod opto. Petitio autem debet congruere subiecte materie. Hic ergo petenda est contritio, verecundia et confusio meiipsius, considerans quam multi damnati sint ob unicum peccatum mortale, et quoties ego merui in aeternum damnari ob tot mea peccata. **30**

Quinque puncta exercitii ad contritionem assequandam.

Primum est reducere ad memoriam omnia peccata vite mee, discurrendo de anno in annum, vel de tempore in tempus. Ad quod tria potissimum iuvant: primo, respicere locum vel domum in qua habitavi; 2º, respicere conversationem et familiaritatem quam cum aliis habui; 3º, respicere officium vel artem vivendi quam exercui. **31** [56]

Secundum est ponderare peccata, respiciendo deformitatem et malitiam quam quodlibet peccatum mortale in se continet, esto quod non fuisset prohibitum specialiter lege divina. **32** [57]

Tertium est cogitare quisnam ego sum qui peccavi, adducendo exempla ad hoc ut diminuam meipsum: [137] primo, cogitando quam parum sim ego in comparatione omnium hominum; 2º quam parum sint omnes homines huius mundi respectu omnium angelorum et sanctorum coeli; 3º cogitando quam parum sit omnis creatura respectu Dei; quid ergo erit de me solo?; 4º cogitando omnem corruptionem et deformitatem meam corpoream; deinde, quantum ad animam, respicere meipsum quasi vulnus et apostema, unde tot pullularunt peccata et tot iniquitates. **33** [58]

Quartum punctum est considerare quis sit Deus, contra quem peccavi, considerando ipsum secundum sua divina attributa, et comparando illa suis oppositis in me, scilicet, suam omnipotentiam meae impotentiae, suam sapientiam meae ignorantiae, suam bonitatem meae malitiae, et sic consequenter de sua liberalitate et aliis. **34** [59]

Quintum punctum est facere exclamationem quamdam admirativam, quae ex magno affectu procedat, discurrendo per omnes creaturas, et admirando quomodo me permiserint vivere et in vita conservaverint; admirando item quomodo angeli, qui sunt gladius divine iustitie, me sustinuerint; sancti etiam quomodo mei fuerint intercessores apud Deum; coeli, sol, luna, stelle, elementa, fructus, aves, pisces, animalia, quomodo me conservaverint; terra quomodo non est aperta ut me absorberet et puniret offensam Creatoris sui. **35** [60]

Colloquium demum fiet agendo gratias Domino, quod concesserit mihi hactenus vitam, ut eam possim deinceps corrigere mediante sua gratia; et ita firmiter proponam emendationem. **36** [61]

In fine dicatur Pater noster, Ave Maria.

Secundum ad dolendum de peccatis exercitium utile fuerit.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

37 [45] MEDITATIO CIRCA PECCATUM LUCIFERI, ADAE ET CUIUSVIS DAMNATI, continens post praeparationes (ut supra in primo exercitio contritionis dictum est) tria praecipua puncta et unum colloquium. [138]

38 [50] Primum est exercere tres potentias animae super peccatum Luciferi et sociorum eius, *volendo* memorari eius et intelligere ad maiorem meam confusionem, comparando unico peccato angelorum mea tam multa scelera, considerando quoties ego ob illa in infernum descendere meruerim, cum illi ob unicum corruerunt; consequenter discurrendum cum intellectu, et movendi sunt magis affectus voluntatis.

39 [51] Secundum est exercere easdem potentias circa peccatum Adae et Evae, reducendo ad memoriam qualiter *ob* tale peccatum per tantum tempus penituerint, et quanta corruptio sequuta est exinde in omne genus humanum; demum reflectendo ad meipsum, visis et consideratis innumeris defectibus et peccatis meis.

40 [52] Tertium punctum est exercere easdem potentias animae circa peccatum cuiusvis, qui ob unicum mortale est damnatus, et aliorum sine numero, qui iam sunt damnati ob pauciora peccata quam mea. Discurrendum est hic cum intellectu et finiendum cum actibus voluntatis, reflectendo omnia ad meipsum, et comparando mea multa peccata ad unumquodque istorum praedictorum.

41 [53] Sequitur colloquium pro secundo exercitio.

Colloquium in fine fiat imaginando Christum Dominum coram me crucifixum, qualiter Creator exinanivit se ut homo fieret, et vita aeterna voluit temporaliter mori pro peccatis. Idem faciam considerando e contra meipsum, quid fecerim pro Christo, quid iam faciam, et quid debeam facere pro Iesu Christo, pro me crucifixo et mortuo, et ita videns illum pendentem in cruce, discurrere per ea quae sese obtulerint meae devotioni.

In fine Pater noster, Ave Maria. [139]

42 [62] TERTIUM EXERCITIUM EST REPETITIO PRIMI ET SECUNDI in dimidio horae, faciendo tria colloquia sequentia in altero dimidio horae. In primo dimidio horae faciam repetitionem primi et secundi exercitii, notando et moram faciendo in punctis illis in quibus maiorem consolationem, vel desolationem, vel maiorem gustum spiritualem sensi. Postea faciam tria colloquia, modo sequenti:

43 [63] Primum colloquium *fiet* ad Dominam meam, ut obtineat mihi gratiam a Filio suo ad tria: primo, ut habeam internum dolorem peccatorum meorum et integrum eorum odium; 2º ut sentiam deordinationem mearum operationum, quatenus, meipsum habens odio,

---

54 volendo *sup. lin.* || 60 ob *sup. lin.* || 85 fiet *corr. ex* fit

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

corrigar, *et secundum Deum ordiner*; *3º ut perspecta et damnata pravitate mundi*, illum horrens, vana et mundana repellam. In fine Ave Maria.

Secundum colloquium fiet eodem modo ad Filium Dei, Christum Iesum, ut ipse obtineat mihi a Patre suo eterno illa eadem tria predicta. In fine dicam Anima Christi, etc.

Tertium colloquium fiet ad Patrem eodem modo, ad hoc ut ipsemet aeternus Dominus illa eadem tria mihi concedat. In fine dicam Pater noster.

Repetitio haec praedicta in primo dimidio horae fiat, ut intellectus *discurrere possit* assidue, absque divagatione, reminiscendo contemplata in aliis duobus praeteritis exercitiis. **44** [64]

QUARTUM EXERCITIUM EST MEDITATIO INFERNI **45**

Tria ad praeparandum se: primo, oratio sit eadem quae solita est dici praemittenda. [65]

Secundum, videre locum, hoc est, imaginari longitudinem, latitudinem et profunditatem inferni, locum supra modum horribilem.

Tertium, petere quod volo, quod hic erit petere internam cognitionem penae quam ibi patiuntur damnati, quatenus, si ob peccata mea oblitus fuero amoris aeterni Domini, saltem timor poenarum me *coërceat*, ne amplius in peccatum incurram. [140]

Quinque puncta huius exercitii, et colloquium unum. **46**

Primum est considerare et interne sentire penas oculorum, quas ibi patiuntur damnati, et oculo imaginationis videre ingentem ignem et animas quae ibi patiuntur. [66]

Secundum, considerare penas aurium, et interne sentire et audire planctus, eiulatus et blasphemias damnatorum contra Christum Dominum et sanctos eius. [67]

Tertio, contemplari poenas olfactus, imaginando sulphur, fumum et alia fetida et putrida. [68]

Quarto, contemplari gustus, et interne gustare amara que ibi gustant damnati, veluti tristitiam, lachrimas, vermem conscientiae et alia. [69]

Quinto, considerare poenas tactus, et perspicere qualiter ignis tangit et comburit animas, et post iudicium etiam corpora simul. [70]

---

89 et secundum Deum ordiner *sup. lin.* | ut perspecta — mundi *corr. sup. lin ex* et ad hoc deinde contemptum mundi, ad hoc quod || 99 discurrere possit *sup. lin corr. ex* discurrat || 9 coërceat *corr. sup. lin ex* adiuvet, *hoc verbo non oblitterato. P habet* adiuvet, *A* ayuda, *V* coërceat. *Unde lectio haec posita fuisse videtur in M ex influxu Vulgatae, vel textus huic similis*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

47 Colloquium demum fiet ad Christum, confitendo illi cum dolore
[71] qualiter homo *contemplans* sit dignus istis poenis ob sua peccata, magis quam multi qui iam cruciantur in illis ; et petam ab ipso veniam et tempus faciendi penitentiam et emendandi vitam. Tandem gratias agam Deo, quod non permiserit me mori in statu damnationis, sicut multi alii mortui sunt et quotidie moriuntur, et hactenus erga me tam pius et benignus exstiterit.

In fine Pater noster.

Quintum exercitium de meditatione mortis

48 Tria ad praeparandum se : primo, oratio solita ; 2º videre ubi es, nimirum in valle lachrimarum et miserie, ut supra ; 3º petere quod vis ; hoc erit ut supra, in exercitio potentiarum animae.

49 Quinque puncta huius exercitii. [141]

Primo, imaginari te esse in articulo mortis, et considerare te oportet quomodo relicturus vitam istam, divitias, honores et omnes vanitates et voluptates eius.

Secundo, considerare iudicium et rationem villicationis tue [1], quam redditurus es Domino Deo tuo.

Tertio, considerare accusatorem nostrum, scilicet, ipsum demonem accusantem nos.

Quarto, considerare sententiam quam daturus est iudex iustus, Iesus Christus Dominus noster, purus et rectus, qui reddet unicuique iuxta opera sua [2].

50 Quinto, facere tria colloquia. Primum ad Virginem Mariam, rogando ipsam ut obtineat mihi gratiam a Filio suo, ad hoc ut possim nunc ea operari, quae in articulo mortis vellem me fecisse, et ut caveam nunc ab illis, quibus immunis desiderabo tunc inveniri. In fine Ave Maria.

Secundum colloquium fiet ad Christum, ut eadem mihi obtineat a Patre suo aeterno. In fine dicendo Anima Christi vel Credo.

Tertium erit ad Patrem, humiliter orans ut ipse, pius et misericors Dominus, mihi eadem concedat. In fine Pater noster.

Et sic finit exercitium purgativum, et sequitur ornativum per virtutes seu ornativa quaedam.

---

25 contemplans *sup. lin.*

---

[1] Lc. 16, 2.
[2] Mt. 16, 27.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

MEDITATIO DE VOCATIONE REGIS TEMPORALIS, QUAE IUVAT AD CONTEMPLANDAM VITAM REGIS AETERNI 51 [91]

Tria ad praeparandum se: 1º oratio sit eadem quae solita est; 2º videre locum, qui hic erit videre oculo imaginationis templa, villas, castella in quibus Christus Dominus noster praedicabat; 3º petere *quod* optabo: erit petere gratias a Domino nostro, ut non obsurdescam suae vocationi, sed evadam promptus ac diligens ad implendum suam sanctissimam voluntatem. [142]

Tria puncta exercitii meditationis praedictae. 52

Primum est considerare ante me regem quendam electum a Domino Deo nostro, cui obediunt et subiiciuntur universi principes et homines christiani. [92]

Secundum est considerare hunc regem alloquentem omnes suos subditos ad hunc modum: Voluntas mea est expugnare omnes terras infidelium. Propterea, si quis vult comitari me, debet eodem cibo, potu et vestimento, quo ego utor, esse contentus. Item debet laborare interdiu et vigilare nocte sicut ego, et ita particeps fiet victoriae sicut fuit et laborum. 53 [93]

Tertium est considerare responsum quod debet reddi a bonis subditis regi tam liberali et humano principi, et ex consequenti, si aliquis non acceptaret petitionem talis regis, quanto vituperio dignus esset in toto universo, et quam degener a vero et fideli servo appareret. 54 [94]

Secunda pars huius exercitii. 55

Predictum exemplum regis tempor[al]is applicandum erit ad Christum Dominum nostrum, regem aeternum, in tribus illis punctis praedictis. [95]

Primo, dignum est consideratione contemplari Christum Dominum nostrum, regem aeternum, ante quem est totus hic mundus, quem totum mundum et unumquemque hominem ipse sigillatim vocat et alloquitur, dicens: Voluntatis meae est expugnare totum universum et omnes hostes, et ita intrare in gloriam Patris mei. Propterea « quicumque vult venire post me, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me »[1]. Qui enim cupit me imitari debet et mecum laborare, ut qui sequitur me in labore, et sequatur me in requie.

Secundo, considerare quod omnes subditi, rationis et iudicii capaces, libenter et sponte offerent se totos huic labori. 56 [96]

Tertio, considerare quod hii qui magis desiderabunt insigniri et illustrari in omni servitio sui regis aeterni et Domini universitatis, 57 [97]

63 quod *sup. lin.* || 91 imitari] comitari *H C P1 P2*

[1] Mt. 16, 24: Lc. 9, 23.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

non solum offerent seipsos labori, [143] verum et certando contra propriam sensualitatem (si quam habuerint), et contra omnem amorem carnis et mundi, facient oblationes preciosiores et maioris momenti, dicendo :

58 [98] Eterne Deus, Domine omnium rerum, ego facio ***oblationem*** mei ipsius et omnium rerum mearum, cum vestro favore et auxilio, in conspectu vestre divine maiestatis et in conspectu vestrae gloriose Matris, et omnium sanctorum et sanctarum curiae coelestis, quia opto, volo ac firma determinatione delibero (dummodo sit in hoc maior tuae maiestatis laus et servitium) imitari te in tolerantia iniuriarum, vituperiorum et totius paupertatis, tam actualis quam spiritualis, si tua sanctissima maiestas velit me eligere ac recipere in talem vitam ac in talem statum ; imo, quod perfectius esset, iuramento imitari, et voto religionis se ad id restringere. Pater noster.

59 [101] De incarnatione Iesu Christi et de tota vita et morte eiusdem Iesu, etc.

[102] Quatuor ad preparandum se : 1º. Oratio sit eadem que solita est.

2º. Historiam eorum que debes contemplari adducere in medium, quod ad praesens erit considerare quomodo tres Personae divinae contemplantur totum orbem et planitiem universi, plenam hominibus, et considerantes quod omnes descendant in infernum, deliberant inter se, ut secunda Persona assumat humanam naturam in salutem humani generis ; quapropter mittitur archangelus Gabriel ad Mariam virginem.

60 [103] 3º. Videre locum, quod hic erit attendere magnam capacitatem ac planitiem mundi, habitatam a tot et tam diversis gentibus ; similiter attendere domum et cubiculum Domine nostre virginis Marie, civitatis Nazaret in provincia Galilaee.

61 [104] 4º. Petere quod volo ; ad praesens erit petere a Domino interiorem cogitationem [!] huius misterii, scilicet, quod pro me eternus Deus sit factus homo mortalis, ad hoc ut illum ardentius diligam et sequar ***vicinius***.

62 [105] Haec quatuor praeambula debent semper fieri in omnibus contemplationibus vitae et mortis Christi, mutando formam iuxta subiectam materiam. [144]

Tria puncta exercitii.

63 [106] Primum est videre personas omnes, et primo illas quae inhabitant faciem terre, in tanta varietate ac diversitate, tam in moribus quam

---

1 Aeterne Deus — rerum *sine ulla virgula in ms.* | oblationem *sup. lin.* || 25 cogitationem *sic in ms., sine dubio pro* cognitionem || 27 vicinius *add. sup. lin. Reliqui textus hoc adverbium non habent.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

in gestibus, considerando hos in pace, illos in bello, hos plorantes, illos ridentes, etc. Secundo, considerare tres Personas divinas in solio regali seu throno suae divinitatis sedentes, et inde circumspectantes totum orbem et omnes gentes in tanta cecitate, morientes et descendentes ad infernum. 3º. Considerare Mariam Dominam nostram et angelum illam salutantem, etc. 4º. Reflectere haec omnia in me, ut haurire possim aliquem fructum ex tali consideratione.

64 [107] Secundum est auditu cordis percipere illa quae loquuntur homines inhabitantes faciem terrae, scilicet, modo iurando, modo blasphemando, etc. Item 2º audire quid loquantur divinae Personae, scilicet: Operemur salutem ac redemptionem humani generis, etc. Item quid loquantur inter se angelus et Maria virgo. Deinde reflectere omnia ad meipsum, ut hauriam aliquem fructum ex eorum verbis et factis.

65 [108] Tertium est considerare illa quae faciunt homines inhabitantes faciem terre, verbi gratia, percutere, occidere, descendere ad infernum. Item considerare quid faciant Persone divine, scilicet, opus sanctissimum incarnationis, etc. Item attendere quid faciant angelus et Maria virgo, virgo beata; scilicet, angelus officium legationis ac nuntii; Beata humiliatur, agendo gratias divine maiestati. Post haec reflectam omnia ad meipsum, ut aliquem fructum hauriam ex his rebus.

Colloquium.

66 [109] Colloquium demum fiet, cogitando mecum id quod loqui volo tribus Personis divinis, vel Verbo eterno incarnato vel Matri et Dominae nostrae, petendo illa que iuvant ad maiorem imitationem et sequelam Domini nostri Iesu Christi, ita noviter pro me incarnati.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

TEXTUS VALLISOLETANUS (= *L*)

Introductio

TEXTUS: Valladolid, Colegio de Ingleses, ms. *898*, ff. 19*r*-34*r*, Ineditus.

Est textus apographus, in altera saeculi XVI parte, ut videtur, exaratus. Invenitur in codice miscellaneo, ubi sunt complura de Societate Iesu, ut plurimum, documenta, quem descriptum vide supra: *Cod. descriptiones*, p. XLVII. Est incompletus, incipiens ab inchoata annotatione 14ª. Sequentia elementa continet: annotationes 14ª-20ª; titulum Exercitiorum; principium praesupponendum; principium et fundamentum; examen particulare incompletum, omittens notam de lineolis [30]; examen generale quod praecedit doctrinam de peccatis cogitatione, verbo et opere commissis; quattuor priora exercitia primae hebdomadae, quibus (omisso exercitio de inferno) adduntur tamquam quintum et sextum exercitium, meditationes de morte et de iudicio. Nihil amplius habet. Ad calcem ultimi folii adest verbum: « Medita », quod indicare videtur in foliis nunc deperditis adesse meditationem de inferno, atque etiam alias fortasse meditationes.

Etiamsi saepe exprimit fere ad verbum textum archetypun hispanum, habet hic et illic omissiones et amplificationes, quae faciunt ut tamquam textus accommodatus habendus sit. Mutationes maioris momenti habentur in examine generali, de peccatis ore commissis. Incipit enumerando peccata quae ore fieri solent: mendacium, murmurationem, iuramentum, verba otiosa. Peccatum diffamationis late explicat. Addit peccatum mendacii, quod in textu archetypo non consideratur. In primo exercitio ponit, tamquam quartum punctum, colloquium huius exercitii. In altero exercitio amplificat secundum punctum de malitia et foeditate peccati; addit tertium punctum, quo fit ut deinceps punctorum enumeratio mutetur. Punctum sextum est colloquium, quod quidem ope orationis cuiusdam exprimit. Meditationes de morte et iudicio explanantur, quod, ut notum est in textu archetypo minime fit.

RATIO EDITIONIS: Edimus integrum textum, prout nunc servatur. Paragraphos numeramus, appositis etiam numeris textus archetypi.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Textus

[ANNOTATIONES]

[f. 19*r*]

[...] promesa ni voto alguno inconsiderado y precipitado, y quanto más le conosciere de ligera condición, tanto más le deve prevenir; porque dado que justamente puede mover uno a otro a religión, en la qual se entiende hazer voto de obedientia, pobreza y castidad, y dado que la buena obra que se haze con voto es más meritoria que la que se haze sin él, mucho se deve mirar la propria condición y sujeto, y quánta ayuda o estorvo podrá hallar en cumplir la cosa que quisiese prometer. 1 [14]

El que da los exercicios no deve mover al que los recibe más a pobreça ni a promesa, que a sus contrarios, ni a un estado o modo de vivir que a otro. Porque, dado que fuera de los exercicios lícitamente y meritoria podamos mober a todas personas que probabiliter tengan sujeto, para eligir continentia, virginidad, religión y toda manera de perfectión evangélica; tamen en los tales exercicios spirituales más conviniente y mucho mejor es, buscando la divina voluntad, que el mismo Criador y Señor se comunique a su ánima devota, abraçándola en su amor y alabança y dispuniéndola por la vía que mejor podrá servirle adelante. De manera que el que los da no se decante ni incline a una parte ni a otra, mas estando en medio como un peso, dexe immediate obrar al Criador con la criatura y a la criatura con su Criador y Señor. 2 [15]

Para lo qual, es a saber, para que el Criador y Señor obre más ciertamente en su criatura, si por ventura la tal ánima está affectada e inclinada a una cosa desordenadamente, muy conviniente es moberse, puniendo todas [19*v*] sus fuerças, para venir al contrario de lo que está mal afectada, [así como si está affectada] para buscar y haber un officio o beneficio, no por el honor y gloria de Dios nuestro Señor ni por la salud spiritual de las ánimas, mas por sus proprios provechos y intereses temporales, deve affectarse al contrario, instando en orationes y otros exercicios spirituales, y pidiendo a Dios nuestro Señor el contrario, es a saber, que ni quiere el tal officio o beneficio ni otra cosa alguna, si su divina magestad, ordenando sus deseos, no le mudare su affectión primera. De manera que la causa de desear o tener una cosa o otra sea solo servicio, gloria y honra de la divina magestad. 3 [16]

4 probeza *ms.* || 16 comunique] comunica *ms.* || 26 así — affectada *ex A*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

4 Mucho conviene que el que da los exercicios, no queriendo pedir
[17] ni saber los proprios pensamientos ni peccados del que los recibe, ser informado fielmente de las varias agitationes y pensamientos que los varios spíritus le traen. Porque, según el mayor o menor provecho, le pueda dar algunos spirituales exercicios, convinientes y conformes a la necessidad de la tal ánima assí agitada.

5 Según la dispositión de las personas que quieren tomar exercicios
[18] spirituales, es a saber, según que tiene[n] edad, letras, o ingenio, se an de aplicar los tales exercicios ; porque no se den a quien es rudo o de poca complexión cosas que no pueda descansadamente llevar y aprovecharse con ellas. Ansimismo, según se quisiere disponer, se deve dar a cada uno, porque más se pueda ayudar y aprovechar.

Por tanto al que se quisiere ayudar para se instruir y para llegar hasta cierto grado de contento a su ánima, se puede dar el examen particular, y después del examen gene-[20*r*]ral, juntamente por media hora a la mañana el modo de orar sobre los mandamientos, peccados mortales, encomendándole también la confesión de los peccados cada ocho días, y si puede, recebir el santísimo sacramento de quince en quince días, y si se affecta mejor, de ocho a ocho días. Esta manera es propria para personas rudas o sin letras, declarándoles cada mandamiento, y assí de los peccados mortales, preceptos de la Iglesia, cinco sentidos y obras de misericordia.

Assímismo, si el que da los exercicios viere al que los recibe ser de poco sujeto o de poca capacidad natural, de quien no se spera mucho fructo, más conviniente es darle algunos destos exercicios leves hasta que se confiese de sus peccados, y después dándole algunos exámenes de conciencia y orden de confesar más a menudo que solía, para se conservar en lo ganado, no proceder adelante en materias de electión, ni en otros algunos exercicios, que están fuera de la primera semana, mayormente quando en otros se puede hazer más provecho, faltando tiempo para todo.

6 El que estubiere embaraçado en cosas públicas o negocios con-
[19] venientes, ora sea letrado o ingenioso, tomando una hora y media para se exercitar, platicándole para lo que es el hombre criado, se le puede dar asimismo por espatio de media hora examen particular y después, el examen general y modo de confesar y de recebir el santísimo sacramento ; haziendo tres días cada mañana por espatio de una hora la meditatión del primero, segundo y tercero peccado, después otros tres días a la misma hora la meditatión del processo de los peccados, después [20*v*] otros tres días, a la misma hora, de las penas correspondientes a los peccados, dándole en todas tres me-

---

61 dándoles *ms.* || 67 embaracado *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ditationes las diez addiciones, llevando el mismo discurso por los misterios de Christo nuestro Señor, que adelante y a la larga en los mismos exercicios se declarará.

Al que es más desembaraçado, y que en todo lo possible desea aprovechar, dénsele todos los exercicios spirituales por la misma orden que proceden, en los quales, por vía ordenada, tanto más se aprovechará quanto más se apartare de los amigos y conocidos y de toda sollicitud terrena, ansí como mudándose de la casa donde morava, y tomando otra casa o cámara, para habitar en ella quanto más secretamente pudiere, de manera que en su mano sea ir cada día a missa y a vísperas, sin temor que sus conocidos le hagan impedimento; del qual apartamiento se siguen tres provechos principales, entre otros muchos. **7** [20]

El primero es que, en apartándose el hombre de muchos amigos y conocidos, y assimismo de muchos negotios no bien ordenados, por servir y alabar a Dios nuestro Señor, no poco merece delante su divina magestad.

El 2º, estando ansí apartado, no teniendo el entendimiento partido en muchas partes y cosas, mas puniendo todo el cuidado en sola una, es a saber, en servir a su Criador y aprovechar a su propria ánima, usa de sus potentias naturales más liberalmente, para buscar con diligentia lo que tanto desea.

El 3º, quanto más nuestra ánima se halla sola y apartada, se haze más apta para se acercar y llegar a su Criador y Señor y, quanto más se allega, más se dispone para recebir gratias y dones de su divina y suma bondad.

Exercicios spirituales para vencer a sí mismo y ordenar su vida sin determinarse por afición alguna que desordenada sea **8** [21]

Presupuesto

Todo buen christiano ha de ser más prompto a salvar la proposición del próximo que a condenalla, y si no la pudiere salvar, demande cómo la entiende, y si mal la entiende, corríjale con amor, y si no basta, busque todos los medios conbenientes, para que, bien entendiéndola, se salve. **9** [22]

Principio y fundamento

El principio y fundamento de todo spiritual edificio que el hombre ha de fabricar en su ánima es que conozca que el hombre es criado para alabar y hazer reverencia y servir a Dios nuestro Señor, y me- **10** [23]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

diante esto salvar su ánima ; y todas las otras cosas que están sobre la haz de la tierra son criadas para que sirvan y ayuden al hombre a la prosecutión deste fin para que es criado. De donde se sigue que [21*v*] tanto ha de usar dellas quanto viere que le ayudan a este fin, y tanto debe apartarse dellas quanto viere que le estorban e impiden el tal fin. Por lo qual conviene que nos hagamos indiferentes a todas las cosas criadas, en quanto es concedido a la libertad de nuestro libre albedrío y no le está prohibido, en tal manera que no queramos más, de nuestra parte, sanidad que enfermedad, y riqueza que pobreza, honra que baldones y oprobrios, vida larga que corta ; ni hagamos de los medios fines, como muchos hazen, tomando la vida y estado según más agrada a sus proprias voluntades. Después quieren que allí venga Dios donde ellos quieren, ni se disponen a tomar el camino y estado de que Nuestro Señor sería más servido. Por lo qual conviene que solo deseemos y elijamos lo que más ayude a nuestras almas para alcançar el tal fin para que son criados.

Examen particular

11 [24] Primeramente, cada mañana debe proponer el hombre de guardarse con mucha diligentia de aquel peccado o defecto particular que se quiere corregir y emendar, invocando el auxilio divino para ello.

12 [25] Lo 2º, luego después de comer, recogerse ha en su cámara, y pidirá gratia a Nuestro Señor para acordarse [22*r*] quántas vezes ha caído en aquel peccado o defecto particular que a la mañana propuso de se enmendar ; y demande cuenta a su ánima cómo se ha guardado de caer en aquel peccado o defecto o cosa propuesta, desde que lo propuso hasta aquella hora del examen, muy distinctamente examinando y notando las faltas y vezes que se hallare haber caído en el tal peccado o defecto, y esto hecho, pidido perdón a Nuestro Señor de sus culpas, torne a proponer la enmienda, que no tornará a caer en aquel tal peccado o defecto hasta la noche que torne al mismo examen.

13 [26] 3º. A la noche, tornándose a recoger, tomarse ha qüenta desde aquella hora que propuso en el primero examen hasta el puncto en que está, quántas vezes ha tornado ha caer en aquel peccado o cosa propuesta, y torne a notar en otra parte las vezes que ha incurrido en la tal culpa o defecto.

---

49 anotar *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Adiciones

Que cada vez que cayere el hombre en aquel tal peccado o **14**
defecto particular, ponga la mano en el pecho, doliéndose de haber [27]
caído en él; y esto se puede hazer, aunque esté entre muchos, sin
que se vea. [22*v*]

Comparar las faltas en que he caído a la mañana con las de la [28]
tarde, y las de un día con otro, y una semana con otra; para que, [29]
si sintiere emendarme, dando gratias al Señor con humildad, tome [30]
esfuerço mayor de allí adelante.

Si no conociere enmienda, vea y conozca mis faltas y enfermedad, y me duela dellas, y dé gratias a mi Criador por la gran misericordia que comigo usa en no me mandar dar el castigo dellas, y ansí pidiendo a su magestad su fabor y gratia, propondré con mucho ánimo la enmienda en lo porvenir.

Examen general
sobre las obras, palabras y pensamientos, antes de ir a dormir.

Lo primero, daremos gratias a nuestro Criador y Señor por los **15**
beneficios recebidos. [43]

Lo segundo, demandaremos a Nuestro Señor gratia para conocer nuestras culpas y peccados.

Lo tercero, demandaré qüenta a mi ánima de lo que he hecho, pensado y hablado hora por hora desde la mañana hasta aquella hora del examen, de todo muy distinctamente examinando. [23*r*]

Lo quarto, pedir a Nuestro Señor perdón de todos mis peccados y offensas que contra su magestad tengo hechas, y gratia para no las cometer más.

Lo 5º propondré enmendarme con un ánimo fuerte.

Del pensamiento

Primeramente se hará el examen acerca de los pensamientos, **16**
donde notaremos que ay tres maneras de pensamientos en el hombre. [33]
Uno es proprio, que nasce de sí mismo. Los otros dos vienen de fuera; unos proceden del buen ángel, otros del malo.

Dos maneras ay de merescer en los pensamientos: 1ª, quando [34]
viene un pensamiento malo de cometer un peccado, y el hombre resiste al tal mal pensamiento y expelle de sí, sin le dar alguna mala entrada; 2ª manera de merescer es, quando el tal mal pensamiento

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

buelbe, y el hombre resiste fuertemente hasta le apartar de sí; y ésta es de más mérito que la primera.

[35] Peccado venial es quando quiera que aquel mal pensamiento de peccar mortalmente viene al alma, y el hombre, dándole oídas, se detiene en el tal pensamiento, o toma alguna delectatión sensual, sin consentir la voluntad. [23*v*] Peccado mortal es quando el hombre da [36] consentimiento a un mal pensamiento de peccar mortalmente, determinando ponelle en obra.

Quando el tal mal pensamiento y determinatión se pone en obra, [37] executando lo determinado, es mayor peccado por tres razones: la primera, porque desde que lo determinó hasta que lo puso en obra, se detuvo más en el tal peccado, porque pasó más tiempo; la 2ª, porque quanto más nos detenemos en el peccado, más se aparta la criatura de su Criador y más distraídas y remotas quedan las potentias para serbir a su Criador; la 3ª porque de la obra mala no puede dexar de venir daño o escándalo al próximo, o todo junto.

De la palabra

En la palabra no ha de haber mentira, murmuratión, juramento ni ociosidad.

17 No se ha de jurar por el Criador ni por la criatura, si no fuere [38] con verdad, necessidad o notable utilidad y reverentia.

Necessidad o notable utilidad se entiende, quando la persona, con la orden jurídica, es constreñida a jurar por su superior.

Utilidad se entiende, no quando se affirma con juramento qualquier verdad, sino quando la ver-[24*r*]dad que se jura que esté asegurada con juramento, importa notable provecho del cuerpo o del ánima o de bienes temporales.

Reverentia se entiende, quando nombrándose por el juramento Dios nuestro Señor, el ánima tiene virtualmente consideratión de cómo es omnipotente y verdadero, justo y sapientíssimo, que sabe y castiga los que con falsedad le juran; y tiniendo en la voluntad formal o virtualmente semejante temor y reverentia a su divina magestad, se permite el juramento; porque la tal dispositión del alma se requiere para convenientemente jurar con la honra y reverentia a Dios debida.

18 Hase de advertir que, dado que en el falso o vano juramento [39] peccamos más jurando por el Criador que por la criatura, por ser la culpa [co]metida más formalmente y directamente contra Dios; pero es más difícil jurar debidamente con verdad, necessidad y reve-

25 metida *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

rentia por la criatura que por el Criador, por las razones siguientes. Primeramente, porque quando nosotros queremos jurar por la criatura, aquel querer nombrar la criatura no nos induce ni haze ser tan atentos ni advertidos para decir la verdad, o para afirmarla quando conviene, como quando queremos nombrar a nuestro Criador y Señor de todas las cosas. [24*v*]

La 2ª es porque jurar por el mismo Señor y Criador se inflama el anima y potentias, y advierte y considera y atrahe al ánima a más acatamiento y reverentia, que no trahe el querer nombrar la criatura; por tanto es mäs concedido a los perfectos jurar por la criatura que a los imperfectos, porque los perfectos, por su continua contemplatión y illuminatión del entendimiento, consideran y contemplan más cómo Dios nuestro Señor está en cada criatura, según su propria essentia y potentia; y ansí, en jurar por la criatura, están más aptos y dispuestos para hazer más acatamiento y reverentia a su Criador y Señor que los imperfectos.

En la palabra no ha de haber ociosidad, la qual se entiende, **19** quando la palabra no aprovecha al que la dice ni al que la oye, ni [40] a tal fin se ordena; de manera que el hablar en todo lo que aprovecha o con prudente intentión de aprobechar al ánima propria o a otra, o al cuerpo, o por algunos bienes temporales, no es ociosa, aunque en tal caso la hablase en cosas que van fuera de su estado; como si un religioso hablase de guerras o mercaderías por algún provecho sobredicho.

No ha de haber diffamatión ni murmuratión del próximo; y es **20** de notar que, si alguna persona descubre el peccado mortal del próximo sin necessidad y prudente [25*r*] utilidad que lo requiera, pecca mortalmente; y si descubre el defecto del otro, muestra el suyo propio; y si descubre el peccado venial, pecca venialmente. Pero, tiniendo intentión sana, en tres cosas será lícito descubrir el peccado o falta del otro: [41]

[La 1ª] quando el peccado es público, como de una ramera que bibe públicamente, o de un ladrón que fue condenado por justicia, o de un público error de persona que inficiona las almas que le conversan.

La 2ª, aunque el peccado sea secreto, se puede descubrir [a] alguna persona que puede ayudar al que está en peccado a salir dél, tiniendo algunas conyecturas o razones probables, que no le vendrá algún daño, y que le podrá ayudar a salir del tal peccado.

La 3ª, quando alguno está en algún vicio o error público en que persevera, ofresciéndose que otra persona de buenas costumbres quiere conversar y vivir en su compañía y conversatión, de lo qual prudentemente se puede juzgar que se le pegará el tal error o vicio

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

en que el otro está; debemos en este caso por todos los medios posibles procurar para le apartar de la tal compañía; pero si no bastase, podríamos descubrir el tal error o vicio de la tal persona por rodeos o como mejor pudiésemos, para evitar que se ayunte con él, y [25*v*] amonestando y creyendo que la tal persona sería inficionada con la conversatión de la tal persona, si no fuese ansí avisada, para que se aparte della.

No ha de haber mentira en la palabra; donde es de notar, que ay tres maneras de mentiras; oficiosas, que son para algún provecho; jocosas, que son para burlar, y estas dos son peccados venialles; la 3ª perniciosa, que es perjudicial, y esta última es peccado mortal.

De la obra

21 [42] Acerca de la obra, es necessario tomar por regla los diez mandamientos, los peccados mortales, y obras de misericordia, y artículos de la fe, y preceptos de la Iglesia, advirtiendo que en cada uno se puede peccar mortalmente y venialmente, y ansimismo quando es malo contra los preceptos de nuestros mayores legítimamente mandados.

Meditatión de las tres potentias sobre el 1º, 2º, 3º peccado.

22 [45] Contiene en sí una oratión preparatoria y dos preámbulos y tres punctos principales y un colloquio. [26*r*]

[46] La oratión preparatoria será pedir gratia a Nuestro Señor, para que todas mis intentiones y operationes, deseos y voluntades, sean pura y enteramente ordenadas en servitio y honor de su divina magestad.

[47] El primer preámbulo es compositión viendo el lugar. Aquí es de notar que en la meditatión o contemplatión visible, ansí como contemplar a Jesuchristo nuestro Señor, el qual es visible, la compositión será ver con la vista de la imaginatión el lugar corpóreo adonde se halla Jesuchristo o Nuestra Señora, y ansí haré la compositión, que es lo que quiero contemplar.

En la contemplatión invisible, como es aquí de los peccados, la compositión será ver con la vista imaginativa y considerar mi ánima ser encarcelada en este cuerpo corruptible, y todo el compuesto, que es el ánima y cuerpo, desterrado entre brutos animales y ponçoñosos, sujeto a tantas tribulationes y miserias.

---

100 andode *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

El 2º preámbulo es demandar a Dios nuestro Señor lo que [48]
quiero y deseo. La demanda será según sujeta materia, es a saber,
si la contemplatión es de resurrectión, demandaré gozo con Christo
gozoso; si es de passión, demandaré dolor y lágrimas con Christo
crucificado. Agora aquí demandaré confusión de mí mismo, viendo
quántos han sido dañados por sólo un peccado mortal, y quántas
penas y tormentos [26*v*] merezco yo por tantos y tan inumerables
peccados, como contra mi Señor he cometido.

Ante todas contemplationes siempre se debe hazer la oratión [49]
preparatoria y los preámbulos, algunas vezes mudando según subieta
materia.

El primer puncto será traer a la memoria el castigo sobre el **23**
primer peccado, que fue el de los ángeles, discurriendo con el enten- [50]
dimiento y con la voluntad, queriendo memorar y entender todo esto
por más me avergonçar y confundir, trayendo en comparatión un
peccado con tantos peccados míos; y cómo ellos por un peccado,
perdiendo tanto bien, fueron echados a los infiernos, quánto mayores
penas merezco yo por tan inumerables peccados y tan enormes, que
contra mi Señor tengo cometidos y hechos; considerando cómo ellos
siendo criados en tanta perfectión y gratia, por no querer ayudarse
con su libertad a hazer reverentia a su Criador, vinieron en soberbia
y fueron convertidos de gratia en malitia, y alançados del cielo al
infierno; discurriendo más en particular con el entendimiento, y con-
sequenter mobiendo más los affectos con la voluntad.

El 2º puncto es traer las tres potentias a considerar el segundo **24**
peccado de Adam y Eva, trayendo a la memoria cómo por el tal [51]
peccado hizieron [27*r*] tanto tiempo penitentia, y la gran corruptión
en que vino el género humano, y quántas ánimas han ido al infier-
no; y cómo después que Adam fue criado en el campo Damasceno
y puesto en el paraíso terrenal, y Eva ser formada de su costilla,
comiendo ellos del árbol vedado de la scientia, peccaron contra el
Señor; por lo qual fueron vestidos de túnicas pellíceas y echados del
paraíso, perdiendo la justitia original, sin la qual vivieron toda su vida
en muchos trabajos y penitentias; y ansí consequenter discurrir con
el entendimiento más particularmente, usando de la voluntad como
está ya dicho.

El 3º puncto será traer a la memoria cómo Dios por un pecca- **25**
do destruyó aquellas cinco ciudades, Sodoma, etc., trayendo a la me- [52]
moria las grandes y justas justicias que por un pecado Dios ha hecho
en el mundo condenándolos a penas infernales; quánto mayor justitia
y penas merezco yo por tantos y tan grandes peccados como yo he

---

12 danados *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

hecho contra mi Dios ; trayendo a la memoria la grabedad y malitia del peccado que contra el Señor he cometido, discurriendo con el entendimiento y voluntad, sintiendo cómo justamente han sido condenados al infierno por haber hecho contra la voluntad divina, y ansí de otros muchos peccados, según la orden de arriba.

26 [53] El 4º será imaginar a Christo nuestro Señor delante de sí pues-[27*v*]to en la cruz, y hazer un colloquio y razonamiento, como haría un amigo con otro, un siervo con su señor, quándo pidiéndole gratia, quándo culpándose de sus defectos, quándo demandándole consejo en sus cosas, comunicándolas con él, considerando cómo de Criador es venido ha hazerse hombre, y de vida eterna a muerte temporal, a morir por mis peccados ; mirando a mí mismo y a lo que he hecho por mi Señor Jesuchristo y lo que él ha hecho por mí, y lo que soy obligado ha hazer, y lo que hago y lo que podría hazer por su amor; y ansí contemplándole puesto en la cruz, discurrir por lo que se ofresciere, acabando con un Pater noster.

27 [55] MEDITATIÓN DE LOS PECCADOS. CONTIENE EN SÍ, DESPUÉS DE LA ORATIÓN PREPARATORIA, DOS PREÁMBULOS Y SEIS PUNCTOS Y UN COLLOQUIO

La oratión preparatoria será la misma passada.

El primer preámbulo será la misma compositión.

El 2º preámbulo será demandar lo que quiero, que será aquí pedir crescido y intenso dolor y lágrimas de mis peccados. [28*r*]

28 [56] El 1º puncto es traer a la memoria los peccados de la vida hechos, mirando de tiempo en tiempo, de año en año, para lo qual aprobechan tres cosas : la 1ª mirar el lugar y casa y provincia donde he estado ; la 2ª mirar la conversatión que he tenido y con quién ha sido ; la 3ª mirar el cargo o cargos y officios en que he vivido.

29 [57] El 2º puncto será ponderar los peccados, mirando la fealdad y malitia dellos, considerando cada peccado mortal de los cometidos por sí, y quánto desplace al Señor, y el gran descontento y dolor que dexa en la pobre ánima después de hecho. Ansí mismo se considerará cómo Dios nuestro Señor por un peccado hechó a Lucifer del cielo, y a Adam del paraíso terrenal, y ansímismo por el peccado de luxuria fueron desoladas aquellas cibdades de Sodoma, etc., y cómo destruyó Nuestro Señor el mundo para mostrar quánto le desplace el peccadó ; y ansí mismo consideraremos la grandeza del peccado, pues Jesuchristo vino a satisfacer a la justitia del Padre, puniéndose en la cruz por los peccadores ; y pues él quiso satisfacer por nuestros peccados, quánto querrá que nosotros suframos por satisfacer por los nuestros proprios.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

El 3º consideraré que me ha de juzgar todas mis obras, pensa- **30**
mientos y consentimientos, las quales son dignas del infierno. Consideraré quán [28*v*] poco y quán flacamente le sirvo, y con quánta diligentia sirvo al mundo, al demonio y a la carne, y quán más diligente había de ser para Dios, y quán poco me enmiendo después de las confesiones.

El 4º consideraré quién soy yo, disminuyéndome por exemplos: **31**
1º quánto soy en comparatión de todos los hombres; 2º qué cosa [58]
son todos los hombres en comparatión de todos los ángeles y sanctos del paraíso; lo 3º miraré qué cosa es todo lo criado en comparatión de Dios; pues si todo es poco, qué podré ser yo solo; 4º mirar toda mi corruptión y feal[dad] corporea; 5º mirarme como una llaga y postema enconosa, de la qual han salido tantos peccados y maldades y tanta ponçoña turpíssima.

El 5º consideraré quién es Dios, contra quien tan sin razón **32**
pequé, cómo es justo, de infinita sabiduría, al qual ninguna cosa se [59]
puede absconder; cómo es castigador de los malos y salvador de los buenos; cómo es potente, que todo lo que quiere hazer haze; cómo diciendo quiere, y quiriende dice, y cómo todo el mundo le es sujeto, y los sanctos y sanctas huelgan de le obedecer, y quánta sea su bondad, que tanto tiempo me ha esperado sin me querer castigar, habiéndolo tan merescido, y cómo justamente condenó a [29*r*] perpetua pena a muchos, por ventura por menos peccados que yo he hecho y cometido contra mi Señor; y ansí considerando y comparando sus atributos a sus contrarios en mí, su sapientia a mi ignorantia, su omnipotentia a mi flaqueza, su justitia a mi iniquidad, su bondad a mi malitia.

El 6º hazer un colloquio, discurriendo con crescido affecto, ma- **33**
rabillándome cómo todas las criaturas no son contra mí, cómo me [60]
sufre la tierra y los elementos me sostienen, cómo los ángeles no me [61]
han castigado, siendo ellos vengadores de los malos y habiendo yo tan grabemente peccado contra Aquél que ellos tanto aman, al qual tanto desean que sirvamos; y confundido de mis peccados, representándome estar delante de Jesuchristo crucificado, tiniendo los ojos en tierra, diré ansí:

Señor, yo no soy digno de mirar a los cielos, donde vos estáis; **34**
temo la tierra, que de mí no se quiera vengar. ¿Donde miraré, Señor, que me pueda absconder de vos?. Si subo a los cielos, allí vos estáis, y [si] descendiere al infierno, no me podré de vos absconder; y si tomase alas como ave y huyese al fin de la tierra, allí vos estáis. O Señor patientíssimo y muy piadoso, yo soy aquel hijo pródigo y destruidor del entendimiento con que os había de conocer, y de la memoria con que os había de guardar, y de la voluntad con que os

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

había [29*v*] de amar. Yo, Señor, me partí de vos, que sois todo mi bien, y haziéndome siervo del demonio, me acompañé con la suciedad, gasté con malas compañías los bienes que me disteis, no me acordé que me hizistes vos. Señor, fuistes por mí açotado y cruelmente llagado, y yo he sido ingrato de tanto bien. Vos, Señor, estáis en esa cruz desnudo. A vos, Señor, os dan hiel y vinagre a beber; yo, Señor, como y bebo buenos manjares delicados. Vos, Señor, estáis lleno de trabajos, y yo de placeres y descansos. Vos, Señor, padecistes por salvarme, y yo padezco por condenarme; yo [soy], Señor, aquel hijo pródigo, que sin vos no hallo reposo; al qual, aunque con corazón flaco y confundido, pido misericordia.

35 [62] TERCERO EXERCICIO ES REPETITIÓN DEL 1º Y 2º EXERCICIO, HAZIENDO DESPUÉS TRES COLLOQUIOS

La oratión preparatoria será la sólita.

Los preámbulos serán los dos pasados.

36 [63] Este 3º exercicio será repetir los pasados, notando y haziendo pausa en los punctos que mayor consolatión o mayor sentimiento spiritual ha tenido, y después desto hazer tres colloquios en la manera que se sigue. [30*r*] El 1º colloquio será a Nuestra Señora, para que me alcance gratia de su Hijo para tres cosas: la 1ª, para que sienta entero conocimiento de mis peccados y aborrescimiento dellos; la 2ª, para que sienta el desorden de mi vida y operationes, y para que en lo porvenir lo enmiende; la 3ª, para conoscer y sentir los engaños y laços deste mundo, y huir y menospreciar sus pompas; y acabar con una Ave María.

El 2º colloquio, hazer otro tanto al Hijo, para que me alcance del Padre lo mismo; y acabar con el Anima Christi.

El 3º colloquio será demandar lo mismo al Padre, para que por méritos de su divino Hijo, su magestad me conceda lo mismo; y acabar con un Pater noster.

EL QUARTO EXERCICIO ES REPETITIÓN DESTE TERCERO

37 [64] Será resumir este tercero exercicio. Digo resumir, porque el entendimiento discurra por las reminiscencias de las cosas pasadas en el 3º exercicio.

La oratión preparatoria será la sólita.

Los preámbulos serán los dos passados.

Después de hecho el exercicio, hará los tres colloquios como los hizo en el tercero exercicio. [30*v*]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

MEDITATIÓN DE LA MUERTE

La oratión preparatoria será la sólita.

El primer preámbulo será la compositión, que será aquí hazer- 38
me presente a la hora de la muerte, considerándome en una cama enfermo, deshauciado, sin confiança alguna de vivir.

El 2º preámbulo será pedir a Nuestro Señor me dé gracia para sentir y gustar, mientras vivo, lo que en aquella última batalla de la muerte se siente; para que ansí obre y viva, como al tiempo del morir querría haber vivido y obrado.

El 1º puncto será considerar lo mucho que el hombre en esta 39
vida siente apartarse de un lugar, tierra o provincia que mucho amaba, y quánto más en apartarse de los hijos, hermanos y parientes, por muerte de alguno; pues quánto más sentirá el ánima [apartarse] deste su tan hermanable cuerpo, en cuya conbersatión y amistad ha vivido tanto tiempo, y en dexar las honrras y riquezas deste mundo, y los parientes y las cosas que amaba.

El 2º punto será considerar las agonías y pressuras que el ánima 40
en aquel tránsito y última batalla siente (quando el ánima se despide de las carnes) y el gran temor que allí tiene de su salvación y de parescer delante de quien tanto [31*r*] ha deservido.

El 3º cómo terné en aquella hora enagenados los sentidos y 41
turbados con el dolor de la enfermedad, las fuerzas disminuidas, el entendimiento escurecido para levantar los ojos a Dios y para recogerme y buscar dolor de mis peccados; y acordarme de lo que dice Job, que los ángeles no fueron hallados limpios delante del Señor [1], tema yo de mi salvatión, nam si iustus vix salbabitur [2], quid erit de me peccatore?

El 4º consideraré cómo los demonios que en este mundo me 42
hizieron la misericordia de Dios muy grande, en esta hora me la estrecharán, trayéndome cómo Dios es justo, que ninguna cosa dexa sin castigo, y que no es justo que quien mal vivió, muera bien. Consideraré cómo desearé entonces una hora de vida, de las muchas que ahora pierdo, para me poder escapar de las manos de mis enemigos, y quán brebes me parecerán los deleites y honrras del mundo passadas, y quán poco fructo rescebí en el mundo de las cosas que allí me acusan.

El 5º puncto será considerar cómo el cuerpo, que en esta vida 43
era regalado, en saliendo el ánima se pondrá sin color, hierto, hela-

87 siente *corr. ex* pasa *hoc verbo non deleto*

[1] Iob. 4, 18.
[2] 1 Petri 4, 18.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

do, los ojos bueltos y hundidos, y cómo todos los parientes y amigos huirán de mí y cómo el ánima verá en-[31*v*]tonces otro mundo y conversación, donde en un instante, o de los demonios o de los ángeles, según sus obras fueren, será llevado a la gloria a goçar de Dios, o al infierno por esclava y captiva de los demonios, para siempre sin fin ; y el cuerpo tan amado, a la tierra, donde será comido de gusanos, donde perescerán sus pompas y vanidades ; « et sic periit memoria eius cum sonitu » [3].

44 El 6º puncto será considerar, por el contrario, el placer que ternán los buenos en aquella hora, de haber servido a Dios y haber padescido algo por su amor ; lo primero, por no haber puesto su corazón en las cosas de este mundo, de las quales tan brevemente se había[n] de apartar ; lo 2º en salir desta prisión y cárcel, en la qual había estado desterrado tanto tiempo de aquella bienaventurança, entres bestias y animales ; lo 3º por ir a goçar de Dios en conbersatión de los ángeles y de los bienaventurasdos.

45 El 7º será cómo tengo de ir a recebir sentencia final, sin jamás poder apelar della, y cómo, donde fuere sentenciado que vaya, estaré para siempre jamás ; donde seré olvidado de los míos, que de mí ninguna memoria tendrán, y cómo, si condenado fuere, viviré en [32*r*] amargos gemidos ; y acabaré diciendo aquél verso : « Audivi vocem de caelo dicentem mihi : beati mortui » [4] ; y con aquel psalmo : « Quemadmodum desiderat cervus ad fontes » [5] etc.

46 El 8º será pidir a Nuestro Señor nos dé gracia en este mundo para tenerlo todo en poco, si no su servicio, y para que antes en este mundo menosprecie las honrras y vanidades de los hombres, que en el otro a los ángeles ; y para que siempre viva tan aparejado en este mundo, que merezca alcançar la salvatión.

Meditatión del juizio

47 La oratión preparatoria será la sólita.

El primer preámbulo, la compositión, será ver con la vista imaginativa cómo estando los hombres descuidados, comiendo y bebiendo, comprando y vendiendo, edificando y haciendo cada uno a su invention, como fue en el tiempo del diluvio, en un puncto habrá gran mutatión de los cielos y de todas las cosas criadas, y tomándolos

40 haciendo] hacaando *ms.*

[3] Ps. 9, 7.
[4] Apoc. 14, 13.
[5] Ps. 41, 2.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

descuidados a muchos en los mismos peccados, serán llamados con grande espanto a juizio.

El 2º preámbulo, pedir y suplicar a Nuestro Señor nos quiera dar gracia con que le sirvamos, y que [32*v*] sintamos el desorden de nuestra vida, y cuidadosos en su servicio, ansí vivamos y obremos que en aquella hora seamos consolados y recebidos de su misericordia.

El primer puncto será considerar las grandes señales que habrá **48** en las criaturas, a semejanza de un relox quando ha de dar la hora, que, soltándose la rueda, hace un grande alboroto ; así los cielos, habiendo cumplido su curso, harán tan grande ruido, que pondrá espanto, cómo el sol y la luna se escurecerán, cómo la mar se alterará y todas las criaturas harán gran sentimiento. El espanto y el temblor que porná en los corazones de los hombres, y no hallarán un rincón seguro, donde se poder esconder.

El 2º será considerar cómo de todas cuatro partes del mundo, **49** de oriente y poniente, y de mediodía y de aquilón, se lebantará un fuego espantable que abrasará todo el mundo, y cómo todos los palacios, riquezas y mayorazgos, que tanto amamos, se bolberán en polvo y ceniza.

El 3º cómo vendrán los ángeles, y como quien [33*r*] toca al **50** arma, tocarán sus trompetas ; con cuyas voces espantables, que harán temblar los corazones de los hombres, llamarán : lebantaos, muertos ; lebantaos, hijos de los hombres y venid a juizio ; y cómo toma cada uno su cuerpo, y todos se ayuntarán en aquel valle de Josaphat [6].

El quarto será cómo, estando todos allegados y espantados, viene **51** Jesuchristo en toda su magestad, acompañado de aquella corte celestial, como juez riguroso, y manda apartar los malos dende los buenos, que hasta entonces habían estado mezclados en este mundo con los buenos.

El 5º será cómo estanto todos temblando de espanto, pronunciará **52** la sentencia, diciendo a los que están a mano izquierda : « Discedite a me maledicti in ignem aeternum qui paratus est diabolo et angelis eius ; esurivi enim et non dedistis mihi manducare ; sitivi et non dedistis mihi potum, hospes eram et non collegistis me, nudus et non operuitistis me, infirmus et in carcere eram, et non visitastis me ». Y por el contrario dirá a los de la mano drecha : « Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum ; esurivi enim et dedistis mihi manducare, sitivi et dedistis mihi potum » [8].

---

[6] Ioel. 3, 2.
[7] Mt. 25, 41-43.
[8] Mt. 25, 34-35.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

53 El 6º será ver el gozo que lleban los buenos [34*r*] a goçar de la gloria que el Señor les tiene aparejada en pago de sus trabajos, que será goçar de Dios en compañía de los ángeles. Y conociendo lo poco que por su Criador acá hizieron, y los grandes peligros de que Nuestro Señor los ha sacado para goçar de tan summo bien, cantarán: « Benedictus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium; laqueus contritus est et nos liberati sumus »[9].

54 El 7º será ver la amargura que lleban los malos, habiéndolos echado su Criador de sí y despedidos para siempre sin fin, sin esperança de jamás poder bolber. Y viendo a los buenos subir al cielo a goçar de lo que ellos perdieron, qué poco gusto ternán allí en el presente de aquellas cosas, por el gusto de las quales acá dexaron a Dios, y qué tristeça en ver que por cosa tan breve hayan perdido tanto bien, y en verse llevar de aquellos horribles y malignos demonios, en cuya compañía han de vibir para siempre, maldiciendo al Criador que los crió, maldiciendo el padre al hijo, y el hijo al padre, con grandes alaridos y gemidos, para siempre sin fin; donde se verificará aquello de Job: « Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt »[10].

---

[9] Ps. 123, 6-7.
[10] Iob. 21, 13.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

TRACTATUS DE ELECTIONE

AUCTORIBUS PETRO ET FRANCISCO ORTIZ

c. 1541-1545

Introductio

I. — TEXTUS : Madrid, Biblioteca de la Real Academia de la Historia, sección Cortes, ms. *266*, ff. 49*v*-83*v* recentioris numerationis foliorum, stilo lapideo scriptae. Est fasciculus independens, simul cum aliis religatus in hoc codice miscellaneo. Vide codicum descriptiones initio voluminis, p. XLVI.

II. — EDITIO : Camilo Mª ABAD, *Unas anotaciones ineditas sobre los Ejercicios de san Ignacio por el Dr. Pedro Ortiz y su hermano Fr. Francisco*, in *Miscelanea Comillas*, 25 (1956) 24-114. · Editio integra textus.

III. — BIBLIOGRAPHIA : P. Abad editioni textus introductionem praemisit (pp. 24-40) qua, inter alia, compendium documenti exhibet. Idem P. Abad antea ediderat articulum : *Unas anotaciones del doctor Pedro Ortiz y su hermano Fray Francisco sobre los Ejercicios espirituales de san Ignacio*, in AHSI, 25 (1956) 437-454 ; H. BERNARD-MAITRE, *Les « Annotations » des deux frères Ortiz sur le traité de l'élection des Exercices spirituels (vers 1541-1546)*, in *Revue d'ascétique et de mystique*, 34 (1958) 393-434.

IV. — AUCTORES : In ipso texto non indicatur nomen auctoris ; tractatum autem compositum esse a fratribus Petro [1] et Francisco

[1] Petrus Ortiz natus est anno circiter 1501 in urbe Toledo. Eius fratres natu maiores erant Ioannes a secretis « Almirante » Castellae, Fadrique Enríquez, et Franciscus, Ordinis Sancti Francisci. Post absoluta studia philosophica Compluti, Lutetiam venit, ubi die 14 ianuarii 1526 licentiam et 9 aprilis eiusdem anni doctoratum theologiae accepit. H. BERNARD-MAITRE, *Les « théologastres » de l'université de Paris au temps d'Erasme et de Rabelais (1496-1536)*, in *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, Genève 1965, 261. Anno 1529 obtinuit cathedram Sacrae Scripturae in Universitate Salmanticensi. Eodem anno aegre ferens mutationem vitae observatam in suo propinquo Petro Peralta et aliis hispanis scholasticis sub Ignatii influxu, hunc ad inquisitorem parisiensem detulit. Anno 1530 Romam missus est a Carolo V, ut negotia curaret reginae Angliae Catharinae in causa divortii intentati ab Henrico VIII. Mortua Catharina a. 1537, a Paulo III Petrus Ortiz Romae retentus est Concilii generalis praeparandi causa. Ex eo tempore

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Ortiz [2], magna cum probabilitate suadent indicia quae sequuntur:

Scimus eos re vera scripsisse quosdam « avisos y anotaciones » de Exercitiis, quibus usus est P. Franciscus Villanueva. Eorum exemplar habuit P. Aegidius Gil González, sibi commodatum a P. Emanuele López [3]. Hoc scimus e responsione huius Patris data quaestioni ei propositae a P. Christophoro de Castro, anno circiter 1596, dum hic scriberet historiam collegii Complutensis:

« De que el P. Villanueva, en el dar Exercicios, se aprovechó de ciertos avisos y anotaciones que el doctor Ortiz y su hermano fray Francisco hizieron sobre los Exercicios, cuya copia está en un cartapacio que me pidió prestado el Padre Gil González, esto sé yo. Mas que el doctor Ortiz le instruyese, no lo oý ni lo sé; antes pienso que guardó siempre el modo que vio tener al P. Salmerón, que le dio en Roma los Exercicios » [4].

---

vinculo amicitiae devinctus est cum Ignatii sociis, quibus aditum ad Summum Pontificem aperuit (3 aprilis 1537). Anno 1538 per quadraginta dies Exercitiis spiritualibus vacavit in Montecassino, sub Ignatii ductu. Anno 1540 mense octobri in Germaniam venit cum Petro Favre, ab imperatore accitus ut colloquiis Wormatiensi et Ratisbonensi interesset. In Hispaniam cum eodem Petro Favre a. 1541 mense iulio profectus, in oppidum Galapagar, cuius curam gerebat se contulit. Mortuus est Compluti ineunte a. 1548. De eius obitu certiorem fecit Ignatium Petri frater Ioannes, litteris datis 10 februarii 1548 (MHSI, *Epistolae Mixtae*, I, 475).

[2] Franciscus Ortiz natus Toleti a. 1497, ingressus est Ordinem Sancti Francisci, ubi munus contionatoris egregie exercuit. Ut notum est, per aliquot tempus favit Franciscae Hernández, de erroribus illuminatorum « alumbrados » accusatae. Anno 1532 die 3 februarii Franciscus quidquid in hac re gesserat et dixerat retractavit, paratumque se ostendit ad quascumque paenitentias subeundas. Inter alia, ei iniunctum est ut biennio clausus maneret in conventu Torrelagunae. Hoc tempore expleto, Franciscus sponte ibi remansit usque ad finem vitae, muneri scribendi praecipue intentus. Mortuus est, ut videtur, a. 1545. De eo v. praecipue: E. BÖHMER, *Franziska Hernández und Frai Francisco Ortiz*, Leipzig 1862; B. LLORCA, *Sobre el espíritu de los Alumbrados Francisca Hernández y Fr. Francisco Ortiz*, in *Estudios eclesiásticos*, 13 (1933) 383-404; J. MESEGUER, *Fr. Francisco Ortiz en Torrelaguna. Notas para su biografía*, in *Archivo Ibero-Americano*, 2ª época, 8 (1948) 479-520; Angela SELKE, *El Santo Oficio de la Inquisición. Proceso de Fr. Francisco Ortiz* (*1529-1532*). Madrid 1968.

Petrus et Franciscus Ortiz erant filii Sancii (Sancho) Ortiz et Agnetis Yañes, « christianorum novorum ». Eorum avi et aviae paterni et materni erant hebraei conversi, probabiliter ad finem vitae. A. SELKE, *El Santo Oficio de la Inquisición*, 37-38.

[3] P. Emmanuel López Societatem ingressus a. 1545, Patri Francisco Villanueva successit in munere Rectoris collegii Complutensis, quod gessit usque ad a. 1564 (*Lainii monumenta*, VIII, 165, 196) 202). Fuit Praepositus provinciae Toletanae (1568-1573). Mortuus est Compluti die 10 februarii 1603, teste Christophoro de Castro, *Historia del Colegio de Alcalá*, lib. IX, cap. 1º, ubi compendium vitae eius habetur. Vide etiam ASTRAIN, *Historia de la Compañía de Jesús*, III, 378.

[4] ABAD, *Unas « anotaciones »* ... AHSI, 25 (1956) p. 437.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

In codice qui continet tractatum de electione, quem edituri sumus, alia scripta habentur Fratris Francisci Ortiz. Vide *Codicum descriptiones*.

In fol. 82*r* recentioris numerationis huius codicis adest haec notatio marginalis : « frater O. etiam addidit hoc ». Littera O significat probabiliter Ortiz, qui vocatur « frater », cuiusque, ut diximus, alia scripta in hoc codice servantur. Franciscus Ortiz, praeter collaborationem quam obtulit in altera sectione nostri tractatus, probabiliter addidit notas quae exstant separatae in nostro codice, ff. 45*r*-47*v*, quasque P. Abad ad finem tractatus adiunxit, nn. 129-143, pp. 106-114.

In tractatu saepe adducuntur loci e Scriptura Sacra (locos collectos vide apud Bernard-Maitre, p. 418-419), cuius lector fuit Petrus Ortiz in universitate salmanticensi. Afferuntur etiam saepe auctoritates ex Sanctis Patribus et scriptoribus ecclesiasticis, uno et altero etiam prophano (locos collegit Bernard-Maitre, pp. 419-421), quod apprime cohaeret cum modo agendi Fratris Francisci Ortiz, qui, ut notum est, opera ascetica quaedam conscripsit.

P. Gil González Dávila in suo Directorio Exercitiorum, scripto annis circiter 1585-1588 [5], nonnulla habet quae nostris « annotationibus » similia sunt, quod indicium est ea ex opere fratrum Ortiz, quod certe habuit, sumpsisse. En tibi pauca exempla :

Annotationes de quibus agimus duas animae dispositiones distinguunt his verbis :

« Dos diversas disposiciones suele tener el ánima [...] la primera [...] es [...] de un tiempo con que *el* ánima *se halla con aliento, esforçada* y sabrosa, devota y unida y recogida, *facilitada* para más pura y yntensamente contemplar y amar a Dios y para, por su amor, poner las *obras de virtud arduas y difíciles* contra nuestra sensualidad [...]. Y ansí mismo, con el mismo aliento y sabor spiritual, se halla el ánima *aliviada del* vínculo, *peso* y gravedad con que su *cuerpo* corruptible, por la falta de la justicia original, la suele constreñir como cárcel » [...] fol. 58r. Ed. P. Abad, nn. 40-41, p. 55.

P. González Dávila in suo Directorio dicit : « Esta visita de Nuestro Señor es, quando el ánima *se halla con aliento y esfuerzo, facilitada* para el trato con Dios, para salir *con obras arduas y difíciles* por su amor y se halla como *aliviada del peso deste cuerpo* » (MI, *Directoria*, 517). Tum Annotationes tum González Dávila adducunt auctoritatem Cassiani, in collatione Abbatis Danielis, cap. 2 (PL, 49, 585).

Divina consolatio ab utroque auctore appellatur « passio spiritualis » :

Annotationes : « Síguese que las divinas consolaciones *son como passiones spirituales ynfusas* ; de forma que, como el ánima tiene hábitos infusos y adquiridos, y tiene actos qüesitos y puede tener actos ynfusos ; ansí tiene

[5] MI, *Directoria*, 483-529.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

passiones acquisitas y también [las] tiene ynfusas, las quales son las divinas consolaciones de que aquí hablamos, quando nuestro Señor por su gracia y liberalidad las da al ánima » (f. 58v-59v). Et paulo post : « ... porque la tal divina consolación es un maná abscóndito que no se puede dar ni adquirir por sola doctrina, sino por divina ynfusión ; y como se dize en el Apocalipsi [2, 17] : *Nemo novit nisi qui accipit* » (f. 59v).

González Dávila : « Esta consolación no es hábito, mas *es como una passión espiritual dada sobrenaturalmente*, cuya condición es que, quando está presente, los actos de virtud se hazen con sabor, gusto, ynflamación del affecto ; y aquello no se puede pegar a otro : *Nemo novit nisi qui accipit* » (MI, *Directoria*, 517).

Consolatio facit ut opera carnis arida reddantur.

Annotationes : « La segunda condición de la divina consolación es que, ansí como haze al ánima dulces, sabrosas y suaves las obras spirituales que la allegan a Dios, así [...] haze al ánima *desabridas las obras carnales* y mundanas, y así facilita al ánima a las obras espirituales y buenas [...] mucho de otra más alta manera que no los hábitos de las virtudes [...] ». In nota affertur locus operis *De septem processibus religiosorum*, cap. 18 : « séptimo proceso de la religión, cap. 13 » sic pro 18, quod olim Sancto Bonaventurae tribuebatur, nunc Fratri Davidi ab Augusta [Augsburg].

González Dávila : « También haze esta consolación que *las obras de la carne sean desabridas*, con mucha más effecto que los hábitos. Vide: S. Bonaventura, *De septem proces. relig.* c. 18 (MI, *Directoria*, 517).

Uterque textus, his tribus allatis exemplis, eadem fere iisdem verbis asserit, iisdemque auctoritatibus confirmat. Alia exempla adducit Abad, AHSI, 25 (1956) 451-453.

V. — Tempus. « Annotationes » scriptae sunt inter annos 1538, quo Petrus Ortiz in Montecassino Exercitia fecit, et obitum eius, ineunte a. 1548. Si admittitur collaboratio fratris eius Francisci, opusculi compositio collocanda videtur in ultima vitae Ortizii periodo, in Hispania transactae inde ab anno 1541. Franciscus Ortiz mortuus esse videtur a. 1545 [6] ; unde extremi limites compositioni opusculi assignandi videntur : anni 1541 et 1545.

VI. — Natura documenti. Textus « Annotationum » hucusque servatus, incompletus dicendus est. Hoc patet e modo incipiendi : « *Síguese* la doctrina de elegir estado ... », quod indicat aliqua praecessisse. Praeterea nº 6 significatur meditatio trium classium vel « binariorum » hominum, quasi antea exposita fuisset : « ... haga los tres coloquios en las diferencias de hombres *ya dichos* ». In textu nunc asservato talis meditatio non adest.

[6] Meseguer, articulo allato in annot. 2, p. 520.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Monita seu annotationes Petri et Francisci Ortiz agunt de electione status vitae seu alius rei bonae (nº 1). In eis duae sectiones distingui possunt, longitudine reique ratione tractandae diversae. In priore sectione (nn. 1 ad 33) documenta ignatiana de electione proponuntur, alio tamen modo verbisque mutatis. In altera (a nº 34 ad finem usque) ad complendam de electione facienda tractationem, fuse explicatur doctrina de consolatione et desolatione, deque interventu spirituum boni et mali eo tempore quo fit electio. Haec altera sectio vestigia ignatianae tractationis non sequitur, immo nec cum mente auctoris *Exercitiorum* apprime conformis apparet. Hac de causa nos ab ea iterum hic edenda abstinemus. Qui eam legere voluerit a P. Camillo Mª Abad integre typis editam inveniet [7].

Materia electionis exponitur ab Ortiz secundum methodum *Exercitiorum*, quibusdam tamen mutationibus. In *Exercitiis* materia haec inchoatur « Praeambulo ad considerandum status » [135]. Sequuntur meditationes duorum vexillorum [136-148] et trium binariorum sive classium hominum [149-157]. Post traditam materiam pro contemplationibus dierum a quinto ad duodecimum secundae hebdomadae [158-163], tamquam immediata praeparatio ad electionem faciendam proponuntur tres humilitatis modi [164-168]. Materia electionis propriae dictae variis documentis exponitur sequenti ordine : 1º Praeambulum ad electionem faciendam [169]. 2º De rebus quae electionis obiectum esse possunt [170-174]. 3º Tria tempora ad bonam electionem faciendam [175-177]. 4º Primus modus faciendi sanam electionem [178-183]. 5º Secundus modus de eadem re [184-188]. 6º De reformatione propriae vitae et status [189].

Separatim agemus de ordine Annotationum Ortizii (I), deque differentiis cum textu ignatiano *Exercitiorum* (II).

I. Fratres Ortiz tractationem de electione duabus veluti partibus comprehendunt. Prior quattuor praeambulis constituitur (nn. 1-16). Altera tradit modum faciendi electionem (nn. 17-33).

Primum praeambulum (nº 2) nihil aliud est nisi consideratio trium graduum humilitatis, qui hic vocantur : « tres maneras y grados de amor de Dios y deseo de obedecer y ymitar y servir a su divina majestad ».

nº 3. Primus humilitatis modus. *Exercitia* : 165.

nº 4. Alter humilitatis modus. *Exercitia* : 166.

nº 5. Tertius humilitatis modus. *Exercitia* : 167.

nº 6. Colloquia binariorum, qui ab Ortiz vocantur : « las diferencias de hombres ya dichas ». *Exercitia* : 168.

[7] *Miscelanea Comillas*, l. c., ubi pp. 30-36 huius secundae sectionis compendium traditur. Aliud compendium vide apud BERNARD-MAITRE, l. c. 414-418.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Alterum praeambulum (nº 8) respondet praeambulo electionum in *Exercitiis* : 169.

Tertium praeambulum (nn. 9-12) declarat tria tempora quibus electio fieri potest. *Exercitia* : 175-177.

Quartum praeambulum (nn. 13-16) agit de rebus quae electioni subici possunt. *Exercitia* : 170-172.

His praeambulis praemissis, ad materiam electionis gressus fit, in unum redigendo duos modos qui de hac re in *Exercitiis* traduntur, hac ratione :

Modus faciendi electionem continet quinque praeambula, quinque puncta, unum documentum et tres spirituales experientias. Documentum hoc tresque experientiae alteram huius documenti sectionem constituunt, a nobis omittendam.

Primum praeambulum (nº 18) est purificatio ab omni peccato saltem mortali. In *Exercitiis* non adest.

Secundum praeambulum (nº 19) : curare ut tempus electionis sit quietum et tranquillum. Abest ab *Exercitiis*.

Tertium praeambulum (nº 20) : sibi ob oculos proponere finem hominis, ex cuius consideratione ardens Dei amor oritur, quo motus animus, ad omnia Deo offerenda impellitur et ad Dei gloriam et honorem procurandum. *Exercitia* id explicitis verbis non habent.

Quartum praeambulum (nº 21). Respondet secundo puncto *Exercitiorum* : 179.

Quintum praeambulum (nº 22). Cohaeret cum *Exercitiorum* tertio puncto : 180, sed fusius evolvitur, magna vi posita in oratione tempore electionis.

Primum punctum (nº 23). Aequivalet quarto puncto prioris modi faciendi electionem in *Exercitiis* : 181.

Secundum punctum (nº 24), idem est ac quintum punctum *Exercitiorum* : 182.

Tertium punctum continet quattuor regulas, quae nihil sunt nisi totidem regulae alterius modi faciendi electionem in *Exercitiis*.

Prima regula (nº 26). *Exercitia* : 184.

Secunda regula (nº 27). *Exercitia* : 185.

Tertia regula (nº 28). *Exercitia* : 186.

Quarta regula (nº 29). *Exercitia* : 187.

Quartum punctum (nn. 30, 31) est oblatio Deo facienda peractae electionis. *Exercitia* : 188.

Quintum punctum (nº 32) agit de Dei amore, consolatione, lacrimis spiritualibus, quae signum sunt electionis a Deo acceptae. Hoc modo non traditur in *Exercitiis*.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Tamquam complementum punctorum 4[1] et 5[1] exponitur in altera sectione, inde a nº 71 editionis patris Abad, doctrina de consolatione et desolatione deque spirituum discretione.

Nº 33 commendatur oratio post electionem factam, in qua si animus Dei amorem aliosque spirituales sensus percipit, signum est Dei approbationis. Respondet *Exercitiis* : 183.

Documentum (nº 34) additur ad discernendam Dei voluntatem, si in punctis 4º et 5º sufficiens cognitio divinae voluntatis non habita fuerit. Agit de consolatione et desolatione deque variis spiritibus animum agitantibus. Hoc modo tradita non adest haec expositio in *Exercitiis*, estque sectio quam non iterum edimus ob rationem supra expositam.

II. Praeter differentiam in ordine expositionis inter tractatum fratrum Ortiz et librum Exercitiorum, operae pretium est notare quibus in rebus utrumque documentum conveniat, quibus rebus alter ab altero discedat. Generatim loquendo asserere licet tractatum Ortizii, pro priore sectione de qua agimus, quantum ad rerum substantiam cum doctrina Exercitiorum convenire, quam tamen fusius explanat, unde eorum commentarium dici potest, quo quis solvere dubia poterit quae textus brevis et contractus Exercitiorum forte relinquit.

Adsunt discrimina : 1º In terminologia. Praecipue notanda est ratio reddendi tres modos « humilitatis » (*Exercitia* 164-168) ope : « tres maneras y grados de amor de Dios y deseo de obedecer y ymitar y servir a su divina majestad » (nn. 2, 3, 4 [omissis : imitar y servir], 5, 6).

« Indifferentia » vocatur etiam « uniformitas » (nº 4).

« Binarios » seu hominum classes, dicuntur : « diferencias de hombres » (nº 6).

2º. Notandum praecipue momentum quod apud Ortiz amori Dei tribuitur. Non solum conceptus amoris substituitur conceputi humilitatis, ut vidimus, sed etiam amor Dei proponitur ut vis quaedam exercitantem impellens ad rectam electionem faciendam : « cuyo amor [de Jesucristo] nos a de mover y ynclinar a la tal parte abyecta, por más parecerle e ymitarle » (nº 5). Christus vocatur animae sponsus : « el ánima tendrá delante de sus ojos más presente la memoria de su esposo » (nº 5). Vani amores creaturarum compescendi sunt, ut anima capax reddatur ut « en ella resida el bien ynfinito que es Dios con su soberano amor, y para que mejor le pueda conocer y poseer y ser regida dél » (nº 5). Amor nascitur in anima (nº 5). Tertium praeambulum ad bonam electionem faciendam est sibi proponere finem creationis, qui est laus et gloria Dei, ut anima « conciba y cause en sí el más intenso y más perfecto amor que pudiere, con el qual ofrezca totalmente a sí y a todas sus cosas a su divina majestad,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

deseando que todas nazcan de su bendito amor y que sean regidas y gobernadas como más conviene a su gloria y onrra » (nº 20). Indifferentia est animi dispositio quae animum ducit ad hoc ut nullum affectum seu inclinationem sentiat « la cual no nazca del solo amor de Dios » (nº 21). Amor qui me movet ad eligendum descendat desuper (nº 26), prout dicitur in *Exercitiis* nº 184. Tandem, optimum signum ad discernendum utrum electio recte facta fuerit, est ut anima « en aquella oblación [...] se halle quieta, reposada, sabrosa [...] y si con la tal quietud rescibe también alguna ynterna consolacion y lágrimas spirituales ». Porque « lágrimas spirituales son las que nascen de ynflamación del ánima en el amor de Dios » (nº 32).

3. Inter alia puncta quae ampliore explicatione donantur, notanda sunt quae sequuntur : expositio utilitatum quae ex paupertate derivantur (nº 5) ; tertium tempus faciendi electionem exemplo quodam declaratur (nº 12) ; inter res quae cadunt sub electione immutabili Exercitia enumerant tantum sacerdotium et matrimonium [171, 172]. His additur in « Annotationibus » status religiosus ; de matrimonio autem amplius dicitur : « consumado, si non conviene[n] entramas partes en tomar religión o interviene culpa de una de ellas, por la cual se puede dexar su cama y cohabitación » (nº 15). *Exercitia* [172] considerant tantum casum electionis immutabilis male factae. Ortiz attingit etiam electionem mutabilem, quae si indebito modo peracta fuerit, ope alterius substitui potest (nº 16). Ortiz modo speciali explanat ea quae agunt de recursu ad Deum in oratione, tum ante electionem ad Dei gratiam implorandam (nº 22) et cf. *Exercitia* : 180, tum post eam factam, ut electio Deo offeratur eique confirmanda subiciatur (n. 31 ; *Exercitia* : 188 cf. 183).

VII. — RATIO EDITIONIS. Edimus tantum priorem sectionem huius tractatus, eam scilicet quae cum tractatu de electione in libro Exercitiorum stricte convenit, id est, numeros 1-34, ff. 49*v*-57*r*, addito tantum initio Documenti (nº 35) quo inchoatur altera sectio. Rationem innuimus supra. Numeros paragraphorum adhibemus qui in editione patris Camilli Abad inveniuntur, idque ut facilius nostra editio con praecedenti conferri possit. Infra subiungimus numeros parallelos textus archetypi.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Textus

[f. 49*v*]

1 SÍGUESE LA DOCTRINA DE ELEGIR ESTADO DE BIVIR O OTRA COSA BUENA; Y PRIMERO QUATRO PREÁMBULOS GENERALES QUE PARA ELLO DISPONEM.

2 [164] 1º. El primer preámbulo general es que, antes de entrar en las elections de estado de bivir, para que el hombre se aficione más a ymittar la verdadera doctrina de Christo nuestro Señor, aprovecha mucho considerar y advertir en las siguientes tres maneras y grados de amor de Dios y deseo de obedecer y ymitar y servir a su divina magestad, y en ellos considerándolas a ratos del día; también aprovecha hazer sus colloquios, según que adelante se dirá.

3 [165] 1ª. La primera manera y grado de amor de Dios y deseo de obedeçer y ymitar a su divina magestad es necesario para la salud eterna, y es, que ansí la persona ame a Dios y se aficione a su servicio, quanto en sí sea posible, que en todo obedezca a su sagrada ley y mandamientos; de tal suerte que, aunque le hiziesen señor de todas las cosas criadas en este mundo, ni por la vida propia temporal, no consienta en deliberar de quebrantar un mandamiento divino ni humano que obligue a peccado mortal.

4 [166] 2ª. La 2ª manera y grado de amor de Dios y deseo de obedecer es más perfecta, porque yncluye la primera; y es, quando la persona se halla en tal disposición, que por el amor de Dios y deseo de obedecer y ymitar y servir a su divina magestad, no quiere ni se ynclina más a tener riqueza que pobreza, honor que desonrra, ni a desear vida larga que corta; de forma que está yndiferente y uniforme, aparejado para lo que fue-[50*r*]re más servicio de Dios nuestro Señor y salud de su ánima; y con esto, que por todo lo criado, ni porque la vida le quitasem, no consentiríe en deliberar de hazer un peccado venial.

5 [167] 3ª. La 3ª manera y grado de amor de Dios y deseo de obedeçer, servir y ymitar su divina magestad es perfectíssima; y es, quando yncluyendo la primera y segunda, alguna persona tiene tan ferviente amor de Dios y deseo de obedecer, servir y ymitar su divina magestad, que aunque las obras pías que con prudente speranҫa espera poner en el un estado y en el otro le parezcan que serán en ygual alabanҫa y gloria de Dios; pero por ymittar y parecer más actualmente a Christo nuestro Señor, quiere y elige más pobreza con Christo pobre que riqueza, abjectión y oprobios con Christo lleno

9 arratos *ms.* || 22 ni le yndina *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

dellos, que honrras ; y sin dar causa para ello, desea más ser estimado por vano y loco con Christo, que por tal fue tenido en este mundo de los que procuraron su muerte, que no de ser estimado sabio ni prudente en este mundo. Y también porque, aunque las obras de los dos estados pareciesen y fuessen a alguna persona yguales en mérito, el estado de la parte abjecta es muy seguro, y con que el ánima está de las cosas del mundo menos ocupada y más abstracta dellas, y ansí más vígil y atenta para oír y servir a Dios. Y allende de todo esto, en la parte abjecta ymíttase más nuestro Señor Jesu Christo, cuyo yntenso amor nos a de mover y ynclinar a la tal parte abgecta por más parecerle y ymittarle ; y porque en el tal estado el ánima terná delante de sus ojos más presente la memoria de su esposo, que anduvo en este mundo con la librea de tal estado, y la dio a sus muy amados apóstoles, y la voluntad della dio a todos los mártires, de los quales algunos en el canon de la misa nos propone la Yglesia por dechado y espejo para que en él nos miremos, deseemos, [50*v*] pidamos y ymittemos. Y por esto al mancebo, que dixo que guardaba los mandamientos, le dixo nuestro Señor : « Si vis perfectus esse, vade et vende omnia quae habes et da pauperibus, et sequere me »[1]. Y la exçelencia desta voluntad desta pobreza explicó quando dixo : « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum »[2]. Y por tanto el tal estado se a de tomar con gozo ; y conociendo ser especial y muy gran merced de Dios la voluntad del tal estado, se a de suplicar por ella a nuestro Señor con mucha ynstançia y hazer ynfinitas gracias a su soberana magestad por ella, quando la da ; porque con el tal don arma nuestro Señor a la persona por especial caballero suyo, confortándole con su divina virtud para resistir fácilmente y con gozo al enemigo en los grandes, falaces y venenados encuentros que al ánima haze, con falsa apariencia de bien, en las honrras y riquezas deste mundo ; y con la tal voluntad de pobreza y abjectión córtanse las cuerdas de los tales vanos amores que al ánima asimilam, abrevian, terminan y limitan a bienes vanos, finitos y limitados ; las quales cuerdas de vanos amores quitadas, queda el ánima dilatada, ensanchada y amplificada y hecha capaz para que en ella perfectamente resida el bien ynfinito, que es Dios, con su soberano amor, y para que mejor le pueda conocer y poseer y sea regida dél ; y para que la jactura y pérdida de los bienes deste mundo no la entristezcan ni abatan ni quiten de su magnanimidad, ni la acquisición y aumento de los tales bienes

38 y sin dar causa *repetit ms.* || 75 quieten] quiten *ms.*

[1] Mt. 19, 21.
[2] Mt. 5, 3.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

la ensalcen vanamente a soberbia o vana gloria, ni con ellos pierda su verdadera humildad. Y por ser esta voluntad un tan rico y precioso don, quiere nuestro Señor, para concederle, que primero sea conoscido y muy estimado y deseado del ánima, y pedido con mucha ynstançia, fuerça y yntención perseverantemente; y entonces enrriqueçe al ánima con este inestimable don y spiritual gracia suya, que es [51*r*] maná y manjar de sus grandes y muy escogidos amigos quando nasce del amor de Dios; y entonces haze que la persona no quiera aceptar el estado de onrras y riquezas, si no vea que le conviene para mayor servicio y gloria de Dios; por lo qual solamente entonces la acepta como carga y pesadumbre que en sí le hiede, si no fuese por el servicio de Dios.

Y por tanto, quien desea alcançar este 3º grado y manera de **6**
amor de Dios y deseo de obedecer, servir y ymittar a su divina ma- [168]
gestad, mucho le aprovechará que, exercitándose y esforçándose la voluntad en ello, haga los tres coloquios en la contemplación de las diferencias de hombres ya dichos, pidiendo a nuestro Señor que le quiera elegir en estado más conforme a esta tercera manera de su amor, etc., para más le ymittar y servir, si dello mayor servicio y alabança fuere de su divina magestad.

2º PREÁMBULO: DE LA INTENCIÓN Y FIN QUE EL QUE A DE ELEGIR, PRIMERO A DE FORMAR Y CONCEBIR EN SU ÁNIMA. **7**

2º preambulo general. El 2º preámbulo para bien elegir es, **8**
que en toda buena election, en quanto es de nuestra parte, el ojo [169]
de nuestra yntençión deve ser simple, solamente mirando para lo que soi criado, es a saber, para alabança de Dios nuestro Señor y salvación de mi ánima. Y ansí, qualquiera cosa que yo eligiere a de ser para que me ayude a venir a este fin para que soi criado, hordenando el medio al fin, y no trayendo el fin al medio; ansí como acaeçe que muchos eligen primero casarse, lo qual es medio, y después secundario se determinan de servir a Dios nuestro Señor en el casamiento, el qual servir a Dios es fin que avía de ser elegido primero, y conforme a él elegirse después el estado de casado o de continencia; y ansí mesmo ay otros que pri-[51*v*]mero quieren y se determinan a aver beneficios, para después servir a Dios en ellos; de manera que no van derechos a Dios, mas quiere[n] que Dios venga a sus afectiones desordenadas; y por consiguiente hazen del fin medio y del medio fin; de suerte que lo que avían de tomar primero toman postrero; porque primero emos de poner por objecto

3 eligere *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

querer servir a Dios, que es el fin, y secundario tomar benefiçio o casarme, si más me conviene para mejor servir a Dios; porque el medio a de ser para el fin, y no el fin para el medio. Y por tanto, ninguna cosa me deve mover a tomar los tales medios o privarme dellos, sino solo el ser más servicio y alabança de Dios nuestro Señor y más seguridad para la salud eterna de mi ánima, iuxta yllud: « Primum quaerite regnum Dei et iustitiam eius », etc. [3].

9 [175] 3º preámbulo general. El tercero preámbulo general es de tres diferencias de tiempos que el ánima tiene, para poder hazer sana y buena elección en cada uno dellos.

10 1º tiempo. El primer tiempo es, quando ansí mueve y atrae la voluntad de la persona Dios nuestro Señor a elegir alguna cosa, que sin dubda ni poder dubdar, la tal persona conozca cierto la tal vocación ser de nuestro Señor; y ansí sin dubda se determina y sigue lo que le es mostrado; ansí como Sant Pablo y Sant Matheo hizieron, quando siguieron a Christo nuestro Señor.

11 [165] 2º tiempo. El segundo tiempo es, quando aunque no aya tanta certinidad como en el primer tiempo sobredicho, pero todavía por la expiriencia de consolaciones y desolaciones y de discreción de varios spíritus, como después se dirán, se toma asaz claridad y conocimiento que es agradable a Dios la elección del estado, o de alguna otra cosa que entonces haze la voluntad a ella ynclinada [52*r*] y movida por las prudentes causas y razones que por el entendimiento se le an representado, mediante la gracia de nuestro Señor.

12 [177] 3º tiempo. El terçero tiempo para poder bien elegir el estado de bivir o alguna otra cosa es, quando aunque no aya la certidumbre del primer tiempo, ni las experiençias de divinas consolaciones y diferençias de spíritus del 2º, pero el ánima está no turbada ni agitaba o comovida por las tentaciones o pasiones que conturban o ynpiden la clara deliberación y sereno recto juizio de la razón; sino el ánima está pacífica, quieta y tranquila de las tales tentaciones y pasiones, para poder serena y claramente deliberar y juzgar la parte más conveniente y más agradable a Dios nuestro Señor en la materia propuesta que quiere ynvestigar. Exemplo del tiempo es, quando la persona puede puramente considerar, primero, cómo es nascido el hombre para alabar y dar gloria a Dios nuestro Señor y salvar su ánima; y por la tal consideración, primero enteramente desea este fin; y para poderlo mejor conseguir y más a gloria de Dios, después elige por medio una vida o estado de bivir de los que la Yglesia tiene aparejados, moviéndose y determinándose de elegir el tal estado de

36 *post* del estado *adest spatium vacuum in ms.* || 53 poderla *ms.*

[3] Mt. 6, 33.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

bivir por las prudentes causas y razones que por el entendimiento se le an representado, mediante la gracia y ayuda de nuestro Señor, después de aver hecho la prudente y christiana diligençia, investigación y examen que para deliberar en semejante materia se requiere, como después se dirá. Entonçes la tal disposición de tiempo en que se haze la tal election, aunque solamente por vía humana, es buena y conveniente; y no se haze sin favor divino, aunque no aya ynspirencia [!] del gusto de su consolación. [52*v*]

4º preámbulo general. El 4º preámbulo general es para conocer **13** la diferencia de las cosas de que se puede hazer election, y contiene [170] en sí tres puntos.

1º punto. El primer punto es, que es necesario que todas las **14** cosas de las quales queremos hazer election sean yndiferentes o buenas en sí, de forma que sean aprovadas por la sancta madre Yglesia, y no sean malas ni repugnantes a ella; porque las tales, pues se pueden conocer malas y prohibidas, no ay sobre ellas más que deliberar, de que la persona se a de guardar y apartar dellas, por el amor de Dios nuestro Señor.

2º punto. El 2º punto es, que ay unas cosas que caen debaxo **15** de election ynmutable, ansí como son religión, sacerdoçio, matrimonio [171] consumado, si no consiente[n] entramas partes en tomar religion, o interviene culpa de una dellas, por la qual se puede dexar su cama y coabitación; los quales estados, después de tomados, no los puede la persona dexar. Y ay otras cosas que cae[n] debaxo de election mutable, ansí como son tomar beneficios o dexarlos, tomar bienes temporales o dexallos, etc.

3º punto. El 3º punto es, que si, como muchas vezes por nues- **16** tros pecados acontece, alguna persona a tomado su estado de bivir [172] sin aver primero hecho dél election devida y hordenadamente, por no aver primero quitado las afectiones desordenadas que en las tales electiones por nuestra carnalidad suelen yntervenir; entonçes, si el estado que tomó de bivir es de election mutable, y la tal persona principalmente desea, como deve, servir y agradar a nuestro Señor, arrepintiéndose de su culpa y negligencia pasada, deve tornar a hazer la election del estado de bivir que a de tener de aý adelante, haziéndola [53*r*] sin afectos carnales, devida y ordenadamente, como después se explicará. Pero, si es ynmudable el estado de bivir que la tal persona desordenadamente tomó — porque en los estados de bivir ynmudables, que ya una vez se a hecho election, no ay más que elegir sobre ellos, porque, como es dicho, no se pueden dexar los tales estados después de una vez tomados, como es estado de reli-

63 ynspirencia *ms. pro* experiencia || 76 consiente *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

gión, matrimonio consumado, o de sacerdocio —, entonçes la tal persona, arrepintiéndose de su tan grave culpa y negligencia pasada, procure con ynstancia mudar sus malas costumbres, y proponga con firme propósito de aý adelante de hazer buena vida y agradar a nuestro Señor en el estado de su elección ya hecha. La qual elección, por aver sido desordenada y oblica, no podemos dezir que aya sido hecha por divina vocación, porque toda vocaçión divina es siempre pura y limpia, sin mezcla de afición carnal ni de otra afición desordenada; en lo qual, engañados, muchos yerran, pensando y llamando su oblica y mala elección divina vocación. Perc es tanta la divina bondad, que aun de nuestras faltas saca fructo de bendiçión, dando gracia a las tales personas para que le sirvan y se salven, convertiéndose con humildad a su divina magestad y demandándole su ayuda; por lo qual dize señor Sant Pablo: quod « diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum », etc. [4].

17 [178] SÍGUESE EL MODO DE HAZER ELECTIÓN, Y CONTIENE EN SÍ CINCO OTROS PREÁMBULOS O PRESUPOSITIONES ESPECIALES Y CINCO PUNTOS, Y UN DOCUMENTO Y TRES ESPIRIENTIAS SPIRITUALES.

18 1º preámbulo. Primero preámbulo y pre[su]posyción, antes de [53*v*] deliberar y consultar a nuestro Señor sobre la elección del estado de bivir o de otra cosa que se aya de elegir, es que el ánima se purgue de todo pecado, a lo menos mortal.

19 2º preámbulo. El segundo preámbulo o pre[su]posición es, que el ánima procure que el tiempo en que a de deliberar sobre la parte que a de elegir sea tranquilo y quieto de toda mala agitación y de pasiones carnales: « Nubila enim mens est — vinctaque frenis — haec ubi regnant » [5].

20 3º preámbulo. Tercero preámbulo y pre[su]pusición es, que el ánima proponiendo delante de sí el bien principal para que es criada, que es para alabar y dar gloria a Dios nuestro Señor, conciba y cause en sí el más yntenso y más perfecto amor de Dios que pudiere, con el qual ofrezca totalmente a sí y a todas sus cosas a su divina magestad, deseando que todas nazcan de su bendicto amor, y que sean regidas y governadas como más conviene a su gloria y onrra.

---

15 preposyción *ms.*, *in lin.* 19 prepositión, *in lin.* 24 et 32 prepusición, *in lin.* 56 presuposición

---

[4] Rom. 8, 28.

[5] BOETHIUS, *De consolatione philosophiae*, lib. II, metrum 7, PL, 63, 658.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

4º preámbulo. El quarto preámbulo y pre[su]pusición es que, **21** propuesta delante de sí la cosa sobre que la persona a de hazer elec- [179] tión, ansí como de religión, y un oficio o beneficio para tomarle o dexarle, o otra qualquiera cosa lícita que se aya de elegir, ante que la tal persona cerca de ella discurra trayendo razones a una parte y a otra, mire bien si siente en sí alguna afición o ynclinación más a una parte della que a otra, la qual afición no nazca del solo amor de Dios ; y entonces es menester que, esforçándose a ello, quite de sí primero, quanto pudiere, mediante la gracia de nuestro Señor, la tal afición y ynclinaçión ; de manera que por más agradar a Dios nuestro Señor, quanto en sí fuere, no quede más aficionada ni ynclinada a tomar la cosa propuesta que dexarla, ni más a dexarla que a tomarla, sino que se halle como un fiel de peso en medio de las dos balanças, para seguir a-[54*r*]quello que sintiere ser más alabança en gloria de Dios nuestro Señor y salvación de su ánima. Porque, si tiniendo afectuosa inclinación, más a una parte que a otra se hiziese la deliberación y elección, no se podría hazer bien ni rectamente, ni el ánima podría quedar quieta y contenta de la tal deliberaçión, por aver estado el juez, que es el entendimiento, favorable y inclinado más a una parte que a otra ; y no conviene que sea juez y parte. Y por tanto, mientras ansí está, se a de rehusar como juez sospechoso y atado y escurecido con la nuve de la afictión ; pues que, como dize Aristótilis : « Non eadem videntur amantibus et odientibus, irate et mansuete se habentibus »[6].

5º preámbulo. El quinto preámbulo y presuposición es, que con **22** profunda humildad y mucha ynstancia la persona, puesta de rodillas, [180] suplique a nuestro Señor en particular acerca de la cosa propuesta, que quiera mover a su voluntad y determinar su ánima a la parte que será más su alabança, honrra y gloria ; y para ello le dé su gracia, favor y ayuda, con que su entendimiento, bien y fielmente deliberando, discurra y entienda y concluya aquella parte que será más loa y gloria suya. Y a este fin dirá el yno de « Veni Creator », y la antiphona « Veni, Sancte Spiritus » y versículo « Emitte Spiritum », etc. « R. et renovabis », etc., y la oración : « Deus qui corda », etc. ; y dé algunas limosnas, y hará hazer oraciones para lo mismo, especialmente misas.

---

40 la gracia *sup. lin.*

---

[6] *Rhetorices*, lib. II, ed. Didot, t. I, p. 346.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

SÍGUENSE 5 PUNTOS, Y CONCLUYE LA FORMA CÓMO SE A DE DELIBERAR Y CONCLUIR Y OFRECER A NUESTRO SEÑOR LA PARTE QUE SE ELIGE.

23 [181] 1º punto. Presupuestos estos cinco especiales preámbulos y presuposiciones dichas, ya que la persona está, quanto es en sí, indiferente a la cosa, para solamente elegirla como más converná a la gloria y honrra de Dios, para lo qual húmilmente a su-[54*r*]plicado a nuestro Señor por su gracia y ayuda, entonces, mediante ella, usando de su prudencia y razón natural, enpeçará a deliberar sobre la cosa de que se a de hazer electión, como si tomará religión o aceptará un oficio o no; y primero, atenta y maduramente discurriendo, mirará y coligirá todos los cómodos y provechos que para la gloria de Dios y salud de su ánima se siguen de tener el tal oficio o otra cosa; y ansimismo por la otra parte discurriendo colegirá y juntará todos los yncómodos, peligros y daños que para la gloria de Dios y salud de su ánima verisímilmente se pueden seguir del mismo aceptar el tal oficio o cosa; y lo mismo hará acerca de la parte contraria, que es el no aceptar el tal oficio o cosa. De manera que discurriendo, colyga y junte todos los cómodos y provechos que para la gloria de Dios y salud de su ánima se siguen de no aceptar el tal oficio o cosa; y ansí mesmo colegirá todos los yncómodos, peligros y daños que para la gloria de Dios y salud de su ánima se sigue[n] del no aceptar el tal oficio o cosa, que son los mismos cómodos o provechos que discurriendo avíe hallado que venían del aceptar la cosa; de manera que todos se reduzían a solas dos partes y dos balanças que entre sí se an de comparar y ponderar. Lo qual, para que mejor se haga y no se olviden los cómodos y yncómodos hallados, es bien que, ansí como se hallan, se escrivan por correspondencia en dos partes, la una enfrente la otra.

24 2º punto. El 2º punto de la deliberación es que, después [que], como dicho es, se a diligentemente y por tiempo conveniente ynquiriendo la cosa propuesta y discurriendo por todas partes; y de una parte sean colegidos todos los cómodos y provechos del aceptar de la cosa; y por la otra, todos los [55*r*] yncómodos, peligros y daños de la misma aceptación; mirarse a y pensarse a con prudente estimación quáles son los más en número y más graves y que más ymportan a la gloria de Dios y salud del ánima entre aquellas dos balanças o dos banderas, colegidos por dos partes, de cómodos y yncómodos. Y por la parte que ay más causas y más razones y más perfectión, conforme a lo que dicta y mueve la razón y prudençia y no la sensualidad, se concluya por el entendimiento la parte que

10 averisímilmente *ms.* || 85 colyga *ms. pro* colija

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

más convenga elegir; a la qual, si nuestro Señor la confirmare mediante su gracia, se ynclinará y determinará la voluntad a elegirla para mayor gloria y honrra de Dios, como se dirá.

3º punto. El 3º punto es para provar con quatro reglas y medidas, si la electión que se a hecho es la mejor y en mayor gloria y onrra de Dios. Para lo qual, después que la persona a hecho la tal deliberación, conclusión y electión mediante sus potençias naturales ayudadas por la gracia de nuestro Señor, con la qual la tal persona a hecho lo que es en sí quanto al discurso de la razón natural; para que mejor conozca y prueve si su electión a sido recta y buena en la parte que a concluýdo, conviene que lo discierna y examine en diversos tiempos y con diversas medidas, midiendo y nivelando la tal electión por todas las quatro reglas siguientes, para que vea si se conforma y quadra con ellas: 25

1ª regla. La primera regla es, que la persona que elige mire y experimente en sí, primero que concluya [la] electión, que aquel amor que le mueve y le haze elegir la tal cosa descienda de arriba del amor de Dios; de forma que el que elige sienta bien primero en sí, que aquel amor más o menos que tiene a la cosa que elige es [55*v*] solo por su Criador y Señor. 26 [184]

2ª regla. La 2ª regla es, para que la electión se vea si es desnuda de sus propias pasiones e ynclinationes del que elige, que mire a un hombre que nunca a visto ni conocido; y deseando toda su perfición, considere lo que, preguntándoselo, le díría que hiziese y elig[i]ese en la tal cosa, para mayor gloria de Dios nuestro Señor y mayor perfectión de su ánima; y entonces, haziendo lo mismo, guardará para sí el consejo que para el otro pornía; porque deliberando primero en la cosa para otra persona, la electión se haze más libre de nuestras propias pasiones. 27 [185]

3ª regla. La tercera regla es, que la persona que elige considere primero, como si estuviese en el artículo de la muerte, la forma y medida que entonçes quirríe aver tenido en esta vida en el modo de la presente electión. Y, reglándose por aquella, haga en todo su determinación. 28 [186]

4ª regla. La quarta regla es que, mirando y considerando cómo me hallaré en el día del tremendo juizio de Dios, piense cómo entonces querría aver deliberado cerca la tal cosa presente, y mirando bien la regla que entonces querría aver tenido, tomarla he agora, para que entonces me halle con entero plazer y gozo dello, y no con perpetuo pesar y arrepentimiento. 29 [187]

Y aunque sean diversas las vías, medios y consideraciones del ánima en estas quatro reglas, quando se haze la electión por ellas, pero la conclusión es siempre conforme y una; la qual, después de 30

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ser tomada, medida y nivelada por todas quatro reglas, queda más quieta el ánima [56*r*] de aver hecho en la tal electión según sus fuerças naturales todo lo que es en sí para mayor gloria y onrra [de] Dios y su salud y quietud eterna ; conforme a la qual electión hará a nuestro Señor Dios ofrenda y oblación de la parte que para su mayor gloria y onrra a elegido, como en el quarto punto se sigue.

31 [188, 183] 4º punto. El quarto punto es que, después de ser elegida la conclusión por la prudençia de la razón natural, y medida y nivelada por todas las quatro reglas sobredichas, antes que se ponga en execución, la persona, al menos por una ora, muy atentamente considerando quién es Dios y quién es él, y los ynnúmeros beneficios que a recibido de su ynmensa bondad, deve yr con profunda humildad y muy afectuosamente ofreçer delante su acatamiento la tal conclusión y electión que a hecho, sometiéndola a su soberano consejo, y suplicando a su divina magestad que, si a de ser para su mayor servicio y gloria, la confirme de su mano y arraygue en su ánima, y dé su gracia para que se ponga en execución ; y si no a de ser assí, se lo dé a entender y totalmente lo quite de su voluntad ; y a este efecto dirá las mismas oraciones que dixo en el quinto preámbulo, y dará limosnas, y hará también hazer oraciones para el mismo fin, y especialmente algunas misas.

32 5º punto. El quinto punto es que, si en aquella oblación que a Dios nuestro Señor se haze, el ánima se halla quieta, reposada, sabrosa, ay alguna aparencia que a Dios nuestro Señor le plaze la oblación ansí hecha ; y si con la tal quietud rescibe también alguna ynterna consolación o lágrimas spirituales, será mayor señal que al Señor nuestro plaze la tal electión ofrecida ; porque lágrimas spirituales son las que nascen de ynflamación del ánima en el amor de Dios, o de dolor de los pecados, o de alguno otro acto sancto que allega el ánima a Dios, el qual no puede ser sino de parte de Dios, conforme a lo que David dize en el salmo : « Flavit spiritus eius et fluent aquae » [7]. Y en otro : « Potum dabis eis cum mensura » [8], como más después se explicarä. [56*v*]

33 [183] Ansí mismo, si después de la tal oblación, poniéndose luego el ánima en contemplación o en oración recibe amor intenso de Dios, lágrimas, humildad, conocimiento de sus faltas, o confusión o arrepentimiento dellas y ynflamado y firme propósito de no cometerlas más, o algún otro gusto y sabor de las cosas eternas, Dios nuestro Señor muestra señal que le plaze la electión a él ofrecida, pues comunica al ánima tales dones y gracias en la ofrenda della, que son efectos de su grata aceptación y amor de la tal ofrenda ; el qual

[7] Ps. 147, 18.

[8] Ps. 79, 6 : « in mensura ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

efecto de su divina voluntad y grata aceptación de la ofrenda de la parte elegida, quanto en más contemplaciones se recibiere, tanto quedará el ánima más contenta que su elección a sido buena y agradable a Dios. Ya avido el tal conocimiento por la divina bondad, podrá el ánima con gozo y contentamiento que en la tal cosa agrada a nuestro Señor, ponerla en efecto y execución; acerca de lo qual se mirará el siguiente documento.

DOCUMENTO PARA CONOÇER LA DILIGENCIA QUE SE DEVE PONER PARA SABER LA DIVINA VOLUNTAD SOBRE LA PARTE QUE SE A ELEGIDO. 34

Si en la oblación y ofrenda de la parte elegida que se hizo conforme al 4º y 5º punto sobredichos, no se alcançó el claro y entero conocimiento y luz del qual se hizo mención en el quinto punto, con que se conozca que la tal parte ofrecida es la mejor y que más agrada a Dios nuestro Señor; conviene advertir que, quanto la cosa que se a de elegir es más grande y más ardua, tanto en el conocimiento de la mejor parte della tanto más y más se deve mirar y más vezes, y buscar clara espiriencia della en la discreción de los varios spíritus que en diversos tiempos de las consolaciones y desolaciones que en diversas contemplaciones de los misterios de la vida de nuestro Señor recibe el ánima en la oblación de la parte elegida o de su contraria.

De manera que, si la elección fuere cerca de la pobreza actual, para que se tome o no, o cerca de otra cosa muy ardua, lo más con-[57r]veniente es que, después de hecha la tal conclusión según el discurso natural del entendimiento, como se dixo en el primero y 2º punto, y después de provada por las 4 reglas puestas en el 3º punto, y después de hecha la oblación y ofrenda de su humana elección en el 4º punto, si no alcança en él la luz y conocimiento spiritual que se explica en el 5º, no ponga luego en execución la elección hecha, sino primero la persona en la cantidad del tiempo y número de vezes que según la grandeza de la cosa conviene, proceda con la tal conclusión por sus exercicios de contemplaciones por los misterios de la vida de nuestro Señor, escuchando los varios pensamientos que los diversos spíritus traen al ánima en los diversos tiempos de consolaciones y desolaciones del ánima sobre la cosa que quiere elegir, y tanbién notando la variedad de divinas consolaciones y desolaciones que acuden a las ofrendas de las partes contrarias, como después más se dirá; para que después con más claridad, avida por estas dos spirituales espiriencias, conozca la mejor parte y della perfectamente, poniéndola en efecto, le haga a Dios nuestro Señor la oblación y ofrenda que le conviene.

95 Ya avido] Y a avido *ms.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

APPENDIX

VERSIO ITALICA ANNO 1555 CONFECTA

Introductio]

TEXTUS hucusque ineditus servatur Romae, in Archivio di Stato, ms. *301*. Est codex chartaceus, mensurae 23,5 × 16 cm., fol. 61 numerata habens. Deest intio fol. 1, ubi supponi potest adfuisse voluminis titulum atque etiam interpretis nomen. Scriptus littera calligraphica saeculi XVI. Religatus tela nigra, foliis pellis eiusdem coloris ante et retro agglutinatis, quae aureis ornamentis et, in centro, signo nominis Iesu, decorantur. Illud diceres exemplar cuidam Societatis amico vel benefactori dono dandum. De hoc volumine v. E. ALEANDRI BARLETTA, *Aspetti della Riforma cattolica e del Concilio di Trento. Mostra documentaria.* Catalogo. (Archivio di Stato di Roma 1964) p. 92 et fig. nº 101. Occasione huius expositionis, a. 1964 hoc manuscriptum in lucem venit. Directori Romani « Archivio di Stato », Doctori Marcello Del Piazzo, qui dictam expositionem curavit, gratias agimus ob opportunitatem nobis concessam hunc *Exercitiorum* textum consulendi et edendi.

TEMPUS compositionis huius versionis *Exercitiorum* clare exprimitur in ultimo eius folio : « In vulgare fu finito di tradurre a l'ultimo di luglio, nel MDLV », unde uno anno ante S. Ignatii obitum.

AUCTOR versionis in codice non exprimitur. Indicia tamen quae sequuntur nobis suggerunt interpretem valde probabiliter, si non certo, fuisse Ioannem Baptistam Peruschi. 1º Comparatio scripturae codicis nostri apprime cohaeret cum autographa formula votorum, a Peruschi nuncupatorum post paucos menses a versione *Exercitiorum*, scil. 21 novembris 1555. Formulam votorum habemus lingua italica dicto die scriptam : ARSI, *Ital. 59*, f. 303, et latina lingua die 6 ianuarii 1557, ibid. f. 417[1]. Io. B. Peruschi[2] natus Romae a. 1525,

[1] Alia autographa Peruschi posteriora, quae tamen similitudinem cum nostro textu confirmant, sunt : formula professionis, Romae nuncupatae 22.IX.1566 (*Ital. 3*, f. 94*r*) et epistola data Mediolano 6.XII.1574, de qua inferius (*Ital. 145*, f. 307*r*).

[2] De P. Peruschi vide SCADUTO, *Cataloghi dei gesuiti d'Italia*, p. 114. His quae in textu dicimus adde Patrem Peruschi fuisse praepositum pro-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Societatem ingressus est in nativa urbe a. 1555, unde cum Exercitia in italicam linguam transtulit, novicius erat triginta annos natus. Sacerdotio auctus est etiam Romae die 26 iulii a. 1556. — 2° P. Peruschi a. 1574 in italicam linguam transtulit *Vitam* S. Ignatii, auctore Petro de Ribadeneira, anno 1572 Neapoli latine primum editam. Factum hoc Generali Everardo Mercuriano displicuit, eo quod *Vita* illa initio ad usum Societatis reservabatur (eodem fere modo ac prima *Exercitiorum* editio, ut supra, p. 136 diximus). P. Peruschi, litteris ad P. Generalem, Mediolano die 6 decembris 1574 datis (v. FN, IV, 18) de modo suo agendi se excusavit. Videmus igitur in P. Peruschi studium in linguam italicam vertendi prima Societatis Iesu opera typis edita. — 3° Ad calcem manuscripti, de quo agimus, haec verba leguntur : « A Dio solo sia la gloria, la laude e l'honore. I.B.S. » (vide tab. n° 10). Quid significent litterae I. B. S. difficile dictu est, stare tamen recte possunt pro : *I*oannes *B*aptista *S*cripsit, neque eorum aliam explicationem invenimus.

Textus hic est italica interpretatio versionis latinae Vulgatae, ex exemplari a. 1548 typis edito facta. Id clare apparet comparanti utrumque textum, inde a documentis initialibus : litteris apostolicis Pauli III, testimoniis in favorem *Exercitiorum*, praefatiuncula Polanci. In fine textus impressi mentio fit : « Il latino fu stampato in Roma per Antonio Blado, agli XI de settembre, nel M.D.XLVIII ». Praecipua differentia in eo est, quod ad finem adduntur duae meditationes, altera de morte, altera de iudicio. Cum agatur de simplici versione textus iam impressi et definitive constituti, clarum est hunc textum italicum inter primarios Exercitiorum textus annumerandum non esse. Nescimus utrum haec versio consentiente aut approbante S. Ignatio facta fuerit. Ex alia parte, constat versionem latinam per multum tempus « officialem » et unice edendam habitam esse. Ipse textus hispanus tantum anno 1615 primum edi potuit [3]. His non obstantibus, editio huius textus italici utilis futura visa est. Adest ratio relativae antiquitatis eius, cum vivente adhuc Ignatio facta fuerit. Praeterea, sive ad *Exercitia* tradenda adhibita ea fuerit sive non, dici potest primus gressus in traditione italica textus *Exercitiorum*. Est etiam documentum utile ad historiam pietatis in Italia, medio saeculo XVI, illustrandam.

De ipso textu pauca quaedam. Etiamsi, ut diximus, fideliter sequitur latinum textum Vulgatae impressae, non desunt hic atque

---

vincialem provinciae mediolanensis an. 1578-1581 eumque mortuum esse Romae die 18 dec. 1598. Vide etiam FN, IV, 17-18, 33.

[3] Conatus habiti in Hispania *Exercitia* lingua hispanica edendi, non obtinuerunt Superiorum approbationem. Die 3 maii 1574, P. Mercurianus, respondens Castellae provinciali, Ioanni Suárez, ei dicebat : « Quanto a imprimir los exercicios spirituales, yo me contento que se imprimam de aquella forma de los de Viena y solamente para el uso de la Compañía, y bien corrigidos, y que nos enbíe después alguno dellos ». ARSI, *Cast. 1*, f. 12 ; cf. *Hisp. 122*, f. 248.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

illic mutationes arbitrio interpretis inductae. In examine generali [43] dicitur f. 12*v* : « O anima mia, rendemi conto di questo mane ». Colloquium secundi exercitii primae hebdomadae [61] fit modo directo per invocationem ad Deum (f. 15*v*). In quinto puncto eiusdem exercitii [60], additur f. 15*v* : « come fece a Datan et Abiron ». Exercitia peragenda die quinto tertiae hebdomadae [208d] modo ampliore exponuntur (f. 35*v*). In expositione « additionum » [73] adhibetur secunda persona, dum in textu originali habetur prima (f. 18*r*). Pauca haec exempla sufficiant.

Nonnumquam interpretatio haec imperfecte reddit textum originalem *Exercitiorum*, unde fit ut sensus aliquarum locutionum sit obscurus.

Ratio Editionis. Edimus textum prout iacet in manuscripto, retenta etiam separatione verborum, ideo alias legitur ex. gr. « conciosiaché », alias : « conciosia che ». Coniunctio copulativa nunc formam *e*, nunc formam *et* accipit. Ponimus accentus secundum hodiernum usum. Ad interpunctionem quod attinet, in punctis difficilioribus retinuimus signa quae habentur in manuscripto. Paragraphos numeramus secundum receptum usum pro textu archetypo.

N. B. De aliis textibus italicis quae a nostra editione certe exsulare debent, vide *Codicum descriptiones* initio huius voluminis. pp. XL-XLII.

Textus

PAULO PAPA III
A PERPETUA MEMORIA DI QUESTO

La cura del pontifice a noi commessa verso la universa christianità e l'amore della gloria e laude divina fa che quelle cose le quale giovano alla salute dell'anime et al spiritual profitto di quelle, contentando li desiderii di quelli li quali domandano da noi alcuna cosa, la quale possi nutrire la pietà nelli fideli christiani, concediamo d'essere essauditi. Conciosia cosa che addunque il diletto figliolo Ignatio di Loyola, preposto generale della Compagnia di Giesù, inalzata da noi nel'alma nostra cità di Roma et con autorità apostolica confirmata, habbia composto et ridotto in ordine, atto a commovere pietosamente gl'animi delli fideli christiani, certi ammaestramenti overo esercitii spirituali, scelti dalla sacra Scrittura et dalla esperienza della spiritual vita, come il diletto figliolo nobile huomo Francesco di Borgia, duca di Gandia, per il passato ce ha fatto intendere, et quelli essere utili e salutiferi grandemente alli fideli christiani, per spiritual consolatione e profitto, non solo per fama riportata da più luoghi, il sopradetto duca Francesco l'habbia inteso, ma ancho per esperienza manifesta, parte in Barchinona, parte in Valenza, parte in Gandia,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tal cosa l'habbia hauta per certo ; per il che il medesimo Francesco duca humilmente c'ha fatto pregare che li precetti e spiritual esercitii sopradetti se esaminassero, accioché più diffusamente il frutto di quelli sia manifesto et più fidel christiani siano provocati a usar quelli con maggior devotione. [2*v*] E ce dignariamo affermare et lodare et ancho altre volte provedere a tempo con liberalità apostolica nelle cose sopradette, se trovassimo esser degni di affermatione et laude. Noi adunque, li quali havemo fatto che si esaminassero tali documenti et esercitii, et li quali per nostro utile fatti con pietà e pieni di santità et per la edificatione e spiritual profitto delli fideli christiani, trovamo per cosa certa essere e dover essere molto utili et salutiferi per testimonianza e relatione del nostro diletto figliolo Giovanni, titulario di Santo Clemente, cardinale sacerdote, vescovo di Burgo e inquisitore delli heretici, et del venerabile nostro fratello Filippo, vescovo di Saluzzo, et della sopradetta nostra città di Roma vicario generale nelle cose spirituale, et ancho del diletto figliolo Egidio Foscarario, maestro del nostro sacro palazzo. Noi li quali ancho meritevolmente havemo il debito rispetto verso li utili frutti, li quali Ignatio e la Compagnia da lui sopradetto ordinata, non cessano dar fuora per ogni parte nella Chiesa de Iddio, et verso il grandissimo aiuto il quale a questo li sopradetti esercitii hanno dato ; inclinati per tali prieghi, li sopradetti ammaestramenti et esercitii e tutte le cose et ciaschedune poste in essi, con autorità sopradetta et con quel che si contiene nelle presente et perché il sapemo, l'affermamo, lodamo et con defensione della presente scrittura l'accrescemo, essortando grandemente nel Signore tutti et ciascheduni fideli christiani, maschi e femine, dovunque stiano, che voglino usare tanto pii ammaestramenti et esercitii, et con quelli essere devotamente instrutti, anchora concedendo che tali precetti et spirituali esercitii si possino liberamente et convenevolmente stampare da ciascheduno libraro, d'esser eletto dal sopradetto Ignatio, ma in tal modo che da poi la prima stampa, senza consenso del medesimo Ignatio, overo delli suoi successori, né da questo né da altro totalmente si possino stampare, sotto pena della scommunica e de 500 ducati, in distribuirli in opere pie ; e nondimeno commettendo a universi et ciascheduni ordinatori de luoghi et a persone ecclesiastiche et a canonici de chiese catedrale e metropolitane, et alli vicarii ordinatori di quelle, e generali nelle cose spirituale et alli officiali, dovunque stiano, qualmente essi overo doi, overo uno di essi per sé overo per altro overo per altri della sopradetta Compagnia, alli quali apertenerà, faccino con nostra autorità, rapresentandosi all'aiuto della efficace defensione nelli sopranominati [3*r*] spirituali esercitii quelli con pace godere et alegrarsi della detta licenza et affermatione, non concedendo che quelli in ciaschedun modo siano molestati da ciascheduni, contra quel che si contiene nelle presente. Raffrenando con appellatione remota ciascheduni inobedienti et rebelli per le scommuniche et pene ecclesiastiche et altri convenienti rimedii della raggione, adoperandoce ancho a questo, se

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

serrà di bisogno, il mandato essecutivo, non ostante la felice recordatione di Bonifatio papa ottavo, nostro antecessore, de una, e doi dimoranze del general concilio, purché alcuno oltra tre non si rimuova dalla autorità delle presente e de ciaschedune altre legge, statuti et ordinationi apostolice et de ciaschedune altre cose contrarie, overo se sia concesso de alcune cose dalla medesima Sedia Apostolica communamente overo separatamente, che non si possino prohibire, sospendere overo scommunicare per le lettere apostoliche, le quale non faccino piena et espressa mentione e de parola a parola de tale compiacere; ma volemo che alle traslate et tolte altronde dalle presente lettere sotto scritte per mano de notario publico, et autenticate con sigillo de alcuno prelato, overo persona ecclesiastica, se li dia per tutto piena fede et se stia a quelle, tanto in giudicio quanto fuori, come le original lettere se producessero et se dimostrassero. Dato in Roma apresso a santo Marco, sigillato con la impressione et sigillo del pescator san Piero, l'ultimo giorno di luglio del M.D.XLVIII del nostro papato anni XIIII.

Blosio, eletto di Fuligni.

Le testimonianze de quelli alli quali è commesso il giudicamento delli esercitii

Nella prima traslatione

Havemo letto tutte le cose le quale sonno ordinate in questo libro, et ce sonno state [3*v*] molto gioconde, et primieramente ce son parse utile alla salute dell'anime.

il cardinale de Burgo

Concedemo che questa opera, degna de ogni laude et assai utile alla christiana professione, sia stampata.

Filippo, vicario

Tanto santi esercitii non potranno fare che non siano grandissima commodità a ciascheduno studioso; per questo ancho sonno d'esser abbracciati con le mani all'incontro.

F. Egidio Foscarario, maestro del sacro palazzo

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

NELLA SECONDA TRASLATIONE

Havemo letto questi spirituali esercitii et ce piacono molto et giudicamo essere utili et degni li quali siano ricevuti da tutti li amatori della santa fede et siano istimati gran prezzo.

IL CARDINALE DE BURGO

Concedemo che questa opera, degna de ogni laude et assai utile a quelli li quali fanno professione d'esser buoni christiani, sia stampata.

FILIPPO, VICARIO

Conciosia che la christiana religione non possi stare longo tempo sensa esercitii et alcune contemplatione spirituale, perché come dice il profeta David: l'ani-[4r]ma mia tutta s'infiamma nel pensare; istimo nessune contemplatione esser più convenie-te che queste, le quale sensa dubio hanno hauto origine dal studio delle Scritture et dalla lunga esercitatione delle cose.

F. EGIDIO FOSCARARIO MAESTRO DEL SACRO PALAZZO

UN CERTO DELLA COMPAGNIA DI IESÙ SCRIVE AL DEVOTO LETTORE DELLA MEDESIMA COMPAGNIA DEL SIGNORE.

Questi ammaestramenti et spirituali esercitii, li quali non tanto da libri quanto dalla gratia del Spirito Santo et dalla devotione et dal magisterio et esercitio de commovere gl'animi, il dotto nella fede di Christo M. Ignatio di Loyola, ordinatore della nostra Compagnia et antiposto generale, come è detto di sopra, ha composto, sonno stati mutati in doi modi dal proprio parlare spagnolo. Una traslatione rendeva non solo il senso al senso, ma quasi parola a parola. L'altra rendeva il senso solamente al senso, ma fidelmente, la quale ci è parso anteponerla.

Ma conciosia che questi esercitii, accioché si satisfacesse alli prieghi de alcuni, et principalmente di Francesco di Borgia, nobilissimo duca di Gandia, il quale desiderava che si affermassero per autorità della Sedia Apostolica quelli li quali per il passato li haveva per tutti lodati per il spiritual profitto de ogni sorte et conditione de più huomini, alli quali per quelli esercitii si era accresciuto il Spirito del Signore in mirabil modo; conciosia cosa che adunque, essendo deputati li giudici, si proponessero d'essere visti in avanti l'affermatione del Sommo Pontifice, l'una e l'altra traslatione fu por-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tata a quelli ; et anchor che certamente li liberi giuditii di quelli se sottoponessero che aggiongessero, minuissero, mutassero, secondo che a essi pareria essere cosa convenevole [4*v*] a Dio; nondimeno, non essendo certamente mutata parola, l'una et l'altra traslatione approborono. La qual cosa è manifesta per testimonianze delli medesimi giudici, nelle scritture e registri scritti a mano.

O pio lettore, quanto a quel che appertiene alla stampa, voglio che sei avisato di questo, che questa spesa de fatiga et opra non solo è per quelli li quali haveranno da legere solamente questi tali esercitii, ma chi li esercitarà, overo più tosto l'insegnarà ad altri. Conciosia che a recepere frutto grande sia poca cosa haverli letto, se alcuno in quelli non se sia diligentemente esercitato et non habbia trovato maestro dotto in cose spirituale. È manifesto che questi tali esercitii non sono stati stampati con tal'animo, che per tutto andassero per mano del vulgo. Ma questa opra è stata stampata, essendo cosa assai de fatiga di tempo e di spesa tanti libri scriverli a mano, li quali erano di bisogno all'uso di essa Compagnia, et accioché li esemplari della indubitata fede avanzassero per varietà et molti errori schifati, li quali si sogliono riprendere nelle cose scritte a mano. Ma tutti li volumi stampati sonno ridutti in potestà della Compagnia per uso de quella, come havemo detto, in tal modo che non si possino vendere né stampare in ciascheduna parte. O pio lettore, io ho istimato essere officio mio de tal cose ammonirtene, havendo io cognitione delle cose sopradette, se per caso meno erano cognosciute. Sta sano. Nella Compagnia di Iesù, alli VIII di agosto M.D.XLVIII.

1 CERTE ANNOTATIONE LE QUALE DANNO ALQUANTO DE INTELLIGENZA ALLI ESERCITII SPIRITUALI LI QUALI SEQUITANO, ACCIOCHÉ TANTO SI POSSA GIOVARE QUEL CHE LI HAVERÀ DA DARE QUANTO QUEL CHE LI HAVERÀ DA COMPRENDERE

La prima annotatione è che con esso nome de esercitii spirituali se intende ciascuno modo [5*r*] de esaminare la propria conscienza, anchora di pensare, di contemplare, di pregare secondo la mente et la parola, et finalmente di fare ciascune altre operationi spirituali, come se dirrà di puoi. Sì come il spasseggiare, il caminare et correre sonno esercitii corporali, così ancho si chiamano esercitii spirituali apparecchiare et disporre l'anima a togliere tutte l'affettioni et perturbationi dell'animo male ordinate, e tolte quelle, a cercare et ritrovare la voluntà de Iddio circa la ordinatione della sua vita e salute dell'anima.

2 La seconda è che quel il quale dà il modo et ordine ad altro di pensare overo contemplare deve fidelmente narrare l'historia della meditatione overo contemplatione, trascorrendo solamente li ponti principali di quella et aggiongendo solamente una breve et picciola declaratione, accioché quello il quale haverà da contemplare discorri et raggioni con l'animo suo, da poi che primamente haverà inteso il fondamento et origine della historica verità. Perché così se farrà

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

accioché recevi gusto più delettabile et frutto più grande che se istessa cosa più sparsamente li fusse narrata et dechiarata, per insino a tanto che trovarà alcuna cosa la quale dia alquanto maggiore apparenza et intelligenza della historia, overo questo procedi dal proprio discurso, overo dalla divina illuminatione della mente. Perché non l'abondanza della scienza, ma il senso et il gusto più interiore delle cose sole sanare il desiderio dell'anima.

La terza è, quantunque in tutti li sequenti esercitii debbiamo **3** usare atti de intelletto quando discorremo, ma quando siamo de dispositione, atti de voluntà; è d'avertire che nella operatione la quale è della principal voluntà mentre che con la voce overo con la mente parlamo col Signor'Iddio overo con li suoi santi, maggior riverenza si deve havere da noi che quando piutosto retardiamo per uso dell'intelletto circa la intelligenza.

La quarta è che anchor che si assegnano quatro hedomade nelli **4** esercitii spirituali sequenti, le quale ciaschedune sequitano una da poi l'altra, cioè che nella prima hedo[5*v*]mada se habbia ha considerare alli peccati; nella seconda alla vita del nostro Signore Iesù Christo per insino al suo viaggio in Hierusalem nella domenica delle palme; nella terza alla passione del medesimo; nella quarta alla resurrettione e alla ascensione, essendo aggionti tre modi di orare; niente di meno le sopradette hedomade non si deveno in tal maniera comprendere che sia cosa necessaria che ciascheduna habbia sette overo otto giorni, conciosia che certamente accaschi molti essere più tardi overo più pronti de gli altri a conseguire quel che cercano, come nella prima hedomada la contritione, il dolore et lagrime delli suoi peccati. È utile talhora ad alcuni più over meno essere perturbati et provati con varie tentatione, che si smozzi overo che se estendi alcuna hedomada, secondo il devere della subietta materia. Nondimeno tutto il tempo delli esercitii si suole finire per spatio di trenta giorni, overo in circa.

La quinta è che mirabilmente quel che piglia gli esercitii se **5** giova se va con grande et liberale animo ad offerire tutta la voluntà et suo arbitrio al suo Creatore; che di sé et de tutte le cose sue ordini tale cosa, nella quale li possi servire grandemente, secondo il suo beneplacito et compiacimento.

La sesta è che quel il quale dà li esercitii, se considera nessune **6** spirituale perturbatione d'animo accascare et far frutto a quel che riceve li detti esercitii, come sonno le consolatione overo mestitie, né manco stimuli e molestie de diverse tentatione, deve diligentemente cercare o si o no facci essi esercitii alli sopradetti tempi, e in che modo o si o no ancho osserva diligentemente tutte le aggiontione, et de ciaschedune cose se li domandi la raggione. Delle consolatione et disconsolatione se dirrà da poi a carte 55. Ma delle aggiontione se dirrà a carte 18, 24.

La settima è che quello il quale ha cura che si eserciti un'altro, **7** se lo vede disconsolato overo con mala tentatione, deve guardare de non si li fare crudele, inhumano et aspro, ma [6*r*] piutosto farseli

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

piacevole e suave da poi che serrà confermato et placato il suo animo ad essere più diligente per l'advenire. Et da poi che serranno coperte e vente le astutie del nostro inimico, dia opra de disporlo et ridurlo alla consolatione, come havesse avenire in breve tempo.

8 La ottava è che le regole le quale sonno nelle due prime hedomade de discernere le varie tentatione, potranno essere utile circa le consolatione e disconsolatione di quell'il quale piglia li esercitii et circa l'inganni del inimico humano.

9 La nona è che quando alcuno, non pratico delle cose spirituale, è d'esser esercitato, onde accaschi che quelli sia molestato nella prima hedomada con certe tentatione grosse et manifeste, già dapoi che l'haverà mostrato li certi impedimenti de seguire, acquistare et servire al divin compiacimento, come sonno l'affanno, ansietà, vergogna, timore, havendo cura et rispetto al mondano honore ; allora quello il quale insegna che quello sia esercitato, deve soprasedere per uso delle regole le quale apertengono alla seconda hedomada della discretione delli spirti, et deve usare quelle sole le quale sonno nella prima. Perché quanto un'altro da queste ha de ricevere commodo, altretanto da quelle haveria danno, per la suttilità et grandezza della cosa, la quale non la pò capire.

10 La decima è che quel che si esercita, si è molestato da tentatione le quale dimostrino da sé a sé spetie de bene, allora è da essere fortificato con le dette regole della seconda hedomada. Perché l'inimico del'huomo, per più delle volte, per spetie de bene oppugna per nocere quelli li quali avanti habbino dato opera più tosto alla via della vita, la quale è detta illuminativa, conforme alli esercitii della seconda hedomada, che all'altra la quale si suole dire purgativa, et si comprende per [6*v*] li esercitii della prima hedomada.

11 La undecima è che è cosa utile et necessaria a quel che si esercita nella prima hedomada non sapere ch'habbia da fare nella seconda, ma affatigarse grandemente a consequire quel che allora cerca, così come non havesse a ritrovare di poi alcuna cosa di bene.

12 La duodecima è che quel che si esercita è d'essere ammonito che quantunque in ciascheduno quotidiano esercitio si debbia consumare spatio de una hora dalli cinque, li quali sonno d'esser scritti, habbia cura sempre ritrovare in questo esercitio la quiete del'animo, che sia consapevole haver consumato in utilità sua più che manco tempo. Perché il demonio suole fare spesso che il spatio del tempo, posto nella contemplatione overo oratione, se habbia a cortare.

13 La decima tertia è che quantunque sia cosa facile, mentre che la consolatione abonda, consumare una hora integra nella contemplatione, per il contrario è cosa difficilissima accascando la disconsolatione. Et per questo, sempre si deve pugnare contra la tentatione et disconsolatione, per finire la hora avanti finita, essendo sequitato oltra lo esercitio. Perché in tal maniera, non solo imparamo resistere all'inimico, ma ancho espugnarlo e vencerlo.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

La decima quarta è che quello il quale da opra alli esercitii, se se 14
vede essere trasportato dalla molta consolatione e gran fervore e ardore, se deve resistere che non se oblighi pazzamente et inconsideratamente con promission'alcuna, overo voto alcuno. Et tal cosa tanto più diligentemente serrà d'esser prevista, quanto se considera quello essere de instabil et liggier ingegno. Avegna che certamente l'uno possi commovere et incitare l'altro iustamente ad esser persona religiosa, ma sia-[7*r*]no d'essere mandati fuori et posti da banda li voti della obedientia, povertà et castità, anchor che sia de maggior merito l'opra fatta con voto che senza voto. Nientedimeno, se deve havere assai rispetto alla propria qualità delle persone, anchora è da considerare attentamente che cosa possi accascare di commodo overo incommodo a mantenere quel che alcuno l'habbia da promettere.

La decima quinta è che quell'il quale dà li esercitii non deve 15
incitare l'altro alla povertà et sua promissione più presto che all'opposito, né manco più presto a questo che a quello modo et deliberatione de vivere, anchor che fuori delli esercitii sia licito et sia cosa d'esser istimata per merito se alcuno persuade a tutti quelli li quali sia cosa lodevole dovere essere atti dallo modo delle persone e qualità, che abbraccino la vita sensa mogliera, la religione et ciascun'altra perfettione evangelica. Nulla di meno è cosa assai più conveniente e megliore de non provare questo tra essi esercitii, ma più presto cercare e aspettare la voluntà de Iddio per in sin che esso Creatore et Signore nostro sé istesso se manifesti all'anima sua devota, e quella abbracciando, la disponi e ordini all'amore, laude et suo servitio, secondo che sa e cognosce essere grandemente commodo. Per il che quello il quale detta e pronuncia li esercitii deve stare in uno certo giusto contrapeso, et deve permettere che esso Creatore con essa creatura iscambievolmente finischi la cosa.

La decima sesta, che si accasca che l'anima se disponi e inclini 16
ad alcuna cosa non bona, è da sforzarsi grandemente e con tutte le forze nel contrario, accioché esso Creatore e nostro Signore operi più certamente nella sua creatura ; esempli gratia, se con tutto l'animo è intento ad acquistare offitio overo benefitio, non per causa della gloria divina overo della commune salute dell'anima, ma solo per causa della sua commodità et negocii temporali, allora l'affettione et il desiderio all'contrario se deve spengere per continue et frequente orationi et altri pii esercitii, nelli quali se dimandi il contrario della clemenza et benignità divina, accioché quello offerischi [7*v*] questo animo a esso Iddio, che lui non desidera già tal'officio overo beneficio overo ciascuna altra cosa, fin che non habbia mutato de tal sorte l'affettione et il desiderio di prima, che nessuna cosa già totalmente desideri overo posseda per altra cagione che per il culto et divino honore.

La decima settima è molto utile, cioè che quell'il quale dà li 17
esercitii, non volendo ricercare et sapere le proprie cogitatione et peccati de altrui, basta che avisato fidelmente delle cogitatione intromesse da vario spirto e che incitano a maggiore overo minore bene,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

scrivi avanti a quella presente anima alcuni spirituali esercitii necessarii.

18 La decima ottava è che secondo l'essere di quello il quale si esercita, come per la età, dottrina overo ingegno, li esercitii si deveno accommodare acciochè quelli non si imponino e diano ad alcuno ignorante, imbecille overo debile, li quali non li possa sustenere senza incomodo né ancho prenderli a suo profitto e utile. Medesimamente ancho, secondo che alcuno ha in animo di disponersi, de tal cosa se li deve fare partecepe, la quale li possa grandemente giovare. Per la qual cosa, a quello il quale solamente dimanda de esser instrutto et d'esser guidato ad alcuno grado nel quale l'animo suo si riposi, se li pò dare la prima particulare esamina, posta a carte 9, di puoi la generale a carte 10, et ancho il modo de orare la matina per mezza hora sopra la consideratione delli precetti de Idio et delli peccati mortali, della quale se ne fa mentione a carte 39 ; ancho se li deve persuadere che anchora nel ottavo giorno confessi li peccati suoi, et per spatio de quindeci giorni overo più presto de otto, se l'affettione, la alegrezza et il grande desiderio lo astrenge, pigli il santo sacramento della Eucharistia. Questo modo de esercitatione propriamente se acconviene alli ignoranti, imperfetti, et a quelli li quali sonno senza littere, alli quali oltra di questo bisognarà esponerli e narrarli ciascuni precetti de Idio e della Ecclesia e li peccati mortali, insieme con li cinque sensi et opere della misericordia. Anchora se quello il quale dà li esercitii vederà l'altro esser de debile natura et poco capace, onde si possa sperare poca utilità e frutto, bastarà assai scriverli avanti alcune cose delli [8*r*] detti più leggieri e facili esercitii, per insino alla confessione delli peccati ; di poi dare alcune esamine della conscienza et un breve ordine della più frequente confessione, con le quale cose già possi defendere il profitto overo guadagno apparecchiato alla sua anima. Ma non se deverà procedere alli dettami delle elettioni et delli altri esercitii che della prima hedomada, quante volte specialmente vengono altri con maggior frutto de esercitarsi, né manco la brevità del tempo permette e basta a mantenere ogni cosa a tutti.

19 La decimanona è che all'huomo occupato de negocii publici overo altre cose convenienti, overo sia ornato de ingegno overo de littere, mentre che li basta una hora e mezza per ciascuno giorno a pigliare alcuni esercitii, primieramente bisognarà esponerli e narrarli a che fine e termine l'huomo è creato ; di poi se li può dare la particulare esamina per mezza hora, di poi la generale con il modo e usanza di confessare et di più pigliare il santo sacramento. Prescrivendo anchora che la matina per spatio de una hora per tre giorni facci la contemplatione sopra il primo, secondo e terzo peccato, come se insegnarà a carte 13 ; di poi per altri tre giorni, in quella medesima hora, pensi al processo delli peccati, come se dirrà a carte 15 ; per altretanti giorni pensi alle pene le quale se acconvengono alli peccati, a carte 17 ; ancho fra tutto il tempo delle tre sopradette contemplationi bisognarà dettarli e narrarli quelle diece additioni le quale sonno a carte

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

18. Se observarà quello medesimo modo e ordine di contemplare circa li misterii del nostro Signore Iesù Christo, il quale modo di sotto largamente se narra in essi medesimi esercitii.

La vigesima è che tutti li esercitii, in quel medesimo ordine che 20
procedeno, se deveno dare a quello il quale è più libero de negocii et che desidera acquistare spiritual fru^to quanto più grande puote; et certamente è necessario et utile che se scrivino li principii delle cose, accioché non si scordino; nelli quali, secondo il successo più com-[8*v*]mune, farrà tanto maggior processo della spiritual vita, quanto più si rimuoverà dalli amici e da tutti con li quali ha familiarità, et da ogni affanno e fastidio delle cose mondane, accioché si parti dalle vecchie stanze e vadi in alcuna habitatione et cella più secreta e rimota, onde sia libero e securo andare ad intendere il matutino, la messa overo il vespero quando li piacerà, senza impedimento de ciascuno amico; dal quale rimuovere de luogo, tra gl'altre molte commodità, queste tre principale incomenciano. La prima è che merita assai gratia apresso a Dio, da poi che sonno remoti e lassati li amici e li negocii non bene ordinati al culto divino; la seconda che per tale secesso e luogo rimoto, con l'intelletto più riposato che prima posto in diverse parte, ma con tutto il pensiero radunato et ridutto ad una cosa cioè ad obedire et compiacere gratamente a Iddio suo Creatore et a provedere alla salute dell'anima, molto più liberamente et espeditamente usa le forze della natura in cercare quel che grandemente desidera. La terza è che quanto più l'anima si trova separata e solitaria, tanto più rende istessa atta e idonea a cercare e pervenire al Creatore e suo Signore, al quale, oltra di questo, quanto più se li accosta, tanto meglio se dispone a ricevere gli doni della divina bontà.

CERTI ESERCITII SPIRITUALI PER LI QUALI L'HUOMO SE INDRIZZA ACCIO 21
CHE POSSI SÉ MEDESIMO VENCERE ET DELIBERARE IL MODO DELLA SUA VITA CON DETERMINATIONE LIBERA DALLE AFFETTIONE E DESIDERII NOCUI

Primieramente, accioché per tali esercitii tanto quell che li dà 22
quanto quell' che li rice-[9*r*]ve si possa giovare, è de supponere che ciascuno pio christiano deve con animo molto pronto tirare più tosto in buona parte l'altrui parere, overo propositione oscura, che condannarla et improbarla; ma se con nessuno modo la puote defendere, con diligenza cerchi la fantasia la mente de quel che parla; et se non capisce bene overo intende, lo riprendi benignamente; et se questo non basta, tenti et provi tutti li modi convenienti, con li quali rendi quello sano de intelletto et securo dallo errore.

PRINCIPIO OVERO FONDAMENTO 23

L'huomo è creato a questo fine, che laudi e reverisca il suo Signore, e servendo a quello finalmente pervenga alla gloria eterna;

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ma l'altre cose che sono sopra la terra, sonno state create da lui per uso e servitio di quello, acciochè lo aiutino a pervenire et ad acquistare il fine della sua creatione, per il quale l'huomo è creato; donde seguita che l'huomo deve usare de tutte le creature, quanto lo aiutano per pervenire al suo fine, e quanto lo impediscono e danno impaccio de non potere pervenire a quello, deve lasciarle. Per il che bisogna che l'huomo si faccia indifferente in tutte le cose create, de tal maniera che non cerchi della sua parte più presto salute che malatia, ricchezze che povertà, honore che dishonore, vita lunga che breve, ma è cosa convenientie che in tutte l'altre cose finalmente desideri et capi quelle cose, le quale conducono al fine per il quale l'huomo è creato.

24 ESAMINA PARTICULARE ET QUOTIDIANA, CIOÈ CHE SI DEVE FARE DOI VOLTE IL GIORNO, LA QUALE CONTIENE IN SÈ TRE TEMPI IDONEI ALLA DISPOSITIONE, ET DOPPIA SUA ESAMINA. [9v]

Il primo tempo è che presto la matina l'huomo, levandosi da letto, deve proponere d'emendarse con diligenza del peccato particulare overo defetto, del quale si vole emendare et corregere. Il secondo
25 tempo è di poi desinare, per domandare a Giesù Christo nostro Signore quel che vole da lui, et a sapere gratia per ricordarsi quante volte è accascato in quello particulare peccato overo defetto; et così anchora domandare gratia per emendarsi nel tempo advenire; e consequente serrà la prima esamina, domandando conto dall'anima sua di quella cosa proposta e particulare della quale si vole correggere et emendare, discorrendo de hora in hora, incomenciando da quell'hora che se levò, fin all'hora et ponto della presente esamina, quante volte quel peccato habbia commesso; e fuora alla prima linea della figura sottoscritta — g — segni tanti ponti quanti è accascato in quel peccato particulare et defetto. Et di puoi proponga di nuovo
26 d'emendarse per insino alla seconda esamina. Il terzo tempo è dopo la cena, nel quale farrà lo medesimo de hora in hora, incominciando dalla prima esamina per insino alla seconda presente; e farrà nella seconda linea della medesima — g — tanti ponti, quanti è incorso in quel particulare peccato, overo defetto.

27 QUATTRO ADDITIONI UTILE AD AMMORZARE ET TOGLIERE VIA PIÙ FACILMENTE ET PIÙ PRESTO IL PECCATO, OVERO CIASCUN VITIO

La prima additione è che ogni volta che l'huomo incorre in quel peccato, overo defetto particulare, ponga la mano al petto, dolendosi havere peccato et errato. La qual cosa si può fare avanti molte persone le quale non cognoschino che faccia.

28 La seconda, come la prima linea della g significa la prima esamina, et la [10r] seconda la seconda esamina, riguarda alla notte se

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

c'è emenda alcuna della prima linea ; alla seconda è da sapere della prima esamina per insino alla seconda.

La terza è di conferire il secondo giorno con il primo, e sapere 29
de doi esamine del giorno passato con l'altre doi esamine del giorno presente. Et risguardi bene se de uno giorno al'altro si è emendato.

La quarta è conferire una settimana con l'altra, et vedere se si 30
è emendato con la settimana presente della prima passata.

Anchora è de notare che la prima G grande sequente significa 31
la domenica, ma la seconda un puoco più piccola significa il lunedì. La terza il martedì e così consequentemente.

Domenica

[G]

Lunedì

[g]

Martedì

[g]

Mercordì

[g]

Giovedì

[g]

Venerdì

[g]

Sabbato

[g]

ESAMINA GENERALE DELLA CONSCIENZA 32
UTILISSIMA A MONDARE L'ANIMA ET A CONFESSARSI DELLI PECCATI

Prosopongo essere tre li mei pensamenti. Uno il quale procede dalla voluntà e libertà et è dentro di me. Il secondo pensamento nasce dal buon spirito. Il terzo pensamento procede dal mal spirto, e tutti doi questi nascono fuora di me.

DELLI PENSIERI 33

Sonno doi sorte de meritare nelli mali pensieri che procedeno fuora di noi, verbi gratia viene un pensiero di commettere un peccato mortale, al quale io resisto et resta superato.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

34 La seconda sorte de meritare è quando verrà quello medesimo pensamento, ma torna più volte et sempre li resiste, fin che vinto si parte superato ; e questo è di maggior merito che la prima.

35 Venialmente si pecca in questo medesimo pensiero quando viene di peccare mortalmente, et l'huomo ritarda alquanto, quasi ascoltando, overo quando accidentalmente riceve alcuna delettatione sensuale, overo fa alcuna negligenza in descacciare tale pensiero da sé.

36 SONNO DOI MODI DE PECCARE MORTALMENTE NEL PENSARE

Primamente quando l'huomo consente a tale sopradetto pensiero, et presto pone [11*r*] in opera quel che ha consentito ; non la pone per l'incommodo solo.

37 Secondariamente si pecca mortalmente quando si pone in atto overo effetto quel peccato, et è maggiore che il primo per tre caggioni : la prima caggione è per havere maggiore tempo. La seconda per havere maggiore intentione. La terza per maggiore danno de più persone.

38 DEL PARLARE

In tre modi si offende Iddio con la parola, come nel biastemare, giurare, perché non si deve iurare né per il Creatore né per alcune creature, se non occorreno queste tre cose, cioè : giurare con verità, necessità et reverenza. Con necessità, quando è d'alcuno momento circa l'utilità del prossimo, o sia utilità dell'anima o del corpo o de beni temporali. Con riverenza, quando è nel nome del suo Creatore, considerando che li porti honore et reverentia debita.

39 È da sapere, anchorché il giuramento fatto pazzamente e vanamente per il Creatore, sia più grande che per la creatura, niente di meno è più malagevole giurare licitamente per questa creatura che per quello Creatore, osservate le debite circunstanze, le quale havemo detto.

b Primieramente perché non così c'escitamo et commovemo e siamo attenti nel giuramento della creatura, anchorché giuramo con verità e necessità, come nel giuramento del Creatore.

c Secondariamente perché assai più debilmente siamo commoti dalla mentione della creatura che de esso Dio Creatore a produrli con riverenza honore. Per la qual cosa se concede più presto alli dotti et perfetti giurare per le creature che alli ignoranti et plebei, per-[11*v*]ché li dotti, dal continuo uso della contemplatione et dalla illuminatione e splendore del intelletto, considerano Iddio e lo cognoscono secondo la sua assentia, presentia e potentia, la quale è a ciascuna creatura ; donde che sonno più apparecchiati e sufficienti a farli debita riverenza nel giuramento dell'altri, li quali ancho non sonno pervenuti a tanta perfettione.

d Terzo perché sarebbe cosa contra la fede alle creature, le quale assai spesso hanno consentito alla confirmatione del giuramento ; quel

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

che più tosto l'imperfetti e ignoranti che li perfetti e dotti deveranno havere in timore.

Oltra di questo non se deveno dire parole ociose fra gl'altri pec- 40
cati li quali se commetteno nel parlare, le quale intendo quando né a te che parli né ad altri fanno profitto, né sonno ordinate con tale intentione ; di modo che parlare de tutto quello che è utilità e profitto, o con intentione de profittare all'anima propria o del prossimo, o a beni temporali, non sonno mai ociose, essendo ordinate a tale intentione, etiam che fussero cose impertinente, come uno religioso parli de guerre o mercantie e simile, non si pecca quando sonno ordinate a tale fine ; e così non havendo tal fine né ordine, ogni parlare è otioso et è peccato in parlare vanamente. Si pecca ancho nel parlare dicendo la bugia, false testimonianze, il dir male, perché non se deve infamare e mormorare d'altrui ; et nota che, si rivelarai peccato mortale che non sia publico con mala intentione, overo per infamare altrui, peccarai mortalmente, et se veniale venialmente et se a queste cose sopradette ciascuna volta manifestarai il vitio d'altrui overo defetto, incorrerai in mancamento e vitio e defetto tuo. Ma nota che in doi modi con sana e perfetta intentione se puote parlare del peccato d'altrui et del prossimo.

Primieramente quando il peccato è publico, come dire de una 41
meretrice, overo condennato nel giudicio ; o dannoso, sì come per l'errore publico, il quale corrompe gl'animi delli conversanti.

Secondariamente, quante volte il peccato d'altrui occulto e nascosto se manifesta ad un [12*r*] altro per il sovenire del quale quello si possa liberare dal peccato, purché de tal cosa ce sia alcuna raggione probabile overo sospetto. Fra li peccati li quali se commetteno nel parlare se potriano aggiongere le baie, le ingiurie et altre cose simile, le quale quel che dà li esercitii le potrà seguire, secondo che essistimarà e giudicarà essere di bisogno.

DELL'OPERA 42

Pigliando per obietto li dieci commandamenti de Iddio et li precetti della chiesa et le cose commandate dalli superiori e maggiori, è da istimare tutto quel che si fa contra ciascune delle predette tre parte, secondo che è maggiore o minore qualità, serrà maggiore o minor culpa e peccato, essendo cose riccomandate dalli superiori, come sonno le bolle della cruciata, patenti papali et altre indulgentie de pontefici, fatte per la pace e per la espugnatione e vittoria dell'infideli, solite de concederle et porre nel publico ; per le quale indulgenze li fideli christiani sonno provocati e incitati a confessarsi et a pigliare il santissimo Sacramento. Certamente non puoco pecca ciascuno che ha ardimento sprezzare e fare contra tale pie essortationi et riccomandationi sante delli rettori della chiesa.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

43 MODO DE FARE L'ESAMINA GENERALE ET QUOTIDIANA LA QUALE CONTIENE CINQUE PARTE OVERO CINQUE PONTI

Il primo ponto è rendere gratie al nostro Signore Iddio de tutti li beneficii ricevuti.

Il secondo è che devemo domandare gratia de cognoscere tutti li peccati, defetti e mancamenti et de discacciarli domandando perdono. [12*v*]

Il terzo è domandare conto all'anima delli peccati messi a conto nel presente giorno, scorrendo de hora in hora o di tempo in tempo, nel quale ce siamo levati, dicendo fra sé medesimo: O anima mia, rendemi conto di questa mane, et prima circa il pensare, di poi circa il parlare et l'opre, in quello medesimo ordine che nella particulare esamina è stato posto.

Il quarto è domandare perdono a Dio nostro Signore de tutti li peccati, defetti e mancamenti con grandissima humilità, sforzandosi di piangere et havere dolore d'essi.

Il quinto è preponere con la gratia de Dio l'emendatione della vita per l'advenire, in genocchioni, avanti al cospetto della santissima Trinità, e in fine dire l'oratione domenicale, cioè il Pater Noster et l'Ave Maria.

Quello il quale non farrà la detta esamina ogni giorno, pare che non sia disposto per confessarsi né ricevere altre gratie dal nostro Signore Iddio.

44 USO DELLA CONFESSIONE GENERALE ET DELLA COMMUNIONE

Nella confessione generale, per quelli che si vogliono confessare de sua propria voluntà, generalmente si trovano tre utilità fra molte altre utilitade.

La prima utilità è quantunque ogn'anno tutti si confessino almeno una volta et non siano obligati a fare tale confessione generale, niente di meno facendola si trova maggiore utilità e merito, cioè per il dolore maggiore attuale de tutti li peccati e malitia de tutta la sua vita.

b La seconda utilità, conciosia che nelli esercitii spirituali si cognoschino più interiormente li peccati e malitia, perché il tempo che l'huomo non dona così alle cose interne spirituale non ha tanto cognoscimento né del dolore, né delli suoi peccati, li qua-[13*r*]li trovando adesso per la confessione generale, è manifesto che facendola haverà più utilità e merito che non facendola.

c La terza utilità sequente è che stando l'huomo confessato, si trova più atto e più apparecchiato a ricevere il santissimo Sacramento. Per il che non solamente aiuta per non cascare in peccato, ma li conserva et accresce la gratia. Meglio si farrà la confessione generale di poi li esercitii della prima settimana.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Haver hauto dolor interno nelli esercitii della prima settimana e vera confessione et vero efficace proponimento e lagrime, fanno una vera confessione generale e dispongono la persona che si esercita alla vita spirituale e interna dell'anima. Il che non havendo hauto in detti esercitii, non haverà tanta dispositione.

IL PRIMO ESERCITIO DE CONTEMPLARE SECONDO LE TRE POTENTIE DELL'ANIMA CIRCA LI TRE PECCATI, E CONTIENE UNA ORATIONE PREPARATORIA, DOI PREAMBOLI E TRE PONTI PRINCIPALI CON UNO COLLOQUIO 45

La oratione preparatoria è domandare gratia al Signore che se degni de ordinare e dirigere tutte le mie actione, intentione et operatione puramente a laude e gloria della sua maestà, e specialmente implorare e dimandare lo divino aiuto per fare bene questa meditatione. 46

Il primo preambolo è la compositione del luogo, per la quale se deve notare che in ciascuna meditatione, overo contemplatione de cosa corporea, sicome de Christo, deveremo [13*v*] fingendo representare come fosse cosa vera, secondo una certa visione imaginativa, un loco corporeo che ripresenti quel che contemplamo, come un tempio overo monte, nel quale ritroviamo Iesù Christo overo la Vergine Maria, et altre cose le quale apertengono all'argomento della nostra contemplatione. Ma se la cosa la quale non ha corpo, come il considerare alli peccati, dedicata hora alla contemplatione, sta nascostamente, potrà essere de tal sorte la compositione del luogo, come se vedessimo per imaginatione l'anima nostra essere in questo corpo corruttibile come inclusa in una pregione, et noi medesimi essere in questa valle de miseria come sbanditi dalla nostra patria, habitando fra li brutissimi animali. 47

Il secondo preambolo serrà domandare al Signore quel che desidero, secondo l'argumento della proposta contemplatione. Certamente se bisognarà pensare alla resurrettione de Christo, serrà de bisogno che li domandi la alegrezza, con la quale io mi ralegri insieme con esso alegrante. Se serrà necessario pensare alla passione, serrà de bisogno che io domandi le lagrime, le pene e li tormenti dell'animo e del corpo, per havere misericordia e pietà a Christo patiente. Addunque nella presente contemplatione devo domandare gratia dal Signore de posser havere vergogna e confusione di me medesimo, considerando che molti huomini sonno stati dannati per un peccato mortale, et che io ne ho commessi molto più, per li quali molte volte ho meritato d'essere dannato. 48

Oltra di questo, nota che ad ogni meditatione overo contemplatione se deve porre avanti tanto l'oratione preparatoria quanto doi preamboli, ma l'oratione senza dubio sempre si fa in uno medesimo modo, ma li preamboli, per la diversità delle cose, sonno diversi. 49

Il primo ponto serrà d'esercitare le tre potentie dell'anima circa il peccato de Lucifero et delli suoi seguaci, qual fu il primo peccato 50

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

che mai fosse fatto. Con la memo-[14*r*]ria ricordarsi come Lucifero et li suoi seguaci erano stati creati in tanta perfettione et eccellenza, dotati di molte perfettione, non di meno, per non haver voluto rendere reverenza e honore al suo Creatore, antiché insuperbiti contra d'esso Creatore, sonno stati precipitati e mandati a scapezza collo dal cielo all'inferno, et questo solo per un peccato. Con l'intelletto sforzarsi de intendere e penetrare la gravezza di questo peccato, e quanto è severa la giustitia de Dio contra il peccato. Con la voluntà escitarsi a confusione per li peccati commessi, dolersi d'havere imitato molte e molte volte Lucifero, e conferire li suoi peccati con questo de Lucifero, e considerare se Iddio nostro Signore non ha perdonato all'angeli, che sonno più nobili che l'huomo, quanto meno perdonarà a noi huomini, se non facemo penitenza?

52 Il secondo ponto serrà d'esercitare le tre medesime potenze circa il peccato, il quale dirremo esser secondo, di Adam et Eva, nostri primi padri. Con la memoria ricordarsi come Adam per un peccato ha fatto molta penitenza; che essendo lui stato creato di terra nel campo Damasceno in tanta perfettione, et posto nel paradiso terrestre, dove era in grande amenità, non essendo suggetto ad alcune passione, et Eva formata da una delle coste di Adam, conciosia che fossero prohibiti de mangiare il frutto et il pome dell'albero di sapere et cognoscere il bene et il male, et nientedimeno l'havessero mangiato, per un solo peccato hanno subito perso quella perfettione, discacciati dal paradiso, sottoposti a tante passione et a tante miserie; per penitenza vestiti con veste di pelle, et privati della original giustitia, e finalmente sottoposti alla morte, non solamente lui, ma tutta la posterità sua; di più considerare quanti ne sonno dannati per questo peccato, e vedere tutte l'anime dell'huomini che furono suffocati dall'acque del diluvio e Sodoma e Gomorra, e più infinite se [14*v*] ne dannano de giorno in giorno. Con l'intelletto molto bene penetrare questo. Con la voluntà dolersi che tanta ingiuria sia fatta al Creatore, e confondersi d'havere imitato più e più volte il peccato de Adam; e così conferire gli suoi con questo.

53 Il terzo ponto è di esercitare le medesime potenze circa un peccato mortale e ciascuna cosa particulare. Quello dirremo esser terzo peccato, che dalli doi sopraposti se distingui e separi, considerando che per tale peccato commesso una volta sola, molti sonno stati dannati e destrutti e mandati all'inferno; e conferire li miei con questo; donde serrà rivocare a memoria quanto sia la gravezza e grandezza del peccato et la malitia di quel che offende il Signore e Creatore d'ogni cosa, e considerare che meritamente il supplicio eterno è deputato a quelli li quali offendono la bontà infinita del Signore nostro; di puoi con la voluntà escitarsi a volere bene intendere la gravezza del peccato e dolersi d'essere molte volte incorso in quello.

54 Il colloquio se farrà voltandosi a Giesù Christo, imaginandosi haverlo avanti gl'occhi crocifisso, considerando quel che ha fatto per te e quel che vol fare; e considera quel che tu l'hai retribuito per

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tanti beneficii et amore da lui riceuto, e che doveresti retribuirli per l'advenire, raggionando con sua maestà, come un servo con il signore, overo un amico con l'altro amico, domandando perdono, overo chiedendo conseglio, overo aiuto ; e finire con uno Pater noster et Ave Maria.

Il secondo esercitio è pensare alli peccati, e contiene in sé la **55** oratione prepara-[15*r*]toria, doi preamboli, cinque articuli overo ponti, con uno colloquio alla fine.

La oratione preparatoria è come di sopra nel primo esercitio.

Il primo preambolo serrà il sopradetto della prima contemplatione circa la compositione del luogo.

Il secondo serrà domandare a Dio nostro Signore la confusione e augmento e dolore grande delli miei peccati, e che se degni darmi lagrime accioché gravemente senti nel mio cuore la confusione et ingiuria di me medemo.

Il primo ponto serrà il processo delli peccati, cioè ridurre a **56** memoria et ricordarsi delli miei peccati commessi, pensando di mese in mese e di tempo in tempo, et a fare questo effetto tre cose ce aiutano molto, cioè considerare il luogo dove siamo habitati, e le persone con chi havemo conversato, e li esercitii li quali havemo fatto.

Il secondo ponto è considerare e ponderare quanta sia la gravità, **57** purolenza e malitia de ciascuni peccati, ben che non fussero prohibiti.

Il terzo ponto è risguardare chi so io, diminuendomi in questo **58** modo. Primo che so io in comparatione de tutti gl'huomini. Secondo che sono gl'huomini in comparatione de tutti gl'angeli e santi del paradiso. Terzo vedere che cosa è tutto l'universo in comparatione del gran monarca Iddio et [15*v*] di puoi ché posse esser io, misera ; e qui vedere la corruttione et miseria delli corpi, e vedersi piaga bruttissima, dove sonno venuti tanti abominevoli mali.

Il quarto è pensare che cosa è Dio contra il quale ho peccato, **59** apparagonando e radunando le proprie perfettione attribuite ad esso Iddio con gl'oppositi mei vitii e defetti, cioè in assomegliare la omnipotenza, sapienza, bontà et sua giustitia con l'estrema mia fragilità, ignorantia, malitia et iniquità.

Il quinto ponto è fare esclamatione e maravigliarsi con grandis- **60** simo effetto [!] e desiderio per tutte le creature, come m'hanno lasciato vivere e come m'hanno conservato in questa vita ; et gl'angeli hanno comportato tanta ingiuria fatta al Creatore, essendo coltello della divina giustitia ; come per me habbiamo interceduto li santi ; come li elementi mi hanno proveduto et aiutato ; come gl'animali non mi hanno devorato, e la terra non si è profondata e aperta, come fece a Datan et Abiron ; come non mi hanno preparato nuovi inferni per farme patire eternalmente in quelli, per li mei tanto gravi et enormi peccati ; e farne in sé grande admiratione.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

61 COLLOQUIO

Il colloquio è dire: Signore piatoso e pieno di misericordia, vi rendo gratie di tanto beneficio d'havermi dato vita fin a questa hora presente, acciò mi cognoschi e mi emendi et ordini la vita mia. Adesso, Signore mio, propongo mediante la tua gratia di vivere altramente. Pater noster Ave Ma-[16*r*]ria, avanti che si desini.

62 IL TERZO ESERCITIO È REPETITIONE DELLI DOI SOPRADETTI INSIEME CON TRE COLLOQUII E ORATIONE PREPARATORIA GIÀ DETTA

Il primo preambolo è la compositione, come è detto nel primo.

Il secondo è domandare vergogna e confusione di me medesimo, e dolore et lagrime e contritione delli peccati; di poi correre per l'intelletto e voluntà, pensando al peccato di Lucifero et della ruina de tutti gli angeli et de Adam, et anchora del peccato particulare de ogniuno, et di poi correre il processo delli peccati, e ponderare la gravità, malitia, brutezza de ogni peccato mortale. Di puoi risguardare chi son io et chi è Iddio, contra il quale ho peccato; e di puoi fare esclamatione per tutte le creature.

63 Colloquio primo si farà alla Madonna, che sia advocata mia avanti del suo Figliolo per tre cose. La prima che impetri che io senta interior cognoscimento delli mei peccati et abominationi. La seconda, che io senti il disordine delli mie operatione, accioché, havendoli in abominatione, me emendi et mi ordini. La terza domandare gratia d'havere cognoscimento del mondo et della sua vanità, le qual cose fugirle. Ave Maria. [16*v*]

Il secondo si faccia similmente a Christo nostro Signore e mediatore, e domandarsi che impetri dal Padre eterno quelle medesime cose in utilità nostra. Nella fine se poni la oratione la quale incomencia Anima Christi.

Il terzo se deve fare in quel medesimo processo a Dio Padre, che ci conceda quelle tre gratie. Nella fine una volta si deve dire Pater noster.

64 IL QUARTO ESERCITIO È REPETITIONE DEL TERZO ESERCITIO DISCORRENDO PER L'INTELLETTO SENZA DIVAGARE PER TUTTE LE COSE LE QUALE S'HANNO DA CONTEMPLARE NEL ESERCITIO PASSATO E FARE LI TRE COLLOQUI GIÀ DETTI

Quando farrai il colloquio a Christo, dirrai alla fine: Anima Christi sanctifica; Corpus Christi, salva me; et la finirai tutta.

In ciascuna di queste contemplatione si starà una hora di orloggio, antiché più che meno.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

IL QUINTO ESERCITIO È LA CONTEMPLATIONE DE L'INFERNO E CONTIENE LA ORATIONE PREPARATORIA E DOI PREAMBOLI, CINQUE PONTI ET UNO COLLOQUIO. [17*r*] 65

La oratione preparatoria solita.

Il primo preambolo è la compositione del luogo, con la vista imaginativa in luogo infernale, et la longezza et largezza et profondità dell'inferno.

Il secondo consiste in domandare gratia a Dio de sapere et sentire interiormente le pene le quale patiscono li dannati nell'inferno, acciò si l'amore divino non li ritira dalli peccati, almeno il timore dell'inferno li ritira dalli peccati.

Il primo ponto è vedere con la vista imaginativa quelli grandi 66
et spaventosi fuochi dell'inferno, et vedere l'anime come inchiuse in certi corpi de fuochi, come in pregione in quelli tutti abrugiati.

Il secondo è odire con le orrecchie imaginative li grandi pianti 67
et gridi et voci horribile et biasteme spaventose, le quale contra de Christo et suoi santi li dannati dicono.

Il terzo è odorare interiormente li fumi, sulfuri et sentine, et tutte 68
le altre puzpe [!][1] che patiscono et odorano li miseri dannati nell'inferno.

Il quarto, gustare interiormente le cose amare, come sonno lagri- 69
me, dolori nell'[17*v*]anima, il sinteresin, cioè il verme della conscienza, che patiscono li miseri dannati.

Il quinto è toccare interiormente quelli fuochi, tormenti, pene 70
insopportabile, con le quale l'anime misere dannate sonno tormentate et afflitte nell'inferno.

Colloquio a Christo, che serrà ridurre a memoria l'anime che 71
sonno nell'inferno ; alcune sonno che non hanno voluto credere alla venuta de Christo, altre anchora che credessero, non hanno mai operato secondo li suoi commandamenti ; et altre che sonno state nel tempo medesimo de Christo, quando lui è venuto in questo mondo, et altre sonno state dopo l'advento de Christo ; dove tu darrai gratie al Signore che te ha dato gratia che non te sei trovata in nessuno di quelli gradi, e dirrai nella fine Pater noster.

Se parerà a quello il quale dà li esercitii far profitto a quelli che si esercitano, in aggiongere alcune altre meditatione, come della morte et altre pene delli peccati, non pensi d'essere prohibito, anchora che quinci non se scrivino.

Il tempo de gli esercitii così se distribuisce, che il primo si fac- 72
cia a mezzanotte. Il secondo la matina, da poi che ti sei levata. Il terzo avanti overo da poi la messa, a digiuno. Il quarto, circa l'hora del vespro. Il quinto, un'hora avanti cena. Il quale distribuire et dividere del tempo se può fare in ciascune quattro settimane. Niente di meno, se può variare overo accrescere o sminuire, secondo che li serve l'età, la dispositione dell'animo e del corpo, overo la complessione della sua natura, a fare li sopradetti cinque esercitii. [18*r*]

[1] Hispanice : « y cosas pútridas ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

73 REGOLE OVERO MODI CHE S'HANNO DA TENERE PER POTERE MEGLIO FARE LI ESERCITII ET TROVARE QUEL CHE SE DESIDERA

La prima è che, essendo già in letto per dormire, per spatio d'una Ave Maria pensarai a che hora t'hai ha levare, resumendo l'esercitio che hai da fare, subito che serrai levata.

74 La seconda è che quando ti sveggliarai, non consentirai né darrai luogo a lasciare intrare alcuno altro pensiero, ma più presto ricordarsi della materia che hai da contemplare, reducendo nel tuo intelletto tutti li tuoi peccati, comparandoti all'esempio de uno cavaliere, il quale si trovassi avanti la corte in grandissima vergogna et confusione per le grande offese ch'havessi fatto al re, dal quale re prima riceveva molti doni et premii ; et il medesimo farrai nel secondo esercitio facendoti grandissimo peccatore, che stai incatenato, cioè che vai legato con catene per comparire avanti il sommo giudice, il quale sa li tuoi peccati meglio che te medesimo, riducendoti alla memoria come l'incarcerati, già degni di morte, appareno a faccia a faccia avanti il giudice temporale. Et con questi pensamenti o con altri, secondo la materia di pensare le cose, tu addunque, pieno de pensieri, vestite con il tuo vestimento.

75 La terza è che di poi d'essere levato, avanti che vadi al luogo della contemplatione doi o tre passi, starrai per spatio di un Pater noster et Ave Maria. [18*v*] Levando l'intelletto considerarai come vai avanti Dio, il quale tante volte hai offeso, pensando che Dio te sta risguardando. E con questa consideratione li farrai riverenza con grande humiltà.

76 La quarta serrà il modo come havere da stare nella contemplatione, quando prostrato et gittato in terra, quando il volto in su, quando sedendo, quando in piedi, sempre cercando d'impetrare un buon modo di poter bene contemplare il vostro esercitio. Doi cose s'hanno d'avertire. La prima è che, si trovi quel che domandi stando in genocchioni, non cercarai stare in altre modo. La seconda è che, in quel ponto che trovarai quel che cerchi, non passarai né cercarai di passar avanti, ma te riposarai fin che tu resti satisfatta. b.

77 La quinta è che di poi d'havere finita la contemplatione, per spatio de un quarto d'hora, sedendo, spasseggiando, o come meglio ti parerà, guardarai come hai fatto la contemplatione, et come ti sei esercitato ; et se ti sei trovato male, guarda donde proceda la causa, che serria della tua parte. Et con questo, procurarai l'emendare ; et se te sei trovata bene et con consolatione, darrai gratia al Signore Iddio, il quale si degni havere di te tanta misericordia. Pater noster et Ave Maria. c.

78 La sesta è non volere pensare in cose de piaceri né de altezza, come volere pensare alla gloria et resurrettione de Christo ; imperoché per sentire dolore, lagrime e pena, tale consideratione d'alegrezza et piaceri impediscono molto ; più presto, si voi piangere e sentire pena, pensa alla morte o al giudicio. [19*r*]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

La settima, ti privarai d'ogni chiarità per il medesimo effetto, 79
serrando le fenestre e la porta il tempo che starrai in la camera, se non fusse per leggere, dire l'officio, overo mangiare.

La ottava, non ridere, né manco dire cose movetive al riso. 80

La nona, rafrenarai la vista, eccetto ricevere overo espedire la 81
persona con la quale parli.

La decima è penitenza, la quale si sparte in interiore et esteriore. 82
Interiore è piangere et dolersi delli peccati suoi, con fermo preposito de non più commettere né quelli né altri. Esteriore è frutto della prima et castigatione delli peccati commessi, et se piglia in tre modi. Il primo, quando noi pigliamo sola la necessità, non in penitenza ma 83
in temperanza[1]; cioè quando più tiramo di essa necessità et penitenza, et quanto più tanto meglio, guardando però che il tuo soggetto non caschi in infirmità grande et notabile. Il secondo, del modo del dor- 84
mire, non è penitenza tirare il superfluo delle cose delicate et molle, ma è quando si tira di quel che [con]viene, quanto più tanto meglio, solo guardando il sogetto che non caschi in notabile infirmità. Non tirare la necessità del sonno, se non che havessi hauto vitio di troppo dormire, per poter venire al medio. Il terzo modo è di castigare la 85
carne di dolore sensibile in le carne sue, di sorte che non entri fin dentro gli osse; cioè di piccoli corde che solo dona dolore di fuori, 86
e tale non possono far venire infirmità di fuora, et altre cose simile.

QUATTRO NOTE CIRCA LA PENITENZA [19*v*] 87

La prima nota è che le penitenze si fanno a tre effetti. Il primo per satisfattione de peccati passati. Il secondo per vencere sé medesimo, cioè che la sensualità obedisca alla raggione e tute le parte inferiore siano soggette alle superiori. Il terzo effetto è per cercare alcuna gratia overo dono che domanda o desidera, come è interiore compuntione delli suoi peccati, o piangere molto sopra di quelli, o piangere la pena et il dolore del nostro Signore et Redentore Iesù Christo, che ha patuto nella passione, o per solutione de alcune dubitatione che nella passione si trovano.

La seconda nota, avertirai che la prima e la seconda additione 88
si debbeno fare per gli esercitii della mezzanotte et della matina, e non per gl'altri che si fanno in tutto il giorno; e la quarta additione mai si farrà in chiesia, overo in luogo publico, avanti d'altri, ma in luogo ascoso, come in casa.

La terza nota è che quando la persona si esercita et non trova 89
quel che desidera, come sonno lagrime et consolatione, molte volte agiuta far mutanza nel mangiare, dormire et altri modi di fare penitenza, di modo che noi devemo mutare, facendo doi o tre giorni de penitenza, et doi et altri tre dì non, perché ad alcuni conviene assai et ad altri puoco, et ancho perché molte volte lasciamo di fare peni-

[1] Hispanice: «no es penitencia, mas temperancia».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tenza per sensualità et per giudicio erroneo, che il soggetto humano non lo potrà portare senza notabile infirmità, et altre volte facciamo più che non bisognaria, pensando che il corpo lo possa tollerare ; et come Dio nostro Signore cognosce la nostra natura, molte volte in le tale mutationi sopradette dà a sentire quel che ad ogniuno bisogna fare. [20*r*]

90 La quarta nota è l'esamen particulare, il quale si farrà per tirare li defetti, negligenze et traditioni [!][1] ; e così nella seconda et quarta settimana. f.

91 LA SECONDA SETTIMANA È CONTEMPLARE IL REGNO DI IESÙ CHRISTO PER SIMILITUDINE DE UNO RE TERRENO IL QUALE CHIAMA LI SUOI SOLDATI ALLA GUERRA

La oratione preparatoria solita.

Il primo preambolo serrà la compositione del luogo, per imaginare di vedere le sinagoghe, le ville et li castelli per li quali Christo passava mentre che predicava, et così degl'altri luoghi.

Il secondo serrà domandare gratia a Dio che non siamo sordi mentre che ce chiama il nostro Signore Iesù Christo, ma che siamo pronti a sequirlo et obedirlo.

92 Il primo ponto serrà de ponere avanti gl'occhi un re humano, eletto da Dio, al quale re li prencepi et tutti li populi christiani debbiano obedirlo et reverirlo.

93 Il secondo è imaginare d'intendere quello re parlare a tutti li suoi subditi et soldati, il quale re habbia in animo di sottoporre tutti li infideli al suo regno e dominio, dicendo : ciascuno addunque il quale me vole seguire, bisogna che sia apparecchiato di [20*v*] non usare altro vitto et vestito et altre cose se non quel che usarò io ; anchora bisognarà essere constante insieme con me nelle medesime fatighe, vigilie et altre desgratie, accioché participi della vittoria et ciascuna felicità, secondo che è stato partecepe delle fatighe et tribulatione et fastidii.

94 Il terzo è considerare in che modo li fideli soldati debbino rispondere al re amantissimo et liberalissimo, et come audacemente debbino offerirli essere apparecchiati a tutto quel che vuole. Ma se alcuno facesse il sordo et non volessi obedirlo, quanto sarebbe degno di vituperio apresso gl'huomini et quanto sarebbe istimato poltron soldato ?

95 La seconda parte di questo esercitio consiste in assomegliare il ditto re al nostro Signore Iesù Christo, circa quelli tre ponti sopradetti.

Primieramente assomegliaremo, se quello re terreno è digno che se li obedisca con tutti li suoi soldati, quanto maggiormente Christo, re eterno, sagace et accorto, a tutto il mondo, il quale invita a sé ciascuni con tale parole, dicendo : Questa è la mia iustissima voluntà,

[1] Hispanice : « para quitar defectos y negligencias sobre ejercicios y adiciones ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

d'esser patrone et tener il freno de l'universo mondo, et di castigare tutti li miei inimici, et così finalmente intrare nella gloria del mio padre. Per il che addunque ciascuno che desidera venire meco, bisogna che s'affatighi insieme con me, et secondo la fatigha, così haverà il premio.

Secondariamente dirremo nessuno essere di sana mente, che con **96** grandissimo [21*r*] desiderio non se offerischa tutto al servitio de Christo

Il terzo bisognarà giudicare che quelli li quali totalmente hanno **97** istimato d'essere schiavi al volere et compiacere di quello, non solo offeriranno sé istessi al tollerare delle fatighe, ma ancho offeriranno certi doni maggiori et preclarissimi, venta che sarrà la carne, la sensualità et l'amor proprio et mondano ; onde ciascuno risponderà quasi in questo modo : Ecco, o supremo et grande re et signore de l'universo : io, anchora che sia indegno, niente di meno, commosto dalla tua gratia et aiuto, me te offerisco interiormente et tutte le cose mie sottopongo alla voluntà tua, facendo testimonianza, in presentia della tua infinita bontà et anchora della gloriosa Vergine Maria et de tutta la celestial corte, che questo è l'animo mio et desiderio et certissima deliberatione d'haverti seguire, quanto più posso, et imitarti in tollerare l'ingiurie et tutte le cose adverse con la vera povertà, parte del spirto parte ancho delle ricchezze, purché sia in maggior frutto della tua laude et del mio compiacimento verso di te, et piaccia alla tua santissima maiestà ordinarmi et ricevermi a tale deliberatione et modo di vivere.

Questo esercitio farrai doi volte il giorno, la matina quando ti **99** sei levata, et nel hora avanti pranzo et avanti cena.

In questa seconda settimana et in quelle che seguitano incon- **100** tinente, serrà utile legere alcuna cosa dell'evangelio, overo d'alcuno altro pio libro, come della Imitatione di Christo et della vita delli santi et altre cose pie. [21*v*]

LA PRIMA CONTEMPLATIONE DEL PRIMO GIORNO SERRÀ DELLA INCARNATIONE DI IESÙ CHRISTO, LA QUALE CONTIENE IN SÉ LA ORATIONE PREPARATORIA, TRE PREAMBOLI E TRE PONTI CON UNO COLLOQUIO **101**

La oratione preparatoria, come di sopra.

Il primo preambolo è la historia, come le tre persone divine, **102** cioè la Trinità, risguardando tutta la terra piena de huomini li quali andavano all'inferno, determinorono di operare la redemptione della humana generatione per la santa persona, la quale pigliò humana natura facendosi huomo ; et mandorono al tempo ordinato il suo Gabriele angelo per nuncio alla beata Vergine Maria, sì come si legge nella historia del santo evangelio, come si narra a carte 42.

Il secondo preambolo è la compositione del luogo, la quale serrà **103** imaginare come si vedesse quasi l'universo circuito della terra, come habitano tante diverse gente ; di poi vedere una gran parte del mon-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

do, con la picciola casa della beata Vergine Maria, appresso Nazareth, posta nella provincia di Galilea.

104 Il terzo è domandar gratia dall'omnipotente Iddio, che io cordialmente intendi [22v] e cognoschi in che maniera il figliuolo di Dio sia fatto huomo per causa mia, acciochè lo ami più ferventemente et con maggior affettione lo sequiti.

105 Nota che parimente farrai tanto la oratione preparatoria come li tre preamboli per tutta questa settimana et per tutte l'altre che sequitano, essendo variati solamente li preamboli, per la diversità delle cose.

106 Il primo ponto è vedere tutte le persone delle quale si tratta, e primamente tutti gl'huomini che sonno sopra la terra, tanto diversi in costumi, gesti ; et infatti alcuni bianchi, altri negri, chi in pace chi in guerra, chi in pianto chi in riso, chi sano chi amalato, chi nasce chi more, e altre varietà quasi infinite.

Di poi vedere le tre persone divine nel loro scettro regale, che guardano la diversità delli huomini che viveno sopra la terra come cechi, che l'uno ammazza l'altro et morti miserabilmente vanno all'inferno ; di puoi vedere et considerare la Vergine Maria con l'angelo che la saluta, et di puoi sempre considerando tra noi alcuna cosa, acciochè de tale consideratione riportiamo alcuno frutto.

107 Il secondo ponto è intendere interiormente che parlino tutte le persone, come huomini che parlano et raggionano in terra, et biastemano et iscambievolmente fanno vitii un con l'altro, et le persone divine che parlano in celo de redi-[22r]mere l'humana gente, et la Vergine Maria e l'angelo, li quali parlano nella casetta del misterio della Incarnatione ; et attendendo et ponendo l'animo a tutte queste cose, haverai cura de ciascune pigliarne alquanto frutto.

108 Il terzo è attendere et considerare anchora consequentemente tutte l'attioni delle persone, esempli gratia come iscambievolmente l'huomini si molestino, si percotino et se ammazzino, et tutti vadino con gran furia all'inferno ; in che maniera la santissima Trinità compisca et finisca l'opra dell'Incarnatione, in che modo similmente l'angelo faccia l'officio suo d'essere nuntio, et la beata Vergine Maria humilmente ringratii la maiestà divina ; alle quale cose attendendo (come è detto) devemo portarne utilità.

109 Nella fine farrai il colloquio, essendo esquisite da ogni parte studiosamente le parole con le quale possi degnamente parlare con ciascuna persona divina, con il Verbo incarnato e con la madre di quello ; domandando anchora per l'affettione la quale ti accorgerai haverla, ciascuna cosa che giovi a maggiore imitatione del nostro Signore Iesù Christo, come hora di nuovo incarnato. Nella fine dirrai il Pater noster.

110 SECONDA CONTEMPLATIONE DELLA NATIVITÀ

La oratione preparatoria è come di sopra. [23r]

111 Il primo preambolo è vedere la gloriosa Vergine Maria partire da Nazareth già gravida de nove mesi, con Ioseph, suo marito, et

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

con le sue ancille et con il bove, et andare in Bethlehem per pagare il tributo che doveva a Cesari ; et andava a cavallo all'asinello per alcuno aiuto.

Il secondo serrà considerare il viaggio, istimandolo longo, largo, 112
aspro et fatigoso ; di puoi vedere il luogo della natività del nostro Signore simile ad una spelonca, si largo si stretto et incommodo.

Il terzo preambolo è come il sopradetto della Incarnatione. 113

Il primo ponto serrà vedere le persone, prima Maria et santo 114
Ioseph, suo marito, con l'ancille, et il Signor come nostro infante et puttino hora nato ; tra li quali fingerai esser presente come una povera serva, la quale servi alla loro necessità con grande humiltà et riverenza ; et di puoi vederai che utilità possi riportare de tale spectaculo et vista.

Il secondo serrà vedere il parlare che fanno insieme, et cavare 115
alcuno frutto di tale intentione imaginativa.

Il terzo serrà vedere quel che fanno, come caminano et trava- 116
gliano, et come Iesù Christo è nato in grandissima povertà e anchora ha da patire in [23*v*] questa vita con perpetua povertà, fatighe, fame, sete, caldo, freddo, vituperio et vergogna et battiture ; et finalmente havere a stare in croce et morire per me. Et di tutto questo mi maraviglio, confondendomi. Queste cose finirai col colloquio incomin- 117
ciato, et finirai con il Pater noster.

LA TERZA CONTEMPLATIONE È REPETITIONE DELLE DOI SOPRADETTE 118

Per il terzo esercitio overo contemplatione repetirai le doi sopradette, con l'oratione preparatoria et con li medesimi tre preamboli, notando per tutto et diligentemente facendo quelle parti, nel primo transcurso delle quali habbi pigliato alcuna chiarezza, consolatione overo disconsolatione. Finirai anchora con il colloquio et con il Pater noster, come di sopra.

Nota che in questa settimana et in quelle che sequitano devi re- 119
petere il medesimo modo et ordine dell'esercitio che fecesti nella prima, se non quando si muta la materia, la quale stia in quella medesima forma et maniera.

LA QUARTA CONTEMPLATIONE È REPETITIONE DELLA PRIMA E SECONDA ASSAI CONFORME ALLA SOPRADETTA [24*r*] 120

LA QUINTA CONTEMPLATIONE È APPLICATIONE DELLI SENSI ALLE SOPRADETTE 121

Di puoi la oratione preparatoria con li tre preamboli già detti, è assai utile esercitare in quel medesimo modo che sequita li cinque sensi imaginativi circa la prima e seconda contemplatione, secondo che la cosa sobietta richiede.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

122 Il primo ponto serrà risguardare seconda l'imaginatione tutte le persone, et notare le circonstanze, le quale occurreranno tra quelle ; possere riportare utilità.

123 Il secondo è tutte le cose tirare ad utilità tua, come intendere che parlino et che cosa se li convenga parlare.

124 Il terzo è accorgersi, con certo gusto et odorato, quanto sia la suavità et dolcezza dell'anima ornata de doni et virtù divine, secondo il modo et l'essere della persona, la quale consideramo, adattandoci quelle cose le quale ci possono dare alcuno frutto et utilità.

125 Il quarto è per una certa imaginatione basare li vestimenti, li luoghi, le pedate et altre cose congionte a tale persone, onde possi acquistare maggiore devotione et bene spirituale.

126 Con il colloquio ponerai fine a questa contemplatione come a gl'altre, ponendoci [24*v*] medesimamente nella fine il Pater noster.

127 NOTE E REGOLE DELLA SECONDA SETTIMANA

Per tutta questa settimana et altre sequenti solamente legerai il misterio della contemplatione che sequentemente hai da fare in. quella hora sequente, tanto che uno misterio non impedisca l'altro.

128 Il primo esercitio della Incarnatione si farà alla mezzanotte.
Il secondo si farrà la mattina, subito che serrai levato.
Il terzo all'hora della messa grande.
Il quarto all'hora del vespro.
Il quinto avanti cena ; et in ciascuno esercitio consumarai una hora, et il medesimo ordine osservarai in tutti li esercitii sequenti.

129 La terza regola è che se la persona è vecchia o debile, overo che sia forte, nelle prima settimana che sia restata debile, è meglio che nella seconda settimana, almeno alcune volte, non se levi alla mezzanotte, et allora potrà alla matina fare una con-[25*r*]templatione, un'altra avanti desinare, et sopra le meditatione poste fare una repetitione all'hora del vespero, et di puoi fare un'altra avanti cena sopra li sensi, nella forma passata.

130 La quarta è che in questa seconda settimana, in tutte le dodici additioni che si fecero nella prima settimana, si hanno da mutare la seconda, la sesta e la settima, et in parte la decima. Nella seconda questo si muta, che subito che ti svegli dal sonno, debbi ponere in mente la contemplatione che hai da fare, desiderando più chiaramente cognoscere l'eterno Verbo incarnato, per servirlo et sequitarlo, tanto più inclinato, quanto più cognoscerai la grande bontà sua essere
b verso di te. La sesta serrà riducere alla memoria frequentemente la vita et il misterio del nostro Signore Iesù Christo, incominciando dalla sua Incarnatione, per insino al luogo overo misterio che voi
c contemplare nel presente giorno, overo hora. La settima serrà che tanto si deve guardare in havere chiarità overo oscurità de beni temporali, o è diverso, quanto sentirà che li possa agiutare, aprofittare per trovare quel che disidera la persona la quale si esercita. Nella

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

decima additione la esercitante deve haversi secondo li misterii li quali contempla, perché alcuni domandano penitenza et altri no, di modo che si debbiano fare tutte le diece additioni con molta cura. d

La quinta nota, che in tutti li esercitii dell'altre hore, eccetto della notte et della matina all'alba, devi pigliare alcuno esercitio che sia appropiato alla seconda et terza additione, in questa sorte, cioè, che da poi che ti vie in mente che l'hora di contemplare s'ha vicina, prima che ce vadi, risguarderai da longo ove serrai trasportato [25*v*] et in presenza di chi apparirai, e subito incominciarai la contemplatione, da poi che haverai trascurso la parte dell'esercitio, il quale ti è dato. 131

NEL SECONDO GIORNO LO ARGUMENTO DELLA PRIMA ET SECONDA CONTEMPLATIONE SERRÀ LA REPRESENTATIONE DI CHRISTO NEL TEMPIO, DELLA QUALE SI NARRA A CARTE 43, ET LA FUGA IN EGITTO, LA QUALE STA A CARTE 43 132

Sopra queste amenduoi contemplationi si farrà la doppia repetitione et l'applicatione delli sensi, come di sopra.

Nota che alcuna volta è utile a quello il quale si esercita, ancho che sia ornato de vigore d'animo et di fortezza di corpo, lassare indrieto alcuni sopradetti esercitii di cotesta seconda settimana et delle ambidui che seguitano, acciochè con maggior commodità possa conseguire quel che desidera, facendo solamente una contemplatione a l'alba et l'altra circa il dir delle messe. Le quale contemplationi le repetirai all'hora del vespero, et avanti cena esercitarai li cinque sensi della imaginatione sopra le medesime meditationi. 133

Il terzo giorno bisognarà meditare in che modo Iesù putto in Nazareth era sottoposto et obediente al Padre et alla Madre, come si narra a carte 44. Di puoi come fu trovato da essi nel tempio, a carte 44 ; similmente farrai dui repetitioni, con li sensi. [26*r*] 134

UN CERTO PREAMBOLO CIRCA LA CONTEMPLATIONE DELLI DIVERSI STATI OVERO MODI DE VIVERE 135

Conciosia che di sopra sia stato proposto l'esempio di Christo sopra il modo del vivere, il quale consiste in obedire alli precetti de Dio, et si chiama il primo overo commune stato, hora esso medesimo Signore, mentre che ci è memoria che fosse suddito et obediente al padre et alla madre, par che ripresenti la forma de l'altro, overo secundo stato, il quale pende et procede dalla obedienza et da la perfettione evangelica, cioè quando andò nel tempio, havendo abandonato il padre adscititio e aggionto et la natural madre, per compiacere all'eterno Padre. Per il che serrà cosa conveniente a noi, li quali contemplamo li vita di quello, cercare et domandare il proprio modo di vivere nel quale vogli più tosto che serviamo alla sua maestà divina.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Per cercare adunque questo ci possiamo introdurre per il sequente esercitio, considerando la mente di Christo, assomegliandola con quella dell'inimico. Impararemo ancho di puoi qual dispositione ci sia di bisogno, acciò che diventiamo perfetti in quel stato, il quale la divina bontà somministrarà che dobbiamo capare.

136 NEL QUARTO GIORNO SI FARRÀ LA CONTEMPLATIONE DELLE DOI BANDIERE : UNA DI GIESÙ CHRISTO, NOSTRO IMPERADORE, L'ALTRA DEL DIAVOLO, INIMICO CAPITALE DELLI HUOMINI [26*v*]

La oratione preparatoria solita.

137 Il primo preambolo serrà una certa historica contemplatione di Christo da una parte, da l'altra dell'inimico, li quali ambidui chiamano gl'huomini acciò si congreghino insieme alle loro bandiere.

138 Il secondo è la compositione del luogo, che è imaginare un campo spatiosissimo circa Hierusalem, nel quale stia Iesù Christo, signor nostro, come gran capitano delli beni de tutti gl'huomini ; un'altra volta è imaginare un'altro campo in Babilonia, ove l'inimico se dimostri esser capitano delle cose malvagie et avverse.

139 Il terzo è domandare gratia a Dio che possiamo sapere l'inganni del tristo capitano, invocando il divino aiuto che li possiamo fugire ; ma domandar gratia de possere cognoscere li costumi ingenui et candidi del buono imperadore Christo, et quelli imitarli.

140 Il primo ponto è che te imagini in tua presenza nel campo di Babilonia il capitano delli malvagi sedere in una sedia piena di fuoco e di fume, facendo paura con l'aspetto, et essendo terribile con il volto.

141 Il secondo è considerare come il malvagio capitano sparge per tutto il mondo infiniti demonii, chiamati da lui per nocere città, luoghi et tutti gl'huomini et donne libere.

142 Il terzo è considerare et avertire in che modo parli con li suoi ministri, li quali in-[27*r*]cita et spenge, con una certa reprehensione, che subito piglino e buttino li lacci et le catene, primamente per spengere gl'huomini al desiderio delle ricchezze, la qual cosa quasi accasca, accioché di puoi più facilmente si possino disturbare nell'ambitione del mundano honore, et finalmente nella profundità della superbia ; et così sonno tre li principali gradi delle tentationi, li quali sonno fondati nelle ricchezze, nelli honori et nella superbia, dalli quali tutte l'altre sorte de vitii hanno origine.

143 Similmente, per il contrario, considerarai il buonissimo et grandissimo Giesù Christo, duca et imperador nostro.

144 Il primo ponto serrà vedere Christo stare in uno delettevole campo apresso Hierusalem, il quale stia in humil luogo, ma molto bello di forma et di aspetto et vista assai amabile.

145 Il secondo è vedere con gl'occhio della contemplatione in che maniera esso Signor dell'universo mondo mandi gl'apostoli, discepoli et altri ministri per il mondo, li quali faccino parte della dottrina sacra et salutifera ad ogni sorte, stato et conditione de gl'huomini et donne.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Il terzo è intendere il parlare de Christo, con il quale essorta 146
tutti gli suoi servi et amici, eletti et deputati in tale opra, con il quale li commanda che habbino cura di giovare ciascuno, et principalmente de incitare alla spirituale affettione della povertà, et oltra di questo, se il dovere del divin compiacimento et la celeste elettione il comporti a cercare con esso atto la vera povertà, di poi con una amorevolezza incitino al desiderio del vituperio et infamia, onde nasce la virtù della humiltà ; et così na-[27*v*]scono tre gradi di perfettione, cioè povertà, disprezzamento di sé et humiltà, li quali dalla linea dritta si contrapongono alle ricchezze, honori et superbia ; et subito insegnano tutte gl'altre vertù.

Dipuoi si farrà il colloquio alla beata Vergine Maria, et per 147
mezzo di essa domandare dal figliolo gratia che possi essere riceputo et stare sotto la sua bandiera. Et questo, primieramente, solo per la spiritual povertà, overo anchora nella privatione delle robbe, se pure se degnerà chiamarme et ammettere et riceverme in quella ; dipoi accioché più vicino imiti istesso per agettione anchora, overo ignominia ; pregando non di meno grandemente gli peccati d'altrui, accioché il disprezzamento di me non sia tanto in danno d'altrui come in offensione de Iddio.

Questo primo colloquio se finirà con l'Ave Maria.

Il secondo colloquio si farrà a Christo huomo, accioché impetri dal Padre in utilità mia quella medesima cosa. Nella fine se dirrà la oratione Anima Christi.

Il terzo si farrà a Dio Padre, che la maiestà sua divina se degni accettare la domanda. Pater noster.

Questo esercitio si farrà una volta a mezzanotte, l'altra la mattina 148
a buona hora ; ma le doi repetitioni si deveno fare circa il tempo delle messe et del vespro, aggiongendo nella fine tre colloquii.

Il sequente esercitio si farrà avanti cena. [28*r*]

MEDITATIONE DELLI TRE PAIA D'HUOMINI 149
LA QUALE SI DEVE FARE IN QUEL MEDESIMO GIORNO PER TROVAR IL MEGLIO E PIGLIARLO

La oratione preparatoria solita.

Il primo preambolo è la historia, la quale è di tre paia d'huo- 150
mini, et ognuno di loro ha voluto dieci millia scudi, non però debitamente per amor di Dio ; vorrianoli salvare et trovar in pace Dio nostro Signore, tirando di sé la gravità et impedimento che tengono per essa et la affettione della cosa acquistata.

Il secondo preambolo è la compositione vedendo il luogo, che 151
serrà vedere me medesimo come sto avanti a Dio nostro Signore et di tutti li suoi santi, per desiderare et cognoscere quel che è più grato alla sua divina maiestà.

Il terzo preambolo è domandare gratia speciale per elegere quel 152
che è più gloria di sua divina maiestà et salute dell'anima tua.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

153 Il primo binario vorebbe tirare l'affettione di quelli denari et tenere la cosa acquistata, per trovare in pace Dio nostro Signore et saperse salvare, et non pone gli mezzi debiti insino all'hora della morte.

154 Il secondo binario vorebbe tirare il desiderio di quelli, ma in tal modo che resti [28*v*] la cosa acquisita, di modo che Dio venghi onde lui vole, et non determina de lassarla mai per andare a Dio, anchor che fusse lo stare megliore, per tanta affettione che gli tiene.

155 Il terzo binario similmente vorebbe tirare lui l'affetto et desiderio tristo et non sincero, ma in tal modo il vorria levare, che similmente potesse ottenere la cosa acquisita et non la tenere, immo che solamente la vole desiderare et non desiderare, secondo che Dio nostro Signore li ponerà in voluntà, et a tale persona parerà meglio per servitio et laude della divina maiestà; né trattando vol fare conto che tutti lo lassa in desiderio, facendo forza di volere quello né niuna altra cosa, se non lo movesse solo il servitio de Dio nostro Signore a pigliare la cosa, overo lasciarla.

156 Farrai li tre medesimi colloquii passati, che nella precedente meditatione si fecero.

157 Nota in questo che, quando ci accorgemo il desiderio contrastare con la perfetta povertà, la quale repugna parte con il spirto, parte ancho con il rimuovere et disprezzare le robbe et essere inclinato più tosto alle ricchezze, assai giova ad ammorzarlo et domandare gratia da Dio, anchorché la carne repugni contra, che facci elettione di noi che habbiamo a seguire tale povertà, cioè perfetta. Niente di meno tra questo mezzo servaremo la libertà del nostro desiderio, con la quale possiamo trovare et acquistare la via più conveniente al serviggio divino.

158 NEL QUINTO GIORNO SI FARRÀ LA CONTEMPLATIONE COME IL SIGNORE SI PARTÌ DA NAZARETH ET PASSÒ IL FIUME GIORDANO ET COME FU BATTEZZATO, A CARTE 44 [29*r*]

159 La contemplatione si farrà tanto a mezzanotte, come la matina, a buona hora. Oltra di questo, doi volte si ripeterà, circa l'hora della messa et del vespro. Avanti cena si aggiongeranno li cinque sentimenti. Avanti de ciascuno di questi esercitii si farrà la oratione preparatoria con tre preamboli, come di sopra è stato detto della Incarnatione et Natività, et aggiongendoci anchora tre colloquii, come fu notato circa le paia d'huomini, overo circa ivi.

160 La esamina particulare, la quale è in uso de farsi a hora del pranso e della cena, si farrà, quivi e in quel che sequita, delli errori et negligenze, le quale sonno accascate circa le proprie contemplationi et aggiontioni del medesimo giorno.

161 Di puoi nel sesto giorno bisognarà contemplare come Christo Giesù, partendosi dal fiume Giordano, sia andato nel deserto, et ivi sia rimorato, come a carte 44 è notato. Servando totalmente la forma et il modo del esercitio del quinto giorno.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Nel settimo giorno, a che modo il beato Andrea et gl'altri di mano in mano hanno sequitato Christo, come si narrerà a carte 44.

Nel ottavo, come il Signore fece oratione nel monte dimostrando et dichiarando essere otto modi della beatitudine, cioè di salvarsi, come si narra a carte 45.

Nel nono si dimostrò e ripresentò alli discepoli naviganti, caminando sopra le acque del mare, come si narra a carte 46.

Nel decimo, come insegnò nel tempio, a carte 48. [29*v*]

Nel undecimo, come resuscitò Laxaro, a carte 47.

Nel duodecimo delle cose le quale furono fatte nel giorno delle palme, a carte 47.

Nota in questo luogo queste tre cose.

La prima nota è che fu la contemplatione di questa seconda 162
settimana secondo che ognuno vuole mettere et consumare tempo, o secondo se profittarà, potrà longare o abbreviare ; si vuole longare, pigli li misterii della visitatione della Madonna a santa Elisabeth, alli pastori, alla circuncisione del piccolino Giesù, et li tre re, et così de altri ; et si vuole abbreviare, tiri delli misterii che sonno messi, perché è da dare una introduttione o modo per dì, per meglio contemplare et più perfettamente.

La seconda nota è la materia delle elettioni, le quale si incomin- 163
ciaranno alla contemplatione di Nazareth al fiume Giordano, pigliando inclusivamente il quinto giorno, secondo che si dechiarerà nel sequente.

La terza nota, avanti di intrare nelle elettioni, per innamorarsi 164
della vera dottrina di Christo nostro Signore, aprofitta molto di notare bene nelle tre sequente maniere de humiltà, et in quelle considerare frequentemente per tutto il giorno. Et così medesimamente fare li colloquii, come più avanti si dirrà.

Il primo modo de humiltà, necessario alla salute, è che mi sot- 165
toponghi totalmen-[30*r*]te ad osservare la divina legge, accioché essendomi concessa la facultà de tutto il mondo, overo essendomi posto avanti il periculo della vita, non disobedisca deliberatamente ad alcuno mandato et precetto divino, overo humano, che mi sia peccato mortale.

Il secondo è di maggiore perfettione, accioché ugualmente sia 166
con l'animo fisso, inclinato alle ricchezze, alla povertà, all'honore, al dispreggio, alla brevità et longhezza della vita, ove ha luogo l'uguale occasione della divina lode et della mia salute. Accioché mai mi commova di alcuna proposta qualità et conditione, overo di ciascuna felicità humana, overo della propria morte, che habbia a commettere peccato, ancho che sia veniale.

Il terzo è che, havendo io acquistato li doi sopradetti, anchor 167
che la laude non fusse uguale a nessuno sopra aggionto, nondimeno a maggiore imitatione de Christo eleggerò più tosto, con esso povero, disprezzato et beffeggiato, la povertà, il dispreggio et haver nome di pazzo, che le ricchezze, honori et sapienza. Certamente giovarà molto 168
a pervenire l'acquistare questo grado de humiltà l'uso delli tre sopra-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

detti colloquii delli stendardi, per il quale domandiamo riverentemente, se piace alla divina bontà, che siamo guidati a tale elettione, overo sia maggiore overo uguale utilità del mio compiacimento verso Dio et della gloria divina.

169 PREAMBOLO A FARE LA ELETIONE

È officio nostro in fare bene eletione di ciascuna cosa, acciochè con l'occhio puro et simplice risguardiamo a che fine siamo stati creati, certamente a laudare Dio et a salvarci. Per la qual cosa devemo eleggere quelle cose solamente le quale sono utile al detto fine, conciosia che per tutto il mezzo s'ha da disporre et ordinare [30*v*] alla fine et non la fine al mezzo ; onde errano quelli li quali primamente deliberano de pigliare moglie, overo acquistare beneficii ecclesiastici, et di poi così finalmente servire a Dio, usando perversamente il fine et il mezzo, né accostandosi a Dio con cose iuste, ma si sforzano per riverscio spengerlo et tirarlo alli loro desiderii ; certamente si deve fare il contrario, preponendo prima il culto divino come nostro fine, et di puoi eleggere il matrimonio, overo beneficii et tutte l'altre cose ordinate al sopradetto fine, quanto è di bisogno. Per il che non devemo commoverci di niuna cosa per usare et soprasedere in ciascuni mezzi, se primieramente non havemo rispetto, tanto alla divina laude, come alla nostra salute.

170 UNA INTRODUTTIONE PER SAPERE FARE ELETIONE DELLE COSE, LA QUALE CONTIENE QUATTRO PONTI ET UNA PICCIOLA ANNOTATIONE

Il primo ponto è che le cose delle quale s'ha da fare eletione bisogna che siano buone, et convenienti alli precetti della santa madre Ecclesia.

171 Il secondo è che dui sorte et modi di cose si acconvengono alla eletione, ma la eletione de alcune cose non si può mutare, come l'ordine sacerdotale et il matrimonio ; l'altre si può, come l'intrate, risposte et censi ecclesiastici, overo secolari, li quali si possono ricevere et lassare con causa.

172 Il terzo è che circa quelle cose delle quale già è fatta elettione immutabile, non avanza alcuna cosa da elegere, ma si deve avertire che, si alcuno all'improvisto et senza affettione contrarie habbia fatto elettione di alcuna cosa la quale non si possi riprobare, resta dunque che da puoi che lui si pentirà del fatto, se acconviene istima-[31*r*]re il danno della eletione con bontà della vita et diligenza delle opere, ma in nessuno modo se acconviene ribellarsi et subito partirsi, benché tale eletione non parga essere vocatione divina, come contraria et sensa consideratione. Per la qual cosa, molti errano che reputano et istimano la trista et contraria eletione per la divina invocatione, conciosia che questa sempre sia pura et chiara, et non misticata con alcuno desiderio carnale, overo voluntà perversa.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Il quarto è che, si alcuno col debito modo et ordine, senza desi- 173
derio carnale e mondano, ha fatto eletione di alcuna cosa la quale si possa mutare, non per questo bisogna violare et corrompere tale eletione, ma più presto si deve sforzarsi che più e più faccia profitto in quella.

Nota che se la eletione de tal cose mutabile non così rettamente 174
et sinceramente precederà, è di bisogno corregerla, accioché si possa cavare frutto più grande et più grato ad esso Iddio.

DELLI TRE TEMPI PIÙ CONVENIENTI A FARE BENE LE ELETIONI 175

Il primo tempo serrà quando la divina virtù di tal sorte spenge et incita la voluntà, acciò che tutta la dubitatione anziché la facultà de dubitare sia tolta all'anima, accioché non sequiti tale incitamento, come legendo trovamo essere accascato al beato santo Paulo et santo Mattheo et ad alcuni altri, chiamandoli Christo.

Il secondo è quante volte il divino compiacimento si manifesta 176
assai, mentre che ci [31*v*] dimostra et insegna alcuna esperienza queste consolationi, disconsolationi, overo diverse tentationi.

Il terzo è quando alcuno, per la tranquillità dell'animo, havendo 177
considerato il fine al quale è deliberato, fa eletione di un certo et indubitato modo di vivere ordinato tra li precetti della catholica chiesa, per il quale, come mezzo, pervenga al suo fine più commodamente et securamente, cioè alla gloria de Dio et alla sua salute. Certamente all'hora si cognosce essere presente quella tranquillità, quante volte l'anima, la quale non è molestata da varie tentationi, esercita liberamente le sue naturale forze. Per il che, se non accasca eletione 178
per il beneficio del primo et secondo tempo, basta ricorrere al terzo, il quale è distinto et separato nelli doi modi sequenti.

IL PRIMO MODO DE FARE LA INTEGRA ET BUONA ELETIONE, IL QUALE CONTIENE IN SÉ SEI PONTI

Il primo ponto serrà proferire nel mezzo la cosa la quale s'ha da deliberare, come dell'officio overo beneficio, se si deve accettare, overo più presto schifare. Et così de gl'altre cose, le quale apertengono alla mutabile elettione.

Il secondo è che, havendo io posto avanti gl'occhi il fine della 179
mia creatione, il quale consiste in questo che, conciosia mi salvi laudando Dio, debbia declinare in neutral parte la cosa, la quale si deve abbracciare overo fugire, antiché più presto essere in uno certo mezzo spatio et giusto contrapeso, apparecchiando tra questo mezzo l'animo, accioché subito mi trasporti tutto in quella parte, la quale cognoscerò dover essere più atta et idonea alla divina gloria et alla mia salute. [32*r*]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

180 Il terzo è pregare la clemenza de Dio che si degni ammaestrare la mente et spengere la voluntà, ove più tosto devo pervenire, aggiongendoci un pio et fidele raggionamento del mio intelletto, per il quale mi trasporti alla eletione, havendo inteso, cognosciuto et affermato la voluntà divina.

181 Il quarto è con diligenza considerare quanti commodi et aiuti mi accresceranno in seguire con desiderio d'animo il mio fine di tale officio overo beneficio riceputo. Et quanti di nuovo dal medesimo verranno incommodi et periculi. Per la quale cosa, per il contrario, havendo lassato quello, quanti commodi et sostegni, come periculi et danni, possi aspettare.

182 Il quinto è che essendo posto avanti questi ponti, raggionare con l'una et l'altra parte. Et secondo il dettame di istessa raggione, ponendo da banda tutto l'apetito della carne, finire la eletione.

183 Il sesto è che subito fatta la eletione venga ad orare et quella offerire a Dio, se finalmente li piace receperla et confermarla.

184 IL SECONDO MODO DI FARE BENE LA ELETIONE
IL QUALE È ORDINATO IN QUATTRO REGOLE
ET IN UNA ANNOTATIONE

La prima regola è, conciosia che sia de bisogno che la eletione si faccia per l'affettione sparsa dal cielo dall'amore divino, a quel che fa la eletione se li conviene considerare fra sé che tutta l'affettione, la quale porta verso la cosa eletta, overo sia grande overo moderata, nasca dall'amore et risguardo del solo [32*v*] Dio.

185 La seconda è considerare se mi occurresse alcuno mio grande amico sopra tale eletione, al quale io desiderasse esserli assai perfettione, come li havrebbe consigliare che dovesse deliberare e diffinire. La qual cosa considerata istimarò dover io fare accioché persuadessi ad altri.

186 La terza è, oltra di questo, riputare meco et bene considerare, se assalisse la morte, che ordine vorebbe più presto havere osservato nella presente deliberatione. Adunque secondo questo cognoscerò hora essere facil cosa fare eletione.

187 La quarta è non meno risguardare quando starò per tribunale, per essere giudicato, che conseglio in questa cosa vorria haver usato, la qual cosa, havendola cognosciuto, hora la usarò, accioché in quello tempo sia più securo.

188 Nota nella fine che con queste quattro regole, con diligenza servate per la salute mia et quiete dell'animo, devo, secondo l'ultimo ponto del sopradetto modo, diffinire istessa eletione et offerirla a Dio che la conformi.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

DELLA EMENDATIONE OVERO REFORMATIONE, LA QUALE SI DEVE FARE CIRCA CIASCUNO STATO, MODO ET ORDINE DE VIVERE 189

Primieramente, nota che si alcuno è astretto, overo nel matrimonio overo in officio de dignità ecclesiastica, ma della quantità delli beni temporali, o sia grande o picciola non importa; onde non habbia tempo, overo puocc li piacca dare opra [33*r*] circa le eletioni delle cose mutabili, è di bisogno, in luogo di quelle, che se li dia un'ordine breve, overo alcuna formula e regola, della quale possi emendare la vita sua et il proprio modo de vivere.

Deve adunque ciascuno il quale ha hauto sorte in tale condi- b
tione, che diffinisca et deliberi bene il fine della creatione e vita sua, et sequiti per li sopradetti esercitii e modi di fare le eletioni, attendere e considerare et con diligenza fare eletione, ruminando et rivocando nella memoria una spatiosa e grande casa et fameglia, se è il dovere che l'habbia, in che modo possi sé administrare, et con qual parole et esempi instruirse. Et oltra di questo, quanto delle facultadi e ricchezze possedute debbia fare spesa nelle proprie utilitadi, overo domestice, et che si acconvenga di nuovo fare elemosine, overo spendere in opre pie, non desiderando né manco cercando altro se non quel che dimostri et ripresenti et rendi l'honore di Dio e la loro salute. Ciascuno adunque si persuada tanto doversi promovere negli studii et esercitii spirituali, quanto si rimoverà dall'amore di sé istesso et dall'affettione del proprio et particulare commodo et utile.

TERZA SETTIMANA

LA PRIMA CONTEMPLATIONE SI FA A MEZZA NOTTE E CONTIENE LA ORATIONE PREPARATORIA, TRE PREAMBOLI, SEI PONTI, CON UNO COLLOQUIO 190

La oratione preparatoria solita. [33*v*]

Il primo preambolo è la historia, come il nostro Signore Iesù 191
Christo mandò di Betania dui suoi discepoli in Herusalem, per apparecchiare l'ultima cena, et dopo lui andò con gl'altri discepoli; e finito l'angello [!] pasquale et finita la cena, lavò di poi li piedi a tutti, et consagrò et li diede il suo corpo e sangue pretioso, et feceli un bello sermone, doppo che Giuda fu andato per vendere Christo.

Il secondo è la compositione, vedendo il luogo con la vista ima- 192
ginativa, e con l'occhio speculativo, che serrà considerare il camino di Bethania per insino in Hierusalem, e anchor si è aspro, piacevole, breve overo longo; così medesimo serrà considerare il luogo della cena, si è grande, si picciolo, si è di un modo vile o di otro, overo ornato, et altre cose simile.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

193 Il terzo serrà domandare quel che voglio, cioè dolore, sentimento e confusione, poiché per li miei peccati se ne va alla passione.

194 Il primo ponto è vedere con la vista imaginativa le persone della cena, e tirare di quello vedere sempre frutto e utilità.

Il secondo udire quel che parlano, e tirare così frutto.

Il terzo risguardare quel che fanno, e ritirar frutto.

195 Il quarto considerare quel che Christo nostro Signore patisce o vuol patire, onde io incominci haver dolore e pianto, e mi affliggi in quel che sequita.

196 Il quinto è come la divinità si asconde. Et è di sapere come potria destruire li suoi [34*r*] inimici et non lo fa, e lassa patire la sua sacra humanità tanto crudelmente.

197 Il sesto pensare che debbia fare o patire per causa sua, conciosia che patì tal cose per gli miei peccati.

198 Il colloquio si farrà a Christo, facendo fine con il Pater noster.

199 Nota, nelli colloquii, come havemo detto di sopra, che se acconviene trattare e domandare alcuna cosa secondo l'essere della presente materia, cioè secondo che te accorgi haver consolatione o perturbatione, secondo che desideri l'una e l'altra virtù, secondo che consideri de deliberarti in quella overo in questa parte ; secondo che ancho voi attristarti, star mesto, overo alegrarti della cosa la quale contempli. Di puoi domandarai quella cosa la quale grandemente desideri, circa alcuna cosa certa, e solamente uno coloquio potrai fare a Iesù Christo, signore nostro, overo tre, se la devotione te stimula et incita, cioè alla gloriosa Vergine Maria, al Figliolo, al Padre, come già havemo detto nella contemplatione della seconda settimana delle tre paia d'huomini, con la sequente ivi annotatione.

200 SECONDA CONTEMPLATIONE, LA QUALE SI DEVE FARE LA MATTINA A BUONA HORA, DELLE COSE LE QUALE FECE CHRISTO DOPOI CENA ET NEL HORTO DI OLIVETO

La oratione preparatoria solita.

201 Il primo preambolo è la historia, come Christo nostro Signore discese dal monte Sion [34*v*] insieme con li undeci suoi discepoli, da poi che hebbero cenato, et passando per la valle de Iosaphat, lassando otto delli suoi discepoli in una parte della valle et gl'altri tre in une parte de l'orto, e facendo separatamente oratione, sudò come gotte di sangue ; et havendo fatto tre volte oratione al suo Padre celestiale, svegliò li tre discepoli, li quali dormivano ; doppo che alla voce sua cascarono li suoi inimici, et doppo che Giuda l'hebbe salutando basato, e doppo che san Piero hebbe tagliato l'orecchia a Malco, et Christo posto che l'hebbe nel luogo suo et sanandolo, finalmente lo pigliorono, come fusse stato un scelerato e un ladro, et lo menorono a basso per quella valle, et primamente lo conducerono alla casa di Anna.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Il secondo è vedere il luogo, et considerare il camino, il monte per insino all'horto ; dall'horto insino alla casa di Anna. 202

Il terzo è domandare quel che voglio, cioè dolore, pianto, confusione in la passione et adolorata con Christo, il quale paté per me. 203

Colloquio. Pater noster.

QUATTRO ANNOTATIONI

La prima è che in questa seconda contemplatione, doppo che è stata posta la oratione preparatoria con li tre preamboli già detti, si risguardarà la medesima forma di procedere per li ponti e colloquio, che si è guardato in la prima contemplatione della cena, et avanti desinare et all'hora del vespero si faranno dui repetitioni sopra la prima e seconda contemplatione, et doppo cena si poneranno li cinque sentimenti sopra le dui contemplationi sopradette, sempre ponendo l'oration preparatoria avanti a tre preamboli, secondo la subietta materia et la medesima forma la quale è stata detta nella seconda settimana. [35*r*] La seconda è quando che l'età e la dispositione è temperata, aiuta la persona che si esercita a fare ogni giorno cinque esercitii, overo meno. 204 205

La terza nota è che in questa terza settimana la seconda e sesta additione si deveno mutare. La seconda fare, presto che mi svegliarò, ponendo avanti di me ove andarò, et alquanto degustare la contemplatione, la quale ho da fare, secondo che serrà il misterio, mentre che mi levo e vestomi, et anchora mi sforzarò in havere mestitia et dolore del dolere tanto grande et di tanto patire de Christo. La sesta si mutarà, non curando haver pensieri, ancho che siano santi, buoni et utili si come sonno della Resurrettione et gloria di Christo. Ma avanti introdurrò li dolori e pene ; reducendo a memoria li travagli fatighe et dolori di Christo nostro Signore, li quali grandemente ha patuto, da poi che è nato per insino all'hora del misterio della passione, nel quale al presente io mi ritruovo. 206 b

La quarta nota è che la esamina particulare circa l'uso e utilità, tanto delli esercitii come delle additioni, si farrà in quel medesimo modo, come è stato detto nella seconda settimana. 207

Nel secondo giorno si farrà una contemplatione a mezzanotte delle cose fatte in casa di Anna, come si narra a carte 48, ma la matina a buona hora delle cose le quale sonno state fatte in casa de Caiphas, a carte 49. Di puoi le repetitioni e li cinque sentimenti, come di sopra. 208

Nel terzo giorno farrai la contemplatione a mezzanotte come Christo fu menato a Pilato et che cosa fu ivi fatta, come si dirrà a carte 49 ; ma al fare del giorno pensarai alle cose le quale forono fatte a Herodi, da poi che Christo fu trasposto, come sta a carte 49. b

Nella fine l'uso consueto delle repetitioni et delli cinque sensi.

Nel quarto giorno si farrà la contemplatione di notte, perseverando e trascorrendo la [35*v*] historia del ritorno, il quale fece la c

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

maiestà divina dal crudele et empio Herode, per insino alla metà delli misterii, li quali in casa de Pilato forono fatti. Ma la ristante parte la farrai circa l'alba. Di puoi le repetitioni e li cinque sentimenti, come il solito.

d Nel quinto giorno farrai similmente la contemplatione a mezzanotte, come Pilato dette la sentenza che fusse il profeta della verità crocifisso, et come Christo eterno innocentemente fu menato alla dura, aspra et intollerabile passione per salvare la generatione humana. Di puoi la matina a l'alba contemplarai come fu posto nel salutifero legno, et come la bontà universa spirò, del che si narra a carte 50. Nella fine ponerai le repetitioni et la esercitatione delli sensi, come di sopra.

e Nel sesto giorno, come il Signore morto, levato dalla santissima croce, fu portato al monumento, come si narra a carte 50 ; da poi che fu sepelito, mentre che per tempo la gloriosa e beata Vergine Maria andò in alcuna stanza, come sta a carte 50.

f Nel settimo giorno, la contemplatione serrà tutta la passione insieme nell'esercitio della mezzanotte et della matina a buona hora. In luogo delle repetitioni et delli cinque sentimenti considerarai tutto il giorno, quanto più si potrà, come il sagratissimo corpo del nostro salvatore Giesù Christo, quando fu inchiodato nella croce e separato dall'anima, et ove et come fu sepolto ; et così medesimamente, considerando lo abbandonamento di Maria Vergine, con tanto dolore e fatighe, di puoi da l'altra parte considerare li dolori et le discontentezze, li pianti amari delli abandonati apostoli.

209 Nota che chi si vorrà più estendere in contemplare la passione, deve pigliare manco misterii, di tal sorte che solamente pigli la cena nella prima contemplatione. Nella seconda come lavò li piedi all'apostoli. Nella terza quando li dette il santo sacramento. Nella quarta il sermone che fece Christo, fatto la cena, e così faccia per l'altre contemplationi e misterii. E così il medesimo farrai, di puoi finita la passione, pigli tutto un dì [36*r*] per contemplare la metà della passione, et il giorno sequente pensi l'altra parte, et il terzo giorno mediti tutta la passione.

b E per il contrario chi vorrà più contemplare la passione, pigli la contemplatione della cena a mezzanotte, la matina pigli quella dell'horto, avanti desinare pigli quella della casa di Anna, et a hora di vespro pigli quella della casa di Caiphas, et avanti cena pigli quella della casa di Pilato; di modo che non facendo repetitione, né manco fare quella delli cinque sentimenti, e facci ogni giorno cinque esercitii distinto il mistero del nostro Signore Iesù Christo ; e di puoi, così finita tutta la passione, si contemplarà in un'altro giorno la passione tutta gionta in uno esercitio, overo in diversi esercitii la potrà contemplare in quel giorno, secondo che esistimarà esserli più utile et aiuto.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ALQUANTE REGOLE PER ORDINARSI NEL MANGIARE DA QUI AVANTI 210

La prima regola è che si acconviene manco astinersi dal pane che da gli altri cibi e nutrimenti, perché non è cibo che manco inciti l'appetito sensuale che il pane, o che la tentatione manco inciti per mangiare.

La seconda, circa il bere, pare più commodo l'astinenza che circa 211
il mangiare del pane ; per tanto si deve molto avertire quel che più fa profitto pigliare, et quel che più fa danno lassarlo.

La terza, circa li cibi si deve tenere la maggiore e integra asti- 212
nenza perché così l'appetito e la tentatione sonno più pronti a desordinare et in cercare in questa parte, et così l'astinenza circa li cibi per evitare e schifare desordini se può tenere in doi modi. L'uno in habituarse in mangiare cibi più grossi. L'altro, si sono delicati, habituarsi in mangiarne in puoca quantità. [36*v*]

La quarta è che si guardi de cascare in infirmità, quanto più 213
l'huomo tirarà dal conveniente vitto, trovarà piutosto il mezzo che deve tenere in suo mangiare e bevere per doi raggioni. La prima perché così aiutando e disponendosi, molte volte sentirà più le interne notitie e consolationi e le divine inspirationi per mostrarli il mezzo che se li conviene tenere. La seconda, se la persona si vede in tale astinenza et non con tanta forza corporale né dispositione per li esercitii spirituali, facilmente venirà a segnare quel che più conviene alla dispositione.

La quinta, mangiando la persona consideri come che vede Christo 214
nostro Signore mangiare con li suoi apostoli, e come beve e come risguarda e come parla, e procura imitarlo ; di modo che la principal parte del suo intendimento se occupi in la consideratione del nostro Signore, e la minore alla sustanza corporale, perché così pigli maggiore politia e ordine, come si deve havere nel vivere e governare.

La sesta, fra che mangia può pigliare altra consideratione, o della 215
vita de santi, overo de alcuna pia contemplatione, o de alcuno negotio spirituale che lui habbia richiesto de fare, perché stando lui in tal cosa attento, pigliarà manco delettatione e manco sentirà il mangiare corporale.

La settima, sopra tutto risguardi che non sia tutto l'animo intento 216
a mangiare, né mangi con furia per l'aspetto, se non che lui sia signore di sé, così nel modo del mangiare come nella quantità che mangna.

La ottava, per levare li disordini molto aprofitta che di puoi 217
d'havere mangiato o d'haver cenato, overo in altra hora che lui non senta appetito de mangiare, determini seco per lo desinare o cena ogni giorno la quantità che è conveniente che mangi, la quale per nessuno appetito, né ancho per tentatione, passare avanti la quantità, ma avanti, per più movere tutto l'appetito desordinato e tentatione dell'inimico, si è ten[ta]to [37*r*] a mangiare più, magni manco.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

QUARTA SETTIMANA

218 LA PRIMA CONTEMPLATIONE SERRÀ COME IL NOSTRO SIGNORE GIESÙ CHRISTO, DA POI CHE RESUSCITÒ APPARSE ALLA GLORIOSA E BEATA SUA MADRE MARIA, COME SI NARRA A CARTE 50

La oratione preparatoria solita.

219 Il primo preambolo è la historia, come il Signore discese all'inferno in anima subito che spirò in croce, e il corpo sepulto, non separandosi mai la divinità né dal corpo né dall'anima, ma sempre stette unita; e pigliato che hebbe l'anime delli giusti, retornandosi l'anima al sepolcro, il corpo si era unito con l'anima, e resuscitando, primamente comparse alla gloriosa Vergine Maria sua madre, come propriamente si crede.

220 Il secondo è la compositione del luogo, vedendo il sepolcro e l'habitatione gloriosa della sagratissima Vergine Maria come sua cella et oratorio e tutte l'altre parte della detta casa.

221 Il terzo serrà demandare gratia che possiamo participare del gaudio et alegrezza di Giesù Christo e della sua gloriosa Madre.

222 Il primo ponto serrà vedere le persone. [37*v*]

Il secondo quel che parlano.

Il terzo vedere le opre.

223 Il quarto serrà considerare come la divinità di Giesù Christo stette ascosa nella passione e morte, e puoi si manifestò più grandemente nella sua resurrettione in molti argumenti e miracoli.

224 Il quinto considerare la prontitudine d'animo di consolare gli suoi discepoli, come suole un amicissimo consolare l'altro.

225 La contemplatione si finisca con uno colloquio overo più, da farsi secondo la materia, con il Pater noster.

226 Nota che nelle sequente contemplationi, overo esercitii, si deveno ponere per ordine tutti li misterii della resurrettione e della ascensione, e ancho quelle cose le quale sonno nel mezzo, da poi che si osservarà per ogni parte tutte le formule, modi et ordini medesimi, come è stato fatto per tutta quella settimana, nella quale già havemo contemplato li misterii della passione; e secondo il modo et esempio di questa prima contemplatione della resurrettione del nostro Signore, tutte le sequente si havranno da formare e regolare, tanto nelli preamboli come nelli cinque ponti, e ciascune additioni da per sé, se non che queste cose si deveno accommodare alle materie; ancho ci potremo indrizzare et ordinarci con la medesima raggione circa le repetitioni et circa le operationi delli cinque sentimenti. E anchora in accrescere e in sminuire il numero delli esercitii, secondo li misterii, come già havemo detto, insegnato et ammaestrato nella sopradetta settimana della contemplatione della passione di Giesù Christo. [38*r*]

227 Secondariamente è de notare che s'acconviene piutosto a questa settimana che all'altre sopradette che si faccino solamente li quattro

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

esercitii. Il primo si farrà da poi che ce siamo levati. Il secondo circa il tempo delle messe, overo alquanto avanti del desinare, in luogo della prima repetitione. Il terzo a hora del vespro, per la seconda settimana. Il quarto avanti cena, ponendo apresso li officii delli sentimenti ad imprimere e segnare più fortemente le tre contemplationi dell'anima, fatte in quello giorno, segnando per caso, et interiormente facendo quelle parti, overo luoghi, nelli quali cognosceremo l'incitamenti dell'animo più efficaci e possenti, e maggior gusto e delettatione spirituale.

Il terzo, ancho che a quello il quale si esercita se li prescrivi un 228
certo numero de ponti, come di tre overo de cinque, non di meno potrà liberamente componere e fare la contemplatione in più overo manco ponti, secondo che trovarà esserli più commodo. Per il che grandemente giovarà, avanti che si facci l'esercitio, ricordarsi delli ponti che s'hanno da fare, e con un certo numero finire.

Nel quarto finalmente è de notare che per questa quarta setti- 229
mana si deveno variare la seconda, la sesta, la settima e la decima additione. Nella seconda che, mentre me sveglio, subito mi poni avanti gl'occhi la contemplatione determinata, e habbia cura anchor io ralegrarmi dell'alegrezza, la quale il Signore hebbe con li suoi. Nella sesta, che consideri e poni avanti alla memoria quel che com- b
move la spirituale letitia, come pensare alla gloria. Nella settima, che usi la commodità del giorno et del cielo, la quale se offerisce da sé c
a sé; come la primavera, nella quale si veggono le verde herbe e li fiori, overo l'amenità e giocondità del luogo, ove batte il sole, e l'inverno nel quale è conveniente il sole e il fuoco, e così gl'altre delettatione dell'animo e del corpo conveniente. Per le qual cose io possi ralegrarmi con il Creatore e Redemptore mio. Nella decima, che io d
sia contento di una temperanza e mediocrità di vit-[38*v*]to in luogo de penitenza, se non quando la Ecclesia commette e con una solennità fa sapere doversi digiunare et astinersi dalli cibi, alli precetti della quale sempre si deve obedire, se non c'è giusto impedimento e giusta causa, come infirmità et altre cause.

CONTEMPLATIONE PER TROVARE IL DIVIN'AMORE 230

La oratione preparatoria solita.

Primamente bisogna avertire molto bene in doi cose. La prima che l'amor divino si deve ponere più nelle opre che nelle parole. La seconda è che l'amor consiste nella communicatione delle dui 231
parti. È da sapere che l'amante deve donare all'amato quel che tiene overo quel che puote, e così per rivescio l'amato all'amante, di modo che se un di loro tiene scienza, la doni all'amico, il quale non la tiene; così medesimamente honori, ricchezze e simil cose, e così l'uno all'altro.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

CONTEMPLATIONE DELLI BENEFICII RICEUTI

La oratione preparatoria solita.

232 Il primo preambolo è la compositione, che serrà vedere me come sto avanti a Dio nostro Signore et delli angeli e santi suoi, a me propitii, cortesi, humani e benigni.

233 Il secondo preambolo serrà domandare da Dio interior cognoscimento de tutti quanti li beneficii riceuti dalla sua divina maiestà, acciò io possi quella integramente amare et servire. [39*r*]

234 Il primo ponto serrà ridurre a memoria li beneficii riceuti della creatione e redentione, e similmente numerare li doni particulari overo privati, e con intimo et molto affetto e diligenza considerare quanto habbia fatto e patuto Dio nostro Signore per me, e quanto m'habbia donato delli suoi tesori, e cosequentemente quanto esso Signore desidera darse a me, verme, quanto può, secondo la sua divina ordinatione e beneplacito ; et questo risguardare e riflettere in me, considerando con raggione di giustitia quanto io debbia essere obligata de offerire dalla mia parte a sua divina maiestà ; senza dubio et affettionatamente devo offerire me istessa et quanto tengo, dicendo : Piglia e riceve, Signor mio, la mia voluntà e memoria e intelletto e tutta le mia libertà ; e quel che possedo, voi me l'havete tutto donato ; et io, Signore, vel torno tutto donarvelo ; ogni cosa è vostra, disponete il tutto secondo la voluntà vostra ; bastami solo, e son assai riccho, se mi donate l'amore e gratia vostra, né altro domando.

235 Il secondo ponto serrà considerare come Dio habita nelle creature et nelli elementi, dandoli l'essere, e alle piante il crescere, e alli animali il sentire, e alli huomini l'intendere ; e così a me dandomi l'essere, il sentire e vedere ; medesimo facendo lui di me uno tempio, essendo creata all'imagine e similitudine della divina maiestà, e similmente riflectendo in sé istessa, facci come è detto nel primo ponto, overo per altro modo, come sentirà meglio ; e il medesimo si farrà sopra ogni ponto che sequita.

236 Il terzo ponto serrà considerare come Dio lavora e se affatiga per me in tutte le cose create sopra la terra, e se piglia per lavorare il reggere, l'ordinare e conservare tale creature in benefitio nostro ; come li cieli, li elementi e le piante e il bestiame e altre cose ; dipuoi riflettere in sé istessa.

237 Il quarto serrà considerare come tutti li beni descendeno dal cielo, come sonno potenza, giustitia, bontà, pietà, misericordia e scienza e ciascun'altra humana perfettione, misurata con certi indubitati termini dalla somma et infinita [39*v*] bontà, e come dal sole vengono li razzi e dal fonte l'acqua, così da quello infinito tesoro del sommo bene derivano tutti li beni. Di puoi riflettere in me medema e fare nella fine un colloquio con il Pater noster.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

TRE MODI DI ORARE

238 Il primo modo di orare è considerare sopra li precetti e sette peccati mortali, e sopra le tre potenze dell'anima, e sopra li cinque sentimenti corporali, donde che non tanto ha la forma e modo di oratione, quanto di un certo esercitio spirituale, per il quale parte l'anima se aprofitta e giova, parte ancho la oratione si fa più accetta e gioconda ad esso Dio. Avanti adunque che facci la oratione in tal 239 modo, secondo quel che può, parimente con la terza additione alquanto mi riposarò, overo spasseggiarò, secondo che considerarò far quiete e riposo all'anima e meglio mi parerà, pensando bene fra me ove habbia d'andare e che habbia a fare. Questo medesimo modo de additione si farrà al principio de tutti li modi di orare.

240 La oratione preparatoria contiene il domandar gratia ad Iddio nostro Signore, acciò che possi cognoscere quello in che ho mancato circa li dieci commandamenti della legge, e così medesimamente domandar gratia et aiuto de emendarmi per l'advenire, demandando perfetta intelligenza de quelli e, come è giusto, osservandoli meglio per gloria e laude della divina maestà e per mia salute.

241 Primieramente adunque esaminarò per ordine ciascuno precetto e commandamento, considerando in che maniera l'habbia osservato, overo in quello habbia mancato e quello habbia offeso, e domandare perdono delli peccati li quali vengono nella memoria, dicendo una volta il Pater noster. Certamente in esaminare ciascuni precetti bastarà che si consumi e spendi tanto spatio di tempo quanto si potrebbe dire tre volte il Pater noster.

242 Non di meno è di notare che si doveria meno ritardare circa il [40*r*] peccato, il quale rare volte ci accascaria ; ma dovemo ritardare tanto più circa il peccato quanto più spesso si commette per usanza, e così similmente si deve fare circa li peccati mortali.

243 Finito che serrà il discurso de ciascuni precetti, di puoi la mia riprehensione et il domandar la gratia acciò che per l'advenire più vigilantemente custodischi et osservi quelli precetti, farrò e indrizzarò il colloquio a Dio, secondo la occasione della subietta materia.

244 Secondariamente farrai il simile modo di orare circa li sette peccati mortali, da poi l'additione e oratione preparatoria, per il modo già detto delli commandamenti ; perché non occurre dubio né l'una e l'altra parte, se non quel che appertiene alla materia, conciosia che certamente li precetti si debbino osservare e li peccati si debbino fuggire. L'altre cose è il medemo, e similmente si farrà il colloquio medesimo.

245 È da sapere che per risguardare e considerare gli effetti e habiti contrarii giova molto a cognoscere gli peccati et vitii. Per la quale cosa ciascuno deve affatigarsi per gratia divina e per ciascuna pia esercitatione, acciò che s'acquisti le virtù e bontà contrarie alli sette peccati mortali.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

246 Il terzo è il medesimo procedere, il quale si deve fare nella fine, con il colloquio circa le tre potenze dell'anima, per l'additione, oratione et esamina de ciascune.

247 Il quarto è circa li cinque sentimenti corporali, non mutando alcuna cosa, fuori del soggetto ; ove è da notare che s'alcuno desidera
248 imitar Christo nel uso degli suoi sensi, deve nella oratione preparatoria sé istesso riccomandare a Iddio. [40*v*] E da poi che haverà fatto la esamina de ciascuni sentimenti, dirrà il Pater noster ; ma se desidera simulmente imitare la gloriosa e beata Vergine Maria, riccomandesi ad essa, come haver da impetrare et ottenere tal cosa dal suo caro Figliolo ; e mentre che esamina li sensi, medesimamente dica l'Ave Maria.

249 SECONDO MODO DI ORARE, DALLA SIGNIFICATIONE, DILIGENTEMENTE CONSIDERATA, DE CIASCUNE VOCE DI ORARE

250 La medesima aditione la quale va d'avanti.

251 La oratione preparatoria se acconviene a quella persona alla quale se indrizza et ordina.

252 Il secondo modo di orare è questo, che in genocchioni overo a sedere, secondo la complessione del corpo e devotione dell'animo, con gl'occhi chiusi overo fissi in una parte, non movendoli hor quindi hor quinci, diciamo dal principio la oratione dominicale, cioè il Pater noster, e nella prima voce et dittione, la quale è Pater, fermiamo il piè della contemplatione quanto tempo circa quella ci accascaranno varie significatione, similitudini spiritual gesti et altri incitamenti devoti, e così poscia farremo spesso per ciascune parole della medesima overo d'altra oratione.

TRE REGOLE LE QUALE SI DEVENO SERVARE CIRCA QUESTE COSE

253 La prima è che in tale ruminatione et rivocatione di memoria di ciascuna [41*r*] oratione consumiamo un'hora. La quale subito ehe sarrà finita con la sola mente overo ancho con la voce, trascorriamo l'Ave Maria, il Credo, Anima Christi e la Salve Regina, secondo la commune consuetudine.

254 La seconda è che se la contemplatione e insieme con la interior delettatione abondino con una parola, overo dui, a noi li quali oramo in questo modo, si doverà ponere da poi la cura di trascorrere, ancho che tutta l'hora trascorsa passi. Il rimanente della oratione correndo si reciti.

255 La terza è quando così accascarà haver speso un'hora in contemplare una parola overo manco, nel giorno sequente la recitatione brevemente, in quel che è stato esaminato, sequitiamo alle considerazione della sequente parola.

256 Da poi che in questa guisa tutta la oratione dominicale serrà esaminata, verrà di puoi la salutatione angelica, cioè l'Ave Maria, di

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

puoi altre et altre orationi, acciò che questa esercitatione di orare proceda senza essere interotta et intermessa.

Da poi che ciascuna oratione serrà così finita, parlaremo con poche parole con quella persona alle quale apperteneva, domandando alcuna virtù overo gratia, della quale ci accorgeremo haverne di bisogno. 257

TERZO MODO DI ORARE PER UNA CERTA MESURA DE PAROLE ET TEMPI 258

L'additione non è differente dalle dui superiori.

La oratione preparatoria si farrà come nel secondo modo. [41*v*]

Il terzo modo di orare consiste in questa cosa, che trasmettiamo ciascune parole della oratione domenicale, overo d'altra, fra ciascune permutatione di rispirare, esaminata in questo mezzo la dignità overo significatione della voce proferita, overo della persona alla quale la oratione apertiene, overo della mia propria viltà, overo a l'ultimo della differenza de l'una et l'altra. E così si deve procedere ne gl'altre parole ; ancho si deveno aggiongere le oratione sopradette, cioè l'Ave Maria, il Credo e l'altre.

DUI REGOLE LE QUALE APPERTENGONO QUIVI

La prima è che finita che serrà la oratione dominicale secondo questo modo di orare, se pigli ne gl'altri giorni overo hore la salutatione angelica, la quale si deve trattare con simile spatio de respirationi, con gl'altre orationi le quale si deveno recitare secondo l'uso. 259

La seconda è che quello il quale desidera esercitare questo modo di orare, con longo tempo in quello modo aggionghi le sopradette orationi overo le loro parti, et osservi li uguali spatii di respirare e delle voce. 260

GLI MISTERII DELLA VITA DEL NOSTRO SIGNORE GIESU CHRISTO 261

Primieramente è da notare che tutte le parole degli sequenti esercitii, li quali sonno rinchiusi con la parentesi interpositione, cioè con segni di mezze lune, sonno state ricavate dall'evangelio, ma non così gl'altre cose. Oltra di questo, in ciascuno misterio sempre overo quasi si deveno ponere tre ponti, accioché la contemplatione, quanto più è distinta et separata, tanto più sia espedita e manifesta. [42*r*]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

262 CONTEMPLATIONE DELLA INCARNATIONE DI CHRISTO ANNUNCIATA ET REFERITA ALLA BEATA VERGINE MARIA DELLA QUALE NE PARLA SANTO LUCA AL PRIMO CAPITOLO

Il primo preambolo è l'historia, come l'angelo Gabriele, salutando la beata Vergine, li nunciò la concettione del Verbo divino. (Et dapoi che l'angelo intrò, li disse : Dio ti salvi, Maria, di gratia piena. Et il resto : ecco conceperai et generarai nel ventre e partorirai il Figliolo, et l'altre cose).

Il secondo come l'angelo conferma quel che haveva preditto e pronosticato, pigliando l'esempio della miraculosa concettione di santo Giovanni Baptista, dicendo (et ecco Helisabet, tua cognata, et essa ha ingenerata il figliolo nella sua vecchiezza, et il rimanente).

Il terzo come la Vergine santa rispose all'angelo dicendo (ecco l'ancilla del Signore, faccisi da me secondo il tuo verbo et il tuo pronosticare).

263 CONTEMPLATIONE DELLA VERGINE MARIA LA QUALE VISITAVA LA SUA COGNATA, COME DICE SANTO LUCA AL PRIMO CAPO

Il primo preambolo è l'historia, come la Vergine Maria andò a salutare Elisabeth, e come santo Giovanni, il quale stava nel ventre, s'accorge della salutatione di Maria e gongolò ralegrandosi ; e intendendo Elisabeth la salutatione di Maria, il bambino di alegrezza saltò nel ventre. Et Elisabeth fu piena di spirito santo et ad alta voce exclamò dicendo : Benedetta sei tu fra gl'altre donne et è benedetto il frutto del tuo immaculato, sacratissimo e pretioso ventre. [42*v*]

Il secondo, la beata e gloriosa Vergine Maria, per grande et immensa alegrezza, disse questo cantico : (L'anima mia essalti et inalzi il Signore, et il resto).

Il terzo, [(] la beata Vergine Maria stette e rimase con essa Helisabeth quasi tre mesi. Et di puoi ritornò in casa sua).

264 CONTEMPLATIONE DELLA NATIVITÀ DI CHRISTO, COME SANTO LUCA SCRIVE AL SECONDO CAPO

Il primo preambolo è l'historia, come la beata Maria, partendosi da Nazareth, va insieme con il sposo e suo marito putativo Ioseph in Bethelem : (Ioseph salì di Galilea in Bethelem per farsi scrivere con Maria sposatagli per moglie, la quale era gravida).

Il secondo, come (partorì il suo Figliolo primogenito e lo rinvolse nelle fascie e si posò nel presepio).

Il terzo, come in quel tempo subito fu con l'angelo una moltitudine di celeste militia, laudando Iddio et dicendo : Gloria negl'altissimi a Dio, et il resto).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

CONTEMPLATIONE DEGLI PASTORI 265
COME SAN LUCA SCRIVE AL SOPRADETTO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come la natività di Christo si rivela e discuopre per l'angelo agli pastori : (io vi annuntio una grande alegrezza che serrà a tutto il populo, perché oggi vi è nato il salvatore del mondo, et il resto).

Il secondo, come gli pastori si affrettano in Bethelem : (venereno con fretta e trovorono Maria e Ioseph e il bambino posto nel presepio). [43*r*]

Il terzo : (ritornorono gli pastori laudando et gloriando Iddio).

CONTEMPLATIONE DELLA CIRCUNCISIONE AL MEDEMO CAPO 266

Il primo preambolo è la historia, come il bambino fu circunciso.

Il secondo : (fu chiamato Giesù dall'angelo avanti che fusse conceputo nel ventre).

Il terzo, come il puttino infante fu renduto alla sua gratiosa madre, la quale ne haveva pietà e misericordia, vedendo il spargere del sangue.

CONTEMPLATIONE DELLI TRE RE MAGGI 267
SAN MATTHEO AL SECONDO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come venerono per guida della stella diana tre re maggi ad adorare Giesù, facendo testimonianza così: (havemo visto la sua stella in oriente e siamo venuti per adorarlo).

Il secondo, come (in genocchioni lo adororono e li portorono li doni, cioè oro, incenso e myrrha).

Il terzo, come (da poi che intenderono la risposta in sogno che non ritornassino a Herode, per un'altra strada ritornorno negli loro paesi).

CONTEMPLATIONE DELLA PURIFICATIONE DELLA BEATA VERGINE MARIA 268
E DELLA PRESENTAZIONE DEL PUTTO GIESÙ, SAN LUCA AL SECONDO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come portorono il putto nel tempio per presentarlo a Dio come [43*v*] primogenito, offerendoli per lui il consueto dono, (un paro de tortore overo doi piccioni).

Il secondo, come Simeone il quale veniva in quella medesima hora nel tempio (lo pigliò nelle sue braccie, e benedisse Iddio dicendo : adesso, o Signore, mandi il tuo servo in diverse parti).

Il terzo : (Anna, la quale veniva all'improvisa, si confessava al Signore, e di quello ne parlava a tutti quelli li quali aspettavano la redentione de Israel).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

269 CONTEMPLATIONE DELLA FUGA IN EGITTO
SAN MATTEO AL SECONDO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come volendo Herode che se ammazzassi il putto Giesù, fece che si occidessero gli innocenti, da poi che fu avisato dall'angelo che fugisse in Egitto : levati e piglia il putto con Maria sua madre, e fuggi in Egitto).

Il secondo, Ioseph pigliò il viaggio verso Egitto : (il quale levandosi la notte andò in Egitto).

Il terzo : (stette ivi per insino alla morte di Herode).

270 CONTEMPLATIONE DEL RITORNO IL QUALE FECE SANTO IOSEPH DA EGITTO
SAN MATTHEO AL MEDESIMO CAPO

Il primo preambolo è la historia come Ioseph è avisato dall'angelo che ritorni in Israel : (levati su e piglia il putto e la sua madre e va in Israel).

Il secondo, come (levandosi su, venne nella terra de Israel).

Il terzo, come partendosi andò in Nazareth, perché Archelao, figliolo di Herode, regna-[44*r*]va nella Giudea.

271 CONTEMPLATIONE DELLA VITA DEL SIGNORE INCOMENCIANDO DA GL'ANNI DELLA SUA ETÀ XII PER INSINO AGLI XXX, SECONDO CHE SAN LUCA REFERISCE AL SECONDO CAPO

Il primo preambolo è l'historia, come il Signore era sottoposto et obediente al padre et alla madre.

Il secondo è come (faceva profitto nella sapienza, nell'età et nella gratia).

Il terzo è come pare ch'habbia esercitato l'arte del fabro, conciosia che san Marco dichi al sesto capo : non è questo quel fabro [?]).

272 CONTEMPLATIONE DEL SALIR DEL TEMPIO NEGLI DODECI ANNI
SAN LUCA AL SOPRADETTO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come Giesù, havendo dodeci anni, partendosi da Nazareth andò in Hierusalem.

Il secondo come rimase ivi, non sapendo niente il padre et la madre.

Il terzo è come per spatio di tre giorni lo ritrovorono nel tempio, il quale sedeva fra gli dottori. Et esso rispose a quelli li quali diligentemente cercavano la caggione del ritardare, dicendo : (sì o no eravate consapevoli perché sia cosa necessaria che io sia in quelle cose le quale sonno del mio padre [?]).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

CONTEMPLATIONE DEL SUO BATTESIMO 273
SAN MATTHEO A CAPI TRE [44*v*]

Il primo preambolo è la historia, come il Signore dicendo alla sua madre carissima : sta sana, si partì da Nazareth. Et andò al fiume Giordano, ove all'hora san Giovanni battezzava.

Il secondo come fu battezzato da Giovanni, il quale si escusava dicendo esser indegno ma fu spento et commosto con queste parole dicendo : (lassati governare, perché così ci acconviene adimpire et accrescere tutta la giustitia).

Il terzo li venne il Spirito Santo sopra di lui, et una voce dal cielo, dicendo così : (Questo è il mio figliolo diletto, nel quale mi sonno bene et grandemente compiaciuto).

CONTEMPLATIONE DELLA TENTATIONE DI CHRISTO 274
SECONDO SAN LUCA ET MATTHEO AL QUARTO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come da poi che Christo fu battezzato, se partì e andò nel deserto. Et ivi quaranta giorni et quaranta notti digiunò.

Il secondo, come tre volte fu tentato dall'inimico (accostandosi il tentatore li disse : se tu sei figliolo di Dio, fa che queste pietre si faccino pane ; buttate abasso ; ti darrò tutte queste cose se cadendo me adorarai).

Il terzo come (venerno gl'angeli et lo servivano).

CONTEMPLATIONE DEL CHIAMAR DEGLI APOSTOLI 275

Il primo preambolo è la historia, come pare che san Piero e santo Andrea fossero tre volte chiamati. La prima volta ad una certa sola notitia del Christo, come dice santo Giovanni al [45*r*] primo capo. La seconda volta al seguir del tempo, con animo de ritornare a pescare, come parla santo Luca al quinto capo. L'ultima volta al perpetuo seguire, come san Mattheo fa testimonianza al quarto capo e san Marco al primo.

Il secondo, come chiamò li figli di Zebedeo, come santo Mattheo dice al quarto capo, e Filippo, come narra santo Giovanni al primo capo e san Mattheo al nono.

Il terzo, come furono chiamati tutti gl'altri ancho che non se ne faccia espressa mentione nell'evangelio, come et in che ordine fossero chiamati.

Nota e considera quivi tre cose : La prima come gli apostoli **b**
erano de humile conditione. La seconda a quanta dignità e quanto suavemente forno chiamati. La terza con che doni di gratia sopra tutti li profeti del testamento vecchio e santi del testamento nuovo siano stati inalzati.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

276 CONTEMPLATIONE DEL PRIMO MIRACOLO
IL QUALE FECE CHRISTO NELLE NOZZE
COME SANTO GIOVANNI NARRA ALL'OTTAVO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come Christo insieme con li suoi discepoli fu invitato alle nozze.

Il secondo come la madre lo avisò che mancasse il vino : (non hanno vino), et disse agli ministri : (ciascuna cosa che ve dirrà facetela).

Il terzo è come il Signore de acque ne fece vino : (et manifestò la sua gloria et gli suoi discepoli con buona fede lo crederono). [45c]

277 CONTEMPLATIONE DEGLI NEGOTIATORI
LI QUALI LA PRIMA VOLTA FORONO SCACCIATI DAL TEMPIO
COME SAN GIOVANNI NARRA AL SECONDO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come discacciò dal tempio quelli li quali vendevano et compravano ivi con una scoriata di fune.

Il secondo come buttò gli denari degli banchieri e cassieri, da poiché sovertì e buttò le mense et le tavole.

Il terzo come disse mansuetamente a quelli li quali vendevano le colombe : (portate via queste cose quindi, e non vogliate della mia stanza farne cosa de facende e mercantie).

278 CONTEMPLATIONE DEL SERMONE IL QUALE FECE CHRISTO NEL MONTE,
COME NARRA SANTO MATTHEO AL QUINTO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come Christo dechiarò agli suoi diletti discepoli otto essere gli modi della beatitudine : (beati li poveri li quali serveno a Dio spiritualmente, li piacevoli, li misericordiosi, quelgli che sonno iusti, buoni, quegli che sonno netti di cuore, quelli che sonno pacifici et quelli che pateno le persecutioni.

Il secondo, come li esorta havendo gli doni e talenti li usino bene e iustamente : (così renda splendore la vostra luce in presenza degli huomini, che le vostre bone opere veghino et laudino et glorificano il vostro padre, il quale è negli cieli).

Il terzo come dimostrò non volere guastare la legge ma adimpirla, da poi che narrò li precetti de fugire lo homicidio, il furto, l'andare alle meretrice, il falso giuramento et de [46r] amare ancho gl'inimici : (io vi dico che amiate li vostri inimici e fate bene a quelli li quali ve hanno hauto in odio).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

CONTEMPLATIONE DELLA TEMPESTA DEL MARE MITIGATA COME DICE SAN MATTHEO ALL'OTTAVO CAPO 279

Il primo preambolo è la historia, come mentre che Christo dormiva venne una tempesta nel mare grandissima.

Il secondo, come lo svegliorono li spaventati discepoli, li quali riprese d'esser pocho fideli, dicendo : (perché havete paura, huomini di pocha fede ?).

Il terzo come comandò agli venti et al mare che se riposassero, et subito venne il sereno et cessò la tempesta, onde che gl'huomini li quali si stupevano, dicevano : (chi è questo al quale li venti et il mare rendeno obedienza ?).

CONTEMPLATIONE DEL CAMINARE IL QUALE FECE SOPRA L'ACQUA SECONDO CHE DICE SAN MATTHEO AGLI XIIII CAPI 280

Il primo preambolo è la historia, come essendo già Christo nel monte, da poi che commandò agli discepoli che navigassero, et li lassò, rimanendo solo a fare oratione.

Il secondo è come essendo la nave perturbata et molestata dagli venti, venne lui, il quale caminava sopra il mare ; onde spaventati li discepoli giudicavano esser fantasma.

Il terzo, come da poi che disse a quegli : (son io, non habbiate paura), santo Piero domandò la potestà de poterseli accostare. Et caminando sopra l'acqua, per la grande paura incominciò afondarsi ; il quale Christo lo riprese della pocha fide che haveva in lui, et così [46*v*] entrò nella navicella et cessò la tempesta et gli venti.

CONTEMPLATIONE DEGLI APOSTOLI LI QUALI FORONO MANDATI A PREDICARE SECONDO CHE ESPONE SANTO MATTHEO AL DECIMO CAPO 281

Il primo preambolo è la historia, come Giesù, havendo chiamati li discepoli, li dette la potestade de discacciare li demonii dagli huomini et di sanare ogni sorte di male.

Il secondo, come l'insegnò d'esser prudenti et savii et patienti, dicendo : (ecco vi mando come pecore in mezzo degli lupi ; siate adunque prudenti come li serpenti, et simplici come colombe).

Il terzo, come li narrò il modo di esser perfetto (dicendo non vogliate possedere né oro, né argento ; quel che senza pagamento pigliate, datelo senza preggio) ; oltra di questo, li disse come dovessero predicare, dicendo : (andate predicando et dicendo : ecco perché si è accostato il regno degli cieli et la salute eterna).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

282 CONTEMPLATIONE DELLA CONVERSIONE DI SANTA MARIA MADALENA SECONDO CHE NARRA SAN LUCA AL SETTIMO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come stando a desinare Christo a tavola in casa del phariseo, intrò dentro una donna la quale era stata nella città peccatrice, (overo sia stata Maria Madalena sorella di Marta overo altra), la quale portava un vaso di alabastro pieno di pretioso unguento.

Il secondo, come stando in dietro, incominciò ad acquare li santissimi piedi con lagrime, et nettarli con li suoi capelli, et basciarli et ungerli. [47*r*]

Il terzo, come Christo defese quella la quale era incolpata dal phariseo, al quale disse: (se li perdonano molti peccati perché mi ha amato grandemente); et di puoi disse a lei: (la tua fede te ha salvata; va in pace).

283 CONTEMPLATIONE DELLA RECREATIONE DE CINQUE MILA HUOMINI COME SCRIVE SAN MATTEO AGLI XIIII C

Il primo preambolo è la historia, come li discepoli pregano Giesù che lassasse andare le presente turbe.

Il secondo come esso commandò che si portassero quelli pani che havevano, et quelli rompendo, facendo la benedittione avanti posta, li dette et porse agli discepoli che si dovessero porre alla moltitudine degli huomini, li quali erano stati commandati che si assentassero a tavola.

Il terzo come: (magnorono et si satollorono et ci avanzorono dodeci cofani).

284 CONTEMPLATIONE DELLA TRASFIGURATIONE DI CHRISTO COME SCRIVE SANTO MATTEO AGLI XVII CAPI

Il primo preambolo è la historia, come Giesù da poi che tolse gli tre carissimi discepoli, cioè Pietro, Giovanni e Iacomo, si trasfigurò, e la sua faccia rendé splendore come il sole, et gli suoi vestimenti si fecerono bianchi come la neve.

Il secondo, come parlava con Moisè et Elia.

Il terzo, come mentre che pregava san Piero che si facessero ivi tre tabernaculi et allogiamenti, venne una voce dal cielo: (questo è il mio figliolo diletto, facete a senno di quello); onde li discepoli, sbigottiti e persi d'animo, inchinati cascorono, li quali toccando Christo, disse: (levative su, et non vogliate haver paura; a niuno dirrete questa visione, per insino [47*v*] che il figliolo dell'huomo risorga et rinasca dagli morti).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

CONTEMPLATIONE DELLA RESUSCITATIONE DI LAXARO 285
COME SCRIVE SANTO GIOVANNI ALL'XI CAPO

Il primo preambolo è la historia, come Christo, da poi che intese la malatia di Laxaro, stette per spatio de dui giorni, accioché fosse più manifesto il miracolo.

Il secondo, come avanti che resusciti il morto, incita con certi stimoli la fede de l'una et l'altra sorella, dicendo : (io son resurrectione e vita ; chi ha fede in me, ancho che sia morto haverà la vita eterna).

Il terzo, come essendo lagrimato e pregato prima resuscitò quello. Il modo che usò in resuscitarlo fu questo : (o Laxaro, vien fuora).

CONTEMPLATIONE DELLA CENA IN BETANIA 286
SAN MATTHEO AGLI XXVI CAPI

Il primo preambolo è la historia, come Christo et Laxaro ugualmente cenavano in casa di Simone leproso.

Il secondo, come sparse Maria sopra il suo capo unguento.

Il terzo, come Giuda mormora : (che perditione è questa ?) ; di nuovo Christo escusa Madalena, dicendo : (Perché siate fastidiosi a questa donna la quale ha fatto verso di me buona opra ?).

CONTEMPLATIONE DEL GIORNO DELLE PALME 287
SAN MATTHEO AGLI XXI CAPI

Il primo preambolo è la historia, come commandò il Signore che si menasse l'asinello [48*r*] dicendo (scioglietelo et menatelo a me, et se alcuno vi dirrà alcuna cosa, diciate che il Signore ne ha di bisogno, et subito lo lassaranno).

Il secondo come montò l'asina, carca di veste d'apostoli.

Il terzo come havendolo da riceperlo, il populo, venendoli incontro con gli loro vestimenti et rami d'alberi et palme, copriva la terra e cantava : (osanna, cioè o figliolo de Davit, salvaci ; benedetto sia quello il quale viene nel nome del Signore ; salvace e poneci negli cieli).

CONTEMPLATIONE DELLA PREDICATIONE NEL TEMPIO 288
SANTO LUCA AGLI XIX CAPI

Il primo preambolo è la historia, come insegnava ogni giorno nel tempio.

Il secondo, come finita che hebbe la predica in Betania, ritornava, non essendo in Hierusalem da nessuno riceputo.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

289 CONTEMPLATIONE DE L'ULTIMA CENA COME DICE SAN MATTEO AGLI XXVI E SAN GIOVANNI AGLI XIII CAPI

Il primo preambolo è la historia, come magnò con gli discepoli il pasquale agnello e gli avisò della sua morte imminente. La quale stava de dì in dì per venire, dicendoli: (in verità in verità vi dico che uno de voi mi tradirà).

Il secondo, come lavò li piedi di quelli, et ancho di esso Giuda, incominciando da san Piero, il quale risguardando la maiestà di Christo e la sua indegnità, et se li contra poneva et recusava et non voleva che li lavasse li piedi, dicendo: (O Signore, tu me voi lavare li piedi [?]), ignorante cioè che l'esempio della humiltà si doni dal superiore Signore, così puoi dechiarando: (Io vi ho dato l'esempio, accioché, come io ho fatto, così [48*v*] ancho voi facciate!).

Il terzo, li dette il santissimo sacramento della Eucharestia in segno di grande benevolenza, dicendo queste parole: (pigliate et mangiate); da poi che fu finita la cena, Giuda uscì fuora a vendere Christo.

290 CONTEMPLATIONE DEGLI MISTERII LI QUALI FORONO FATTI DA POI CENA ET NEL HORTO, COME SAN MATTEO SCRIVE AGLI XXVI CAPI ET SAN MARCO AL DECIMO QUINTO

Il primo preambolo è la historia, come finita la cena et ditto l'himno, Christo andò nel monte Oliveto con li suoi undeci discepoli pieni di paura, et commandò che otto rimanessero a Getsemani: (ritardate quinci per insin che vada ivi et facci oratione).

Il secondo, come menando seco tre discepoli, cioè, Piero, Iacomo et Giovanni, fece oratione al celestial Padre, dicendo tre volte: (O Padre mio, si è possibile, fa che non habbia a patire questa immensa et despiatata morte; ma non di meno, facciasi la voluntà tua, non la mia). Et stando con angoscia et affanno et sollecitudine, assai largamente faceva oratione.

Il terzo è come, conciosia che havesse patuto d'essere ridotto in tanta paura che dicesse: (l'anima mia è mal contenta per insino alla morte), anchora sudò sangue in grande quantità, come fa testimonianza san Luca: (il suo sudore si fece come goccia di sangue che corre per terra); onde bisognò buttare gli suoi vestimenti, già imbagnati et imbrattati di sangue).

291 CONTEMPLATIONE DELLA PRESA DI CHRISTO, ET COME FU MENATO A CASA DI ANNA, SAN MATTEO AGLI XXVI CAPI, SAN LUCA AGLI XXII, SAN MARCO AGLI XV CAPI [49*r*]

Il primo preambolo è la historia, come il Signore si lassò basare da Giuda e pigliare come un latrone, dicendo: (come ad un latrone

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

mi havete assaltato per pigliarme ; ogni giorno era con voi nel tempio insegnando, et non mi havete pigliato) ; et dicendo : (chi cercate voi), cascorono in terra tutti gli inimici.

Il secondo, come san Piero ferì un servo del pontifice, al quale Giesù Christo disse : (torna il coltello in luogo suo), et sanò la ferita del servo.

Il terzo, come da poi che fu pigliato et abandonato dagli discepoli et menato in casa di Anna, ove San Piero, il quale un puoco da poi lo haveva sequitato, lo negò una volta, et a Christo li fu data una guanciata da un certo ministro, il quale li rinfacciò, dicendoli : (così respondi al pontifice ?).

CONTEMPLATIONE DELLE COSE FATTE IN CASA DI CAIPHAS SAN MATTEO AGLI XXVI CAPI 292

Il primo preambolo è la historia, come menorono ligato il Signore di casa di Anna insino alla casa di Caiphas, ove san Piero lo negò dui volte. Et risguardando a lui il Signore, (uscì fuora san Piero piangendo amaramente).

Il secondo, stava Giesù Christo tutta la notte ligato.

Il terzo, come gli ministri li quali lo guardavano, facevano burla di lui et lo molestavano et li coprivano il viso et li davano le guanciate et lo battevano, dicendo : (profetiza a noi chi è quel che ti ha percosso ?), e in più modi lo bestemmiavano et lo maledicevano et lo ingiuriavano.

CONTEMPLATIONE DELLA ACCUSATIONE DE CHRISTO IN CASA DI PILATO, SECONDO CHE SCRIVE SAN MATTEO AGLI XXVI CAPI, SAN LUCA AGLI XXII ET SAN MARCO AGLI XV CAPI [49*v*] 293

Il primo preambolo è la historia, come lo menorono di puoi con tutta la multitudine de giudei a Pilato. Et l'accusavano avanti di lui ingiuriosamente, dicendo : (questo havemo trovato che desterminava et perdeva il popul nostro ; et vietava che non si pagasse il tributo a Cesari).

Il secondo, come di puoi d'haverlo Pilato un'altra volta esaminato, disse : (io non trovo in lui colpa alcuna).

Il terzo, come lassorono Barabas latrone, et tenero Giesù, gridando ad alta voce tutti li giudei : (non lassare Giesù, ma Barabas).

CONTEMPLATIONE DE CHRISTO TRASPORTATO AD HERODE SECONDO LI MEDESIMI SOPRADETTI CAPITOLI 294

Il primo preambolo è la historia, come Pilato mandò il Signore ad Herode, che era tetrarca della Giudea.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Il secondo, come Herode curioso li domandava largamente, et il Signore non gli respondeva nessuna cosa, anchor che li scribi et pharisei lo accusassero grandemente con instanza che rispondesse.

Il terzo, come Herode lo desprezzò insieme con il suo esercito. Et lo vestì con una veste bianca, come pazzo.

295 CONTEMPLATIONE DEL RITORNO IL QUALE FECE CHRISTO DA HERODE A PILATO, SECONDO CHE SAN MATTEO SCRIVE AGLI XXVI, SAN LUCA AGLI XXII, SAN MARCO AGLI XV ET SAN GIOVANNI AGLI XIX CAPI

Il primo preambolo è la historia, come Herode lo rimandò a Pilato, per il quale in quel giorno, essendo lor dui inimici, forono fatti amici. [50*r*]

Il secondo, come Pilato commandò che si flagellasse et gli soldati li fecero una corona di spine et la poseno sopra il suo pretioso capo, et lo vestirono di rosso ; di puoi deleggiandolo, dicevano : (Dio te salvi, re de giudei), et gli davano ancho delle guanciate.

Il terzo, come lo pose fuori Pilato avanti di tutti. Et di puoi uscì fuora il Signore, coronato di spine et vestito di rosso, et disse Pilato : (eccovi l'huomo) ; et subito che lo videro i pontefici gridavano: (crucifigelo, crucifigelo).

296 CONTEMPLATIONE DELLA CONDENNATIONE E CROCE DI GIESÙ CRISTO, SECONDO CHE SCRIVE SAN GIOVANNI AGLI XIX CAPI

Il primo preambolo è la historia, come Pilato, assentato come giudice, dette la sentenza et commesse che lo crucifigessero, di puoi che li giudei lo havevano negato che non era re, dicendo : (non havemo altro re che Cesari). Il secondo, come Christo portava la croce adosso, e non potendola portare, fu costretto Simon Cireneo portar la croce dietro di Giesù. Il terzo, come lo crucifissero in mezzo di dui latroni, e gli poseno questo titulo : (Giesù Nazareno re delli giudei).

297 CONTEMPLATIONE DEGLI MISTERII CHE FECE SOPRA LA CROCE, COME SANTO GIOVANNI SCRIVE ET REFERISCE AL DECIMO NONO CAPITOLO

Il primo preambolo è la historia, come patì le bestemmie sopra la croce, dicendoli : (o, tu che guasti il tempio de Dio), et li suoi vestimenti ne forono fatti in più parte.

Il secondo, come il Signore parlò sette parole sopra la croce, pregando cioè per quelli li quali crucifigevanolo. Et perdonò al latrone, riccomandò la sua madre a santo Giovanni, et riccomandò san Giovanni alla sua madre, dicendo a alta voce : (io ho sete) quando li dettero fele et aceto. Et di puoi diceva essera bandonato dal cele-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

stial Padre ; di puoi disse : (la cosa è finita et anullata) ; et all'ultimo lui disse : (Padre, nelle tue mani riccomando il mio Spirto).

Il terzo, come il sole si oscurò mentre che spirava, et le pietre si spezzorono, le sepolture se aprivano, et il velo del tempio se partì in dui parti, dalla cima insino al basso. E fu ferito con lanza [50*v*] nel costato, onde uscì acqua et sangue.

CONTEMPLATIONE DEL MISTERIO DELLA SEPOLTURA IN QUEL MEDESIMO CAPO 298

Il primo preambolo è la historia, come fu levato dalla croce il Signore morto per Ioseph et Nicodemo, presente la sua madre dolorosa.

Il secondo, come fu portato il suo glorioso corpo al sepolcro, unto, et di puoi sepulto.

Il terzo, forono poste le guardie accioché non fusse rubato.

CONTEMPLATIONE DELLA RESURRECTIONE E PRIMA APPARITIONE DI CHRISTO 299

Il primo preambolo è la historia, come apparse il Signore alla sua Madre da poi che resuscitò, conciosia che la Scrittura dica che apparse a molti, anchor che nominatamente non la dechiari, non di meno tal cosa ce lassa per certo a noi che habbiamo intelletto, che non in altro modo intendiamo quel detto : et fin qui voi siate senza intelletto ?.

CONTEMPLATIONE DELLA SECONDA APPARITIONE SECONDO CHE SAN MARCO DICE AL DECIMO SESTO CAPO 300

Il primo preambolo è la historia, come andorono a buona hora Maria Madalena, Iacobi et Maria Solome al monumento, dicendo fra se : (chi ci levarà la pietra dal monumento ?).

Il secondo, come vedereno la pietra che era stata levata, et l'angelo disse : (cercate voi Giesù Nazareno ? ; è già resuscitato, non è quivi).

Il terzo, come apparse a Maria Madalena, la quale restò al sepolchro dopo che gl'altre fo-[51*r*]rono partite.

CONTEMPLATIONE DELLA TERZA APPARITIONE, SECONDO CHE SCRIVE SAN MATTEO ALL'ULTIMO CAPO 301

Il primo preambolo è la historia come ritornavano queste Marie dal monumento con timore et alegrezza grande per annuntiare agli discepoli la resurrettione del Signore.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Il secondo, come il Signore nostro Giesù Christo apparse a loro, dicendoli : (Dio vi salvi ; et esse si approsimorono a lui, et si posero agli piedi suoi, et l'adororono.

Il terzo, come Giesù gli disse : (non habbiate paura, andatevene et dite agli miei fratelli che vadino in Galilea, perché ivi me vederanno).

302 CONTEMPLATIONE DELLA QUARTA APPARITIONE COME SAN LUCA SCRIVE ALL'ULTIMO CAPO

Il primo preambolo è la historia come da poiché fu inteso dalle donne la resurrettione di Christo subito andò san Piero al sepolchro.

Il secondo come entrando san Piero nel monumento, vedde solo gli panni con li quali fu coperto il corpo di Christo nostro Signore.

Il terzo, come pensando queste cose san Piero, gli apparse Christo et per questo gli apostoli dicevano : (veramente il Signore è resuscitato et è apparso a Simon Piero).

303 CONTEMPLATIONE DELLA QUINTA APPARITIONE AL SOPRADETTO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come apparse di puoi agli dui discepoli che andavano [51*v*] in Emaus e parlavano di lui.

Il secondo, come riprese la loro incredulità. Et li mostrò per la Scrittura come Christo doveva morire et resuscitare, dicendoli : (O stolti et tardi di cuore a credere quel che hanno parlato li propheti ; non era necessario che Christo patisse et così entrasse nella gloria sua [?]).

Il terzo, come per prieghi di quelli, rimase con essi a cena et disparve da loro da poi che fu partito il pane ad essi, li quali subito tornorono in Hierusalem et disserono agli discepoli come havevano veduto il Signore et cognosciutelo nel rompere del pane.

304 CONTEMPLATIONE DELLA SESTA APPARITIONE, SAN GIOVANNI AL VIGESIMO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come tutti gli discepoli, eccetto san Tomasso, stavano congregati in casa per paura de iudei.

Il secondo, come gli apparse Giesù, stando le porte serrate. Et stando in mezzo di loro disse : (sia pace con voi).

Il terzo, come gli dette il Spirito Santo. Et gli disse : (pigliate il Spirito Santo. Et a quelli agli quali perdonarete gli peccati, gli seranno perdonati).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

CONTEMPLATIONE DELLA SETTIMA APPARITIONE 305
AL MEDEMO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come san Thomasso era incredulo perché era stato assente quando apparse a gl'altri nella casa. Et disse : (se non lo vederò con gl'occhi miei non lo crederò).

Il secondo, come apparse Christo di puoi otto giorni, stando le porte serrate, et disse a san-[52*r*]to Thomasso : (mette quivi il tuo dito, et non voler esser incredulo, ma fidele).

Il terzo, come san Thomasso disse ad alta voce : (Signore mio et Dio mio), al quale disse Christo : (Beati serranno quelli che non hanno visto et hanno creduto).

CONTEMPLATIONE DELLA OCTAVA APPARITIONE 306
COME SANTO GIOVANNI SCRIVE ALL'ULTIMO CAPO

Il primo preambolo è la historia come Giesù di nuovo apparse a sette degli suoi discepoli, li quali pescavano, che per tutta la notte havevano pescato et non havevano preso niente. Et lassando la rete per commandamento del Signore, non possevano tirar la rete per la moltitudine de pesci.

Il secondo, come per questo miracolo santo Giovanni lo cognobbe et disse a san Piero : (è il Signore), e san Piero allora si mese nel mare et venne a Christo.

Il terzo, gli dette a mangiare pane et pesce. Et di puoi riccomandò le pecore, esaminandole tre volte della carità che gli portava. Et gli dice : (pasce le mie pecore).

CONTEMPLATIONE DELLA NONA APPARITIONE 307
SECONDO CHE SCRIVE SAN MARCO ALL'ULTIMO CAPO

Il primo preambolo è la historia, come gli discepoli per commandamento del Signore andorono al monte di Tabor.

Il secondo, come Christo gli apparse et gli disse : (a me è data tutta la potestà in cielo et in terra).

Il terzo come gli mandò per l'universo mondo a predicare, dicendoli : (andate et inse-[52*v*]gnate tutte le gente, battezandole nel nome del Padre, del Figliolo et del Spirito Santo).

CONTEMPLATIONE DELLA DECIMA APPARITIONE 308

Di puoi fu visto Christo da più de cinquecento fratelli insieme.

CONTEMPLATIONE DELLA UNDECIMA APPARITIONE 309
AL SOPRADETTO CAPO

Di puoi apparse a santo Iacomo.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

310 CONTEMPLATIONE DELLA DUODECIMA APPARITIONE

Apparse ancho Christo a Ioseph da Arimathia come pienamente si contiene nella vita de santi.

311 CONTEMPLATIONE DELLA XIII APPARITIONE

Apparse ancho a san Paolo dopoi l'Ascentione, il quale disse: (finalmente è apparso a me come abortivo). Apparse anchora a gl'anime degli santi padri nel limbo quanto all'anima, et dopoi che forono cavati fuora et menati al cielo. Finalmente, havendo pigliato carne humana de passo in passo appareva agli discepoli e con essi spesso pratticava.

312 CONTEMPLATIONE DELLA ASCENSIONE DE CHRISTO

Il primo preambolo è la historia, come da poi che già per quaranta giorni molte volte Christo si publicasse personalmente vivo et si presentasse a gli suoi discepoli: (in molti argomenti parlando a quelli del regno de Dio), gli mandò in Hierusalem acciocché ivi aspettassero il Spirito Santo, il quale ce gl'haveva promesso. [53*r*]

Il secondo come gli menò al monte di Oliveto: (et mentre che lo vedevano, se inalzò al cielo et la nuvola lo tolse da gl'occhi loro).

Il terzo, come a quelli medesimi che risguardavano in cielo li fu detto da quelli dui huomini, li quali stavano presenti con veste bianche, (li quali credemo esser stati angeli), dicendo: o huomini galilei, che state a risguardare nel cielo? questo Giesù il quale è stato assonto dal vostro cospetto nel cielo, così venirà come l'havete visto andare in cielo.

313 ALCUNE REGOLE PER SEPARARE GLI MOVIMENTI DELL'ANIMA LI QUALI DIVERSE TENTATIONI COMMOVENO, ACCIOCHÉ GLI BUONI SI RECEPINO ET GLI TRISTI SI SCACCINO

Nota che queste regole si acconvengono grandemente agli esercitii della prima settimana.

314 La prima regola è che a quelli li quali facilmente et alegramente peccano et aggiongono peccati agli peccati, il nostro inimico suole ponerli avanti gl'occhi quasi tutte le delettatione accarezzevole della carne et delli sensi, acciocché gli tenga pieni di peccati et sempre copia e quantità di peccati accresca; ma il spirto buono, al contrario, ponge continuamente la conscienza di quelli, et per l'opra che fa il senteresis, cioè il verme e il stimolo della conscienza, et la raggione et l'intelletto li rimuove dal peccare.

315 La seconda è che a gl'altri huomini, li quali hanno cura con affanno di purgarse e mondarse dalli vitii et peccati et più e più ogni

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

giorno procedeno et fanno profitto nel studio et esercitatione del culto divino, il spirto maligno gli manda fastidii, scrupuli, difficultà, dubitationi, discontentezze, mestitie, false raggioni e altre grande turbationi, con le quale impedisca quel profitto ; ma il buono spirto, per il contrario, suole forsarsi con animo et forze nelle cose le quale sonno ben fatte, et suole consolare, piangere per devotione, illuminare la mente et donare la tranquillità placida et quieta constanza [53*v*], tolti via tutti gli impedimenti accioché più espeditamente, alegramente et animosamente sempre proceda et sequiti oltra per le buone opre.

La terza è che all'hora si cognosce propriamente la spirituale 316
consolatione, quando per una certa interior motione l'anima si infiamma nel amore del suo creatore. Né già può amare alcuna creatura, se non per esso. Quando anchora si spargono le lagrime, le quale sogliono provocare quello amore, overo che naschino dal dolore degli peccati, overo dalla contemplatione della passione di Christo, overo di ciascuna causa bene ordinata nel culto et honore de Iddio. Finalmente ancho si può dire la consolatione ciascuno accrescimento di fede, speranza et charità ; similmente anchora ogni alegrezza, che suole incitare l'anima alla contemplatione delle cose celeste, al studio della salute, alla quiete et pace d'haversi con il Signore.

La quarta è che per il contrario si deve chiamare la spiritual 317
disconsolatione qual si voglia oscurità et conturbatione, molestia et affanno de anima alle cose basse e terrene. Finalmente ogni inquiete e motione overo tentatione che tira in non haver fede della salute et che rimuove et discaccia la speranza et la charità ; et per questo l'anima s'accorge d'esser mal contenta, intevidirse et indebolirse et quasi desperare della clemenza, benignità et misericordia di esso Iddio suo creatore ; sì come la disconsolatione si contrapone alla consolatione, così ancho gli pensieri li quali nascono da l'una et l'altra sonno omninamente contrarii.

La quinta è che nel tempo della disconsolatione non si deve 318
deliberare overo innovare alcuna cosa circa il proposito dell'animo et circa il modo del vivere, ma si deve perseverare in quelle cose, le quale prima erano state deliberate, come nel giorno passato, overo nell'hora della consolatione ; perché sì come alcuno mentre che si gode et fruisce di quella consolatione la quale havemo detto, non si regge del suo proprio istinto, ma del spirto buono, così ancho, mentre che contrasta la disconsolatione, è molestato dal tristo spirto, per la molestia [54*r*] del quale niuna cosa mai si fa bene.

La sesta è che, quantunque l'huomo in nessun conto deve mu- 319
tare gli suoi proprii consegli per la disconsolatione de l'affetto e desiderio, non di meno serrà utile et necessario che si provedino et accreschino quelle cose le quale sonno contra l'impulso della disconsolatione. Le quale sonno fare spesso oratione et contemplationi, con la sua esamina, e fare alcuna penitenza.

La settima è quanto tempo siamo molestati dalla disconsolatione 320
devemo pensare tra questo mezzo et pregare il Signore che per causa

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

de probatione repugniamo contra gl'inganni del nostro inimico, secondo che si può, quel che possemo senza dubio, havendo noi di continuo l'aiuto divino, anchor che all'hora per nessun conto si accorga; tanto che il Signore habbia tirato l'antiquo fervore et ardore della charità, non di meno dismessa et posta da banda la gratia, la quale basti assai a far bene et consequire la salute.

321 La ottava è che all'huomo, il quale è tentato, grandemente giova d'haver patientia, accioché quella tentatione la quale si contrapone propriamente a tale molestie et disturbi e resiste dalla diretta linea; ancho si deve havere speranza e pensare alla breve consolatione che ha da venire, se principalmente per gli santi sforzi, li quali sonno segnati nella sesta regola, si rompi et venci l'impeto della disconsolatione.

322 La nona è che sonno tre le principal cause della disconsolatione. La prima è che per la nostra tepidità, pigritia et accidia negli studi spirituali, overo esercitii, meritevolmente siamo privati della consolatione divina; la seconda è che ce proviamo quel che siamo et in che modo noi medemi damo opera al servitio et honore de Dio, senza premio alcuno presente delle consolationi et doni spirituali. La terza è che certamente siamo certi che non possemo acquistare overo tenere l'ardore della devotione, la ubertà e grandezza dell'amore, l'abundantia delle lagrime overo ciascuna altra interior consolatione, ma tutti questi doni de Dio esser gratuiti e senza premio, li quali se ce li attribuimo a noi come proprii, incorremo nel peccato della superbia e vana gloria, con grande [54*v*] periculo della salute.

323 La decima è che l'huomo il quale si gode della consolatione deve provedere in che modo si portarà occurendo di puoi la disconsolatione, accioché già da puoi acquisti presto la vivacità et grandezza de l'animo a discacciare et rifrenare quell'impeto.

324 La undecima è che quel medesimo, abondando la consolatione, deve sé istesso humiliarsi et farsi vile quanto può, reputandosi quanto debole, pauroso et ignavo serà impugnando la disconsolatione, se non è difeso presto dall'aiuto della gratia et divina consolatione; ma da l'altra parte, quello il quale la disconsolatione molesta, deve istimare con la gratia de Dio poter vencere tutti gli suoi adversarii, purché ponghi speranza nella virtù de Dio, et in quella l'animo suo confermi.

325 La duodecima è che il nostro inimico s'assomeglia alla natura et agli costumi della donna quanto alla debolezza delle forze et alla ostinatione dell'animo; come la femina, la quale contende con il marito, si lo vede che gli contrasti con volto elevato et constante, subito si dispera et fugge; ma se si accorge essere pauroso et fugace, incomencia ha farsi audace et gli va adosso ferocemente; similmente il demonio ha per consuetudine esser certamente abandonato d'animo et fortezza, quante volte vede che il spiritual studioso, col cuore fermo et con animo audace et constante contra le tentationi repugna; ma se ha paura a sostinere et patire gli primi impeti et quasi si

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

disperi, non cé nessuna bestia all'hora sopra la terra più feroce, crudele et ostinata contra l'huomo, quanto il nostro inimico, accioché con la nostra ostinatione habbia il desiderio della sua tenace et maligna mente.

La decima tertia è che il medemo nostro inimico sequita il costume de alcuno malvagio et iniustissimo amante, il quale, volendo menar seco una putta, figliola di honesto padre e madre, overo la consorte di alcuno huomo da bene, grandemente procura che le sue parole et consegli siano occulti e nascosti, et di nessuna cosa ha paura et gli molesta più che quella fanciulla non referischa et manifesti al suo padre, overo quella mogliera al marito, sapendo che tal cosa è stata fatta secondo gli desiderii e suoi sforzi [55*r*] ; in questo medemo modo sforzatamente il demonio è astuto et si cruccia accioché l'anima, la quale desidera ingannare et affliggere, tenga gli suoi fraudolenti fatti secreti ; ma grandemente si sdegna e si crucia quando si rivelano al confessore, overo ad alcuno huomo spirituale, dalli quali cognosce così cadere da alto abasso. 326

La decima quarta è che il nostro inimico suole ancho imitare alcuno colonello della guerra, il quale desiderando vencere e assaccheggiare la roccha assediata, sapendo prima la natura e la fortezza del luogo, assalta la più debile parte ; e così non è maraviglia che così ancho quello va intorno all'anima et cerca astutamente si essa, overo che sia fortificata de aiuti di alcune virtù et bontade, cioè morale, overo theologice, overo sia abandonata, contra quella parte grandemente va con impeto, ponendo appresso tutte le fortezze ; et spera destrurci quanto s'accorge quella parte esser meno da noi custodita. 327

ALTRE REGOLE UTILE PER COGNOSCERE LE VARIE MOTIONI LE QUALE SI CONSERVANO NELL'ANIMA CON MAGGIOR DISCRETIONE DI SPIRTO ET SONO PIÙ PROPRIE PER LA SECONDA SETTIMANA 328

La prima è che è proprio de Dio et degli suoi angeli in le sue motione dare vera alegrezza et gaudio spirituale all'anima, tirando tutta la tristezza et turbatione che l'inimico induce ; del quale è proprio fare guerra contra tale alegrezza et consolatione spirituale, dando caggione et sperando con sottilitudine et frequenti falsitade. 329

La seconda è che solo è de Dio nostro Signore dare consolatione all'anima senza causa precedente ; perché è proprio del Creatore intrare, salire, far motioni nell'anima, portandola tutta in amore di sua divina maiestà ; dico senza nessuno primo sentimento o cognoscimento di alcuno obietto, per il quale venga tal consolatione, mediante gli suoi arti dell'intelletto et voluntade. 330

La terza è che il buono spirto come il malvagio ponno consolare l'anima con raggione per [55*v*] contristare il fine [!][1] ; il buono angelo per profittare all'anima accioché cresca e cammini di bene in meglio. 331

[1] Hispanice : « por contrarios fines ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Et il mal'angelo, per il contrario, camini avanti per portare la sua dannata intentione et malitia.

332 La quarta è che è proprio del mal angelo, che si trasforma in angelo di luce per intrare nell'anima et usar con lei et saper portare pensieri buoni e santi, conformi a tal anima iusta ; et di puoi a poco a poco procura di uscirsene, ducendo l'anima agli suoi inganni coperti et alle sue perverse intentione.

333 La quinta è che molto deve avertire il discurso degli pensieri, se lo principio, mezzo e fine è buono et inclinato ad ogni bene, e se non è di buono angelo ; ma se negli discursi degli pensieri che porta finisce in alcuna cosa mala o destractiva o meno buona che l'anima avanti haveva determinato di fare, o la debilita, inquieta o conturba l'anima, togliendoli la sua parte, cioè la quiete et la tranquillità la quale avanti haveva, chiaro segnale procedere dal male spirto, inimico del profitto e della salute dell'anima.

334 La sesta, quando l'inimico della humana generatione serrà inteso et cognosciuto della sua coda serpentina, cioè del mal fine al quale induce, all'hora aprofitta alla persona distentata risguardare presto nel fine et discorso degli buoni pensieri li quali haveva portato et il principio di loro, e come a poco a poco procura la fala descende della suavità et gaudio spirituale nello quale stava, fin che la condutta alla sua intentione despromita [!] [2], perché con la tal esperienza conosciuta si guarde nel tempo advenire.

335 La settima è che il buono angelo tocca alla fala di quella anima che camina di bene in meglio, dolce, leve et suavemente, come giotta di acqua che entra nella sponga. Et il mal'angelo tocca sottilmente e con sono et inquietudine, come la goccia dell'acqua che cade sopra la pietra ; et gli sopradetti spirti, toccando quelli che caminano de male in peggio, è contrario modo, del quale è causa la dispositione dell'animo essere agli detti angeli contraria overo simile, perché quando è contraria entra con strepito, e quando è simile entra con silentio, come in propria casa a porta aperta [56*r*].

336 La ottava è che quando la consolatione è senza causa, ancho che ella non habbia inganno per essere del solo Iddio nostro Signore, come è stato detto, imperò la persona spirituale alla quale Dio dà tale consolatione deve risguardare con molta vigilanza e attentione, e discernere il proprio tempo della tale attuale consolatione del sequente, accioché la resti calda e favorita con il favore et reliquie della passata consolatione ; perché molte volte è in questo secondo tempo per il suo proprio discurso delle habitudine et dell'acquistare degli concetti e giudicii, o per buono spirto o per il male, forma diversi propositi e parere che non sonno dati immediatamente de Iddio nostro Signore ; e per tanto hanno di bisogno essere bene esaminati, e sì che gli suoi doni entrarà fede in che si ponga in effetto [3].

[2] Hispanice : « intención depravada ».

[3] Hispanice : « antes que se les dé entero crédito, ni que se pongan en efecto ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ALCUNE REGOLE LE QUALE SI DEVENO SERVARE IN FARE ELEMOSINE 337

La prima è che se agli huomini piace fare elemosine in genere 338
overo in amici agli quali ha più inclinata affettione, si deveno attendere e considerare le quattro regole delle quale da parte circa le elettioni già havemo detto, delle quale la prima è questa, che la mia affettione verso tali proceda per retta via e iustamente dall'amore divino, il quale amore certamente devo accorgermi essere in me come origine et causa di ciascuna mia affettione verso tutti gli parenti e amici, et dare opra che in questo presente negotio si manifesti quella principal caggione.

La seconda è che consideri se alcuno altro, al quale apparecchi 339
meco il stato overo gli desideri grado di perfettione, pigli conseglio da me sopra tale negotio, che raggione gl'habbia dettare per fare elemosine. Adunque io ancho devo ugualmente usare quella causa e raggione.

La terza è che pensi se hora staessi nel ponte della morte, che 340
cosa vorebbe grandemente haver fatto in questa cosa ; così adunque deliberarò doversi fare nel presente.

La quarta è che similmente io desideri che vorebbe più tosto 341
nel giorno del giuditio haver fatto sopra coteste cose, del che hora ancho senza dubbio farrò elettione.

La quinta è che quante volte io mi accorgo che la mia affettione 342
inclina più verso le per-[56*v*]sone le quale mi sonno amici, considerarò et esaminarò con diligenza le quattro sopradette regole, e secondo quelle io debbia esaminare l'affettione, pensando di non fare alcune elemosine overo distributione per insino a tanto che rimuoverò dall'anima tutto quel che non sta bene.

La sesta, benché le facultadi e ricchezze dedicate al culto et 343
ornamento divino et all'uso della chiesa senza peccato le può pigliare per distribuire quello il quale è stato deputato a questo ufficio ; conciosia che non di meno soglia a più persone accascare scrupolo de digressione in diffinire la iusta parte delle sue proprie facultadi, è utile et necessario secondo le sopradette regole disporre rettamente il modo del suo vivere.

La settima è che per le sopradette regole et alcun'altre in mini- 344
strare quelle cose le quale apertengono alla propria persona, conditione, casa overo fameglia, è cosa buona et secura a ciascuno che ha cura di fare elemosine, che quanto può tiri alla sua commodità et conformi sé istesso vicinamente all'esempio del summo pontefice, cioè del nostro Signore Giesù Christo. Poiché ancho nel terzo conciglio cartaginese, nel quale fu presente santo Agostino, fu deliberato che la robba di casa del vescovo debbia esser vile, povera et di puoco prezzo, e questo medesimo s'acconviene che si provedi in ciascuno stato overo modo de vivere, cognoscendo tra questo mezzo le persone et il loro modo e stato de vivere, così come santo Ioacchino e santa Anna fanno testimonianza nel loro matrimonio, li quali essendo spar-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

tite le loro facultadi per ciascuno anno in tre parti, una ne distribuivano negli poveri, l'altra la dedicavano al ministerio del tempio e del culto divino, l'ultima finalmente la reservavano al loro vitto, necessità e bisogno.

345 CERTE ANNOTATIONI PER COGNOSCERE GLI SCRUPULI LI QUALI IL DEMONIO PONE AVANTI ALL'ANIMA

346 La prima chiamano scrupulo vulgarmente quando dalla propria motione e giuditio del libero arbitrio concludemo essere alcuna cosa peccato quantunque non sia, come s'al-[57*r*]cuno nel passare averte haver calcato la croce figurata in terra di paglia e si stimi esser lì peccato, ma questo non si deve chiamare scrupulo, ma più tosto un giuditio di errare.

347 La seconda propriamente si deve chiamare il scrupulo, quante volte da poi che è calcata tale croce, overo da poi alcuna cogitatione, raggionamento, overo operatione, ci nasce una certa sospitione di fuori del peccato commesso; e quantunque viene dell'altra parte nella mente di non haver peccato in niuno conto, non di meno ci accorgemo di una certa ambiguità e perturbatione d'animo, cioè spenta con una certa violenza e causata dal demonio.

348 La terza, la prima spetie e qualità del scrupulo, così impropriamente detto, si deve fugire et abborrire omninamente, come fosse piena di errore, ma la seconda per alcuno tempo, e mentre che è nuova ordinatione di miglior vita, giova assai all'anima, la quale dà opra alle cose spirituale, quantunque la mondi maravigliosamente et la rimuovi da ogni sperienza e prova di peccato[1], [secondo] quella sentenza di santo Gregorio, che s'appertiene a buone persone ivi cognoscere il peccato, ove non è.

349 La quarta, l'inimico suole astutamente osservare come sia la conscienza di qual si voglia anima, overo assai grossa, overo assai delicata; e se trova alcuna delicata, si sforza farla ancho più delicata et ridurla in uno estremo grado di ansietà sollicitudine et affanno, accioché finalmente, così miseratamente turbata, la discacci dal spiritual profitto; e si cognoscerà anima, la quale non consenti ad alcuno peccato mortale overo veniale, antiché ne possi patire ombra per dire così di peccato voluntario, all'hora perché non gli può ponerli avanti il vero modo di peccare, per questo si crucia di ridurla a credere essei lì peccato, il quale non è veramente, come è di alcuna parola, overo di alcuna subita cogitationcella. Per il contrario adunque dà opra l'inimico fare l'anima grossa più grossa, accioché quelli peccati veniali li quali prima disprezzava, ancho hora se ne curi puoco degli mortali et ogni giorno ce risguardi meno. [57*v*]

350 La quinta, accioché l'anima possi caminare nella via spirituale, bisogna che si sforzi al contrario di quella parte nella quale tenta

[1] Sequitur spatium album.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

l'inimico menarla, accioché se questo si sforza fare la conscienza più languida e fiacca, quella anima la facci più stretta, overo per il contrario rilassi, se il demonio vogli ristringere troppo ; perché così accascarà, essendo gli pericoli schifati de l'una e l'altra estrema parte, che istessa anima di continuo stii in un certo stato quieto et securo.

La sesta, quante volte l'huomo il quale desidera dire overo fare 351
alcuna cosa, la quale non sia dissonante dall'uso della Chiesa, overo dal senso delli maggiori nostri, e che sia in gloria di esso Iddio, gli resiste di fuori la somministratione, la quale dissuade che non dica overo facci quello proposito, per vana gloria overo per una certa simulata e fenta raggione, per male d'altrui ; allora si deve fare oratione a Dio, et se tal fatto, overo detto, si manifesti appertenere alla sua gloria, overo non essere certamente contrario, allora bisognarà sforzarse all'incontro contra tale pensiero, et rispondere all'inimico, il quale vi è pian piano, insieme con santo Bernardo : Né manco ho incominciato per te, né manco finirò per te.

ALCUNE REGOLE LE QUALE SI DEVENO SERVARE ACCIOCHÉ HABBIAMO RETTA OPINIONE CON LA SANTA MADRE ECCLESIA 352

La prima è che, essendo levato ogni proprio giuditio, sempre si 353
deve havere l'animo apparecchiato ad obedire alla vera sposa di Christo et allà nostra santa madre, la quale è la santa e catolica Chiesa.

La seconda, s'acconviene lodare la confessione degli peccati, la 354
quale suole fare il sacerdote, et il pigliare del santo Sacramento almeno una volta l'anno, conciosia che sia cosa più laudabile pigliare istesso sacramento ancho ogni otto dì, overo una volta in ciascuno mese, servando le debite conditioni.

La terza, commettere con charità agli fideli christiani che spesso 355
e devotamente intendino il celebrare della messa, medemamente gli canti ecclesiastici et le continue oratione, le quale [58r] si deveno cantare nelle chiese overo fuori ; anchora lodare le hore determinate agl'officii divini et a ciascune orationi, come sono le hore canonice.

La quarta, lodare grandemente gli stati delle religioni e far più 356
conto et anteporre la vita senza moglie, overo la virginità, al matrimonio.

La quinta, lodare gli voti delli religiosi de servare castità, povertà 357
et perpetua obedienza, con altre opere di perfettione e sotto statuitione [!][1] ; ove è da notare, havenga che il modo del voto apertenghi a quelle cose le quale menano alla perfettione della vita christiana, ma da l'altre cose le quale più tosto si rimuovono da essa perfettione, come sonno le facende, mercantie et il matrimonio, mai si debbia per questo mandar fuori il voto.

---

[1] Hispanice : « de supererogación ».

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

358 La sesta, lodare oltra acio le reliquie, l'honorare, il chiamar in aiuto gli santi; similmente le stationi et gli pii viaggi, indulgentie, iubilei, le candele, le quale si sogliono accendere nelle chiese, et altri simili sostegni della nostra pieta e devotione.

359 La settima, lodare l'uso dell'astineza e delli digiuni, come delle quattro tempora, della quadragesima, delle vigilie, della sesta feria e del sabbato, et altre devotioni; e parimente le spontanee afflittioni di sé, le quale chiamano penitenze, non solo di dentro ma ancho di fuori.

360 La ottava, lodare oltra di questo gli edificii, fabriche et ornamenti degli tempi, anchora le imagine, le quale si deveno honorare convenevolmente, come per quel che ripresentano.

361 La nona, confirmare e lodare grandemente tutti gli precetti della Ecclesia, né in niuno conto impugnare, ma audacemente defendere con raggioni ben fondate contra quelli li quali vogliono impugnare.

362 La decima anchora studiosamente e diligentemente lodare gli statuti, le commissioni, le con-[58v]suetudini e gli costumi degli pontifici, overo superiori, ancho che in ogni luogo non si trovi quella bontà et innocentia la quale deverebbe essere; niente di meno, se alcuno li dice male in publico raggionamento, overo in conversatione plebeia, più presto genera male et scandali che utilità e riparo, conciosia che non ne nasca altro che una istizza e maledicenza del populo contra gli loro principi e pastori. Adunque si deve temperare e moderare da questo modo de dir male, ma nondimeno, sì come è dannosa cosa dir male et infamare apresso al populo gli principi e ottimati assenti, così di nuovo è cosa utile e fruttuosa privatamente ammonire quelli li quali possono rimediare a questo male, si vogliono.

363 La undecima, istimare gran pezzo la dottrina sacra, parte quella la quale si suole dire positiva, parte ancho quella che è scolastica, così come agli santi antichi dottori, cioè a santo Gierolamo, Agostino, Gregorio et Ambrosio e agli altri dottori; il loro fine fu movere gl'animi ad abracciare l'amore et culto divino; così è proprio del beato Tomasso, Bonaventura, Maestro delle sentenze, diligentemente insegnare, diffinire e dichiarare precetti necessarii alla salute. Et anchora agl'altri teologi moderni, secondo che s'acconviene agli loro tempi, et a quegli li quali nasceranno da poi noi, per abbattere, convincere gli errori delle heresie. Certamente tali dottori moderni, non solo sonno ornati de intelligenza della sacra Scrittura et si giovano delli libri degli antichi authori, ma ancho felicemente si serveno, col splendore del divino lume, delle legge degli concilii, degli statuti e varie constitutioni, per aiuto della nostra salute.

364 La duodecima, è culpabile e si deve fugire la similitudine degli santi e beati, la quale fanno gl'huomini che viveno, ancho che quanto voi siano degni di laude, come dire: questo è più dotto di santo Agostino, quello è un'altro san Francesco, quell'altro è uguale e simile a san Paolo, overo non è minore di alcune virtù, e altre similitudini.

365 La decima tertia, accioché finalmente debbiamo essere omninamente di un animo conforme ad essa cattolica Chiesa, si quella diffi-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

nirà alcuna cosa, la quale appari agl'occhi nostri bianca, esser negra, devemo prononciare e dire medesimamente quel che sia negro ; perché indubitatamente è da credere che il spirto del nostro Signore Giesù Christo, per il quale siamo governati [59*r*] e siamo indrizzati alla salute, et della santa madre Chiesa, sua sposa, essere il medesimo, né manco essere altro Dio che quello il quale anticamente dette gli dieci comandamenti della legge, et che hora ordina e rege la santa chiesa.

La decima quarta è ancho d'avertire che si fosse stato certa- **366**
mente specificato e determinato che a nessuno accasci la salute se non per predestinatione, non di meno sopra questa cosa è da parlarne saputamente, accioché per caso, distendendo troppo le forse del libero arbitrio et gli meriti delle buone opere, non pariamo volere cacciare fuori la gratia overo preordinatione de Iddio ; overo, per il contrario, che non più del dovero, attribuendo a queste cose, a quelle tra questo mezzo dannamo et annullamo.

La decima quinta è che per simil caggione non si deve troppo **367**
spesso raggionare della predestinatione ; e se accasca alcuna volta, così s'acconviene moderare, accioché non se dia alcuna occasione di errare al plebeio che intende, e de dire : se già è diffinito della mia salute, overo dannatione, overo facci male overo bene altramente non può accascare ; onde molti sogliono disprezzare le buone opre et altri aiuti et sostegni della salute.

La decima sesta è che accasca anchora spesso che della molta predi- **368**
catione e laude della fede, non aggiongendo la separatione, overo distintione, overo la dechiaratione, il populo tolga per forza il manico per esser pigro e languido circa ciascune buone opre, le quale vanno innanti overo sequitano la fede formata con il forzo e groppo della charitade.

La decima settima è che né manco similmente intanto si deve **369**
affermarsi alla gratia de Dio da doversi predicare et ripetere, accioché di puoi non possi a poco a poco nascere ne gl'animi delli auditori errore mortale, negando la facultà del nostro libero arbitrio. Dunque è licito certamente parlare sparsamente de istessa gratia, la quale aspira a Dio, ma quanto abonda nella sua copiosa gloria ; et questo secondo il modo conveniente, principalmente agli nostri tempi tanto periculosi, accioché non si levi via l'uso del libero arbitrio e la efficacia et possanza delle buone opre. [59*v*]

La decima ottava è che, quantunque grandemente sia cosa degna **370**
di laude et utile servire a Dio di puro amore, nulla di meno è da laudare il timore della divina maiestà ; né certamente quello timore solo il quale è chiamato filiale, il quale è pio et grandemente santo, ma ancho l'altro, il quale è nominato servile, il quale certamente all'huomo è grandemente utile et spesse volte necessario, accioché prontamente et soventemente habbiamo cura di levarci dal peccato mortale, quando accasca ; dal quale, mentre che sarremo liberi, alieni e remoti, facilmente potremo acquistare quel timore filiale, il quale è grandemente accetto e grato a Dio, il quale timore filiale ci doni e conservi l'unione dell'amore con istesso Iddio.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

370 DUI CONTEMPLATIONI AGGIONTE MOLTO UTILE
UNA DELLA MORTE L'ALTRA DEL GIUDITIO

CONTEMPLATIONE DELLA MORTE LA QUALE CONTIENE IN SÉ
DOI PREAMBOLI E CINQUE PONTI E TRE COLLOQUII ET LA ORATIONE
PREPARATORIA SOLITA

371 Il primo preambolo è il decreto che il Signore fece all'huomo, dicendoli: in quel giorno che tu mangiarai del legno del bene e male, tu morirai; di modo che gli è constituito ad ogni huomo morire una volta.

372 Il secondo è domandare quel che voglio, cioè gratia per bene considerare la morte alla quale tutti siamo sottoposti per il peccato.

373 Il primo ponto è considerare come il decreto di morire è compreso a tutti senza excettione di persone, né a Christo né ancho alla sua madre che non havevano fatto peccato.

374 Il secondo ponto considera et vede un puoco con gl'occhi interiori come l'anima si separa da ogni membro a poco a poco, così eccessivo dolore sopra tutti gli dolori che non c'è dolore che si possi assomegliare a quello. [60*r*]

375 Il terzo ponto vedi in quel ponto gl'occhi, il volto e l'essere della creatura che non vede, non ode, è tutta trasfigurata, non cognosce, non intende, non può parlare né mover membro alcuno. Lassa il padre e la madre, figlioli, robba, compagni, bellezza, honori, fortezza e tutti gli suoi solazzi.

376 Il quarto ponto considera con la vista imaginativa la memoria, la voluntade e l'intelletto e tutti gli suoi sensi interiori et esteriori alienati et oppressi, che non possono fare l'offitio loro, anchora che interiormente vogliano, che spaventino quelli che te vederanno.

377 Il quinto ponto considera quello che vorebbe haver fatto in quel passo il moriente, vedendo il mal suo e sua vita disordinata et il puoco bene che haveva fatto al mondo, che poteva fare; vede e sente la desperatione che gli porge l'inimico per suoi tanti peccati e gli suoi inganni e tentationi diverse con le quale il demonio combatte con lui, lo tenta della fede, dice che Giesù Christo non c'è, e che non s'è ben confessato et ha lassati molti peccati e che Dio non gli perdonarà mai, et altre desperationi.

378 Il primo colloquio si farrà a Maria Vergine che impetri gratia dal suo unico figliolo che ci conceda far quel che vorebbe haver fatto in quel ponto e forze a resistere all'inimico e agli suoi inganni, li quali in quel ponto usa.

379 Il secondo colloquio si farrà al Figliolo, che impetri questo dal Padre.

380 Il terzo al Padre eterno che lo conceda per gratia; il quale si deve fare dui volte la settimana un'hora per volta.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

CONTEMPLATIONE DEL GIUDITIO LA QUALE CONTIENE IN SÉ LA ORATIONE PREPARATORIA TRE PREAMBOLI E TRE PONTI CON TRE COLLOQUII ALLA FINE [60*v*] 381

La oratione preparatoria è domandare gratia a Dio nostro Signore che lui ordini puramente e semplicemente e diriga tutte l'actioni et intentioni et operationi mie a laude e gloria della sua divina maiestade.

Il primo preambolo è la historia che tratta il giuditio universale, 382
come Giesù Christo, nostro Signore, ha da venire a giudicare gli vivi e gli morti in quella sua maiestade tanto grande con tutti quelli chori angelici che gridaranno agli morti che venghino al giuditio con quella voce horribile, che gli medesimi angeli si maravigliaranno d'una tal motione celeste che mai fu udita fra loro.

Il secondo preambolo serrà la compositione del luogo, vedendo 383
con la vista imaginativa la valle di Iosaphat, ove tal sentenza diffinitiva s'ha da dare.

Il terzo serrà domandare gratia a Dio nostro Signore de poter 384
sentire interiormente il giuditio finale, acciochè da quel sentire in me nasca uno vero proposito di emendatione di vita.

Il primo ponto serrà contemplare la valle di Iosaphat e vedere 385
con gl'occhi interiormente tutte le persone che seranno in quel giuditio universale, prima Christo visibile e le dui altre persone divine invisibile, vedere gl'angeli, gli santi che sé istessi in questo misero secolo si sonno giudicati, veder di puoi tutte le nationi buone e male.

Il secondo udire con l'orecchie interiori quel che tutte quelle 386
persone parlano o possono parlare nel giuditio. E udir Christo dire : venite benedetti ; andate via maledetti dal Padre mio. E udire gli dannati che dicono come sé istessi si sonno ingannati e quelli che essi pensavano che fussino dannati, son salvi ; et altre simile parole.

Il terzo ponto vedere che fanno tutte quelle persone nella valle 387
di Iosaphat, presentate tutte innanti al tribunale di Christo ; veder Christo che fa riprensione a tutte le natione, e massimamente agli christiani, dicendo : ho hauto fame e non mi havete dato a mangiare ; so stato infermo e non me havete visitato ; e veder gli angeli et apostoli e tutti gli pove-[61*r*]ri di spirito, cioè humili di cuore, tutti giudicano veder gli beati insieme con Christo, che con tutti gli cori angelici ascende il cielo, li quali stanno in grande constantia in vedere che l'inferno s'apre e tutti gli malvagi e scelerati sonno precipitati ; vedere gli libri della coscienza che sonno tutti aperti e che ogniuno va al luogo ove ha meritato, portando seco quel che ha fatto.

Il primo colloquio si farrà alla Madona, domandandoli che hora 388
voglia intercedere innanti al suo Figliolo, che io possi fare le opere della misericordia in questa vita, e di poter stare in gran constanza in quell'hora ; e dire una ave Maria.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Il secondo si farrà a Christo, ridentor nostro, che per merito della sua sacratissima passione interceda al Padre che te doni forza e gratia per fare quelle opere.

Il terzo si farrà al celestial Padre che per sua summa misericordia et infinita bontà si degni daici quello per puro honor suo e gloria.

Il fin degli esercitii spirituali.
Il latino fu stampato in Roma per Antonio Blado
agli XI di settembre nel M.D.XLVIII.

In vulgare fu finito de tradurre a l'ultimo di luglio nel M.D.LV.

A Dio solo sia la laude, la gloria e l'honore. I. B. S.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

2ª 9ª

nostrinq

20

q̃ en si sentiere para mas seguir y ymitar al señor nr̃o, assi nueva mente [illegible] encarnado diziendo vn pr̃ tr.

La Segunda cõtemplaciõ es del nascimiento

oraciõ La solita oraciõ p̃paratoria

1º preambulo El primer preambulo es la historia, y sera aqui, como desde nazaret salieron nr̃a señora grauida quasi de nueve meses asentada en vna asna y Josep y vna ancila leuando vn buey para yr a bethelem a pagar el tributo q̃ Cesar hecho en todas aquellas tierras fol. 41 litt. a b.

Como se puede medetrie pr̃amente

2º p. El segundo cõposicion viendo el lugar sera aqui con la vista ymaginatiua ver el camino desde Nazaret a bethlem considerando la longura la anchura, y si llano, o si por valles o cuestas sea el tal camino, assimismo mirando [illegible] quan grande quan pequeño quan bajo, quam alto, y como estaba aparejado.

El lugar joco pelunca del nacimiento

3º p. El 3º sera el mismo y por la misma forma q̃ fue en la precedente cõtemplacion.

1º puncto El primer puncto es ver las personas, es a saber ver a nr̃a señora y a Joseph y a la Ancilla, y al niño Jesu despues de ser nascido haziendo me yo vn pobrezito y esclauito indigno mirandolos, cõtemplandolos, y seruiendolos en

Tab. 1. Textus « Autographus » (= A), nn. 110-114. Vide p. 228.
ARSI, *Exercitia 1*, f. 19r (20r)

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

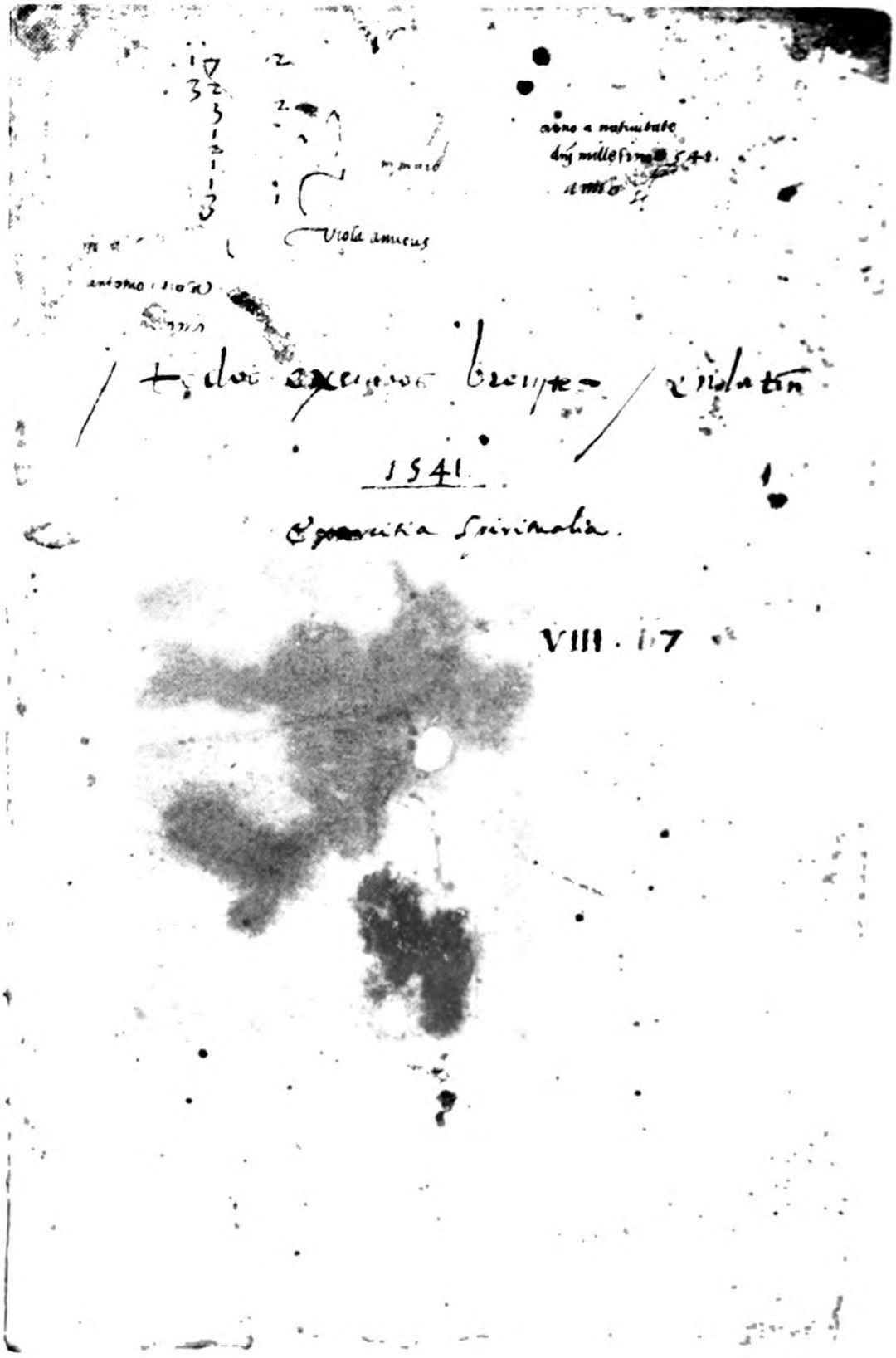

Tab. 2. Versio prima (– *P1*). Titulus autographus S. Ignatii. Vide p. 106. ARSI, *Exercitia 1*, f. 69*r*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

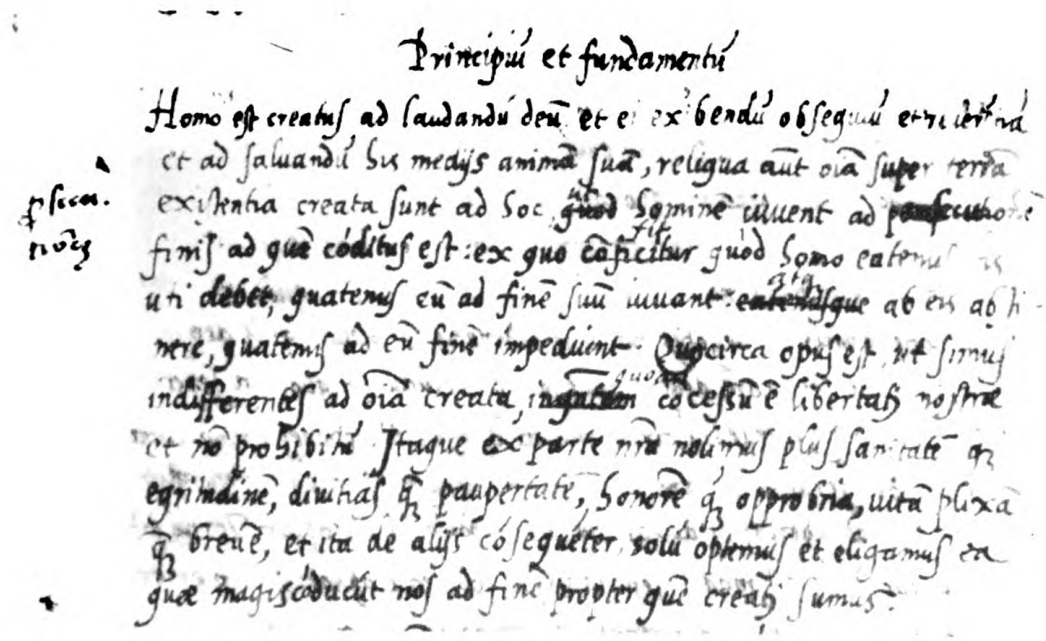

Tab. 3. *Versio prima* (= *P1*). Principium et fundamentum, n. 23. Vide p. 165-166. ARSI, *Exercitia 1*, f. 73*v*

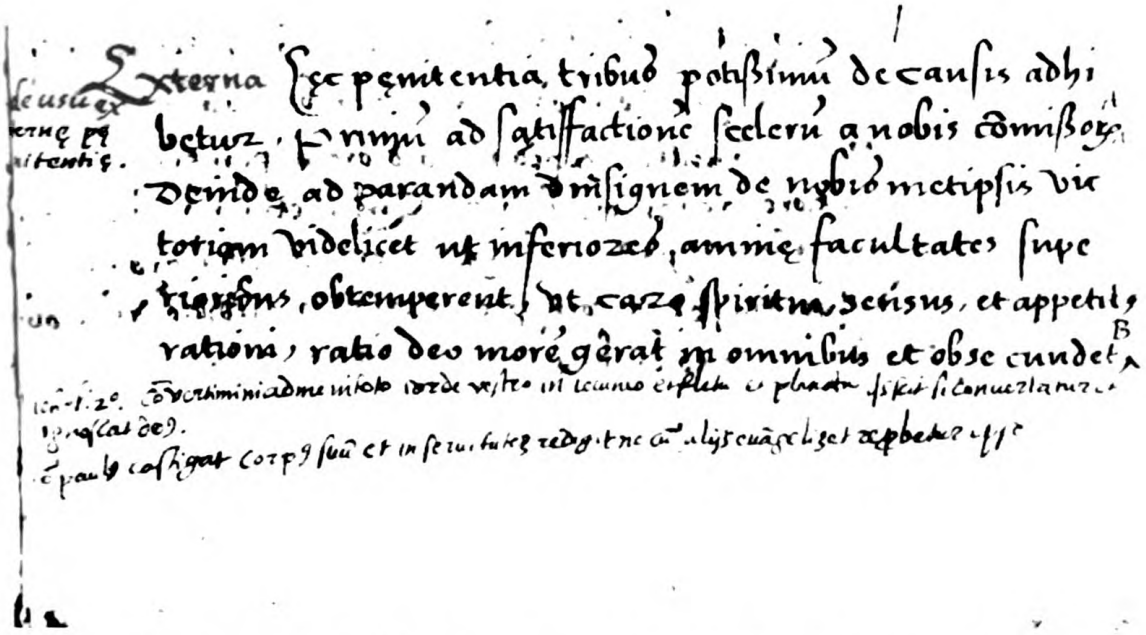

Tab. 4. *Exercitia Mag. Ioannis* (= *I*), n. 105 [87]. Vide p. 562. ARSI, *Exercitia 2*, f. 80*r*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

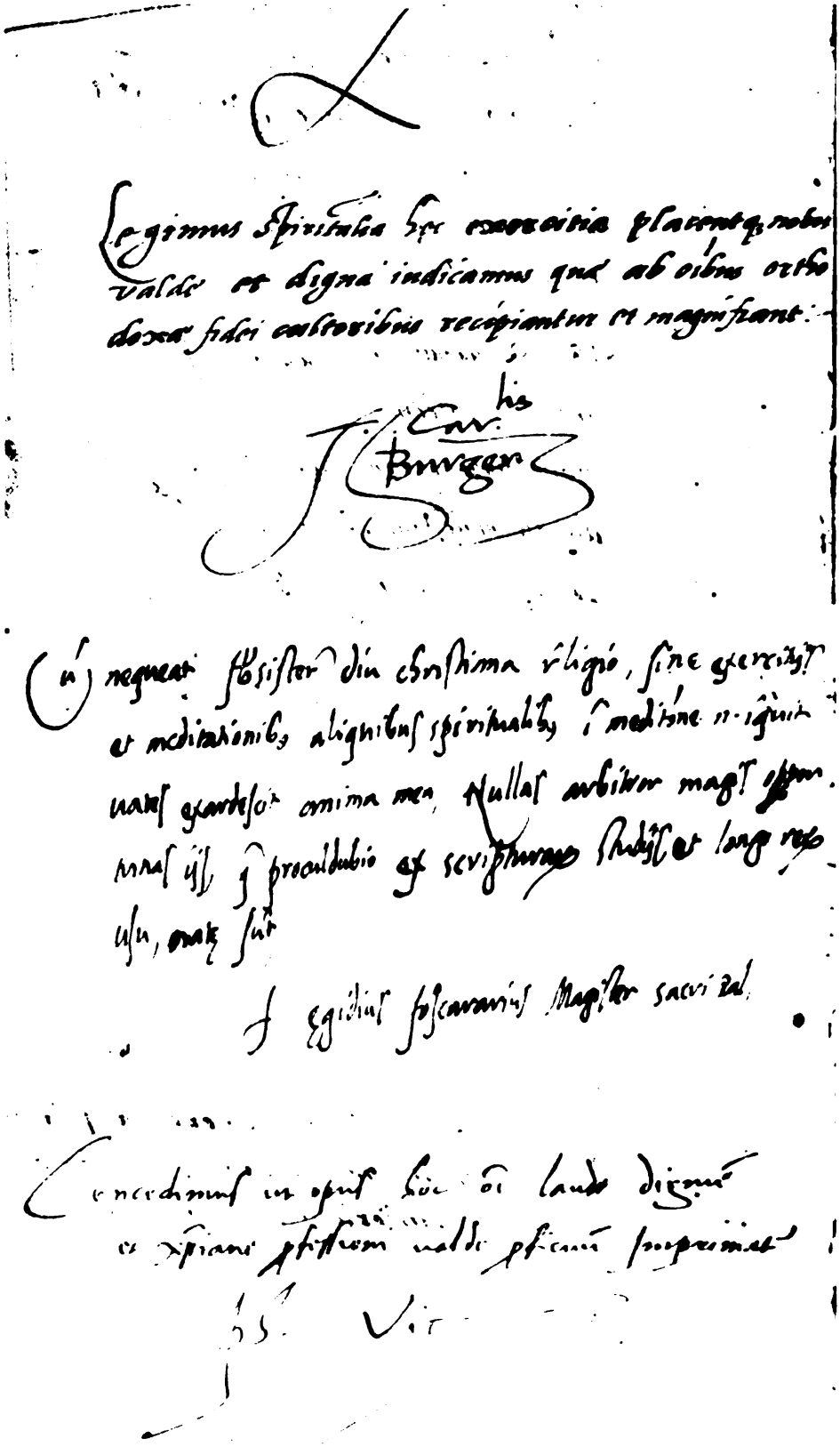

Tab. 5. Approbatio versionis *Vulgatae* (D). Vide p. 416.
ARSI, *Exercitia 2a*, f. 82r.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

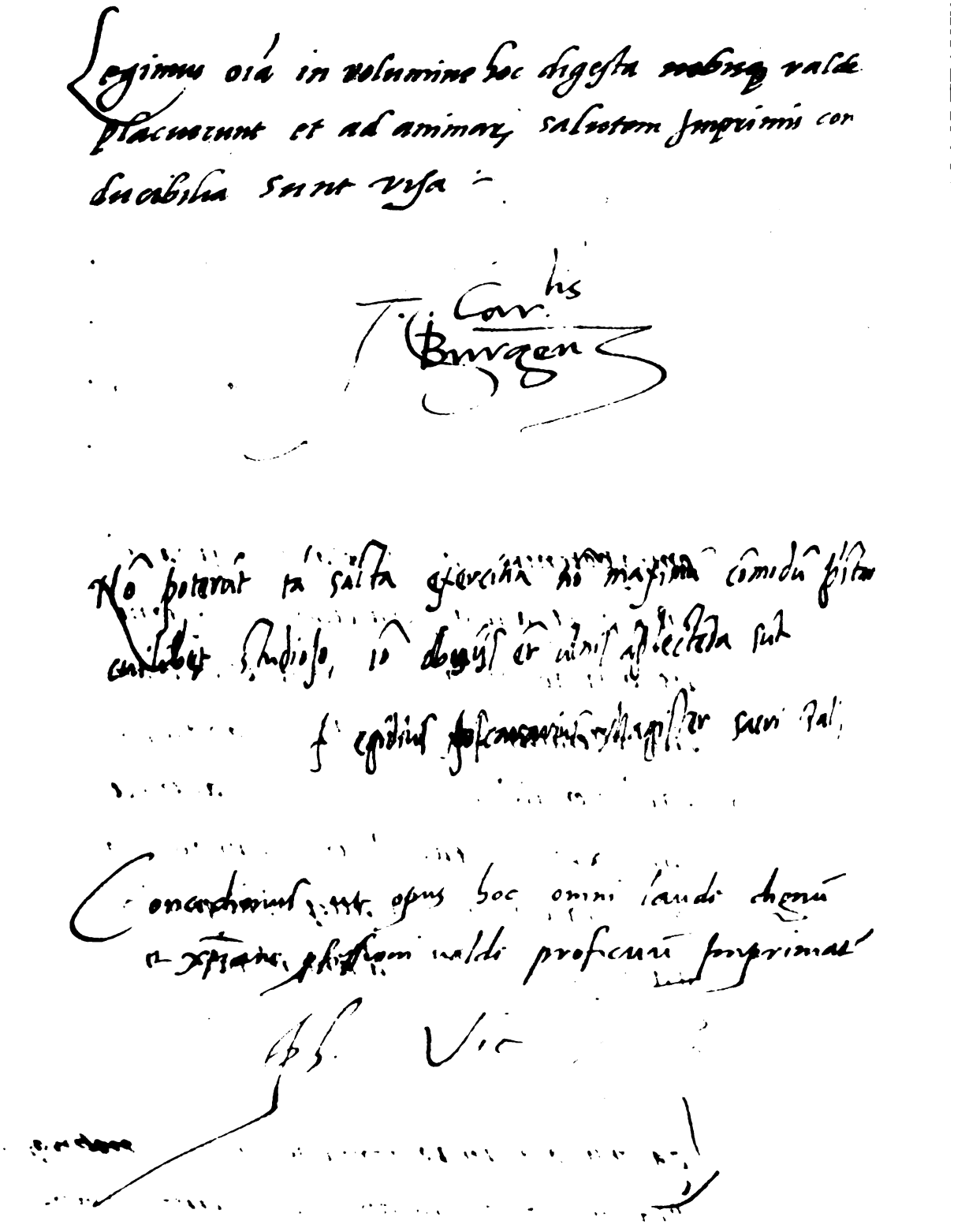

Tab. 6. Approbatio *Versionis primae* (*P2*). Vide p. 417.
ARSI, *Exercitia 2a*, f. 95*r-v*.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Tab. 7. Textus *Helyaris* (= *H*). Initium. Vide p. 429, Bibliotheca Vaticana, ms. *Reg. lat. 2004*, f. 24r

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Sequuntur aliq̄ exercitia spūalia, ad
hoc, q̄ aliquis seipm vincat, & ordi-
net vitam suam, absq̄ aliqua
affectione inordinata.

Ad hoc. q̄ tam qui tradit exer spūalia,
q̄ is qui accipit, mutuo sese iuuent,
notandū est, q̄ quiuis bonus Chris-
tianus debet esse promptior ad sal-
uandū ꝓpositionem a ꝓximo prolatā
q̄ ad eam damnandū. Q̄ si eam sal-
uare nō possit, inquirat a ꝓximo
q̄ mō eam intelligat. Quo eam male
intelligente, ipsum charitatiue corri-
gat. Ad quod si solus nō sufficerit,
quærat tūc oīa media cōuenientia
ad hoc q̄ ꝓximus sane ꝓpositionē
illam intelligens saluetur.

Principiū & fundamentum.
Homo est creatus ad laudandū Deum,

Sum carthusianorū in colonia

Tab. 8. Textus *Coloniensis* (= *C*). Initium. Vide p. 461.
Stadtarchiv Köln, W, 154, f. 2

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Sequuntur modi quidam sese ad virtutem
disponendi exercendique in ea. per M. N.
petrum fabri ~~Lusitanum~~ ~~Sesuetatis~~ suosque
Comites Lovanii Anno 1543. familiariter
quibusdam dictati

Exercitia spiritualia ad hoc quod quisque sesipsum vincat
et ordinet vitam suam absque affectione aliqua inordinata.

Principium et fundamentum est considerare quod homo
est creatus ad laudandum deum, et ei exhibendum obsequium
et reverentiam, et ad salvandum animam suam ~~his mediis~~.

Reliqua autem omnia super terram existentia creata sunt ad hoc
ut hominem iuvent ad prosequutionem finis ad quem conditus est.

Ex his conficitur quod homo eatenus rebus creatis debet
uti, quatenus eum ad finem suum iuvant, et eatenus ab his
abstinere quatenus eum ad finem impediunt.

Quocirca opus est ut simus indifferentes ad omnia creata
inquantum concessum est libertati nostre et non prohibitum,
ita quod ex parte nostra nolimus plus sanitatem quam
egritudinem, divitias quam paupertatem honorem quam
opprobria vitam prolixam quam brevem, et ita de aliis
consequenter sed solum optemus et eligamus ea que magis
ducunt nos ad finem propter quem creati sumus.

Examen generale conscientie ad animum purgandum et
rectius peccata confitendum.

Supponendum est tres esse in homine cogitationes. Una est
propria et intrinseca que scilicet ex hominis libertate procedit,
reliquie autem due prodeunt ab extrinseco. Altera scilicet a bono
spiritu. Altera vero a malo.

Tab. 9. Textus *Martinensis* (= *M*). Initium. Vide p. 597.
Chantilly : « Les Fontaines », ms. 8°, *318*, p. 129

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

re de spirito; cioe humili di cuore: tutti giudicano ueder gli beati insieme cō xpo, che cō tutti gli cori angelici, ascende il cielo. li quali stāno in grāde constantia in uedere che l'inferno s'apre, e tutti gli maluagi, e scelerati sonno precipitati. uedere gli libri della coscienza, che sonno tutti aperti. e che ogniuno ua al luogo oue ha meritato; portando seco quel che ha fatto.

Il primo colloquio si farra alla madona, domandandoli che hora uoglia intercedere innanti al suo figliolo, che io possi fare le opere della misericordia in questa uita, e di poter stare in gran constanza in quell'hora. e dire una Aue Maria:

Il secondo si farra a xpo ridentor nro, che per merito della sua sacratissima passione, interceda al Padre che te doni forza, e grā per fare quelle opere.

Il terzo si farra al celestial Padre, che per sua suma misericordia, et infinita bontà, si degni darci quello per puro honor suo, e gloria:

Il fin degli esercitij spirituali:

Il latino fu stampato

In Roma per Antonio Blado. agli xi di Settebre.

Nel M.D. XLVIII.

In uulgare fu finito de tradurre a l'ultimo di Iuglio. nel M.D.LV.

A DIO SOLO SIA LA GLORIA, LA LAVDE, E L'HONORE. I.B.S.

Tab. 10. Textus italicus. Ultima pagina. Vide p. 720.
Roma, Archivio di Stato, ms. 301, f. 61r

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

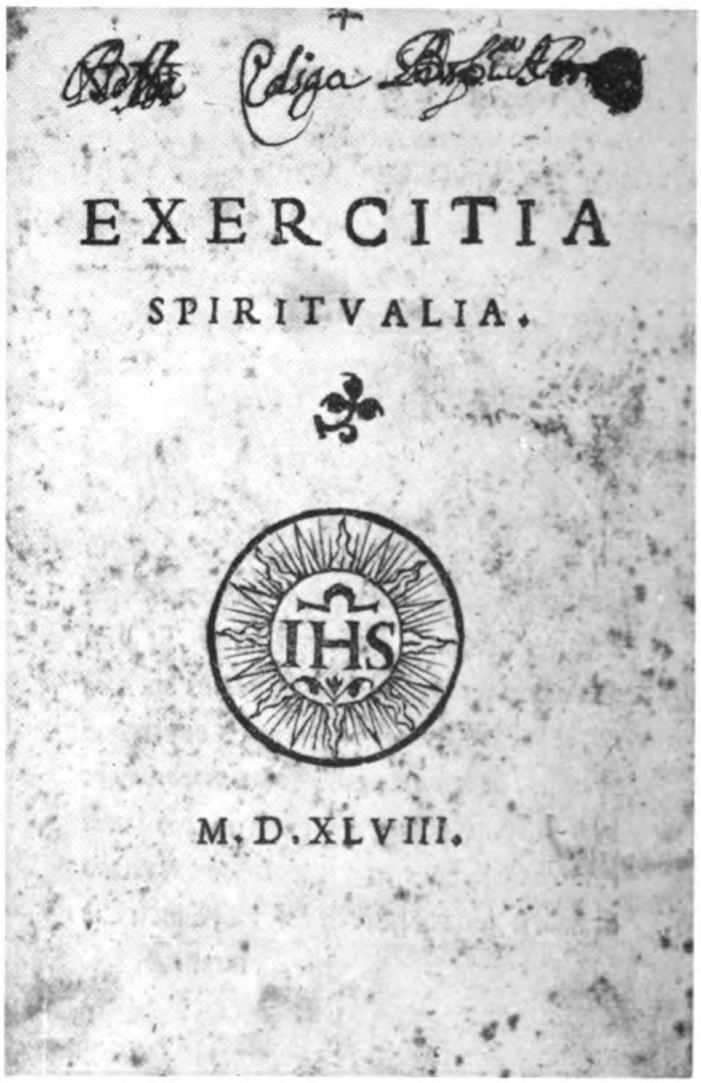

Tab. 11. Frontispicium editionis principis latinae. Romae, a. 1548
Mensura originalis : 158 × 108 mm.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

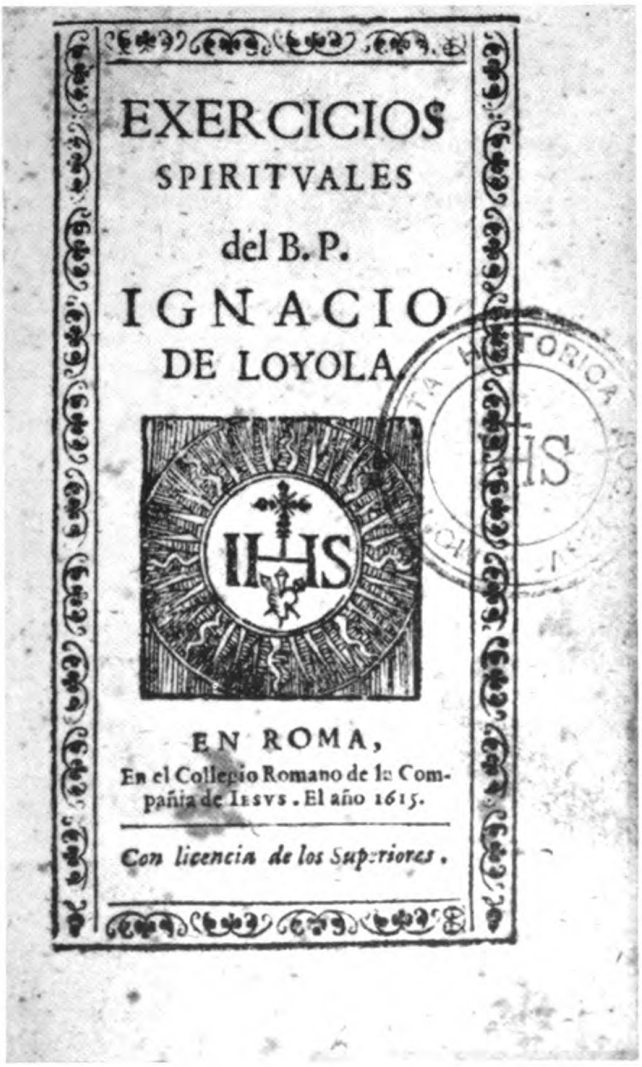

Tab. 12. Frontispicium primae editionis hispanae. Romae, a. 1615
Mensura originalis, 121 × 076 mm.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

LIBRI EXERCITIORUM SPIRITUALIUM EDITIONES HISPANAE ET LATINAE

N. B. In hoc elencho recensentur tantum editiones textuum hispani et latini, archetypum exprimentes. Omittimus igitur tum editiones textuum plus minus accommodatorum, tum commentaria de Exercitiis. Versionibus in alias linguas locus non est.

Ad rariores editiones quod attinet, indicamus unam aut alteram Bibliothecam, ubi nobis constat nunc exemplar servari. Eas Bibliothecas sequentibus siglis indicamus :

I = Institutum Historicum Soc. Iesu. Romae
C = Curia generalis Soc. Iesu. Romae
Ch = Chantilly (Oise). « Les Fontaines ». Ibi servatur nunc Bibliotheca Patris Watrigant, olim in Enghien (Belgio).
M = Madrid. Biblioteca Nacional.
P = Paris. Bibliothèque Nationale.

Editiones Exercitiorum S. Ignatii hispanica lingua

1. — 1615, Romae. — Exercicios | Spiritvales | del B. P. | Ignacio | de Loyola | IHS | en Roma | en el Collegio Romano de là Com|pañía de Iesvs el año 1615. | Con licencia de los Superiores. 24°, 210-[9] p. Est prima ed. hispana. — Exemplar in I.

2. — 1628, Hispali. — ✠ | Exercicios | espiritvales | del S. P. | Ignacio | de Loyola | 16 IHS 28. | En Sevilla, Impresso por Francisco de Lyra. 32°, 138-[5] p.

3. — Exercicios ... Manila, 1665, 4° (Ex opere *Corrections et additions à la Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. — Supplément au « De Backer-Sommervogel »*, par Ernest-M. Rivière, S. I. — Second fascicule, Toulouse, 1912, col. 238.

4. — 1671, Sevilla. — Exercicios | espirituales | de San | Ignacio de | Loyola : | Año IHS 1671. | En Seuilla, por Tomè de | Dios Miranda. 32°, 138-[6] p.

5. — 1698, Puebla de los Angeles, México. — Exercicios | espirituales | de | San | Ignacio | de | Loyola | Año IHS 1698 | En el Colegio del Espíritu Santo. 32°, 231 p. — Exemplar : Ch.

6. — 1733, Valencia. — Exercicios | espirituales | de S. Ignacio de Loyola, | Fundador de la Compañía | de Jesús. | Con una Introducción antes del texto | del Santo, conveniente para formar el | devido aprecio de estos Exercicios y | la idea de su método y prác|tica | IHS | En Valencia, | Por Joseph Dolz, Impressor, Año 1733. | Con licencia de los Superiores. 16°, XCIV-154-[6] p. — Exemplar : Ch.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

N. B. Hanc editionem curavit P. Hieronymus Julián, S. J., qui etiam scripsit commentarium textui exercitiorum in hac editione praepositum. Cf. URIARTE, *Catálogo razonado de obras anónimas y seudónimas* ..., t. I, p. 285. IPARRAGUIRRE, *Comentarios de los Ejercicios*, nº 257.

7. — 1749, Sevilla. — ✠ Exercicios | Espirituales | del B. P. | Ignacio de Loyola | IHS Con licencia: En Sevilla, en la Imprenta de los | Recientes, en calle Génova. 16º, 189 p. — Exemplar: Ch.

8. — 1751, Manila. — Exercicios spiritvales de nvestro Padre San Ignacio. Como se hazen, y practican en las Casas de la Compañia de Jesus. Con Lizencia del Ordinario en Manila, año de 1751. 12º, 265 p. (Ex opere P. E. M. Rivière, S. J., citato supra, n. 3).

9. — 1833, Madrid. — Ejercicios Espirituales | de | S. Ignacio de Loyola, fundador de la Compañía de Jesús, | En su texto original, con una introducción oportuna para su aprecio, | inteligencia y uso. | IHS | Madrid, Imprenta de D. M. de Burgos, | 1833. 18º, CXXX, 174-[6] p. Simplex reimpressio editionis sub nº. 6. Cf. URIARTE, t. I, p. 244. — Exemplar: I.

10. — 1837, Roma. — S. P. | Ignatii Loiolae | Exercitia Spiritualia | textu hispanico ex diligenti | cum autographo collatione | restituto. | IHS | Romae | apud Salviucci, | 1837. 18º, 175 p.

11. — 1837, Romae — 0,116 × 0,080. — p. [1]: « Jesus | S. P. L. [*sic*] Exert. [*sic*] Spirita [*sic*] | Textu Hirpanico [*sic*] ex diligenti cum autograpo [*sic*] collatione restituto | Romae aput [*sic*] salvencci [*sic*] ».

Ex solo titulo apparet, fuisse ignarum aliquem hominem, qui editionem praecedentem iterare furtim voluit. Textus tamen hispanus non adeo miserrime corruptus est, ut titulus ille latinus indicare videtur.

12. — 1858, Madrid. — Exercicios espirituales | de | San Ignacio de Loyola | fundador | de la Compañía de Jesús, | en su texto original. | Madrid: — 1858. | Imprenta de Tejado, | a cargo de Francisco de Robles. | Leganitos 47. 16º, 158 p. — Exemplaria: I, Ch.

13. — 1867, Manresa. — Ejercicios espirituales | de | S. Ignacio de Loyola, | fundador | de la Compañía de Jesús, | tomados del texto original | autógrafo del mismo santo. | Manresa: — 1867. | Imprenta de Pablo Roca, | a cargo de Luis Roca. San Miguel, 7. 16º, 158 p.

14. — 1877, Barcelona. — Exercicios espirituales | de | San Ignacio de Loyola, | fundador | de la Compañía de Jesús. | En su texto original | JHS | Barcelona. | Imprenta de Francisco Rosal, heredero de J. Gorgas, | plaza de la Lana, | 1877. 18º, 160 p. — Exemplar: C.

15. — 1880, Manresa. — Ejercicios espirituales | de | San Ignacio de Loyola, | fundador de la Compañía de Jesús, | tomados | del texto original autógrafo | del mismo Santo. | Segunda edición, | IHS | Manresa: | Imprenta y Litografía de Luis Roca, S. Miguel, 15 | 1880. 16º, 144 p. — Exemplar: Ch.

16. — 1887, Barcelona. — Exercicios espirituales | de | San Ignacio de Loyola | fundador | de la Compañía de Jesús | en su texto original | IHS | Con las licencias necesarias | Barcelona | Imprenta de Francisco Rosal, Hospital, 115, | 1887. 18º, 208 p. — Exemplar: Ch.

17. - 1892, Barcelona. Exercicios espirituales. — P. [II] pura. — P. [III]: Exercicios espirituales | de | S. Ignacio de Loyola | fundador | de la Compañía de Jesús | en su texto original | IHS | Con las licencias necesarias | Barcelona | Imprenta de Francisco Rosal, Hospital, 115 | 1892. 18º, VII-211 p. — Exemplar: Ch.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

18. — 1899, Madrid. — Joyas del cristiano. Colección de devociones, meditaciones y lecturas piadosas. — p. [4] : Imago diversa in diversis exemplaribus. — p. [5] : « Exercicios espirituales | de | S. Ignacio de Loyola | fundador de | la Compañía de Jesús | En su texto original con las licencias necesarias | Jhs | Madrid | Saturnino Calleja, editor | Calle de Valencia núm. 28. — Exemplar : I.

19. — 1900, Barcelona. — Ejercicios espirituales | de | San Ignacio de Loyola | fundador | de la Compañía de Jesús | en su texto original | Jhs | Con las licencias necesarias | Barcelona | Imprenta y librería de Subirana hermanos | Calle de la Puertaferrisa, número 14 | 1900. 12°, 124 p. — Exemplar : Ch.

20. — 1900, Barcelona. — Concordancia entre la Imitación de Cristo y los Ejercicios espirituales de San Ignacio, seguida de un plan razonado de los Ejercicios para un retiro de ocho días, por el R. P. Mercier, S. J. Versión castellana de D. Arturo Masriera. Con aprobación de la Autoridad Eclesiástica. Barcelona. Subirana hermanos, editores. Calle de la Puertaferrisa, número 14. 1900.

Versio operis P. Mercier paginis 464 continetur ; postea vero, appendicis instar, sequuntur Exercitia spiritualia S. Ignatii in hunc modum :

p. [1*] Apéndice. | Ejercicios espirituales | de | San Ignacio de Loyola. 12°, 118* p.

21. — 1904, Zaragoza. — Manual de los Ejercicios Espirituales de San Ignacio de Loyola, Fundador de la Compañía de Jesús, formado según las obras de los más celebrados Comentadores de los mismos Ejercicios, por el Padre Jaime Gutiérrez, de la misma Compañía. (Con licencia eclesiástica). Zaragoza. Tipografía La Editorial, Coso 86. 1904. 12°, XXV-244 p. Sequitur Commentarius in Exercitia.

22. — 1904, Madrid. — Biblioteca del Apostolado de la prensa | Exercicios espirituales | de | San Ignacio de Loyola | fundador | de la Compañía de Jesús | En su texto original. | JHS | Madrid | Biblioteca del Apostolado de la Prensa | 14-Plaza de Santo Domingo-14 | 1904. 16°, 246 p. Aliae editiones 1916, 1925, 1941, 1943, 1947, 1950, 1952, 1955.

23. — *Editio phototypica.*

1908, Roma. — p. [III] : « Ejercicios espirituales ». — p. [IV] pura. — p. [V] : Ejercicios espirituales | de | S. Ignacio de Loyola | fundador | de la Compañía de Jesús. | Reproducción fototípica | del original | Roma | Stabilimento Danesi | MCMVIII. — p. [VI] pura. — p. [VII]-VIII : « Al lector ... La Redacción de « Monum. Histor. S. J. » p. IX : « Descripción del manuscrito ». — « Adiciones y enmiendas ». — p. [10] : « Erratas » ; sunt autem haec errata in ipso codice ms., cujus est imago phototypica haec editio. — p. [XI] : « Indice ». — p. XII pura. — F. 1*r* incipiunt imagines phototypicae ; prima est pars litterarum quarumdam P. Ribadeneirae. — f. 1*v* purum. — Sequitur textus Autographi Exercitiorum, hispanice scripti in ff. 1-63, signatis numeris in marginibus inferioribus ; in superioribus marginibus signati sunt numeri 2-64 ; nam f. 1 est pars epistolae Ribadeneirae. In-4°.

P. Franciscus Xav. Wernz, litteris ad Praepositos Provinciales, datis 2 februarii 1908, eis nuntiabat se huius operis complura exemplaria singulis Societatis Provinciis destinare.

24. — 1912, Zaragoza. — Manual de los Ejercicios ... Est operis in n. 21 descripti nova editio « corregida y ampliada por el autor », Zaragoza, P. Carra, 1912. Duo volumina : primum constat paginis XXXII-444 ; secundum paginis 477. — Exercitia sunt in vol. I, pp. 1-290.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

25. — 1915, London. — The spiritual Exercises | spanish and english. — p. [IV] : « Roehampton ; printed by John Griffin ». — p. [V] : The | Spiritual exercises | of | St. Ignatius Loyola | spanish and english | With a continuous commentary | by | Joseph Rickaby, S. J. | IHS | London | Burns & Oates, Limited | 28, Orchard street, W. | 1915. 8°, XII-234 p.

26. — 1919, Madrid. MHSI, *Exercitia spiritualia Sancti Ignatii de Loyola et eorum directoria*. Matriti (typis Successorum Rivadeneyra) 1919, 8°, 1282 p. In pp. 221-563 eduntur quattuor textus : hispanus ex Autographo, Versio vulgata, Versio prima et Versio Patris Roothaan.

27. — 1922, Bilbao. — *Ejercicios spirituales de San Ignacio de Loyola*. I. Texto original. II. Traducción del P. Roothaan. Bilbao (El Mensajero del Corazón de Jesús) 1922, 16°, 400 p.

28. — 1928, Torino. — *Exercitia spiritualia Sancti Patris Ignatii de Loyola. Textus hispanus et versio litteralis autographi hispani, auctore A. R. P. Joanne Roothaan, Praepositio Generali Societatis Jesu, ex editione romana anni 1852*. Taurini-Romae (Domus Editorialis Marietti) 1928, 16°, XX-354 p. (= Monumenta Historica Societatis Jesu).

29. — 1936, Barcelona. — *Ejercicios espirituales de San Ignacio de Loyola. Texto castellano seguido de varios apéndices*. Barcelona (Editorial Librería Religiosa) 1936, 16°, 249 p. (= Biblioteca de Ejercicios « Manresa ». Vol. I. « Ejercicios espirituales »).

30. — 1938, Buenos Aires. — *Ejercicios espirituales*. Prólogo del P. José A. de Laburu. Buenos Aires (Editorial Difusión) 1938, 16°, 142 p.

31. — 1943, Madrid. — *Ejercicios Espirituales de San Ignacio de Loyola. Autógrafo español*. Madrid (Apostolado de la Prensa) 1943, 16° 182 p. (In nota : Reproducimos el texto castellano publicado por Monumenta Historica Societatis Iesu en su edición de bolsillo. Turin-Roma, 1928).

32. — 1944, 1958, Barcelona. — *Ejercicios espirituales, Directorio y Documentos de S. Ignacio de Loyola*. Ed. José CALVERAS. Barcelona (Editorial Balmes) 1944, 12°, 519 p. ; altera editio, ibid. 1958, 519 p.

33. — 1944, Madrid. *Ejercicios Espirituales*. Prólogo por J. M. Pemán. Madrid (Atlas) 1944, 324 p.

34. — 1952, 1963, Madrid. —*Obras completas de San Ignacio de Loyola. Edición Manual*. Por Ignacio IPARRAGUIRRE S. I. Madrid (Biblioteca de Autores cristianos, 86) 1952. *Ejercicios*, pp. 113-238. Altera editio a. 1963. *Ejercicios*, pp. 161-281.

35. — 1946, 1953, 1959, Bilbao, Zaragoza. — *Los Ejercicios Espirituales de San Ignacio de Loyola*. Anotados por el M. R. P. Juan Roothaan S. I. Introducción y traducción de las notas por el R. P. Teodoro Toni S. I. Bilbao (El Mensajero del Corazón de Jesús) 1946, 557 p. ; Segunda edición, Zaragoza (Hechos y Dichos) 1953, 16°, 400 p. ; Tercera edición revisada, aumentada y enriqueda con el Directorio, Zaragoza, 1959, 504 p.

36. — 1956, Buenos Aires. — *San Ignacio de Loyola. Ejercicios espirituales*. Edición conmemorativa del IV centenario de la muerte del santo autor. Con los comentarios del P. Juan Roothaan S. I. Edición realizada bajo la dirección del P. Guillermo Furlong S. I. Buenos Aires (Club de lectores) [1956].

37. — 1956, Santiago de Chile. — *Ejercicios espirituales*. Prólogo de Carlos ALDUNATE LYON, S. I. Santiago de Chile (Ed. del Pacífico), 1956, 12°, 154 p.

38. — 1965, Madrid. *Ejercicios espirituales. Comentario pastoral*, por Luis GONZÁLEZ e I. IPARRAGUIRRE. Madrid (Biblioteca de Autores Cristianos, 245), 1965. Eduntur pp. 1-127, tum textus hispanus, tum versio Vulgata.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Editiones Vulgatae versionis latinae Exercitiorum S. Ignatii

1. — 1548, Romae. — Exercitia | spiritvalia | IHS | M.D.XLVIII — p. [II] pura. — pp. 1-6 : Litterae apost. Pauli III « Pastoralis officii ». — pp. 7-8 : « Testimonia ... Magister sacri palatii ». — pp. 9-11 : « Quidam de Societate » ... — pp. 12-226, Textus Exercitiorum. In ultima pagina : Romae apud Antonium Bladum | XI. Septembris | M.D.XLVIII ».

Editio plerumque accurata ; caret tamen indice, et exemplaria eiusdem editionis inter se interdum discrepant ; quae res inde nasci potuit, quod nonnulla emendata sint, cum aliqua exemplaria prelo educta iam essent. 12°, paginae non numerantur — Examplaria : I, Ch.

Huius editionis principis duae factae sunt reimpressiones anastaticae : alia Parisiis a. 1910 (v. infra n. 54), alia Bonis Auris a. 1947 (n. 57).

2. — 1553, Coimbra. — Exercitia | spiritvalia | JHS | Conimbricae | M.D.LIII. 32°, 238 p. — Exemplar : British Museum.

3. — 1563, Wien. — Exerci|tia spiritva|lia : R. Admodvm in | Christo patre nostro, M. Ignatio de | Loyola, Societatis Iesu institu|tore et primo Generali | Praeposito, autore | IHS. | Viennae | Avstriae, In aedibus Caesarei | collegii, dictae Societatis | anno Domini 1563. 18°, 142 p. Exemplar : I.

4. — 1574, Burgos. — Exerci|tia spiritva|lia. R. admodum in Christo | patre nostro, M. Ignatio de | Loyola, Societatis Iesu In|stitutore, et primo genera|li Praeposito auctore | IHS | Bvrgis. | Apud Philippum Iuntam cum | licentia superiorum | 1574. 24°, 284 p. Exemplaria : I, Ch, M.

5. — 1576, Roma. — Exercitia | spiritvalia | Ignatii de Loyola | IHS | Cum Facultate Superiorum. | Romae. | In Collegio Societatis Iesu | M.D. LXXVI. 32°, 280-[VIII] p. — Exemplar : I.

6. — 1583, Dilligen. — Exercitia | spiritvalia | Ignatii de Loyola. | Cum Facultate Superiorum. | Dilingae | Excudebat Ioannes Mayer. | M.D.LXXXIII 32°, 279-[9] p. — Exemplar : I.

7. — 1583, Vilnae (Vilnius, in Lituania). — Exercitia | Spiritualia Ignatii de Loyola | S. J. | cum facultate superiorum | Vilnae | Anno MDLXXXIII. 32°, 280 p. — Exemplar : I.

8. — 1586, Douai. — Exercitia | spiritvalia | Ignatii de Loyola. | IHS | Cum Facultate Superiorum | Dvaci, | Ex officina Ioannis Bogardi. | M.D.LXXXVI. 16°, 280-[5] p. — Exemplar : Ch.

9. — 1587, Sevilla. — Exerci|tia Spiritualia | R. admodum in Christo Patre | nostro M. Ignatio de Loyola, | Societatis IESV Institutore, | et primo Generali praepo|sito, auctore. | IHS | Hispali | Ex officina Andreae Pescionis et Ioannis Leonis cum licentia superiorum. | 1587. 24°, 221 p. — Exemplar : I.

10. — 1593, Toulouse. — Exercitia | spiritualia | Ignatii de | Loyola. | IHS | Cum facultate Superiorum. | Tolosae, | Ex Typographia sub signo | nominis Iesv. 1593. 12°, 179-[4] p. — Exemplaria : Ch. P.

11. — 1596, Romae. — Exercitia | spiritvalia | Ignatii de Loyola. | IHS | Cum Facultate Superiorum. | Romae, | in collegio Societatis Iesu. | M.D.XCVI. 24°, 254-[9] p. — Exemplaria : I, Ch.

N. B. Haec prima editio est, in qua positi sunt loci a Patribus deputatis quintae congregationis generalis emendati (in pp. 237-254).

12. — 1596, Amacusae (in insula Amakusa Shima, in Iaponia). — Exercitia | spiritvalia | Ignatii de Loyola. | IHS | Cum Facultate Superiorum. | In Amacvsa | in collegio Iaponensi Societatis Iesu. | M.D.XCVI. 24°, 280-[8] p.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

13. — 1599, Valencia. — IHS | Exercitia spiritualia | Ignatii de Loyola. | Cum facultate | superiorum. | Valentiae | Apud Philippum Mey | M.D. XCVIII. 18°, 224 ; pp. 225-239 : « Loca, quae ex diligenti cum hispanico autographo collatione adnotata sunt ». — Exemplar : I.

14. — 1600, Mainz. — Exercitia | spiritvalia | Ignatii de | Loyola. | Cum Facultate superio|rum. | IHS | Mogvntiae, | Ex officina Typographica Io|annis Albini, Anno | M.DC. 18°, [8]-230 p. — Exemplaria : I, Ch.

15. — 1604, Calissii (Kalisz, in Polonia). — Exercitia | spiritualia | B. Ignatii De | Loyola | IHS | Cum facultate superiorum, | Calissii | anno 1604. 18°, 216 p.

N. B. In fine index, cujus paginae discrepant a paginis textus, unde apparet indicem alius editionis huic esse assutum negligenter.

16. — 1605, Pont-à-Mousson. — Exercitia | spiritvalia | B. P. N. Ignatii | de Loyola. | IHS | Mvsiponti. | In Collegio Societatis Iesv. | Per Melchiorem Bernardum, | Vniuersitatis typographum. | M.DC.V. | Cum Facultate Superiorum. 24°, 256-[9] p. — Exemplaria : I, Ch, P.

17. — 1606, Romae. — Exercitia | spiritvalia | B. P. Ignatii | Loyolae. | Romae, in collegio Rom. | eiusdem Societat. | Anno Domini | MDCVI. | Cvm fac. svper. 12°, 150-[6] p. — Exemplaria : I, P.

18. — 1610, Saint-Omer. — Exercitia | spiritvalia | B. P. Ignatii | Loyolae. | IHS. | Avdomaropoli, | In Collegio Anglicano Societatis | Iesv. | M.DC.X. 18°, 273-[10] p. — Exemplar : British Museum.

19. — 1614, Lille. — Exercitia spiritualia S. Ignatii latine, sine titulo, hac indicatione adiecta : « Insulis ex officina Petri de Rache, sub Bibliis aureis, 1614 ». 16°. SOMMERVOGEL, V, 62, de hac editione haec refert : « On y a omis tout ce qui regarde celui qui donne les exercices. Ce sont toutes pages détachées, qui se donnaient succesivement à ceux qui faisaient les exercices. La moitié du livre est donc en blanc, les pages imprimées et numérotées vont jusqu'à 132. Les exercices son précédés d'une *Admonitio*, qui ne se voit pas ailleurs. L'ordre n'est pas le même que dans les éditions ordinaires. A la fin viennent les *loca emendata*. Il y a des vignettes [numerantur 25] sur bois correspondant aux mystères à méditer ».

Exemplaria : Bruxellis, in bibliotheca bollandiana, Ch.

20. — 1615, Romae. — Exercitia | spiritvalia | B. P. Ignatii | Loyolae. | IHS | Romae. | In Collegio Romano eiusdem Societatis. | Anno Domini M.DC.XV. | Svperiorvm permissv. 12°, 150-[7] p. — Exemplaria : I, Ch, M, P.

21. — 1619, sine loco. — Exercitia | spiritvalia | B. P. | Ignatii | de | Loyola | IHS | Permissu Superiorum 1619. 32°, 300 p. — Exemplar : Ch.

22. — 1619, Paris. — Exercitia spiritvalia | B. P. N. Ignatii | de Loyola. | Vna cum Directorio. | Imago S. Ignatii. Parisiis | Apud Ioannem Foüet Via | Iacobaea sub signo | Rosarii 1610. | Cum priuilegio Regis. 24°. — Exercitia sunt in ff. 1-111. — Exemplar : Ch. Cf. MI, *Ex.* 714, 715.

N. B. — Est alia editio huic omnino similis cum Exercitiis et Directorio. Titulus tamen differt estque huiusmodi : Exercitia | spiritvalia | B. P. N. Ignatii | de Loyola. Vna cum Directorio | Imago S. Ignatii Parisiis | Apud Sebastianvm Hvré | via Iacobaea, sub signo | Cordis-Boni. 1619. | Cum priuilegio Regis.

23. — 1620, Dillingen. — Exercitia | spiritvalia B. P. N. | Ignatii Loy|olae. | IHS | Cum facultate Supe|riorum. | Dilingae, | Formis academicis | apud Melchiorem | Algeyer. 24°, 256-[8] p. — Exemplaria : I, Ch.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

24. — 1635, Antwerpen. — Exercitia | spiritvalia | S. P. | Ignatii | Loyolae | IHS | Antverpiae, | Apud Ioannem Mevrsium. | M.DC.XXXV. | svperiorvm permissv. 18°, 153-[5] p. Haec est editio antverpiensis genuina. — Exemplaria : I, C, Ch., M, P.

25. — 1635, Antwerpen. Apud Ioannem Meursium — 16°, 153[5] p. Editio clandestina. — Exemplaria : I, Ch., P.

26. — 1638, Antwerpen. — p. [1] : Exercitia | spiritualia | S. P. | Ignatii | Loyolae | imago similis ei quam modo descripsimus, in ed. 1635, n. 25. Antverpiae | apud Joannem Mevrsivm. | M.DC.XXXVIII. | Superiorvm permissv. 16°, 153-[5] p. — Exemplar : Ch.

27. — 1644, Paris. — Exercitia | spiritvalia | S. P. | Ignatii | Loyolae. 8°, 302-[5] p. — Exemplaria : I, Ch, M, P.

28. — 1656, Wien (Vindobonae, in Austria). — In 4.° — Exercitia spiritualia. (Ex SOMMERVOGEL, V, 64).

29. — 1660, Monasterii Campidonensis (Kempten, in Bavaria). 0,160 × 0,100. Exercitia | spiritualia | S. P. Ignatii | Loiolae | Societatis Iesu Fundatoris | In separatis pagellis | Quae facturis ipsa Exercitia per | vices melius quam ex libro traden-|tur. Iuxta mentem eiusdem | S. Ignatii | Annot. 11 | Ex typographia Ducalis Monasterii | Campidonensis | Anno M.DC.LX | Per Rudolphum Dreherr.

30. — 1663, Roma. — Exercitia | spiritualia | S. Ignatii | Loyolae | Societatis Jesu Fundatoris. | Cum brevi instructione meditandi ex | ipsismet Exercitiis deprompta. Et breve Sanctissimi D. N. Alexandri VII. | De indulgentia Plenaria pro iis, qui exercentur. | Romae ex Typographia Varesiana MDCLXIII. Superiorum Permissu. 12°. Constat fasciculis solutis, quorum nec folia nec paginae numeris signatae sunt. Habet 26 in aes incisas tabulas, quae adstant etiam in editione italica facta Romae, eodem anno ab eodemque typographo : « Nella Stamperia del Varese ». Exemplar huius : I, Ch.

Exemplaria : I, Ch, Romae (Vallicelliana).

31. — 1676, Antwerpen. — Exercitia | spiritvalia | S. P. Ignatii | Loyolae, | fundatoris ordinis Societatis Iesv | Cum Bullis Pontificum, tum approbationis Exercitio|rum ; tum Indulgentiae plenariae, pro omnibus, qui | octiduo illis vacant in domibus ejusdem Societatis. | Brevi insuper Instructione meditandi, quae om|nia et dilucidantur et illustrantur pluribus | ex aere impressis imaginibus. | Imago pueri Iesu brachiis crucem amplectentis | Antverpiae, | apud Michaelem Knobbaert, sub signo S. Petri, 1676. | Cum gratia et Privilegio. 8°, 279-[8] p.

In hac editione textus Vulgatae religiose servatur, sed adduntur quinque sequentes meditationes : 1) Meditatio de damnis ex peccato mortali provenientibus, pp. 93-95 ; — 2) De morte, pp. 97-99 ; — 3) De iudicio generali, pp. 101-103 ; — 4) De filio prodigo, pp. 113-115 ; — 5) De paradiso, pp. 249-251.

Paginae 1, 6, 14, 22, 66, 68, 72, 80, 86, 92, 96, 100, 104, 112, 116, 120, 124, 132, 138, 144, 150, 156, 160, 168, 174, 182, 184, 186, 188, 190, 192, 194, 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208, 210, 216, 218, 220, 222, 224, 226, 228, 230, 232, 234, 236, 240, 242, 246, 248, singulis imaginibus decoratae, numeris non signantur.

Sunt purae 2, 4, 130, 143, 155, 173, [288]. — Exemplaria : I, Ch, M.

32. — 1679, Trnava (Tyrnaviae). — Paginae non numeris, sed litteris A, B, etc. in ima parte notantur. Constat autem liber ff. 131 seu pp. 262.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

P. 1 : Exercitia spiritualia Sancti Patris | Ignatii Loyolae | Societatis Jesu fundatoris recusa Tyrnaviae anno | M.DC.LXXIX Typis academicis excu debat Matthias Srnensky. — Omittit preces « Anima Christi », litteras apost. Pauli III « Pastoralis officii », testimonia censorum et praefatiunculam « Quidam de Societate ».

P. 3 incipit textus Exercitiorum, satis fideliter expressus, nisi quod pauca quaedam omittit, addit nonnulla, alia loco mutat. 16°, 260 p. — (MI, *Exerc.* 719-720).

33. — 1680, Praha. — Exercitia spiritualia S. P. Ignatii Loyolae fvndatoris Societ. Jesv. Signum nominis Jesu, radiis, stellulis, lauris cinctum Pragae, Typis Universitatis Carolo-Ferdinandeae in Collegio Societ. Jesu ad S. Clementem. An. M.DC.LXXX. In-12°.

Liber ita comparatus est, ut in fasciculos dividi possit, qui singillatim, alius post alium, ei qui exercitiis colitur, tradantur ; singuli fasciculi binis foliis constituuntur.

34. — 1689, Antwerpen. — Exercitia | spiritualia | S. P. Ignatii | Loyolae | Fundatoris Ordinis Societatis Jesv | cum Bullis Pontificum, tum approbationis exerci tiorum ; tum Indulgentiae plenariae, pro omni bus, qui octiduo illis vacant in domibus ejusdem Societatis. Brevi insuper instructione meditandi, quae | omnia et dilucidantur et illustrantur pluri bus ex aere impressis imaginibus. | Sequitur imago pueri Jesu crucem amplectentis. Antverpiae apud Michaelem Knobbaert, sub signo S. Petri, 1689. | Cum gratia et privilegio.

Materies totius voluminis eiusque distributio nihil differunt ab exemplari Antuerpiensi anni 1676, supra descripto. — Exemplaria : I, Ch, M.

35. — 1691, Bologna. — Exercitia | spiritvalia | S. Ignatii | de | Loyola. | IHS | Bononiae, M.DC.XCI. | Typis Haeredis Antonii Pisarii. | Superiorum permissu. — 16°, 204 p. — Exemplar : I.

36. — 1692, Poznań. — Exercitia | spiritualia | S. P. | Ignatii | Loyolae | cum | sensu eorundem | explanato | a | P. Ignatio Diertins Bruxellensi | e Societate Iesv. | Editio Explanationum tertia, recognita et aucta. | IHS | Posnaniae, | Typis collegii Societatis Jesu | M.DC.XCII. 16°, 289-[26] p.

37. — 1693, Antwerpen. — Exercitia | spiritualia | S. P. Ignatii | Loyolae | cum sensu eorumdem explanatio | a P. Ignatio Diertins | bruxellensi e Societate Jesu. | Explanationi accessit hac quarta editione, ejusdem Auctoris Appendix, De ordine in octo dierum exercitiis servando | Antuerpiae | Typis Henrici Thieullier 1693. Cum privilegio regis et superiorum permissu. 8°, 345 p. Cf. IPARRAGUIRRE, *Comentarios*, n° 140.

38. — 1696, Antwerpen. — Exercitia | Spiritualia | S. P. Ignatii | Loyolae | Cum sensu eorumdem explanato | a P. Ignatio Diertins, S. I. | editio qvinta, | ab Auctore recognita, & aucta. | Additur appendici primae, | Ordo etiam pro Exercitiis Menstruis. | Accessit & Appendix secunda, | de modo tradendi Exercitia variis. | Est imago illa quam supra descripsimus in ed. 1635, altera. Antverpiae | Typis | Henrici Thievllier. An. MDCXCVI. 12°, 436 p. — Exemplar : P.

39. — 1712, Wilna. — Brunsbergae (Braunsberg, in Borussia orientali). — Typis S. J.

(SOMMERVOGEL, V, 64).

40. — 1712, Wien. — Exercitia | spiritualia | S. P. | Ignatii | Lojolae.

Colligatum est hoc exemplar una cum regulis Societatis, quae eiusdem magnitudinis, formae litterarum etc. sunt ; quare videntur hae simul cum Exercitiis typis editae esse. Iam vero in prima pagina regularum est hic

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

titulus : Regulae | Societatis | Jesu | IHS | Repressae Sumptibus S. Anna | Soc. Jesu, Viennae Austriae. | Typis Joannis Georgii Schlegel | Universitatis typographi | Anno 1712. 18°, 147-[5] p. — Exemplaria : I, Ch.

41. — 1721, Trnava, in Slovachia. — Exercitia | spiritualia | S. P. | Ignatii | Loyolae IHS | Tyrnaviae, | Typis et sumptibus academicae Soc. Jesu | Typographiae. | Anno M.DCC.XXI. 16°, 177 p. — Exemplar : I.

42. — 1732, Antwerpen. — Exercitia | Spiritualia | S. P. Ignatii | Loyolae | Fundatoris Ordinis Societatis Jesu | Cum Bullis Pontificum, tum approbationis Exerci|tiorum, tum Indulgentiae plenariae, pro omni|bus, qui octiduo illis vacant in domibus | ejusdem Societatis. | Brevi insuper Instructione meditandi, quae omnia | & dilucidantur & illustrantur pluribus ex | aere impressis imaginibus. | Est puer Iesus iacens atque amplectens crucem aliaque passionis instrumenta. Antverpiae, Apud Viduam Henrici Verdussen. | Anno M.D.CC.XXXII. 12°, 279 p. — Exemplar : Ch.

43. — 1735, Praha. — Exercitia | spiritualia | S. P. Ignatii | Loyolae | fundatoris Societatis Jesu. | Pragae | Typis Universitatis Carolo-Ferdinandeae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem. Anno M.DCC.XXXV. Cum 27 imaginibus incisis ; sunt eaedem quae in n° 30, sed valde imperfecte expressae. 12°, paginae numeris signatae non sunt.

Exemplaria : Ch, P.

44. — 1753, Romae. — Exercitia | spiritualia | S. Ignatii | de Loyola | Symbolum « IHS » quod, circumdatum ornamento quodam et redimitum corona, sustinent duo angeli, hinc inde genua flectentes. Romae | ex Typographia Antonii de Rubeis | MDCCLIII. | Svperiorvm permissv. 18°, 254-[7] p. — Exemplar : I.

45. — 1826, Torino. — Exercitia | spiritualia | S. P. | Ignatii Loyolae | cum | sensu eorumdem explanato | auctore | R. P. Ignatio Diertins | Editio nova | IHS | Taurini | Excudebat Hyacinthus Marietti, | 1826. 12°, 332 p. — Exemplar : Ch.

46. — 1829, Avignon. — Exercitia spiritualia | Directorium | et Industriae. — P. [II] : pura. — P. [III] : Exercitia | spiritualia | S. P. Ignatii Loyolae | Directorium in Exercitia | Industriae ad curandos animae morbos | IHS | Avenione | ex Typographia Francisci Seguin M.DCCCXXIX. 8°, 173 p. — Exemplaria : C, Ch.

47. — 1835, Avignon. — Est fere iteratio mera editionis praecedentis. Differt tamen ab ea non solum anno, qui ponitur in fol. [I], sed etiam charta, quae omnino diversa est, et quibusdam locis ex quibus certe constat aliam esse editionem. Huiusmodi sunt v. g. quae sequuntur :

	IN EDITIONE ANNI 1829	IN EDITIONE ANNI 1835
Pag. 72, l. 7, in marg.	« Quasi attrecta- | re »	« Quasi attrec- | tare »
» 73, l. 8,	« quòd si his »	« quòd si is »
» 74, l. ult.	« aus- | picabor »	« auspi | cabor »
» 134, l. 20, in marg.	« ab- | stergit »	« abs- | tergit »
» 145, l. 12.	« Emmaus »	« Emmaüs »
» 152, l. 9.	« ab utraque »	« ad utraque »
» 153, l. 15.	« ut quae »	« ùt quae »

Infinitus thesaurus est hominibus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei, propter disciplinae dona commendati. Sap. 7, 14. — Exemplaria : Ch, P.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

48. — 1836, Romae. — Exercitia | spiritualia | S. Ignatii de Loyola | IHS | Romae | Typis Josephi Salviucci | 1836. 18°, 255-[1] p. — Exemplar : Ch.

49. — 1837, Roma. — Editio omnino similis praecedenti, excepto anno in prima pag. indicato. Haec videtur illa esse, cuius meminit SOMMERVOGEL, *Bibliothèque*, VII, 118. Est autem Vulgata versio cum annotationibus P. Roothaan. — Exemplar : I, C.

50. — 1838, Torino. — Exercitia | spiritvalia | S. P. Ignatii Loyolae | cvm sensv eorvmdem explanato | et Directorivm | additis tribvs appendicibvs | avctore | P. Ignatio Diertins, S. I. | Editio novissima | post V. antverpiensem an. M.DC.XCVI. | Ab avctore recognitam et avctam | volvmen I | continens Exercitia spiritvalia cvm explanationibvs et Directorio | IHS | Avgvstae Tavrinorvm | ex Typographeo Hyacinthi Marietti | an. M.DCCC.XXXVIII. 12°, 416 p.

Adduntur in hac editione, pp. [1]-11 « Exercitiorvm spiritvalivm S. P. Ignatii Loyolae lectiones variae ex eorvmdem literali versione ».

51. — 1844, Vich. — Exercitia | spiritualia | S. P. | Ignatii Loyolae | cum | sensu eorumdem explanato | auctore | R. P. Ignatio Diertins | Vici : | Ex typographia Josephi Trullás. | 1844. 12°, 252 p.

52. — 1848, Le Mans. — S. P. Ignatii | de Loyola | Exercitia spiritualia. — P. [II] : Ex typis Gallienne. — P. [III] : S. P. Ignatii | de Loyola | Exercitia spiritualia | IHS | Cenomani | E typographia Gallienne, bibliopolae, | 1848. 24°, 307 p. — Exemplaria : C, P.

53. — 1858, Vich. — Exercitia | spiritualia | S. P. Ignatii Loyolae | cum | sensu eorumdem explanato | auctore | R. P. Ignatio Diertins. | De ordinarii licentia. | Vici : apud Soler Fratres | 1858. 12°, 255 p.

54. — 1910, Paris. — S. Ignatii de Loyola | Exercitiorum | Spiritualium | Editio princeps | qualis in lucem prodiit | Romae | MDXLVIII | [Phototypica effigies] | Parisiis | Sumptibus P. Lethielleux, editoris | 10 via dicta Cassette, 10. Pp. [2-5] purae. — P. [6] : « Monitum editoris | Primitivi textus materiae nulla mutatio, ut | per se patet, facta est in hac nostra photo-| typica editione ; notandum tamen est | quod numeri adjecti sunt in inferiori paginarum | parte, qui non legebantur in priore editione. | Cum permissu Superiorum | Imprimatur | Parisiis die 14ª Octobris 1910 | H. Odelin, Vic. Gen. ». — P. [7] eadem habet atque p. [1]. p. [8] pura.

P. [9] : « Exercitia spiritvalia | IHS | M.D.XLVIII » — p. [10] pura. — p. 1-6 : Litterae apost. Pauli III « Pastoralis officii ». Sequitur textus quem supra descripsimus, num. 1. — Exemplar : I.

55. — 1911, Buenos Aires. *Exercitia et Directorium*. Bonis Auris (Alpha et Omega) 1911, 32°, 372 p. Exemplar : Ch.

56. — MI, *Exercitia et Directoria*. Matriti 1919. Vide textus hispanos, n° 26.

57. — 1947, Buenos Aires. Exercitia spiritualia | IHS | M.D.XLVIII. Romae apud Antonium Bladum, XI Septembris M.D.XLVIII. Buenos Aires (Amorrortu) 1947, 230 p. — Reimpressio anastatica editionis principis, cura Patris Philippi Lérida, ex exemplari servato in « Colegio del Salvador », Buenos Aires. In eo exstat nota autographa P. Polanco : « este volumen da el p. m. ignatio p[ara] el p. Brandó [Brandão] † Polanco † ».

58. — 1953, Romae. *Exercitia spiritualia S. P. Ignatii de Loyola. Versio vulgata cum versione litterali et notis S. D. Patris Ioannis Ph. Roothaan Praep. Gen. Soc. Iesu*. Roma, apud Curiam Gen., 1953, 353 p.

59. — Cf. textus hispanos, n. 38.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EDITIONES VULGATAE VERSIONIS LATINAE IN OPERE *INSTITUTUM SOCIETATIS IESU* [1]

Editio Romana prior, sedecim libris constans (1606). *Exercitia spiritualia B. P. Ignatii Loyolae.* [IV]-150-[6] p.

Editio Romana altera, 17 libros complectens (1615-1616). *Exercitia spiritualia B. P. N. Ignatii.* 1615, [IV]-150-[6] p.

Editio Antverpiensis (1635) : « Apud Ioannem Mevrsium ». Constat sedecim libris in 12º, generali titulo carentibus. Huius editionis partem constituit illa *Exercitiorum* editio in vulgata versione quam supra, nº 24 recensuimus.

Clandestina editio facta est Amstelodami a Ioanne Schipper. Huius pars est editio *Exercitiorum*, supra nº 25 recensita.

Editio fraudulenta huius operis, titulo : *Corpus Institutorum Societatis Iesu* ..., Antverpiae (Apud Iohannem Meursium) 1702 et iterum 1709 facta est a Thoma Fritsch, Lipsiae. *Exercitia* habentur in vol. II, pp. 355-435. [2]

Editio Pragensis prior (1705). *Exercitia* sunt in secundo volumine, pp. 261-310.

Editio Pragensis altera (1757). *Exercitia* sunt in secundo volumine, pp. 384-430.

Illegalis editio huius operis facta est Petraebixariae a. 1784.

Editio Avenionensis septem voluminibus (1827-1838). Volumen VI : *Exercitia spiritualia S. P. Ignatii Loyolae. Directorium in Exercitia. Industriae ad curandos animae morbos.* 1829, 469 p.

Editio Romana (1869-1870). Vol. II : *Exercitia spiritualia S. P. Ignatii Loiolae*, p. [365]-418.

Editio Florentina (1892-1893). Volumen III : *Exercitia spiritualia S. P. Ignatii Loyolae*, pp. 441-501.

EDITIONES VULGATAE VERSIONIS LATINAE IN *THESAURO SPIRITUALI SOCIETATIS IESU*

Kraków (1606) ; Kraków (1607) ; Avignon (1834) ; St.-Germain-en-Laye (1857) ; Paris (1858) ; Roehampton (1874, 1876, 1882, 1928, 1929) ; Brugge (1882, 1897, 1912, 1932) ; Bilbao (1887) ; Tournai (1897, 1912, 1928, 1932) ; Santander (1935, 1950) ; Roma (1948, 1953).

---

[1] Vide L. POLGÁR, *Bibliographie der älteren, offiziellen Ausgaben des Instituts der Gesellshaft Jesu*, in AHSI, 33 (1964) 90-101.

[2] Cf. E. DEL PORTILLO, *La primera edición y las primeras falsificaciones de nuestro Instituto*, in *Estudios eclesiásticos*, 2 (1923) 296-314 y 3 (1924) 19-29, 167-180. Nos citamus separatam editionem factam a. 1924. Vide ib. p. 50.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

EDITIONES VULGATAE VERSIONIS ET VERSIONIS LITTERALIS PATRIS ROOTHAAN

Exemplar manuscriptum servatur Romae, in Archivo di Stato, ms. 130.

Prima editio facta est Romae, a. 1835. Reliquae Romanae editiones designantur ordinali numero : altera, tertia, quarta (quae fuit definitiva) ... usque ad septimam. Factae sunt autem : altera, a. 1838 ; tertia, a. 1847 ; quarta, a. 1852 ; quinta a. 1854 ; sexta, a. 1861 ; septima a. 1870.

Editiones extra Romam factae, aliquam ex Romanis exprimunt : London (1837) ; Namur (1840, 1841) ; Palermo (1843) ; Regensburg, iuxta Romanam quartam (1852) ; Paris, iuxta Romanam quintam (1865) ; Roehampton, iuxta Romanam sextam (1881) ; Augsburg (1887) ; Regensburg (1911, 1923) ; Madrid, ex editione quarta (1920) ; Taurini-Romae, ex editione quarta (1928); Romae (1953). In *Opera Spiritualia I. Ph. Roothaan*, cura L. De Jonge - P. Pirri, *Exercitia spiritualia. Versio P. Roothaan*, sunt in vol. II, pp. 1-213. Romae (apud Curiam Praep. Gen. S. I.) 1936.

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN

LEXICON TEXTUS HISPANI « AUTOGRAPHI »

Auctore P. Iosepho CALVERAS S. I.

In hoc lexico sive indice includuntur omnia verba quae in textu hispano *Exercitiorum* vocato « Autographo » reperiuntur, omnibus locis indicatis ubi singula adsunt, addita etiam eorum functione grammaticali. Loci Exercitiorum significantur numeris paragraphorum, secundum receptam numerationem. Prout in nostro textu factum est, numeri sive paragraphi longioris maginitudinis subdividuntur ope litterarum a b c d e f.

Numeri « exponentes » indicant verbum de quo agitur bis vel pluries in eadem paragrapho inveniri.

Verba exscribuntur prout in textu *A* exstant. Id valet de litteris maiusculis et minusculis, de accentibus, de separatione verborum. Abbreviationes solvuntur, ita tamen ut littera vel litterae quae supplentur typis italicis seu cursivis distinguantur.

Exemplo sit verbum : « disposición », quod in *A* sequentes formas habet : disposicion, disposicio*n*, disposiçion, disposition, dispusicio*n*, dispusiçion. Littera *n* cursiva indicat in textu formam abbreviatam adhiberi.

Litterae in textu correctae pariter cursivis typis exprimuntur, traditis tamen etiam littera vel litteris quae erant ante correctionem, quibus praemittitur signum /. Exempla : De*z*iendo / ç [93] ; pa*r*ientes / dres [272]. Ubi indicatur verbum « Deziendo » prius scriptum fuisse « Deçiendo » ; verbum « parientes », prius fuisse « padres ».

Numeri cursivi indicant verbum de quo agitur in margine inveniri.

Verbis latinis praemittitur asteriscus (*).

Verbis quae adstant in marginibus superioribus foliorum, ad instar tituli, praemittitur, in nostro indice, littera f = folium.

Lexicon exhibemus prout a P. Calveras relictum est. Necessarias fere correctiones tantum illi apposuimus. Unam tantum mutationem induximus : P. Calveras, de textu summa cum fidelitate exprimendo sollicitus, signa diversa abbreviationum adhibuit, prout in textu abbreviatio signo horizontali, ad instar (~), vel verticali, ad instar (') indicatur. Cum tamen animadverterimus in textu *A* signa haec permisceri, quin peculiarem indolem habeant, simplicitatis causa ab hac distinctione abstinuimus, litteras abbreviatas seu abbreviationis causa omissas, typis cursivis, ut diximus, exprimentes.

Lexicon hoc ab aliis differt sive quae ab ipso P. Calveras sive ab aliis auctoribus confecta sunt. P. Calveras, in suo opere : *Ejercicios espirituales. Directorio y documentos de San Ignacio* (Barcelona 1944 et 1958), ediderat iam quoddam : *Vocabulario índice de los Ejercicios*, cuius scopum aperuit in nota praemissa : « Incluye [el índice] por orden alfabético los nombres propios, y con sus varios significados y empleo las palabras más importantes en relación con la estructura interna de los Ejercicios ». Duae sunt differentiae inter indicem hunc et lexicon quod in nostro volumine exhibemus. In illo continentur tantum verba maioris momenti, dum hoc omnia praebet, omni-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

bus vicibus quae in textu *A* adsunt, sine distinctione valoris seu momenti uniuscuiusque verbi. Illud est ideologicum, explicans verborum significationem in structura interna Exercitiorum. Hoc est potius philologicum et grammaticale, ostendens formam vel formas quas singula verba in textu *A* induunt, et indicata eorum functione grammaticali. Minus confundendum est lexicon nostrum cum plus minus locupletibus indicibus, ab aliis auctoribus confectis, qui scopum praecipue asceticum et exegeticum sibi praefixum habent.

Ecce tibi nunc abbreviationes et signa adhibita :

adi. = adiectivum ; *adv.* = adverbium ; *coni.* = coniunctio ; *cons.* = consona ; *f.* folium (praemittitur verbis quae adsunt in margine superiore foliorum) ; *inf.* = infinitivum ; *nom.* = nomen ; *praep.* = praepositio ; *reg.* = regimen ; *sb.* = substantivum ; *vb.* = verbum ; *voc.* = vocalis.

* praemittitur verbis latinis.

/ praecedit litteras vel verba quae erant ante correctionem

— supplet verbum immediate antea expressum.

... indicat verba aliqua omitti.

C. DE D.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

A

a *praepos. ante subiect. orat. finit. cum « que », sed subiect. transpositum* : a 293, al 7 10 14 ; *orat. cum « como »* : a 151 ; *ante subiect. verbi inf.* : a 15 214, al 15 18c ; *ante compl. dir.* : a 14 15 18b 20b 21 39c 47 53[2] 72 87 95[2] 106 114[2] 135[2] 137 141[2] 146 150 153 161 175 177 179 185 191 196 201 205 206b 219 224 234 248[2] 262 263 265[2] 267 268 269[2] 270 273 275[5] 278 279 281[2] 282 284 289 291[2] 293[2] 294 295 296[2] 297[2] 300 326[2] 332 333 335[2] 339 348, (como) a 291, al 12 15 35 39b 41 95 102 106 109 114 263 265[2] 266 268 269 300 331 ; *ante compl. indir.* a 2 6 16 18[2] 23 25[2] 39c[2] 41 43[2] 44b 46 48 50 61 63 71 74[2] 77 89 91 92 94 95 108 146 152 153 155 180 184 188 191 199[2] 201 234[2] 240 248[2] 262 264[2] 265[2] 266 276 277 278[2] 279[2] 282[2] 283[2] 284 285[2] 289[2] 291[2] 293 297[2] 301[2] 303 304 305 306[2] 322 326[2] 330 336 338[2] 342 343 344b 358[2], al 18b 19 20 36 39c 43 63[2] 96 97 147[2] 199[2] 201 231[4] 268 276 283 291 305 326[2] 344b 368 ; *ante regim. vb. vel adi.* (acercarse) a 344, (advertir) a 74, al 12 ; (tener affección) a *inf.* 155, (affectarse) a 164, *inf.* 166[2], — al 16, (affectado) a *inf.* 179[4], (aficionado) a 338 342, (alzar) a 351, (allegarse) a 357, (andar) a *inf.* 76, (antecedente) a 318, (apacible) a 174, (aparecer) a 161 218 219 299[2] 300 302 303 306 309 310 311[4] 312, (aprouechar) a 20b 40[2] 334, — al 5 11 40[2] 348, (asentarse) a 282 283, (atraer) a 316[2], (auezarse) a *inf.* 13[2], (ayudar) a *inf.* 41 91, para al 169, (començar) a *inf.* 135[2] 255 280 325[2], ha *inf.* 280, (comparar) a 59[2], (comunicarse) a 15, (conducir) a 367, (confessar) al 268, (conformes) a 17, (contrario) a 245 317[2] 321 335, (convenir) a 89[2] 213, (convertirse) a 257, (convidar) a 276, (corresponder) a 4[2] 10[2] 19, (dar) a *inf.* 89 283 306, (-se) a 348, (descender) al 102 106 219, (disponer) a 199[2], (echar) a *inf.* 293, (enderesar) a 251, (enojoso) a 286, (enviar) a 102 146 191 294 295, *inf.* 191 281 307, (esforçarse) a *inf.* 195, (estorbar) a 127, (grato) a 151 370, (habituarse) a *inf.* 212, (hablar) a 54[2] 93 109[2] 268 278 362[2], — al 109, (huyr) a 269[2], (inclinarse) a 15[2], (inclinado) a 16 333, (indiferente) a 23 157, (inducir) a 142 146 206b[2] 334, (insistir) a 210[2], (ir) a 20[2] 111 154 169b 183 190 191 193 265 270 280 301 *inf.* 74[2] 111 191 290, (ir) al 50 52 108 274 290 300 302 307, (llamar) a 275a b, (llamado) a *inf.* 275, (llegar) a 173[2] 189b, (-se) a 20b 274, (llevar) a 291 293, — al 298, (mirar) al 312[2], (motiuo) a 80 229b 316, (mouer) a 15[5] 317 *inf.* 14 155 169b[2], (necesario) a 363, (obedescer) a 87 165 353, — al 279, (obediente) a 134 271, (obligar) a 165, (orar) a 257, — al 290, (ordenerse) a 40, (parescer) = imitar a 167, (partir) a 269, (perdonar) al 297, (pertinente) a 252, (prompto) a *inf.* 22[2], (repugnante) a 170, (resistir) a 320 324, — al 13, (responder) al 262 291, (rezar) a 258, (sacar) al 312, (salir) a *inf.* 287 291, (-se) 289, (satisfazer) al 2, (seguir) a 175, (-se) a 199, (ser) a 168, = servir a que 169, (seruir) a 20b 23 155 169a[2]b 233 363 370, (sordo) a 91, (subiecta) a 87, (tentar) a *inf.* 217, (tocar) a 344, (tornar) a 255 267[2] 270 *inf.* 34 275 295 311, (-se) a 263, (traer) a 146[2] 331 332 334, a (la memoria) 51[2] 52 56 71 229b 234, al 169[2] 268, (venir) a 142[2] 169b 280[2] 295 306 *inf.* 213 242 267[2] 316, al 16 84 219 268 370, (voluerse) a 288, (es) a (saber) *v.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

saber ; *ante reg. subst.* (colloquio) a 147 198 243, (epistola) a 308 309, (huida) a 132, — ha 269, (mocion) a 317, (obediencia) a 135, (venida) al 272, (visitacion) a 162 263, (vocacion) a 95 ; *ante compl. circumst.* : (*causae*) a 201, (*finis*) a 73 206 239 326 ; *locut. adverb. limit.* a (lo menos) 65 129 351, (quanto) al 95, (*loci*) a 182 301, (*modi*) a 234 235, a (cuestas) 296, a (la larga) 19, a (menudo) 18c 355, a (puerta abierta) 335, a (rratos) 164, (poco) a (poco) 332 334, al (contrario) 137, (*temporis*), a 6 18b 19[2] 24 28 72[3] 73 99[2] 128[3] 129[4] 133[2] 148[5] 159[3] 190 200 204 208a[2] b[2] c d[2] e[2] 209b[4] 227[3] 355, a (cabo de) 116, al 99 *inf.* 81[2], al (fin) 118 198, al (presente) 206b, al (principio) 239 ; *v.* conforme a, de ... a, desde ... a, al ; a donde, v. donde
*ab (arimatia) 310
abajo 201 226, abaxo 226 297, a baxo 274
abiertamente 9
abonar 362
aborresçer 348, aboresciendo 63[2], aborresçem 278
aborrescimiento 63
abortiuo 311
abrasar : abrasan 70
abraçar / z 125, 149, abraçando(la) 15
abreuiar 209b, abrebiar 162[2]
abrir : abierta 335, (se a) abierto 60, (fueron) abiertas 297
absencia 362
absente 305
abstener(se) 210
abstinencia 211 212 213, abstinençia 212, abstinencias 229d, abstinentias 359
abstraer : (ha) abstraýdo 320
abundar : abunden 189
acabar 52 237 243, Acabar 61 117 198 225 237, acabando 71[2] 148 159, acabado 77 243 253 256, acabada 209ab 254 257 288 289 290, acaba 333, Acabar(se) ha 126, (se) acabaran 4, (se) acabe 254, acabado es 297
acaecer : acaesce 4, acaeçe 169, acaeze 346
acatamiento 114, acatamj° 39c[3]
acatar : acata 38
actiones 46
aceptar : acceptase 94
acepto 370, acepta 238
acerca *praep.* 211 240, a cerca 187, acerca de 180, — del 211, acerca de 189, Acerca de 244, açerca de 212, *cf.* cerca
açercar :(se) — 20b, (se) ha acercado 281, (se) açercare 344
açertar 318 365
acompañar : acompañado 290, acompaña 252
aconsejar : aconseja / x 318
acordar(se) 25, acordando(me) 131
acortar 12 226, a cortar 4
acostado 73
acostumbrar : acostumbrada 253 254, acostumbrados 334, acostumbra 314
açotar : açoto(lo) 295
açote 277
acquirir : acquisita 150 153 154 155
acto 37, actos 3[2] 330 340
actual 44 98 146 147 157[2] 336
actualmente 167
*Actus (apostolorum) 312
acusar : acusando(me) 243, acusan 293, acusaban 294, acusase 282
*ad (modum) 236
Adan 51, adan 51
adelante *adv. loc.* 1 9 76[2] 164 217 254 315[2], adelante 18c 19 ; *adv. temp.* adelante 15 25 77 240 243 331, para — 7 61 100 210 334
adelgazar 349, adelgazar(se) / c 350
adiçion 27, adicion 88, addiçion 30, addicion 82 206 239[2] 246 250 258, addicion 73 88 130d 131[2] 244 *27 73 250 258*, ad *74 75 76 77 79 80 81 82*, add. *78*, addiciones 6[2] 27 130ac 160 207 226 229, f. 14r 71 f. 14v 74, Addiciones 73, addiciones 19, additiones 90, add. f. 15r 76, f. 15v 82, add. f. 16r 86
adminisstracion 340
admiratiue 60
admitir 211
admonir / e 14
adonde *interr. indir.* 206, a donde 239, donde 131 ; *adv. rel.* adonde

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

56 138, a donde 291 292 ; *sine antec.* adonde 262, adonde 282 349, cf. donde
adoptiuo 135
adorar 267, adorar(le) 267, adoraron 267[a] 301, adorares 274
adquerir 245, (ha) adquerido 150
adquisita *v.* acquisita
aduenimiento 71[a]
aduersario 13
aduertir 74 115 164 230[a] 333, (a de) — 12, (es de) — 9 13 88 127 129 357 366 368, (Es de) — 39 174 189 199 256 261, aduertidos 39b, aduirtiremos 76, aduertamos / ie 3
affeccion 21, affection 150 342[a], (tiene) — 155, affection 15 172 179, affecciones 169b, affectiones 1 172
affectar(se) 16 164, (se) affectar 97, (me) — 229, affectando(se) 234, affectando 3, affectado 179, affectada 16[a], (me) afecto 166, (se) afecta 18b
afecto 60 234, affecto 153 154 155[a] 157[a], afectos 50 363
aficionado 338, affiçionada 342
afirmar(la) 39b, afirmando 273, affirma 38
afrentas 116
agitaciones 17 317 320
agitar : agitada 17, (es) agitado 6, (es) agitada 177, (sean) agitados 4
agonia 290
agora 44b 187 223 268 341 349, (hasta) — 61 71, — (sea ... o ... o) 316
agua 276 280[a] 297 335[a] aguas 237
agudamente 335
Agustin *v.* Augustin
ahí : ay 76, (desde) — (a) 305
ajena 322, agena 40
alabanza 15 157 169ab 180 181 183 189ab 240 369, alabanza 179, alabança / ç 98, alabança / c 155, alabança 46 167 168 alavanza 316, alauanza 322
alabar 20b 23 177 179 354 355 356 357 360 362 370, Alabar 358 359 361 363, alabando 358
alabastro 282
alargar 226, — (la) 4, (se) — 209, — (nos) 319, (nos) alargamos 322 cf. alongar
alaridos 67
albedrio / redio 23
alcançar 11 230, alcancar 168, alcancando 44b, alcancara 213, alcançe 147[a] 248, alcance 63[a], alcanze 370
alegrar : (me) — 221, (me) ... — 229
alegres 206b
alegria 78[a] 229a b 329[a] *cf.* letiçia
alejarse : (se) alexa 322, (se) alexan 357
algun, *adi.* 38 54 108 114 115 116 118 122 123 194[a] 215 256 319 325 330 348 349, algun 194, alguno *sine nom.* 94, alguna 1 2 13 35[a] 39b 41 54 87[a] 129 135 215 275 287 313 316 322 333 342 351 367, — (otra) 347, — (de) 42, algunos 17 18c 100, — (de) 18c, *sine nom.* 130d, algunas 4 41 49 89 118 129 199 342 367[a], *sine nom.* 362, Algunas 133 ; *in neg.* alguno *postp.* 14 238 367 369, alguna 368, *postp.* 11 16 21 172 179 182 189 b 349, (otra) — 322, algunos : (otros) — 18c 82, *sine nom.* algunas 6, *postp.* 141, cf. ningun
alguno *pron.* 40 173 287 346, algunos 89
aliende (desto) 292
alimpiar : alimpia 348, *cf.* limpiarse
alongar 162[a], *cf.* alargar
alteza 258
alto 112, alta 297
alturas 287
alumbrar : alumbre 278
alçar 351, alçando 322, alçado 75, alçada 300, alçara 300, (fue) alcado 208d
allegarse : (se) allega 20b, (se) allegan 357, *cf.* llegarse
alli 154 269 290 301 303 327
amanecer : amanesciendo 88 128, amaneçiendo 133
amante 231[a]
amar 233 278 316 363, amado 273 284, (el) — 231[a], amados 278 281 284, amo *1ª pers.* 338, *3ª pers.* amo 282, ame *1ª pers.* 104, ameys 278
amargamente 292
amargas 69
amigo 54, amigos 20ab 146 224 295 338

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

amonestar : amonesta 142 270, amonesto 269
amor 15 22 65 89 97 150 184[3] 189b 230[2] 231 234 316[2] 317 320 322 330 338[3] 370[2], f. 36*r* 228, amor 289
ampliar : (hubiese) ... ampliado 2
Ana *v.* Anna
Anas 201 208[2] 209b 291[2] 292, anas 292
ancho 192 202
anchura 65 112
ancila 111, Ancilla 114
andar 252, andando 51 76 280[2], anda 9 14, andaba 280
Andres 161 275
angel 102 106 107 108[2] 262[3] 265 266 269 331[3] 332 333 335, Angel 262 270, angeles 50[3] 58 60 232 274 312 329 335
angelo 300
*angelo : (sub) — (luçis) 332
angosto 192
anhelito 260, hanhelito 258[3]
anima 1[2] 2 6 15 16 17 20b 23 25 38 40 43 47 124 152 166 169ab 175 177[3] 180 181 185 189 208 219[2] 229c 238[2] 246[2] 263 290 311 313 316[3] 317 326 330 331[2] 332[2] 333[2] 335[2] 336 339 348[2] 349[2] 350[2] 351, a*nim*a 18 20b 47 179[2], animas 16 41 66 70 71 219 365 367
*Anima xpi 63 147 253 258
animales 47 60 235
animar : animando 235
animo 5 7 12 216 315 325[4] 353 361
anna = prophet. 268, (sancta) Anna 344
annotacion 1, annotacio*n* *1*, Annotaciones 1, f. 1*v* 2, f. 2*r* 5, f. 2*v* 9, f. 3*r* 12, f. 3*v* 15, f. 4*r* 16, f. 4*v* 18b, f. 5*r* 20
Annutiation 262
ansi v. asi
ansia 76
antecedente 318[2]
ante, antes : *adv. temp.* antes 44b 199 244 295 333[2] 349[2], *praep. temp.* Ante 49, ante de 269, antes de(l) 71, — de 128 129 133 159 204 209b, — ... de 72, ante de 368 ; *ante inf.* ante de 239, antes de 72[2] 129 148 164 227[2] 228, — de ... (o) de 99 ; *praep.* antes de(l) 75 ; *coni. advers.* antes 206b 217 348, *cf.* delante ; antes que *temp.* 131 285, — que ... ny que 336, ante q*ue* 266 ; *qualit.* antes (mas) q*ue* 12
anunciacion v. Annutiation
anun*n*çiar 301
año 44 56[2] 354, años 271 272[2]
apacentar : apaçienta 306
apa*z*ibles / c 174
aparecer : (se) apareçe 305, aparesçe 306, (se) — 303 307, apareçio 299, aparesçio 300 311 312, (se le) — 302, (se les) — 301 304 aparescio 161 218 219 299 309, (se me) — 311, Aparescio 310 311[2] (ha) ... apares*ç*ido 302
aparejar 191, aparejado 44c 112 353, (se) apareje 238
aparençia 348 349
aparentes 314 329 351
aparicion 299, aparicio*n* 300 307 308 310 311, apariçion 305, apariçio*n* 301 302 303 304 305 306, ap*arición* 309
apartamie*nto* 20b
apartar(se) 20b, apartado 20b 208f, apartada 20b, aparte 63, (se) apartare 20
aparte 278
apetito 210 212 216 217[2] appetito 217
aplicar 18 95, applicar 343
apocados 279
aposentos 103
apostoles 145 214 275a[2]b 281 287 289 302, ap*osto*les 312
apresurado 216
aprouechar 20b 40 130c, (se) ... — 18, — (se) 18, 209b 350, ap*ro*uechar 20, aprouecha 5 11 17 40 89 100 121 157 164 168 174 189 217 228 319 334 348, ap*ro*uecha 133, aprouechan 56, (se) — 363, aprouechaba 27, (se) aprouechara 20 189b, aprouecharan 9, (se) ... aproueche 238, (se) aprouechen 22, (se) aprouechare 162
apto 44c, apta 20b, aptos 39
aquel. *adi.* 24 25[2] 26 27[2] 34 37 38 127 140 184[3] 208f 242 271 338, *ante inf.* 39b, aquella 25 127 138 144 292 351, aquella 347, aquellas

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

111 ; *pron.* aquella 173 186 340, aquellos 82 229, aquello 155 289 ; aquellos que, aquello que v. que
aqui 44 47[2] 48 55 65[2] 91[2] 102 103 104 105 111 112 137 138 139 151 152 191 192 193 195 221 232 233 244 290 300 305, qui 201 202 219 220, (de) — 274 277, (he) aqui 262, (e) aqui 295
arbitrio 369
arbol 51, arboles 287
Archalao 270
argumentos 312
arimatia (Joseph ab) — 310
armas 291
Arquelao v. Archalao
arrepentir(me) 77, arepentiendo(se) 172
arriba 75 201, (de) — 184 237[2] 297 338, (rostro) — 76, *cf.* rostro
arte 271
articulo 186 340
asar : asado 306
asaz : hasaz 176
ascender : ascendio 264 272
Ascension 4 311, Ascensio*n* 312, Ascençion 226
asentar : asentando 327, — (se) 239, asentado 76 77 252 272 282, asentada 111, (se) asientan 125, (se) asentase 140, (se) asentassen 283
asi 17 20b 169 182 213 291, assi 209b 214 273 365, Assi 143 168 ansi ansi 20b 44b 109, y asi = itaque 39c 102 169 212 235 269, Asi 322, y assi 135 ; = idque : y asi 4 8 18b 93 100 134 162 231[2] 237 245, y ansi 217 226 ; = atque ita : y asi 50 53[2] 141 160 182 195 259 279 303, y assi 209 362, y ansi 31 90 ; = deinde : y asi 53 77 95 ; asi mismo 13 19 20 b 26 51 52 74 76 84 93 103 107 108[2] 112 118 135 164 181 185 189b 194 240 244 327 359, asi mjsmo 355, asj mjsmo 235, Asi mismo 4 6 71 192 208f 209 219 220 350, assi — 18 169 181 360, Assi — 316 326 355 369, ansi — 202, Ansi mesmo 18c ; asi ... que 175 367, ansi ... que 154, — ... que 155, assi ... para que 278, asi ... (y), asi ... para que 165 ; asi como, ansi como, como ... asi *v.* como ; segun que ... asi *v.* segun
assidua mente 64
assiduo 39d, assidua 39c, assiduas 329
asna 111 287[2]
asperezas 85
astucias 7 8, astuçias 326
atar : atado 74 292[2]
atemorizados 279
attencion 336
attento 215, atentos 39b
attenuar(la) 350
atormentado 48
atraer : atrahe 175 316
atributos 59
atribuir : attribuyendo 322
Augustin 363 364, augustin 344
aumentar 314
ahumento 316, augmento 44c
aun = etiam 27 162 ; = nondum 89 ; (no solamente) ... (mas) aun 44c 97 363 370, (no solame*n*te) ... (mas) — 359, (no solo) ... (mas) — 13
aunque 294, aunq*ue* 129 133 154 157 165 206b 254 285 320, aun q' 299
ausencia v. absencia
ausente v. absente
auxilio 320 369
Aue maria 63 147 248[2] 256 259, Auemaria 73 241 258, Aue ma[a]. 253
aues 60
auentura : (por) — 271, cf. ventura
auergonzado 74
auezarse : (se) abeze 13
ayuda 5b 14 98 139 240 243
ayudar 41 130c 146 229c, (se) — 18ab 50, — (se) 1, ayudando(se) 213, ayuda 44c 72 91 205 370, ayudan 23, (se) — 363, aiuda*n* 345, ayude 41 65 169, ayuden 23, (se) — 22, (sea) ayudado 177
ayunar : ayuno 274
ayunos 229d 359
azotar v. açotar
azufre 68

B

babilonia 138 140
bajar v. baxar
bandera 137 147, banderas 136 156, f. 22*v* 139, f. 23*r* 144

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

banqueros 277
baptista : (Joan) — 262 263 273
baptizar 273, (auerse) baptizado 274, bautizando 307, baptizo 273, se — 273, (fue) baptizado 158
barras 85
barrabas 293, b*a*rrabas / b 293
bastar : basta 22 234
batir : bate 327, (es) batido 10
baxar(se) 324, baxa 297, (me) baxe 165
baxeza 258, bax*e*za / a 289, vaxeza 258
bax*o* / j 112, baxa 275b, baxas 317
beata 219
beatitudines 278
beber 93, beuer 211 213, beue 214
bendecir : bendixo 283
*b*endito / v 287, vendito 263, bendita 219, *b*endita / v 273, vendita 263
beneficio 16[a] 169b 178 181, beneficios 43 169 171 234
beneplacita 180
**b*ernardum / v 351
besar 125 291, bessaba 282
bestia 325
bethania 190 191 192 288, betania 286
Bethelem 111, bethelem 265, bethlem 112 264[a]
bien *sb.* 10[a] 233 278 333, bienes 38 40 171 189 237 343 ; *adv.* 20b 22 40 77 174 180 278 315 336 341 342 367, (mas) bien 44c, (de) bien (en mejor) 315 331 335
bienauenturados 208 364, bie*n* auenturados 305
bienauenturancas 161
binario 153 *153*, bi *154 155*, binarios 148 149 150 159[a] 168 199[a], f. 23*v* 147, f. 24*r* 152
blanco 365, blanca 294, blancos 106
blando 7
blasfemar : blaspheman(le) 297, blasphemaban 292 v. blasfemiar
blasfemias 67
blasfemiar : blasfemian 107
bodas 276[a]
bofetada 291, bofetadas 292 295
*bonarum 348
bona ventura 363
bondad 52 59 98 151 157 237 364, Bondad 20b
braços 268
breue 2
brutos 47
buen 22 32 314 318 326[a] 331[a] 333 335 336, bueno 315 333, buena 11 14 169 a 172 175 178 184 254 286 333 351, buenos 94 138 206b 332 334 b*u*enos / bienes 130c, buenas 170 278 313
buey 111
bullas 42
burlar : (se) burlaba*n* 292
buscar 1 16 20 b 76 87 361, buscando 4 15 189b, busca 11, buscays 291, buscais 300, buscan 4, busque 22

C

caballero 74 94
cabellos 282
cabeza 282 295, cabe*ç*a / z 286
cabo : (a) cabo (de) 116
cada 4 6 12 18b 19 20 27 59c 57 108 205 209a b 217 235 249 252 261 288 291 354, — vno 18 52 89 95 162 189b, — vno (de) 12 128 150 159 175 189 a 241, — vn *sb.* 44 248[a] 258, — vno *sb.* 209b, *cf.* vez
cadenas 74 142
caer 71 349, (auer) caydo 27, cae 27 178 335, caen 171[a] 189, cayeron 201 284 201, (a) caydo 25, cayga 213, caya 44c
Cayphas 209b 292 293, cayphas 208 292, Caypfas 208b
calidad 42
caliente 336
cali*z* / x 290
calor 116 229c
camara 220, camera 20 79
caminar 1 116
camino 112[a] 192 202 287 301 318
campo 51 138[a] 140 144 327
Cana 276
candelas 358
canones 363
canonicas 355
cantar : cantando 290, canta 263
cantico 263
cantidad 217 343, quantidad 212 216
cantos 355

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

capacidad 103, capacydad 18c
capitan 136 138 143 327, capitan 139
*capite (.14.) 280
capitulo 262 263 266 275, capítulo 264 265 267 269 270 271[a] 272 273 275[4] 278 279 282 284 285 301, capítulo 268 274 276 277 286 287 290[a] 300 304 308 309 311, — (vlt°) 302 306 307, (en el) — 274 281 283 303
cara 284 292, caras 284
cardinales 327
cargo 341
charidad 306 316 368
carnal 97
carne 85 157 172 173, carnes 85 86
carpintero 271[a]
carthaginense 344
casa 20[a] 56 88 103 189b[a] 201 208 a[a]bc[a]de 209 b[a] 220 263 277 282 286 291 292[4] 293 294 295 296 335 344, a cassa 277
casamiento 169
casar(se) 169, — (me) 169b, casado 357
caso 349[a]
castidad 14 357
castigar 85
castigo 82
castillo 327, castillos 91
cathedra 140
caudillo 138 139 140 327[a]
causa 16 42 77 330[a] 331 335 336 338, causas 322
causar : (se) causa 316, (se) causan 313, cause 86
çeguedad 106
çelestial 264, celestial 9, çelestiales 316
cena 190 192 200 201 204 217 222 290, çena 194 209a b 286 289[a] 290, cena 191, (antes de) cena 133 159 204, çena 129 209b
cenar 99 217 227, çenar 26 72 148, çenar 128 160, (auer) çenado 191 çena 286
cerca *praep.* 6 38 160 199, Cerca 247, çerca 178 282 357 359, cerca de 8, — de — ... (y) de ... de — ... (y) de 238, — del 83, çerca del 84 300, cf. acerca
cercenar : (se) çerçenare 344
cerrar : çerrando 79, cerrados 252, çerradas 304 305
Cesar 111, Çesar 293, çesar 264 296
cesar : çesando 279, çesso / z 280, çessassen 279
cielo 284, çielo 50 279 307 312[a], Çielo 312, cielos 278, çielos 60 236 264 281
ciencia : sciencia 51, sciençia 231
ciertamente 16
cierto = quidam 228, çierto 18b, çierta 275 ; = definitus çierto 228
çiliçios 85
cinco 43 55 65 121 128 132 134 159[a] 205 226[a] 227[a] 238 247[a], çinco 12 72 121 209b, — (mil) 283, çinço 228, v. 18b
circuncidar : circuncidaron / n 266
circuncision 162, circuncission 266
çircunstancias / s 122
cirenense 296
ciudad 141, çiudad 103
clara 333
claramente 320
claridad 79 130c 176 229c
cobdicia 142
*cognoscere 348
cola 334
colgado 53
colegir : collige 326[a]
colloquio 45 53 54 55 61 63 65 71 101 109 117 118 126 147 190 198 199 204 225 237 243 244 246 *53 61 63 71 117 147 198*, colloq° *109 225*, colloq / qu *126*, col. 63[a] 147[a], colloquios 62[a] 64 148 156 157 159 164 168 199[a] 225 *156*
combatir : combate 327, (hera) combatida 280
comendaciones 42[a] 362
comendar : comendando(le) 18b
començar 195, començando 25 130b 289, començando 26, començada 326, comenzada 326, comiença 325[a], començo 280 282, comenzo 280, comencara 163, començaremos 135, comience 255
comer 25 72 79 93 99 129 160 210 212 214 217[a] 227 283 306 f. 33v 210, f. 34r 213, (el) — 83 89 210 211 216[a], (su) — 213, (auer) comido 191, comiendo 51, come 214

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

215 216², com*i*o 289, comieron 283, comed 289, coma 217², comiesen 51
cometer 33 82, cometido 57, cometidos 82; = entregar: cometio 296
comida 217
comigo 93² 95² 286, com*i*go / como yo 93
como *coniunc. induc. orat. modal. obliq.* 6 22 77 112 135 187² 189b² 208f 214⁴ 224 241 323 341²; *final.* 238; *declarator.* 50 51² 52 53 60⁴ 70 71 74 75 93 102² 106² 107² 111 134² 137 141² 142 144 145 151 158 161⁴ 190 191² 196³ 197 201 208f 218 219 223 232 235 236 237 270 273 274 275b 277 279 280 281 283 303 320 334; = velut 15 179 281³ 284² 325 326 327 335³; = sicut 51 52 93 105 126 208c 209b 210 239 258 260 289 321; = tamquam 47 58 132 *201* 201 268 290 291² 296 311; *declarat.* = v. gr. 9 42 47 78 88 344 367; *approbativa* 172 199 271 275 a³ 299 336; *restrict. afirmationis 111 142 310*; *exclud. sens. propr.* 66 74 106 140 214 317; *causal. propr.* (*subord. antepos.*) como 3 4 28 44b 60 89 357 363, *causal. temp.* (*occasional.*) 4 263² 282 283 284 295; asi ... como = tam ... quam, uterque 1 5 22 98 106 212 331, assi ... — 362, ansi ... — 216; = sicut asi ... como 93 312, como ... assi 12 13 339; asi como *comparat.* = velut 237, asicomo 54; = sicut: asi como 36 117 207, assi como 175; = tamquam: Asi como 234; *declarat. per exempl.* = scilicet: asi como 9 41 42 47 69 116 125 169 229c 237 346 363, asi como 47 108 171 357 359, Asi como 172 178 206b 226 228 229b 236 240 317 319, assi como 6 363, Assi como 20 171 349, ansi como 87, asi como ... asi; = pari modo 318 362, assi como ... Assi 363, asi como ... (por la mesma manera) 1, asi como ... (de la misma manera) 317 325 (de - - -) 236 327, cf. asi como si. *comparat.* = igual que, tamquam si 114 186 340, ansi ... como si 11; *declarat.* = v. gr. asi como si 16 40 74, ansi como si 87, *exclud. propr. sens.* asi como si 140, *cf.* si, tan ... como = igual, tam quam 39bc 325, tanto ... como 356, cf. tan tanto
comodo *adi.* 86, com*m*oda 211, com*m*odos 229c, *sb.* comodos 181, com*m*odos 181
compañia 284
com*p*aracion 50 58, com*p*aracio*n* 58², comparaciones 252 364
comparar: comparando 224, — (los) 59
compas 258 259 260², f. 40*r* 257
compassion 266
com*p*lisio*n* 18
composicion 55 65 103 151 220 232 composicio*n* 138 192, com*p*osicion 91 112, com*p*osicio*n* 47³
com*p*osito 47²
comulgar: comulgando(los) 303
com*m*unicacion 231
comunicar 231 366, comunic*a*ndo 54, (se) com*m*unique 15
comunion 44, comunio*n* 303
comunmente 227, comu*n*mente 10 314
con *praep. quae regitur a verbo*: (aprouecharse) co*n* 18 (ayudarse) con 50, (comer) con 214, (conferir) con 29² 30, (confessar) con 354, (tener conuersacion) con 56, (conversar) con 311, (cubrir) con 287 302, (determinar) consigo 217, (entrar) con 332, (envoluer) con 264, (estar) con 263 291 303, (— en uno) con 370, (fauorescida) con 336, (haberse) con 7, (hablar) con 3² 81 107 284, (hazer) con 256², (herido) con 297, (obrar) con 15², (quedar) con 154, (reñir) con 325, (salir) con 326², consigo 332, (seguirse) con el tener 181, (ser) con 283, (traer) consigo 39c, (vnida) con 219², (variar) con 252, (vestir) con 294; *praep. quae regitur a sb. vel adv.* (juntamente) con 286, (liberalidad) con 5, (paz) con 304; *praep. ant. compl. circumst. societ.*, ... con 48² 167 203, co*n* 167 203; *med. instr.* con 43 47² 50² 51 52²

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

61[2] 65 66 67 69 70 71 86 91 98 112 117[2] 122 123 124[2] 125 126[2] 148 159 180 198[2] 225 237 243 245 277 282[2] 291 315 316 318 320 324 334 342 346 367, co*n* 68 189b[2], de tres *45*, con lastres 45 ; *mod.* 2 5 6 14[2] 20b 22 24 38[2] 39a b 60 114 183 195 208f 213 234[2] 301 325 331 335[4] 336 354 368, co*n* 130d 187 261, con (priesa) 265, — (vna gran voz) 263, — (alta voz) 297 ; *simul tempor.* con 74[2] 258 ; *action. mater.* 44 191 199 201 204 234 264 275 276 289 290 294 328, co*n* 82 ; *loc. coni.* (y) con (esto) 63[2] 71 147[2] 166 179 234, contodo 290
concebir : (ha) concebido 262, conçibiras 262, (se) concibiese 266
conceder : conceda 147, conçeda 63, (es) concedido 23 39c
conception 262[2]
conçeptos 336
consciencia 1 3[2], co*n*scientia 69, co*n*sie*n*tia 18c, consçientias 314
concierto 214
concilio 344, conçilios 363
condemnado *adi* 367
condenar(la) 22, (ser) condenado 48, (a sido) condenado 52
condición 14[2], condicio*n* 275b, condiçion 344b, condiciones 145, condiçiones 354
conducir : conduçe 23, conduze / c 328 / ç 367
conferir 29 30
confessar 354, co*n*fesar 18c 19, confessar 32, confessando 42, confessado 44c, (se) confiesa 44, confessaba 268, (se) co*n*fiese 18c
confession 44a[2]c, co*n*fessio*n* 18b, f. 9*v* 43
confessor 326
confirmar 183, confirma 262
conforme *praep.* 180, conforme a 95 251 332 342 344, co*n*forme a 5, conforme al 188
co*n*formes 17
confundir : (me) ... — 50 confundido 74
confusion 74, confussion 48, confussio*n*
congregar : congregados 304
coniectar : coniecta 229c
conjecturar 228
coniecturas 41 193
conmover : co*n*mueve 199
conoscer 43 130 151 245, cono(s)cer 264, conosçer 8 240, cognoscer 313 conosçida 334, conosce 89, (se) conoscen 44b, conosçio 306, (he) ... conoscido 339, — ... conosçido 185, (auian) conosçido 303, conosca 326, conosciere 14, (fuere) ... conoscido 334
conoscidos *sb.* 20 a[2] b
conoscimiento 104, conoscimj° 44b 63[2] 118 139[2] 330, cognoscimi° 176 233 322
conquistar 93 95
consejo 54, consexos 318
consentimiento 36
co*n*sentir 289, consiente 349, (ha) consentido 36
consequencias 336
consequente mente 259
co*n*sequenter 44c, (y) consequenter 25 50 51 234 316, (y ansi) — 31 217, (y asi) — 50, (y asi) co*n*sequenter 134
conseruar 44c 314, (se) co*n*seruar 18c, conseruando 236, (han) conseruado 60
consideracion 78 127[2] 214 215 252, consideracio*n* 4, co*n*sideracio*n* 95 consideraçion 242, consideraciones 252
considerar 47 59 94 96 106 116 135 141 142 144 145 146 164 181[2] 185 186 192 195 196 197 202 208f 223 236 241 275b 340, consi*d*erar / o 344b, co*n*siderar 189b, considerando 38 75 112 164 177 187 208f 234 239 289, considerado 248[2], co*n*siderado 135, consideramos 95, consideran 39c, considere 214 320
consigo 39c 217 332, cf. con
consiguiente, (por) — v. por
consistir : consiste 95 231
consolacion 6 13 62 254 316[2] 317 318 322[2] 323 324 336[2] cons*ol*acion / ider 252, consolacio*n* 7 316 322 329, co*n*solacion 118 co*n*solacio*n* 330, consolaçion 317 318 330 336,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

consolaciones 6 8 213, consolaçiones 315 322, consolationes 89 176
consolar 224[a] 331, consolado 14 199 324, (sera) consolado 321
constante 318
constante mente 294
constar : consta 275
constituciones 359, constituçiones 363, constitutiones 362
constituidos 189
constreñir : (fue) constrenido 296
consumador 278
contemplacion 13 39c 117 121 126 153 208 209[a] 215 226 229, contemplacion 12 48 76 77 120 127 159[a] 161 163 204[a] 206 208f 228, Contemplacion 230, contemplacion 113, contemplacion 4 47 101 110 113 118 129 156 200 218, contenplacion 130 132 133 190, comtemplation 2, contemplaciones 12 49 162 204 209 228, contemplaciones 132 226
contemplar 1 75 102 115 162 261 comtemplar 2, contemplar 47[a] 74, contenplar 91 255, contemplando 122 130b 208c 249, f. 39r 248, f. 39v 252, contemplando 135, — (los) 114, contempladas 64, contemplo 199, contempla 2 228 254, (se) — 124 195 contempla 130d, contemplan 39c
contener : contiene 24 43 55 65 101 170 178 184, contiene 45 190
contentar 18b
contento *adi.* 93
continencia 15 356
contra *praep.* 13 42[a] 52[a] 59 67[a] 97[a] 146[a] 57[a] 292 319 321 325 329 351 362[a], — *sine reg.* 351, contra 146
contrario (modo) 314 335, — (modo que) 315 350, (el) contrario *neutr.* 317 326 331, (el) contrario 16, contraria 317 321 335[a], contrarios 15 59 245 317 331, contrarias 245, (al) contrario 16[a] 137, (por el) contrario 89 143 181 209b 231 324 325[a], — contrario 135 181
contricion 4, contricion 87
conturbar : conturba 333
conueniente 15 227 319, conueniente 16 84 86, conueniente 18c, (lo) conueniente 83 213, — conuenientе 84, conuenientes 22, conuenientes 17 19
convenir : conuiene 105 169b 210 213[a] 217 230 241, conviene 272 conuiene 89[a]
conuersacion 56
conversar : conversa 41, conuersaua 311
conuersion 282
convertir : conuertiendo(se) 257, conuertio 276, (fueron) conuertidos 50
convidar : (fue) conbidado 276
conyectar v. coniectar
conyectura v. coniectura
conyecturar v. coniecturar
copiosa 290
corazon 278 303
cordero 191 289
corinthios 308 309, cor 311
corona 295
coronado 295
corporal 213[a] 214 215, corporales 1 238 247[a]
corporeo 47[a], corporea 58
corregir(se) 24 25, corríja(le) 22
correr 1, corrian 290
corresponder 4, corresponde 10, corresponde / en, 10 corresponden 19
corromper : (se) corrompa 83 84
corruption 51, corruption 58
corruptible 47
corta 23 166
corte 74 98
cosa 2 6 11[a] 13 14 16[a] 25 39c 41 47 50[a] 80 95 102 108 150 153 154 155[a] 169ab 178[a] 179 180 182[a] 184[a] 187 189b 199 215 276 287 294 302 316 322 333 347 349 351[a] 367 370[a], cosas 2 4 9 18 19 20b 23[a] 39b 40 44b 54 56 63[a] 64 68 76 78 84 98 146 165 170[a] 171 173 189ab[a] 199 229b 230 234 236 272 275b 277 292 302 316[a] 317 325 338 357[a] 363
costado 297
costilla 51
costumbre 367, costumbres 362[a]
cotidiano 24
crear v. criar
creation 234, creation 189
creçer : crecido 320, crescido 55 60, crecida 325, crescida 142 325

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

cresçida 322, cresçidas 322, cresca 331
credito 336
credo 253 258
creer 303 365, creyendo 71 365, cree 285, creyo 305, creyeron 71 276 305
creere 305, crean 285
criador 15 20b 38 39a²c 53 316 330, — (y señor) 5 15² 16 20b 38 39c² 50 52 184 316² 317 324 351, (señor y) — 39b, — (y redemptor) 229c, *cf.* señor
criar : criando 60, (cosa) criada 39c 316, (cosas) criadas 23 165 236, (lo) criado 58 166, (ser) criada 51, (seyendo) criado 235, (siendo) criados 50, (soy) criado 169² 179, (es) criado 19 23², (somos) criados 23, (son) criadas 23, (fue) criado 51
criatura 15² 16 38 39a²b²c⁴d, criaturas 60 235
*Christi : xpi 100, Anima xpi v. anima
Christiano : xpiano 22, xpianos 92
Christo : xpo 48² 53² 167⁴ 136 137 201 203² 209 219 272 273² 274 275 277 278 280² 281 282 283 284 286 291 302² 303² 305 306 307, xpo (N. S.) 4² 19 47 53 67 71 87 91 95² 130b 135² 138 143 144 146 158 161² 164 167 175 190 191 195 198 199 201 206ab 208f 209b 214 218 221 222 224 229 248 261 262 264 265 270 271 272² 273² 275 276 279² 280² 282 283² 284² 285 289 299 301 302 312 316 344 353 365, Jesuxpo 47, *cf.* Jesu
crucificar : crucificauan 297, crucificaron 296, crucifica 295, — (lo) 295, crucificasen 296
crudelisima mente 196
cruz 53² 116 219 296 297² 298² 346 347, cruz / x 296, crux 208d²e¦
cruzadas 42 358
cual *v.* qual
cualquier v. qualquier
cuan v. quan
cuando v. quando
cuanto v. quanto
cuarentena v. quarentena
cuaresmas v. quaresmas
cuarto v. quarto
cuasi v. quasi
cuatro v. quatro
cuatordecimo v. quatuordecimo
cubrir : cubierto 41, cubierta 287, cubiertos 332, cubrian 292, (fue) cubierto 302
cuchillo 60
cuenta 25 43 155
cuento 52
cuerdas 86 277
cuerpo 38 40 47² 89 191 208f 219² 298 302 311, cuerpos 66 281
cuesta 201, cuestas 112, (a) — 296
cuydado 20b 130d
culpa 293 343²
*culpa *sb.* 348, culpa*m* 348
culpar : culpando(se) 54
cumplidamente : complida mente 162
cumplir 14 91, complir 13 229d, complida 13, cumpla(se) 262, cu*m*plamos 273
curar 281, (se) cure = curet 254
curioso 294
custodia 135
cuya 44c, *cu*ya / la 275, cuyos 318

D

dado que v. que
Damaçeno 51
dañada 325 331
dañar = damnare, (los) dañados 65, (an sido) dañados 48 ; = nocere dañara*n* 9
daño 37 211 362
dar 1 17 18ab 19 162 189 231² 234 238² 315 329 330 338 343, — (le) 18c 71, — (les) 209, — (seme) 234, — (nos) 322, Dar 43, dando 61 74 77 235 236 325², — (le) 7 85 201, — (me) 235, da*n*do 235, — (le) 18c 19, dada 41, da 2² 6 7 8 9 10 12 14 15² 17 18c 22 35 36 89 336, (se) — 348, (se) — 85, (les) — 281² 304, dan 86, (se) daua 44b, daba 289, daban 292 295 344b, — (le) 295, distes 234, dio 191 306 365, — (les) 281, dyo 283², dieron 293, (se) — 228, — (le) 297, he dado 289, (a) dado 61, (ha) dado 135 234, dare 274, dad

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

(mɛ) 234, da(l)d(o) 281, den(sele) 20, de 86 342 368, (se les) — 336, (se) den 18, diere 135, dada ... (es) 307, (son) dados 336, (fue) dada 291

dauid 287

de *praep. ante inf.* de 10 39c 93 95 98 203 ; *ante agent. in orat. passiv.* de 4 6 92 177 280 290 291[2] 308 336 343 363, del 266 274 292 ; d(él) *pron.* 334 ; *ante orat. inf. compl. dir.* (deber) de 14 18 199 351, (determinar) de 154, (desear) de 167, (procurar) de 12 125 194 206b 214 332 349[2] 350[2], *sine* de 350, (proponer) de 24 25 333 ; *ante regim. verb. vel adi.* : (absente) de 305, (abstenerse) del 210, (abundar) de 189, (alcanzar) del 63 147, (— gracia) de 63 147 248, (alegrarse) de 229, a (alejarse) de 322, (alejan) della 357, (alzar) de 300, (apartar) de 63, — del 208f, (-se) de 20a[2]b[2], (aprouecharse) de 363[2], (ayudarse) de 363, (bajar) de 297, (burlarse) d(él) *pron.* 292, (comenzar) de 289, *inf.* 282, (comer) del 51, (comunicar) de 366, (confessarse) de 18c, (contento) de *inf.* 93[2], (contrario) de 16 317, (coronar) de 295, (corregirse) de 25, (criar) de 51, (dar) de (bofetadas) 292 295, (dar modo) de *inf.* 189, (dar potestad) de *inf.* 281, (decir) De 263, Del 264, (dejar) de *inf.* 89, (demandar cuenta) de 25 43[2], del 43, (desaparecer) de (los ojos) 312, (descendir) de 184 237[2] 334 338, del 184 237 338, (despedirse) de 273, (digno) de 74 95 *inf.* 94, (discernir) del 336, (disponer) de 199, (dolerse) de 82 206 *inf.* 27 206, (echar) de 281, (enemigo) de 7 10 135 136 325 326 327 333 334, (enseñar) de 281, (escribir) De 262 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 277 279 280 281 282 283 284, Del 276 278, (esperar) de 18c, (examinar) de 306, (gozarse) de 199 221, (guardarse) de 24 334 (ellos) 139, (hablar) de 6[2] 40 278 303 338 362[2] 367 368 369, del 41 dél 312, d(el) *pron.* 268, (hazer) de 172[2], del 169b[2], (- caso) de 349[2], (-elección) de 170[2] 173 189, (- mención) de 275, (- redempcion) del 107, (- señor) de 165, (- templo) de 235, (imaginar) del 143, (indigno) de *inf.* 273, (inducir) d(estos) 142 146, (informar) de 17, (lanzar) del 51, (lleno) de 102 262 282 290[2], del 263, d(ellos) 167, (maravillarse) de 279, (mudarse) de 20, (obligado) de *inf.* 44, (oir) de 302, (olvidarse) del 65, (pasar) de 290, (- adelante) de 217, (pedir) de 6, (- perdon) de 43, d(ellas) 241, (poner fuerza) de *inf.* 155, (priuarse) de 79, d(ellos) 169b, (proceder) de 333 346, (quitar) de 1 83 84 150 162 213 277 298 del 84, (- es) d(ellas) 23, (recibir) de 20b 74, (reprehender) de 280, (sacar) de 219, (- prouecho) de 106 107 108 122 d(ello) 123 124 125 194, d(ellas) 194, (salir) de 32 58 189b 266 317[2], del 301 370, d(el) *pron.* 174, (satisfecho) del 273, (seguirse) del 20b d(estas) 146, (separar) de 317 348 del 219, (ser) = pertinere : de 50 272, del 261 ; = attinere : de 169 322 330 336 ; = circa : 48[2] 101 135 142[2] 150 161 244[2] del 110, de *adi. et subst.* 2 18a c[2] 38 275b, — *subst. et determ.* 272, — *adv. et inf.* 34, (- propio) de 325 329[2] 363[5] del 315[2] 325 329 330 332 363, (- señal) de 333, (- señor) de 216, (- en deliberar) de *inf.* 165 166 (seruirse) de 5[2] 135, (tener compasion) de 266, (- ejemplo) de 344b del 344b, (- necessidad) de 257, (- piedad) de 71, (tentar) de 142, (tornar) de 270, (trabajar) de *inf.* 321, (vsar) de 3[2] 20b 51 130c 177 229c[4] 278, del 3, d(ellas) 23 d(este) 341, (venir) de 32 33 347 351, del 32[2], (vestir) de 51 295[2], haber de *inf.* v. haber ; es de *inf.* v. ser. ; tengo de *inf.* v. tener ; *praep. quae regitur ab inf. ut sb.* (*vim habens subiecti*) 206, *compl. direct.* 2 38 81 121 129 132 208 209a b 363, del 211 354 ; *praep.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

quae regitur a sb. de 2[2] 3[2] 4[2] 16[2] 17 18a b 19 23[2] 25 26 28 37 38 41 42[4] 47 50[2] 51[2] 52 60 63 65 66 82 92 94 95 *102* 102 103 106[2] 107 108 121 124[2] 127 130b 135 136[2] 147[2] 152[2] 158 162 164 165 166 167 169b 177 181 185[2] 189a b 201 206b 208a[2] b c d f[2] 209b[4] 220 221 222 229 231 236 249[2] 252 258[2] 261 263[4] 264 265 269 270 271 272 274 275 277 282 284 285 286[2] 287[2] 289 291 292[4] 293[2] 294[2] 295[2] 296 297 299 302[2] 303 304 *310* 312[2] 316[4] 322[2] 325[2] 326[2] 327 333[2] 334 336[2] 339[2] 343 344b 345 351[2] 353 361 362 363 365 367, del 1 3 7 8 9 17 22 38[2] 52 65[2] 91[2] 95[2] 103 124 135 139 142 188 201[2] 214 217 220 238 246[2] 252 254 255 258[2] 273 282 284 287 289 291[2] 297 300 301 307[2] 317 320 325 331 335 344, d(él) *pron.* 266 267 d(ella) 220 223 263, d(ellos) 44b 247 269 303 312 334, d(este) 95 ; *reg. est term. dir. actionis* de 1 4 18b 39b 44c 46 47 48 63 64 65[2] 72 82 87 120 127 135 139[2] 141 142 146 150 155 157 161 169a[2] b 176 177 179[2] 181 184 189[2] 208f 214 233 240 262[2] 268[2] 275[2] 278 285 286 316[2] 325 328 330[2] 338 344b 363 369 370 *inf.* 76 82 155 275, del 23 39c 62 63 104 118[2] 127 162 265 268, d(el) *pron.* 242, d(ella) 282, d(ellos) 63 240 344b, d(éste) 148, d(ésta) 252 ; *regim. praepos.* de 9 44 50 58[2] 74 87 97 131 135 150 155 166 177 239 248[2] 262 304 315 316 343 del 344b, d(ello) 135, d(ellos) 44b ; *ante compl. desig. vel especific.* (*subst.*) ex. gr. : alabar votos de religion 357, de 1 2 4 8 9[5] 10[5] 12 13[2] 14 15 18b c[2] 19[2] 32 42 44a c 47 51 55[2] 56[2] 61 69 72 73 74 75 77[2] 78[2] 84 85 88 93 97 98[2] 100[4] 102 103[2] 106 108 116[5] 119 128[4] 129[2] 131[2] 133[2] 136 138[5] 140[2] 144[2] 145[2] 148[4] 149[2] 150 153 156 159[2] 161[2] 162 163 164 165 168 169 172[2] 176[2] 179 186[2] 192 194 199 201 202 204[2] 206b 208c[2]f[2] 209b[2] 215[4] 226[6] 227[2] 229d 234 235 237 239[2] 241 261 264 268[2] 270[2] 271 272 276 277 281 282 283 287[2] 289[2] *293* 294 295 296 306[2] 312 314 316[2] 317 318 322 324 330 335[2] 336[2] 338 340[2] 343 344 348[4] 349 351[2] 357[6] 358 360 363 367, f. 10*r* 45, f. 12*r* 56, f. 25*v*, 162, + *inf.* 1[5] 4 15 16 18b[2]c 19 33[2] 34 35 36 37 40 41 43 84 89 119 128 188 189b 204 217 224 238[4] 239 241 242 249 250 252 258[4] 278[2] 281[2] 285 319 337 339 344b 366 *252 258*, del 19[2] 25 29[2] 58 65 *112* 131 148[2] 159 161 187 227 260 262 275b 276 279 284 311 317 327 341[2], f. 13*v* 65, + *inf.* 84 216, d(este) 160d, (esta) 162 ; (*adi.*) de 278[2] 279 303 ; *ante compl. partit.* (*post. verbum*) 231 234 343 ; *post. indefin. vel quantit.* de 11 12 128 208c 209 241 289 306, d(ellos) 150 175 189, d(ellas) 256 260, d(estos) 18c 159, d(estas) 6 42 71 108 256 ; *ante compl. circumst.* (*comparat.*) de ... a 28 53 163 208ab[2]c 258[2] 264[2] 272 364, de ... al 312, del ... al 28 50, de ... a ... (y) a *inf.* 53, de ... abaxo 274 297, de ... en 18b[2] 25[2] 26 43[2] 50 56[2] 314 315 331 335[2] 354, de ... (para) 29, de ... (hasta) 130b, *inf.* 208d ; (*illat.*) de (donde) 23 ; (*instrum.*) de 334 ; (*limit.*) de 3 23 234, (*loci*) de 86 261, (*materiae*) 85 140 201 277 282 290 295 346, (*modi*) de 4 41 62 77 86 120 121 131 132 165 192[2] 202[2] 204 226 252 253 317, de grado 325 ; de necessidad 4, de presto 302, de rodillas 76[2] 252 ; De 235 325 326 327 368, d(esta) 199 241 252 ; *ratio movens* 129 203 284 ; *obiectum seu thema* de 86 159 161 214 299 316 317, f. 10*v* 48, f. 11*r* 50, f. 17*v* 96, f. 22*v* 139, f. 23*r* 144, f. 23*v* 147, f. 24*r* 152, f. 25*v* 162, f. 26*v* 169, f. 27*r* 170, f. 27*v* 173, f. 28*r* 177, f. 28*v* 179, f. 29*r* 183, f. 29*v* 187, f. 30*r* 190, f. 30*v* 194, f. 31*r* 199, f. 31*v* 202, f. 32*r* 206, f. 32*v* 208b, f. 33*r* 208f, f. 34*v* 217, f. 35*r* 220, f. 35*v* 226, f. 36*r* 228, *inf.* f. 33*v* 210, f. 34*r* 213 ; De 38 42 285 286

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 306 307 308 309 310 311 312 del 161[a], f. 16*v* 89, f. 17*r* 91, f. 24*v* 157 ; Del 33 275 ; (*temp.*) de 111 269 272[a] 300 ; (a cabo) de 116, de (nuevo) 25, — (nueuo) 173 ; *introduct. nov. membr.* : (y asi) de 8 18b 162, (Asi mismo) de 6, (asi mismo) — 189b, (Asi como) de 229b, (Asi como ... o) de 178, (asi como son) de ... (y) de 206b, (asi como) de 359, *inf.* 357, (——) de ... (y) de ... (o) de 41, (como) de 78 acerca cerca de v. acerca cerca ; aliende de v. aliende ; ante antes de v. antes ; debajo de v. debajo ; delante de v. delante ; dentro de v. dentro ; despues de v. despues ; detras de v. detras ; de forma manera suerte que v. que ; enfrente de v. enfrente ; en lugar de v. lugar, — medio de v. medio, — presencia de v. presencia ; fuera de v. fuera mas de v. mas ; debajo de 173, debaxo de 10[a] 137[a] 147 171[a] 189

deber *vb* : deuido 351, deuida 38, deuidas 354, deuo 53 109 180 197 234, deue 2 6 13 14[a] 15 16 23 24 130d 169a[a]b 183 189b 213 214 242 336 350 351, (se) — 170 211 212 230 344b 357, — (de) 14 351, (se) — (de) 18, (se) de*ue* / de 182, (se) deue 130c, debe 189b[4], deuemos 135 199 319 353, debemos 333 352 367 369 370, Debemos 362 364 365, deuen 94, (se) — 49, (se) deben 337, *cf.* de

deuida mente 174, deui*d*amente / t 39, deuida (y ordenada)mente 172, 173, (*no pura o*) *debita*mente / no sola 150

debil 129[a]

debitamente v. deuidamente

decantarse : (se) decante 15

Decimo 161, .10°. *161* (fol.).10°.19. .x. 281, Decima 10 82, Deçima 323 .10[a]. 130ad 229ad 10 82 308 323 362 ; v. undecimo, duodecimo, terdecimo, quatuordecimo

decimo nono (ca) .19. 288, (Jo).19. 295 296 297, (La XVIIII) 19, .19[a]. *19*

decima octaua 18, .18[a]. *18*, .18. 370

decimo quinto (mar*co*) .15. 291, (ma*teo*) .15. 295, (mar*co*) .15. 293, Decima quinta 15, .15[a]. *15*, .15. 367

decimo septimo (cap*itu*lo) .17. 284, decima septima 17, .17[a]. *17* 369 decimo sexto (c*apitulo*) .16. 300, Decima sexta 16, .16[a]. *16 368*

decir *vb*. 40, dezir 39b 80 147[a] 241 260 364, de*z*ir / c 41 299 / ç 54, diciendo 286, diziendo 258 263 267 276 279 281 282 284 285 287 289 290 291 293 295 300 305 307, — (le) 262 291, — (les) 279 280 301 304, di*z*iendo / c 286 290 296 297 367, / ç 287 293, deçiendo 268, de*z*iendo / ic 97 109, de*z*iendo / ç 93, dicho 243 299, (esta) — 40 51 52 199 204 208abc 235 237 321 336, dicha 10 244[a] 253, (esta) — 105, dichos 49 95 168 204 335, dichas 344, Digo 47[a] 50 51 52, digo 278 289 330, dice 263, diçe 264, dize 95 241 274 275[a] 290 291 293 300 301 304 305[a] 306 307, — (le) 273, di*z*en / c 107 312, dezia 264 284 289 290, de*z*ian / c 295 dezi*an* 302, Dixe 64 177, dixo 43 255 262 263 277 282 284 289 291 297[4] 306, — (les) 284 295, dixeron 303, dixero*n* 130, (he) ... dicho 347, dira 253 254, (se) — 1 164, dy 274, dezid 287 301, diga 248[a] 252 255 259, (se) — 258 299, digais 284, diria 185, dixere 276 287

declaracion 2, declaracio*n* 368

declarar 2 363, declara*n*do 278, — (les) 18b, (está) declarado 159, 189b 199 204 260, declara 276, (se) — 19 163, (hubiese) declarado 2

dechado 344

dedo 305

defecto 24 25[a] 26 27[a] 41[a], defectos 90

defensa 361

defension 282

definir : diffinir 363

dexar 178, — (la) 154 155 179[a], — (los) 171, dexando 135 141 201 290, dexa 155 196 291, dexamos

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

89, (ha) dexado 71 320, (an) — 60, (habian) — 275, dexara 287, dexa 268, dexe 15, dexes 293
delante *adv. loc.* 53 178 ; *prep. loc.* 20b 27 74 98 278, delante de 131[3], delante de 78 88 92 183 206, — de(l) 74 362, — d(el) ; *pron.* 95 293, — de ... (y) de ... 74 151, — ... (y) de ... 98, — de ... de ... de 232
delectacion 35 215, delectaciones 314
delgada 349[3], delgadas 86, cf. delicados
deliberacion 182, deliberaçion 183
deliberar 165 166, (aber) deliberado 187, deliberado 349, deliberada 98
delicados 212, delicadas 84
demanda 48
demandar 43 48[4] 55 65 91 104[3] 139 152 193 203[3] 221, demandar 135, demandando 25 240, — (le) 272
demas : (lo) de mas 23
demasiado *adv.* 84 89
demonios 141 281
dempto 131
dentro *adv.* 86[3], *prep.* — de 170 177 351[3]
deprauada 326 334
depuesto 353
derecha mente 316
derecho 169b, derechos 169b
derramar : derrama 286
derrocar : derrocal(le) 13, derrocando 201, derroco 277
desabrido 7
desamparado 291, v. desmamparado
desaparesçer 312, desaparesçio 303
desatar 172, desatado 202f, desataldos 287
desbaratar 349
descansada mente 18
descendir 334, descendiendo (le) 208, descienden 106 237[3], descendian 102, descendio 201, desçendio 219, desciende 184 338
descubrir : descubriendo(le) 7, descubro 41, descubre 41 326[3], (ser) ... descubierto 326, (—) descubiertos 326
descuidar : (se) descuydan 367
desde 111 163 191 203 291, — ... a 112 192 208 292 ; *temp.* 305, — ... al 158 161 200 202 273, — ... (hasta) 25 26 43 133 206b 208e[3] 271 290 291 292 293 294 295 296 298, — ... para 190 201 ; e desde q*ue* ... (hasta) 208d
desear 16 151 166 167, deseando 177 339, desseando 185, deseando 23 130, deseo 48 98 199, desseo 199, desea 20a b 73 87[3] 89 130c 133 168 234 326 327 350
desembaraçado 20
deseo 146 155 174, deseos 16
deshonor 166, dessonor 23
desierto 161 274
desmamparado 297
desolacion 6 13 62 118 318 319 321 324, desolacion / con 317, dessolacion 13, desolacion 317 319, desolaçion 318[3] 320 324, desolaçion / o 317, desolaçion 317 321 323, dessolaciones 6 8 176
desolar : desolado 7, desolados 322
dessorden 63 212 217
desordenadamente 16
desordenar : (se) — 210, — (se) 212, desordenado 157 217, desordenada 21 172, dessordenada 172 179 342, desordenadas 1 169b, dessordenadas 172
despedir 81, (auerse) despedido 273, despedida 280, despida 283
despertar : despertando(me) 206 229, despertando(me) 130, desperto 201, despertaron 279, (me) despertare 74
despreciar : despreçio 294
despues *adv.* = postea 18bc 19[3] 25 43[3] 51 93 103 107[3] 108[3] 114 116 129 131 134 142 148 162 169 191 201 204 208a b c d f 236 237 256 263 268 280 308 309 323 332 368 ; *prep.* = post : — de 44c 55 62 65 71 72 159 244 311, Despues de 62, — de ... y de 118 121, despues de + *inf.* 25 26 114 160[3] 191 217[3] 273 285 293, + *part. praet.* 1 73 77 208e 209ab 243 248[3] 300 311 ; despues q*ue* 51 182 191 201[3] 204 219 296 312 346 347[3]
desterrado 47
destierro 132
destinado 355, destinados 6

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

destruyr 196, destruyes 297
detener(se) 242 260, (se) detiene 303, (se) detuuo 255, (se) detubo 285, (se) detenga 242 342
determinacion 98 318, determinacio*n* 186, determinaçio*n* 318
determinar(se) 21, (esta) determinado 367, determina 154 344 365, (se) — 102, determine 217
detras de 296, de tras de(l) 282
detrimento 369
deuocion 199 252, deuocio*n* 322, deuoçion 322
deuota 15 175 332
dia 4 12 20 a 29[4] 93 99 101 127 132[2] 133 134 136 149 158 160 161[3] 163 164 187 205 208a b c d e f[2] 209a[2]b[2] 217 227 255 259 288 291 318 341 *132 133 136 149 158 161[7] 190 200 208a b c d e f*, dias 4 18b 19[3] 89 256 272 274 285 305 312 354, dia(s) 4
*diametrum. (per) — 325 351
diez 240 365, Diez 42 229a 238 241, — (mil) 150, .x. 19 130ad
differencia 258
dificil 19 39
dignidad 275
digno 94, digna 95, dignos 74
diligencia 6 20b 24 183, diligencias 321
diligente 91, diligentes 4
diminuir : diminuyendo(me) 58, (se) disminuyere 344
dineros 277
dios 58 59 150 154[2] 169a[2] b[3] 184 235 236 262 264 274 295 297 301 305 312 329 336 338[2], — (N. S.) 3 9 16[2] 20b 23 25 39 c[3] 43[3] 46 48 61 75 77 89 92 135 150 151 153 155[3] 165 166 169 a[2]b 174 175 177 179[2] 180 181 183 185 188 189ab 232 234 240 243 315 322 330 336[2] 338 339 343 351 363 370[2], (n*uestr*o) dios (y señor) 343
disçernir 336
discipulos 145 161 191[3] 201[3] 208f 276[2] 278 283[2] 284 290 291 303 307, (*de sus*) *discipulos* / apostoles 306, disçipulos 279 280[2] 281 283 284 289 301 303 304 311
discrecio*n* 176 328
discurrir 50 51 53, Discurir 52, discurriendo 2[2] 3 50, Discurriendo 25, (he) discurrido 182, discurra 64
discurso 19 243 333[2] 334 336
disminuir v. diminuir
dispensar 189b
displazer *sb.* 147
displazer *vb.* displaze / c 326
disponer 1 7 199, (se) — 18, (nos) — 135, disponiendo(la) 15, — (se) 213, dispuesto 44c 133, dispuestos 39c, (se) dispone 20b, disponed 234
disposicion 205 213 252, 327, disposicio*n* 18, disposiçion 220, dispositio*n* 1, dispusicio*n* 72, dispusiçion 335
disputar : disputando 272
distinction 368
distincto 209b, distinctos 209b
distratiua 333
distribucion 340, distribuçio*n* 338
distribuir 337 339, distribuyr 342 343
diuagar 64
diuersidad 106
diuersos 4 130c 209b 336, diuersas 103
diuidir : (se) diuide 82, (se) diuiden 4, (fueron) diuididos 297
diuinidad 124 196 219[2] 223
diuino 165 320 355 369 370, diuina *172* 172 234, diujna *172*, diuina (Bondad) 20b, — (bondad) 151 157, — (maiestad) 5 16[2] 20b 46 106 108 135 146 147[2] 152 155 167 168 183 233 234 235 240 248 330 369 370, (justicia) — 60, (virtud) — 23 63, (voluntad) — 15, diuinas 213, (personas) — 102 106 107 108 109
doce : doze 271 272 283 289, .xij. 272
doctores 272 363[3]
doctrina 145 164 363
doler 195, me — 78, — (me) 3 199 206, — (se) 82, doliendo(se) 27
dolor 4 44a b 55 78 85 86[3] 193 203 206a b 208f 316, dolores 87, 206b
doloroso 203, dolorosa 298
Domingo 31 287

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

don 87 322, dones 20b 74 234 237 267[2] 275b
donde *interr. indir.* 182 208f 272; *adv.* 20 47[2] 75 118 125 138 154 201 208e 273 274, (de) — 58 219 — 77, (por) — 91 137, *sine antec.* 227; *coni. temp.* 50 189 370, donde 35; *coni. illat.* (de) donde 23, *cf* adonde
dormir 84, (me) — 73, (el) — 84 89, dormiendo 267 279
dos 24 29[2] 32 33 36 37 41 45 49 55 62 65 75 76 89[2] 99 132[2] 134 136 146 148 156 159 178 191 199 204[2] 208a d f 212 213 230 231 254 255[2] 268 285 292 296 297, f. 22*v* 139
dubitacio*n* 87
dubitar 175[2]
ducados 150
duda 343
dudar : dudando 280, dudo 347[2]
dulçe ... (y) ... mente 335
dulçura / z 124
Duodecimo 161, .12°. *161*, (fo) — 19, Duodecima 12 235, .12ª. 310 *12 325* 364
durar : durare 258
duro 7

E

e *coni.* v. y
echar : hechar 142 281, hechaua 293, echo 277, hecho 111 277, (se) — 306, hecha(te) 274
edad 271 272, hedad 18 72 205 272
edeficios 360
efecto 328 336, effecto 79, effectos 87 223
efficaz mente 199
Egipto 269, egipto 132 269[4] 270
*eidem 351
ejemplo v. exemplo
ejercicio, ejercitar, v. exercicio exercitar
el ella ello ellos ellas *pron.* : el 7 14 135 147 154 197 219 268 274 276 280 283 286 292 294 295 339, — (mismo) 191, (d)el 95 242 266 267 268 292 293 334; ella 20 60 159[2] 170 191 248 282 317 330 336, (d)ella 263 255 357; ello 23 150 248, d(ello) 123 124 125 135; ellos 5 50[2] 51 60 87 169 238 243 245 252 261 303[2] 311 312 358 363 (d)ellos 44b 63 139 150 167 169b 175 189 304; ellas 18 54 129 132 133 147 164 234 301 316 342[2] 358 362, (d)ellas 23[2] 194 241 256 260; *notat subiectum* el 154 157, (d)el 174, (d)ellos 344b; *posses.* (d)ella 220 223 282, (d)ellos 44b 240 247 269 303 312[2], del*los* / os 334; *sine term. dir. prop.* ellas 366 cf. su el la lo los las; el *cum inf.* 1 2[2] 38 39b c[3] d 40 52 89[2] 100 116 121 129 132 133 181[4] 208 209a[3] b 210 211 216 315 319 354[2] 355 362 363[2] 368 370, al — 81[2], del — 83 84 211 216; *ante subst., adi., pron., part., adv.* el 2[3] 4 10 12[2] 13[2] 15 16[3] 17 18b[4] 19[4] 20b[3] 23[2] 24 25 26[3] 27[2] 28[2] 29[2] 31[3] 32[2] 34 35[2] 36 38 39a[3] e 41[2] 42 43[3] 44a b c 45 47[4] 50[5] 51[7] 52[5] 56 62 63[2] 64 65 68 69[2] 70 71[2] 72 74[2] 75 77 78 79 83 84[2] 86 87 89[4] 90 91 93 94 95[3] 102[2] 103 105 107 108[2] 112[2] *112* 116 123 124[2] 125 127 128[2] 130 131[2] 132[2] 133 134[2] 135[5] 138[2] 139 140 141 142[2] 143 145[3] 146[2] 149 151 154[2] 155[3] 157 161[3] 163 164 168 169a[4] b[3] *169 b* 177 178 181[3] 185 186[2] 187 191 192[2] 193 201[3] 202[2] 206 208a c e[2] f[2] 209a[3] b[2] 210 212 215 216 219 220[2] 226 229c[2] 230 231[6] 234 235 239[2] 241[2] 243 244 248[2] 250 253 254 256 258[3] 259 262[4] 263[6] 264[2] 265[4] 266[4] 267 269[3] 270[3] 271[2] 272[2] 273[4] 274[3] 275[8] 277 278[3] 279 280[2] 281[3] 282[2] 284[3] 285 286[3] 287[4] 288[2] 289[2] 290[3] 291[4] 295 297[3] 298[2] 301 302[2] 303 304[3] 306 307 311 312[2] 314[3] 315[2] 316[2] 317 318[3] 320[3] 324[2] 325[7] 326[3] 327 328 329 331[5] 333[3] 334[3] 335[2] 336[4] 337 339 340[2] 341 343 344 347 348[2] 349[2] 350[4] 351 352 354 356 357 362 365 366 367 369 370[5], f. 21*v* 131, *el* / un *161*, El 20b[2] 23 24 25 26 43[5] 44b c 47 48 50 51 52 54 55[2] 56 57 58 59 60 63[2] 65[2] 66 67 68 69 70 72[4] 91[2] 92 93 94 96 97 101 102 103 104 106 107 108 111 112 113 114

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

115 116 122 123 124 125 128[2] 132 134 136 137 138 139 140 141 142 144 145 146[2] 149 150 151 152 153 154 155 158 160 161[7] 170 175 176 177 178[2] 184 191 192 193 194[2] 195 196 197 201 202 203 207 208a b c d e f 219 220 221 222 223 224 227[4] 233 234 235 236 237 252 258 262[2] ; al 13 15 16[2] 28 36 39b c 40 50[2] 52 63[2] 84 95 96 97 99 102[2] 106[2] 108 109[2] 114 118 147[2] 158 161 169[2] 188 198 199[2] 200 201 202 206b 219[2] 231[2] 239 263 265[2] 266 268[5] 269 272 273 274 276 290[2] 291 297 298 300[2] 302 307 312[4] 326[2] 344b 368 370, *al* / e 262 ; del 3[2] 7 8 9 19[2] 22 25 28 29[2] 32[2] 38 39c 41 43 50 51[2] 52 58 62 65[4] 71 74 84[2] 91[2] 95[2] 103 104 107 110 *112* 118[2] 127 135 142 143 147 148[2] 159 161[2] 162 169b[2] 184 187 188 201[2] 210 211 214 217 220 227 237 252 254 255 258[2] 260 261 262 263 265 266 268 273 274 275 276 277[2] 279 282[2] 284[2] 287 289 291[2] 292 297 300[2] 301[2] 307[4] 312 315[2] 320 325[2] 327 330 332 336 338 341[2] 344a b[2] 354 362 363 370, f. 13*v* 65, f. 16*v* 89, f. 17*r* 91, f. 24*v* 157, delos 139 ; Del 33 264 275 276 278 ; la 1[5] 2[6] 3[2] 4[7] 7 8 9[5] 10[6] 11[4] 12 13[6] 14 15[5] 16[2] 17 18a b[2] c 19[4] 22 23[4] 24 25[2] 26[2] 27 28[6] 30[2] 31[2] 34 36 37[2] 38 39a[2] b[2] c[6] d[2] 41[2] 42[2] 43[2] 44a[2]b c 47[7] 48[2] 49 50[2] 51[5] 52[4] 53 55[2] 56[5] 60[2] 62 63[2] 64 65[5] 66[2] 69 71[4] 72[5] 74 76[2] 77[2] 78 79 81 82[2] 83 84 85[2] 86 87[4] 88[4] 90 91[2] 94 95[2] 98 99 100 101[2] 102[2] *102* 103[4] 105[2] 106[4] 107[2] 108[4] 109 111 112[2] 113 114 117 118[2] 119[2] 120[2] 121[5] 122[2] 124[2] 126 127[2] 128[6] 129[4] 130a[6] b[2] c d 131[4] 132[2] 133[2] 135 136[2] 137 146[2] 147 148[4] 150[4] 153[2] 154 155[2] 156 157 158 159[6] 161[2] 162[2] 163[2] 164 165[2] 166[6] 167[2] 170 174 175 177 179 180 181[2] 182[4] 183 186[2] 187 189[2] 190[2] 191[2] 192 193 194 *195* 196[2] 199[6] 200[2] 201[6] 203 204[5] 205 206a b 207 208a[2] b[2] c[5] d[2] e[2] f[4] 209[11]b[12] 210 211 212[5] 213 214[5] 216 217 219[4] 220[2] 222 223[2] 226[9] 227[5] 228 229a[4] b d[2] 234 235[2] 236[2] 237[2] 238 239[2] 242 244[5] 245 247[2] 248[2] 249[2] 251 252[2] 253[2] 254[2] 255[2] 257 258[4] 260[2] 261[2] 262[4] 263[2] 266 267[2] 268[2] 269[2] 270[2] 271[2] 272 273[2] 276[2] 278[2] 279[5] 280[5] 282[6] 283[2] 284[2] 285[5] 286[2] 288[2] 289[4] 290[2] 291[2] 292[2] 293 *293* 296[2] 297[5] 298[2] 299[5] 300[4] 301[2] 302 303[2] 304 305[2] 306[6] 307 308[2] 309[2] 310 311[2] 312 313 314 315 316[4] 317[6] 318[2] 319[2] 320 321 322[2] 324[2] 325[6] 326[4] 327[2] 328 335[2] 336[2] 338[4] 340 342 343 344a b[5] 348[2] 350 351[2] 352 353 355 357 361 362 363[5] 367[2] 368[2] 369[2] *95*, f. 17*v* 96, f. 21*v* 131 ; La 1 2 3 4[4] 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 27 28 29 30 34 37 46 63 65 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 87 88 89 90 91 95 101 110[2] 118 120 121 128 129 130 131 136 149 162 163 164 165 166 167 184 185 186 187 190[2] 200 206a b 210 211 212 213 214 215 216 217 218[2] 227 228 229a b c d 230 231 238 251 253 254 255 257 258[2] 259 260 265 275b[2] 305 *310* 314 315 316 317 318 319 320 321 322[4] 323 324 325 326 327 329 330 331 332 333 334 335 336 338[2] 339 340 341 342 343 344 346 347 348 349 350 351 353 354 355 356 357 ; lo 23 83[2] 84[2] 163 213 226 242 256, (todo) — 20, 58 128 166 ; Lo 344b, los 2[2] 3[2] 4[2] 5 6[2] 7 8 9[2] 10[2] 12 15[2] 17[2] 18b[2] c 19[4] 20 22[2] 29[2] 39c[4] d[2] 42[2] 43[2] 44b c 47 49 50[4] 55 56[2] 57 58[2] 60[2] 64[2] 65 66 70 72 73 74 82 86 87 88 92 93 94 95[2] 98 100[2] *102* 105 118 121[2] 128 129[2] 131 132 133 134 135 138[2] 139 140 141[2] 142 148[2] 153 157 159[5] 160 162[2] 164 168[2] 177 181[2] 189a b 191[2] 199[2] 201[2] 204[4] 205 207 208a c[2] d f[2] 209a b 210 212[2] 213 222 223 226[5] 227[2] 232[2] 234 235[2] 236 237[2] 238[2] 240 241 242 243 244 245 246 247[2] 248 252 261 264 265[4] 267[2] 269 271[2] 274 275a[2] b[2] 276 278[6] 279[2] 280 281[4] 282 283[2] 287[2] 289[2] 290[2] 291[2] 292 293[2] 294[2] 295[4] 296[2] 297 298 301 302 303[2] 304[2] 307 308

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

309 *310* 311[2] 312[2] 319 333 335[2] 336 340 343 349[2] 362 363[4] 364 365, (de)llos 312, Los 261, las 1 2 4[2] 6 7 8[2] 9 10 13 16 19 23[2] 37 39a b 43 44b *45* 51 60 63 64 65 66 67 70 72 85 86 87[2] 98 102 105 106[2] 107[2] 108[2] 109 114 119[2] 122 127 130d 134 146 156 160 161[2] 162 163 164[2] 165 188 194 204 208a b c d f 209, al 3 219 220 226[2] 227[2] 228 229 230[2] 231 235[2] 237 238 245[2] 246[2] 255 256 258[2] 259 260 263 276[2] 277 278 280 281 284 287[2] 290 297[2] 300 302 303 304 305 306 307 313[2] 314 316 317 320 321 322 325[2] 327 337 342 343 344a b 345 352 354 358 362 363[2] 369, *ante antec. rel. deter.* el 23 25 33 44b 47 56[2] 73 76 79 111 130b 135 142 146 153 179 195 206b[2] 209 213[2] 224 235 326 338 339, al 169, del 23 75 131, la 2[2] 8 11 13 14 15 20 25 31 43 47 56[2] 57 62 65 72 73 77 81 89 91 102 124 127 129 130a c 131 139 159 172 178 183 184 185 186 187 199[2] 205 206 208e 216 217 226 228 229 251 252 254 255 257 258 263 266 275b 279 318 323 325[2] 334[2] 336 339 340 341, lo 365, los 1 12 62 125 130d 181 195 206b 208c 228 275b 277[2] 302 303 317[2] 318 333 334, las 8 17 18 19 41 71 87 130 189 226 257 261 272 313 314 315 321 357[2] 362 367 ; *ante* « mismo » *et relat.* « que » el 19 113 365, la 20 43 113 119 120 132 161 199 204[2] 208b 226 246 258, La 250, los 156 ; *ante 'a' initial. tonic. femin.* el (agua) 276 280[2], — (asna) 287[2], — (Aue maria) 256 259, — (anima xpi) 63, —(ánima) 1 177 229c 238 333, la (ánima) 219 316 336 349 350[2] ; *anteced. relat. subst.* al — 2 40 43 331, a la (anima) 326 330 332 333, del (ánima) 1 38 124 208f 219 238 246[2] 317 331 335, de su ánima 316, en la anima 313 con la anima 332 ; *antec. rel. det.* la anima 350, al ánima — 348 ; *ante posses.* el (su) 106, la (my) 186 237 340, — (su) 15 16[2] 206 *102* 106 151 157 168 234 330 369 370, — (nuestra) 353, los (nuestros) 351 ; *absol.* la (tuya) 290, — (suya) 137, los (suyos) 93, *indep.* el (de) 131[2] 148, la (del) 135, — (de) 293 294 295, *la* (de) 208f, los (de) 3 289, las (de) 9[2] 106 ; el, la, los, las (que) v. que, *mod. adverb.* (a)l (contrario) 137, (a) la (larga) 19, (a) lo (menos), 65 129 351 ; el, la, lo (qual) los las (quales) v. qual ; el que = quien v. que ; el la (tal) los las (tales) v. tal

election 169[2] 170[2] 171[2] 176[4] 173[2] 174[2] 178[2] 183 186 188 189[2] 338, f. 26*r* 166, f. 26*v* 169, f. 27*v* 173, f. 28*r* 177, f. 28*v* 179, f. 29*r* 183, f. 29*v* 187, electio*n* 18c, 172 175 178 183 184 188 189, f. 27*r* 170, elections 163 164

elegir 15 98 135 146 147 152 168 172 184 189b, eligiendo 23 180, eligido 92, elijo 167, elige 184[2], elije 177, eligen 169, elija 157, eligiese 185, eligiere 169

elementos 60 235 236

eleuar : (fue) eleuado 312, (fueron) eleuados 275b

Elias : Helia 284

Elisabet 162 262 263[4], elisabet 263

ella ellas ello ellos v. el *pron.*

Emaus : e*m*maus 303

embarazar : e*m*baraçado 19

embiar. v. enviar

empresa v. impresa

en *praep. ante subiect.* — 130, 333, — + *inf.* 40 130c 319[2], — el + *inf.* 39b, — aquel *inf.* 39b ; *ante compl. dir.* : — *inf.* 364 ; *ante regim. verb. adi.* : (acabar) en, 333 (aduertir) en 76 164 230 366, (alargarse) en 319 322, (alzar) en 208d 322, (andar) en 9, (aprouechar) en 271, (- se) en 350, (asentarse) en 111 140, (atento) en 215, (aumentar) en 314, (ayudar) en 23 146, (caer) en 25 27 44c 71 178 213 291 349, (colgar) en 53, (conseruar) en 60, (considerar) en 164 248[2], (consistir) en 231, + *inf.* 95 231, (constante) en 318[2], (constituir) en 189[2], (contemplar) en 255

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

261, (convertir) en 276, (correr) en 290, (creer) en 276 285, (dejar) en 60 268 320, (dispensar) en 189b², (dividirse) en 4 82, (embaraçado) en 19, (echar) en 111, (-se) en 306, (elegir) en 157 168, (encomendar) en 297, (entrar) en 5 76 95 131 164 228 239 280 302 303 335², (esforçarse) en + *inf.* 206, (esparcir) en 141², (estar) en 12² 13 41 128 252 253 272 290 318² 320 321² 323 324 334, en (vno) 370, (formado) en 368, (gozarse) en 229c, (hablar) en 40, (hacer negligencia) en 35, (hablar) en (paz) 150 153, (ayuda) en 14, (hincado) en 252, (incluso) en 261, (incurrir) en 25 26, (inflamarse) en 316, (instar) en 16 319 369, (intento) en 216, (ir) en 303 312, (mirar) en 258⁴ 334, (ocuparse) en 214², (ordenar) en 46 316, (partir) en 20b 297 344b, (pensar) en 78 242 302, (poner) en (acto) 37, — (efecto) 336, — (obra) 36 42, — (cruz) 53 208d, — (voluntad) 155, — se en 75 144 201, (prostrado) en 76 204, (quedar harto) en + *inf.* 12, (recibis en 98 147² + *inf.* 147, (reflectir) en 114 115 123 124 194 234 235 236 237, (retraerse) en 270, (ser) en + *inf.* 60 165 166 ; = *consistere* 135 ; = *esse* 135 ; = *exsistere* 39c ; = *cedere in* 179 351 ; = *agi* 229 d ; = *valere* 250² 258² 315 ; — (en su mano) 20, — (possible) en 165, — (prompto) en + *inf.* 212², (solidarse) en 350, (tomar) en 268, — (compañía) 284, (tornar) en 291, (-se) en 274, (traer) en (amor) 330, — (comparaçion) 50, — (exemplo) 74, — (extremo) 350, — (memoria) 50 78 130b 206b, (-se) en (confusión) 74, (vacar) en 135, (venir) en 6 50 51 65 135 270 290 367, (viuir) en 56 ; *ante compl. circunst.* : (*causal.*) en + *inf.* 74 326, — (el) *inf.* 52, (*final.*) en 9 15 177 282 289 361², (*limitat.*) en = *circa* 314² 315 335 344 ; = *quantum ad* 364 ; en quanto v. quanto ; *locus prop. vel figur.* en 4 8 14 15 16 18c² 19 20 24 25 26 27 32 39d² 43² 45 47² 51² 55 57 59 60 62 65 71² 76² 79 86² 88² 100 101 103² 105 106 109 113 117 120 126 130a 132 134² 135 138 140 144 156 157 159 163 165 167 170² 172 178 179 180 181 184² 190 *195* 199² 201² 204 206b 212 219 222 227 228 235⁷ 236² 241 242² 245 248² 252 254² 255 258 261² 262² 263² 264² 265² 266² 267² 269 270² 271² 272² 273 274 275⁶ 276 277 278² 279 280 281 282² 283 284 286² 287 288² 290 291 296 297² 299 301 303 304 307² 308 309 *310* 312 313 316⁴ 317 321 322² 324 330 336 338² 344a 349 352 355 358, f. 21*v* 131, en *95*, e*n* / l 135, *en* (*el*) / en (vn) *161*, En 44 47, en (torno) 327, (*mod.*) en 20 41 44c 50 51 66 74 76 82 88 89 106⁶ 116² 129 132 140 155 212² 219² 228 252 254 257 275 282 287 289 307 311 313 320 326 348 349 361 362² 367, en + *inf.* 20b 42² 175 212 299 325 326, en (parte) 130 199 206 338, — (particular) 50 95 122 141 220, — (tal manera q*ue*) 23, — (tal puncto q*ue*) 166, en todo v. todo. ; (*obiect.*) 1² 9 10 18c 20b 23² 33 39 40 54 84 87 89 93² 95² 97 114 128 130a d 135 147 150 161 162 169² 172² 173 186 189b² 203 209a b 212 213 215 216² 226² 299 230² 240 241 242² 248² 252 254 255 256 260 289 303 315 322 325² 339² 340² 343² 344b² 347 349 357 364 367, En 169 337 en + *inf.* 20b 39c 40² 98 226 325 343 364, — (el) + *inf.* 39d 40 89² 181² 210 216 315 368, — (su) + *inf.* 213 ; (*temp.*) 3 4² 10 11⁴ 13² 15 19 20 30 44b² 64 71 72 74² 77 87 88 89 90 93² *102* 105² 119² 127 129 130 131² 135 159 160 161 175 178 186 204 207 208c f 209a⁵ b² 217 223² 226² 227² 229c² 238 241² 242 243 246² 256² 259² 262 318⁴ 319 323 324² 329 336² 340 354² 369, En 119 204 206 226 229 246, en el + *inf.* 38 39c, en + *gerund.* 24 72 88 99 128 130 131 133 206 227 229 303 ; *ante locut., praep.*,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

coni. : en (comparacion de) 58[a], — (lugar de) 189 208f 209b 227[a] 229d, — (presencia de) 295 298 312, — (medio de), = entre 272 281, En (fin) 109, de ... en v. de
enamorado 326
encadenado 74, encadenados 74
encarcerada 47, encarçerados 74
encarnacion 128, encarnacio*n* 130b, f. 17*v* 96, encarnaçion 101, encar*nacion*, f. 18*r* 102, f. 18*v* 106, incarnacion 108 159
encarnado 109[a] 130
encendidas 358
encienso 267
encomendar : enco*m*mendando(les) 146, encomiendo 297, encomiendo 297, enconmendo 306, (se)encomiende 248, — (se) 248
end*ereç*ar / reç 40, endreça 251
enemigo 333, (el) — 8 12 217 274 314 320 325[a] 329 347 349[a] 350[a], (n*uestr*o) — 345, — (de natura humana) 136, (el) — (de natura humana) 7 10 135 325 326 327 334, enemigos 295, (los) — 95 138 140 201 278 291, (sus) — 196 324 (v*uestr*os) — 278
enfermedad 23 83 84 86[a] 89 213 285, enfermedades 281
enfermos 106
enflaquezer(se) 325, enflaqueze 333
enfrente *adv.* 229 ; *praep.* — (de) 130
engaño 336, engaños 139 326[a] 332 334
engendrar : (se) engendre 369, engendrarian 362
engrandecer : engrandece 263
engro*ss*ar / ç 349, engro*ss*ar / s 350
enjugar : enxugaba 282
enmendar 189, (me) — 77 240, — (me) 243, emendar 189, (se) e*m*endar / um 24 25[a], — (se) 25, (se a) enmendado 29 30, (me) enmiende 63
enmienda 28 43 61
enojosos 286
enseñar 189b enseñando 288 291, enseña(los) 281, enseñad 307
entender 9 50 345, *entender* 235, en tendiendo 3, — (la) 22, entiendo 38 40 42 72, Entiendo 38, entiende 22[a], (se) — 1 14, (se) entienda 4
entendimiento 2 180 234 322 351, *entendimiento* 299, entendimj°. 3[a] 20b 39c 50[a] 51 52 64 75 214 299 330
enteram*en*te 233
entero 187 209 336, entera 12 13 212 255
entonces 10 42 127 174 186 187[a] 341 351, entonçes 187 315 323 340 341 349
entorpeçer : entorpeçiendo 367
entrar 5 76 95 164 228 239 330 332, entrando 262 280 302, entra 282 335[a], entran 335, entrare 131, entre 86, entrase 303
entre *adv.* — tanto 151 ; *praep.* 20b 44 47 263, — ... y ... 258 365
entristeçer(me) 206, *cf.* tristar
enuergonçar : (me) — 50
enviar : embiar 295, embiando 102, embio 281, embia 145 146 287, embio 9 294 307, (fuero*n*) embiados 281
envoluer : embolvio 264
epistola : Ep*ist*ola 308 311 309
equiualente 239, equivale*n*te 131
errar : (se) hierra 364, hierran 172
erroneo 89 346
error 41 348, eror 367, errores 363
escalon 142, escalones 142 146[a]
escandalo 362
esclamacio*n* 60
esclareçer : (siendo) ... esclaresçidos 363, cf. ilucidar
esclauito 114
escoger : escoje 145
escholastica 363, escholasticos 363[a]
esconder(se) 223, (se) esconde 196
escondido : (en) — 88
escribas 294
escribir : (esta) escripto 299, escribe 262 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 276 277 278 279 280 281 282 283 284
escriptura 299[a], scriptura 363, escrituras 303
escrupulo 346[a] 347 348, escrupulos 345
escrutinjo 242
escureçer : (fue) escuresçido 297
escuridad / ceguedad 317
escusar : (se) — 273, escusa 286

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

essencia 39c
esforçar(me) 195, esforçando(me) 206
eso : (por) — 289 302
espacio : (por) — (de) 73 75 77 128 241, (por) spacio (de) 19², (por) espaçio (de) 312 348
espada 291
espantosa 140
esparcir : esparziendo / c 145, esparze 141
especial 275
especie : (debaxo de) — (de) 10²
espelunca / diuersorio 112
esperanza 316 317
esperar : se espera 18c, esperaban 268, sperase 11, esperasen 312
espinas 295²
espirar : espiro 208d 219
espiritu 32 278 297 318 336, espiritu 315 365, spiritu 239, spiritu 314 333, espiritus 176 328, spiritus 9, spiritus 4 6 8 17 177 335, espiritu sancto 273, espiritu — 304, spiritu — 263 304 307 312, spiritu (y señor nuestro) 365
espiritual : espiritual 16 62 147 229b 316 317 322² 329 336, spiritual 2 215 322, spiritual 98 116 146 326 329 334 350 367, espirituales 1 21, espirituales 16 22 213 322 348, spirituales 1² 3 6 9 15 17 18 20 44b 189b 227 325 362
esponja / g 335
esposo 264 365, esposa 264 365, sposa 353
espuertas 283
*est 348², (id) est 236
estaçiones 358
estado 15 40 98 135² 154 177 189² 339 343 344a b estados 135 141 145, f. 22r 135
estar 12 13² 272 318 321 370, estando 15 128 215 263 282 290 304 stando 280, estoy 151 232, esta 41 275 278 282 290 300 320 321 323 324², estays 299, estan 71 103 173 226 261, estan 18c, estaba 262 estaua 273 318 334, estava 291 318, estaban 277, estavan 295, estubo 269, estuuo 303 344, estuvo 263, (a) estado 12, (habia) — 272, estava 253, este 216 252, esten / a 87, estuuiese 186, estuviesse 340 estuuiere 79, estando + *gerund.* dormiendo 267 279, estays 312, estaua 288, estavan 306 ; + *partic.* estando 20b 44c 304 305 ; estoy 273 338, esta 7 16² 23 40 51 52 105 159 189b 199² 204² 208a b c 235 237 260 299 321 336 367, estan 162 189 261, estaba 112, estauan 304, estuvo 292, este 179, estubiere 19
este *adi.* 1 47² 64 71 93 133 165 167 178 189b 241 250 290 296 306 312 336, *sine nom.* 346 347, Este 99 148, (d)este 95 148 160 341, esta 18b 34 72 105² 119 127 129 130 168² 204 206 212 226 227 229 239 284 286², esta *sine nom.* 234, Esta 159, d(esta) 162 199 241 252², estos 74, (d)estos 18c 142 146, destos / ll 159, estas 132 274 277 301 302, (d)estas 42 146, *sine nom.* 6 71 108 356 ; *pron.* este 271 273 279 284 293² 364, esto 23 50 116 159 162 172 177 197 273 274 275 347 364 367, (con) = praeterea 63² 71 147² 166 179 234, (d)esto 292, estos 169b
estender : estendiendo 306
estima : stima 97
estimar 370, (ser) estimado 167
estipendio 322
estorbar : estorue 127
estoruo 14
estrella 267², estrellas 60
estrepito 335
estropezar : estropieza 242
*et 295
etc 18b 76 78 88 89 107² 108² 145 171 192 197 220 226 228 235² 237² 357 363² 364, etc⁸ 9 75 93² 106 172 351
eternal 91 135
eternjdad (*en la su*) — / entre ellas *102*
eterno 63 65 74 95 97 109 130, Eterno 98, eterna 53 165 169b 188 320 327 333 363
Eucharistia 289
Eua 51²
euangelica 15, Euangelica 135 357
Euangelio 261, euangelio 275, Euangelios 100

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

euidente 285
euitar 212 244, — (los) 245
examen 25[3] 26[2] 28[3] 43[3] 90 160 207, f. 6*v* 26, f. 8*r* 38, Examen 24 32 examen 18b[3] 19, f. 6*r* 23, f. 7*r* 31, f. 7*v* 33, f. 8*v* 39c, f. 9*r* 41, examines 18c 29[2].
examinar 1 319, — (se) 24, (abello) examinado 293, examinando 342, examinado 306, (ser) examinados 336
excepto 81 304
excesso 343
exclamacion v. esclamacion
exclamar : exclamo 263
exclusiue 208e
excusar, v. escusar
exemplo 74[3] 95 135 189b 289[2] 344b, exemplos 58 74
exercicio 12 45 55 62[3] 64 65 72 73 74 77 118 131[3] 135 148 209b[2] exercitio 74 95 99 118 128 131 208c f, Exercicios 21, exercicios 1[4] 2 3 4 5 6[3] 7 8 9 10[3] 11 12 15[3] 16 17[3] 20 22 44bc 64 73 128 159 160 213 227[2], exercicios / j 9, exercícios 4, exerci-cicios 12, exerci.[os] 18 a[2] c[3] 19, exerçiçios 322, exerciçios 129, exercicios 4 72, exercitios, 88 90 131 189b 205 207 209b 238 245, *exercitios* 348
exercitar : (se) — 19, (se) exercita 6 9 10 72 89 130cd 133 205 325, (se) exerçita 13 325, exercitaba 271, (se) exercite 256
exercito / u 264, exerçito 294
exortaciones 42
exhortar : exorta 278
experientia 176[2] 334
extender v. estender
externa 82[2], externas 87 359
extinguir 157
extremo : (en) — 349 350

F

facil 13, façil 39c
facilidad 261
facilitar : façilitando 315
facilmente 142 213 370, façilmente 326
facultades 189b
falacias 329 363
falsas 315
falta 41 276, faltas 43 65 160 241 245 322
faltar : faltando 18c, (he) faltado 240, he — 241
familia 189b[2] 344b
fantasma 280
fariseo : phariseo 282[2]
fatiga 208f, fatigas 206b
fauor 98 336
fauorescida 336
fe 279[2] 280 282 366 368[2] 369, fee 316
fealdad 57 58
feroçidad 325
fiel 305
fiel mente 2 180, fielmente 17
fiera 325
figura 140
filial 370[2]
Filipo : philipo 275
fin 23[2] 169a[4] b[4] 179 189b 333 334, fines 331, (al) fin 118 198, (En) — 109
finalmente 72, final mente 199 316, 361, finalmente 311
*finiam 351
*finis 370
firme 82 318
flaco 325, flaca 327, flacos 327
flagelarse : flagelando(se) 85
flaqueza 59
folio 102 158, fol. 6[2] 18b[2] 19 134 161[5] 208a[2] b[2] d[2] e, folio 8 111 19[2] 132[2] 134, folio 19 161 190 208c 218
forma 105 113 119 161 186 189 199 204[2] 208b 226 238[2] 258 340 368 de forma que v. que
formar 349, formada 368, formo 346, forma 336 346, (se) — 332
fornicar 278
*forsan 84
Francisco : fran.[co] 364
frequente *adv.* 206b 208f
frequente mente 130b
frescura 229c
frio 116
fructo 2 18c 82 263, fructos 60 174 236
fuego 140, fuegos 66 70
fuente 237
fuera *adv.* 285 292 295[2], de — 32

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

33 86 261 347 351, *praep.* — de 15 18c 40, — d(el) 277[2], — d(ella) 355
fuerte 129 325
fuerza 195 325, fuerça 155, fuerca 213, fuerzas 7 16 323 324, fuerças 315 327
fundamento 2 23

G

g 25 26 28 31[7]
gabriel 262, grabiel 102
galilea 103 264 276 294 301
galileo 294, galileos 312
ganados 236
ganar : (ha) ganado 18c
general 32 43 44a[3] c 138, general f. 9*v* 43, gen*e*ral 18b 19 f. 7*r* 31, .g. f. 7*v* 33, f. 8*r* 38, f. 8*v* 39c, f. 9*r* 41
genero (humano) 51 102 107
gente 362, gentes 51 103 106 307
gestos 106
gethesemani 290
gloria 16[2] 78 95[2] 152 167 179 180 185 189ab 206b 221 229b 240 264 276 303 322 339 351, — (vana) 322, (vana) — 351, gloria, *cf.* vano
glorificar : glorificando 265, glorifiquen 278
gloriosa 98
gobernar 189b 214, gouierna 365, (es) gobernada 365
gota 335[2], gotas 290, *gotas* / sudor *201*
gozar : (me) — 221, — (me) 199, (se) 229c, goco(se) / z 263
gozo 48 78 187 221 229ab 265 301 329 334
goçoso 48
gracia 25 43[2] 46 50[2] 54 61 63 87 91 147 152 221 234 240[2] 243 248 262 271 320 322 324[2] 366 369, graçia 320 369, gratia 44c 139, gra*cia* 91, gracias 43 71 108 257 275b, graçias 322, gratias 77, gra*cias* 20 61 (verbi) gracia v. verbi
graciosamente 281, graciosamente / e 281
gracioso 144
grado 18b, (*de*) — 325
gran *ante cons.* 140 144 263 *279* 348, gra*n* 138
grana 295
grande *ante voc.* 5, *ante cons.* 103 265, *grande* 140, *postp.* 31 74, gra*n*de 301, *indep.* grande 112 192, grandes 66
grandissima 289
grato 151 370
grauedad 52 150
grauida 111
*gregorij 348
gregorio 363
grosera-mente 9
gruesa 349[2], gruesos 212
guardar 130 185 244 337 364, — (la) 340, — (se) 24, (me) — 139, guardal(los) 240, guardando 119, — (se) 213, (he) guardado 241, (han) ... — 60, guardare 339, (se) guarde *reflex.* 216 334, (se) — *passiv.* 242 244 246, (se) guarden 352
guardas 298
guerra 106, guerras 40
guiar : guiando(se) 267, guya 318
gustar 2 69 124
gusto 2 69 124 252 254 gustos 227

H

haber *vb.* 87, auer 16, aver 169 199, (se) — 130d 214, (se) [ha] 327, ha (menester) 287, han (menester) 336, Ay 33 36, ay 20 40 44 169 171[2] 172 173 181 325 343[2], hauia 288, abra 44b, (se) aura 323, he (aqui) 262, e (aqui) 295, aya 35 336, (se) — 7, ubiera 44b ; *verb. auxil.* + *partic.* hauer(le) 74, auer 27 186 187 191[2] 285 341, — (se) 273 274, aver 340 341, *aber* 187, abel(lo) 293, he 50 52 53 56[2] 59 62 182 185 240 241 289 339 347[4] he 241, ha 18c 71 93 104 135 150 172[2] 174 207 234[2] 257 262 281 282 286 320[2] 338, a 12 25[2] 26 29 30 36 60 61 71 77 129 173 183 302 346[2], avemos 293, aveis 291 han 60 303, an 58 60[2], habia 272, avia 291, habian 275 306, habian 51, auian 296 303, aya 118 227, hu-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

biese 2; *passiv.* a (sido) 52, an (sido) 48, aya (sido) 9; cf. abrirse, abstraer, acercarse, adquerir, ampliar, baptizar, caer, cenar, comer, concebir, condenar, conoscer, consentir, dañar, dar, declarar, dexar, deliberar, despedirse, discurrir, enmendar, estar, examinar, faltar, ganar, guardar, habitar, hablar, hazer, hallar, incurrir, ir, llorar, merescer, negar, ofender, orar, pecar, pensar, perder, pisar, quedar, resuscitar, salir, seguir, sentir, ser, sufrir, tener, tomar, usar, ver, versar, vivir. + *inf.*: (Acabarse) ha 126, + de *et inf.* ha de (hazer) 11, — (tomar) 343, — (trabajar) 93, — (vender) 289, (se) — (estimar) 370, — (ymaginar) 143, — (orar) 258, a de (aduertir) 12, — (dar) 1, — (estar) 12, — (rescibir) 1, — (ser) 22 48 93, — (tomar) 209 228, (trabajar) 95, — (vsar) 23 23, (se) — (hazer) 256, — (presuponer) 22, — (temer) 39d, hase de (acabar) 243, hase de (hazer) 109, hemos de (poner) 169b, (se) han de (aplicar) 18, — (euitar) 244, — (guardar) 244, — (mudar) 130, (se) an de (hazer) 88 105, — (mudar) 229, (se) a*n* de (considerar) 275b, — (complir) 229d, hauia de (morir) 303, habian de (tomar) 169b, haya de (hazer) 127, aya de (hazer) 215, ayan de (tentar) 142

*habet 236

habitar 20, habita 235, (he) habitado 56

habito 84 242

habituar (se) 212

habitudines 336

hablar 40[a] 41 109 123 351 362[a] 366 367 368 369[a], hablando 54 303 312 326, habla 6 40 54 93 214 278 282, hablamos 3, hablan 107[a] 115 123 194, hablaba 284, ablaba 268, hablo 297, (se ha) hablado 338, (han) hablado 303, hable 351, (se) — 367, hablare 81, (se) — 367

hazer 11 13 14 18c 23 27 39c[a] 42 43 44[a] 49 50 51 52[a] 72 73[a] 75 88 89[a] 105 109 127[a] 129 130 131[a] 134 155 156 166 168 169 170[a] 172 174 175 178[a] 180 182 184 188 189[a] 197 199[a] 206 209b 215 227 229 256 277 280 290 318 319 330 333 351 357 362 364 367, — (la) 178, — (se) 53, hazer(nos) 23, (auer) hecho 285, haziendo 35 62 64 71 89 97 108[a] 118 131 164 172 181 185 208c 209b 227 235 246 312 325 339 358, — le 7, — la 44, — (me) 74 114, Haziendo 71, hazi*e*ndo 19, haçiendo 62, hecho 54 276, echo 277, hecha 183, hechos 290 291 292 293 294 295 296 297 298, hechas 245, hago 53 98 338, haze 6[a] 27 129 141 142 146 196 211[a] 275 362, (se) — 14[a] 20b 54 178 325 326, hazemos 89, hazen 92 108[a] 116 169b 194, (se) — 87, hazia 349[a], hize 289, hizo 191 201[a] 209 263 278, (se) — 12, 132 279, hizo (se) 279, hizieron 295, hizier*on* 51 156 175, (he) hecho 173 183, hare 62 77 188, hara 25 205 258, (se) hara 26 44c 72 88 99 118 128 148 159 160 207 235 239 251, haran 97, (se) harán 12 132 148 204, (se) hara*n* 88, haz 273, hazed 276, haga 14 19 25[a] 26 186 209b 252 349[a], (se) — 102 149 239 241 244 290, (se) haga / c 90, aga 173, hagamos 107, agays 273, *h*agais / a 289, hagan 20, haga*n* 130d, hiziese 185, (se) — 283, hiziesen 165 284, (son) hechos 295, hazer + *inf.* (acortar) 12, hazer (la caer) 349, — (la descender) 334, — (la formar) 340, haziendo(me entender) *235*, — (ymaginar) 314, haze (dar) 338, hace (elegir) 184, hace (ser) 39b, hazen (saber) 285, hizo (desaparesçer) 312, — (sosegar) 279, haga ... (declarar) 2, + que : hizo (q*ue* se fuesen) 280

hazienda 344b

hallar 1 4 11 14 73 87 130c 133 150 153, — (me) 179, hallando 2, — (se) 317, hallo 76 241 293, (me) — 166 199 206b, halla 89 242 252 327, (se) — 20b 44c 47[a] 87 252, ha*l*la 254, *h*alla 242, (nos) hallamos 322, hallaron 265 272, hallaro*n* 134,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

(avemos) hallado 293, (me) hallare 187 341, hallaran 261, (se) — 44, (me) halle 179 187, (me) hallase 114, (se) hallase 74, hallare 76, hallare 254, (se) hallare 228
hambre 116 278
hartar : harto *part.* 12, harta *indic.* 2, hartaron(se) 283
hasta *praep.* 4 18b 25 61 71 153 208c 226 269 271 289 290 298 334, (de) ... — 208d, (començando de) ... — 130b, (desde) ... — 25 26 133 206b 208e[3] 290 291 292 293 294 295 296, (desde) ... hasta 43, hasta q*ue* 18c 34 76 290 303, — que 284 342, (desde q*ue*) ... hasta q*ue* 208d
haz 23 106[2] 107 108 236 316 325
helia v. Elias
herbor 14 320
herida 291
herir 108, herido 297, herian 292, hirio 291 292
hermanos 301, h*erman*os 308
hermoso 144
herodes 267 269[2] 270, — (hijo) 208bc 294[2] 295[2]
hibierno 229c
hiel 297
hierarchica 170 353 365
hieronimo 363
hierro 85
hierusalem 191 272[2], hierusalem 288, hierusalen 138 144, hierusale*n* 190 192, *hierusalen* 312
hijo 63[2] 147 199 208e 248 262[2] 264 270 274 276 284 287 307, hija 326[2], hijos 288, = Jesucristo 147 148 266 284
hymno 290
hincados 252
historia 2[2] 102 111 137 150 191 201 219
hombre *sb.* 23[2] 53 102 104 177 185 284 295 325 326 339, ho*m*bre 19, hombres 58 92 102 149 150 235 278 279 283[2], ho*m*bres 58, *pron. ind.* hombre 20b 25 164 213 242[2], (el) — 24 27 36 44b 370, (el) hombre / l 35
honor 16 23 38 142[2] 146 166, honores 167 231
honrra 9, ho*n*rra 16
hora 12[2] 13[2] 18b 19[5] 25[4] 43[3] 72[2] 73 77 99 127 128[4] 129[2] 131 133[2] 148[2] 153 159 204 209b[3] 317 227[2] 253 254 255 259, horas 72 355[2]
horrible 140
hoy 265
huerto 200 201 202 208 209b 290 291
huesos 86
huida 269, huyda 132 325[2]
huyr 325, huye 269, huyese 269
humano 51 89 92 94 102 107 165, humana (natura) 136, (natura) humana 7 10 135 325 326 327 334, humanos 281
humanidad 195, 196
humildad 146[2] 164 165 166 167 168[2] 289, f. 25*v* 162, humil*dad 165*, hu*mildad 166 167*
humilde 144
humillacion 75
humiliar(se) 324, humiliando(se) 108, (me) humille 165, humo 68 140

I

*ibi 348
**ibidem* 298
*id (est) 236
iglesia 351, igl*es*ia 18b, yglesia 42 170 177 229d 352 353 361 363 365[2] *cf.* madre ; = templo : iglesia 88, yglesia 355, yglesias 358 360
igneos 66
*illud 348
illucidar : (es) illucidado 2
illuminacion — imitacion v. y
illuminar : (siendo) illuminados 363
imitar 139, ymitar 109 147 167 168 214 248[2], — (os) 98
impedimento 229, ynpedimento 150, impedimj[o] 20, impedimentos 315, impedimentos 9, jmpedimentos 315
impedir : impide 78, impiden 23
imperfectos 39c[2] d
impresa = empresa 326
*impromptu 33
impugnar 363
*in *142*
incarnacion v. encarnacion
*incepi 351
*incidenter 346

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

incienso v. encienso
inclinarse : inclinado 179 333, inclinada 16 342, (se) inclina 182, (se) incline 15
incluir : incluyendo 167
inclusas 261
inclusiue 4 133 161 163 190 200 208a[2] b[2] c 226 291 293 298, inclusibe 290, inclusiue 292
incomodos 181[2], cf. comodos
inconsiderado 14
incredulo 305[2]
incurrir : (a) incurrido 25 26
indiferente 179, indiferentes 23 170, indiferentes / e 157
indignarse : (se) indignarian 362
indigno 114 273
inducir : induziendo / c 206b, induze 334, induze / ç 329, ynduce 142 ynduzgan 146
indulgencias 42, indulgençias 358
infamar 41
inferiores 87
inficionar : inficiona 41
infidencia 317
infieles 93
infierno 50[2] 51 52 65[2] 71 102 106 108 219, f. 13v 65, infiernos 60
infinita 52 164, jnfinita 98 237, (en) infinito 89
inflamar(se) 316
informar : (ser) informado 17
ingenio 18
ingenioso 19
yniquidad 59
iniurias 98 116, jniurias 147
inmediatamente 255 336
inmediate 44c 127, jnmediate 15
inmutable 171, f. 27r 170, ynmutable 172
innocentes 269
inumerables 141
inquietar : inquyetando 315, inquieta 333
inquietud 335, inquyetud 317
inquirir : jnquira 22
insistir : insista 210
inspiraciones 213 315
instar 319, instando 16 369
instituir : instituyo 289
inteligencia 1, intelligencia 240 363, intelligençia 351
intencion 40[2] 41 169 331, intencion 135, intençion 325 334, yntencion 326, intenciones 46, yntenciones 332
intensamente 221 315
intension 37 368
intenso 322, intenso 319, yntenso 55, intensa 320
intento *adi.* 216
interceder 60
interesse 189b, intereses 16
interior 316
interiormente 44b
internamente 2 322
interno 63 65 233, jnterno 104, interna 82[2] 87 203 316, internas 44b 213 359
interpellantes 232, cf. interceder
interrogar 6
introduction 135 162
investigar 135, inuestigar 212
invierno v. hibierno
inuisible 47
ir 108, yr 9 20 111 154 183 281 312, yendo 281, ydas 300, voy 74[2] 131 206 239, va 34, ba 193, van 169b 300 307 314, van 264 265, yvan 303, fue 161 190 191[2] 208e 274 302, (se) fue 290, fueron 50, (a) ydo 77, (es) ydo 52, va 270, ve(te) 282, yd 301 307, vaya 290, (me) baya 131, baya 216, vayan 301, (se) fuesen 280, voy + *gerund.* 130b, van 315, yra 325

J

Jacobi 300
Jacobo 284, cf. santiago
Jeronimo v. hieronimo
Jerusalem v. hierusalem
Jesu 114 134 162 266 267 268 269 294 300, Jesus 266 268 292 295[2] 296[2] 301 304 305 306 312, Jhs f. 1r 1
Jesuchristo v. Christo
Joan = baptista 262 273[2], Johan 263 ; = evangelista Joan 290 297[2] 306, Joan 276, Johan 275[2] 284, Johan 277, Joannes 285, Jo 289 295 296 297 304 305 306
Joachin 344b

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Jordan 158 161 163 273, f. 24*v* 157
jornada 146
Josaphar 202, iosaphar 201
Joseph = Beatae Mariae sponsus 114 264[a] 265 269 270, Josep 111 ; = Joseph (ab arimatia) 310, Joseph 298
Judas 191 201 286 289[a] 291
Judea 270
Judios 304, judios *293*, iudios 295 296[a]
Juez 74[a] 296
juizio 41 96, Juizio 78 89 187 341, iuizio 346[a], Juyzio 353, iuyzio 346 *J*uizios / i 336
iunta 208f 209b, juntos 308
iuntamente 135, iu*n*tame*n*te 18b, *jun*tamente / i 286
juramento 39, iuramento 38
jurar 38 39c, iurar 39abc[a]d, iurando 39ac, iuran 107
iustamente 14 52
justicia 59 237, iusticia 51 60 234 273 278
Juxta 348, iusta 351
iusto 229d, iusta 326 332, iustas 219
juzgar 213, Juzgo 339

L

la, las *art.* v. el
la *pron.* (*fem.*) *compl. dir.* 4 13 15[a] 22[b] 39b 44[a] 93 105 106 154 155[a] 178 179[a] 183 187 189b[a] 201 229c 231 262 284 295 296[a] 316[a] 330 331 333 334 340 341 348 349[a] 350[a], (sacal)la 306, *et subiect. infin. dependentis* 334 349[a], *compl. indir.* 333, las *compl. dir.* 6 147 307 326 338 360 362 cf. le
*laborantis 236
laborar : labora 236
ladron 291[a] 293 297, ladrones 296
lagrimas 4 48 55 69 78 79 203 282 315 316 322
lanza 297
lançar 313, la*n*car 35, lançal(los) 43 171, lanzal(lo) 211, lançada 342 lancados 51, lança 316, (fueron) lançados 50
largamente 294
largo *adi.* 202, larga 23 166, largas 355 ; *adv.* largo 369, (a la) larga 19
lastimar(se) 86
laudar : laudando 265
labar 209, labas 289, labo 191 289
Lazaro 161 285, lazaro 285[a] 286
le *pron.*, *compl. dir.* (*masc.*) 6 9 14[a] 22 23[a] 41[a] 50 53 74 104[a] 134 139 147 154 155[a] 157 168[a] 199 201 208e 214 241 267[a] 272 287 291 292[a] 294[a] 296 297 320 327, *le* / r 280, le 297, derrocalle 13, oylde = (oyd)le 284 ; (*fem.*) 252 ; *et subiect. infin. dependentis* (*masc.*) 7 312[a] ; *compl. indir.* (*masc.*) 5 6 7[a] 8 9[a] 10 15 17[a] 18b c 19[a] 20[a] 34 35 71 89 130 155[a] 183 185 201 209b 213[a] 239 248 267[a] 272 273 274[a] 283 291[a] 292[a] 293 294 295 297 302 306 320[a] 321 326[a], le 16 18c 19; (*fem.*) 23 85 130c 262[a] 325 334 351[a] ; (*neutr.*) 155 ; les *compl. indir.* : (*masc.*) 142 146 191[a] 209[a] 279 280 281[a] 284 289 295 296 304[a] 305 306 307 312[a] 336; (*fem.*) 18b 301[a] 314[a], cf. la lo
leer 79 100 127, (se) lee *310*, lea 127
legado 108
lexos, (desde) — 291
leproso 286
letiçia 316, cf. alegria
letras 18a b
letrado 19
leuantar(me) — 73, lebantar(le) 41, leuantando(se) 270, (en)-(se) 24 99 (se) leuantando 129, (en) — 227 lebantandose 269, (en)-(se) 72, (me)lebanto 206, (se) leua*n*to 25, (se)lebanto 43, lebanta(te) 269 270, lebanta(os) 284
leue 13, leues 18c
leue (y) ... mente 335
ley 165 278
liberal 94
liberamente 346, libera (y) ... mente 177, lib*r*emente / era 20b
libero 369
liberalidad 5
libertad 5 23 32 50 234 346 369
librar : libro 280
libre 23

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

libremente v. liberamente
libros 100
liçita: (y) ... mente 15
ligera 14
limbo 311
limites 177
limosna 342, limosina 338, limosnas 337
limpia *adi.* 172, limpios 278
limpiar(se) 32, cf. alimpiar
linea 25 26 28[a]
litterae indicantes versiculos capitum Sacrae Scripturae: c. 262, .d. 263, .ab. 264, .bc. 265, .c. 266, .a. 267, .c. 269, litt. d. 270 273, lit. g. 271, .f. 272, .a. 274[a], .ab. 278, .c. 279 280, .efg. 282, .ab. 284, .abcd. 285, li.de. 268, .ab. 276, .c. 277, .ab. 281, .bc. 283, .a. 286, .ab. 287, .g. 288, .a. 289, .d. 296, .efg. 297, .e. 300, .b. 302, .ef. 304, .g. 305, .ab. 306, .d. 307, .b. 308 309 310, .ab. 312; *in citat. fol.*, litt. *ab.* 111, .c. 132, .d. 158, *.ab.* 161[a], .abcd. 161, *.c.* 161, lit. *.e.* 102, .de. 132, *.g.* 134, *.f.* 134, .g. 161, *.a.* 190, lit [—] 208a[a], .bce. 208b, *.d.* 208d, *.efg.* 208d, *lit.* [—] 218
lo, lo que v. que
lobos 281
longura 65
Lucas 262 264 265 266 268 271 272 274 275 290
Lucifer 136 137 138
luego 36 50[a] 74 287 334, — (en) + *gerund.* 24 72 130 131 206 227 229
lugar 47[a] 56 74 75 91 103 *112* 130b 138 144 151 189 192[a] 201 202 220[a] 291, lugar / j 252, lugares 125 141, (en) lugar de 209b 227[a] 229d, + *inf.* 189, — de ... (y) de 208f
luna 60
lunes 31
luz 278

Ll

llaga 58
llagarse: llagando(se) 85
llamamiento 91 141, llamanjº. 91 275
llamar: llamo 1 316[a] 317, llama 95 137 281 316, llaman 346, (se) llaman 1, llamo 275[a], (es) llamado 266, — llamada 343, (son) llamados 275, (fueron) — 275b
llano 112 192
llantos 67
llegar 18b 189b, (se) ... 20b, llegando 173, — (se) 274, llego(se) 264 llegaron cf. allegarse
lleno 167 282, llena 102 262 263, llenos 290, llenas 290
llevar 296, lleuar 18, lleuando 161 260, *lle*uan*d*o 19, leuando 111, llebando 226, llevan 292 293, lleban 201, llevava 296, (se) lleuaua 119, (se) lleuara 119 128, leuase 296, (es) llevado 291, — lleuado 312, (fue) llebado 298
llorar 195, *ll*orar 87, (auer) llorado 285, llorando 106, lloran 278, lloro 292

M

madre 263, — (yglesia) 170 353 363 365; = Beata Maria virgo 98 135 199 219 266 269 270 273 276 297[a] 298, — (y señora nuestra) 109
maestro (de las sentencias) 363
magdalena 282[a], madalena 282 286, (maria) — 300
magos 267[a]
maiestad 289, (sanctissima) — 98, (diuina) — 5 16[a] 20b 46 106 108 135 146 147[a] 152 155 168 183 233 234 235 240 330 369 370, — maiestad 167
mal *sb.* 54, *adi.* 33 34 36 315 331 333 334, *m*al / s 139, malo *postp.* 332, *indep.* 32 318 331 335 336, mala 172 326 333, malas 170 313 362; *adv.* mal 16 22 40 77 362 367, (de) mal (en peor) 335; mal hechor 201
malcho 201
maldades 58
malicia 44b 50 52 57 59 325, maliçia 326 331, malicias 44 326
manar: mano 297
mandamiento 165 242 280, mandamjº 241 242 306, m*a*ndamjº 186, man-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

damientos 42 238[2] 240 241 243 244 246, mandamientos 135, mandamjos 71 365, mandamjos 18b
mandado *sb.* : (por) — (del) 307
mandar : mandando 285, manda 344, mando 276 279 283[2], — (les) 312, mande 229d
manera 15 18b 34[2] 37 165 192 202 216 226 238[2] 253 285 339, (de) — 62 77 86 120 121 131 132 199 226 235 241 252[2] 253 254 317 325 326 327, (en alguna) — 129 275 313 367, (en ninguna) — 361, (en gran) — 348, (por) — 1 244, (en tal) manera (que) 23, manera *83 manera 41 84 85*, maneras 33 36 41 82 85 164 212, f. 25*v* 162, de manera que v. que
manifestar : manifesto 265, se manifiesta 265, manifiesto 276, manifiestos 326
manjar 210 215, manjares 210 212[3]
mano 20 27 92, manos 297
mansamente 277
mansueto 291, mansuetos 278
mañana 24 72 99 129 148 159 200 208a b c d e f 209b 227, manana 131, mañaña 18b 19, (de) mañana 300
mar (la) — 161 279[4] 280 306, (del) — 279
maravillarse : (se) marabillaron 279
marco evang. 271 275 290, marco 291 293 300 marco 295
maria 263 265, Maria 262, Maria / m 264, (la virgen) — 299, v. madre, Aue Maria
maria (madalena) 300, maria 285 286 300, marias 301
marido 326[2]
marta 285
martes 31
mas adv. 2 10 12 15 16 18a b[2] c 20a b 22 23 27 31 39c 44c[3] 50[3] 51 78 82[2] 87 95 97 104 109 118 130[2] 142 147 151 152 162 167 168 169b 179 180 182 199 209a b[2] 212[2] 213[2] 217[3] 227 260 285 290 313 314 318 319 327[3] 328 338 349[2] 354 362 363[4] 379, *substant.* 172, ***relatum ad sb.*** 89 272 277 ; mas (o menos) 4 72 242[2], *relat. ad sb.* 184 228 338, (ny) mas (ny menos) 339, mas de 13 308, mas ... que 39 179 ***relat. ad sb.*** 39c[2] 362, — ... que (no) 86 211 238, mas ... que, mas ... que, ... mas 15, mas ... que ... que ... que ... que 23, mas ... que ... que ... que 166, mas ... que ... que 167 ; *coni.* mas 2 7 11 15 16 20b 38 40 78 83 84 91 154 155 169a b 173 179 206b 242 278 280 286 289 318 322 326 333 348 367 369 ; mas aun v. aun ; quanto mas v. quanto
matar 108 269 278, mato 269
Matheo 275, matheo 175 267 269 270 273 274 275[2] 278 279 280 283 284, mat. 281 286 287 289 290 291 293 295 301 307
materia 9 119 163 199 244 247 254 281 338, — (subiecta) 4, (subiecta) — 48 49 74 105 199 204 225 226 243, materias 18c cf. subiecta
matrimonio 171 172 344b 356, matrimonio / o 189
mayores *sb.* 42 351 362[3], mayor, *adi.* 18c 37[4] 44[3] 62[2] 97[2] 98 168 182 183 185[2] 189b 212 214 240 252 261[2] 328 339[2] 369, — (o menor) 17 42[2], — (y menor) 83 168, mayores 227, mayor ... que 3, — ... que 44b
mayormente 18c 369
me *pron. compl. dir.* 60[3] 65 75 95[2] 98 147 165[2] 169a b 184 274 289 291[2] 301 338 ; ***simul subi. inf.*** 71 184 235 338 ; *compl. ind.* 34[2] 61 63[3] 77 147[3] 166 169b 181 234[5] 235 272 287 289 307 311 347[2] ; *reflex.* 50 58[2] 63[2] 73 74[4] 75 77 79 114[2] 130 139 165[2] 166[2] 169b[2] 179[2] 186 187[2] 195 199 206a[5] b 221 229[2] 240 243[3] 340 341, cf. acusar, affectar, alegrar, baxar, casar, confundir, disminuir, despertar, enmendar, entristecer, esforçar, envergonzar, guardar, hazer, hallar, humiliar, leuantar, mirar, ordenar, poner, privar, reglar, traer, vestir ; *pron.* 65 73 76[2] 77[2] 78 131[2] 199[2] 206, cf. acordar, arrepentir, doler, dormir, gozar, ir, olvidar, pasear, reposar, satisfacer.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

mediante 23 330 369
medida *sb.* 186 339 340, *adi.* 237
medio *sb.* 15 84 169b[3] 177 179 213[3] 220d 333 339 350, medios 22 153 169b, *adi.* media 18b, — (noche) 72 74 88 128 129 148 159 190 208a b c d e f 209b, — (noche) 131, m*edi*a 19[2], (en) medio de entre 272 281 296, — d(ellos) 304
meditacion 2 136 199 319, meditacio*n* 12 19[2] 45 47 55 65 77 149, f. 10*v* 45, f. 13*v* 65, f. 12*v* 56, meditaciones 49, meditacio*n*es 19
meditar 1 2 75 *111* 261, meditando 122, (se) medita *310*, meditan 39c
mejor *adi.* 15 83 84 129 149 154 155 168 235 239 344 354 370, *cf.* mayor ; *adv.* 15 18b 32 44c 73[2] 89 133 155 162 228 240 245[2], *sb.* 315 331 335, cf. bien
memorar 50
memoria 50[2] 51[2] 52 56 71 78 130b 206b 229b 234[2]
mençion 275
menester : (es) — 23 179 242 273, (ha) — 287, (han) — 336
menor 17 42[2] 214, *cf.* mayor
menos 4 12 72[2] 205 210 217 242[2] 339, *indicat nom.* 89 184 209 215 228 338 349, *cf.* mas ; (a lo) menos 65 129 351, no — 146 147, menos ... q*ue* 52 333
menosprecio 146, menosprecios 146
mental 1
mentalmente 258, mentalm*en*te 253
*mentium 348
menudo 362 367, menuda 362, (a) menudo 18c 355
mera 32
mercader 357
mercaderia 277
mercançias 40
mercedes 74
merescer 33 34[2], meresçe 20b, meresçia 48, (he) merescido 50
meretri*z* / ce 41
merito 40 44a b
meritoria 14
meritoriamente 15
mes 354, meses 111 263
mesas 277
mesura 325
meter : mete 305
mi *adi.* 47 95 179[2] 234 297, my 32 58 59[4] 71 93 95 98[2] 152 166 169b 180[3] 181 188[2] 234[6] 263 272 273 277 284 290[2] 340, + *inf.* 367, (la) — 186 237 340, mis 46 48 53 55 63[2] 65 74 193 197 234 301 306 ; *pron.* mi 32 131 206a b ; my 40 59 60[2] 63 71 78 92 104 116 130 165 199 203 232 234 235[2] 236 262 285 289 290 311 338, — mismo 48 53 114 115 151 194 234 236 237
miedo 290 304
miel 306
mientras *adv.* 206 214 215 258
mil : (diez) — 150, (çinco) — 283
militante 352
militar 329, militen 170
milagro 27b 285 306
minimo 349
ministerio 337 339 341 343 344b
mio 32 305[2], mios 50, mias 241
miraculosamente 223
mirar 14 29 30 56 58[2] 93 108 115 116 172 181 182 185 194 211 224 235 237 334 336 338 339, — (me) 58, mirando 53 56 57 169 187 220 312[2] 327 341 344b, — (los) 114, mirando 112, mirado 292, mirada 77, mira 75 214 327 349, miran 106, miravan 102, mirare 77[2] mirra 262, mirad 281, mire 28 229d, (se) — 258, miren(se) 245
mirra 267
misa 72, missa 20 128 129 133 148 159 204 209b 227 355
misericordes 278
misericordia 61 71 237, m*isericordi*a 18b
mismo 15 19 34 35 39c 63 64 79 149 227 234 261 275 328 365[2], + *inf.* 181, (mi) — 53 206b 234, (my) — 48 114 115 151 194 234 235 236 237, (si) — 2 21 123 124 258 343, (el) — 191, (si) mesmo 87 ; *pron.* mismo *indep.* 19 50 113 148, (lo) — 242 256, (Lo) — 344b, misma 19[2] 20 26 43 77 105 119 120 128 132 161 199 204[2] 208b c[2] 226 235 239 241 246 247 250 252 258 260 317 319 325 326 327 368,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

misma 55, misma 113, mesma 1, misma *indep.* 55 258, mismos 19 64 105 156, (dellos) — 344b, *indep.* 222 226, mismas 362, *indep.* 226
misterio 127[3] 130b 206a b 209b 261, misterios 19 130bd 162 208c[2] 209[2] 226[2] 261[2] 290 291 292 293 294 295 296 297 298
mitad 208c 209[2]
mixtion 172
mocion 316 317 330, mocio*n* 182, moçion 182, mociones 6 227 313 329
modernos 363
modo 1[2] 2 15 18b 84[2] 162 178 184 186 188 189 226 235 238[2] 241 249 250 252 258[4] 281 314 315 319 366 *246 247 252 258*, Modo 43, mo*do* 19, modos 4 89 178 189b 238 239 344b, (contrario) modo 335 350, (por tales) modos ... q*ue* 369
*modu*m* (ad) — 236
moyse 284
moles 84
momento 38 97
monte 40 161 201 202 280 290 307 312, mo*n*te 278
monumento 208e[2] 300[2] 301 302[2]
morales 327
morar : morava 20
morder 315
morir 53 116 303, muriendo 106, mue*r*en / v 106, (sea) muerto 285
mortal 136, (pecado) — 33 41 48 52 57, (peccado) — 165 314[2] 349 370 mortales *adi.* 349 (peccados) — 18b[2] 238 242 244[2] 245, f. 38*v* 244
mortalmente 35 36 37 41
morula 35
mostrar(sele) 213, mostrando 9 303, muestro 41, muestra 139 *271* 325 (se) — 223 278, (es) mostrado 175
motiua 80, motiuas 229b 316
mouer 14 15 169b 363, mouer 15, mouer(se) 16, mover 180, mouiendo 50 317, mueve 175 184 338, mueva 155, mouiere 155
muchedumbre 306
mucho *adi.* 14 18c 130d 234 320 325[2], mucha 51 183 195 234 336 366 368, muchos 20b[2] 51 74 256 282 312, *indep.* (otros) — 20b 44, muchas 20b 74 89[2] 213 311 336, *indep.* 344, *pron.* muchos 27 169 172, (otros) — 52 ; *adv.* mucho 2[2] 5 6 12 14 15 17 74 87 100 157 164 168 189 a[2] b 211 217 228 234 282 319[2] 324 326[2] 333 348[2] 349[2] 354[2] 356 366 367 368 370[2], — (bien) 336, *cf.* muy, otro
mudanza 89 318, mudanzas 89
mudar 130 229 319, — (la) 105, — (se) 49 133, — (*se*) 319, mudando 105 119 244 247, — (se) 20 49, (se) mudara 206b, (se) mudaran 206, (nos) mudemos 89, mudare 16 *cf.* haber
muerte 53 74 78 153 186 269[2] 289 290 340
muger 264 282 286 325[2] 326[2], mugeres 263 302
multitud 264 283[2] *293*
mundano 97, mu*n*dano 146, mundanas 63
mundo 9 63 71 94 95 102 103 141 142 145 165 167 173 265 307, mu*n*do 95 145
murmuraçion 362
murmurar 41, murmura 286
mutable 171 173 174 189, f. 27*r* 170
muy 13 16 174 189 a 273 *300* 325, *cf.* mucho

N

nacer : (ser) nacido 114, (sea) nascido 116, nasçiendo 106, nascio 206b (es) nascido 177 265
nacimjento *112*, naçimiento 264, nascimiento 110, Nascimj° 159, nascimj°., f. 19*v* 109, nasci*miento* f. 19*v* 114, f. 20*v* 119, f. 20*v* 124, f. 21*v* 130
nada 306
narrar 2
natiuidad 265
natura 89, — (humana) 7 10 135 325 326 327 334, (humana) — 136, cf. humano
natural 18c 135, naturales 20b 177 320
nauezilla / c 280, nau*e*zilla / ice 280[2]
nazareno 300, naçareno 296
Nazareth 264 270 273, Nazaret / ç 158, nazaret / ç 111, Nacareth 272, naçareth 134, Naçaret 103 112 163

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

*nec ... nec 351
neccesario 170, neçesario 303, neccesaria 165, necçessarias 363
necesidad 39, necessidad 4 8 17 38[a] 39 257, neccessidades 114
neçesçitados 327
nesçios 303
negar : nego 291 292, (auian) negado 296
negligentia 35, negligencias 90 160
negligentes 322
negocio 215, negocios 19 20b
negro 365, negros 106
ni v. ny
nicodemo 298
*nichilo 369
nido 322
nieve 284
ningun *adi.* 217, ninguno *indep.* 349, ninguna 169b 294 316 361, *indep.* 11, *in neg.* (no) ... ningun 127, — ninguno *postp.* 242, — ninguna 71 356, *postp.* 155 293, (sin) ningun 330, — ninguna 147, cf. algun ; ninguno *pron.* 284 366
niño 263, Jesus 265 266 269 270, — (Jesu) 114 134 162 266 268 269, — (Jesus) 268
no *interr.* 272, 303, *assert.* 2 4 9[a] 10 11 12 18a c 20b[a] 23[a] 38 39c 41 42 44a b c 50 51 57 65 71[a] 76 83 84 86[a] 88 89[a] 91 127[a] 129 130d 150 153 154 155[a] 157 169 172[a] 173 177 181[a] 182 189[a] 196 206b 210 213 217 231 242[a] 254 261 267 272 275 276 277 278[4] 280 284 288 289[a] 290 291 293[a] 296[a] 299 300 301 302 305[a] 306[a] 315 318 319 320 322 325 326[a] 336[a] 342 343 346[a] 347[a] 348 349[a] 351 356 357 362[a] 364 367[a] 368 369 370, No 40 41 367, (como) no 60, no (menos) 146 147, *cf.* menos ; no solo ... (mas aun) 13, no solamente ... (—) 44c 97 363 370, no solamente ... (—) 359, (mas ... que) no 86 238 (mas ... que) no 211, *cf.* mas ; (y) no 227, *v.* ni si ... no, *condic.* 16 84 94 174 349, si ... no 178, si no 172, sino 22[a] 38 79 155 229d[a] 305 v. sino
*nobis 292
noche 28 93 269 292 306, (media) — 72 74 88 128 129 131 159 190 208a b c d e f 209b, noches 274, *cf.* medio
nombrar 38 39b[a] c[a], nombrando 39c, (es) nombrado 266
nombre 1 226, (en) nombre (del) 287 307
nono 275, Nono 161, .9º. *161*, Nona 9 81 322, .9ª. 307 *9 81 322 361* v. decimonono
nos *compl. dir.* 23 39 135 287[a] 318 322 327[a] 365, *indep.* 135[a] 300 322c, *reflex.* 23 89 319 322[a], *cf.* alargar, hazer, hallar, mudar,
nosotros 39b 135 157 322[a]
*noster *v.* pater noster
nota 87 127 131 159 162 170 184 199 227 257 348[a] *31 105 133 157 248*, (.1ª.) — *99 127 159 162 204 226 256 346*, (.2ª.) — *205*, (.3ª.) *206*, Nota *49 72 86 87 148 168 174 188 199 209 230 261*, (.2ª.) — *88 100 128 160 163 227 243 347*, (.3ª.) — *129 164 228 348*, (.4ª.) — *90 130 207 229 349*, (.5ª.) — *131 350*, (.6ª.) — *351*, (.2ª.) no *257*, notas 345
notable 83 84 89 notable 86, notables 174
notar 105, (es de) — 31 47 157 209 242, notando 62 118 227, notada 334
noticia 170 275 322, noticias 213
nuve 312
nuestro 322 nuestro 23 293 333 344 345 346, nuestra 169 327, *postp.* 344, nuestr(a) 365, nuestra 20b 23 136 169 363 389, nuestros 322, nuestros 42 51 78 362 363 369, nuestras 322 327, nuestras 365, (la) nuestra 353, (los) nuestros 351, nuestro (señor) v. señor, nuestra (señora) v. señora
nueva mente 109
nueve 111
nuevo 275b, nuevos 60, nuevas 323, (de) nuevo 25, (de) nueuo 173
*nulla 348
numero 228[a]
numeri card. .500. 308, v. tres, quatro, nueve, quarenta ; *ordin.* (capitulo)

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

.21. 287, (lucas) .22º. 291, (lucas) *.23.* 293, (lu) .23. 295, (mat) .26. 286 290, (mat*eo*) .26. 289 291 (*pro* 27) 293 295, (fol) .38º. 18c, (folio) .41. 102, (fol) .41. 111, (fol) .42. 132ª, (folio) .43. 134 158, (fol) .44. 161ª, (fol) .45. 161, (fol) .46. 161, (fol) .47. 161, (fo) .47. 161 190, (fol) .48. 208ª a b, (fol) .49. 208dª e (fo) .49. 208c, (fo) .50. 218, (fol) .53. 6, (fol) .53. 8, (fol) .56. y 8, v. primero, segundo, tercero, tercio, quarto, quinto, sexto, septimo, octauo, nono, decimo, vndecimo, duodecimo, terdecimo, quatuordecimo, decimo quinto, — sexto, — septimo, — octauo — nono, vigesimo. *63 folia e quibus constat ms. hanc numerationem habent ad pedem paginae* : 1 2 [3] 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 / 4 17 18 19 20 21 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 *36* / 2 37 38 39 [40] 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 *56* / 9 57 58 59 60 61 62 63

nunca 40 88 185 318 339

ny 167 336, ny ... ny 16 339 351, ny ... ny ... ny 40, (nunca) ... ny 40 185 339, (ningun) ... ny 217, (sin) ... ny 147 172 175, no ... ny 6 7 16 18c 39b 78 80 82 83 141 155 166 169 170 173 189b 209b 213 216 238 281 369, no ... ni 74, no ... ny 322, no ... ny ... (y) 14, no ... ny ... ny 15ª 17 38 84 179 349, ... ny ... no 165 166

O

o *coniunct. declar.* 2 4 12 41 75 82 106 112 130b 183 220 258 351 ; *disiunct.* — o — 2ª 3ª 6 14 15 16ª 17 18a b c 19 20 24 25ª 26 27ª 36 39b 40ª 41ª 42ª 43 47ª 49 54 56 72ª 74 75ª 77 81 84 85 87 89ª 99 102 123 127 130cª 135ª 146 150 155ª 157ª 159 162ª 168 169bª 170 171ª 172 177 178ª 181ª 184 189ª 192 195 199ª 205 209b 210 217 225 226 227 228ª 229cª d 235 239 242ª 248 252ª 253 254 255ª 256 257 258 259 260 268 318 322ª 324 326ª 327 330 335 338 349ª 351ª 357 362 *363* 364 367ª 369 370 *ante* o *vocalem* 12 16 199, o ... o 35 38 40 62 85 87 109 112 118 129 178 199 215 217 231 258 316 333 336 338 347, o ... y 100, (quier) ... o (quier) 368, (quier) ... o 19 ; o *interiect.* 303

obedescer 353, obedescen 92, o*be*descen / v 279, obedezca 87, obedesca 165

obediencia 14 50 135 357

obediente 134 271

obispo 344

obiecto 42 169b 179 330

oblacion 188, oblacio*n* 98, oblaciones 97

oblica 172ª

obligar : obligue 165, (sea) obligado 44

obra 14 42 43 286, (poner en) — 36, (se pone en) — 42, obras 18b 230 278 367 369

obrar 15 36 315 351 368, obrando 108, obraron 71, obra 16 351

obscuridad 130c

ocasion 368

ocioso 40, ociosa 40

ocho 4 161 201 278 290, *o*cho / ho 305, (de) ocho (en) ocho 354, (de) .8. (en) .8. 18bª

octauo 279, Octauo 161, .8º. *161*, octaua 8 217 321 336, .8ª. 80 *8 80 217 321 336 360*, .8. 306, v. decima octaua

ocuparse : (se) occupa 214

ofender : (hauerle) ... ofendido 74

ofensa 361

officio 16ª 56 108 178 224 340 355, offiçio 341, offitio 181

offrescer 234, — (le) 183, *ofreciendo*(le) / dexando *5*, offresce 234, offrescen 268, offrescieron 267, offresceran 97, offresceran 96, (se) ofresciere 53

oydo *sb.* 35 123 cf. orejas

oyr 107 123 194 355, *o*yr / yo 67, oydo 302, oylde 284, oyese 263 oyesen 284

ojo 169, ojos 252 312ª

oler 68 124

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

olfato 68 124
olibeti 290, olibeti 312
oluidarse : (me) oluidare 65
omnipotencia 59
onze 201
ondas 161 280
operaciones 46, opperaciones 1, operaçio*n*es 63
opposito 325
opprobrio 146, opprobrios 146 147 167
oracion 65[2] 101 105 118 121 136 200 201[2] 204[2] 218 231 238 240 244 249 251[2] 252 257 258 260 358, oracio*n* / ó 149, Oracion 55, oracio*n* 12 45 46 49 55 62 91 110 159 239 248 255 258 280 285 *55 65 190*, f. 39*r* 248, f. 39*v* 252, f. 40*r* 257, oracio*n* 246 248, oraçion 319, oration 190, oratio*n* *46 91 101*, f. 38*v* 244, or*a*cion 101 183 190, or*acion* *110*, or*acion* *121 136 200 231 251*, Oracion *149 218 240 258*, oraciones 16 256 258 259 355, orationes 260
orar 1 4 18b 238[4] 239 241 249 250 252[2] 258[5] 259 290 *252 258*, orava 290, oro 290, (ha) orado 257
oratorio 220
orden 2 214, (la) — 20 119 244 246 247 260, orde*n* 18c, horden (la) — 43 128
ordenacio*n* 234
ordenadamente 172, ordenada mente 173
ordenar 21, — (se) 210, ordenar 40, ordenando 169, ordena*n*do 16, ordenada 20 174, ordenados 20b, ordenadas 316 355, (se) ordena 40, (me) ordene 63, (sean) ... ordenadas 46
oreja 201, orejas 67 cf. oydo
oriente 267
original 51
ornamentos 360
oro 267 281
os *compl. dir.* 98 278 281 301, *indir.* 276 278 287 289[2], *reflex.* 284 290 cf. leuantar, sentar
otro *adi.* 138 209b 255 364[2], *indep.* 15 29 54 199[2] 235 258[2], otra 20 86 178 208 209 215 217 252 259 267 302 326 347 351 367 370, — (alguna) 322, (alguna) — 347, — (cosa alguna) 16 189b, — (cosa ninguna) 155, — (affectio*n* alguna) 172 ; *indep.* 16 30 129[2] 133 141 192 199[2] 202, otros 16 19[2] 88 89, — (algunos) 18c, *indep.* 32 74[2] 89 130d 224, — (algunos) 82, — (muchos) 20b 44, de otros 162, otras 1 42 85 189b 275b 316 357, *indep.* 71 171, — (muchas) 344 ; cf. algun, ningun, mucho ; otro tanto 51 52[2] 53 63[2] 147[2] 181 235, otra (vez) 77 148 159 215 286, otras (vezes) 4, (una vez y) otra 293, (otra y otra) vez 34, *cf.* vez ; *pron.* 2 14 40 41, otros 4 18c 56 88 89 106[5] 107 161 169 343, — (muchos) 52, tantos — 299, *cf.* tanto ; (el) otro. *adi.* 259, *indep.* 32, del — 127, (la) otra *indep.* 15 136 212, (los) otros 29 142 191 195 208c 210 275, *indep.* 141 201, (las) otras 4 23 146 209d 256 258[2] 259 322, *indep.* 105 106 127 227 259 ; *pron.* (el) otro 185 231 339, (al) — 231, (la) otra 285, (las) otras 300
ovejas 306[2], obejas 281

P

pablo 175 311 364
paçiençia 321, paçie*n*tia 281
pacificar : paçificando(la) 316
pacificos 278
padescer 195 196 197, padesçer 206, padesce 195 197, padescen 65 278, padesçiese 303
padre 135 326[2], = Dios 63[2] 95 147[2] 148 199 201 272 273 278 290 297 307, — (eternal) 135, padres 51 134 135 271 272 275b 311
pagar 111 293
paja 346
palabra 38 40 43 189b 249 252[2] 254 255[2] 258[2] 262 349, p*a*labra 258, palabras 107 230 257 258 261 297 326[2]
palomas 268 277 281
palos 291
pan 210 211 274, panes 283[2]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

panar 306
paños 264 302
par 268
para *praep.* + *infin.* 179, *ante compl. indir.* para 23 44 154 168 185 339 343 ; *ante regim. verb. adi.* (advertido) para *inf.* 39b², (affectado), para *inf.* 16, (amonestar) para *inf.* 142, (andar) para 51, (aparejado) para *inf.* 44c, (aprouechar) para 56 228 *inf.* 157 164 217, p*ara* 133, (apto) — *inf.* 20b, (ayudar) para 23, — (al) 169, *inf.* 44c 65 72 130c 229c 345 370, (-se) *inf.* para 50 18b², 18c², (conducir) para 23, p*ara* 328, (conveniente) para 16, dar p*a*ra *inf.* 135, (destinado) para 355², (diligente) para *inf.* 91, (disponer) para 7, (-se) para *inf.* 20b 135, (dispuesto) para *inf.* 39c, (hablar) para 40, (impedir) para 23, *inf.* 78, (llamar) para 343, *inf.* 275, (mouer) para *inf.* 15, (-se) para *inf.* 16, (necessario) para 165, para *inf.* 363, (necesitado) para 327, (partirse) para 269, (prompto) para *inf.* 353 361 362, p*ara* 189, (proprio) para 18b 313, (ser) para 322 324 *inf.* 8, (sufficiente) para 320 *inf.* 324, (tardo) para *inf.* 303, p*ara inf.* 4, (usar) para *inf.* 20b ; *ante compl. desig. vel specific.* : para 213 *inf.* 1² 2 9 21 27 32² 73² 135 169 175 178² 184 189 210 230 313 369, Para *inf.* 170, p*ra* 328, f. 22*r* 135, f. 26*r* 166, *ante compl. circums.* (*destinatio, utilitas*) 4 18c 23 63 135² 150 155 169a² b 173 177 181 185 189 217 240 248 286 339 344b, *inf.* 23 25² 43 79 139² 152 162 177 211² 213 221 240² 243 261 318 243², Para 352, p*ara* 189b, *inf.* 189b 313², *inf.* 19 135 ; (*finis motiv.*) para 1 79 188 331 369, *inf.* 1² 11 20 36² 60² 77 84 87 90 106 107 108 109 111 114 116 149 151 153 154 168 179 189b 212 245² 264 327 331 349 350² 363 365, *inf.* 18c 102 130 365, *inf.* 18c 130 ; para 127, Para 241, (locus) para 201, (tempus) para 88² 100 *363*, — (adelante) 7 61 100 210 334, — (entonces) 323, — (siempre) 48 52 275 p*ara* (aqui) 44, de ... para v. de, desde ... para v. desde cf. que para que, *coni.* 23 183 233 238 331, para q*ue* 5 16 22 41 44c 46 63⁷ 65 87 91 104 116 142 247² 177 240 248 268 270 278 285 289 296² 315² 320 322 334 351 368, así ... para que v. así
parayso 51² 58
parescer *vb.* = imitar 167, = aparescer 74, paresce 223, parescen 74, = videri : paresce 86² 211, paresçe 347, pareçe *172 271 275*, parescia 223, parescera 239, paresçera 155 209b, paresca 349
paresçeres *sb.* 336
parenthesis 261
parienta 262, parientes 338, p*arientes* / dres 272
parir : pario 264, pariras 262
parte 15 93 95 181 199 201² 212 214 260 306 326 327, p*arte 71* 95, partes 4 42 71 87 118 182 220 227 231 322 344b, part*es 297*, (de n*uestr*a) parte 3 23 169, (de my) — 234, (en) — 199 206a 338, (en) p*ar*te 130, (por la mayor) parte 261, (por otra) — 208 347
particular 24² 25² 26 27 43 52² 90 160 207f, p*ar*ticular 18b 19, .p. f. 6*v* 26, particulares 199 234, (en) particular 50 95 122 141 220
particular mente 6 51 103
partida 158
partir : partiendo 344b, partido 20b, partio 283, — (sse) 269², (fue) ... partido *297*
pasar 76 98 121 147² 254, passado 29, passada 30 207 336, passados 64 87 272 364, passadas 227, passan 278, passaua 87, passo 203 206b, pasare 76, pase 217 290 315
pascual 191 289
pasear 1, paseando(me) 77, — (se) 239
pasion 208f 209, f. 31*r* 199, f. 31*v* 202, pasion f. 32*v* 208b, passion 4 48 193 203 206b 209a² b² 223 226² 316, f. 30*r* 190, f. 30*v* 194 f. 32*r* 206, f. 33*r* 208f, passio*n* 87
paso 75 195

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

pastores 162 265⁴
pater 252, — noster 54 61 63 75 117 126 147 198 225 237 241² 248 253 254² 255 256 258², — noster / ro 71, pater noster 43 109 118 252
pausa 62 227
paz 106 150 153 201 268 282 304 333
pecado 24 25² 26 27² 33 37 41⁵ 42 45 48 50⁴ 51² 52⁴ 57 65, peccado 19 40 44c 147 165 166 314² 348 349⁵ 370, pecados 4² 43 44a b 47 50 52 53 55² 56² 57 58 74 82 87, f. 12r 56, peccados 17 18 b² c 19² 48 63 78 87 193 197 238 242 244² 245 282 304 314 315 316 349, f. 38v 244, cf. mortal.
peccador 74
pecar 35 36 37 52, peccar 242, pecando 51, peco 41, (se) peca 35 42, peccamos 39, (he) pecado 59, (he) peccado 347², (a) pecado 346
pecho 27
pedir 17 25 43² 46 55 63 65 91 139 147 152 157 180 199 221 233² 240² 241, Pedir 147, pidiendo 6 16 54 109 168 199 243, pide 157 285 piden 130d, pida 257
Pedro 280, pedro 201 275 284² 289² 291² 292 302² 306²
pelliçeas 51
peligros 181²
pena 48 65 78² 95 203² 206b, penas 19 65 87
penar 60
penitencia 51² 82 83² 84² 86 89⁴ 130d 229d 319, penitencias 87 359
pensamiento 33 34² 35² 36 347 349 351, pensamientos 17² 32 74 206 317 332 333² 334
pensar 12 73 78 187 229 241 242 254, piensa 229, pensaban 280, piense 189 321 323 324, pensando 89 109 302 324, he pensado 347
perder 293 325², habian perdido 51
perdición 286
perdon 241
perdonanzas 358
perdonar : perdonanse 282, perdonó 297, perdonaredes 304, les seran perdonados 304
peregrinaciones 358
perezoso 368, peresoza 317, perezosos 322
perfeccion 339, perfection 15 135 185² 339 357, perfection 135, perfectiones 357
perfectissima 167, perfecta 166 240, perfectos 39c d
perfectos 39c
perficionar(se) 173
periculosos 369
periurar 278
pero 4, (dado que) ... — 336 343
persecuciones 278
persona 2² 5 9 10 13 41 72 81 87² 89 102 118 124 129 147 155 183 205 213 214 228 245 251 252 254 257 258 325² 326 334 336 342 343, persona 130 344, personas 15 37 96 97 102 106² 107² 108² 109 114 122 125 141 145² 194 314² 315 338² 344b 362, personas 18a b 342
pertinentes 252
peruerso 94, peruersas 332
pesar : pesa 326
pescar : pescando 306
pesebre 264 265
peso 15 179
peticion 94
pez 306, peçes 60 306
phariseo v. fariseo
Philipo v. Filipo
pia 215 370, pias 42 189b
piamente *111 310*
pie 75 76, pies 191 209 282 289² 301, pyes 282
piedad 71 237
piedra 300² 335, — (azufre) 68, piedras 274 297
Pilato 208cd 209b, pilato 208b² c 293⁴ 294² 295⁴ 296²
pisar : pisan 125, (he) pisado 347, (a) — 346
plazer 187, plazer / ç 78, plazer / c 229b, placeres 314, plaçeres 314
planicia 102
plantas 235, plantas / ne 236
plata 281
platicar(le) 8 10, platicando 362, platicando(le) 19, platique 9
plenitud *102*
*pluribus : (in) — *142*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

pobre 167 344, pobres 189b 278 344b, pobre(s) 277
pobreza 14 15 23 98 116 146[3] 147[2] 157[2] 166 167 357, pobre(za) 157
pobrezito / c 114
poco *adi.* 18c 349, poca 18a c 212 279 280, pocas 257 ; *adv.* poco 4 12 20b 42 348 364, *sb.* (un) — 2 131 206 239, (para) — 324, poco (a) poco 332 334
poder 155 175, podiendo 296, puedo 58, puede 14 17 18b 22 162 199[2] 209b 215 228 229c 234 260 316 320 324[2] 331 343 349 362 366 367, (se) — 18b c 19 27 41 *111* 172 212 226 290 369, puede 130c, puede / o 231, podemos 318, pueden 123 362, podian 306, podra 8 9 14 15 41 89 208f 209b 326[2], pueda 18a 89 147 233 240, podamos 15, puedan 18 podria 19b, pudiese 36, pudiere 173, pudiere / s 20
pollino 287
ponderar 57, ponderando 234
poner 36 92 130 162 169b 180 228 229 230 315, poniendo 4 20b 74 131 155 189 206 321, — (sela) 201, — (se) 201, poniendo 16 296, puesto 53 265, (esta) puesta 204, estan puestos 162, pongo 185, pone 153 325 347, (se) — 37 42 144, puso 264, pusieron (lo) 295, — (se) 301, (me) pondre 75, pondra 155, ponga 27, pongamos 322, (se) pongan 336, (ser) puesto 208d, (fue) ... — 51, (fueron) puestas 298
pontifice 291, pontifiçe 291 344, pontifiçes 295
ponzoña 58
por *praep. ante subiect.* + *inf.* 40 ; *ante agent.* (*passiv.*) por 2 94 275b 298 365, (*impers.*) por 265 ; *ante regim. verb.* (culparse) por 54, (dar gracias) por 43, (determinarse) por *21*, (discurrir) por 2 53 60 64, (disponer) por 15, (elegir) por 177, (enviar) por (*act.*) 145 307, (*neutr.*) 287, (esparcir) por 141 145, (entenderse) por 1, (estimar) por 167[2], (guiarse) por 267, (interpellante) por 232, (jurar) por 38[2] 39a[4] b c[3] d, (negar) por 296, (pasar) por / ara 121, (poner) por 169b, (proceder) por 204 226 259, (postrarse) por 267, (reformarse) por 343, (regirse) por 226[2], (reglarse) por 186 340, (rogar) por 60[2] 297, (tener) por 94 167 179 369, — (dicho) 299, (tomar) por 42 132 ; *ante compl. specif. determin.* por 4 9 42 78 260[2] 316, f. 40*r* 257, + *inf.* 217 ; *ante compl. circums.* (*causa, ratio*) por 37[4] 39a c 44 48[2] 50[2] 51 52[2] 65 89[2] 193 197 213 216 279 280 303 304 306[2] 307 322 344[2] *inf.* 4 9 172 322 336 367 368 370 ; (*finis, motiv.*) por 16[2] 87[2] 150 165 166 184 217 331[2] 338 370, por *inf.* 13 20b 50 87 135 147 167 217 314 322[2] ; = pro 53[4] 104 116 167 197 203 234 236 268 278 ; (*locus prop., figur.*) por 19 91 112 195 209 267 327[2] ; (*medium, instrum.*) por 2[2] 58 176[2] 189b 223 275 303 306 314 330 336[2] ; (*modus*) por 1 20 43 113 199 208b 228 235[2] 244 258[2] 259 369[2], — (fuerza) 325, — (todo) 189b, — (via de) 20 367 ; (*tempus*) 12 18b 19 164 255 256 285 306 ; — (espacio de) 19[2] 73 75 77 128 241 312 348, — (entonces) 127, — (el presente) 273 ; *ante locut.* (*adv.*) por (auentura) 271, — (ventura) 16, — (la mayor parte) 261 ; (*coni.*) por consiguiente 23 94 169b, por tanto 13 39c 95 211 336 343, — tanto 93 281, Por tanto 18b, (y) por (eso) 289 302, por (lo qual) v. qual, por (el contrario) v. contrario, por (otra parte) v. parte.
porque 39c 146 213, por que 2[2] 9 12 210 215 265 273 288 301 305, por que 4 15 17 39c 41 42 61 71[2] 78 89[2] 130d 162 166 169b 172[2] 189b 193 212 229d 270 282 299 315 317 318 320 325 326[2] 327 335 336 348 362 363[2] 365 370, por / ara que 14, por que 1 10 330 ; *transitus a rel. ad coni.* por que 322 338 ; (*finalis*) por que 64 214 322, por que 13 18[2] 93 95 127 147 187, *cf.* para que

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

poseer *sb.* 234
posseer *vb.* 275 281
possible 20 114 165 369
positiua 363, positiuos 363, positiuos 363
postema 58
postrero 169b
potencia 39c 237, potencias 20b 45 51 177 238 246 320, f. 10*r* 45, potencias 24b, po*tencias* f. 10*v* 48, f. 11*r* 50, f. 11*v* 52
potestad 281 307
preambulo 55 65 91 111 150 201 219 232, Preambulo 169, p*rea*mbulo 47 102 137 191 *47 55 65 102 111 150 201 219* p*rea*mbulo *135* Pre*a*mbulo 135, p*rea*mbulo *91 137 191 232*, f. 22*v* 135, f. 26*r* 166, pre *48 55 65 103 192 193 202 203 221*, p^{e} *91 112 113 138 151 152 233*, p *104 139 220*, preambulos 62 118 121 159 204[2], p*rea*mbulos / e 226, p*rea*mbulos 45 49 55 65 101 105 190
precedente 113 330, precedente 132, preçedente 117 156 305
precepto 278, preceptos 42, p*rec*eptos 18b, preçeptos 229d 361
preciosa 191
precipitado 14
predecir : predixo 289
predestinacio*n* 367
predestinado 366
predicaçion 288, p*red*icacio*n* 288
predicar 281 307, p*red*icar 281, predicando 362, predicaua 91 161, predicareis 281
preferir : (fue) preferido 293
preguntar : preguntaban 292, pregunto 294
p*re*latura / er 189
prender 291[2], preso 292, prendistes 291, (seyendo) preso 201
preñada 264
preparar 1 7
preparatoria 55 62 65 101 105 118 121 149 190 200 204[2] 218 240 244 246 248 251 258 p*re*paratoria 45 46 49 55 65 91 101 110 136 159 190 248
preponer : preponiendo 159 204
presencia 39c, (en) presencia (de) 298, presençia (dellos) 312, presentia (de) 295
p*re*sentacio*n* 132, p*rese*ntacio*n* f. 21*v* 131
presentar : presentaron 267
presente 25 26 29 30 43 114 186 187, presentes 207, (al) presente 206b, (por el) — 273
preso v. prender
presto *adi.* 91, *adv.* 321, (mas) — 27 213, (de) presto 302
presuponer 22, Presupongo 32
presupuesto v. prosupuesto
preuenir 14[2]
preuio 330
priesa 265
primer *adi.* 24 25 26 28[2] 43 47 50[2] 55 56 63 65 66 72 92 102 106 111 114 122 128 142 144 150 153 170 175 178[2] 188 191 194 201 219 232 234 235 241[2] 250 262 348, Primer 45, p*ri*mer 74 91 95 137 135[2] 140, primero *ante nom. consonâ initum* 101 262 263, *indep.* 20b 29 44a 238 263 264 265, *enumerationis* 62 118[2] 222, (el) primero *indep.* 227, p*ri*mero *ante cons.* 275[2] 276, *indep.* 87 146 275, *enum.* 178 258, p^{o}. *indep.* 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 312, .1°. *43 56 91 92 102 106 114 137 150 153 175 190 219 222 232, indep. 264 267 270 271 274 275a 283 284 290 291 294 299 302 306 307, enum.* 19, .1°. *47 50 55 63 65 66 95 111 122 140 144 169a 170 178 191 194 201 234, indep. 44a 262 263 266 268 269 272 273 276 277 278 285 286 287 288 289 292 293 295 296 297 298 300 301 303 304 305 312, enum.* 45 62, primera 1 25 27 28 31 44c 73 101 119 162 165 190 204 209 210 218 226 227 238 253 259 314 315, f. 5*v* 21, *indep.* 30 34 36 37 76 184 213 230 329 338[2] 344b 346 353, *enum.* 121 126 204, Primera 127, p*ri*mera 18c 130 313, *postp.* 16, *enum.* 8

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

132, *pri*mera 4 9[2] 28 87 166 299, *indep.* 4 11[3] 63 82 275b 322, *pri*ma f. 15*r* 76, f. 15*v* 82, f. 16*r* 86, .p[a]. 308 309, f. 12*r* 56, p. f. 9*r* 41, f. 11*r* 50, f. 13*r* 63, f. 13*v* 65, f. 14*r* 71, f. 6*r* 23, f. 6*v* 26, f. 7*r* 31, 1[a]. 348 *1 27 39 b 71 83 99 159 162 184 226 256 259 346*, *indep.* 39b 56 71, *enum.* 120 167, primeros 319 ; *adv.* primero 43 58 74 142 146 167 169a[2] b 177 184 338, Primero 230, *pri*mero 106 147 169b 306, .1°. 275 312
Primeramente 239
primo genito 264 268
principal 214, principales 20b 45 118 227, prinçipales 322
principalmente 82 87 258
principes 92
principio 105 333 334, (al) — 239, Principio 23
priuar(me) 79 169b
probabiliter 15
probables 41
prouar(nos) 322, probando 342, (sean) ... probados 4
proceder 119 204, *proc*eder 18c, proçeder 333 350, procediendo 259, procede 77 346, proçede 350, proceden 335, proçeden 20 335, procedera 258, proceda 315, (se) — 226
processo 56, *proc*esso 19
procurar 12 194, procurando 125 200b, procura 327 332 349[3] 350, procuro 334, procurara 349, procure 12 172 214 245 324 350[2]
prophetas 303
prophetiza 292
profundidad 65
prohibir : (esta) prohibido 23
proximo 22
prolixamente 290
promessa 14 15
prometer 14, prometido 312
prompto 22 353 361, prompta 189, promptos 212 362
proponer 24 43 178, — (les) 314, proponiendo 61, propuesto 181, propuesta 179 333, proponga 25 245
proporcionar : proporçionando 344b
proposita 25 180 182[3]
proposito 82 275, propositos 318 319 336
proposicion 22
propriamente 54, propriam*en*te 346
propio 10 41 189b 203 315[3] 325[2] 329[2] 330 332 336[2] 346[2] 347 363[2] proprio 32, propria 2 14 20b 39c 40 97 165 189[2] 258 289 316 335, *pro*pria 18b, proprios 16 17, proprias 313
*propter 351[2]
prosecucion 23, proseqution 325
prostrar : prostrando(se) 267, prostrado 76[2] 274
prosupuesto f. 5*v* 21
prouecho 17 38 40 44a b 106 107 108 114 115 116 122 123 124 194[2] 211 331 333 362[2] 367, *pro*uecho 18c, prouechos 16 20b 44 181[2]
prouincia 103, prouincias 141
prudente 167, prude*n*tes 281
prude*n*tia 281
prueua 320
psalmos 355 (v. salmos)
publico 41[3], publica 41, pu*blic*as 19, (en) publico 362
pueblo 293 362[2] 367 368
puerta 300 335, puertas 79 304 305
pues *illat.* 58 295, *causal.* 320, — q*ue* 286
punto 76 *50*, pu*n*to 144, puncto 25 43 50 56 66 92 95 106 114 122 140 170 178 188 194 206b 222 234 235[2] 262, pu*n*cto *43 56 66 92 95 106 114 122 140 144 169 170 178 194 222 234*, *puncto 51 52 53 94 145 146 172 173 179 180 181 182 185 194*, *pu 57 58 59 60 96 97 107 108 115 116 123 124 125 141 142 171 194 195 196 197 222[2] 223 224*, puntos 45 65, punctos 2 25 26 43 55 62 95 101 170 178 190 195 204 226 228[3] 261, (en tal) puncto (q*ue* ... y q*ue*) 166
pun*z*ando(les) / ç 314
pura m*em*te 46
purgar : purga 348, purga*n*do 315
purgativa 10
purificacio*n* 268
puro 135 370, pura 172
pura (y) ... mente 150
purpura 295
putridas 68

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Q

qual : el — 32 47 85 242 266 269 278 280 289 306 312 320, El — 253, al — 95 279 291 305, del — 273 329, en el — 242 344, (por) el — 330, (sobre) el — 210, la — 40 82 150 254 266 282 285 300, (a) la — 275b 280, (de) la — 25 217, (con) la — 316, (en) la — 14, (en) la — 103, lo — 169 203 290 299, (conforme a) lo — 344, (de) lo — 279, después de lo — 62, (para) lo — 16 56, (—) lo q*ual* 1 228, por lo qual 23 86 295, los quales 306 344b, (a) los — 279 289 291, (en) los — 20, (a) las — 342, (de) las — 170 257 338, (por) las — 275b, *antec. postp.* el qual 169, al — 33, del — 20b, la — 44c 172 238 284, (en) las quales 314

qualquier *masc. ante vocal.* 135, *fem. ante cons.* — 78 169 178, qualquiera 38 276, *postp.* qualquiera 252

quan *ponder.* 112[3] 324, quam *ante voc.* 112

quando *adv. enumer.* quando ... quando ... quando 54 76, *coni. temp.* 3[2] 6 9 10[2] 34 35 36 37 38[2] 39b 40 41[2] 74 83[2] 84 89 135 157[2] 167 175 176 177 242 255 316[2] 325[2] 326 334 335[2] 336 342 343 346 349 351, quando 335, quando 18c 272 316 *conces.* 291

quantidad v. cantidad.

quanto *orat. indir.* : *adi.* quanta 14, quanta 51 189b, quantos 181, quantas 25 48 50, *pron.* quantos 48, quanta 189b[2], (para) quanto 322, (en) — 322, *adv.* 58 94 234[2], *orat. ponder.* quanto 95, *orat. assert.* : *adv.* quanto 9 165 173 324 369, *sb.* 343, quanto (al) 95, (en) quanto 2 169 226[2] 229c 234 347[2], tanto ... quanto 23[2], tanto ... — 252, tanto ... quanto 189b, tanto quanto 130c, tantos ... quantos 25, tantos ... quantas 26, quanto mas ... tanto mas 14, tanto mas ... quanto mas 20, quanto mas 208f, quanto mas ... mas 20b 213, quanto mas ... mas 20b, (mejor y) mas ... quanto mas ... (y) quanto mas 344, quanto mas (y) mas ... (mayor y mejor) 83, quanto mas (y) mas ... (mejor) 84

quarenta 274[2], .40. 312

quaresmas 359

quarto *sb.* 77, *adi.* Quarto 59 64 125 136 149 173 181 208c 223 237, .4º. 43 58 69 72 128 133 195 227 274[2] 275 *43 59 69 125 136 149 173 181 195 208c 223*, quarta 227, Quarta 4 120 130 213 317 332 341 349 356, f. 34*v* 217, .4ª. 4 30 76 88 90[2] 187 209 229 302 *4 76 90 130 187 207 213 229 317 332 341 349 356*, f. 35*r* 220, f. 35*v* 226, .4. 30

quasi 111 263

quatordecimo (fol) .14º. 19, (—) .14. 6, (cap.) .14./5 290, (capite) .14. 280, (en el ca) — 283, Quatordecima 14 327, .14ª. *14 327 366*

quatro 4[2] 227 338 342 359, .4º. 27 72 170 184

que *pron. rel. orat. indir.* que 197, (a) — 73 206 239, (en) — 241, (para) — 173 177, que 94, — (cosa) 58[2], (en) — 135, (para) — 19, (de) que 170 ; *interr.* que 312, (para) — 286, que 58 279, (por) — 286, *cf.* porque ; *assert. rel.* el que 1 2 6 7 9 10 12 14 15 22[2] 184 287 297 323, al — 6 11 12 231, el que 1 8 9 15 17 18c 130d 133 285 292 320 321 324[2], al — 7 14 18b c 19 20 41, del — 17, en el — 8, al — 5 10 15, los — 292, (todos los) — 96 268, (a los) — 278, (en los) — 335, los que 97 277 278[2] 305, (todos los) — 277, (a los) — 335, (de los) — 189 364, (por los) — 297, lo que 25 76 86 104 107 109 151 152 194[2] 195 203 211[2] 213 221 262, (todo lo) — 226, (a lo) — 175, (de lo) — 234, (en lo) — 216 240, lo que 4 20b 23 47 48 53[4] 55 65 73 76[2] 89[2] 107[2] 108[2] 115 116 123 130c 133 139 152 180 185 193 231 233 234 275 281 327 346, (todo lo) — 5 23 40[2] 42 303, (a lo) — 74, (de lo) — 11 16 231 343[2], (en lo)

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

— 18c 344, (para lo) — 169, (a aquellos) que 304, aquello que 179 199, (en) aquello q*ue* 254 ; *rel. adi. explic.* (*subi.*) que 169 171 223 244 336 365 370, q*ue* 4 10[2] 32[2] 50 65 74 86 102 104 106 135[2] 143 148 161 167 171 179 180 191 219 220 232 244 264 284 290 291 300 306 321 326 332 344 353, *compl. dir.* que 222 333, q*ue* 51, en que 4 336 ; *ante verb.* 163 169b, lo que = lo cual 27 ; *subiectum* que 1 2[2] 12 31 62 195[2] 208c 213 226 235 261 367, q*ue* 8 9 13 14 15 18a c 19 33 40 41 52 71 72 86[2] 89 124 129 130a c 131 159 165 173 178 181 183 184 189 199 205 226 228 235 254 255 258 266 272 277[2] 283 303 313 314 315 316 317[2] 321 323 325[2] 326 334 335 338 348 349 350 351 357 362, al que ... (y) q*ue* 20 ; *compl. dir.* que 11 14 130 131 142 153 187 199 213 216 217 224 228 229d 252 263 365, q*ue* 17 18 25 41 47 56 57 73 87[2] 91 102 111 127[2] 130b d 131 135[2] 139 146[2] 150 169 184[2] 185[2] 186 203 206a b 209 215 229 235 276 278 279 329 333 334 338 339[2] 340 341 347 352, q*ue* 8 274 ; *reg.* : a que 210 334, con q*ue* 302, en q*ue* 56 87 206b 252 318[2] 334, para q*ue* 23 169 179 sobre que 178, cf. porque, *praep. omit.* q*ue* 79 ; *eadem ac antec.* (de) ... q*ue* 24, (en) ... que 259, (en) q*ue* 44b 62 172 217, (para) ... q*ue* 23 ; *diversa ab antec.* (desde) ... (en) que 206b ... (en) q*ue* 43, — (en) q*ue* 25, (por) ... (en) q*ue* 15 ; *trans. antec.* a la ... q*ue* 73 ; *pron. rel. pend. ab inf.* que 172 254 338 ; *antec. dumtaxat artic.* el que 346, la — 14, la q*ue* 333, los q*ue* 88, de — 162, en los que 160, las que 261 ; *comparat.* mismo, misma que 43 119 161 204 226 258, q*ue* 19 113 156 246 250 365 ; *reg. modal. sine praep.* (de) ... q*ue* 120 132 204, (por) ... q*ue* 20 199 208b ; *adv. rel. temp.* (ya) q*ue* 73 ; *coni. inducens orationis subiect.* (es) q*ue* 15 129 242 273 303 366, es ... que ... y que 170 ; (es de ...) que 31 81 172 174 189 199 209 242 261, q*ue* 13 39 47 127 129 157 256 257 172 189 ; *post alia verba* : que 209b *271 275a*, — que 4[2] 11[2] 22 23 86 102 169 217[2] 346 347 ; (*compl. dir.*) que 12 185 262 269 278 287 289 302, q*ue* 3 6 12[2] 14 89 96 102 105 130c 142 146 157 168 169b 189b 214 229c 242[2] 244 272 274 279 280[2] 281 283[2] 284 285 289 297 299[2] 301 303 312 321 322[2] 324 326[4] 338[2] 339 344 346 349[2] 351 365[2], + *inf.* 365, q*ue* 184 ; *coni. declar. compl. dir. praeced.* que 7 10 14, que 283 ; *reg. praep.* a que 169 ; *reg. absq. praepos.* q*ue* 20 41 89 347 ; *reg. subst. absq. praepos.* q*ue* 155 174 267 ; *coni. induc. orat. exhortat. absq. praep.* que 216, q*ue* 72 98 (y) q*ue* 157 ; *coniunct. causal. vel iustific.* que 234, q*ue* 295 364 ; *con. inducens orat. conces.* dado que 4, — q*ue* 14[2] 15 39 44 57 228 319 336 343 362, Dado q*ue* 366 370, de forma q*ue* 184 256 338, De manera que 214, — q*ue* 15 16 20[2] 86 130d 142 146 154 155 169b 209b 231 362 369, — q*ue* ... q*ue* 179, de manera que 89 127, — q*ue* 258, De suerte que 226, — q*ue* 40 169b ; ante que, antes que v. antes ; asi que v. asi ; contrario... que v. contrario ; desde que v. desde ; despues que v. despues ; hasta que v. hasta ; mas ... que v. mas ; mayor ... que v. mayor ; menos ... que v. menos ; para que v. para ; pues que v. pues ; segun que v. segun ; sin que v. sin ; solo que v. solo ; tal ... que v. tal ; tan ... que v. tan ; tanto ... que v. tanto ;

quebrantar 165, quebrantado 203

quebranto *sb.* 203 206b

quebrar : (fueron) quebradas 297

quedar : quedando(le) 320, queda 33 320 336, quedo 135 208f 219 272 (se) — 300, quedaron / n 208c, (a) q*ue* dado 129, quede 12 154

querer *sb.* 5 32 189b

querer *vb.* 39b[2] c[2] 78[2] 155 169b 326, — (la) 155[2], querer / c 166, que-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

riendo 50[a] 54 98 189b 229 273 289 301, q*ue*riendo 17, quiero 47[a] 48 55 65 76[a] 91 98 104 139 152 166 167 178 193 199[a] 203 206 221 233 339 340, quiere 16 18b[a] 24 25[a] 87 135 137 154[a] 155[a] 157 162 195 209 248 326[a] 342 350 351, queremos 39b 170, quieren 150 169ab quier*en* 18, queria 269, querra 255, querran 97, quiera 73 168 180 183 259, quieras 305, queramos 23, querays 280 281, quier*ays* / s 277, quieran 146, querria 153 187[a] 339 340 341[a], q*ue*rria 186, q*ue*ria 339, quisiese 14, quisiere 44 93 146 147 209b 248 252 260, quisiere 95, quisier*en* 18a

quien *pron.* : *orat. indir.* 58 59 292, (del*an*te de) quie*n* 131 ; *interr.* quien 300, quie*n* 279, (a) quien 291 ; *assert. rel. subst.* Quien 248, quien 44 93 95 174 209 234 241 248 260 288, quie(n) 209b, (a) quie*n* 18, (de) — 18c, (para) — 44 168 ; *rel. adi.* (a) quien 92 251 257 258 336, (de) — 74, (con) — 81, (contra) — 59, a (quien) *plur.* 338

quier ... quier 77 165 189 362[a], Quier ... quier 2, quier ... (o) 19, quier ... (o) quier 368

qu*j*etar(se) / i 350, quietando (la) 316

quietud 188 333, quye*t*ud / s 315

quinze : (de). .XV. (en) .XV. 18b, (ca*pitulo*) .15. 308 309 311

quinto *adi.* 161 163 275, Quinto 43 60 65 72 158 182 208d 224, .5°. 70 128 196 278 *43 60 70 158 182 196 208d 224*, Quinta 5 77 121 131 214 318 333 342 350 357, .5ª. 303 *5 77 131 214 318 333 342 350 357 adv.* .5°. 58, v. decima quinta.

quitar 1 27 84 90 153 154[a] 162 217 369, — (se) 23, quitando 150 315 329, — (la) 333, quitada 342, quitadas 1, (se) quita 84, quitamos 83[a], quita *imper.* 277, (se) quite 84, quitas*en* 166, quitare 213, (fue) quitado 298

R

raciocinacion 2

raciocinar : raciocinando 2, raçioçinando 181, (he) ... raciocinado 182

racional 182

rramos 287, (dia de) ramos 4, Ramos 161, (Domingo de) ramos 287

ratos 100, (a) rratos 164

rayos 237

razon 87 96 182 234 314, ration 39b, razones 37 213 329 344 351 361, rrazones 39 41 315

rrazonar 199, rrazonando 61

real *sb.* 327, *adi.* 106

reçeption 44c

rescibir 1 44c 81 98 147 183 313, resçibir 20b 354, reçebir 287, rescibiendo 35, recibido 233, resçibidos 43, rescibidos 234, rescibe 5 7 8 10 12 14 15 22, recibe 17 18c, recibis 281, rescibio 74, rescibiero(n) 267, recibid 234, recebid 304, resçiban 369, resçibiese 288, (sea) recibido 147, (sean) reçibidas 326

rezio 133

reconocer : reconosciendo 233

red 306, redes 142

redempcion 107, redemption 234, redemptio*n* 268

redemptor 229c

redondez 102 103 106

reflectir 108 114 234 236, refletir 106 107, reflictiendo 237, reflitiendo 115 116 123 194 235, refletiendo / s 124

reformar 189[a] 343

refrenar 81

regar 282

regina v. Salue regina

region 138[a] 144 267

regir 189b 226, rige 365, rija 226, (es) regida 365

regla 185 187 210 241 244 246 253 254 255 258 314 317 339 341 344a *184 253 259 314 338 353 regla* / regla *321* reg*l*a 315, reg*la 254 255 260*, re*gla 185 186 187 211 212 213 214 215 216 217 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 329 330 331 332 333 334*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

335 336 339 340 341 342 343 344 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365, reglas 8 9 10 184 188 337 342 343 352, Reglas 210 313 328
reglarse : reglando(me) 340, reg*lan*do(me) 186
reinar : reynaba 270
reyno 281 312
reyr 80, riendo 106
religion 15 357, religion 14, religiones 356
religioso 40
reliquias 336 358
relucir : reluzca 338
remedir (las) 362
reminiscencia 64
remorder : remordiendo(les) 314
reñir : r*i*ñe / j 325
repeticion 72 118[2] 119 227[2], f. 12*v* 60, f. 13*r* 63, repeticio*n* 62 120[2] 129, repeticiones 119 132 134 148 159 204 208b c d f 209b 226, repetitiones 208
repetir 62 113
reposar : (me)reposare 76, reposa 239
reprehender : reprehende 303, rep*re*hende 279, reprehendio 280
rep*re*sentacio*n* 268
representar : representan 360, (sea) representado 268
repugnancia 157
repugnantes 170
reputar : reputando(se) 273
requerir : requiere 326, (se) — 3, — (se) 4
requisitas 354
resistir 13 324, resisto 33 34[2], resista 320
resollo 258
resplandecer : resplandesçia 284
*respondentem 351
responder 94, respondes 291, respondia 294, respondio 262 272
respuesta *sb.* 267
resta 254
restar : resta 226, (lo) restante 226
resuscitar 303, resuscitar(lo) 285, resuscitado 219, resusçita 285, resuscitado 302, (es) resuçitado 300, (era) — 302, resusçite 285
resumir : resumiendo 64[2] 73 131 206
resurrection 223 226[2] 301, resurrectión f. 34*v* 217, Resurrection 4 78, Resurrectio*n* 48 161 206b 285[2] 299 resu*rrection* f. 35*r* 220, f. 35*v* 226
retraerse : retraxo(sse) 270
reuerencia 3 23 38[2] 39a c 50 75 114, ɪeuerencia 39c, Reberencia 92
rey 74 91[2] 92 93 94[2] 95[2] 97 295 296[2], rei f. 16*v* 89, f. 17*r* 91, reys 162, reyes 267[2]
rezar 79, reza 258, (se) reze 258
ricos 277
rio 158 161, f. 24*v* 157, ryo 273
riqueza 23, rriqueza 146 157 166 167, rriquezas 142[2] 231
risa 80
robar 327
rodear : rodeando 327
rodillas : (de) — 76, 252
rogar 60, ruegan 283, rogo 297, (han) ... rogado 60
rostro 325[2], — (arriba) 76, cf. arriba
rudo 18, ruda 275b, rudas 18b
ruego 303
rumiar 189b, rumine 342

S

sabado 359
saber 2 17 153 285, sabida 285, sabe 364, sabeis 272, sabia 289, supieron 272, sepa 11, es a saber 4[2] 16[2] 18 20b 25 28 29 32 48 51 56 70 74 83 85 87 99 107[2] 108[2] 114 165 166 167 169 177 181 189 196 199 209 231 234 239 258 332 346 347 350 364
sabio 167
sacar 106 107 108 114 115 116 123 125 194[2], sacal(la) 306, sacando 122 124 219, sacados 311, saco 295, — (los) 312
sacerdocio 171 172
saçerdote 354, sacer*dote*s / tod 294
sacramento 42 44c 209 354, sacrame*n*to 18b 19
sacratissimo 208f 289, sacratissima 196
sacrificio 289
sagrada 145 363
salir 326[2] 330 332 370, — (se) 332, saliendo 292, salido 370, sale 32,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

(se) — 289, salen 287 301 317², salia 266, salio 295, salieron 111, (aveis) salido 291, (an) — 58, salgan 174, saliere 189b
salmos v. psalmos
salud = *corporal.* 23 ; = *animae* 1 16 152 166 181 316 365 367, — (eterna) 165 169b 188 320 327 333 363
saludar : saludando 262, saluda 106, saludo 262
salutacion 263
saluacion 169 177 179 189
saluador 265
saluar 22 177 179, (se) — 153 366, — (se) 150, saluar 102, salbar 22 23, salua(nos) 287, Salua(—) 287, (se) salue 22, (dios te) — 262 295, (dios os) — 301
salue regina 253 258, cf. regina
saluo : (ser) — 367, salua 282
sampuzar(se) / ç 280
san *adi. ante nom. propr., ante cons.* 102 175 201 275 280 290 291² 292 297² 302 306² 363 364 ; sant *ante cons.* 263² 263² 264 265 266 267 271 273 275² 277 284 289² 290² 302 306 311 363 364, *ante voc.* 275 363² 364, sancto (Andres) 161, — (augustin) 344, — (Joachin) 344b, — (thomas) 304 305² 363, santo (Thomas) 305, .s. 175 268 269 270 271 272 273² 274 275² 276 278 279 280 281 282 283 284 301 303, sancta 162 344b, sant tiago v. santiago ; sancto : *sb.* sanctos 58 98 100 151 215 232 *310* 358, santos 3 60 67, sanctas 98 ; *adi.* sancto 220, sancta (madre yglesia) 170 353 363 365, sanctos 206b 245 311 332 353, espiritu sancto v. espiritu
sanar : sano 291
sangre 191 266 290 297, (*de*) *sangre* / sanguinoso *201*, sangre 290
sano : sana 41 175 178 184, sanos 106
santiago (el menor) 309, (el mayor) sant tiago 290
sanctidad 364
sanctissimo 191, — (sacramento) 42 44c 354, sanctissima 108 223 370, — (voluntad) 5 91 180, — (maiestad) 98, sanctissimos 223
santo v. san, sancto
sapiencia 59 271
satisfaccion 87
satisfazer : satisfecho 273, satisfaze / ç 2, (me) satisfaga 76
scientia v. ciencia.
*se *pron.* 236
se *pron. reflex.* 1 6 9 10 13² 15³ 16² 18a² b² c² 19 20a² b⁶ 21 22³ 23 24⁴ 25⁴ 29 30 32² 40 43 44a b c 47² 50 53² 54 60 72² 74 83 84 85³ 86 87 89 97 99 102 104 108 125 129 130a c d 133 140 144 153 169 173 182 196 201 205 209 210² 212² 213⁴ 214 216 223² 228 234² 238 239 242² 248² 252 254 255 256 257 260 267² 269 270² 273³ 278 279² 281 283² 284 285 301 303 306 316 317 322 324 325³ 326 327 332 334 342² 343 344 348 350³ 357² 362 363 366 367; — se 133 280 324, cf. abrir, acabar, acercar, adelgazar, affectar, alargar, alejar, allegar, aparejar, apartar, asentar, auezar, ayudar, baxar, casar, comunicar, confessar, conseruar, convertir, corregir, corromper, culpar, dar, decantar, descuidar, desordenar, despedir, detener, determinar, disponer, echar, exercitar, encomendar, enflaquecer, enmendar, esconder, escusar, examinar, flagelar, formar, guardar, guiar, habituar, hazer, hallar, hartar, humiliar, inclinar, indignar, inflamar, lastimar, leuantar, limpiar, llagar, maravillar, mostrar, mouer, mudar, ocupar, offrescer, ordenar, perfeccionar, poner, prostrar, quietar, quitar, reformar, reputar, retraer, saluar, sampuzar, sentir, señalar, solidar, transfigurar, ver ; *pronom.* se 1 5 7 18 20a b 23 25 27² 31 62 82 83 84 130d 131 135 146 148 159 160 162 172 178 181 189b 195 199 209b 210 214 226 229b 235 239 254 255 263² 264 269² 274² 280 288 289 290 292 300 301 302 303 304 305 307 311 323 332 350 363, cf. abstenerse, acordarse, aparecer,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

aprouechar, arrepentirse, burlarse, curar, doler, gozar, haber, ir, llegar, partir, pasear, quedar, salir, seguir, seruir, tornar, voluer ; *impers.* se 35 41 42 84[2] 126 226 243 258 283 338 364 367[2] 369, cf. acabar, errar, haber de, hablar, hazer, pecar, quitar ; *sensu passivo* 1[2] 3 4[5] 12 14[2] 18a[2] b c[2] 19[2] 20 22 26 27 37 38 39d 41 42 43 44a b c 49[2] 54 72 82[2] 85 87 88[2] 90 99 102 105 109 *111* 118 119[2] 120 124 128[2] 130a[2] c d 131 132[2] 143 148[2] 149 156 159 160 163[2] 164 170 172[2] 174 176 178 182 195 204[4] 206a b 207[2] 211 212[2] 213 226[2] 228 229a d 230 235 239[2] 241 242 244[4] 245 246 247 251[2] 255 256 258[2] 262 265 266 273 274 275b 279 282 290[2] 291 299[2] 310[2] 313 316 336[2] 337 344a b 352 357 368 369[2] 370

secreta mente 20

secreto *adi.* 326, secretas 326, (en) secreto 326

secundariamente 275

secundario *adv.* 169ab

sed 116 278

seguir 109 130 175 179 275[2], siguiendo(me) 95, sigue 175, (se) — 23 62 146 148 159 199 226 235 255, (se) siguen 1 20b 160 195, (se me) — 181, Siguen(se) 27, siguen (se) 178, siguieron 161, (avia) seguido 291, se) siga 83 84, siga / u 95, siga / j 104 ; v. siguiente

segun *praep.* 4 8 39c 47 48 49 59 71 74 105 130d 159 182 195 199 204 225 226 234 237 243 252 253 262, segun 18, segum 17 ; *coni.* segun 72 124 206, Segun 205, segun que 1 163 199[2] 259, — que 109 155 159 162[2] 164 189b 199 208 228 255[2] 258 360, segun que 18[2], segum que ... asi 242

segundo *adi.* 25 29 51 118 178 252 258 336, *postp.* 264 265 266 269, *indep.* 25 44b 48 63 65 112 176 192 194 202 233 235 250 262, Segundo 55 132 184 208, *indep.* 20b 171 179 263, Segundo *indep.* 244, .2°. 26 28 51 62[2] 74 118 133 209 249 258 *48 51 55 57 63 65 91 93 96 103 107 112 115 123 132 138 141 145 147 151 154 171 176 179 192 194 200 202 208 220 222 233 252*, *postp.* 267 268 270 271 272 276 277, *enum.* 19 45 222, *indep.* 87 264 265 266 267 268 269 270 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 300 301 302 303 304 305 306 307 312 *43 44b 67 262 263 264 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275a 276 277 278 282 283 284 285 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 300 301 302 303 304 305 306 307 312*, (El) — 43 55 57 67 91 93 96 103 107 115 123 128 138 141 145 146 151 154 220 227, (el) — 26 72 135 142 348, (al) — 28, .2°. / 3° *indep.* 271, segunda 10 11 95 102 126 130 162 181 199 204[2] 227[2] 255, f. 16*v* 89, *enum.* 206, *indep.* 31 206 211 260 315 330 339 344b 347 354, segunda 100 254, segunda 121 132, *indep.* 130, Segunda 110 200, *indep.* 2, .2[a]. 8 9 10 26 28 34[2] 88 121 129 131 239[2] 257 300 328 348 *74 84 88 95 100 128 160 163 166 185 205 211 227 243 254 257 260 315 330 339 347 354*, f. 13*v* 91, f. 13*v* 96, f. 18*r* 101, f. 18*v* 106, f. 19*r* 109, f. 19*v* 114, f. 20*r* 119, f. 20*v* 124, f. 21*r* 130, f. 21*v* 131, f. 22*r* 135, f. 22*v* 139, f. 23*r* 144, f. 23*v* 147, f. 24*r* 152, f. 24*v* 157, f. 25*v* 162, f. 26*r* 166, f. 26*v* 169, f. 27*r* 170, f. 27*v* 173, f. 28*r* 177, f. 28*v* 179, f. 29*r* 183, f. 29*v* 187, *enum.* 90, *indep. 2 28* 37 39c 71 275b, (La) — 4 28 37 56 63 74 84 128 163 166 185 213 229 231 275b, (la) — 9 11 28 37 39c 71 76 130 209 229 322, *enum.* 120 167, .2°. *pro* 2[a], *indep. 34.*, *adv.* Segundo 41, .2°. 58 106 146 147 *41*

seguro 86 344

Seys 178, .6. 190

semana 4[2] 8 9[2] 10[2] 11[2] 30[2] 44c 90 100 105 119 127 129[2] 130[2] 162 199 204 206 207 226[2] 227 229 239 313

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

328, f. 5*v* 21, f. 16*v* 89, f. 30*r* 190, f. 34*v* 217, semana 18c, .1ª. f. 6*v* 26, f. 7*r* 31, f. 7*v* 33, f. 8*r* 38, f. 8*v* 39c, f. 9*r* 41, f. 9*v* 43, f. 10*r* 45, f. 10*v* 48, f. 11*r* 50, f. 11*v* 52, f. 12*r* 56, f. 13*r* 63, f. 13*v* 65, f. 14*r* 71, f. 14*v* 74, f. 15*r* 76, f. 15*v* 82, f. 16*r* 86, f. 19*r* 91, f. 19*v* 96, f. 18*r* 101, f. 18*v* 106, f. 19*r* 109, f. 19*v* 114, f. 20*r* 119, f. 20*v* 124, f. 21*r* 130, f. 21*v* 131, f. 22*r* 135, f. 22*v* 139, f. 23*r* 144, f. 23*v* 147, f. 24*r* 152, f. 24*v* 157, f. 25*v* 162, f. 26*r* 166, f. 26*v* 169, f. 27*r* 170, f. 27*v* 173, f. 28*r* 177, f. 28*v* 179, f. 29*r* 183, f. 29*v* 187, f. 30*v* 194, f. 31*r* 199, f. 31*v* 202, f. 32*r* 206, f. 32*v* 208b, f. 33*r* 208f, f. 33*v* 210, f. 34*r* 213, f. 35*r* 220, f. 35*v* 226, .sªª. f. 12*v* 60, .s. f. 6*r* 23, semanas 4ª 72

semejantes 292

sensar : sensando 235ª 236

sensible 85 86

sensual 35, (amor) — 89 182, sensuales 314

sensualidad 87 97

sentarse : sentado 296, senta(os) 290

sentencia 41, (maestro de las) sentencias 363

sentido 2 248ª 352, sentidos 121ª 129 132 133 134 159 204 208a b c d f 209b 226 227 238 247ª 248ª 335, *se*ntidos 18b

sentimiento 62 215, sentimjº. 65 193 330

*s*entina / ç 68

sentir 2ª 78ª 89 313 345, siento 347, siente 6 10 257, (se) — 342, sintimos 157, sentio 263, (he) sentido 62, sentira 213, sienta 63ª 338, sienta 184 217 320, sintamos 322, sientan 27, (aya) sentido 118 227, sintiere 179, sintiere 8 130c 235, sentiere 109, (fuere) sentido 334

señal 289 333ª, señales 312

señalar 228, (se) ... — 97

señor 54 165 216, = Dios 234ª 268, (el) — 234 320, (el) — (eterno) 63, (del) — — 65, (al) — 263 268 290, (del) señor 262, (el) señor 320, (el) .s. 157, (al) Señor 265, (del) — 287, (su) señor 177 316, (criador y) — 5 15ª 16 20b 38 39cª 52 184 316ª 317 324 351, (— —) .s. 50, señor (y criador) 39b, cf. criador, eterno. = Cristo, señor 289 305, (Eterno) — 98, (el) — 116 145 161 193 286 287ª 290 291ª 302 306, (al) — 268, (del) — 104 282 307, (del) señor 301, (del) sºr. 292, (del) .s. 289, (su) señor 147 191 248, (su) ... señor 97, (su) sºr. 63, cf. eterno ; Dios nuestro señor 151 155 169b 185 336, (—) nuestro sºr 153, (—) nuestro .s. 188, (—) n*uest*ro señor 16, 23 43 165 166 169ª 177 232 240 315 330 336 338 351 363 370ª, (—) n*uest*ro sºr. 3 16 20b 43 322 339 343, (—) n*uest*ro .s. 77 25 39b 46 48 61 75 77 89 92 135 150 155ª 175 179ª 180 181 183 189a b 234 243, (—) nro sºr. 9 39c, (—) nro .s. 174, n*uest*ro (Dios y) señor 343 ; señor n*uest*ro 365, (el) — — 168, cf. Dios ; Christo nuestro señor 208f 209b 224 261 265 344, a (—) nuestro sºr 262, (—) n*uest*ro señor 87 130b 158 161 164 191 195 198 214 229 264 272ª 273 275 276 279 280ª 283 289 299 353 365, (—) n*uest*ro sºr 4ª 138 161 312 316, (—) n*uest*ro .s. 19 47 53 67 71 91ª 95ª 135ª 143 144 146 161 167 175 190 199 201 206a b 214 218 221 222 248 270 271 273 279 282 283 284ª 285 301 302, señor n*uest*ro 136, (al) — 109, cf. Christo ; nuestra señora 108 262 263, n*uest*ra — 102 103 106 108 111 114 147 148 162 208e f 220 248 262ª 263ª 264, — senora 63, — sª. 47 107, — .s. 218 268, (madre y) señora nuestra 109, cf. nuestro

separar : separando(la) 348, separado 219, separada 317

septimo 161, Septimo 208, .7º. 18b 282 *161 208f*, septima *indep.* 344, Septima *indep.* 7 216 320 335, .7ª. 79 130ª 229 305 *79 216 320 335 344 359 indep.* 229, v. decima septima

sepulchro 219 220 298ª 300

sepultar : sepultado 208ef, (fue). sepultado 298

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

sepulturas 297
ser *sb.* (dando) — 235[2] 236
ser *vb* 9 18c 22 39b 42 48 58 169[2] 172 179 305 322 325 335 336 346 357[2] 362 367[2], seer 339, siendo 41 166 167 183, soy 58[2] 280 285, eres 274 297, es 1 2[2] 4[2] 9 10 13[2] 14 15 16 18a b c 20b 24 27 34[2] 36 37[2] 38 39a c[2] d 40[2] 41 42 43 44c 45 46 47[2] 48[2] 55[2] 56 58 59 62 64 65[2] 73 76 82[2] 83[2] 84[2] 86[2] 87 91 92 93 95[2] 98 101 102[2] 106 110 111 114 116 122 129[2] 131 135[2] 137 138[2] 140 143 144 150[2] 161 162[2] 163 165 166 167 169a[2] b[2] 170 172[2] 175 177 178 179 184[2] 190 191[2] 194 201 202 203[2] 210[2] 219[2] 227 229d 230 232[2] 234[2] 238[2] 244 249 252 253 254 255 257 258 259 260 262 271 273 279 284 286 292 306 315[2] 317 319 321 322[2] 324 325[2] 329[2] 330[2] 332 333[2] 335[2] 336 338[2] 344[2] 346[2] 347 348 349[4] 351 353 363[2] 364[2] 365 370[2], — (menester) 23 179 242 273, cf. menester ; somos 322, soys 286, son 1 4 8 9 39c 58 171[2] 206b 216[2] 261 272 305 313 317, era 271 272 290 303, hera 134 244, eran 275b, fue 50 113 250 258 285, sera 47[2] 48 50 55[2] 62 65 66 91[2] 103 104 111 112 113 118 120 121 130a b c 137 138 139 151 152 192 193 200 201 202 206 208 220 221 229 233 250 258[2], sed 281, seas 263, sea 2 16 21 41 55 65 72 86[2] 91[2] 98 112 116 133 142 151 152 157[2] 165 *172* 180 216 238 263 264 316 344 351 357 366 368 369, sean 4 60 146 170 222 226[2] 362 363, seria 94, fuese 280 285, fuesse 154, fuesen 362, fuere 38 79 124 146 147 168 206 229d. = haber : ser 32, es 365, son 322 ; = estar : ser 39c 47 93 326 366, siendo 135, es 20, somos 157 364, son 40, era 305, eran 283, sea 20, sean 326 ; *verb. auxil.* + *particip. activ.* ser 114, es 52 53 177 265 300, era 302, sea 285, *cf.* ir, morir, nacer, resucitar, venir ; + *particip. pasiv.* ser 17 48 94 167 208d 326 336 ; ser (= haber sido) 51, siendo 51 363, seyendo 201, es 2 6 9 10 175 177 217 291 312 343 365 ; es (*pro* fue) 266[2], son 275 295 336, hera 280, fue 51 158 167 208d 274[2] 276 291 293 296 297 298[2] 302 308 312 334, fueron 50 275b 297 298, fueron 281, (a) sido 52, (an) sido 48, sera 321, seran 304, sea 147 177 268, sean 46 326, (aya) sido 9, fuere 334; cf. abrir agitar, alzar, ayudar, baptizar, batir, combatir, condenar, consolar, constreñir, convertir, convidar, criar, cubrir, dañar, dar, descubrir, dividir, elevar, enviar, escurecer, estimar, examinar, hazer, informar, illucidar, illuminar, lançar, llamar, llevar, mostrar, nombrar, ordenar, partir, perdonar, poner, preferir, prender, prouar, quebrar, quitar, rescibir, regir, representar, sentir, sepultar, tener, tentar, vedar, ver, versar, vituperar ; *signif. permanentiae* siendo 50, seyendo 235, soy 169[2] 179, es 19 23[2] 39c 297 307, somos 23, son 23, hera 297, sea 44 fuese 57, *cf.* acabar, conceder, criar, dar, desamparar, obligar, vedar; + *inf.* es de (aborresçer) 348, — (aduertir) 9 13 88 127 129 357 366 368, Es de (advertir) 39 174 189 199 256 261, es de (mirar) 172, — (notar) 47, Es de (notar) 31 157 209 242, (an) sido (en interceder y rogar) 60, sea (en deliberar) 165 166, es a saber, v. saber
sermon 142 146 161 191 209, sermon 278
serpentina 334
serpientes 281
seruicio 9 135 155[2] 157 166 169b 316 351, servuicio 46, seruiçio 16, seruisio 97 98 168 177 183 315 322 344b
seruidores 276
seruil 370
seruir 20b[2] 23 130 155 168 169a[2] b[2] 233 363 370, — servir(le) 15, (se) — 135, seruiendo(los) 114, seruido (su majestad) 147, seruida (— —) 146, seruian 274, (se) sirua 5

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

sexto 208, Sexto 161, *indep.* 183 197, sesto 271, .6°. 18b 188 *161 183 197 208e*, sexta 78 206a 215 *321* 334 343 351, .6ª. 130a b 206b 229a b 304 *6 78 215 319 334 343 351 358*, v. decima sexta
si *pron.* 1 4 24 43 45 55 57 65 101 109 150 170[3] 178 184[2] 190 216 242 316 349, — (mismo) 2 21 123 124 258 343, — (mesmo) 87; *coni. cond.* 2 7 9[2] 14 16 18b[2] c 22 36 41[3] 48[2] 65 77[2] 95 129[2] 146 147 162 166 168 169b 173 199 212 213 217 231[3] 241 254 255 274[2] 287 290 325 333[2] 338 349[5] 350[3] 351 365 367, sy 162, *orac. ind.* 6[2] 28 29 30 112[2] 192[7] 202[4] 349 367
si no *cond.* v. no sino; *adv.* v. sino; como si, asi como, v. como
siempre 12 13 34 49 60 71 72 76 118 125 148 172 204 219 229d 247 256 320 344 350 365, (para) — 48 52 275
sieruo 54 268 291, siervo 291, sierua 262, sieruos 146
siete 4 238 244 245, .7. 297 306
significación 258, significacio*n* 249, significaciones 252
significar: *muestra significar* / dize *271*, significando 262, significa 28 31, significo 262
siguiente v. *adi.* 121 135 356, lo — 128 163, siguientes 3 4[2] 39 105 119 127 164 226 261 345, sigui*entes* 352, siguientes 337
silençio 335
simeon 268
simile 335[2]
similitud 235
simon (el leproso) 286, — (cirenense) 296, = S. Pedro 302
simple 169, simplices 291
sin 14 18b 20 *21* 51 52 89 147 172[2] 179 299 317[2] 322 324 325 330[2] 336 368; sin + *inf.* 49 64 76 105 175 252 366[2], — q*ue* 27
sinagogas / templos *91*
sincera 174
sinderese 314
sino *coni. advers.* (no) ... sino 155 290 293 296 305, (no ... ny) ... — 189b 216, (ninguna) ... — 169b, (—) ... sino 316, (ningun ... ny) ... — 217, (nunca) ... — 88
sion 201 202
sitio 297
soberuia 142[2] 146 322, *cf.* superbia
sobrar: sobraron 283
sobre *praep.* 10 18b 23 45 50[2] 51 52[2] 87 90 107 108 121 129 132[2] 158 159[2] 160 161 178 182[2] 204[2] 207 210 227 235 236 238 243 244 246 247 275b 280[2] 284 286 287[2] 295 316 325, f. 38*v* 244, sobre 85 87 133 335, sobre todo 216 370
sobredicho 95, sobredicha 120 255, sobredichos 335, sobredichas 188 342 343, sobre dichas 204 260
sogas 85
sol 60 229 237 284 297
solamente 2 23 127 155, solamente 169, sola mente 209, a no solamente v. no
soldados 295
soledad 208f
soler: suele 12 *142* 210 255 258 259 367, suelen 224, solya 18c
solicitud 20
solidarse 350
solio 106
solita 231, (la) — 65 91 101 110 136 149 159 190 200 218, solitos 222
solo *adi.* = sin otro 58 280, sola 20b; = unicamente 48 199 336, sola 20b 133 181 258, solos 302; *adv.* solo 16 155 169b 172 184 244 330, (no) solo ... (mas aun) v. no; solo q*ue* 83 84 98 147 157
solome 300
solucio*n* 87
sonar: sono 284
sonido 335
sorber(me) 60
sordo 91
sosegar 279
sotilezas 329
su 1 5[5] 6 15[2] 16[2] 18b 20a b[4] 21 23[2] 25 38 39c[2] 40 43 44 46 50[2] 51[2] 54 59[4] 61 63 71[2] 74[3] 87 91[2] 97[2] 108 130b 135[5] 137 145 146 147[4] 152 155 172 177[2] 180[2] 183[2] 184 185[2] 189a[2] b[2] 191[2] 201[2] 208e 213[2] 216 219 229c 233 234 235 240 246 248[2] 262 263[2] 264[3] 266[2] 267 269 270 273 276 280[2] 282 284 289[2] 290 294 295 297[2] 298 303

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

306 316[5] 317 320 322 324 325 326[2] 327 331 333 334[2] 336 339[2] 342[2] 343 344a b[2] 346 351[2] 361[2] 365, su / t 291, (el) su 106, (la) — 15 16[2] 20*b* *102* 106 151 157 168 234 330 369 370, sus 3 4 6 15 16[2] 18b c 20a b 54 59[2] 67 71 82 87 95 96 97 107 114 122 124 134 135 146 151 161 169b 177 189b 191 196 201[2] 214 245 248 268 271 272[2] 276[2] 278 279 281 282[2] 283 284[2] 287 289 290 291 297 301 *306* 314 315 316 320 324 325 326[6] 329[2] 330 332 334 362 367, sus 16 280, *cf.* d(ella) d(ellos)
suasiones 326[2] 345
suaue 7
suauemente 335, suaue mente 275b
suauidad 124 334
*sub 332
subditos 94 95
subir : subiendo 315, subida 9, subio 287, suba 331
sudar : suda 201, sudo 290
sudor 201 290
sueño 84
suerte: (de tal) — (q*ue*) 165, (por tal) — ... (q*ue*) 369 ; de suerte que v. que
suffiçiente 320 324
sufrir 325, (han) sufrido 60
subiection 264
subiecto *sb.* 14 15 18c 83 84, — (humano) 89 ; *adi.* subiecta: (segun) — (materia) 48 49 74 225 226 243, (segun la) — (materia) 105 199 204, (segun la materia) — 4, subiectas 87, cf. materia, segun
sumo 74 138, su*m*mo 136 139 143 334, su*m*ma 146 147 237
sumaria 2
suppelectile 344
superbia 50, cf. soberuia
super[e]rogacion 357
superfluo 83 84
superiores *sb.* 42[2] ; *adi.* 87
supino 76
suplicar : suplica 157
suponer : supone 290 299
sustentacion 213 214, substentacion 344b
subtil 9
suya *adi. postp.* 299, *indep.* 137 ; *pron.* (los) suyos 93, cf. su

T

tabernaculos 284
tabla 282 283
thabor 307
tacto 70 125
tal *adi.* = este 40 94 95 98 141 146, el — 16 51 112 157 343, al — 35, la — 2 12 16 17 106 155 174 175 183[2] 184 213 215 252 258 318 321 324 329 330 332 334 335 336[2] 348 351[2], los tales 15 18a 44b 169b, las — 89 125 338 ; = esto 183 ; = así, de este modo, 53 167 339 347, tales 362 ; (de) tal (suerte) q*ue* 165, (en) — (manera) q*ue* 23, (en) — (puncto) q*ue* ... (y) q*ue* 166, (por) — (suerte ny por) tales (modos) 369
talentos 278
tambien 89 275b, también 299, tanbien 95 311, ta*n*bie*n* 18b, tambien ... no = tampoco 155
*tamen 4 15 41 320, tame*n* 347
tanpoco 84
tan 42 94[2] 103 254 275b 325[2] 369, — + *superlat.* 58 196, tam (miraculosamente) 223, tan ... que 290, tan ... (tanto) ... q*ue* 369
tan ... como v. como
tarde *adv.* 283
tanto *adi.* 51 206 208f 229 233 242 322, tanta 71 106[2] 203 213 221 258[2], tantos 48 50[2] 58 74 116 228, — (otros) 299, tantas 51 58 103 145 ; *adv.* 10 20b 206 210, tanto ... q*ue* 290, tan ... tanto ... q*ue* 369 ; entre tanto v. entre, otro tanto v. otro, tanto ... como v. como, tanto ... quanto, tanto mas ... quanto mas, quanto mas ... tanto mas v. quanto, por tanto v. por
tardos 4 303
*te 351[2]
te *compl. dir.* 262 282 292 295, *indir.* 274, *reflex.* 269 270 274, cf. echar, ir, leuantar
temer 39d 280, temeis 279, temays 301

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

temor 9 20 65 284[a] 290 301 325 370[4]
temperancia 83 229d
temperatura 72 205
tempestad 279, (*gran*) *tempestad* / terremoto *279*
templo 47 134 235 268[a] 272[a] 277 288 291 297[a] 344b, templo 132 161 277 288, f. 21*v* 131
temporal *sb.* temporales 229c, temporales 130c; *adi.* temporal 53 74 91 95[a] 165, temporales 38 171 362, temporales 16 40 189
temporas 359
tender : tendiendo 287
tener 16 76 78 130c 155[a] 166 179 181[4] 189b 212[a] 213 245 257 322 325 352 353 365 366, — (la) 341, (auer) tenido 186 187 341, (aver) — 340, teniendo 20b 41 226 241 252 361, tengo 338, tiene 5 84 153 155 184 231[4] 234 242 339 343, (se) — 57 299, tenemos 296 299 344b, tienen 150 189 276, tienen 18, tenia 266 333[a], tenian 292, tenian 279, (se) tuuo 204, (se) tuvo / b 226, tubimos 222, (he) tenido 56, (a) — 71, (ha) — 93, tendre 338, (se) tendra 247, (se) terna 204, tenga 4 93 342, tengais 284, tengan 15, (se) — 369, 339, tubiere 174 tuuieron 96, (ser) ... tenido 94, (fue) — 167, (sean) ... tenidas 326 ; *et inf.* tengo de (contemplar) 75 102, — (hazer) 73 127 130 131[a] 229, — (leuantar) 73, — (leer) 127, — (ser saluo o condemnado) 367
tentacion 210 212 217[a] 351, tentacion 347, tentaçion 351, tentaciones 13 317 320 325[a]
tentador 274
tentar 142, tentado 7 199, tienta 10, (es) tentado 9 10 217, (fue) — 274[a] (fue) tentada 334
theologales 327
tercero *adi.* 52 134 177 178 258, *indep.* 52 58 64 193 236, *tercero* / segundo 203, Tercero 62 208b, *indep.* 63 172 180 221, terçero 26 344, .3°. 52 209 222 *52 58 63 94 97 104 108 113 116 124 134 139 142 146 147 152 155 172 177 180 193 194 203 208b 221 222 258, indep.* 20b 43 44c 68 72 87 94 97 104 108 113 116 124 128 139 142[a] 146 152 155 194 227 246 258 273 296 *43 44c 68 262 263 264 266 267 268 269 270 273 275 276 277 282 283 284 285 286 287 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 300 301 302 303 304 305 306 307 312,* .3°. 45 146 271, .3. 19, tercera 118 168 206, f. 30*r* 190, *indep.* 31 255 316 348, Tercera *indep.* 212 331, .3[a]. 90 301 *75 85 89 129 164 167 186 206 212 228 255 316 331 340 348 355,* f. 30*v* 194, f. 31*r* 199, f. 31*v* 202, f. 32*r* 206, f. 31*v* 208b, f. 33*r* 208f, f. 33*v* 210, f. 34*r* 213, *indep.* 4 29 37 56 63 71 75 85 89 129 131 164 167 186 209 275b 322 *3 29 39d 71 275b, adv.* .3°. 58 106
terçiamente 275
tercio *indep* 262 263, 3° *indep* 264 265 266 267 268 269 270 272 273 274 275[a] 276 277 279 280 281 282 283 284 285 286 287 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 300 301 302 303 304 305 306 307 312, .3[a]. *pro* 3°. 278
terdecimo : (fol) .13°. 19, (Jo) .13. 289, Terdecima *indep.* 13, terdeçima *indep.* 326, .13[a]. *326 365 indep.* 13, .13. 311
terrena 20, terrenas 317
terrenal 51
testamento 275b
tetrarcha 294
tibia / v 317, tibios 322
tiempo 13 24 25[a] 26 43 56 175 252 256 318 336, tiempo 13 18c 37 43 44b 51 56 79 162 177[a] 178[a] 241 242 258 324 336 348 355 *175,* tp°. *176 177,* tiempos 24 175, tiempos 6 88 *102 363* 369
tierra 23 60 76 93 106[a] 107 108 236 267 270[a] 274 290 291 307 316 325 tierras 111
titulo 296
tocar 70 125, toca 335[a] 344, tocan 70 335, toco (los) 284
todo *adi.* = cualquiera, toda clase de, cada uno de *ante sb. sine art.*

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

1[2] 22 97 98 114 217 229d 316 333 353, toda 15 20 79 98 169 172 307 316 329 348 355, todos 20 44 92 145 239 315 344b 361 363, = enteramente, sin excepción: *ante art.* todo 20 47[2] 58 94 95[2] 102 128 141 145[2] 164 166 253 303 307 317, toda 93 102 106 208f 209a[2] b[2] 226[2] 273 293 306, todos 3 20 22 56 58[2] 92 93 95 98 131 140 142 226 237 241 243 261 275b, todas 1 4 23 39b 60 72 98 106 110 130a d 146 165 228 229 260 261 281 307, + *relat.* todo 5 23 40[2] 42 226 303, todos 96 268 277; *sine art. ante pron. pers.* todas 316 366; *ante pron. demonst.* todo 50 116 159 197 208 274, toda 127 138 292, todas 111; *ante posses. et sb.* todo 5 216 234, toda 44 51 58 74 185 234[2] 339, todos 67 146 151 324, todas 16 46 96 234 327; *in apposit.* todo 348 370, toda 317 370; *pron.* todo 18c 124 155 161 189b[2] 234 322 333, todos 102 137 146 150 293 295; *modus adv.* en todo = enteramente 165 186 233 342 350 353 363 365; con todo v. con, sobre todo v. sobre

tolerar 89[2]

tomar 1 14 18a b 19 132 155 169[2] 170 171[2] 178 179 189b 209 215 228 311 318 343[2], — (la) 179 187, — (nos) 327, tomando 2 20 42 162 163 284 323 324, Tomando 42, toman*do* 19 133, Tomadas 188, toma 11, (se) — 82 176, (se) toman 4, toman 169b, tomava 344b, tomo 295, — (lo) 268, (habian) tomado 306, tomara 215, (se) tomara 131, toma *2* 269 270, tomad 234 289, tome 209a b 214

thomas = *apost.* 304 305[2], = Aquin*as* 363

tormento 48

tornar 255 275, tornando 303, tornado 311, torno 234, torna 291 295, — (me) 34, tornan 266, torno 270, (se) — 263, tornaron 267, tornaro*n* 265, torno 270, (se) torne*n* 274, tornasen 267

torno: (en) — 327

torpe 368

tortolas 268

trabajar 93 95 116, trabaxando 195, trabaja 236, trabaje 11, trabaxe 321

trabajo 96 97, trabajos 9 51 93 116 206b

traer 50[2] 51[2] 56 71 102 121 130b 159 191 206b 229b 234 322 332, — (la) 331 334 350, — (los) 146, (el) — (de) 129 208 209b, traher 133 134, (el) — (de) 132, trayendo 50 51 52 74 78 85 169 206b 329 332, — (le) 351, — (la) 330, — (me) 74, traiendo 227, trae 39c, 224 326, trae 333, traen 17 268, traya 282, truxo 334, (se) traeran 204, traed(melos) 287, truxesen 283

trajes 106

tranquila mente 177

tranquilidad 333

tranquillo 177[2], tra*n*quila 279

tra*n*sfiguracio*n* 284

transfigurarse: transfiguro(se) 284

tra*n*sgressor 278

treynta 271, .xxx. 4

tres 4 19[4] 20b 24 32 37 42 44 45[2] 51 56 62[2] 63 64 71 82 87 89 95 102 105 106 109 118 121 142 146 148 149 150 156 159[2] 162 164 168 199 201[2] 204[2] 227 228 238 241[2] 246 261 263 267[2] 272 274 275a b 284 290 306 322 244b, f. 10*r* 45, f. 10*v* 48, f. 11*r* 50, f. 11*v* 52, f. 23*v* 147, Tres 175 238, .3. 101[2] 190 *156*, f. 25*v* 162

tributo 111 293

tristar 195 315, cf. entristeçer

triste 290 317

tristeza 329, tristeza / z 69

throno 106

tu *pron. pers.* 263 274 289 297; *posses.* 262[2] 263 268 282 291 297 305 cf. tuya

tunicas 51

turba 280

turbacion 329, turbacio*n* 317, turbaçio*n* 347

turbar 349

turpissima 58

tuya 290 cf. su

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

U

*ubi 348
ultimo: vlt° 301 303, *postp.* 302 306 307, ultima 190
un *art.* 2 15 16 33[2] 40 41 47 54[2] 74 92 114 131 138 144 165 166 178 185 191 206 242 252 262[2] 277 282 306[2] 326 327[2] 347 351, un 179 239 291 339, una 16 41[2] 58 75 111[2] 140 162 177 201[2] 263 264 279 284 286 291 294 295 312 326[2] 335 346 349[2], Una 240, (cada) un, (cada) uno, v. cada ; *adi. num.* un 45 48 50[2] 52 53 54 55 61 63 65 71[2] 75[2] 77 101 109[2] 111 117[2] 118 126[2] 147 190 198[2] 199 209a b 225[2] 237[2] 241 243 268, Un 147, un 248, (*y*) *un* / un 118, uno *enum.* 256, una 12[2] 19[2] 45 72 99 128 129[2] 133 159 170 172 184 253 254 255[2] 258[2] 291 354, *indep.* 20b, un (Aue maria) 63 73 248[2] 253, una (—) 147, *opposit. alii adi.* un 15 29 54 127 258[2], uno *indep.* 32 199, (el) — 32, una 16 30 192 199[2] 202 293, (la) — 15, *indep.* 136 212, unos 74 224, (los) — *indep.* 141, unas 171, *indep.* 71, (las) — 10b, *cf.* vez ; *pron.* uno 14, (el) — 231, (la) una 285, unos 4[2] 106[5] 107, *partitiv.* uno (de) 289, una (de) 256, (en) uno 370, cada uno v. cada
Undecimo 161, .11°. *161*, (capl) .xi. 285, Undecima *indep.* 11, Undeçima 324, .11[a]. 309 *11 324 363*
unguento 282[2] 286
unida 219[2]
universal 219[2]
uniuersal 97
uniuerso 95
untar: untaba 282, (fue)... untado 298
usar 23 130c 229c, (aver) usado 341, usando 51, usa 20b 177 314, husamo(s) 3, usen 278
uso *sb.* 248[2]
**ut 142*
util 370

V

vacar 135
valle 47 201[2] 202, Valle 201, valles 112
vanamente 40
vano 39 142 167 326[2], gloria vana 322, vanas 63 326, vana (gloria) 351
variar : variando 252
varios (espiritus) 6 8 9 17 176 177, varias (agitaciones) 17 317 320, — (mociones) 313
varon 325[2], varones 312
vasso 282
vedar : vedaba 293, (siendo) bedados 51, (fuese) vedado 57
vegetar : vejetando 235 236
vejez 262
velo 297
vencer 13 21 87, vençer 217 327, vencido 34, vençido 33
vender 289[2], vender 191, vendyan 277[2], vendia*n* 277
veneno 369
veneraçio*n* 358
venerar(las) 360
venganza 325
venia 241
venial (pecado) — 41 166 349, (peccados) veniales 349
venialmente 41, Venialmente 35
venida 272
venir 16 34 65 84 93 95 135 189b 217, veniendo 50 219 268[2], venyda *102*, viene 32 33[2] 34 35 280 287 316 347 351 370, vienen 6 32 321, venian 295, vino 51 270 273[2] 280 290 306, venimos 267, vinieron 267 274, venieron 265, (es) venido 53, vendra 213 312 323, ven 285, venga 154 169b 330 367, vengan 142, viniere 242
ventanas 79
ventura *adi.* 7, (por) ventura 16, cf. auentura
ver 47[2] 65 91 103 106[2] 112 114[2] 122 138 151 194 202 220 232, ber 66, viendo 47 48 91 102 103 112 138 151 192 220, — (le) 53, vees 274, vee 7 14 214 349 351, (se) — 213, veen 300, vio 302, vimos 267, vistes 312, vieron 305, (he) visto 185 339, veremos 135, veran 301, vee 305, vean 278, viesen 295, viere 305, — 18c, (fue) visto 308
vera 164 322 353 363, cf. verdadero
verano : berano 229
verbi gracia 349[2], ver*bi* / u 33

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

verbo (eterno) 109 130
verdad 38[2] 39a b 305 366, (en) verdad 289
verdadera mente 302
verdadero 2 139 143 352, verdadera 139 329, verdaderos 223, cf. vera
verguenza 9 48
verme 69
versar : (aya sido) versado 9
veste : beste 294
vestiduras 287[2] 290 284 297
vestir(me) 74, vestir 93, vestiendo(le) 294, vestido 295, vestidos 51 (me) visto 206, bestieron(lo) 295
vexaciones 321
vez : (cada) — 27, (otra) — 77 148 159 215 286, (otra y otra) — 34, (una) — 159 172 291 354, (una) — (y otra) 293, vezes 4[2] 24 25 26 48 49 50 89[4] 99 129 133 201 213 241[2] 274 275 290 292 306 311 336 367[2], cf. cada, otro, uno
via 15 267, (por) via 20, (por) uia (de) 367
vicios 142, viçios 314
viçioso 84
victoria 93
vida 1 4 10[2] 21 23 44 51 53 56 60 61 71[2] 91 98 130b 135[2] 139 165 166[2] 172 177 189[2] 215 261 271 285 *310* 343 350, vi*d*as / c 100
viejo 129 275b
viento 279 280, vi*en*tos 279
vientre 262 263[2] 266
viernes 359
vigessimo : (ca*pitulo*) .20. 304, (Jo) — 305, vigessima *indep.* 20, .20[a]. *indep. 20*
vigilancia 336
vigilar 93
vigilias 359
vil 344
villas 91
vinagre 297
vino 276[2]
virgen (maria) 299, v. madre, maria
virginidad 15 356
virtud 2 199 363, virtudes 124 146 245 257 327
visible 47[2]
vision 284
visitacion 263[2], visitaçio*n* 162
visitar : visitase 263
visp*e*ras / a (e superpos.) 128, (e *scriptum iuxta* a) 129 148 159, visparas 133 204 209b 227, bisperas 20, bisparas 72
vista 47[2] 65 66 81 91 106 112 122[2]
vituperar : (ser) vituperado 94
vituperio 98
vivir 15 344b, bibieron 51, (he) viuido 56, vivira 285, (somos) viuos 364,
vocacion 172, vocación *172*, vocacio*n* 172 275, bocacion 95
vocal 1
vocalmente 3, vocal (o) ... mente 253
voluntad 3[2] 50[2] 51 52 93 95 155 175 180 189 234[2] 290 330, — (diuina 1, (diuina) — 15, (su sanctissima) 91, (— —) voluntad 5, (su sanctissima y beneplacita) voluntad 180
voluntarie 44
voluerse : (se) voluia 288
vos 234[2]
vosotros 278 281 289 291 299 304, uosotros 265
voto 14[2] 357[2], votos 357
voz 201 263 273 284[2] 297, vozes 67 vo*z*es / c 293, bozes 295
vuestro 234, *indep.* 234, v*uest*ro 98[2] 278, vuestra 98, v*uest*ra 98[2] 234 278, v*uest*ros 278 312, vuestras 278
vulgarmente 346

Y

y *coni. introducens novum concept.* 1[2] 3 4[2] 6[2] 8 9 10 12 14[2] 15[2] 16 18b[2] c[2] 19[5] 20a[4] b[2] 21 23[6] 24 25[4] 26 28 29 30 32[2] 33 34[2] 35 37 40 41[2] 42[2] 43 45[2] 47[2] 48 49 50[4] 51[2] 52 53 54[2] 55[2] 56 57 58 60 62[4] 63[4] 64 65[2] 66 71 73[2] 74[2] 75 76 77 79 82 83[2] 84[2] 86[2] 87 88[4] 89[6] 90[2] 93[2] 94 95[2] 97[2] 98 99 100 101 102 104 105[2] 106[6] 107[2] 108[4] 113 114 115 116[2] 117 118[2] 119[2] 120 121[2] 122 123 124[4] 126[2] 127 128 130d 131[2] 132[4] 135[4] 137 141[2] 142[4] 145 146[2] 147[2] 148[4] 150[2] 151 153[2] 158 159[7] 160[2] 161 162 164 166 167[2] 169a b[2] 170[2] 173 175 176[2] 177[2] 179 180 181[2] 182 183 184 185[2] 186 187 189b[2] 190 191[4] 194[2] 195 196[2] 197[2]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

198 199[2] 201[4] 202 204[6] 206[3] 207 208a[3] b[3] c[3] d[2] e f[5] 209a b[3] 211 213[2] 214[3] 219[3] 220 225 226[2] 227[2] 229c 233 234[5] 237 238[2] 239[2] 240 241[5] 242 243 244[3] 248[3] 252[3] 255 256 258[5] 259 261[3] 262[2] 263[5] 264[3] 265 267[4] 268[3] 269[2] 270 272[3] 273[3] 274[3] 275a[3] b 276 277 278[3] 279[2] 280[4] 281[5] 282 284[6] 285[5] 287[6] 289[3] 290[5] 291[6] 292 293[3] 294[3] 295[4] 296 297[4] 298 300 301[3] 302[3] 304 305[3] 306[6] 307[3] 311[3] 312[3] 313 315[2] 316[3] 321 322 325[4] 326[2] 327 329 330 331[3] 332[2] 333 334[3] 335[6] 336 338 339 340 341 342 344a[3] b [3] 346[2] 347[2] 349[2] 351[3] 355[3] 356 357 358 359 360[2] 361 363[3] 365 366[2] 367[3] 368 370 ; *ante* « i » *initial.* f. 27*r* 270 ; *enumer. ante ult. membr.* (*ternar.*) y 1 2 9 14 19 23 38 39a c 41 45 46 52 60 65 69 72 79 89 90 91 107 108 112 114 148 205 213 222 234 246 267 271 284 290 300 315 316 319 320 327 329 333 355 356 363[3]; (*quatern.*) y 15 18b 31 68 130a 162 190 229a 235 236 252 253 258 278 317 ; (*quinar.*) y 1 23 112 128 359 ; (*senar.*) 358 ; (*octo mem.*) 278 ; *repet. a secundo membro* : (*bis*) 7 18b 42 51 58 60 77 98[3] 111 191 209 219 254 264 265 269 270 276 283 298 305 307, (*ter*) 22 34 114 130 133 139 214 282 354, (*quat.*) 51 129, (*quinq.*) 283 292 ; *repet. ab initio* (*bis*) 53 147, (*ter*) 43 301, (*quinq.*) 201, (*sex.*) 295 ; *colloc. irregul.* (— y — —) 50 51 208d 240, (— y — — — —) 199, (— — y — y —) 60 101 124, *combinat.* (— y — / — y —) 238, (— y — / — y — / — y — / — — / — y —) 106, (— — / — y — / — y —) 116, (— y — / — — — y — / — y —) 315, (— — — y — / — y —) 234, (— — — y — / — — — y —) 60, (— / — — — / y —) 357, (— — — — / — y —) 67, (— o — o — / — o — / y —) 85; *substit. relativi* y 43 55 82 101 111 139 150 170 201 221 313 328 ; = ni (no) ... y 18, y (no) = en vez de 227 ; y asi v. asi., *ampliatio eiusdem concept.* : (*expres. binar.*) *intra duo verba eiusdem speciei* y 1[2] 2[6] 4 5[3] 7[4] 8 9 10 13 14[3] 15[4] 16[3] 17[2] 18 20a b[7] 23 24[3] 25[3] 32 38[3] 39b c[7] 42 44a[3] b[3] c 46 48 [3] 50[3] 52[3] 53 58[3] 60 61 63[2] 70 71 74[3] 78[2] 87[3] 91 92 95 96 97 98[4] 103[2] 106[3] 107 109 114[2] 116[2] 122 125 130a b c 133 137 139 140[2] 143 144 145 146[2] 147[2] 155 157 162[2] 164 167[4] 168[3] 169b 172[3] 173 174 175[3] 176 177 178 179 180[3] 181[3] 182 183[2] 184[3] 185 186 187[3] 188[2] 189a[6] 199 204 206a b[3] 208c f[3] 214[3] 215 221[2] 223 226[2] 227 228 229a[2] b c 231 234[3] 236 237 238 240[2] 241[2] 242 243 244 245[2] 246 248 258 261 265 275b[3] 277 303 312 313 314[3] 316[5] 317[3] 318[3] 320 322[3] 324[2] 326[5] 327[4] 329[3] 331[3] 332 333 334[3] 337[7] 339[3] 340 341 342[4] 343[5] 344a[6] b[3] 345[3] 346 347 348 349 351 353 354 362[2] 363[4] 365[3] 366 367 368[2] 369 370[2] ; *ante* « *c* » *init.* 16[2] 39c 55 147 235 237, *e* / y 109 150 ; *ante* « *i* » *init.* 39c 326 ; (*expres. ternar.*) 16 39c 48 78 115 157 189a b 193 195 206b 229b 238 325 333 335 ; *modal. explicativ.* 16 157 164 224

ya 73 172 281 283 290 300 367[2] ; *ante particip. vel adi.* 10 49 74 168 204 208a b 243 244[3] 253 264 344, Ya 135

ydolatria 39d

ygual 166 167 168

ylluminacio*n* 39b

ylluminatiua 10

ymagen 235, ymagenes 360

ymaginacion 65 66 121, ymaginacio*n* 47

ymaginar 140 143 314, Ymaginando 53

ymaginatiua 47 91 112 122

ymitacione (xpi) 100

ynorancia 59

ynstruyr 18b

yo *pron.* 34[2] 48 50 52 58[2] 93 98[2] 114 147 166 169 180 185[2] 197 233 234 278 280 285 289[2] 293 338 339[2] 346 347 365

ysrael 268 270[2]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Cisneros, v. Jiménez de
Clavera, domina, 24
Clemens, S. 68 70
Codina, Arturus, S. I. de opere *Vita Christi*, 39 ; et *Praesupponendum*, 116 ; de scriba textus *A*, 87 ; de Versione prima, 108 ; edit textus *H* et *C*, 420 ; eius opinio de textu *I*, 510 ; varia, xiii 32[10] 40[15 16] 41[21] 44[11] 454[1] 456[6] ...
Codure, Ioannes, S. I. facit Exerc. 12 108 ; auctor probabilis textus *I*, xiv, xv, 510 512 ; mors, 510
Cogitationis peccata, 7 430 512 593 ; in textu *M*, 594 ; in textu *L*, 615
Cognet, Ludovicus, 34[3]
Colombás, García M., O. S. B. 47[6]
Colonia, v. Köln
Coloniensis textus (*C*), quandonam scriptus, 33 113 ; est textus pro integro mense 114 ; accommodatus, 456 459 ; gradus accommodationis, 456 ; labor accommodationis cessat inde a reg. 6[a] discretionis spirituum [334] 459
Concilium Lateranense IV, 77
Confessionum manualia, 52
Congregatio generalis V[a], iubet emendari Vulgatam ad fidem textus *A*, 65 81-82 139 144 (in apparatu)
Conservatio spiritus post Exerc. in *H*, 450
Consolatio, 146 148 316 632 639 ; — vera et falsa, 113 ; — sine causa praecedenti, 6 ; — et desolatio, 631 633 638 645 ; in textu *H*, 427-28 ; — secundum Patrem González Dávila 630 ; vocatur « passio spiritualis » 629 630 ; experientia Ignatii 6
Constitutiones S. I. 53 62
Contarini, Gaspar, card., sua manu transcribit Exerc. 12 86 ; exhibet Paulo III *Formulam Instituti* S. I., 87 91
Contarini, Petrus, facit exerc. 7
Contemplatio 140 ; — et meditatio 512 518-20 ; contemplationes quinque quotidie faciendae 150 ; — ad obtinendum amorem, 313 427
Conversationis apostolatus Ignatii, 11 15 17
Corrons, Petrus, 24
Costerus (Decostere) Franciscus, S. I. 25
Creixell, Ioannes, S. I. 39[3] 50[15] 63[17]
Crehan, Iosephus, S. I. 418
Cuesta, doctor, 137
Cusson, Aegidius, S. I. 40[16]

D

Daemon tentat sub specie boni, 150
Dalmases, Candidus de, S. I. xvi, xl, 85 87 454 507 511 591
Damascenus, campus, 40-41
Daniel, propheta, 514
Daniel, abbas, 629
Darbord, M. 37[15]
Darlow, T. H. 55[47]
Debuchy, Paulus, S. I. xiii 60[1] 454
Decalogi praecepta, 37 ; v. Orationis modos
De' Dotti, Gaspar, 7
De' Duranti, Durans, episc. 71[2] 72 73
De Fabiis, Fabius, S. I. 81[1]
Delange (De Angelis), Balduinus, S. I. 52[31]
Desolatio, v. Consolatio et —
Detractionis peccata, 431
de Vocht, H. 418
Devotio moderna, 37 48 58 60
Diffamationis peccatum, 610 617
Directorium internum Exercit. 113
Directorium Exercit. recognoscitur, 81[1]
Discretio spirituum. Regulae quandonam scriptae, 29 32 33 ; quid factum Minorissae, 9 638 ; Reg. primae hebdomadae, 113 114
Doctrina christiana, 9 53 ; docetur ab Ign. Minorissae, 23 ; Compluti, 17
Domènech, Hieronymus, S. I. eminet in dandis Exerc. 20 ; eius scriptum, xli
Dominici, Iacobus, S. I. 82
Dominicus, S. 45-46
« Dones y gracias espirituales », 54
Dudon, Paulus, S. I. 50[15] 63[17]
Durans, v. De' Duranti

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

E

East Meon, op. 418 419
Ecclesia 404 ..., 504 ...
Edo, Marianna, 23
EIXIMENIS, Franciscus, 39[1]
Ejercitatorio de la vida espiritual, 25 47 48 49 50 ; lectum a S. Ign. ? 48-50 ; eius fontes, 60 ; — et Exercitia, 51
ELDUAYEN, Amator de, 7
Electio in Exercit. 11 20 113 631 635; sunt eorum punctum centrale, 427; tractatus electionum conspectus, 631 ; compositus Lutetiae, 5 7 427; electio rerum immutabilium, 634 (v. matrimonium, sacerdotium) ; regulae, 31 ; quattuor regulae in textu *H* ; tria tempora, 427 638 ; modi, 632 640 ; non traduntur in textu *I*, 532[2] ; tractatus de electione tributus fratribus Ortiz, 627 ss.; electio status iuxta eos, 631
Eleemosynae, 33
Elisabetha, S. 33
Elisabetha, Hispaniae regina, 36 42
Enchiridion, v. Erasmus
Enríquez, Fadrique, 627[1]
ENZINAS, Franciscus de, 55
ERASMUS ROTERODAMUS, auctor *Enchiridii militis christiani*, 56 58 ; eius opera Barcinone, 56[57] ; — et Principium et fundamentum [23], 56-58 426
ESTIENNE (Stephanus), Robertus, 55[36]
ESTRADA, Antonius, 87 91[22] 509 517 ; cursus vitae, 510-511 527[1] ; scriba textus *I*, 510-511
ESTRADA, Franciscus, S. I. 510 ; petit complementa Exercitiorum, 33 ; tradit bene exerc. primae hebdomadae, 20
Examen Constitutionum S. I. 11 31
Examen generale, 31 53 140 430 ; modus 431 ; in textu *C* 460 ; in textu *M* 592 593 ; in textu *L* 610 615 ; in textu *I*, 532ss.
Examen particulare, 21 ; obtinet ultimam formam Lutetiae, 426 ; eius locus in Exerc. 7 ; de lineis, 5 6 ; in textu *H*, 424 ; in textu *L*, 610 614 ; in textu *I*, 530ss.
Eucharistia, de ea interrogatur Ign. 37
Evangelia, de textu ab Ign. adhibito, 55
EXERCITIA SPIRITUALIA, scripta ab Ignatio, v. Ignatius; vocantur « meditationes », 14 ; et « spiritalis cognitionis schola » 19 ; sunt orationis methodus, 14 ; eorum synthesis, 1 ; quandonam scripta, 6 7 ; eorum genesis, 4-7 ; fontes, 34-60 ; scripta Minorissae, 8 16 22 28 29 61 ; quandonam conclusa, 17 ; examinantur Salmanticae, 12 ; Lutetiae, 32 ; eorum causa persecutionem patitur Ign. 26 ; fructus ex eis obtentus, 76 ; approbantur a Paulo III v. Paulus III, Alvarez de Toledo, Archinto, Foscarari ; de eorum impressione 77 79[4] 119 ; numerus exemplarium, 80[11] ; pretium, 80[11] ; cur impressa, 81 ; in commodum directorum, 136 ; anonyma eduntur, 27 79[4] 119 ; traduntur « por varias manos y varios modos », 460 ; sunt Societatis proprium ministerium, 18 ; nullum efficacius remedium, 18 ; undenam eis veniat efficacia, 18 34 35 62 ; eorum finis et methodus, 14 ; originalitas, 11 14 34 60 ; inspiratio, 14 60-64 ; fontes inspirationis et interpretationis, 35 ; quibusnam praecipue utilia, 20 ; — levia, 9 ; — comparantur cum *Vita Christi*, 40-41 ; — et « Devotio moderna », 60 ; et doctrina Sanctorum Patrum, 59 60 ; et theologia, 58 ; eorum verba latina, 59 ; editio romana a. 1586, 81
Numeri declarati in introductionibus huius voluminis : [5] p. 122 ; [16], p. 103 ; [18], p. 98 ; [22], p. 19 115-116 ; et v. *Praesupponendum* ; [23] p. 57 101 et v. Principium et fundamentum ; [32], p. 101 ; [46], p. 102 ; [48], p. 99 ; [50], p. 99 ; [60], p. 103 ; [61], p. 102 ; [62], p. 110 ; [83, 84], p. 99 ; [94], p. 100 ; [98], p. 97 ; [113], p. 421 ; [140], p. 122 ; [151], p. 102 ; [195], p. 122 ; [271], p. 122 ; [278, 281,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

[284], p. 100; [293], p. 122; [295], p. 111; [317], p. 122; [330], p. 94; [344], p. 59; [366], p. 136-139
Textus archetypus et accommodati 83; Textus hispanus Autographus (*A*): quisnam talis vocatur, 85; quisnam eius scriba et tempus compositionis, 87-92; non Ribadeneira, 87 90; probabiliter Ferrão 87 91-92; huius cursus vitae, 92 95; de locis emendatis ab Ignatio, 92-95 99 123-125; in textum *P1* translati, 123-124; comparatio cum *P1* 100; chronologia textus 95-96; status Exerc. ante *Autographum*, 96; alii textus hispani, 104-105; prima editio facta in Hispania, 136
Versio prima (*P*), exemplaria manuscripta, 106-108; de eius auctore, 108-109; textus evolutio, eius interpretes, 112-114; additamenta ex *A*, 94-95 107; Salmeronis emendamenta, 107 109 111-112, ubinam cesset emendatio, 114; notae characteristicae linguae, 109; Textus *P2* quandonam scriptus, 114; a Polanco emendatus, 114-117; cum *P1* comparatur textus *I*, 515
Versio Vulgata (*V*), textus, 117; auctor, 118; tempus, 118; textus pro basi adhibitus, 120; de emendationibus Polanci, 120 126; — comparatur cum *A* et cum *P1*, 125-126; cum textu hispanico, 126-135; in paucis discrepat, 82; non habet omnes correctiones *Autographi*, 122; de regula 14ª ad sentiendum cum Ecclesia, 136-139; usus fere universalis textus *V*, 135-136; pluries editur, 136; Congregatio generalis Vª iubet *Vulgatam* corrigi ad fidem textus hispani, 81-82 139

F

FABER, v. FAVRE
FAVRE, Petrus, beatus, facit exerc. 7 12 19 108; ea tradit probabiliter Helyari, 419; venit Romam cum Ign., 17; Coloniae degit, ubi dat exerc. cartusianis, 455; quibus relinquit textum *C*, 454; dat exerc. Lovanii, 591-92 593 595 597; auctor textus *M*, 591; minime textus *C* XIII, XV, 455; cum Ortiz venit in Germaniam et in Hispaniam, 628[1]; probabiliter vertit partem textus latini, 112, 114; epistula eius ad Codurium et Xaverium, 460; eminet in dandis exerc. 20; eius scriptum, XLIV
FERDINANDUS, Hispaniae rex, 36 42
FERRÃO, Bartholomaeus, S. I. 33, cursus vitae, 92 95; venit Romam, 91; eius formula votorum et *Memoriale di Roma*, 92[27]; probabilis scriba textus *A*, XIV 87 92 95 99
FESSARD, Vedastus, S. I. 116[16]
FISHER, Ioannes, S. 419
FLOR, Maria de la, 54
Flos Sanctorum, 13 28 38 39 60; auctor, 43, editiones, 44-45
FORCELLINI, Aegidius, 16[1 2]
Formula Instituti S. I. 87 91[25 27]
FRANCISCUS, S. 45 46 410 411 505
FRANCISCUS XAVERIUS, S. facit exerc. 12; petit Exercitia correcta, 33
FRÍAS, Baccalaureus, 6 12; examinat exerc. 86
FRÍAS, doctor salmanticensis, 6 86
FRUSIUS (des Freux), Andreas, S. I. vita, 33, 79[1] 118; quemnam textum adhibeat por versione *Vulgata*, 120; comparatio *V* cum *A*, 126-135; versio regulae 14ª ad sentiendum cum Ecclesia, 136-38

G

GAGLIARDI, Achilles, S. I. 81[1]
GALLARDO, Bartholomaeus Iosephus, 42[23] 45[11]
Gandía, urbs, fructus exerc. 76
GARCÍA DE RUEDA, v. RUEDA
GARCÍA VILLOSLADA, Richardus, S. I. 60[74]
GARDINER, Stephanus, ep. 419
GARIBAY, Stephanus, 20
GERSON, Ioannes, cancellarius parisiensis, 48 570; habetur auctor libri *De imitatione Christi*, 46
GIL, Petrus, S. I. 22

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

GILMONT, Jean-François, 53[34]
GINER, Iacobus, 72
GIRÓN, Franciscus, S. I. 19 48 62 79[1]
Gloria Dei iam Loyolae ab I. quaeritur, 28
GODOFREDUS, Franciscus, O. S. B. 49
GONZÁLEZ DÁVILA, Aegidius, S. I. 81[1] 628 629
GRAESSE, 44
Granada, urbs, 42
GRAU, Franciscus, sculptor, 64
« Gravedad e impedimento » [150] 54
GREGORIUS, S. 59 400 401 410 503 505
GROULT, Petrus, 59
GUTIÉRREZ SANCHO, Wenceslaus, 110, 511

H

HAEBLER, Conradus, 45[11 13]
HAMMONTANUS (Kalkbrenner) Gerardus, cartusiensis, 455
HANNIBAL, vic. gen. brix. 460
Hebdomadae Exercit. 144 ; prima, 14 29 31 424 ; secunda 29 31 ; tertia et quarta, 31
HELYAR (Heliar, Heliares), Ioannes, vita, 418-20 ; facit exerc. 419 ; Romae paenitentiarius, 420 ; textus *H*, XIV, 113 595 ; descriptio, XLIII, 420-22 ; tempus compositionis, 109 422-23 ; omnium antiquissimus, 420 ; gradus applicationis, 113 423 ; accommodationis, 424 ; et *Praesupponendum* [22], 115 ; Principium et fundamentum [23], 32 ; tradit media ad conservandum spiritum, 424
HENRICUS VIII, Angliae rex, 627[1]
HERNÁNDEZ, Francisca, 628[3]
HIEREMIAS, propheta, 430
HIERONYMUS, S., 410 411 505
Hierosolymitana peregrinatio, 8 17 59
HILARIUS ARELATENSIS, 59
Hispania, textus latinus Exerc. adhibetur, 136 ; — et opera spiritualia lingua vernacula scripta, 136
HOCES, baccalaureus, 9 12 17-18
HOLSTENIUS, Lucas, 557
Hora integra singulis exercitiis dicanda, 150
Horarum libri, 52
HORATIUS, poëta, 574[17]
HORNEDO, Raphaël M[a] de, S. I. 41[30]
Huete, op. 42
Humilitatis modi sive gradus, 32 113 631 635-37 ; in textu *H*, 427 ; in tractatu fratrum Ortiz, 631 633
HURTER, Hugo Adalbertus S. I. 570
HYMA, Albertus, 52[27]

I

IAIUS, v. Jay
IESUS CHRISTUS, adhaesio Ignatii erga Eum, 42 ; studium Illum imitandi, 28 ; meditatio complexiva vitae Eius in textu *M*, 592 ; vitae Eius contemplatio, 144 ; apud Ludolfum Cartusiensem, 41 ; — vocatur ab Ortiz sponsus animae, 633 ; v. Mysteria vitae Christi
IGNATIUS DE LOYOLA, eius educatio, 36 ; scribere incipit poëma in honorem S. Petri, 36 ; cogitat ingredi Cartusiam, 37 ; fuit vir sui temporis, 36 ; eius confessio generalis in Monteserrato, 16 53 ; legitne *Ejercitatorio* 48 (v. hoc verbum) ; venit Minorissam, 13 20 21 23 29 ; cur, 6 38 ; Minorissae adest Missae, Vesperis et Completorio, 52 ; ibi confitetur generaliter, 8 16 ; tres periodi in commoratione minorissana, 8 10 14 29 ; tempus commorationis, 20 ; studere cogitat Minorissae ; ibi scribit Exerc. 5 13 14 15 20 22 28 ; quid contineant Exerc. Minorissae scripta, 9 15 25 30 31 ; meditationes Regni et Vexillorum 14 61 ; varii spiritus 9 ; divinae illustrationes 23 26 ; piae praxes, 21 ; secedit in speluncam, 24 25[15] 28 ; egitne vitam solitariam, 20 21 46 ; zelus post Exerc. 17 30 ; Barcinone studiis vacat, 58 ; et Compluti, 58 ; interrogatur de Trinitate et de Eucharistia, 37 ; accusatur illuminismi, 15 37 ; a Deo ducitur tamquam puer, 61 ; studium libros spirituales legendi non habuit, 34 ; quosnam legerit, 38 ; *Flos Sanctorum*, 44 ; *Vita Christi* ; *De Imitatione Christi*, 46

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

(v. haec nomina); Lutetiae studia perficit, 16 17 58; socii Exerc. faciunt, 7 17 12 20; Ignatii socii Romam veniunt, dum ille Venetiis remanet, 17; venit Romam postea, 17.
IGNATIUS auctor libri Exercitiorum 5 24 26 27 76 79 80[4]; sine litteris scripsit, 18 19 26 27 30 37 61; ea prius expertus est in se, 5 11 13 24 28 30 62; libros legit, 9 14 28 29 37; quosnam, 38; Exerc. accepit per orationem 14 30 37 61 76; per experientiam 18 19; de genesi Exerc. 5-7; et prima versio latina, 108 109; vidit textum *I*, 508 509 512 518 540 564; Ignatius tradit exerc. 5[1] 31 32; Minorissae 9 11 12 17 31 32 61; Barcinone, 12; Compluti, 7 9 12 17 18 54; Lutetiae, 7 12 17 108; Venetiis, 7 12 17; Romae, 7 12 17; in Montecassino, 7; ad Borgiam scribit de approbatione Exerc. 80[10]; eam optavit, 75; de impugnationibus contra Exerc. 138; servat in se quod dicitur in *Praesuponendo* [22], 19; adimplet normas Exerc. 20; respondere valet quaestionibus de Ex. 20; intendit scribere *Directorium*, 20; adhaeret iudicio Sedis Apostolicae, 137-38; quanti fecerit Exerc. 18.
Illustratio eximia Ignatii Minorissae, 6 8 11 14 15 29 30
Imitatio Christi, liber, 34 38 46 47 60 570; vocatur ab Ign. perdix librorum spiritualium, 47
Incarnatio Christi, applicatio sensuum, 512
Indifferentia, 21 633 635
Indulgentiae peragentibus exerc. 73 75 118
Inferni meditatio in textu *I*, 514; in textu *M*, 514 593; non adest in textu *L*
INNOCENTIUS III, 68 70 570
INNOCENTIUS X, 22[1]
Inspiratio Exercitiorum, 18 19 26 27 60 61
Intellectus actus, 142
IOANNES DE CAULIBUS, auctor operis *Meditationes vitae Christi*, 38[1] 43
IOANNES MEDIOLANENSIS, 43
IOSEPH S. 41 45
IPARRAGUIRRE, Ignatius, S. I. XIII, XVI, XLI, 136[1] 455[3] 507
ISAAC Abbas, 557[3]
Iudicium, meditatio in *M*, 592; in textu *L*, 624-626; in textu italico, 719 v. Mors; Iudicium Dei, 643
Iuramentum, 430; per creaturas, 33 430; in textu *C*, 458; in textu *L*, 616; in textu *I*, 535

J

JAY, Claudius, S. I. 12 108; venit Balneoregium, 510
JIMÉNEZ DE CISNEROS, García O. S. B. 47 60; v. *Ejercitatorio*
JUTGE, Antonius, O. S. B. 25

K

KALKBRENNER, v. Hammontanus
KEMPIS, v. *Imitatio Christi*
Köln, urbs, cartusia, 454. v. Favre
KREITEN, Gulielmus, S. I. 41[21]

L

Lacrimae, 632 633 644
LAÍNEZ, Iacobus, S. I. facit exerc. 12; eius epistola de S. Ignatio, 7; de chronologia vitae S. Ign., 8; de genesi Exercitiorum, 7-10 28 29 114; Romam venit cum Ign. 17; eius documenta, XL
LAMALLE, Edmundus, S. I. XXV
LANCICIUS, Nicolaus, S. I. 27 63 79[1]
LA PALMA, Ludovicus, S. I. 35 47 51[25] 60[1]
LAPESA, Raphaël, 88[14]
LARRAÑAGA, Victorianus, S. I. 33[12 13] 418 591
Latina verba in Exerc. 59; v. *Lexicon*, verba cum*
LERMA, Ioannes de, O. S. B. 48 49
LETURIA, Petrus de, S. I. 30[3] 31[6] 33[13] 41[21] 42; de libris *Horarum*, 52
LEO XII, papa, 508
LEVASTI, Arrigo, 44
LIÉVIN, Valentinus, O. P. 86; ei traditur liber Exerc. 109 456
LÓPEZ, Athanasius, 43[27]

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

López, Emmanuel S. I. 628[3]
Lucas, Andreas, S. I. 63
Ludolfus Cartusiensis 39 42-43 55; *Vitae Christi* fontes, 60; v. *Vita Christi*
Llorca, Bernardinus, S. I. 628[3]

M

Maccarrone, Michaël, 570[31]
Madrigal, Alfonsus de (*El Tostado*) 54
Madurell i Marimon, Iosephus M. 56[57]
Maffei, Ioannes Petrus, S. I. 56 62
Maggio, Laurentius, S. I. 81[1]
Magister sententiarum, 58 59 410 411 505
Mainz, urbs, 455
Maior, Petrus, S. I. 81[1]
Mallery, Carolus van, 63
Manareus, Oliverius, S. I. 21 25 47 79[1]
Mancius de Corpore Christi, O. P. 136
Manerbi (Manermi) Nicolaus, 44
Manresa, op., Ignatii commoratio, 49 50[16]; apud Dominicanos, 50; tres periodi distinguendae, 28 29; Ign. confitetur peccata, 16 50; scribit Exerc. v. Exercitia, Ignatius; doctor cathedralis, 8 16; fructus obtentus 11 15 17; Monasterium S. Pauli, 50; Viladordis, sacellum S. Luciae, 24 25; specus 24 25[15] 28; itinera versus Montem Serratum, 49; — fuit Ignatio primitiva ecclesia, 51; processus, 22
Maria Virgo et Exercitia, 41 62-64
Maria, pia femina Lutetiae, 17
Marin, Canutus-Hilarius, S. I. 75
Matrimonium, 634 638 639 640
Matthaeus, apost. 638
Mazurier, Martialis, 12 108
Meditatio, 140; meditatio, contemplatio, oratio, 14; secundum textum *I*, 513 518-520; v. Contemplatio
Meditationes vitae Christi, S. Bonaventurae tributae, 43; v. Ioannes de Caulibus
Mendacium, 431 513 537 592 610 618
Méndez, Franciscus, O. S. A. 42[43]
Mendoza, Iñigo de, 38[1]
Menéndez y Pelayo, Marcellinus 37[15] 42[23]
Menéndez Pidal, Raimundus 88[14] 89[15]
Mercati, Ioannes 420
Mesa, Ioannes, pictor, 63
Meseguer, Ioannes, O. F. M. 628[3]
Meseguer, Petrus, S. I. 58[58]
México, Bibl. Nationalis, xlvii 105
Mollona, Agnes, 24
Monleone, Ioannes, 43[1] 44
Montecassino, monasterium, 12 628[1]; v. Ortiz
Montesino, Ambrosius, O. F. M. 36 42 55[51]
Montserrat, monast., centrum orationis methodicae, 37; venit Ign. 13 25 49 50; scribit confessionem, 6; confessio generalis, 8 15 16 21 53; probabiliter eo rediit, 16; processus canonizationis, 22 25; reformatio monasterii 47-48; typographia, 48
More, Thomas, S. 419
Mors, meditatio, 15 592 610 623-24 718
Moscoso, Alvarus de, 12
Moyses, abbas, 532[3]
Mysteria vitae Christi in Exerc. 4 55 114 428 456; desunt in textu *C*, 456 460; et in textu *E*, 107

N

Nadal, Hieronymus, S. I., de eius testimonio, 13 28 79[3]; de genesi Exerc. 13-18; tres periodos distinguit in vita Ign. Minorissae, 28 29; eiux textus Exerc. 59 86 104; et med. Regni Christi et Vexillorum, 31; de inspiratione Exerc. 61; — et approbatio Exerc. 71 119; — et tres viae 51[25]; de efficacia Exerc. 34; de S. Onuphrio, 46; de reg. 14[8] ad sentiendum cum Eccl. 137; de monito doctoris Ortiz, 67; de Ignatii studio gloriae Dei, 28; eius *Scholia in Const.* S. I., 61; in *Autographum* observationes, xli
Nativitatis Domini med. 41 512

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Nicodemi, Evang. 56
NICOLAU, Michaël, S. I. 51[25]
NIETO, Laurentius, O. S. B. 49
Novum Testamentum, 47, v. Evangelium

O

Oboedientia Deo praestanda, 635
OCAÑA, Gundisalvus de, 45
Oculus intentionis debet esse simplex, 262 637
Officium Beatae Mariae Virg. 557
OLIGER, Livarius, O. F. M. 43[27]
OLIVA, Ioannes Paulus, S. I. XLI, XLV
ONUPHRIUS, S. 44 45 46
Oratio, per illam accepit Ign. Exerc. 30 ; fit et docetur ab Ign. Minorissae, 23 ; Ex. sunt orationis methodus, 14 ; per or. acquiruntur socii, 9 ; et conservantur, 12 ; orationi tempora destinata, 514 ; oratio methodica, 60 ; orationis modi, 4 11 31 41 54 113 144 ; in textu *C*, 458 ; oratio vocalis et mentalis, 140 142 ; oratio, meditatio, contemplatio, v. meditatio
ORLANDINI, Nicolaus, S. I. 118[8] 119[11]
OROZCO, Alonsus de, 39[1]
ORTEGA, Ioannes de, 45
ORTIZ, Ioannes de, 45
ORTIZ, Franciscus, O. F. M. 628[2] 630
ORTIZ, Petrus, notitia biographica, 627[1] ; eius *Monitum*, XL, 67-70 509 ; facit Exerc. in Montecassino, 7 12 630 ; eius iudicium de Exerc. 70 ; Petrus et Franciscus christiani novi 628[2] ; scribunt annotationes de Ex. XIV, 629 ; eorum tractatus de electione cum Ex. comparatur, 631-634 ; momentum tributum amori Dei, 633-34
ORTIZ DE CISNEROS, Alonsus, pater Ribadeneirae 90
OTELLO, Hieronymus, S. I. 118
Otiosa verba, 431 617

P

PADILLA, Ioannes de, 36-37 39
Paenitentia, de ea non agitur in textu *M*, 592
PALAU, Antonius, 45[11 12] 55[50]
PAOLI, Paschalis, S. I. 22 51[31]
PARATJE, Valentinus, 24
PARAVIÑAS, doctor salmanticensis, 6 86
PAREJA, Ioannes, notarius, 22[1]
Paris, urbs, Ignatii socii faciunt exerc. 9 ; fructus per Exerc. obtentus ; coll. Montaigu, 58 60 ; discessus Ignatii, 16
Parma, urbs, 10
PASQUAL, Ioannes, 23 52[31]
PASQUAL, v. SAGRISTÀ
PASSIONIS DOMINI lectio, 52
Patres, Sancti, 59
PAULUS, apost. 410 411 505 638 640
PAULUS III, vivae vocis orac. de Exerc. 71-74 ; Breve approbationis Exerc. 74-78 138 ; v. Exercitia ; — et Doctor Ortiz, 627[1]
Paupertas, 634 645
Peccatum mortale et veniale, 6 7 31 ; — angelorum, 58 ; — « mortale » quid significet, 54 ; — consideratio in prima hebdomada, 144 ; — in textu *M*, 592-93 ; — in textu *L*, 618-20
PEDROCHE, Thomas de, O. P. 29 37 79[3] 136
PELLECHET, 43[27] 44[6]
PERALTA, Petrus de, 7 12 ; Ortizii propinquus, 627
Peregrinatio, 42 ; v. Hierosolyma
PERELLÓ, Galcerán, O. P., 50
PÉREZ DE PINEDA, Ioannes, 55
PÉREZ PASTOR, Christophorus, 55[51]
PERUSCHI, Io. Bapt., S. I., et versio italica Exercit., XIV 646-647
PETROCCHI, Maximus 43[27]
PETRUS, apostolus 563 ; de eo scribere incipit Ign., 36
PETRUS CANISIUS, S. 455
PETRUS LOMBARDUS, 58 426
PHILIPPUS NERI, S., XLII
Piacenza, urbs, 10
PICHERY, E. 532[3 4] 557[3]
PINARD DE LA BOULLAYE, Henricus S. I. XIII, XLIV, 31[6] 38[8 9] 58[59] 454 456[6] 591
PLA, Paulus 23
Placentia, v. Piacenza
POLANCO, Ioannes Alfonsus de, S. I. ingreditur Soc. 511 ; Secretarius,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

92 95 ; eius scripta ignatiana, 10 ; errores chronologici, 10 ; de compositione Exercitiorum, 8 9 10 29 ; scripta post eximiam illustrationem, 29 ; synthesis Exerc. 11 30 ; de novitate eorum, 35 ; — et Versio prima, corrigit textum *P2*, XIV, 114-117 ; et Vulgatam, 116, 126 ; inserit in ea emendationes textus *P1*, 120 ; auctor *Praefatiunculae*, 62 79[1] ; de approbatione Exerc. 119 ; ei tributa Ex. Mag. Ioannis, 408 507 510 ; quorum non potuit esse auctor, XIV, 511 ; — de Erasmo, 56 ; de inspiratione Exerc. 61 ; de regula 14[8] ad sentiendum cum Eccl. 137-38 ; auctor directorii ad usum confessorum, 53 ; — ad P. Bustamante, 138 ; eius *Summaria*, XL ; *Summarium Exercitiorum*, XLI

POLE, Reginaldus, card. 418 420

POLGÁR, Ladislaus, S. I. XXV 731

PORTILLO, Henricu, del -, S. I. 731

Potentiae animae, 54

Praefationis Exercitiorum auctor, 21 27 78-81 120

Praesupponendum [22] 19 32 113 115-117 ; in textu *H*, 424 429 ; in textu *L*, 610 613 ; in textu *C*, 461 ; in textu *I*, 527

Principium et fundamentum [23], 113 114 ; quandonam scriptum, 31-32 426 ; in textu *H*, 424 426 428 ; in textu *C*, 459 ; in textu *M*, 592 ; in textu *L*, 610, 613 ; in textu *I*, 527 ; in alio textu, XLV

Processus canonizationis S. Ignatii, 22-26 31 ; — montserratensis 25[13]

PRÜMMER, D. 563[18]

Pseudo-Isidorus, 59

PUIG, Franciscus, 24

Puncta meditationum quandonam danda, 142

Q

QUERA, Emmanuel, S. I. 60[1] 63[17]

QUÉTIF-ECHARD, O. P. 42[28]

Quinque capita, v. Formula Instituti

R

RAHNER, Hugo, S. I. 29[2] 30[4] 34[1] 41[18] 31[6 7]

RAITZ VON FRENTZ, Emmericus, S. I. 40[16]

Reformatio vitae, 427 631

Regnum Christi, meditatio, 28[21] ; facta Minorissae, 15 61 ; et *Vexillorum*, duo med. praestantissimae, 31 ; eorum elementa in fontibus, 41 45 ; — formula initialis 97-98 ; — et Sacra Scriptura, 58 ; oblatio, 516 ; — in textu *H*, 424 426 ; in textu *M*, 592 ; in textu *C*, 471 ; in textu *I*, 564

REIFFENBERG, Fridericus, S. I. 455

REINA, Cassiodorus de, 55

Religiosus status, 639 640 641 642

Resurrectionis dominicae contemplatio, 427

Regulae exercitiorum, 4 ; ad sentiendum cum Eccl., 4 20 428 ; quandonam scriptae, 33 ; in textu *C*, ultimae quinque proveniunt e textu *V*, 456 457 460 ; Regulae discretionis spirituum, 29 31 33 58 59 113 114 148 150 459 460 427 633 645 ; quandonam scriptae, 32 33 ; Regulae de eleemosynis, 460, — victus, in textu *C*, 114 458 ; de scrupulis, 33

RIBADENEIRA, Petrus, filius Alvari Ortiz de Cisneros et Catharinae de Villalobos, 90 ; de genesi Exerc. 18-19 ; de textibus hispanis, 85-86 104 ; de Erasmo, 56 ; de *Vita Christi*, 40 ; de *Ejercitatorio* Cisneriano, 48 49 ; curat tabulas de Ignatio, 63 ; de depicta imagine Ignatii, 19 61 62, de inspirat. Exerc. 61 ; de auctore praefatiunculae, 79[1] ; testis processus, 25

RICHARDSON, E. C., 44[5 6]

RINALDI, Philippus, S. I. 63

ROCAS (ROÇAS), 7

RODRIGUES, Simon, S. I. 12 108

RODRÍGUEZ, Alfonsus, S. I. 81[1]

ROIÇ DE CORELLA, Ioannes, 42

Roma, dantur Exerc. 10

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

ROOTHAAN, Philippus, S. I. XIII, XV, et *praesupponendum* 115 116; de Versione prima, 108; eius versio Exercit. XV
ROSENBACH, 45
ROSSIGNOLI, Bernardinus, S. I. 1[1]
RICCI, Bartholomaeus, S. I. 81[1]
Rotae Auditores, eorum iudicium de Exerc. 26
ROVIRALTA, domina, 24
RUEDA, García de, 42

S

Sacerdotium, 634 639 640
Sacramentorum frequentia, 8 17 25
Salamanca, urbs, interrogatur Ign. 6 17 37; examinantur Exerc. 6 7 12 19 32 86
SAGRISTÀ, Pasqual, Agnes 23
SALMERÓN, Alfonsus, S. I. scripta eius autographa, 111[13]; facit exerc. 12; interpres Versionis primae, 113 114; corrigit textum *P1*, 95 98 109 123; et *praesupponendum* 115; et textus *C*, 114; retinet fasciculos textus *I*, 512; eminet in dandis exerc. 20
Salus animae, 142
SÁNCHEZ, Diego, 71 75 119
SAN MIQUEL, Montserratus, 24
SANTAFÉ, Michaël, O. S. B., 49
SANTISIDORO, doctor Salmanticensis, 6 86
Spirituum discretio, v. Discretio spirituum, Regulae; — agitatio, 146
SCADUTO, Marius, S. I. 118[3] 511[7] 646[2]
Scrupuli Ign. Minorissae, 8 9; Regulae de —, 29 33
SCHURHAMMER, Georgius, S. I. 85 87 91[22]
SELKE, Angela, 628[2]
Sens, Concilium, 428
Sensuum applicatio, 41 110
SERENUS, abbas, 532[4]
Sevilla, Cartusia « Nuestra Señora de las Cuevas », 36 37 39
Silva Santi Martini, monasterium, 591
SIMÓN DÍAZ, Iosephus, 55[48 49]
Societatis Iesu finis, 14 15
SOLÁ, Franciscus de P. S. I. 22[1] 24[6]
SOLÁ, Ioannes M[a] S. I. 63[17]
Somnus, 594
SORIANUS, Hieronymus, S. I. 40 20-21 28 31
Spelunca, v. Manresa
SOTO, Dominicus, O. P. 58
SPIRITUS SANCTI unctio, 61 62; S.S. docet Ignatium, 18
STANDONCK, Jan, 58
STANISLAUS POLONUS, impressor, 42
Status religiosus, 634
STEPHANUS, v. Estienne
Stimulus amoris, opus, 43
St. Martens-bos, monasterium, 591
St. Martens-Lierde, opp., 591
SUÁREZ, Franciscus, S. I. 35; de doctrina Exerc. 139
SUSO, Henricus, 43
Summarium hispanicum Polanci, 10; *italicum*, 10
Synagogae, additamentum numeri [91], 516
Synderesis, 59

T

TACCHI VENTURI, Petrus, S. I. 50[15 18] et textus *H*, 620
TARRÉ, Iosephus 39[5]
TASSI, I., O. S. B. 48[7]
TERÉS, Ioannes, notarius, 22[1]
Theologica doctrina necessaria, 67-70
THOMAS AQUINAS, S. 58 59 514 563; locus deletus in *A* [330], 94; eius *Catena aurea*, 37[15]
THOMAS A KEMPIS 570; v. *Imitatio Christi*
THOMAS DE VILLANOVA, S. 72
THURSTON, Herbertus, S. I. 421 418
TOCCO, Gulielmus de, O. S. B. 563[18]
TORRES, Michaël, S. I. 33
Torrelaguna, opp., 628
TRINITAS SMA. de ea scribere incipit Ign. 9 37; — et Ign. Minorissae, 63
TRITHEMIUS, Ioannes, O. S. B. 48
TURSELLINI, Horatius, S. I. XLI

V

VAGAD, Gaubertus M[a], 45
VAGLI (VALLE), doctor parisiensis facit exerc. 12 13 108

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Valencia, urbs, et exerc. 76
VALERA, Cyprianus de, 55
Valladolid, collegium Anglorum, XLVII 610
VALLE, v. Vagli
VALTRINO, Antonius, S. I. 40 26 56
VAN DEN PERRE, Martinus, 591
Varazze, opp., 43
VARAGINE, Iacobus de-, scribit opus *Flos Sanctorum*, 43-44
VEGA, Petrus de la-, 39
Venezia, venit Ign. 16 ; dat exerc. 7
« Veni Creator Spiritus », 641
Verecundia in Exerc. 53
Vexilla duo, meditatio, 14 15 28 58 ; quandonam scripta, 31 ; et traditio christiana, 58 ; in textu *H*, 424
Via (hisp. : *vida*) illuminativa, respondet secundae hebdomadae, 150 ; tres viae, 51
Vicenza, urbs, venit Ign. 17
VIGNODUS, Gabriel, notarius, 78
VILA, Raimundus, 24
Viladordis, sacellum, v. Manresa
VILLALOBOS, Catharina, mater Ribadeneirae, 90
VILLANUEVA, Franciscus, S. I. eminet in dandis exerc. 20 ; utitur annotationibus fratrum Ortiz, 628
VIOLA, Ioannes, Bapt., S. I. 33 106-107 512 ; transcribit textum *P1*, XIV 17 515
Vita Christi, 28 570 ; libri hoc nomine distincti, 38^{1} ; legitur ab Ign. 13 ; fons pro *Retablo de la Vida de Cristo*, 37^{18} ; v. Ludolfus Cartusiensis
Vitae Patrum, 570
VITELLESCHI, Mutius, S. I. 63 64
VIVES, Ludovicus, 418 420
Voluntatis actus, 142 ; voluntas divina, 142 146 645
VORAGINE, v. VARAGINE
WARBLINGTON, opp., 418
WATRIGANT, Henricus, S. I. XLV 35^{7} 32^{9} 40^{16}
WATSON, F. 418^{2}
WERNZ, Franciscus Xav., S. I. 723
WIERX, Hieronymus, 63

X

XAVIER, v. Franciscus Xaverius

Y

YEPES, Antonius, O. S. B. 48

Z

ZARNCKE, Lilly, 40^{16}
Zelus animorum in Ign. post exercitia, 15 17
ZERBOLT A ZUTPHEN, Gerardus, 48 51-52
ZUTHPHEN, v. ZERBOLT

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

226
70 530 AA A 30

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 02456 1238

Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF MICHIGAN
Generated on 2016-08-05 13:58 GMT / http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015024561238
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives / http://www.hathitrust.org/access_use#cc-by-nc-nd-4.0